

No. *68-X 7.*
~~417017~~

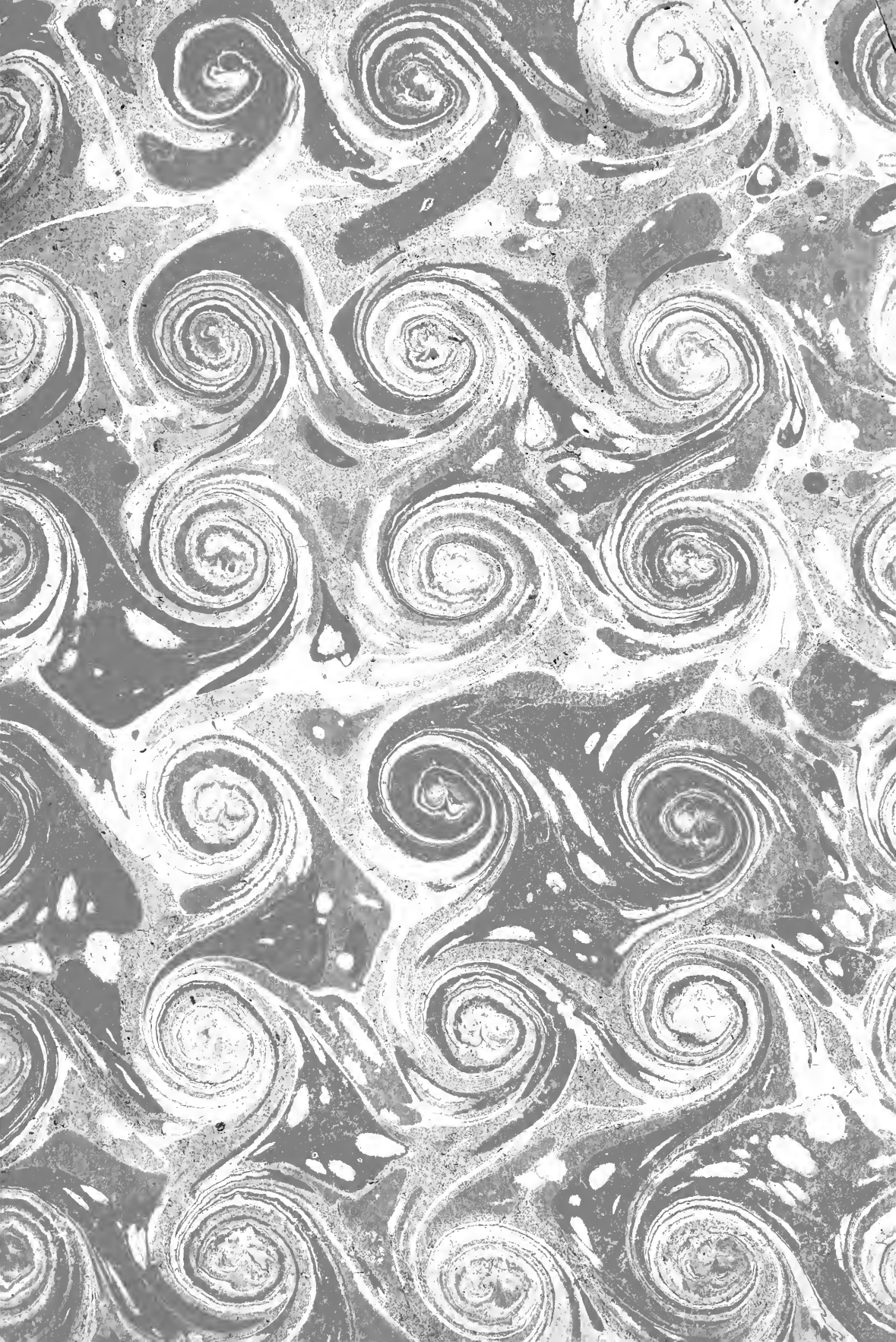
**BOSTON
MEDICAL LIBRARY
ASSOCIATION,**
19 BOYLSTON PLACE,

Received

May 28, 1889

By Gift of

purchase.

8. X 7.

L. 25 m
p. 20

NOSOLOGIA METHODICA
SISTENS
MORBORUM CLASSES

Juxtà Sydenhami mentem & Botanicorum ordinem.

AUCTORE

FRANCISCO BOISSIER DE SAUVAGES
*Regis Consiliario ac Medico, in Monspelienſi Univerſitate
Medicinæ, olimque Botanices, Professore Regio; Academiæ
Scientiarum Monspelienſis, Londinenſis, Uperſalienſis, Berolinenſis;
Florentinæ, Phyſico - Botaniciæ, Sueciciæ, Naturæ curioſo-
rum, & Inſtituti Bononiienſis Socio.*

Editio ultima, auctior, & emendatior.

TOMUS PRIMUS.

Si morbi cujuslibet historiam diligenter perspectam haberem, par malo remedium nunquam non scirem adferre. *Sydenham.*

AMSTELODAMI,
Sumptibus FRATRUM DE TOURNES.

MDCCLXVIII.

AD LECTOREM TYPOGRAPHI.

VERBIS ageremus quod facto jam comprobatum est, si in laudes divagaremur, & encomia libri, non citius in lucem editi quam venditi caneremus. Paucis igitur monebimus authorem nostrum integro triennio nervos intendisse in castigando & augendo opere, quod perductum, ad eum quo nunc prostat maturitatis gradum, publici juris facere gestiebat, cum morte præreptus, meritis honoribus lauris apollinaris defraudatus est. Porrò scientiæ medicæ amantes arcebantur a colligendâ segete alterâ, opimâ quidem, quam novissimè demessam post se relinquebat **VIR CELEBERRIMUS**; Ast providus, tantæ obstitit jacturæ colendus amicus noster **JOHANNES ANTONIUS CRAMER** Medicinæ Doctör, qui licet praxi valedixerit, theoriæ intentus non destitit de arte benè

AD LECTOREM.

mereri. Ille est **LECTOR BENEVOLE** cui acceptas referre debeas posteriores **D. D. FRANCISCI BOISSIER DE SAUVAGES** disquisitiones in meliorem ordinem redactas, defœcatas & indice perspicuo ac fideli exornatas : Quare etiam æquum est **CRAMERUS** veniat in partem grati animi sensûs, quo nos ergà authorem principalem affectos profite-mur, **Lectores** quoslibet ergà utrumque affecturos iri non dubitamus.

Atque ut nihil desiderandum superesset, authoris subjunximus panegyri exaratam & nobiscùm humanissimè communicatam à **D. DE RATTE** celeberrimo **Academiæ Monspeliensis** Scribâ. Tot commoda in hanc editionem cumulata nos persuasos habent, eam non minùs ac prima Publico gratam esse futuram, & magis magisque ejusdem benevolentiam in nos conversuram esse.

Dabamus Calendis Januarii 1768.

DEDI-

DEDICATIO

AB AUTHORE PRIMÆ EDITIONI

P R Æ F I X A.

DOCTISSIMÆ ET NOBILISSIMÆ MARI-ANGELÆ
ARDINGHELI APUD NEAPOLITANOS ÆVI ET
SEXUS SUI DECORI AC ORNAMENTO SALU-
TEM.

ULTUM tibi debent, *Illustrissima ARDINGHELI*, *Medicinæ & Physices cultores*, quòd eximia *Halesii* opera *Italicae Linguae* leporibus, doctissimisque tuis notis ditaveris. *Quaecumque* sunt in *Philosophiâ & Mathefi* pulchra & utilia, crepundiorum vice, vix annos sexdecim nata tractasti; styli tui gratiis, *Musarum* floribus, similiter meos de febre, de inflammatione & de hæmorrhagica *Commentarios* hac ætate adornasti; hinc factum est ut exemplo tuo ductus *Ill. Professor Manetti Florentinus* meas de aëre & de medicamentis *Dissertationes* doctis suis *commentariis* auxerit, alique eruditi viri opusculum de electricitate *Medicâ*, de *Bombycibus* *Italâ* *Lingua* donaverint, & demum tuo suffragio commoti tum *Florentinæ & Physico-Botanicæ*, cum *Instituto Bononiensis Academiæ* *Socii*, me antea ignotum & peregrinum in suorum sodalium numerum cooptarint, pro quâ benignitate ipsis quidem multam, tibi verò non parùm debeo, ne mireris itaque *illustrissima MARI-ANGELA* quod pro tuis beneficiis, tibi grates publicas rependam. *Vale.*

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Open Knowledge Commons and Harvard Medical School

I N D E X

CLASSIUM, ORDINUM ET GENERUM

MORBORUM &c.

I N D E X T O M I I.

P rolegomena.	1	CLASSIS I Synopsis, p. 96.
Nofologiæ historicæ fun- damenta.	11	VITIA p. 96.
De Methodo Nofologica.	12	
Conspectus Methodi Jonstoni & Sennerti.	14	ORDO I. <i>Maculae</i> p. 124.
Nomenclatura Nofologica.	26	Leucoma. 125
Nofologiæ Philosophicæ fun- damenta.	34	Vitiligo 127
de Viribus animatis.	49	Ephelis. 128
de Viribus inanimatis.	60	Gutta-rosea. 129
de Morborum principiis.	70	Nævus. 130
Clavis Classium.	79	Ecchymoma. <i>ibid.</i>
Methodus morbi detegendi.	81	II. <i>Efflorescentiæ</i> . p. 131.
Lectori Philiatro.	84	Pustula, Papula, Phlyctæna,
Synopsis Classium & Ordini- um.	92	Varus. 131
		Herpes. 132
		Epinyctis. 134
		Pfydracia. 135
		Hidroa. 136
		III. <i>Phymata</i> , p. 137.
		Erythema. 137
		Oedema. 141
		* * *
		Em-

Emphysema.	142	VI. <i>Ectopiæ</i> , p. 171.	
Scirrhus.	143	Exophthalmia.	173
Phlegmone.	144	Blepharoptosis.	176
Bubo.	145	Hypostaphyle.	179
Parotis.	146	Paraglosse.	180
Furunculus.	<i>ibid.</i>	Proptoma.	181
Anthrax.	147	Exania.	182
Cancer.	148	Exocyste.	184
Paronychia.	149	Hysteroptosis.	185
Phimosis.	151	Enteroccele.	189
IV. <i>Excrescentiæ</i> p. 153.		Epiptoccele.	201
Sarcoma.	153	Gastrocele.	206
Condyloma.	154	Hepatocele.	208
Verruca.	155	Splenocele.	209
Pterygium.	156	Hysteroccele.	<i>ibid.</i>
Hordeolum.	157	Cystoccele.	211
Bronchocele.	<i>ibid.</i>	Encephaloccele.	217
Exostosis.	158	Hysteroloxia.	220
Gibbositas.	160	Parorchidium.	222
Lordosis.	161	Exarthrema.	224
V. <i>Cystides</i> . p. 162.		Diastrasis.	230
Aneurysma.	162	Loxarthrus.	232
Varix.	163	VII. <i>Plagæ</i> , p. 234.	
Marisca.	164	Vulnus.	235
Hydatis.	165	Punctura.	236
Staphyloma.	<i>ibid.</i>	Excoriatio.	238
Lupia.	<i>ibid.</i>	Contusio.	<i>ibid.</i>
Hydarthrus.	166	Fractura.	239
Apostema.	<i>ibid.</i>	Fissura.	240
Exomphalus.	168	Ruptura.	<i>ibid.</i>
Oscheoccele.	<i>ibid.</i>	Amputatura.	<i>ibid.</i>
		Ulcus.	<i>ibid.</i>
		Exulceratio.	241
		Sinus	

ORDINUM, &c.

III

Sinus.	241	Rubeola.	432
Fistula.	<i>ibid.</i>	Miliaris.	435
Rhagas.	<i>ibid.</i>	Purpura.	446
Eschara.	<i>ibid.</i>	Erysipelas.	449
Caries.	242	Scarlatina.	453
Arthrocace.	243	Effera.	454
		Aphthæ.	455

CLASSIS II Synopsis, 243

FEBRES p. 245.

ORDO I. *Continuæ*, p. 281.

Ephemera.	289
Synocha.	297
Synochus.	301
Typhus	308
Hectica.	317

II. *Remittentes*, p. 320.

Amphimerina.	322
Tritæophya.	333
Tetartophya.	342

III. *Intermittentes*, p. 343.

Quotidiana.	347
Tertiana.	349
Quartana.	355
Erratica.	359

CLASSIS III Synopsis, 364.

PHLEGMASIE p. 364.

ORDO I. <i>Exanthematicæ</i> p. 411	
Pestis.	414
Variola.	422
Pemphigus.	430

II. *Membranosæ*, p. 457.

Phrenitis.	458
Paraphrenitis.	463
Pleuritis.	466
Gastritis.	476
Enteritis.	478
Epiplöitis.	480
Metritis.	481
Cystitis.	483

III. *Parenchymatosæ*, p. 483.

Cephalitis.	484
Cynanche.	487
Carditis.	494
Peripneumonia.	495
Hepatitis.	500
Splenitis.	503
Nephritis.	504

CLASSIS IV Synopsis, 506.

SPASMI. p. 506.

ORDO I. <i>Tonici partiales</i> , p. 526	
Strabismus,	527
Trismus,	530
Ostipitas,	536
Contractura,	537

** 2

Cram-

IV INDEX CLASSIUM,

Crampus. 540
Priapismus. *ibid.*

II. *Tonici generales*, p. 541.

Tetanus, 541
Catochus. 545

III. *Clonici partiales*, p. 547.

Nystagmus. 548
Carphologia. 549
Pandiculatio. *ibid.*
Apomyttosis. 550
Convulsio. *ibid.*
Tremor. 557
Palpitatio. 560
Claudicatio. 565

IV. *Clonici generales*, p. 567.

Rigor. 567
Eclampsia. 569
Epilepsia. 577
Hysteria. 585
Scelotyrbē. 590
Beriberia. 592

CLASSIS V Synopsis; 594.

ANHELATIONES. p. 596.

ORDO I. *Spasmodica*, p. 628.
Ephialtes. 628
Sternutatio. 631
Oscedo. 632
Singultus. 634
Tuffis. 647

II. *Oppressiva* p. 655.

Stertor. 656
Dyspnœa. *ibid.*
Asthma. 661
Orthopnœa. 670
Angina. 677
Pleurodyne. 682
Rheuma. 686
Hydrothorax. 688
Empyema. 693

CLASSIS VI Synopsis. 696.

DEBILITATES p. 690.

ORDO I. *Dysæsthesiæ*, p. 718.

Cataracta. 719
Caligo. 724
Amblyopia. 730
Amaurosis. 745
Anosmia. 750
Agheusia. 751
Dysæcœa. *ibid.*
Paracusis. 755
Cophosis, 757
Anæsthesia. 763

II. *Anepithymia* p. 765.

Anorexia. 765
Adipsia. 770
Anaphrodisia. *ibid.*

III. *Dyscinesiæ*, p. 772.

Mutitas, 775
Apho-

ORDINUM, &c.

v

Aphonia.	779	Asphyxia.	815
Pfelliſmus.	780	V. <i>Comata</i> &c. p. 822.	
Paraphonia.	783	Catalepsiſ.	824
Paralyſis.	788	Ecſtaſis.	828
Hemiplegia.	791	Typhomania.	830
Paraplexia.	797	Lethargus.	832
IV. <i>Leipopſychiæ</i> p. 799.		Cataphora.	835
Aſthenia.	801	Carus.	837
Lipothymia.	808	Apoplexia.	845
Syncope.	809		

INDEX TOMI II.

CLASSIS VII Synopſis, p. 1.	Odontalgia.	73	
DOLORS. p. 4.		III. <i>Pectoris</i> , p. 78.	
ORDO I. <i>Vagi</i> p. 18.		Dyſphagia.	78
Arthritis.	18	Pyroſis.	83
Oſtocopus.	26	Cardiogmus.	85
Rheumatifmus.	28	IV. <i>Abdominales interni</i> p. 88.	
Catarrhus.	35	Cardialgia.	88
Anxietas.	37	Gaſtrodynia.	93
Laffitudo.	39	Colica.	99
Stupor.	41	Hepatalgia.	107
Pruritus.	42	Splenalgia.	111
Algor.	44	Nephralgia.	112
Ardor.	46	Dyſtocia.	117
II. <i>Capiis</i> p. 47.		Hyſteralgia.	122
Cephalalgia.	49	V. <i>Partium externarum</i> , p. 128.	
Cephalæa.	53	Mafiodynia.	128
Hemicrania.	55	Rachialgia.	131
Ophthalmia.	58	Lumbago.	138
Otalgia.	71	** 3	Ichias

VI INDEX CLASSIUM,

Ifchias.	141
Proctalgia.	145
Pudendagra.	147

CLASSIS VIII Synopsis, 150

VESANIÆ p. 152.

ORDO I. *Hallucinationes* p. 164.

Vertigo.	166
Suffusio.	174
Diplopia.	190
Syrigmus.	193
Hypochondriasis.	199
Somnambulismus.	205

II. *Morositates* p. 208.

Pica.	211
Bulimia.	215
Polydipsia.	218
Antipathia.	220
Nostalgia.	221
Panophobia.	223
Satyriasis.	224
Nymphomania.	226
Tarantismus.	229
Hydrophobia.	232

III. *Deliria* p. 238.

Paraphrosyne.	240
Amentia.	248
Melancholia.	251
Dæmonomania.	260
Mania.	264

IV. *Vesaniæ anomala* p. 268

Amnesia.	269
Agrypnia.	271

CLASSIS IX Synopsis, 275.

FLUXUS p. 278. 421.

ORDO I. *Sanguifluxus*, p. 282.

Hæmorrhagia.	284
Hæmoptysis.	287
Stomacace.	295
Hæmatemesis.	296
Hæmaturia.	300
Menorrhagia.	306
Abortus.	312

II. *Alvi fluxus sanguinolenti*,

p. 315.

Hepatirrhœa.	321
Hæmorrhoids.	323
Dysfenteria.	324
Melæna.	332

Alvi fluxus non sanguinolenti.

Nausea.	334
Vomitus.	336
Ileus.	344
Cholera.	350
Diarrhœa.	354
Cœliaca.	360
Lienteria.	361
Tenesmus.	362

ORDINUM, &c.

VII

III. *Seri fluxus* p. 365.

Ephidrosis.	369
Epiphora.	372
Coryza.	376
Ptyalismus.	377
Anacatharsis.	382
Diabetes.	383
Enuresis.	386
Dysuria.	388
Pyuria.	394
Leucorrhœa.	397
Gonorrhœa.	401
Dyspermatismus.	404
Galactorrhœa.	411
Otorrhœa.	413

IV. *Aëri fluxus*, p. 413.

Flatulentia.	413
Ædopsophia.	417
Dysodia.	418

CLASSIS X Synopsis, 440

MORBI CACHECTICI, p. 433.

ORDO I. *Macies*, p. 445.

Tabes.	446
Phthisis.	451
Atrophia.	460
Aridura.	464

II. *Intumescentiæ*, p. 465.

Polyfarcia.	467
Pneumatosis.	468
Anasarca.	470

Phlegmatia.	474
Physconia.	478
Graviditas.	491

III. *Hydropes partiales*. p. 495.

Hydrocephalus.	495
Physocephalus.	497
Hydrorachitis.	497
Ascites.	498
Hydrometra.	510
Physometra.	512
Tympanites.	513
Meteorismus.	518
Ischuria.	520

IV. *Tubera*, p. 539.

Rachitis.	539
Scrophula.	542
Carcinoma.	547
Leontiasis.	549
Malis.	550
Frambæfia.	554

V. *Impetigines*. p. 557.

Syphilis.	558
Scorbutus.	563
Elephantiasis.	567
Lepra.	572
Scabies.	575
Tinea.	578

VI. *Ictericæ*, p. 582.

Aurigo,	584
Melaficterus.	591
Phœnygmus.	594

Chlo-

VIII INDEX CLASSIUM; ORDINUM &c.

Chlorosis.	596	XIV. Morbi ferofi.	672
VII. <i>Cachexiæ anomala</i> , p.602		XV. Morbi flatulenti.	675
Phthiriasis.	602	XVI. Morbi purulenti.	677
Trichoma.	603	XVII. Morbi acrimoniosi.	680
Alopecia.	606	XVIII. Morbi organici.	682
Elcosis.	609	XIX. Morbi vulnerarii.	684
Gangræna.	614	XX. Morbi emphracticici.	686
Necrosis.	625	XXI. Morbi verminosi.	688
CLASSES MORBORUM		XXII. Morbi calculosi.	690
ÆTIOLOGICÆ, 629.		XXIII. Morbi spasmodici.	691
		XXIV. Morbi atoni.	695
		XXV. Morbi morales.	698

Classium ætiologicarum synopsis. 636

CLASSIS I. Morbi venenati.	638
II. Morbi virulenti.	643
III. Morbi exanthematici.	646
IV. Morbi metastatici.	650
V. Morbi febricosi.	652
VI. Morbi miasmatici.	654
VII. Morbi phlogistici.	659
VIII. Morbi sanguinei.	661
IX. Morbi biliosi.	663
X. Morbi faburales.	665
XI. Morbi pituitosi.	668
XII. Morbi catarrhales.	670
XIII. Morbi lactei.	671

METHODUS ANATOMICA MORBORUM. p. 702

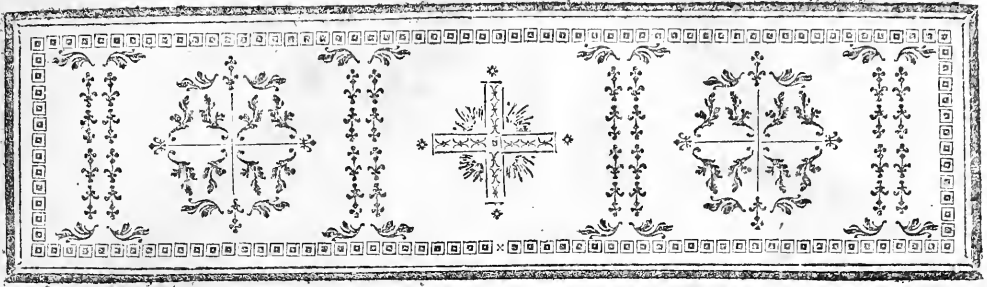
CLASSIS I. Morbi Cutanei universales.	702
II. Morbi cutanei partiales.	703
III. Morbi artuum.	704
IV. Morbi sexuum.	705
V. Morbi sensuum.	<i>ibid.</i>
VI. Morbi capitis.	706
VII. Morbi pectoris.	707
VIII. Morbi abdominis.	708
IX. Morbi ætatum.	709
Table des noms françois des maladies.	710

É L O G E

DE MONSIEUR

DE SAUVAGES.

E L O G E

DE MONSIEUR

DE SAUVAGES,

Lu dans une Assemblée publique de la Société Royale des Sciences de Montpellier, par M. DE RATTE, Secrétaire perpétuel de cette Compagnie.

FRANÇOIS BOISSIER DE SAUVAGES DE LA CROIX, sixième fils de François Boissier, Seigneur de Sauvages, ancien Capitaine au Régiment de Flandres, & de Gillette Blanchier, naquit à Alais le 12 Mai 1706, jour fameux dans l'Histoire de la Société royale par une éclipse totale de soleil, époque de nos premiers travaux. Ce qu'il y eût ici de plus remarquable, c'est qu'il vint au monde au moment précis où le soleil disparut entièrement; circonstance qui n'eût pas passé pour indifférente dans ces temps où les astres, préposés par l'aveugle ignorance au gouvernement des choses d'ici-bas, présidoient particulièrement à la naissance des hommes célèbres, & se faisoient un devoir aux yeux du préjugé d'annoncer leurs destinées.

Les dispositions naturelles de M. de Sauvages firent naître en sa faveur des présages plus sûrs que tous ceux qu'on tiroit autre-

fois des comètes & des éclipses. Il fut aisé de s'appercevoir qu'il méritoit une excellente éducation : celle qu'il reçut à Alais fut cependant assez défectueuse ; on n'y avoit pas encore établi de Collège public, & il n'eût pour guide dans les Humanités & la Philosophie que des Maîtres d'un mérite obscur, plus propres à nuire qu'à contribuer aux progrès de leurs Disciples. Ce désavantage, très-grand en lui-même, le fut moins pour l'Académicien que nous regrettons : ses talents furent le réparer ; ils applanissoient par d'heureux efforts les difficultés les plus considérables, & embellissoient les différentes routes qu'il étoit obligé de se frayer.

Ces premiers succès exciterent vivement la tendresse d'un pere dont les soins pour l'éducation de ses enfants se trouvoient malheureusement bornés par sa fortune, qu'un procès de trente ans, qu'on lui avoit injustement suscité, avoit fort dérangée. Dans cette situation, il osoit espérer, & ce n'étoit pas sans fondement, que le mérite & les talents, suppléant par eux-mêmes à l'imperfection de leur première culture, releveroient une famille originairement noble & très-bien alliée, pleine d'honneur & de vertu, jouissant depuis plus de trois siècles de l'estime & de la considération publique, comme par un droit héréditaire.

Déterminé par un penchant qu'on étoit bien éloigné de combattre, Mr. de Sauvages, après la Philosophie, vint étudier en Médecine à Montpellier : ce fut au commencement de 1722. L'Université de cette Ville comptoit alors, entre les Professeurs à qui le dépôt de sa réputation avoit été confié, Mrs. Astruc, Deidier, Haguenot, Chicoyneau. Mr. de Sauvages faisoit avidement & recueillit avec soin les instructions de ces grands Maîtres ; & l'on peut dire qu'après la nature, ils eurent, à certains égards, la gloire de l'avoir formé.

Du caractère dont il étoit, il ne pouvoit se permettre des progrès médiocres ; il eût voulu tout épuiser, du moins tout approfondir. L'Anatomie, la Chymie, la Botanique, pour laquelle il prit une forte passion, toutes les connoissances, qui sont la base naturelle de la profession qu'il devoit exercer, ne lui suffisoient pas. Des recherches, que beaucoup d'autres négli-

geoient sans scrupule , lui paroiffoient importantes & même néceffaires : par-tout il découvroit des rapports plus ou moins fenfibles avec l'art de guérir. Il fuivit la Phyfique dans toutes fes branches & jufques dans fes moindres détails ; & à l'égard des Mathématiques , dont fon frere ainé , qui ne fe contente pas d'en connoître le prix , lui avoit déjà communiqué le goût , il les apprenoit de lui-même , & s'y livroit totalement dans le temps des vacances qu'il alloit paffer à Alais : il fe rendoit infenfiblement la Géométrie affez familiere pour être en état de l'appliquer à la Médecine , comme il a fait depuis avec tant de succès dans une multitude d'Ecrits.

Il fut reçu Docteur de Montpellier en 1726. Sa These de Licence fit du bruit ; il agita cette queftion : *Si l'amour peut être guéri par des remedes tirés des plantes* ; matiere très-fufceptible d'agrément , & dont le choix feul pouvoit indiquer un amateur de la Botanique. La maladie , dont il ofoit attaquer les funeftes fympctomes , fouvent plus dangereufe que les fievres les plus violentes , n'est pas communément comprise dans ce qui fait proprement l'objet de la Médecine : il est vrai que le Médecin du jeune Antiochus découvrit la folle paffion de ce Prince par l'application des regles de fon art ; mais il ne s'avifa nullement de foupçonner que les plantes en pareil cas puffent avoir l'honneur de la guérifon , & le remede qu'il propofa , comme feul infaillible , s'offrit fans doute plus naturellement. Comme tout intérefse dans la vie des hommes d'un mérite rare & diftingué , nous ne ferons nulle difficulté de dire ici que la These de M. de Sauvages lui valut pour quelque temps le furnom de *Médecin de l'amour*. Ce n'est pas sous ce titre que l'Allemagne , l'Italie , l'Angleterre & les autres Pays fçavants l'ont connu depuis.

M. de Sauvages , dans fa patrie plus qu'ailleurs , fut le Médecin de l'amour : il eut dans fa jeunefse , ou parut avoir le cœur tendre ; il faisoit des vers , & on ne parloit à Alais que des piéces de Poéſie qui lui échappoient fréquemment , pour ou contre le beau ſexe , ſelon qu'il en étoit bien ou mal traité. Les piéces qu'un peu de dépit lui arrachoit , tenoient ſouvent lieu de remede pour une guérifon que les plantes n'auroient pas opérée , & juſtifioient en quelque ſorte le nom dont on l'avoit

décoré. On peut juger de son talent pour les vers par plusieurs morceaux de sa composition insérés dans les Mercurès de ce temps-là : ce sont des Madrigaux , des Epigrammes , des Sonnets , des Elégies , & d'autres Ouvrages de cette espece , tous assez bons pour permettre à leur Auteur d'aspirer à la réputation de Poète ; mais il eût le courage de renoncer à cette gloire , dont l'appas est si séduisant. Sa profession , qu'il ne perdoit point de vue , l'occupa bientôt plus que jamais ; il regarda comme des distractions importunes tout ce qui pouvoit le détourner de cet objet principal : les petits vers furent sacrifiés à son devoir ; il les bannit impitoyablement de ses amusements , & le Dieu du Parnasse ne fut plus pour lui que le Dieu de la Médecine.

Les grands talents doivent se perfectionner dans la Capitale. M. de Sauvages , qui s'y rendit vers 1730 , y passa environ quinze mois au milieu des Sciences & des Sçavants , & probablement il s'y seroit fixé , si les attaques fréquentes d'un mal d'yeux , mal trop cruel pour un homme de lettres , ne l'eussent ramené malgré lui dans sa patrie. Il attribuoit à l'air & au climat de Paris cette incommodité qui , en se dissipant , lui laissa le reste de ses jours un peu de foiblesse dans l'organe de la vue : peut-être devoit-il s'en prendre à sa grande application au travail , prodigieusement redoublée dans la Capitale par les occasions plus multipliées de s'instruire ; mais il est rare que ceux qui ont commis des excès en ce genre , s'en accusent de bonne foi.

Ce qui est certain , c'est que pendant ce séjour de Paris il conçut & exécuta l'heureuse idée d'un Ouvrage , où les maladies , exactement distinguées par leurs genres & leurs especes , se trouvent distribuées en différentes classes , suivant la méthode employée pour les plantes par les Botanistes. Il avoit d'abord communiqué son plan à l'illustre M. de Boerhaawe , qui , en louant le projet , n'avoit point dissimulé les difficultés de l'exécution ; mais les obstacles , loin de rebuter M. de Sauvages , servoient à l'animer. Il poursuivit son entreprise avec vivacité ; il lut une infinité de livres que les nombreuses bibliothèques de Paris lui fournissoient ; il consulta les personnes les plus expérimentées dans la profession ; il amassa des matériaux ; il les

mit en œuvres. Tout cela se fit en peu de temps ; & à peine fut-il de retour en Province , que le Public reçut de lui le Traité des Classes des Maladies , en un volume *in-12* , composé en françois.

Ici commence la réputation de M. de Sauvages parmi ses Confreres & dans le monde sçavant. Son livre , qui n'est que le germe d'un autre beaucoup plus considérable qu'il a publié dans la suite sur la même matiere , le fit connoître dès-lors avantageusement. Il n'eut pas besoin d'un autre titre pour monter au grade de Professeur en Médecine dans l'Université de Montpellier , sans passer par les épreuves ordinaires du concours & de la dispute. Les Classes des Maladies parurent en 1731 , & trois ans après le Roi lui donna la survivance de la Chaire qu'occupoit dans cette Université feu M. Marcot , l'un de nos Académiciens , premier Médecin ordinaire de S. M. & Médecin des Enfants de France.

Placé à 28 ans à côté de ceux qu'il avoit eu pour Maîtres , destiné à former comme eux de dignes Eleves , il jugea bientôt que , pour donner sur toutes les parties de la Médecine d'utiles instructions , il falloit en rectifier d'abord la théorie , étrangement défigurée par plusieurs opinions , dont la raison & l'expérience conspirent également à démontrer la fausseté. Ces opinions , on est forcé de le dire , dominoient dans l'Université de Montpellier : M. de Sauvages les y avoit trouvées lorsqu'il étoit venu pour y étudier en Médecine ; lui-même , dans les commencements , les avoit peut-être adoptées sur la foi d'autrui ; mais au moins on lui doit cette justice , qu'il s'étoit bientôt détrompé , sans abandonner , sur une infinité d'autres points très-essentiels , la doctrine constante de cette même Ecole , doctrine qu'il avoit reçue avidement & soigneusement recueillie , comme nous l'avons déjà dit. Il est nécessaire d'observer que les opinions spéculatives , qui le choquoient tant , n'étoient point particulieres à cette Ecole si renommée ; c'étoient les dogmes favoris de beaucoup d'autres Facultés , enseignés par des hommes célèbres , à qui la Médecine a d'ailleurs les plus grandes obligations. Ces autorités respectables n'imposoient plus à M. de Sauvages : l'erreur lui parut

au contraire plus dangereuse par le crédit que lui prêtoient des noms révéérés.

Les Médecins, qui foutenoient avec le plus de confiance la fausse doctrine dont nous parlons, se paroient volontiers du titre de Médecin Mécaniciens, se distinguant par là de ceux de leurs prédécesseurs qui n'avoient vu, dans les phénomènes de l'économie animale, qu'une fermentation imaginaire, un combat chimérique des alkalis avec les acides. Pour eux, ils faisoient profession de n'admettre que des idées claires, des principes distinctement connus. Ils appelloient à leurs secours la Physique expérimentale, la mécanique hydraulique, la Géométrie; mais par malheur ils en abusoient, & c'étoit la source de leurs égarements. Ils tiroient souvent d'une expérience certaine ou d'un principe vrai, de fausses conséquences: souvent aussi la méprise & l'erreur venoit du principe même. On mettoit sur le compte des Mécaniques & de la Géométrie, des théorèmes prétendus, des axiomes qui ne le furent jamais; espece d'outrage que l'on faisoit impunément à des sciences dont le partage est la certitude.

On avançoit avec une entiere assurance qu'un fluide, mu par une force donnée, reçoit toujours sur son passage un accroissement de vitesse, à mesure que ce passage est plus rétréci: on foutenoit que les machines augmentent les forces, tandis qu'elles ne font que les appliquer & les modifier: on ne vouloit tenir aucun compte des pertes causées par les frottements: on admettoit des ressorts supérieurs à la force qui les avoit comprimés, des mouvements sans moteurs, des effets plus grands que leurs causes. Ainsi, quand il étoit question d'expliquer comment le mouvement du sang continue, nonobstant les résistances accumulées qui devoient, ce semble, en peu d'instants l'anéantir; on disoit qu'en vertu de la structure particulière du cœur, ce mouvement une fois imprimé devoit, à l'aide des aliments que nous prenons, de l'air qui nous environne & que nous respirons, durer toute la vie: & si l'on sentoit malgré cela la nécessité de remonter la machine, on attribuoit cette fonction au fluide nerveux, qui s'en acquittoit miraculeusement; car on étoit

étoit bien éloigné de penser que ce fluide , qui , empruntant sa vitesse du sang , n'a pu prendre d'ailleurs , dans les suppositions les plus favorables , qu'une petite portion de la force que le sang a perdue , ne peut lui rendre , selon les loix ordinaires de la nature , plus de mouvement qu'il n'en a reçu. Pour rendre raison de l'augmentation du mouvement du sang dans la fièvre , on disoit que les obstructions des petits vaisseaux , de cela seul qu'elles rétrécissoient & gênoient le passage de ce liquide , lui donnoient plus de vitesse ; & si l'on avoit quelque honte de faire naître si mal adroitement la force de la résistance même , on faisoit réagir les vaisseaux sur le sang , en supposant dans le tissu de leurs fibres un ressort si merveilleux & si parfait , que nul effort n'étoit capable de tenir ces vaisseaux distendus , ou du moins de les empêcher de se rétablir. La théorie ordinaire de l'inflammation n'étoit pas moins vicieuse : la même illusion regnoit par-tout ; les mêmes principes , par un enchaînement nécessaire , mais malheureux , ramenoient toujours les mêmes conséquences.

L'amour de la vérité dominoit dans M. de Sauvages. Il suivit la pente de son caractère , quand il prit la généreuse résolution de combattre ces erreurs , depuis long-temps accréditées. Quelque déterminé qu'il fût à les poursuivre sans relâche , & s'il étoit possible , jusqu'à leur entière extinction , il cacha d'abord une partie de son projet par égard pour les Professeurs , ses Confreres , qu'il voyoit tous plus ou moins attachés à ces fausses explications. Rien de plus simple en apparence que son début : il proposoit avec la modestie d'un nouveau venu quelques difficultés en forme d'éclaircissements. Bientôt il se montra plus hardi , & comme on avoit dû le prévoir , on ne fut pas long-temps sans en venir de part & d'autre à une guerre déclarée. M. de Sauvages attaquant toujours , & ses adversaires mettant en œuvres tout ce qu'ils avoient de ressources pour se défendre , la dispute s'anima de plus en plus , les subterfuges & le bruit de l'école troublèrent plus d'une fois la marche compassée & géométrique de M. de Sauvages ; mais il ne se contentoit pas d'argumenter sur les bancs , il exposoit ses prétentions dans plusieurs Dissertations imprimées , qui se succédoient

les unes aux autres avec rapidité , en sorte que ceux qui avoient refusé de l'écouter , se trouvoient forcés de le lire. Insensiblement il gagnoit du terrain ; ses adversaires , malgré la bonne contenance qu'ils affectoient , étoient poussés de poste en poste : leur embarras , dans de certains moments , étoit extrême ; ils ne vouloient pas ressusciter la fermentation pour jamais abolie , & ils ne savoient guere plus où se refugier.

Il fallut reconnoître que M. de Sauvages avoit raison sur bien des points , & que plusieurs des explications qu'il combattoit , pouvoient sans le moindre inconvénient lui être sacrifiées ; on lui demanda seulement ce qu'il prétendoit mettre à la place. Il pouvoit répondre , & il le fit d'abord , qu'une erreur n'est ni plus ni moins erreur , soit qu'on la remplace ou non par des vérités ; mais il comprit bientôt que , dans la position où il étoit , cette réponse , si solide , si vraie , ne seroit pas long-temps satisfaisante. Le personnage de simple destructeur n'est pas toujours propre à soumettre ou à gagner les esprits : on n'habite pas volontiers sur un tas de ruine ; on cherche un petit édifice , où l'on puisse loger avec quelque sûreté. Pressé par cette considération , il se résolut enfin à mettre au jour son sentiment sur toute cette matiere , tel que nous allons l'exposer.

Les phénomènes de l'économie animale , en présentant à chaque instant une force qui croît comme la résistance même , se montrent supérieurs aux loix ordinaires de la mécanique ; il est d'ailleurs fort naturel que des puissances animées augmentent leur effort à mesure qu'on leur résiste , & dans l'homme corporel & spirituel tout ensemble , il existe certainement une puissance de cette espece. L'ame , de l'aveu de tout le monde , est le principe des mouvements volontaires du corps humain ; elle l'est aussi , selon M. de Sauvages , des mouvements involontaires & naturels. Excitée par le sentiment confus de ses besoins , occupée en tout temps de la conservation du corps auquel elle est unie , poussée par le desir inné d'éloigner le terme fatal qui doit rompre cette union , elle agit dans cette vue par une espece d'instinct , sans se rendre sensiblement témoignage de son action ; elle est le moteur qui remonte la

machine ; elle combat efficacement les résistances ordinaires , qui tendent à supprimer le cours de nos liquides ; elle fait circuler le sang : à de nouveaux obstacles , elle oppose de nouveaux efforts , & c'est dans ces sortes d'efforts redoublés que consiste la fièvre ; efforts heureux ou malheureux selon les circonstances ; efforts dont l'unique but est notre guérison même : on reconnoît ici cette nature , dont le Médecin doit étudier la marche & seconder les opérations. Tel est le système que M. de Sauvages se fit une gloire d'adopter. A peine s'étoit-il expliqué dans une Dissertation qui en promettoit beaucoup d'autres , que ses adversaires , à qui la guerre défensive avoit assez mal réussi , furent agresseurs à leur tour , se flattant de prendre bientôt leur revanche. Les objections ne manquèrent pas : ils opposèrent à M. de Sauvages que son opinion le conduisoit à donner non seulement aux bêtes , mais aux plantes même , une ame intelligente ; il répondit , & de vive voix , & dans plusieurs Theses ou Dissertations imprimées , qu'il n'avoit jamais cru que les bêtes fussent de pures machines , & qu'à l'égard des phénomènes de la végétation , on savoit assez que la chaleur du soleil , celle des feux souterrains , l'action des sucs de la terre , en étoient , sans autre principe moteur , les véritables causes ; on lui nia que l'ame peut agir sans s'apercevoir de son action. Il eut recours alors à tout ce que la Métaphysique pouvoit lui fournir sur les perceptions obscures & les affections confuses de l'ame ; il cita l'exemple des passions , dont les effets les plus soudains & les plus indépendants de la volonté sont si sensibles sur nos organes. Si l'obscurité du sujet faisoit naître des objections , elle les rendoit moins concluantes. L'incertitude des coups portés pendant la nuit est souvent une ressource heureuse pour les éviter : on est vivement pressé , & l'on échappe à la faveur des ténèbres.

M. de Sauvages n'avoit pas le premier proposé cette opinion , qui étoit celle de plusieurs modernes , sans parler de tous les sectateurs qu'elle a eu dans l'antiquité ; mais , s'il n'est pas l'inventeur du système , il se l'est rendu propre , en lui donnant une nouvelle forme , en cherchant à l'appuyer par

des preuves nouvelles , en travaillant plus que personne à le mettre en crédit : il s'en est occupé dans la plupart de ses ouvrages , il y revenoit continuellement ; il en a tant parlé qu'il nous a mis dans la nécessité d'en parler beaucoup nous-mêmes.

Après plusieurs années que dura cette dispute , les esprits agités se calmerent. Qu'a-t-il enfin résulté de cette controverse d'école ? Rien d'utile pour la pratique , il le faut avouer : les Médecins , *Animistes* ou non , emploient dans les mêmes occasions les mêmes remèdes ; & la nature de son côté , l'ame , si l'on veut , n'en fait ni plus ni moins. Pour la Théorie de la Médecine , M. de Sauvages l'a réformée , comme il l'avoit projeté ; la fausse doctrine qu'il a combattue , est aujourd'hui totalement décréditée à Montpellier , & il n'y a pas d'apparence qu'elle s'y relève jamais. A l'égard du système qui attribue à l'action de l'ame le mouvement même du cœur & la circulation du sang , on peut croire aussi qu'il ne sera jamais universellement reçu : il est plus aisé de le défendre , quand on a bonne envie de le soutenir , que de persuader ceux qui qui seront naturellement portés à le rejeter. La plupart des Médecins se contenteront de reconnoître en général un principe des mouvements vitaux , supérieurs au mécanisme ordinaire : quel que soit ce principe , il existe , c'est assez ; la curiosité bien réglée se dispensera d'aller plus loin.

Et au fond , c'est ici la marche & l'esprit de la Physique moderne ; tout s'y réduit en dernière analyse à quelques principes d'expérience , inconnus en eux-mêmes , ainsi que dans leur liaison avec la cause première , & manifestés seulement par leurs effets. De-là le reproche de renouveler les qualités occultes ; reproche dont on est aujourd'hui fort peu touché. M. de Sauvages admettoit trois principes de ce genre : l'impulsion ; elle est obscure , quoiqu'elle tombe sous les sens : l'attraction ; la raison & l'expérience l'avoit fait Newtonien , avant que la mode même invitât de l'être : la faculté motrice de l'ame ; elle se découvre dans les mouvements volontaires , & nous avons vu qu'il faisoit dépendre de la même cause les mouvements nécessaires & naturels.

Pendant qu'il étoit le plus occupé de la contestation dont nous venons de rendre compte , il se ménageoit du temps pour apprendre l'Anglais , devenu si utile à ceux qui ambitionnent la gloire d'exceller dans les sciences ; & , en l'apprenant , il traduisit en François l'Hémostatique , ou la Statique des Animaux du célèbre M. Hales. Il y joignit un Commentaire , qui fut imprimé à Geneve en 1744 , avec la traduction du texte , & deux Differtations du Traducteur , l'une sur la fièvre , & l'autre sur l'inflammation. L'insuffisance des explications prétendues mécaniques est démontrée dans ces Differtations , où l'ame , principe des mouvements du cœur , paroît jouer le principal rôle. M. de Sauvages développe ici les mêmes idées qu'il vouloit faire régner dans l'école , & il les expose à l'Univers sçavant.

Sa Traduction de l'Hémostatique ne pouvoit être d'ailleurs que favorablement accueillie. Elle fut , avec tout ce qui l'accompagne , mise à son tour en Italien par une jeune Napolitaine , & en Allemand à Leipfick , avec les notes particulières que Mademoiselle Ardingheli , c'est le nom de cette sçavante Italienne , avoit ajoutées à celles du Traducteur François.

En 1740 , M. de Sauvages fut nommé par le Roi pour faire , à la place de M. Chicoyneau le fils , qui venoit de mourir , les démonstrations des plantes au Jardin royal de cette Ville , alternativement avec M. Fitz-Gerald , qui , étant mort lui-même en 1748 , le laissa pour plusieurs années chargé de tout ce travail. Il eut en 1752 un Brevet de Sa Majesté , qui , avec le titre de Professeur royal de Botanique , lui en attribuoit plus particulièrement les fonctions pendant la jeunesse de celui que ces mêmes fonctions regardoient naturellement. C'étoit servir M. de Sauvages que de fournir de l'aliment & de l'exercice au goût qu'il avoit toujours témoigné pour la Botanique. Ses leçons sur cette science eurent beaucoup d'éclat : on couroit en foule pour l'entendre ; on le suivoit dans ses herborisations à la campagne , d'où il rapportoit de temps en temps différentes plantes , dont ce pays s'étoit cru jusqu'alors dépourvu. Il en faisoit venir en même temps quantité d'étrangères. Avec nos richesses , croissoit le nombre de ceux qu'il rendoit capa-

bles d'en faire usage : on voyoit naître sur ses pas des plantes & des Botanistes.

Il fit paroître en 1751 son Ouvrage, intitulé *Methodus Foliorum*, ou Exposition d'une nouvelle Méthode pour connoître les especes par les feuilles. Là se trouve le Catalogue d'environ 500 plantes des environs de Montpellier, qui manquent dans le *Botanicum Monspeliense* de M. Magnol. Ce même Catalogue, sous le nom de *Flora Monspeliensis*, est encore inséré dans le IV tome des *Amœnitates Academicæ* de M. Linnæus. Cet illustre Chef des Botanistes de nos jours, déjà depuis long-temps en correspondance avec M. de Sauvages, marquoit publiquement en toute occasion l'estime qu'il avoit pour lui. Il faut remarquer que des 500 plantes dont nous parlons, il y en a plusieurs que M. de Sauvages a caractérisées & nommées. Il a fait cinq genres nouveaux, le *Triantemum*, l'*Ebenus*, le *Camphorosma*, le *Buffonia* & le *Reaumuria*; ces deux derniers sont consacrés à deux hommes célèbres : les Botanistes sont dans l'usage de faire de ces sortes de présents, non seulement à leurs pareils, mais encore à d'autres personnes distinguées. Il étoit juste que M. de Sauvages en eut un de cette espece; il le dût à M. Linnæus, qui donna le nom de *Sauvagesia* à une plante venue de la Cayenne. M. Boerhaave avoit de même autrefois gravé sur une plante le nom de feu M. Niffolle, un des plus sçavants Botanistes de cette Compagnie.

L'ordre chronologique des productions de M. de Sauvages nous conduit à ses Elémens de Physiologie & à sa Pathologie méthodique, deux Traités où la force motrice de l'ame n'est pas oubliée, composés en Latin pour l'instruction principalement des Etudiants en Médecine, & publiés en 1755 & 1759. Nous trouvons de plus, en négligeant ou confondant les dates, un grand nombre de Dissertations latines sur des sujets particuliers très-intéressants. Tantôt il y ouvre de nouvelles sources de pronostics pour les maladies; tantôt il examine les avantages que peut avoir la maniere dont on pratique la Médecine chez les Chinois : ici son objet est d'établir l'influence des astres sur le corps humain; influence physique, bien

différente de celle que nous avons traitée , au commencement de cet Eloge , d'aveugle superstition : là , voulant dévoiler la nature du fluide nerveux , il imagine le premier , & prouve , autant qu'on le peut , par la plus exacte analogie , que ce fluide est le même que le fluide électrique ; sentiment adopté depuis presque universellement , & qui compte entre ses partisans le fameux Physicien de Philadelphie , M. Franklin , dont le suffrage , dans tout ce qui concerne l'Électricité , ne peut être que d'un grand poids.

On trouvera dans le quatrième tome de la Collection de M. de Haller une Dissertation de M. de Sauvages (a) , où il a rassemblé tout ce qu'il avoit dit ailleurs de plus fort pour établir son système de l'action de l'ame , comme principe des mouvements du cœur. Cet Ecrit lui attira une critique très-polie de M. Eberhard , Professeur de Mathématiques à Wittemberg , & aujourd'hui de Médecine à Hall en Saxe. M. de Sauvages répondit avec la même politesse , aussi éloignée de l'ancien ton des Ecoles , qu'affortie au ton moderne des Académies.

Il avoit pris ce ton de bonne heure , & il avoit aisément acquis toute la perfection. Il s'étoit vu dès 1731 attaché , sous le titre de Correspondant , à la Société royale des Sciences , qui , l'ayant nommé Adjoint quelque temps après , l'avoit enfin élevé en 1740 au grade d'Associé dans la classe des Botanistes. Peu d'Académiciens , nous pouvons le dire , ont été plus assidus que lui , & ce qui est tout autrement important , plus utiles à nos Conférences. Il se présentoit rarement les mains vuides ; il rendoit la plupart de nos Séances intéressantes , ou par ses propres ouvrages , ou par ceux que lui envoyoit continuellement divers Sçavants de l'Europe , ses Correspondants.

Un caractère d'utilité , plus prochaine & plus sensible , distingue , entre tous les différents Mémoires que nous avons

(a) Cette Dissertation est intitulée : *De Naturâ rediyiyâ seu de imperio animæ in cor.*

de lui, son Ecrit sur la maladie des Bœufs du Vivarais, ses Observations sur les Eaux minérales d'Alais, le détail qu'il nous a donné des guérisons opérées à Montpellier par le moyen de l'Electricité, son Mémoire sur la maniere d'élever les vers à soie, sujet qu'il abandonna bientôt à M. l'Abbé de Sauvages, son frere, qui l'a traité, comme l'on fait, avec le plus grand succès.

Les Recueils de l'Académie des Sciences de Paris offrent deux Mémoires de M. de Sauvages, envoyés en 1739 & 1742 pour notre tribut annuel. L'un de ces Mémoires met en évidence les qualités nuisibles de certaines plantes; l'autre est la Relation de la maladie d'une fille, tout à la fois somnambule & cataleptique.

Un fait particulier à notre Académicien, c'est qu'après la mort de M. de Plantade, la place de Secretaire ayant vaqué dans la Compagnie environ un an & demi, il en fit durant ce temps-là les fonctions, sans que le soin qu'il prenoit de rassembler & de mettre en ordre les productions des autres, l'empêchât de produire beaucoup lui-même.

Quoique ses recherches se soient étendues sur presque toutes nos Sciences, nos volumes prouvent que, même dans l'Académie, l'application des Mathématiques à la Médecine fut toujours un de ses grands objets; ce qui lui donna plus d'une fois occasion de nous entretenir de ses disputes avec les Professeurs, ses Confreres, dont plusieurs étoient aussi les nôtres, comme Académiciens. La Société, prise pour juge de certains points contestés, décida toujours en faveur de M. de Sauvages, en s'abstenant de toucher à des questions métaphysiques, qui ne sont nullement de son ressort.

Les Compagnies sçavantes étrangères ornerent leurs listes du nom de M. de Sauvages. Il étoit des Sociétés royales de Londres, d'Upsal & de Stockolm, de l'Académie de Berlin, de celle de l'Institut de Bologne, des trois Sociétés établies à Florence, de l'Académie Impériale des Curieux de la Nature, qui, en l'aggrégeant, lui donna le nom de Straton second.

Ces différentes adoptions académiques, en le rendant plus célèbre,

célèbre , augmentoient le nombre de ceux qui recherchoient sa correspondance. On ne finiroit point , si l'on vouloit simplement nommer les Sçavants , tant du Royaume que des Pays étrangers , qui se faisoient honneur d'être en commerce avec lui.

Aux Académies empressees de se l'associer , il faut joindre celles qui couronnerent ses travaux. Il remporta le prix en 1748 , au jugement de l'Académie des Sciences & Belles - Lettres de Toulouse , par une Dissertation sur la rage. Deux sçavants Traités , dont l'un a pour objet l'action des médicaments , & l'autre , les effets de l'air sur le corps humain , lui firent décerner les mêmes récompenses littéraires par l'Académie de Bordeaux. Celle de Rouen lui donna une semblable couronne pour l'Ecrit qu'il lui avoit envoyé sur les animaux venimeux de France. Il concourut pour le prix proposé par l'Académie de Berlin , sur la question célèbre de la cause du mouvement musculaire , & l'Ouvrage qu'il avoit présenté fut imprimé à la suite de celui qui avoit eu la préférence.

Nous ne faisons qu'indiquer des Ecrits suffisamment connus. Les deux Dissertations couronnées à Bordeaux , ont été traduites en Italien , & commentées par M. Manetti , sçavant Professeur de Florence. La Dissertation sur la rage a reçu jusqu'à trois fois l'honneur des éditions postérieures.

On demandoit à M. de Sauvages depuis long-temps une nouvelle édition du Traité des Classes des Maladies qui étoit devenu rare , & il avoit promis de la donner : il fit bien plus que de tenir simplement sa parole , lorsqu'il publia son grand Ouvrage , intitulé : *Nosologia methodica sistens Morborum classes, genera & species, &c.* en cinq volumes in-8°. imprimé à Amsterdam en 1763.

Il est visible en effet que ce dernier Ouvrage l'emporte infiniment sur celui que l'on avoit redemandé : c'est toujours le même projet d'une distribution méthodique des maladies en classes , en genres & en especes ; mais ici la matiere s'est prodigieusement accrue dans l'exécution , & la forme est presque nouvelle. L'arrangement total est mieux entendu ; les observations sont en bien plus grand nombre & plus variées. L'Auteur

indique les sources où il a puisé : il a reçu des secours d'un de ses Confreres dans l'Académie , M. Cuffon , Docteur en Médecine de Montpellier , qui lui a fourni l'idée & les principaux détails d'une des Classes , avec certaines especes & certains genres dans les autres Classes , & quelques ordres particuliers.

Dix classes comprennent 295 genres , sous lesquels viennent se ranger environ 2400 especes de maladies jusqu'ici observées. Quel nombre prodigieux d'ennemis ! M. de Sauvages ne se flattoit cependant pas de les connoître tous.

Sa Nosologie est dédiée à la savante Mademoiselle Ardingheli : il se souvenoit d'avoir été traduit par elle , & même embelli.

On peut dire avec vérité que M. de Sauvages a donné , dans sa Nosologie méthodique , un Dictionnaire des maladies universel & raisonné ; une introduction générale à leur connoissance ; un Traité , qui tient le milieu entre la Pathologie , qui considère nos maux , & la Thérapeutique , qui s'applique à les guérir ; un Ouvrage vraiment classique , nécessaire aux Commencans , & que les plus expérimentés dans l'Art doivent eux-mêmes sans cesse consulter ; le Bréviaire des Médecins , comme on a dit autrefois d'une des Tragédies du grand Corneille , qu'elle étoit le Bréviaire des Courtisans.

Doit-on s'étonner après cela que la réussite de cet Ouvrage ait été des plus marquées ; qu'on l'ait imprimé déjà plus d'une fois ; que plusieurs fameux Professeurs se soient empressés d'en adopter entièrement l'esprit & la méthode ; que le célèbre M. Linnæus ait pris la Nosologie méthodique pour base de ses leçons de Médecine dans l'Université d'Upsal.

Ce Savant Suédois , l'un de nos Associés étrangers , avec qui M. de Sauvages entretenoit toujours une exacte correspondance , doit fixer ici plus particulièrement notre attention. Il admiroit les Ouvrages dont nous avons parlé ; il aimoit tendrement & même passionnément l'Auteur , qui de son côté lui avoit voué les mêmes sentimens : c'est une espece de phénomène que cette vive amitié de deux personnes , qui ne s'étoient jamais vues. Nous ne doutons point que M. Linnæus

n'ait donné des larmes sur une perte que nous avons tant de sujets de déplorer. Il parloit sans cesse de M. de Sauvages, comme d'un des plus grands ornemens qu'ait jamais eu la Faculté de Montpellier; il le préféroit sans hésiter à des hommes sublimes, qui ont fait aussi la gloire de ce siècle. En lui écrivant, c'étoit tantôt, *au grand*, à *l'illustre Sauvages*; tantôt, *au Prince des Médecins*. Il savoit bien qu'il bleferoit par là l'extrême modestie de son ami; mais il ne pouvoit se résoudre à supprimer l'hommage qu'il croyoit devoir en toute occasion à un mérite si éminent.

Il étoit ordinaire à notre Académicien de recevoir ces épithetes honorables des étrangers, dont plusieurs, voyageant dans d'autres parties de la France, se détournoient pour le venir voir à Montpellier, où sa chaire de Professeur le fixoit.

On se souvient encore d'un Seigneur Prussien, qui, en arrivant dans cette ville, demanda qu'on le conduisît chez celui qu'il appelloit *le Grand Sauvages*, & qui témoigna sa surprise & son indignation même, en voyant que ceux à qui il s'adressoit, ne savoit d'abord à quel personnage il donnoit ce nom.

Les Ecrits qui lui avoient acquis cette réputation, étoient les résultats précieux de sa vaste lecture, de ses méditations profondes, de ses observations sur son art, de ses calculs mathématiques, d'un grand nombre d'expériences de Physique & d'Hydraulique, souvent faites par lui-même. Il composoit du reste avec une extrême facilité. Dès qu'il avoit une fois conçu & bien médité son sujet, il laissoit aller sa plume avec une rapidité prodigieuse; de là des négligences dans son style, qui pourroit en général être plus châtié. Il suivoit d'ailleurs tres-scrupuleusement, en écrivant sur les Sciences, certains principes rigoureux qu'il s'étoit faits; il rejetoit, au mépris de son ancienne Poésie, la plupart des expressions figurées, plusieurs métaphores même, dont l'usage est familier, & qui donnent au discours plus d'agrément & de vivacité: ce défaut d'ornemens étoit au fond un inconvénient assez mé-

diocre , & les étrangers sur-tout n'en ont jamais paru choqués.

Quelqu'attaché qu'il fût à son cabinet , à ses livres , à ses expériences , il quittoit tout pour les malades qui réclamoient son secours. Ils furent d'abord en petit nombre : ce n'est pas qu'il n'eût du talent pour la pratique ; mais il ignoroit entièrement l'art de se faire valoir , & il falloit du temps pour réduire au silence ceux qui prétendoient borner son mérite à la simple spéculation. Les étrangers lui rendirent bientôt justice : il lui venoit de toutes parts un nombre infini de consultations , & même il commençoit à pratiquer dans la ville plus qu'au-paravant , lorsque la mort nous l'a enlevé.

Sa maladie , qui dura près de deux ans , se manifesta par une difficulté de respirer , qui , résistant à tous les remèdes , & augmentant toujours , ne l'empêcha pas néanmoins de vaquer , pendant un temps , à ses travaux ordinaires. Il continua de fréquenter & les Ecoles de Médecine & l'Académie ; il prépara quelques augmentations pour une nouvelle édition de la Nosologie méthodique ; il mit la dernière main à un grand nombre de Mémoires , destinés par cette Compagnie à l'impression : ces Mémoires , ainsi perfectionnés , me furent remis par lui-même deux mois avant sa mort.

Il étoit alors obligé de garder la chambre , & enfin il fut forcé de s'alliter : sa poitrine , vivement attaquée , fit prononcer qu'il étoit sans ressource. Il ne s'occupa bientôt plus que de l'autre vie ; & muni des secours de la Religion , il mourut dans les dispositions les plus édifiantes , le 19 Février 1767 , âgé de 60 ans & 9 mois. Il avoit enseigné la Médecine dans la Faculté de Montpellier pendant près de 33 ans , soit en qualité de survivancier de M. Marcot , soit après la mort de ce dernier , comme Professeur Titulaire.

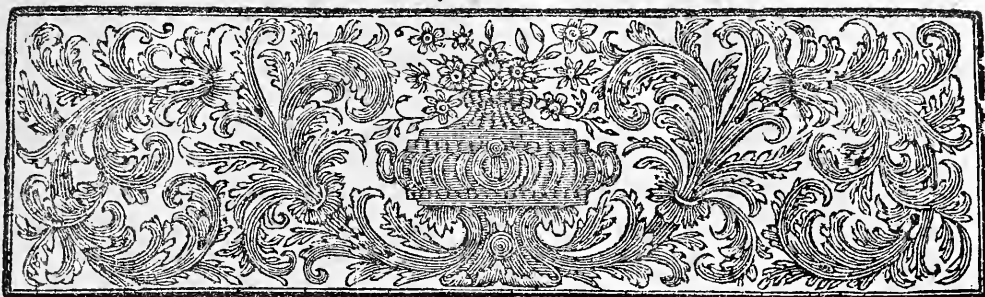
Les sentiments qu'il a fait paroître en finissant , étoient la suite de ceux qu'il avoit eu toute sa vie. Les vérités de la Foi le trouverent dans tous les temps plein de respect & de soumission. Il avoit étudié les preuves du Christianisme , pour être en état de montrer , dans l'occasion , qu'elles sont dans

leur genre aussi concluantes que les démonstrations géométriques : il ne s'en étoit pas tenu , sur cette importante matière , à la théorie ; & long-temps avant sa mort , on l'a vu vivre , non seulement en honnête homme , mais encore en très-bon Chrétien.

Il étoit simple dans ses mœurs comme dans son caractère. Il communiquoit sans peine ce qu'il savoit , & il recevoit des autres aussi volontiers ce qu'ils étoient en état de lui apprendre. Ses connoissances passaient sans faste dans les conversations ; nulle envie d'étaler. Il portoit quelquefois dans le monde cet air que l'on prend dans le Cabinet , & qui s'oppose si souvent malgré nous à l'enjouement & aux graces.

Il avoit épousé en 1748 Jeanne Yolande Foucard d'Olimpies , fille de Nicolas Foucard d'Olimpies , Capitaine au Régiment Dauphin , Dragons , Chevalier de Saint Louis , & sœur de Monsieur le Lieutenant de Roi de Montpellier , avec laquelle il a vécu dans la plus parfaite union. Il en a laissé deux fils & quatre filles.

Plusieurs freres qu'il avoit se sont tous distingués dans différentes professions : on a déjà parlé du goût de l'aîné pour les Mathématiques. M. l'Abbé de Sauvages , l'un d'entr'eux , connu par plusieurs Ouvrages , est Associé Vétéran dans cette Compagnie : il est fâcheux pour nous que , retenu par d'importants devoirs , il ne puisse nous consoler par sa présence de la perte d'un frere dont nous regretterons long-temps , & les talents sublimes , & l'utile assiduité.

PROLEGOMENA.

1. **N**ULLUS est qui, vulgaribus Medicinæ principiis imbutus, animum paulo attentius ad praxim appulerit, cujus ob oculos infinitæ ferè quotis diebus non obversatæ fuerint difficultates, quemque vel morborum diversitas, vel signorum confusio, vel nova symptomatum facies, vel Auctorum dissensio, ut millena alia mittam, hærentem & ancipitem non detinuerint. Ego quidem ad has reductus angustias, si Collegas consulebam, ad longiorem usum & diuturniorem experientiam brevi dimittebar: si Auctores evolvebam, in ipsorum scriptis bene multa quidem inveniebam, sed ad rem non attinentia: id enim solemne nimis est, quidquid in libris illis non quæritur, illud ubique obvium est; quidquid verò quæritur, hoc nusquam adest. Demum reperi fortè Practicos eximios, simulque antiquæ fidei viros qui se similibus olim nodis irritos fuisse dicebant, & ita his oppressos, ut ferè Medicinæ vale dixissent, nisi vel amica quædam manus suppetias tulisset, aut se communi omnibus novitiis infortunio laborare sensissent. Hoc est utique exiguum, sed unicum fermè miseris solatium, quod tamen mentem meam hoc onere non penitus liberavit, unde sedulus semper ariadneum quoddam inquisivi filum, cujus ope ab illo praxeos labyrintho me posse extricare.

2. Primam in cognoscenda morbi curandi specie sitam esse difficultatem sensi facile; alteram in detegenda indicatione, aut methodo ad eam speciem curandam accommodatâ, jacere non difficilius intellexi: verum deficere libros ex quibus morbi cujusvis species pateat, & propria cuilibet medendi methodus deduci possit, hoc nemo Medicorum inficiabitur; notum siquidem est hunc esse, si Auctoris fides sit, usum theoriæ Medicæ, ut in diversis & infinitis casibus, quos praxis exhibet, Medici gressus dirigat, atque observationum penuriam suppleat, ita ut hujus ope munitus tyro, quotquot species morborum reperit, possit ex suo systemate non solum aptè distinguere, sed etiam deductis ex eodem fonte indicationibus curare: tantùm autem invaluit hæc opinio, ut omnis candidatus, vix è scholis egressus, verbis, distinctionibus, & quibusdam hypothesibus munitus, omnes ferme spernat Auctores,

Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I. A *Hippo-*

Hippocratem & Galenum derideat, seque in mediam morborum aciem, velut omnes vi suæ theoriæ superaturus, audacter immittat. Ast imbellem tot hostes circumdant, tot sistunt obices, ut brevi temeritatem suam sentiat, terga vertere tamen erubescat, ad artis magistros reverti nesciat; quid sit? ex desperatione crescit audacia, maximè si medicastros, planos, sibi famam & opes verbosis strophis, & arte veteratoriâ comparantes, observaverit, quod heu! nimis frequens est; ille eandem init vizim tyrunculus, & vultu, gestu ad gravitatem composito, suam tum ignorantiam tum diffidentiam, fictâ velans audaciâ, venales phrasas ore doctorali profundit, & cum diu aliis sciens & volens imposuerit, semetipsum tandem deludit, ipse fallitur, & se magni momenti personam existimat.

3. Qui non stupore vulgi sibi quæstum facere, sed Artis prudentiam honestis studiis comparare contendunt, illi non à quacumque teoriâ in Medicinæ praxim duci se patientur, nec omnem Empyricorum instar theoriam abjicient: hanc quidem sedulò vites, cujus principia precaria ex phantasia, potiùs quàm ex repetita experientia, deducuntur, quæque in possibilitatibus subsistens, factis seu experimentis indubitatis non undequaque fulcitur: ea etenim pro basi artis Medicæ non licet assumere, de quibus usque adeò sumus incerti, ut nemo de bonis suis tam incertus esse velit; non enim vitæ minor quàm pecuniæ habendæ debet esse cura: non itaque pro certis obtrudenda sunt de quibus inter viros & mathematicè Doctos, & minimis præjudiciis irretitos disputatur, sive quæ sensu perceptis certitudine se non exæquant, ut monet *Pitcarnius*.

4. Sed quantum abest ut similibus principiis hactenus superstructa sit theoria Medica! eam, antequam detecta fuisset circulatio, falsam & erroribus plenam fuisse facilè concedetis. O systematici! eam ante hocce sæculum furnorum Chymicorum fumo obnubilatam, & à veritate multum alienam esse clamabitis omnes, qui hodie primas tenetis, mechanicæ sectæ fautores; superest itaque ut vestra theoria, mechanicæ titulo condecorata, veritatis scopum certius attigerit, & ita tuta sit, ut praxi viam brevem & planam sternat, quam tyronibus, non operoso & longo usu erudit, sequi sufficiat. Inde tamen sequitur veteres saltem theorias, utpotè fallaces & erroneas, praxi Medicæ promovendæ inutiles fuisse, adeoque hallucinatos esse harum sectarum patronos qui ad hæc usque tempora Medicinæ culmen attigisse putabant, ut gloriantur hodierni Mechanici.

5. Si tamen quod res est effari liceat, utcumque Neotericis concedam paulò feliciorum esse nostris quàm antiquis temporibus praxim Medicam, hoc tamen theoriæ præstantiori tribuendum non est, sed tantum annosiori, & cumulatae sensum practicum experientia; principia siquidem quæ pro mechanicis jactantur, ita sunt à veris mechanicis principiis aliena, ita sunt erronea, ut ea veterum Galenicorum & potissimum *Ballonii*, *Durei*, ac *Riverii* principiis nequaquam anteponenda videantur: cordis machinam adinstar mobilis perpetui sine motore moveri & proinde à fluidorum inertia & viscositate, vasorumque affricibus nequaquam retardari, quin à resistentiis
motum

motum adaugeri, vulgò pronunciant Neoterici; elastica corpora cum prementibus repagulis minimè æquilibrari, sed quò fortiùs distenduntur, eò faciliùs restitui putant; fluida verò in locis angustioribus non respectivè, sed absolutè majorem velocitatem obtinere contendunt, quanquam vis pellens solito major non fuerit: ex legibus sympathiæ, stimulorum, nullibi promulgatis, sed commentitiis, œconomiam animale regi, seu quod idem est, fato quodam cœco gubernari volunt nuperi, & hanc lepidam theoriam, licet mechanicæ in Scientiarum Academiis cognitæ prorsus contrariam, mechanicæ epitheto condecorant.

6. Nec mirum est ipsos Neotericos, licèt eidem sectæ mancipatos, inter se tantum dissidere, quantum omnes à veris Geometris dissident, & non solum in diversis Regionibus, sed etiam in eadem Scholâ, circa eundem morbum, ipsorum sententias sibi invicem repugnare. Febris, morborum classis, in exemplum afferatur: hanc ab irritato & vellicato corde primus; alter ab eo corde intus presso & à sanguine distenso; tertius ab obstructis extremis fanguiductibus; quartus à lymphaticis arteriosis impeditis; quintus à venis majoribus compressis; sextus à fluidi nervei pravâ indole; septimus à systematis nervei tensione & commotione, &c, deducere conatur. Quænam ex illis est theoria quæ, inconcussis Anatomix & Hydraulicæ principiis innixa, cunctis satisfaciât phænomenis, & praxi solidam, tutamque basim sternat? Omnes à decennio circiter caput extulere; controvertuntur à Geometris singulæ; nullam ex his sufficienti tempore, praxi utilem aut necessariam esse probavit experientia, quæ rerum est magistra; imò qui diversa sentiunt in theoriâ, non indè diversis auxiliis in praxi febrem impugnant; idem enim Medicus, si ex lanionum turbâ fuerit, febrem repetitis phlebotomiis aggreditur; quam si stercorarius sit, ut cum *Gedeone Harveyo* loquar, repetitis cathartici & clysmatis insequetur, licèt eam neuter à plethorâ, nec à cacochyliâ, sed à minimorum vasorum obstructione factam arbitretur. Eximium & non pridem fato functum hic novimus practicum (*D. Verny*) qui, licèt omnes morbos tum acutos tum chronicos chylo crassiori tribueret, hos tamen eadem oppugnabat methodo, qua cæteri, diversis omninò opinionibus imbuti, quales Illustrissimi *Vieussens* & *Chirac*, qui morbos omnes fermentationi, & Illustr. *Deidier*, qui eos turbatæ circulationi, tanquam causæ accensebant.

7. Nulla est ergo hætenus inter theoriam & praxim connexio; praxis traditione comparatur, & nemo ita de suis principiis theoreticis certus est, ut ab illis, dum de corio humano agitur, dirigi se patiatur; & meritò quidem, cum hætenus pauca sint principia de quibus ita parum dubitari possit ac in re gravi & seriâ necessum esset: undenam verò accidit ut Ars Medica, omnium nobilissima & antiquissima, tam exiguos progressus fecerit, ut theoria nondum ad praxim candidatos manuducere possit, seu tam pauca principia certa & indubitata suppeditet? hocce infortunium & Artis difficultatem summam, & artificum negligentiam & incuriam fortè majorem arguit. Non multi sunt artifices qui veram scientiam sibi comparare debitâ saltem methodo

studeant * cùm ipsa plebs crassa & inerudita de Medicis iudicium suum interponat, ipsi placere operæ pretium reputant qui famæ & quæstui tantùm inhiant; cùm verò non altior veritatis inquisitio, nec ipsa veritas populo unquam arideat, hanc viam inire cavet Medicus, qui, si muliercularum & Pharmacopolarum præiudiciis obtemperet, famæ culmen citiùs multò adepturus est.

8. Principia ea tantùm in re Medicâ debent admitti, de quibus ita certissimus ac de iis quæ sensus evidentia demonstrat; ea verò nihil aliud sunt quàm experimenta & syllogismi geometricè concatenati.

9. *Experiri* dicimur ea quæ ad nostras sensationes attentè percipimus: si facta universi spontanea attentè observemus ope visus, tactus, auditus, &c. hæc observatio vocatur *experientia*: si verò ad hæc facta spontanea concurrat opera nostra sine quâ facta illa non acciderent, hæc observatio *experimentum* nuncupatur: facta quælibet quatenus in sensus nostros incurrant sive sponte sive arte fiant, vocantur *phænomena*. *Experientia* itaque nihil aliud est quàm phænomenorum cognitio ex sensatione orta; idem itaque sonat, ac attentè observatio, quæ dicitur *constans*, si sit cognitio phænomeni cum circumstantiis necessariò connexis; *contingens* verò, quando adfunt tantùm circumstantiæ ipsi contingenter connexæ; *falsa* verò cum necessaria experientiæ requisita deficiunt, ut cùm in experientiâ exprimentur quæ sensibus non sunt percepta, vel percipi non potuerunt, vel quædam circumstantiæ necessariò connexæ omittuntur. Errores autem qui in formandâ constante experientiâ committi possunt, sunt 1°. Si accenseantur circumstantiæ sine quibus phænomenum semper dari potest, adeoque superflue. 2°. Si pauciores & non omnes, quæ phænomeno sunt necessariò connexæ, referantur circumstantiæ. 3°. Si non afferatur quantitas determinata circumstantiarum; quæ datum phænomenum demonstrant.

10. Error autem familiarissimus est iudicium suum cum experientiâ confundere; hic verò admittitur error quoties phænomenum talibus verbis exprimimus, quibus aliquid vel tanquam causa, vel tanquam effectus prædicatur, imò tanquam principium alterius. Nequaquam enim patet sensibus solis connexio inter causam & effectum, seu nulla causa, quatenus causa est, à sensibus percipi potest. Alias experientiæ leges videsis in *Oratione inaugurali Clariss. Muschenbroeckii*, & *Hambergeri præfatione ad Physicam*. Si data quædam propositio ex aliis tanquam notioribus per syllogismos colligitur, *probari* dicitur; probatio autem dicitur *demonstratio*, si in syllogismis, quos inter se concatenamus, non utamur præmissis, nisi *definitionibus*, *experimentis*

* Nisi magna quæpiam miraque mutatio humanarum rerum fiat, actum de bonis studiis est, utpote confusis ac corruptis, nemine veritatem ipsam, sed tantum scientiæ famam quærente. Logicam methodum & Mathematicas demonstrationes fugiunt plurimi, alii cum gravitate tantum

increpantes, alii scurrile aliquid committunt, alii in risum, sannasque discepratione abrepti. Si quis sermoni stare & demonstrationes audire audeat, is vel non omnino intelligit, aut si intelligat quod dogmata sua impugnet, illico irascitur & devovet dialecticos. *Galen. Method. Med. l. 2.*

mentis indubitatis, axiomatis & propositionibus jam ante demonstratis.

11. *Definitio* est enumeratio notarum, quarum ope quidpiam cognoscimus & ab aliis distinguimus. Si itaque morbi debite observati phaenomena enumeremus, quae ipsi propria sunt, & quorum ope à consimilibus potest dignosci, morbi illius definitionem obtinemus.

Propositio theorica indemonstrabilis, seu cujus veritas simplici terminorum valore percepto cognoscitur, *axioma* vocatur, quales sunt propositiones in quibus de subjecto pronunciatum tantum quod in ejus definitione continetur, ut *totum est majus sua parte*. Quidquid de genere affirmari potest, illud etiam affirmatur de quovis sub illo genere contento, & huic axiomati innititur omnis syllogismus.

12. Demum Ars Medica à Philosophiâ, Mechanicâ, Geometriâ & aliis Scientiis generalibus terminos non solum, sed etiam principia, debet mutuari, adeoque ex illis Medici debent assumere propositiones demonstratas, nec eas demonstrare eorum est.

13. Quamdiu methodum demonstrativam negligent Medicinæ cultores, non mirum erit si Artis hujus principia nulla sint, quæ eâ certitudine, qualis ad praxim est necessaria, polleant; Medica theoria semper fluctuabit, & cujusvis opinio, prout tuentis ingenium & auctoritas valuerit, ipsa in Medico orbe valebit.

14. Hæc est, ni fallor, errorum & ineptiarum communis origo, quod scilicet spretis observationibus obviis, & phaenomenis vulgatissimis, ex quibus lege ratiocinii corollaria certa & utilia deduci possent, Medici ad abdita & sublimia continuo tendant; eaque, quò magis ab intellectu remota sunt, eò vi suæ imaginationis attingere, divinare, aut verbis exponere pertinacius conentur. Quænam sint hujus vel illius morbi phaenomena hoc attendenda solum docet observatio, ob oculos cujusvis id est positum, & nullum ingenii conatum exigit, atque propter nimiam facilitatem symptomatum cujusvis morbi accurata contemnitur Historia, nulla fermè nisi oscitanter & raptim traditur, licet ex eâ solâ, velut ex veritatis fonte, possit optima deduci theoria, ut ex accuratâ Cœlestium phaenomenorum observatione optima systemata deduxere Astronomi: verum si de abditissimis & nostrum captum longè superantibus causis differendum sit, milleni illico præsto sunt œdipi, qui assumptis ex phantasiâ, non verò ex ipsâ re, principiis verbosas nec non ingeniosas comminiscuntur hypotheses, quas si quis negaverit, nemo possit comprobare, quæ tamen velut norma praxeos à multis habentur. Sic, ut explicaret *Willisius* quare in Apoplexiâ sensus & motus voluntarii ferientur, dum motus vitales vigent & augentur, is finxit nervos voluntariis motibus destinatos à cerebro, at vitalibus muniis dicatos à cerebello ortum ducere, & cerebrum solum in Apoplexiâ laborare, cerebellum verò à pressione & infarctu immune esse pronuntiavit; quod ut suaderet aliis, finxit iterum cerebellum firmiter esse cerebro, & ita vitæ necessarium, ut, hoc ablato vel presso, illico pereat animal; quæ tamen omnia vel gratuita, vel, experientiâ demonstrante, falsâ esse comperimus, & comperient quicumque experiri vo-

luerint. Verùm experiuntur pauci, quia multò facilius est in museo fingere, quàm in amphitheatro experimenta cautè & accuratè instituire; hoc certè mirum semper mihi visum est, quod horum morborum, quorum causa nos latet maximè & curatio felicissimos fugit practicos, ut Epilepsia, Ephialtes, Hysteria, Apoplexia, &c. sicut ab ignaris plurima venditantur remedia arcana certissima, ita à novitiis Medicis lubentius tradatur Theoria, & causa facilius, ut putant, explicetur; quos novitios interea primorum mechanices theorematum & Anatomia principiorum ignaros sæpe comperimus.

15. Sunt & plurimi qui dum humanæ machinæ, etiam valde complexæ, omnes effectus dogmaticè ac velut ex cathedrâ dilucidare & explicare non verentur, simplicissimæ machinæ, ut vestis, libræ, theoriam, aut prima principia ita turpiter ignorant, ut hanc ipsam Mechanicæ & Hydraulicæ scientiam quasi ignorare parum sit, etiam vilipendere non erubescant, atque omnem disciplinam Mathematicam, veram Physicæ & Philosophiæ matrem, inanem, erroribus fetam clamitent, ejusque studium philiatris vertant vitio, ac è foro medico indignabundi relegent.

Nulla est temeritas magis punienda, ajebat olim *Sanctorius*, quàm nullâ habitâ experientiâ repugnare experientiæ: idem pronuntiandum videtur de iis, qui quam ignorant Mathesim superciliosè despiciunt, nisi fortè eam vulpem imitentur, quæ syrmate destituta fociis suis persuadere volebat, ut hoc inutile pondus abjicerent, ast abiit falsis exagitata jocus, ut narrat *Bernoullius*. Atque hæc est altera errorum in Medicina parens, Matheos scilicet ignorantia, vel ut rectius loquar, Methodi Geometricæ contemptus, & averfatio; licet enim multæ sint in Mathematicâ disciplinæ, quibus Medicus, Physicusque carere potest, ut Astronomia, Gnomonica, Trigonometria, &c. nullus tamen rectam animalis œconomia notitiam assequetur, qui fluidorum generales proprietates, velocitates, vires ex Hydraulica non cognoverit; qui vasorum cavitates, diametros, superficies, solidorum firmitatem, fibrarum motus, tonos ex Geometriâ & Mechanicâ æstimare nesciverit; nemo auditûs visûsque theoriam callebit, quem acousticæ, & opticæ prima elementa fugerint; nullus demùm, quod potissimum est, nec experimenta accurata capere, aut nova tentare, aut ex illis certo ratiocinio consequentias deducere; verbo, nec in Physicis & Medicis rebus tutò philosophari potis erit, qui Geometricam ratiocinandi Methodum, quæ, demonstrante *Wolffo*, optima Logica est, ignoraverit; nullus denique eximia quæ in actis Academiarum, in scriptis Medicorum eruditissimorum hujus ævi, quidquam intelliget, qui Arithmeticæ & Geometriæ principiis non fuerit sufficienter imbutus.

16. Ex his tamen æqui rerum æstimatores non inferant ita Medicis necessariam esse Mathesim, ut illa destituti eximios non possint se præstare practicos, aut ut illâ solum scientiâ eruditi illicò ad medendum sint apti; neminis enim in mentem tam delira venire potest opinio: hoc tantùm in animum induxi meum ut credam nullam sine Physicâ mathematicâ dari posse certam humanæ machinæ theoriam, quâ qui præditus fuerit, Anatomia &

materiae

materiæ Medicæ simul peritus, is quondam ad praxim Medicam consequendam aptior evasurus sit : verbo, id unicè probandum suscepti, quod omnium certissima theoria ex Anatomix & Physices experimentalis, simulque Philosophiæ mathematicæ, penu depromenda sit, quas cum negligent vulgò Medici, mirum non est si erroribus feta sit morborum ætiologia; atque cum falsa est, ea non magis Medico utilis est, quàm Architecto Musica; nec proinde potest Medicum in praxi dirigere, nec accurati symptomatum studii, annosæque observationis & experientiæ vices supplere, licet contrarium clamet Medicorum multorum sententia.

17. Medicina, nemine refragante, conjecturalis est adhucdum scientia, adeoque is eam callere nemo potest, qui in arte conjectandi rudis extiterit; verùm hanc Artem quis unquam docuit præter Mathematicos, scilicet *Hughenium*, *Bernoulli*, *Montmort* & *s'Gravesande*? quis in mathesi rudis ritè circa probabilitates, quæ toties in praxi Medicâ nos manuducere debent, ratiocinari valebit?

18. Non possum verò hoc argumentum dimittere quin alterum vitium theoriæ Medicæ breviter perstringam; mos scilicet invaluit omnia generaliter & vagè tantùm pertractare, omnem in phænomenis exponendis circumstantiarum & causarum distinctionem, & quantitatum determinationem præmittere; cum tamen ex illâ solum acibeitâ determinari possit veritas. In Geometriâ, signo unico omisso, minimâ quantitate neglectâ, contraria aut falsa prorsus exurgit problematis solutio, ut quod negativum fuerat, positivum evadat, vel è contrâ: quantò frequentius in Medicis computis error debet irrepere, cum sine methodo, & pro phantasiæ ductu ex principiis sæpiùs suppositis; difficultates intricatissimæ diluuntur? Si quis lympham in patella positam & ex sanguine pleuritici separatam cernens, à calore inflammatorio congelatam fuisse probare contendat, is fervorem in sanguine summum esse prædicat, attritum solidorum & fluidorum in febribus acutis exagerrat, & non mirum putat idem intra corpus humanum accidere lymphæ, quod in aquâ bulliente fieret; si verò experimenta accurata sumamus, hunc errorem confutare non erit arduum, cum lympa non coaguletur nisi à calore 56 graduum, & tamen sanguis in vivo homine non incalescat ultra 33um gradum Thermometri Reaumuriani. Fieri potest, aiunt plurimi, ut pressio aëris in duos cylindros planos marmoreos 26 linearum diametro, ope sebi fusi unitos, & dein frigori summo expositos, eos tantâ vi adunet, ut non nisi vi 600 librarum separentur, unde concludunt immensam esse pressionem aëris, & huic soli tribuendam esse corporum adhæSIONem: qui sic ratiocinantur judicium suum cum experientiâ confundunt, & errorem vitarent, si accuratâ observatione perspicerent pressionem aëris non majorem esse pondere columnæ mercurii ejusdem basis, cujus altitudo sit 28 pollicum: atque hoc pondus supra basim 26 linearum in diametro non superat 58 libras, seu ferè decimam partem 600 librarum, unde concluderent rectiùs pressionem aëris decies minorem esse, quàm ut possit hanc marmorum adhæSIONem producere.

19. Ex possibilitate suppositâ atque similibus principiis vagis & indeterminatis quosvis effectus deducunt Medici theorici, qui non experimentis ducuntur, sed ex hypothesibus suis facta determinant, qui contraria prorsus pro lubitu concludere potuissent: *hoc fieri debet, ergo fit*, solemne ratiocinium est, sed in Physicis fallacissimum, in quibus hoc ferè tantùm valet prioris inversum, *hoc fit, ergo fieri debet*, & ad summum consequentiæ severo ratiocinio ex factis derivatæ, & rursùs experimentis firmatæ, quid certi in Physicis expromere possunt.

20. Dolendum certè est quod à tam brevi tempore Medicina Matheos opem, mediante *Alph. Borello*, mutuata fuerit; serior ætas haud dubiè *Bellini, Jurini, Bernoulli, Michelotii, Hambergeri* laboribus fruetur, si plures nascantur viri *Halesio* similes; sed intereà nullus sapiens à tam labili & hypotheticâ, qualis hodie viget, teoriâ, in praxim dirigi se patietur; centum ferè sunt anni à quibus inventa est circulatio sanguinis, sed nondum ejus leges sunt omnes satis cognitæ; quantò tardior sit in minimis vasis, quàm est in aortâ, demonstravit non dudum *Jacobus Keill*; verùm ejus velocitas absoluta quænam sit, nondum satis est compertum; quænam sit pressio sanguinis in vase quiescentis docet vulgaris Hydraulica, verùm quænam transluentis sit pressio nuper tantùm nos docuit *Illustriss. Daniel Bernoulli in Hydrodynamicâ*; quid valeat illius adhæsiō & viscositas nuperri- mè detexit *Illustriss. Hambergerus*: at quantum ab hac viscositate, & vasorum minimorum affricu retardetur hujus motus adhuc inquirendum restat; nondum itaque numeris omnibus est absoluta circulationis cognitio, quâ tamen destituti claram & certam theoriam obtinere non possumus.

21. Quid itaque Medico inter praxeos scopulos versanti superest interea perfugii? quæ nautica supplebit acus quod in morborum procellis ex luce deficit? quid annosam experientiam, non nisi per mortes acquirendam, supplebit? audiamus hac de re non quosvis Medicos, quorum multi mirâ quadam ingenii vi, aut propriâ solertiâ se scopum attigisse contendunt; multi suis arcanis remediis, plurimi hypothesibus suæ praxeos felicitatem tribuent; pauci nisi ad summam senectam & famam pervenerint, id honoris repetitis lap- sibus, fatalibus experimentis, longæque Morborum observationi, acceptum referent. Consulamus candidissimum Artis Magistrum, simulque felicissimum opiferum *Thom. Sydenhamum*, Angliæ lumen, Artis Phœbum, quem sine honorificâ præfatione, ut cum *Boerhaave* loquar, nominare erubescerem, & de cujus erga rempublicam Medicam meritis nunquam ita magnificè lo- quar, quin id ejus sit superatura dignitas.

22. » Sentio autem, ait Hippocrates Anglus, nostræ Artis incrementum » in his consistere ut habeatur primò *Historia* Morborum seu descriptio quoad » fieri potest graphica & naturalis; secundò praxis seu *Methodus* circa eos- » dem stabilis ac consummata.

23. », Quod autem spectat ad *Historiam* Morborum; primò expedit ut » morbi omnes ad definitas ac certas species revocentur, eadem prorsus » diligentiam ac acribeiam, quâ id factum videtur à Botanicis in suis Phytolo-

„ gūis. Quippe reperiuntur morbi qui sub eodem genere ac nomenclaturā
 „ redacti, ac quoad nonnulla symptomata sibi invicem confimiles, tamen &
 „ naturā inter se discreti diversum etiam medicandi modum exoptulant.
 „ Cardui quidem nomen ad plures herbarum species extendi nemo nescit:
 „ at verò parum accuratè faciet rei Herbariæ Scriptor, qui generalem hu-
 „ jus Plantæ descriptionem, quā scilicet à cæteris stirpibus discrepat, pro-
 „ ponere contentus, propria interim & peculiaria cujusque speciei signa &
 „ characteres, quibus ab invicem discriminantur, contempserit: eodem fanè
 „ modo nec satis est scriptori communes dumtaxat morbi alicujus mul-
 „ tiformis apparentias annotasse. Esto fanè non omnibus morbis eandem
 „ contingere varietatem; tamen complures esse qui, licèt ab Auctoribus
 „ sub eodem titulo citra ullam speciei distinctionem tractentur, dissimillimā
 „ sint indole, in sequentibus pagellis, uti spero, palam fiet. Imò etiam ubi
 „ distributio in species reperitur, id fit plerumque, ut hypothesi alicui, quæ
 „ veris phænomenis substruitur, suus reservetur honos; ac proinde ejusmo-
 „ di discriminatio, non tam ad morbi quàm ad Auctoris ingenium, philo-
 „ sophandique theoriam accommodata est. « Sic Galenici, humorum quater-
 „ nione præoccupati, morbos omnes in sanguineos, biliosos, pituitosos,
 „ & melancholicos divisere, sumpta non ab evidentibus eorum humorum
 „ prædominii signis, sed à materiâ morbificâ sæpius fictitiâ, distinctione. Sic
 „ *Paracelsus* morbos divisit in falsos, terreos, mercuriales; alii Chemicus eos
 „ in acidos & alkalinos distinxere ob præconceptam mente theoriam; atque
 „ inde factum est, ut arbitror, historiam morborum in sylvam tam immensam,
 „ sed fructu perexiguo, excrevisse.

„ 24. „ Secundo seponatur tantisper oportet quæcumque hypothesi Philoso-
 „ phica, quæ Scriptoris judicium præoccupaverit; quo factò, tum demùm
 „ morborum phænomena clara ac naturalia, quantumvis minuta, per se ac-
 „ curatissimè annotentur, exquisitam pictorum industriam imitando, qui vel
 „ nævos & levissimas maculas in imagine expriment. Enim verò dici vix po-
 „ test quot erroribus ansam præbuerint hypotheses istæ Physiologicæ, dum
 „ Scriptores, quorum animos falso colore illæ imbuerint, istiusmodi phæno-
 „ mena morbis affigunt, qualia, nisi in ipsorum cerebro, locum nunquam
 „ habuerant; debebant autem in conspectum venire, si hypothesi, quam
 „ ipsi pro concessâ & ratâ habent, constaret veritas. Adde quòd si quando
 „ symptoma aliquod, quod cum dictâ hypothesi appositè quadret, revera
 „ morbo competat cujus typum delineaturi sunt, tum illud supra modum
 „ evehunt, ac planè reddunt ex mure elephantem, quasi in hoc scilicet to-
 „ tius rei cardo verteretur: sin hypothesi minùs congruat, aut prorsùs silen-
 „ tio, aut levi saltem pede transmittere consueverunt, nisi fortè beneficio
 „ subtilitatis alicujus philosophicæ in ordinem cogi, ac quoquo modo accom-
 „ modari possit.

„ 25. Tertiò expedit ut in describendo aliquo morbo peculiaria & perpetua
 „ phænomena seorsim ab accidentalibus & adventitiis (qualia sunt quæ
 „ non tantùm ob ægrotantium temperiem & ætatem, sed etiam ob ratio-
 „ *Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I.*

„ nem medendi diversam variè se habent) enarrentur. Nam sæpè accidit ut
 „ facies morbi variet, pro vario medicandi processu, ac nonnulla sympto-
 „ mata non tam morbo quàm Medico debeantur. Casus autem oppido ra-
 „ ros præterire debet scriptor, quemadmodum in descriptione salviæ, eru-
 „ carum v. g. morsus inter signa discriminantia istius plantæ neutiquam re-
 „ censentur. Hujus historiæ utilitas, pergit *Sydenhamus*, omnem æstimationem
 „ excedit, & præ eâ argutiolæ & subtiles disquisitiones, quibus Neoterico-
 „ rum libri ad nauseam ferè inferciuntur, nullo in numero sunt habendæ.

26. Has tres Nosologiæ conscribendæ regulas, scilicet specierum, gene-
 rumque accuratam distinctionem merè historicam, philosophicæ theoriæ ab
 historiâ sepositionem, & characterum à symptomatis constantibus derivatio-
 nem, dictat ipsa sapientia. Nec enim facta, quæ tantum historia recenset,
 cum judicio philosophico debent confundi, secus falsa est experientia (10);
 nec philosophicæ theoriæ debet inniti Historia; nam nimis hætenus ruinosum
 est hoc fundamentum (6-20); & cum à notioribus ac certioribus sit sem-
 per ordiendum in veritatis disquisitione, semper pro basi theoriæ sternenda
 est & præmittenda historia, non verò theoria debet esse basis historiæ. Ter-
 tia verò regula ex eo pendet principio quod cum symptomata in sensus in-
 currant, non verò causæ, ea si constantia sint, characterem certiorum &
 evidentiorum ad morbos cognoscendos præbeant.

27. Triplicis generis est humana cognitio, scilicet Historica, Philosophica
 & Mathematica. *Historica* est cognitio factorum; sic historia docet in pleuri-
 tide adesse febrim, dyspnœam, tussim & dolorem pectoris. *Philosophica* est
 cognitio causarum & principiorum; sic cognitio pleuritidis est philosophica
 illi qui novit quâ de causa & ex quibus principiis oriantur illa quatuor sym-
 ptomata, v. g. ex pulmonum vel pleuræ inflammatione. *Mathematica* cog-
 nitio datur, si quantitates & earum mensuræ cognoscantur; sic si quis ad men-
 suram revocaverit pulsûs frequentiam & vim, caloris gradum, doloris inten-
 sitatem, vim tussis & similibus symptomatum, ille cognitionem horum ma-
 thematicam obtinet.

28. Cognitio historica debet omnes alias antecedere, & est omnium simpli-
 cissima. Philosophica cognitio morborum Dogmaticum distinguit ab Empiri-
 co, & curiosa est; ac demum mathematica omnium est certissima & in pra-
 xi præstantissima, at hætenus minùs exulta & proinde rarissima.

29. Cuius profectò in Mathematicis versato, vel in Medicinâ faciendâ
 paulo magis occupato manifestum est, nos nihil aliud in rebus cognoscere
 quàm earum ad alias relationem, legesque, & proprietates virium, quibus
 eas mutare vel ab aliis mutari solent. Loquar de rebus corporeis: „ vires
 „ autem illæ, viriumque leges actionibus mutuis & utrinque redditus dete-
 „ guntur: nam actiones & earum eventa sunt data illa quorum ope leges
 „ virium invenimus; causa verò physica & tantoperè à Philosophis quæsitâ
 „ rerum natura est illud in rebus ignotum à quo vires emanare volunt. Illud
 „ autem cum sciri non possit, nisi priùs agnitis viribus, harumque legibus
 „ inventis, neque quidquam præstet nisi per vires, sequitur viribus ignotis,

„ notitiam illius esse nullam , notis verò esse inutilem : adeòque Medicis
 „ incumbit solùm ut vires medicamentorum & morborum , quæ per ope-
 „ rationes possunt inveniri , expendant & ad leges revocent , non autem
 „ ut causis physicis eruendis insudent , quæ non nisi ex priùs inventis vi-
 „ rium legibus possunt deduci , iisque inventis , Medico non sunt profuturæ.
Pitcarn. Præloq. pag. x.

30. Quænam sit relatio gravitatis auri ad gravitatem aquæ novimus ; quid sit ipsamet auri gravitas in se non novimus ; leges & proprietates gravitatis , quibus tam feliciter utuntur artifices in horologiis , machinis astronomicis , aliisque ex observatâ & mensuratâ hujus effectuum quantitate adipiscimur ; hæc solæ leges nobis sunt utiles cognitu : verùm quænam sit gravitatis causa , hoc eatenus scitu utile foret , quatenus ex hac philosophicâ cognitione gravitatis leges , velocitatis , nisiisque mensuras accuratas deduceremus ; sed licet ignoretur hæc causa , virium leges ex phænomenis inventæ sunt , atque illis inventis , philosophica gravitatis cognitio vix est Mechanico profutura . Idem dictum esto de philosophicâ morborum & medicaminum cognitione , quam totis viribus sectantur Medici , cum ex historicâ , & inde derivatâ mathematicâ horum notitiâ , quidquid utile scitu est , quidquid certum , & in praxi necessarium , derivetur .

Nosologia Historicæ fundamenta.

31. Nosologia est morborum scientia , seu habitus demonstrandi quidquid de morbis affirmamus aut negamus , & est pars Pathologiæ . Ad demonstrandum debet institui ratiocinium experimentis indubitatis seu factis historicis , definitionibus , axiomatis , & propositionibus alibi demonstratis innixum : ergo ad Nosologiam necessariæ sunt morborum definitiones , historicæ descriptiones , & principia certa ex anatomicis , chemicis , hydraulicis & mechanicis mutuata .

32. Quoties magnus est subjectorum cognoscendorum numerus , toties ad intelligentiam & memoriam juvandam ordo necessarius est , seu necessaria est similitudo obvia in modo quo res se invicem consequuntur ; & ordo in tradendis scientiæ dogmatis vocatur *Methodus* ; cum itaque magnus sit morborum numerus , in illorum historiâ tradendâ & cognitione juvandâ methodus est necessaria .

33. Vocabula sunt idearum nostrarum signa ; sed ideò loquimur , aut scribimus , ut nostras ideas , & nostra ratiocinia cum aliis communicemus ; nec ea communicare possumus , nisi valor horum signorum sit determinatus , & aliis cognitus ; quod tantùm fieri potest per vocabulorum definitionem ; adeoque dum ab aliis volumus intelligi , necessum est ut valor vocabulorum , quibus utimur , sit fixus , constans , & aliis cognitus , seu ut vocabulis definitis utamur .

34. Vocabulorum & terminorum Artis definitio vocatur *Nomenclatura* ; ea verò , si sit inconstans & vaga , diversas ab ideis Auctoris ideas in mente

lectorum excitat; unde æquivocatio, quæ eatenus vitatur, quatenus cuique rei diversæ diversum propriumque nomen competit, nec eodem nomine res diversæ, nec diverso nomine res eadem significantur; qui contrarias sequitur leges, is idè loquitur, vel scribit, ut non intelligatur.

35. Duplex est Nosologiæ historicæ fundamentum, *Methodus* scilicet, & *Nomenclatura*.

1°. De Methodo Nosologicâ.

36. Methodus Nosologiæ alia synoptica est, alia systematica. Synoptica est dispositio morborum in partes binas oppositas & successivè bifurcatas vel brachiatas, ut si dividantur morbi in externos & in internos, ambo in particulares & universales. Externi & interni particulares in morbos capitis, pectoris, abdominis, & artuum. Illa verò Methodus procedit per libros, capita, articulos, & paragraphos; verùm jamdudum experientia docuit Historiæ Naturalis, & potissimùm Botanicæ cultores eam Methodum non ita claram esse ac facilem, quàm est Methodus Systematica.

37. Systematica Methodus morbos similes similibus conjungit & à dissimilibus separat, atque omnes individuos morbos ad suas species, istas ad genera, rursùs genera ad ordines, & illos ad paucas classes reducit; & derelictâ Synopticâ omnes Historiæ Naturalis cultores jam pridem systematicam tantùm Methodum sequuntur.

38. *Notas* appello rebus intrinseca, unde agnoscuntur & à se invicem discernuntur. *Wolf. Log. 79.* Verùm scopus Nosologiæ est, ut hujus ope morbos agnoscamus & ab invicem discernamus: ergo cùm scopus seu finis non nisi per media possit attingi, & illa media sint notæ, hoc potissimùm incumbit Medico Nosologiæ studioso, ut notas morborum adipiscatur. Has notas *Characteres* vocant Botanici.

39. *Definitio* est enumeratio notarum nec plarium, nec pauciorum quàm quæ ad rem definitam agnoscendam, & ab aliis discernendam sufficiunt: *Wolf. Log. 153.* & ex eâ significatur notio completa & determinata termino cuidam respondens; ut itaque morbi in nobis exurgat notio completa & determinata, ejus definitio seu notarum & characterum enumeratio inquirenda est.

40. Ut nota nos in morbi cognitionem deducat, ea quæsito debet esse evidentior & clarior; atque ut certa morbi cognitio fiat, notis certis & constantibus ea debet inniti, adeoque definitiones morbi ex notis certis & evidentibus sunt desumendæ.

41. *Notas* ad definitum agnoscendum & ab aliis distinguendum præbent *Genus* atque differentia specifica. *Wolf. Log. 183:* ergo genus & differentia specifica definitionem conficiunt. Si itaque morbi ad sua genera & ad suas species reducantur, ex hoc ipso genera & species definiuntur atque completè & determinatè cognoscuntur.

42. Morborum singularium & individuorum similitudo *Species* vocatur, & similitudo specierum *Genus* constituit, ut similitudo generum facit *Ordinem*, atque ordinum convenientia *Classis* est.

Si notas pluribus plantis individuis communes considerem, ut jasminis omnibus florem infundibuliformem limbo quinquepartito, calycem tubulosum quinquefidum, stamina duo, pistillum unicum, baccam dipyrenam, inde generis jasmini ideam obtineo: sed si simul pluribus illorum individuis notas observo, quibus illa ab aliis ejusdem generis discernuntur, ut folia opposita pinnata, cum in aliis sunt opposita ternata; inde ideam determinatæ speciei seu differentiam specificam eruo.

43. Simili artificio non solum idea generum, ordinum & classium, sed idea ipsius morbi in genere potest erui, si quod est omnibus morbis commune perspiciamus, simulque in quo ab statu sanitatis differat cognoscamus, atque eâ perspectâ ideâ, morbi definitio comparatur: cum autem definitio sit enumeratio notarum, quæ clariores esse debent re definitâ, facile est concludere eos errare qui morbos definiunt, eorumque genera & species, non ex principiis evidentibus & certis, sed ex ignotis, obscuris, litigiosis & incertis deducunt.

44. Erronæ sunt itaque morbi definitiones, quæ petuntur tum à *Dispositione* partium sensus sæpius fugiente, eâque hypotheticâ & saltem obscurâ; tum à *Sede* sæpius suppositâ, vel gratuita in partibus quæ sub sensu non cadunt, tum quia sunt internæ, tum quia exiguæ nimis quàm ut cerni queant; tum demum à *Causa*, quæ per se quatenus causa in sensu cadere non potest; tum à *Principiis* sive proëgumenis sive procatartictis quæ sunt extrinseca corpori, ac proinde notas morborum non constituunt (38).

45. Dividuntur speciatim morbi diversimodè, sed potissimum juxta quatuor diversas methodos, scilicet *Alphabeticam*, *Temporariam*, *Anatomicam* & *Ætiologicam*, quibus omnibus methodum *Symptomaticam* anteponendam censemus.

46. *Alphabeticam* methodus ea est quæ morbos conjungit, qui nomine sunt affines, vel ratione similitudinis nominum, aut litterarum initialium. Talem sequuntur *Mangetus in Polyalthæa*, *James Dictionnaire de Médecine*, &c.

Verum cum nomen sit nota extrinseca quam ægrotantes præ se non ferunt, & ex hominum arbitrio pendeat, nec Artis tyronibus morborum singulorum sint cognita nomina, ex illis ad morbi cognitionem non devenire possumus: præterea in hoc ordine morbi indole prorsus diversi conjunguntur, ut apoplexia & alopecia, paralyfis & paronychia: separantur verò qui maximè affines sunt quoad indolem, ut pleuritis & hepatitis, arthritis & rheumatismus; evidens est hanc methodum ab omnibus Nosologiæ studiofis esse rejiciendam.

47. *Temporaria* methodus illa est quæ morbos ratione durationis dividit in chronicos & acutos, prout longius, breviusve temporis spatium percurrere consueverunt; talem methodum secuti sunt *Aretæus*, *Cælius Aurelianus*, aliique.

48. Verum ea methodus in eo peccat quòd nullus sit character evidens, quo primâ die chronicus ab acuto discernatur, quod cum acutus &

chronicus differant tantùm temporis quantitatè, & quantitas similitudinem non turbet, ex eo principio nec genus, nec species erui possunt; similia etenim, salvâ similitudine, quantitate differre possunt, ac proinde morbus five longior five brevior potest esse ejusdem generis & ejusdem classis, meritòque dicitur in Scholis, quod majus & minus non mutet speciem. Adde quòd nullus sit limes naturalis inter chronicum, & acutum, & datur tantùm limes arbitrarius, à quolibet pari jure, quo institutus fuit, rejiciendus, cùm dentur morbi quos non majori jure quis ad acutos reduxerit quàm alter ad chronicos: quoties autem non dantur limites inter genera & inter species, illa ejusdem ordinis, istæ ejusdem generis censentur, secus genera & species multiplicarentur in infinitum, quod foret absurdum; præterea sunt morbi acuti qui ultra quadraginta dies, & chronici qui citra terminantur; demum ex illa methodo tum demum morbi Classis cognoscitur, cùm ipsum nosse minùs necessarium est, seu cùm desierit.

49. *Anatomica* methodus juxta corporis partes, quæ morborum sedes sunt, procedere consuevit, atque dividit morbos in externos & internos, universales & particulares, in morbos ætatis, sexûs, & demum in morbos capitis, pectoris, abdominis, & artuum, quo facto in singulis partibus morbos enumerant & symptomata deinde recensent: verùm pro morbis habent quæ omnes practici inter vitia, seu morborum principia & causas recensent, & symptomata ea appellant quæ morborum nomine ab omnibus practicis salutaris consueverunt. Vide *Ideam universalem Medicinæ J. Jonstoni Amsterodami 1644*, juxta quem Apoplexia, Mania, Rabies, Cephalalgia, &c, morbi non sunt, sed varus, verruca, vulnusculum, lentigo, &c, morbi sunt, quæ nomenclatura quantum à practicorum more aliena sit, ignorat nemo, nisi qui scholasticis argutiolis est imbutus.

Conspectus methodi Jonstoni & Sennerti.

50. Morbi primariò dividuntur, vel secundariò. Primariò in similes, organicos, & solutæ unitatis seu communes.

51. A. 1º. *Similares* sunt morbi intemperiei cum materiâ, vel sine materiâ & morbi occultarum qualitatatum.

Intemperies sine materiâ sunt calida, humida, frigida, sicca & composita.

Intemperies cum materia sunt sanguinea, biliosa, melancholica & ferosa.

Occultæ qualitates sunt ab aère infecto, aquâ, contagio, veneno, fascino.

52. B. 2º. *Organici* sunt in conformatione, numero, magnitudine, & situ.

Conformatio dividitur in figuram, cavitatem, & superficiem vitiosas.

Magnitudo peccat vel defectu vel excessu, ut in tumore humoralis, flatulento, solido, purulento.

Numerus peccat vel in defectu vel in excessu.

Situs mutatur in luxatione & herniâ.

53. C. *Communes* sunt vulnera, ulcera & fracturæ.

Secundariò dividuntur morbi in externos, & internos.

54. D. Externi sunt iterum *tumores*, affectus cutanei, ulcera, luxationes, fracturæ.

Tumores Sanguinei, corpulentia, phlegmo, bubo, phygetlum, parotis, paronychia, pernio, ecchymoma, carbunculus.

Tumores Biliofi, erysipelas, herpes.

Tumores Pituïtofi, œdema.

Tumores Melancholici, scirrhus, cancer.

Tumores Salso -feroso -biliofi, scabies, phlyctænæ, sudamina, sirones, vari, epinyctis, alphus, leuce, impetigo, gutta rosea.

Tumores saccati, strumæ, ganglion, meliceris, steatoma, atheroma.

Tumores solidi, verrucæ, clavi, calli.

Tumores à solidis aliò incumbentibus, aneurysina, varix.

Tumores maligni, elephantiasis, carbunculus, variolæ, morbilli.

55. E. *Affectus cutanei* sunt lentigines, ephelides, nævi, maculæ hepaticæ, pruritus, malus odor, alopecia, porrigo, plica, gangræna, &c.

Interni dividuntur in universales & particulares.

56. F. Universales sunt *Febres* non putridæ, putridæ, malignæ, & pestilentes.

Non putridæ seu puræ, ephemera, synocha.

Putridæ continentes, synochus putris, caufus.

Putridæ periodicæ primariæ, tertiana continua, quartana continua, quotidiana continua.

Putridæ periodicæ secundariæ ex inflammatione visceris, Lipyria lenta, ex viscere putri & corrupto, ex lacte corrupto.

Intermittentes simplices, tertiana, quartana, quotidiana.

Intermittentes compositæ, tertiana duplex, quotidiana duplex, quartana duplex, triplex, semitertiana.

Hæctica Febris.

Febres malignæ, variolæ, morbilli, febris petechialis, morbus Hungaricus, sudor Anglicus.

Febres pestilentes, pestilentia.

Morbi particulares sunt non venenati, vel venenati.

57. G. Non venenati sunt primò *morbi capitis*, qui dividuntur in morbos cerebri, & in symptomata cerebri in functionibus læsis.

1º. *Morbi cerebri* sunt ejus intemperies, meatuum angustia, commotio, inflammatio, hydrocephalus, capitis contusio, vulnus, fractura.

Symptomata sensûs externi cephalalgia; Sensûs communis vigiliæ, coma; Imaginationis vertigo; Ratiocinationis oblivio, delirium, phrenitis, melancholia, mania, rabies; Sensûs interni coma vigil, lethargus; Motûs animalis lassitudo, inquietudo, rigor, tremor, paralysis, spasmus; Mixta incubus, catalepsis, epilepsia, carus, apoplexia. Symptomata in excretis catarrhus.

2º. *Morbi oculorum*, trachoma, emphysema, cancer, hydatis, hordeolum, grando, trichiasis, phalangosis, phthiriasis, maradosis, encanthis, ægilops,

ægilops, fistula, ophthalmia, unguis, pannus, hypophagma, nebula, albugo, pustula, ulcus, mydriasis, hypochyma, cataracta, atrophia.

Symptomata, dolor, strabismus, myopia, nyctalopia, amaurosis, gutta serena, presbytia, amblyopia.

3°. *Morbi aurium*, inflammatio, ulcus. *Symptomata*, dolor, surditas, tinnitus, obauditio.

4°. *Morbi narium*, ulcus, ozæna, polypus. *Symptomata*, sternutatio, hæmorrhagia, anosmia, coryza.

5°. *Morbi oris*, ranula, aphthæ, labiorum fissura, parulis, excrecentia, ulcus, &c. *Symptomata*, oscitatio, ptyalismus, odontalgia, fœtor, dentium nigrities, stupor.

58. H. *Morbi medii ventris* sunt tumores, ulcera, vulnera, angustia, &c, faucium, gutturis, trachææ, pulmonis, thoracis, cordis, mammarum &c.

Symptomata, angina, pleuritis, tabes, phthisis, asthma, tussis, hæmoptysis, palpitatio, syncope.

59. I. *Morbi infimi ventris* sunt tumores varii, ut inflammationes, abscessus, prolapsus, herniæ, nec non ulcera, fistulæ, vulnera, rhagades, obstructions, intemperies, &c, œsophagi, ventriculi, intestinorum, ani, genitalium, &c.

Symptomata, difficultas deglutiendi, dolor, ardor ventriculi, anorexia, nimia appetentia, appetitus depravatus, polydipsia, coctio læsa, singultus, ructus, nausea, vomitus, cholera, iliaca, colica, alvi retentio, lienteria, cœliaca, diarrhœa, dysenteria, fluxus hepaticus, ani pruritus, tenesmus, hæmorrhoides, cachexia, hydrops ascites, tympanites, anasarca, icterus, atrophia, affectio hypochondriaca, scorbutus, diabetes, ischuria, dysuria, mictus cruoris, salacitas, priapismus, satyriasis, gonorrhœa; uteri imbecillitas, dolor; mensium fluxus, stillicidium, difficultas; fluor muliebris, morbus virgineus, suffocatio uteri, furor uterinus, melancholia mulierum, sterilitas, &c.

Appendix de Arthritide.

K. *De Morbis venenatis*. De lue venereâ, de venenis fossilibus, vegetabilibus, animalibus.

L. *De Morbis puerorum*. De morbis capitis, medii ventris, infimi ventris.

60. Verùm hæc methodus est confusa, fallax & incommoda: *Confusa* quidem est; cùm etenim partes similes, ut arteriæ, venæ, nervi, fibræ, fluida, cum omnibus musculis, visceribusque sint intimè mixtæ, adeoque confusæ, ex eo quòd nervus sit affectus non sequitur hoc vel illud viscus, hanc illamve partem non esse affectam: imò omnes in parte affectâ simul afficiuntur, undè nulla distinctio à sede potest repeti: præterea partes omnes sunt continuæ invicem, & non ita determinatæ ut limites possint assignari; quis enim limites extûs sensibiles novit inter partes internas & externas? num cutis interna est quam tegit epidermis? num potest una inflammari quin & vicina continua, arteriis, venisque colligata simul afficiatur? limites inter intestinum ileum & jejunum quis nosse potest in vivo hominè, qui in ca-

davere

clavere sunt arbitrarii? quis præcisos limites hepatis, lienis in vivis distinguit? Morbos benè multos quos particulares vocant pari jure adscribere possent universalibus; tales sunt inflammatorii, febre scilicet stipati, soporosi, qui vires omnium simul artuum prosternunt, sensumque & motum illis detrahunt, cachectici, decolores, leprosi, tabidi.

61. *Incommoda* est methodus Anatomica, quia in ipsis tyronibus supponit Anatomix notitiam, nec non quia ex cognita parte cui morbus infidet non certius morbi causa & indoles cognoscitur, nec proinde medendi methodus habetur, cum idem viscus afficere possint morbi omnino dissimiles, ut phrenitis & apoplexia, febris & syncope, anorexia, boulimia, & eandem partem possint labefactare phlegmone & œdema, intemperies sicca & humida; adde quòd propter consensum nervorum symptomata ad unam, & causa ad alteram partem referuntur, ut in sympathicis morbis; ac propter extensionem partium, morbus simul ad partes diversas referri possit, ut obstructo recto non solum abdomen dolet, tenditur, sed etiam per os materix vomitu rejiciuntur: sed quod præcipuum vitium est, nulla est inter morbos similitudo ratione partis affectæ; juxta hanc methodum conjunctis morbis dissimilibus sæpius iteranda venit generalis Theoria & Therapeia, ita ut cum omnes, & singulæ partes dolere possint, theoria doloris in singulis classibus est repetenda, quoties scilicet de dolore est quæstio, & cognitio classis nullius ferè usûs est ad ejus generum, utpotè dissimilium, cognitionem.

62. *Fallax* demum est methodus, tum *qualis est*, cum omnes morbos æquaquam tradat, quales sunt morbi singulis musculis, ossibusque, glandulis ac visceribus supervenientes; nullus Auctor agit juxta hunc ordinem de morbis cerebelli & medullæ spinalis, cystidis felleæ, thymi, capsularum atrabiliarium, medullæ ossium, &c: tum *qualis debet esse*, quia sedes morbi multiplex est vel dubia, vel prorsus ignota, quam tamen hæc methodus notissimam supponit, cum ex hac ad morborum notitiam deducere debeat. Sit vomitus in exemplum: quænam sedes hujus est? an os, ex quo fit rejectio? an œsophagus, trans quem peragitur, & ex quo solo quandoque evomenda prodeunt? an ventriculus, ut putant plurimi, qui iterum ejus diversas membranas, ut villosam, nerveam, muscularemve pro lubitu incusant? an intestina, ut in vomitu iliaco à bubonocèle? sed vomitus biliosus ex hepate procedit, urinosus ex renibus, & sic deinceps: sedes ergo hujus morbi multiplex est; & cum scriptor eum quò referat nescit, Lector, ubi eum quæsiturus sit, ignorat necessariò. Quænam est sedes manix, melancholix, oblivionis, somnambulismi, tarantismi, vertiginis, catalepsos, ephialtes, picæ, & mille aliorum? hoc determinat tantum hypothesis, sed nunquam ex sedis affectæ methodo eruetur evidentia quæ characterem constituit. Ex hac morborum sedis ignorantia fit ut ephialtes in ventriculo quarto cerebelli juxta *Lowerum*, in thoracis musculis juxta *D. Deidier*, in stomacho juxta plures, in pulmone juxta alios reponatur, &c. Quærit *Cælius Aurelianus* quis locus in hydrophobis patiatür; & respondet *nervos affici juxta Sauvages Nosologia Methodica*. Tom. I. C. Demø

Democritum; *meninges* juxta *Asclepiadis* sectatores; *diaphragma* juxta alios; *stomachum* juxta *Artorium* & *Artemidorum*; *ventrem* juxta *Gaium Herophilum* sectatorem; *cor*, *ilia*, *caput* & *diaphragma* simul si credatur *Magno Ephesio*. Febris morborum frequentissimus sedem habet in *cerebro* juxta *Mortonium*; in *corde* juxta *Galenum*; in *finibus arteriarum* juxta plures *Neotericos*; in *mesenterio* sæpius teste *Baglivo*; in *pancreate* teste *Sylvio*; in *stomacho* ut putant plures practici. Syphilidem locat in *lympa* & *semine D. Astruc*; in *spiritibus naturalibus Mercurialis*, in *hepate Perdulcis*, &c. Quæ sententiarum discrepantia satis evincit morborum sedem non ita evidentem esse ut ea possit characterem morbis cognoscendis & dignoscendis idoneum suppeditare, adeoque methodum ex sede petitam huic scopo minùs utilem esse.

63. *Ætiologica methodus* morbos à causis & principiis definit & dividit, seu causas, & principia cognita supponit, & ex hoc fonte notas ad morbos cognoscendos & distinguendos mutuatur.

Sic cum *Galenici* febris causam putabant esse calorem in corde accensum, & in artus diffusum, ac calorem eum in humoribus, in spiritibus & in solidis accendi existimabant, febres ipsi divisere in *cheticas* seu ab accensis humoribus aut spiritibus, & in *hæcticas* seu ab accensis solidis partibus; quæ ab accensis humoribus, illas rursus dividebant in sanguineas, biliosas, pituitosas & melancholicas.

Paracelsistæ qui omnes morbos produci somniabant à sulphure, terrâ, sale, mercurio, seu spiritu & astrorum influxu, eos in sulphureos, terreos, salios, mercuriales, & astrales dividere amabant, & ab illis principiis definebant. *Tachenius* verò ferè omnes in acidos, alkalinos, & neutros discriminebatur.

64. Quantum verò erronei sint similes characteres ex causâ hypotheticâ & arbitrariâ ducti, quisque facilè percipit; ast non ita quisque sentit errorem qui ex characterè ætiologico ad rationis & experientię normam accommodato potest exoriri, quod ut intelligatur dico primò *nunquam Medicinam progressuram fore nisi firmis & indubitatis sit innixa fundamentis*; si enim mutabilia inconstantiæque fuerint ejus fundamenta, eam mutabilem & labilem futuram esse consequens est. Verùm optimæ quæ hæctenus traditæ sunt morborum ætiologiæ, quales à *Sennerto*, *Sydenhamo*, *Riverio*, *Boerhaave*, *Hoffmanno*, *Pitcarnio*, &c, traduntur, multùm inter se discrepant, se mutuo impugnant, quolibet decennio mutantur, adeoque firma arti Medicinæ fundamenta substernere non possunt. Secundò licet certa foret morborum ætiologia, non tamen ad morbos cognoscendos & distinguendos, ea characteres suppeditare valet: quia causâ quatenus causâ nequaquam in sensus incurrit (*Hamburg. Physic. Præfat. pag. 35.*), & ex principiis seu causis remotis tantùm morbi possibilitas, non præsentia intelligitur. Nugaretur *Botanicus* qui, cum plantarum characteres aliis præbendos haberet, plantas definiret & divideret, seu cognoscendas præbere vellet ex earum dotibus licet obscuris, dubiis, sensus fugientibus, vel ex earum structurâ intima, hypotheticâ, ut folliculis, tracheis; quia delirum est ab ignotis ad ignotorum cognitionem procedere,

dere, & signa debent esse clariora re designandâ : à quo certè errore longè distant Botanici, qui à numero, figurâ, situ & proportione conspicuis partium externarum & omnibus obviarum suas classes, suaque genera ac species determinant, atque ad radices non nisi inviti recurrunt, cùm alia signa deficiunt. Rideretur Zoologus qui, ut animalium species & genera cæteros doceret, eorum characteres ex ovis, aut animalculis spermaticis, aliisque mysteriis generationis vellet deducere, quia genera & species sunt similitudines obviæ, id est sensibus conspicuæ, adeoque qui evidentia & claritate destituitur character, is ad definiendum, & dividendum ineptus est.

65. Cùm autem morborum principia & causæ sint sæpius internæ, adeoque in corporis abdito latentes, ignotæ vel extrinsecæ homini, ac tantùm morbi possibilitatem inferentes, ex causâ utcumque certâ nullus character evidens, & ex principiis (155) ut ut evidentibus nullus character certus erui potest. Si quis dux aut centurio militum suorum signaturas ex nævis abditis, notis obscuris, ignotis, signisque visum & sensum omnem fugientibus, exararet, frustra desertores recognoscere tentaret his detegendis præfectus. Ita & si morborum historiographus morbos ex causis & principiis designet, definiat & dividat, is ideò morbos designabit ut à nemine cognosci possint, quod sapientiæ repugnat.

66. Morborum quidem causam & principia cognoscere utilissimum, imò, si velitis, necessarium existimo; verùm ea notitia adhuc in votis est, & causas proximas præsertim ante *Harvæum* ignorarunt Medici in praxi felicissimi: verùm quidquid sit, in tradendâ morborum historiâ seponenda est tantisper omnis hypothesis & theoria Philosophica, & harum causarum indagatio ex ipsâ morborum Historia debet deduci, ut in Geometriâ ex datis seu cognitis ad ignotarum quantitatum inventionem procedendum est, & non vice versâ.

67. *Symptomata* demum methodus ea est quæ à phænomenis morborum constantibus, & evidentibus symptomatis eorum characteres repetit.

„ Quâ enim, ait *Anglus Hippocrates*, aut compendiosiore aut etiam aliâ
 „ viâ, vel causæ morbificæ, quibus obviam eundum est, deprehendi, vel
 „ indicationes curativæ elici possunt, quàm certâ & distinctâ peculiarium
 „ symptomatum perceptione? Neque enim ulla est circumstantia tam levis
 „ aut exigua, quæ suos usus ad utrumque non habeat. Nam ut demus ali-
 „ quid varietatis à temperamento individuorum & tractandi ratione profi-
 „ cisci, nihilominus adeò æquabilis ac sibi ubique similis est naturæ ordo
 „ in producendis morbis, ut in diversis corporibus eadem plerumque repe-
 „ riantur ejusdem morbi symptomata: non secus ac universales plantarum
 „ notæ ad omnia cujusque speciei individua ritè se diffundunt. Qui violam
 „ v. g. accuratè descripserit, aut ejus characterem semel ab ejus phænome-
 „ nis constantibus ut parrium fructificationis figurâ, numero, situ & propor-
 „ tione definiverit, omnibus ubique terrarum violis historiam illam seu cha-
 „ racterem tùm genericum, tùm specificum singulis speciei individuis con-
 „ venire faciliè animadvertet.

68. „ Et quidem existimo, pergit Auctor, nos ob eam potissimum causam

accuratori morborum historiâ ad hunc usque diem destitui, quia scilicet plerique eos pro confusis inconditisque Naturæ, malè se tuentis & de statu suo dejectæ, effectis tantùm habuere, ac proinde laterem lavare crederetur is qui justam eorundem enarrationem moliretur. At profectò haud minùs se Summum Numen legibus certis adstrinxit in morbis producendis, seu humoribus morbificis maturandis quàm in plantis & animalibus. Quin imò uti cuilibet plantæ, sive animali proprii quidam ac peculiare affectus competunt, ita se res habet in qualibet succi cujusvis exaltatione, ubi semel in speciem eruperit; & sanè qui febris quartanæ v. g. ordinem, accessum, tempestatem, invasionis horam, phænomena frigoris, caloris, recessum, verbo omnia symptomata pensiculatius trutinaverit, haud minùs ille firmis rationibus inducetur ut credat morbum hunc speciem esse, quàm sunt illæ ob quas eredit plantam esse speciem quæ parem semper ad normam è terrâ nascitur, floret, interit, &c, eo tantùm discrimine quod cùm plantarum species, demptis parasitis, per se subsistant, istæ morborum species ab iis dependent humoribus vel causis, à quibus generantur.

69. Sed ut ad rem revertamur; non minùs certò etiam à minutissimis symptomatis indicationes curativas Medicus potest deducere, quàm ab iisdem sumpsit diagnostica; atque aded non semel mihi in mentem subiit, quòd si morbi cujuslibet historiam diligenter perspectam haberem, par malo remedium nunquam non scirem adferre, variis phænomenis viam, quæ mihi incedendum foret, haud dubiam, præmonstrantibus. Quæ quidem phænomena, si inter se sedulò conferantur, manu quasi ducerent ad indicationes illas maximè obvias, quæ ex intimo naturæ sensu, non verò ex phantasiæ erroribus, depromuntur.

70. Atque his sanè gradibus ad medicinæ fastigium ascendit ille nunquam satis laudatus Medicorum Romulus *Hippocrates*, qui hanc arti Medicæ insuper struendæ solidam ac inconvulsam substernens basim, (naturæ morbis medentur) id egit ut morbi cujuslibet phænomena aperta traderet, nullâ hypothesi adscitâ, & in partes per vim adactâ, ut in ejus libris de *Morbis*, de *Affectionibus* videre est: In hoc stetit magna Divini Senis theoria. Hactenus *Sydenhamus*.

71. Humana corpora machinas esse in iisdem saltem ætatibus, sexu & temperamentis invicem similes, vel maximè affines, docet tùm exteriorum, tùm interiorum partium comparatio; & eatenus quid in medicinæ praxi ac vitæ usu certum est, quatenus illa propositio pro certa habetur; sic certum habetur Titio cor, pulmones, ventriculum nondum visu perceptum, eundem situm, locum, eandem figuram & partium proportionem obtinere circiter ac in Mævio: sennam, eadem dosi, in iisdem circumstantiis, eosdem effectus generales esse in ambobus producturam; panem profuturum pro alimento; venena quædam ambobus nocitura, &c: Et hæc certitudo moralis in vita sufficit.

72. Hinc sequitur ab iisdem causis & principiis eosdem morbos sub iisdem circumstantiis obventuros esse; & uti certum est ambobus serum sanguinis

guinis lixiviosum per urinas, bilem per hepar fecernendam fore, ita materies morbifica eadem has vel illas læsiones functionum, excretionum, vel qualitatum inductura est. Verùm illæ læsiones seu mutationes, quatenus in sensus incurrunt & conspicuæ sunt, vocantur *Symptomata*, & horum datis causis sufficientibus, illa velut effectus consequi necessum est; quoniam nil accidit in universo fortuito, & fortuna est numen fictitium, quod ignorantia causarum ortum debet; datis itaque causis morborum consequi debent necessariò symptomata, eaque pro diversis causis & principiis diversa.

73. Certa datur & necessaria inter symptomata, & causas connexio: verùm symptomata sunt mutationes evidentes & conspicuæ, adeoque ex quibus tanquam notis & characteribus ad causarum cognitionem procedendum est, aut procedere possumus; ergo non ex causis, nec ex sede morborum ad eorum symptomata, sed ex symptomatis ad sedem, causasque morborum est procedendum, tutoque progredi potest Medicus.

Ex his sequentes Canones deducere liceat.

74. * Definitio morbi est enumeratio symptomatum quæ ad illius genus vel speciem cognoscendam & ab aliis distinguendam sufficiunt.

75. Peccat itaque morbi definitio quam ingrediuntur ea quæ sunt obscura & hypothetica, ut sedes interna & propria quæ sensibus in vivo homine non potest distingui: verùm ea sedes est in definitione recensenda, quæ sensu aut ægri relatu percipitur, licet causa vel principium morbi reapse alibi lateat. Sic quæcumque pars in ephialte primariò laboret, quoniam æger sensum gravaminis ad exteriora pectoris refert, illud symptoma in definitione reponendum est, & utrùm in cerebello, pulmonibus, stomacho sit materies morbifica, non in definitione pronunciandum, sed in ætiologia investigandum est. Sedes itaque symptomatum conspicua solùm, non verò sedes causæ abdita in definitionibus est exponenda, secus experimentum cum iudicio confunditur (10.).

76. Peccat iterùm definitio, quæ causæ vel principiorum mentionem facit, nec in genere definiendo tolerari potest, quia licet certum foret & inconcussum hoc morbi genus ab eâ causâ produci, cum tamen ea sub sensu ægri, Medicive non cadat, ea notam, vel characterem suppeditare non potest. Sic malè definitur pleuritis à *Gorraeo* inflammatio seu tumor rubore, calore, & dolore stipatus in membrana costas succingente; quia calor & dolor tantùm, non verò rubor & tumor, sensu percipi possunt, & quia utrum illa membrana afficiatur, in sensus non incurrat.

77. Hinc factum est ut nulla certa & constans morborum stet definitio; sic ex *Aristotele* pleuritis est liquidæ materiæ coctio, seu densatio. Ex *Apolonio* definitur passio temporalis, atque celer secundùm hypezocotas, ali-

C 3

quan-

* Pessimum errorem admittit *Thessalus*, qui nec ipsas actionum noxas, nec affectus, qui earum causæ sunt, morbos cen-

set, sed solis evacuationibus Medicos intentos esse vult. *Galēn.*

quando in pulmonis partibus, sæpius sine tumore. Ex *Asclepiade* dicitur humoris fluor temporis parvi, atque celer interiorum lateris partium cum febre atque tumore. Ex *Sorano* dolor vehemens interiorum lateris partium cum febribus acutis & tussicula, quâ variæ qualitatis liquor excluditur. Ex *Gordonio* (*Lilii pag. 203.*) est apostema calidum velaminum costarum interiorum clibani pectoris. Ex *Helmontio* dicitur laceratio pleuræ, & ejus divulsio à costis facta, non per pondus pituitæ à cerebro defluentis, ut Antiqui credebant, sed per conatus convulsivos archei: vel est peregrina aciditas concepta ex archeo: *Helm. pleura furens pag. 245.* Ex *Junckero Tab. 64* est febris acuta, continua, inflammatoria, secundaria, quâ principium agens humores versùs pectus dirigit, & statim in pleurâ factam resolvere intendit.

78. Definitio nimis stricta est & falsa, quæ omni speciei non competit, atque species ad genus datum pertinet, quæ cum illo symptomatis essentialibus magis affinis est quàm cum aliis generibus.

Sic strictæ nimis sunt pleuritis definitiones quæ lateris tantùm dolorem admittunt, cùm detur pleuritis dorsalis *Hippocratis*, pleuritis mediastini *Avicennæ*, aliæque species quæ ad aliud genus quàm ad pleuritidem dimitti non possunt, quæque tamen dolorem pectoris quidem, at nullum lateris, inferunt. Quinam autem sint generis limites sola docet accurata omnium specierum hæctenus observatarum enumeratio, quam qui ignorat, is genus definire aptè non potest, nisi fortuitò.

79. Definitio nimis est laxa, quæ aliis generibus quàm definito congruit, adeoque rejicienda, cùm quæ sunt distinguenda confundat.

Sic definitio pleuritis ab *Aristotele* & *Gorraeo* prolata multis morbis à pleuritide diversis congruit; levis phlegmone pleuram afficiens potest nullam febrem acutam inferre, adeoque nec pleuritidem; quotidie in cadaveribus eorum qui pleuritidem non sunt passi cernimus loca subtumida & rubro colore pleuram deturpantia, haud dubiè priùs leviter inflammata.

80. Definitio erronea est, quæ principium vel causam in sensu non incurrentem determinat; illa enim determinatio non solum est sæpius erronea, verùm licèt certa sit, non est ad definitionem apta. Sic errabat *Sennertus* dùm in definiendâ pleuritide inflammationem à pleura costarum ad pulmones usque extendi per venam cavam aut azygon pronunciabat; & *Jonstonus* cùm eam ab influxu sanguinis fervidi, effusi; *Helmontius* ab acido, fieri putabant: verùm & Neoterici, qui hærentiam sanguinis in minimis vasis, tanquam causam, inter inflammationis characteres reponunt, similem culpam admittunt, cum ab hærentia sanguinis, quâ tali, calor, dolor, pulsatio, distensio, tumorque nequaquam produci possint.

81. Genus morbi est ejus definitio, seu enumeratio notarum, quibus cum omnibus ejusdem classis & ordinis convenit, & earum quibus ab illis discrepat; sic pleuritidem vocat *Alexander Trallianus* concursum febris acutæ, pulsûs duri, doloris punctorii thoracis, tussis & spirandi difficultatis, *lib. vj. cap. 1.* & ratione febris atque doloris convenit pleuritis cum hepatici-

patitide, nephritide, peripneumoniâ, aliisque morbis inflammatoriis; aut ratione tussis, sedis doloris, & dyspnœæ ab iisdem discrepat generibus.

82. Quoniam genus est similitudo specierum, quidquid dictum est de genere convenit speciei cuique hujus generis, adeoque quod semel dictum est de genere suo loco, frustra repeteretur in specie; verum cum symptomata generalia in diversis speciebus similia sunt, similes sunt eorum causæ, ac proinde therapeia generalis eadem est (76); ergo cum genera methodicè disponuntur, & simul theoria ac praxis generica tradi potest, & semel tradita repeti non debet in diversis locis, quod in methodo anatomicâ & ætiologicâ vitari vix potest, cum quot sint partes, quæ v. g. inflammari possunt, toties theoria & therapeia tradenda sit.

83. Species ejusdem generis tot debent enumerari, quot sunt observatæ similitudines inter individuos morbos ejusdem generis, quæ cum symptomatis genericis symptomata constanter propria ab illis diversa secum adferunt. Licet enim illæ species, brevitatis gratiâ aut propter usûs recepti tyrannidem, à sede, vel à principiis procatarteticis aut proëgumenis denominentur, eâ tamen ratione sic vocantur quâ symptomata diversa hisce nominibus tantum significantur. Sic *pleuritis mediastini Avicennæ* nihil aliud significat quàm eam pleuritis speciem, quam his verbis expressit Auctor, qui symptomata ipsi propria numerat. Sic *pleuritis dorsalis Hippocratis* ea est species in quâ dolor præcipuus ad dorsum refertur, & respiratio singultuosa videtur: licet ex hoc nomine nequaquam determinetur sedes causæ morbi, sed tantum sedes ad quam referuntur præcipua symptomata, quod semel pro semper monitum volumus.

84. *Differentiæ* morborum sunt simplices illæ relationes per quas aliæ species ab aliis distinguuntur ratione potissimum quantitatis. Sic differentia est morborum, si in longos & breves, acutos & chronicos, magnos & parvos, leves & graves, fortes & debiles, dividantur: classes verò, ordines, genera & species distinguuntur ratione qualitatis, adeoque sine aliis assumptis, aut sine relatione ad alia opposita intelligi possunt. Quantitas enim dari potest, ut majus; per se autem & sine relatione ad alterum scilicet minus, intelligi non potest. E contra verò qualitas dari potest, ut rubrum, rotundum, dulce, calidum, &c, & sine alio opposito ipsi comparato intelligi potest.

85. Similia salvâ similitudine quantitate differre possunt: ergo quæ discrepant ratione quantitatis possunt esse similia, ut major imago minori; adeoque quantitas non mutat classem, ordinem, genus nec speciem, & tantum differentiam constituit. Inde sequitur magnum esse discrimen inter species morborum & eorum differentias, quæ perperam in scholis confunduntur, monentè dudum & repugnante *Argenterio*.

86. *Gradus* sunt quantitates qualitatum (*Wolf. Ontologia 747.*), adeoque per se & sine comparatione ad aliud intelligi nequeunt; & qualitates, salvâ identitate & similitudine, gradu differre possunt; ergo gradus non mutat genus, nec speciem: morbi itaque quorum symptomata sunt similia,

ut calor major vel minor, putredo major vel minor, extensio major vel minor, &c, nec genere, nec specie, eâ solum ratione discrepant, quòd symptomatica sint intensiora vel remissiora.

87. * Scio fore plurimos qui hanc specierum enumerationem nequaquam probaturi sunt, siquidem in arte potissimum quæstuosâ, in quâ non juxta rationis, sed juxta auctoritatis momentum, judicari consuevit, plurimi in hac arte quidquid à suis præceptoribus non acceperunt, aut ipsi non conceperunt, illud superciliosè contemnunt; id enim in Botanicâ, licèt minimè lucrosâ, factum novimus; Rizotomi siquidem & Pharmacopolæ plantarum genera & species tot novas tam accuratè à *Tournefortio*, & *Linnaeo* fuisse propositas acriter doluerunt, & certè ex eo tantùm stomachari illos puto, quòd cum nomen sibi in re herbariâ fecerint, percipiant tamen ab aliis scire quòd ipsi nesciunt: quorsum, aiunt, tantâ curâ, tantoque labore plantulas inquirere & muscos ac muscas venari, cum è tot millibus vix ducentæ sint, quarum in Medicinâ usus sit. Sic etiam idiotæ quærunt quorsum Astronomi innumera describunt, notant, & suis asterismis inferunt sidera, quorum utilitatem non percipiunt: ego verò profanum vulgus censorum satis contemno, ut hisce objectionibus non respondeam; hoc tamen est discrimen inter Astronomos, Zoologos & nos, quod impunè illud & istud fides, ac insectum ignorari possit; ast hanc vel illam ignorari morbi speciem, in Medico culpa est, infanti plurimorum sæpè hominum sanguine eluenda.

88. Quot miseri mortales medicamentis omnimodis frustra plectuntur ab officiosis Medicorum imitatoribus ob ignoratam morbi speciem? *Cephalæam syphiliticam* qui non novit, eam infaustis ominibus per phlebotomias, martialia, emetica, cathartica, fonticulos, & id genus carnificinæ debellare conabitur. *Cephalalgiam hysterica*, vulgò *clavum*, repetitis sanguinis missionibus, catharticis aggredietur ignarus, & ægram in ultimum periculum conjiciet, quam speciei gnarus grano laudani liberabit. *Ascitem* à suppressâ scabie nocivis aut saltem frustraneis Pharmacopolarum armis impugnet Medicaster; ast indutis scabiosi tunicis eruditus sanabit Medicus. *Anorexiam* ab animi pathemate, ut à mœrore productam, incassum per amara, emetica, stomachica sublevare tentabit, qui hanc ab aliis ejusdem generis speciem non distinxerit.

89. „ Et sanè, ait *Baglivi* (*lib. 2. prax. med. cap. 9.*) inter præci-
 „ pua Artis nostræ desiderata illud meritò reponimus, ut singuli qui-
 „ que morbi in tot species subdistinguantur, quot sunt morbi primarii à
 „ qui-

* Est autem ab initio propositum illud: qui omnem morborum numerum Methodo non invenerit, hunc maximè in ipsis medendi methodi foribus lapsurum; cum constet toridem esse medendi rationes quot sunt morborum ideæ, (seu species) ergo

sic in enumerandis morbis egisse, ut neque individuâ proprietatibus attentas infinitos statuât, nec in primis statim generibus subsistat id in promptu cuique non est, sed ei tantùm qui in methodis sit exercitatissimus. *Galen.*

quibus foventur, aut causæ vehementes, constantefque à quibus producuntur; & singularum specierum proponantur signa characteristica, nec non medendi methodus cuilibet opportuna & stabilis; eâdem potissimum ratione quâ id factum videmus à Botanicis, qui sub generali nomine aliqujus plantæ, v. g. *Cardui*, plures carduorum species comprehendunt, suntque adeo seduli in describendis magnitudine, figura, colore, sapore, aliisque plantæ accidentibus, quibus unam cardui speciem ab alia distinguant, ut insigni laudum ornamento digni profectò videantur. Contra Medici morbos nonnullos, qui in tot species distingui deberent, quot sunt morbi principales aut causæ vehementes à quibus foventur, quia in nonnullis symptomatibus sibi similes videntur, sub uno generali titulo comprehendunt, eademque medendi methodo in singulis utuntur; cum re verâ & naturâ diversi ad invicem sint, & diversam medendi methodum exposcant singuli, & singuli pariter sub propriis reponi titulis debeant, prout de cardui speciebus superius consideravimus.

90. Talem verò morborum historiam tanti fecit ille summus Artis medicæ restaurator, ut duos suæ Praxeos medicæ libros impenderit in stabiliendâ Medicorum Academiâ, quæ huic operi perficiendo tantum intenta foret: legantur potissimum *cap. 4. 5. libr. 2.* ubi præjudicia Medicorum diversa à nobis sentientium firmis rationibus evellit, & nec infinitas, nec inconstantes esse morborum species, sat clarè demonstrat, rationibus à *Clarissimo Sydenhamo*, & experientiâ petitis.

His calculum suum inclytus addit *Mortonus*, qui in describendis variis phthificos pulmonaris speciebus nobis præluxit, quique in *Præfatione* ait, vehementer exoptandum esse, quin & hoc sæculo jure merito expectandum, ut præstantissimorum virorum operâ & consiliis, cæterorum pari ratione morborum historia in clariori luce ponatur; frequentissimè enim, in Medicinæ opprobrium, æque ac in ægrotantium summum damnum, plurimos morbos sub uno generali titulo, plerisque Medicorum scriptis comprehensos, atque uni eidemque medendi methodo accommodatos passim reperimus, qui cum à diversis causis originem suam ducant, ita admodum diversis symptomatis stipati æque diversas indicationes subministrant, methodumque curandi, quò tandem optatus eventus attingi possit, æque differentem requirunt. Cum vel penè dejerare possim neminem, quantumvis generali hac scientiâ instructum atque versatum, cum successu felici artem suam exercere posse, donec vel ingenii sui acumine singulari fretus, vel multo etiam usu instructus, pro diversitate causarum, & symptomatum, distinctiorem morborum ideam sibi ipse formarit, & perspectam haberit; atque inde fit quod nulla alia ars præter medicinalem adeo longo usu & experientiâ indigeat, &c.

91. „ Quanto ille & quàm digno risu exciperetur, ait *Illustriff. Musgrave* (*Præfat. de Arthritide*) „ qui, dum artem exercere professus sit Gemmariam, adamantes, quotquot sub eodem nomine circumferuntur, non distingueret, & omnes pro veris haberet. Idem foret Medici error, si *Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I.* D „ arthri-

» arthritidis diversas non distingueret species; hac scilicet neglectâ distinctione, verendum ne, dum uni eidemque tantum morbo obfistere contingit, multis iisque longè inter se diversis & diversâ ratione impugnandis ancipiti prorsus eventu, prælium in tenebris committamus.

92. Non omittendum est celebris in Leydensi Academia Professoris *D. de Gorter* suffragium: is morborum species æque constantes existimat ac sunt species plantarum, & naturam in suis operationibus constantissimam esse contendit. » Hoc si concedatur, quod à nemine sanæ mentis negari potest, magna equidem affulget spes, observando naturæ cursum, & redigendo operationes in ordinem, tandem praxim ad illam certitudinem perventuram, quâ hodiè gloriatur Botanica. Botanici plantas digesserunt in genera & classes, quas itidem in species; hoc non minori in Medicinæ praxi fieri posse certitudinæ reor; suavit mihi similitudinis id in utrisque ratio, & in quibusdam experientia: *D. de Gorter Orat. Inaugural.* Auctoritates summi ponderis, seu exemplum ab hujusce Academiæ Cancellario olim & Archiatrorum Comite *D. D. Chicoyneau*, dum de peste scripsit, & à Celsèrr. Reginæ Archiatro *D. Helvetio*, dum de variolâ differit, propositum in nostras partes traherem, nisi in Pathologia methodica prius idem animadvertissem, quocirca hisce supersedere vitum est. Legatur de his *Illustr. Gaubii Pathologia.*

29. Nomenclatura Nosologica.

93. Si quæ ab aliis abstrahimus, ea vocabulis peculiaribus designamus; hoc modo abstractiones fiunt magis claræ & distinctæ, & abstracta facilius memoriæ mandantur, ac diutius retinentur. Demonstrat *Wolfius Pſychologia Empyrica* 284.

94. Genera & species Morborum sunt notiones abstractæ; nec enim dantur in universo tum genera, tum species, sed tantum individua. Illa itaque peculiaribus vocabulis, id est, nominibus sunt designanda, ut clariùs, distinctiùsque cognoscantur ac intelligantur.

95. Nomina si tollas, nulla est cognitio rerum, ait *Isidorus*; nec enim colloquio ulli locus est sine nominibus, nec eas intuitivè satis cognoscere possumus, ut docet quotidiana experientia; unde fit ut quò quid distinctiùs nosse volumus, eò accuratiùs ejus nomen memoriæ infigimus. Sic venatores cuique cani, pastores cuique ovi, duces cuique militi nomen proprium adscribunt, sine quo nulla, nisi confusa & obscura, foret eorum cognitio. Talis est brutorum cognitio, illa plantas plures norunt, heros suos distinguunt, ast nomina nesciunt.

96. Ideò loquimur & scribimus ut ab aliis intelligamur; qui ideò loquitur ut non intelligatur, is psittacorum instar reddit sine mente sonos, vel incassum loquitur. Vocabula & nomina sunt signa idearum nostrarum, & tantum valent, quantum sonant, vel quantum ex definitione constanti certus est & fixus eorum significatus. Si itaque ob inconstantiam loquendi eodem

dem nomine plures ideæ enunciantur, eo prolato, auditor, quid significet hoc nomen non intelligit, adeoque qui verbis æquivocis utitur, is ideò loqui videtur ut intelligi non possit. Eodem itaque nomine unica tantum idea significari debet, si cordatè loquamur.

97. Frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora; unico nomine una idea exprimi potest apprimè, adeòque eidem rei diversa nomina affigere frustraneum est; cuilibet itaque generi unicum nomen, illudque quoad fieri potest simplicissimum convenit, & quælibet hujus generis species nomine generico non solùm, sed & etiam ephiteto ipsi addito, seu specifico debet designari. Ephemera v. g. nomen est genericum febris continentis, quod sufficit ad omnes ejus species genericè designandas; verùm quoniam datur species sudore intenso stipata, altera à lactis proventu puerperis communis, illæ species nomen suum specificum postulant, unde meritò alia *ephemera sudatoria*, altera verò *ephemera lactea* nuncupatur. Immeritò verò prior vocaretur *Hydropyreton*, quia hoc nomen novum genus exhiberet, adeòque generica nomina sine necessitate multiplicaret. Quò pauciora sunt nomina generica, seu genera, eo faciliùs retinentur & intelliguntur: Si verò tot genera constituentur, quot species, tunc ea multiplicantur sine necessitate, & cum summo scientiæ detrimento, res enim recidit ad primum cahos, & omnis methodus inutilis est.

98. * Si propter loquendi inconstantiam uni nomini plures vulgò significatus respondeant; tunc temporis Auctor debet, Geometrarum more, quid ipse hoc nomine intellecturus sit, præmissà definitione, monere, & suæ definitioni constanter adhærere. Si eodem caractere Arithmeticus in computo reddendo uteretur, nunc ut significaret decem, nunc ut significaret quatuor, is haud dubiè stultus esset, vel nequam & veterator, cum vel decipi, vel decipere vellet; verùm nomina sunt idearum nostrarum characteres, & discursus sunt idearum computa, quæ Lectori reddi debent, adeoque qui eodem vocabulo diversas ideas indiscriminatim exprimit, is semetipsum non intelligere, vel ab aliis non intelligi conatur, adeoque errat, vel decipit. Veteres *nervi* nomine intellexerunt indiscriminatim & nervum, & tendinem, & ligamentum; Physici *fermentationis* nomine motum omnem intestinum indigitavere; nuperrimi verò ab eo vocabulo excluderunt meritò *effervescentiam* & *putrefactionem*, distinctisque nominibus ideæ magis distinctæ evaserunt.

99. Poëtis & oratoribus suas ideas synonymis & homonymis exprimere foleme est, illis enim non vera loqui, sed auri potiùs quàm menti jucunda proferre animus est; sed in scientiâ gravi & seriâ æquivocas voces adhi-

D 2

bere

* „ Multò lucidiùs esse opinor unicuique rei seorsim unum nomen, ipsique proprium, indere, eoque perpetuò uti, cum sciam. quod communia nomina, quæ alterum non magis quàm alterum

„ significant, auditorem confundunt & „ perturbant, ut non cognoscat quid fit „ tandem quod dicitur, priùsquàm æquivocum distinguatur. *Galen. de Dyspnœa*, „ lib. 1.

here prorsus inconsumtum est, & ex illâ pravâ consuetudine fluunt illæ indecoræ scholasticorum tricæ & disputationes, quæ Geometris & Sapientibus nauseam movent, in quibus scilicet de verbis continuò luditur; quoniam cum voces æquivocæ inconsideratè vel consultò adhibeantur, tutum est respondentem, vel præfidi in distinctionibus repetitis per fugium, unde argumenta eluduntur, & disputatio philosophica in rixam muliebrem vel puerilem altercationem degenerat.

100. Nullum ferè genus est morbi cui constans competat definitio, experientia docet (77); adeòque Nosologi primum officium est cuique morborum nomini generico constantem significatum imponere.

101. Nomina generica aptè definiri non potuerunt à primis medicinæ patribus, qui plures species deinceps inventas ignorarunt, adeòque suis generibus includere non potuerunt; ergo sic definiantur genera, ut species omnes hæctenus observatas amplectantur.

102. Nomina generica simplicia solis generibus morborum competere debent (99), adeòque rejicienda sunt ea nomina quæ aliis subjectis communia sunt, seu quæ ex Physiologiâ, Botanicâ, Zoologiâ, aliisque scientiis in Nosologiam translata fuere. *Appetitus*, *furor*, *passio*, *tædium* sunt termini Psychologiæ, ergo ex Nosologiâ sunt expungendi, & sic minus placent.

Appetitûs defectus,
Furor uterinus,
Passio iliaca,
Tædium vitæ,

qui *Anorexia*.
qui *Nymphomania*.
quæ *Ileus*.
quod *Melancholiæ* species.

103. *Fames*, *sudor*, *miçtus*, *dejectio*, *fluxus*, *coctio*, *appetentia*, &c. sunt termini physiologici, adeòque è generibus morborum expungendi.

Fames bovilla,
Miçtus cruentus,
Dejectio frequens,
Fluxus alvi.
Fluor albus,
Vigiliæ,
Motus convulsivus,
Insultus Epilepticus,
Chorea sancti Viti,
Cibi fastidium,
Apprehensio,

quæ *Bulimia*.
qui *Hæmaturia*.
quæ *Diarrhæa*.
qui *Diarrhæa*.
qui *Leucorrhæa*.
Agrypnia.
Convulsio.
Eclampsia.
Scelotyrbæ.
Eacositia.
Catalepsis.

104. *Morbus*, *affectus*, *diathesis*, *lues*, *epidemia*, *dolor*, *febris*, *alvi fluxus*, *imbecillitas*, *intemperies*, &c. sunt termini classium & ordinum, adeòque generibus minimè applicandi, ne, cum genus designatur, lector classem

classẽm intelligat, & ne per plura nomina genus significetur, quod per unicum potest exprimi.

Morbus Neapolitanus
 Diathesis scorbutica,
 Epidemia pestilens,
 Dolor auris,
 uteri,
 pectoris, &c.
 Febris ardens,
 putrida,
 quartana,
 quotidiana continua,
 pestilens,
 Alvi fluxus cruentus,
 chylofus,
 ferofus,
 Imbecillitas hepatis,
 ventriculi,

qui *Syphilis*.
 quæ *Scorbutus*.
 quæ *Pestis*.
 qui *Otalgia*.
 qui *Hysteralgia*.
 qui *Pleurodyne*.
 quæ *Tritæophya*.
 quæ *Synochus*.
 quæ *Quartana*.
 quæ *Amphimerina*.
 quæ *Pestis*.
 qui *Dysenteria*.
 qui *Cœliaca*.
 qui *Diarrhœa*.
 quæ *Chlorosis*.
 quæ *Anorexia*.

Morbus facer,
 Morbus herculeus,
 Morbus comitialis,
 Morbus caducus,
 Lues deifica,
 Malum Sti. Joannis;

Epilepsia.

Incubus,
 Succubus,
 Incubo,
 Pnigalium,
 Epibole,
 Cochemar,
 Chauchevieille,

Ephialtes.

105. Nomina generica synonyma sunt eligenda, & optima peioribus anteponenda.

Morbus Gallicus Baglivi, *Lues Neapolitana* Gallorum, *Lues Bavarica*, *Morbus Lusitanicus*, *Paturfa*, *Pudendagra*, *Morbus meivius*, *Scorbutus Neapolitanus*, *Mentagra*, *Lues venerea*, *Variola magna* Jouberti, &c. sunt synonyma *Syphilidis* Fracastorii, quam Angli, Indi, Hispani, aliis etiam

* Las buas.
Las bubas.
Lepian.
The yaws.
Pua.
Pellarola.
Ochiarola.
Boræail.
Unghiarola.
French-pox-
nambakaffag.

nominiibus * hîc non recensendis insigniunt; ex his nomina composita & classibus communia, nec non ex regionibus petita, ut lues venerea, triplici titulo sunt rejicienda: Variola & patura ut barbara ableganda; pudentagra, & mentagra deceptiva sunt, & ex diversis linguis confarcinata; supereff itaque optimum nomen syphilis; cætera sunt expungenda.

106. Nomina composita ex vocabulis distinctis, pro generibus designandis, simplicibus aut coalitis, sunt postponenda.

Inflammatiô Hepatis,	quæ <i>Hepatitis.</i>
Renum,	<i>Nephritis.</i>
Intestinorum,	<i>Enteritis.</i>
Meningum,	<i>Phrenitis.</i>
Ventriculi,	<i>Gastritis.</i>
Ulcus pulmonum,	<i>Pneumonia.</i>
Ulcus Prostatarum,	<i>Gonorrhœa.</i>
Uteri,	<i>Leucorrhœa purulenta.</i>
Passio hysterica,	<i>Hysteria.</i>
Colica,	<i>Colica.</i>
Hydrops abdominis,	<i>Ascites.</i>
Intercus,	<i>Anasarca.</i>
Chorea Sancti Viti,	<i>Scelotyrbe.</i>
Sputum sanguinis,	<i>Hæmoptysis.</i>
Profluvium alvi,	<i>Diarrhœa.</i>
Melancholia-morbus,	<i>Melancholia.</i>
Cholera-morbus,	<i>Cholera.</i>
Pavor nocturnus,	<i>Panophobia.</i>
Ardor urinæ,	<i>Dysuria.</i>
Mictus cruentus,	<i>Hæmaturia.</i>
Morbus virgineus,	<i>Chlorosis.</i>
Morbus arquatus,	<i>Aurigo.</i>
Icterus niger,	<i>Melasiçterus.</i>
Difficultas respirandi,	<i>Dyspnœa.</i>
Sitis nimia,	<i>Polydipsia.</i>
Ardor ventriculi,	<i>Pyrosis.</i>
Lævitas intestinorum,	<i>Lienteria.</i>
Difficultas intestinorum,	<i>Dysenteria.</i>
Coma somnolentum,	<i>Cataphora.</i>
Coma vigil,	<i>Typhomania.</i>
Amor infanus,	<i>Erotomania.</i>

107. Nomina barbara, seu nec græca nec latina, barbaris & Garamantibus sunt relinquenda, ut

Gutteta,
Heimve,

quæ *Epilepsia.*
Nostalgia.

Subeth,

Subeth,	quæ <i>Cataphora.</i>
Berberi,	<i>Berberia.</i>
Mirachia,	<i>Hypochondriasis.</i>
Aproximéron,	<i>Anaphrodisia.</i>
Dievaren,	<i>Malis.</i>
Soda,	<i>Pyrosis.</i>
Veirola,	<i>Syphilis.</i>

108. Nomina deceptiva vel speciebus contraria, ut diminutiva, pluralia & veritati repugnantia, rejicienda sunt.

Fluxus hepaticus, qui non semper est hepaticus	- - -	<i>Hepatitis.</i>
Fames canina, quæ lupina, humana etiam est,	- - -	<i>Bulimia.</i>
Fluor albus, qui etiam viridis, luteusque,	- - -	<i>Leucorrhœa.</i>
Pavor nocturnus, qui sæpè diurnus,	- - -	<i>Panophobia.</i>
Noctambulismus, qui interdium fit,	- - -	<i>Somnambulismus.</i>
Incubus, qui est succubus,	- - -	<i>Ephialtes.</i>
Morbus Italicus, qui est Gallicus, Americanus, &c.	- - -	<i>Syphilis.</i>
Morbilli, quasi plures parvi morbi, cum sit unus & magnus,	- - -	<i>Rubeola.</i>
Variolæ, cum sit unicus morbus, à variis diversus,	- - -	<i>Variola.</i>
Morbus regius, qui subjectis non parcit,	- - -	<i>Aurigo.</i>

Licet autem nomen græcum, ut leucorrhœa, hepatitis, vitio simili laborare videatur quo latinum, interea multò pauciores deludit & tolerabilius est.

109. Nomina generica ex aliis artibus & scientiis mutuata, illis restituenta sunt.

Ex Zoologis *testudo, talpa, lupus, cancer, ovum, uva, unguis.*

Ex Botanicis *lichen, paronychia.*

Ex Œconomicis *clavus, nodus, lorum, ignis Persicus, pannus, gutta serena.*

110. Nomina causarum & principiorum pro morbis ipsis genericè designandis sunt erronea.

Ictus venti - - - *Pleuritis, Angina, Rheumatismus.*

Obstructio - - - *Chlorosis, Dyspnoea, Aurigo, Cephalæa.*

Indigestio - - - *Vomitus, Diarrhœa, Cholera, Ephemera.*

Saburra - - - *Cholera, Synochus, Diarrhœa.*

Conatus - - - *Pleuritis, Lumbago, Rheumatismus.*

Vapores - - - *Hysteria, Epilepsia, Vertigo.*

Ictus solis - - - *Cephalalgia, Phrenitis, Ophthalmia, &c.*

Calculus - - - *Dysuria, Ischuria, Nephralgia.*

Vermes - - - *Eclampsia, Bulimia, Colica, Carus.*

Virus - - - *Syphilis, Scorbutus, Variola.*

Suppressio mensium *Cephalalgia, Asthma, Vertigo, Anorexia.*

<i>Vitia oculorum</i> (57)	Amaurosis, Amblyopia, Ophthalmia, &c.
<i>Dyspepsia</i> - - -	Anorexia, Cardialgia, Diarrhoea.
<i>Vomica hepatis</i> -	Hepatalgia.
<i>Flatus</i> - - -	Colica, Meteorismus.
<i>Defectus mictionis</i>	Stranguria.
<i>veneris actus</i>	Anaphrodisia.
<i>appetitus</i>	Anorexia.

Infinita prostant apud Auctores ejusmodi nomina pro morborum generibus venditata: illi pro morbis vermes, calculos, &c. non erubescunt obtrudere; quidni gladios, lapides, dentes ferarum, aëra, ignem, stercus, morbis annumerant? cum ab his omnibus intra corpus adactis, vel ipsi intempestivè admotis, functiones aequè lædantur ac à vermibus, calculis, pure effuso, aquâ collectâ, saburrâ, &c. Omnia venena, medicamenta, alimenta morbos inducunt, anne propterea morbi sunt?

III. Defectus & privatio nihil est positivum, & nullam ideam morbi in mente imprimit. Miror hæc nomina *Felici Platero* ita arrisisse ut classem defectuum instituerit, ut *defectus* partus, sudoris, lactationis, conceptionis, motus vitalis, digestionis, dejectionis. Verùm utcumque à suppressis quibusdam evacuationibus fiant aliquando morbi, ipsi tamen defectus, morbi non sunt. Sunt benè multæ mulieres quæ optimè valere sine menstruis, multi viri sine usu veneris; sunt qui per seminensem non dejiiciunt feces & optimè se habent; ergo suppressio eorum per se morbus non est. Cum quis fonticulis, phlebotomiæ, catharsi, vomitui est assuetus, horum suppressio ipsi morbos inducit, ut notum est; ast inde non sequitur quod suppressio vomitus, diarrhoeæ, hæmorrhagiæ, &c. sit morbus: inde enim illud absurdum sequeretur quod tot sint morbi quot sunt morborum defectus, seu quosdam morbos esse morbi privationem. Has suppressiones, hosque defectus nullus Græcorum Medicorum morbis annumeravit, ut patet ex defectu nominum genericorum ipsis à Græcis inditorum; & si hæc valeret generum institutio, genera in infinitum excrescerent: etiam si idea morbi sit negativa, ut in soporosis accidit, illum tamen per symptomata positiva definire consultius est, quia quod adest observare licet, quod non est divinandum est, & in sensus non incurrit, adeoque symptoma non est.

III. Nomina generica nova morbis novis, qui ad priora genera non pertinent, à methodicis Auctoribus possunt & debent imponi, vel nomina vacua ex antiquis Auctoribus ad illos significandos determinari, vide *Wolf. Log. 144.*

Si qui novas plantas observant, illas nomine proprio, novo non insignirent, nulla cum aliis harum distincta communicari posset notio. Si peregrinator urbium quas observat nomen ignoret, is earum ideam distinctam non retinet. Idem de morbis dictum esto; si nomen non habuerint, nulla eorum est notio: ergo si novi sint, novo nomine debent insigniri juxta leges à prudentiâ sancitas. Sic *Cælius Aurelianus* nomen indidit plurimis mor-

morbis, ut *Catalepsi*, *Hydrophobiæ*, *Phagedæne*, *Onirogono*, *Celiacæ*, *Elephantiasis*, *Astiti*, *Tympaniti*. *Plinius* testis est suo ævo nomen *colicæ* inditum fuisse. *Zwingerus* potopatridalgæ seu *nostalgæ*; *Baglivus Hysteriæ*; *Boerhaave Gastritidi*, *Enteritidi*; *Fracastorius Syphilidi*, &c, imposuerunt. Et quoniam novum genus est, etiam si res definita sit antiqua, cum novæ species ipsi aptantur & ipsum ad novam methodum accommodatur, idcirco non solum Astronomi siderum nomina plurima nova in medium attulere, sed & Anatomici, ut *Winslow*, *Ruyschius* nomina nova musculis, membranis, Botanici plantis, Zoologi piscibus, insectis, avibus dudum cognitatis imposuerunt; Geometræ curvarum classes, & genera plura nominaverunt; verbo quâ proportione scientiæ paulò feliciter excultæ & latius promotæ sunt, eâ nomina generum & specierum distinctiora & meliora multiplicare necessum fuit, idem in Arte Medicâ evenit, ut patebit conferenti genera morborum *Calio Aureliano* & deinceps Neotericis cognitorum.

113. Nomina morborum generica, si epitheto fuerint stipata, specifica evadunt; eatenus enim epithetum nomini generico additur, ut ejus valor quid distinctum à genere designet, adeoque speciem determinet: epithetorum verò leges eadem sunt ac nominum genericorum, quibus tamen sequentes addantur.

114. Distinctio morborum in *legitimos* & *spurios*, *veros* & *falsos*, ut plantarum in veras & fatuas, est omnino spuria & fallax; nam qui definiit rectè genus, ipsique nomen indidit, ex hoc ipso exclusit species huic definitioni repugnantes, ergo species illæ nomine eodem generico insigniendæ non sunt. *Pleuritis* v. g. definitur morbus febre acutâ, dolore pectoris punctorio, tussi, & dyspnœa insignitus. Si jam ea dividatur in veram & spuriam seu falsam, idem est ac si divideretur in eam quæ est pleuritis, & eam quæ non est aut quæ falsò pleuritis judicatur, hanc enim falsam vocant, quod certè absurdum est. Antiqui verum vel legitimum morbum eum vocabant, qui juxta suam sententiam fiebat à quodam humore determinato, ut *cynanche* à sanguine: spurium verò qui partim à sanguine, partim à pituitâ, ut *angina catarrhalis*. Rustici pari errore dividunt v. g. *salviam* in veram, quæ *salvia* est, & in spuriam, quæ *salvia* non est, sed *phlomis* vel *stachys*.

115. Species morborum à regione, subjecto, tempestate non debent denominari, quia illæ conditiones in ipso ægrotante non sunt conspicuæ, & idem morbus diversis regionibus, subjectis, tempestatibus, &c, est communis.

Colica Pictonum infestat in *Moraviâ*, *Hungariâ*, rarior est hodiè apud *Pictones*.

Lues Gallica seu *syphilis* infestat *Americanos*, *Italos*, *Anglos*, &c.

Morbus virgineus, *chlorosis*, etiam scorta & uxoratas mulieres, imò quandoque viros infestat.

Quartana autumnalis eadem est ac verna, æstiva, hiemalis. Ridemus veteres *Botanicos* qui plantarum genera & species dividebant in *montanas*, *pratenses*, *arvenses*, *maritimas*, &c, quia eadem species nunc in *pratis*,

nunc in arvis, nunc in montibus &c, enascitur; mirum est Nosologos ab eo errore nondum liberatos esse.

116. Nomina specifica eatenus valent, quatenus characterem præ se ferunt quo species cognoscatur aut ab aliis distinguatur; verum epitheta quæ indicant causam aut quid obscurum, dubium, in sensus non incurrens, characterem seu notam non suppeditant, adeoque omnia quæ ex hypothesi, causâ latente, sede ignotâ deducuntur, sunt fallacia vel minùs utilia nomina.

Tertiana legitima Galeni quæ à bile sincerâ.

Tertiana notha Galeni quæ à bile & phlegmate.

Scorbutus ab acido, scorbutus ab alkalino.

Cephalæa sympathica, cephalæa idiopathica.

Pleuritis essentialis, pleuritis secundaria.

Si verò illis nominibus auctor intelligat, non causam nec sedem, sed symptomata in descriptione recensenda, quæ speciem illam distinguunt, nomen est tolerabile, maximè si breve & triviale.

117. Epitheta, tropis & figuris ornata, comparativa, superlativa aut quovis modo gradum & quantitatem designantia, ac demum sesquipedalia, rejicienda sunt. Nihil pulchrum nisi quod verum: procul itaque oratorum figmenta; nomina propria sint, non verò allegorica & fucata; vide *Wolf. Log. 149.*

Tarantismus mirandus Guiller.

Epilepsia mira abdominalis Heurnii.

Nomina relativa nihil docent cùm in ipso morbo relatio non potest observari, nisi plures simul comparentur, iique præsentis.

Apoplexia levis, apoplexia gravis.

Ophthalmia recens, ophthalmia inveterata.

Amphimerina levior seu notha Boneti.

Amphimerina syncopalis minuta Jonstoni.

Nomina sesquipedalia brevioribus sunt postponenda. *Potopatriidalgia* Zwingeri locum cedat *Nostalgia Nenteri*; *Malum hypochondriaco-hystericum* Junckeri cedat *Hysteria Baglivi*.

118. Nomina specifica quasi in ægrotante reperiundas ac velut inscriptas notas, easque constantes, & evidentes referre debent.

Harumce regularum rationes qui fusiùs perspectas habere voluerit, adeat Excellentissimi *D. Linnæi Botanicorum principis Criticam botanicam*, ad cuius exemplum nomina morbis epitheta tùm *trivialia* addidimus ad species designandas, tùm scientifica seu characteristica addenda proponimus iis qui hoc opus, aut simile ulteriùs promovere voluerint.

Nosologiæ Philosophicæ Fundamenta.

119. Philosophia est scientia possibilium quatenus esse possunt, *Wolf. disc. 29.* Cognitio philosophica non in nudâ facti notitiâ subsistit, ut historica,

rica, sed ulterius progressa rationem facti palam facit; ut intelligatur ejus possibilitas seu cur istius modi quid fieri possit. Nosologia itaque philosophica est habitus demonstrandi quod asseritur circa principia, causas, & relationes morborum; Græci *ætiologiam* vocant.

120. Quorum philosophica nobis est cognitio, ea certiori successu ad casus in vita humanâ obvios applicantur quàm ubi eorundem non nisi historicam habemus, *Wolf. disc. 41*: ea ad plures casus in vitâ humanâ obvios applicantur quàm ubi eorundem non nisi historicam habemus, si ratio ejus quod speciei competit in notione generis contineatur, *Wolf. 42*; atque ab eâ propositionum numerus imminuitur, ut cognitione minus amplâ instructus ad plures casus fit paratus, qui ex casu speciali observato notionem universaliter enunciare potest (*id. 43*); ac demùm philosophica cognitio historicam juvat, mathematicæ viam sternit, & animum voluptate perfundit, & felix qui potuit rerum cognoscere causas. Haud dubium est itaque quin nosologia philosophica Medicis utilis sit, & historicâ præstantior, eaque Dogmaticos ab Empiricis distinguit; Empirici enim in merâ historicâ cognitione subsistebant. Verùm si philosophica fuerit erronea & falsis principiis innixa, tunc historicæ simplici postponenda videtur; satius enim est nullam habere ætiologiam, quàm falsam, ex quâ scilicet in errores Medicus induceretur.

121. Instituti nostri ratio non exigit ut hîc Physiologiæ; Pathologiæ, Hygieines, & Therapeuticiæ fundamenta tradamus; notum est in Medico requiri non solum auxiliorum, ut medicaminum, instrumentorum, sed & humanæ machinæ notitiam tum historicam, tum philosophicam; id tantum in nos suscipimus ut fundamenta philosophicæ nosologiæ hocce ævo minus cognita aut neglecta, quæ tamen, me quidem iudice, necessaria sunt, paucis tradamus; in quibus certè si nexum & ordinem exquirerem, multò prolixior essem; cætera ex *Winslowo*, *Boerhaave*, *Pitcarnio*, *Schreibero*, aliisque cognita suppono. Atque quoad fundamenta ontologica, psychologica & mathematica, ea omnia solus ferè suppeditare potest Celeber. *Wolfius*, cujus & terminos, utpotè definitos, & propositiones demonstratione munitas in usum vocare, nequaquam verò iterùm definire nec demonstrare meum est.

122. Homo est aggregatum ex animâ *vivente* & *motabili* atque machinâ hydraulicâ simul unitis.

123. Humana machina ita à Summo Numine est fabricata, ut ejus singulæ partes & actiones ad totius conservationem seu tutelam & medellam mirificè conspirent.

Sic oculus ita structus est, ut ejus singulæ partes eò colliment, ut nitida objectorum externorum imaguncula in retina depingatur, unde moneatur anima de objectorum sibi utilium aut noxiorum præsentia: media per quæ ille finis attingitur sunt corneæ convexitas, pelluciditas, radiorum refrangibilitas, eorum à crystallino refractorum convergentia; verùm ut cornea sic pellucida fervetur, lachrymis affluentibus lubricari debuit, ab externa-

rum injuriarum accessu per palpebras, earumque nictationem muniri debuit, globus appositus musculis versus objecta dirigi, pupilla ad moderandam lucem nunc constringi, nunc dilatari, &c.

124. In hoc autem sita est sapientia, ut finem utilem sibi proponat agens, ad quem obtinendum media optima dirigantur: cum autem humanam machinam attentè consideranti pateat ejus singulas partes in sui & totius conservationem ultimò conspirare, & singularum actiones dirigi in fines proximos, qui sunt media ad finem obtinendum aptissima, quin humana machina à sapientissimo Creatore sit fabrefacta nullum est dubium.

125. *Vita animalium* est coexistentia actionum cordis, & in natis pulmonum, cum actionibus animæ: positâ actione ponitur vis, quæ ejus est ratio sufficiens, adeoque *vita vires vitales & animales coexistentes* audit.

126. *Vita perfecta* est complexus omnium actionum in totius conservationem tendentium; ut autem in eundem finem consentiant, non omnes actiones possibiles eodem tempore, eâdemque ætate debent simul exerceri, sed somnus & vigilia, manducatio & dejectio, accrescentia & generatio diversis temporibus peragi.

127. *Perfectio* est sufficientia ad finem, seu plurium diversorum consensus in unum finem: Deus verò creavit hominem perfectum, & ita ejus organa construxit, ut singula in totius conservationem mirificè conspirent; quoties itaque organorum omnium actiones in totius conservationem tanquam in unum finem consentiunt, & finis à Deo intentus attingitur, & *vita hominis huic fini conformis perfecta* dicitur.

128. Sic actiones omnes oculi ad perfectionem tendunt, cum ipsius figura, pelluciditas, mobilitas, proportio ea sunt, ut objecta possint in retinâ sui imaginem, quantum fieri potest, amplam, nitidamque & claram depingere, palpebræ injurias externas arcere, singula fluida solidaque nutrirî & à putredine immunia servari.

129. Si pupilla solito magis dilatetur, campus visionis ejusque lux majores sunt, sed visio interdum confusa evadit; si solito minùs constringatur, campus visionis minor, lux minor est, sed in magnâ luce visio est distinctior; datur autem certa pupillæ apertura omnium utilissima, ex quâ productum ex distinctione, claritate & amplitudine visûs est omnium maximum, atque ea augetur in tenebris, decrescit in luce meridianâ, atque mirificè aptatur ad diversas objectorum distantias; ea dispositio visum quidem limitatum facit, sed intra datos limites perfectum: adeoque perfectio humanæ machinæ consistere potest intra certos limites, uti perfectum est microscopium, etiam si remota objecta non attingat, modò finem ob quem ab auctore suo constructum est, attingat.

130. Homo gaudet viribus limitatis, seu non nisi datum virium gradum obtinet, ejusque actiones vitales & animales sunt finitæ; errant itaque illi qui sanitatem ex actionum vigore æstimant, cum insecta minimis viribus prædita æque sana & perfecta sint ac boves & elephantes multò majori vigore præditi.

131. *Sanitas* historicè considerata est concursus phænomenorum quæ vitam & structuram perfectam designant. *Galenus*, qui sanitatis nomine intelligebat functionum exercitium lætum, constans & facile, perfectionem reponerat in quatuor conditionibus, scilicet *sanitate*, *integritate*, *robore* & *formâ* seu pulchritudine.

132. Ad sanitatem concurrunt perfecta partium omnium combinatio, quæ si sit partium sensibilibus, *structura* dicitur; si insensibilibus, vocatur in solidis *textus*, in fluidis *crasis* vel miscela. Structura perfecta est, cum adest totius corporis debita integritas & forma, seu concinna proportio, decens firmitas & connexio, qualis ad functionum perennitatem & totius conservationem requiritur.

133. Verùm illa machina sana non est nisi vivat, nisi motore interno doneatur; nulla enim machina agit sine motore, & vita ejus perfecta est complexus actionum tempori, ætati & sexui convenientium, in totius longævitatem conspirantium.

Quæ concurrunt, illa vel invicem coexistunt, vel sibi mutuò succedunt, adeoque datur ratio illius concursûs, seu unum dependet ab altero, vel cum altero connectitur: cognitio verò sanitatis philosophica ea est, quæ rationem sufficientem reddit hujus mutuæ connexionis: hæc verò ratio captu vel inventu difficilis est, ut probat circa eam Medicorum dissensus.

134. Essentia scilicet sanitatis est poros inter & fluida proportio juxta *Asclepiadem*; qualitatum primarum juxta temperies ex *Galeno*; expeditus & æquabilis sanguinis circuitus ex *Pitcarnio*: æquabilis liquidorum fermentatio ex *Willisio*; vel expeditus humorum placidè ferverescentium circuitus cum idoneo fibrarum tono, teste *Burette*: solidorum & fluidorum æquilibrium, docente *Hecqueto*: nos verò machinam omnem bene se habere atque decenter agere putamus, cum quoad crasim fluida, solidaque quoad structuram ad finem machinæ, cum ipso motore concurrunt, ita ut quàm maximas vires fervet motor, & quàm minimas impendat.

135. Sic cor bene se habet, cum talis est ejus textus, ut flecti, contrahique se patiat, & ita fabricatum est, ut sanguinem accipiat alternatim, & dimittat eâ vi quæ ad circulationem per omnia vasa sufficit, ita ut non torpeat motor & motus, ut in syncope, lipothymia; nec de viribus suis ultra quàm par est impendat, ut in syncope & febre: sic enim & actiones, quibus à Deo illa machina destinatur, facilè & constanter perfici possunt, & propter illam virium parcimoniam longævitas seu perennitas virium conservatur.

136. Mutatio, quæ statum corporis & animæ simul perfectiorem reddit, *sana* dicitur, atque si conspicua sit vel sensibus possit percipi, ea *phænomenum sanitatis* vocatur; illa verò phænomena duplicis sunt generis, vel enim ea consistunt in motu sensibili per visum, tactum, auditum, & *Functiones* vocantur, ut loquela, respiratio, contractio muscularis, in-

cessus, dejectio, mictio, exspuitio, &c*: vel consistunt in sensibili partium dispositione, sed sine motu partium corporis sensibilibus manifesto, & ea *Qualitates* dici consueverunt à Medicis, ut figura, color, situs, magnitudo, &c.

137. Mutatio, quæ hominis statum minùs perfectum facit vel ostendit, *morbosa* dicitur, eaque si sit conspicua, *symptoma* vel phænomenum morbosum nuncupatur; symptomatum verò duplex est genus scilicet in *functione*, ut raucedo, claudicatio, palpitatio, pulsatio frequens, ejectio frequens, sudor immodicus, &c; & in *qualitate*, ut flavedo in aurigine, asperitas in scabie, odor in ozæna, tumor in ascite, rubedo in fecibus.

138. Fluidi solidive priùs in corpore contenti exitus seu emissio extra corpus vocatur in genere *excretio* vel evacuatio, sed ex definitione allatâ evacuatio est motus partium corporis conspicuus, ergo functionibus est accensenda; unde alia est functio in motu solidorum conspicuo, qualis in ambulatione, loquelâ, &c: alia in motu fluidorum extra corpus, ut in mictione, exspuitione. Unde sequitur divisio symptomatum ab Antiquis in functione, in excretionem, & in qualitate vitiatas.

139. Morbi omnes hominis statum imperfectiorem faciunt quandiu vigent, quod enumeratione patebit; morbi autem omnes reducuntur ad febrem, inflammationem, convulsionem, paralysem, anhelationem, dolorem, vesaniam, evacuationem & cachexiam: ostendendum est in illis vel structuram, vel crasim, vel motoris vires non in longævitate consentire eo modo quo in statu perfecto.

140. In febre vel fluida solito viscidiora canales suos inferciunt, vel acriora eos stimulant, unde vires vitales ad ea discutienda vel corrigenda evahuntur, absumentur majori proportionem quàm ut possint pari passu refarciri; variat itaque illa optima virium impensa (134) quæ parcimoniâ longævitati prospicit, dùm nulla impendent sanitati pericula.

141. Morbi inflammatorii virium vitalium dispendio, eoque magno fiunt, ut febres, adeoque de longævitate hominis detrahunt; sed præterea doloris & debilitatis causâ hominem à functionibus consuetis avertunt, & supuratione, in quam vergunt, integritati machinæ nocent.

142. Convulsivi morbi sunt quoad nervos idem quod febriles quoad vas sanguifera; maximo virium animalium dispendio fiunt; unde summa sequitur debilitas & functionum sanitatis feratio.

143. In paralyticis nervi, qui ad eum finem sunt fabricati ut animam

mo-

* Facultates hominis aliæ corporibus animalis propriæ, & *animales* dicuntur, ut facultas cognoscendi, appetendi, movendi, respirandi, & pulsandi in corde & arteriis. Quarum aliæ vitales dicuntur, ut respiratio & pulsus; cæteræ ani-

males vulgò vocantur, quia ab animâ pendere solæ putantur; facultates verò ipsi vegetabilibus communes quæ *vegetabiles* possent nuncupari, sunt facultas crescendi, nutriendi, digerendi, fecernendi, & generandi.

moneant de objectorum noxiorum & utilium præsentia, jam impressionibus eorum transmittendis sunt impares; ergo ad totius conservationem & cautelam non concurrunt.

144. In dolorificis vires absumuntur, ut in inflammatoriis; atque animæ dolore detenta cæteris functionibus exsequendis impar est, atque integritas nervorum labefactatur.

145. In vesanis anima, cujus finis præcipuus est verum dignoscere & bonum appetere, nec vero cognoscendo, nec bono sectando apta est; nec etiam fini propiori, seu sanitatis tutelæ pars ejus nobilior, scilicet intellectus, invigilat, dum ideis absurdis & appetitibus depravatis transversum rapitur.

146. In evacuatoriis morbis, vel continuis excretionibus functiones principes turbantur, vel immodicis effluxibus vires exhauriuntur; adeoque diverso ac in sanitate modo distribuuntur in longævitatæ detrimentum.

147. In cachecticis demum forma, color, cæteræque apparentiæ à statu sano tantum discrepant quantum interna solidorum textura, structura, fluidorumque crasis; sed cum à perfecto statu non possunt machinæ discedere, quin in pejorem ruant, evidens est in his morbis structuram & crasim non eamdem esse, quæ est ad longævitatem necessaria utpotè perfectissima (124).

148. Hinc concludere licet à morbis omnibus statum hominis imperfectiorem fieri, quandiu viget morbus, adeoque morbos omnes *malis* physicis esse annumerandos. *Malum* enim id est quod nos statumque nostrum reddit imperfectiores.

149. Quoniam verò malum ratione cujus ab infortunio graviori liberamur in eo statu bonum est respectivum: si dantur conatus naturæ quorum ope à causis morbificis, aut pejores morbos inducturis liberemur, illi conatus salutes dicuntur, quod in homine locum obtinere quotidiana docet observatio: verum illi conatus sunt mutationes morbosæ (137) adeoque morbi dantur; itaque morbi salutes, qui scilicet à morbis multo pejoribus nos immunes servant, quique proinde, licet in se sint *malum absolutum*, cum à malo graviori nos liberent, pro *bono respectivo* possunt haberi; sic vomitus spontaneus vel arte excitatus, qui crapulosum ab apoplexiâ ingruente excitat, morbus est salutaris; diarrhœa, quæ febrem gravem avertit, utilis & bona censetur; febris intermittens, quæ epilepsiam tollit, pari titulo laudatur.

150. Nulla in corpore mutatio fieri vel concipi potest nisi per motum; sed omne symptoma mutatio est (137), adeoque fit per motum vel internum, vel externum; mutatio statûs, cujus ratio sufficiens continetur in subjecto, cujus status mutatur, vocatur *actio* (*Ontol.* 713), sed ratio sufficiens symptomatum ferè omnium continetur in ipso homine, ut attendenti patebit, ergo omne ferè symptoma debetur actioni partium hominem constituentium. Excipiendæ sunt læsiones evidentes à causis externis, ut vul-

nera, contusiones, fracturæ, quæ non morbis, sed affectibus seu vitiis accensentur.

151. Actio omnis est effectus virium immediatus, seu sine vi nulla datur actio, & positâ vi ponitur actio, nisi detur resistantia ipsi æqualis (*Ontolog.* 728); cum autem mutationes morbosæ plurimæ fiant à partium hominis actione, dantur in homine vires, quæ ipsius statum mutare, atque symptomata inducere possunt; morbi autem, si ex horum numero affectus excludamus, omnes à viribus humanis dependent.

152. Omne ens quod potest vires exerere seu agere, *potentia activa* vocatur seu *facultas* (*Ontol.* 716); verum in homine partes tum fluidæ, tum solidæ, tum substantia incorporea seu anima, vires exerunt, agunt in se mutuò, in quâ actione mutuâ vitale consistit commercium; adeoque mutationes morbosæ corporis & animæ potentiis activis seu facultatibus sunt ut plurimum tribuendæ.

153. Hoc ulterius patebit si ad classes morborum recensitas attendamus, ut febres, inflammationes, &c: licet enim illis occasionem præbeant corporum externorum, ut applicatorum & ingestorum, actiones, ipsi tamen morbi nunquam exoriuntur nisi vires ipsius hominis exerantur, & fiant mutationes in corpore à fluidorum, solidorum, aut ipsius principii vitalis & sentientis viribus.

154. In cadavere vigent facultates vegetabilibus, & machinis hydraulicis communes, ut gravitas, attractio, elasticitas, & quæ ex his forte pendent putrefactivus & fermentativus motus, dissolutio, relaxatio, condensatio, pilorum, unguium vegetatio, fluidorum lapsus, & pressio versus imas partes, colorum, odorum, firmitatis mutatio, adeoque symptomata in qualitatibus mutatis, & pauca in excretionibus, quia paucae excretiones fiunt independenter à sensu & motu musculari; nullæ verò fiunt in cadavere mutationes quæ pendent à perceptione, appetitu, motu musculari, motu pulsûs & circulationis ac respirationis; functiones enim illæ animæ præsentiam, & actionem requirunt, adeoque omnes mutationes quæ sponte fiunt in homine à facultatibus tum corporis, tum animæ dependent; priores vegetabilibus communes sunt, posteriores animalibus propriæ.

155. *Principium* illud est quod continet in se rationem sufficientem cur alterum possit existere, seu est illud ex quo alterius possibilitas intelligitur. Pathologi, qui verborum æquivocationem parùm curant, illud *causæ remotæ* nomine insigniunt, licet causa à principio multum discrepet, hinc inextricabilis in arte medicâ oritur confusio; „ causa, ait Celeber. *Astrucius*, „ illud est quod morbum producit, & hanc solam *causæ* nomine insigniendâ esse facile censeremus, si usus permitteret; pace tanti viri dixerim, abusum non esse usum, & hominis esse, ut rationi potius quàm usui irrationali obsecundet: ipse verò fatetur multum difficultatis esse in tradenda definitione causæ, quia etiamnum, usu ita volente, solent, sub communi nomine, confundi tum *causæ efficientes*, quæ morbum re verâ faciunt, tum

tum causæ, seu ut meliùs dicamus, *conditiones sine quibus*, quæ præsentés quidem morbum non producunt, sed absentes, ne produceretur, impedirent.

156. Principia sunt tum conditiones, tum occasiones, tum circumstantiæ, nec non materia, instrumentum, finis, & prophasis.

Sic quoniam posito sanguinis grumo arteriolam vel venulam obturante, ex eo non intelligitur actu vas illud dilatari, atque proinde tumere, grumus ille non est causa tumoris, sed intelligitur tamen non repugnare quominus dilatetur vas; est ergo principium tumoris, illudque *materiale*, quia tumoris partem constituit; quoniam verò vas intumefactum est pars organica, cum in tumoris compositionem ingrediatur, illud est *principium organicum*, sedes & *instrumentum* tumoris.

Si illius grumi hærentia, quæ per se tumorem non facit, ad illius productionem sit necessaria, ut multi putant, ex eo dicitur *conditio* seu principium sine quo non fieret tumor: si verò principium ad tumorem non sit necessarium, ut vasis angustia, illud tumoris *occafio* dicitur quatenus huic ansam præbet si causa accesserit. Si verò nec necessarium sit, nec utile, sed præsens, ut rubedo sanguinis ejusve acrimonia, illud principium *circumstantia* tantum dicitur. Illud propter quod agens quidpiam exsequitur, *finis* dicitur: sic si ideò excitetur tumor, ut materies venenata è sanguine secedat, illa depuratio sanguinis *causa finalis* ab aliis dicta, *finis* est tumoris seu scopus à principio agente intentus. Si tumoris occasio sit vasorum laxitas, vel inspissatio sanguinis à cacochyliâ, quia hæc merè passivè se habent in tumoris productione, & præviæ sunt dispositiones in corpore, tunc principia proëgumena vel *prædispositiones* vocantur, ut plethora, spissitudo, intemperies, acrimonia, &c. Si verò tumoris occasio sit activa, ut impetus, nisus, pressio sanguinis, etiam si ad effectum per se insufficiens, vel animi excandescencia, vociferatio, cursus qui impetum, nisumque illum producat, ea *procatarticum principium* vel excitans dicitur, Græcis *prophasis*, quoties est evidens & externum.

157. *Causa* dicitur illud ex quo intelligitur alterius actualis existentia, unde discrepat à principio, ex quo non actualitas, sed tantum possibilitas intelligitur. Illud est possibile quod contradictionem nullam involvit, sed ideò non existit, quod potest existere; posito principio non necessario ponitur ejus *sequela*, scholasticis *principiatum*; verum positâ causâ, necessario ponitur ejus *effectus*, etiam si nihil aliud ponatur, & effectus hac solâ ablatâ tollitur. Causa etenim, eatenus est causa, quatenus effectum, seu alterum quid ab ipsâ diversum producit, ita ut effectum sine causâ, ut causam sine effectu suo, dari contradictorium sit. Quod actu existit, id possibile est, sed ex causâ intelligitur actualitas; ergo à fortiori possibilitas alterius, atque proinde causa est species principii: exemplo definitiones elucidabuntur.

158. Potentia, quâ vasa humanæ machinæ resistunt suæ elongationi, aut nituntur ad se decurtandum, vocatur *contractilitas*; ut potentia, quâ resistunt suæ ruptioni, seu nituntur in cohæsiõnem, *tenacitas* nuncupatur.

159. Pressio fluidorum quæ agit perpendiculariter in vasorum parietes vocatur *pressio lateralis*.

160. Vis quâ columnæ fluidi in basim antecedentis agit juxta vasis axim, vocatur *vis progressiva*, vel pressio secundum axim.

161. Causa tumoris in genere est excessus pressions lateralis supra vasis aut vasorum contractilitatem: Demonstratio. Vasa eatenus possunt intumescere quatenus à fluidis contentis distenduntur; sed non possunt distendi nisi à pressione laterali; omnis enim actio fluidorum perpendicularis est superficie compressæ, atque eatenus resistunt vasa in statu sano fluidorum pressioni, quatenus in sui decurtationem nituntur fibræ tum longitudinales, tum orbiculares, seu pressio fluidi lateralis æquilibratur à vasis contractilitate; cum itaque pressions lateralis energia major est vi contractilitatis, necessum est ut vasis fibræ longiores evadant, & cum pressio illis perpendicularis sit, adeoque directio transeat per axim vasis, necessum est ut fibræ illæ ab axi recedant; sed si fibræ, adeoque parietes ab axi vasis recedant, vas intumescit; ergo dato excessu pressions lateralis supra vasis contractilitatem, vas illud intumescere necessarium est; quod erat probandum.

162. Hinc sequitur vas intumescere datâ eadem ejus contractilitate, si vis lateralis fluidi solito major evadat.

163. Sequitur iterum datâ eadem pressione laterali, vas diductum iri, si contractilitas ejus minuatur.

164. Sequitur etiam tumoris magnitudinem fore in ratione compositâ ex directâ pressions lateralis & inversâ contractilitatis.

165. Nec non liquet, cessante contractilitate vasis, ut sit à ruptione ejus, aut, quod inde sequitur, cessante pressione laterali fluidorum, nullum tumorem fieri posse à fluidis: adeoque limites in magnitudine tumoris esse eosdem, ac limites contractilitatis vasis, ac limites pressions à fluidis inductæ.

166. Pressio viva seu collisio illata vasis, quolibet pulsu cordis, eadem est ac quæ in basim columnæ fluidi antecedentis infertur; sed ea est ut quadratum velocitatis respectivæ columnarum, scilicet antecedentis & subsequentis: adeoque intensitas tumoris, si vasis contractilitas sit eadem, est huic quadrato velocitatis respectivæ proportionalis.

167. Pressio, quam fluidum exercet in vasis parietes, est semper ut vis emboli cordis illud promoventis & urgentis; verum ea est mensura maximæ velocitatis quam sanguis in dato vase potest concipere; est enim ea vis, ut illius velocitatis quadratum, ex hydrodynamicis, adeoque datâ retardatione sanguinis antecedentis, illa vis est mensura pressions lateralis, quæ tumorem suo excessu inducit.

168. Hinc sequitur tumorem tunc fore maximum, sub eadem vasis contractilitate, cum sanguis vi totali cordis premet vasis parietes, quod accidit cum vas est omnino obstructum, & in hoc casu tumoris magnitudinem pro viribus cordis augeri & minui, quod in variolis accidit; pustulæ enim decrescente vitali pressione recedunt.

169. Hinc sequitur etiam tumorem, datâ eâdem vi cordis, fore majorem in venis quàm in arteriis, quia (*ex Hæmæstaticque p. 251*) venis obstructis pressio lateralis est maxima, & contractilitas vasis minor; unde major excessus, cui debetur tumor.

170. Effectus integri suis causis proportionem respondent, *Wolf. Mechan. 24.*

171. En alterum criterium, quo causa cognoscitur & à principio distinguitur, ut exemplis jam allatis liquet; cum enim excessus pressionis lateralis supra contractilitatem vasis sit causa tumoris, qua proportionem crescit ille excessus (162-169) vel decrescit, eâ crescit, vel decrescit tumor.

172. Sic vase transversim secto, quoniam sanguis antecedens & effluens non resistit subsequenti, adeoque pari prorsus velocitate fluit, nulla est velocitatum differentia, seu nulla velocitas respectiva, nec proinde pressio tum lateralis tum juxta axim vasis (166), ut patet ex *Hæmæstaticque pag. 247 n. 100*, illicò vasis tumor evanescit.

173. Ligatâ venâ, major fit tumor quàm ligatâ ejusdem diametri arteriâ, quia cum in statu sano contractilitas venæ minor sit quàm arteriæ, & tamen in utroque casu pressio lateralis eadem sit (168), excessus pressionis lateralis supra contractilitatem major futurus est.

174. Ab æqualibus causis, iisdem positis circumstantiis, idem semper producitur effectus, *Hamberger. Phys. n°. 18.*

In Scholis defectu definitionum accuratarum vulgò statuitur unius rei plures posse dari causas: quia causæ nomine non causam integram, sed partem causæ in effectu integro composito, vel tantum occasionem aut subjectum causæ, aut demum quoddam principium intelligunt, verbo causam quodam modo cum non causâ confundunt, secus *unius effectus eadem semper est causa proxima efficiens, Id. ibid.*

175. Qui pro causâ tumoris hærentiam sanguinis in vase reponunt, illi pro causâ principium (168) tantum assignant, quo semel errore imbuti facile existimabunt eundem effectum induci posse tum ab illâ hærentiâ, tum à pressione laterali, tum à contractilitatis decremento, tum ab aliis diversis, ut putant, causis; nec mirum omnes ideas confundi, cum nomina confunduntur (95).

176. Ut suam regulam tueantur illi Philosophi regerunt lutum à sole indurari, à quo cera liquefit, adeoque unius causæ effectus diversos esse pronunciant. Verum sol est quidem principium, non verò causa lutum indurans; nam nisi accederet humidi exhalatio & terrearum molecularum major seu latior contactus, lutum non obdureceret, dato eodem sole; ceræ verò molecule non exhalant humidum, sed fluido lucis circumvolutæ, velut atmosphærâ tenuissimâ, se non nisi per exilia, raræque puncta contingunt, unde fluxilis evadit cera: confusis vocabulis, omnia confundi necessum est.

177. Nulla est scientia in quâ sæpius errent artifices quàm in Arte Medicâ, in quâ tamen error sit damnosior, si Theologiam excipias; atque

fons errorum præcipuus est quod non causam pro causa habeant; *post hoc*; ergo *propter hoc*, nullum pejus & tamen frequentius ratiocinium.

178. Ut unum alterius causa dicatur, non sufficit ut uno posito sequatur alterum, & eo ablato tollatur; sed requiritur ut etiam ex uno intelligi possit alterius actualis existentia, atque ut illius causæ intensitati proportionem respondeat effectûs quantitas; & quoniam omnis effectus est mutatio, quæ sine vi mutante perfici non potest (150), necessum est ut quod pro causâ habetur vim habeat sufficientem ad effectum ipsi adscriptum; secus ex uno non intelligeretur alterum, quod exemplis patebit.

179. In navigio si quis videat tensis velis navigium progredi, his laxatis quiescere, nequaquam tamen velorum tensionem pro causâ motûs navis poterit referre, cum illa tensio per se navi motum non possit impertire: datis hirundinibus datur arborum multarum vegetatio, his avolatis cessat; at quoniam ex hirundinibus non datur intelligendum quod succum intra fistulas arboreas trudit, illæ vegetationis non sunt causa. Mirum est omnes ferè morborum, quæ circumferuntur, causas, non minus illis esse ridiculas. Sanguinis hærentia in vasis per se motum subsequenti quidem retardat, ergo multum abest quin acceleret, ut in febre accidit; interea illa hærentia pro causâ febris venditur, ut & pro causâ tumoris: item & pressio cerebro illata pro causâ convulsionis, quia scilicet principia cum causâ confunduntur. Sic Astrologi eventuum causam in siderum aspectu seu situ respectivo reponunt, quasi in illo situ quædam nova vis resideret.

180. Nihil, quatenus est causa, sensibus cognosci potest, *Hamberger. phys. præfat. 35*, nec proinde quatenus est alterius effectus: etenim unum ex altero intelligere est non simplicis perceptionis, adeoque sensûs operatio, sed intellectûs; nam illatione seu ratiocinio opus est, ut unum ex alio concludamus; verum causa est illud ex quo alterius actualitas intelligitur seu inferitur; ergo nihil quatenus est causa sensibus percipitur. Experientia verò est cognitio horum quæ ex solâ attentione ad perceptiones nostras patent (*Wolf. Log. 664*); ergo nullam causam, nullumque effectum, quâ tales, ulla vel observatio, vel experientia demonstrat, contra quam pronunciant Scholastici.

181. Prognosis est cognitio causæ, & unius certitudo ab alterius certitudine pendet.

Idèò quidpiam eventurum esse tutò præsumimus, quia illud cognoscimus dari, ex quo intelligitur alterius præsentia, seu quia alterius actualitas cum eo necessariò connectitur; sed posita causa necessariò ponitur effectus, adeoque quantò certius novimus illam positum iri causam, tantò certius effectum præsumimus; verum dato principio datur tantum possibilitas eventûs, adeoque non repugnat, eo posito principio, eventum non subsequitur, adeoque eventum quidem conjectare possumus, certò præsumere non possumus. Quanto intervallo distat certitudo à conjecturâ, tanto etiam utilitas cognitionis causæ & cognitionis principii. Cum navis progrediatur excessu vis venti & fluxûs aquarum supra resistentias inertiae navis, & visco-

fitatis aquæ, si illum excessum accuratè noverim, certò dimetiar navis velocitatem, eamque præflagire & determinare licebit, quia datâ causâ impossibile est quin effectus sequatur; ita cognitâ causâ morbi vel datæ symptomatum congeriei, tutò præflagitur illa congeries.

182. Diagnôsis morborum ex symptomatum cognitione dependet; verùm definitio est enumeratio symptomatum nec plurium nec pauciorum quàm quæ ad genus cognoscendum & ab aliis dignoscendum sufficiunt (74), ergo diagnôsis morborum ex bonâ definitione dependet.

183. Si symptomata ita cognoscantur connexa cum altero, ut illorum actualitas ex hoc altero intelligatur, inde cognoscimus ea esse alterius effectus, seu illud alterum eorum esse causam; ac proinde accurata symptomatum cognitio, eorumque cum causis connexionis notitia totam implet diagnôsim & prognôsim.

184. Signum est ens, quo alterius præsentia, vel adventus, vel præteritio colligitur (*Ontolog.* 952), sed symptomata ita connectuntur cum causis, ut his positis causæ ponantur, vel sequantur; ergo symptomata sunt signa causarum præsentium vel antecedentium: morbi verò sunt symptomatum connexorum concursus; ergo cùm ex symptomatis eorum concursus & connexio intelligantur, symptomata sunt morborum signa, eaque certa.

185. Principiis positis morbus est possibilis; ergo principia sunt signa probabilia morborum, eaque plùs, vel minùs dubia, prout pauciores sunt vel plures casus æquè possibiles, in quibus datis his principiis detur talis morbus.

186. Si jaciantur duæ simul tesserae, quoniam sunt 36 modi diversi æquè possibiles, quibus tesserae illæ puncta sua exhibeant, facto jactu probabilitas datum punctum appariturum esse est ad certitudinem ut 1 ad 35. Si datum punctum ut 7 sex modis æquè facilibus exhiberi possit, probabilitas est sexta pars certitudinis.

187. *Verisimilitudo* est probabilitas quæ se habet ad certitudinem in majori ratione quam 1 ad 2. Sic quoniam plusquàm octodecim sunt casus in quibus jactis duabus tesseris possunt exhiberi numerus 7, vel 6, vel 8, vel 4, sunt enim illi casus 20 possibiles, jactis illis tesseris verosimile est fore ut alteruter ex his numeris punctorum contingat.

188. *Incertitudo* est probabilitas minor dimidiâ certitudine; sic quoniam ex 36 casibus possibilibus, numerus 7 potest tantum sex modis contingere, non verosimile est, sed incertum utrum numerus septem primo jactu contingat.

189. *Dubium* est probabilitas quæ dimidiam certitudinem adæquat; sic si octodecim sint casus ex 36 possibilibus, qui eventui faveant, ille eventus dubius est; sic si in morbo eventus quidam ex concursu fortuito totidem principiorum possit accidere, ac eventus contrarius, uter accidat dubium est.

190. *Possibilitas* est primus & minimus gradus probabilitatis & cum ignorantia confunditur; vide *s'Gravesande Log.*

191. Quò certius cognoscitur morbi causa, eò prognosis ejus certior, seu eò verisimilitudo eventus magis ad certitudinem accedit; quò plura morbi principia cognoscuntur, eò probabilitas ad verisimilitudinem magis accedit, seu eò prognosis est verisimilior.

192. *Periculum* est status in quo sunt casus possibiles quibus malus eventus contingat; sic periculum mortis est in morbo, quo cæteris paribus tot sunt qui fato cedunt, quot convalescunt; hoc vocatur *periculum simplex*. Si casus æquè possibiles convalescentiæ sint plures quàm mortis, *periculum minus*: Si verò pauciores, *majus* dicitur; & in hoc casu morbus *lethalis* pronunciatur; quia ægrum moriturum est verosimile, in altero verò *incertum*.

193. Quò fundamentum probabilitatis minus est, eò minor est probabilitas, & è contrà; probabilitas quæ ex principii notitiâ deducitur eò minor est, quò minus verosimile est hoc principium in dato morbo concursurum esse.

194. Si quantitas effectus viribus causæ proportionata demonstretur, cognitio philosophica à mathematicâ omnimodam haurit certitudinem (*Wolf. disc. praf. 27*). Sic si demonstretur aneurysmatis incrementum proportionate respondere, in dato casu, vi trusivæ cordis, seu altitudini ad quam sanguis intra tubum verticalem aortæ insertum potest ascendere, modò non variet ejus arteriæ contractilitas; aut eadem datâ vi cordis trusivâ, ejus aneurysmatis incrementum respondere ductilitati arteriæ, ea cognitio mathematica omnimodam certitudinem impertit philosophicæ, atque utilitatem.

195. Inde enim sequetur experimenta ætiologiæ responsura esse; sic experimento sequenti ætiologia potest comprobari. Sumatur vesica fivilla, & humana ejusdem capacitatis, deinde appensis iisdem ponderibus inveniatur utra ex illis dato tempore ductilior sit, seu magis extendi se patiat: quo facto si utrique aptetur tubus verticalis ad orificium, & aqua ad eandem altitudinem affundatur, docet experientia tumorem singularum fore in ratione ductilitatum, seu inversâ contractilitatum; & si deinceps diversa sit aquæ in tubis altitudo, tumoris quantitas cæteris paribus erit ut aquæ prementis altitudo; sed advertendum est temporis adhibiti rationem habendam esse, quia quæ vesica diutius distenditur, ea paulò ductilior evadit, atque successu temporis magis intumescit.

196. *Effectus simplex* is est in quo unica mutatio consideratur, ut in tumore generico; *compositus* in quo plures, ut in tumore rubro, dolorifico, pulsatili, duro, &c.

197. Causa phænomeni simplicis debet seorsim considerari antequam ad causam phænomenorum concurrentium simul deveniamus, sine quâ cautelâ plures errores in Medicina admittuntur; ideo tumor pulsat, quia per intervalla sensibilia pressio lateralis superat contractilitatem vasis aut partis tumidæ: ideo rubet, quia radios rubros reflectit pars, maximam verò cætero-

rum partem absorbet, demonstrante *Newtono*; & ideo rubri radii plures reflectuntur, quia sanguis ejusdem coloris majorem hujus superficiei partem tingit, tum quia lymphatica vasa plura subivit, tum quia sanguifera distensa sublimiora simul & latiora sunt, nec obstat membranarum pelluciditas: ideo dolet, quia fibræ nerveæ parietibus vasorum diductorum intertextæ distrahuntur: ideo tumor durus est, quia vis sanguinis retropellentis resistit ne pressione digiti tumor in minus volumen redigatur, adeoque suam figuram mutet, quod, ut deprimi possit, necessarium est.

198. Jam verò cum tumor his symptomatibus præditus dicatur tumor inflammatorius, cum simul calore intenso stipatur, atque cum omnia symptomata intelligantur ex excessu pressionis lateralis alternæ, absolutè adauctæ, supra vasorum contractilitatem, illum excessum esse tumoris inflammatorii causam consequitur.

199. Cum autem non idem ex uno intelligat unus ac alter, prout ille accuratam vel nullam obtinet Philosophiæ notitiam, quod est dati morbi causa respectu unius, non ea est respectu alterius, nec dati morbi causa absolutè datur nisi quæ talis demonstratur; quo pacto demonstretur causa allata tumoris inflammatorii, vide fusiùs in *Hemastatique de l'inflammation*.

200. Corpus omne perseverat in statu suo, nisi quatenus à viribus impressis cogitur statum suum mutare ex lege primâ universi (*Newton. Leg. 1*), cujus legis nulla alia est ratio præter Dei voluntatem, adeoque illa perseverantia inter effectus naturales non est reponenda.

201. Mutatio motûs est proportionalis vi motrici impressæ, & fit secundùm lineam rectam quâ vis illa imprimitur (*Newton. leg. 2. ibid.*). Vulnus est partium solidarum animalis prius continuarum separatio mechanicè facta; fit autem mechanicè cum vires ipsum vulnus infligentes agunt ratione molis, figuræ, velocitatis & sitûs quæ in sensus incurrere possunt.

202. Partes continuæ ideò cohærent, quia per plurimas superficies se tangunt; & vis illa cohæisionis mensuratur ex pondere, quod ad illas dissociandas requiritur; vis autem cohæisionis à minimâ remotione evanescit, quia decrefcit in distantiarum ratione duplicatâ. Vis quâ fibræ & membranæ nituntur in sui decurtationem, seu contractilitas elastica, est in æquilibrio cum vi cohæisionis usque dum contactus illi minuuntur; factâ solutione continui, contractilitas illico labia vulneris separat, & in circularem flexuram diducit, ita ut infixio intra cutim gladio, hiatus vulneris multò major sit gladii crassitie. Sanguis vehementer distendens venam, vel arteriam nititur ad fibrarum ejus separationem, & aliquando fit ut sic vasa ut aneurysmata crepent seu vulnerentur.

203. Causa vulneris est vis fibras continuas ab invicem dimovens, major earum tenacitate, seu cohæisione (158), adeoque cum vis illa dimovens nunc intra, nunc extra corpus fit, ut vidimus, & ea resultat ex vi applicatâ, ut vi gladii, impetu cruoris, &c. & ex vi insita partium, seu contractilitatis; quo major est vis instrumenti simul & contractilitas, sub eadem tenacitate, eò majus vulnus; & sub eadem instrumenti & contractili-

tatis vi, quò minor est partis cohæsiõ nativa, eò vulnus majus: hinc sequitur etiam vulnus fieri posse sponte sine adaucto nisu sanguinis & sine ictu externo, modò contractilitas augeatur in majori ratione quàm cohæsiõ, ut cum frigore rhagades fiunt: & si contractilitas simul cum ictûs energia atque minimâ cohæsiõne concurrat, vulnus est in eorum singulorum ratione compositâ: sequitur etiam impossibile esse vulnus, quandiu cohæsiõ partium fortior erit viribus tum impressis, tum insitis ad partes separandas, unde leviter distractæ partes non vulnerantur; atque sequitur vulnus sanatum iri quoties vel sponte vel arte accedunt ita labia vulneris, & accretione vasculorum omnia interstitiola accuratè replentur, ut amissus resarciatur contactus, sicque nativa redeat cohæsiõ atque tenacitas: falsum est itaque positâ causâ vulneris vulnus non poni, nec ablatâ tolli, nisi pro causa vulneris instrumentum, adeoque principium proponatur.

204. Non minor debet esse cautela in Medico ut causam morbi à non causâ distinguat, quàm in Judice ne criminis testem pro auctore habeat, cum de vita humana in utroque casu agatur; nec potest hæc distinctio insitui, nisi accurata causæ & principii acquiratur notitia, quæ sine distincta & constanti definitione comparari non potest. Veram causæ ideam non habent illi qui exemplo vulneris utuntur, ut probent sublatâ causâ effectum non tolli, quia nunc instrumentum cum causâ, nunc vulnus cum hiatu labiorum vulneris perseverante confundunt; hiatus verò perseverat ex lege prima *Newtoni*, & producitur ob virium excessum ex lege secunda, nec instrumentum ad vulnus sufficit, cum illud ex se sit iners & non agat nisi per vires ipsi impressas, nec vulnus infligat, nisi vis separans sit superior partium tenacitate.

205. *Concurfus*, Græcis *Syndrome*, symptomatum invicem connexorum morbus est; sic definitur morbus à Veteribus, teste *Clerico* (*Histoire de la Médecine*, pag. 345): concurfus verò est symptomatum constanter sibi coexistentium vel succedentium series; ea verò definitio est cæteris anteponenda quæ notas ad definitum cognoscendum & ab aliis distinguendum suppeditat; verum quoniam symptomata eorumque concurfus in sensus incurrunt, partium verò internarum dispositio sensus latet, melior est definitio à symptomatis quàm à partium internâ dispositione; præterea ea definitio est antiquissima, nisi Hippocraticam excipiamus, quæ erat *quæcumque molestia in corpore constans & notabilis*; atque usui loquendi Practicorum conformis: omnes enim morbi sigillatim, ut apoplexia, pleuritis, fyncope, dysenteria, &c, vulgò per symptomata sua definiuntur, atque adeo morbus in genere per symptomata debet definiti.

206. Nullus est tam simplex morbus, cujus symptomata plura non sint; licet enim in definitione unum aut alterum tantum symptoma recensere sufficiat, non minus verum est ea simul esse plurima, quod cataractæ vel *amauroseos* exemplo patebit; cæcus enim non solum visu orbatur, ut ex ejus relatu cognoscitur, sed etiam vel labes est in oculis conspicua, ut glaucoma, cataracta, vel pupilla laborat mydriasi & immobilitate, ut in gutta

gutta serena, simulque cœci procedendo manus ad antecessum porrigunt, ne in obvia corpora capite impingant, & in mediâ luce Cœlum versus oculos dirigunt, ita ut assueti ex incessu, gestu, situ, aliisque notis plurimis cœcos dignoscant. *Colica* simplex videtur morbus cujus dolor est symptoma constans, verum & agrypnia, & faciei distortio, & corporis contractio, & decubitus, & dyspnœa, & constipatio, & dysuria, & borborismi, &c. vel alia symptomata dolorem concomitantur.

207. Quoniam nihil est sine ratione sufficienti, datur ratio cur certa symptomata simul concurrant seu coexistent, aut sibi mutuò succedant, adeoque connectantur; illa verò ratio est ipsamet connexio organorum quæ in morbis afficiuntur, materiei morbificæ quæ plures partes simul infestat, facultatum seu earum potentiarum quæ ad materiam illam corrigendam aut eliminandam sibi mutuò auxilium præbent: datur itaque connexio eadem quæ est inter principia & eventus, causam & effectum. Causa morbi itaque est illud ex quo intelligitur actualis symptomatatum connexorum concursus; verum symptomata sunt mutationes sensibiles in functionibus vel in qualitatibus, & mutationes omnes debentur facultatibus tum corporis, tum animæ (152), adeoque viribus tum corporeis, tum animatis, de quibus agendum est, utpote morborum omnium principiis, antequam ulterius procedamus.

De Viribus animatis.

208. *Vis* dicitur quod in se continet rationem sufficientem actualitatis actionis (*Ontolog.* 722), adeoque est causa, cujus effectus *actio* dicitur; ubi datur vis, ibi datur facultas, quia nulla actio sine agendi potentiâ seu facultate; ast ubi datur facultas, non semper datur actio, quia à potentia ad actum non valet consequentia (152). Facultates hominis aliæ sunt ipsi & animalibus aliis propriæ, aliæ verò vegetabilibus communes (154); actiones quæ nunquam in plantis observantur, & in hominibus fiunt, sunt animalibus propriæ. In nullâ plantâ observatur cognitio, appetitus, nec proinde sensus nec voluntas, ut cuique notum est, verum & nullus motus muscularis, cum musculis careant plantæ, seu fasciculis fibrarum quæ decurtatæ partes appensas transferant; motus enim mimosæ musculares esse nullus demonstrat; nullum proinde cordis motum his adscribere licet, cum cor sit musculus, & ipsis nullus sit musculus, nullum proinde cor, nulla vasorum pulsatio, nulla, teste *Hales*, circulatio, nulla qualis in quadrupedibus respiratio; verum hæc omnes functiones homini competunt, & eas vegetabilium functionibus opponere licet.

209. Perperam à Neotericis facultates à foro Medico ablegantur, quasi verò materia subtilis earum vices sola suppleret, vel ablegantur ex eo quòd earum essentia nobis sit ignota; verum eâ ratione nomen gravitatis, elasticitatis, quarum essentia nos latet, ablegendum esset, vel ex eo quòd metus est ne pro rebus mera nomina tradantur; verum vocabula etiam ficta

Sauvages Nosologia Methodica, Tom. I. G ut

ut x , y , & quantitates ignotas in suis computis ita feliciter adhibent sapientissimi Mathematici, ut horum ministerio veritates aliis Philosophis inaccessibleas inveniant; sic Mechanici potentias animatas, quarum essentiam non carant, ut operarios, bruta, in praxi adhibent, & in theoriam recensent, quarum vires & effectus experientiam solam cognoscunt.

210. Nos pari jure facultates homini proprias solam experientiam cognitatas indagabimus, tanquam causas effectuum & principia multarum functionum, easque instar Mechanicorum considerabimus, quin iudicium nostrum de modo, quo anima agat in corpus, Cartesianæ, Leibnitianæ & Aristotelicæ opinionibus interponamus. Sufficit ut nobis quotidianam constet experientiam ab animam tanquam principio pendere intellectum, appetitum, motum muscularem, motum cordis & respirationem, cum illi motus presentem animam dentur, absente seu non agente evanescant, & diversimodè eam mutatam vel affectam mutantur; quæ certè ratio Mathematicorum Principem *Alphonsum Borellum* impulit ad credendum animam esse principium vitæ, (*de motu animal. pag. 1*), quod fides & SS. Patrum unanimis consensus confirmat, (*Pouget Catech. Monsp. P. I S. 1 ch. 2.*); nec dissentiunt quotquot fuere, si Cartesianos paucos excipiat, Philosophi, quotquot à *Galeno* ad nos exitere Medici, maximè verò *Riverius*, *Dulaurentius*, *Baglivius*, *Lancisus*, & inter Neotericos Mathematicos *Cheyneus*, *Porterfield*, &c.

211. Tres sunt præcipuæ animæ facultates, *cognoscit enim*, *appetit & movet*, quod omnibus vegetabilibus & fossilibus est denegatum.

212. Facultas cognoscendi duplicis est ordinis; inferior brutis communis, superior seu intellectus homini proprius.

213. Inferior continet sensum, imaginationem, memoriam, reminiscentiam.

214. Superior illationem, attentionem, reflexionem, abstractionem, ingenium & rationem, de quibus in morbis vesanis agemus.

215. Facultas appetendi duplex est, superior homini propria, & inferior brutis hominique communis.

216. Superior est inclinatio animæ ad objectum pro ratione boni in eo distinctè percepti, seu intellecti, & *Voluntas* dicitur; vel reclinatio animæ ab objecto pro ratione mali in eo distinctè percepti, id est intellecti, & *Noluntas* *Wolfio* dicitur.

217. Inferior est inclinatio animæ ad objectum pro ratione boni in eo confusè, id est per sensationem solam percepti, & ea *Cupido*, vel appetitus sensitivus vocatur. Vel reclinatio animæ ab objecto pro ratione mali in eo confusè percepti, & *Aversatio* nuncupatur (*Psycholog. Empyr. 581*).

218. Rursus cupidus & averfatio sunt vel debiles, vel vehementes; ultimæ vocantur *animi pathemata*; quæ in cupidine consistunt, *jucunda*, quæ in averfatione *ingrata* sunt.

219. Facultas movendi vel locomotiva duplex est; alia *Libertas* quæ cum voluntate aut cum voluntate determinatur ad agendum; alia *Natura* quæ cum cupidine aut averfatione motus exsequitur.

220. Motus à libertate pendens est vel voluntarius, vel invitus.
221. *Voluntarius* est ille quem malumus exsequi, quàm omittere, nec ipsi repugnat natura, ut ad amicum scribere, amasiam alloqui.
222. *Invitus* est motus quem quis facit, dùm eum mallet omittere (*Wolf. Philos. I. 501*), ut invitus est motus quo nefarius ferale pegna conscendit, quo natura repugnante brachium amputandum Chirurgo porrigimus.
223. Motus à natura productus vel est spontaneus, vel coactus.
224. *Spontaneus* motus est ille quem cupido determinat voluntate non repugnante, ut cibos jucundos deglutire in esurie.
225. *Coactus* est motus quem appetimus voluntate repugnante, ut conatus ad egerendas feces in tenesmo, scalptus excorians in pruritu; illos motus malle non appetere.
226. Motus tum liberi tum naturales pendent à nobis, & sunt *activi*; cæteri verò quos ab impetu corporum recipimus, aut à gravitate, sunt *passivi*. Rursus activi dividuntur in *assuetos* & *non assuetos*.
227. *Inassueti* fiunt cum difficultate & attentione, ut dùm quis choreas agitare discit, vel scribendi arte informatur.
228. *Assueti* fiunt sine reflexione & cum aliquali levamine, sive vigilemus, sive etiam dormiamus. Sic mulier incogitanter verba deblaterat, ebriosus propositi omnis immemor vinum deglutit, scabiosus dormiendo se scalpit.
229. Motus iterum ratione motivi sunt *indifferentes*, seu arbitrarii, vel *necessarii* necessitate morali.
230. *Indifferentes* sunt illi quos utrum omittamus vel exsequamur non multum interest, ut ambulare à dextris, sinistris, vel quiescere.
231. *Necessarii* verò quos animi pathema determinat, vel consuetudo dicitur, verbi gratià, timidi ex bombardæ explosione contremiscunt necessarii; iracundi ex injurià acceptâ fremunt, nec cohibere se possunt; nauseosi ingrata medicamina exspuunt; ob assuetudinem garruli à loquacitate vix possunt abstinere; pueruli irrequieti vix in loco se continere valent.
232. Motus iterum alii sunt *conspicui* seu *externi*, alii *latentes interni*. *Conspicui*, ut manuum, crurum, vix fiunt nobis infcisi & invitis, quandiu viget mentis libertas.
- Interni* & *non conspicui* sæpius nobis infcisi, ut respiratio, deglutitio salivæ, pupillæ constrictio ad lucem, oculi directio ad objecta; imò invitis, ut motus cordis, stomachi, &c, perficiuntur.
233. Ex his sequitur motus simul dudum assuetos, summè necessarios & internos esse vel coactos, vel à voluntate, reflexione, vigiliâ independentes, & nobis infcisi atque invitis perfici.
234. *Libertas* est facultas agendi consequenter ad voluntatem & noluntatem, seu quæ determinatur ab ideis boni vel mali distinctis, & per intellectum perceptis: agit anima cum ideas retinet, abjicit, revocat, comparat,

parat, & cùm motum organis imprimit; ideòque alia est libertas movendi, alia cogitandi.

235. *Natura* est facultas agendi consequenter ad cupidinem & averfationem non rationales sed sensitivas, seu quæ determinantur ab ideis boni vel mali confusis, quales per organa sensuum obtinentur; aliis instinctus, cœcus impetus, vocatur.

236. *Naturæ* nomen sumimus in significato apud Medicos receptissimo (98), atque abjicimus alios significatus, quales sunt *essentiæ*, ut cùm agunt de natura auri; *semideitatis* Ethnicorum, ut cùm aiunt naturam huic mundo præesse; *qualitatis* & *indolis*, ut cùm tractant de naturâ sanguinis, puris; *universi*, ut cùm dicitur in rerum naturâ; *ortus* & *nativitatis*, ut cùm dicunt quidpiam à naturâ insitum esse; *sanitatis*, ut cùm pronuntiant quidpiam esse naturale, aut juxta naturam: vide *Boyleum de naturâ ipsâ*.

237. *Natura* est facultas agendi consequenter ad cupidinem aut averfationem; verùm nulla alia potest esse ratio cur illa facultas cupidinem aut averfationem consequatur, nisi quia cupido seu animæ inclinatio ad bonum confusè perceptum incassum à Deo nobis insita foret, nisi simul præsto esset facultas objectum bonum affecutura, vel malum ex se repulsura; atque vana foret illa facultas bonum abripiendi, malum fugandi, nisi esset aliqualis hujus cognitio, atque distinctio, seu cupido & averfatio; cùm itaque illa facultatis cum cupidine connexio summæ Dei sapientiæ & providentiæ quadret apprimè, illius rationem nos attigisse verosimilimum est.

238. Cùm nobis insita sit ineluctabilis ad bonum propensio, & à malo reclinatio; quatenus tale nobis apparet, motus ad bona sectanda & mala fuganda sunt ineluctabiles; seu necessarij, saltem necessitate morali, quin libertas tollatur; sic etiam si quis libertate se laqueo suspendendi polleat, nullus tamen mentis compos id præstat, adeoque motus qui ad nostræ vitæ & felicitatis tutelam utiles sunt, coacti & necessarij videntur, licet nulla eos determinet mechanica, sed tantùm moralis necessitas. Unde *natura* definitur à *Galeno* facultas producens motus in corpore humano necessarios; & alibi sic ait: „Per nomen naturæ vim quamdam intelligere convenit in his ipsis corporibus, quæ ab ea reguntur, inhabitantem, cujus essentia quænam sit querere, & de nostrâ animâ, aut ejus principatu, minimè necesse est . . . inerudita natura, quæ opus sunt efficit, ut nictare, tussire, singultire, scalpere, pandiculari; . . . artus pro lubitu movemus, sed neque quis musculus ille sit, nec quo pacto agere possit moventi animali cognitum est; cùm nonnullos musculos, ut popliteum, quidam Anatomj peritissimi ante nos ignoraverint, nihilominus tamen omnes homines ipsius genu articulum simul atque voverint inflectunt.“ *Galeni in VII. Epidem.*

239. „Nonnulli quidem unam esse animæ naturæque substantiam arbitrantur, aliqui in spiritu, aliqui in corporis proprietate eas consistere statuentes. Ast utrum corporea an incorporea vis à nostro conditore ce-

rebro indita fuerit, & morientibus animalibus recedat, nullam hac de re firmam rationem habeo: " Sic sentit *Galeno ibid. pag. 803*. Hinc patet dudum apud Medicos cognitam fuisse potentiam motricem, quæ sanitatis regimen obtinere videbatur, quæque hoc nomine naturæ fuit semper à Medicis insignita, & definiebatur „ vis corporibus insita per quam ea reguntur, & factas cultas quæ animalia, sive voluntatis nutu, sive citra hunc, regit. *Galeno. lib. 2. de symptom. causis*. Hinc eam *Hippocrates* sanitatis tutricem, & morborum medicatricem appellat. " Omnes autem omnino Medici, *Asclepiades* & *Cartesianis* exceptis, idem ferè ad hanc usque diem censuerunt; atque huic effato Hippocratico, tanquam fundamento, optimam medicinæ praxim superadstruendam esse contendunt *Sydenhamus*, *Stahlius*, & paucis mutatis *Boerhaave* ac *Hoffmannus*: vide *Sydenham. in præfat. Boerhaave in Oratione, de honore Medici, servitute; & Hoffmann. diff. de naturâ sanitatis tutrice, & morborum medicatrice*.

240. Etiam si parum ad medicinam spectet utrum in animâ, utrum in corpore resideant facultates motrices, veritatis tamen gratiâ, lubet eorum refellere sententiam, qui naturam corpoream tantum admittunt, & animæ facultatibus non annumerant. Hanc autem opinionem dudum proposuerat *Asclepiades* viginti scilicet abhinc sæculis, „ qui, teste *Galeno*, in eo omnibus refragatur, non modò Medicis, verum etiam reliquis hominibus, „ quod naturam in morbis quidquam moliri negat; „ ille nec naturæ, nec animæ propriam ullam substantiam facultatemve arbitratur, sed has atomorum quodam congressu fieri; juxta hunc nulla perceptio animæ insita est, sed ex sensu & per sensum, omnia quæ in nobis fieri videntur, facta sunt, imò nullam esse in animâ quæ ratiocinatur facultatem asserit. Prudentia, continentia aliæque virtutes, juxta *Asclepiades*, meræ nugæ sunt, nec Diis ulla nostri cura est; omnia præterea fieri necessitate, & non solum prodesse naturam, verum etiam nocere contendit, teste *Cælio Aureliano de phrenitide*, & *Galeno de naturalib. facultatib. lib. 1*.

241. Hanc sectam à veteribus irrisam, teste *Galeno*, Theologiæ & Psychologiæ principiis omnino adversam, theoriæ Hippocraticæ oppositam, dudum exoletam, quidam in medium protulere Neoterici, animæ quidem suam immaterialitatem concedentes, verum eam omnibus suis facultatibus, unâ exceptâ, spoliantes; quasi verò facultas motrix sit minus essentialis animæ, quàm cognitio, quæ tamen pacatè dormientibus deesse videtur, teste *Lockio*; ut scilicet *Democritus* divinum Numen Athenis pelleret, illud ridiculum fecit, mundi regimine spoliavit, æterna per otia lætum vivere permisit; ita & *Asclepiades* ejus Sectator impius, ut animam profligaret, eam à cæteris corporibus non differre, nullâ facultate motrice gaudere; naturam, quæ ab *Hippocrate* intelligens, sapiens & provida, nostræ machinæ rector habebatur, ex animæ facultatibus expungendam docuit; omnia ex materie & ex motu explicare voluit; omnia fieri mechanicè necessitate & sine motore, adeoque fato omnia gubernari contendit. Hæc est in summâ *Asclepiadea* secta, quæ à *Cartesianâ*:

fianâ non multum abludit, exceptâ impietate. Sed ad objectionum solutionem deveniamus.

242. Ex eo quòd motus naturales nobis insciis peragantur, non sequitur eos ab animâ tanquam potentiâ motrice non fieri. *

243. In homine nihil datur præter corpus & animam; si itaque motus muscularis, ut respiratio, à corporeis viribus nequaquam fieri possit, illam ab animâ fieri consequens est. A viribus corporis fieri non potest respiratio, si omnis materia resistat motui, & motus semel acceptus continuò in machinis decrescat propter affrictus, & per aliquot minuta æquabilis non possit remanere; verùm respirationis motus etiam in dormiente æquabilis est, & paulò major evadit, licet machina pectoris resistat motui, & ratione affrictus multum de impressa vi deperdat; adeoque non à viribus corporeis, ut elasticitate, gravitate, impulsione, perseverat motus respirationis, sed ab animâ.

244. Animæ ineffe facultatem motricem quilibet ad se ipsum attendens percipit, cùm ex propriâ nostrâ observatione ideam potentiæ motricis acquiramus, ex observatione verò corporum ideam inertix primùm deriveamus; ita enim essentialis est corpori illa inertia seu inactivitas, ut quò magis est corpus sive extensum & densum, eò magis resistat motui, & quò machina magis est composita, eò majoribus motoris viribus indigeat ut moveatur.

245. Saltem motus plures fieri consequenter ad voluntatem, eosque ab animæ potentia motrice fieri nemo hodiè inficiatur: ergo motus hominis, qui à machinâ fieri nequeunt, eos ab animâ fieri necessum est: in homine aquis immerso & recens mortuo, vel metu phlebotomiæ defuncto, saltem in instanti quod vitam terminat, idem est mechanismus, eadem aëris, aut fluidi ambientis pressio, eadem in machinâ elasticitas, imò fortè major, ut ex rigescentiâ artuum liquet, eadem fluida adsunt, sola deficit animæ actio, adeoque motus naturales, ut respiratio, nequaquam debentur principio corporeo, vel machinæ dispositioni, sed animæ, quæ juxta Scripturam Sacram est vivens & motabilis, seu principium vitæ & motûs.

246. Motus qui fiunt nobis dormientibus, nobis insciis sæpè peraguntur, ut membra transferre, loqui; imò, ut ait *Galenus de motu muscul. lib. 2.*
„ neque palpebrarum motus semper advertis, neque cùm concionem ha-
„ bes,

* In homine furdo & muto actiones ab ejus libertate fieri non dubitamus, licet & ejus voluntatis & ejus conscientix nequaquam simus intuitivè conscii; sufficit ut videamus ejus actiones circumstantiis moralibus respondere; (circumstantias morales oppono impressionibus physicis ad has actiones in machinâ humanâ mechanice edendas sufficientibus,) unde con-

cludere possum cum *Borello* actum reflexum, quo anima advertat se velle, (se movere) non esse necessarium ad hoc ut velit (vel moveat) *l. 2 de mot. animal. propof. 80*: natura enim agit independentè à voluntate & conscientia agentis, ut independentè à voluntate & conscientia alterius adstantis (259).

bes, aut oras, aut disputas, adhibes mentem omnium partium motibus, neque cum Athenas adis ex Pyraeo, omnibus particularibus crurum actionibus; nam cogitabundi saepius imprudenter peregerunt iter, aut etiam praeterierunt locum ad quem principio proficiscebantur: utrum igitur ambulatio, neque animae actio est, neque motu voluntario fit? Aequè enim nos & ambulatio praesens videtur latere, & quae in somnis accidit, motus quidem partium quae moventur, actio autem tonica earum quae non moventur.

247. Nec regerant hoc discrimen esse quod motus voluntarios, etiam si actu dum fiunt, non attendamus; attamen eos, cum facti sunt, ab anima pendisse recordemur; verum regerit Galenus, multos homines etiam voluntario actiones quasdam egisse, quarum paulo post penitus sunt obliti; ut qui per metum, aut ebrietatem, aut aliquid aliud generis ejusdem egerunt, nihil amplius eorum, quae egerint, recordantur, ea ratione quod non intenti actionibus tota mente fuerint, & ob hanc causam in ira, curis, ebrietate, timore, phrenitide, & omnino in vehementibus pathematibus, nullius eorum quae egerint in posterum amplius meminerint.

248. Perceptiones obscurae, quales sunt in somno, nequaquam stabiles sunt; nihil igitur mirum, si motu voluntario respirationem in somnis agente, postquam expergefacti fuerimus, non possimus dicere an secundum voluntatem respiraverimus; sed simile profecto accidit, quod illi, qui & pedes & manus in somnis moverit, & aliquid sit locutus, postea illotum oblitus dicat & membrorum motum & vocem fieri absque voluntate; qui mente errant seu delirant, loquuntur & vadunt, & omnes motus voluntarios obeunt; sed ne hi quidem, cum ad ingenium redierint, amplius meminerunt quid egerint. *Galen. ibid.*

249. Quod autem totum opus respirationis voluntate & sponte ab anima fiat, declaravit servus barbarus; qui cum vehementi ira concitatus mortem sibi consciscere decrevisset, prostratus humi, respirationeque cohibita, longo quidem tempore immobilis erat, postea vero paululum volutatus, hoc pacto mortuus est. *Id. ibid.*

250. Fororum operum, quae motu voluntario fiunt, alia libera sunt, alia vero affectibus corporis serviunt. Priora perpetuo absque impedimento a nobis fiunt, ut ire ad aliquem, alloqui, quidpiam capere & accipere: posteriora vero non perpetuo, sed in tempore quodam & cum mensura, sic egerere & mingere corporis affectuum sunt remedia; atqui aliqui tacerunt quidem annum integrum & eo amplius sponte sua, egestionem vero vel urinam retinere, non modo annis, sed ne mensibus quidem, quin imò nec diebus paucis nemo potuit: adeo enim urgent & saepe angunt, ut quidam in locum consuetum abire non valuerint: simile est respirationis opus, etenim periculum est ne quis moriatur, nisi respiraverit, atque extreme molestum est suffocari: ne igitur quispiam ex eo quod respirationem cohibere non possumus, idcirco minime voluntariam esse respirationem existimet. *Galen. ibid.*

251. Hinc etiam sequitur motus humanæ machinæ animæ esse adscribendos tanquam potentiæ motrici, licet à voluntate non pendeant, seu nobis invitis peragantur.

Qui gravi pruritu laborant, illi cupidinis seu appetitûs sensitivi ductu se ad usque cruentationem & dolorem scalpunt, licet non scalpere voluntas decreverit. Lippi pforophthalmia affecti etiam involuntariè oculos fricant: irâ perciti involuntariè diversos motus suæ iræ indices instituant: meticulosi tremunt, lugent, suspirant, cum suum metum celare vellent maximè; quis autem hos motus ab animæ facultate, id est, cupidine, vel averfatione fieri negaverit?

Illos motus ab animâ fieri judicamus quos boni vel mali perceptio determinat, quique huic perceptioni & hujus motivi intensitati respondent, ita ut hac perceptione cessante cessent, crescente crescant, mutatâ mutantur; illud enim est alterius effectus, cui proportionem respondet, & ex quo hujus effectus productio potest intelligi (157. 170); verum tremor à periculo imminente seu à perceptione mali etiam moralis proximi determinatur, corpus autem ab illo malo nequaquam afficitur; quis enim sanæ mentis crediderit corpus magis affici mechanicè à visu sententiæ lethiferæ, quam à visu diplomatis venialis? & prout periculum gravius est vel levius, symptomata metûs sunt graviora aut leviora, cæteris paribus, atque periculo cessante cessant, &c: & si venia reo trementi nunciatur, tunc liber à majori metu, minoribus malis attendere aptus est, adeoque mutatâ perceptione mutantur motus & phænomena: præterea cur anima extremo periculo percita hisce motibus hostium & adstantium commiserationem sibi conciliare debeat & possit, quisque potest intelligere; cum phænomena pathematum à summo Numine instituta videantur, ut humana societas caritatis fune colligetur; unde fit ut gentes etiam, quæ loquelam articulatam aliarum non capiunt, vocem pathematum, ut fletûs & risûs, intelligant: ergo quos nulla corporis mechanica impulsio, illos animæ affectio determinat motus etiam invitos, & illi ex psychologiæ principiis intelliguntur, adeoque datur in animâ facultas à voluntate distincta, quæ horum motuum causa est.

252. Ex his liquet cur homo motus in se ipso moraliter necessarios suppressere non possit, licet ab animâ pendeant.

Etenim homo ineluctabili fermè necessitate ad felicitatem, seu constantem voluptatem propendet, & impossibile est ut sibi malum, quâ malum judicatur, inferat, seu ut se odio prosequatur, docet experientia & conscientia; verum sunt motus in homine moraliter necessarii, ut motus respirationis, motus cordis, iique continuû; alii per intervalla & in certis circumstantiis, ut secum, urinæ egestio, potissimum in dysuriâ & tenesmo; nictatio, & capitis reclinatio cum oculis corpus quoddam nociturum admovetur; clamoribus auxilium advocare, cum nos urget hostis insuperabilis malitia; aut fletu, supplice vultu illius commiserationem commovere, cum nullum aliud superest perfugium. Ergo licet motus ab animâ pendeant, illi non minus sunt moraliter necessarii.

253. Necessitas motûs est ipfius utilitati perceptæ, & assuetudinis vehementer

mentix proportionalis; quoniam docet experientia sine noxâ nos posse anhelitum cohibere per pauca secunda, modò sequentibus inspirationibus quod deficit magnitudine aut numero pensetur, illum per hæc secunda cohibemus facillimè: verùm per minutum unum aut alterum cohibito anhelitu jam lædimur, & imminet summa pectõri anxietas, adeoque anima metu conturbatur, & si non sponte nostrâ sed alienâ vi cohibeatur, ut immersione in aquam, vel laqueo collum vinciente, illam violentiam ne per unicum minutum tolerare possimus; atque cùm periculum tunc temporis velocissimè crescat, vel uno temporis secundo animal sit strangulatum, dentibus, unguibus, horrendis conatibus usque ad virium exsolutionem reluctatur*; atque etiam si hisce laboribus vires citiùs exhauriat, sibi que mortem paululum acceleret, non minus in hoc mortis periculo fatius est anceps experiri remedium, quàm nullum, huicque legi potentia motrix obtemperat. Patet itaque eò magis esse impossibile à motu & conatu utili abstinere, quò conatus ille ad vitam utilior aut magis necessarius judicatur. Neque enim omnes, ait *Galenus de motu muscul.* ad moriendum sunt proclives, etiamsi infinitis malis conflictentur, & qui eò progrediuntur abire è vita cum summo dolore nolunt.

254. Millies experti sumus ab ortu quod, suppressâ per aliquod tempus respiratione, orta læsio & anxietas solveretur dein respirationis magnitudine vel numero adauctis: videlicet ait *Galenus de dyspnœa, l. 1.* „ omnis velox motus propter urgentem sit utilitatem & facultatem ei subservire valentem, hoc est, integram & robustam, si nullum ex organis reluctetur; possibile est quandoque utilitate multùm urgente, etiamsi facultas moderatè debilior sit, motum fieri velociorem; si verò amplius debilitetur, non amplius possibile est fieri velocem, sed densam magis pro veloci fieri actionem; omnis enim densitatis actionum unam existere causam diximus, prioris scilicet actionis defectum, coguntur enim illa urgente non amplius cessare; fusius cùm millies experti sumus utilem esse conatum in paribus circumstantiis, utcumque ab illo conatu vires exsolvantur, vi motivi præteriti, seu assuetudinis hos motus pariter iteramus: hinc facilè quisque percipit quod quò antiquior est consuetudo motûs, eò illam intermittere vel illi reluctari difficilius est; sic qui propter aliquod levamen olim expertum assueti sunt nictando, vel certos gestus exerendo, illi incogitantes & inviti eos exerunt, & eò pertinacius aut majori necessitate, quò longior est consuetudo, ac quò motus ad vitam est magis necessarius. Hinc licèt concludere

Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I.

H

motum

* Mirum videtur plurimis naturam aliquandò nocere, ut aiebat *Asclepiades*, cùm scilicet in conatibus vires exsolvit & mortem maturat, si conatus effrænes fuerint; verùm inde hos conatus ab animâ etiam rationali non fieri, sine jure deducunt, cùm ipsamet voluntas, quam ani-

mæ rationalis facultatem non inficiantur, ipsaque animæ pathemata, in ipsis negotiis moralibus, quorum ideas distinctas obtinet, sæpe hallucinetur, & ipsa volenti sibi noceat: quot sunt qui præ metu minoris periculi in majus seferunt præcipites!

motum cordis, utpotè à conceptionis puncto assuetum, difficilium fisci posse motu respirationis. Unicus homo notus est, scilicet Chiliarca *Townshend*, apud *Cheyneum the english Malady*, pag. 307. qui cordis motum sufflaminare sibi posset; verùm & homines silvestres ex Pondicheri, teste *Homborgio*, & servus barbarus Galeni, respirationem sibi suppressere potuerunt.

255. Si vehemens cupido & consuetudo simul concurrant ad motum etiam vitæ non necessarium, sed indifferentem, motus ab illis motivis determinati suppressi quidem, sed cum difficultate proportionali possunt; atque hi motus sine concursu voluntatis & reflexionis peraguntur; sic vino dediti necessitate morali ducti bibunt; gravidæ malaciâ, puellæ picâ laborantes, licet firmiter animo decreverint sal non vorare, gypsum non attingere, vix, si præ manibus id habeant, abstinere possunt, & alio etiam intentæ & non cogitantes vorant; qui tabaci picâ laborant, illi licèt acri studio immerfi pulverem naribus inspirant, pyxidem, quam consultò abiecere, in consuetis sacculis incogitantes investigant.

256. Si muscoli, quorum motus est summè necessarius, dudum assuetus, & cupidinis dictamini conformis, sensibus nostris ut visui non pateant, horum motus nobis nequidem attendentibus, invitis etiam, mechanicâ necessitate fieri videtur, licèt ab anima fiat; pupilla in locis obscuris eâ proportionem dilatatur, quâ majori radiorum lucidorum copia opus est ad objecta distinguenda, adeoque cum objecta remotiora cernimus, eam dilatamus; ubi verò objecta vividiori luce collustrata, aut proximiora conspiciamus, eam constringimus; simulque palpebræ superioris motus oculi motum & directionem constanter sequitur, ita ut oculo deorsum flexo deprimatur, sursum verso relevetur; atque totus oculi globus, ipsiusque crystallinæ lentis, prout objecta distantiora aut proximiora cernimus, aptetur huic distantiae, ut distinctius clariusque videamus: jam verò potentia motrix, quæ pro diversitate circumstantiarum numerosa instrumenta aptat, movet & dirigit in finem utilem, intelligens est, adeoque in nobis anima est; atqui licèt ab anima fiant hi motus, nec cognoscuntur illi muscoli, per quos fiunt, nec nervi quibus fluidum nerveum excipiunt, nec ipsi motus cum actu fiunt; tantùm persentitur lassitudo, cum diutius iidem peraguntur, ut cum minutias attentè perspicimus, aut microscopio utimur; atque nobis invitis fiunt, ut cum solem aspiciamus, eaque tantùm Anatomici quidam & Optici norunt non ita pridem.

257. E contra verò motus digitorum, eorumque cum nostra voluntate connexionem percipimus, quia oculis nostris subjacent, dum interea musculorum ulnæ his motibus intervientium nos latet contractio, quia illi musculi oculis non subjiciuntur; idem dictum esto de musculis laryngis & pharyngis, quorum plurimos nequidem existere, nedùm moveri noverant antiqui Anatomici; quis autem dubitat quin aptè & concinnè pro diversitate tonorum & articulorum vocis, illi dato ordine, & datâ vi contrahantur, tum animâ volente, tum pathematis affectâ; adeoque quin motus & liberrimi & merè naturales ab illis exercentur, qui nobis tamen per vitæ totius curriculum sunt ignoti, ut ignotæ hæcenus omnibus fuerunt chordæ vocales *Illust. Ferrenii.*

258. Non mirum itaque si muscoli cordis, quorum motus, nisi casum palpitationis excipias, auditum, visumque profus fugit, à primordio vitæ assuetus est, & ad vitam continuò necessarius, nobis nec attendentibus, imò invitis, suas contractiones in somno atque vigilia alternatim exsequantur, licèt ità ab animà pendeant ut respirationis ad instar possint accelerari, & à diversis animi pathematis intendi, remitti, retardari, prout vitalis utilitas & necessitas exegerint. Nec obijciant cordis exsecti & extracti motum aliqualem aliquandiu perstare, adeoque ab animà non pendere; his enim repōnit *Divus Augustinus* & *Alph. Borellus* caudam lacertæ resectam pariter moveri, quam tamen voluntariò moveri norunt omnes: imò plurima hodie cognita sunt insecta ut polypus seu Hydra *Linnaei* (*Fauna Suec.* 1285) cujus singula frustra vivunt, ut vivunt singula ova, velut ovarii frustra foecundata.

259. Ad hoc ut quædam animæ facultas agat, non necessum est ut aliæ simul concurrant: in somnambulis fiunt omnia opera voluntaria, ut loquela, cantus, saltus, discursus concinnus, absque eo quod somnambulus videat, audiat, ullo sensu, ullâ memoriâ actorum gaudeat, vide *Histor. Somnambulismi & Catalapsos*. * Qui optimo valent intellectu, non omnes memoriâ, acumine, visu, tactu, olfactu, non constanti voluntate, &c pollent; optimè videmus, licèt furdi, judicamus sine visu, &c: sic & motum libertas exercet independenter à naturâ, & natura independenter à voluntate; pugnat cupido cum voluntate quoties aliquid volumus quod averfamur, ut cùm brachium Chirurgo amputandum porrigimus voluntariò, sed non sponte (221. 224); consentiunt cupido & voluntas cùm id volumus quod cupimus, ut cùm volumus manducare, & simul esurimus; inviti nefarii patibulum conscendunt, liberè tamen artus ad ascensum movent, non sponte, id est penes eos est non ascendere motu suo proprio, atque natura repugnat, verumtamen ascendunt ne graviora ferant infortunia: non voluntariò scabiosus se scalpit, nec sponte, sed coactus ab anxietate, quam scalptus sedat; nec voluntariò puerpera nifus edit ad partum necessarios, quos natura ciet. Quæ cùm ita sint, ut ab ipsis mulierculis cognoscantur, non possum satis demirari plures Philosophos ita cœcutire, ut præfractè negare malint, quàm cum omnibus non-philosophis consentire. „ Est autem „ in confesso, ait *Galenus de Dyspnœa*, quòd nulla tinctura adeò inluibit, „ liter imbuitur quàm affectio ad vitiosa dogmata; neque enim ullis persuasionibus revocari possunt in ipsis connutriti, ut cùm demonstrativis methodis non eruditi sint, nec de vero, aut falso judicare sciant, nec sine odio erudiri se patiantur;“ Tales sunt nostro ævo, qui si rationum momenta pacatè audire velint, ex eo quod *Galenus*, *Riverius*, *Stahlius* plus animæ, quàm par est, tribuerint, ipsi etiam quod justum est & de-

* Narrat *Galenus* se pedibus iter aliquot milliarium confecisse, somno tamen sepultum.

bitum detrahere conantur, sicque cum horum vitia effugiunt, in contraria currunt: novi quidem plures esse qui motum cordis & respirationis mechanicè fieri contendunt; quasi verò motus voluntarius non sit mechanicus, & motus musculorum à *Borello* mechanicis legibus non dudum foret explicatus: sed id contendunt quod scilicet fiat à dispositione machinæ, sine ullo motore interno, & per vim aëris ambientis, aut alimentorum, aut demum ab elasticitate vasorum; verum ea qui audaciùs jactitant, ut plurimum prima mechanices elementa ignorant, aut præjudicio erroneo laborant, cum scilicet vires à machinis adaugeri, & mobile perpetuum sine motore dari contendunt, quos hinc refutare non est animus; sufficit enim in arte medicâ ut sciamus ita connexos esse motus humanæ machinæ cum animæ ipsius motibus, aut affectibus, ut si ab anima reapse dirigerentur hi motus non alio modo prorsus se haberent: causarum primarum essentiam non quaerimus, sed motuum machinæ ad mentis affectus relationes inquirimus (30), & naturæ nomen juxta significatum à Medicis dudum receptum adhibemus. Cæterum multis difficultatibus nostram premi sententiam non ignoramus, verum in his adstipulamur *Galeno* qui sic ait, „ qui evidentibus „ fidem abrogat sensus expers est; qui verò de dubiis promptè pronunciat „ temerarius est; qui autem propter obscuritatem quæ in his inest, quæ „ etiam clara sunt habet suspecta, scepticus est, porrò qui non modò „ suspecta habet, verum etiam quæ clara sunt propter obscuritatem dubio- „ rum studet avertere, sapiens non est; *l. de motu muscul. 986.*

De Viribus inanimatis.

260. Omnes motus humanæ machinæ ab animâ, tanquam à principio suo, dependere nemo debitâ attentione præditus unquam crediderit; quia luce meridianâ clarius est dari motus hisce similes in corporibus inanimatis, ut vegetabilibus, fossilibus & animalium cadaveribus, in quibus etiam dantur facultates seu potentiæ motrices his producendis sufficientes, nec datur anima.

261. Facultates illæ sunt gravitas, cohæsiò, seu attractio, elasticitas; & quæ ex his pendent electricitas, putrefactio, fermentatio, calor, rarefactio, dissolutio, condensatio, &c: præterea aëris ambientis, corporumque irruentium pressioni obnoxius homo est, atque illæ causæ sufficiunt ad functiones animalibus & vegetabilibus communes, ut nutritionem, secretionem, digestionem & generationem, eo discrimine quòd illæ in animalibus adjuventur à motu musculari qui deest in vegetabilibus (208).

262. „ Fermè demonstratum esse puto (ait Illustriss. Medicus & Geometra „ *G. Cheyne The English Malady, pag. 90.*) dari in quovis animali sive „ perfectò sive imperfectò principium ex se ipso agens, ex semetipso movens: „ merus mechanismus, id est, forinsecus impressus motus, juxta certas leges & „ proportionem datâ ad corporum superficiem, vegetationis phænomenis fortè „ potest satisfacere, ast ad animationem, seu animalium, & ne minimi „ qui-

quidem insecti vitam, explicandam sufficere vix unquam crediderim; atque hæc est omnium sapientissimorum & in mechanicis versatissimorum Geometrarum universalis sententia.

263. „ Quantum motus perpetuus in meris machinis fit possibilis in præfenti rerum statu & juxta cognitæ universi leges in me determinare hactenus non suscipio. Existimo tamen quòd ratione affrictus corporum ac continuæ jacturæ quam motus omnis in tellure nostrâ patitur, atque ratione impossibilitatis describendæ unius rectæ per unicum & eundem impulsus, motus ille perennis non minùs est impossibilis quàm in præfenti arithmeticæ statu circuli quadratura, vel surdarum quantitatum per fractiones integras seu finitas expressio.

264. „ Verùm quòd omne animal perpetuum mobile sit, ob innatum se ipsum movens principium, & internam ipsius potentiam, id extra omnem dubitationis aleam esse existimo; atque mechanicè, id est, ex solâ materia & motu extùs impresso, conjunctis etiam omnibus numerorum & geometriæ viribus, cujuslibet animalis viventis functiones explicare, id est, quantum concipio, verba sensùs vacua effutire & ignorantiam suam prodere.

265. Omne corpus resistit motui (*Wolf. Cosmolog. 129*), sed omnis machina est corpus, ergo & motui resistit. Si corpus unum in alterum quiescens incurrit, impetus in conflictu ex percussione amissus est ad impetum, quem antè eum habebat, in ratione massæ corporis quiescentis ad massam utriusque simul (*Cosmolog. 429*), motus ergo machinæ impressus ab alio corpore partim amittitur; sic si columna sanguinis alteram quiescentem impetat ipsi æqualem, dimidia motùs quantitas ex hoc conflictu amittitur. In congressu corporum imperfectè elasticorum vis viva quæ amittitur eò major est, quòd elasticitas magis à perfecta recedit, demonstrat *s'Gravesande*; imò corpora perfectè elastica de suâ motùs quantitate amittere demonstrat (*Wolf. Cosmolog. 465*). Cùm itaque organa corporis humani fluida sint mollia, & elasticitate sensibili destituta, atque firma, ut cerebrum, pulmo, hepar, adeps, imperfectissimè sint elastica, certum est maximam virium ipsis impressarum partem continuo deperdi.

266. Vegetabilia vasis æquè elasticis, ac homo, prædita, & iisdem aëris ambientis actionibus ac nos exposita, tantum vegetant, secernunt, nutriuntur, & generant, atque horum omnium motuum ratio in actione solis, & aëris atmosphærici potest haberi; quia vegetationis, secretionis, &c, intensitas est proportionalis viribus expansivis & dissolventibus atque electricis, quas solis calor ipsorum succis impertit; unde crescente calore crescunt, & decrescente, ut hieme, decrescunt illæ functiones: verùm motus muscularis cordis, pectoris, artuum nequaquam respondent actionibus solis, aëris & aliarum virium corporearum, sed respondent motivis ab animâ perceptis, ejus cupidini, aversationi, voluntati & noluntati, adeoque functiones animales dependent à principio animalibus proprio; vegetabiles verò ab alio animantibus & vegetantibus communi.

267. Imperium animæ in cor directè ex observatis sequentibus demonstratur. Homo, qui vehementer animo perturbatus, & ex improviseo perterritus fuerat, per aliquot horas frigidissimo sudore diffluxit, & pulsus modò exilem, modò nullum habebat, deinceps verò sedato animi motu cor & sanguis suos naturales motus gradatim recuperabant, & tales per horam stabant animo prorsus pacato, rursus illi motus evanescebant, & per semihoram veluti moribundus ille videbatur homo.

Alteri valida & voluntaria crurum & brachiorum extensio pulsationes cordis viginti intra minutum solitis addebat, simulque ita erat exiguus pulsus, ut vix distingui posset: in homine quiescente pulsationes 34^{or} circiter quovis minuto, vel bismille per horam numerabantur; sed cum totis viribus cucurrisset, earum numerus à 34^{or} ad 150ª intra minutum, adeoque ad 9000ª intra horam affurgebat; ferè quintuplo frequentiores erant.

Cum homo moveri incipit, pulsus statim solito minor evadit, dein sensim crescit & per motum incalescit: cachinnus pulsus acceleravit 25e pulsationibus in minuto; & cum ille homo voluntariò respirabat ter vel quater velociùs solito, numerus pulsationum additus in minuto erat 13^m vel 14^m circiter: Tussis, deglutitio, lectio altà voce, pulsus accelerant; ergo motus cordis vel mediatè vel immediatè ab animæ affectibus & facultatibus mutatur: hæc *Br. Robinson Animal Economy prop. 21. Martinus Lister dum de Cochleis agit*, observat illarum corculum identidem & per intervalla inæqualia à motu cessare; dein verò cum animal motum quemdam artuum, ut antennarum, vult exerere, cor illius velut ex ipsius arbitrio strenuè moveri; innumeris observatis constat, teste *Cheyneo Engl. Mal. pag. 68.* motum cordis ab anima, prout diversis pathematis est affecta, vel intendi, vel sufflaminari: vide *Nicholsii orat. de animà medicâ.*

268. In omni humanæ machinæ mutatione morbificâ ita affici animam autumavit *Divus Senex*, & pathemate percelli, ut morbum per molestiam, seu animæ ingratam sensationem definiverit; & quotidiana docet experientia nullum esse morbum, si deliros excipiamus, in quibus anima non molestè afficiatur, tum debilitate contristata, ut in febrilibus, evacuatoriis, & paralyticis; tum dolore, ut in inflammatoriis & dolorificis; tum metu percussa, ut in soporosis & convulsivis; tum mœrore consumpta, ut in cachecticis & chronicis; sed in ipsis deliris morbis, ut maniâ, melancholiâ, hydrophobiâ, diris pathematis animam agitari norunt Clinici, adeoque inconcussam manet in omni morbo aliquod animi pathema comitem individuam adjungi.

269. Non solum itaque directè probatur animam, utpotè corporis amicam, pravo statu molestè affici, adeoque cum potentiâ motrice sit prædita, & malum aversetur, huic morbificæ causæ pro viribus reluctari; verum etiam probari potest potentias corporeas, & machinæ dispositionem ad morbosos conatus edendos non sufficere, atque mechanicam morborum, ut aiunt, explicationem legibus motus reluctari, quod exemplis sequentibus patebit.

270. Sit tuffis in exemplo: eam in fubitâ & fonorâ expiratione confiftere norunt omnes, atque ejus occasionem effe pus, fanguinem in pulmombus effufum, vel pulverem, aquæ, lactifve guttulam inter ridendum in pectus illapfam, vel tubercula, phlegmonem, aliudque vitium in trachea, vel pulmone enatum: contendunt autem Afclepiadei, qui mechanicam feftam amplexantur, illud ex eo fieri, quòd aquæ v. g. guttula preimendo nervos trachæ proritet influxum fluidi nervei, mechanicâ neceffitate adactum verfus mufculos expiratorios, unde horum contractio & tuffis.

271. Illa theoria peccat in leges mechanicas; vis etenim guttulæ rimam glottidis partim obturantis nihil aliud eft quàm illius pondus, adeoque infinitè parva refpectu vis vivæ totius pectoris ad tuffim excitandam neceffariæ; moles enim pectoris, imò corporis in tuffi fat velociter concutitur, eftque pluribus millionibus major pondere guttulæ; jam verò fi moles guttulæ per velocitatem fuam initialem multiplicetur atque conferatur moli totius machinæ concuffæ per fuam velocitatem multiplicatæ, immenfa certè eft difparitas; ergo impoffibile eft à mole guttulæ hanc fuccuffionem corporis fieri; certiffimum fi quidem eft in mechanicâ pondus per machinam motum, & in fuam velocitatem ductum, nunquam effe majus mole movente in fuam velocitatem ductâ, ut quifque mechanicas principiis imbutus ap primè novit, & ex vectis theoriâ liquet.

272. In vecte aqueo, ope tubuli exilis aquâ pleni, & veficam ipfi continuam replentis, pondera immenfa quidem attolluntur, verùm tantò tardius elevatur pondus, quàm ipfa aqua intra tubulum fluit, quòd tranfverfa veficæ feftio amplior eft tubuli feftione, atque vis viva aquæ in tubulo non minor eft vi vivâ ponderis, dum elevatur, atque hoc ipfo exemplo ad cafum allatum fpon te applicato, fequitur theoriam quam impugnamus effe hydraulicæ contrariam, & prorfus abfurdam.

273. Si quis ad vim in aquæ guttula expansivam, & vi pulveris pyrii fimilem confugiat, ut ejus energiam intendat, is non folùm ineptum figmentum fomniat, verùm eo etiam conceffo, non minùs ftant principia mechanica allata; atque fingendum rurfus erit toties mirum in modum explodi hunc pulverem pyrium, quoties tuffis iteratur, quod per intervalla revertitur, & hoc fine ratione fufficiente fieret, quod eft abfurdum.

274. Superest ut illi mechanici confugiant ad mechanicas leges non folùm hætenus ignotas, verùm cognitæ hætenus prorfus oppofitas; nec defunt qui tales leges quondam inveniri poffe præfumunt, ut fuis dubiis fidem faciant; verùm ufquequo leges illæ detectæ fuerint, certum eft theoriam eorum circa tuffim, aliofque motus fymphathicos effe principiis cognitæ contrariam, adeoque anti-mechanicam; & præterea non arduum foret probare leges mechanicas univerfales non minùs effe neceffarias quàm Arithmeticæ, & Geometriæ principia: *Ill. Bernoulli, Act. Petropol. T. 1.*

275. Si fluidum, condensatione & rarefactione, atque attractione omni feponitâ, per tubum conicum progrediatur, & eadem trans quamlibet feftionem hujus quantitas eodem tempore prætereat, velocitatem in bafi effe tantò

tantò minorem velocitate in apice, quantò ipsius sectio ab illius sectione superatur; hoc est principium æquè certum, ac certum est duo bis sumpta esse idem ac quatuor. Idem de aliis generaliter acceptis mechanices principiis dictum puta; verùm quæ necessaria sunt, secus esse non possunt; adeoque ea principia ab aliis quondam everti posse profus impossibile est.

276. Ut theoriæ absurditatem ulteriùs perspiciamus, advertendum est fingi gratis à pseudo-mechanicis nervos alios voluntati, alios verò mechanismo subditos, & amborum fila intimè singulis & minimis partibus intertexta; cùm enim videant tussim pro lubitu ab animâ excitari, atque etiam tussim nobis invitis procreari, inde colligunt tussim mechanicam, ut aiunt, seu automaticam per organa voluntati subdita fieri nequaquam posse, quod principium dudùm confutaverat *Galenus* (242-256); atque sic etiã citra necessitatem, & verisimilitudinem multiplicare coguntur; nervos autem nullos esse tantùm motui, & nequaquam sensui ministrantes demonstrat sensus ex tenuissimâ aciculâ ubivis impactâ oriendus.

277. Si diversos multiplicesque examinemus respirationis motus, eos ferè in infinitum variabiles esse videbimus; nam & tonorum diversorum, quos auris distinguit, numerantur 9632. (*Sauveur Hist. de l'Acad. des Sc.*) qui singuli iterùm quoad vim variare possunt, & præterea sunt suspiria, gemitus, singultus, fletus, sternutamenta, stertores, oscitationes, risus, cachinni, clamores, cantus simplex & modulatus, & infinita loquelæ seu vocis articulatæ discrimina, quæ singula sunt diversæ expirationis species, & determinatum organorum motum exposcunt; ex illis tussis est unica & determinata expirationis, ita ab aliis distincta, ut nemo tussientem cum ridente, singultiente, cantante, &c, confundat.

278. Nullum est in amplissimâ vesicularum pulmonarium superficie & trachæ ductu punctum, quod à pulvisculo, cruore, pure, &c, effuso, tumore quovis pressum tussi occasionem non præbeat, adeoque nullus est nervus, nulla fibra in his partibus, quæ & tussi & singulis aliis infinitis numero motibus non ministret; cùm autem illapsâ in tracheam aquæ guttulâ nulla sit ratio cur ea potiùs premat organa tussim excitatura, quàm organa risum, singultum, oscitationem, cantum, fletum, &c, producere apta, si ea omnia mechanicè peragantur, machinæ enim semper & necessario quidquid agere possunt exsequuntur; nulla est pariter ex mechanicis ratio, cur aquæ guttula inter ridendum inspirata tussim solummodo constanter excitet; imò demonstrari potest ex probabilitatum calculo eam nunquam hisce positis excitandam fore; absurda sunt itaque principia in hoc absurdum deducenda.

279. Si ex pluribus æquè possibilibus unum constanter contingat, datâ certâ conditione in machinâ, cui principium movens & intelligens præesse compertum est, illius casus fieri delectum à principio illo intelligente necessario est. Cùm enim nihil fiat sine ratione sufficienti, atque in illa machinâ animatâ nullus ex his casibus potiùs determinetur à mechanismo quàm alter,

alter, cùm tamen unus constanter determinetur, is à principio intelligente determinari debet, atque id ita fieri in humanâ machinâ probant sequentia.

280. Aquæ scilicet guttula chordis vocalibus adhærens rimam glottidis sua viscositate partim obturat: fit dimidia pars obturata, tunc iisdem viribus expiratoriis, non nisi dimidia consueti aëris pars potest expirari ex legibus mechanicis; datâ enim eâdem vi embolum pellente quantitates effluentes sunt ut orificia; verùm in illis circumstantiis eadem aëris inspirati quantitas duplo diutius in pulmone remanens & incalescens, duplo minùs insufficientis evadit tum refrigerando sanguini, tum auferendæ secum calidæ pulmonum exhalationi; atque imminuto sanguinis pulmonaris refrigerio, & ejus halitui suppresso constanter supervenit molestia, & anxietas, quæ solâ & iteratâ, vel ampliori aëris frigidiusculi inspiratione potest sublevari, si sensus vigeat, ut docet cujusvis experientia, adeoque vires respiratoriæ intenduntur ad iterandam & augendam inspirationem.

281. Quantum intendi debeant vires respiratoriæ, ut duplo major aëris copia dato tempore respiretur, docet hydraulica; vires enim emboli debent crescere quadruplo ut eadem per orificium duplo minus inspiretur vel expiretur aëris quantitas (*Hæmorrhagique pag. 312 n. 80*), atque ut sexdecies major vis impendatur, ut sub illis circumstantiis duplo major aëris copia respiretur (*ibid. n. 92*) adeoque sexdecuplo major vis impendenda venit, quod potentiam motricem exsolveret, nec efficaciter illi dyspnœæ obviam iret.

282. Verùm si semel aut bis vires expiratoriæ multùm intendantur ad accelerandum aëris effluxum, tunc adaucto aëris prætereuntis in guttulam aquæ obstruentem impetu, potest vi aëris illa guttula foras extundi, & sic unico vel altero conatu materia morbifica & molestia tolli; natura itaque repetitis tentaminibus olim erudita hunc conatum seu tussim salubrem, licet in certis casibus insufficientem, excitabit cum brevi adeoque mediocri virium dispendio.

283. Hinc sequitur eò vividiores fore conatus, datâ eâdem potentiâ motrice, quò major fuerit & respirandi necessitasurgens, & hominis sensibilitas aut meticulositas; si enim illud obturaculum majorem aëris inspirandi quantitatem intercipiat, conatus erunt promptiores & magis coacti; si minor intercipiatur aëris copia, homo poterit pro lubitu tussim differre aut longius intermittere, atque interea urgentioribus negotiis fungari, ut docet experientia. Si cæteris paribus homo olim inde molestiam expertus, suffocationem, licet minimè impendentem, metuat & nimis sensibilis sit, ut sunt convalescentes, hystericæ, delicatuli, pusillanimes, illico & vividam & pro potentiâ magnam tussim excitabit, atque ex levi guttulæ resistantiâ summo metûs pathemate, summo angore, in facie & gestu expresso, percelletur.

284. Hinc etiam sequitur quòd si guttula aquæ ita sit posita, ut minorem aëris quantitatem intercipiat, aut æger ob minorem sanguinis fervorem non tanto sanguinis refrigerio indigeat, simulque magnanimus sit & tranquillus, vel somnolentus, vel debitâ papaveracei hypnotici dosi sedatus, tunc ea-

dem datâ vi guttulæ nervos prementis, vel rara, vel nulla tuffis exoriatur. Sic phthificis & catarrhosis noctes pacatas syrupus de papavere conciliare solet, non materiæ morbificæ vim minuendo, sed principii sentientis molestiam tollendo. Sic à gravi nuncio, vel negotio superveniente tuffis, fingultus quotidie cessant, eodem mechanismo superflite, ex eo solum quod majori molestiâ minor obscuretur, & quod principium intelligens urgentiori necessitati debeat occurrere.

285. Confusa perceptio mali pariens molestiam, consensus Latinis vel compassio, Græcis *sympathia* dicitur; idè autem anima molestatur sive compatitur affectibus corporis, quia huic machinæ ita sociata est, ut ab ejus bono statu lætetur, à pravo verò ingratè afficiatur; & sic ejus voluptas, adeoque hujus vitæ felicitas ex corporis integritate, robore, formâ dependeat.

286. Cùm autem in animâ sint facultates motrices, ea non incassum eas perferent molestias à causis morbificis, sed ipsi amovendis aliquatenus par est, maximè certè & commodissimè si sint externæ; sic spinam digito infixam dentibus, unguibus, instrumentis avellimus; incommode verò, si sint internæ, quia non ita præsto sunt muscoli & organa cætera motûs, nec via exitui facilè patet. Sic si fuerit venenum in ventriculo, vix quidquam manus præstant, nisi premendo epigastrium, sola vis muscularis ventriculi foras ano vel cato materiam morbificam potest amandare; verumtamen alia suppetunt auxilia; tunc enim uber salivæ & liquidi gastrici proventus, uber potus, quem sitis imperat, materiem demulcet, vel huic vehiculum suppeditat, unde vomitus juvatur, simulque potentia respiratoria; muscoli abdominales adjuvant; inò muscoli, qui truncum inclinant, ad hoc ut facilùs ex stomacho venenum cum suo vehiculo possit eliminari, nobis volentibus, vel invitis concurrunt.

287. *Leges* itaque *sympathiæ*, quæ apud plurimos sunt verba inania, sunt propositiones rationi conformes juxta quas potentiæ motrices, ut libertas & natura, suas operationes in œconomiâ animali constanter exsequuntur. *Leges* illas quotidiana promulgat observatio.

288. *Lex prima.* Natura & libertas in hominis longævitatè pro machinæ statu & suis viribus conspirent.

289. *Lex secunda:* Libertas externas & intellectu perceptas noxas tum phyficas, tum morales amoveat; internis natura prospiciat; naturæ sunt morborum medicatrices: *Hippocr. Epid. 7.*

290. *Lex tertia.* Urgentiori periculo occurrendum est, adeoque prout nobilius organum afficitur, & noxa gravior est, conatus quidam intendantur, neglectis cæteris, aut major virium quantitas absumatur; anceps potius experiundo conamen quàm nullum.

291. *Lex quarta.* Illa organa ad operationem concurrant, quæ fini obtinendo magis apta sunt, & in gravi ac urgenti periculo labor sit continuus, in minùs urgente detur intermissio laboris, vel remissio ad vires recuperandas necessaria.

292. Harum legum exempla aliquot attulimus (251. 256. 280.) & funda-

damenta, plura in sequentibus prolaturi; modo bina ab *Illustr. Boerhaave* mutuari liceat. „ Vix alieni quid natum in vivente, aut extrinsecus in illud susceptum, furtim licet, ipsa statim fabricæ conditio, falli nescia, „ motus excitat, ad expellendum, quod mora noceret; ad mitiganda „ aspera; resolvenda spissa; ad dissoluta nimis cogenda. O, quæ molimina vomitûs, aliarumque expulsionum per alvi, vesicæ, cutis vias! quæ „ excitationes, attractionesque, humorum ad sedem mali, ut diluat, „ abluat, detergeat, leniat, proturbet, noxiam! Qui febriles impetus, ut „ expellant, enervent, invertant, maturent, assimilent materiem peregrinam „ mali; vel ut fecernatur sincero quod corrigi nefas; denique, ut, novis „ turbata, dein iisdem ferendis natura assuescat. Febrim laudamus Medici „ instrumentum felicissimum, quo natura perficit mille morborum acutorum, „ & diuturnorum, aliter incurabilium, sanationem perfectissimam, &c. Gut- „ tula aceti oculi membranam externam attingat; certè tenellam læderet: „ sed, fidelis custodia, limina servans, dolor vi convellit orbicularem pal- „ pebrarum musculum. Ille bulbum oculi ad glandulam lachrymiferam ap- „ primit, exprimit laticem, cujus leni copiâ aceti acre temperat, & in- „ fractum tutò ejicit: hæc & plura *Boerhaave Orat. de honore Medici,* „ *servitute.*

293. Qui mechanicam ignorant, illi facilè in animum inducunt suum ut credant à machinis vel exiguam potentiam maximos effectus præstare posse, atque cum vires mortuas ac vivas non distinguant, ex eo quod summa pondera ope machinæ per exiguam vim sustineantur, effectus viribus impensis seu causis multo majores existimant. „ Non desunt qui putent machinam excogitari posse, cujus ope minimo labore maxima v. g. aquæ „ quantitas ad quamcumque altitudinem (adeòque quantacumque velocitate) „ elevari possit, & animum excruciant suum in inquirendis rotis, vesticibus, ponderibus appendendis; sed operam perdunt, neque audiendi sunt „ hujusmodi promissores cum magni quid sibi videntur invenisse: eadem „ existente potentiâ absolutâ, dico omnes machinas, quæ nullas patiuntur „ frictions, & quæ nullos motus ad propositum finem inutiles generant, „ eundem effectum præstare, neque unam alteri præferendam esse; demon- „ strat *Celebr. D. Bernoulli Hydrodyn. pag. 166. Hist. de l'Acad. des Sc. 1703. pag. 100.* Atque in machina hydraulica perfectissima, cum maximum quem potest effectum exerit, vis absoluta fluidi motoris est ad vim fluidi seu ponderis in motum acti ab illâ, seu ad effectum ut 27^{em} ad 4^{or} circiter, ut 7^{em} ad 1^m: *ibid. pag. 195.* Seu maximus effectus ab impulsu fluidi est ad potentiam absolutam, quâ machina movetur, ut 4^{or} ad 27^{em}; atque si perfectissima supponantur humana machinamenta, in his tamen movendis ex septem virium gradibus sex ferè absumuntur antequam effectus oriatur ad propositum finem utilis. Quæ cum vera sint, quanto in errore versantur illi qui ex machinarum dispositione, & multiplicatione sæpè fictitia, motus cordis, pulmonis, ex vi materiei semel impressâ & exiguâ deducere conantur. Quàm absurdi qui ex resistentia oppositâ tanquam ex cau-

sã motûs incrementum deducunt! quàm deploranda ars medica quæ tam falsis innitur principiis! vide *Ill. Euler. Mem. de l'Acad. de Berlin 1752. pag. 199.*

294. Piget me certè ac fermè pudet diutius eorum opiniones confutare figillatim, examinatis viribus inanimatis, ut gravitate, elasticitate, quas humanæ machinæ functionibus omnibus explicandis aptas supponunt pseudo-mechanici; præcipuos circa id argumenti errores indicasse suffecerit.

Gravitas vis est materie quantitati proportionalis, quæ continuò deorsum nostri corporis partes fluidas solidasque urget: hinc fit ut illico gravitate humi procumbant, qui syncope corripiuntur, quia cessante illico omnium musculorum contractione, nil obstat gravitati; verùm quandiu viget illa contractio, ut dum stamus vel ambulamus, ea gravitas à vi musculari multùm superatur. Sic quandiu cor viribus integris sanguinem in circulum promovet, vis gravitatis fluidorum ferè pro nullâ habenda est, & inde etiam fit ut licèt sanguis continuò deorsum premat, interea quandiu vigent vires cordis non magis ingurgitet sensibiliter cerebrum, cùm, homine jacente, gravitas sanguinem à cerebro non revellit, quàm cùm caput est erectum. Ast si vis contractiva cordis multùm sit imminuta, quoniam vis gravitatis fluidorum, semper eadem in se, jam cum vi musculari cordis rationem multò majorem obtinet, tunc temporis fluida deorsum à gravitate detrusa partes inferiores distendunt, maximè si, sanguine dissoluto, lymphâ ab eo faciliùs separetur; inde pedum repentina in asciticis & chloroticis intumescencia, quam soli majorum venarum pressioni ab obstructionibus vel lymphâ in abdomine effusa perperam adscribunt; omnia autem phænomena à solâ gravitate pendentia tam accidunt in cadaveribus quàm in vivis animalibus, ut Anatomici norunt: cadavera enim in amphitheatris per noctem suspensa mirum in modum partibus imis intumescunt.

295. Elasticitas est vis, quâ corpora compressa, si vis comprimens ablatâ sit, sese in pristinum statum restituunt, absque eo quod illa figuræ restitutio nec vi musculari, nec gravitati tribui possit. Vis elastica est æqualis vi flectenti, quandiu elater ulteriùs comprimi vel inflecti potest; adeoque persistente vi premente in eodem gradu, vis elastica cum ipsâ premente in æquilibrio permanet.

Hoc ignorare videntur qui motus alternos vasorum à solâ vi elasticâ deducere conantur, & qui etiam, ad hujus figmenti defensionem, elaterem perfectum in vasis fingunt, ut horum motum perennem explicent: verùm præterquam quod absurdum est esse eundem eumque perfectum, seu maximum elasticitatis gradum in diversis ejusdem hominis vasis & solidis, ut in corde & cerebro, renibus & placenta, tendinibus & adipe, aortâ & lymphaticis, imò & in diversis hominibus, ut in fœtu & adulto, cùm tamen vel levissimus pulpæ cerebri & placentæ contactus contrarium doceat: Quis non videt ea vasa fortiùs ab irâ, debiliùs à metu moveri, licèt elasticitas eadem sit; atque proinde, sine ratione, vasorum motus ab elasticitate deduci. Mirum quod in vasis sanguine ingurgitatis aut viscido liquido distensis

sis & infarctis motum contractivum fortiozem, qualis est in phlegmone, ab elasticitate deducant, cum corpora eò lentius & tardius se restituant quò majori vi distensa retinentur. Vitrum & ebur certè multò majori elasticitate pollent quàm arteriæ & venæ, & tamen unâ decimâ quintâ parte abest à perfectione eorum elasticitas, imò demonstrante *Ill. Rizzeto in Act. Acad. Bonon.* perfecta elasticitas non nisi massis indefinitè parvis, ut moleculis lucis competit: quam tamen mollissimis & maximis visceribus nostri adscribunt Theorici.

296. Quæ impulsionem spectant, fusiùs prosequemur, dum agetur de morborum convulsivorum theoriâ, ubi motus sympathicos, non ex motu semel forinsecus impresso, & ex cœcâ mechanisimi necessitate, sed ex providæ naturæ potentiâ motrice deducemus; unicum hîc argumentum adducemus ex pathematum effectibus desumptum, adversus eos qui omnia mechanicè explicare conantur.

Docet cujusvis experientia plures homines ex alterius quæm oderint aut despexerint visu facilè irasci, ita ut ex omiſsa salutatione, ex conspecta epistola procaci, ex omiſso responſo, febre, calore, motibus violentis & spasmodicis ferè corripiantur:

*Ora tument irâ, nigrescunt sanguine venæ,
Lumina, gorgoneo sæviùs angue, micant.*

Qui ea phænomena ex motu machinæ forinsecus impresso eruere contendunt, in prima mechanices elementa turpiter impingunt, & vix seria refutatione digni sunt; nam cum omiſſio salutationis & responſi sint meræ privationes seu nihilum, ea machinæ utcumque solèter dispositæ motum impertire posse, absurdus qui dixerit: verùm eos motus independentè à voluntate fieri norunt omnes, unde primi iræ impetus non imputantur; ergo evidens est eos principio interno tum sentienti tum moventi tribuendos esse; verùm in ira motus cordis ingeminatur, febris fugax accenditur, respiratio velox & frequens exeritur, adeoque illud principium motûs & sensûs magnum habet in cor & pulmones imperium.

297. His argumentis pressi Pseudo-mechanici in Scepticorum partes transeunt, & his reponunt nobis ignotum esse prorsus modum, quo in corpus agit anima; verùm non magis scimus quo pacto agat illa in motibus voluntariis; ane inde sequitur eam non agere? nec magis novimus quomodo gravitas, elasticitas, cohæſionis causa agant, num ideo corpora non gravitant, elateria non premunt, nec adhærent corpora? Concludamus itaque cum Mechanicorum Principe *Alph. Borello*: „ quod principium & „ causa effectiva motûs animalium sit anima, quod nemo profectò igno- „ rat, cum animantia per animam vivant, & durante vitâ motus in eis „ perseveret; extincto verò animali, id est, non amplius animâ operante, „ machina animalis omnino iners & immobilis relinquitur; quod multiplices „ & plurimæ animalis actiones fiant electione, seu naturali appetitû quom-

„ dam animalis, hoc quoque ut evidentissimum ab omnibus admittitur:
 „ manifestum est quoque cognitionem & appetitum per se tantum anima-
 „ lis partes non movere & impellere, sed opus habere instrumentis ne-
 „ cessariis & facultatibus, ut locomotivâ, &c. *Borell. de mot. anim. p. 1.*

298. Huic opinioni non solum adhæserunt quotquot in hocce Lycæo florere ante hoc ultimum sæculum Antistites celeberrimi, ut *Gordonius, Joubertus, Riverius, Dulaurentius, &c.*: verum & in hoc Sanctorum Patrum dogmatis, ut *D. Augustino*, ipsiusque Ecclesiæ doctrinæ adstipulamur; omnes enim Orthodoxi unanimiter pronunciant animam rationalem esse vitæ humanæ principium: *Catech. Morspel. p. 1. S. 1. cap. 2*, nec parvi facienda, ut quidam putant, ea mutua principiorum concordia; nihil enim in Philosophiâ verum esse potest, quod in Theologiâ, Jure, aliave scientiâ falsum fuerit; cum veritas una sit, repugnante licet *Luthero & Averroë.*

299. Hactenus de facultatibus & earum viribus, quæ sunt omnium actionum & mutationum hominis principia: cum autem in confesso sit eadem principia quæ in sano faciunt actiones sanas, ipsa in agro morbosas facere, de viribus, quæ harum principia sunt, agere oportuit, ut morborum causas intelligeremus; his itaque fundamentis innixi deinceps symptomata enucleare conabimur.

De Morborum principiis.

300. *Phænomenum* id omne est quod in sensu incurrit, vel inde quàm proximè deducitur, *Boerhaave Instit. 875.* Morbosum phænomenum, seu *symptoma*, est quæcumque functio vel qualitas, quæ alio modo se habet quàm in sanitate, seu quidquid evidenter mutatum & à sanitate alienum observatur. Qualitates sæpe quidem mutantur à viribus inanimatis, seu ab iisdem quæ vegetabilibus communes sunt; sicque nulla est qualitas vitiosa quæ in cadaveribus vel existere vel etiam excitari non possit; cadaveris enim partes intumescere possunt, & colores alienos adipisci, & odores novos emittere, & exsiccati, & indurescere, & omnes mutationes cachecticis morbis essentielles subire.

301. Verum functiones morbosæ, ut febris, dolor, convulsio, paralyfis, multiplex evacuatio, quæ scilicet à musculari viscerum motu dependet, nequaquam sine virium animalibus propriarum concursu possunt fieri, unde patet vires tum animalibus tum vegetabilibus inhærentes esse principia morborum omnium sæpius combinata; illæ quidem à principio intelligente diriguntur, istæ verò necessitate mechanicâ tantum agunt. Si quis aëri v. g. frigido fuerit expositus, & inde febre corripitur, evidens est principii, ut aiunt, merè mechanicis adscribendam esse cutis condensationem, vasorum constrictionem; hinc pallor, frigus, siccitas, & asperitas cutis, digitorum rigiditas, resistentia ad motum,
 nec

nec non sanguinis coagulatio, visciditas, resistentia major; quod idem eventurum est, si à venenis quibusdam intus assumptis morbus oriretur.

302. Verùm sensus frigoris, horrores, spasmodici artuum subsultus, dein verò virium cordis augmentum, & inde subsequens pulsuum vigor, frequentia, febris, calor viribus animalibus adscribi debent, ita ut vix magnus foret error, si diceremus morbos omnes ferè à virium utriusque generis concursu produci, ita tamen ut materiem morbificam suppeditent vires inanimatæ, eam verò aggrediantur & impugnent vires animatæ; unde quisque percipit quid Veteres intellexerint, cùm dixere *morbum esse naturæ luctam cum materia morbifica*; sic sumpto veneno caustico alia symptomata materiæ morbificæ tribuenda sunt, ut dolor ventriculi, calor deurens huc relatus; alia verò sunt naturæ conamina huic veneno mitigando, vel ejiciendo apta, ut uber salivæ proventus, cardialgia, quæ ventriculi constrictionem denotant, nausæ, & vomitiones, quibus cum muco gastrico venenum foras amandatur: Ratione itaque causæ alia sunt *symptomata materiæ morbificæ*, alia verò *symptomata naturæ* adscribenda, ex horum concursu morbus est conflatus.

303. Omnium itaque symptomatum principium est vis quæcumque famum hominis statum ita mutans ut ille minùs perfectus evadat: seu vis fanas functiones & qualitates immutans in alias; nulla enim mutatio fieri potest sine vi motrice, vel resistente, quia omnis mutatio actio est, cujus causa vis est.

304. In omni morbo cautè distinguenda sunt ea quæ patent, seu in sensu tum ægri tum Medici incurrunt, ab illis quæ eos latent, & quæ vel conjecturali vel certo ratiocinio dignosci tantùm possunt; priora sunt *symptomata*, posteriora sunt *symptomatum principia interna*, ex quibus scilicet symptomatum possibilitas intelligitur. Sic in peripneumonia omnis mutatio conspicua in functionibus, ut tussis, febris, dolor, exspitio cruenta, sudor, jactatio, &c, & in qualitatibus, ut calor, rubedo, humiditas cutis, &c, symptoma est; omnis verò actio interna, ut arteriarum pulsus, pulmonum contractio, dilatatio, cruoris in pulmones impetus, fluidi nervi influxus, atque omnis mutata tum fluidorum tum solidorum dispositio, ut fluidorum visciditas, acrimonia, solidorum tensio, laceratio, &c, est *symptomatum peripneumoniæ principium internum*.

Ex his principiis atque causis alia sunt quæ nocent omnino corpori, ut actio veneni, cacochyliæ, viscida, acris, vulnus, pressio externa, verbo obices & stimuli, & ea *noxia* appello, ut distinguantur à libertatis & naturæ conatibus, qui, licèt symptomata multa critica v. g. producant, tamen, si non eventu, saltem scopo, sunt utilia morborum principia. Sic venenum deglutitum est vomitùs principium, occasio, sed noxia; ventriculi contractio ad id expellendum, est principium vomitùs ejuisdem, sed utile & salutare.

305. Principia morborum externa sunt vires corporum quorumvis quæ suâ pressione, vel actione valent corporis qualitates ac functiones mutare, ita

ita ut à fanitate recedant; huc pertinent aër, ignis, aqua, animalia, fossilia vegetantia quatenus exteriùs applicantur, aut intra primas vias subsistunt: primæ enim viæ, notante *Pitcarnio*, quasi extra corpus habentur, seu corpora extranea recensentur, si aliunde in eas devenerint, ut vermes, alimenta; nec inter corporis partes recensentur.

306. Morbi alii sunt magni, alii verò parvi: morborum verò magnitudo æstimatur ex symptomatum gravitate, intensitate, numero, extensione & duratione.

307. Symptomatum gravitas æstimatur, cæteris paribus, ex usu seu necessitate organorum, quorum hæc symptomata sunt functiones mutatae. Sic palpitatio, syncope, quæ cordis motum læsum designant, sunt symptomata graviora claudicatione, quæ motum cruris læsum indicat, in quantum motus cordis ad vitam est magis necessarius motu cruris: quò plures functiones ex unius organi bono statu dependent, eò illius organi læsio gravior censetur.

308. Intensitas symptomatis ex hujus gradibus æstimatur; sic qui duplò, triplò frequentius respirat altero, is dyspnœam duplò, triplove intensiorem patitur: qui molem corporis sui duplò tardius rariùsve movere valet, is debilitate duplò intensiori affligitur.

309. Numerus symptomatum quò major est, cæteris paribus, eò major censetur morbus, sive eadem organa afficiantur, sive diversa; sic in morbo acuto, si delirium, convulsio, dyspnœa, nausea, febris simul adsint, morbus major est quàm si alterutrum adfuerit.

310. Extensio symptomatum ejusdem speciei æstimatur ex numero partium ab illis detentorum, atque earum spatio; sic scabies totam cutim afficiens, immobilitas omnium artuum, morbum majorem constituunt, quàm si pars tantum his afficeretur.

311. Demum duratio seu pertinacia symptomatis, ejus magnitudinis, cæteris paribus, mensura est; sic quò diarrhœa longius perseverat, eò major morbus est.

312. Omnis morbus est imperfectio, adeoque malum; verùm omnis mali perceptio intuitiva mœror est in principio intelligente & cognoscente, ergo morbum omnem comitatur mœror seu molestia, unde morbus ægritudo*, ægrimonia nuncupatur; in morbis tamen deliris, soporosisque mœror ægri non semper innotescit.

313. Homo malum necessariò averfatur, quatenus tale ipsi videtur, adeoque in omni ægro datur ægritudinis averfatio, aut quò eodem recidit, fanitatis cupido, quandiu sanæ mentis est, & fanitatem inter bona numerat.

* *Ægritudo* est status vitæ imperfectus seu imperfecta functionum & qualitatum omnium conspiratio in longævitatem; duplicis verò generis est ægritudo, materialis seu vitium fluidorum, & solidorum si-

314. *Ve-*
ita
ve conspicuum sive inconspicuum, sive exiguum, sive notabile: & ægritudo formalis quæ morbus est, seu symptomatum notabilium & connexorum concursus.

314. Verùm perceptio licèt confusiffima ægritudinis aut mali est moti-
vum quo ad illud malum abigendum & pro viribus impugnandum determi-
nantur facultates motrices; omnes enim cum partium fabricâ ad totius con-
servationem mirè conspirant (123), adeoque cùm status partium mutari
possit in meliorem à libertate, si de externis agatur, à natura, si de in-
ternis quæstio sit, datâ mutatione morbificâ, libertas & natura debent ad-
versus principia morborum interna insurgere, ut materiem morbificam cor-
rigant vel eliminent.

315. Conspirant itaque libertas & natura in sanitatem, cùm morbis ipsis
conflictamur; verùm si conspirent inter se, non tamen simul ad eundem
finem collinant materiæ morbificæ & alia morborum principia, adeoque
imperfectus est actionum omnium, partiumque consensus in quo ægritudo con-
sistit, atque à sanitate discrepat (126): non repugnat itaque divinæ bonitati &
Providentiæ dati in nobis principium actionum quod morbos producat,
cùm idem principium morborum occasiones & materias morbificas impugna-
re non desinat, sanitatis tutelæ & ægritudinis medelæ invigilet. Quomodo
malum physicum salvâ Summi Numinis bonitate & sapientiâ existat, *Wol-
fius* fusè ostendit in *Theologia naturali*.

316. Quoniam vires hominis limitatæ sunt (130), possibile est ut illæ
ad vires materiæ morbificæ sint in quacumque ratione; si verò in ratione
æqualitatis fuerint, mors est in procinctu: si verò minores fuerint vires
materiæ morbificæ viribus naturæ, eò minus est periculum, quò priores
posterioribus minores sunt facultates.

317. In sanitate vires naturales sunt in data ratione ad vires vitales, &
utræque in data ratione ad vires animales, *Pitcar. Elem. Medic. 112*: da-
tur etiam certa proportio inter facultates illas quæ sunt harum virium prin-
cipia. Sic notum est infantibus vires cordis minores esse quàm vires om-
nium simul musculorum, circiter ut moles cordis est ad moles aliorum
musculorum; & quâ ratione crescunt vires cordis in adultis, eâdem
vires artuum in illis augentur; atque uti vires cordis, ita & vires artuum
in senibus pari passu decrefcunt: idem dictum esto de viribus aliorum or-
ganorum.

318. Quoniam potentia motrix, quæ velut est virium omnium penus &
promptuarium, in diversas partes distribuitur, ut in cor, pectus, artus, &
tamen per aliquot annos in statu sano, datâ diei horâ, eadem permanet
docente experientiâ, necessum est ut quantum virium singulis diebus absumit-
tur, tantum eodem tempore refarciatur; imò paulo magis reparatur, cùm
adolescentes infantibus validiores evadunt; deinceps verò ætate ingravescen-
te paulò minus restauretur, cùm senibus minores sint vires quàm adultis.

319. Docet ulterius experientia alias esse vires actuales *ordinarias*, quæ
quotidie in sanitate absumuntur, & reparantur; alias verò vires actuales
extraordinarias, quæ urgente necessitate exeruntur in exercitiis & pathematis
fortioribus; atque quò vires actuales majores simul exeruntur, eò potentia-
les minores supersunt.

320. Quò major virium quantitas in quædam organa mittitur ultra dosim in sanitate consuetam, eò minores sunt vires potentiales, seu eò minor est facultas superstes, atque exsolutioni proximior.

321. Vita est coexistentia actionum cordis, & pectoris cum actionibus animæ (125); sed ablatâ vi tollitur actio, eâque imminutâ minuitur, adeoque quò propiùs est exsolutioni facultas, quæ est veluti virium promptuarium, eò actionum omnium, adeoque & vitalium imminutio vel cessatio, seu mors proximiùs imminet.

322. Facultatis motricis exsolutio malum est physicum omnium maximum, adeoque quod natura maximè cavere debet; ast positis causis morbificis integritati, circulationi, fluidi nervei secretioni obstantibus, mors etiam imminet, quæ averti vel procrastinari non potest nisi dispendio virium vitalium, quæ has causas morificas corrigere, vel eliminare contendunt; ergo sive quiescat, sive laboret natura, cum notabilia viscera sunt impedita, atque ad ea liberanda multum virium impendere opus est, hinc & inde periculum est.

323. Datur in anima regimen corporis seu facultas tum libertatis, tum naturæ, ex pluribus motibus, per structuram corporis possibilibus, eos determinandi, qui utiliores videntur. Sic nobis etiam invitis & sæpè insciis illa facultas velo palatino utitur, tum ad nares posticas obturandas, tum ad alimenta in gulam, aërem in os, vel in nares dirigendum, atque ea ex illis diversis motibus æquè possibilibus utiliore pro circumstantiis eligit; eadem verò facultas in morbis œconomiam animale regit, atque urgentiori periculo occurrit.

324. Inde fit ut in summis doloribus, qui fluidi nervei penum exhaurient, si perseverarent, quandoque illico motus cordis multum imminuitur, ac veluti sufflaminatur, simulque omnes facultates feriantur, fit syncope, ex quâ excitati ægrotantes sæpè & doloribus & morbis immunes convalescunt; qui si labor & dolor perseverassent, cum summis conatibus illis obiissent. Licet autem syncope malum videatur summè terrificum, & doloribus atrocissimis pejus, interea multiplex docet observatio eam motuum & conatum feriationem, vel suspensionem fuisse plurimis ægris utilem, & fortè ideò in gravissimis malis phlebotomiam ad animi deliquium usque productam à Medicinæ patribus olim fuisse multoties & veluti solemmniter celebratam, quod paradoxum agendo de morbis syncopoticis agitabimus.

325. In viscerum infarctibus quandoque tanta offertur cordi resistentia, & tantum motus sanguinis retardatur, ut mors in procinctu sit, nisi quidquid est virium in his resistentiis superandis tollatur, veluti si orificium cordis alterutrum obturetur; certè tunc temporis una salus est quidquid est virium in corde, fortiùs contrahendo & obice superando constanter, & vehementer impendere; licet enim ea lucta non semper felicem fortiatum effectum, adeoque eventu sit quandoque noxia, in scopo semper salubris est. Sic si quis hostis ense districto fugientem prosequatur, & transilienda

occurrat fugienti fovea, is eam potiùs transilire debet rectâ ratione utens, adeoque lapsûs præcipitis periculo incerto se exponere, quàm certum aliunde periculum subire. Ratio est facultas percipiendi nexum veritatum universalium (*Wolf. Psychol. 483*); quod autem incertum certo periculum sit anteponendum, hoc est veritatibus cognitis, adeòque & rationi consentaneum.

326. *Facultas*, virtus, & robor æstimantur ex intensitate pressio-
num quæ possunt exeri, ex velocitate puncti machinæ cui pressio illa applicatur, & ex duratione seu temporis longitudine quo labor ille perseverat; dicitur etiam *potentia absoluta*, *Bernoulli Hydrodyn. pag. 164*: vires potentiales eam facultatem appellant plurimi.

327. *Exercitium* est impensa virium, quæ possunt intra diem quiete, somno & pastu quotidianis reparari; si verò plus virium impendatur in his actionibus, quàm quæ intra hoc tempus refarciri valent, *labor* dicitur; sic febris, asthma, peripneumonia laboribus sunt annumeranda, unde vulgò ægri, febre, asthmate, *laborare* dicuntur; labor qui finis alicujus gratiâ peragitur, dicitur *conatus* vel *molimen*; illi verò *conatus*, qui inducunt maximam defatigationem, & virium impensam non citò reparabilem, seu quæ potentiam exhaustura est, *violenti* nuncupantur.

328. Penitus exhaustis viribus potentix motricis, mors est; sed quò labor violentior est, eò citiùs exhauriuntur vires illæ; ergo eò citiùs cessat omnis actio, & meritò aiunt violentum non esse durable.

329. *Difficultas* operis est, ut resistentia obicis directè, & ut potentia motrix inversè; seu eò quid est difficilius motu, quò ab eadem vi impensâ tardiùs movetur; & datâ eadem obicis mole, & resistentiâ absolutâ, eò difficilius est, quò facultas, seu potentia motrix minor est; sic quò majus pondus ab iisdem operariis trahendum est, eò tardiùs trahitur; & idem pondus ab operario uno, quàm à duobus similibus & similiter applicatis, duplo difficiliùs movetur.

330. *Difficultas* operis est, ut hujus tarditas simul & ut quantitas virium ad illud exsequendum impensarum; sic si bolus in œsophago positus & vi deglutendus duplo tardiùs delabatur, iisdem viribus impensis, ex eo difficultas deglutionis duplo major est; sed si vires simul triplo majores impendantur, novies est major illa difficultas.

331. Si obicum movendorum velocitates à pressione exortæ sint ut vires impensæ, seu his imminutis viribus velocitas decreseat, & adauctis adaugeatur, eadem remanet difficultas; errant itaque illi, qui difficultatem ex sola tarditate motûs, vel ex sola virium impensarum quantitate metiuntur.

332. Si obicis velocitas sit minor, & simul vis impensa major, difficultas tantò major est, quo vis impensa major, & simul obicis minor est velocitas; difficultas autem molestia est principii sentientis orta ex resistentia movendi & ex propria motoris debilitate respectiva; neque enim in machinis ulla propriè loquendo datur difficultas.

333. Facilitas operis est eò major, quò velociùs movetur corpus, &

quò diutius illud moveri potest citra defatigationem; etenim quò diutius illud constanter sine defatigatione, seu sine facultatis detrimento moveri potest, eò major est facultas, seu motrix potentia; & simul quò velocius illud corpus movetur, eò minor est illius resistentia, adeòque eò minor est difficultas, seu eo facilitas major est.

334. *Alacritas* est illa animæ modificatio, quâ facilitatem in omnibus operibus, seu functionibus exsequendis intuitivè cognoscit; *mæror* è contra adest cùm difficultatem persentit; atque ut in sanitate adest functionum facilitas, constantia & alacritas, ita in ægritudine difficultas, lassitudo, & mæror adsunt, maniâ & aliis morbis deliris exceptis.

335. In statu sano facultas est major, & labor, seu virium impensa minor quàm in ægritudine.

In sanitate functiones omnes exercentur facilè, constanter & alacriter, adeoque sine defatigatione, & multò majores vires urgente necessitate possunt exerceri, quod notum est omnibus; & in ægritudine tantum quædam functiones exercentur; cæteræ verò non possunt exerceri, ut in febrilibus, soporosisque morbis; quædam verò exercentur cum vi solita vel minori, aliæ verò nequaquam possunt, ut in paralyfi; ergo facultas in toto minor est: in febrilibus & inflammatoriis plures functiones quidem cum summâ vi exercentur, ut motus cordis, respiratio; verùm non constanter & per plures menses sic possunt exerceri, imò cum summo mærore summâque lassitudine, atque simul motus muscularis artuum difficilis est, adeòque virium impensa in eis major est, & facultas minor.

336. Morbus eò periculosior est, quò vires causæ noxiæ sunt majores, & facultas naturæ minor, ejusque simul conatus major; etenim malum extremum impendit, si ad æquilibrium accedant vires causæ noxiæ & facultas, aut si posterior à prioribus superetur; verùm quo facultas naturæ minor est, simulque plus virium suarum impendit, eò facilius est eam vi causæ noxiæ æquari, vel ab illâ superari, & tunc eò magis est possibile, ut mors accedat, adeoque (192) ille status tantò periculosior est.

337. Morbus eò brevior futurus est, quò vis materiæ morbificæ vel causæ noxiæ minor est, simulque facultas & ejus conatus majores, & tunc salus est proxima; vel eò brevior est, quo vis materiæ morbificæ major est, simulque facultas, & ejus conatus minores, & tunc mors est in propectu.

338. Morborum *acuties* æstimatur ex eorum brevitate & periculo conjunctis, adeoque acuties æstimatur ex gravitate & intensitate (308); nam quò gravior & intensior est morbus (307. 308) eò materies morbifica majores vires obtinet, simulque vires majores exerit facultas; cùm autem facultas sit limitata (316) adeoque eò citius exsolvatur, quò plus virium impendit, eò citius accedit ad æquilibrium cum viribus causæ noxiæ, unde brevitatis & periculum morbi.

339. Quo plus virium impenditur adversus causam noxiam, simulque minores sunt harum virium effectus sensibiles, eò periculum est urgentius.

Liga-

Ligatis in cane ambabus arteriis iliaticis, plus virium & majores conatus exerit animal, quàm si alterutra ligaretur; interea tamen citò in priori casu fatiscunt motus cordis & arteriarum; respiratio & pulsus, utut frequentiores, interea brevi debiliores evadent, quàm in altero casu, quia licet in utroque casu intendantur vires & conatus ad hunc obicem tollendum, interea plus intenduntur in casu majoris periculi & resistentiæ, adeoque citius exhauritur facultas, citòque proinde decrescit vis vitalis, ejusque effectus sensibiles, seu vis pulsus & respirationis imminuuntur.

340. Idem alio modo potest ostendi: dispèndia virium, quæ ex affricu fiunt, crescunt in ratione duplicatâ velocitatis fluidorum, quæ ab illis viribus moventur; ita ut vis quadrupla alterius non possit impertire dato fluido velocitatem duplam ejus quam vis simplex impertit, sed paulo minorem; ergo vires majores absumentur in majori ratione quàm minores; verùm vires absumptæ in affricibus non possunt effectus sensibiles in pulsu & respiratione edere; ergo effectuum sensibilibum quantitas crescit in minori ratione, quàm virium impensa. Sic in agonem ducentibus licet conatus interni sint vehementissimi, ut patet ex interni caloris intensitate, tamen pulsus est debilis, seu exilis & mollis, quia maxima pars virium absimitur intra cor & majora vasa, nec nisi pars eorum exigua superstes ad arterias minores pertingit, in quibus explorari potest.

341. Si functiones difficulter & molestè exercentur, datur ægritudo; idè enim difficulter & molestè exercentur, vel quia aucta est organorum vel fluidorum his inservientium resistentia (329), vel imminuta facultas his functionibus exercendis destinata; verùm auctâ resistentiâ functiones fiunt rariùs vel tardiùs (330) solito, adeòque peccant imminutè vel abolitè, nisi solito major fiat virium impensa, quâ positâ ponitur lassitudo, defatigatio & infirmitas (Græcis *arrostia*, quæ ægritudinis est synonymum); imminutâ verò facultate, idem est ac si resistentia fuisset adaucta; nam si vis hominis duplo minor evadat, is pondus solitum duplo difficiliùs geret; adde quòd quoties crescit functionum difficultas, anima ægrè se habet, seu molestiâ afficitur, adeoque si functiones difficulter exercentur, datur ægritudo.

342. Uno organo affecto, vires illius organi tantùm, atque eorum quæ in ipsum possunt agere, seu huic auxiliari, aut sine quibus organum læsum moveri non potest ob structuram partium, debent intendi, cæteræ verò minui.

Vires enim sunt mensura vitæ (321): debent itaque illæ summâ cum parcimoniâ conservari, quæ sine facultatis detrimento non possunt absumi; verùm ut satisfiat indicationi desumptæ à vitio, seu causâ noxiâ corrigendâ, vel eliminandâ in dato viscere, debent necessariò vires impendi; nam sine viribus nulla mutatio, nec proinde correctio aut expulsio; si verò vires in aliis visceribus ad læsum non pertinentibus adhibeantur more solito vel copiosius solito, facultas exhauritur: utrique autem scopo satisfiit, si vires utiles impendantur & inutiles supprimantur; v. g. sit repagulum in

pulmonari arteriâ, quod circulationem sanguinis impediât, illud repagulum nequaquam removeri potest, aut corrigi, atteri, nisi vi cordis & arteriarum adauctâ, repetitâ, vel pulmonum validâ & alternâ constrictione; prior actio palpitationis, posterior suffocationis symptomata producet; tunc autem urgente mortis periculo, vires artuum minuuntur, ægerque frustra ac periculose suas vires in deambulando impenderet, cum in vitâ protrahendâ & obice lethifero amovendo sint necessariæ, adeoque tunc temporis æger viribus artuum destituitur.

343. Verum propter structuram cordis & pectoris, non potest iterari illorum valida constrictione, quin alternæ fiant eorum dilatationes; nec cordis dexter ventriculus sanguinem vehementius in arteriam pulmonarem trudere, quin sinister eum in aortam majori vi trudat; adeoque necessarium est, ut alterna fiat inspiratio, & expiratio velox, & ut sanguis in arterias ab aortâ proficiscentes uberius influat, adeoque ut pulsus vehemens, frequens evadat, ut calor, tensio, rubedo, sitis, aliaque symptomata superveniant, quia actiones potentie motricis in machinam ab illius machinæ structura partim determinantur.

344. Ipsius parcimonie exempla in omnibus morbis observantur; in febre, v. g. vires cordis & arteriarum multum crescunt; ast illic vires stomachi, vires artuum, vires imaginationis, attentionis ad negotia moralia minuuntur, venus filet; in soporosis morbis infarctum est cerebrum aut cerebellum, conatus cerebri & meningum intenduntur, verum ea molimina dependent à viribus cordis; ergo vires cordis sæpius intenduntur, ut in apoplexiâ; cæteri verò artus, cætera sensuum organa fluido nerveo defraudantur.

345. In *morbis chronicis* exigua sunt initio vitia & partibus minus nobilibus nocent, aut earum functiones levius impediuntur; sint v. g. lymphatica quædam obstructa in mesenterio, quoniam arteria mesenterica superior decimam sextam circiter sanguinis aortam subeuntis partem trajicit, atque illius decimæ sextæ partis vix una centesima eodem tempore fluit per omnes simul sumptas arterias lymphaticas ex eâ promanantes, obstructis omnibus simul illis arteriis lymphaticis, resistentia cordi oblata non est major quam 1600^a pars resistentiæ, quæ ab aortâ obstructâ nasceretur, adeoque obstructâ tantum horum lymphaticorum parte decimâ, ut obstructis tribus quatuorve mesenterii glandulis, periculum inde ortum est tantum 16000^a pars periculi, quod ex aortâ obstructâ nasceretur: non mirum itaque si exinde non nisi exigui & vix conspicui conatus exsurgant; verum si dimidia glottidis pars obtureretur, quoniam inde dimidia aëris respirandi pars impeditur, cum respiratio ad vitam sit necessaria, summum exinde imminet periculum, adeoque summi & vividissimi conatus exsurgunt, seu datur *morbus acutus*.

346. In *chronicis morbis* non inveteratis ægri stant, & functionibus etiam moralibus voluntariis, ut artifices suis operibus, litterati studiis, licet debilitate, incumbunt, quia paucæ vires in causâ morbificâ amolendâ impenduntur.

duntur, frustra uberius absumendæ; & si tunc temporis aliæ urgeant necessitates, ut victus parandi, famæ sustinendæ, urgentiori occurrere debent: in *acutis* è contra multum virium impenditur in vitio amoliendo, unde ægris ad standum & externis negotiis incumbendum, deambulandum, ludendum, &c. non suppetunt.

347. In statu sano vires singulis diebus impensæ sunt totius facultatis, seu virium potentialium, at aiunt, pars exigua: in morbis autem acutis vires singulis diebus impensæ sunt eò major pars facultatis, quò morbus est gravior, & quò ab initio suo remotior, seu crisi propior.

348. Initio morbi periculum minus est quàm in vigore, quia initio facultas ferè integra est, & deinceps continuò imminuitur, usquequo correctâ vel eliminatâ causâ noxiâ, natura quiete, somno & cibis copiosioribus vires suas refarciat.

349. Superatâ causâ noxiâ, victrix natura quiescit, & consuetam virium ac fluidi nervei distributionem sensim restituit; sic in febricitantibus accedente *convalescentiâ*, pulsus, qui plenus, tensus, velox, frequens, adeoque validissimus fuerat, jam rarus, mollis, parvus evadit, & vires artuum è contra crescunt, ita ut sensim lectulo suo insidere, in alterutrum latus dormire, dein surgere, ambulare, opificiis, studiisque incumbere, acutius audire, cernere, solida alimenta coquere, &c. valeat.

350. Restitutâ virium proportionem sanâ, appetitu vigente, exercitio restituto, sensim facultas hæctenus imminuta vires suas integras recuperat, & sic convalescentia in sanitatem abit; & superato morbo principali, remanet symptoma individuum, scilicet infirmitas, quæ somno, quiete, exercitioque alternis, & debito pastu tollitur.

Doctrina virium adeo ad diætam præscribendam, ad medicaminum præsertim vehementiorum usum, nec non ad morborum theoriam, necessaria tanti in medicina momenti est, ut mirum sit nullas hac de re traditas fuisse ex professo regulas, quas tamen mechanica hodie ita à Medicis commendata suppeditat; præcipuas attulimus, quas vereor ne Philiatrî ut obscuriores negligant, & Geometræ ut nimis claras & cuique obvias contemnunt.

CLAVIS CLASSIUM.

351. Morbi sunt symptomatum notabilium invicem connexorum eoncursum.

Symptomata magis obvia & simul constantiora agmen ducunt, & morborum characterem essentialem constituunt, eaque vocantur pathognomonica, seu characteristica.

Signa characteristica sunt triplicis ordinis, in functionibus, excretionibus & qualitatibus.

Si pulsus frequens fit, aut respectivè ad artus validus; seu si debiles sint artus citra somnum & sensus imminutionem, pulsus tamen validus fit, *febris est*.

Febres { Continuæ.
Remittentes.
Intermittentes.

Si febris fit, eaque ut plurimum vehemens cum dolore, calore intenso, & sanguis in patellâ crustâ albescente obductus, datur *inflammatio*, vel *phlegmasia*.

Phlegmasiæ { Exanthematosæ.
Membranosæ.
Parenchymatosæ.

Si muscoli voluntati subditi invito homine fortius contrahantur, quàm ab ejus robore & circumstantiis expectandum esset; ac voluntati non subditi solito fortius contrahantur, *spasmus est*.

Spasmi { Tonici partiales.
Tonici generales.
Clonici partiales.
Clonici generales;

Si præcipuum symptoma fit respiratio frequens, difficilis, *anhelatio* dicitur.

Anhelationes { Spasmodicæ.
Oppressivæ.

Si facultas movendi partes voluntati subditas, & simul facultas sentiendi in organis, tum simul, tum seorsim deficiat, *debilitas est*.

Debilitates { Dyæsthesiæ.
Anepithymiæ.
Dyscinesiæ.
Lipopsychiæ.
Comata.

Cùm præcipuum symptoma est molesta sensatio, qualis à punctura, distractione, *dolor* adest, vel *algema*.

Dolores { Vagi.
Capitis.
Thoracis.
Abdominis.
Artuum.

Quando præcipuum symptoma consistit in judicio, imaginatione, voluntate, aut cupidine depravatis, *vesania est*, sic dicta quòd illæ facultates sanæ non sint.

Vesaniæ { Hallucinationes.
Deliria.
Morositates.

Si continenda, potissimum fluida, foras vel frequentius, vel copiosius, vel aliena à statu sano ejiciantur, *evacuatio est*, vel *fluxus*.

Fluxus { Sanguifluxus.
Alvifluxus.
Serifluxus.
Aërifluxus.

Si præcipuum symptoma fit qualitas mutata (136) quoad volumen, superficiem, colorem, *cachexia* est.

Cachexiæ

} Macies.
 } Tumores.
 } Hydropes.
 } Tubera.
 } Impetigines.
 } Decolorationes.

Vitiorum seu morborum pathologicorum, qui nihil aliud sunt quàm morborum propriè dictorum elementa, in nostra pathologiâ historiam dedimus; talia sunt ulcus, vulnus, fractura, luxatio, tumor, excreſcentia, maculæ, &c, de quibus fuſè tractant Medico-chirurgi; principia interna morborum, ut vermes, calculos, fluida effuſa, &c, è morborum cenſu ablegamus.

Methodus Morbi detegendi.

Quoniam ea ſigna ſunt omnium optima, quæ ſecum gerit ægrotans, ſeu quæ morbo ſunt intrinſeca, ex hoc fonte ſigna morborum potiſſimum ſunt deducenda; ea autem ſunt vel morborum principia, ut cauſa, occaſio, ſedes, materia, &c, quatenùs intus latent; vel phænomena, ſeu ſymptomata, ſenſibus ægri aut Medici obvia; atque evidens eſt, non ex principiis, ſed ex ſymptomatis morborum characteres eſſe deducendos.

Quæ autem ſunt ægritudini extrinſeca, ut regio, tempeſtas, aër, cibus & potus, applicata, &c, ea quidem ſigna morbi ſuppeditare poſſunt, ſed non primaria & pathognomonica, quæ tamen nequaquam in individuo negligenda.

Ut ſigna intrinſeca obtineat Medicus, iſ perceptos habere debet characteres omnium claſſium diſtinctiſſimos, id eſt, non ſolùm notas ſymptomatis alicujus noſſe ſufficit, ut febris; verùm etiam harum notarum notas dignoſcat opus eſt, quid v. g. ſit calor, ejuſque gradus, ac diverſi graduum effectus, ac gradus caloris medius cuique ætati ac temperamento familiaris; quid pulſus, quænam ætati ac temperamento cuique eſt nativa & conſueta ejus frequentia; ea verò omnia ex phyſiologiâ tum hitoriâ tum philoſophicâ derivantur.

Quoniam de morbis agitur propriè dictis, ſeu quales in praxi æſtimantur, ab illis apprimè diſtinguenda ſunt vitia ſimplicia vel parvi momenti, ut nævi, verrucæ, vulnuſcula, maculæ, quæ ſummo nominum abuſu pro morbis in pathologiâ venditantur, & quæ principiis tantùm morborum, vel eorum elementis, ſi interna fuerint, annumeramus: ſi verò externa, pro ſymptomatis ſimplicibus & vix notabilibus habentur, niſi cum aliis notabilibus combinata ſyndromen morboſam conſtituerint.

Cùm ſemel perceptæ fuerint octo combinationes ſymptomatum quæ claſſes designant, imò ordinum viginti ſeptem in quos illæ claſſes ſubdividuntur, attentè conſiderandum eſt in ægro quænam ſint illius ſymptomata

præcipua, de quibus æger ipse conqueritur; ea etenim modò fuerint constantia, & ultra morbi initium perseverent, characterem morbi constituunt.

Symptomata verò alia morbis acutis communia sunt, alia verò chronicis, adeòque classes plures non unam designant, unde illis non adhærendum est, sed ulteriùs progrediendum: sic lassitudo spontanea, cacostia, mœror, debilitas, laboris soliti averfatio, rigor & horror, capitis gravitas, morbos febriles, inflammatorios, dolorificos, acutos, evacuatorios indiscriminatim prænunciant; hinc fit ut in præludio morbi genus non ita facillè distinguatur, tunc autem à symptomatis præcipuis desumuntur indicationes & præscribuntur auxilia hisce classibus communia, generalia dicta, ut diæta tenuis, quies; venæ sectio, julapia, usquequò symptomata pathomonica morbum quæsitum prodiderint.

Nullus ferè morbus est, qui simulari non possit, seu cujus symptomata voluntas non excitet, si vehementer saltem cupiverit, & impostor in hisce veteratoriis artibus rudis non fuerit; non solum etenim observante *Paro* mendici lepram, hydrocelem, elephantiasim, auriginem, mutitatem, proidentiam ani, uteri, carcinoma, tibiæ ulceræ, simulant; verùm nova morborum genera multi vafri solertissimè mentiuntur, ut colicam ab angue intra abdomen latitante, vampirismum, sagarum dæmonomaniam, observante *Garidello Hist. plant. Gassendo*, aliisque: epilepsiam fanatici, convulsiones omnimodas alii fingunt: vidi infantulam, quæ, ut matri suæ magnum mœrorem incuteret, per dies quindecim gravem morbum miris symptomatis stipatum mentita est. Nobilis matrona, ut quid de se sentirent amicæ & æmulæ comperiret, hemiplegiam per mensem dexterrimè finxit. Sunt qui Medicos mentitâ asphyxiâ deludunt. Ancilla ex urbe cum sua herâ excedere recusans, allio in podicem intra se febrem sibi conciliabat. Morbos vesanos, dolorificos, & quotquot ex ægrorum relatu detegere consuevimus, pro lubitu imitantur astuti. Hæmatemesim largiùs hausto cruore bubulo affumulabat puella, ut ex cœnobio dimitteretur: tussim, singultum, nauseam, sternutationem ipsi pueruli norunt imitari; unde nisi vafritiem calliditate suâ detegat & retundat Medicus, simulatos & fictitios morbos pro veris habebit.

Qui verò symptomatum concursus apprimè novit Medicus, illa vaframenta facillè comperiet, ex eo quòd impostores symptomata ex partium nexu nequaquam dependentia, seu nequaquam invicem connexa referant; si Medicus ipsis fidem præbere simulans, eos solerter interrogaverit; si graves operationes chirurgicas, & mochlica evacuantia præscripserit, is versipellem ægrotantem facillè deludet.

Inventâ in morbis non simulatis symptomatum graviorum combinatione, classis, ad quam morbus attinet, sponte patet, eodemque pacto ordo detegitur; atque comparatis hujus generibus, non difficile est ad morbi oblati genus devenire. Mulier humi strata inventa est sensûs omnis, motûsque voluntarii expers, cum pulso pleno, molli, respiratione stertorosa, & profundi soporis specie; quisque in classium & ordinum characteribus ver-

fatus, morbi classẽ sextam hujusque ordinem, qui comatosos seu soporosos morbos continet, statim adibit, atque sic ex viginti septem morborum ordinibus unicus ipsi venit examinandus, seu mediante hac methodo vigesimam tantum inquisitionis & laboris partem habet exantlandam; dein verò quoniam hic morbus inter decem hujus generis ordines reperiendus est, singula genera debent examini subjici, atque ex soporis altitudine, stertore, & omnium artuum flexibilitate, ægrum apoplexiã laborare faciliẽ comperiet; verum cum apoplexiã plures sint species, reliquum est ut Medicus inquirat num ex lapsu, ictu, vel cranii fracturã, commotione, num verò ex cacochylia febrilem capitis infarctum excitante, num ex plethorã commotã, &c, hæc apoplexiã species orta fuerit, quod ex sedulã capitis derasi & manibus contrectati, linguæ, faciei, circumstantiarum inspectione, & sagaci adstantium interrogatione, ac demum ingeniosã causarum & principiorum conjecturã comperiet; detecto genere ex 270 laboris partibus, unica superest, si fuerint cuique ordini genera decem; ac si cuique generi decem fuerint species, ex 2700 speciebus morborum unica quæsitã sic tutò facileque determinatur.

Qui verò alia methodo, ut anatomicã vel ætiologicã, usus fuerit, is nunquam, nisi longã prius experientiã fuerit edoctus, aut à præceptoribus per traditionem eruditus, sine alterius ope partem affectam detecturus est, cum in apoplexia generica cerebri vel cerebelli hanc vel illam partem afficere nihil certò demonstrat; in syncope siquidem æger sensus omnis & motus est expers, nec cerebrum affectum supponitur; dein verò utrum cerebri sit primariò vel secundariò affectum decidendum est, antequam morbi quæsitã nomen innotescat; verum illa distinctio ex ratiocinio sæpius conjecturali & fallaci derivanda venit; demum nullus est his methodis addictus, qui species distinctas aut sufficienti numero proponat, unde nova confusio.

Non me latet interea in hac nostra methodo, quam Sydenhamianam, aut etiam Platerianam, utpote à *Felice Platero*, quondam Basileensi Professore & Archiatro, ferè delineatam, rectius appellarem, maximas superesse in detegenda morbi specie difficultates; verum illæ non methodo sunt tam adscribendæ, quàm Medicorum incuriã, ratione cujus non accuratæ & distinctæ singularum specierum hæctenus traditæ sunt descriptiones ex symptomatis petitæ; novæ siquidem quotidie in praxi occurrunt, quibus tamen simillimas ab aliis observatas esse non dubito, ac in quibus cespitant & hærent, qui earum historiam, definiendi modum, symptomatum connexionem ignorant in therapeiã necessariò caligant; atque, quod maximè dolendum est, vix ulli sunt Medici qui eas species, non nisi cum summo ægrorum periculo ab aliis ignoratas, scriptis mandare, & cum aliis communicare current: si verò illud vigeret inter solertes morborum observatores, quod inter Botanicos, amicum & assiduum commercium, nullus dubito quin Nosologia brevi tempore ad eum perfectionis gradum assurgeret, quo hodierna gloriatur Botanica.

LECTORI PHILIATRO.

MAGNUM opus aggredior, cuique exsequendo vires meæ nequam suffecturæ sunt. Hujus perficiendi causâ *Baglivius* Academiam medicam instituendam esse censēbat, hujusque statuta & leges proposuerat. Hujus operis utilitatem, imò necessitatem, antea magnus *Sydenhamus* prædicaverat, sed frustrâ. Nullus inventus est qui illud negotium in se suscipere voluerit.

Idem est institutum quod triginta abhinc annis, juvenili audaciâ, animo conceperam, de quo sic scribebat summus *Boerhaave*. „ Institutum „ egregium de ordinandis in classes morbis laudo, opus quippe ut laboriosum, ita & utile; acre judicium, copiam studii Medici summam, sapientiam denique pari cum diligentia conjunctam hercle requirens; ordo „ enim verò perplacet. . . “ appositè verò Deum deprecabatur, ut animos vitamque sufficeret, qui tantis par essem.

Ætate provectior operis utilitatem eo clariùs sentio; verùm & difficultas non minor est; mille & octingentæ morborum species, præter quadringentas affectuum varietates, sunt describendæ, & suis quæque characteribus designandæ, cuique apponenda sunt selectiora nomina, genus adscribendum, theoria brevis præfigenda, curatio conveniens addenda: nemo solus huic oneri sustinendo par est.

Unum aut alterum genus tractans *Mortonus* vires, & vitam absumpsit; *Trillerus* & *Verna* in altero toti fuerunt. *Lind* Scorbutum, *Astrucius* Syphilidem, alii alia genera elaboraverè; verùm nemo classem quâ par est methodo adornavit. Omnes itaque non perficiendas, sed tantummodo delineandas, in me sumo, ut cuique pateat quot, & quanta sunt quæ in medicinâ adhucdùm desiderantur, eo fine ut quisque, artis suæ promovendæ cupidus, quæ deficiunt supplere queat.

Quisque Clinicus, quas observat ægritudines individuas, eas in usum suum describat, & ad genus speciemque reducat, omninò necessum est, primis saltem praxeos annis, si suo munere rectè defungi cupiat. Ut autem id exsequatur necessum est, ut in Auctoribus ejusdem morbi historiam, & characteres investiget, adeòque descriptioni suæ historiam ab his consignatam conferat; quod ita difficile est, ut, decem morborum speciebus observatis, vix unam in Auctoribus rectè descriptam invenire detur. Ille ergo Auctorem defectus novo labore vindicandus est, & ex multis ejusdem speciei historiis individuus speciei character est eruendus.

Ex multis ejusdem morbi individuus relationis speciei character erui non potest, nisi ab illis historiis seponantur quæcumque ad theoriam attinent, & quæcumque mera sunt accidentia ex ægri vel Medici errore oriunda; quod quàm arduum sit nemo non videt; imò ut historiographus hanc speciem ab aliis ejusdem generis distinguat, alias cognoscere opus est; operæ
ita-

itaque pretium erat ejusdem generis omnes species saltem delineatas exhibere, ut singularum comparatione characteres cuique proprii possent assignari.

Medici qui ignotum morbum curandum habent, quive ejus eventum, progrediendi modum, mutationesque ipsi ordinarias ignorant, confiteri debent cum Anglo Hippocrate *Sydenhamo* se in tenebris inter scopulos verari, ægrumque tandiu de vita sua periclitari, cum nulla theoria, nullaque sagacitas sufficiat ad illius morbi eventum, & progressum divinandum; is sæpe timebit subitam mutationem, eique totis viribus obsistet, à qua tamen salus ægrotantis dependet; is naturæ conatus salutiferos turbabit, novos & noxios excitabit, & quandonam cunctandum sit, aut agendum prorsus ignorabit.

Cum de proprio aut parentis aut nati corio agitur, nullum est pretium, quo historiam morbi curandi non redimere vellet Medicus, quâ, veluti pyxide nauticâ, in procelloso praxeos mari dirigi posset: qui enim in morbo paroxysmos, crises, aliasque mutationes historiâ edoctus prævidet, ille plus prodest etiam nihil agendo, quàm qui hæc ignorat multa sine scopo, sine ordine suscipiendo.

Unica ferè in quovis morbo via est qua natura à dato morbo liberare se consuevit, ut in peste per bubonum eruptionem; in variola per pustularum suppurationem; in tritæophya ardenti per diarrhœam biliosam: solus itaque Medicus qui historia hujus speciei instructus novit hanc determinatam viam, potest eò versus conatus suos dirigere, viamque salubrem naturæ parare; qui verò hanc viam ignorat, non nisi fortuito ipsam profectetur, & cum è bene multis hæc sola tuta sit, periculofam aliâ quamcumque verosimiliter insistet, aut mutato in his dubiis consilio, naturæ motus continuo perturbabit.

Nihil itaque nostrâ magis refert quàm, ut cujusvis morbi obvii historiam calleamus, cum hujus ignorantia nullis theoriis, nullo studio suppleri possit, & hac ignotâ æger in certo vitæ discrimine versetur; si enim decem sint modi æquè possibiles, quibus datus morbus terminari possit, & unicus tantum ex illis in salutem ducat, hoc ignorato non minus timendum est pro ægri salute, quàm si ea ludo alexæ decidenda veniret, & ex decem casibus æquè possibilibus, novem exitium, unicus salutem allaturus esset.

Ea itaque consideratio debet omnes Medicos ad historiam morborum promovendam incitare, maximè si respiciant ad utilitatem quam ex prægressorum Medicorum laboribus, & periculis, hujus historiæ solius ope excerpturi sint; numerosas quidem habemus pro singulis morbis non solum formulas medicaminum, sed etiam, quod præstat, medendi methodos; verum idem Medicis accidit quod Botanicis; millenæ tribuuntur cuique herbæ à *Plinio*, *Dioscoride*, aliisque Veteribus virtutes; verum ea omnia sunt nobis inutilia, quamdiu de qua herba prædicentur hæc miracula nescimus. Quid autem sit *Plinii* althæa, *Dioscoridis* rhabarbarum, *Homeri* nepenthe, aliæque innumeræ plantæ certè determinare non potuere eruditi, qui à

trecentis retro annis summâ contentione, & accuratâ criticâ hanc inquisitionem ad bene multa volumina deduxere, ut *Mathiolus*, *Dalechampi*; ita ut, rejecto tam vano labore, nuperi coacti fuerint plantarum descriptiones, characteresque ab integro elaborare, notas & nomina figere, ut, quidquid in futurum de earum virtutibus constiterit, ad feros nepotes certò transmitti possit.

Idem haud dubiè Medicis labor exantlandus incumbit; immensa siquidem quæ prostant de medicaminum virtutibus volumina, in quibus ad hunc, illumve morbum sanandum certa nobis promittuntur auxilia, nobis inutilia prorsus sunt, quia quid intelligant per hunc, vel illum quem nominavere morbum, hodie nemo potest intelligere; quippe mera sunt morbi ut medicaminis nomina, descriptiones verò nullæ, aut ad summum genericæ; unde confusa, & conjecturalis exsurgit tantum cognitio.

Frustra nominantur morbi, nisi descriptione fixâ determinantur; descriptionis defectu ignoramus hætenus quid sint morbi plurimi ab *Hippocrate* nuncupati, ut typhus, pachy, avante, phrontis, phœnicie, leuce, hippouris, pherea; quid *Plinii* gemursa, aliique innumeri; nec descriptio individui morbi sufficit, quippe quæ speciem non definit: ergo nobis incumbit, ut non solum individuos morbos accuratè describamus, sed ut ex numerosis individuorum historiis, speciei cujusque characterem eruamus.

Si nomine proprio non designetur morbus, ejus cognitio obscura est, vel confusa; sic ignoramus ferè quid sint morbi ab *Hippocrate* descripti, quibus nullum nomen imposuit, ut *morbus Scitharum*, quem irata *Venus* *Vrania* immittebat; quid *magni splenes*; quid *morbus niger*, *morbus ructuosus*, quos certius cognosceremus, si ad melancholiam, scorbutum, melænam, aliave genera nominibus definitis insignita, eos retulisset.

Ophthalmiæ nomine quemcumque oculorum morbum dolore, rubore notatum intellexere Veteres, atque in hocce genere morbi centena diversarum certè virtutum remedia laudaverunt, ut emollientia, deterfiva, corrosiva, repercentia, exsiccantia, attrahentia, quorum quisnam, & quo tempore usus esse debeat prorsus ignoramus; inanis est itaque Veterum labor in recensendis & inquirendis tot remediis, quippe in quâ specie, & in quo hujus stadio adhibenda sint ignoramus; nec enim sibi quis persuadere poterit in ophthalmiâ chemosi aquam rosarum sufficere, quæ ad ophthalmiam taraxim sufficit, nec in ophthalmiâ syphiliticâ curandâ quidquam profecisset Sloanei collyrium, cujus interventu immensas opes se lucratum esse fatetur Auctor; quid verò boni in ophthalmiâ internâ præstitissent millena collyria, quæ retinæ inflammationem non attigissent, aut exacerbassent.

Cùm itaque diversa tantum diversis speciebus remedia competant, & pro diversis ejusdem generis speciebus quandoque contraria prorsus sint necessaria, evidens est curationes promiscuas, quæ uni generi adscribuntur, non verò cuique speciei propriæ sunt, esse, si non periculosas, saltem inutiles; & multò plus profecisse solum *Saint-Yves*, qui cuique ophthalmiæ

miæ speciei propria assignavit remedia, quàm tota Græcorum, Arabum, & Neotericorum turba, quæ confusaneam, multiplicemque medelam, non distinctis speciebus, summo labore scriptis consignavit.

Species verò cujusque generis determinare hoc opus, hic labor est. Multi sunt Auctores qui logices ignari tot genera statuunt, quot species; ut qui idem genus in ophthalmiam, taraxim, chemosim, seu totidem genera dividunt; necnon qui diversorum generum species sub eodem generico nomine reponunt; sic Typhi nomine Medici Cnidii describere febrem continuam vulgò malignam dictam, necnon tritæophyam ardentem, rheumatismi, diarrhœæ, & demùm anafarcæ speciem, quos ideo tanquam ineptæ divisionis Auctores vituperat *Hippocrates*.

Falsâ sunt, aut saltem inutilia quæ circa genus morbi traduntur vulgò prognostica & diagnostica signa, quoties ea tantùm de unâ aut alterâ specie vera sunt; sic si quis de variolâ in genere proferat quòd morbus sit gravis, periculosus, & summâ artis Magistrî cautelâ tractandus, falsâ profert, cùm variola benigna sine ullo Medici auxilio, ægroque per vicos obambulante sanetur; atque cùm eum errorem fermè in omnibus morborum historiis admiserint Auctores, exceptis paucis nuperis, non mirum si ars medica nullos per viginti sæcula progressus fecerit, cùm Botanica, intra dimidium sæculum à Methodicis exulta, ad scientiæ decus & certitudinem evecta fuit, ac fœcundissima simul & facillima evasit.

Scholastica itaque præjudicia exuant Medici, & consuetudinem ac usum rationis loco non sequantur; abusus longiori usu non confirmetur; theoria etenim, quâ duci se patiuntur, cùm hactenùs falsâ fuerit, & adhucdum in multis obscura, aut dubia, minimè præstare potest eam evidentiam & certitudinem quæ requiritur, ubi de vitâ & salute hominum mercandum est, & quam ipsa non habet. Theoria quidem utilis est, ut hypothesi in physicâ, non ad probandam thesim, ut perperam putant quidam Philosophi, sed ad verum indagandum, uti solemne est Geometris, qui ex falsâ suppositione ad problematum solutionem perveniunt.

Illustrissimus omniumque hujus ævi sagacissimus experimentator *D. Hales* fatetur se post millena capta in corpore animalium experimenta, toties hallucinatum esse, quoties facta prævidere, & veluti divinare voluit, ita ut theoria & analogia eum sæpiùs deceperint, in rebus tamen ad quas visus & tactus eum dirigebant. Quantò sæpiùs hallucinantur Medici qui, non consultâ experienciâ, & solâ theoriâ duce, quid fiat in corporis humani penetralibus determinare audent, ipsi physices, hydrodynamices & logices non rarò ignari, atque hypothesibus, aut principiis evidenter falsis innixi. Oh! Chymici, Humoristæ, Mechanici toties delusi, nunquamne fatebimini cognitionem historicam præcedere debere, & infidam ducem esse theoriam?

Duplex est cujusvis morbi character, scilicet *factivus*, & methodo cuique proprius; alter verò *descriptivus*, & cuique methodo communis; ex eo quod genus v. g. ileus in dolorificorum topicorum ordine reponatur, ex eo intelligitur illud dolore partis singularis, & fixo stipari; adeoque il-

lud in charactere repetere superfluum est, sufficitque addere alia duo symptomata, scilicet foetidam vomitionem, & alvi constipationem, ut ab aliis ejusdem ordinis, scilicet à colicâ, gastrodyniâ, &c, distinguatur; & hic est character factitius à methodo arbitrariâ dependens: si verò character descriptivus desideretur, ejus historia tradenda est, cujus ope in quacumque classe reponatur, dignosci possit, ut inter evacuatorios, inter abdominales, acutos, humorales, prout cuique similes classes instituire placuerit.

Si miles in suâ cohorte determinatis vestibus insignitâ recognosci debeat, solusque sit in eâ v. g. crispus aut resimus, ejus character factitius ex crispaturâ, vel finitate cum insignibus cohortis eruitur; ast si in exercitu confuso, depositis insignibus cuique cohorti propriis, detegendus foret, præter hunc characterem requireretur signatura, seu character descriptivus, quo ab aliis eodem nasi vitio, aut capillorum eadem crispaturâ affectis distingui posset; ita in quovis genere, & quâque specie præter characterem factitium classis & ordinis, requiritur descriptio, seu signatura quâ possit ab aliis internosci, & uterque character in benè multis morbis adhuc desideratur.

Historia differt à *signaturâ* in eo quod 1° historia tradit phænomena morbi eodem ordine, quo in ægrotis adveniunt; per horas in peracutis, per dies in acutis, per menses in chronicis; atque historiam morbi traditurus debet 2° observare ne terminis metaphoricis lectori fucum faciat; 3° ne plus referat quàm quod in sensus incurrit, seu quod idem est, ne quod judicat de causâ, principio, internâ sede morbi, unquam cum factis confundat, aut commisceat; similis in hoc rusticis qui Medico interroganti quid mali sentiant, suam de ejus mali causâ opinionem in phænomenorum locum obtrudunt, & *conatum, stomachi aperturam*, similiaque inania verba incusant, cùm deberent tantummodò respondere se aliquâ parte dolere, vomere, aut aliud quid experiri.

In *signaturâ* verò non eo quo apparuerunt ordine phænomena recensenda sunt, sed eo quo ab aliis congeneribus morbis distingui queant; sic cùm in historia ægri ætas, sexus, temperamentum, victûs, vitæ seu artis ratio, medicaminum successus, juvantia & lædentia debent accuratè & scrupulosè recenseri; in *signaturâ* nil eorum referri debet, nisi quod ad eum ab aliis determinandum sufficit; cùm autem omnia phænomena possint reduci ad *actiones animæ*, ut sensum, intellectum, cupiditates, voluntates & motus; ad *functiones* naturales, ut respirationem, pulsum; ad *excretiones*, ut alvi dejectionem, urinæ emissionem, & ad *qualitates*, ut colorem, saporrem, figuram, &c; eodem etiam ordine phænomena characteristica recenseri possunt.

In historia morborum desideratur pinax, seu catalogus nominum synonymorum, quibus præcipui Auctores eandem morbi speciem designavere cum citatione operis ubi illius descriptio fuit tradita: horum enim Auctorum ope potest quisque Medicus quam observat speciem cum descriptis speciebus conferre, ut similitudinem, aut differentiam, prognosim, atque curam ex illis

illis mutuetur, atque ex pluribus simul collatis historiis characterem specificum determinet, optimamque medendi methodum seligat.

Nec inutile foret diversam ejusdem morbi theoriam pro diversitate sectarum considerare, adeoque theoriam Galenicam, Chymicam, Pneumaticam, Mechanicam, Stahlianam invicem componere, quæ sæpe nomine tenus discrepant; verùm diversam pro diversis regionibus & sectis medendi methodum examinare multò utilius esset, quarum methodorum specimina passim adjiciam.

De nomenclaturâ generum fusè egi in primâ parte; quod verò nomina specialia attinet, ea duplicis sunt ordinis; alia scilicet *characteristica* sunt, quæ veram speciei definitionem comprehendunt, seu speciei cognoscendæ, & ab aliis distinguendæ sufficiunt, qualia pro viribus in primâ classe adhibui; ea minimè sunt arbitraria, sed in usu & commercio præ longitudine vix usurpanda; ast ad signandos morbos necessaria, ut signaturæ ad militem recogoscendum.

Alia verò sunt *trivialia*, quæ brevitate sunt solum commendanda, adeoque in usu loquendi commodissima, ut *apoplexia pituitosa*, *diarrhœa biliosa*, &c., quæ ut plurimum nihil distincti & clari per se denotant, & vel nomen characteristicum, vel descriptionem annexam requirunt; sic apud milites cuique nomen militare tribuitur ipsi proprium & breve, sed cujus ope, ni signatura suppeteret, vix detegi posset datus miles; quod tamen in ordinario usu necessariò usurpandum est. In his verò imponendis regulæ Logicæ severioris vix servari possunt, quia non meliora, sed usitiora simul ac breviora epitheta necessariò seligenda sunt.

Verùm in stabiliendis nominibus characteristicis eadem regulæ exigunt, ut nomina 1° à phænomenis tantùm imponantur; 2° ut sine tropis & figuris Rhetorices per verba propria, simplicia exprimantur; 3° ut numquam ab iis quæ sunt abdita, ut sedes interna, causa, principium morbi, repetantur; multò minus à regione, ætate, sexu, tempestate deducantur; 4° ut à qualitativis absolutis, non verò relativis, deriventur; cum enim ea nomina ad morbum detegendum, ejusque speciem determinandam conferre debeant, ea nequaquam debent cognitum supponere quod inquiritur, nec quidquam referre, nisi quod in ipso ægro phænomenis expressum potest reperiri; nec in ægro videre est utrùm apoplexia sit levior alterâ, vel gravior; utrùm colica sit in mesenterio, vel in ileo; utrùm sit cholera Indica, vel Europea; utrùm morbus sit virgineus, vel morbus puerperæ, cum Europeanus eodem, quo Indicus, & virgo eodem quo gravida, ac reciprocè, morbo possit affici: Verbo, nihil in caractere, nec proinde in nomine characteristico potest admitti, nisi quod simplex attentio ad phænomena sensibus obvia potest edocere; & id omne quod imaginando, aut ratiocinando adesse intelligimus, id totum ad theoriam seorsim debet amandari.

Finem faciam mutuatis verbis Ill. *Gaubii* in *Pathologia* nuperrimè editâ sic loquentis: „Ex quibus apparet, non esse, cur desperent Medici, fore aliquando, ut ingens morborum humanorum numerus, exemplo ab *Sauvages Nosologia Methodica*, Tom. I.

„ historix naturalis Scriptoribus petito, in ordinem systematicum redigatur,
 „ qui ab omni hypothefi sectarumque commento liber, solâ nixus fideli
 „ observatione, classes, genera, species exhibeat, suis singula characteris-
 „ certis, manifestis, plenis, interstincta. Specimina jam nunc à Recentio-
 „ ribus edita potius in spem erigunt, tentaminibus multiplicatis haud de-
 „ futuros successus, remque tanti momenti, ac bonis ideò omnibus exp-
 „ tatissimam, sic tandem feliciter perfectum iri, ut non in nominibus dun-
 „ taxat morborum inveniendis sese utilem præstet, sed præcipue facilem ad
 „ eruendas curationes viam expediat. “ Hæc Ill. Professor Leydenfis. Huic
 „ calculum suum addit Ill. *Thomas Simson in Actis Edimburgensibus, Tom.*
IV. articul. XX. qui singulorum morborum species, generaque esse eodem
 modo describenda contendit, quo plantas describere Botanici.

Nuperrimè Ill. Baro *van Swieten* passim in *Commentariis*, ut de Ictero,
 de Mania, &c, concludit his verbis: „ ex hætenus dictis patet, sollicitè
 „ distinguendas esse varias morborum species, ut singulis idonea medela ad-
 „ hiberi possit, cum illa, quæ huic speciei sanandæ conducunt, in alia
 „ ejusdem morbi specie nocerent. “ Hujus præceptis adhærens *Clar. Prey-
 singer Medicus Viennensis* classes morborum capitis juxta nostram ferè meth-
 odum elaboravit. Quod autem hanc spartam feliciter à me fuisse exorna-
 tam putet Ill. *Eques Linnaeus Archiater Suecicus*, ut refert in suis *Amœni-
 tatibus Academicis Vol. VI*; quod, inquam, Nosologiam magnificis extol-
 lat verbis in suis *Epistolis*, hoc certè tribuo benevolo ejus animo: cum au-
 tem ille vir in multis, sed maximè in methodis dijudicandis, præstantissi-
 mus sit, non parum mihi gratulor quod hæcce mea methodus ipsi potissi-
 mum arriserit.

Huic speciei multas species & aliquot genera, necnon appendicis instar
 methodum ætiologicam & anatomicam in methodum redactas, addere vi-
 sum est, ut ope ætiologicæ cuique pateat quæ generalis medendi metho-
 dus singulis morborum speciebus ejusdem classis conveniat; & ex anatomi-
 ca cognoscant tyrones nostram nomenclaturam & diagnosim morborum meth-
 odis antiquis congruere posse. Potuissimè etiam, more *Cælii Aureliani*,
 non morbos, sed ægros in classes redigere, ut in epilepticos, paralyticos,
 apoplecticos, hydrophobos, tertianarios, quartanarios, &c, nisi obstitisset
 nominum ægros designantium penuria; hinc cuique clarum fuisset, non de
 modis quales sunt morbi, sed de substantiis seu subjectis morborum, in
 Nosologia, ut de Plantis in Botanica, quæstionem esse.

Ut uno oculi ictu innotescat duratio & periculum cujusque morbi, (de
 symptomatis simplicibus hîc non agitur,) ad calcem nominis apposuimus
 characteres, qui ea breviter indicant:

- A. indicat morbum *acutum*, seu velocem & periculosum:
- B. morbum *brevem*, cito desitutum, & sine vitæ periculo:
- C. morbum *chronicum*, seu longum & periculosum:
- L. morbum *longum*, seu tardigradum sine periculo:

P. mor-

P. morbum per *periodos* recurrentem, aut remittentem, aut intermittentem:

D. morbum *dubium*, seu cujus duratio & periculum variant, aut non fatis constant:

a, b, c, &c, varietates ejusdem speciei significant literæ Arabes.

Morbi, quotquot observantur, sunt *individui*, rigorosè loquendo à se invicem dissimiles, ut dissimilia sunt quadantenus omnia ejusdem arboris folia; verùm tamen practicè loquendo quidam invicem similes sunt, ut duæ apoplexiæ serosæ, duæ diarrhœæ biliosæ, &c: & illa individuorum similitudo vocatur species: sic duæ diarrhœæ biliosæ sunt ejusdem speciei; Species itaque morbi sub se continent tantùm morbos individuos. Horum morborum differentia quoad symptomata accidentalia, fortuita, fugacia aut quoad gradum, id est intensitatem majorem minoremve symptomatum, vocatur *varietas*.

Genus est similitudo seu convenientia specierum; sic *diarrhœa* genus est, quippe continet sub se diversas species, ut *serosam*, *biliosam*, *stercorosam*. Demum *classis* est similitudo vel convenientia generum; sic *febris*, quæ classis est, continet *synochum*, *ephemeram*, *quartanam*, &c: & pars classis *ordo* dicitur, qui velut exigua classis est.

Errant itaque Philosophi, in logica & historia naturali peregrini, qui indiscriminatim *classem* vocant quod *genus* est, & *speciem* quod *classis* vel *genus* est. Fateor pro diversâ methodo classes & genera mutari; non minùs tamen, datâ methodo, quisque definitionibus suis debet adhærere, quippe, sine definitionibus fixis vocabulorum, nulla potest in doctrinis demonstratio valere, & sine demonstratione nulla datur scientia, quippe scientia est habitus asserta demonstrandi.

SYNOPSIS CLASSIUM ET ORDINUM.

CLASSIS I. VITIA.

Symptomata cutanea levidentia, vel mechanicis Chirurgiæ auxiliis curanda.

ORDO I. *MACULÆ*, coloris nativi mutationes.

ORDO II. *EFFLORESCENTIÆ*, tumores humorales, exigui, gregales.

ORDO III. *PHYMATA*, tumores humorales solitarii.

ORDO IV. *EXCRESCENTIÆ*, tumores à solidis adactis.

ORDO V. *CYSTIDES*, tumores capsulati fluido repleti.

ORDO VI. *ECTOPIÆ*, solidarum partium à suâ sede dimotiones.

ORDO VII. *PLAGÆ*, seu continui solutiones.

CLASSIS II. FEBRES.

Pulsus frequens, fortissime viribus artuum imminutis.

ORDO I. *CONTINUÆ*, quarum pyrexia semel crescit semelque decrescit in decursu ægritudinis.

ORDO II. *REMITTENTES*, quarum pyrexia pluries crescit & decrescit in decursu ægritudinis.

ORDO III. *INTERMITTENTES*, quarum pyrexia pluries accedit & omnino recedit in decursu ægritudinis.

CLAS-

CLASSIS III. P H L E G M A S I Æ.

Concurrit pyrexia continua vel remittens cum internâ inflammatione, vel cum exanthematis.

- ORDO I. *EXANTHEMATICÆ*, eruptiones cutanæ cum (a) pyrexia sæpius malignâ, quandoque lentâ.
- ORDO II. *MEMBRANACÆ*, viscera membranosa dolent, tument cum pyrexiâ acutâ.
- ORDO III. *PARENCHYMATOSÆ*, adest dolor obtusus, calor & tumor in visceribus farctis, non saccoformibus, cum pyrexiâ acutâ, suppurationis apparatu.
-

CLASSIS IV. S P A S M I.

Contractio invita, constans vel interpolata, musculorum organis loco motivis, non vitalibus, inservientium.

- ORDO I. *TONICI PARTIALES*, rigiditas & immobilitas artûs vel organi determinati.
- ORDO II. *TONICI GENERALES*, rigiditas totius ferè corporis.
- ORDO III. *CLONICI PARTIALES*, agitatio coacta, non libera, organi vel artûs, ejusve motus vitiosus.
- ORDO IV. *CLONICI GENERALES*, agitatio coacta totius ferè corporis, sensibus sæpe obscuratis.
-

CLASSIS V. A N H E L A T I O N E S.

Agitatio invita, defatigans, musculorum pectoris, unde respiratio difficilis, frequens, sine febre acutâ.

- ORDO I. *SPASMODICÆ*, insultus fugaces agitationum pectoris cum expiratione vel inspiratione sonorâ.

M 3

ORDO

(a) *Pyrexia* est calor adauctus cum pulsu solito fortiori aut frequentiori.

ORDO II. *OPPRESSIVÆ*, constantes in ipsis paroxyfmis pectoris agitationes, exæque frequentes ac laboriosæ.

CLASSIS VI. *DEBILITATES*.

Vires solitas in agendo exerendi impotentia. Facultates vi-
rium dispensatrices sunt tres; facultas cognoscendi, appe-
tendi & movendi.

ORDO I. *DYSAISTHESIAE*, debilitates sensuum, ut visus, tactus, audi-
tus sine sopore.

ORDO II. *ANEPITHYMIÆ*, debilitas vel abolitio cupiditatum, ut fa-
mis, sitis, libidinis, sine sopore.

ORDO III. *DYSCINESIAE*, debilitas motuum in organis locomotivis,
non in vitalibus.

ORDO IV. *LIPOPSYCHIAE*, seu morbi syncoptici, debilitates motuum
vitalium, adeoque totius corporis.

ORDO V. *COMATA*, seu morbi soporosi, debilitas, omnisque sensus
necnon phantasiæ obscuratio, motuumque liberorum inminutio vel
suppressio.

CLASSIS VII. *DOLORES*.

Cujusvis experientiâ cognoscendi, nullâ definitione distinctè
explicabiles sunt.

ORDO I. *DOLORES VAGI*, qui nomen à sede fixâ non habent.

ORDO II. *DOLORES CAPITIS*, ut oculi, oris, cranii, dentium.

ORDO III. *DOLORES THORACIS*, ut lateris, œsophagi, dorsi.

ORDO IV. *DOLORES ABDOMINIS*, ut stomachi, intestini, hepatis,
&c.

ORDO V. *DOLORES ARTUUM*, ut ischias, lumbago, &c.

CLASSIS VIII. *VESANIÆ*.

Character est imaginationis, iudicii, voluntatis, &c, de-
pravatio.

ORDO

- ORDO I. *HALLUCINATIONES*, errores imaginationis, salvo intellectu, ab organorum externorum vitio.
- ORDO II. *DELIRIA*, errores iudicii ab imaginationis vitio, quod intellectus corrigere nequit.
- ORDO III. *MOROSITATES*, voluntatis & cupiditatis depravatio in appetendo aut averfando.
- ORDO IV. *ANOMALIÆ*, morbi prioribus affines.

CLASSIS IX. *FLUXUS*.

Character est ejectio fluidorum aut contentorum, quæ quantitate, qualitate, defuetudine notabilis est.

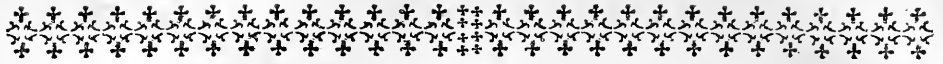
- ORDO I. *SANGUIFLUXUS*, ejectiones cruentæ, vel fanguinæ undecumque procedant.
- ORDO II. *ALVIFLUXUS*, dejectiones ex ano, vel reiectiones ex œsophago, eorum quæ in primis viis latebant.
- ORDO III. *SERIFLUXUS*, ejectiones urinæ, lymphæ, mucii, lactis, puris ex aliis locis quàm è primis viis.
- ORDO IV. *AERIFLUXUS*, flatuum, vaporum, &c, ejectiones.

CLASSIS X. *CACHEXIÆ*.

Coloris, figuræ, molis in corporis habitu depravatio.

- ORDO I. *MACIES*, corporis partium mollium extenuatio.
- ORDO II. *TUMORES*, corporis generalis intumescencia, seu adauctum volumen.
- ORDO III. *HYDROPE*, partium quarumdam intumescencia à contentis adauctis, sæpius fluidis collectis.
- ORDO IV. *TUBERA*, partium quarumdam intumescentiæ firmæ.
- ORDO V. *IMPETIGINES*, cutanei tumores pustulosi, crustacei, gregales.
- ORDO VI. *DECOLORATIONES*, coloris nativi depravationes.
- ORDO VII. *ANOMALIÆ*, continent morbos prioribus affines.

CLASSIS PRIMÆ SYNOPSIS.

V I T I A.

CHARACT. Syndromes symptomatum cutaneorum leviores.

ORDO I. MACULÆ, *mutationes coloris nativi.*

- I. LEUCOMA, *taye*, macula opacans corneam.
- II. VITILIGO, macula cutem deprimens.
- III. EPHELIS, *rouffeur*, macula cutis corymbosa fusca.
- IV. GUTTA ROSEA, *couperose*, macula faciei corymbosa rubra.
- V. NÆVUS, *sein*, macula congenita protuberans.
- VI. ECCHYMOMA, *ecchymose*, macula à sanguine sub cute effusa.

ORDO II. EFFLORESCENTIÆ, *tumores humorales exigui gregales.*

- a. PUSTULA, *pustule*, phyma parvulum apice ruptum.
- b. PAPULA, *bouton*, phyma parvulum desquamari solitum.
- c. PHLYCTAENA, *phlyctène*, vesicula fluido plena.
- d. VARUS, *bourgeon*, tuberculum durum, constans.
- VII. HERPES, *dartre*, papularum prurientium corymbus.
- VIII. EPINYCTIS, phlyctænarum atrarum congeries dolens.
- IX. PSYDRACIA, *porcelaine*, phymata erysipelatoſa.
- X. HIDROA, *échauboulure*, exanthemata miliaria phlyctænoidea.

ORDO III. PHYMATA, *tumores humorales solitarii.*

- XI. ERYTHEMA, *éryspèle*, phyma rubrum, calens, diffusum.
- XII. ŒDEMA, *œdème*, phyma album, indolens, molle.
- XIII. EMPHYSEMA, *emphysème*, phyma pallidum, elasticum.
- XIV. SCIRRHUS, *scirrhe*, phyma durum, indolens, cuti concolor.
- XV. PHLEGMONE, *phlegmon*, phyma rubrum, calidum, sphaeroideum, pulsans.
- XVI. BUBO, *bubon*, phyma scirrhuso-phlegmonodeum in glandulâ.

XVII.

- XVII. PAROTIS, *parotide*, bubo juxta aurem.
 XVIII. FURUNCULUS, *furoncle*, phyma subdurum, inflammatum, prominens.
 XIX. ANTHRAX, *charbon*, phyma apice gangrænosum, ambitu inflammatum.
 XX. CANCER, *cancer*, phyma scirrhosum, lancinans.
 XXI. PARONYCHIA, *panaris*, phlegmone extremi digiti.
 XXII. PHIMOSIS, *phimosis*, phlegmone præputii.

ORDO IV. EXCRESCENTIÆ, *tumores à solidis adauctis.*

- XXIII. SARCOMA, *sarcome*, excrementia carnosa.
 XXIV. CONDYLOMA, *condylome*, excrementia cutanea, tendineave.
 XXV. VERRUCA, *verruë*, excrementia cutanea globosa.
 XXVI. PTERYGIUM, *onglet*, excrementia plana in oculi cantho.
 XXVII. HORDEOLUM, *orgeolet*, excrementia varo similis ad tarsos palpebræ.
 XXVIII. BRONCHOCELE, *gouëtre*, excrementia gutturis.
 XXIX. EXOSTOSIS, *exostose*, excrementia ossis instar dura.
 XXX. GIBBOSITAS, *bossë*, protuberantia ossium thoracis.
 XXXI. LORDOSIS, protuberantia ab ossibus artuum inflexis.

ORDO V. CYSTIDES, *tumores capsulati fluido referti.*

- XXXII. ANEVRYSMA, *aneuryisme*, cystis arteriosa.
 XXXIII. VARIX, *varice*, cystis venosa.
 XXXIV. HYDATIS, *hydatide*, cystis lymphæ ductuum.
 XXXV. MARISCA, *hémorrhoidë*, tumor sanguine turgens, in margine podicis, isque pertinax.
 XXXVI. STAPHYLOMA, *staphylome*, cystis corneæ, vel corneam perforans.
 XXXVII. LUPIA, *loupe*, cystis in articulis spisso fluido plena.
 XXXVIII. HYDARTHROS, *tumeur blanche*, cystis articuli aquosa.
 XXXIX. APOSTEMA, *apostème*, cystis purulenta.
 XL. EXOMPHALUS, *exomphale*, cystis umbilicalis sæpius aquosa.
 XLI. OSCHEOCELE, *fausse hernie*, cystis in scroto.

ORDO VI. ECTOPIÆ, *partium solidarum è suâ sede dimotio sensibus obvia.*

- XLII. EXOPHTHALMIA, *chûte de l'oeil*, ectopia oculi.
 XLIII. BLEPHAROPTOSIS, *éraillement*, ectopia palpebræ.

CLASSIS I. SYNOPSIS.

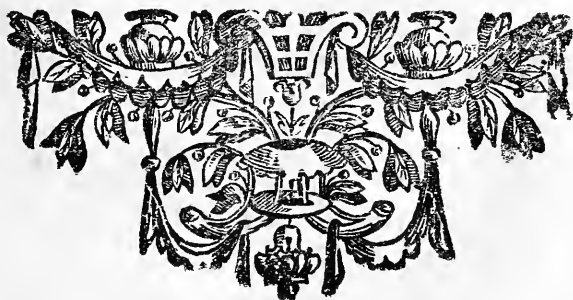
- XLIV. HYPOSTAPHYLE, *chûte de la luette*, ectopia uvulæ.
 XLV. PARAGLOSSE, *chûte de la langue*, ectopia linguæ.
 XLVI. PROPTOMA, ectopia appendicis externæ, ut labii, scroti, auriculæ.
 XLVII. EXANIA, *chûte de l'anus*, prolapsus ani.
 XLVIII. EXOCYSTES, *chûte de vessie*, prolapsus vesicæ urinariæ.
 XLIX. HYSTEROPTOSIS, *chûte de matrice*, prolapsus uteri.
 L. ENTEROCELE, *enterocèle*, hernia intestini.
 LI. EPIPLOCELE, *épiplocèle*, hernia epiploï.
 LII. GASTROCELE, *gastrocèle*, hernia stomachi.
 LIII. HEPATOCELE, *hépatocèle*, hernia hepatis.
 LIV. SPLENOCELE, *splénocèle*, hernia lienis.
 LV. HYSTEROCELE, *hysterocele*, hernia uteri.
 LVI. CYSTOCÈLE, *cystocèle*, hernia vesicæ.
 LVII. ENCEPHALOCELE; *encéphalocèle*, hernia cerebri.
 LVIII. HYSTEROLOXIA, *obliquité de la matrice*, uteri obliquitas.
 LIX. PARORCHIDIUM, ectopia testiculi.
 LX. EXARTHREMA, *luxation*, ossium mobilium luxatio.
 LXI. DIASTASIS, *diastase*, ossium immobilium recessus.
 LXII. LOXARTHURUS, ossium mobilium obliquitas respectiva citra spasmus & exarthrema.

ORDO VII. PLAGÆ, *continui solutiones, vitia dialytica*
Ill. Linnæi.

- LXIII. VULNUS, *blesure*, continui solutio, hians, cruenta.
 LXIV. PUNCTURA, *piquure*, continui solutio intus tantum extensa.
 LXV. EXCORIATIO, *écorchure*, cuticulæ vel cutis à carnibus subjectis separatio.
 LXVI. CONTUSIO, *meurtrissure*, partis carnosæ in minimis punctis attritio.
 LXVII. FRACTURA, *fracture*, divisio ossium in fragmenta separabilia.
 LXVIII. FISSURA, *fêlure*, ossium divisio rimam referens.
 LXIX. RUPTURA, *rupture*, ligamentorum, tendinumve ab ossibus divulsio.
 LXX. AMPUTATURA, *coupure*, partis excisio totalisve articuli detruncatio.
 LXXI. ULCUS, *ulcère*, partium mollium erosio purulenta, cute profundior, patulo fundo, pure vitioso.
 LXXII. EXULCERATIO, differt ab ulcere ut excoriatio à vulnere.
 LXXIII. SINUS, *sinus*, emissarium abscessus vel apostematis orificium.
 LXXIV. FISTULA, *fistule*, ulcus sinuosum, intus callosum, fundo sarcario.

- LXXV. RHAGAS, *gerçure*, solutio continui sicca in marginibus partium.
 LXXVI. ESCHARA, *escare*, crusta mortua vi causticorum sæpius facta.
 LXXVII. CARIES, *carie*, ossis erosio cava vel aspera, periosteo exfoliato denudata.
 LXXVIII. ARTHROCACE LINNÆI, ulcus medullæ cum ossis carie.

His nominibus vitia tantum conspicua intelligenda volumus: si enim ea intus lateant, ut ulcus pulmonis, cerebri, hepatis, caries costarum, exulceratio intestinorum, &c, ea inter morbos quorum principia sunt inquirenda veniunt: sic ulcus pulmonis ad phthisim, ejus vulnus latens ad hæmoptysim, arthrocace ossis latens ad ostocopum &c, pertinent. Medici in morborum diagnosi sunt primò sensuales artifices, seu sensu & phænomenis duci se patiuntur, licèt deinceps vi intellectûs abditas earum causas inquirere debeant, nisi velint in Empyricorum turba desidere.

CLASSIS PRIMÆ THEORIA.

V I T I A

S E U

AFFECTUS SUPERFICIARII

SUNT vitia conspicua in partibus externis corporis, seu pravæ partium conspicuarum dispositiones, ex quibus magis læduntur qualitates, ut figura, color, quàm ipsarum functiones; unde minùs nocent sanitati & robori quàm pulchritudini & integritati, ut cum antiquis has quatuor valetudinis condiciones distinguam.

Distinguuntur à morbis sequentium classium, quia sunt syndromes symptomatum vix intensitate aut extensione notabilem; si quis tamen maluerit hos inter morbos ordinare, & maculas ad cachecticos decolores, efflorescentias ad inflammatorios exanthematicos, vel cachecticos leprofos, aliosque ad alias classes referre, non repugnabo.

Ex his autem intellectis faciliùs fluet cæterorum morborum theoria, quippe affectus isti sunt veluti illorum elementa, & cùm à simplicibus ad composita progrediendum sit, à vitiis istis corporeis exordiendum duxi.

Ista vitia sunt 1° vulnera, 2° ulcera, 3° maculæ, 4° exanthemata, 5° phymata, 6° excrementiæ, 7° cystides, 8° proclivitiæ, seu ectopiæ.

De duobus prioribus actum est in pathologiâ, & quoties in morbos à vulnere, ulcere, contusione ortos incidemus, toties eas species *Traumaticas* nuncupabimus: sic apoplexia traumatica dicetur species ea quæ à cranii fracturâ, commotione, vulnere, contusione, &c, capitis ortum ducit, ut

eas

eas distinguamus ab speciebus *spontaneis*, id est, quæ a principio interno sine causâ evidenti, vel principio mechanico procedunt.

Cæteri affectus superficiei vulgo dicti *morbi chirurgici* non ita evidenti sunt originis, adeoque theoriam magis elucidatam expostulant, maximè quia multò pluribus morbis internis occasionem præbent; adeoque theoriam non solum phymatis, excrescentiis, sed & morbis inflammatoriis cachecticisque applicandam hic in antecessum tradere necessarium iudico.

1. Tumor, Græcis *oncos*, est quidquid præter naturam crescit in humano corpore, *Galeno* definiente; juxta Neotericos est præternaturalis elevatio partis: is vulgo dividitur in calidum & frigidum: adscribitur humoris cujusdam hærentiæ tanquam causæ, cui hærentiæ causam præbent res non naturales dictæ, &c. Verùm has definitiones ingrediuntur vocabula à nemine hæctenus rectè definita, & admodum obscura, à quibus abstinere debemus; ut autem de tumoribus dilucidè agamus, præmittenda sunt more *Alphonfi Borelli* quædam lemmata lucem huic theoriæ foeneratura.

2. Volumen corporis humani sani crescit in dies ab ortu usque ad vigesimum quintum circiter ætatis annum cum notabili altitudinis augmento; ætate verò proveciori, ut circa quinquagesimum, aut sexagesimum, augeri consuevit in latum & profundum sub eadem altitudine; nec non singulis diebus, horis matutinis, aliquot lineis crescit altitudo, quæ tantundem vespertinis decrescit.

3. Volumen quarundam partium corporis humani crescit præ aliis determinatâ ætate, horâ, &c: ætate fertili abdomen gravidis, mammæ puerperis, horâ partûs epigastrium saturis, hypogastrium vesicam & alvum exoneraturis, increfcunt.

4. Sanitas, ex physiologiâ, facultas est omnes omninò functiones; quæ ætati, sexui, temperamento, tempori conveniunt, jucundè, constanter, & facillè exercendi; exercentur autem illæ functiones per partes corporis tanquam instrumenta, quorum moles, situs & figura ita concinnè à Sapientissimo Numine sunt ordinata, ut ad fines plures simul & optimos obtinendos mirificè concurrant.

5. Si itaque aberrant moles, situs, vel figura partium à regulâ, quod nostrâ culpâ aut pœnâ evenit, non mirum est si imperfecta exinde evadat machina, seu si iisdem functionibus dato tempore & ordine exercendis impar evadat; ut in machinâ aut statuâ omnium perfectissimâ, nil immutari potest, quin perfectio vitietur; ita in humanâ machinâ (quæ si perfecta fuerit & animata *sana* dicitur) nulla sitûs, molis, figuræ mutatio fieri potest, quin imperfectus evadat ejus status, seu fiat *agritudo*.

6. Moles partium & ipsius corporis variat admodum intra sanitatis limites; patet molem recens nati cum adulti mole conferendo: nec enim folius corporis mirè discrepat magnitudo in diversis ætatibus, verùm etiam non eâdem ratione excrescunt diversæ ejus partes; datur tamen, si non absoluta, saltem relativa partium sibi invicem comparatarum magnitu-

do constans, aut *sanitati conveniens proportio*, à quâ si partes aberraverint, morbosam molem habere dicuntur. His positis,

7. *Protuberantia* est partis magnitudo adauçta ultra quàm exigit sanitati conveniens proportio.

8. *Protuberantia* dicitur *absoluta*, si alterutrius partis moles augeatur, dum cæterarum magnitudo eadem perstat. *Relativa* verò vocatur, si datae partis volumen idem perseveret, dum in aliis omnibus imminuitur. Sic macilentis ossium juncturæ, scapulæ, claviculæ protuberant.

9. SCHOLIUM I. Omnis protuberantia non est molis augmentum: moles enim est ut quantitas materiæ in parte; verùm protuberat pars etiam si tantùm eadem materies majus spatium occupet, ut in meteorismo, tympanite: ergo omnis protuberantia non est molis augmentum.

10. SCHOLIUM II. Si liquida, solidave ex uno loco in alterum transferantur, crescet quidem moles partis recipientis; ast quoniam illud incrementum fit cum alterius dispendio, totius corporis moles non crescit, secus totum corporis pondus augetur; ergo omnis protuberantia non supponit molem corporis auctam.

11. SCHOLIUM III. De visceris singularis tumore, nequaquam certò ex sensu tactûs judicare possumus; nam ut certum foret judicium, deberet priùs esse perspectum & nativum hujus visceris volumen, & hujus incrementum; sed ambo nos latent ut plurimùm; ergo anceps est de tumore viscerum judicium ex tactu petitum. Pro exemplo fumatur lien: eum intumefactum censemus tum ex elevatione regionis abdominalis quæ ipsi respondet, tum ex ejus perceptâ inter contrectandum resistentiâ. Verùm non certò constat quantum sit in vivo homine lienis volumen, imò nuper tantùm innotuit illud post partum non idem esse quàm ante partum; nec ex renitentiâ regionis illius abdominalis ad lienis tumorem valet consequentia, cum indurari possit viscus & simul pristinum volumen servare, imò mole minui: sic induratur lens crystallina, & simul decrescit, arescunt partes tabidæ & minuuntur.

12. Protuberat pars omnis vel, aucto volumine vel auctâ mole, vel figurâ mutata, vel mutato partis situ.

13. *Volumen* dicitur auctum, si spatium à parte occupatum majus evadat, non aucto partis pondere: hujus protuberantiæ exempla præbent emphysema à rarefacto aère, pneumatocèle, tympanitis & meteorismus.

14. *Moles* dicitur aucta, si pondus partis crescat; quod duplici modo fieri potest, vel aucto simul volumine, vel crescente partis densitate, & eodem volumine persistente; sed iste ultimus casus est tantùm possibilis, prior verò vulgatissimus. Talis est protuberantia à fluidis vel solidis in parte aggestis, ut in scirrho, œdemate, phlegmone, herniâ, sarcomate.

15. *Figura* mutata protuberantias non rarò producit, ut in gibbis, quorum sternum, costæ, vertebræ extrorsùm flectuntur; rachiticis, quorum ossa vel intorta, vel spinâ ventosâ affecta & intus cariota in extremis intumescunt.

16. *Situs* denique partium mutatus quandoque tumores effingit, ut in ossium luxatione, fracturâ, viscerum, musculorum prolapsu, distorsione.

17. *Tumores* vocantur illæ partium protuberantiæ, quæ à fluidis intra vasa inconspicua dilatata congestis producuntur, tales sunt phlegmone, erysipelas, scirrhus, œdema, emphysema, &c.

18. *Cystides* vel tumores saccati illæ sunt protuberantiæ quæ fiunt à fluidis intra vasa sensibilibiter diducta, vel intra conceptacula quævis sensibilia, diductione, ruptione, vel erosione factâ, cumalatis, ut anevryisma, varix, abscessus, hydrocele, phlyctæna.

19. *Excrescentiæ* sunt illæ partium protuberantiæ quæ à fluidis in partes solidas, carneas, osseasve conversis producuntur, ut verruca, sarcoma, exostosis.

20. *Lordoses* demùm sunt cæteriæ protuberantiæ, quæ à partium solidarum è suâ sede dimotione dependent, sive mutatâ tantùm figurâ, sive mutato situ.

Cùm autem de tumoribus tantùm agere ferat animus, præmittendæ sunt propositiones, quibus intellectis, horum theoria in conspectum se prodat.

21. Omnes corporis partes organicæ molis, voluminis, sitûs, & figuræ suæ mutationi resistunt.

22. *Partem* in anatomia vocamus organum illud, quod ita toti coheret, ut tamen ratione figuræ & usûs à contiguis diversum videatur; sic digitus est pars manûs, unguis pars digiti. *Particula* verò dicitur portio organi à cæteris situ tantùm aut loco distincta, ut particula unguis, tendinis.

1° Quidem omnis materia gaudet vi inertix, & tamdiu perseverat in suo statu, quamdiu à viribus applicatis non cogitur statum suum mutare ex lege universi, quam *Newtonus* tradidit; ergo & materia corporis humani seu pars quælibet.

2° Ut moles vel volumen partis mutetur, debent partes solidæ, fluidæque ex loco in locum transferri; verùm & illæ partes priori loco adhærent per fibras continuas, quæ sine violentia non possunt elongari, rumpi, inflecti; vel loca vicina, in quæ transferuntur, plena sunt aliis partibus, quæ resistunt suæ expulsionioni, dimotioni, ut docet anatome; ergo moles & volumen partis mutari non potest, quin vires his resistentiis majores adhibeantur, quin proinde proportionalis superetur resistentia.

3° Fluida omnia corporis humani viscosa sunt, & eò magis resistunt motui, quò majores in tubis vehementibus affricus patiuntur; sed affricus in minimis potissimùm vasis sunt maximi, ut patet ex bulla aëris, aut aquæ intra tubum capillarem adactâ, quæ vi flatus vix potest ejici: cùm autem ad tumores propriè dictos fluida è loco in locum per minima vasa transferri debeant, simulque intra vasa plena non possint urgeri quin superent vasorum eorum renixum, & contractilitatem nativam, evidens est non exiguam hinc & inde superandam esse resistentiam: verùm si partes solidæ organicæ osseæ sint inflectendæ, vel rumpendæ ad hoc ut novam figuram,

vel novum adipiscantur firmum, resistentia superanda adhuc major est; ergo patet partes organicas corporis nostri resistere omni figuræ, sitûs & molis mutationi.

23. SCHOLIUM. Duæ sunt partibus nostris vires resistentes, scilicet vis quâ fibræ nostræ suæ elongationi resistunt, & in sui contractionem nituntur, quæ vis *elasticitas* vel contractilitas dicitur; altera est vis quâ distractæ suæ ruptioni resistunt, & *tenacitas* vocatur. Vires illas diversi generis esse docet observatio, qua constat carnes animalium, foemellarum potissimum annosarum, esse parum elasticas, seu facillè elongari, & tamen esse tenacissimas, ita ut carnes ovillæ à vervecinis eâ ratione distingui possint; ita & coria licet flaccida & mollia vix elastica multum tenacitatis habent; è contrâ verò ligna viridia, quæ facillè frangi possunt, non ita facillè possunt elongari; vitrum admodum elasticum est, tamen fragile; ergo diversa est elasticitas à tenacitate.

24. Utraque vis si cætera sint paria est in partibus ejusdem diametri ut quadrata diametrorum, vel ut numerus fibrarum, adeoque resistentia utraque crescit in partibus prout sunt crassiores.

25. SCHOLIUM I. Tenacitas absoluta partium corporis humani diversa est pro temperamento, ætate, sexu; major in adultis & annosis, ut ex usu culinario notum est, minor in junioribus faginatis, delicatè nutritis, non multum exercitatis. Cutis, ligamenta, tendines, membranæ majori tenacitate gaudent quàm cæteræ partes molles: mollissimæ & tenerimæ partes sunt cerebrum, cerebellum, medulla spinalis, lien: mollis, sed tenax est pulmo, vesica: firma & tenax arteria, intestinum, uterus, renes; durum, sed fragile pancreas, hepar.

26. SCHOLIUM II. Loramentum cutis humanæ, viginti quatuor post mortem horis resectum, longitudinale, unius lineæ quadratæ sectionem habens, sustinet citra ruptionem plures quàm ducentas libras, ut expertus sum.

Tenacitas ventriculi humani non excedit libras 30, ex meis & Halesianis experimentis, at tenacitas arteriarum est quàm maxima.

In pede vituli, cujus circumferentia erat 4 pollicum, si ponamus crassitiem periostei uni semi-lineæ æqualem, sectio transversa totius periostei erat 12 linearum; illa autem juxta experimentum 22 D. *Hales dans l'Hamastatique*, sustinuit ante ruptionem 431 libras, & symphysis sola periosteo nudata sustinuit tantum 119 libras, licet symphysis haberet sectionem æqualem 182 lineis: ergo tenacitas symphysis est 3. 6 vicibus minor tenacitate cutis.

27. Resistentiæ fibrarum viribus eas distrahentibus sunt in ratione simplâ densitatis earum.

28. Partes eò densiores sunt, quò intra datum spatium plures fibras ejusdem generis obtinent; sic caro musculi minùs est densa ejus tendine, quantò pauciores in eadem transversâ sectione fibras longitudinales obtinet quàm ipse tendo. Docet autem experientia quòd multò minori vi rumpatur fasciculus carnis muscularis, quàm fasciculus tendineus ejusdem diame-

tri, prout plures in tendine secundæ sunt fibræ quàm in pari fasciculo carneo.

29. Eamdem verò esse ventris totius musculi tenacitatem quàm sui tendinis docet experientia, quâ constat non faciliùs dirumpi musculos in ventre quàm in tendine, quippe cùm idem sit hinc & inde fibrarum tenacium numerus.

30. Flexilitas & ductilitas fibrarum æstimatur ex quantitate elongationis quam patiuntur directè, & ex intensitate potentiæ ipsas distrahentis inverse; adeoque carnes, tendines eò minorem habent contractilitatem, quò ab iisdem viribus magis intra datum tempus se elongari patiuntur.

31. Contractilitas partium nostrarum est in ratione inversâ earum longitudinis.

32. Etenim docet experientia ab iisdem ponderibus appensis capillos, chordas fidium, loramenta cutis eò magis elongari, quò majorem obtinent nativam longitudinem, adeoque ad majorem sagittam earum arcus inflecti à ponderibus, vel viribus inflectentibus; verùm quò magis se ab iisdem viribus diduci patiuntur chordæ, eò minus contractiles sunt: ergo contractilitas partium est in ratione inversâ nativæ longitudinis.

33. Sic si capillum humanum pedis longitudine, pondere unius uncie elongemus ad lineas duas, eodem pondere duplo brevior capillus unâ tantùm lineâ elongabitur.

34. Contractilitas partium corporis humani est ut earum tensio.

35. Illa propositio verissima est, licèt in scholis continuò contradiccionem patiatur: si enim loramentum cutis humanæ diversis & successivè majoribus ponderibus distrahatur, docet observatio quòd cùm nativâ majorem adepta est tensionem, tunc quò magis elongatur & tenditur, eò major vis requiratur ut ulteriùs elongetur, seu quòd eodem recidit, eò magis nitatur ad sui contractionem: sed nifus in contractionem est contractilitas seu elasticitas; ergo contractilitas partium corporis humani est ut earum tensio.

36. Vulgò objiunt scholastici fibras sic distensas suum tonum amittere; & tamen eas adhuc tensas supponunt, quòd est contradictorium: statim enim atque fibra suum tonum amittit, ea statim laxatur, vel rumpitur; utrobique verò jam nulla est vel saltem non eadem tensio, adeoque non minus verum est quòd contractilitas fibrarum tandiu crescat, quandiu crescit earum tensio.

37. *Experimentum.* In recenti cadavere mensuravi loramentum cutis tres pollices longum longitudinale, axi brachii parallelum; illos tres pollices totidem lineis nigris distinxì, dein loramentum dissecui & à cute separavi; hoc loramentum separatum decurtatum est sponte, & habuit tantùm duos pollices, sed cùm proprio pondere traheretur, pendulum scilicet, longitudo fuit 28. 3 linearum. Hinc sequitur vim contractilem in cadavere eam esse, ut unâ tertiâ longitudinis nativæ parte cutis loramentum decurtare posset.

38. *Experimentum.* In aliò cadavere, similibus cum cautelis, sumpsi

tria loramenta æqualis latitudinis & ejusdem in corpore directionis quæ erant ante excisionem inter se 93 lin. 70 lin. 46 lin. & post excisionem inventa sunt 71. 2, 53. 6, 35. 6.

Hinc sequitur, ut patebit attendenti, decurtationes loramentorum ejusdem latitudinis esse nativis longitudinibus proportionales.

39. Hinc sequitur etiam contractilitates cutis in diversis cadaveribus esse diversas. Nam in primo cadavere contractio ad longitudinem erat, ut 1 ad 3: in hoc verò casu, ut 3 ad 10: seu ut 1 ad 3: sed fatendum est in tam delicatis mensuris errorem semi-lineæ facillè obrepere posse.

40. *Experimentum.* Loramentum 36 lineas longum, sed ab excisione ad duos pollices decurtatum, appensis ponderibus in pristinam 36 lin. longitudinem deduxi; dein verò pondera æqualia, æqualibus temporum intervallis, illi appendi, & productiones creverunt juxta tabulam sequentem: loramentum erat semi-pollicem latum ex cute humanâ desumptum.

41. Pondera appensa.	Productiones in lineis decimalib.	Pondera appensa.	Productiones in lineis decimalib.
1.	4.	11.	20.
2.	7.	12.	21.
3.	9.	13.	23.
4.	10.	14.	24.
5.	12.	15.	24.
6.	13.	16.	25.
7.	15.	17.	26.
8.	18.	18.	27.
9.	19.	19.	27.
10.	19.	20.	28.

42. Hoc loramentum appenso pondere 134 drachmarum extensum est supra tres pollices unâ tantum duodecimâ suæ nativæ longitudinis parte.

43. Primis ponderibus elongationes erant multò majores, quàm cum majorem tensionem adeptum erat loramentum; cum à primo pondere, quod erat 633. 3 granorum, extensum fuerit quatuor decimalibus partibus unius lineæ, à decuplo verò pondere non 40. decimalibus, sed tantum circiter 19 vel 20 harumce partium excreverit, adeoque duplo minùs elongatum fuerit, & à pondere vigecuplo non 80, sed tantum 28 partibus, adeoque triplo ferè minùs excreverit.

44. Elongationes loramentorum cutis humanæ crescunt quidem à viribus ea distrahentibus, sed in minori ratione, quàm ponderum, seu virium distrahentium, ita ut extensio duplo major exigat vim decies majorem, & elongatio septies major exigat vim vigesies majorem.

45. *Experimentum.* Capillos humanos & crines equinos appensis ponderibus affixi tabulæ verticali, & elapso aliquo tempore vidi eos unâ 25^a sui parte

parte sensim elongatos fuisse, & sic quievissè, quamdiu thermometer & barometrum quiescebant; sed accedente humiditate & calore elongabantur, accedente siccitate aëris & frigore decurtabantur iterum.

46. Ex hoc experimento aliquoties repetito sequitur fibras semel datâ vi distensas, sponte successu temporis laxari; fibræ enim, quæ appenso eodem pondere longiores deinde evadunt, tantumdem laxiores fiunt.

47. Sequitur etiam ab aëre calido & humido laxari fibras simplices animalium, non intortas, & à frigido ac sicco decurtari.

48. Unde patet ratio, cur successu temporis phlegmonum dolor sponte minuatur, etiam non mutatâ tempestate, laxatis scilicet fibris.

49. Sequitur etiam cur dolores partium tenfarum à frigore & siccitate intendantur, fomentis verò calidis & humidis leniantur.

50. Circa actionem medicaminum in fibris laxandis vel distrahendis summam attentionem merentur egregia *Illustriss. Brian Robinson* experimenta in tractatu de *Animali Œconomia*, quæ cum non repetierim, istis recensere supersedeo.

51. *Experimentum.* Sumpsi arteriam carotidem canis recens jugulati, & ante excisionem mensuravi in ipsius longitudinè 27. 7 lineas; ea resecta habuit 12 lineas: dein illius extrema machinæ applicata longitudinaliter traxi, usquequo in medio transversim rumperetur arteria. Sed paulò antequam rumperetur illa habuit longitudinem duplam seu 55 linearum. Idem bis repetii in arteriis & in venis.

52. **COROLLARIUM.** Antequam arteria, sensim distrahendo intra aliquot temporis minuta, rumpi queat, illi vis tanta applicanda est quanta ad ejus longitudinem duplicandam requiritur, quæ certè vis est maxima, sed non faciliè determinanda. Conferantur experimenta (26).

53. Sequitur etiam arteriæ diductionem citra rupturam eam fieri posse intra breve tempus quæ sectionem nativæ quadruplam acquirat, quandoquidem fibras circulares, ut expertus sum, distrahendo possumus duplo longiores reddere antequam rumpantur.

54. Cutis & arteria carotis simili experimento expositæ sunt. Habebant autem ante extensionem in cadavere scilicet tres pollices atramento distinctos. Extensæ habuerunt 6 pollices & statim ruptæ sunt; singula fragmenta ita decurtata sunt illicò, ut simul sumpta tres tantum pollices haberent, quod ante experimentum non credidissim.

55. Non inde sequitur fibrarum & vasorum elasticitatem permanere post distractiones omnium maximas, nisi temporis ad distrahendum impensæ ratio habeatur; certum quippe est quòd si tamdiu perseveret tractio ut succus nutritivus appellens possit vacuola fibrarum à distractione relicta replere, tunc fibra laxatur, & in contractionem minus nititur, ut patet ex antiquorum anevrysmatum incisione.

56. *Experimentum.* Æqualia vulnera eodem instrumento infixi cadaveri recenti, & animali viventi, verum alia transversim, alia verò longitudinaliter, seu secundum artuum directionem, & observavi illico labia vulne-

ris à se invicem recedere, statim velocius, dein tardius usque ad æquilibrium; hiatus autem vulneris longitudinalis fuit ad hiatus transversalis ut 5 ad 12.

57. COROLLARIUM. Hiant vulnera pro ratione tensionis fibrarum resectarum, adeoque tensio fibrarum cutis longitudinalium est ad tensionem transversarum ut 12 ad 5, plus quàm duplo major. In arteriis semel observavi tensiones esse æquales in fibris transversis ac in longitudinalibus.

58. *Experimentum.* In cane denudavi hinc & inde muscolum cruris quo tibia extenditur, & unum vivo animali forcipibus secui; decurtatus est unâ tertia sui parte; longitudinem verò, adactis intra tendines ad æqualem distantiam aciculis, determinaveram; tentavi idem in altero musculo post mortem animalis, seu horâ integrâ post cessationem motûs cordis, & eadem fuit omnino retractio.

59. Errant itaque illi qui defectum elasticitatis incusant statim atque animal exspiravit, quod non consultâ experientiâ, & ut opinionem suam jure tueantur, temerè pronunciant.

60. Experimentum *Alexandri Stward*, quod multis ante eum annis institueram in Amphitheatro *D. Davisard*: in cane vivo dissecui arteriam, venam, nervumque comitem in collo, & alias in crure, atque eorum fasciculum filo hinc & indè constrinxi; distantia inter ligaturas fuit 27. 7. lineas; horum fasciculum transversim secui, habuit verò

arteria resecta	-	-	12. lin.
vena	-	-	13. 3.
nervus	-	-	24. 5.

61. In cadavere hominis ascitici pedibus oedematosis & à novem diebus mortui, idem experimentum in crure & in brachio institui, in ambobus mensuravi 6 pollices.

Habuit verò arteria resecta	-	4. p.	1. lin.
vena	-	4.	1.
nervus	-	5.	3. 5.

62. Sequitur ex primo experimento in vivis arteriæ tensionem esse ad tensionem nervi ut - - - - - 15. 7 ad 3. 2.

Tensionem arteriæ, ad tensionem venæ ut - 15. 7 ad 14. 4.

Venæ tensionem ad tensionem nervi ut - - 14. 4 ad 3. 2.

63. Sequitur ex altero experimento quod arteriæ tensio ad tensionem nervi fit in cadavere ut - - - - - 23 ad 8. 5.

Venæ tensio ad tensionem nervi ut - - - 23 ad 8. 5.

Arteriæ tensio ad tensionem venæ ut - - - 23 ad 23.

64. COROLLARIUM. In hoc cadavere nervus non minorem habuit post novem dies elasticitatem ac in cane vivo.

65. COROLLARIUM. Arteriæ & venæ in cadaveribus antiquis multò magis relaxantur propter tunicam earum muscularem: muscoli vix in antiquis cadaveribus habent duodecimam elasticitatis nativæ partem.

66. SCHOLIUM I. Si vulnus infligatur plantæ pedum rusticorum, quæ scilicet valde est dura & callosa, nullus observatur hiatus; vix ullus, si vulnus infligatur cruribus dudum œdematosi, in quo etiam casu cutis introrsum flectitur & subsidet, sero scilicet, quod eam sustinebat, ex adiposis cellulis elapso.

67. SCHOLIUM II. Vulnus carnibus infligatum relinquit hiatus cuneiformem in cute latiore, intus continuò strictiorem, & labia vulneris in curvam inflectuntur.

68. Si carotis vel loramentum cutis ejusdem ubique latitudinis harpaginibus hinc & inde firmiter compressum elongetur, margines citò parallelissimum suum amittunt, & in medio longitudinis multò minùs distant quàm in extremis, seu margines in arcum introrsum curvantur. Aortæ frustum, sic distractum, duplo angustius evasit in medio quàm in suis extremis paulò antequam rumperetur; hujus phænomeni rationem mechanicam detegere non est arduum.

69. COROLLARIUM. Cùm vasa, nervi, canales quilibet distrahantur, eorum sectiones in medio longitudinis tantò minores evadunt, quò magis distrahantur, & in maximâ distractione quadruplo angustiores possunt evadere.

70. Si fibras longitudinales pro *stamine* habeamus, & transversas pro *trama* seu subtegmine, nominibus à textrina mutuatis, stamen in homine magis est tensum, quàm subtegmen.

71. Si tela in omnem sensum æqualiter distrahatur, intercapedines pari passu crescent ut areæ telæ. Si verò stramen fortius tensum sit quàm subtegmen, vel reciprocè, intercapedines non erunt quadratæ, sed oblongæ.

72. In vasis dilatatis pori seu intercapedines nativam figuram servare debent, quin fibræ longitudinales æque tensæ sint ac transversales, sed non idem in tumoribus cutis debet accidere.

73. *Experimentum.* Adolescentis recens mortui vesicam urinariam assumpsi, & extremo infimo tubi vitrei in pollices & semi-pollices divisi ita aptavi, ut aquam ab illo influentem reciperet; statim intumuit vesica ita ut altitudo aquæ in tubo foret æqualis altitudini vesicæ in apice, & ea mihi videtur maxima, quam in vivo homine sano patitur, vesicæ amplitudo. Deinde verò tantum aquæ affudi, ut pollice & semisse aqua supra hoc punctum emereret, & filum liberè vesicæ circumductum, quod erat 145 lin. longum, ita ut ambo ejus extrema se tangerent, non ampliùs potuit vesicam undique amplecti, ejusque extrema 5 lineis à se recesserunt, dein tantumdem aquæ addidi ut duplò magis seu tres pollices emereret, & fila extrema recesserunt ab invicem 12 $\frac{1}{2}$ lineis, & sic successivè juxta hanc tabulam.

Altitudines aquæ in tubo.	Circumfer. veficæ augmentum.	Altitudines aquæ in tubo.	Circumfer. veficæ augmentum.
1 p. $\frac{1}{2}$	5 lin.	18 p.	29. 5.
3.	12. 5.	19 $\frac{1}{2}$	30 $\frac{1}{2}$
4 $\frac{1}{2}$	16.	21.	31 $\frac{1}{2}$
6.	19.	22 $\frac{1}{2}$	33.
7 $\frac{1}{2}$	21.	24.	34.
9.	23.	25 5.	35.
10 $\frac{1}{2}$	24.	27.	36.
12	26.	28 5.	37.
13 $\frac{1}{2}$	26. 5.	30.	38.
15	27 $\frac{1}{2}$	31 5.	39.
16 $\frac{1}{2}$	28 $\frac{1}{2}$	34.	40.

& vefica tunc crepuit.

74. COROLLARIUM. Veficæ minor circumferentia, feu tranſverſa habuit, cùm plena erat & nondum diſtenſa, 154 lineas; crevit autem circumferentia in primo experimento 5 lineis, in ſecundo 12. 5, tercio 16, & ſic porro. Quoniam verò volumina ſunt ut circumferentiarum cubi, illa incrementa fuerunt

Volumina.	Vires.	Differentiæ.
1. 491.	1.	
3. 652.	2.	2. 124. 26.
4. 915.	3.	3. 868. 12.
5. 359.	5.	4. 488. 12.
5. 979.	10.	5. 048. 11.
6. 539.	15.	5. 586.
7. 077.	20.	

75. Ex hac tabulâ ſequitur increſcere quidem volumina creſcentibus viribus diſtendentibus, ita tamen ut priora incrementa multò majora ſint quàm ſubſequentia, ita ut cùm vis, ut unum, produxit incrementum ut 21, vis dupla producat incrementum non ut 42, ſed ut 38: vis tripla producat incrementum non ut 63, ſed ut 44: vis quadrupla non ut 84, ſed ut 50: & vis quintupla non ut 105, ſed ut 55, ſeu dimidio minorem.

76. Veriſimillimum eſt incrementa longitudinum in fibris eamdem ſequi rationem ac ſequuntur ordinatæ curvæ logarithmicæ, cujus abſciſſæ repræſentantur à viribus diſtendentibus, verum multò majori diligentia & numero forent inſtituenda experimenta ut theoriæ quadraret experientia.

77. Tumores vix unquam fiunt in vâſis majufculis arterioſis à cauſâ internâ,

ternâ, quia demonstrante *Halesio* vis tenacitatis eorum vigesies major est quàm vis maximâ sanguinis per illas fluentis, *Hæmæstaticæ exper.* 22.

78. Verùm non ita se res habet in capillaribus vasis; quippe tenuitas & laxitas parietum decrefcit in vasis juxta eandem rationem, quâ summa peripheriarum ramorum ejusdem trunci major est peripheriâ trunci; cum autem propter numerum capillarium ex eodem trunco oriundorum portentofum, summa circumferentiarum multoties excedit peripheriam trunci, fequitur ab eadem vi preffivâ sanguinis vafa capillaria multo magis dilatatum iri, quàm arteriæ majusculæ. (vide. *Pulfûs & circulat. Theoriam Monfpel.* 1752 editam, art. 44. 47.)

79. Quare verò tam debilia vafa in ftatu fano æquilibrent preffionem fui sanguinis, & non intumefcant, ratio est quod quantò debiliora funt fuis truncis, tantò minor est preffio lateralis, quam à præterfluente fuo fanguine experiuntur (*Pulfûs theoria* §. 60. 72). Verùm fi minima vafa obftructa fuerint, tunc quoniam fanguis arteriofus in iftas agit totâ illâ vi, quâ in truncos obftructos ageret, & illæ tamen multoties laxiores & flexiliores funt truncis, neceffum est ea portentofè dilatari, ut docet obfervatio & *theoria pulfûs* §. 109 & fequentibus.

80. Si fruftulum carnis, undique æqualiter flexibile & vasis capillaribus conflatum, intumefcat à fanguine vafa capillaria dilatante, illud inter crefcendum figuram fuam non mutabit; verùm fi involvatur intra capsulam flexibilem, & illa capsula refiftat fuæ ampliationi, tunc temporis capsula figuram quantum fieri potest sphæroideam adipifcetur, quia quâ parte ejus parietes funt complanati, eâ minùs refiftunt fuæ expansioni, adeoque magis recedent à centro quàm partes prominentes; nec fuperveniet æquilibrium, nifi cum omnes partes æqualiter à centro fuerint remotæ, feu corpus fubglobofum evaferit. Idem accidit partibus corporis humani, ut mufculis, glandulis, membranâ fuâ cellulari involutis, quarum proinde intumefcentia figuram globofam affectat, ut docet obfervatio.

81. Si verò tantum dilatentur vafa membranæ cellularis cuti fupposita, tunc quia fluidum inferciens in viciniam undequaque potest diffundi, quippe cum cellulæ lateraliter inter fe communicent, in omnem plagam tumor ille diffufus erit, & figuram artûs affecti fequetur, non verò fupereminebit ad infiar globi, ut docet œdema, emphyfema: idem evenire debet vasis reticularibus cutaneis, aut alterius cujufvis membranæ, quæ cum per retiformem nexum invicem in omnem plagam fupra hanc membranam communicent, inde tumor folidus, fed fupercialis & diffufus obfervari debet, ut accidit in eryfipelate.

82. Sedes ergo infarctûs phlegmonodei diverfa est à fede infarctûs eryfipelatofi & œdematofi. Prior est in fpatio folido, quod undique ex paucis arteriis ramofiffimis fanguinem accipit, & in paucas venas dein refundit, unde in sphæram vel sphæroideum folidum debet pars intumefcere; pofteriores funt in eodem plano reticulari vaforum aut cellularum quæ vix in altum excrefcere poffunt.

83. Docent Geometræ quòd si tela expansa prematur ab eâdem vi in omnibus punctis suis, ea tela, vel minimâ vi, inflectatur in curvam, & deinceps crescente vi, magis ac magis incurvetur; atque si tela in faccum fuerit conformata, seu undique clausa, & distendatur à fluido, illa tela in corpus sphæricum ellipticumve debet immutari (*Bernouilli de motu muscolari, Hermannii Phoronom. &c*): res autem eodem recidit sive tantum aqua intra hunc faccum fuerit contenta, sive faccus fuerit spongiis refertus, quæ spongiæ ab aquâ distendantur, nam pari passu crescet ab intumescentiâ spongiarum pressio lateralis æqualiter in omnem loci differentiam, ex quâ æqualitate pressionis exsurgit tumoris sphæricitas, si æqualis fuerit in omnem plagam resistentia.

84. Hinc patet cur obstructo frustulo cujusdam visceris, ut pulmonis, hepatis, utcumque polyhedrico, illud frustulum in tumorem sphæroideum mutetur, quia scilicet conflatum est ex vasculis capillaribus sanguinem ab uno trunco recipientibus, in unum refundentibus, & singuli lobi capsula cellulari vestiuntur, ut docet anatomia; ita ut sanguis facîle in ramos vicinos intra ejus capsulæ cancellos possit se diffundere, sed non ita facîle extra capsulam; unde idem accidit ac sacculo polyhedrico spongiis madentibus pleno, qui figuram sphæricam adipisceretur, nisi foret undique involutus aliis facculis pari passu & robore excrescentibus.

85. Inde concludere, ni fallor, possumus tumores sphæroideos eos esse, quorum substantia est veluti sacculo involuta, vel capsulata, ut sunt omnes glandulæ & viscera ex glandulis conflata; è contrâ verò tumores diffusi, erysipelatosi, œdematosi, fiunt intra vasa vel cellulas telæ instar expansas adeoque non coercitas.

86. Venæ ad eandem à corde distantiam positæ non solum sunt arteriis comitibus ferè duplo capaciores, verum, ut docet observatio, fibras habent circulares multo ductiliores, quàm arteriæ; ita ut tum ratione tenuitatis parietum, venæ ejusdem nativæ diametri ac arteriæ, possint ab eadem vi fluidi immissi crescere unâ tertiâ parte magis quàm arteriæ (*Theoria pulsus* §. 17. ad 20). Hinc sequitur tumores in visceribus venosis magis excrescere posse quàm in arteriosis, & tunc tumores maximè dilatari, cum infarctus ex arteriis transit in venas, quod videtur fieri in odontalgia catarhali; cum enim materies cocta & fluxilis evasit, tunc subito intumescunt genæ, simulque dolor remittitur, quia venæ multò laxioris & minùs sensibilis textûs sunt quàm arteriæ.

87. Partes intumescentiæ suæ resistunt vi contractilitatis suæ (patet ex propos. I n. 23.) verum quò major est crassities parietum vasorum & canalium cæteris paribus, eò major est contractilitas (§. 24): ergo quò crassiores sunt membranæ distendendæ cæteris paribus, eò minor futura est intumescencia. Sic certum est intra fistulas osseas fieri quandoque maximas congestiones, quæ tamen parietum osseorum resistentiam vincere non possunt, unde nullus tumor: è contrâ in vasis lymphaticis vel levissima pressio lateralis vas in magnam molem extendit.

88. Quò densiores sunt & compactiores membranæ vasa vel viscera coercentes,

centes, eò major est ipsarum contractilitas superanda ad hoc ut intumescant; sic arteriæ ejusdem crassitie ac venæ, cum duplo aut triplo majorem habeant firmitatem quàm illæ, tantò minùs ab eadem pressione internâ diducuntur.

89. Resistentiæ itaque, quas partes opponunt suæ intumescentiæ, sunt in ratione compositâ crassitie & densitatis membranarum, earum vasâ & molem constituentium, involventium; cum itaque lien omnium viscerum minimè coerceatur, & textûs sit aliunde mollissimi, lien in molem immensam, quantum fert abdominis cavitas, potest excrescere. Pulmones quidem intra datos limites à cavo pectoris coercentur, verùm eorum lobi seorsim sunt in excrescendo liberi, textuque ductilissimo præditi; nam exigua vi distracti pulmones in omnem plagam possunt evadere duplo se ipsis longiores; ergo infarctus in lobis pulmonis facillè possunt admodum intumescere.

90. Cæteris paribus intumescencia partis intra suæ tenacitatis limites est eò major, quò major vis distendens ipsi applicatur; sed tamen intumescencia crescit in minori ratione quàm vires distendentes (75).

91. Si initio intumescat viscus in duplum sui voluminis per vim ut 2, illud non potest intumescere triplo magis, nisi per vim quinquies majorem, seu ut 10; patet ex tabula (74): ergo semel intumefactum viscus non potest sine atrocissimis doloribus ulterius intumescere, quippe cum necessariò applicanda sit vis multò major, quàm quæ huic intumescentiæ respondet; atque cum hæc vis reactionem parem experiatur, adeoque distensionem maximam, ex quâ dolor proportionalis exurgit, semel enatus tumor non potest crescere intra vasa ejusdem generis, quin atrocissimus dolor exurgat.

92. Induratio & renixus partis crescit in ratione quâ crescit partis intumescencia, habitâ partium distendentium ratione. Etenim intumescencia minùs crescit quàm vires distendentes. Verùm distensio crescit, ut vis distendens directè, & ut elongatio inversè; ergo cum vis distendens increfcit & elongatio fibrarum non pari passu crescit, tantò major evadit partis renixus & durities.

93. SCHOLIUM. Si fibra pari passu elongetur, quò majoribus viribus distrahitur, ejus tensio minùs crescit, quàm si non elongetur, ut quisque facillè concipit.

94. Quò magis accedit fibra ad terminum extremum suæ tensionis, eò magis accedit ad terminum suæ tenacitatis, qui in eodem extremo puncto concurrat; ergo quò major evadit durities & renixus tumoris citò crescentis, seu ejusdem tensio, eò magis imminet periculum ruptionis, unde effusio sanguinis; hinc inflammatio systrophica, vel etiam sphacelus.

95. Ad sphacelum in hoc casu vitandum, vitanda est vasorum disruptio, quod ipsa præstare possunt emollientia, quorum usu quidem tumor excrescet, sed sine tanto ruptionis periculo, quàm cum fibræ rigiditatem & tensionem suam servant, nec remittitur vis distendens.

Ad sphacelum in hoc casu vitandum, altera methodus est, ut vis distendens minuat, quod præstant phlebotomiæ repetitæ, & victus tenuis.

96. Ergo si phlegmonodei aut erysipelatosi tumores gangrænam minuentur, duplò utilius est simul emollire fibras potu & fotu diluentibus, atque vires cruoris distendentis detrahare victu tenui, & evacuatoriis, quàm alterutrum tantum auxilium adhibere.

97. Repellentia dicuntur ea medicamina, quæ fibras condensando, & fluida coagulando impediunt ne tumores inflammatorii excrescant; verùm cum augmentum tumoris inflammatorii, dum perstant vires sanguinis distensivæ, non ita periculosum sit quàm ejus ruptio, atque cum ea medicamina difficiliorem reddant ejus extensionem, repellentia in hoc casu noxia sunt.

98. Ex corollario 46 sequitur, tensionem fibrarum corporis sponte remitti solo lapsu temporis, adeoque phlegmones tensio & dolor, si non crescat in dies, tolerabilior evadit & minuitur. Operæ itaque pretium est expectare, si fieri possit, & impedire tensionis augmentum; tempore scilicet res ægri in melius mutantur, à fortiori verò si apta adhibeantur interim auxilia.

99. Ex corollario 47 aër calidus & humidus fibras relaxat; sed in phlegmone sæpissimè relaxatio utilis est; ergo aërem calidum & humidum haurire, seu quod eodem recidit, fotibus emollientibus, tepidisque tumorem mitigare proficuum est.

100. Docet experientia partes corporis humani citra noxam, aut earum destructionem, portentose intumescere posse, modò tardigrada fiat expansio, teste graviditate, ascite, nattâ, &c. Ast quâ proportionem tumescit pars infarctâ, eadem ratione dilatantur & intercapedines tunicarum (71), & modò pari passu non crescat tensio, crescunt ut totum; expansis autem vasis, fluida prius ipsis impacta & inhærentia per vias liberiores fluere possunt, adeoque & infarctus referari, & hæc prima ad resolutionem via. Dilatatis excretoriorum cutaneorum osculis, & vasorum intercapedinibus, materiæ resolutæ possunt ex illis effluere, perspirare; unde curatur infarctus, & hic est alter resolutionis modus.

101. Non tamen semper metuendum est, ne partes admodum distensæ, resolutò infarctu, pristinum volumen non recuperent: docet enim experientia maximam inesse partibus ductilitatem & elasticitatem, cum quædam viscera, ut uterus, volumen millies majus adipisci possint, illibatâ fere suâ elasticitate, imò identidem portentose ampliari, & iterum constringi.

102. Sunt tamen partes in humano corpore ita parum elasticæ, quales sunt mammæ, cutis inguinum, genitalium, faciei, palpebrarum, quæ facillè diducuntur, elongantur, nec facillè pristinum tonum recuperant, & illas à primis distinguere possunt anatomici; quippe si acum adigant, ut fit inter consuendam cadaverum exenteratorum cutem, non rarò notavimus partes superius recensitas multò facilius dividi, quàm cutis dorfi, brachiorum, aliarumve partium.

103. Tumores partium corporis humani prius sani fiunt à viribus partium ut plurimum fluidarum partes continentes extrorsum prementibus.

104. Tumores fiunt ex fluidis intra vasa vel receptacula contentis; illa verò vasa & receptacula, quandiu elasticitate gaudent, nituntur in sui contractionem; cum autem intumescunt, illa tendunt in omnem loci differentiam ab interioribus ad exteriora: cum itaque sola fluida in ipsis contenta premant extrorsum & in omnem loci differentiam; sola fluida sunt instrumenta, quorum actioni ea intumescencia possit tribui.

105. Verum fluida non ratione sui ponderis solius hos tumores inducere possunt, cum non ea sit altitudo columnæ fluidi superincumbentis, quæ possit vim illis sufficientem impertiri, nisi elasticitas partium continentium sit ablata: ergo vis illorum fluidorum ab alio fonte repetenda est.

106. Sunt quidem in primis viis potissimum fluida rarefscibilia & summè elastica, aer scilicet, flatus, quæ calore, putredine, fermentatione ita possunt expandi, ut membranas ambientes summâ vi distendant, ut patet in tympanite, ructu, emphysemate, pneumatosi, &c: ergo tumores flatulenti vi aëris expansivæ tribuendi sunt. Verum sunt & alii qui sanguinis solis viribus, aut lymphæ solius actioni sunt tribuendi, ut phlegmone, œdema: cum autem illa fluida nullum sensibile elaterium habeant, nisi calefiant, & calefacta vix una ducentesima sui parte excrescant, tumores paululum notabiles ipsorum fluidorum rarefscentiæ adscribi non possunt: superest igitur ut vi trusivæ à corde mutuatae tribuantur, potissimum viribus sanguinis & lymphæ, quibus vasa, membranasque coercentes in notabiles tumores diducere queant.

107. Vis circulatoria succum nutritium in diversas partes deducit; verum excrescentiæ fiunt à succo nutritio copiosius adhærente, & in solidas partes converso; & licet succus nutritivus vi adhæssionis in carnes & ossa dure scat, non tamen aliâ vi quàm vi trusivâ cordis ad partes appellit & eas diducit; ergo viribus trusivis cordis etiam tribuenda est hæc tumorum species, non tanquam causæ, sed tanquam principio. Si cum Hippocrate per partes contentas intelligamus fluida, per continentes verò solida seu membranas, evidens est vires trusivas fluidorum requiri ad hoc ut in homine prius sano partes continentes in tumorem eleventur.

108. Excessus virium in partibus contentis supra contractilitatem & resistantiam continentium est causa tumorum.

109. *Causa* dicitur illud ex quo alterius actualitas intelligitur; *principium* illud ex quo tantum intelligitur alterius possibilitas (*Pathol. method.* n°. 15.) atque causa est illud, quoposito solo producit effectus, quo solo sublato tollitur effectus (*Marionte Essai de Logique*), & ex hoc causa cognoscitur, quod effectus integer illi sit continuo proportionalis (*Wolf. Mechan.* §. 24.)

110. His positis certum est partes corporis humani continentes cum contentis continuo luctari; quippe imminutâ partium contentarum resistantiâ, statim continentes in tumorem attolluntur; sic detracto aëris pondere per appositam cucurbitulam pars supposita illico intumescit; sectâ externâ arteriæ

cujusvis tunicâ, adeoque imminuto illius robore, cæteræ tunicæ in anevrysmâ elevantur, &c: è contra verò adaucto partium continentium robore, elaterio, pressione, ut fit per frigida, per spasmodum, pressionem, per adstringentia, partes continentés constringuntur: è contra verò cum perstat æquilibrium inter partes continentés & contentas, neutra mutatur quoad volumen. Verùm potentix oppositæ, quæ ideò quiescunt, quia in se agunt momentis virium æqualibus, luctari & se mutuò æquilibrari dicuntur: ergo partes continentés & contentæ continuò luctantur.

111. Jam verò cum partes continentés cum continentibus in æquilibrio positæ sint, quandiu nec crescunt, nec decrescunt illæ partes, earumque momenta æqualia sunt, impossibile est eas intumescere; verùm si vis, quâ partes contentæ extrorsum urgent continentés, istarum vires contractivas superet, non potest fieri quin continentés eleventur & extrorsum flectantur; cum ergo causa efficiens illud sit ex quo intelligitur alterius actualitas, & cum, hac positâ, necessariò ponatur alterum, ablatâ tollatur, evidens est excessum virium, quibus partes contentæ continentés extrorsum premunt, esse tumorum causam quæsitam.

112. Intelligitur etiam tantò majorem fore tumorem, quantò major erit vis partes continentés distrahens supra ipsarum contractilitatem, quantacumque sit istarum vis absoluta, aut quantalacumque sit contentarum energia; ergo tumor seu effectus illi excessui virium erit continuò proportionalis.

113. Evidens est etiam quod si eousque, eâque velocitate partes continentés extendantur, ut demum ad ultimum suæ tenacitatis terminum deveniant, seu mediæ rumpantur, tunc temporis cessat actio contentorum in continentés partes, seu jam fluida in hac parte non amplius continentur, non agunt adversus membranas quæ ruptæ deficiunt, adeoque nullam vim in ipsas exercent; sed ubi nulla est actio mutua, nullaque vis, nullus est virium excessus, nec proinde tumor; unde sequitur quod rupto vase, anevrysmate, aut alio tumore, ita ut fluida non amplius retineantur à solidis, tumorem evanescere necessum est.

114. In excrescentiis, scirrhis, aliisque tumoribus hujusmodi, rupta quidem cute, nequaquam evanescit tumor, quia partes, ex quibus tumor componitur, non sunt fluidæ, de quibus hactenus agimus, sed propter earum cum suis vasis minimis adhærentiam, & viscositatem pro partibus solidis sunt habendæ; partes autem illæ non sufficienti vi protruduntur extrorsum, ut vel minimum extuberare possint, cum semel in tumorem scirrhosum, vel in partem solidam excrevere; adeoque cum vires, quibus extrorsum urgentur, sint tam exiguæ, ut propriam inertiam, proprium pondus non possint superare, partes illæ scirrhosæ, induratæ perstant in suo statu; quandoquidem ea lex est universi, ut quodcumque corpus perseveret in suo statu, nisi quatenus viribus applicatis cogitur statum suum mutare; præterea si consideremus in scirrho tot tumores exiguos, quot sunt vascula illum constituenta, quoniam semel induratâ parte scirrhosâ, inspissata fluida propria viscositate renituntur elasticitati vasorum, & nullam
fens-

fenfibilem vim trufivam habent, quâ vafa fua ulterius diftendant, nullus amplius fit tumor, fed ea perfiant in ftatu fuo. Quorfum autem corpora perfiant in ftatu fuo, fi nullæ vires de novo accedant, quæ ftatum mutant, nulla alia inquirenda eft ratio quàm lex univerfi, feu conftans & immutabilis fummi Numinis voluntas.

115. Effectus eft quodcumque phænomenum quatenus à cauâ fuâ producitur; adeoque eft mutatio: ergo ubi nulla mutatio, nullus effectus, & ubi nullus effectus, nulla cauâ. Ergo quæ non mutantur pro effectibus non funt habenda, feu nulla cauâ præter legem univerfi assignanda eft quorfum corpora perfiant in fuo ftatu, fi vires nullæ de novo ipsis applicentur; vide *Newton. Principia Mathematica l. 1.*

116. Nulla mutatio nec fieri in corporibus, nec concipi quidem poteft, nifi per motum. Verùm motûs cauâ dicitur *vis motrix*, (*Wolf. 137. Cofmol.*) & ex illâ concipitur poffibilitas tumoris, adeoque vis motrix eft cujufvis tumoris principium fine quo fieri non poteft, nec concipi ejus productio.

Non poffum itaque fati mirari doctrinam Neotericorum, qui cùm fe mechanicos profiteantur, & mechanicè omnia in Arte Medicâ explicare contendunt, intereâ pro tumorum cauâ non fanguinis motum, vel nifum, fed ejus tantùm hærentiam, ftagnationemve reponunt, quod certè apud mechanicæ peritos abfurdum eft.

117. Hærentia eft defectus motûs progressivi, adeoque quies columnarum fanguinis, quæ per vafa debent fluere: verùm ex lege univerfi, fi nulla vis accedat, corpora quiefcentia nunquam ftatum fuum, multò minus partium vicinarum, mutabunt; & jam fi mutant, ideo mutant quia moventur, cùm nulla concipi poffit in corporibus mutatio nifi per motum. Ergo hærentia non eft cauâ cur partes continentes in tumorem eleventur.

118. Ex eo quod fluidum in vafe hæreat, nil impedit quominus ab aliis cauâs partes vicinæ è loco moveantur, adeoque tumoris ipfarum poffibilitas intelligitur: verùm cùm cauâ & principium non minùs differant quàm actus differt à potentia; & cùm à potentia ad actum non valeat confequentia, à principio tumoris ad ejus productionem nulla pariter datur, feu principium non fufficit ad tumorem producendum.

119. Vix ullus eft uberior in Medicinâ fons errorum quàm illa cauâ & principii confufio, quam certè cautius vitare debuiffent Medici, cùm totius Artis Medicæ ftudium theoreticum in cauâs morborum dignofcendis verferetur; quippe ex cauâs & principiis tantùm indicationes curatorias eruendas effe contendit *Galenus*, & in hoc Dogmaticos ab Empiricis diftinguit. Si verò indiscriminatim principium pro cauâ accusetur, nihil eft quod pro morbi cujufvis cauâ non poffit haberi, cùm nihil eft ex quo non intelligatur morbi cujufvis poffibilitas. *Democritus* pro cauâ phrenitidis bilem ad cerebrum delatam accufabat; *Polybus* gener Hippocratis ftatum feu aërem pro quorumvis morborum cauâ habebat, (*libro de flatibus*.) quod faliffi-

mum esse nemo hodie ignorat; verum si illud causa sit ex quo alterius possibilitas intelligitur, seu quod quomodocumque ad alterius existentiam concurrat, certum erit bilem esse causam phrenitidis, & flatum omnium morborum; sed quod de bile dico, alter de saburrâ, alter de sanguine, de urinâ, de fluido nerveo pari jure pronuntiaturus est; unde nihil erit constans & certum in Arte Medicâ magis quàm in Astrologiâ & Alchemiâ.

120. Hærentia quidem fluidorum est principium tumorum, quatenus non potest hæreere sanguis, vigente vi circulatoriâ, quin eadem vi, quâ hæret, ipse resistat sanguini retrosequenti, qui proinde ex axi vasis in parietes diffunditur, ut docet Hydraulica; fluidorum enim actio lateralis in vasa crescit pro ratione quâ ipsis resistitur, & quâ ponè fortius urgentur. Verum hærentia illa est occasio tantum hujus sanguinis ad latera diffusionis, & vis movens sanguinem adversus hunc obicem est sola incusanda tanquam causa efficiens; quod ita verum est ut pluries observaverim, ligatis arteriis carotidibus in cane vivente, & altera vice ligatâ aortâ in abdomine, alterâ etiam ligatâ arteriâ intestinali in simili animali, licet animalia per diem supervixerint, & alia per hebdomadas; nullum tamen inter cor & ligaturam observavi tumorem saltem oculis conspicuum, tum quia pressio lateralis in arterias, si cordis vires non crescant, pro nihilo est habenda respectu resistentiæ arteriarum, vel quod illa animalia præ dolore & metu, (cùm nequidem ejularent, sed alterum continuò tremeret) vires suas vitales minores solito haberent. In minoribus vasis, si obstructa fuerint propter rationes mechanicas (78) allatas, non ita se res habet; pressio enim lateralis utcumque eadem ac in majoribus, cùm minores multo in tenuibus & laxis parietibus resistentias reperiat, eorum contractilitatem superat, unde tumor ex theoriâ jam expositâ.

121. Verum licet obstructio prævia sit frequentissimum tumorum principium, facile est demonstratu plures tumores sine ullâ obstructione quotidie fieri, quod, quia Neotericis paradoxum videtur, est paulò fufius ostendendum, & quoniam experimenta facilius intelliguntur quàm rationes ex hydraulicis petitæ, ab experimentis ordiar.

In cadavere tubum aliquot pedes altum verticaliter erectum & aquâ continuò plenum aptavi ureteri juxta renes; aqua illicò in vesicam influxit, & licet sphincter illius atonus foret, ut aiunt, & veluti paralyticus, licet muscoli in cadaveribus non exiguam sui elaterii partem fervent, illa aqua sensim in tumorem elevavit vesicam, nec guttula per urethram effluxit usquequò vesica multum intumuisset; tum autem cùm aqua ex urethrâ flueret, non proinde cessabat vesicæ tumor, imò cùm tubum aquâ plenum paululùm altiore in hoc experimento adhiberem, pari passu & aqua per urethram copiosius, velociusque effluxit, & simul vesica magis induruit atque intumuit. Ex quo patet non ab hærentiâ fluidi factum fuisse illius tumoris augmentum, cùm velocitas aquæ vesicam transfluentis, auctâ altitudine tubi, increfceret, nedum fieret hærentia.

122. Pluries experimentum idem in pulmone tentavi, tubum scilicet eum-

eundem aptavi arteriæ pulmonari, & aquâ calidâ, quam continebat, sensim in venas & in bronchia transfluente, illius vasa ita elutriavi sanguine, ut nivis instar albesceret pulmo; nemo sanè dixerit illius vasa magis quàm in statu sano infarcta; interea cùm aquam ex altitudine tubi tres pedes alti fluere sinerem, pulmo priùs ita collapsus, ut vix quartam cavi pectoris repleret partem, jam in tantum tumorem attollebatur, ut totum cavum expleret & multùm superemineret, interea dùm pleno rivo aqua ex venis pulmonaribus & etiam ex ore effluebat; imò adhibito tubo sex pedes alto, aqua multò velociùs efflueret quàm sanguis, persistente vitâ, in hoc circulabatur.

123. Unde evidentissimè liquet, quòd intumescencia partium potest consistere cum omnimodâ vasorum libertate, & cum solito majori fluidorum velocitate, quod qui negaverit in mediâ luce cœcutire velit. Non ita evidentia sunt experimenta in vivo homine instituta; interea tamen omnes Medici norunt quòd à validissimis exercitiis, ut cursu, non solum pulmones intumescant & turgeant, quod ex dyspnœâ illico obortâ, quandoque ex hæmoptysi superveniente licet augurari; verùm etiam tibiæ priùs frigore contractæ turgidiores evadant, ita ut vespere calcei angustiores videantur, annuli digitorum manûs premant arctiùs, collarium sit laxandum, &c.

124. Verùm ipsa docet Hydraulica & Anatomia non posse propelli majori vi sanguinem intra arterias ramosas, quin affrictus sanguinis cum vasis crescat pro ratione vis sanguinem urgentis, seu pro quadrato velocitatis impressæ; fluida enim antecedentia eò magis reagunt in subsequenter sanguinem, quò majori vi urgentur: norunt vel physices tyrones quod aqua manu leviter pressa vix resistat manui, sed si vehementer à manu percutiatur, tunc non secus ac corpus durum resistat, & hinc patet ratio cùr lapides, imò globi ex tormentis obliquè explosi, si superficiem aquæ attigerint, ab illa reflectantur tanquam à corpore solido, quod non accidit, si leniter in illam projiciantur.

125. His positis patet sanguinem in vasis priùs existentem non posse impeti & urgeri vehementiùs à subsequente, quin illi resistat, adeoque quin subsequens ad latera vasorum diffluat; nec obstat quòd sanguis antecedens circuletur, corpora enim in motu constituta resistunt suæ accelerationi, ut probat fusè *s'Gravesande*; nec minùs resiliunt lapides plani supra amnis superficiem juxta ejus fluentem obliquè projecti, quàm si transversim projicerentur, modò velociùs projiciantur quàm illa aqua diffluit.

126. Nil itaque jam obstat quominus intelligamus quòd ad hoc ut sanguis fortius agat in vasorum parietes, sufficit ut velociùs in ipsos propelatur.

127. Ad has incitas redacti Neoterici hoc unicum adeunt per fugium, quòd scilicet ille sanguinis impetus vasorum majorum tantùm pulsationem, non verò tumorem constantem producturus sit, & quòd ad intumescenciam totius corporis hoc sufficiat, non ad intumescenciam partis.

128. Verùm vanum est responsum, quippe cùm crescente vi cordis tru-

fivâ , non solùm crescat sanguinis impetus diastoles arteriarum tempore ; sed etiam tempore earum systoles , cùm arteriæ fortiùs diductæ , intermissâ per diastolem cordis sanguinis in ipsas pressione , fortiùs reagunt in sanguinem , eumque fortiùs urgent ; velocitas utroque tempore , licèt inæqualis , semper est major velocitate consuetâ , adeoque cùm datâ velocitate sanguinis majori , partes saltem aliquantulum debeant intumescere , certum est utroque tum systoles tum diastoles tempore eas in tumorem diductum iri , quod erat primum.

129. Quoad alteram perfugii partem , jam satis notum est ex *Illustriss. Halleri* observatis dari habenas nerveas , quæ pro animæ imperio (voluntario vel naturali , nihil ad rem) laxantur , vel stringuntur , unde pari passu vasa arteriosa , quæ ab ipsis ambiuntur , magis vel minùs patula fiunt : jam verò supponamus arteriæ v. g. mesentericæ orificium , cujus diameter est trium linearum , laxatis habenis , quatuor lineas in diametro acquirere , certum est quòd sanguis multò velociùs intra illius ramos influxurus sit quàm antea ; ut hujus asserti ratio pateat , notandum est sanguinem dum ex trunco in ramos procedit in spatia semper ampliora procedere , adeoque sanguis magis est compressus & coercitus in truncis quàm in ramis , quod patet ex saltu sanguinis ex truncis pertusis ; is enim decies longiùs exilit , quàm ex ramulis eodem vulnusculo perforatis , ut ulteriùs docent experimenta hydraulica *D. Carré* , *Mariotte* , &c , quod quantitas fluidorum , quæ ab eâdem vi truduntur per orificia diversa sit major in magnis in majori ratione , quàm quæ ab orificiorum amplitudine repetitur ; quippe cùm attritus oriundus à circumferentiâ , cui columna fluidi adhæret , est major in minoribus vasis quàm in majoribus respectivè ad quantitatem fluidi in ipsis contentam , paululum crescente orificio , quantitas transfluens crescit in majori ratione quàm orificiorum , seu minùs deperdit ex parte attritus quàm cùm per angustiora vasa fluebat , sic observante *D. Carré* (*Mem. de l'Acad. des Sc. 1703*) : ex orificio , cujus diameter est $2 \text{ \& } \frac{2}{3}$, duplo major effluit liquidi copia quàm ex eo , cujus diameter est 2 , licèt illa orificia non sint ut 72 & 36 , sed ut 64 & 36.

130. Exinde patet igitur laxatis illius , vel istius arteriæ habenis , & constrictis vicinis truncis , crescere impetum sanguinis in arteriam determinatam absque eo quod vis cordis intendatur , adeoque certam partem cale-
re , rubere , intumescere , dum cæteræ pallent , & frigent : hoc autem in animi pathematis & morbis observatur ; in verecundiâ scilicet laxatis habenis arteriam maxillarem ambientibus , & constrictis , ope nervi recurrentis , axillaribus , cruor toto ferè , quem à corde concepit , impetu fertur in faciem , & ruborem , calorem subitaneum genis impertit , sanguine ad has cutaneas arteriolas celerius appellente ; simile etiam accidit in pathemate quod miserationem comitatur , in quo licèt paleat facies , interea incalescunt subitò aures & tinniunt ; in insultu apoplexiæ non rarò totum caput , faciesque præsertim intumescit , rubet , turget ad lividinem usque ,
cum

cum calore, oculorum prominentia, &c, dum partes inferiores frigent & constringuntur.

131. Imò febres partiales observatæ, ut febris unius brachii quam recenset *Bonetus* (in *Sepulchreto de febr.*), ab eo mechanismo solum possunt explicari; quod autem in phlegmone, v. g. in panaritis, detur major calor, tumor, imò pulsatio fortior in brachio morbofo quam in altero, nemo potest negare; cum autem illa symptomata ab hærentia sanguinis nequaquam procedere possint tanquam à causâ, ut fufius ostendi (*Dissertation sur l'inflammation à la suite de l'Hæmastique*); superest ut ex impetu sanguinis in partem determinatam adaucto illa phænomena repetantur.

132. Principia tumorum sunt vel pressio contentorum in contenta solito major, vel reactio continentium solito minor.

133. Positâ enim pressione contentorum in continentia solito majori, fieri potest ut ea superent resistentiam continentium, si scilicet vires continentium pari passu non fuerint adauctæ, & reciprocè: ergo ex his intelligitur possibilitas tumorum, adeoque hæc sunt tumoris principia ex definitione (109).

134. COROLLARIUM. Quoniam in statu morbofo, ut in cachexiâ, ascite, chlorosi, reactio solidorum est maximè debilis, & vis gravitatis fluidorum eadem perstat, potest fieri ut lymphæ fluxilior solito, è cruore facilius separata, ponderans in partes decliviores, earum contractilitatem superet, adeoque eas in tumorem attollet, qui tumor frigidus, mollis, pallidus, indolens & prementis digiti vestigium servans, species est œdematis.

135. COROLLARIUM. Si verò lymphæ, adeps, mucus in vasis suis colligatur propter adhæsiorem mutuam partium accedentium cum indigenis, nec vasa resistere possint vi quâ hæc molculæ ad se invicem accedunt; aut vi quâ per columnam subsequenter urgentur, intereaque propter angustiam ramulorum ex hisce vasis prodeuntium non ulterius trudi possit fluidum illud viscosum, id ibi loci concrefcet, congeretur, atque si in succum nutritium & partes solidas mutetur, dabitur excrefcencia, secus erit scirrhus seu tumor durus, indolens, pallidus, vel cuti concolor, non elasticus: si autem vasa lymphatica uberiùs quàm par est diducta sint per antecedentem phlogosim, vel per contusionem, aut ruptis sanguiferis cellulæ adiposæ cruorem exceperint, quoniam nullum est ferè in illis elaterium, sanguis in ipsis cespitabit, quiescet, & in primo casu rubedinem, in altero livedinem præ se feret pars infarcta, talis est sugillatio, vetus ophthalmia caloris exers, maculæ lividæ seu vibices.

136. Si tumor est circumscriptus, calens, rubens, dolens, pulsatilis, ad suppurationem vergens, is *Phlegmone* dicitur: si verò diffusus seu portio majoris sphæræ rubens, acriter dolens, pressione albescens, uniformis, is *Erysipelas* est: ast si rubens, diffusus, pruriginosus, farinaceus, punctatus, ad desquamationem vergens *Herpes* vocatur. Plura in calce *Pathologiæ nostræ* tumorum genera & species videbis: isti ultimi tumores calidi vulgò dicuntur ob calorem comitem consueto majorem; priores, cum emphysemate, carcinomate, frigidi censentur.

137. Tumorum calidorum causa est impetus cruoris in vasa sæpius obstructa, major quàm est ipsorum nativa contractilitas. Frigidorum verò causa est contractilitas minor quàm natus fluidorum appellentium impetus.

138. Calor est particularum ignearum actioni proportionalis; illa verò actio in humanâ machinâ mutux fluidorum & solidorum actioni respondet, & cum reactio actioni proportionalis sit, calor etiam reactionis illorum intensitati proportionalis est, si par sit fluidi ignei copia. Jam verò quoniam ut calor nativo major sit, necessum est ut reactio fluidorum & solidorum sit nativâ intensior, nec potest esse intensior nisi fluidorum impetus augeatur, nec solidorum elasticitas deficiat, patet tumorum calidorum causam esse impetum cruoris in vasa majorem quàm est nativa ipsorum contractilitas.

139. Datâ obstructione in vasis minimis, modò sanguinis natus impetus non minuitur, velocitas respectiva inter columnas subsequentes, & columnam obstructam major est (*Theoria pulsûs* 114. 123.), atque si impetus ille major evadat, inde oriturus est non solum tumor, sed etiam affictus major, cui gradus caloris respondebit.

140. Si verò vasorum & membranarum ambientium elasticitas minuitur, nec crescat fluidorum huc accedentium vis trusiva, imò licet minuitur, sed in majori ratione quàm crescit continentium elasticitas, minor erit reactio mutua, ac proinde minor calor solito, quod *frigus* appellatur; unde patet tumorum frigidorum principium.

141. Cruoris moleculæ exsiccatæ & in ignem projectæ flammam concipiunt, docente experientiâ; non item verò partes lymphæ: præterea velocitas cruoris ordinaria etiam in minimis vasis est major quàm velocitas lymphæ in suis lymphaticis, quippe à corde remotioribus, & quorum summa alveorum est amplior alveo arteriarum sanguinearum ex quibus procedunt; verùm actio particularum ignearum respondet velocitati duplicatæ fluidi illas secum devehentis, si par sit actio in solida, & eorum reactio; adeoque cruor est aptior ad calorem concipiendum quàm ipsa lympa; unde fit ut tumores rubri sæpius calidi sint, lymphatici verò seu pallidi potius frigidi.

142. Morbus est symptomatum connexorum, id est, ab eodem principio pendentium & notabilium syndrome; docet Pathologia; morbi quorum symptomata sunt fervor, seu calor intensus, dolor, febris acuta, nec non, si externi fuerint, rubor & tensio, habent symptomata ab eodem inflammationis principio dependentia, adeoque connexa, unde vocantur *morbi inflammatorii*, quorum theoria jam ex dictis elucescit. Idem dictum esto de morbis cachecticis, qui tumores œdematosos, scirrhosos, leprosos, asciticos & frigidos sæpius indolentes inter symptomata sua numerant, qui ex horum tumorum theoriâ faciliùs intelliguntur.

143. Cystides seu tumores saccati, aliæ pendent à causis mechanicis, ut anevrysmata, varices, tympanites, ascites, pneumatocele, &c: aliæ à causis physicis, ut abscessus, spina ventosa, &c: productio enim abscessus, seu suppurationis, cariei ex principiis tantum physicis, ut dissolutione, putrefactione, erosione, intelligitur. Ast causa anevrysmatum, varicum ex fluidorum nisu, impetu, qui vasorum & receptaculorum continentium contractilitatem superet, facile deducitur, adeoque ex principiis mechanicis eruitur. Horum verò affectuum praxim tum generalem tum specialem ex Chirurgicis Auctoribus, ut *Heistero*, *Platnero*, &c, eruendam relinquo.

CLASSIS I. VITIA.

CLASSIS PRIMÆ.

AFFECTUS SUPERFICIARII, seu VITIA Morbi Chirurgici vulgò dicuntur, tum quia levioris momenti Chirurgis curandi committuntur, tum quia manús operatione plurimi potissimùm indigent, ut sanentur. Interea, qui à sanguinis vitio foveantur, artis medicæ simul auxilium exigunt. Cùm autem ad horum curam quæ attinent in morborum graviorum historiâ recensentur, affectuum theoriæ & praxi parùm insistere animus est; & qui plura voluerit, adeat Auctores qui, ut *Heisterus*, *Peitius*, de hisce fusè & ex professo scripserunt.

ORDO PRIMUS.

MACULÆ.

MACULA est coloris mutatio in parte, seu color à sano & consueto alienus. Colorum diversitas pendet à laminarum epidermidis, & cutis crassitie & densitate, docent Physici: verùm nondum satis est evoluta illa theoria, ut ad prima colorum principia attenti, inde corollaria ad praxim utilia deducere possimus, & ideò vulgò macularum theoriam à colore fluidorum epidermidem, vel cutem tingentium deducimus, ut flavedinem à bile, rubedinem à cruore, pallorem à lymphâ prædominante; sic diversos colorum gradus à mutatâ dati humoris crassi, aut consistentiâ deducimus, ut lividitatem in ecchymomate à cruoris coagulo, flavedinem ipsi ecchymomati succedentem ab ejusdem cruoris dilutione; quippe docet experientia paucas sanguinis stillas multâ aquâ dilutas linteum album flavedine inficere: sic crystallini in cataractâ, corneæ in caligine alborem à lymphâ coagulatâ erui-
mus, ex eo quòd hoc fluidum coagulatum albescat. Quàm crassa verò &

man-

manca fit hæc philosophia non ignorant qui in physicis sunt versati; verum ultra plebem sapere in theoriâ inutile est, cum ex hac theoria nondum certior praxis erui potest.

Genera macularum sunt sex; scilicet, *Leucoma*, *Vitiligo*, *Ephelis*, *Gutta rosea*, *Nævus*, & *Ecchymoma*; cæteræ decolorationes morbis gravibus accensentur, ut petechia, chlorosis, aurigo, phlegmasiæ, febresque variæ.

I. L E U C O M A, *Taye.*

Est macula corneæ.

Albuginea membrana oculi flavescit in aurigine, nigrescit in melasictero, & oculi ecchymomate; cornea verò in leucomate albescit, vel subflavescit, aut pelluciditatem amittit, quod sine colore quodam accedente fieri non potest.

Cum pelluciditas supponat summam homogeneitatem, necessum est ut in statu sano eadem ferè sit lymphæ corneam nutrientis, ejusque lamellarum specifica gravitas; itaque opacitas quæ leucoma comitatur tribuenda est heterogeneitati; & cum fluida solidis facilius mutantur, in leucomate fluida corneam alluentia gravitatem specificam nativam amiserunt. Notum est lympham calore coagulari simul & albescere; opacatur autem in hoc casu, quia multas particulas aëris in locum feri exhalantis recipit; aër enim, cum sit millies specificè levior nostris fibris & fluidis, non potest illis copiosius admisceri, quin heterogeneitas, adeoque opacitas, superveniat, quæ pro gradu crassitiei lamellarum nunc omnes radios confusos reflectit, unde albedo; nunc paucos transmittit, unde color griseus, ut in nebulâ.

I. *Leucoma Nephelium*, *Nebula* Latinis, *Achlys* & *Ægis* Græcorum, Gallicè *ombrage*, *nuage*. L.

Est macula subpellucida corneæ, quæ facit ut objecta tanquam trans fumum aut nubem videantur, adeoque obscuriora sint. Inspectione obliquâ dignoscitur ab opacitate humoris aquei in caligine mydriasi, cataractam lacteam ruptam, & cataractam crystallinam nascentem comitante. Dividitur in Achlyn & in Ægida pro gradu obscuritatis, sed plus vel minus non mutat speciem. Differt ab albugine ex eo quod albugo omninò opaca fit, alba, cretacei coloris, & quandoque paululum eminens.

Sæpius oritur post ophthalmiam variolosam, aut humidam, necnon à calore nimio, ut ambustione; opacatur cornea etiam à spiritibus acidis, ut vitrioli, nitri affusis; necnon ab alkalinis, ut oleo tartari; à collyriis acrioribus, non tamen à spiritu vini, qui nudam lympham opacat.

Nephelium de arte excitatur, & utile est in mydriasi, ubi ophthalmia interna est, cum lucis jubar est retundendum ne retinam lædat.

Nephelium multò facilius sanatur albugine, iisdem sed lenioribus admotis remediis; sæpè in infantibus sponte per ætatis mutationem evanescit. Prodest fuccus anagallidis, vel cæruleæ, vel purpureæ, bis in die per septimanas instillatus; fuccus calcitrapæ ac cyanî juvant: sacchari candidi pulvis sæ-

pe fatis est; vinum emeticum, quod oculos minimè lædit, etiam utiliter instillatur; vapor anisi, aquæ fœniculi profunt.

2. *Leucoma albugo*, Gallicè *Tache blanche*. Si resplendeat dicitur Latinis *margarita*, Græcis *paralampsis*, Gallis *perle*. L.

Distinguitur in albuginem D. S. Yves, quæ est in margine rubra, dolens, adeoque inflammata; & in albuginem aliorum Auctorum, quæ est subeminens, coloris cretacei, inflammationis expert.

Sequitur principia nephelii, sed graviora, ut ophthalmiam, chemosim, hypophagma, combustionem à calce, &c; caliginem obscurissimam inducit; dum mediam tegit corneam, crassa & albißima est; vix unquam sanatur, maximè, si vetus sit; cave ne confundas cum onyge, cataractâ, hypopyo, empyesi.

Curatur leucoma D. St. Yves incipiendo ab ophthalmiâ illud comitante; vide *Saint Yves des maladies des yeux*.

Leucoma vulgare alii radi volunt, quod in panno tantùm convenit. *Wool-housfus* in Leucomate multâ humiditate stipato suadet suffumigia repetita ex aloë, myrrhâ, mastiche, baccis juniperi in prunas ardentes injectis, fumo tepido ad oculos per infundibulum deducto; vel quod tutius est, & suadet *Mauchartus*, vapor ex decocto horumce medicaminum, necnon hyssopi, ferpilli, origani, roris marini, coffeæ, valerianæ radice, seminis fœniculi, cum pauxillo camphoræ in aquâ, vel vino bullientium; necnon collyrium, aut lavacrum ex hac decoctione paratum, quod tutius est.

Collyria sicca fiunt ex pulvere tenuissimo testæ ovorum calcinatæ, offis sepia, iridis florentinæ, agarici albißimi, tartari matularum; acriora sunt collyria ex felle piscium, tauri, axungia viperinâ, croco metallorum in polinam redacto, oleo buxi, vel chartæ, quæ tamen miscelâ mellis edulcorantur: damnatur vitrioli æruginis pulvis; sed levissima eorum solutio in aquâ magnâ copiâ non raro usurpatur; eademque lege adhiberi potest euphrasie & chelidonii majoris succus.

Boerhaave repetitum usum aquilæ albæ, & catharticorum ad solvendam lympham, & corneam à leucomate liberandam præscribit.

3. *Leucoma cicatrix*, Græcis *oule*, Gallicè *cicatrice*.

Est species quæ vel vulneri, vel ulceri, abscessuique cornæ sanatis succedit. Quæ vulneri succedit, sponte ferè semper evanescit, ut videre est in illis qui cataractæ extractionem circumcisâ corneâ passi sunt: hoc est cornæ proprium, ut nullum sæpè cicatricis vestigium relinquunt vulnera pura; ast longè aliter succedit in ulcere, & onyge; nam propter inflammationem prægressam, & puris acrimoniam gravis suboritur macula albescens.

Curatur iisdem remediis, quibus albugo, raro verò sanatur; præcavetur autem cicatrix cornæ à pustulis variolosis oriunda, si infusum croci cum pauxillo camphoræ quotidie in oculos infundatur.

4. *Leucoma Gerontoxon* Mauchart. de maculis cornæ, Latinis *arcus senilis*. L.

Est macula arcuata, vel circularis, albescens ut plurimum, atque in circumfe-

cumferentiâ corneæ sæpius obviâ, visuique ideò minimè nocens, in cuius centro est circellus pellucidus. Originem debet pustulæ inter intimas corneæ laminas positæ, introrsum ruptæ, cuius peripheria est opacata; talem vidi, & talis est sæpè origo ceratocetes, seu herniæ corneæ; pro insanabili habetur.

Cæteras maculas vide in speciebus caliginis & ophthalmiæ, scilicet hypophagma, hypohæma, caliginem lacteam, unguem, seu onygem, hypopyon, diapyesim, elcoma, & ophthalmiam phlyctænodem, in quibus omnibus est macula corneæ; sed ex his non affectus simpliciter, sed morbus inducitur. Consule itaque dicta de *caligine* & *cataractâ* in Classe VI. & de *ophthalmia* in Classe VII.

II. VITILIGO, *Morphæe*.

Est macula corymbosa, seu ex minoribus maculis composita, cum depressione cutis, ubique corporis obviâ, seu quasvis indiscriminatim corporis partes, non simul omnes afficiens.

Tres priores species ævo nostro vix observantur.

1. *Vitiligo albus*; *Morphæa alba* Arabum; *Alguada* Avicenn. Tom. 2. pag. 244. *Lépre des Juifs*. C.

Est macula pallefcens, vel alba, maculis minoribus discretis non confluentibus; ea interdum serpit à parte in partem, dum vetus est, atque squamas excitat, adeòque levissimam asperitatem, quæ maxima est in leprâ serpigine. Curatio impossibilis est, si pars acu puncta sanguinem non fundit; secus possibilis, sed difficillima. In alphi capitis pili sunt nativi coloris.

2. *Vitiligo Leuce*; *Leuce* Græcorum; *Albara* Avicennæ, Boneti Sepulchr. T. I. pag. 764. C.

Color est albidior quàm in alphi, pilique partis affectæ albi sunt; sed successu temporis delabuntur, & glabrescit pars, si priùs capillata fuit; vitium autem altiùs serpit in cutim subjectam, unde secta non fundit sanguinem, nec sanari potest, maximè si pars glabra evaserit. Avicenna *albaras* vocat, cum vitium ad ossa usque penetrat. In Phthificis observavit *Ballonius Parad.* 39.

3. *Vitiligo melas* Gorræi definit. de alphi speciebus; *Morphæa nigra* Avicennæ, Tom. 2. pag. 244. cap. 20. C.

Constat maculis non corymbosis, sed paucis & diffitis, subsquamosis, ac fusci coloris. *Albara nigra* vocatur, si profundius serpat hic color in carnes ad ossa usque.

Curatio. Præmissâ phlebotomiâ, & præscriptâ diætâ euchymâ, instituantur purgationes ex epithymo, agarico, myrobalanis nigris, polypodio; & stœchade, additis passulis & ficibus. Præstat autem serum lactis cum epithymo infuso omni die præscribere; infundatur scilicet epithymi drachma una in cado aquæ casei juxta *Avicennam*. Juvant maximè balnea repetita, & tryphærarum administratio cum epithymo: dein sinapismi & dropaces parti affectæ

appli-

applicantur usque quo cuticula separetur, quod per intervalla iterandum est. Vide *Avicennam de cura morphææ nigrae & albaræ nigrae*.

4. *Vitiligo hepatica*, *Ephelis* Celsi, *Maculae hepaticæ* Sennerti; *Chaleur du foye*; *Leberflecke* Solenandri. L.

Distinguitur maculis amplis flavo-nigrescentibus, quæ non nudas, ut lentigines, sed tectas partes afficiunt, ut inguina, dorsum, & sunt palmæ magnitudine; non rarò periodicè revertuntur, & post quartanam, tertianam, necnon cum nostalgia accedunt, cuticulæque levem desquamatiõnem afferunt.

Curatio obtinetur, 1° catharticis; 2° diætâ ex cibis electis minimè acribus, aut salitis; 3° jusculis leviter incidentibus & diureticis cum plantis hepaticis, ut capillaribus, agrimoniâ, cuscutâ, cichorio, &c: 4° frictione iteratâ partis; 5° balneis; 6° sinapismo parti applicato, & cum irritaverit, ablato; vel cataplasmate ex sapone liquefacto, &c.: Vide *Sennertum de maculis hepaticis*; lib. 5 part. 3 sect. 1 cap. 8.

III. EPHELIS, *Rouffeur*.

Cognoscitur ex maculis umbrinis, glabris, corymbosis, faciem, vel manus, vel tibias, rariùs partes tectas, afficientibus. Ephelides sunt maculæ acquisitæ; nævi verò sunt congeniti, unde discrepant.

1. *Ephelis à Sole*, *Nigredo à Sole*, Sennert. de cutis vitiiis lib. 5 part. 3; Gallicè *Hâle*. L.

Affecti solati. *Ephelis* Græcè *apo tou eliou*, à Sole dicitur. Differt illa macula nigricans ex eo quòd non sit guttata, sed continua, verno tempore, tenerisque puellis familiaris, si insolentur.

Præcavetur umbraculis, chirothecis, &c: Cuticula à sole adusta successu temporis delabitur; puellæ Monspelienfes oxycrato utuntur ad hanc nigredinem delendam; aliæ pastâ ex amygdalis amaris, aliæ aquâ rosarum cum pauxillo camphoræ, aut gummi ceraforum in aceto, vel foliis cerasi recentibus se eluunt.

2. *Ephelis gravidarum*. Sennert. ibid. cap. 2. L.

Sunt maculæ umbrinæ, solitariæ, palmum latæ, frontem præcipuè afficientes, tum apud gravidas, tum apud oppilatas virgines. Illæ maculæ redeuntibus catameniis evanescent.

Curantur abluendo ex decocto baccarum lauri cum melle, vel emulsione ex seminibus cannabis vel succo ex radice buglossi, &c.

3. *Ephelis lentigo*, *taches de rouffeur*, *lentilles*. L.

Est macula corymbosa, seu ex minoribus lenticularibus quoad colorem, & magnitudinem coagmentata, quæque, ut *Ephelis à Sole*, partes Soli expositas desœdat, sed puellas etiam non insolatas afficit; æstivo imprimis tempore crescens, hieme decrescens, atque cutes teneriores, & albidiores inficiens, potissimum apud eas quæ pilo ruffo gaudent, quas vocamus *les blondes*, & *les cheveux ardens*.

Laudantur ad has eluendas aqua ex floribus sambuci, & fabarum destillata, pasta ex amygdalis amaris, seminibus brassicæ. Lentiginosi, observante *Ballonio*, sunt cacochymi; ulcera apud eos sunt cacoëthea.

4. *Ephelis ab igne; tache de brûlure.* L.

Illæ vel ab ambuisione procedunt maculæ, & subflavæ, umbrinæ, quandoque cicatricosæ sunt, nec ulla arte emendabiles, nisi ad fucos confugiamus; vel à summo calore epidermidem infuscante, quales sceminarum tibus, & femora deturpant, si sæpius hieme foculos pedibus supposuerint.

5. *Ephelis lutea, color icterodes infantum Junckeri*; B.

Est macula flava auriginosa unam aut alteram partem afficiens, recens natis superveniens: Vide *Auriginem*.

6. *Ephelis scorbutica.*

Est macula ampla, livescens, palmi magnitudine, quæ crura, lumbos, aliasve partes infuscat, quæque etiam nostalgiam non rarò comitatur, sed ad scorbutum attinet, ut *ephelis vibex*, vulgo *vibices*, ad ecchymomata spectat.

IV. GUTTA ROSEA, *Goutte-rose, Couperose, Rougeurs.*

Cognoscitur ex maculis faciei rubris, guttatis, parùm prominentibus, aut asperis, & diù permanentibus. Diuturnitate differt ab erysipelate.

1. *Gutta rosea simplex; taches hépatiques*, Verduc *Pathol.* tom. 1 pag. 192. *Goutte-rose* Turner. Gallici. L.

Sunt maculæ subasperæ, eminentes, rubræ, corymbosæ, quæ faciem sæpius, quandoque brachia, collum, pectus aggrediuntur, sine desquamatione, sine pruritu notabili: nasum sæpe tuberibus deturpat in vinosis. Difficillimè curatur per medicamenta sanguinis acrimoniam, & fervorem compescentia, qualia sunt juscula refrigerantia antiscorbutica, serum lactis, lactinia, acidulæ, balnea præmissis diureticis, ut jusculis ex testudine, ex cancris fluviatilibus, millepedibus. Dein ad topica deveniendum, qualia sunt testacea in succo limonum dissoluta, cosmetica vulgatissima, lac virginale, pomata, &c.

2. *Gutta rosea herpetica*, Sennert. cap. 6 S. 1 lib. 5; *Couperose dartreuse*; L.

Distinguitur per prurimum, pustulas squamosas, quæ faciem, nasum deturpant.

Curatur ut herpes. De hac specie vide *Gabelchoverum*.

3. *Gutta rosea syphilitica; Couronne de Venus*; C.

Sunt pustulæ rubræ, rosæ, duræ, callosæ, circulares, non fastigiatæ, summâ parte ulcerosæ, siccæ, sine pure, aliquando humidæ, manantes, squamosæ, surfuracæ, flavæ in labiis, naso, sæpius circa frontem, & tempora, poneque aures, ubi seriatim dispositæ veluti corollam referunt, vulgò *le cha-pelet*. *Astruc de morbis venereis lib. 4 cap. 1 n. 4.*

Signa sunt syphilidis confirmatæ, & curantur ut syphilis.

4. *Gutta rosea febrilis.* De *Meysererey*, tom. 2 n. 241. B.

In febribus malignis observatur gutta rosea, in qua nasus purpureus, brunneus, nigricans, tumidus, pustulosus evadit, quæ symptomata mortem imminentem

nentem prænunciant : ex viginti quinque ægris hac affectis vix unum alterumve evasisse observavit Auctor : accedit gangræna aromaticis curanda, non verò scarificanda.

V. NÆVUS, *Envie.*

Est macula congenita, quæ vulgò tribuitur vehementi cupiditati, quâ mater initio graviditatis exagitata fuit, quandoque cum partis eminentiâ.

1. *Nævus sigillum, nævus lenticularis* Sennerti; vulgò *sein*; L.

Est macula nigricans subrotunda, parva, una vel multiplex, quandoque eminens, & verrucosa; aliàs plana, quæ nedum noceat, sæpe in facie ita placet, ut similes maculas, cum deficient, effingant puellæ.

2. *Nævus maternus*, Sennert. L. P.

Est decoloratio congenita, certis temporibus evanescens vel decrescens, aliis revertens, quæ quidpiam à matre gravidâ cupitum, ipsique denegatum, ut vulgò ferunt, repræsentat, ut ficum, morum, carnem apri, atque quo tempore ficus, mori, fraga maturescunt, vividiori colore nitet, & apud puellas suppressis catameniis intumescit. Laudant Germani ad hoc vitium sanandum improvisum contactum manûs cadaveris humani.

VI. ECCHYMOOMA, *Ecchymosè.*

Est macula nigricans, vel atro-rubra, aut livescens, successu temporis flavescens, non congenita, nec aspera, sed plana aut parum prominens, & subsolitaria.

1. *Ecchymoma ab ictu, Ecchymosès* Auctorum, *Sugillatio* Latinis, *Livor* Sennerti; *pelidne* Græcis; *meurtrissure, contusion* Gallis. D.

Differt ab aliis speciebus per cognitum impetum quo corpus contundens partem sugillatam impigit, unde differt à vibice.

Cognoscitur etiam ex dolore, & commixta quandoque inflammatione, conjuncto vulnere, &c. Pendet à cruore in textum cellulosum effuso, cuius color trans epidermidem aut cutim pellucet.

Curatur largâ aut repetitâ phlebotomiâ, & potu calido resolvente, fomentis similibus, ut ex parietariâ contusâ cum aquâ vitæ mixtâ, vino calido; si levis sit contusio, sufficit sæpe aqua frigida ex quâ charta madens parti apponitur, vel unguentum album Rhasis; si metus sit gangrænæ, aqua vitæ camphorata, aqua Reginæ Hungariæ, sapo Venetus in urinâ, vino, vel aquâ vitæ solutus, applicantur, imò scarificationes instituuntur; vide *Heister. Chirurg. de contusione, cap. 15. & de venæsectione, cui supervenit ecchymosès.*

2. *Ecchymoma melasma* Galeni; *nigror* Latinis; L.

Est species diuturna, constans, senibus familiaris, quæ potissimum tibias infestat, sine principio evidenti, unde à primâ specie differt. Mulieribus à catameniis suppressis supervenit.

3. *Ecchymoma vibex, vibices* vulgò. A.

Vibices sunt livores sponte in morbis acutis, ut typho, peste, variolâ super-

supervenientes, & longitudinales, quales verberibus cœsæ fuissent partes, vel flagellatæ; curantur ut morbi acuti.

4. *Ecchymoma scorbuticum*. C.

In scorbuto præter maculas exiguas, flavas, dantur & vibices & lentiginæ nigricantes, vel lividæ in tibiis, nec non magnæ maculæ palmares, umbrinæ vel livescentes in cruribus, lumbis, dorso.

5. *Ecchymoma à compressione*. D.

Clunes, coccyx, dorsum, quibus diutius incumbunt ægri, in morbis tum acutis tum chronicis, à diurnâ compressione nigrescunt, excoriantur, & non solum epidermis ac cutis gangrænascunt, sed quandoque malum hoc profundius serpit.

Curatur 1° mutato situ & sublevatâ parte à compressione per convenientia pulvinaria; 2° vino in quo rosæ rubræ ebullierint, ipsisque rosis applicatis; 3° remediis gangrænam avertentibus.

6. *Ecchymoma hypopyon* Paul. Æginetæ, L. seu *hypophthalmia* Hippocratis, affectus ab hypopyo diversissimus est.

7. *Ecchymoma palpebrarum*. *Ecchymoma hyposphagma* Æginetæ, *Sugillatio*; L. ad caliginem referenda est, quæ *hæmalops* Hippocratis.

8. *Ecchymoma hyponychon*, *subunguium* Sennerti lib. 5. à primâ specie non discrepat.

Cæteræ maculæ pertinent ad caliginem in dyssæsthesiis, petechiam in exanthematicis, & ad decolorationes in cachecticis.

ORDO SECUNDUS.

EFFLORESCENTIÆ, Elevures.

DIFFERUNT à maculis quòd præter coloris mutationem concurrat cutis elevatio per pustulas, phlyctænas, varos, papulas, similesve asperitates cutaneas.

Pustulæ sunt tumores exigui, ut diametri circiter linearis, colorati, qui apice suppurantur, & in pus vel in crustas abeunt, (Gall. *pustules*, *bubes*.)

Papulæ differunt à pustulis ex eo quòd non suppurantur, sed quid humidi apice rejiciunt, dein abeunt in squamas furfuraceas, (Gall. *boutons*.) Græc. *Eleydria*.

Phlyctæne sunt tumores exigui diametri linearis, qui pellucidi sunt, & aquam vel serum continent, & ruptis exsiccantur, excoriantur, (Gall. *Phlyctènes*.)

Vari sunt tumores duri, colorati, pertinaces qui sine suppuratione, ac desquamatione, diutissimè permanent, veluti tubercula scirrhouea, Græcis *ionthoi* dicuntur, (Gall. *bourgeons*.)

Hi affectus sunt gregales & cum exanthematicis inflammatoriis, ut variolâ, miliari, rubeolâ, &c, nec non cum impetiginibus cachecticis, ut

scabie, leprâ, frambæsiâ, tineâ, &c, conveniunt; verùm sunt levioris momenti quàm ut morbis accenseantur.

VII. HERPES, *Herpe*, ou *Dartre*.

Est papularum congeries, seu efflorescentia ex tumoribus exiguis, rubris, aggregatis, pruriginosis, in squamas furfuraceas, rarò crustaceas, abeuntibus.

1. *Herpes simplex* Sennerti; *Dartre farineuse*, *dartre sèche*. L. P.

Componitur ex papulis rubris, parùm prominentibus, pruriginosis, non exoriatis, nec crustaceis.

Distinguitur ab aliis, maxime ex eo quòd facilè sanetur vitio in parte tantùm hærente, & sanguinis massam non contaminante. Principium est materies acris perspirabilis retenta, & morâ acrior facta in cryptis seu glandulis sebaceis cutis & faciei.

Curatur empyricè topicis sæpius alkalinis, ut oleo tartari per deliquium, oleo ex chartis, linteis, vel lignis combustis exstillante, ruffo, acri, amaricante, quòd salivâ jejuni hominis dilutum parti inungitur.

2. *Herpes serpigo* Turneri 2 *Species* de morbis cutaneis cap. 5. *Formica ambulatoria* Celsi; *dartre encroulée*. L.

Papulæ peiores, corrosivæ, congestæ aream circularem constituunt, acutè pungentem, valde pruriginosam. Illæ papulæ relicta priori parte in viciniam se diffundunt seu serpunt & pertinaces sunt: non rarò exsudant humorem tenuem, & acrem, sed non suppurantur nec resolvuntur: major est sensibilitas, & acrimonia quàm in simplici.

Hæc species exigit remedia sanguinem edulcorantia, lixiviantia, ut *miliaris*; nec non topica lenientia, ut ceratum Galeni, vel unguentum rosaceum cui decima pars sulphuris aut benzoini, aut duodecima pars mercurii præcipitati albi adjungitur.

3. *Herpes miliaris* Sennerti lib. 5 cap. 17; Amati Lusitani Cent. II cur. 37; Frid. Hoffmanni Tom. II pag. 426; Turneri 3^a *species*; *dartre miliaire*. L.

Juxta *Sennertum* constat ex hydatidibus seu vesiculis granum milii æquantibus; verùm rectius ex *Turnero* sunt papulæ exiguæ, corymbosæ, in diversis partibus, ut collo, lumbis, pectore, femoribus, circum inflammata, febriculâ stipata, quarum apici rupto inhæret molecula crustacea subrotunda, flavescens, grano milii similis, unde nomen; apex pustulæ albescit, cum suppuratur; sed pus est viscidum, crustaceum: interea applicatis unguentis perspirabilis materies, & unguen cutaneum linteis adhærent, unde non parvum incommodum, quippe motu corporis solvitur hæc hærentia, quòd dolorem creat, & epidermidis excoriationem. Major est sensibilitas, & acrimonia ac fervor quàm in serpigne.

Potissima serpiginis & miliaris herpetis cura versatur in edulcorando, & leniendo sanguine, in quem finem præmissâ phlebotomiâ, & catharsi, jus-

cula ex pullo, ranis, cum paucis canceris fluviatilibus vel millepedibus, radice enulæ, lapathi; foliis cichorii, beccabungæ, nasturtii aquatici, fumaris, acetosæ, &c, repetenda sunt, serum lactis harum plantarum succis alteratum diu usurpandum; lactinia dein & balnea alternanda; verum nihil est utilius quam acidulis Vallenibus aut similibus per triduum identidem, tempestate convenienti ante balneorum usum, purgare, quod omnibus topicis præstat. Interea æger cibus inspidis, refrigerantibus utatur, fructibus mollibus maturis, aquâ solâ absque vino; valedicat caffè, cocolatæ, liquoribus spirituosis; & quoad topica, fortè satius est uti tantum illis quæ adhæsiorem cum tunicâ præpediunt, ut cerato Galeni recentissimo bis in die renovando; fervorem tamen optimè sedat liquor Saturni, vel ejus sal cerato commixtus; cavendo tamen ne repercutiatur ubique simul ichor acer, qui eò periculosius supprimitur, quò malum est magis inveteratum; unde cautè usurpanda sunt topica acida, & repercutientia ab Auctoribus laudata, quæ acetum, lithargyrum, alumen & similia recipiunt.

4. *Herpes esthiomenos* Galeni, *Herpes* Galeni Method. Med. cap. 17; *Herpes exedens* vel *depascens* Turneri spec. 4^a; *Dartre rongeante*; C.

Differt ab erysipelate exulcerato, quòd solam cutem exulcerat herpes, erysipelas verò carnes profundius exedat, cum exulceratur; huic speciei maxime competunt remedia interna, dum de miliari, præscripta, per plures menses usurpata, interea dum ulcus illud aquâ hordei, & melle, vel aquâ acidulâ tepidâ bis in die affusâ mundatur, dein verò cerato Galeni, vel unguento quodam cerussam, lithargyrumve recipiente tegitur; imò quandoque ad fortiora deveniendum, ut præcipitatum album, æthiopem mineralem, æruginem, nec non ad escharotica, quæ laudabilem suppurationem denique promoveant, consuetâ methodo curandam.

5. *Herpes sypiliticus*; *Herpes venereus* Astruc. lib. 4; *Dartre vérolique*; C.

Cognoscitur tantum ex signis sypilidis illum foventis, five herpes sit simplex insidens auribus, capitis parti capillatæ, five sit exedens. Ille confirmatam sypilidem adornat, resistitque omnibus remediis vulgaribus; soli mercurio, aut alteri specifico sypilidis cedit; adeòque, præmissis remediis generalibus, quæ ad litum mercurialem præmitti solent, ut phlebotomiâ, catharsi, balneis triginta, vel quadraginta, diætâ lacteâ, &c, ad litum mercurialem deveniendum est; simulque unguentis admiscenda præparata mercurialia leniora, ut æthiops, aquila alba, præcipitatum album. Sunt qui in hoc morbo commendant pilulas Bellostii, quæ minimè spernendæ videntur.

6. *Herpes periscelis* Græcor. *zona* & *zoster* quorumdam; Gall. *la Jarretière*; L.

Est herpes farinaceus fucus & simplex, qui poplitem, ubi zona vinciri solet, infestat.

7. *Herpes collaris*; *le collier*. L.

Collum Ecclesiasticorum nostro tempore sæpius herpete afficitur, propter acrem tincturam, quâ lineum ipsorum collare inficitur, calcem admittens;

distinguitur verò ab aliis speciebus collum etiam afficientibus ex figura circulari collaris quam imitatur. Hæc species probat à principiis externis inuri posse herpes; sanatur autem remoto principio.

8. *Herpes pustulosus*; *Dartres boutonées*. L.

Sunt pustulæ pisi circiter magnitudine, discretæ, rarò confluentes, atro-rubræ, intensè dolorificæ, cum pruritu, glabræ, per collum, mammas, &c. sparstæ, quarum apex citò nigricat, sensum amittit, exsiccatur, & necrosi corripitur. Sanatur hic affectus cerato Galeni, vel butyro illita crusta decidit.

9. *Herpes zoster*; *Zona ignea* Fr. Hoffmanni T. II pag. 426; *Zona* Ruffelli de usu aquæ marinæ pag. 124. *Ceinture dartreuse*. *The singles* Anglis. An diversus a *perisclide*?

Herpes mali moris pectus speciatim & præcordia occupans, cum cardialgia, calore morbofo, cutis inflammatione, dolorifica exulceratione, pustulisque parvis & lucidis, instar cinguli ad manus latitudinem in pectore dispersis. Vide *Severinum de abscessibus* L. 4 c. 9; *Tulpium* L. 3; *Langium* qui ex ulcere cruris intempestivè sanato hunc ortum vidit.

VIII. EPINYCTIS.

Cognoscitur ex phlyctænis atro-rubris, aggregatis, trium vel quatuor linearum in diametro, tibias ut plurimum afficientibus, & noctu potissimum acriter pungentibus.

1. *Epinyctis vulgaris*. B. P.

Phlyctænæ mihi visæ sunt, licet primo aspectu latæ & crassæ pustulæ videantur, parùm eminentes, calore urenti per noctem stipatæ, quæ apice crepant, acrem ichorem fundunt, manè sedantur, vespere iterum intensiùs rubent, febriculam, anxietates, pervigilium creant, & aliqualem ægritudinem, quæ plures dies divexat.

Curatur phlebotomiâ, diætâ refrigerante, cathartico antiphlogistico, juctulis emollientibus; parti verò applicatur cataplasma emolliens ex floribus malvæ, feminibus lini & similibus; demùm sedato dolore epidermis frustulatim dilabitur. An ad psýdraciæ genus pertineat, viderint alii; nec enim illa genera adhucdum sunt satis determinata.

2. *Epinyctis pruriginosa*, *malum cutaneum singulare* D. Billebaut Vandermonde 1756 pag. 340. L.

Brachia & crura obsident maculæ rubro-rutilæ, quæ extra lectum statim apparent cum importuno pruritu; ægro verò vespere lectum repetente evanescent, & sic porro per annos integros. In muliere post graviditatem maculæ tumuerunt, & pollicis, aut femi-pollicis diametrum adeptæ sunt cum pruritu intolerabili: tempore quidem graviditatis evanuerunt, sed dein omni tempestate viguerunt, noctu omninò retrocedentes, & mane surgentem è lecto iterum afficientes; *Epi* ante & *nyctis* nox, quia sub noctem tantùm sæviunt.

De *Termintho* quem non vidi, aut non cognovi, nil habeo quod dicam; suspicor ejusdem esse generis cum epinyctide, aut esse furunculum diffusum.

IX. PSYDRACIA, *Eruption.*

Psydracium communiter dictum est, juxta *Galenum*, effervescentia, quæ in diversis corporis partibus accidit, in summo rubicunda; alibi verò psydracias esse vesiculosas, vel phlyctænodes innuit: verum sæpius accidit ut initio effervescentia sit rubra, intus firma, quæ deinde cuticulæ separationem à cute inducit, unde intùs cava, vacua, vel sero flavo turgida videtur. Huic speciei sequentes accensemus.

1. *Psydracia porcellana*; *Rosa saltans* Avicennæ; vulgò *Monspeli* *la porcelaine*; B. an *Essera* Sennerti?

Sunt efflorescentiæ solitariæ, pollicaris aut majoris diametri, in pectore, brachiis, aliisve partibus tectis subitò exorientes, dein recedentes, iterumque redeuntes, coloris rosei, diffusæ, & numero plures.

Hic affectus rarò febriculam comitem habet, verè non rarò omnis ætatis & sexûs, sed præcipuè florescentes & biliosos, aggreditur; & diætâ tenui, refrigeranti victu, aut ad summum ope phlebotomiæ intra paucos dies evanescit per resolutionem; nec enim suppuratione, excoriatione, aliâve evacuatione terminatur.

2. *Psydracia à vespis, piqueures de guêpes, cousins*, &c. B.

Morsus culicum, apum, vesparum sequuntur efflorescentiæ rubro-rosæ, erysipelaceæ, dolore pungitivo vivido stipatæ; & si oculis attentis singula efflorescentia circumspiciatur, in apice videtur punctum, cui insecti aculeus sæpius infixus remanet.

Contra puncturas ab apibus inflictas nullum melius est auxilium, monente *Reaumurio*, quàm partem punctam aquâ frigidâ identidem renovatâ fovere. Rustici partem tribus herbis diversi generis quibusvis obviis fricare solent; aculeum aciculâ extrahere non rarò tentant, qui oculati sunt; sed dolor pendet à veneno acido, corrosivo quod secum intulit aculeus. Huc spectant vespa, crabro, culex pipiens, culex pulicarius, &c.

3. *Psydracia urticata*. B.

Urtica urens habet aculeos tenuissimos succo venenato pervios, qui efflorescentias acriter pungentes & erysipelatosas excitant.

Phaeolus pruriginosus Americanorum excitat prurimum intolerabilem per aliquot horas, villis suis acutissimis oculum fugientibus.

Cacti diversæ species tenuissimis etiam spiculis pungunt, sed veneni expertes sunt.

4. *Psydracia ab acaris, Sirones* vulgò, Gall. *Cirons*. B.

Nomen Sironis tribuitur & papulæ, & insecto quod hanc excitat; insectum illud intra manuum, pedumve cutem se insinuat, in pustulas attollit pruriginosas rubras, quæ dein exulcerantur; sed præter hanc speciem sunt alia insecta, quæ nos laceffunt, & efflorescentias diversas creant, ut formica ruffa, formica rubra, pediculus pubis, pediculus humanus, cimex lectularius, pullex communis, aliaque quorum puncturæ ita imitantur quandoque efflorescentias spon-

spontaneas, ut Medici incerti hæreant, maximè si dormientes ægri fuerint ab hisce infectis laceffiti, adeòque originem psydraciæ ignorent. Alios morbos ab infectis excitatos videre est in Malide inter impetiginosos cachecticos.

Sirones acu effodiuntur, & locus affectus vino vel aceto, in quo pauxillum nitri, vel falis marini fuerit dissolutum, abluitur; vel etiam lixivio vulgari cinerum detergitur; dein unguentum amarissimum ex decocto absinthii, tanaceti, myrrhâ, aloë confectum, aut denique, si affectus pertinax fuerit, decimâ hydrargyri parte onustum, parti illinatur.

5. *Psydracia acne* Aëtii, *acna*; *Vari Sennerti*, lib. 5 cap. 23. *Jonthos Græcis*; Gall. *Bourgeons*. L.

Psydraciis connata sunt tubercula faciei, *vari* dicta, ait *Sennertus*. Sunt scilicet tumores exigui, rubri, duri, pertinaces, qui vix unquam suppurantur, nec dolent, nec pruriunt, & tantum faciem deturpant, maximè distincti à tuberculis frontis, de quibus egimus in guttâ rosâ syphiliticâ, necnon ab elephantiasi, quæ cum raucedine, faciei inflatione, & tuberculis initio rubris incipit.

Tribuuntur alimentis crassis, & apud quosdam pueros usque ad adolescentiam perseverant, dein evanescent.

An ad guttam rosæam attineant potiùs, ut vari vino deditorum judicent alii. Remedia ex *Sennerto* eruite, cap. 23 lib. 5 part. 1.

6. *Psydracia diurna* Billebaut *Journal de Medec. Nòvemb. 1756*. L.

Mulier à pueritia ad ætatem 24 annorum obnoxia erat maculis rubris, nitidis, pruriginosis, quæ successu temporis pollicis extensionem adipiscebantur, cum superficiali tumore, calore acri, quæque per totum corpus manebant, & noctu evanescebant.

X. HIDROA, *Echauboulure*.

Sunt exanthemata milii granis non majora, subito in cute exorta, conferta, & ut plurimum fugacia, non cohærentia, phlyctænoidea.

1. *Hidroa sudamen*; *Sudamina* Sennerti; *Ecfesmata* & *idroa* Græcis: *aséf* & *alhâséf* Avicennæ; Gall. *Echauboulure*, vel *Echaubouillure*; Occitanis *canbroul*, *ébullition de sang*. B.

Exanthemata illa dorsum, pectus, brachia, crura sæpius afficiunt, numerosissimè confita, rubra, pungentia, acriter dolentia; juvenes & calidos potissimum adoriuntur æstivo tempore.

Hic affectus victu refrigerante curatur, & sponte recedit; attamen exanthemata possunt elui aquâ rosarum aut plantaginis cum camphoræ grano uno aut altero, vel balneis domesticis etiam cedunt, quorum tamen usu horum eruptio plerumque juvatur. Exsiccantur demùm hæc pustulæ, & delabuntur.

2. *Hidroa alba*. B.

Æstate pariter similia prioribus per cutem exoriuntur sudamina, sed cuti

con-

concoloria, pellucida, vesiculosa, granis milii non majora, pungentia, sero turgida atque fugacia, miliaribus affinia.

Cutis etiam à frigore subito exasperatur, & vulgò cutis anserina, Gall. *peau de poule*, dicitur, exiguis vesiculis grano milii minoribus, sub epidermide exortis.

3. *Hidroa symptomatica*. B.

Sunt pustulæ rubræ, pruriginosæ, quæ in aliis morbis cum sudore potius erumpunt, ut in Rachialgia vegetali, atque tunc acidum olet sudor.

ORDO TERTIUS.

P H Y M A T A

Vulgò *tumores*, sunt protuberantiæ notabiles, sæpiùs solitariæ, à fluidis intra vasa minima congestis productæ.

Differunt à *maculis* & *exanthematibus*, in quibus nulla omninò aut exigua partis elevatio, & potius asperitas ex numerosis ecchymatis; à *cystidibus*, in quibus magna receptacula fluidum collectum continent, unde fluctuatio; ab *excrescentiis*, quas firmitas carniùm vel ossium similis comitatur; à *procedentiis*, quæ parti solidæ è sua sede dimotæ debentur. Galenici omnes protuberantias ad phymata ineptè revocabant, ut satisfaceret divisioni quadripartitæ humorum, quibus singula tumorum genera tribuebant, unde emphysema excludebatur, cum aëra ad pituitam, bilem, melancholiam, sanguinemve reducere difficile foret.

Phymata terminantur resolutione, desquamatione, decorticatione, suppuratione, induratione, gangrænâ, vel remollitione.

Optima terminatio, nisi materies morbifica sit venenata, est *resolutio*; si fit venenata, est *suppuratio*, aut *eschara*, quam comburendo excitamus, quæ est veluti necrosis. *Desquamatio* ad exanthemata multa attinet, ut rubeolam, herpetem; *crusta*, quæ est suppuratio ficcata, ad pustulosos affectus, ut variolam, tineam; *decorticatio* ad erysipelas, erythema, &c.

XI. ERYTHEMA, *Erysipele*.

In erysipelate est febris acuta, ægritudo gravis, seu morbus; erythema est sine febris graviumque symptomatum satellitio. Erythema est tumor superficialis, solitarius, diffusus, rubro-roseus, pressione evanescens, glabritie uniformi præditus, nisi phlyctænis exasperetur, & calore acri urenti, vel pruriginoso stipatus, qui non ad suppurationem, sed ad cuticulæ separationem sponte vergit.

1. *Erythema spontaneum*; *Erysipele commun*; B.

Tumor erysipelatosus à causâ internâ; differt ab herpete, quòd fit fugax, *Sauvages Nosologia Methodica*. Tom. I. S her.

herpes verò pertinax ; quòd fit uniformis , herpes verò papulis , vel guttîs rubris distinctus. Non rarò crisis instar à levi frigore , subsequente calore , erumpit nummi magnitudine circiter , vel juxta vulnera adnascitur ; pendet à materiâ acri , cruore fluxili , & , ut aiunt , bilioso , in vasis reticularibus cutis collecto , minimè verò in glandulis. Hinc fit ut pressione recedat , eâque cessante velocissimè revertatur rubedo , quod nullam sanguinis hærentiam arguit ; omnes membranæ corporis ultima vasa sanguifera habent reticulata , & hoc reticulum est sedes erysipelatis , vel cutanei , vel introversi. Materiam erythematis introverti eò pejus est , quòd acrior est ; si serum acre sub cuticulâ effundatur , fit phlyctæna , quæ exsiccata abit in crustam ; hinc erythema crustaceum.

Erythema est vox Hippocratica quâ rubores erysipelatosos designavit *Auctor in Coacis* , & *Epidemiis*. Erythema circa nares , ait *Hippocrates* , profusorem alvum significat ; *Duretus* erythema vertit per suffusionem erysipelatosam.

Sola natura hanc erythematis speciem sæpe sanat ; quippe materies acris calore resoluta perspirat , & quod crassius remanet , cutis desquamatione demum foras emittitur ; Medici itaque officium est hanc excretionem sustinere , juvare , quæ felicîus succedit præmissis generalibus auxiliis , scilicet phlebotomiis & catharticis ; rarò cruor eductus in patellâ concrefcit , quod in phlegmone frequentissimum ; sæpiùs thrombus sero flavescenti innatat ; facies ab erythemate præ aliis locis afficitur : abstinentum est sedulò à repellentibus frigidis ; acria & calida dolorem , fervoremque intendunt ; liquida utcumque initio tepida citò refrigerant , & nocere possunt , ita ut sæpe tutius sit abstinere à topicis ; interea decoctum aquosum florum sambuci , linteum vino aquato madidum , applicari possunt. Potus diluens & diaphoreticus , non acer , juvat perspirationem ; intra paucos dies epidermis frustulatum separatur , & sic sanatur erythema. Vide plura in *erysipelate* inter inflammatorios exanthematicos.

2. *Erythema ambustio* , Heister. Chirurg. lib. 4. cap. 15 ; *brûlure*.

Fluida omnia bullientia , solida omnia candentia , vel fervidiora , ignis , sol meridianus ipse , maximè vitris causticis adunatus , comburunt , & pro diverso gradu caloris , ejusque duratione ac partis sensibilitate diversa sequuntur phænomena , ut ambustio , eschæra , ulcus , gangræna , &c.

Differt ab erythemate spontaneo , quod à principio evidenti , seu fervore corporis admoti pendeat. Partes igneæ ubertim admiffæ intra cutis textum sanguinem inflammant , serum rarefaciunt ; hinc phlyctænae , seu ampullæ , cutis rubor intensus , dolor acerrimus , tumor diffusus.

Quoniam particulæ igneæ adhærent corporibus frigidioribus & densioribus fortius quàm calidis & raris , sublevantur pars ambusta à ventilatione ; seu admotione auræ frigidulæ ; aquâ etiam frigidâ sæpiùs renovatâ partem immergendam esse docet *Godfrey Miscell.* & sedato dolore utendum linimento ex cerussa , oleo , spermate ceti. Nos , ubi nulla est excoariatio , utimur vino tepido , vel aquato , vel succo cæpæ contusæ , vel atramento , vel oleosis ,

ut oleo cum aquâ conquassato ad unguenti spiffitudinem. Phlyctænæ minime sunt aperiendæ, inde enim dolor atrocior; his apertis emollientia tantum usurpanda, ut albumen ovi cum oleo lini, olivæ, vel amygdalarum, pulpa pomi cocti, pulcicula ex hordeo, oryzâ.

Si ulcus adfit aut eschara, vide *ulcus & gangrænam*.

In gravibus & valde extensis combustionibus diæta tenuis, refrigerans, potus spiritus salis acidulatus, narcotica, phlebotomiæ, diversæque cautelæ requiruntur, summumque vitæ periculum imminet; si oculi amburantur, caligo multiplex; si collum, obstipitas accedere solent; ambustio ab oleo bulliente, à calce vivâ, à metallis fufis periculosior est quàm à stramine, spiritu vini, &c.

Demùm periculum ambustionis est in ratione, 1° intensitatis caloris; 2° extensionis & dignitatis partis ambustæ; 3° temporis per quod ignis applicatus fuit: intensitas verò caloris est eò major, quò corpus urens est densius, gradumque caloris majorem passum est; duratio actionis ignis major est, si corpus fervens parti magis adhæreat, ut oleum fervidum, &c.

3. *Erythema volaticum*, *maculæ volaticæ* Sennerti, *æstus volaticus*; vulgò *feu volage*; L. *an der ilug* Gabelchoveri?

Pueri lactentes non rarò erythemata habent in facie pertinacia, constantia, intensè rubra, uniformia, circularia, monetæ minoris magnitudine, circa genas, labia: in maculæ centro non rarò vidi foramen fuscum, siccum.

Si hæ maculæ evadant crustosæ, an sunt quid diversum à crusta lactea? *Sennertus* se nunquam vidisse fatetur, atque maculas ori, oculis, auribus vicinas pro lethalibus habendas profert, quod à vero aberrare docet *Verducius*: hujus desideratur accurata historia; si calore, dolore careat, ad guttam roseam attinet. Quas vidi, crustosæ non erant, unde à crustâ lacteâ differebant.

4. *Erythema pernio*, vulgò *engelure*, *mule aux talons*; L.

Est rubor cum tumore glabro, pruriginoso, pertinaci, extrema potissimum hieme afficiens, ut pedes & manus; calens, quandoque excoriatus, qui nec suppuratione, nec desquamatione solet terminari. De nasi pernione vide *Biblioth. Medic. Mangeti*, T. 3 pag. 492.

Fovetur ab acrimoniâ sanguinis, & excitatur à calefactione subitaneâ pedum manuumve dum algent; gradariè etenim calefactæ partes minùs pernionibus sunt expositæ: perspiratio acris retenta ruborem, calorem, pruritus excitat, pruritus verò ille calore lectuli intenditur.

Perniones integri optimè curantur frequenti irrigatione partis cum spiritu salis, qui acrimoniam alkalina materix morbificæ innocuam reddit, at perniones excoriati debent emplastro de mucilagine defendi, imò cerato Galeni cum aquâ Saturni deliniri in integris; loco spiritus salis solutio aluminis convenit, item fomenta aromatica vino rubro mixta, nec non adstringentia tonica, decoctum baccarum juniperi, decoctum castanearum &c. Rapa cocta pernioni applicata, pellis leporina, nix applicata, muria etiam à diversis Medicis laudantur. Vide *D. Tissot Avis au Peuple. Ch. XXX. n. 462*.

5. *Erythema intertrigo*. L.

Rubor femorum & perinæi apud infantes ab urinâ, fascias quibus involvuntur inficiente; hoc lætentibus est familiare, unde anxii, & infomnes evadunt, sæpe etiam excoriantur maximè in plicis seu angulis.

Curatur adperso bis in diè ceruffæ pulvere; alii falicis cariosæ teredinem aspergunt; sumina præterea requiritur tunicarum mundities, & frequens detersio lixivialis, dein ablutio in aquâ, fecus lintea lædunt.

6. *Erythema paratrima*, *paratrima* Græcis. B.

Rubedo clunium in equitantibus, pedum in peditibus, manuum in operariis, dorfi in decumbentibus ægris; procedens à contusione vel assiduâ partium compressione, unde excoriantur, dolent, adhærent vestimentis, linteis; hinc cruciatus à sitûs mutatione in coccyge; etiam rubedo illa livescit, & gangrænam post se trahit. Illa species fugax est, & ablato principio procatarctico aufertur, nisi à principio interno pendeat, & tunc non gangræna est, sed necrosis, quæ, si imperitè tractetur, lethalis est sæpius quàm si negligatur. *Vide Necrosim Class. X.*

Attriti pedes viatorum sublevantur foliis viridibus alni; si excoriatio accedat, sebo fuso.

Attritus coccygis sublevatur pulvinaribus excavatis, quibus lumbi, & femora sustineantur, nec non decocto petalorum rosæ rubræ in vino rubro, aquâ vitæ camphoratâ, &c.

7. *Erythema gangrenosum* D. *Quesnay de la Gangrène*; A.

Est coloris minus intense rubri, qui citò in lividum abit, cum circulo in ambitu partis gangrænotæ rubro, qui procedens gangrænam repentem anteit: nullus est tumor, nulla ad suppurationem tendentia; pars est quidem firma, sed cum mollitie pastacea, quæ digiti vestigium servat, si pressa fuerit; illud Erythema supervenit vulneribus à catapulta, à contusione, nec non sine vulnere prægresso; nulla est tensio, nec ullus calor notabilis. Cura eadem est ac gangrænæ cujus est symptoma: *D. Quesnay de la Gangrène pag. 40, 325, 333.* Accedit etiam puncturis venenatis.

8. *Erythema volans*, *Flamma volans* Tulpîi lib. 3. *Obs. 97*; *Feux du visage*. B.

Est accidens fugax, hysteriæ & menostasiæ non rarò comes; subitus scilicet calor & rubor, ut in verecundia, identidem à pectore ad faciem assurgit, citò transiturus, quandoque levem sudorem & vertiginem excitans.

9. *Erythema à punctura*. B.

Est illud quod puncturæ venenatæ inferunt, scilicet puncturæ apum, vesparum, crabonum, culicum, tabanorum, libellularum, scorpîi, &c; maximè si palpebræ vel residuæ faciei partes pungantur. Succus venenatus ab aculeo fistuloso in vulnus infunditur, inde tumor ruber, glaber, diffusus, maculosus; cùm numerosæ sint pustulæ, dolores acuti, pyrexia, pervigilium, fyncope, convulsio, quæ tamen symptomata neminem è medio tollunt, sed intra paucos dies evanescunt.

Cùm Ill. *Reaumur* diversa medicamina expertus esset, nullum aptius esse concludit quàm partem punctam aquâ frigidâ continuò renovatâ eluere. *Sua-*
det

det III. *Tiffot Avis au Peuple n. 284* 1° aculeum insecti avellere: 2° succo cerefolii, vel petroselinii, vel geranii Robertiani, vel floribus sambuci partem fovere, vel horum florum decocto pannis laneis excepto tepido tegere, cui pauxillum theriacæ addi potest; vel cataplasma ex mica panis, cum lacte, melle & pauxillo theriacæ adhiberi potest: addit & 3° pediluvia, & 4° potum ex infuso florum sambuci cum nitro. Rustici tres herbarum quarumvis species contundunt & cataplasmatibus instar adhibent.

Quid sit Erythema quod *ignem Sancti Antonii* vocat Author, ab eo est sciscitandum.

XII. ŒDEMA, Œdème, infiltration, enflure.

Est tumor diffusus, frigidus, pallidus, laxus, doloris expers. Pendet à sero intra textum cellularem collecto, ob impeditam ejus in vasis lymphaticis circulationem.

1. Œdema flaccidum; œdème commun, œdématic, infiltration. L.

Ea est species in quâ fovea à digito premente impressa remoto digito aliquandiu perseverat; pendet itaque non à solâ collectione lymphæ in textu cellulari, sed ab intimâ partium etiam fibrosarum relaxatione per serum aquosum, quo imbibitæ fuere, unde elasticitas amissa, seu flacciditas, & sensibilitatis imminutio.

Si ille tumor œdematosus pedes, tibias, femora, aut multas partes occupet, tunc morbus constituitur, qui œdematia vulgò; aut si totum corpus occupet, phlegmatia vocatur. Hoc symptoma ascitem, hydrothoracem, cachexiam, chlorosim, empyema, phthisim inveteratam, graviditatem, aliosque morbos chronicos non rarò comitatur. *Vide Anasarcam* in cachecticis.

2. Œdema crystallinum, Gallicè *la crystalline*; C.

Est penis & genitalium tumor œdematosus à viru syphilitico excitatus; curatur ut syphilis. *Vide Hydrocelem infra in Oscheocele*: præputium potissimum in hoc affectu tumet, & est pellucidum ut crystallus, ait *Cockburn Libr. de Gonorrhœa*. An caries *Ant. Muse*, & *Taroli* Itatorum? Vide curam apud *Cockburn cap. 6*.

3. Œdema periostei, Petit maladies des os, des signes de l'exostose, pag. 438 T. 2. C.

Cùm tumor partium, cuti concolor, indolens, vel vix dolens, est circumscriptus, solitarius, subjacentque immediatè ossa, ut in parte anticâ tibie, œdema periostei adesse judicatur, ex eo quòd sit cutis superstrata, & vacillans & mobilis; si leviter prematur digito, nullum vestigium remanet; verùm si fortius prematur, impressio statim apparet, & parùm perseverat exterius, interius verò periostei depressio tactu perferuntur.

4. Œdema serpentina, serpentine Gallo-Provinciæ.

Est œdema pedum in recens natis; etymi rationem ignoro. Curatur linteis calidis, & confectione de hyacintho intus data. Hujus principia desiderantur.

5. *Œdema hystericum* Sydenhami Epist. de hyst. *gonflement hystérique* Raulin *Traité des affections vaporeuses*. L.

1° Alterutram tibiam, suram scilicet afficit; 2° ad tarsum, & pedes non diffluit, nec ab illis incipit, ut vulgare; 3° vestigium digiti prementis non servat; 4° hoc hystericis tantum accidit.

6. *Œdema variolosum*; *bouffissure*; A.

Est tumor œdematosus faciei, & palpebrarum, qui in variolâ confluyente supervenit, cum ptyalismus desinit, ac eo recedente supervenit tumor manuum veluti criticus: in variolis malignis hic tumor est non raro petechiis variegatus. De œdemate rubeolam sæpius excipiente, *Vide phlegmatiam*.

7. *Œdema lacteum*; *infiltration laiteuse*, *lait répandu*. C. *Vide Mémoires de l'Acad. R. de Chirurgie Tom. 2.*

Puerperis, rariùs gravidis, accidit; textum cellulosum inflat; dolore stipatur; mammas, inguina sæpiùs afficit; phlebotomiis, diureticis, tomentis resolventibus, impugnatur. *Vide Mastodyniam lacteam*, *Ischias lacteum* &c.

8. *Œdema urinosum*. Raulin *Observations de Médecine* p. 199. Illud ex ichuria supervenerat.

9. *Œdema purulentum*. Haller *Physiol. Lib. I. pag. 14 & 154. C.*

XIII. EMPHYSEMA; *emphyème*, *boursoufflure*.

Tumor flatulentus est, diffusus, elasticus, pressione crepitans, cuti concolor:

Fit aliud à vulnere thoracis quo aër in textum cellulosum insinuatur; aut est artificiale cum mediante folle vulnus cutis subeunte aër in textum cellulosum insufflatur, ut quidam laniones in milite quem olim vidi experti sunt; sed hæc ad pneumatosis pertinent, ut emphysema animalium in vacuo. Quibus in morbis fiat Emphysema recenset *Ill. Hallerus Physiol. Lib. 8 Sect. 5 Art. 6*: scilicet in grangræna, boum morbo seu dysenteria bovila, variola, rachitide, hysteria, scorbuto, à lochiis suppressis, &c, sæpius à vulnere thoracis. *Vide Pneumatosis Class. X.*

1. *Emphysema spontaneum*. L.

Differt à tympanite & meteorismo, quia sedem habet emphysema in cute, seu aër nidalatur in textu celluloso; extricatur autem aër ex sanguine vel motu putrefactionis, unde carnes omnes quæ putrescunt, observante *Pringle*, aquæ supernatant; vel à fermentatione, quæ in statu morbofo possibilis est. Videantur experimenta *D. Hales* & *Cotes de aëris productione*.

Emphysema curatur vel aëris destructione, vel ejus emissionem; destruitur aër seu elasticitatem suam amittit successu temporis à solo vapore calido animalis, ut constat experimentis *Mayow* & *Hales*; ergo sine remediis solo calore partis evanescet, nisi causa aërem elasticum extricans perseveret. Huic destructioni favebunt sacculi ex herbis, seminibusque aromaticis, carminativis, ut foeniculi, anisi, anethi, cumini, santonici, chamæmeli, lauri, decoctis inde paratis in vino, cum floribus sambuci. *Vide Verducii pathologiam de Emphysemate, pag. 140 art. 5.* Vide etiam *Pneumatosis in cachecticis*, & *Mastodyniam in dolorificis*, *Oschococele flatulentam infra*, &c.

XIV. SCIRRHUS, *scirrhosis* Cælii Aureliani, *Squirre*.

Vulgo definitur tumor durus, renitens, indolens; dicitur de liene aut hepate; verum definitio nimis generalis est, nec cum scirrho confundi debent strumæ, bubones, multò minus excrescentiæ callosæ, duræ, ossæ, verrucosæ, escharæ, sclerysmata; genus hoc itaque intra sequentes species restringemus, doctioribus rectius determinandum.

1. *Scirrhus hepatis; Squirre au foye. C.*

Dicitur adesse quoties infra tegumenta hypochondrii dextri persentitur resistentia solito major, constans, cum imminuto sensu, seu sine dolore alio quam qui ex pondere adaucto procedit.

Cum exigua est resistentia, diuturna tamen & sine dolore, *obstructio* hepatis dicitur, seu scirrhus incipiens imperfectus. Si nullus sit tumor, & sit tantum durities, quæ quandoque cum volumine visceris imminuto aut condensato reperitur, teste *Sepulchreto Boneti*, vocatur *sclerysma*; sed scirrhum visceris ab ejus sclerysmate vix distinguere potest Medicus, nisi exenterato cadavere, cum nativum visceris volumen in dato homine vix cognoscatur, nec distinguamus tactu utrum pars visceris, utrum totum viscus duritie afficiantur.

Quæ narrant Veteres de humore melancholico & pituitoso crassis, inspissatis, meræ fabulæ sunt, in physices ignorantiam refundendæ. Quoties dissecui hepar phthisicorum, aut eorum lienem, quæ tactui renitentia scirrhosa videbantur, toties inveni majorem carniū densitatem, qualem invenio in larido sale indurato, in carne exsiccata fumo; viscera tamen illa non erant tumida; ergo ad duritiem non necessaria est ullius peregrini humoris congestio vel cumulatio: sufficit vel 1° ut fluida in vasis contenta sint viscidiora; 2° vel ut vasa sint arctiora, numerosiora in dato spatio, vel ut fluida tardius, difficiliora possint ex viscere elabi; alterutro enim ex his posito indurabitur viscus.

Scirrhum hepatis sæpe comitantur hepatalgia, aurigo, quartana, ascites, quæ videantur suo loco; hinc scirrhum simplicem consideramus, non ut principium morborum, sed ut vitium seu symptoma qualitatis mutatæ, cujus curatio eadem ac scirrhi sequentis.

2. *Scirrhus lienis, Squirre à la rate; C.*

Est resistentia sæpius cum tumore in regione hypochondrii sinistri exorta; quandoque longè, latèque diffusa, sine dolore præter sensum gravitatis, diutissime permanens; si firmitas regionis lienis sit minor, *obstructio lienis* nuncupatur hoc vitium, quod vulgò est principium diversorum morborum, ut splenalgix, quartanæ, melasicteri, ascitis, cachexiæ, de quibus suo loco agemus.

Difficillimum est judicare à quo principio pendeat scirrhus lienis & hepatis; vulgò tribuitur uterque sanguini crasso & viscoso, tartareo; sed hoc ex theoriâ gratuita; nec enim ex eo quod hepar sit firmitus liene, lien pul-

mone & cerebro, non inde sequitur in hepate sano hæere humores crassos, & viscidos; sæpe etiam viscera dura sentiuntur à pressione mutuâ absque eo quod humorum ulla crassities possit incusari. De his in *Hepatalgiâ*, & *Splenalgiâ*, ac *Physconiâ* agemus.

Scirrhum lienis sine tumore, seu ejus sclerysma observavit *Littre* (*Hist. de l'Acad. R. des Sc. 1700*); lien scilicet petrefactus unciam unam & semissem tantum ponderabat. Frequentior est *megalo splenia*, quæ splenis magnitudo adaucta sine duritie audit. Visi sunt splenes ultra XX, imò XXX libras ponderantes, qui in statu sano vix semilibram attingunt. *Morgagni Epistol. XXXVI. 18.*

3. *Scirrhus Lupia*, *Glandula Avicennæ*, *Lupia Castellii*; *loupe*, *glande*, *tumeur scrophuleuse*, *squirreuse*. L.

Tumor durus, indolens, permanens, subsolitarius, cuti concolor, subcutaneus in diversis partibus. Differt à *scrophulâ*, quia est solitarius tumor, & multum successivè excrescens, ut circa articulos genuum, maxillæ, circa caput, aliasque partes. Differt ab *excrescentiis*, ut *sarcomate*, quia ab humore congesto, non à nutritione partis adauctâ, pendere censetur. Differt à *lupiâ*, quia non est cystis seu faccus humore infarctus, nisi in illam degeneret; quandoque in cancrum mutatur; cum est exiguus unus aut alter, vulgò *glandula* vocatur, & in suppuratum minimè vergit.

XV. PHLEGMONE, *Phlegmon*.

Est tumor sphæroideus, rubore, calore, tensione, dolore pulsatili insignis, sponte in suppurationem vergens. Dicitur à *phlego*, uro. Differt à pustulis inflammatis, ut à variolâ, &c, ex eo quod sit tumor subsolitarius, & multò major; à bubone, parotide, paronychiâ, ophthalmiâ, quia sedem in certis locis determinatam non habet.

Causa est impetus cruoris adauctus intra vasa partis tumentis, quæ involucris ut plurimum coercetur, ut glandula vel membrana cellulosa: si etenim intra ramificationes vasorum fieret ille infarctus, tumor non sphæroideus, nec certis limitibus circumscriptus foret, sed erysipelatis instar diffusus.

1. *Phlegmone mammarum*, vulgò *poil*. Vide *Mastodyniam*.

2. *Phlegmone oculi*. Vide *Ophthalmiam internam*.

3. *Phlegmone testis*, vulgò *gonorrhée tombée dans les bourses*. A.

Dici solet à principio cui potissimum debetur. Præter remedia generalia, ut phlebotomiam, victum tenuem, fomenta emollientia, & dein resolventia, desiderantur ea quæ virus syphiliticum specificè debellant.

4. *Phlegmone musculorum*, *tumor phlegmonodes*. A.

Vulgò non habet figuram determinatam, nec magnitudinem. Ortum habet à principiis ut plurimum procatarticeis, ut fracturâ, contusione, vulnere: exigit remedia quæ resolutionem instituere possunt, ut sunt phlebotomiæ repetitæ pro tumoris extensione, symptomatum vehementiâ, ægri robore, ætatis vigore; necnon victum tenuem, refrigerantem & huectantem; cataplasmata emollientia ex fo-

foliis malvæ, violarum, acetosæ, bulbis lilii, micâ panis cum lacte coctâ, additis croco, axungia recenti, medullâ animalium, oleo, pulpâ althææ. His enim dolor, calor, tensio sedantur, fluxilitas sanguini conciliatur, vasâ crispata laxantur, membranæ involventes spasmodicè contractæ, remollitæ cedunt, circulatio restituitur; si his irritis in suppuratum vergat, aut in gangrænam, videantur remedia apostematis, gangræne, &c.

5. *Phlegmone axillaris*, vulgò *bubo axillaris*. Vide *Bubonem*.

6. *Phlegmone testiculi*; River. Obs. 39 Cent. 2 & Obs. 2. Obs. Comm. L.

XVI. BUBO, *Bubon*.

Est tumor partim scirrhus, partim inflammatorius glandulæ unius aut alterius inguinalis, cum dolore obtuso vix lancinante, calore, rubore, renitentia minoribus quàm in phlegmone; lentè accedens & recedens, incessum aliquatenus impediens.

Debetur sanguinis impetui intra vasâ lymphatica glandularum minus vivido, cui occasionem præbet infarctus horumce vasorum; distinguitur à bubonocèle cognita sede glandularum inguinalium diversa à foramine musculorum abdominis & arcu Poupartii, necnon ex eo quòd bubonocèle subito fiat, bubo verò lentè excrescat; bubonocèle ileum sæpiùs excitet, non verò bubo. Varietates sunt bubones scirrholdes, phlegmonodes, œdematodes, exulcerati.

1. *Bubo simplex*, *Bubon*. D.

Sic vocatur Græcè *inguen*, quia regio inguinalis afficitur. Dicitur simplex qui nec febrem, nec pestem, nec syphilidem comitatur. Curatur remediis iisdem quibus phlegmone, sed potissimum resolventibus.

2. *Bubo syphiliticus*, Astruc. lib. 3 cap. 5; *cambuca* Paracelsi; *Poullain*. C.

Ab impuro concubitu immediatè, seu post paucos dies, vel à gonorrhœâ suppressâ ortus, dicitur *primarius*; qui verò infecto jamdudum sanguine sine his principiis supervenit, *secundarius* vocatur; uterque magis est vel phlegmonodes, vel œdematodes, vel scirrholdes; alter ovum columbinum, alter pugni magnitudinem adæquat; phlegmonodes faciliùs resolvitur, citiùs suppurascit; œdematodes resolvitur, non suppuratur; scirrholdes resolventibus resistit, & non suppuratur. Differt ab aliis speciebus à principio cui debetur. Curatur ut syphilis, cujus est symptoma & signum certissimum.

Bubo syphiliticus induratus, durante hydrargyrosi tegatur emplastro de ranis cum mercurio; si inflammetur cataplasmate de mica panis cum lacte tegatur, facto pure cultro aperiatur; si suppuratio bona sit, ulcus curetur unguento basilicone; si pus paucum, saniosum, addatur digestivum; si calosum sit ulcus caustico inuratur.

3. *Bubo strumosus*; *Bubon scrophuleux*. C.

Distinguitur ab aliis per signa scrophularum in collo, mesenterio, deficientibus signis bubonis syphilitici, pestilentis, &c. Vide *Scrophulas in ca-*
Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I. T *chefti-*

cheëticis. An scorbuticus bubo fuerit observatus valdè dubium mihi videtur, nec nuperi Auctores qui de scorbuto expressè scripserunt, ut *Lindius*, illud symptoma memorant.

4. *Bubo pestilens*; *Bubon pestilentiæ*; A.

Est tumor criticus in peste ad inguen alterutrum oriendus cum bonis ægri rebus. Ille verò bubo quantocius aperiendus est, licèt immaturus, & ad suppurationem citò ducendus, ut eâ viâ virus pestis foras amandetur; Vide *Pestem in Class.* 3.

5. *Bubo crescentium*, vulgò *les croissances*, ou *croissants*; B.

Est tumor dolens, renitens, cuti concolor, glandularum inguinalium, qui puberibus dum sensibilibus crescunt in altum, cum aliquali corporis macie, oriri solet: ille tumor sponte resolvitur, nullumque periculum importat.

6. *Bubo scorbuticus*. Vide *Pestem scorbuticam*.

7. *Bubo axillaris*, criticus in rubeola. Hatté *Journal de Medec. May 1755*.

XVII. PAROTIS; *Parotide, Oreillon*.

Differt à bubone ex eo quòd glandulas pone aures fitas afficiat; est enim tumor scirrroso-phlegmonodeus glandulæ parotidis dictæ in suppuratum lentissimè vergens; easdem varietates subit ac bubo, non verò totidem species.

1. *Parotis benigna, Parotide simple*; B.

Est ea quæ sine febre, sine gravi symptomate enascitur.

2. *Parotis febrilis*, *Journal de Medec. May 1755*. D.

Ea est quæ in febribus acutis, in peste, vel criticè, vel symptomaticè supervenit, sæpius cum surditate: in pleuritide maligna, *River. Cent. I Obs. 72*: critica in miliari, *Journ. de Med. May 1755*: in typho carcerem, *Pringle Tom. 2 chap. 6*. Vide curam in *Tritæophya elode*.

XVIII. FURUNCULUS, *Furoncle, Clou*.

Est tumor inflammatorius, cutaneus, prominens, durus, & atro-ruber, cujus centrum, cùm suppuratus est, occupant fibræ crassæ, quæ in pus non colliquesunt. Dantur furunculi ovi columbini figurâ & magnitudine, alii majores, & hemisphærici.

Floccus fibrosus in axi furunculi hærens, dum suppuratur, vulgò dicitur *Bourbillon*.

Species, seu varietates sunt.

1. *Furunculus dothien* Galen. *clou ordinaire*. B.

Curatur ut phlegmone; sed durior est, magis sphæroideus.

2. *Furunculus terminthus* Gorræi *desinit*.

Est species phymatis, ait *Oribasius*, supra quod pustula nigra eminet, quæ rupta infernè similis desquamato apparet, eo autem dissecto, pus invenitur. Obscurissima est descriptio.

3. *Furunculus*, *phygehton* Græcis, *panus* & *panis* Latinis.

Est furunculus erysipelaceus, diffusus, cutaneas glandulas obsidens, difficilè suppurans, calore deurente & mordaci stipatus. Hujus accuratior historia desideratur.

XIX. ANTHRAX, *Charbon*.

Est tumor carnibus immerfus ut plurimum, in cujus apice est vesicula grisea, subtus sphacelosa, in ambitu dolor & rubor quandoque leves; excoriatus vel suppurascens, serpit in viciniam, & colorem intensè rubrum exhibet.

Optimè describitur à *Plinio* & à *Celfo*; quippe quandoque collum, fauces obsidet sine ullo tumore & dolore, sed cum lividitate pustulæ aut cuticulæ, quâ ablatâ, caro substrata nigricat, sphacelosa est; interea æger languet, somnolentus est, pulsus habet debilem, rarum, & intra breve tempus è medio tollitur; cum verò minùs malignus est carbo, circa pustulam nigram est tumor phlegmonodeus, cum febricula; aperto tumore, ulcus atro-rubrum, ficcum, calens, ardens, in viciniam serpens, labiis extroversis apparet.

Accidit potissimùm pauperibus sordidis, qui carnes animalium, ut vervecum, anthrace defunctorum edunt, aut qui eorum lanas tractant, adipem fundunt ad candelas parandas; hinc laniones; coriarii; candelarum opifices huic malo sunt sæpiùs expositi.

Rarò Medici accersuntur ad hoc malum curandum; sæpiùs rustici arcana sua huic malo specifica dicta adhibent, & caustico furunculum inurentes anthracem se sanasse jactitant.

1. *Anthrax simplex*; A.

Est ille qui non pandemius est, sed sporadicus, extus prominens cum pulsu febrili, & levibus symptomatis.

In hujus curatione statim apex sphacelofus caustico, ut lapide infernali vel lapide caustico, inurendus est, ut destruat virus gangrænosum, quod vel carnes vicinas rodere, vel introversum funestissima symptomata, ut syncopem, delirium, &c, excitare valet; rarò phlebotomia indicatur, ast à vigore pulsûs indicata in hac specie non nocet; interea escharæ lapsus promovendus, & suppuratio excitanda ad virûs eliminationem, & sanguinis depurationem, quod præstant suppurantia vulgaria; intereadùm intùs usurpantur medicamina quæ vires circulationis excitant, si langueant, aut sustinent, si vigeant, simulque perspirationem intendant.

2. *Anthrax malignus, charbon pestilentiel*. A. Vide *Pestem in exanthematicis*.

3. *Anthrax Persicus. Pruna & ignis Persicus* Avicennæ; *le mal des ardens*, Vide *Mezeray Hist. de France*; *le feu S. Antoine*, Vide l'*Histoire de Philippe I. ann. 1090. A.*

Est pestis species. *Carbo*, ligno combusto, *carbunculus* lapidi pretioso designando infervit; unde pejora sunt nomina quàm anthrax.

4. *Anthrax tarantatus*, *malvat* Occitanis. A.

Miranda carbunculi species *P. Borelli*, *Centur. 2 obs. 12*: in urbe *Roquecourbe* propè *Castres* in Occitaniâ, frequens est morbus *malvat* vocatus, qui species carbunculi est, quo affecti, nisi dies novem infomnes traducant, jugulantur; utque somnum arcere valeant, accedunt ad ægrum amici & parentes, ibique genio indulgentes canunt, & ægrum ad saltandum invitant; tarantulâ demorfi pariter somnolenti sunt, teste *Serao*; inde mos apud ipsos invaluit, ut saltarent somni fugandi gratiâ. Vide *Tarantismum Tingitanum*.

XX. CANCER, *Carcinos* Græcis, *Gallis Cancer*, *tumeur chancreuse*, *cancer occulte*.

Plebs quæ hunc morbum exasperari putat, uti anthracem, si nomen ejus proprium proferatur, hunc morbum vel non nominat, vel malum vulgò *le méchant* nuncupat.

Duo status considerandi sunt in hoc morbo, ut in omni phymate; status scilicet *Tumoris* integri nondum aperti, & status *Ulceris*, excoriationis, aperturæ, qui ocius, seriùsve supervenit; ulcus enim non est genus distinctum, sed modificatio phymatis.

Definitur tumor durus, tuberosus, lancinans, pertinacissimus. Differt à scirrho per dolorem lancinantem, superficiem inæqualem; à phlegmone per diuturnitatem, colorem nativum cutis, nisi varicosis tumoribus nigris circumdetur tumor.

Exulceratum carcinoma, sive ulcus crancrosum ex foetore, labiorum inversione, carnis duritie, ichore acri exudante, pertinaciâ, dolore lancinanti, facie propriâ ab aliis distinguitur.

Specierum distinctio desideratur; interea tamen alia sunt carcinomata, quæ à verruca ortum ducunt, ut in mamnâ; alia à punctis, vel varicibus nigricantibus duris, ut formicis, huc *myrmecia* Græcorum; alia superveniunt à lupiis irritatis, seu scirrhis, v. g. colli, glandulæ lachrymalis; alia ordiuntur à pustulâ, quæ citò exulceratur & latè serpit, quorum exempla citat, sed non sat accuratè describit inter morbos oculorum, *cap. 6 Saint Yves*. Species possunt sic nominari

1. *Cancer verrucosus*, *verruca cancrosa* S. Yves, Chap. 5 Part. I. C.

2. *Cancer myrmecia*, 3ª species S. Yves Chap. 6 Part. I. C.

3. *Cancer lupus*, *Lupia cancrosa* vulgò. C.

4. *Cancer phagædena*, species 4^a S. Yves. C.

Pustula cancrosa; utrum diversa sit horum prognosis & curatio, dubium videtur, si verum sit, quod *Saint Yves* asserit, se primam speciem sanasse usu aquæ cujusdam quam ad alias species inutilem putat.

Cancrosi, si curentur, citiùs intereunt, ait *Hippocrates*; cura itaque hujus morbi debet esse omiffiva, id est, omitti debent quæ ejus principium eradicare posse putamus, cum tantæ virulentæ fit, ut omnibus medicamentis alterantibus & evacuantibus exacerbetur, si excipiamus diluentia & edulcorantia potiffimum interna. Cancer non debet attingi, sed ab omni pressione, unctiõne, cataplasmate immunis fervari, appofito molli goffypio; exulceratus molliter detergi, vel potiùs elui debet cerato Galeni, butyro infulfo, carnis vitulinæ taleolis appofitis, unguentis anodynis demulceri.

Intüs verò in utroque cafu jufcula refrigerantia, ferum lactis, lac, cremores usurpari, balneis repetitis fanguinis acrimonia temperari debet; funt carcinomata libera, partibus folidis non connexa, vafis majoribus non contigua, quæ præmiſſis edulcorantibus, & maſſam fanguinis depurantibus, feliciter excinduntur.

Vidi prægrande mammæ carcinoma quod ab exiguâ & profundâ verrucâ, feu porro minimè ſyphilitico, ortum duxerat, quodque per hydrargyroſim decuplo minus evaſerat.

Laudatur uſus internus foliorum atropæ belladonæ ad carcinoma fanandum; vide *Journal de Médecine de Vandermonde*.

Vidi carcinoma phagædenam faciei, quod oleo corroſivo plumbaginis fanatum fuit: vide *les Mem. de l'Ac. R. des Sc.* De uſu interno cicutæ majoris Tournefortii ad carcinoma curandum, vide *Experimenta Storckii*.

5. *Cancer ſyphiliticus*; *Cambuca* Paracelfi; *Cancer vérolique*, C.

Puella 30 annos nata, à pluribus menſibus extracto hyoſcyami albi uſa; patiebatur tumorem in utraque ſucceſſivè mamma ovi gallinacei magnitudine, durum, tuberoſum, immerſum, cum doloribus lancinantibus ab axilla ad mammaſ per intervalla accedentibus. Cum autem ſimul acciperem ulcuſcula oris & vaginæ adefſe, quæ ſyphilidis decennis erant veſtigia, nec liceret uti hydrargyroſi, ad trageas Keiſerianas more conſueto confugi, iisque per menſem & ſemiſſem uſurpatis tumor & dolor mammaſ, atque omnia ſyphilidis ſymptomata, evanuerunt, nec uſque reverſa funt.

XXI. PARONYCHIA; *Panaris*.

Eſt tumor phlegmonodeus extremi digiti cujuſvis cum dolore perterebrante; colore rubro, calore utenti, tenſione maximâ.

1. *Paronychia cutanea*, 1^a *ſpec.* Heiſter. Chirurg. cap. 170; *panaris cutané*. B.

Digiti extrema pars initio parum dolet, tumet, mox rubedo accedit, crefcit dolor & rubedo, quæ ſymptomata ultra digitum non ſeſe extendunt, & tolerabilia funt; dein pulſatione crefcente fit ſuppuratio, apex digiti albeſcit, remolleſcit, & ſine periculo abſceſſus ruptus deterſione ac conſolidatione terminatur.

Curatio abſolvitur emollientibus, quæ maturent phlegmonem, & extrac-

tionem peregrini, ut spinæ, aciculæ, si huic ansam præbuerit; cataplasma de micâ panis cum lacte & croco, caro cochleæ pomatiæ applicata, pulpa ex foliis malvæ, violæ, radice althææ, bulbo liliorum; si dolor & fervor minores sint, emplastrum diachylum cum gummis, emplastrum de mucilagine, &c, conveniunt; & suppuratione factâ, abscessus aperiendus, & solito more tractandus; sæpius autem accidit ut unguis delabatur, si pus infra ipsum genitum sit, quod longum faceffit negotium.

2. *Paronychia perioſtii* Heister. *ibid.* Garegeot Operat. de Chirurg. du panaris. A.

Differt à primâ specie doloris, fervorisque intensitate multò majori quàm ex tumore expectandum videtur, cum febre, vigiliis, convulsionibus, imò quandoque delirio. Differt à tertiâ, quòd dolores ad interiorem brachii condylum, seu ad cubitum non extendantur.

Hæc species fovetur à pauxillo ichoris acris & rodentis infra perioſteum, unde os sæpius cariosum evadit; & si negligatur, manus eodem morbo contaminatur, adeòque quantociùs incidendus est apex digiti vel lateraliter, ut vult *Garegeot*, vel in medio quò non pertingit tendo flexoris, ut putat *Heisterus*, ut illa guttula puris, vel ichoris foras emittatur; postridie non rarò excreſcit caro fungosa, quæ excinditur, vel eroditur, & vulnus denique solito more curatur.

3. *Paronychia tendinis*, 3ª spec. Heister. *ibid.* A.

Ea est quæ vaginam tendinis flexoris digiti aggreditur, intra quam est pus, vel ichor acer & rodens; tumor in apice digiti modicus est, vel nullus; dolor tamen est intolerabilis; manus, carpus, universumque brachium ad usque condylum internum humeri dolent intensè; unde febris, vigilæ, spasmi, intumescitque brachium, manus, imò paululum digitus in ipsis phalangum articulis.

Species illa est aliis periculosa; febris, vigilæ, abscessus, imò gangræna hominem quandoque è medio tollunt.

Medicamenta inutilia sunt; brevi ad incisionem digiti & vaginæ tendinis properandum est; imò vagina ulteriùs scindenda, si pus ulteriùs serpsit, ut in ligamentum annulare carpi, in ligamentum transversum quo os cubiti cum osse radii connectitur, quæ curatio fusè tradita est apud *Garegeot* & *Heisterum*, in hisce consulendos.

4. *Paronychia arctura* Linnæi Gen. morbor. L.

Arctura est unguis acie lateraliter cutem secans, unde inflammatur digitus cum exulceratione laterali & dolore non exiguo.

5. *Paronychia digitium* C. *Digitium* Ill. Linnæi Gen. Morb. 227.

Cognoscitur dolore intensissimo, periodico, cujusdam articuli digiti unius, qui ibi emaciatur, sine ullo inflammationis signo; dolor ille per menses & annos perseverat, paroxysmis duo vel tria minuta durantibus, sed pluries in die recurrentibus. Amputato digito sanatur æger, & os, non erosum, sed friabile videtur, quasi farina coagulata. Hæc Sueci observant.

6. *Paronychia pressura*. L. *Pressura* Ill. Linnæi Gen. Morborum 260.

Est phlegmone ad unguis radicem tantum enascens cum digitus frigore congelatus calori exponitur; dolor non magnus est, sæpè exulceratio accedit, unguis delabitur, alter verò, sed crassus, asper, corticosus enascitur: ratione sedis differt à paronychia cutanea.

7. *Paronychia artificialis*, Ephemer. Nat. Cur. Dec. II Ann. X Obf. 187 pag. 364.

Fit per circumligationem digiti cum pellicula ex ovi recentis testa; febrem tertianam curare creditur.

XXII. PHIMOSIS, *Phimosis*.

Est præputii, & sæpè simul glandis, inflammatorius tumor, ut placet Neotericis, cum præputii adducendi, aut reducendi difficultate.

Veteres Græci nomen illud genericè tribuebant meatum præclusioni; unde phimosis palpebrarum, labiorum, uteri, narium; verum mos invaluit ut hoc nomine intelligatur inflammatio præputii, quâ balanus intra præputium arctè retinetur, si vera phimosis; aut quâ basis balani veluti strangulatur, ut in phimosi spuriâ, seu paraphimosi Neotericorum.

1. *Phimosis vera*, *phimosis* Heister. Chirurg. cap. 130. A.

Est gravis inflammatio præputii, quâ ejus reductio pone glandem impeditur; oritur à secretionem fluidi acris, flavescens, mucosi, quo illinitur præputium, & in glandulis odoriferis balani potissimum paratur, ex quo rubet interior facies præputii, rubet balanus cum dolore, & dysuriâ, propter irritationem quâ urina transiens præputium afficit. Hic affectus cum gonorrhœa præputii convenit apud eos qui prælongo præputio gaudent; vide *Gonorrhœam*. Novi viros quos identidem recurrens hæc excretio liberat ab ophthalmiâ; unde sequitur ejusdem esse indolis mucum in coronâ glandis secretum, ac eum quem glandulæ Meibomianæ palpebrarum fundunt. Hunc affectum etiam pueris familiarem esse observat *Sennertus*.

Curatur jusculis refrigerantibus, fero lactis, balneis & aquis acidulis, præmissâ phlebotomiâ, & catharsi: ruborem etiam & dolorem tollit aqua rosarum balano inspersa, aqua Saturni, &c.

2. *Phimosis hydrocelica*. C.

Non rarum est apud hydropes laborantes anasarçâ, ascite, vel solâ hydrocele portentose tumere penem, sed magis adhuc præputium, ita ut omninò recondatur glans; ejusque via vix inveniri possit; simulque vidi non semel fieri decubitus humorum in hoc præputio, ut inflammatio gangrænodea immineret. In hoc verò casu forcipibus limbum præputii hinc & illic dissectum vidi à Chirurgo egregio D. Serres, unde infarctu liberatus penis & aquâ vitæ camphoratâ fatus, gangrænam vitavit.

3. *Phimosis syphilitica*; *phimosis vérolique*. C.

Pendet ab ulcusculis syphiliticis coronam balani obsidentibus, & inde subsequente præputii phlogosi, maxime si limbus præputii similibus ulcusculis,

chancres dictis, obfideatur; unde depuratio horum ulcusculorum impeditur, erosio augetur, similiaque gravia mala imminet.

Si malum tolerabile sit, præmissis phlebotomiâ, catharsi, & balneis sufficientibus, hydrargyrosis est usurpanda more solito; interea fomentis ex lacte, floribus malvæ, meliloti, & similibus, curandum, ut reducto præputio hæc ulcuscula elui, detergique possint; si verò altius serpant ulcuscula, ita ut metus sit ne balanus erodatur, tunc totum præputium ulcusculis intus obfitum circumscindendum est; quippe unâ aut alterâ incisione vix in patulo reponi queant omnia ulcuscula; at durante hydrargyrosi, ea omnia feliciter succedunt, cum virus simul auferatur.

In phimosi & paraphimosi cum ulcusculis venereis, penis quandoque gangrænascit; tunc post phlebotomiam & partis scarificationem kinkina largâ dosi fumendum; sic sanitas restituitur; accedit suppuratio, quæ digestivo promovetur, & separatâ escharâ gangrænosa, vel hydrargyrosis, vel spiritu antivenereus continuatur.

4. *Phimosi circumligata*, Astruc de morbis vener. lib. 3. cap. 8. de phimosi; *Circumligatura* Latinorum; *Paraphimosi* Græcorum; *Periphimosi* Pauli Æginetæ Lib. VI. cap. 55. A.

Rarius est syphilitica, ut plurimum verò pura; ortum ducit ab inflammatione & tumore balani, dum est erectus penis, maximè si per violentiam retroversum fuerit præputium, ut in defloratione virginum accidit, aut similibus causis tribuendum quisque judicat; si enim retroactum præputium inflammatur, & glandem strangulet, si balanus intumescat magis quàm præputium, inde sequitur hæc species, quæ phlebotomiâ, balneo penis in lacte, dein in decocto resolventi, ut florum meliloti, sambuci, &c. evanescit. Vidi ter vel quater in nosocomio generali similes paraphimoses à verâ ligaturâ peni injecta ope filii ab amico circumligati, unde supprimitur urina, penis inflammatur; interea tamen in duobus puerulis, quibus hoc acciderat, vidimus filum successivè penem trajecisse, vestigio successivè coalito.

5. *Phimosi vagina*, Astruc de Morbis venereis, lib. 2. cap. 8. n° 1. L.

Pendet à syphiliticâ inflammatione labiorum, nympharum, ob ulcuscula rodentia, syphilitica; simileque vitium in catamitorum podice, in nutricum papillis memorat Ill. Astruc; quæ omnia eandem medelam exposcunt, ac phimosi syphilitica, scilicet ulcusculorum detersionem, & virus venerei extinctionem.

6. *Phimosi infantium*, Manget. Biblioth. Med. pract. pag. 9. ex Hildano. L.

Accidit ob urinæ acrimoniam, ex pravâ victus ratione nutricis; lactentes enim ab hoc affectu immunes non sunt. Curatur victus ratione tenui & refrigerante, dein catharsi leniente; subsequatur cataplasma ex micâ panis cum balaustis pulveratis, croco, & butyro recenti, ac lacte vaccino.

ORDO QUARTUS.

EXCRESCENTIÆ, *Excroiffances.*

Sunt tumores in hoc à phymatibus diverſi, quod 1° fiant per converſionem ſucci nutritii copioſioris in partem ſolidam; adeòque 2° lentè crefcant, & adoleſcant ſenſim, ſine ſenſu; 3° quòd non ſponte abeant in ſuppuratum, ſed veluti immutabiles, cuti concolores, indolentes in ſuo ſtatu perfeverent; ſola lordoſis huic ordini minùs convenit; cauſa eſt ſucci nutritii, vel cum vaſis partis affectæ adhærentis & affinis, appuſſus uberior, ejuſque affimilatio & in partem converſio: in phymatis verò fluida appellentia ſuum fluorem conſervant, & facilè in pus, ichorem mutantur. Excreſcentiæ variant pro diverſâ conſiſtentiâ & ſede; hinc genera ſequentia deducuntur.

XXIII. SARCOMA; *Sarcome.*

Eſt excreſcentia carnis conſiſtentiâ circiter obtinens.

1. *Sarcoma vulgare* Sennerti; *Excroiffance charnuë*. L.

Ubivis indifcriminatim oritur, eſtque vel connatum, vel acquiſitum; difſiculter diſtinguitur à ſcirrho lupiâ dicto, niſi quòd omninò doloris ſit expertus, ſuoque ſitu & ſuâ mole tantùmmodò noceat; ſcirrhus lupia glandulas obſidet, non ſarcoma.

2. *Sarcoma narium*, *polypus narium*; *polype du nez*. L.

Eſt excreſcentia internæ narium membranæ, quæ proinde nocet olfactui; reſpirationi & loquelæ; vide *Anoſmiam*, *Dyſpnœam*, quarum illud ſarcoma eſt principium.

3. *Sarcoma oculorum* Saint Yves Chap. 14 & 18. L.

Eſt excreſcentia sæpiùs adipoſa palpebris accreta ad canthum temporalem; quæ enim ad naſalem pertinet, eſt alterius coloris quàm pars ipſa, & ad pterygium, vel encanthisdem ſpectat. Nocet hoc ſarcoma, vel intuitui, vel viſui; vide *Caliginem*.

4. *Sarcoma epulis* Heiſter. cap. 85. L.

Eſt excreſcentia in oris cavo enata, potiſſimùm gingivis accreſcens, unde differt à parulide, quæ apoſtoma eſt gingivarum; vide *Dyſphagiam*, *Pſelliſmum*.

5. *Sarcoma cercofiſ*, *polypus uteri*, *cercofiſ* Aëtii; L.

Eſt excreſcentia carnoſa molis majoris, quæ ex utero, vel ex vaginâ propendet, & hyſterocœlem quandoque mentitur. Nocet generationi, partui, &c. vide *Dyſtociam*, *Sterilitatem*, &c. *Cercofiſ* dicitur, quia piſtillum vel caudam reſert.

6. *Sarcoma natta*, *napta dorſi*. L.

Sauvages Noſologia Methodica. Tom. I.

V

Sarco

Sarcoma dorſi penſile maximum eſt excreſcentia petiolata multùm excreſcens, dorſo accreta, quæ pondere aggravat, ſitu & mole decubitui nocet.

7. *Sarcoma bicephalum*, P. Borelli Cent. II. Obſ. 57. L.

Eſt excreſcentia capiti accreta, alterum caput mole ſuâ referens: an à ſcirrho lupiâ ſit diverſa tantùm quoad volumen?

8. *Sarcoma fungoſum*, *hyperſarcoſis* Græcis.

Eſt excreſcentia mollis & fungoſa ulceribus ac vulneribus adnaſcens.

9. *Sarcoma ſcroti*, *ſarcocele* Heiſter. Chir. cap. 121. & 125. Græcis *ſarcocele*. L.

Eſt excreſcentia teſticuli quæ ab ejus inflammatione ſcirrhoque diverſa eſt; in ſcirrho enim major eſt durities quàm eſt nativa durities teſticuli, non in ſarcocele; in phlegmone teſticulus acutè dolet, brevi intumefcit; ſarcocele verò ſenſim & ſine ſenſu excreſcit.

Hoc etiam nomine ſcirrhus ipſius teſticuli vulgò intelligitur; ille quidem per topica reſolubilis eſt, ſarcocele verò minimè.

10. *Sarcoma varicocele*, *Ciſcoeles* Heiſter. cap. 128; *Ramex varicoſus* ejusdem. L.

Ad varices vaſorum ſpermaticorum potiùs quàm ad ſarcomata pertinet, licèt à quibuſdam confundatur.

11. *Sarcoma encanthis*, S. Yves Ch. 18 pag. 136; Gallicè *mûre*. L.

Duplex eſt ratione ſedis; alterum eſt excreſcentia ipſius carunculæ lachrymalis, alterum verò majus naſcitur inter palpebram & globum; utriuſque ſuperficies eſt granulofa ad inſtar fructûs mori, unde nomen; color nunc plumbeus, nunc ruber.

Curatio abſolvitur duplici modo, 1° quidem uſtione per lapidem infernalem ſoli excreſcentiæ applicatum; 2° ligaturâ vel meliùs exciſione ope lanceolæ facta, quo factò reſiduum abſumitur ope pulveris ex octo aluminis partibus, & unâ ſacchari parte.

XXIV. C O N D Y L O M A ; *Condylome.*

Eſt excreſcentia firma carnibus durior, offibus mollior.

1. *Condyloma tylus*; *durillon*, *calloſité*; *tyloma* Græcis. L.

Eſt excreſcentia epidermidis in manibus, pedibuſve, minimè adhærens tendinibus aut perioſteo; accedit pedibus, ſi pedibus nudis incedere aſſueſcamus, manibus verò accreſcit ab inſtrumentorum craſſiorum aſſiduâ tractatione; tactum tollit.

2. *Condyloma clavus*; *Cor des piés*; L.

Eſt excreſcentia calloſa, dura, tendinibus aut perioſteo pedum, manuumve adhærens: hiñc à preſſione dolens, familiaris illis qui arctioribus calceis utuntur. Clavi differunt à verrucis, porriſque, quod in centro ſuo gerant callum duriffimum, quo eradicato non dolet pars uſquequò novus nucleus efformatus fuerit; emollitur nucleus ope foliorum ſedi, telephii, emplaftri de mucilagine, præmiſſo pediluvio tepido eradicatur.

3. *Condyloma callus*; *Calus* ou *cal*. Vide Sennerti lib. 5 part. 5 cap. 5. L.

Est tumor excrefcens ad commiffuras offium fractorum, feu periosteï fracturas colligantis intumefcentia, quæ mole nocet aut deturpat artus; differt ab exoftofi ratione ortûs.

4. *Condyloma ganglion*, Heifter. de Ganglio cap. 171. L.

Est sphæricum, firmum, indolens, album, tendinibus vel offibus accretum, fed lateraliter mobile, pifi ut plurimum magnitudine, in manibus, pedibusve vulgo obvium. Refolvitur, fed difficulter, frequenti friftione, prefione per laminam plumbeam, emplafiro de vigo cum mercurio, inò repetitis malleoli ictibus: demum potest extirpari per incifionem, fed rarò ita nocet, ut ad operationem deveniendum fit.

5. *Condyloma ficus*, *fycofis* Græcor. *fic*. L.

Fici vocantur condylomata podicis aut vulvæ, quæ ficûs fructum referunt; qui cogniti fuerunt *Martiali*, adeòque longè ante cognitam fyphilidem; dantur autem hodiè fici fyphilitici.

6. *Condyloma thymus*; *crêtes*, *pendeloques*, &c. D.

Variant condylomata fyphilitica pudendorum, & ani, alia cristas, alia flores thymi, alia brassicam caulifloram referunt, tum figurâ, tum colore, unde diverfa nomina.

Illæ diverfæ excrefcentiæ fyphiliticæ sunt indolentes, & excidunt quandoque in usu balneorum, faltem adhibitâ hydrargyrofi; verùm fi his refiftant, vel cathæreticis erodendæ, vel forcipibus sunt excindendæ durante hydrargyrofi.

Cave ne confundas condyloma ani cum marifcis. Vide *Hæmorrhoidem*, *Claf. IX*.

7. *Condyloma porrum*; *Porreau*. D.

Est carnibus immerfum, vix extra cutem prominens, de cætero verrucæ fimile: aliud est purum, aliud fyphiliticum, quod genitalibus adnafcitur. Curatur ut verruca.

XXV. VERRUCA; *Verruë*.

Est excrefcencia cutanea prominens, condylomate minor, fenfu deftituta, indolensque, nifi confundatur cum carcinomate primæ fpeciei.

Difficile est verrucam à condylomate genericè diftinguere, nifi quòd verruca omnino cutanea est, & centetur tumor ex papillis nerveis induratis genitus; pifi circiter magnitudinem, & figuram æmulatur, cuti concolor est, nifi cum nævo figillo complicetur, quod non ita rarum est. Differt à porro quòd extra cutim emineat, inò sæpè petiolata fit; porrum verò, ut condylomata omnia, infra cutim radicum fit.

1. *Verruca simplex*; *verruë*; *acrochordon* Græcis. L.

Est ferè petiolata, folitaria, sæpiùs congenita, digitis, collo aliisque partibus adnafcens, pifi magnitudine; differt à carcinomate, acrochordone, aliisque

que speciebus, quòd nullo modo doleat, & sine sensu refecari possit: plures sunt quandoque in corpore, sed ab invicem sejunctæ, non gregales. Curatur affrictu foliorum heliotropii Europæi, campanulæ hederacæ, chelidonii majoris, euphorbii succo &c.

2. *Verruca gregalis*; an *formica* Latinorum? L.

Dantur sæpè in facie alibique exiguæ verrucæ, densæ, confitæ, caput aciculæ adæquantés, etiam in apice nigræ, congenitæ sæpiùs, omninò indolentes, de cætero myrmeciis similes.

3. *Verruca syphilitica*; *verruë vérolique*, Astruc. l. 3 c. 9. C.

Pudendis, & podici adnascitur; acquisita est, & à viru syphilitico pendet; si sessilis & carnibus immerfa *porrum* vel *porrus* vocatur.

Verrucæ simplices vel setæ equinæ aut fili ferici interventu ligantur, vel volvellâ extirpantur, vel apice derafæ, spiritu salis, aut si fortius requiratur, oleo vitrioli, aquâ forti comburuntur, aut aciculâ infixâ ad candelam valdè excalesactâ similiter uruntur, vel lapide infernali eroduntur, cavendo tamen ne cathæreticum, & causticum viciniam lædat; verrucæ verò syphiliticæ, præmissâ hydrargyrosi, pulvere sabinæ puro vel pauxillo ochræ additæ temperato, apice priùs derafo, sensim eroduntur. Vide plura apud *Ill. Astrucium*.

XXVI. PTERYGIUM; *Onglet*.

Est excrescentia carnea vel membranaceo-vasculosa ad oculi canthum exorta, alam expansam referens, & versus corneam se extendens.

Differt ab encanthis figurâ sua membranaceâ non sphæroidea nec granulosa; à sarcomate quod palpebris adnascitur, & sphæricum est, pterygium verò in ipso oculi cantho præcipuè nasali adhæret.

1. *Pterygium ungula* Heister. Chir. cap. 57. Saint-Yves chap. 23. *onglet*. L.

Differt maximè à caligine, quam onyx, vel unguis excitat, licèt nomine convenire videantur.

Curatur vel medicamentis vel operatione. Medicamenta sunt lenia cathæretica, ut alumen ustum, vitriolum album, imò viride æris, quæ cum saccharo mixta, & tenuissimè pulverata pterygio insperguntur semel quovis die, & pterygium recens absument. Si verò pterygium sit vetus, & magnum, filo trajectum debet dextrâ manu forcipibus diffecari, & residuum levibus cathæreticis absumi; sufficit tamen post operationem serò, & manè aquâ vitæ vulnus fovere. Vide *Caliginem*.

2. *Pterygium pannus*; *le Drapeau*. L.

Frequentius est illud pterygium in quo cum telâ palpebras etiam nectente, & versus pupillam extensâ, sunt venæ rubellæ, turgidæ. Vide *Caliginem*. Eodem modo curatur quo prius, sed venulæ varicosæ dextra manu sunt separandæ & secandæ, atque cohesio cum palpebris solvenda.

Cum pterygiis malè confunduntur diversâ carcinomata oculorum, quæ ab his maximè discrepant.

XXVII. HORDEOLUM, *Orgeolet.*

Est tumor durus vix sensu gaudens, cuti concolor, rarò rubens, in palpebrarum limbo enascens, sphericus, piso ut plurimum minor.

1. *Hordeolum grandio Aëtii; Krithe Græcis; Grain de grêle. L.*

Est hordeolum durius, & scirrhosum, immobile in parte internâ palpebræ, corpus pellucidum continens.

2. *Hordeolum chalazium Heister. Chirurg. cap. 43. L.*

Est tuberculum mobile in limbo palpebræ scirrhosum.

3. *Hordeolum siro; Ciron des paupières. L.*

Est tuberculum phlegmonodeo - scirrhosum.

4. *Hordeolum steatomatosum Sennerti; Orgueil.*

Est parva lupia limbi palpebrarum plena muco sebaceo vel melleo.

5. *Hordeolum verrucosum; verruë des paupières. L.*

6. *Hordeolum hydatidosum, Aquila Sennerti. L.*

Curatio fusè videatur apud *Heisterum*. Siro eniplastro de mucilagine, vel diachylo tum resolvitur, tum in pus mutatur; steatomatosum lanceolâ aperitur, & contentum exprimitur; cætera similiter excinduntur, vel aperiuntur, vel lapide infernali corroduntur.

XXVIII. BRONCHOCELE, *Gouëtre.*

Est excrescentia vel tumor scirrhosus anticæ partis colli; ægri *gutturones* dicuntur.

1. *Bronchocele Botium Roncalli Medic. Europæ pag. 228 & 109. L.*

Bergami familiaris est, & *hernia gutturis* vocatur; est steatomatosus vel scirrhosus tumor glandularum thyroidearum. Rusticos sæpiùs afficit quàm cives, & mulieres præ viris, quod tribuit eruditus *Pasta* debilitati harum partium ob vomitus frequentes gravidarum: sæpè hic tumor dependet à gutture adinstar pyri; quandoque sponte in suppuratum abit; sæpiùs ita indurefcit ut cartilaginis instar resistat.

Licèt hic morbus hominem deturpet, vocem ejus lædat, mentem hebetet, dyspnœamque creet, pauci sunt qui eum medicamentis aut ferro aggrediantur, ne discussio tumores graves, pectoris morbi, ut tuffis, asthma, succedant, imò phthisis, nisi tamen affectus recens fuerit, qui solus tutò potest curari. Puerperas magis afficit quàm virgines.

Curatio. Spongix marinæ torrefactæ pulverem devoratum auxilii plurimùm afferre constat; alii utuntur adstringentibus, ut gallâ, spongiâ cynosbati, cupressi strobilis, alumine: alii soleis calceorum torrefactis; ast *Pasta* laudat ante illa remedia, præmissâ phlebotomiâ & catharsi, 1° usum salis prunellæ, cujus scrupuli duo in aquæ pluvialis uncis quatuor bibat singulis diebus per quadraginta dies; 2° quotidie leniter fricetur tumor, & superimponatur spongia tincta in urinâ tepidâ cum octavâ parte salis prunellæ; 3° laudat

etiam cyathum aquæ marinæ singulis diebus per mensem & semissem manè epotum, quâ aquâ etiam Bronchocele foveatur, & inde fortè *Russell* Anglus hoc medicamen ad strumarum curam transfudit. Huic medicamini urinam à rusticis in ascite, aurigineque usurpatam, & ab *Schroedero* laudatam, substituit; 4° demùm, si valentiora remedia requirantur, præscribit Auctor saponis tres scrupulos in aquæ unciis quatuor dissolutos; aut bolum saponis superbibendo decoctum saponariæ plantæ, quo utitur etiam pro asthma humido; sapo autem in patellâ crustam albam sanguinis mirè dissolvit; 5° denique acetum scilliticum ad cochlearia duo per mensem usurpatum, & extûs bronchocele appositum, modò morbus non nimis inveteratus sit, optimum remedium censet.

Tumores verò vetustiores vel suppurantibus, vel Chirurgi volsellæ tantummodo cedunt.

2. *Bronchocele ventosa*, Roncalli Med. Europ. pag. 109; *Hernia colli emphysematica* Plateri; *botium* aliis; L.

Curatur emplastris carminativis, aut si inutilia sint, ad fomenta spirituosa deveniendum est. Cura autem non succedit apud eos quorum collum ab infantia crassius est.

3. *Bronchocele sarcoma* Roncalli Med. Europæ p. 353. L.

Illâ speciem quæ non pendet à lymphâ spissâ in muscutorum interstitiis, textuque glandularum congestâ, sed ab ipsâ partium excrecentiâ, medicamentis insanabilis prorsus est, sed quibus signis innotescit hoc non docet *Roncallius*. Familiaris est hic morbus Helvetiis, Germanis ad Goslarium, Pedemontanis, Brixianis in Statu Veneto, &c: an aquis nivalibus, an cibus crassis, ut castaneis, tribuendum?

4. *Bronchocele aquosa* Montalti synopsis. L.

Hydrops gutturis tactu cognoscitur, & diureticis, potissimum aceto scillitico, curari debet, præmissis catharticis: fumus etiam spongiæ combustæ in collum deductus indicatur.

XXIX: EXOSTOSIS; *Pædarthroace*, *nodus*, Freind Hist. Med. Part. II; *Hyperostosis* Ludwig Chirurg. si totum os intumescit; *Eparvin*, *Exostose*, *Epine ventouse*.

Est ossis tumor vel totalis vel partialis.

Ossa brevia carpi, tarsi, similiaque exostosi laborant; totum os intumescit; ossium verò majorum, ut tibiæ, femoris, humeri, cranii, pelvis, &c, exostoses sunt partiales: nunc tumet os in zonâ seu periphæriâ suâ, nunc in parte anticâ, posticâ, &c. Aliæ partem intimam ossis emollitam, aliæ extimam tantum laminam habent aut reciprocè; aliæ dolent, aliæ minimè, aut tantum ratione motûs muscutorum, quos ossis figura conica, acuta lædit. Cùm introrsum tument ossium pelvis, cranii, sterni laminæ, plura phænomena superveniunt, quorum principium cognitu difficile est, & cura sæpius

pius inutilis. Numquam substantia ossea tumet nisi remollita fuerit, aut tumet periosteum vel internum, vel externum.

1. *Exostosis benigna*, Petit Malad. des os, Tom. 2 pag. 430. L.

Mitissimis vel nullis statur symptomatis, quorum ratio ex situ, figurâ, magnitudine tumoris, & partium adjacentium muniis explicari potest: è contra malignæ excitant symptomata ex indole vitiosâ humorum tantum explicabilia, seu foveantur à dyscrasiâ humorum syphiliticâ, scorbuticâ, cancerosâ, &c. Cognoscitur itaque benigna ex eo quòd desint signa cujusvis dyscrasiæ.

Principia procatartica sunt vulnera, ictus, contusiones, œdemata, varices, ulcera partis prægressa, quorum ratione succus nutritivus periostei cessat, fibras osseas laxat, emollit, unde in his vasculis cumulatur, tumorem excitat.

Quæ sunt in ossibus artuum quandoque lædunt motum figurâ suâ, mole, situ; aliæ sunt omninò innocuæ; quæ sunt juxta organa visus, auditus, loquelæ, has functiones diversimodè lædunt.

Exostoses nullum in cute superjacente ruborem aut tumorem excitant; verum quæ ab ulcere excitantur, cariem, vel osteosarcosim ossis sæpius accersunt.

Illæ species non attingenda nisi gravia incommoda cieat, in quo casu os est ferrâ excindendum, dein exfoliatio procuranda.

2. *Exostosis rachitica*, Petit Malad. des os Tom. 2 pag. 440. *Pædarthrocace* Severini. L.

1° Pueros aggreditur non adultos; 2° quos tamen olim aggressa est, non idèò dimittit adultos, quòd rachitis sanata sit; 3° ossa spongiosa spinæ, articularum, afficit; 4° minimè dolent nec initio nec in statu; at diros excitant dolores cum evanescent exostoses: hoc pueris accidit, cum nodi eorum recedunt. Dolores illi sunt vel intermittentes vel continui, & à periosteo oriuntur.

Si dolor intus adsit cum carie, quibus dein succedat exostosis, hic morbus *pædarthrocace* vocatur. Nullis medicamentis cedit; aut si sit *pædarthrocace* seu abscessus in osse, inde fistula, febris lenta; frustra etiam fiet amputatio, cum à pari vitio sanguinis alia ossa deinceps afficiantur.

3. *Exostosis cancerosa*, Petit ibid. pag. 478. C.

Cognoscitur ex eo quòd præcesserint dolores per intervalla lancinantes in periosteo; tumor fuscus est, sensim accessit, parvus fuit initio, & exactè circumscriptus; sunt venæ varicosæ in viciniâ; maximè verò cognoscitur, si sint alicubi carcinomata.

Solo lactis, & balneorum usu ac narcoticis mali atrocitas est demulcenda.

4. *Exostosis scrophulosa*, Petit Malad. des os, pag. 480 T. 2. C.

Cognoscitur ex signis scrophulæ, scilicet, 1° glandulis colli, axillarum, inguinum, mesenterii induratis; 2° facie turgidulâ, turgidis labiis, naso, genis; 3° muci narium uberi fluxu, oculis lachrymosis.

Longo usu lactis, decoctis sudorificis, litu mercuriali quandoque resolvitur, si recens sit.

5. *Exostosis scorbutica*, Petit Malad. des os, pag. 443 T. 2. C.

Cognoscitur ex hypochondriacis signis, ex lassitudinibus spontaneis, doloribus artuum: sputatione frequenti, foetida; dentium mobilitate, nigrore, gingivarum tumore, lividitate, cruentatione, foetore; cutis, maxime tibiarum, maculis 1° amplis, violaceis; 2° purpureis, corymbosis, miliaribus, pungentibus vel pruriginosis; 3° papulis culicis morfui similibus, medio magis rubris; 4°. flavis vel luteis, quandoque squamosis.

Exostosis apud scorbuticos multò rarior est carie, & non nisi in scorbuto recenti observatur, ut caries in inveterato: unde apophyses dissolvuntur, franguntur, tabo putri replentur.

6. *Exostosis syphilitica*, Petit Malad. des os, pag. 473 T. 2. C.

Cognoscitur ex signis syphilidis, ut ulcusculis, bubonibus, pustulis, porris, doloribus nocturnis post gonorrhœam suppressam, aut impurum contactum, vulgò concubitum. Vide *signa syphilidis*. Illæ in tibiis, & cranio potissimum apparent, & quandoque dolores atroces in ossis medullio excitant, atque hydrargyrosi non rarò resistunt, syphilidi tantum inveteratæ superveniunt.

Si recens sit, & sine carie, litu mercuriali diù protracto, præmissis præmittendis, evanescit; si sit caries externa, seu nodus, ea radenda, ferro candenti, vel aliis causticis absumenda; si sit spina ventosa, caries interiora exedens, trepano aperiendum est os, & detergendum. Vide *Heister. Chirurg. lib. 5 cap. 9.*

7. *Exostosis variolosa*, Petit Malad. des os, Tom. 2 pag. 481. Hildan. cent. 4 obs. 95. C.

Quæ genua potissimum aliasve apophyses in tumorem elevat, brevi post variolam malignam; accedit suppuratio, & caries, unde fistulæ, & pædarthroacæ insanabiles.

Curationem non admittit; longo lacticiniorum usu æger sublevatur.

8. *Exostosis spuria*, Ludwig. Cheir. p. 191. L.

Illà dicitur quæ periosteo & ligamentis ossium adhæret, neque substantiam ossis ullo modo afficit; ille tumor mollis est vel digito cedens, & dolens; quandoque in suppuratum abit, relicta in osse carie.

9. *Exostosis osteosteoma*, Ludwigii, ibid.

Est tumor fungosus sub periosteo, fibris ossis intertextus.

XXX. GIBBOSITAS; *la Bosse.*

Ægri Gibbi. *Gibbus* etiam dicitur ipse morbus *Heistero.*

Est ossium pectoris indecora prominentia à tumore, luxatione, distorsione, aut alio principio oriunda.

1. *Gibbostitas spinalis*, Græcis *cyphosis*; *bosse de l'épine.* L.

Ea est quæ pendet ab spinæ distorsione, quæ est duplicis ordinis; nam

in aliis finus spinæ inflexæ alii dextrorsum, alii sinistrorsum spectant, in aliis verò flexura alternatim ad anticam corporis, mox ad posticam partem vergit, unde caput obstipum simul evadit, & facies vel prona vel supina apparet. Incrementum inæquale vertebrarum, nunc ab antica, nunc à laterali parte, huic affectui ansam præbet, ut videre est in iconibus sceletorum gibborum musei Regii à *D. Buffon*, & *Daubenton* in *hîstoir. natur.* delineatis.

Principium est sæpe virus rachiticum, & tunc sine causâ evidenti pueris supervenit: aut hæreditaria est, vel à casu, lapsu, ictu, quem infantes passi sunt, oritur, maximè si thoracibus ferreis vel balænceis strictioribus, & incongruis constringatur pectus; aut recens nati strictius involvantur. *Borelli Cent. II Obs. 59.*

Videatur commentarius *Galeni* in lib. 2 *Hippocratis de articulis*, ubi tres species recensentur.

2. *Gibbositas scapularis*, *Gibbus alatus*; *bossè de l'omoplate. L.*

Non confundenda est cum prominentiâ relativâ tabidorum, in quibus, absumptis carnibus, os omoplatæ eminere videtur, cum tantum adeps in viciniâ deficiat; illa autem pendet vel ab scapulâ è sede dimotâ, aut exostosis patiente, aut extrorsum à latente subtus scirrhus projectâ.

3. *Gibbositas sternalis. L.*

Illâ ut plurimum à principio interno procedit, dum tenellus adhuc est infans, aut foetus in utero vivit, si ab scirrhus, musculis inæqualiter trahentibus, sternum extrorsum flectatur; in pueris asthma vel dyspnœa quandoque præcedit gibbositatem, & qui gibbi ex asthma fiunt, ait *Hippocrates*, ante pubertatem moriuntur.

4. *Gibbositas costalis*, *Scoliosis Græcor. L.*

Rarissimè accidit ut vitium in costis sit tantum, ut plurimum verò à vertebra repandis, vel spinâ in partem oppositam inflexâ, costæ distorquentur; unde ad primam speciem recidit ista.

5. *Gibbositas lordosis*, *Gouey Chirurg. pag. 166; Mémoires de Trevoux 1722. L.*

Homo qui gibber fuerat, dissectis post mortem musculis rectis abdominis, illicò rectus evasit, unde concludere pronum est, spinam dorsi ab horum musculorum fortiori tractione inflexam fuisse, unde ea species gibbositatis. Hinc intelliguntur auxilia convenientia, si species cognoscatur.

6. *Gibbositas scirrhusa*, *Bosse Squirreuse; L.*

Est ea quæ à lupiâ aut sarcomate dorsi producitur, aut tumor scirrhusus est, qui gibbum mentitur. Quænam auxilia chirurgica in his affectibus convenient fufè docet *Heisterus* loco citato; quæ verò medicamina indicentur, videbis, dum de *Rachitide*.

XXXI. *Lordosis.*

Ægri caigneux, bancroches.

Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I.

X

Est

Est offium distortio, unde hinc protuberant, inde verò excavantur artus, ac incurvantur ossa, vel à situ deflectunt.

1. *Lordosis compernium*; ægri *Compernes*, Gall. *Caigneux*. L.

Compernes vocantur qui pedes introrsum contortos habent, aut juxta quosdam, quorum tibiæ rectæ quidem sunt, sed in genubus contiguæ, inferius verò divaricatæ, & distantes.

2. *Lordosis valgorum*. L.

Valgi differunt à compernibus, quòd tibiæ habeant non rectas, sed extrorsum convexas, pedibus, femoribusque approximatis.

3. *Lordosis varorum*. L.

Vari sunt quorum tibiæ inflexæ sunt, ita ut introrsum sint convexas, pedibus, genubusque à se mutuò recedentibus, furis verò approximatis.

Auxilia mechanica petuntur ab ocreis coriaceis, quibus infantum pedes induntur, sed ex parum profunt, & sæpè multum nocent, si arctiores, rigidiores, aut malè fabricatæ sint.

ORDO QUINTUS.

CYSTIDES aut *Tumores capsulati*; à *Cystis* vesica, vel *Ciste* capsulæ; Gallis *Kistes*.

Sunt protuberantiæ factæ à fluidis intra membranas proprias vel alienas maximè dilatatas, contentis, vel receptacula quævis distendentibus.

XXXII. ANEVRYSMA, *Abscessus spirituosus* Amati Lusitani; *Aneurysine*.

1. *Anevryisma spurium* Heister. Chir. pag. 391 cap. 13 part. 2 sect. 1.

Est tumor à cruore extra tunicam fibrosam arteriæ ruptam effuso, & sub cute intra textum cellularem collecto; is vix pulsatur, nisi exiguus, & nisi vulnus internum notabile sit, respectu tumoris; si enim apertura arteriæ sit exigua, & amplitudo anevrysmatis magna, tunc impetus sanguinis illud subeuntis est exiguus, & moli majori sanguinis communicatus vix percipi potest.

Istius verò duæ sunt varietates; unum siquidem est *simplex*, quod multos annos perseverat; alterum verò *complicatum* cum immobilitate, dolore, corruptione, ac gangræna partis. Inveni in simili anevrysmate brachii thrombum cruoris nigrum, & durum qui plures annos perseveravit pugni magnitudine.

Anevryisma spurium est vero periculosius, quia quandoque sanguis in textu cellu-

cellulari effusus dolores, livores, & gangrœnam inducit; huic anſam præ-
bent punctiones à lanceolâ arteriam perforantes.

2. *Anevryſma verum; Anevryſme vrai; D.*

Eſt tumor ſphæroideus, ſenſum increſcens, cuti concolor, pulſans, qui initio preſſione recedit, ruſſus revertitur: ſit autem à vi ſanguinis in arteriæ parietes agentis, & ejus contractilitatem ſuperante, citra vulnus tuniciæ ejus fibroſæ, ſaltem in ejus cavitatem penetrans: duplici principio debetur, ſcilicet vel admodum auctæ ſanguinis actioni in arteriæ parietes, quod ſit in curvaturâ aortæ aut juxta cor, quia cum creſcit impetus ſanguinis, ille agit in majori ratione contra ſuperficies axi arteriæ directè oppoſitas, quàm in parietes axi parallelos; inde ſit ut ab hac cauſa anevryſmata tantùm ſiant juxta cor; verùm ſi ab obice quovis, ut grumo vel concreto polypoſo intra arteriam adacto, opponatur magna ſanguini retro appellenti reſiſtentia, tunc actio ſanguinis in latera vaſis creſcit eò magis, quo vis à corde impreſſa major eſt, & quò major eſt inde oriunda vaſis anguſtia, aut major obex, ut demonſtrat *Ill. Bernoulli Hydrodynamicæ ſectione 12 §. 5 fig. 72.* & hæc anevryſmata quæ rectè *activa* dici poſſunt, etiam ut plurimum ſunt interna. Vide *Palpitationem, Aſthma, Pleurodynem, &c.*

Anevryſmata verò externa ferè omnia *paſſiva* ſunt; nec enim pendent à vi, nec ab actione ſanguinis auctâ, ſed à reſiſtentia parietum imminutâ ob laxatam, vulneratam, eroſam alterutram ex arteriæ tunicis, ut accidit in phlebotomia, cum leviter lanceolâ perſtringitur, minimè verò perforatur; arteria à lapſu, valido conatu quandoque diſtrahitur, & debilitata intumeſcit.

Eò validiùs pulſat anevryſma 1° quò validiùs pulſat ipſa arteria, ſeu quò major eſt, cordique proximior; 2° quò anevryſma minus eſt, & flexibilius; cum enim inveteraſcit, sæpè tunicas, & lamellas offeas adipiſcitur, unde, & ratione voluminis majoris, & incruſtationis durioris, minus pulſat, maximè ſi ejus cavitas concreto polypoſo, vel grumofò ſit inarcta.

Curatur anevryſma recens aſſiduâ, moderatâ preſſione, vetus verò operatione chirurgicâ apud *Heiſterum* videndâ.

3. *Anevryſma cylindroides. D.*

Saccus anevryſmalis vix obſervatur extus; aſt in aorta, & carotidibus non infrequens eſt.

XXXIII. VARIX, Medicis Græcis *Kirſos*, Ariſtoteli *ixia*; *Varice*.

Eſt dilatatio venæ à ſanguine, quæ cognoſcitur ex eo quòd ſenſim creſcat, preſſa recedat, iterumquè revertatur, & liveſcat, ut venæ cutaneæ turgidæ ſolent.

Interea duplex eſt varix, alter *ſolitarius*, qui ſphæroideus ad nucis magnitudinem, imò ultra excreſcere ſolitus, non rarò cum dolore; alter *nodofus* in tibiis bajulorum, imò gravidarum non infrequens.

Varix pro affectu quandoque salutari habetur maximè hypochondriacis, melancholicis, splenicis; nec debet citra remedia generalia curari: solitarius non rarò post se ulcera mali moris relinquit. Nodosus observante *Petito* est in majoribus venis simul, & in minoribus ad eas devenientibus, & ferè semper œdemate aut lymphaticorum vicinorum infarctu stipatur, unde ossa supposita ab his facillè læduntur: cùm venæ sectæ ejusdem diametri decuplo minorem fundant sanguinis copiam quàm arteriæ; ex his ruptis decuplo minùs impendit periculum, si æquè maturè fistatur hæmorrhagia.

Varix scroti, & funiculi spermatici dicitur *Cirfocele*; ad umbilicum barbarè vocatur *varicomphalus*: vulgò etiam pro varicibus habentur mariscæ, de quibus hîc agendum.

XXXIV. MARISCA, *Tumores hæmorrhoidales*, malè *Hæmorrhoides*; *Hémorrhôide*.

Mariscæ sunt tumores in ani margine enati, rubri, sæpè dolentes, & cruorem sæpè fundentes, sponte dein recedere soliti.

Ex eo quòd sanguinem fundere solitæ sint, ac rubræ, plurimi eas inter vasorum hujusce partis anevrysmaticos, aut varicosos tumores recensent; verùm nulla in iis resectis sensibilis observatur cavitas, imò compressæ non magis cedunt quàm phlegmone, si sint infarctæ, adeòque in hanc sententiam vix devenire possum.

Hæmorrhoidis à Græco *aima* & *rheo*, est fluxus sanguinis ex mariscis, unde mulier in Evangelio *hæmorrhôissa* dicta fuit, quòd sanguinis jacturam pateretur; cùm verò fluxus sanguinis diversus sit à tumore, alio nomine hic fluxus, alio mariscæ indigitari debent. *Martialis* mariscarum nomine videtur intellexisse tumores hæmorrhoidales.

Tunduntur tumide Medico ridente mariscæ.

Mariscas à textu cellulari per sanguinem inibi congestum distenso efformari crediderim; ideò verò ibi ex arteriolis minimis in textum cellularem adigitur, quia magnæ pressioni ibi sanguis exponitur, minusque resistit cutis tenerior in recti extremo: premitur autem ibi loci sanguis, tum quia resistit columna venosa hepatis labyrinthum trajectura bis venosa facta, tum quia ab infessu, à fecibus induratis difficilis est via huic sanguini; & in stantibus vim trusivam sanguinis adauget gravitas verticaliter premens; quò verò major est pressio à columnâ arteriosâ, majorque resistentia ex parte venosæ, eò fortius premuntur latera vasorum, unde aditus in lymphatica & textum cellularem.

Mariscæ dividuntur in *internas* & *externas*, ambæ in *cœcas*, & *apertas*. Vide *proctalgiam* à *mariscis*; ita tenesimum, dysuriam, nec non hæmorrhoidem, cujus mariscæ apertæ sunt principium, ut *proctalgiam*, cœcæ, inflammatione sæpiùs constituunt.

XXXV. HYDATIS; *Hydatide.*

Ut varix alius est sphæroideus solitarius, alius nodosus, & ramosus, ita hydatis alia ex nodis seu globulis lymphaticis seriatim corollæ instar dispositis, & margaritas referentibus constat; sed hæc species trans cutem non apparet, & in vulneribus tantùm observatur. Vide *Consultationes, & Physiologiam D. Deidier Professor. Monspel.*

Alia verò hydatis est cystis solitaria subsphærica, quæ collectâ lymphâ turget, ad ovi magnitudinem accedens, quæ propriè *hygroma Boerhaave* dicitur, quasi cystis aquosa.

Differt hygroma ab œdemate ut anevrysmâ ab ecchymomate. Sic *exophthalmia* ab aucto humore aqueo est hygroma; *hydrocele* est hygroma scroti; *crystallina* est hygroma præputii; est *hydarthrus* hygroma articuli; vidi & hygroma palpebræ &c. *phlyctæna* est hygroma exiguum epidermidis.

Hydatides verò sunt principia quorundam morborum internorum, sed hæc enùs signa desiderantur. Num decet hydatidem hygromatis nomine designare?

1. *Hydatis hygroma. L.*

Est folliculus lymphâ turgidus.

2. *Hydatis corollata; hydatide en chapelet. L.*

Est hydatidum series ex lymphatico vase turgido.

3. *Hydatis cellulosa. L.*

Est congeries vesicularum pellucidarum à lymphâ in textu celluloso congesta.

XXXVI. STAPHYLOMA; *Staphylomæ, Clou.*

Est cystis aquosa à cornæ proptosi, & dilatatione, vel ab uvæ herniâ trans foramen cornæ elapsâ.

Aliud est staphyloma *Gunzii*, cui convenit prima definitio, aliud staphyloma Veterum, quod impossibile, & fictitium videtur *Gunzio* optimis rationibus in hac opinione suffulto. Vide *Disputationes chirurgicas Ill. Halleri, & Caliginis species.*

XXXVII. LUPIA; *Loupe.*

Est cystis vel folliculus materiem pultaceam non purulentam continens, unde differt ab hygromate, quod continet fluidum aqueum, & ab apostemate, quod purulento fluido turgidum est.

1. *Lupia Meliceris, Mellifavium* aliis; **L.**

Est folliculus fluido viscido consistentiam mellis adepto turgidus; si pultis similis videatur materies, tunc atheroma vocatur, sed est mera varietas.

2. *Lupia steatoma*, aliis *Lipoma*; *Loupe graisseuse*; L.
Est folliculus adiposâ materiâ turgidus aut sebo farctus.

XXXVIII. HYDARTHROS; *Tumeur blanche*.

Hydrops articuli vulgo nomine *tumoris albi* ab Anglis indigitatur: *Essais & Obs. de Médec. d'Edinbourg*, Tom. II pag. 464: à *Castello* refertur ad meliceriam. Differt ab hygromate quod synovia in hydarthro non folliculo proprio, sed capsulâ articulari, vel cellulis vicinis contineatur.

Fusè de hydarthro agunt *Essais d'Edinbourg*, tom. 4 articl. 18 & 20.

Nihil utilius est quàm fônticulum pone inurere, quo serum superfluum exhauriatur.

1. *Hydarthrus Synovialis, tumeur blanche* Th. Simson *Essais d'Edimbourg*, art. 18 & 20 tom. 4.

Est intumescencia articuli, potissimum genu alterutrius, cum doloribus, & sensu fluctuationis sine coloris mutatione.

Principia sunt sæpiùs contusiones, ephemera lactea; accedit contractura musculorum flexorum, difficilis motus partis, ejusque rigiditas.

Curatur cathartics iteratis, affusione frigidæ juxta methodum *Cheynei*, vel calidæ juxta *Le Dran*, cauterio parti oppositæ inusto, unde evacuatur synovia acris ibi collecta.

2. *Hydarthrus flatulentus; Gonagra Zacuti Lusitani; tumor genu loco puris ventum emittens*, River. cent. 3 obs. 13. & *Zacuti Lusitani*, lib. 2 Prax. adm. obs. 163. L.

Mulier 30 annos nata ab octo mensibus tumorem in parte inferiori femoris, & ipso genu patiebatur; nullus rubor aderat, sed dolor à quo claudicabat; tandem tumor prominuit binis in locis, intùs scilicet & extùs, cum mollitie, & fluctuatione; pus inesse putabant omnes; potentiale cauterium externo tumori admotum fuit; postea scalpello incisa fuit eschara, & aperto tumore flatus quidam emanavit, & nihil ultra.

Quandoque existimat homo quod super membrum ejus, sicut genu, sit apostema indigens perforatione, quare perforat ipsum, & egreditur ventositas tantum, *Avicenna* 3 tom. 2 cap. 19. In casu *Zacuti* aderat præterea pulsatio, & aperto tumore flatus tantum exiit.

XXXIX. APOSTEMA; *Apostème, Abscès, Dépôt*.

Est collectio materiæ purulentæ, vel ichorosæ, undique coercitæ, seu clausæ.

Fit per conversionem substantiæ partium in pus vel bonæ vel malæ indolis.

Illa conversio fit per motum intestinum non magis cognitum quàm conversio in chylum, in cruorem, in tabum, seu digestio, hæmatosis, putrefactio, &c: licet enim cognoscamus adhæioni mutæ partium in mixto hetero-

terogeneo disperfarum hunc motum tribuendum esse, ignoramus tamen differentias earum operationum specificas; favet quidem in phlegmone suppurationi arteriarum pulsus: verum sine cruore suppurant interiora ossium tarsi, crystallina lens, & sine inflammatione suppurant vomicæ; quomodo verò differat pus verum à pulte meliceridum, hoc inveniendum restat. Quædam putrefactio incipiens videtur ad digestionem, & ad suppurationem carniùm requisita, non verò perfecta, quæ facit carnes specificè leviores aquâ; cum pus sit specificè gravius.

1. *Apostema abscessus; abscessus, apostume; D.*

Est illud quod prægressâ inflammatione phlegmonodeâ partem ipsam, in qua residet, in pus convertit, interstitiis utplurimum muscutorum contentum, minimè verò capsulâ propriâ involutum; differt itaque à vomicâ & ab apostasi.

Præcedit partis tumor, rubor, tensio, pulsatio; accedit albedo, mollities, fluctuatio in apice tumoris, dolor minuitur; mollities & albedo extenduntur; demum rumpitur cutis in apice attenuata, & funditur pus. Hic status jam vocatur *vulnus suppurans*, si pus laudabile: *ulcus* verò, si vitiosum, & sanatu difficile. Pus illud morâ & aëris accessu, acre, foetidum, corrosivum evadit, unde aëris accessus est cautè arcendus, ulcus leniter eluendum, detergendum, putredo balsamicis arcenda, siccitas nimia præcavenda, ut vegetare queant vascula molli & leni pure involuta, quæ vegetatio, successivè crescens usque ad libellam partis, dein firmitatem adepta, constituit *cicatricem*.

Curam apostematis, ulceris, cicatricis videtis apud omnes Chirurgicos Auctores.

2. *Apostema apostasis; Gall. dépôt.*

Est collectio puris in parte, sine hujus partis inflammatione præviâ, sine partis ipsius absumptione, sed per metastasim aliunde advenientis, aut quasi per secretionem ibi congesti.

Hæc apostasis, licet Neotericorum opinioni contradicat, multiplici observatione confirmatur. Memini me vidisse per plures dies in uxore Consilarii Auditoris typho laborante plurimas apostases, quæ quovis manè in digitis, manibus, brachiis, sine ullo tumore, dolore, rubore, calore prævio, apparebant; apertæ verò fundebant pus album sincerum, & hoc effuso citò coalescebat vulnus.

3. *Apostema synchysis, dissolutio vitrei; œil fondu; C.*

Est mutatio vitrei aquei, & omnium in bulbo oculi contentorum in pus viscosum, coctum, quod successu temporis mutatur partim in serum luteum, residuo inspissato; vide *Saint Yves, pag. 221. Maitrejan. Part. II Chap. VIII.*

4. *Apostema hypopyum; vide Caliginem ab hypopyo.*

5. *Apostema diapyesis; vide Caliginem à diapyesi. C.*

6. *Apostema onyx; vide Caliginem ab ungue.*

7. *Apostema paroulis, parulis Sennerti, est apostema gingivarum.*

8. *Aposte-*

8. *Apostema empyocele* ; D.

Est apostema testiculi, vel scroti.

9. *Apostema spina ventosa* ; C.

Est apostema ossium.

10. *Apostema vomica* ; C.

Est collectio puris intra folliculum contenti, & in viscere quodam, ut pulmone, hepate, geniti; verum hoc non est inter affectus externos, sed in principiis morborum accensendum.

11. *Apostema phalangum* ; *Fourches* Diction. de santé.

Est abscessus digiti operariorum superveniens.

XL. EXOMPHALUS ; *Exomphale*.

Est cystica quaecumque collectio fluidi ad umbilicum, seu cystis umbilicalis; unde ab omphalocele differt.

1. *Exomphalus flatulentus* Heister. Infit. Chirurg. tom. II sect. V cap. 114 §. 2; *pneumatomphalus* Pauli Æginetæ; *pneumatomphale* Dionis Operat. de Chir. Dem. 2. L.

Dubia est hæc species, nec exemplo Heisteriano satis probata videtur *Platnero*. Signa ac curationem tradit *Dionis* loco citato. vide *Tympanitim*.

2. *Exomphalus aqueus* Platneri Infit. Chir. §. 796. *Hydromphalus* Pauli Æginetæ, Heisteri, Dionis, Col de Vilars. L.

Observatur in gravidis dystocicè enixis, infantibus asciticis, & sæpius in iis qui omphalocele laborant; vix ex *Platnero* absque omphalocele & ascite oritur; signa habet hydrocelis infra legenda; scilicet mollis est, fluctuans, regredi nescius, & ad candelam pellucidus.

Curationem hydromphali vide apud Auctores citatos: hanc etiam erue ex curatione hydrocelis infra tradenda.

3. *Exomphalus cruentus*, *Hematomphalus* Græcorum: première espèce de *varicomphale* de *Dionis* Operat. Chirurg. Dem. 2. A.

Differt tantum loco ab hæmatocele; cæterum iisdem signis gaudet, causas agnoscit easdem, nec dispar est curatio. Vide *Hæmatocelen* infra.

4. *Exomphalus varicosus*; *Cirsomphalus* Græcorum; 2. espèce de *varicomphale* de *Dionis* Operat. de Chirurg. Dem. 2. C.

Pendet ab anevrysmaticâ arteriarum umbilici dilatatione. Vide *signa ac curationem anevrysmatis*.

5. *Exomphalus purulentus*, *Empyomphalus* Pauli; *Empyomphale*; D.

Est apostema regionis umbilicalis; ex signis & curatione apostematis hunc cognosces, atque curabis: vide *Heisteri Institutiones Chirurgicas*.

XLI. OSCHEOCELE, *Orcheocele* Perdulcis; *Hernie faussa*.

Est protuberantia scroti à cysticè collectis inibi fluidis, seu cystis intra scrotum.

1. *Oscheocele flatulenta*, *Pneumatocele* Auctorum. L.

Hanc speciem memorant quidem plurimi, iique egregii in arte viri; attamen nec exemplis, nec rationibus satis luculenter stabiliunt; itaque de hac dubitant recentissimorum Primarii; vide *Heisteri Chirurgiam*, tom. 2 part. 2 sect. V cap. 127.

2. *Oscheocele aquosa*, *Hydrocele* Heister Chir. Platner Institut. Chir.; *Hydrocele* Sharp Recherch. crit., Arnaud Traité des Hernies, Le Dran Opérations de Chir. Bertrandi Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. III. L.

Variat loco; nunc enim serum colligitur in membranæ testiculi vaginalis cavo, (hydrocele saccoata vulgo) nunc in cavo factitio textûs cellularis scroti, nimirum inter tegumenta & darton, vel inter darton & cremasterem: hæc malè negatur *Sharpio*; modò cavum sibi cudit aqua in textu cellulari membranarum vaginalium, tum funiculi, tum testiculi, tum utriusque; modò tandem intra saccoam herniosum partibus provolutis, vel repositis, vel non repositis fit serosa collectio. Hæc varietates peculiaria habent signa, quibus distinguantur. Consule Auctores citatos, & imprimis *Bertrandi*. *Hydrocele* cognoscitur protuberantiâ molli, fluctuante, (renititur summoperè, si humore distendatur nimio) subdiaphanâ, nisi sero fetâ fit turbido, gravi, figuram pro vario corporis situ mutante, æquali, glabrâ, indolenti, nisi complice-tur, pressioni facilius, difficiliusve cedente, per eam tamen nec minuendâ, nec in ventrem refundendâ, post pressionem sublatam illico resiliente, nisi cutem scroti simul œdema teneat; urinis à longo tempore servatis non crescente, nec iis immixtis decrescente; tandem venis varicosis stipatâ. Cum sarcocele combinatur aliquando, & tunc *hydrosarcocele* *Heistero* audit.

Curatio pharmaceutica fit extûs ope topicorum, resolventium, discutientium, roborantium, exsiccantium, intûs verò adhibitis hydragogis, diureticis, resolventibus, tonicis. *Curatio* chirurgica duplex est, palliativa & radicalis. Palliativa quæ quandoque, licet rarius, perfectè sanat, in seri eductione ope paracenteseos identidem repetendæ tota sita est. Radicalem obtinebis, 1° sectione in scroto facta, ope scalpelli à superioribus ad inferiora; 2° ope caustici, quo longitudinaliter scrotum aperies; 3° adhibito setaceo, quod ope acûs grandioris per supremam ac lateralem scroti partem deorsum trajicies. Sunt & aliæ methodi, ut methodus *Ruyshii*, *Marrini*, circumforaneorum. De his omnibus vide *Heisteri Chirurgiam*, cap. de *Hydrocele*.

3. *Oscheocele hydatidosa*, *hydatidocele* Græcorum; *hydrocele* ab *hydatibus* funiculi spermatici, Operations de Chirurgie de le Dran, Bertrandi Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. III. *Hydrocele* ab *hydatibus* omenti prolapsæ seu *epiplocele hydrocelico-hydatidosa*, Lamorier Mem. de Pipelet dans les Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. III. *Hydatis scroti circoceli succedens*, Vandermonde Journ. de Med. Nov. 1759. L.

Affinissima est præcedenti. Vide apud Auctores citatos signa & curationem hujusce speciei.

4. *Oscheocele Malabarica*; *Oscheo-hydrocele* vulgò Medicis, *Hydrocele Malabarica* Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I. Y barica

barica Kempfer Amœn. Fasc. 3 Obs. 7. *Andrum* Malabaribus, *Endemium*, vel *Andu-vaja-Ku*; Vide iconem Dionis Oper. de Chir. C.

Oritur ab erysipelate scroti singulis mensibus recidivo cum novilunio, quo post alterum diem cessante, erosio lymphaticis, in scroti cavum confluit liquor ferofus, subsalsus, lunâ crescente crescens, & ita scrotum distendens, ut immissâ acie educendus sit; liquor ille quandoque rufus, viscosus, vel sanguinolentus est.

Principium in aquis regni *Cochin* esse pronuntiant populares, aquis scilicet sale acri, corrosivo scatentibus: addit *Kempferus* ventum noctû frigidum, qui etiam interiora domuum subiens, morbos exasperat, & convulsiones excitat horrendas visu, hic tamen nihil ferentes exitii. Aggreditur hic morbus etiam advenas diu immorantes, & molestus tantum inassuetis; per totam hominis ætatem durat, & incurabilis est.

Curatio palliativa est unica, scilicet ut singulis mensibus inflicto phlebotomo è latere scroti alterutro ad imam partem aquæ educantur.

Præcavetur hic morbus depuratâ aquâ potulentâ per arenam in puteis congestam; hæc cautio viget in regno Mangati, ubi est diversorium quod Brahmani singulari in simias pietate exstruxerunt, ibique prandium quotidie parant simiis ex sylvâ vicinâ confluentibus. Ibi cum oryzâ coctâ baculus exponitur, quem prima adveniens simia manu occupat, ut alias à prandio arceat; hinc certamen inter illas, cujus spectaculum, datâ eleemosynâ simiis destinata, viatores rediunt.

5. *Oscheocele varicosa, cirsocele, circocele, varicocele* Auctorum, ut Dionis operat. Heister. Chir. Platner. Instit. Chir. Sharp. Recherch. Crit. C.

Est varicosa venarum spermaticarum, vel scrotalium dilatatio. Posterior oculis patet; priorem cognoscens intumescentiâ funiculi spermatici, quæ statim omentum prolapsum exhibere videtur; ast adhiberâ majori attentione palpo percipiuntur venæ spermaticæ dilatatæ, atque intortæ; acervum vermiculorum tangere te crederes: flaccida est ut plurimum in affectu hocce; & mollis epididymis, quamvis aliquando major perferentiatur; conveniunt discutientia, subligaculum suspensorium, roborantia, adstringentia, quæ ut plurimum abunde sunt, affectu nihil periculi includente; si dolor nullâ aliâ viâ sedandus varicosum venæ spermaticæ ramum teneat, tunc is ligandus, atque excindendus est ex *Sharp*; minus benè suadent nonnulli eo in casu amputare testem: vide *Varicis genus*.

6. *Oscheocele seminalis, Spermatocele* Auctorum, ut *Verduc* Chirurg. Astrucii de morbis ven. Arnaud *Traité des hernies. L.*

Alia est venerea, quæ ex syphilide confirmata, vel à gonorrhœa suppressa ortum ducit: alia verò simplex, quæ à variis causis natales habet. Cognoscitur intumescentiâ testiculi, epididymidis funiculi calidâ; renitente, dolorificâ; abire potest in apostema, fistulam, scirrhum, hydrocelem, sarcocelem, carcinoma. Hanc facit semen suis ductibus hærens, eosque vellicans, distendens.

Curatur venæ sectione repetita, potu refrigerante, laxante, clysteribus emol-

emollientibus, topicis, primùm laxantibus, emollientibus, anodynis, dein resolventibus, ac tonicis.

7. *Oscheocele cruenta*; *Hernia sanguinea* Celsi, Pauli Æginetæ; *Hæmatocoele* Heister Chir. Tom. II: Bertrandi Mem. de l'Acad. Royale de Chir. Tom. III. A.

Debetur ut plurimum causæ externæ contudenti, dilaceranti, rarò internæ rodenti; signis gaudet hydrocelis ad candelam non pellucidæ, sed potiùs valdè obscuræ cum aliquali nigrore. Interdum solâ scroti sectione, vel perforatione cognosci potest. Curatur incisione scroti artificiosa, quâ sanguis educitur, postea purgatur vulnus, & tentatur vasis aperti consolidatio; rarò sufficit punctio, sub quâ affectus ut plurimum recidivat, vasis spermaticis, ac testiculo corruptione tentatis, quæ tamen in ventrem non penetravit, viget castrationis necessitas.

8. *Oscheocele purulenta*, *Hernia humoralis* Heister. Chir. Dionis Dem. 4. *Empyocoele* Græcorum. C.

Est puris collectio intra scrotum; signa habet abscessûs, vel apostafeos. Curatur incisione, quâ educitur pus, vulnere remediis apostemati dicatis mundato, & ad cicatricem perducto.

9. *Oscheocele adiposa*, *Liparocoele* Hollerii de morb. intern., Heisteri Chir. Reneaume Effai sur les Hernies, Sharp Recherch. crit. L.

Lupia est intra scrotum enata, lipoma, vel steatoma referens; diagnosim habeto ex signis lipomatis, steatomatis, quorum curatio liparoceli sanandæ competit.

10. *Oscheocele ab algedine*; *Spermatocele syphilitica*; *Algedo* W. Cockburn the cure of Gonorrhœa cap. 8, & 9; vulgò *Gonorrhée tombée dans les bourses*. C.

Est tumor testiculi qui supervenit gonorrhœæ virulentæ suppressæ; mitigatur dolor, tensio & calor phlebotomiis, potu leniente, emulsionibus, cataplasmatis emollientibus; sedata inflammatione resolventia & potissimum hydrargyrosi adhibentur.

ORDO SEXTUS.

ECTOPIÆ.

Ptoses, *celes*, *pararthremata* Græcorum; *Prolapsus*, *herniæ*, *aberrationes*, *luxationes* Latinorum; *Déplacemens*, *chûtes*, *descentes*, *hernies*, *aberrations*, *luxations*.

(Hunc Ordinem elaboravit D. Cuffon, Doct. Medic. Monspel. & Reg. Scient. Societ. Sodal.)

Sunt affectus partium organicarum in situ mutato: ectopiarum character est partis solidæ è sede nativa dejectio sensibus obvia; affines sunt admodum affectus ectopi cum protuberantibus: verùm in eo discrepant hi duo morborum chirurgicorum ordines, quod in ectopis protuberantia, quæ essentialis non est, à solidis sede propriâ emotis pendeat; in protuberantibus verò tumorem faciant fluida aut congesta, aut solidis plus æquo accreta.

Dividuntur Ectopiæ in prolapsus, hernias, & luxationes: cadunt in partes molles prolapsus & herniæ; in partes verò duras luxationes: in prolapsibus pars sedem mutans nuda est, & sensibus immediatè exploranda venit: in herniis sub communibus saltem integumentis delitescit pars è loco dejecta, & sensibus mediatè tantùm, non immediatè obvia fit. Notandum partes prolapsas nunc oculis patere etiam ante lapsum, nunc verò tantùm postquam prolapsæ sunt: procidunt & etiam partes, quas nec lapsus quidem oculis subjicit; verùm eæ tunc immediatè tangi possunt. Circa hernias hoc quoque notandum, partem herniosam ferè semper erumpere è nativis quibus coercetur claustris; dari tamen herniæ genus unum & alterum, in quo, servatâ etiam propriâ cavitate, pars nihilominus situ non gaudet nativo. Exempla subministrant parorchidii species, & uteri inclinationes: hinc nec sub prolapsuum, nec sub herniarum titulo, verùm sub aberrationum nomine (melius forte) *Gaubio* veniunt Ectopiæ hujusce modi; in pararthrematibus loco nativo emovetur pars dura, ut ossæ, cartilaginea, vel situm mutat.

Idèò partes in loco nativo continentur, licèt actione muscutorum, & vi gravitatis sæpe extra protrudantur, & à sede recedere nitantur, quia vires quibus coercentur, seu retinentur, æquales sunt, imò majores viribus eas expellere nitentibus; vires retentrices sunt cutis, tendinum, ligamentorum, capsularum elasticitas, contractilitas; crassitie, numero, densitati fibrarum proportionalis est ea vis: si itaque pars quædam è sua sede dimoveatur, necessum est omninò ut vis expellens, sive viva, ut nifus, motus, saltus, clamor, ictus; sive mortua, ut pondus partis, ejus pressio, momentumque quò vis utitur, faciant productum majus, quàm quod à viribus retentricibus resultat.

Unde sequitur quod quæcumque Ectopia tribuenda fit, vel principio activo, seu cuidam violentiæ, ut auctis viribus expultricibus, vel è contra cuidam laxitati, seu debilitati, seu imminutis viribus retentricibus. Ex his diversis principiis, diversa prorsus oriuntur symptomata, diversaque pendet curandi methodus; nam ubi Ectopia fit per violentiam, tunc est dolor, tensio, calor; & è contra cùm fit à laxitate, nullus est, vel minor multò dolor, minor irritatio. Proptereà in primo casu partem in pristinam sedem reponere difficillimum, retinere facilius est; in secundo è contra partem restituere sedi pronum est, in eâ verò firmare non ita facile; denique ratione curæ, ubi pars loco emovetur per violentiam, laxantia, lubricantia, anodyna, phlebotomia auxilio sunt: è contra cùm à laxitate fit Ectopia,

pia, exsiccantia, roborantia, irritantia, aromatica, tonica profunt. Errant ergo qui omnes paratopias, tanquam à laxitate oriundas, eâdem methodo curandas censent, & distinctionem verè mechanicam ab Antiquis traditam inter vires expultrices & retentrices contemnunt, aut non capiunt. Errant etiam qui omnem partis elevationem, seu protuberantiam à fluidorum stasi, tanquam à causa proxima, repetunt, cùm à vi contentorum absolutâ, vel respectivâ ad continentis resistantiam adauctâ repeti debeat.

Sub hoc ordine militant genera sequentia, Exophthalmia, Blepharoptosis, Hypostaphyle, Paraglossè, Proptoma, Exania, Exocyste, Hysteroptosis, (hæc prolapsus sunt;) Enterocèle, Epiplocèle, Gastrocèle, Hepatocèle, Splenocèle, Hysterocele, Cystocèle, Encephalocèle, Hysteroloxia, Parorchidium, (hæc verò herniæ, nisi ultima duo genera, non hernias, sed aberrationes esse velis;) Exarthrema, Diastasis, Loxarthrus, (hæc tandem osteoparatopiæ.)

XLII. EXOPHTHALMIA; *Magnitudo nimia, prolapsus, expressio oculi Latinorum; Hygrophthalmia, Elèphantiasis oculi Boerhaave de Morb. Ocul. Part. II cap. 5. Exophthalmia, Hydrophthalmia, Buphthalmus, seu Buphthalmia, Ophthalmoptosis, Eopiesmus Græcorum, Mauchart Diff. de Hydrophthalmia, & oculi paracentesi inter Haller. Disput. Chir. T. I. Grossieur contre nature, hydropisie, cancer, chute de l'œil. Maitre-Jan Part. II chap. 6. Saint-Yves Part. II chap. 1.*

Est bulbi oculi procidentia, auctâ, vel non mutatâ sensibilibiter nativâ ipsius magnitudine; exorbitat itaque oculi bulbus plus minus distensus, ac tumens, vel extropulsus, ac prolapsus, vix mutatâ ipsius mole; neque à palpebris quæ sanum de cætero oculum clauderent, tegi potest.

1. *Exophthalmia hydropica. Hydrophthalmia, Buphthalmia Mauchartii. Hydrophthalmia Platneri Instit. chirurg. §. 754. Hydrophthalmia Boerhaave. Turgescentia vitrei serosa Mauchartii. Hydrophthalmia serosæ vitrei turgescentiæ mixta, ejusdem. Hydropisie de l'œil Saint-Yves. Grossieur contre nature de l'œil; Extension non naturelle du corps vitré Maitre - jan. D.*

Species hæc debetur nunc aquei humoris incremento (hydrophthalmia), nunc incremento vitrei (serosæ vitrei turgescentiæ), nunc utrique (hydrophthalmia cum vitrei turgescentiæ combinata.)

Hydrophthalmiæ signa sunt successivum bulbi oculi augmentum, cum tensione turgida, atque exorbitatione; cornea plus solito elevata ac prominens, iris profundior, & ab internâ cornæ superficie remotior; pupilla immobilis, nunc amplior, nunc strictior (eadem remanet pupillæ mobilitas, & magnitudo juxta *Antonium Maitre-jan*) visus ab initio illibatus, successivè debilior, obscurior; dolor nunc mitis, obtusus, circa oculi fun-

dum, nunc gravior cum ejusdem lateris affecti hemicrania, stupore partium faciei, aliquando & emphysemate, odontalgia, insomniis, tandem sub ulteriore molis incremento epiphora, ectropium.

Turgescentiæ vitrei serosæ signa sunt notabile bulbi oculi exorbitantis augmentum, cum insigni ipsius duritiæ, ac tensione turgidâ; umbra lenti crystallinæ affusâ à limbo vitrei circa ipsam elevati; strabismus versus superiora; dolor nunc obtusus, nunc vehemens; notabilis visus inminutio; iris convexa ad corneam magis approximata; pupilla plus solito dilatata, & parum omninò mobilis.

Hydrophthalmiæ cum vitrei incremento combinatæ difficilior diagnosi; quod ad curationem non magni interest. Hanc tamen licet hariolari ex mole ocularii bulbi nimia, velocius incremente; ex ipsius duritiæ insigni, ex strabismo, ex pupillæ magnâ dilatatione, ex iride profundiori, & corneâ elatiori. Hæc exophthalmiæ hydropticæ varietas composita, nunc debetur ferro acriori, nunc verò mitiori in oculum depluente; in primo casu symptomatibus jam dictis sociatur inflammatio interna externaque, febris, agrypnia, quæ à secundo casu exulant.

Hanc speciem, non neglectâ, si vigeat, ophthalmiâ, curabis phlebotomiâ, catharticis repetitis, resolventibus internis spirituosis, discutientibus oculo adnotis, vesicatoriis, setaceo, fonticulis, imò & oculi paracentesi in scleroticâ, vel corneâ institutâ. (*Vide Mauchartium locis citatis.*)

2. *Exophthalmia purulenta* Maitre-jan. part. 2 chap. 6. *Exophthalmia hypopyica* Boerhaave loc. cit.

In hanc speciem abit species præcedens, si inflammatio à ferro acriori in oculum depluente inducta in suppuratum abierit. Post dolores atroces, inflammationem intus & extus adauctam, tumefactionem summam membranarum oculi album efformantium, palpebrarum inversionem, epiphoram calidam & acrem, turbatur tandem oculus, & fit partium internarum suppuratio, ac destructio. Labente tempore tandem rumpitur, & exulceratur oculus cum puris effluxu, dolorum levamine, successiva partium detersione, bulbi ocularii inminutione, ac demum cicatrice. Curationem sequentem recipit hæc species: pure penitus factò, si summa sit inflammatio, & dolores atrocissimi, aperienda cornea in ea parte per quam viam sibi parat pus conclusum, aut in parte declivi quacumque, si nullam specialiter affectare pus videatur. Eâ ratione doloribus majoribus à ruptionis spontanæ procrastinatione oriundis occurreretur; adacta ultra uveam lanceola, pure evacuato, & mundato per coilyria abstergentia oculo, tandem cicatrix inducitur.

3. *Exophthalmia cancrosa*; *cancer de l'œil* Saint-Yves, part. 2 chap. 1. C.

Sanguis spissus vasa membranarum oculi infarcit, easque valde crassas reddit, ac veluti carnosas: inflammatio & dolor incipiente morbo moderata, eo progrediente sensim auferuntur; tollitur visus. Gravis profusus est ægritudo hujusmodi, membranarum oculi quasi cancer, qui licet quando-

doque non exulceretur, nihilominus tamen temporis successu dolores atroces parit cum febre, ac tandem morte: Sola oculi exstirpatione sanitas aut vita servari possunt. Vide *Auctorem citatum*.

4. *Exophthalmia traumatica* Maitre-jan, part. 2 chap. 10. D.

Oculus saxo, pilâ luforiâ, fuste & similibus violenter percussus, non solum contunditur cum interiorum ruptione, atque confusione; verum etiam disruptis membranis communibus, musculis, aliisque quibus gaudet vinculis, exorbitat aliquando, extruditur plus minus prolapsus; imo in ictu violentissimo partium nonnullarum adhuc integrarum fragmentis tantum sustentatus dependet. In leviori malo tentanda est partium disrutarum agglutinatione, reposito intra orbitam oculo; in malo verò graviore, quoniam separatorum coalitus impossibilis est, instituta vinculorum, quæ supersunt, pauculorum sectione, & cohibita hæmorrhagiâ, febri & inflammationi occurreretur per phlebotomias, clysteres refrigerantes, dietam tenuem: suppuratione factâ, pars à pure mundabitur, & tandem suo tempore cicatrix inducetur. Vide *Auctorem citatum*.

5. *Exophthalmia à protuberantiâ. L.*

Variat multifariam hæc species; extruditur enim oculus

(a) Ab exostosi introrbitali, *Petit Malâdies des os, chap. de l'Exostose.*

(b) Ab apostemate introrbitali, *Maitre-jan part. 3 chap. 1.*

(c) Ab hæmatocystide introrbitali, *Maitre-jan ibidem.*

(d) A scirrho, cancro glandulæ lacrymalis, *Boerhaave part. 1 cap. 7. Gorter. Chirurg. repurg. lib. V cap. X.*

(e) Ab hydatidibus introrbitalibus, *Petit ibid. ac supra.*

(f) Ab adipis introrbitalis intumescentiâ, *S. Yves part. 1 chap. 19, 20.*

(g) A lupiâ introrbitali, *Maitre-jan ibid.*

(h) A gummate introrbitali, *Astruc Traité des tumeurs, tom. 2 liv. 5 chap. 5 pag. 190.*

Non protuberantiâ quævis intra orbitam enata exophthalmiam valet producere; verum ea tantum quæ satis magna ac profunda est: qua proportionem crescit protuberantiæ moles, pari passu extruditur oculi bulbus, vix quoad magnitudinem nativam mutatus: facilis in universum est hujus speciei diagnosi, ast non ita facilis varietatum distinctio: has ut ab invicem distermines, lege Auctores citatos ad quos brevitatis causa amandatum te volumus. Curatio pro indole protuberantiæ, cui natales debet exophthalmia, varianda est. Hanc tibi dabunt *Petitus, Antonius Maitre-jan, S. Yves, Boerhaave, & Astruc*, in locis sub qualibet varietate allegatis. Vide insuper *exostoseos, apostematis, hydatidis, lupiæ, scirrho, carcinomatis genera.*

6. *Exophthalmia paralytica*, Maitre-jan part. 3 chap. 2. L.

Debetur hæc species paralyti muscutorum bulbum oculi introrsum trahentium, seu muscutorum oculi rectorum, falvis obliquis. Vide *signa paralyseos nec non ipsius curationem*, hinc habebis speciei hujusce diagnosim ac therapeiam.

7. *Exophthalmia critica*, D. Chaptal observante. D.

Observabatur hæc species in homine universalem passo tetanum, qui iudicatus est materiæ morbificæ decubitu in oculum; intumuit ad pugni magnitudinem oculi bulbus mirum in modum exorbitans, & ruptione fundens ichorem copiosissimum pure mixtum. Postulat remedia exophthalmiæ purulentæ.

8. *Exophthalmia à conatibus*; huc *Eciptismus ex nisu parturitiio* Pauli Æginetæ, Aëtii. *Eciptismus ex certamine athletico* Aëtii. D.

Exprimuntur aliquando oculi, ut prominentes permaneant: Oculorum expressiones ex nisu laborantium è dolore partûs contingentes sæpius purgationibus in partu succedentibus solvuntur; proinde has moliri atque juvare competit. *Paulus Ægineta lib. 3 cap. 22. Aëtius part. 2 serm. 3 cap. 55.*

9. *Exophthalmia à strangulatu*, *Eciptismus ex strangulatu* Pauli Æginetæ, Aëtii.

Ita exprimuntur ac eliduntur oculi ut exerti perseverent: quibus ex strangulatu hocce vitium oritur, incisio venæ cubiti præsidio est. *Aëtius, Paulus Ægineta, ibidem ac supra.*

10. *Exophthalmia à chemosi* Saint-Yves part. 2 chap. 4, 5, 6. Astruc de morbis venereis lib. 9 chap. 3 §. 3. D.

Oritur hæc species ab ictu in oculum aut ejus vicinias inflicto, à decubitu ad conjunctivam critico in febribus contingente, à lentore phlogistico à parte inflammata ad conjunctivam translato, ab humoris qui in gonorrhœa virulentâ funditur parcius vel nequaquam effluentis metastasi in conjunctivam factâ. Signa diagnostica sunt conjunctivæ rubræ, dolentis, calentis tanta intumescencia, ut ad digitum transversum emineat; cornea veluti in fovæ rotundæ fundo depressa jacet; adest dolor capitis, & oculi maximus, gravitas supra orbitam, agrypnia, febris, pulsatio; antrorsum prominēt oculus, nec à palpebris, quæ claudi nequeunt, & etiam extrovertuntur, penitus tegi potest. Iisdem symptomatibus gaudet chemosis venerea cum isto tamen discrimine quod in istâ conjunctiva tumidissima videatur, dura ac carnosa, & per innumera ipsius puncta stillet materia spissa, acris, flavescens, humoris gonorrhœici prorsus similis. Curationem deprome ex *S. Yves*, & *Astrucio*. (*Vide Exophthalmiam chemosim*).

11. *Exophthalmia à staphylomate*. L.

Locum habet hæc species quotiescumque staphyloma, sive fiat integrâ, sive divisâ corneâ, ad tantam molem affurgit, ut semper nuda, partim saltem, protuberantia remaneat; neque à palpebris tegi possit pars oculi anterioris prominens. (*Vide Staphylomatis genus*.)

XLIII. BLEPHAROPTOSIS Mauchartii; *Blepharoptosis*, *Lagophthalmus*, *Ectropium*, *Entropium* Græcorum; *Palpebræ superioris casus*, *retractio*, *palpebrarum introversio*, *extroversio* Latinorum; *Chûte*, *relaxation de la paupière supérieure*, *brailllement des paupières*, *trichiaïse avec*

avec introversion des tarsez. Vide Platner. Instit. Chirurg. §. 577. §. 584. Maitre-jan part. 3 chap. 18, 19, 20, 21. Saint-Yves part. 1 chap. 8, 9, 10. Dionis Dem. 6. Boerhaave de Morb. ocul. part. 1 cap. 5. Heister. Chir. T. 1 part. 2 sect. 2 cap. 45, 46, 48. Gorter. Chir. purg. lib. 5 cap. 10.

Est palpebræ utriusque vel alterutrius elongatæ, retractæ, introversæ vel extroversæ Ectopia cum symptomatibus in diversis speciebus variis.

1. *Blepharoptosis genuina; Blepharoptosis Græcorum; Casus, lapsus palpebræ superioris* Platneri, Boerhaave; *ptosis* Heisteri; *chûte; relaxation de la paupière supérieure* Maitre-jan, Saint-Yves, Dionis. L.

Fit hæc species 1° à vulnere musculis frontis temporis, & palpebræ superioris levatori inflicto; 2° à tumoribus quibuscumque majoribus pondere suo palpebram deorsum trahentibus; 3° à defluxionibus inflammatoriis vel aphlogis palpebram elongantibus; 4° à merâ relaxatione palpebræ per serum superfluum inductâ; 5° tandem à palpebræ paralyfi, quæ nunc constans est, nunc verò periodica. (Qualibet nocte recurrentem cum epiphorâ mucosâ Blepharoptosim paralyticam refert *Cantwel in Transact. philos. 1738 n° 449* quam sanarunt aquæ Bellilucanæ nuchæ affusæ). In hac specie palpebra superior elongata actione musculi ipsam elevantis attolli nequit; hinc vel nullo modo, vel non sufficienter denudatur oculus, atque ita nulla fit visio ut plurimum, nisi palpebra continuò manu elevetur. Patent hujus speciei varietates. Circa quintam notabis, quod paralyfi simul afficiantur gena ejusdem lateris, laxior maxilla, lingua, oculus, partes aliæ. Varietates 2^{am} & 3^{am} curabis depulso morbo primario, cui illæ natales debent: 4^æ conveniunt fatus roborantes, spirituosi: 5^{am} adoreris remediis antiparalyticis extûs, & intûs usurpatis; quæ si minùs benè cesserint in duabus hisce varietatibus, curatio petenda est ex operatione chirurgicâ in palpebrâ prolapsâ, vel in cute frontis institutâ, quâ etiam utere ad sanandam varietatem 1^{am} (*Vide Platnerum, Dionis, & Heisterum*).

2. *Blepharoptosis lagophthalmus.* Vide Auctores in caractere citatos; *œil de lièvre, lagophthalmie.* L.

Fit in palpebrâ superiori; 1° à malâ conformatione; 2° ab exsiccatione ab ophthalmicis inductâ nimium adstringentibus; 3° à musculi palpebram referantis spasmo, vel tono nimio; 4° quod sæpius evenit, à cicatrice, vulnere, ulcera, ustionem, palpebras, imò & frontem afficientia, sequente. Hanc cognoscet palpebræ superioris retractione, qua fit ut parum descendat, oculumque non contegat somni tempore. Exulat palpebræ extroversio; exsiccatum primùm cornea, dein pelluciditatem amittit: in palpebrâ inferiori observatur & etiam id vitii genus, neque alias agnoscit causas. Hujus speciei varietates, quæ à spasmo vel paralyfi proficiscuntur, remediis morbis hisce dicatis debellare satages. Si magna sit retractio, medelam non recipit affectus. In malo leviori curatoria esse possunt humectantia, emollientia, laxantia, tractio in sensum contrarium ope manûs, emplastrorum, spleniolo-

rum sæpius instituta; quæ si minùs proficiant, ad Chirurgicam operationem confugiendum esse volunt plurimi, reuentibus *Gortero*, & *Antonio Maitrejan*: sectionis instituendæ rationem vide apud *citatos Auctores*.

3. *Blepharoptosis Ectropium*. (Vide Auctores modò citatos.) *Eraillement*. L.

Hæc species in palpebra utraque, ast frequentius in palpebra inferiori observanda, fit 1° à membranæ palpebrarum internæ laxitate per diuturniorem emollientium usum inductâ; 2° à protuberantia intra palpebras enata; 3° ab obstetricatione, si nimirum infantis oculi ab obstetricis digitis nimium vexati fuerint; 4° ab operatione fistulæ lachrymalis, si nempe separantur tarfi in magno cantho; 5° à marginali dialysi, quando per vulnus, ulcus, finditur palpebrarum margo, retractis, & retortis fissuræ angulis; 6° tandem à cicatrice vulnera, ulcera, ambustionem excipiente.

Hujus speciei signa sunt palpebrarum brevitatis ac extroversio, ita ut pars rubra interior turpem generans aspectum promineat, nec sufficienter oculus contegatur. Curatur varietas 1^a usu roborantium adstringentium, exsiccantium diuturno; 2^a tollitur protuberantiæ curatione per congrua remedia, vel ejus ablatione per caustica, excisionem artificiosam; 4^{am} sanavit *Le Dran* operatione in *Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. I* legendâ. Medelam non recipiunt varietates aliæ. Chirurgicam operationem suadent nonnulli, quæ *Antonio Mairejan* non probatur. (Vide *Mauchartii*, & *Keckii dissertat. de Ectropio*).

4. *Blepharoptosis entropium*, (Vide Auctores citatos); *Trichiasè avec inversion des tarses*. L.

In hac specie quæ sub nominibus trichiaseos, dystichiaseos, phalangoseos, ptoleos etiam venit oculo, obvertuntur tarfi cum suis pilis, accedentibus ophthalmiæ à trichiasi symptomatibus. Conversionem faciunt 1° Emphysema, œdema &c partes palpebrarum exteriores occupantia; 2° debetur & etiam contractioni membranæ internæ palpebrarum ex *Dionis*, nec non juxta *Antonium Mairejan*, à strictura quam facit humor qui lippitudinem siccam duramve inducit, si nempe in oras palpebrarum depluens ipsas externè tumefaciat atque induret. In varietate 1^a ea usurpanda venit medendi methodus, quæ œdemati, emphysemati, &c competit; quam, si opus sit, excipient remedia ophthalmiæ dicata; operationem chirurgicam eo in casu ab Antiquis, imò & Neotericis celebratam rejicit *Antonius Mairejan*. In varietate alterâ incisionem longitudinalem proponit *Dionis*; auctor verò modò laudatus emollientia, artificiosam ciliorum avulsionem, & ophthalmiæ remedia; nequaquam autem ipsi probantur tum ciliorum pungentium extroflexio, & agglutinatio, tum usio ope cauterii actualis, tum ea remedia quibus impediri perhibent ne cilia denuò succrescant; cæterum locus est in hac specie futuræ siccæ à *Dionis* laudatæ, quâ si non restituantur cilia, confugiendum esse dicit *la Faye* ad operationem ab Antiquis propositam modo mitiori peractam, eo scilicet quo in *Blepharoptosi* verâ ab ipso celebratur. Vide *Auctores citatos*.

XLIV. HYPOSTAPHYLE; *Staphyle seu Uva, kion seu columna, imantium seu lorum, Craspedon, Columella bicornis* Aretæi Acutor. Lib. I. cap. 8 de affectibus columellæ; *Uvula prolapsus* Nenter Tab. 25 cap. 8; *Uvula nimium producta* Heister Chir. T. 2 p. 659; *Uvula inflammatio, catarrhus, paralyfis, casus* Gorter Praxis Med. Syst. pag. 165; *relâchement de la lnette*, Dionis Dem. V; *Chute de la lnette, lnette basse, lnette tombée.*

Est gurgulionis seu uvulæ laxatæ, inflamatæ, ulceratæ, incrassatæ, attenuatæ, bicornis, procidentia cum molestia, ac difficultate inter deglutendum, tussi, nausæâ, expuitione ferè continuâ, & quandoque dyspnœa, nec non pſellismo.

Nota. Aretæus columellæ affectus memorans prolapsum uvulæ quinquefariam dividit, scilicet in columnam, uvam, lorum, craspedon, & uvulam bicornem. In *columna* phlegmone crassescit gurgulio in longum protentus, rubens, & à basi usque ad extremum æqualis. In *uvâ* in parte sui extremâ rotundatur, crassescit, livet, subnigricat gurgulio, figura, colore, magnitudine uvæ similis. In *Craspedo* in tenuem, & oblongam membranam desinit columella habens in extremo veluti urinaculum. In *loro* membranæ ab utraque parte uvulæ adjacentes in latum explicantur, veluti vesperilionum alæ. Tandem *bicornis* redditur *uvula* geminis membranis hinc atque independentibus. Viderint autoptæ an recipiendæ sint hæ omnes species: nobis verò binâ sub specie totum hocce genus continetur.

1. *Hypostaphyle ab inflammatione; Inflammatio uvulæ* Celsi, libr. 6 cap. 14; Aretæi, de curat. acut. libr. 1 cap. 8; Nenteri, Heisteri, Gorter, &c. *Inflammation de la lnette.* A.

Elongatur ac procidit formâ variâ gurgulio tumidus, calens, acutè dolens, ruber vel lividus; inflammatio in suppuratum nonnunquam abit; major est & deglutiendi, & spirandi difficultas in hac specie quàm in subsequenti. In graviore malo prompta à strangulatu perniciës impendet. Curatur venæ sectione, alvi ductione, collutione emollienti antiphlogisticâ, subadstringenti, scarificationibus. Vide *Auctores citatos.*

2. *Hypostaphyle à laxitate; Prolapsus uvulæ* Nenteri; *Productio uvulæ à pituita* Heisteri; *Œdema uvulæ* Gorter; *Catarrhus uvulæ* ejusdem; *Casus uvulæ* Dionis, Gorter; *Propendentia uvulæ paralytica* Gorter; *Relâchement, chute, paralyfie de la lnette.* L.

Laxatur, elongatur uvula, colorem nativum nunc servans, sed attenuata à nunc pallida, frigida, œdematosa. Curatur hæc species applicatis spirituosis, roborantibus, adstringentibus, acris, adhibitis internè catharticis, resolventibus, tonicis. In casu paralyseos competit curatio blepharoptoseos paralyticæ; quæ si non proficiant, amputatio instituenda, compressâ, si opus sit, hæmorrhagiâ ope styptici. Vide *Auctores citatos.*

XLV. PARAGLOSSE ; *Linguae extumescencia, magnitudo, inflatio* Galeni Method. Med. Libr. XIV, Valesci de Taranta Philon. lib. 2 cap. 59, Marc. Donat. Med. Histor. mirab. lib. 3 cap. 4; *Linguae retractio, exercitio* Gorteri; *Glossocoele* Gaubii Pathol. §. 242; *Linguae extrusio* idem §. 254; *Renversement de la langue dans le gosier*, Petit Mem. de l'Acad. des Sc. 1742; *avalement de la langue, chute de la langue, retraction de la langue, grandeur excessive de la langue, sortie de la langue.*

Est linguae motu deglutitorio in fauces revolutae vel ore extrusae, exundantis, exertae ectopia, imminuta, vel aucta ipsius magnitudine: accedunt symptomata alia in speciebus variis varia.

1. *Paraglossae deglutitoria, Linguae voratae resolutio in fauces* Petiti, *Glossocoele seu hernia linguae* Gaubii; *avalement de la langue, chute, renversement de la langue dans le gosier.* D.

Hanc speciem observare datur in recens natis, linguae freno praeposterè aut ultra modum secto, imò & aliquando nullâ institutâ freni sectione (Vide observationes à *Petito* relatas). Linguam vorant, & mortem spiritu intercluso sibi inferunt Nigritae, ut herorum verbera iniqua ulciscantur; testantur historiae, & Auctores fide digni. Quotiescumque id vitii contingit, primum labia, & buccas movet recens natus eodem modo ac dum uber exfugit. Auditur sonus qualis in deglutientibus; mox subito ingruit suffocatio, linguam quae nativam servat magnitudinem tunc temporis per deglutitorium nisum hausta, in fauces plus minus revoluta, & suppositam epiglottidem claudente. Avertitur suffocatio, & lethum imminens, si digito in os immisso linguam reponas, aut si oblatum digitum linguam exfugat puerulus; qui si sibi relinquatur brevi in suffocationem iterum incidit, linguae restitutione denuò tollendam: verbo recurrit, & suffocationis periculum, & repositionis necessitas donec linguam noveris in ore retinere, quod spleniolo ac congrua fasciatione praestitit *Petit*: valent hic loci etiam quae linguam vulneratam in eodem situ remanere cogunt. Infantulum alterum qui freno licet integro, linguam tamen vorabat, curavit *Petit* excubiis assiduis, & admotis vix expergesto uberibus. Caeterum sive hanc sive illam viam ineas, eam per longum tempus terere memineris. Plura vide apud *Petit*.

2. *Paraglossae glossomegistis; Intumescencia linguae mimia* Galeni; *Magnitudo, & inflatio linguae* Valesci de Taranta; *Tumores linguae miri* Marcelli Donati; *Grandeur excessive de la langue, tumeur de la langue.*

Varietates plures habet haec species: enim verò lingua portentose intumescit ita ut ore capi nequeat; 1° ab inflammatione ipsam detinente; 2° à defluxione seroso-pituitosa in ipsam facta; 3° à catarrho; 4° ab hydrargyrosi minus cautè adhibitâ; 5° à tumore inflammatorio glandularum ipsius basi suppositarum, &c. Cognoscitur haec species magnitudine linguae ore non continendae, exundantis, exertae; facilis varieta-

tum dignotio. In 5ª lingua tumore compressa crassescit, elongatur, latefcit, dentibus non coercenda, diaphana, dura, albida.

Varietatem 1^{am} curabis venæ sectione, alvi ductione, collutionibus, refrigerantibus, acidis, nitrosis, &c: 2^{am} verò emeticis, hydragogis, clysteribus acutis, hydragogis, &c: 3ª competunt remedia catarrhi; 4^{am} debellabis eâ methodo quâ salivatio nimia hydrargyrofeos tempore contingens reprimitur; 5ª curata fuit glandularum phlogisticè infarctarum suppuratione, tumoris apertione spontaneâ, ac mundatione per congrua remedia.

3. *Paraglossè exertoria*; *Linguae exertio*, Gorteri Syst. Prax. med. pag. 160; *Linguae extrusio* Gaubii Pathol. sortie de la langue. L.

In hac specie lingua involuntariè exeritur, & maximam partem extruditur, eadem remanente nativa ipsius mole; fit id vitium vel musculorum linguam retrahentium paralyfi, vigente simul exèrentium musculorum actione, vel convulsione tonicâ aut clonicâ musculorum linguam extrorsum trahentium. Pendet à morbis cerebri. Vidi puerum annos natum duodecim in præludio variolæ convulsionibus per biduum integrum divexatum, cui lingua convulsivè per intervalla mirè exerebatur, & maximam partem extrudebatur. Remedia postulat ea Paraglossè quæ sibi poscit morbus cerebri, unde sobolescit.

4. *Paraglossè retractoria*; *Retractio*, *contractio* lingue Gorteri ibidem ac supra; *Retraction de la langue*. L.

In hac specie citra voluntatis imperium ita retrorsum trahitur aut contrahitur lingua nativum servans volumen, ut à dentibus lateraliter vel anticè multum distet. Pendet à morbis cerebri: ex specie præcedenti abundè intelligitur. Hanc curabis si morbum primarium, cui natales debet, depuleris. De paraglossè traumatica mentionem injicit *Fel. Platerus Prax. lib. 11. C. 2.*

XLVI. PROPTOMA *scroti, labii inferioris, mammaram, præputii, auriculæ prolapsus. Chûte, relaxation, allongement du scrotum, de la lèvre inférieure, des mammelles, du prépuce, de l'oreille.*

Est partis externæ, etiam ante lapsum conspicuæ, & à palpebris, bulbo oculi, lingua, ac gurgulione diversæ procidentia.

1. *Proptoma scroti, Racosis* Græcorum; *relaxation du scrotum*, Dionis Dem. IV. L.

A sero luxuriante ita laxatur, & elongatur scrotum, ut inter femora valdè propendeat; levis affectus est Racosis, cui occurret bracherio sacco, suspensorio vulgò dicto, exsiccantibus, adstringentibus; nusquam tentanda operatio chirurgica, nisi in ægris quos promptæ ac radicalis curationis cupido tenet: hujus instituendæ rationem lege apud *Dionis*. Sequentes proptomatis species satis fit enumerasse.

2. *Proptoma labii inferioris*. (Vide Ptyalismum.)

3. *Proptoma mammaram*, L.

Artificiosè producitur apud incolas insulæ Formosæ, apud Papous, nec non apud Ægyptios: asserere apposito deprimuntur, & elongantur mammæ.

4. *Proptoma præputii.* L.

Tantus est vulgo hujus partis prolapsus apud Ægyptios, ut persistant artifices, qui fistulâ impari monent eos qui circumcissione indigent, ut hisce in regionibus faciunt ex professo suum castratores.

5. *Proptoma auricularum.* L.

Artificialis est hic prolapsus apud Siameos; pertunduntur auriculæ; ponderibus onerantur; foramen pugni magnitudinem adæquat; tandem ad humeros usque fit auricularum descensus.

Nota. An ad proptoma pertinet ea carnis moles, quæ mulieribus Hottentotis in pube enascitur, atque deorsum propendet pudenda obtegens? an huc referendæ magnæ illæ plicæ in cute abdominali quarumdam mulierum conspiciendæ? an huc etiam labiorum vulvæ magnorum parvorumque elongationes in mulieribus nonnullis observandæ.

XLVII. EXANIA, *Proctocœle* Pathol. Meth. Edit. 3. *Morbus pœnalis Germanensium* Libr. Regum I cap. 5; *Prolapsus ani* Auctorum, ut Plateri Prax. Lib. II cap. 2. Nenteri Tabul. 126, &c; *Chûte du fondement* Dionis Dem. IV pag. 392, Arnaud des Hernies Tom. I chap. 28, Levret Obs. sur les Polypes Sect. 3 pag. 165.

Est sphincteris, ani, & intestini recti inversi procidentia; extuberat, & rubet ad podicem pars prolapsa, plus minus longa, atque incrassata, reductibilis semper in principio, & nisi sæviat strangulatio, vel obstet nimia ejus crassities. Species omnes variant quatenus nunc tantum marginatur anus annulo crasso, Gallicè *bourlet*; nunc verò intestinum rectum formâ botuli, Gallicè *boudin*, plus minus longi, propendet; ad pedis unius longitudinem visum est descendere.

Inflammationi, strangulationi, gangrænæ obnoxia sunt omnes exaniæ species. Inflammari, sphacelari cognoscēs signis inflammationis, & gangrænæ generalibus. Strangulationem adesse declarabit irreductibilitas ab inflammatione pendens. Est & alia irreductibilitatis species, quam patitur pars prolapsa, exulante etiam inflammatione, si nempe mirum in modum hujus moles increverit. Inflammationem, & exinde natam strangulationem depellere satages iteratis venæsectionibus, emollientibus solis, imò mitiora resolventia accipientibus formâ cataplasmatibus, fotûs, linimenti, &c; nec non promptâ reductione; si fecum in intestino recto morantium suspicio sit, æclystere educendæ, antequam repositioni te accingas. Adversus gangrænâ hic loci certè ægerrimè sanandam, vide quæ sub sphaceli genere dicta sunt. Si reductioni obstet nimia partis prolapsæ incrassatio, ad eam impetrandam viam sternent phlebotomiæ, & emollientium resolventibus sociatorum assidua, & constans applicatio.

1. *Exania primaria*; L. Vide Auctores citatos.

Variat in marginalem & botuliformem; variat etiam prout causam nullam habet evidentem, seu spontanea est; vel quatenus diversas agnoscit causas procatacticas, ut planctus, clamores, sessionem in sellis perforatis diuturniorem, conaminosam fecum duriorum dejectionem, &c. Diagnosim habeto ex signis genericis, & ex morbi primarii, à quo sobolescat, defectu. Amotis prius causis procatacticis, ista species, quæ symptomaticis connumacior est, curatur reductione in varietate botuliformi, & in pueris difficilium obtinenda, (de hac vide *Arnaud*) & firmatâ parte, ope sitûs, spleniorum, fasciationis, adstringentium. In pueris hæc vulgò satis sunt, modò clystere molliores, fluxiliores reddantur feces, quoties alvum deponere volunt; quibus si nihilominus ani prolapsum revocet alvi egestio, ani latera memineris sustentare digitis, dum feces nituntur expellere: hanc, si necessaria sit, navare sibi possunt operam adulti, quos longa quies, & jam dicta auxilia sanant, si recens sit exania; si feces duriores morbo ortum dederint, supervacaneum dicere existimamus, curationem esse clysteribus auspicandam, quibus ex molliri ac solvi possint. Hæc irrita si sint, & habitualis fiat procidentia ani, etiam extra alvi dejectionem erumpentis, tunc locus est pessario (vide *Arnaud*,) vel vesicæ vervecinæ à *Levretio* in anum inditæ, vel bracheriis Suretianiis. In exaniâ quacumque botuliformi, si ita jubeat irreductilitas, vel gangræna, ligaturâ injectâ extirpari potest pars prolapsa, neque successu caruerunt nonnulla instituta eâ in re tentamina.

2. *Exania ab alvi fluxu*; D. Vide Auctores citatos.

Variat in marginalem & botuliformem. Pendet à prægresso fluxu diarrhoico, dysenterico, tenesmodeo, qui cum signis genericis hanc speciem sistit; sublato fluxu per remedia diarrhœæ, dysentericæ, tenesimo appropriata, juxta genium causæ, cui natales debet unaquæque horumce morborum species, auxilia, hîc certè majorem habitura efficaciam, quàm in exaniâ primariâ, non alia adhibebis quàm quæ in specie præcedenti proposuimus.

3. *Exania à calculo*; A. Vide Auctores citatos.

Calculosis ob conaminosam mictionem, inò & nonnumquam lithotomiæ celebratæ tempore, contingit aliquando ani prolapsus, signis calculi præsentiam commonstrantibus, necnon genericis cognoscendus; variat in marginalem & botuliformem; depulso morbo primario, pars prolapsa reducenda, & in loco firmanda, ut jam docuimus.

4. *Exania à dystociâ*; D. Vide Auctores citatos.

Adoritur hæc species gravidas, quibus longus & difficilis fuit parturitus labor; variat in marginalem & botuliformem. Ex caractere generico, & prægressâ dystociâ eruitur specifica diagnosi; valet hic primæ speciei curatio.

5. *Exania paralytica* Fel. Plateri Prax. Lib. II cap. 2, Dionis, Nenter locis citatis. L.

De hac mentionem injiciunt *Nenterus* & *Dionis* quos vide. Mirè laudat

dat *Junckerus* in ea specie liquorem florum verbasci in unguenti consistentiam redactum; curationem lege apud *Platerum*.

6. *Exania traumatica*; Nenter loco citato. B.

Cadit ex præfato Auctore in eos quibus muscoli ani levatores in lithotomiâ discissi sunt; desperata res est, nisi statim à principio exquisitis vulnerariis medela afferatur.

XLVIII. EXOCYSTE, *Prolapsus, inversio vesicæ urinariæ* Auctorum, *Salzmanni* Diff. de Hern. Vesicæ inter *Halleri* Disp. fel. Tom. III; *Solingen* de mulierum & infant. morb. chir. pag. 741; *Renversement de la vessie urinaire*, *Noel* Obs. Recherches sur la hernie de la vessie par *Verdier*, Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. II.

Est membranæ tum vesicæ corpus, tum ipsius collum internè obvestientis procidentia per meatum urinarium facta: inter magna vulvæ labia conspiciendam sese præbet pars prolapsa, nunc formâ vesicæ, rotundæ, diaphanæ, clausæ, lotio plenæ cum ischuria; nunc verò formâ botuli oblongi, penduli, infernè aperti, cum urinæ emittendæ difficultate.

1. *Exocyste Noeliana*; *Prolapsus, inversio tunicæ interioris vesicæ*; *Renversement de la membrane intérieure du corps de la vessie*: *Verdier* loc. cit. L.

Observat *Noel*, in virgine urinæ retentionem frequentibus stipatam motibus convulsivis passa, protuberantiam ovi gallinacæi magnitudine, quæ vesicam referebat tenuem, subdiaphanam, urinâ fetam, extus clausam, è meatu urinario erumpentem, à tunica nervea, quæ vesicæ corpus interiùs obducit, inversa efformatam; brevi fato functa est virgo; aperto cadavere inventi sunt ureteres in suâ ipsorum infertione obstructi, ita diametro aucti ut colon adulti crassitie æquarent, & urinam, factâ tunicæ nerveæ à carnosâ separatione, inter utramque fundentes: hinc tunicæ nerveæ corpus vesicæ interiùs vestientis inversio, & per urethram extrusio; an convenit in ea specie partis prolapsæ apertio, imo & extirpatio?

2. *Exocyste Solingeniana, colli vesicæ urinariæ inversio* *Solingen*, *Salzmann*. loc. cit. *Renversement de la membrane intérieure du col de la vessie*.

Mulieri pluries dystociè enixæ, & verberibus in ventrem infimum à marito exceptæ accidit, ut, cum abdominis subsidentia, & urinæ excernendæ difficultate, meatus urinaris inversus digiti minoris longitudine propenderet; scilicet tunica, quæ vesicæ collo interiùs obtenditur, inversa ac per meatum urinarium elapsa botulum efformabat inter magna vulvæ labia conspiciendum; deorsum propendentem, & imâ sui parte patulum; methodus curatoria à *Solingenio* adhibita fuit hujusmodi: Præmissis motu conveniente, ope specilli corio molliore, atque spongiâ instructi, necnon liquore adstringente muniti, collum vesicæ prolapsum in sedem nativam restituere allaboravit, & ipsum in hocce situ per commodum subligaculum continere, atque firmare annis est; an, si minus proficiant modò dicta, hîc & etiam extirpatio?

XLIX. HYSTEROPTOSIS, *hysterocelus nuda* Pathol. Method. Edit. 3; *Relaxatio*, *prolapsus*, *procidencia*, *inversio uteri vel vaginæ* Auctorum, ut Heisteri *Inft. Chir. Tom. II*, Gunzii de Herniis, &c; *Relâchement*, *chûte*, *descence*, *renversement de la matrice ou du vagin*, Arnaud *Tom. I Chap. 24* &c. Puzos sur les maladies de la matrice, Sabatier *Mém. de l'Acad. R. de Chir. Tom. III.*

Est uteri vel vaginæ procidencia, cognoscenda per protuberantiam in vagina observandam, aut extra ipsam propendentem, ab utero prolapsa, inversa, vel à vaginâ inversâ, prolapsâ, efformatam, reductibilem saltem initio, stipatam doloribus ad renes, & inguina, pondere hypogastrii, incessu difficili, tenesmo, urinæ frequentia aut difficultate; cave hysteroptosim cum uteri vel vaginæ polypo confundas.

Inflammati, strangulari, gangrænascere, exulcerari, adhærere, & valde intumescere citra inflammationem possunt hysteroptoseos species completæ; quorum accidentium diagnosim subministrant signa inflammationi, gangrænæ, & ulceri propria, necnon irreductibilitas, quam faciunt nunc inflammatio, nunc habentem partem prolapsam cum vicinis alligantes absente inflammatione; nunc tandem, eadem exulante, necnon adhærentiis, uteri, vel vaginæ moles nimia.

Remedia inflammationis, & exinde natæ strangulationis sunt venæ sectiones iteratæ, emollientia formâ variâ applicata, aut mitioribus resolventibus maritata, clysteres refrigerantes, foci laxantes abdomini applicati, diæta tenuis, potus refrigerans. Gangrænæ remedia vide *sub Sphaceli genere*. In casu gangrænæ refractariæ uterum prolapsum, vel inversum afficientis, una superest, quamvis incerti eventus sit, exstirpatio uteri; vaginam inversam sphacelofam sunt qui exstirpatam velint; sunt qui nolint. vide *Sabatier, Levet*, alioque.

Adhærentias sola tollere valet sectio chirurgica. Intumescentiam partis prolapsæ nimiam debellare conaberis venæ sectionibus, emollientibus, resolventium societate actuatis, longo & assiduo usu adhibitis, clysmatibus, fomentis hypogastrii impositis, &c. Exulcerationes uteri, vaginæ, reductione factâ, vel sponte, vel injectionum vulnerariarum ope sanantur.

I. Hysteroptosis, uteri prolapsus; vide Auctores citatos; vulgò *relaxatio*, *lapsus uteri*; *Relâchement*, *relaxation*, *descence*, *chûte*, *précipitation de la matrice*. C.

Variat hæc species in incompletam (relaxatio uteri,) & in completam (lapsus uteri;) variat etiam principiis: causæ remotæ vulgarissimæ sunt graviditas abnormis, labores gravissimi, diuturni, conatus in ferendis, elevandis ponderibus editi, partus difficiles, obesitas nimia. Tandem variat quatenus contingit prolapsus nunc citra graviditatem, nunc verò graviditatis tempore; scilicet modò ineunte, modò provecctâ graviditate, imò & instante partu.

In prolapsu uteri incompleto citra graviditatem contingente, labitur deorsum uterus vagina inclusus, protuberantiam fistens inversè pyriformem, apertura transversali oblonga in sui extremo perforatam, circa cujus basim moveri potest digitus circulariter actus. Neque credideris uteri demissione modò dictâ certò indigitari ipsius prolapsum; mulieres enim sunt utero nativè demissioni citra prolapsum, ut sunt altiori, præsentè visceris hujusce proclivi: itaque certa est uteri relaxatio, si cum jam dictis, in situ erecto, incessu, aut alvi depositione, queratur ægra dolores in femoribus, inguinibus, tractationes ad renes, obscurum molestæ sensum in toto pelvis ambitu, cum aliquali leucorrhœa antea exulante; qui dolores horizontali decubitu sensim evanescent, ita ut manè se morbo immunem crederet mulier, nisi motus de die præstiti hesternos dolores revocarent.

In prolapsu uteri completo foras conspicitur hocce viscus plus minus extrusum, vaginam & vesicæ partem adhærentem abripiens, subsequenter à tergo abdominis visceribus nonnullis pendulis; protuberantia est subcylindrica, supernè latior, infernè in sui extremo angustior, ibique apertura secta transversali, oblongâ, quâ statis temporibus catamenia effluunt. Uterum tegit vagina inversa, aëris contactu colore cutis induens, & spatium vacuum nullum relinquens, per quod transeat digitus. Interea ægram vexant dolores jam dictis similes, imò majores, si subito fiat prolapsus, urinæ fundendæ difficultas non rara, aut frequens desiderium, necnon tenesmus continuus. A prolapsibus completo & incompleto differunt polypi uterini & vaginales, 1° irreductibilitate; 2° dolore iterata ad ipsorum reductionem sequente tentamina; 3° figurâ quæ non inversè, sed directè pyriformis est, scilicet supernè angustior, infernè latior: his adde quod in extremitate inferiori transversim non sint perforati; prolapsus qui fit graviditatis tempore, à proclivi completâ citra ingravitationem observandâ, distinguitur protuberantiæ volumine majori, figurâ rotundiori, & foetu incluso.

Curari potest radicitus uteri relaxatio, post usurpata remedia generalia, scilicet venæ sectionem & catharsim, jusculis vulnerario-adstringentibus, opiatis stomachicis, tonicis, subcardiacis; decubitu horizontali, clunibus elevatis, longo tempore servato; sacculis adstringentibus aromaticis in vino, aut in aceto calido, infusis, vulvæ applicatis; vaporibus plantarum aromaticarum in vino meraciori rubro coctarum vaginæ haustis; tandem (si junior adhucdum sit ægra ac valida) ingravitatione, servato toto graviditatis decursu, partus tempore, & primis duobus puerperii mensibus situ horizontali. Radicitus tolli nequit completus uteri prolapsus, unamque tantum admittit curationem palliativam, quæ in eo fita est, ut uterus reponatur, & in debitâ sede continueatur pessarii adminiculo, quod frequentibus aquæ tepidæ aquâ vulnerariâ mixtæ injectionibus elotum servabitur. De varia pessariorum forma, ac materia vide *Arnaud*, *Sabatier*, aliosque; pessariis vulgaribus, si minus uterum repositum contineant, succedat spongia bracherio elastico sustentata, aut pessum peculiare à *Sureto* inventum. In prolapsu per graviditatis decursum

sum contingente, tentanda est repositio, quæ quandoque satis de facili obtinetur, præsertim si minùs provec̄tâ graviditate, ea statim instituitur, evacuatis priùs vesicâ atque intestino recto, & imperato convenienti situ. Si ob provec̄torem graviditatem, ac procidentiam non satis recentem, obtineri nequit restitutio, satius est uterum foras derelinquere, quàm matrem, fœtumque irritis vexare tentaminibus: tunc uterus fasciâ convenienti sustentandus, & lecto affigenda mulier, donec solitum graviditatis terminum attingerit; si partûs tempore contingat uteri procidentia, nec fœtûs exitum naturæ committes, nec operationem adhibebis Cæsaream; ast uterum sustentatum sensim ac sine sensu dilatabis, fœtum extrahes, placentam methodo Levretiana separatam educes; tandem uterum, qui sponte contrahitur, restitues.

2. *Hysteroptosis, uteri inversio*; vide Auctores citatos; *uteri depressio, perversio, inversio*; vulgò *enfoncement, perversion, renversement de la matrice*.

Variat hæc species inversionis gradu, scilicet 1° inversione levi (depressio); 2° inversione majori, adusque scilicet orificium uteri inclusivè; 3° inversione incompletâ; 4° completâ. Variat etiam principiis proëgumenis; pendet enim uteri inversio nunc à partu, (quod ut frequentius, ita periculo plenius est,) nunc à polypo, modò ab immodicâ menorrhagiâ, aut leucorrhœâ, modò ab obesitate, quibus nisus vehementes editos addit *Puzos*.

Inversionem uteri statim à partu accidentem, sive hanc accersat obstetricatio imperita, sive nativum uteri vitium, cognosces 1° depressione hypogastrii, seu defectu intumescentiæ rotundæ, circumscriptæ, in hypogastrio vulgò post partum observandæ; 2° exploratione, quâ, in casu inversionis incompleto, perferuntur in vagina protuberantia ferè semisphærica, superficie subæquali donata, infernè non perforata, uteri collo tanquam annulo cincta, stipata dolore acuto in inguinibus, ac renibus, pondere molesto in hypogastrio, hæmorrhagiâ plus minus ubere, tenesmo eos conatus inducente, qui uterum magis ac magis præcipitent, ac tandem penitus invertant. In casu completo depressioni hypogastrii adhuc majori adjungitur protuberantia extûs conspiciunda, irregulariter rotunda, cruenta, lævis, imperforata, molli suspenfa pedunculo, quem annuli ad instar cingit orificium uteri, stipata doloribus vividioribus, hæmorrhagiâ uberiori, continuis lithymiis, quas brevi excipiunt sudores frigidi, convulsiones, delirium, mors intra tres quatuorve horas sæpissimè superveniens.

Inversionum uteri quas faciunt polypus uterinus, menorrhagia & leucorrhœa immodicæ, atque obesitas, difficilior quidem diagnosi; hæc enim ferè semper incompletæ, & rariores multò sunt: attamen iisdem ferè semper insigniuntur symptomatibus, quæ in inversione à partu observari diximus. Itaque has varietates, tum ubi completæ sunt (quod rarissimum) quando certè de facili cognoscuntur, tum in casu incompleto (quod frequentius,) ex causâ proëgumenâ hariolari utcumque licet. Quamvis major sit affinitas inversionis uteri, quam ejusdem prolapsûs cum polypo uterino,

levi tamen attentione ab ipso dignoscitur inversio qualiscumque; nec rei difficultatem evincunt errores hactenus commissi: etenim in distinguenda à polypto inversione uteri incompletâ, faciem prætendunt polypi irreductibilitas, indolentia sub primis attactibus observari solita, tandem dolor iteratis ad repositionem tentaminibus superveniens: collum verò polypi, quod non cavum, sed solidum est, & à circumpositis solutum ac liberum; vagina & vesicæ urinariæ pars, quæ deorsum non rapiuntur, verùm in sede persistent nativæ præsentæ polypto, præcipua sunt quæ ab eodem inversionem incompletam differunt: de his vide *Levet Observations sur les Polyptes & Mémoire sur les Polypes de la Matrice & du Vagin Mem. de l'Acad. R. de Chirurg. Tom. III.*, & *Sabatier ibidem*

Inversionum uteri duplex est curatio; radicalis altera, altera palliativa. Inversionem à partu, quæ ferè una curationem radicalem admittit, curabis factâ citissimè uteri repositione, quæ facilis est ut plurimum statim à partu; si tamen in eâ obtinendâ multum frustra insudaveris, & sub operosiori encheiresi mulier convellatur, aut animo linquatur, tunc fatiùs est uterum intra vaginam occultare, hîc loci dein retinendum pessorum auxilio, quàm non impetrandam repositionem persequi: vide *Puzos*, & *Sabatier* Obs. XI.

In inversione à polypto, à menorrhagia, à leucorrhœa, unicum est præsidium in repositione cum morbi primarij sanatione. Inversio ab obesitate nimia unam recipit curationem palliativam; inutilis enim esset reductio uteri, quem assiduò inverteret pinguedinis incumbentis pondus: sita hæc est in pessario crebris injectionibus à fordibus mundando, quo retardabitur mali progressus: Pessò etiam locus tantùm est in inversionibus omnibus in quibus impossibilis, aut frustranea est repositio. Inversio uteri, quæ radicitus curari nequit, durius habet mulieres juniores menstruatas, quàm vetulas, & non menstruatas: priores enim vexant catamenia uberiora, leucorrhœa foetens acrior, excoriationes, dolores intra vaginam nusquam ferendi, nisi injectiones frequentes, ac congruæ levamen afferrent. Posteriores vix aliquando aliud patiuntur incommodum præter molestiam inter incedendum.

3. *Hysteroptosis vaginæ prolapsus*; vide Auctores citatos; *vaginæ relaxatio*, *lapsus*, *inversio*; vulgò *relaxation*, *descende*, *chûte*, *renversement du vagin*. D.

Variat hæc species procidentix magnitudine: relaxatio, lapsus, inversio audit, prout minor, vel major est pars vaginæ prolapsa; variat etiam principijs. Causæ, quibus debetur, multiplices sunt; pondera graviora gestata, incessio nimia, conaminosa alvi depositio, vaginæ durior tractatio, calidæ abusus, leucorrhœa diuturna, dystocia, decubitus à partu neglectus, &c. Falso credebant Veteres in vaginæ & ani procidentia, omnes vaginæ & intestini recti tunicas semper prolabi; una sæpissimè tunica interior, aut ipsius tantùm pars laxatur, invertitur, erumpit, ab aliis quæ nativum circiter locum servant separata.

Prolapsus vaginæ primùm sese dat conspiciendum sub forma annuli crassif,

si, Gallicè *Bourlet*, irregulariter plicati; intra quem immisso digito facilè perferitur collum uteri tunc temporis demissius; crescit protuberantia situ erecto diù protracto; imminuitur longo decubitu; stipatur pondere hypogastrii, tenesmo frequentissimo, & meiendi difficultate, quam facit canalis urethræ mutata directio; prolapsu senescente, & neglectis artis auxiliis, crescit, elongatur, indurescit protuberantia infernam adhuc aperturam gerens, quâ suo tempore effluunt catamenia; symptomata tunc observanda eadem sunt, ac ea quibus stipatur uteri procidentia, & ægrè admodum ab invicem distinguuntur binæ hæ hysteroptoseos species in multis simillimæ: differunt tamen his paucis signis; uteri prolapsus protuberantiam sistit supernè parum duram, extremitate sua inferiori, quæ augustior est ut plurimum, & apertura oblongâ transversali perforatur, os tincæ referentem; vaginæ prolapsus provecitissimus protuberantiam exhibet ubique æqualiter duram, infernè vulgò latiore, & aperturâ instructam valdè irregulari.

Levior vaginæ prolapsus curatur facilè reductione absque labore tunc obtinendâ, & partis prolapsæ in sede nativa retentione, ope adstringentium, aut pessarii congrui; si inveteratus sit prolapsus, difficilis sit repositio; hanc tamen impetrare poteris, si ea adhibueris, quæ ad partem prolapsam, si nimium intumuerit, reducendam facere supra diximus. In continendâ parte labor est plurimus; vulgò manca sunt pessaria communia, quorum in locum necessum est sufficere bracheria elastica spongiam sustinentia. Laudat maximè *Puzos* in vaginæ procidentia bracherium, quod Academiæ Chirurgicæ proposuit *Martinus*.

An in vaginæ prolapsu maximo irreductili tentari potest, etiam exulante gangrænâ, vaginæ extirpatio? Certè cum successu tentata fuit, & tentari quidem possit, nisi vetaret periculum extirpandi, vaginæ loco, uteri, aut vaginæ & uteri simul. vide *Astruc de morb. mulier. Tom. IV.*

4. *Hysteroptosis composita*; vide Auctores citatos.

(a) *Procidentia completa uteri vesicam deorsum abripiens.*

(b) *Inversio completa uteri vesicam deorsum abripiens.*

(c) *Prolapsus completus vaginæ vesicam deorsum abripiens; Chûte complete, renversement complet de la matrice, ou du vagin, avec déplacement de la vessie urinaire.* Conr. Peyer Collect. Acad. Tom. III. pag. 300.

Hanc speciem jam indigitavimus, ubi de prolapsu uteri, ac de hujus & vaginæ inversione completis egimus; Diximus deorsum rapi vesicæ urinariæ partem adhærentem. Cognoscitur hæc species ex prolapsu & inversionis jam dictorum præsentia, ex urinæ difficultate, retentione, ex ipsius rivo superiora affectante, dum emittitur; tandem ex mutatâ in eundem sensum canalis urethræ directione. Curatio intelligitur ex iis quæ in specierum 1^æ, 2^æ, 3^æ curatione proposuimus.

L. ENTEROCELE.

Hernia intestini quælibet, tum simplex, tum composita, tum saccoata ;
A a 3
tum

tum sacco deftituta; itaque pertinet huc *hernia intestini incompleta*, five *inguinalis*, (*bubonocele* Auctorum *prima*, seu *enterobubonocele*.)

Hernia intestinalis completa, quæ *scrotalis* (*oscheocele* Auctorum *prima*, seu *enteroscheocele*), vel *labiorum vulvæ*.

Hernia intestini cruralis seu *femoralis* (*merocele* Platneri seu *enteromerocele*.)

Hernia intestini ovalaris (*hernia foraminis ovalis* Garegeot Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. I.)

Hernia intestini ischiatica Bertrandi Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. II.

Hernia intestini vaginalis Garegeot ibid. Levret.

Hernia intestini umbilicalis, (*omphalocele prima* seu *exomphalus primus* Auctorum.)

Hernia intestini ventralis, *hypogastrocele* Auctorum *prima*.

Huc etiam herniæ eadem compositæ; huc tandem herniæ jam dictæ à peritonæi ruptione pendentes. Vide Dionis, Garegeot; Heisteri, Gorteri, Platneri Chirurgias; Le Dran Operat. de Chir.; Gunzii libell. de herniis, Arnaud des Hernies Tom. I. & II; Sharp Operat. de Chir. & Recherches sur l'état présent de la Chir.; Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. I & III; Halleri Disput. Chir. Tom. I &c. *Hernies de l'aîne, incomplette & complete, hernies crurales, hernies du trou ovalaire, hernies de l'échancre sciatique, hernies intestinales du vagin, hernies du nombril, hernies ventrales, enteroceles, épiploenteroceles, ruptures.*

Est intestinorum trans annulos inguinales, arcus crurales, foramina ovalia, emarginaturas ischiaticas, umbilici annulum, vaginæ parietes, vel abdominis musculos elapsorum ectopia, quam sistit protuberantia ad varia abdominis loca modò memorata observanda, statim sæpiùs parva, sensim crescens, pressione aut commodo corporis situ de facili regrediens saltem initio, situ mutato, aut conatibus editis rediens, tensa, flexilis, elastica, glabra, æqualis, à contrectatione murmur edens, frigore aliquo modo contractilis, calore verò expansilis, mirum in modum sæpè increscens, cum duritie sub spiritûs retentione aut tussiendi, vel alvi deponendæ conaminibus, symptomatibus tum acutis, tum chronicis variis, ex compositione, & complicatione oriundis stipata.

Debetur enterocele causis omnibus quæ sustentacula laxant, vel claustra interiorum solvunt, qualia sunt serum exsuperans, oleosa, nifus validi deorsum directi, ictus externi citra continui solutionem, vulnera, cicatrix iterum aperta, apostemata, &c.

Enterocelis species possunt strangulari, abscedere, irritari, adhærere, taxim respuere ob nimiam ipsarum molem, tandem cum verâ aliorum viscerum herniâ, aut vulgò sic dictis herniis spuris combinari.

Strangulationem duplicem pati potest intestinum herniosum: altera fit ab apertura quæ exitum permittit; altera à sacco hernioso. Cautè distinguendæ sunt binæ illæ strangulationis species. In primâ, cui omnes enteroceles subjacent, protuberantia acutè dolet, calet, subrubet, intumescit, tenditur,

indurefcit , progredi , & regredi nefcia : à protuberantiæ loco dolor fenfim ad umbilicum ufque extenditur ; fuperveniunt tormina , naufææ , vomitus ciborum primùm , dein chylofus , biliofus , à ftercoraceo vix abludens , tandem ftercoreus : nihil emittit alvus , ne flatus quidem qui per fuperiora erumpunt cum moleftiâ fumtà , & imminentis foffocationis fpecie : (in ftrangulatione , quam patitur enterocele ab inteflini appendice efformata , aut inteflinum herniofum perfrictum , cùm pervia fit tuba intefestinalis , feces , flatus emittere fanè potefit alvus , licet nihil quandoque emittat) : accedit meteorifmus , febris : augentur ac denfantur fymptomata jam dicta , fuperveniende tandem fingultu , ac motibus convulfivis .

Curatur hæc ftrangulationis fpecies fitu congruo ftatim ufurpando , venæ fectionibus promptis , uberibus , fæpiùs iteratis ; fomentis , cataplafmatibus , fub primo morbi exortu repercutientibus ; quibus , nifi promptè proficiant , fuccedent emollientia aut fola , aut refolventibus maritata ; tentaminibus ad repositionem impetrandam variis , blandà manu per intervalla repetitis , clyfmatibus oleo defraudatis , tandem , fi hæc irrita fuerint , celotomiã , de quã vide *Auctores citatos* . Cæterum toto ftrangulationis tempore alimentis omnibus interdicens efl æger , cui fatis funt pauca potus congrui cochlearia , aut quid fimile ad fitim utcumque folandam .

A ftrangulatione jam dicta differt ea quam facit faccus hernialis , in eo quod 1° in ifta hernia reducatur fimul , non verò fucceffivè , ut in præcedenti ; 2° quòd cum partibus contentis unã reducatur faccus , qui in præcedenti ultimo loco reponitur , fi regrediatur , & quandoque , reflitutus etiam partibus contentis , non regreditur ; 3° quòd repositionis tempore non obmurmuret inteflinum , ut fit in præcedenti ; 4° quòd reductione facta , perfentent fymptomata , & crefcat dolor , fecus ac in præcedenti , nifi per repositionem excitetur volvulus ; 5° quòd reductione impetratã , fi hernia ad veficæ latus affideat , frequens meiendi defiderium , & dolor obtufus inducantur ; fi musculo pfoadi , & vafis cruralibus incumbat , in artu omni fupposito exoriatur ftupor , quæ in præcedenti exulant ; 6° quòd fi facile regrediatur , & exeat , eadem præ fe ferat hernia renitentiam , dum exit ac antequam reduceretur , quod locum non habet in præcedenti ; 7° . quòd immiffo methodicè digito in aperturam per quam regreffa efl hernia , eadem in ipfa perfentiat renitentia , ac dùm foràs digito explorabatur : neque ad hanc renitentiam , accedit ea quam præ fe ferunt inteflina , etfi aère pleniffima ; tunc enim cùm ftrangulata non funt , flecti fe patiuntur , & digito cedunt ; hîc vero globum luforium (Gallicè *ballon*) aère farctum tangere te crederes . Primarium efl in ifta ftrangulationis fpecie fignum hocce ultimum , quod abefit in præcedenti . Proprium efl ftrangulationi à facco herniali , quæ in enteroceles faccatas cadere tantùm potefit , quod dùm fit reductio abfque celotomia , non intra peritonæi cavum reducatur hernia , fed tantùm fub ipfo peritonæo , fuperatã aperturã exitum dante , recondat . In hac fpecie præfidio efl una celotomia , fub qua tantum datur repositioni locus . (Vide ea de re *Sharp Recherches crit. & Arnaud Tom. II.*) Symptomata in intefli-

ni perfrictione, & herniæ Littrianæ strangulatione observanda, trademus modò, dum scilicet de irritatione sermo erit.

Strangulationi, sive ab apertura quæ exitum dedit, sive à sacco hernioso inductæ, nisi obviam eant repositio, aut celotomia prompta, corrumpitur hernia, succedentibus apostemate, gangræna. Signa apostematis non alia hîc loci sunt quàm quæ suprâ proposita fuerunt ubi de apostemate. Signa gangrænæ sunt pulsus parvus, concentratus, intermittens, vomitus absque conatu, flatus quandoque per anum emissi, abdominis depressio, extremorum frigus, &c: cessant tormina, vomitus, singultus: protuberantia fit complanata, mollis, impressionis digito factæ tenax, livida, indolens. Curationem tibi dabunt *Arnaud*, *Sharp*, *Garengot*, *Heisterus*, (vide *Halleri Dispu. Chir. Tom. III. Diss. 70.*) de la *Peyronie*, atque *Louis Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. I. & III.*

Strangulationem mentitur irritatio, quæ ut aliis causis, sic adhærentis quandoque natales debens, in omnibus enterocelis speciebus locum habere potest. Irritationis signa sunt protuberantiæ dolor, colica recursibus remotioribus affligens, alvus difficilis, ast libera, vomitus etiam stercoreus, nec non singultus, minùs tamen frequentes quàm in strangulationis casu; tandem febris quæ non æquè citò herniæ irritatæ ac strangulatæ supervenit: quæ quidem symptomata, etsi mitiora sint dum viget irritatio, quàm dum strangulatio, pessimi tamen ominis essent, nisi periculi metum contempnaret tuba intestinalis flatibus ac fecibus pervia; fatemur perviam pariter esse tubam intestinale in strangulatione partiali, quam intestini perfrictionem vocamus (Gallicè *pincement de l'intestin*), nec non in herniâ Littriana sive appendiculari, licet probè incarcerata sit: ast inter intestini perfrictionem, & irritationem exinde petitur discrimen quod in perfrictione protuberantia vix doleat, & nulla adsint tormina, vel tantùm dolores colici, obscuri, fugaces, & intervallis maximè diffitis recurrentes. Superveniens herniæ Littrianæ strangulatio difficiliùs ab irritatione distinguitur; strangulationis hujusce signa sunt ex *Litre* singultus nullus aut rarissimus, vomitus pariter nullus aut multò minor quàm in herniis vulgaribus incarceratis, qui nusquam etiam est stercoreus, nullus abdominis meteorismus, nulla tensio, nec intumescencia flatuosa, protuberantiæ tardiùs efformandæ moles minor, inflammationis, doloris, febris, aliorumque symptomatum remissior gradus, & serior exortus, tandem alvus toto strangulationis tempore libera, ac fecibus, flatibusque pervia. Strangulationem hancce, si non satis ab irritatione determinant modò dicta, certè distinguit operatio chirurgica, quando alia auxilia mitiora frustra adhibita fuerunt necessariò instituenda, quæ nimirum appendicem oculis subjicit.

Irritationis, quam vera strangulatio excipit nisi malo occurratur, remedia sunt venæ sectiones, clysmata emollientia oleo defraudata, fomenta, cataplasmata ex emollientibus anodynis, & resolutivis mitioribus protuberantiæ, & abdomini applicanda, oleum amygdalarum dulcium cochleatim ore assumendum, narcotica, antispasmodica, diæta tenuissima, potus diluens, laxans, tem-

perans: quæ plûs minûs repetita, si irrita evadant, ad operationem chirurgicam tandem deveniendum. (vide *Arnaud des Hernies Tom. II part. 2.*)

Adhærentiæ obnoxix sunt enterocelis species omnes; de illis legatur *Arnaud* qui eas in agglutinativas, fibrosas, carnosas, & fungosas dispescit loco modò citato. Cum adhærentiis nunc viget, nunc exulat strangulatio; strangulatione absente, modò partes emotæ in abdomen regrediuntur licet adhærentes; modò non regredi possunt, & foras remanent; in 1° casu ubi scilicet regrediuntur partes emotæ, si intestinum sibimet ipsi adhæreat, queritur æger levem colicam, à colica vulgari, ægrè tamen, distinguendam, quatenùs remediis vulgari colicæ appropriatis non cedit; diætâ sobriâ ac regulari levatur æger; pessum datur verò remediorum usu: quod hujus colicæ à vulgari colica cautè distinguendæ necessitatem adstruit. Si omento adhæreat intestinum, ægrum malè habent colica post cibum assumptum, & tractiones stomachi, augefcentes digestionem progrediente, & cessantes hac penitus peractâ; si sacco herniali adhæreat intestinum, non solum queritur æger de levi colica; verùm etiam de fornicationis sensu herniam occupante; quæ symptomata ipsum potiùs afficiunt post cibum uberiùs assumptum, quàm jejuno stomacho aut sobriè pasto; in 2° casu ubi scilicet partes emotæ non regrediuntur, hæ, præter symptomata jam dicta omnia, foras remanent irreductibiles, mollitie tamen ac flexilitate gaudentes; & ad aperturæ exitum dantis ostium colligi possunt, si sacco adhæreant adhærentiis experto: si verò cum circumpositis adhæreat saccus, hæ non ita facilè colliguntur, & sub restitutionis frustraneæ tentaminibus sequuntur interim partes herniæ annexæ. Auxilia varia in diversis adhærentiarum speciebus ac casibus usurpanda deprome ex *Arnaud Tom. II. part. 2.*

Absentibus strangulatione, imò & adhærentiis, præ mole nimia repositionem respuere possunt enteroceles vastiùs tumentes; tunc liberatâ priùs à flatibus, & fecibus tubæ intestinalis parte herniosâ, valet demùm, si opus sit, ea Medecina; quâ uterum prolapsum, eadem de causa irreductilem, ad repositionem perducì docuimus; cæterùm eo in casu non continua, sed interpolata adhibenda est taxis. Vide *Gunzium de hern.*

Combinari possunt enteroceles species cum epiplocele, cystocele, hydrocele, sarcocoele, parorchidio: (Vide *Enterocèles compositas.*) Vasti hujusce generis species sub familia triplici coordinamus: 1^a complectitur enteroceles simplices saccatas; 2^a enteroceles compositas saccatas; 3^a tandem enteroceles insaccatas seu sacco hernioso destitutas.

A. Enterocèles simplices saccatæ.

1. *Enterocèle incompleta seu inguinalis; Bubonocèle intestinalis seu vulgaris* Auctorum supra citatorum; *Enterobubonocèle eorumdem; hernie intestinale de l'aine, bubonocèle vulgaire, ou intestinal, enterobubonocèle. A.*

Nunc solitaria est, nunc geminata; annularis est simplex, & saccata; protuberantiam latis exiguam sistit, ut plurimum regredientem, (obstant re-
Savvages *Nosologia Methodica, Tom. I.* B b gressui

gressui strangulatio, adhærentiæ) ferè semisphæricam, ultra inguen non extensam, accidentibus chronicis rarò, acutis verò, ut strangulationi, sæpissimè obnoxiam, nisi ars suppetias ferat. Cave hanc confundas cum bubone (circa quod vide *Platneri Institutiones Chirurgicas*) cum testiculo ad anulum morante (Vide *Dionis Oper. de Chir. & Quelmalzium Disput. Anat. Haller. T. V.*), cum intumescencia ligamenti rotundi, in gravidis uterum obliquum gerentibus, nonnunquam observanda.

Duo sunt quæ curam herniarum absolvunt; alterum ut partes herniosæ ad nativas suas sedes propellantur, alterum ut in eis retineantur. Hæc præstant taxis, decubitus horizontalis protractus, bracherium, adstringentia, roborantia exsiccantia extus applicata, & intus usurpata, pellentia per alvum, urinas, sudores, attenuantia, resolventia, aperientia, victus, & potus exsiccans, incidens, adstringens, roborans: quæ auxilia pro causarum diversitate varianda, ut methodicè procedat curatio. Vide *Arnaud & Gunzium de hern.*

Obsoleverunt castratio, punctum aureum, cauterizatio, futura regia: his successit facci herniosi ligatura à *Senffio* cum successu celebrata. (Vide *Sharp Recherch. crit. & Gunzii libellum de herniis*). Notabis præstare utique in multis ægris ea potiùs adhibere, quæ herniarum augmentum impedire queunt, quàm ipsas tollere.

2. *Enterocèle completa; oscheocèle intestinalis seu Entero-oscheocèle* Auctorum; *enterocèle labiorum vulvæ eorundem; Enterocèle ou hernie intestinale complete, oscheocèle intestinal ou Entero-oschéocèle, enterocèle des grandes lèvres. D.*

Nunc solitaria est, nunc geminata; simplex est, saccoata & ex annulis inferiora versus multum extensa. Præcessit enterocèle incompleta; artificiosi subligaculi neglectum pro causa agnoscit. Protuberantia major est quàm in præcedenti, gradariè crescens ita ut tandem portentosa fiat, ex subrotunda plùs minùs longa evadens, scrotum in viris, magna vulvæ labia, imò & his suppositam femoris partem in foeminis occupans, ut plurimum adhærens ac proinde rarò regrediens, (regrediebatur initio), strangulationi rarò obnoxia; quæ si contingat periculosissima; accidentibus verò chronicis, ut dyspepsia, flatulentia, colica, tractionibus viscerum abdominalium dolorificis, nausæa, lipothymia, lassitudine sæpiùs stipata.

Curatio intelligitur ex præcedenti specie. In casu irreductilitatis nulla arte tollendæ, bracherio saccoformi suspensorio vulgò dicto locus tantum est. Si possibilis sit repositio, & vastiùs tumeat hæc species, memineris juxta *Gunzii* præceptum taxim non continuò, sed partitis vicibus, instituere. Fortè in unam speciem melius coirent enterocèle 1^a & 2^a; nullum enim essentialiale discrimen inter se fovet.

3. *Enterocèle appendicularis; Hernia ab ilei diverticulo Morgagni* Adv. Anat. III p. 8, 9; *hernie particulière, hernie formée par l'appendice de l'ileon*, Littre Mem. de l'Acad. Royal. des Scienc. an. 1700. *Hernie formée par l'appendice de l'intestin; Enterocèle appendiculaire. L.*

Incompleta statim, temporis successu completa fieri potest; simplex est, sacco, ex annulo alterutro in scrotum tandem delabens; in casu Littriano fiebat ab intestini ilei appendice factitia, producto scilicet hujus intestini latere mesenterio opposito in canalem infernè clausum, qui per anulum delapsus, in scrotum sensim provolutus fuerat. Hanc enterocelis speciem stabilivit potius quàm descripsit laudatus auctor: neque ex *Morgagnio*, *Ruyshio*, *Palfino*, qui ipsam memorant, hujus diagnosi lux major affunditur. Itaque difficilè sit hujus à præcedentibus distinctio: adesse tamen suspicari ucumque licet ex protuberantiæ exiguitate, gracilitate, tardiori incremento, ex parietum partis sacco hernioso inclusæ tenuitate summa, ex annuli exitum dantis strictura, robore, ex necessitate pressionis ab inferioribus ad superiora in appendicem materiæ feculentis turgentem leniter exercendæ, ut scilicet in intestinum exoneretur; ex appendicis præsertim extremæ figura singulari; tandem ex rariori, dùm reponitur, obmurmuratione. E specierum præcedentium curatione eruenda est hujus speciei therapeia. Si incarceretur hæc hernia, signa habet peculiaria superius recensita, quibus ab enterocelibus aliis strangulatis discrepat. Vide apud *Littrium* quid sub hac strangulationis circumstantia agendum sit pro casuum diversitate.

4. *Enterocèle partialis sive perstrictoria*; *Hernia ab altero intestini pariete* Heister. Chir. T. II. cap. 116; *Pincement de l'intestin*, Arnaud des hern. Garengeot Oper. de Chir. des hern. Art. V. obs. XXI. L.

Per nativas abdominis aperturas elabitur intestinum, quandoque non integrum, sed ab uno tantum ipsius latere. Observatione constat hanc intestini perstrictionem ab annulo inguinali, umbilicali factam fuisse. Possè in aliis abdominis aperturis, imò & in locis, ubi abdomen aperturis non hiat, integro vel diviso peritonæo, perstringi intestinum nemo est qui non videat, & fortè prostant ea de re historix in quas non incidimus; hujusce speciei diagnosim sufficientem nullam noscimus; inter hanc, & enterocelem appendicularem summa est affinitas, certis saltem morbi temporibus; imò hæc in appendicularem de facili mutari potest. Ex *Arnaud* retulimus signa intestini perstricti, cui supervenit strangulatio. Sub hac circumstantia sæpiùs pro epiplocele incarcerata venditata fuit hæc species, celotomiâ errorem monstrante. Quoad curationem vide auxilia supra propofita.

5. *Enterocèle cruralis*; *Hernia intestini cruralis seu enteromerocele* Auctorum, ut *Kochii* Hall. Disput. Chir. Tom. III. dissert. 71. &c. *merocele intestinalis* Platneri Inst. Chir. §. 848; *Hernie crurale de l'intestin* Arnaud &c. *Merocele intestinal*, *Enterometocele*. D.

Solitaria est ut plurimum, rarissimè geminata, simplex, sacco ab intestino infra ligamentum Poupartii elapso pendens, puerperis frequentior quam viris ac puellis, pro bubone vendibilis, ab eo tamen de facili distinguenda. (Vide *Platnerum* §. 123.) Protuberantiam exhibet vulgò exiguam (ovum gallinaceum vix excedit cum maxima est) bubonoceli ferè similem, nisi quod bubonocèle proprius à pudendis sit, & in inguine paulò inferiori; merocele verò in parte inguinis superiori à pudendis remotiori, & ferè supra femur

promineat ; à flexione tibiæ magis dolentem , adhærentiis valdè obnoxiam. Quoad curationem convenit cum enterocele primâ.

6. *Enterocele ovalaris*, Lachausse differt. de hernia ventrali inter Haller. Disput. Chir. Tom. III. *Hernia intestinalis foraminis ovalis* Gunzii ; *hernie intestinale du trou ovalaire des os pubis* Garengéot Mém. de l'Acad. de Chirurg. Tom. I. *Hernie du trou ovale* Sharp. Recherç. Critiq. *Enterocele du trou oval.* D.

Hanc speciem certè raram negarunt plurimi ; observatis verò tum suis , tum & alienis adstruxit *Garengéot Mem. de l'Acad. de Chir.* ; sæpiùs solitaria est , geminata aliquando , foeminis quàm viris frequentior , simplex , saccoata , ab intestino efformata per foramen ovale elapso , eo scilicet foraminis hujusce spatiolo nervorum , ac sanguiductuum transitui dicato , & ad marginem superiorem posito , quod sub nomine sinuositatis ischii venire solet ; protuberantia quæ , cum non satis provecta est enterocele hujusce modii , nulla in cute deprehenditur , nunc rotunda est , nunc oblonga , sedem habet in superiori , & interna femoris parte propè perinæum in viris , propè alterum ex magnis vulvæ labiis in sequiori sexu , eo scilicet loco qui foramini ovali , seu musculo obturatori externo respondet inter musculum pectinæum , & primum tricipitis caput.

Curationem erue ex iis quæ in specie prima diximus.

7. *Enterocele ischiatica* Bertrandi Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. II. Rech. sur les hernies de la vessie par Verdier ; *Hernie intestinale de l'échancre sciatique.* D.

Vidit *Bertrandi* in latere dextro herniam ab intestini ilei parte subligamentis sacrosciaticis elapsa , & per alteram ex emarginaturis ischiaticis erumpente factam. Pro ea curanda satis sunt auxilia in prima specie memorata.

8. *Enterocele vaginalis* ; *Hernia in vagina foeminarum eveniens* Gunzii , lib. de hern. *Hernie intestinale dans le vagin* Garengéot. Mem. de l'Acad. R. de Chirurg. T. I. *Enterocele vaginal* Levret obs. sur les polyp. sect. 2. L.

Hæc species simplex est , saccoata , ab intestino parietes vaginæ partu multiplici labefactatos , laxatos intendente efformata. Protuberantia albida , molliuscula , caractere enterocelis generico insignita , vaginam primùm occupat , & dein magna vulvæ labia supereminet , provoluto ulterius intestino. Curavit hanc speciem *Garengéot* repositione , & pessarii , quod à similitudine cum dolii operculo nomen habet , adminiculo ; *Hænelius* verò ope spongiæ ex aqua leviter aluminosa expressæ , quam digitis , per quos restituta fuerat hernia , compressam immittebat ; frustranea sunt , imò & noxia pessaria vulgaria.

9. *Enterocele umbilicalis* ; *Enteromphalus* Auctorum ; *Omphalocèle* , sive *exomphalus intestinalis* eorundem , ut *Teichmeyeri* , inter Disput. Chir. Haller. Tom. III. differt. 67. &c. *Vitium umbilici* Gunzii ; *Hernie intestinale du nombril* Arnaud Tom. I. *Enteromphale.* D.

Simplex est , saccoata , ab intestino per umbilici annulum , aut proximè ad ipsius ambitum elapso efformata , epiplo-enteromphalo rarior ; adoritur ferè

ferè tantùm pueros recens natos; protuberantia quæ magnitudine variat, notis in charactere generico allegatis insignitur; malè negat *Dionis* umbilicum nunquam prominere, nisi ruptum; prominere & etiam ex intestino, aut omento, aut ex utroque in sacco peritonæi provoluto testantur observata fide dignissima. Curationem nunc palliativam tantùm, nunc & etiam radicalem admittit enteromphalus. Vide *speciem enterocelis primam*.

10. *Enterocèle ventralis; hernia intestini ventralis* Auctorum; *hernia ventris intestinalis* Gunzii, Platneri; *hypogastrocele intestinalis* la Chauffe inter Halleri Disp. Chir. Tom. III Diff. 68; *hernie ventrale de l'intestin* Arnaud; *hypogastrocèle intestinal*. D.

Variat sede hæc species; & quamvis ad superficiem abdominis omnem, ubi aperturis non hiat nativis, extuberare possit, attamen ut plurimum loca aponevrotica potius quàm musculosa intestino intenta tumescunt; itaque vulgarior sedes est in linea alba, vel femilunari, vel supra annulos, arcusque cruales. Simplex est hæc enterocele, saccata, ab intestino laxatas aponevroseon fibras, & peritonæum in sinum agente, vel eundem peritonæi sacco trans diductos musculorum fasciculos cogente efformata. Protuberantia incertam habet molem, & characteristicas generis notas præ se fert. Cave ne pro omphalocelis, aut bubonocelis speciebus vendites eas intestini hernias, quæ ad umbilici, aut annulorum vicinias exoriuntur, verè ventrales habendæ: imò datur hypogastrocelis species genuina à relaxatione aponevroseos obliqui externi enata, quæ non solum inguen elevat, verùm etiam in scrotum descendit; (vide *Gunzium* & *la Chauffe*.) Cave ne te fallat ea ventris hernia quæ, *Le Dranz* annotante, (*Oper. de Chirurg. p. 145.*) vulnus fibrarum musculorum rectorum minus bene coalitum sequitur, nullâ protuberantiâ extùs visibili stipata. Curationem palliativam commodius recipit, quam radicalem enterocele ventralis, attamen & radicitùs curari potest; (vide *Enterocelen primam*.) Hypogastrocelem in pueris evanuisse non semel vidit *Gunzius*, perfricatâ ad ignem cum adipe taxonino bis terve in die protuberantiâ, imò, quando recidivam fecit hernia, perfricato toto abdomine quod vim passum esse videtur, & injectâ insuper ipsi, potissimum inferiùs, fasciâ latâ ex molli, sed firma materie paratâ.

B. *Enterocèles saccatæ compositæ.*

11. *Enterocèle epiploico-incompleta; Epiploenterocèle inguinalis, seu incompleta* Auctorum, ut Gunzii inter Halleri Disput. Chir. Tom. III, &c; *bubonocèle epiploico-enterica* eorundem; *hernie intestinale & épiploïque de l'aîne*, Arnaud; *bubonocèle épiploico-intestinal, épiploenterocèle incomplet*. D.

Est species enterocelis prima, cui socia est epiplocele; itaque ex epiplocelis 1^a (vide *infra*) & enterocelis 1ª signis, atque curatione eruenda ipsius diagnosi, ac therapeia. Notandum in epiploenterocèle omni sæpe regredi intestinum, omento partim vel penitus irreducto manente.

12. *Enterocèle epiploico-completa; epiploenterocèle completa* Auctorum, ut

Grenzii loco modò citato, &c: *oscheocele epiploico-enterica* eorumdem; *enterocele labiorum vulvæ epiploica* eorumdem; *hernie intestinale & épiploïque complete* Arnaud, &c; *oscheocele épiploico-intestinal*; *enterocele épiploïque des grandes lèvres*; *épiploenterocele complet*, D.

Est enterocelis 2ª species cum epiplocele 2^a combinata; notis ergo binæ hujusce herniæ cognoscenda, & ex adhibenda in utraque medendi methodo curanda.

13. *Enterocele cystocelica*; *cysto-enterocele* Auctorum; *hernia cystico-enterica*, seu *enterocele cystocelen inducens* eorumdem; *hernie intestinale compliquée de cystocele* Sharp Recherch. Critiq. Verdier de la hernie de la vésie urin. Mem. de l'Acad. de Chir. Tom. II; *cysto-enterocele*.

Est enterocelis completæ ac saccatæ species, quæ sibi cystocelem, seu herniam cysticam adsciscit, sacco hernioso inter descendendum sensim trahente partem peritonæi, quâ posticè vesica tegitur, atque ita ipsammet vesicam, easque in anulum abripiente, sub certis circumstantiis: signa præ se fert, quibus enterocele completa, ac cystocele cognoscendas se præbent. Ex bina hacce hernia mutuanda est curatio; potest omentum huic speciei mixtum esse; tunc ex trium horumce viscerum hernia exurgit enterocele epiploico-cystica.

14. *Enterocele parorchidialis*; *parorchido-enterocele*, sive *hernia parorchido-enterica* Auctorum; *hernie intestinale compliquée de déplacement de testicule*, Mery chez Garengéot, T. I. Obs. XVIII; *parorchido-enterocele*.

Est enterocelis inguinalis species, cui mixtum est parorchidium. In casu Meryano, aperto sacco hernioso, testiculus cum intestinis confusus, & in annulo positus inventus est, sive à seriori descensu, sive à retractione id loci occuparet; speciei hujusce diagnosis, & therapeia ex combinatis enterocelis, & parorchidii caractere, & curatione desumenda.

15. *Enterocele hydrocelica*; *hydroenterocele* Auctorum, ut Heisteri, &c; *hernia hydrocelico-enterica* eorumdem; *hernie intestinale compliquée d'hydrocele*; *hydroenterocele*.

Est enterocelis species, cui mixta est hydrocele: combinantur ergo signa herniam intestinalem, & aquosam indignantia. Curationem erue ex iis quæ supra diximus, dum de therapeia hydrocelis & enterocelis egimus.

16. *Enterocele epiploico-cruralis*; *epiplo-enterocele cruralis* Auctorum, ut Mauchartii Disp. Haller. Chir. Tom. III Dissert. 66, &c: *Hernia cruralis*, seu *merocele epiploico-enterica*; *hernie crurale de l'intestin & de l'épiploon* Arnaud, &c: *merocele épiploico-intestinal*; *epiplo-enterocele crural*.

Est enterocele cruralis, seu entero-merocele, quæ comitem habet epiplocelelem; cognoscitur ex combinatis herniarum intestini, & omenti femoralium signis; & hujus curationem subministrat auxiliorum utrique dicatorum connubium.

17. *Enterocele epiploico-ovalaris*; *epiploenterocele ovalaris* Auctorum; *hernia epiploico-enterica foraminis ovalis* eorumdem; *hernie epiploico-intestinale par le trou*

ovalaire, Malaval chez Garengéot, Mémoires de l'Acad. de Chir. T. 1. p. 714; *epiplo-enteroceles du trou ovale*. D.

Hanc speciem intestinum, & omentum per foramen ovale alterutrum, vel utrumque provoluta faciunt: adfunt igitur enterocelis & epiplocelis signa. Circa curationem ex binâ hacce herniâ hauriendam legatur *Garengéotus loco citato*.

18. *Enterocoele epiploico-ischiatrica*; *epiplo-enterocoele ischiatica*, seu *hernia omenti & intestini ischiatica* Verdier Mem. de l'Acad. de Chir. T. II; *hernia dorsalis* Papen Epist. ad Haller inter ejus Disp. Chir. T. III; *hernie épiploico-intestinale par l'échancrure sciatique*; *epiploenterocoele dorsal*. D.

Hanc speciem observabat *Papen* in virgine russica vastissimè tumentem: protuberantia ab ano ad furas propendebat; per emarginaturam ischiaticam elapsa fuerant pars omenti, jejunum & ileon cum annexo mesenterio, cœcum, colon inferius & pars recti; (vide *locum citatum*.) Nihil est quod addam de epiplo-enterocelis dorsalis curatione tum palliativâ, tum radicali, quotiescumque huic posteriori locus est, quæ ex jam dictis, & modò dicendis fati intelligitur.

19. *Enterocoele epiploico-vaginalis*; *epiplo-enterocoele vaginalis* Auctorum; *hernia epiploico-enterica in vagina eveniens* eorumdem; *hernie épiploico-intestinale par le vagin*; *epiplo-enterocoele vaginal* Levret, Obs. sur les polyp.

Est enterocoele vaginalis cum epiplocele mixta: ex bina hac herniâ speciei istius signa, & curatoriam methodum habeto.

20. *Enterocoele epiploico-umbilicalis*; *epiplo-enteromphalus* Auctorum; *hernia intestini & omenti umbilicalis* Gunzii, Arnaud, Teichmeyer; *hernie épiploico-intestinale du nombril*; *épiplo-enteromphale*. D.

Vulgatior est simplici composita hæc omphalocoele. Enteromphalo factato si omentum addas, exsurget species hæc signis enterocelis & epiplocelis mixtis dignoscenda, & mutuâtis ex utriusque hujusce herniæ curatione auxiliis adorienda; observatur in infantibus, gravidis, asciticis.

21. *Enterocoele epiploico-ventralis*: *hypogastrocoele epiploico-enterica* Ign. Lachausse; *hernia intestini & omenti ventralis* Auctorum, ut *Platneri*, *Gunzii*, &c. *hernie ventrale de l'intestin & de l'épiploon* Arnaud; *hernie de l'intestin & de l'épiploon sur-ombilicale, sous-ombilicale, ventrale* Garengéot, Mém. de l'Acad. de Chir. T. I; *hypogastrocoele epiploico-intestinal*. D.

Variat loco hæc species, quæ nunc in linea alba supra & infra umbilicum, nunc latera abdominis tenet; sequitur ascitem, graviditatem, vomitum vehementem; fit ex hypogastrocoele intestinali cum epiplocele combinata. Signa habet enterocelis & epiplocelis faccatarum; unde magnitudinem visa est non semel excrescere epiplo-enterocoele hujusmodi.

C. *Enterocoeles infaccatæ, seu sacco hernioso destitutæ, Gallicè ruptures.*

Observ. Peritonæi ruptionem adesse colligitur 1° ex causâ herniam indu-

cente, si scilicet eâ natales debeat vi quidam magnæ, aut affectibus dialyticis prægressis; vim magnam patitur peritonæum in grandi saltu, lapsu graviori, ictu valido, conatu ingenti edito; &c: affectus dialytici sunt vulnera tum accidentalialia, tum & chirurgica penetrantia, apostemata, cicatrix iterum aperta; 2° ex subitaneitate herniæ; 3° ex dolore vivido primo quo fit hernia tempore; (notabis subitaneitatem, dolorem vividum, & vim magnam prægressam indicare, ut plurimum, peritonæum ruptum esse, nequaquam verò ita certò ut sub his circumstantiis una peritonæi dilatatio nusquam locum habeat;) 4° ex facci herniosi defectu: deficit faccus, si minus velatæ, palpo judice, videantur partes herniosæ quam vulgò esse solent; & si repositâ statim herniâ, nulla, dum restituitur, aut cum restituta est, appareant facci vestigia, qui vel ultimo loco regredi solet, vel planè non regreditur post reductas partes herniosas; 5° ex taxeos statim ab hernia facta tentatæ difficultate, impossibilitate; 6° ex strangulatione citissimè superveniente; 7° ex apostemate semper ex *Garengeot* peritonæi rupturam sequente; 8° tandem ex celotomia: hæc una certò, penetrantia vulnera, sectiones chirurgicæ, apostemata, cicatrix denuò aperta verisimillimè, reliqua modò memorata conjecturaliter peritonæi rupturam, & facci herniosi defectum declarant.

22. *Enterocèle bybonorixis; hernia inguinalis rupto peritonæo Auctorum; rupture de l'aine intestinale, ou épiploïco-intestinale. D.*

Variat in incompletam & completam: fit ab intestino, vel solo; vel cum omento trans annulos, facta in peritonæo solutione, elapso, & in inguina, vel scrotum descendente. Cognoscitur hæc species caractere generico, signis rupti peritonæi, & sede anatomicâ. Curatio intelligitur ex specie enterocelis prima, si restitutio obtineri queat; ast cum repositionis summa sit difficultas, imò & impossibilitas, strangulatione confestim superveniente, peritâ manu adhibenda est celotomia, cujus ope sublata strangulatione, & separatis, si necesse sit ac congruum, adhærentiis, repositio obtinetur, &c. Vide *Garengeot, Oper. de Chir. T. I. obs. 14 & 24.*

23. *Enterocèle merorixis; hernia cruralis rupto peritonæo Auctorum; rupture crurale, intestinale, ou épiploïco-intestinale. D.*

Fit ab intestino; vel intestino & omento per peritonæi dialysim sub ligamento Poupartii provolutis. Hujus diagnosi eruitur ex caractere generico, signis peritonæi rupti, & sede anatomicâ. Vide *curationem speciei precedentis.*

24. *Enterocèle omphalorixis; hernia umbilicalis, sive omphalocèle rupto peritonæo Auctorum; enteromphalus, & epiplo-enteromphalus Dionis; rupture du nombril intestinale, ou épiploïco-intestinale.*

Variat in intestinale & epiploico-entericam; quotiescumque hernia fit in ipso umbilici annulo, sæpissimè rumpitur, rarò dilatatur peritonæum: probant recentiorum observata. Itaque ut minùs benè in herniis umbilicalibus unam ruptionem admittit *Dionis*, ita & alii perperam hanc rejiciunt, peritonæi dilatationem semper hîc loci adesse existimantes; (vide *Heisterum* &

& *Gunzius*.) Speciei hujusce, quæ intestinalis, aut epiploico-enterica est, diagnofim habeto ex caractere generico, signis peritonæi rupti, & fede anatomica, quæ fcilicet umbilici annulus, vel ambitus ipfius proximus est. Omphalocelam aperto per punctiõnem lanceolâ factam hydromphalo in homine afcite laboranti fuccelfiffe vidit *Warnerus*, *obf.* 22. Curatio intelligitur ex modò dictis.

25. *Enterocèle hypogaftroxixis; hernia ventralis rupto peritonæo* Auctorum; *Rupture ventrale, intestinale, ou épiploïco-intestinale. D.*

Variat fede hæc fpecies; nulla enim est abdominis pars aperturis carens, quam occupare non poffit; debetur autem peritonæi folutioni, quam vulgò excitant abdominis penetrantia vulnera, tum accidentalialia, tum arte facta, apoftemata, cicatrices denuò apertæ; folutum femel peritonæum nufquam, vel ferè nufquam coire multiplici conftat obfervatione: hinc fit ut trans dialyfeos prægreffæ hulca labia viam fibi inueniat inteflinum aut folum, aut omento ftipatum. Character fpecificus defumitur ex notis genericis, peritonæi rupti fignis, & fede anatomica; quoad curationem nihil est quod iis addamus quæ jam protulimus.

LI. EPIPLOCELE; hernia omenti fimplex, compofita, faccata, facco herniofo carens;

itaque pertinet huc *hernia omenti incompleta*, feu *inguinalis*, (*bubonocele* Auctorum *altera*, five *epiplobubonocele*;

completa, quæ vel *scrotalis* (*ofcheocele* Auctorum *altera*, feu *epiploofcheocele*), vel *labiorum vulvæ*;

cruralis feu *femoralis*, (*merocele* Auctorum *altera*, feu *epiplomerocele*);

vaginalis, (*hernia omenti intra vaginam*);

umbilicalis, (*epiplomphalus* Auctorum, *omphalocèle*, feu *exomphalus alter* eorumdem);

ventralis, (*hypogaftrocèle* Auctorum *altera*);

Huc etiam herniæ omenti compofitæ; huc tandem herniæ jam dictæ rupto peritonæo: Vide Auctores fub enterocelis genere citatos. *Hernies inguinales, complettes & incomplettes, crurales, ombilicales, ventrales, vaginales de l'épiploon; Epiplocèles, Entero-épiplocèles; Ruptures.*

Est omenti per annulos inguinales, arcus crurales, in umbilici annulo; trans vaginæ parietes, vel abdominis mufculos elapfi ectopia herniofa; quam cognofces protuberantiâ ad varias abdominis fedes modò dictas obfervandâ, lentè fæpiùs exoriente, ægro nequidem animadvertente, tardiùs crefcente, fponte per folum fitum congruum nunquam, per preffionem fub congrua corporis pofitura factam, etiam initio, non penitus regrediente, nifi exigua fit, difficilè aut partim tantum, fi major, conatibus fub mutato corporis fitu editis ad priftinum ftatum revocandâ; ægrè, cum regreffa est, continendâ, molli, inæquali, rugofâ, membranas craffas fub digitis volubiles ad tactum referente, impreffionis digito factæ tenaci, fubcomplanatâ, à pref-

sione, contrectatione, restitutione non obmurmurante; à spiritu retento; & sub alvi deponendæ conatibus non multùm intumescente; dolorem, renitentiam, molestiam quàm enterocele minores præ se ferente; decubitum corpore extenso, incessum trunco erecto difficilem, anxiosum, impossibilem ita sæpè inducente, ut ad solandos dolores colicos, ad effugiendas tractiones molestas, singultum, vomitum, corpore incurvato incedere, ac jacere non rarò cogatur æger epiplocele completâ præ primis laborans; tandem symptomatis tùm acutis, tùm chronicis variis ex compositione & complicatione ortum ducentibus stipatâ.

Causas easdem agnoscit epiplocele quas enterocele; quibus adde pinguedinem omenti nimiam, & ipsius ad superiora ruptionem, cujus exemplum habet *Fantonus*.

Epiplocelis species possunt strangulari, abscedere, sphacelari, adhærere, taxim respuere, & cum herniis aliis combinari; strangulatio hîc, ut in enterocele, & ab apertura exitum dante, & à sacco hernioso proficisci potest; signa utriusque hujusce strangulationis eadem ferè sunt, ac quæ in gemina intestini strangulatione proposuimus. Monemus tamen minùs intensæ, ac urgentia in epiplocelis, quàm in enterocelis strangulationibus symptomata esse: hac præcipuè notâ inter se differunt enterocelis, (si appendicularem & perstrictoriam excipias in quibus hæc etiam reperitur,) & epiplocelis strangulationes, quod in illis non descendat alvus etsi emollita; in his verò vel sponte, vel saltem sollicitata respondeat. Observata fuerunt epiplocelis strangulatæ exempla, in quibus venter supprimebatur, quæ & explicatu difficilia admodùm, & à peritis cæteroquin viris pro enterocelis strangulatæ speciebus falsò fuerunt venditata; (vide *Gunzium de omenti herniâ*.) In his ultimis casibus ægrè quidem obtinetur partis herniosæ notitia; hanc tamen subministrare possunt cognitum herniæ genus, si eam priùs vidisse medenti contigerit; ægri relatus, si herniæ suæ ritè observatæ historiam accuratam tradere valeat; tandem epiplocelis notæ non rarò in hernia utut strangulata adhuc conspicuæ: quas quidem fatemur sub hac circumstantia omentum herniosum non semel exuisse, ut enterocelis characterem utcumque indueret; (vide *Garengeot, Pipelet Mem. de l'Acad. de Chir. T. III. Gunzium*;) quæ si obscuriora sint, plenam in strangulatione epiplocelis affundet lucem sectio chirurgica. In gemina omenti strangulatione præsidio est celotomia, cujus ope sublatis, si opus sit atque expediat, adhærentiis, & laxata constrictione, omentum mole exiguum ac sanum reponitur; ad magnam vim provolutum, si sanum sit & reductile, legitimè juxta quosdam intùs propellitur, juxta alios in eo quoque casu melius extùs relinquitur, aut quidem, ut aliis placet, amputatur: quæ etiam fieri volunt, quando sanum est, & reponi nequit: intumefactum, scirrhosum, gangrænodeum, factâ ex quorundam mente ligaturâ, vel eâ, ut rectiùs jubent alii, omisâ, ad partem usque sanam refecatur in ventrem refundendam sedulò. (Vide *Pipelet Mem. sur la ligature de l'Epiploon, Mem. de l'Acad. de Chir. T. III.*) Cæterum remedia tùm externa, tùm interna, quæ in

intestini strangulatione ab aperturâ facta proposuimus, hîc quoque locum habent, celotomiamque prægredi debent. Notat *Gunzius* nullum inveniri epiplocelæ cum dolore immobilis exemplum, quæ post externorum usum restituta fuerit; & nisi sanguine profusè misso reduci possit omentum, aut causa doloris tolli, firmiter persuasum habet ad celotomiam statim deveniendum esse.

Omentum herniosum, quemadmodum intestina, nisi satis cita accedat celotomia, aut repositio, apostemate rariùs, gangrænâ sæpissimè corripitur, quod ultimum vitii genus ex repetitis ad taxim nunquam de facili obtinendam tentaminibus & crebriùs & citiùs contrahit, quàm ex constrictione à sacci herniosi orificio, vel ab apertura quæ exitum permisit inducta. Ut rarior est omenti inflammatio, ita & rarò in apostema abit pars hujusce modi: cujus vitii non alia est diagnosi, ac curatio, quàm quæ ex apostematis genere superiùs tradito habetur. Ex iis quæ de gangrænoideo intestino modò diximus, necnon ex sphaceli caractere, ac curatione eruuntur etiam gangrænæ omento hernioso hærentis signa, & auxilia huic infesta.

Ad hærentias contrahendas pronissimum omentum est: hoc è sede emotum non solum sacco, visceribus sociis, partibus per quas elapsum fuerat, si saccus deficeret, accrevisse; verùm etiam circa vesicam, inguina, peritonæo, utero, aliisque visceribus citra herniam adhæsisse probant cadaverum sectiones. Signa omenti cum intestinis provoluti, ipsisque adhærentis dedimus supra suppositâ taxeos possibilitate, cum adhærentias enterocelis expediebamus; sub eadem taxeos possibilis suppositione, si omentum solum sacco herniali adhæreat, non de colica queritur æger; verùm de levibus tractionibus in regione stomachi, majoribus si plus alimenti assumpserit. In casu adhærentiarum epiplocelis simplicis aut compositæ taxim respicientis, præter symptomata jam dicta, sub bino casu modò proposito observari solita, corporis incurvationem, & sub trunci extensione singultum, vomitum, foras insuper remanent partes regredi nesciæ, molles tamen, flexiles, & ad aperturæ exitum dantis ostium colligi valentes, si sacco adhæreant adhærentiarum immuni; difficiliùs autem ad idem ostium colligendæ, sequentibus interim partibus annexis, si saccus circumpositis accreverit. Quod ad curationem attinet, vide *Arnaud des hernies avec adhérence T. II.*

Circa omenti restitutionem nunquam spontaneam, nunquam facili negotio obtinendam, animadvertere supervacaneum ducimus, huic locum non esse vigentibus strangulatione sive à sacco, sive ab apertura facta, & adhærentiis plurimis, præsentè omenti etiam sani vi magnâ emotâ, obstante ejusdem intumescentiâ, scirrhotitate, imò & aliquando absentibus modò dictis. In his casibus omnem adimplent paginam bracherium pilâ concavâ, suspensorium, celotomia, nisi ab hac manum retrahat auxiliorum mitiorum juxta saniora artis præcepta adhibitorum successus.

Viscera in ectopix societatem cum omento hernioso venire solita, nec non herniæ, ut vocant, spurix, cum quibus idem combinari potest, pa-

tebunt ex specierum epiplocelis compositarum censu infrà tradendo. Sub familiâ triplici epiploceles varias distribuimus, quarum curationem generalem sequentibus præceptis includimus.

Si omentum reductile exiguo modò descenderit, ex peritorum sententia, factâ repositione, bracherium pilâ convexâ instructum applicandum, & usurpanda auxilia de eorum genere, quæ supra in primâ enterocelis specie proposuimus: his tamen adversatur *Gunzius*, qui semper noxiam esse vult omenti restitutionem, & præstare asserit idoneam vincturam, ne porrò devolvatur, omento opponere, quàm difficilem repositionem sæpè tentare. Itaque eo in casu, de curatione palliativa tantùm sollicitus, bracherium pulvinari instructum, pro herniæ magnitudine excavato, imponendum suadet, omissâ repositione: idem præstandum esse si parva sit, ast irreductilis, epiplocele, nemo est qui non videat. Si omentum ad magnam vim provolutum sit, sive taxim tunc certè difficillimam admittat, sive respuat, ratione gangrænæ à vi ad restitutionem necessariâ metuendæ, & periculi tum ab omenti restituti intumescentiâ, scirrhositate, tum à pressione in viscera facta, oriundi, memineris bracherio faccato potius quàm pilâ utut excavatâ protuberantiam sustentare; sunt qui magnam epiplocele, si reducibilis sit, reponere, & locum herniæ pilâ convexâ munire non fati verentur; celotomiam, & omenti à strangulatione, inflammatione, gangræna liberi resectionem perperam institutam, ut radicalis obtineretur curatio, morte citâ terminatam vidit *Sharp*. In entero-epiplocelibus quoad utramque partem irreductibilibus, vincturæ facciformi locus tantùm est. Si reponi se patiatum intestinum omento regredi nescio, sunt qui tunc subligaculo faccato tantùm uti jubent; dantur alii, inter quos *Sharp*, qui bracherio instructo pilâ molliori, & ad herniam probè accommodatâ applicato, nihil mali ex pressione in omentum facta procedere posse asseverant. Si taxim admittat intestinum, & omentum, patet jam quid medenti agendum veniat. In epiplocelibus complicatis simplicibus tum compositis, ex supra dictis eruenda est therapeia.

A. *Epiploceles simplices faccatæ.*

Nota. Hæ cognoscendæ se præbent simplicitate, facci herniosi præsentia; caractere generico, & sede quam occupant varia; curatio verò ex generali methodo haurienda venit; has itaque fati fit nominasse.

1. *Epiplocele incompleta seu inguinalis; bubonocèle omentalis seu epiplobubonocèle Auctorum; hernie épiploïque de l'aîne, ou incomplète; bubonocèle épiploïque, épiplo-bubonocèle. L.*

2. *Epiplocele completa, oscheocèle omentalis seu epiplo-oscheocèle Auctorum, epiplocele labiorum vulvæ eorumdem; hernie épiploïque complete; épiplocèle complete; oscheocèle épiploïque, ou épiplo-oscheocèle; & épiplocèle des grandes lèvres. L.*

3. *Epiplocele cruralis; merocèle epiploica, seu epiplo-merocèle Auctorum;*
herniæ

Hernia omenti femoralis seu cruralis eorumdem; hernie crurale de l'épiploon; merocele épiploïque; épiplo-mérocele. L.

4. *Epiplocele vaginalis; hernia omenti intra vaginam eveniens Auctorum; hernie épiploïque dans le vagin; épiplocèle vaginal. L.*

5. *Epiplocele umbilicalis; epiplomphalus Auctorum; omphaloccele five exomphalus omentalis eorumdem; hernie épiploïque du nombril; omphalocèle épiploïque; épiplomphale. L.*

6. *Epiplocele ventralis; hernia omenti ventralis, seu hernia ventris epiploica Auctorum; hypogastrocele omentalis eorumdem; hernie ventrale de l'épiploon; hipogastrocèle épiploïque. L.*

Nota. Epiploceles ovalarem, & ischiaticam enterocelibus harumce partium æquè possibilis non proponimus, utpote quæ exemplo nullo apud Auctores legendo nobis consent.

B. *Epiploceles faccatæ composiæ.*

Nota. Continet hæc familia primùm eas epiploceles quibus accedit intestinum; cognoscuntur ex facci præsentia, enterocelis supervenientis societate, characteribus genericis epiplocelæ, & enterocelæ combinatis, tandem loco quem occupant. Curatio obtinetur maritatâ generali epiplocelis therapieæ eâ medendi methodo quæ enteroceli competit. Eas figillatim persequi supervacaneum ducimus, utpote quæ eadem sint ac herniæ epiploico-intestinales in 2ª generis præcedentis familia recensitæ: hoc unum intercedit discriminis quod in iis quæ ad hocce genus pertinent, epiplocele primaria sit, secundaria verò enteroccele; in iis verò quæ sub genere præcedenti proposuimus, primariò provolvatur intestinum, omento secundariò accedente; hinc epiplo-enteroceles incompletam, completam, cruralem, ovalarem, ischiaticam, vaginalem, umbilicalem, ventralem illas vocavimus: istæ assumptis iisdem adjectivis sub nomine entero-epiplocelum venient; quamvis has ab illis separatas exhibuimus; fatemur tamen nullam inter utraque vigere notabilem differentiam; atque ita posse, imo & debere congiungi. Continet & etiam hæc ipsa familia sequentes epiplocelis species, quæ licet ex secunda generis præcedentis tribu possint satis intelligi, has tamen juvat sub speciali nomenclatura describere.

7. *Epiplocele cystocelica; cysto-epiplocele Auctorum, seu hernia cysto-epiploica; Epiplocele cystocelen inducens eorumdem; épiplocèle ou hernie épiploïque compliquée de cystocèle, Verdier, de la hernie de la vessie urin. Mém. de l'Acad. de Chir. T. II. Cysto-épiplocèle. D.*

Quod præstat intestinum in enteroccele cystocelica, hoc etiam præstat omentum trans annulos herniosum: eo descendente ita sensim trahuntur peritonæi pars vesicam posticam obtegens, & ipsamet vesica, ut sub certis circumstantiis in anulum tandem abripiantur, omenti factæ comites. Minus benè *Sharp* nullam agnoscit cystocelem, nisi quæ ab intestino, omento, aut utroque primùm emotis secundariò profiscitur. Signa hujusce speciei desu-

muntur ex cystocelis, & epiplocelis completæ notis. Curatio ex bino hocce genere desumenda. Si epiploceli intestinum, & vesica accefferint, fit triplicata hernia quæ epiplocele enterico-cystica audit.

Observ. Nullum exemplum epiplocelis parorchidialis apud Auctores legere contigit; hanc tamen enterocele parorchidiali non minus possibilem esse, nemo est qui non videat; & extitisse, atque obiervatores effugisse verisimillima est conjectura.

8. *Epiplocele hydrocelica; hydro-epiplocele* Auctorum; *hernia hydrocelico-epiploica* eorundem; *Epiplocèle compliquée d'hydrocèle, hydro-épiplocèle.*

Est epiplocele cui juncta est hydrocele; atque ita ex combinatis herniæ omentalis, & aquosæ signis cognoscenda, & juxta methodum utriusque competentem tractanda; hydrocelis autem epiplocelen comitantis duæ sunt insignes varietates; 1^a quæ frequentior est, fit sero collecto intra cystidem vulgarem, extra sacco herniosum positam, & ab ipso plus, minus pro epiplocelis magnitudine occultatam (Vide *Le Dran Oper. de Chir. p. 186.*) altera fit sero collecto intra hydatides omenti herniosi superficiem tegentes, atque ita sacco inclusas herniali (Vide Lamorier *observationem* apud *Pipelet Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. III. pag. 404.*)

C. *Epiploceles sacco destitutæ, gallicè Ruptures.*

Nota. Peritonæi ruptione conveniunt Epiploceles simplices, & compositæ sacco carentes cum enterocelibus infaccatis; nec disparia in utrisque signa quibus ruptum esse peritonæum commonstratur (Vide *familiam generis præcedentis tertiam.*) Conveniunt, & etiam locis in quibus solent contingere; observantur enim epiploceles infaccatæ ad inguina, arcus cruales, umbilicum, & in omni abdominis superficie aperturis nativis destitutâ, non secus ac enteroceles à ruptione factæ: una discrepat contentorum indoles. Itaque in iis sigillatim enumerandis operam non locabimus, è 3^a enterocelum familiâ intelligendis; neque earum curationi immorabimur, cum abundè sint, quæ jam protulimus; cæterùm nullâ separantur differentiâ essentiali entero-epiploceles, & epiplo-enteroceles à peritonæi rupturâ enatæ. Legatur observatio quam ad secundam hujusce generis familiam affiximus. Possunt itaque, imò debent specie conjungi; brevitatibus causâ trifariam tantùm hernias intestinales, & epiploicas secuimus, quæ fortè meliùs quadrifariam dividi potuissent.

LII. GASTROCELE Ign. La Chauffe; *Hernia ventriculi*, Fabr. Hildani resp. ad Doring. pag. 915; Blegny *Zod. Med. Gall. Ann. I Febr. Obs. 2* pag. 44; Gunzii libell. de hern. cap. 20; Ign. La Chauffe *Diff. de hernia ventrali*, & Kirschbaum *Diff. de hern. ventriculi inter Disput. Chir. Halleri T. III. Diff. 68, 69. Hernie de l'estomac* La Faye sur Dionis pag. 121. Arnaud *Tr. des hernies*, Preface p. 81; Sharp *Rech. Crit. Chap. I. Garregeot Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. I. p. 703.*

Est ventriculi trans laxatos, diductos, regionis epigastricæ parietes, imò & per umbilici anulum elapsi ectopia herniosa ad duorum transversorum digitorum à cartilagine xiphoidea distantiam ad minimum enascens ex *Gunzio*, proximè verò sub cartilagine xiphoidea aut ad ipsius latera ex *Garengot*, & *Arnaud*: quam sistit protuberantia flexilis, elastica, glabra, æqualis, post partum aucta, jejuno ventriculo imminuta (nisi stomachi parietes laxati admodum sint, aut cùm peritonæo coaliti,) magnitudine varia (à cerasinâ vel olivari ad majorem, maximam excrescit), horizontali corporis situ, sub quo levamen tempore præsertim digestionis persentiscit æger, sensim evanescens, situ corporis erecto aut nilu edito renovanda, dolore stomachi, anorexia, bradypepsia, vomitu habitualibus aliisque symptomatibus stipata, ut ea sileam quæ ipsi ex compositione accedunt.

Obs. Interdum tam parum eminenti protuberantiâ sese prodit gastrocele, ut in obesis præprimis minùs facilè diagnosi obtineatur: Cave igitur ne in contumacibus ventriculi affectibus, quorum causa probabilis non invenitur, alias singas dum accusanda veniret ventriculi hernia; memineris etiam iis in casibus regionem epigastricam ægro stante ac tussire iusto primùm explorare, ne frustraneam decubitus horizontalis explorationem reddat.

Causæ gastrocelis observatione comprobatæ sunt vomitio valida, spontanea, aut ab emetico concitata, fortis nixus in pondere elevando editus, violenta scapularum ad posteriora retractio, & similia.

De complicationibus, quas pati possunt gastrocelis species, nullam mentionem injicimus, tum quod ex iis quas patitur enterocele intelligi possunt, tum & etiam quia nullam memorant Auctorum historix. Compositiones patent ex specie secundâ.

1. *Gastrocele simplex; Hernia stomachi simplex*, Fabricii Hildani, Blegny; *Gunzii*, *Arnaud*, *Garengot* locis citatis; *Hernie de l'estomac, gastrocèle simple*. C.

Cognoscitur hæc species, quæ ab uno fit stomacho, sacci præsentia, superiorum viscerum defectu, & caractere generico. Variat locus protuberantiæ toto spatium, quod cartilaginem xiphoideam, & umbilicum interjacet. Excipit *Gunzius* partem hujusce spatii supernam. Repositione & bracherio pilâ molliori planiusculâ ad locum accommodatâ instructo obtinetur curatio: his vim addit parvus tenuisque, sed roborans, victus, ac potus, nec non situs congruus, femoribus scilicet adductis, & inclinato capite. (Vide *Gunzium*.)

2. *Gastrocele composita; Hernia stomachi composita*, Amyandi *Transact. Philosoph.* n.º. 422. & *ibid.* ann. 1731. n.º. 421. *Gunzii*, *Ign. La Chauffe*. C.

In istâ specie stomachum herniosum comitantur viscera abdominis varia sede pariter emota, ut intestina ex *Philosoph. Trans.*; omentum ex *Ign. La Chauffe*; intestina, & hepar ex *eodem Auctore*. Variat sedes herniæ hujusmodi. De gastrocele ventrali, epiploicâ, atque intestinali sermo est apud

apud *Gunzium*, *La Chauffe*, & in *Transf. Philosophicis*. Gastrocele umbilicalem ex intestinis, & vesiculæ felleæ parte stomachi sociis factam habet *Amyandus*. Cognoscitur hæc species sacci præsentia, characteribus genericis gastrocelæ, necnon enterocelæ, epiplocelæ, hepatocelæ combinatis, & sede occupatâ, quæ scilicet est epigastrium vel umbilicus. Curatio eruenda est ex gastrocelis præcedentis atque generum consociatorum therapeiâ.

LIII. HEPATOCELE Gunzii libell. de hern. p. 4; *Hernia hepatis* E. N. C. Dec. I. Ann. II, & Dec. II. Ann. VII, Bohnii Chir. rational. pag. 230; *Hernie du foye* Arnaud des hern. T. I. *Hépatocèle*.

Rarum hocce genus herniæ observatione quidem stabilitum, nondum tamen sufficienter descriptum, fit ab hepate trans laxatos, diductos in umbilici viciniâ abdominis parietes, vel per ipsum umbilicum elapso. Ejus characterem autoptis perficiendum sic condimus. Cognoscitur hepatocèle, 1° loco quem occupat protuberantia, (ad umbilici viciniâs, & in ipso umbilico fuit hæctenus observata); 2° explorato hepate quod ex hypochondrii dextri regione in protuberantiam tendere percipitur; 3° protuberantiæ, quæ livida ac congenita est, firmitate parenchymaticâ; 4° defectu signorum enterocelen, epiplocelen, gastrocelen, & imprimis hysterocelen indigentium. Species, quas tantum allegabimus, sunt numero binæ.

1. *Hepatocele ventralis*; *Hernia hepatis prope umbilicum* Wolff. Strigellii, E. N. C. Dec. I. An. II. obs. 88. Bohnii loc. citat. *Hernie du foye ventrale*, *Hépatocèle ventral*. D.

Viennæ natus est infans cum tumore circa umbilicum ad pugni magnitudinem, coloris lividi, qui pro omphalocèle gangrænodeâ imposuit; applicatis medicamentis calidioribus, & antisphacelosis, & inde auctâ adhuc inflammatione misellus exspiravit. Aperto ad tumorem dictum cadavere, statim prodit in conspectum substantia hepatis quod inflammatum repertum est; itaque non ex umbilici protuberantiâ ortum ducebat tumor, verum ex hepate (forsan vitio conformationis) prolapsa, divulsâ lineâ candidâ, quæ inter musculos rectos constituitur. *Strigelius*.

2. *Hepatocele umbilicalis*; *Hernia hepatis in umbilico* Reifelii E. N. C. Dec. II. An. VII. obs. 6. Schulzii Act. Phys. Med. vol. I. obs. 226. *Hernie du foye*, *hépatocèle ombilical*. D.

Vidit *Reifelius* puerulum ex utero tulisse in umbilico tumorem rotundum, pomi magnitudine, lividum, duriusculum, distentum, cui vasa umbilicalia in vertice adhuc adhærebant: quibus dein arefcentibus, reliqua membrana tumorem tegens incipit putrilaginem assumere: intra paucos dies puer à lacte, & cibo abstinens obiit totus marcidus. Post mortem detractâ membranâ, quæ umbilicus fuit extensus, tumor apparuit puniceus, qui separatus à cute, & musculis esse ex parenchymatis colore, & texturâ concludebatur ipsum hepar eò vi aliqua detrusum aut delapsum, quique hepatocèle dici potest. Fuit conjectura matrem contusam fuisse, quod negavit; lapsum verò concessit.

Obs.

Obs. An ad genus hocce referenda est ea herniæ species à pinguedine enata, quæ ex ligamento hepatis suspensorio dicto, vel à latere hujus interno ex cartilagine xiphoidea quasi propendet? Pinguedinem hancce ab hominibus parùm alias obefis sæpè in faccum peritonæi provolutam reperiri asserit *Gunzius*, & in cadavere vidit oculatissimus *Davisfardius*, anatomes peritiâ nulli fecundus.

LIV. SPLENOCELE *Gunzii* libell. de hern. pag. 4; *hernia lienis* Fabr. *Hildani* Epist. LV pag. 999, *Spigelii* de corp. hum: fabric. lib. VIII. cap. 14, *Ruyfchii* *Advers. Anat. Dec. II* pag. 23; *Hernie de la Rate*, *Arnaud* des hern. T. I pag. 29; *Splenocele*.

Est lienis trans laxatos, diductos abdominis in latere sinistro parietes, vel per inguinalem ejusdem lateris annulum elapsi ectopia herniosa, cujus diagnosi tradendæ minùs quàm veritati adstruendæ faciunt *Observatorum* quos citavimus fide dignissimorum historiæ; characterem quo genus hocce donamus ii incudi reddant quibus vidisse contigerit. Cognoscitur splenocele, 1° loco ad quem extuberat hernia, (abdominis latus sinistrum sub umbilico, & inguinis sinistrum annulum visa est protuberantia huc usque tenuisse;) 2° explorato liene, qui ex regione sinistri hypochondrii in protuberantiam tendere percipitur; 3° firmitate protuberantiæ parenchymaticâ; 4° defectu signorum, quæ sibi assumunt enterocele, epiplocele, & præ primis hysteroccele. *Observationes* quibus evincuntur generis hujusce species, fatis sit retulisse.

1. *Splenocele ventralis*; *hernia lienis ventralis* Fabr. *Hildani* loc. citato; *Hernie de la rate ventrale*; *splenocele ventral*. C.

Mulier triginta annos nata, tumore magnitudine capitis infantis in sinistro latere sub umbilico laborabat: erat ille rotundus, & facilè ex una in alteram partem ducebatur; cultro anatomico inventus est lien adeò magnus, ut inferior ipsius pars, quæ in tumorem rotundum indurata fuerat, ad os pubis ferè propenderet: ita *Hildanus*.

2. *Splenocele inguinalis*; *hernia lienis inguinalis*, seu *splenobubonocèle* *Ruyfchii* loc. cit. *Hernie inguinale de la rate*; *splenocele inguinal*; *splenobubonocèle*. C.

Vidi semel herniam, ubi lien in inguen delapsus replebat dilatatum peritonæum. Mulier in nosocomio *Amstelodamensi* fuerat annosa, cui lævo inguine ingens tumor, qui habebatur pro placenta uterinâ post partum relicta, atque ibi accreta; alii putabant frigidum apostema: sed in cadavere certò vidi lienem eò secessisse, atque hanc produxisse herniam: ita *Ruyfchius*.

LV. HYSTEROCELE; *hernia uteri*, *Sennerti* Lib. IV. *Med. Pract.* Part. II sect. II cap. 17. *Doringii* Epist. ad G. Fabr. *Hildanum* de hernia uterina p. 893; *Graaf* de mulier. organ. cap. 8; *Ruyfch* Adv. Dec. II. pag. 23; *Sauvages Nosologia Methodica*, Tom. I. D d Her=

Hernie de la matrice, Arnaud des hernies T. I. pag. 29; Sabatier Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. III. *Hysterocèle*.

Est uteri trans annulos inguinales, aut laxatos, diductos internæ abdominis medietatis parietes elapsi ectopia herniosa; quam cognosces 1° loco protuberantiæ in hoc genere observandæ, (ad annulos inguinales, sub umbilico, & proximè ad inguina visa fuit hæcenus;) 2° exploratione colli uteri, cujus mutata deprehenditur nativa directio; 3° protuberantiâ durâ, renitente, gradariè ad maximum usque volumen crescente, è pelvi pone ossa pubis emergente, uterum graviditate verâ, vel spuria distentum continente, reductili partim, vel penitus saltem initio, imò & quandoque ad ipsum gestationis terminum; 4° exploratione Puzosiana, immisso scilicet in vaginam manûs alterius digito, dum manu alterâ protuberantia comprimitur; 5° graviditatis veræ, vel spurix signis; atque ita cum sæpius adsit vera ingravidatio, motionibus fœtus certo tempore intra protuberantiam persentit.

Causæ hysterocelis observatione compertæ sunt ictus validi in ventrem, nisus magni editi, prægressa peritonæi à vulnere, abscessu etiam curatis solutio, graviditate præsentè, aut accedente.

1. *Hysterocèle inguinalis; hernia uteri inguinalis*, seu *hystero-bubonocèle* Semmerti, Doringii, Sabatieri loc. citat. *Hernie inguinale de la matrice; hysterocèle inguinal, hystero-bubonocèle*. D.

Mulier in inguen finistrum pericæ feritur: laxatur peritonæum: paulò post oboritur ibi loci tumor, qui brevi tempore ob summum incrementum intra abdomen recondi nequit: protuberantiæ includitur uterus gravidus, ita in dies fœtu aucto dilatatus, ut ea sacci instar, aut cucurbitæ majoris oblongæ ferè propendat, & fœtus motiones & tactu & visu tandem percipiuntur. Simile vitium in inguine sinistro patitur paupercula novem liberos enixa; in primo partu sola sibi consulere cogitur ab obstetricibus deserta; etsi mali aliquid in abdomine sibi hinc evenisse sentiat, nihilominus tamen octies ex ordine naturaliter, ac faustè parit. Non multò post partum octavum ad inguen sæpiusculè persentiscit malum in primo partu acceptum, ibique quidpiam mediocris quantitatis extra abdomen sibi excidere animadvertit; tumor in dies ita & magnitudine & longitudine increfcit, ut tandem vesicam bubulam spiritu distentam æmuletur, & ad genua usque propendat; accedunt non dubia fœtus vivi in protuberantia inclusi signa, ægrâ interim dolores magnos perpetente, sive cubare, sive sedere conetur. In bino hocce hysterocelis inguinalis casu adhibita est sectio Cæsarea cum bonis infantis, matris verò malis rebus. Tutius in hac specie instituitur repositio, si obtineri queat, & eâ impetratâ fœtus expulsio naturæ aut arti melius committitur.

2. *Hysterocèle ventralis, hernia uteri ventralis* Graafii, Ruyfchii loc. citat. *Hernie ventrale de la matrice; hysterocèle ventral*. D.

Geminum abdominis locum occupare observata est hæc uteri hernia: in exemplo Graafiano latus finistrum parum infra umbilicum tenebat; in Ruyf-

chiano verò latus pariter finiftrum infernè & proximè ad inguina, non tamen in ipfo annulo, quod speciei præcedentis proprium eft. Vidit *Graafus* mulierem de fummis ventris, & renum doloribus, necnon de anxio in hypochondriis fenfu querentem: quæ fympptomata ita, dùm capite demiffo decumbebat, augebantur, ut in lecto federe femper cogeretur præ nimia abdominis mole, quod ante viginti quinque annos tumere inceperat citra caufam ipfi notam. In latere finiftro paulò infra umbilicum magis elevabatur abdomen quàm alibi, nec parem ubique renitentiam palpo objiciebat: aperto cadavere inventæ funt in abdomine quatuor liquoris fœtidiffimi pintæ, necnon tumor rotundus magnitudine portentofus fpatium reliquum implens, quadraginta libras pendens; uterus fuit herniofus, cujus fubftantia anticè unum, pofticè & lateraliter duodecim pollices craffa, partim fcirrhofa, partim glandulofa, ac globulis rotundis, induratos ovarum vitellos æmulantibus, feta observabatur; cavitatem verò implebat materies nigra fœtidiffima, falfo germi-
mini, molæ aut placentæ natales debens, & pugnum æquans magnitudine. Ante viginti quinque annos, labente 2° aut 3° graviditatis menfe veficulam aquâ plenam placentâ deftitutam excluferat mulier, fubfequente per fex, feptemve menfes lochiorum fluxu uberrimo, cui compreffo fuperveniebat abdominis protuberantia modò defcripta. Narrat *Ruyfchius* cafum mulieris, cui ingens tumor directè ex cavo abdominis procedens circa inferiorem ipfius partem quàm proximè inguini dudùm hæferat; brevi autem fuppuratus benè fanabatur: accedente haud ita diu graviditate, uterus fœtu crefcente tumens in faccum dilatabat peritonæi locum cicatrice obductum, qui uti folemne eft in peritonæi atque abdominis abfceffibus, necnon in vulneribus in cavum abdominale penetrantibus etiam ritè curatis, præ acquifitâ debilitate preffum validum fuftinere impos fuit. In hujufcemodi peritonæi finum infinuabatur uterus eo ufque, ut tandem cum fœtu inclufo ad genua ufque penderet antrorfum. Instantibus deinde partus laboribus uterum cum fœtu intra abdomen repon-
nebat obftetrix; ficque felix evadebat puerpera, edito per vias naturales benè nato fœtu.

Obf. An ad hocce genus pertinet ovariorum hernia quam memorat *Arnaud*, & in puellæ cadavere ad inguinalem annulum extuberare *Veyret* vidit ex *Verdier*?

LVI. CYSTOCELE Platneri Inft. Chir.; Ign. La Chauffe de hern. ventrali; *Hernia cystica* quorumdam; *Hernia veficæ urinariæ* Salzmanni Diff. inter Halleri Difp. Chir. T. III Diff. 72; Gunzii Libell. de hern. &c; *Hernie de la vefsie urinaire* Mery Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1713; *Garengeot* Oper. de Chir.; *Levret* Obf. fur les polypes; *Sharp* Rech. Crit.; *Verdier* Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. II; *hernie cystique; cystocèle.*

Eft veficæ urinariæ trans annulos inguinales, fub arcubus cruralibus, & per laxatos, diductos perinæi, hypogaftrii, necnon vaginæ parietes elapfæ ectopia herniofa; quam fiftit protuberantia in locis jam dictis observanda,

initio parva, sensim crescens, pressione, aut commodo corporis situ regrediens; mutatâ corporis positurâ, aut nisu edito revocanda; mollis, & membranas crassas, flaccidas, sub digitis volubiles tactu referens, si vesica lotio vacua sit; fluctuans, si adsit lotium; majori donata volumine post servatas diù urinas; decrescens, aut ferè evanescens iis emissis; quâ leviter compressâ, excitatur in ægro meiendi desiderium; si verò validior sit compressio, sequitur mictio plena, vel stillatitia. Cæterum affectui socia redditur urinæ retentio, mictio difficilis, vel dolorifica, ut omitam symptomata varia ex compositione & complicatione ortum ducentia. Notabis dari ægros in quibus nulla succederet urinæ emissio, nisi manibus admotis protuberantiam elevent, ac premerent.

Causæ cystocelis sunt communes, vel propriæ: communes ex herniis aliorum viscerum, membranaceorum imprimis, intelligendæ reducuntur ad ea quæ fibras laxant, quæ tonum ipsarum frangunt subita, vel lenta distractione, quæ tandem contenta in abdomine deorsum magis urgent. Propriæ verò sunt, 1° parietum vesicæ ampliatio ab urinæ retentione, difficultate prægressis inducta, quam sequitur, evacuatâ urinâ, eorumdem flacciditas, atonia, contractionis sufficientis defectus; 2° vesicæ figura singularis graviditatis tempore contingens; ea enim ab utero gravido ad ossa pubis pressa lateraliter exporrigitur, figuram induens veluti brachiatam, vel deorsum expandi cogitur; 3° tractio à visceribus aliis prolapsis; sic vesicam trahunt intestina, omentum, uterus, vagina è loco nativo dejecta; 4° parietum vaginæ per partum multiplicem distensio, debilitatio, quæ scilicet sufficienti sustentaculo vesicam ex hac parte defraudat; 5° fibrarum musculosarum tum vesicalium, tum vesicæ circumpositarum recessus ab invicem distensione productus, quo nimirum labefactatur claustrum coercentis robor. Minus benè *Sharp* à præviâ enterocele, aut epiplocele cystocelelem semper pendere vult, tertiam ex assignatis causam tantum agnoscens; observacione enim non semel constitit herniam cysticam solitariam simplicem primariam enatam fuisse. Nec jure meliori uni conformationis vitio in utero contracto, non verò causæ adventitiæ, eam adscribit *Mery*; potest equidem quandoque vitium conformationis locum habere; verùm non aliam causam agnoscere vetant rationum momenta adversus *Meryanam* sententiam à *Verdier*, *Salzmanno* relata.

Obnoxie sunt cystocelis species variæ calculo, obstructioni, inflammationi, strangulationi, gangrænæ, irritationi, adhærentiis, tandem compositioni.

Calculos sæpe continet cystocele annularis, necnon vaginalis. Horum signa sunt renitentia, strepitus, dum pars herniosa præsertim vacua digitis contrectatur, perceptus; denique dolores à concretionibus hujuscemodi excitari soliti. Doceat te casus à *Thoma Bartholino* enarratus, quod etiamsi nec palpus, nec strepitus calculorum præsentiam denotent, nihil tamen de ipsorum absentia concludendum veniat, præsertim si ægrum vexant dolores calculosi. Visi sunt calculi viam sibi in inguine patefecisse, aperturâ ob assiduum urinæ effluxum

effluxum in ulcus fistulosum abeunte; calculus ita quandoque obturat herniæ orificium, ut ex parte vesicæ herniosâ in aliam exonerari non possit lotium; hoc si contingat strangulatam dicunt cystocele, obstructæ nomine melius salutandam. Incrustatione calculosâ ita clausum vidit *Bertrandi* herniæ cysticæ orificium, ut in defuncti cadavere, non nisi post eam diffractam, introduci stylus potuerit; vesicam felleam figurâ ac capacitate æmularatur pars vesicæ urinariæ ectopa, humoris fœtidi drachmis aliquot feta, quam pro sacco hernioso in omenti & intestini herniis observando, ast hic partibus emotis vacuo, de facili habere potuisses. Præsidio est lithotomia specialis, quâ denudatis per celotomiam in cystocele inguinali calculosa partibus, citra verò talem denudationem in vaginali calculo etiam fetâ, sufficienter inciditur vesicæ pars ectopa, & calculus extrahitur, cavendo ne pars incisa in ventrem refundatur; deligato, ut in vulgari lithotomiâ fieri solet, vulnere, avertitur ulceris fistulosi ex continuo urinæ per vulnus effluxu metuendi periculum catheteris tubulosi immisione, quâ urina ad vias solitas revocatur.

Inflammatione corripì possunt omnes herniæ cysticæ species: tunc signis cystocelis genericis adduntur dolor acutus, calor, febris, vomitus, singultus. Ex *Peit* observatione, si simplex sit cystocele, quæ inflammationem patitur, vomitum singultus sequitur; si verò ea inflammata epiploceli, aut enteroceli mixta sit, singultus vomitum præcedit; orificium partis herniosæ nunc penitus ob inflammationem vigentem clauditur; & lotio ex ipsâ in aliam vesicæ partem evacuari nescio, strangulatio accedit; nunc verò irritâ inflammatione satis hiat, quamvis constrictum, ejusmodi orificium, ut urinæ è vesicæ parte ectopâ per pressionem expulsæ in aliam hujus visceris partem via pateat; exulat tunc strangulatio, præsentè inflammatione. Curatur cystocelis inflammatio venæ sectione iterùm atque iterùm celebratâ, applicatis topicis, evacuatâ ope lenis pressionis in protuberantiam & hypogastrium factæ urinâ in cystocele contentâ, si exulet strangulatio: quam si inflammatio induxerit, tunc acu ad apicem tricuspidatâ, & tubulo inclusâ perforari debet hernia, ut extrahatur lotium; dein venæ sectionibus iteratis & impositis emollientibus, imò & resolventibus inflammationi occurrendum; quæ si auxiliis jam dictis cedere renuat, unica spes est in celotomia. Denudatis hujus ope partibus, dilatatione facta auferitur aperturæ exitum dantis constrictio, & in ventrem refunditur pars vesicæ herniosâ, nisi obstent præsens ipsius conditio, vel adhærentiarum separationi minus aptarum indoles: deligatur vulnus, ut moris est, in bubonocelis operatione, & cicatrice factâ, locus hic splenio & bracherio firmatur. In cystocele epiploceli, aut enteroceli mixtâ, si celotomiam celebrare cogat inflammatio refractaria, meminerit Chirurgus nullam facci herniosi partem auferre, ne una eademque sectio & facci & vesicæ partem eximat cum malis ægri rebus.

Quemadmodum enterocele inflammata corrumpitur quandoque, ita cystocelis inflammatio nonnunquam abit in gangrænam. Hujus signa ex enterocelis grangrænodæ affectionibus satis intelliguntur. In desperatissimo hocce

casu nulla alia via remanet, quàm quæ pro corruptis intestini herniis à *Louis* ineunda suadetur *Mem. de l'Acad. de Chir.*

Ab urinæ in parte vesicæ herniosâ morantis copiâ ita stimulari, irritari possunt hujus parietes, ut, quamvis absit inflammatio, ea ferè tamen accedant symptomata, quæ in cystocele inflammata observari modò diximus; scilicet dolores acuti in protuberantiâ, nausæ, vomitus, singultus. In herniâ cysticâ cum intestinali combinatâ, *Sue* junior vidit irritationis hujusce exemplum, memorante *Verdier*. Fugantur hæc accidentia urinæ evacuatione ope catheteris, scroti elevationis, & pressionis in protuberantiam factæ, obtinenda; præcaventur verò si vesicam herniosam manibus elevatam ac compressam exonerare meminerit æger, statim atque vastius tumet.

Adhærentias contrahunt herniæ cysticæ non secus ac intestinales, & epiploicæ: probant exempla à *Verdier* relata. Legatur luculenta dissertatio, quâ enterocelis & epiplocelis adhærentias profecutus est *Arnaud*, & exinde adhærentiarum cysticarum theoria & therapeia eruatur. Adhærentiæ suspicionem injicit cystocelis irreductilitas in nullam aliam causam refundenda; præsentem ostendit celotomia.

Combinatur cystocele cum enterocele, epiplocele, procidentia, inversione uteri ac vaginæ. Vide *Cystoceles simplices*.

A. *Cystoceles simplices.*

1. *Cystocele inguinalis*; *Hernia inguinalis vesicæ urinariæ* Auctorum, ut *Verdier*, *Mery*, *Petit*, *Platneri*, &c. *Cysto-bubonocèle* eorumdem; *Hernie inguinale de la vessie urinaire*; *Hernie cystique de l'aîne*; *Cystocèle inguinal*; *Cysto-bubonocèle*. D.

Variat hæc species in incompletam & completam, in solitariam & geminatam. Præcedit urinæ retentio, vel dysuria, vigente hacce herniâ etiam observanda: vesicâ per annulos inguinales elapsâ, tumet inguen tantum in casu incompleto, inguen autem & scrotum in casu completo, protuberantiâ quæ notis gaudet in charactere generico memoratis: exulat alius visceris simul herniosi societas; cave ne ipsam cum hydrocele confundas. Notabis saccum herniosum in enterocele, epiplocele, aliisque herniis etiam incipientibus præsentem, partemque emotas includentem, in herniæ cysticæ inguinalis principio deficere; neque adeste, nisi satis cystocele increverit; eumque ante vesicam tunc positum, nusquam ipsam includere.

Curatio modo sequenti perficitur. Interdictis ægro pinguibus, oleosis, necnon remediis diureticis, parvâ ipsi potûs quantitate concessâ, monendus est ut mingendi desiderio utut frequentissimo obtemperet; & ut quantum poterit in latus herniæ oppositum decumbat: quo in situ si difficultatem experiatur in emittendo lotio herniam replente, suppetias ipsi ferent protuberantiæ elevatio, ac compressio, necnon situs resupinus clunibus elevatis, sub quo nonnunquam etiam absque compressione succedit mictio in aliâ corporis positurâ impossibilis; 2° factâ lotii in cystocele contenti naturali,

rali^m, vel artificiosâ evacuatione, liberato per clysterem à sordibus intestino recto, ægro in positurâ legitimâ constituto, tentanda est partis vesicæ herniosæ repositio, eam adhibendo encheiresim, quæ in intestini, vel omenti restitutione usurpatur: quâ penitus impetratâ bracherio congruo pilâ instructo convexâ muniendus est annulus inguinalis; 3° si cystocele completa sit, non accreta, reductionis tamen impatiens, apponendum est subligaculum saccoforme, susensorium vulgò dictum, è telâ parùm extensibili factum, paulò minori quàm est protuberantiæ moles donatum cavitate, in dies, prout decrescit herniæ volumen, minuendâ, & liquore adstringenti ac roborante madefaciendâ. Annulum inguinalem attingente cystocele, in susensorii locum sufficietur bracherium pulvinari gaudens latiusculo subcon cavo, in planum, dein tandem in convexum mutando; quod tunc deponetur, cùm nullum de perfecta curatione remanebit dubium; 4° si vesica circumpositis adhæreat, locus tantum est susensorio vulgari, nisi celotomiæ, sub qua leviores adhærentias perita manus tollit, periculum facere velit æger.

2. *Cystocele cruralis*; *Cystomerocele*; *Hernia cruralis vesicæ urinariæ* Levret apud Verdier, obs. XI. *Hernie crurale de la vessie urinaire*; *Cystocèle crural*; *Cystomerocele*. D.

Fit hæc species à vesicâ uriniâ sub ligamento Poupartii in mulieribus prægnantibus, puerperis, hydropicis, provolutâ. Cognoscitur signis genericis, sede anatomicâ & simplicitate. Differt à præcedenti notis iisdem, quibus entero-bubonocèle à merocele intestinali distinguitur; scilicet majori à genitalibus distantia, & loco sibi proprio, quem in inguine superiori, & ferè super anteriorem femoris partem obtinet. Adest urethræ obliquitas cathetere immisso detegenda; ex præcedenti specie hujusce curatio eruitur.

3. *Cystocele perinæalis*; *Hernia perinæalis vesicæ urinariæ*; *Hernia perinæi cystica* Auctorum, ut Mery, Curad patris apud Verdier obs. XIII. *Hernie cystique du périnée*; *Cystocèle du périnée*.

In hac specie ad perinæum, nonnihil ad raphes latera, elabitur apud gravidas vesica urinaria, juxta vaginæ & intestini recti partes laterales obrepens, ab utero fœtu distento pressa, muscutorum ani levatorum fibras fasciculatim coactas diducit, separat, cutemque attollit, spatium nativo sustentaculo defraudatum subiens. Cystocelem hancce caractere generico insignitam specificè determinat locus affectus & simplicitas; post partum spontaneè evanuisse observata fuit: quod si non contigerit, valet hic ea curandi methodus, quam speciei cystocelis primæ attribuimus.

4. *Cystocele hypogastrica*; *Hernia vesicæ urinariæ supra pubem*, Le Dran apud Verdier, obs. XIV. *Hernie de la vessie par-dessus les os pubis*; *Cystocèle hypogastrique*. D.

Vocabatur *Le Dran* ab homine annos nato 40 ob urinæ retentionem, quam plures aliæ præcesserant, periculosissimè decumbente: præter tumorem, quem vesica lotio distenta supra pubem efformare solet, aderat præterea tumor alter longè minor ad latus musculi recti positus, priore paulo elatior, & tactui

tactui facillè cedens. Extractis per catheterismum urinæ libris tribus, evanuit protuberantia major supra pubem sita, & cessavit urinæ effluxus. Levis pressione in tumorem alterum factâ, nova successit urinæ emissio, quâ tumor hicce deletus est. Irrito levamine per catheterem, qui in vesica derelictus fuit, allato, fato brevi functus est æger; neque facta est cadaveris aperiendi copia. Putat *Le Dran* tumorem minorem saccum fuisse urinæ magnâ copiâ fetum à tunicâ vesicæ urinariæ nerveâ inter diductas tunicæ carneæ fibras protrusâ efformatum, qui in vesicæ partem majorem ægrè exonerabatur, ob constrictum à fibris carneis sacci hujusce orificium.

5. *Cystocele vaginalis*; *Hernia vesicæ urinariæ intra vaginam eveniens* Robert apud Verdier obs. XVIII. *Hernie de la vessie urinaire dans le vagin*; *Cystocèle vaginal.* D.

Inter fibras tunicarum parietes vaginæ efformantium diductas viam sibi aperit vesica urinaria, membranas vaginæ elevans in protuberantiam signis cystocelis genericis gaudentem, è vaginæ parte ossibus pubis respondente emergentem, ejus orificium occupantem; hanc in muliere gravidâ 40 annos natâ, quam frequens ac dolorificum urinæ fundendæ desiderium divexabat, partûs tempore observavit Robert memorante Verdier. Deducitur hujus speciei diagnosi ex caractere generico, sede anatomicâ, & simplicitate. Cave ipsam confundas cum enterocele vaginali, hysterocystocele, & præprijis cum hydrocele quam in cavo factitio textus cellularis vaginam cum recto alligantis efformatam observavit *Bertrandi* in muliere gravidâ uterum antrorsum inclinatum gerente. (Vide *Bertrandi Mem. sur l'Hydrocèle, Mem. de l'Acad. de Chir. T. III.*). Valet in hac cystocelis specie ea curandi methodus quæ adversus enterocele vaginalem *Garengéot*, & *Arnaud* benè cefit; scilicet vesicâ repositâ vaginæ immittitur pessarium à similitudine cum dolii operculo nomen habens, longitudinaliter in medio perforatum, & binum gerens funiculum, quo extrahi possit; nisi adhibere mavis spongiam ex aquâ aluminosâ expressam, quâ enterocelen vaginalem ab *Hænelio* curatam fuisse supra diximus.

B. *Cystoceles compositæ.*

6. *Cystocele enterocelica*; *Entero-cystocele*; *Hernia enterico-cystica*; *Hernia cystica enterocelelem inducens* Auctorum; *Cystocèle ou hernie de la vessie compliquée d'enterocèle* Verdier; *Entero-cystocèle.* D.

In hac specie quæ enterocele cystocelicâ frequens minus est, primaria est hernia cystica, intestinalis verò secundaria, intestino saccum à peritonæo per vesicam ectopam raptò tandem efformatum subeunte. De cætero eadem signa præ se fert ac enterocele cystocelica; nimirum signa herniæ cysticæ, & intestinalis combinata: itaque utraque quoad speciem jungenda, licet cystocele hîc primarius sit affectus, illîc verò secundarius. Patet ex bino hocce herniæ genere curatio speciei istius.

Cystoceli primariæ comites sese addere possunt intestinum, & omentum simul,

simul, tunc ex trium horumce viscerum herniâ exurgit cyстоcele epiploico-enterica.

7. *Cystocele epiplocelica*; *Epiplo-cystocele*; *Hernia epiploico-cystica*; *Hernia cystica epiplocelen inducens* Auctorum; *Cystocele ou hernie de la vessie compliquée d'épilocèle* Verdier; *Epiplo-cystocèle*.

Quemadmodum in specie præcedenti cystoceli primariæ adjungitur enterocele secundaria, sic in istâ specie eidem in societatem venit omentum in finem peritonæi per vesicæ descensum similiter rapti provolutum. Composita hæc vesicæ hernia signis convenit specificis cum epiplocele cystocelicâ à quâ idedò minùs benè separaretur quoad speciem, quamvis posterior secundaria hîc sit, illîc verò primaria; neque dispar est curandi methodus in utraque. Si in hac specie omento etiam addatur intestinum, fit cyстоcele enterico-epiploica.

8. *Cystocele ab hysteroptosi*; *Hystero-cystocele*; *Hernia cystica uteri vaginæ prolapsivi, inversioni accedens* Auctorum; *Hernie cystique se mêlant à l'hysteroptosè* Verdier; *Hystero-cystocèle*. D.

Eadem prorsus species est hæc cyстоcele ac hysteroptosis composita, de quâ suprâ.

9. *Cystocele lumbaris* Clar. Doct. Brun Lugdunensis, Regiæ Scientiar. Societ. Monspel. Journ. de Med. Tom. XXI. L.

Mulier à longo tempore, præter diversa symptomata, tumorem mollem vix fluctuosum in regione lumbari antica sub hepate gerebat, quique omnibus auxiliis resisterat. *Clar. Brun* consultus invenit illum tumorem dextrè manu tractatum evanescere, & tunc uberem urinæ fluxum excitari; unde deduxit esse cyстоceles novam speciem ex vesicæ, vel potius pelvis renum summè dilatatæ, herniâ productam, cui appositis chirurgicis auxiliis mulier sanitatem recuperavit.

LVII. ENCEPHALOCELE Corvini Diff. de hern. Cerebri inter Halleri Disp. Chir. T. II. Diff. XLVI; *Hernia Cerebri*, Reifellii Eph. N. C. Dec. II. Ann. II. Obs. 115; Lechellii ibid. Obs. 158; Trew Comm. Litt. 1738 Hebd. 52 n. 3; Tacconii Diff. de humano monstro Bononiæ nato; Corvini ibid.; *Hernie du cerveau* Le Dran Obs. de Chir. obs. 1. *Hernie du cervelet*; *Encephalocèle*.

Est cerebri, cerebelli aut utriusque, verbo Encephali, per offium cranii non penitùs officiatorum hiatus prorumpentis, ectopia herniosa; quam cognosces protuberantiâ quoad magnitudinem, figuram, locum cranii quem occupat variâ, integumentis communibus supertectâ colore nativo donatis, nisi adsit gangræna; in infantum capite tantùm observandâ; congenitâ, molli, indolenti, (inflammatione renitens, ac dolorifica fit) ut plurimum fluctuanti, ad circumferentiam suæ baseos circulo cinctâ osseo digitis explorando, & ossificationis defectum includente, symptomatibus nullis gravibus stipatâ, saltem initio, si ea parva sit, & in vertice aut lateribus capi-

tis posita sit, gravissima verò symptomata, ut paralyfim, convulsionem, soporem, anæsthesiam, &c, secum trahente, si occiput tenseat, aut si vastius tumeat, alibi licet sita. Cave confundas cum anevrysmate spurio quod in puerulorum capite sæpius per ictus, aut capillitii tractionem producit. (Vide citatam *Le Dran* observationem.

Causæ encephalocelis sunt, 1° collectio lymphæ visibilis subtilissimæ, quâ cerebrum irroratur, atque ab exsiccatione defenditur, in parte cranii interni singulari facta: hac enim positâ magis premuntur partis ossæ collectioni respondentis vasa; atque exinde impeditur in ea nutritio & ossificatio, dum utraque in reliquis cranii ossibus perficitur; cedit pars hujusce modi debilior, minus resistens, correspondente encephali portione in ossis defectum sensim ac sine sensu insinuatâ, & superposita in protuberantiam attollente. 2° Pressio quæcumque externa major in una cranii parte, quàm in reliquis; hac enim inducitur similis ossificationis defectus. 3° Præsente per causas jam dictas in quodam cranii loco ossis hiatus, si tamen quacumque de causâ protuberantia nondum formata sit, hanc excitare potest partus diuturnus difficilis, qui hiantibus foramine peregrino cranii ossibus, fortè primas fert in encephalo trans ipsam adigendo.

Encephalocelis species inflammari, suppurari, sphacelari possunt; quæ cognoscuntur signis inflammationis, apostematis, gangrænæ præsentiam indignantibus: curatio eruitur ex attributâ hisce morborum generibus therapeiâ.

1. *Encephalocèle simplex*; *Hernia cerebri simplex* Trewii Comm. Litter. loc. citat. *Hernie simple du cerveau*; *Encephalocèle simple*. C.

Hæc species à cerebro, cerebello, aut utroque tantum facta protuberantiam sistit signis genericis insignitam, sensim ac sine sensu incrementem, ob defectum collectionis serosæ nullo stipatam fluctuationis sensu; variare potest sede, quam occupat, & contento, quatenus nunc cerebrum, nunc cerebellum, nunc utrumque continet. *Trewius*, qui rarissimæ hujus speciei casum unus habet, vidit infantem in cujus capite super os verticis sinistrum, prope ipsum verticem & occiput, prominebat tumor floreni circiter magnitudine, & pollicem fermè altus; sic & in altero latere similis tumor, minor licet, aderat, qui tamen sponte evanuit; non difficile erat in ambitu tumoris hiatus ossis detegere; curatus fuit puerulus, adhibita methodo *D. Le Dran*. (Vide speciem sequentem.)

2. *Encephalocèle hydro-cystica*; *Hydro-encephalocèle*, seu *hernia cerebri composita* Corvini, Tacconii, Warneri, obs. chir. XI pag. 59. *Hernia cerebri fluctuans* Le Dran; *Hernia cerebelli purulento-serosa* Reiselii; *Encephalocèle*, ou *hernie du cerveau avec épanchement de serosité*; *Hydro-encephalocèle*. C.

Hæc species, quæ præcedenti frequentior est, & à cerebro, cerebello, aut utroque sit, additâ simul magnâ serosæ colluviei simplicis, aut pure mixtæ copiâ, cognoscitur protuberantiâ notas genericas præ se ferente, & fluctuationis sensu donatâ. Variat hæc species, 1° ratione loci, ut in par-

rietalis dextro ex *Le Dran* observatione, in occurſu parietalium cum offe occipitali ex hiſtoriâ *Tacconi*, in offe occipitali ex *Corvini*, *Reifelii*, *Warneri* exemplis; 2° ratione contenti; cerebrum includebat protuberantia in caſu *Tacconiano*, *Corviniano*, cerebellum in *Reifeliano*; 3° ratione conjunctorum; ſerum tantum addebatur encephaloceli in obſervationibus *Le Dran*, *Tacconi*, *Corvini*; ſerum verò ac pus ex præviâ inflammatione genitum in *Reifeliana*. Hinc in ultimâ hacce obſervatione protuberantia fuit primum dura, tenſa, & aperta, ſerum limpidiſſimum fudit, ſuccedente materiæ purulentæ ſtillicidio, poſt ſeptem hebdomadas morte commutato.

Curatur hæc ſpecies, 1° impoſitis protuberantiæ per plures dies, imò & menſes, ſplenis denſiſſimis ſpiritu vini, aut aquâ vitæ madidis, conſueto corporis involucro tantum ſuſtentatis, per 24 horas abſque novâ humectatione derelictis, eo fine ut duriora facta protuberantiam, quam ſuſtentant, leviter comprimant. Hac methodo non ſolum *Trewius* encephalocelen ſimplicem curavit, ſed & *Le Dran* compoſitam, evaneſcente protuberantiâ, diſſipato ſero, & ita promotâ offificatione, ut poſt menſem unum foramen, quod magnitudine parietalis ferè metiebatur, maximè coarctaretur, & tandem poſt decimum penitus clauderetur. Quæ encephalocelibus parvis, pauco ſero fetis, verticalibus, aut lateralibus proficit methodus, hæc manca eſt, ſi de occipitalibus aut vaſtiùs in quacumque capitis parte tumentibus agatur. In his enim uni ferè curationi palliativæ, quæ in protuberantiæ munimine tota jacet, locus tantum eſt; vix ac ne vix quidem radicali, licèt in morbis extremis extrema quoque adhiberi poſſint remedia. Indicationes hîc adimplendæ ſunt, 1° cerebrum roborare, à ſero nimio expurgare; 2° lympham in protuberantiâ collectam diſſipare; 3° partes emotas ab externis injuriis defendere repoſitas; 4° offificationem hiatus promovere; 5° protuberantiæ cyſtides contractas reddere, aut remove; 6° ſymptomatibus, ut paralyſi, convulſioni, excoriationi, inflammationi, gangrænæ imminenti obviam ire. Vide *Trewium loc. ſupra citat.* & *Salzmannum, diſſert. de tumor. quibuſd. ſer.* Notabis circa indicationem ſecundam, ſi medicamentorum tum extùs, tum intùs adhibitorum ope evacuari lymphæ nequeat, de inhibendo providè æris acceſſu, & de cautè vitandis cerebri, & ejus propaginum læſionibus ſollicito, lympham aperturâ factâ paulatim eſſe tibi educendam, niſi promptiorem evacuationem ſubeat imminens gangrænæ periculum; quamvis apertionem ut internecinam diſſuadeant viri nonnulli in arte graviſſimi; aut minori ratione ligaturam ſenſim in dies conſtringendam adhibere malint alii. Notabis circa tertiam indicationem partes emotas faciliùs ab æris injuriis defendi, ſi apertura parva fuerit, & lentè ac ſucceſſivè lymphæ educatur; ſi ad aperturam majorem faciendam coegerint rerum circumſtantiæ, præſto ſint debita linteaminum tegumenta, & vincula chirurgica; lymphæ evacuatio, lenta præſertim, partium retroceſſioni favere poſteſt; quæ ſi non contingat, ad eam impetrandam tentanda eſt *D. Le Dran* methodus; anne ea quidem proficiente, tuto incidi & auferri poſteſt pars cerebri emota, ac retrocedere neſcia?

3. *Encephalocèle Lechellii*, Eph. Natur. Cur. Dec. II Ann. II obs. 158; *Hydro-encephalocèle spinæ bifidæ mixta*; *Hydro-encephalocèle*, ou hernie du cerveau avec épanchement, compliquée de *spina bifida*. C.

Vidit *Lechellius* recens natum duabus instructum protuberantiis; alterâ in medio occipitis sitâ, juglandis magnitudinem æquante, molli, pilis obsitâ; alterâ in spinâ dorsii positâ, & ovi magnitudine donatâ; in hydrocephalum completum incidit tandem puerulus, quo è vivis sublatus est. Cadaver apertum exhibuit lympham protuberantias replentem, spinam bifidam in lumbis, & foramen peregrinum in occipitali osse. Curatio intelligitur ex specie præcedenti.

Observ. 1^a Si quis cum *Corvino* velit sub encephalocelis genere spinæ bifidæ species cogere, is me non habebit reluctantem; si trans foramen peregrinum in ossibus cranii præsens, à lymphâ collectâ adigantur solæ cerebri membranæ, cerebro ipsomet non emoto, an morbus ad encephalocellem referendus venit? An sub futurarum cranii diastasi contingit quandoque encephalocèle hydrocystica?

Observ. 2^a An condendum est pneumonocelis genus? Hoc statuere videtur observatio Foubertiana in *tomo primo des Mem. de l'Acad. R. de Chir.* legenda, & innuit clarissimus *Gunzius*.

LVIII. HYSTEROLOXIA; *Obliquitas uteri Roedereri* Elem. art. obstetric. §. 449-507. Levret. observ. sur les accouch.; *Inclinatio, reclinatio, obliquitas uteri* Deventer cap. 46, 47, 48. Ruyschii observ. XCVIII; *Inclinaison, obliquité de la matrice*, Sabatier Mém. de l'Acad. de Chir. Tom. III. &c.

Est uteri, sæpius gravidi, & contra quam in hysterocèle fit, abdominis claustris contenti situs in obliquum aberrans; quem cognosces, axi pelvis legitimè constituto, ex mutatâ orificiî uterini directione, quod exploratum nunc anteriora, nunc posteriora, nunc latus alterutrum respicere deprehenditur, ut symptomata hæc vel illa omittam in speciebus variis diversa; diagnosim genericam speciali roborata.

1. *Hysteroloxia anterior; uterus antrorsum inclinatus; uterus in partem anteriorem obliquus; inclinatio uteri* Auctorum; *venter propendulus* Latinorum; *Matrice tombée en avant* Deventer; *inclinaison de la matrice en avant; ventre en besace*. L.

Debetur hæc species insertioni placentæ, non in fundo uteri, sed ad partem ipsius anteriorem factæ, ac debilitati musculorum abdominalium. Cognoscitur abdomine supra os pubis propendente, atque magis in gravidæ sedentis femoribus incumbente, hypochondriis minùs tensis ac repletis; orificio uteri solito altiori, difficilimè, partim, & quandoque non nisi integrâ manu in vaginam immisâ, explorando, os sacrum directè ferè respiciente, digitum difficilè, & solum ferè flexum admittente; urinâ majori in gradu ob vesicam compressam suppressâ, vel contineri impote, tene-

mo molesto, tractionis sensu in pelvi, summâ incedendi, aut etiam fitura mutandi difficultate, partu difficili, lento, doloribus spuris, frequentioribus, vehementioribus stipato, capitis foetus vertice ossi sacro obverso, occipite ad ostium depulso, si rectè situs sit foetus, liquoris amnii vesicâ oblongâ, gracili, botuliformi, justo citiùs rumpendâ; cujus ruptionem assiduum aquarum stillicidium excipit. In hac specie, graviditatis tempore, abdomen susensorio sustentandum, lecto diutissimè affigenda mulier: instante partu ex gravissimis Auctoribus obstetricatio instituenda sub decubuo corporis situ, pelvi elatâ, thorace demisso, abdomine interea ope mantilis pluries complicati, & à duobus ministris gnaris ac validis sustentati elevato: ex *Levret* verò faciliùs succedit partus, si gravida genibus ac cubitibus innitatur. Plura vide apud *Deventer*, *Levret*, *Roederer*, aliosque.

2. *Hysteroloxia posterior; uterus retrorsum inclinatus; uteri reclinatio* Auctorum; *uterus in partem posteriorem obliquus* Roederer; *Matrice renversée contre les vertèbres* Deventer; *inclinaison de la matrice en arrière.* L.

Hanc speciem negat *Sabatier*; admittunt cum non paucis *Deventer*, *Levret*, *Roederer*. Pendet, præcipuè præsentè placentæ insertionè ad partem uteri posteriorem, ab ossis sacri tubere symphyssi ossium pubis nimis vicino, & lumborum vertebri in posteriora flexis, concurrente sæpiùs pelvis angustia. Cognoscitur tumore abdominis altiùs ascendente, minùs prominente, magis complanato, vomitu versus graviditatis terminum, crebriori & majori, dyspnœâ, inspiratione nempe parvâ & frequenti, capite ossibus pubis inhærente, urethram comprimente, cum lotii suppressione, pubis regione tensâ, elatâ, acriter à pressione dolente, uteri orificio facilè attingendo, inferiora directè respiciente, imò ex *Deventer* ad anteriora converso, & margine inferiori tantùm explorando, tandem fonte pulsatili ad os uteri delabente. Obstetricationem in hac specie adhibendam vide apud *Roederer*.

3. *Hysteroloxia lateralis; uterus in latera obliquus* Roederer; *uterus lateraliter inclinatus; obliquitas uteri propriè dicta* Auctorum; *Matrice inclinée sur les côtés* Deventer; *inclinaison latérale de la matrice; obliquité de la matrice.* L.

Variat hæc obliquitas in latus dextrum & in sinistrum; variat etiam quatenus nunc cum uteri intorsione combinatur, nunc non combinatur. Huic speciei ansam præbet sæpissimè placentæ non in fundo, sed ad latera uteri facta insertio; præbere & etiam potest ligamentorum in alterutro latere debilitas. Hujus speciei signa sunt abdomen in medium apicem non prominens, sed subcomplanatum, depresso obliquâ longitudinali, ast non mediâ sectum cum tumore à depresso lineâ hinc inde gemino; protuberantia dura à muliere in alterutro abdominis latere à primis graviditatis mensibus persecta, semper augescens, fixa, ventre reliquo magis dolorifica; motiones foetus in latere obliquitati opposito manifestiores, crebriores; quandoque extremitatum ejus lateris, cui moles uteri incumbit, stupor, claudicatio, varices, tumor glandularum inguinalium, femoris in ipso partu cruciatus, & similia; orificium uteri solito altius, difficilè attingendum,

marginē inferiori tantum explorandum, latus obliquitati oppositum respiciens; urinæ difficultas plus minus magna; partus difficilis, tardigradus, doloribus spurii crebrioribus, vehementioribus stipatus; caput foetus vaginæ utero transversim actum, pelvimque decussans, vertice ossibus pubis, iliū, necnon ischii, si in pelvis cavitatem decidat caput, obverso appellente; liquoris amnii vesica oblonga, gracilis, botuliformis, justo citius rumpenda, subsequente assiduo aquarum stillicidio; funiculi excidentia quandoque contingens; brachium faciliè procidens, ulteriorem capitis descensum omnimodo impediens; collum denique in vaginam depresso, extensum, cum citiori foetus morte: malum non inhibet decubitus assiduus in partem obliquitati oppositam, experientiā teste. Circa ea quæ in hac hysteroloxiæ specie peragenda sunt, vide *Deventer*, *Levret*, *Roederer*, aliosque.

4. *Hysteroloxia citra graviditatem; lateralis uteri non gravidi inclinatio, seu obliquitas* Ruyschii obs. XCVIII. *Inclinaison latérale de la matrice, ou obliquité de la matrice sans grosseffe.*

Nonnunquam exploratione comperit *Ruyschius* citra graviditatem in latus hoc vel illud torqueri uterum à situ naturali aberrantem in viventibus, quæ dolorem hypogastrii, continuum mingendi desiderium, & tenesinum frequentissimum querebantur. In cadavere autem uterum in latus sinistrum inclinatū semel vidit. Hanc nativæ posituræ mutationem à pravâ conformatione oriri quandoque; neque semper accusandam esse graviditatem cum ipso credi potest.

LIX. PARORCHIDIUM; *Testicularum serior descensus vel retractio* Felic. Plateri Mantiff. Observ.; Ambr. Paræi Lib. VII; Thom. Bartholini Hist. Anat.; Morgagni Advers. IV; Dionis Oper. de Chir. Dem. IV; Quelmaltzii inter Halleri Disput. Anatom. T. V. Dissert. I; Verdier sur la hernie de la vessie Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. II; *Déplacement des testicules; testicules dans le ventre, dans l'aine, près de l'aine; retraction des testicules, intrusion des testicules.*

Est testiculi unius, vel utriusque, cujus post nativitatem fedes naturalior scrotum est, situs in alienum aberrans; quam situs nativi mutationem cognosces scroti exploratione, testiculo hinc, vel utrimque vacui, necnon fede quam ambo vel alteruter occupant: porrò vel seriùs descendens testiculus hic, ille, aut uterque nunc abdomine occultatur, nullibi conspicuus, nunc in annulis extuberat, nunc infra hæret ipsis proximus, vel nativum jam nactus locum emensam remeat ad annulos retractus, aut intropressus.

1. *Parorchidium à sero descensu; serior testicularum descensus* Fel. Plateri, Paræi, Thom. Bartholini, Dionis, Morgagni, Quelmaltzii, Verdier loc. cit.; *Testicules dans le ventre, dans l'aine, près de l'aine; descende tardive des testicules.* L.

Variat trifariam hæc species; vel enim abdominis cavo delitescunt testiculi nulla sui præbentes indicia; vel in annulis monticulorum instar extuberant; vel ipsis proximè subjacent magis adhuc prominentes. Hujus speciei signa sunt defectus testiculi unius, vel utriusque in scroto, in quod nusquam antea penitus provolutus est, necnon ipsius præsentia in variis locis modò memoratis. Notabis varietatem hujus speciei secundam cum dolore esse sæpè conjunctam, & à testiculorum defectu determinari. Testiculi quandoque, ubi semel inventi sunt, ibi resistant; ut plurimum tamen temporis successu, & etiã non rarò statim à nativitate, in scrotum descendunt, patriis laribus valedicentes. Si diutiùs post nativitatem hunc suum descensum morentur, commotionem in ipsis excitant ut plurimum pubertas adveniens, saltus validus, venus præmatura, & similia. Varietas prima naturæ committenda est; secundæ competunt applicata emollientia; tertiam decet expectatio. Cave ne annuli abdominalis per testiculi descensum dilatati apertura patentior herniæ viam substernat. Cave etiã ne protuberantiæ in varietate secundâ & tertiâ ad annulos observandæ subligaculum apponas, & emplastra roborantia, herniam malè accusans: quod si jam ab imperito Chirurgo factum invenias seriùs vocatus, præsto tibi sunt remedia tum externa, tum interna, quibus inflammatio imminens, aut facta depellitur, & lenitur dolor.

2. *Parorchidium à retractione; testiculorum retractio*, Suberini, apud Solenandrum sect. IV. conf. 18. Quelmaltzii loc. cit. *Retraction des testicules*. L.

Retractioni testiculi unius, aut utriusque ex scroto in inguina ansam præbet calculus renum ac vesicæ, incessus citatior in iis qui itineribus instituendis minùs assuefacti humum celeriori pede statim signant, urina nisu magno ac diutiùs cohibita, &c. Retractionem testium à hac ultima causa in puero vidit *Quelmaltzius* stipatam doloribus exquisitissimis, scroti tantâ contractione, ut nullum adfuisse crederes, protuberantiã in inguinibus durã, dolente, à testiculis efformatã, tandem incessus impotentiã, quam emollientibus applicatis, & præscriptis antispasmodicis curavit. Retractionem testium à celeriori gressu ut præsentem quies sanat, ita futuram præcavet incessus primùm moderatior. Quoad primam varietatem, vide *Calculi the rapeiam*.

3. *Parorchidium ab intropessione; testiculorum in inguen intrusio* Solenandri Conf. sect. IV. conf. 18. *Intrusion des testicules dans l'aîne; intropression des testicules*. L.

Pueri subinde manuum tractatione nunc hunc, nunc utrumque testem sursum attollunt, & premendo inguini inferunt, ut ibidem aliquandiu inhæreat cum valetudinis ut plurimum dispendio, nisi paulò post pristinae sedi restituatur; ut omittam peritonæi relaxationem ab intrusione hacce inductam, quam facilè hernia dein excipit. Virum equi succussus durior contra ephippii partem anteriorem ita allisit, ut testis alter gravi pressione contortus, in inguen sinistrum intruderetur, unde nullo modo reduci potuit. Supervenit ibidem tumor, dolor; graviter per plures dies eques decubuit; tan-

dem augefcente febre è vita exceffit, priusquam inftitueretur feftio celotomix fimilis, quâ mali fanationem medentum unus promittebat; aperto cadavere inventus tefticulus fub peritonæo inter abdominales mufculos ita inhærefcens, ut quafi ipfis connatus, neque adhibitâ etiam feftione integrâ valetudine inde auferendus videretur; vide *Solenandrum loc. cit.* Narrat Autor modò memoratus. cafum viri qui à febris diverfis curatus in tefticuli retractionem incidit. Ut exclufum dimitteret tefticulum, hunc magno niſu & labore manuum friftionibus exercuit; unde in parte graves dolores excitati funt. Reftituito poſt dies circiter 12 tefticulo, cùm ex cujuſdam ſuaſu oleum terebinthinum per biduum illineret, tantus calor & dolor in ea parte excitatus eſt, ut ab inunçãoe abſiſtere cogeret; abhinc tefticulum illum percepit altero longiorem, magis propendentem, debiliorem, flaccidum, & cremaſtere reſoluto non retrahendum; an hoc tefticuli vitium quartam conſtituit parorchidii ſpeciem?

Obſervatio. Hyſteroloxiâ & parorchidio non continentur omnia aberrationum genera: fitum etiam nativum mutat, quin tamen abdomen in herniam elevelt, ſtomachus deorsùm provolutus, & in pectus actus; (ultimam hanc aberrationem herniam ſtomachi internam vocat *Kirſchbaumius*: vide *Haller. Diſp. Chir. T. III.*) Mutant eodem quoque modo lien, hepar, inteſtina; aberrat adhuc foetus in conceptibus extra-uterinis; prædictorum viſcerum, & aliorum, ſi quæ ſint, aberrationes, memoratas potiùs quàm ſufficienter deſcriptas, autoptis relinquimus concutiendas, in debita genera conjiciendas, & generico donandas caractere.

LX. EXARTHREMA Græcorum, *Exarthroſis, Pararthrema* eorumd. *Luxatio, ſubluxatio, diſtorſio* Heiſter. *Inſt. Chir. T. I;* Boerhaave aphor. comment. T. I; Gorter. *Chir. repurgat. cap. VI;* Platner. *Inſtit. Chir. §. 1090 - 1213;* *Luxation, entorſe,* Petit *Malad. des os, T. II. Col de Vilars Chir. T. V. de Lafaye Princ. de Chir. Duverney Malad. des os, Tom. II.*

Eſt ſeparatio contigui in offium articulis diarthroſicè, non verò immobiliter combinatis; quam cognofces 1° impotentiâ ad motum parti luxatæ nativè competentem partiali vel plenariâ, nec ſenſibilitati ſubjecti dolorem à motu ſibi metuentis tribuendâ, nec alteri morbo; 2° mutatione figuræ, & poſituræ nativarum à malâ conformatione, & ab alio morbo non pendente; 3° dolore vario, ut plurimum obſervando, aliunde non repetendo; 4° protuberantiâ ad novam partem occupatam; 5° cavitate ad partem ab offe derelictam; 6° mufculorum ut plurimum tenſione majori in parte luxationi oppoſitâ; 7° converſione alterius offis extremi in partem luxationi oppoſitam sæpiùs obſervandâ; 8° accurtatione, vel prolongatione partis luxatæ, (vix ſenſibiliter mutatur longitudo in exarthrematibus incompletis;) 9° reſpoſitione nunc difficili, difficillimâ, impoſſibili; nunc verò facili.

Principia exarthrematis ſunt violentia externa, ut ictus, lapſus, faltus, niſus,

fus, &c, contractio musculorum voluntaria, vehementior, aut convulsiva; musculorum eorundem paralyfis; ligamentorum, capsularum articularium relaxatio, debilitas, elongatio nimia, dialyfis, intumescencia; collectio synovix lentescens, indurata in articularum cavo; intumescencia acetabulorum, eorundem protuberantia à callo, excrescentia intus enatis; tumor glandularum mucilaginosarum scirrhouus; caput ossis intumescencia; apostema articulare.

Exarthrema dividitur in simplex, compositum & complicatum, in incompletum & completum; dici etiam potest obliquum, vel directum, prout os luxatum respectivè ad situm nativum obliquo modo se habet, vel merus est juxta nativam articuli directionem ejus descensus. Alia causam agnoscunt externam, internam alia; hinc specierum divisionem ducimus.

Exarthrematis curatio sita est, 1° in partis luxatæ repositione; 2° in ejusdem in loco nativo retentione; 3° in symptomatum dissipatione. Primum obtinetur extensione, contra-extensione, impulsione, quæ manu, mantilibus, laqueis, machinamentis peraguntur. Repositam probè fuisse partem cognosces sono obscuro sub repositionis negotio percepto; figuræ, posituræ, ac longitudinis alienarum mutatione in legitimas, ac sanas; doloris remissione, integrâ motûs membri restitutione. Repositionem citissimè instituendam differre cogunt partis intumescencia, inflammatio, nisi has faciat os luxatum, convulsiones, fractura articulo vicina. Alteri prospicitur quiete, fasciatione accuratâ, situ partis luxatæ naturali. Circa bina hæc puncta, plura vide apud *Auctores citatos*, quæ brevitatis ergo prætermittimus. Symptomatibus occurritur modo vario, accidentium scilicet indoli accomodato.

(A) *Exarthremata à causâ externâ.*

1. *Exarthrema; luxatio simplex; exarthrema completum simplex à vi externâ* Auctorum citatorum, ut Petit cap. 1. Col de Vilars art. X. Duverney cap. 1. &c. *Luxation complete & simple par cause externe. D.*

Variat hæc species, 1° parte luxatâ, quæ nunc est humerus, nunc carpus, digiti, femur, maxilla inferior, &c; 2° regione luxationis, quæ modò sit supernè vel infernè, modò introrsum aut extrorsum: debetur violentiæ externæ; subito accidit, & ferè semper non nisi in enarthrosibus, aut arthrodiiis, vix in gynglimis; his adde signa generica 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8; dolorem vividum in instanti, quo luxatio fit, & diù post eam factam, motum versus unam partem minùs difficilem quàm versus alteram, & repositionem ægrè obtinendam. Signa specialiora pro parte variâ, completâ, luxatâ, observanda legantur apud Auctores citatos. Curatur hæc species repositione, splenio simplici-resolventibus madido, quiete, situ partis naturali, & fasciatione plus minùs firmâ pro luxationis renovandæ periculo; partis intumescentiæ, dolori, feбри, si supervenerint, obviam itur per venæ sectiones, narcotica, &c.

2. *Exarthrema subluxatio simplex; Exarthrema incompletum simplex, con-*
Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I. F f flans,

flans, à vi externa Auctorum, ut Petit, Col. de Vilars, Duverney loc. citat. *Luxation incomplete & simple par cause externe.* B.

Variat ut præcedens hujuscemodi species; 1° parte luxatâ; 2° luxationis regione; violentiam externam pro causâ pariter agnoscit; subito fit; vix alia observatur in ginglymis; locum etiam habet, sed rariùs, in enarthrosis & arthrodii; his adde signa generica 4, 5, 6, 7, nec non impotentiam ad motum versus partem quamcumque æqualem, dolorem vividiorum, majorem articuli protuberantiam, vix mutatam nativam membri longitudinem, repositionem cæteris paribus minùs difficilem quàm in præcedenti. Curatio intelligitur ex prima specie.

3. *Exarthrema distorsio; Exarthrema incompletum instantaneum à vi externa* Auctorum, ut Petit T. II. cap. 14. Duverney T. II. cap. 5. &c. *Entorse.* B.

Fugacissimum hocce exarthrema derepente fit, & à violentiâ externâ ducit originem: cadit in enarthroses, arthrodias, & ginglymos; cognoscitur dolore acuto, intumescentiâ articuli calidâ, difficultate ad motum statim exiguâ quandoque, mox magnâ, ossis capite locum nativum retinente, atque ita immutatâ membri figurâ, ac positurâ. Inchoari debet curatio per repercussione statim à factâ distorsione tantùm applicanda; quæ si non sufficiant, aut malo non satis recenti applicari nequeant, præsidio erunt quies debita, diæta tenuior, venæ sectiones iteratæ, clysmata, topica varia, ex emollientium scilicet, laxantium, anodynorum familiâ deprompta, si urgeat dolor & inflammatio; ex resolventium verò primò mitiorum, dein potentiorum genere eruta, si modico gradu vigeant dicta symptomata: tonicis spirituosis, solventibus, aquis & lutis thermalibus claudenda curatio.

4. *Exarthrema complicatum; luxatio complicata à vi externâ* Auctorum supra citatorum; *Luxation compliquée par cause externe.* D.

Variat hæc species parte luxatâ, & luxationis regione; accidentia cum quibus complicari potest exarthrema hocce, sunt vulnus, fractura, ecchymoma, convulsio, paralyfis, inflammatio, apostema, gangræna, strepitus, &c. Pendet hæc species à vi externâ; subito fit: signa præ se fert exarthrematum 1^a, & 2^a, prout completum, vel incompletum est: his adduntur signa affectibus complicatis propria alibi legenda: curatio ex speciebus 1^a, & 2^a, necnon ex peculiari accidentium memoratorum therapeutiâ intelligitur. Longiùs excurreret hæc species, si vitium singulorum exarthremati mixtum peculiaris hîc loci maneret curatio, quam idcirco ab Auctoribus sub genere allegatis peti volumus.

(B) *Exarthremata à causâ internâ.*

5. *Exarthrema à convulsione; Luxatio à musculorum contractione convulsivâ; vel spasmodicâ* Auctorum, ut Petit, Col de Vilars, la Faye, Duverney, &c. *Luxation causée par la convulsion.* D.

Variat hæc species parte luxatâ, & luxationis regione. Exarthrema hocce in

in nullam aliam causam refundendum præcedunt, atque inducunt validæ convulsiones, spasmi, crampi, quibus caput ossis ex acetabulo expellitur. Dolorificum est cum incipit, cum fit, & cum factum est; difficillimè reponitur, extensionibus ad repositionem necessariis summum, quo excruciat, dolorem adhuc augmentibus; his adde signa generica, atque ossis obliquitatem. Indicationes curatorie sunt caput ossis reponere, repositum in acetabulo firmare, & interim convulsioni occurrere, quod pro varietate causarum, quibus ea natales debet, modo vario perficitur. Vide *morbos convulsivos*.

Ex hac specie intelligitur exarthrema, quod debetur contractioni muscularum voluntariæ quidem, atque vehementiori; sic oscitatione majori luxari potest maxilla inferior, &c. Patet curatio ex specie primâ.

6. *Exarthrema à paralyfi; luxatio à musculorum paralyfi* Auctorum, ut Duverney, &c. *Luxation causée par la paralyfie*. L.

Variat hæc species parte luxatâ, simplicitate, cum nempe solitaria est paralyfis luxationem excitans; & complicatione, quando nimirum paralyfi miscetur ligamentorum laxitas; signis genericis 1º, & 2º, adde partis emaciationem, dolorem ut plurimum levem, repositionem facilem; difficilem partis repositæ, sponte, nisi detineatur, statim iterum luxandæ contentionem, adhibita etiam legitimâ fasciatione; directum membri descensum, ipsius longitudinem majorem, caput ossis in suo acetabulo vacillans, ab eo recedens, & spatium vacuum inter seipsum, atque acetabulum relinquens, majorem nullam musculorum tensionem in unâ parte quàm in alterâ, nullam pariter alterius ossis extremi conversionem in partem determinatam. Varietas solitaria & varietas complicata gradu tantum inter se differunt. Celebratâ repositione, & injectâ accuratâ fasciatione, paralyfis remediis congruis ex morborum paralyticorum therapieâ petendis est oppugnanda. Vide *Duverney*: his addenda venit speciei subsequenter curatio.

7. *Exarthrema à desmochaunofi; luxatio à serosâ ligamentorum laxitate* Auctorum, ut Duverney, &c. *Luxation par le relâchement des ligaments*. L.

Variat hæc species parte luxatâ: pendet à sero luxuriante, & ligamenta laxante citra musculorum paralyfim; gradariè fit; exulat partis emaciatio; adsunt cum signis nº. 1, 2, 4, 5, 6, 7, memoratis dolor, intumescencia articuli, accurtatio membri: non minorem vim exigit ad sui repositionem, quàm quæ fit à causâ externâ, & fasciatione validiori indiget, ut debite contineatur: reducta pars nativam sedem etiam absque fasciatione servat quandiu quiescit, motu edito statim luxanda. Curatur repositione, fasciatione accuratâ, hydragogis, sudorificis, laconico, diureticis, topicis spirituosis, aromaticis, stimulantibus, aquis ac lulis thermalibus, vapore alcoholis accensî, suffitibus aromaticis, tonicis, vesicatoriis, diætâ exsiccante, diaphoreticâ, diureticâ.

Hinc intelligitur exarthrema à ligamentorum debilitate morbos diuturniores excipiente, stimulantibus, analepticis, spirituosis, unctioibus mercuria-

libus post repositionem & fasciationem debitam curandum; intelligitur & etiam exarthrema à ligamentorum diabrosi per materiam purulentam factâ fobolefcens, quod sanationem vix videtur posse admittere; neque obscurum est exarthrema, quod ligamentorum debilitati nimiam ipsorum elongationem excipienti natales debet.

8. *Exarthrema à desmophlogiâ*; luxatio à phlogodeâ ligamentorum intumescentiâ Duverney loc. cit. pag. 21. 60. & 63. *Luxation par le gonflement des ligamens.* L.

Locum habet ex Duverney in femorum ac genuum ligamentis, quæ ut plurimum per defluxionem aut decubitum intumefacta, cavum articuli implent, & caput ossis extrudunt cum dolore intenso, sub singulâ articuli motione augendo, cum articuli prominentiâ majori, partis indifferentiâ ad motus in sensum quemcumque exercendos, ejusdem inflammatione, variisque aliis symptomatibus. Curatur auxiliis antiphlogisticis celeriter adhibitis, phlebotomiâ præsertim, topicis emollientibus, anodynis; quibus dolore sedato succedent resolventia: his adjungi debent epispastica, & cauteria ad majorem revulsionem impetrandam.

9. *Exarthrema pastaceum*; luxatio à synoviâ lentescentis copiâ Auctorum citatorum; *Luxation par l'abondance de la synovie.* L.

Variat in hac specie pars luxata: à synoviâ spiffiori & exsuperante, non verò copiosiori, aut tenui ac serosiori, quæ speciem septimam potius produceret, extruditur caput ossis, quod licet ad acetabuli margines & ultra, repositione tentatâ, de facili admoveas, nusquam tamen in hujus cavum intrudere penitus poteris, resistentiam persentiens insuperabilem, & strepitum audiens qualem edit argilla mollior pinsata; exulat dolor; eminent articulus in omnes sensus qui nativè ipsi competunt movendus; in ginglymis directus sit descensus, ac prolongatio, præsentibus signis genericis 1, 2, 4, 5; absentibus verò 6, & 7: in arthrodiis autem & enarthrosibus elevatur os, ac decurtatur membrum vigentibus signis genericis 1, 2, 4, 5, 6, 7. Curatur hæc species, 1° repositione, quâ quantum fieri potest in acetabuli cavum caput ossis intruditur; 2° fasciatione validâ caput idem in cavi fundum urgente, ut synovia ad circumferentiam expressa, & sic magis externa facta melius pateat actioni topicorum solventium ac discutientium parti imponendorum; 3° agitatione diurnâ capitis ossis in suo acetabulo sub singulis deligationibus præstandâ; ut scilicet velut pistillo synovia conquassetur, attenuetur, & sic perspirationi, aut resorptui idonea reddatur.

Hinc intelliges hoc exarthrema, quod ictum, lapsum in articulum validiores ferius excipit, à synoviâ lentescentis collectione potissimum pendens; scilicet nullâ factâ ictûs, aut lapsûs tempore luxatione, impulso tantum violentius ossis capite in acetabulum, contunduntur partes intra ipsum hospitantes, subsequente obstructione, inflammatione, apostemate, & præprimis synoviæ coacervatione, quâ, laxatis ligamentis, distensâ capsulâ, temporis successu ossis caput tandem extruditur; casus hic maturè dignoscendus est, ut nempe prævertatur luxatio; postquam contigit, nullâ arte tollenda,

lenda. Vide *Auctores citatos*, & *Petitum præprimis de la luxation de la cuisse à la suite d'une chute sur le grand trochanter.*

10. *Exarthrema tophaceum; Luxatio à synoviæ concrezione* Col de Vilars, Duverney, &c. *Luxation par la concrétion de la synovie.* L.

Variat hæc species parte luxatâ; observatur in rheumatismo articulari, & arthritide; cognoscitur tardigrado mali incessu, doloris absentia; repositione impossibili, quamvis ad tophum usque satis faciliè adducatur ossis caput; strepitu, qualem edit corpus solidum percussum, percepto, dum tentatur repositio; eminentiâ articuli, mobilitate ejusdem in omnes sensus qui nativè ipsi competunt. Vix ac ne vix quidem sanationem admittit hæc species: tentari tamen possunt, ut repositioni via sternatur, medicamenta varia, quæ materiem concretam emolliunt, solvunt, ac ligamenta & tendines roborant. Vide *Duverney de l'ankylose, Tom. II. p. 350.*

Hinc elucescit diagnosi ac curatio, si quæ sit, exarthrematis à callo in acetabuli cavitate genito, ab excrescentiâ ibidem enatâ, ab intumescentiâ glandularum ejusdem mucilaginosarum scirrhosâ: intelligitur etiam exarthrema à tophaceâ ligamentorum induratione, quæ memorata admittit medicamentorum genera. Vide *Duverney T. I. cap. 1.*

11. *Exarthrema exostoticum; luxatio à capitum ossis & acetabulorum intumescentiâ* Petit, Col de Vilars, Lafaye, Duverney, &c. *Luxation par le gonflement des têtes & des cavités des os.* L.

Variat hæc species osse luxato, parte intumefactâ, quæ nunc ossis caput tantum, nunc acetabulum dumtaxat, nunc verò utrumque est; necnon causâ memoratam intumescentiâ, & exinde luxationem inducente, quæ modò virulenta est, nimirum rachitica, scrophulosa, syphilitica; modò autem simplex, ut vita in locis uliginosis, paludosis; minerarum plumbi, mercurii, fodicatio. Cognoscitur hoc exarthrema visu & tactu; scilicet capita ossium intumescere, ipsorum acetabula magis patere, complanari, deleri, & inter utraque congruam exulare proportionem sensim percipitur; hinc tardigradè increfcens mirum in modum tandem prominet articulus, vix tamen mutatâ ut plurimum ob rarissimam exarthrematis hujusce completionem membri figurâ; causarum varietati accommodanda venit curatio in casu incompleto quandoque impetranda. Intumescentiâ rachitica remediis rachitidi; scrophulosa verò remediis scrophulæ appropriatis impugnanda venit; syphiliticæ competunt unctiones mercuriales; aëre sicco, calido, regimine simili, hydragogis, & aquis præsertim thermalibus depellere convenit intumescentiâ, quam loca uliginosa, paludosa fecere; minerarum fossoribus litum mercurialem proficuum esse posse ex eo concludit *Petit*, quod inauratorem, intumescentiâ ossium à mercurio inductâ, & cum exarthremate ferè completo exinde enato conjunctâ, laborantem hydrargyri ope sanaverit.

Nota. Exarthrema hereditarium, vel à pravâ conformatione ex utero allatâ post nativitatem inductum consultò omittimus, ex memoratis speciebus intelligendum, Vide *Col de Vilars & Andri Orthopédie.*

LXI. DIASTASIS Græcorum; *offium recessus* Latinorum; Petit T. II chap. 8 & 13. Lafaye Princ. de Chir. pag. 474. Duverney T. II ch. 1 & 5. *Diaftase, écartement des os;*

Est offium, cartilaginum immobiliter combinatorum, seu per raphen, harmoniam, synosteocondrium, synchondrosim unitorum, aut per syndesmosim sensibilibiter immobilem connexorum separatio, seu recessus ab invicem, partialis vel totalis: quem cognosces 1° spatio vacuo inter partes combinatas, symphyfi absque medio, vel symphyfi cartilagineâ, aut ligamentosâ subimmobili (si fractura vel ruptio adfuerint) observando, vel spatio non quidem vacuo, ast nativum superante inter partes synchondrosi, vel syndesmosi immobili connexas, si exulant fractura aut ruptio, pariter observabili; 2° mutatione posituræ, in dictis partibus ad invicem, obliquitatem respectivam, situm relativum alienum ipsis inducens; 3° doloris præsentia, si recessus subito, aut saltem promptè fiat; ejusdem verò absentia, si sensim ac sine sensu contigerit.

Diaftasis nunc simplex est, nunc verò complicata cum fracturâ, inflammatione, &c.

Principia diaftaseos sunt violentia externâ, ut ictus, lapsus, &c, hydrocephalus, polypus narium, graviditas; protuberantiæ quævis introrsum enatæ, ossa unita extrorsum agentes; partus, syphilis inveterata, scorbutus, inæquale cartilaginum ossa neccentium incrementum, pondus partium symphyfim hinc trahens, pressio, situs, latus offium unitorum alterum assidue urgentia, constans musculorum nonnullorum hypertonia. Diaftases ergo aliæ fiunt à causâ externâ, aliæ verò ab internâ; hinc fluit specierum divisio.

(A) *Diaftases* à causâ externâ.

1. *Diaftasis violenta; luxatio, diaftasis symphysium cum vel sine medio à causâ externâ* Auctorum, ut Petit, Col de Vilars. T. V. p. 227, Duverney; *Diaftase ou écartement des os par cause externe.* B.

Variat hæc diaftasis symphyseos separatæ specie, quæ nunc est raphica, nunc harmonica, nunc synosteocondrica, modò synchondrosica, modò syndesmosica subimmobilis. Violentia quævis externâ, ut ictus, lapsus, &c, huicce osteoparatiæ ansam præbet: hujus exempla sistunt futuræ cranii, ossa nasi quadrata per vim externam separata, coccyx, appendix xiphoidea per ictum, lapsum introrsum luxata, fibula inter incedendum à tibiâ violenter recedens, &c. Diagnosim habeto ex signis genericis, & causâ allegatâ. Varietas hujusce speciei raphica in puerulis citra fracturam locum habere potest; in adultis cum fracturâ semper complicatur; hanc à diaftasi secundâ potissimum distinguunt dolor, & causa procatartica; neque inter varietatem harmonicam, & diaftasim tertiam aliud discriminis intercedit,

dit, necnon varietatem inter synosteocondricam, & diaftasim quartam. Varietas synosteocondrica nunc complicatur cum fracturâ cartilaginis, nunc verò citra fracturam hujuscemodi evenit: in hoc ultimo casu, si pessumdetur cartilaginis & ligamentorum elater, constans est in symphyfi recessus; si verò salva remaneat eorumdem elasticitas, recessus est instantaneus, partium durarum synchondrosi unitarum vera distortio dicendus: vide *Diaftasim sextam*. In fibulâ locum habet varietas syndesmofica; in hanc cadunt quæcumque de synchondrosicâ modò diximus, si cartilaginis hic loci deficientis fracturam demas. Curatio fita est in partium femotiarum approximatione, ac restitutione, in earumdem fasciatione, tandem in symptomatum ablatione: quæ omnia ex exarthrematis speciebus à causâ externâ inductis fati intelliguntur. Vide *Auctores citatos*.

(B) *Diaftases à causâ internâ.*

2. *Diaftasis raphica*; *diaftasis*, seu *recessus futurarum cranii* Auctorum, ut Duverney, &c; *Ecartement des sutures*. L.

Adoritur hæc species puerulos hydrocephalo interno laborantes: pendet à sero collecto, mollia cranii ossa separante: cognoscitur caractere generico, symphyseos ossium separatorum specie, & signis hydrocephali, cujus prognosim sequitur, ac therapeiam admittit. Si hydrocephali tollendi aliqua daretur ratio, locus esset gradariæ ossium separatorum approximationi, & fasciationi congruæ in dies sensim stringendæ.

3. *Diaftasis harmonica*; *diaftasis ossium nasi* Levret Obs. sur les polypes; *Ecartement des harmonies*. L.

Hujusce speciei varietatem à polypo narium inductam refert *Levret*: in eâ ossa nasi quadrata per polypum sensim incrementem extrorsum acta, atque ab invicem separata fuerant; diagnosi varietatis Levretianæ eruitur ex caractere generico, ex symphyseos ossium separatorum specie, & ex polypi præsentia. Indicationes curatoriæ sunt polypum tollere, (Vide *Levret loc. cit.*) ossa separata approximare, restituere, ac firmare; hinc erue diaftaseon harmonicarum aliarum diagnosim, ac therapeiam.

4. *Diaftasis synosteocondrica*; *diaftasis cartilaginis narium* Levret obs. sur les polypes; p. 246. *Ecartement des synosteocondres*. L.

Hujusce diaftaseos varietas à polypo narium facta apud laudatum Auctorem etiam legitur; cartilagine nempe narium per hancce excrementiam è suo loco dejectâ. Notabis symphyfim quâ os & cartilago, non verò ossa, ad invicem ope cartilaginis intermediæ uniuntur, nobis sub nomine synosteocondrii venire, quod quartam sistit symphyseos absque medio specie. Character genericus, symphyseos partis affectæ species, & polypus synosteocondricam Levretii diaftasim indigitant. Curatio ex specie præcedenti intelligitur. Diaftasis cartilaginis xiphoidæ à causâ internâ facta aliam speciei hujuscemodi varietatem subministrat.

5. *Diastasis epiphysica*; *Diastasis epiphysium* Duverney T. II c. 1 p. 9. *Séparation des épiphyses.* L.

Epiphyses, quamvis in subjectis junioribus ope cartilaginis intermediae cum osse reliquo unitæ sint, ab eo tamen absque fractura separari possunt. Observatur in scorbuto, & in syphillide inveteratâ. Signa diagnostica eruuntur ex charactere generico, vacillatione epiphyseon fracturam mentiente, & affectuum memoratorum præsentia. Indicantur remedia syphillidis & scorbuti, epiphyseon separatarum ad os reliquum appressio, & fasciatio debita.

6. *Diastasis synchondrosica*; *Diastasis synchondroseon* Fabr. Hildan. centur. VI. obs. 39; Puzos des Accouchemens, p. 7; Duverney loc. modò citat. *Diastase, ou écartement des synchondroses.*

Locum habet hæc species in ossibus pubis, in ossibus ileis & sacro, in coccyge; fit à vi internâ distendentè, & ossa hujuscemodi synchondrosi unita ab invicem removoente; observatur & etiam in vertebrarum corporibus, si nempe cartilago intermedia magis crescens in uno latere, quam in altero vice cunei fungatur, quâ hinc magis ab invicem recedant vertebrarum corpora. Curatio obtinetur sublata vi internâ distendente, ossium distitorum factâ approximatione, & injectâ congruâ fasciacione. Ex gibbositatis genere petantur auxilia in incremento cartilaginis inæquali usurpanda.

LXII. *LOXARTHROS*; *Perversio capituli ossium ac musculorum appensorum* Duverney T. II cap. II. *Artus vari* Duverney Tom. II cap. III. *Gibbositas scapularis* Auctorum; *Perversio de la tête des os & des muscles; membres bots, bosse scapulaire, ou poutrine aillée.* *Ægri bancroches.*

Est ossium cum motu sensibili articulatorum situs relativus in alienum, constanter mutatus, aut obliquitas respectiva persistens, citra exarthrem & spasmus. Caput ossis nativum acetabulum servat, nec desinit acetabulum caput ossis sibi dicati excipere; mutatur constanter in peregrinam directio nativa, quâ sibi respondent ossa mobiliter combinata, quin contractioni spasmodicæ hoc veniat tribuendum; exulant itaque ab loxarthri genere exarthrema & spasmus; una peccat ossium positura respectiva, & coincidentia nativa, quæ in alienas mutatae permanent.

Principia loxarthri sunt perversio situs nativi ossium, & positurae nativæ musculorum appensorum post motus varios vehementiores; cartilaginis acetabulum, vel ossis caput obducentis incrementum majus in uno latere quam in altero; partialis acetabuli, vel capituli ossis exostosis; materies tophacea articuli cavum integrum occupans inæqualiter, vel tantum lateralem ejus partem, citra ankylosin; tensio musculorum & ligamentorum, major in uno articuli latere quam in alio; quam inducere valent vitium hereditarium, malus situs in utero, obstetrix ossa infantis rudius tractans, mala fasciatio, pressio validior inter brachia, dum circumfertur infans; pravus situs diuturnior, & alia bene multa.

1. *Loxarthrus perversivus*; *perversio capitum ossis & musculorum appensorum* Duverney T. II. ch. 2. *Perversion de la tête des os, & des muscles.* L.

Contingit nonnunquam ut brachium verbi gratiâ, in varios sensus validissimè motum, moveri jam prorsus nequeat; quia scilicet mutatur situs ossis nativus, & nativa musculorum appensorum positura, revoluto in sui cavitatis ossis capite, & ita constitutis brachii musculis, ut jam edendis, quibus dicati sunt, motibus, fiant impares; nisi nativum in situm celeriter reponantur os & musculus brachii, motui præceps imminet ruina. Omnem paginam adimplent, 1° prompta capitis in acetabulo revoluti restitutio, excitatis nimirum motibus variis in sensum præprimis huic oppositum, sub quo contigit memorata perversio; 2° fasciatio debita, non minori diligentia hinc loci injicienda, quam si exarthremate incompleto brachium fuisset tentatum.

2. *Loxarthrus anisotonicus*; *artuum, maxillæ inferioris deflexio. ab inæquali musculorum, ac ligamentorum tensione* Duverney T. II. c. III. *Vari, valgi, compernes, brachia vara, maxillæ inferioris tortura* Latinorum; *Pieds bots, bras tournés, machoire de travers.* L.

Variat hæc species parte affectâ; nunc enim pedes extrò, vel intrò flectuntur, nunc genua, modò cubitus, modò maxilla inferior; patet diagnosi ex caractere generico, partibus intrò vel extrò flexis, necnon causâ allegatâ; crescit malum in pueris, dum levaminis gratiâ artus deflexos in partem vulgò detorquent, quam major musculorum & ligamentorum tensio occupat. Curatio tota sita est in usu machinamentorum, ut ocrearum & similibus instrumentorum, quibus ad situm nativum respectivum ossa leniter adducuntur, & in eo continentur, ac firmanantur; cave hanc speciem pro lordosi vendas; huc pertinent constans capitis in latus alterutrum detorsio, inclinatio, reclinatio à tono musculorum huic prævalente inductæ, nisi mavis ad obstipitatis genus amandare.

3. *Loxarthrus gibbosus*; *gibbositas scapularis, seu alata* Auctorum; *Bosse scapulaire, poitrine aillée.* L.

Ista species intelligitur ex præcedenti, cum quâ secundum causam convenit, discrepans tantum parte affectâ. Vide *Gibbositatem scapularem, seu alatam.*

4. *Loxarthrus intrarticularis*; *artuum deflexio à mutata partialiter superficialium articulationum libellâ; valgi, vari, compernes, brachia vara, maxillæ inferioris tortura* Latinorum; *Pieds bots, bras tournés, machoire de travers.* L.

Affinis est speciei 1^æ loxarthrus hujuscemodi, artuum, maxillæ inferioris deflexionem sub se pariter recipiens; differt verò quoad causam quæ in ista specie in cavitatis articuli hæret; in 2ª verò extra ipsam constituta est. Partialiter mutatur acetabulorum, vel capitis ossium libella nativa, si 1° cartilago dictas partes obducens magis crescat in uno latere quam in altero; 2° si in acetabulo, aut in ossis capite hinc assurgat exostosis; 3° si in ossibus bino acetabulo excipiendis, ut est maxilla inferior, aut in ossi-

bus unico acetabulo, aut duplici cavitate instructo exceptis, ut sunt ginglymi duplicati, materies tophacea in illis acetabulum alterum, aut in istis unam acetabuli cavitatem teneat; vel si in ossibus uniacetabularibus superficiem acetabuli omnem tegat lamina tophacea hinc crassior, aut lateralem tantum ipsius partem, exulante ubique ankylofi. Variat itaque loxarthrus hicce pro lordosi nomine venditandus, & parte affectâ, & principio prægumeno. Hujus diagnosim habeto ex caractere generico, partibus affectis, & causâ allegatâ variâ. Ex causâ loxarthri hujusce varietatem primam inducente de facili colligitur quid loxarthri secundi therapειæ, quæ memoratæ varietati competit, veniat addendum. Varietates hujusce speciei exostofica & tophacea, exarthrematum exostofici & tophacei curationem admittunt, additis suo tempore, si pristina redeat superficiebus articulatis libella, machinamentis congruis pro partibus elongatis adducendis, sustentandis, & articulo coercendo, firmando.

Nota. Ad hunc ordinem referri etiam possunt lordosis & gibbositas; quæ genera sub alio ordine militare jussit classeôn hujuscemodi Auctor Clarissimus. Hæc sunt varia procidentiarum, herniarum, aberrationum, & osteoparotopiarum genera, quæ à nobis delibata potius quàm pro rei dignitate tractata fuisse ultro fatemur; fufius ea prosequi vetabat instituti ratio quæ suis classibus præfixit Professor celeberrimus. Satis sit morborum ectoporum genera legitimè constructa genuino caractere, aitiologiâ experientiæ innixa donasse, species varias sub generibus singulis militantes collegisse, nominasse, distinxisse; tandem indicationes curatorias genericas, específicas ubique, quantum oportuit, ac licuit, proposuisse, non neglectâ interim prognosi, atque aitiologiâ peculiaribus: quæ quidem si pressiori sermone semper, compendiosius & raptim nonnunquam præstitimus, id nobis excusationis fidem facit, quod sub generibus omnibus, sub singula specie Auctores allegavimus, è quibus cuique fas sit meliora prolatis depromere.

ORDO SEPTIMUS.

P L A G E.

Sunt solutiones continui; illæ verò vel sunt in partibus carneis, ut vulnus, ulcus; vel in ossis, ut fractura, caries. Rursus aliæ fiunt à causis mechanicis, ut instrumenti scindentis, pungentis, contudentis impetu in corpus humanum, aut reciprocè corporis nostri in hæc instrumenta impetu, unde tenacitas partium superatur, ut in vulnere, fractura; vel hæc solutiones fiunt à causa physica erodente, dissolvente, ut accidit in ulcere, carie. Hinc quadruplex plagarum partitio.

LXIII. VULNUS; *bleffure.*

Est solutio mechanica continui in carnibus cum labiorum hiatu, initio cruenta, dein ad inflammationem suppurationemque tendens.

Differt à punctura per hiatum labiorum, ab ulcere per causam mechanicam, ut vim instrumenti secantis.

Fibræ & membranæ corporis, cutis potissimum, magna vi tenacitatis invicem coherēt, ut patet ex immensis ponderibus, quæ à loramento cutis citra rupturam sustinentur: Vide *Hæmastatique Experience* 22. Vis eâ tenacitate major requiritur ad vulnus infligendum, quæ ope instrumenti secantis uni lineæ applicata commodissime effectum suum consequitur: sectæ verò fibræ, quæ in cute sunt maximè elasticæ, hinc & inde retrahuntur; hinc labiorum hiatus, vasa sanguifera secta sanguinem fundunt, cujus residuum, in vulneris vasis coagulatum, inflammationi ansam præbet, ni vulnus ritè exsuctum fuerit; inde verò suppuratio cicatrice terminanda. Symptomata vulnerum sunt *dolor* in cute, nervis, tendinibus, periosteo acrior; *sanguifluxus* major, prout arteriæ ac venæ plures majoresve sauciantur; *hiatus* labiorum major in vulnere transverso, amplo, minor in longitudinali & brevi; deinde *inflammatio* tumore, calore, rubore, dolore, tensione, pulsatione stipata; post paucos dies *suppuratio*, seu puris albi, inodori, blandi exortus cum inflammationis mitigatione, hinc carnis regeneratio & cicatrix.

Vulnera simplicia hinc tantum recensemus; quæ verò in cavitates corporis penetrant illa sunt principia aliorum morborum, de quibus passim in aliis Classibus egimus, ut hæmoptyses, orthopnoæ, asphyxiæ, peripneumonix, &c, si pulmones vulnerentur; hæmatemesis, cardialgiæ, ascites cruenti, si abdominis viscera lædantur.

Hinc diagnosi, prognosi vulnerum varia est, nec ea sigillatim pertractare, multo minus curationem tradere, nostri instituti est. Sufficit potissimas varietates vulnerum simplicium indicasse.

1. *Vulnus simplex; Playe simple.*

Illud est quod instrumento puro, secanti debetur; quodque carnes tantum, non viscera nec ossa, attingit, quod sine amputatura, sine contusione, non igniti instrumenti ope, factum est.

Illud verò, cum sanguis nullo viru inquinatus est; sponte sanatur, modò aëris accessus debita deligatione molli caveatur; corpora peregrina ex fundo vulneris extrahantur; coagula sanguinis eluendo foras educantur; labia vulneris, si nimis pendula, ope futuræ aut spleniorum, fasciarum, emplastro- rum, in convenienti situ retineantur; inflammatio, ope phlebotomiæ, victus tenuis, cataplasmatum emollientium, discutiat; sed de his legantur scripta chirurgica.

2. *Vulnus sclopetorum; Coup d'arme à feu.* A.

Est illud quod fit mediante corpore duro à bombardis, tormentis bellicis, sclopetis ope pulveris pyrii exploso. His vulneribus inflictis excitatur vehemens tremor & concussio totius generis nervosi, ex qua post aliquot dies gravissima symptomata excitantur, eò verò majora quò partes nobiliores amplius, profundius vulneratæ sunt, quò simul ossa fracta, contusa, majorem stragem passa sunt. Vulnera illa labia adusta, nigra, sicca, contusa ostendunt; gangræna, stupor, animi consternatio non rarò accedunt, quæ omnia minus ab ambustione quàm ab impetu valido dependent.

3. *Vulnus virulentum.* C.

Est illud quod à morsu canis rabidi, sive summè irati, sive hydrophobi producitur; hujus sequelas vide dum *de Hydrophobia*; vel illud est quod infligitur viru quodam affectis, ut syphiliticis, scorbuticis, leprosis, & hæc vulnera in ulcera ut plurimum abeunt, quæ verò hydropicis, illa in ulcera gangrænosa sæpius mutantur. Sola vulnera hydrophobiam inductura per longum tempus simplicia & pura videntur.

LXIV. PUNCTURA; *Piquure.*

Differt à vulnere, quòd in punctum corporis tantùm agat instrumentum, & sine labiorum hiatu fit solutio cutis.

Exigua est, aut nulla, sanguinis effluxio; ast pro parte puncta interna; & difficili exitu sanguinis in fundo hærentis & putrescentis, non rarò gravia subsequuntur symptomata.

1. *Punctura simplex.* B.

Præcipuum symptoma dolor est, qui in cute; nervo, tendine est omnium maximus; nervus quidem est sola pars sentiens, sed cutis nervis est ditissima, unde acriter dolet; tendines vaginæ nervis prædiæ dolent etiam, imò stylo intra nervos adacto vidi enatos dolores atrocissimos, ast in annosis subjectis ossium anæsthesiam adipiscuntur. Nervis tendinibusve amputatis dolor citò evanescit, ast punctis, femilaceris dolor dirus est, & trisimum, imò tetanum, excitat. In tendinibus id partim fit ob continuam distractionem fibrarum integrarum à fibris sectis se se retrahentibus; tendines enim musculique sunt continuo tensi, adeoque in nisu continuo ad se se decurtandum; si paucæ fibræ totius musculi nisu sustineant, eas distrahi adeoque cruciari necesse est: unde remedio est sectio transversa tum nervi, tum tendinis; antea verò dolor balsamicis puris, non rancidis unguentis, est deliniendus: oleum terebinthinæ in hoc casu puncturæ infunditur, cata-

plaf.

plasmata emollientia tumori citò oriundo applicantur, phlebotomiis inflammatio arcetur. Vide *Convulsionem a nervi punctura*.

2. *Punctura à cuspide fracta*; Echarde, D. Tissot Avis au Peuple. A.

Si apex styli, aciculæ, spinæ, aculei, ligni, &c. in fundo puncturæ relinquantur, maximè in partibus nervosis, ut sub ungue, inde dolores acerrimi excitantur, & obortâ dein phlegmone recrudescunt. Cuspis quanto-citius arte Chirurgica educatur, secus cataplasmatibus emollientibus, narcoticis dolor sedetur & suppuratio promoveatur; natura hanc excitat ut peregrino corpori exitum pareat; ars, incisione abscessûs opportunè institutâ, naturæ succurrit.

3. *Punctura venenata*; *Piquure venimeuse*. D.

Puncturæ venenatæ sunt vel à vegetabilibus vel ab animalibus; & quidem inter vegetabilia sola est apud nos urtica, cujus puncturæ non sint merè mechanicæ; in spinis enim hujus plantæ adest succus acidus corrosivus, qui per tubulum in apice spinæ patulum infunditur; hujus verò veneni antidotum nos latet: pars urticata vividè dolet, tumet, inflammatur.

Quoad venena animalia puncturis infundenda præcipuum est venenum viperæ seu colubri veri; duos scilicet hic coluber in ore gerit aculeos ossæos, plicatiles, cavos, quorum basis premit totidem folliculos succo venenato turgidos, qui in vulnus effunditur, cùm animal iratum mordet: Antidotus præcipua est alkalinum volatile, sub forma vel salis vel fluoris, ut aqua lucicæ, cujus guttæ aliquot puncturæ affunduntur, & sex vel septem omni hora intus fumuntur ad sudorem proliciendum: hoc sudore par diem continuato venenum foras ejicitur: hujus Antidoti defectu valet succus raphani, erysimi, nasturtii, sinapis, erucæ intus & extus admotus: valet & caro viperina intus sumpta, vel ejus pulvis.

Præter vipersas nullus coluber, nulla lacerta venenata est; sed dantur insecta quæ venenum cum aculeo infundunt, ut vespa, apis, culex pipiens, culex pulicarius, crabro, & secundum quosdam Authores aranea & scorpius.

Contra apum puncturam nullum melius remedium invenit *Ill. Reaumur* ipsa aqua frigida continuò renovata, in qua pars puncta immersa tenetur. An his omnibus alkali volatile conveniat? Quidquid sit ex horum insectorum veneno dolor fugax levisque tumor sequitur, nullum verò vitæ periculum, aut summum ex morfu viperæ nisi obviam eamus. Vide *Dissertationem nostram, in Rothomagensi Scientiarum Academia coronatam, de veneratis Gallicæ animalibus*.

Si vespa apifve pupugerit, aculeus acicula extrahendus, folia petroselinifusa applicanda, decocto florum sambuci tepido pars fovenda; pauxillum

theriacæ puncturæ applicandum alii suadent; sed mallem Reaumurii remedium adhibere.

De punctura hystricis, raix gloriofæ, trathini, &c, vide *Dissertationem de venenatis Gallix animalibus*. De punctura furix infernalis vide *Maldem*, & *Systema Naturæ D. Linnxi*.

LXV. EXCORIATIO. *Ecorchure.*

Excoriatio est cuticulæ vel cutis à carnibus separatio. Excoriatio est solutio quæ nullam altitudinem, & tantum latitudinem & longitudinem habet. Punctura habet tantum altitudinem, vulnus altitudinem & longitudinem.

1. *Excoriatio viva.* B.

Est violenta separatio cutis à carnibus vivis subjectis; fit per ictus oblique inflictos, potissimum supra partes ossibus sustentatas, ut cranium, anteriora tibiæ, digitos, &c; ea summè dolorifica est & sæpe cum contusione. Nihil est utilius quàm cerato Galeni, aut puro, aut liquore Saturni saturato, primum dolorem delinire.

2. *Excoriatio phlyctænodes.* D.

Est ea quæ fit in partibus erysipelatosi per amplas phlyctænas abortas in partibus ambustis, in gangrænosiss & anthrace affectis, demum à vesicatoriis appositis; ea verò solam epidermidem à cute femovet. Ea exigit res solventia anodyna, ut decoctum florum sambuci; in casu vesicatorii butyrum, ceratum; in gangræna decoctum kinkinx, &c.

LXVI. CONTUSIO; *Meurtrissure.*

Est textus carnosus, potissimum infra cutem, ruptio per minima puncta & vasorum contritio ecchymoma sæpius inferens. Fit à corporibus obtusis partes molles cum impetu ferientibus, quæ, licet cutim, ut pote tenuissimam, solvere non valentes, carniarum subjectarum molliorum textum lacerant & destruunt, unde effusio cruoris in textu cellulari, dolores obtusi, inflammationes sypstrophicæ, suppurationes aut gangrænx.

1. *Contusio universalis.* A.

Ea est quæ fit à lapsu ex alto, à ruina domus vel mineræ corpus obruentis, à magnis ponderibus mollibus ex alto corpus obruentibus. Requiritur quies, potus diluens, phlebotomiæ pro viribus repetitæ, involutio totius corporis in pelle ovis vel bovis recens excoriati, diætæ tenuis.

2. *Contusio partialis. D.*

Periculosior est quæ epigastrio, abdomini infertur, quæ pectori, etiam si nulla fractura illata sit; rumpuntur enim quandoque vasa sanguinem intus fundentia. Requiritur phlebotomia, fomenta ex oxycrato calido, potus ex decocto florum sambuci, chamæmeli, sero lactis mellito; diæta tenuis; deïa ad resolventia fortiora deveniendum, ut cataplasma ex parietaria contusa cum aqua vitæ, vulnerariâ, &c; intus infusum ex vulnerariis herbis.

LXVII. FRACTURA; *Fracture.*

Est separatio violenta & mechanica ossis in fragmenta invicem non coherentia.

Si enim ossa longitudinali rima dehiscant, alterutro verò extremo sibi mutuò cohæreat residuum ossis, fractura propriè non dicitur, sed fissura.

Portentosa vis requiritur ad frangenda ossa secundum axim compressa; verùm si osse ipso, tanquam veste commodo, utamur, appposito hypomochlio, vel inflicto ictu contundente, maximè verò si corpus hominis cum impetu feratur in extremum ossis prælongi, ut tibiæ, cruris, quo tanquam veste utatur, inde fractura facilè sequitur.

1. *Fractura scindens; Fracture tranchante. D.*

Ea est in qua ossis fragmenta sunt pauca & non contrita, sive sit transversa, sive obliqua quæ periculosior, sive fiat ab ictu corporis secantis, contundentis, sive à globis plumbeis vi ignis explosis & artus nitide secantibus, quæ ultimæ fracturæ, utpote complicatæ cum vulnere sclopetario, hujus vulneris prognosim sequuntur.

2. *Fractura atterens; Fracture avec fracas. D.*

Est ea quâ ossa in minima fragmenta quasi commolita sunt & comminuta, ut accidit cum à plaustro onusto fibræ conteruntur.

Fractis ossibus artuum, si eorum extrema è loco suo dimota fuerint, musculi, vi sua elastica retracti, partem fractam attrahunt, distorquent, artum decurtant; periosteum, vasa, membranas vicinas mirè dilacerant hæc ossa per vim distracta; hinc dolor atrox, inflammatio, pyrexia, convulsio, pervigilium; in capite verò morbi convulsivi, soporosi; in pectore orthopnoea, pleuritis, malaque alia pessima, dolorificas etiam operationes exigentia, quæ apud Authores aptos inquirantur.

LXVIII. FISSURA; *Fêlure.*

Est separatio ossis in duas partes rima tantùm diffitas, & alterutro saltem extremo cohærentes.

Ea potissimùm locum habet in ossibus laminatis, ut cranio, & est cum vel sine ossis fissi depresso, cum majori vel minori hiato, cum majori vel minori cerebri commotione; inde verò morbi capitis dirissimi, de quibus *Chirurgica scripta* consulantur; periculum verò vel à commotione cerebri vel ab extravasatione cruoris dependet potissimùm. Vide *operationem trepani.*

LXIX. RUPTURA; *Rupture.*

Est tendinum vel ligamentorum aut cartilaginum solutio, vel vehemens distractio, cum vel sine exarthremate.

Sic rumpuntur tendines Achillis in vehementi saltu, ligamenta articulorum in exarthrematis fracturâ; ligamenta vertebrarum; cartilagine acetabulum in articulis efformantes; membranæ aponeuroticæ calyptram circa caput articulare efficientes; ea omnia morbos extus sensibiles procreant; sed præterea ruptis ligamentis viscera colligantibus, uterum, lienem, hepar in sua sede firmantibus, morbi interni cognitu difficiles excitantur.

LXX. AMPUTATURA, Ill. Linnæi Gen. 241. *Coupure.*

Est solutio continui in partibus tum mollibus, tum ossis, cum artûs, articuli vel partis totali separatione à residuo trunco; vocatur extirpatio si de mamma, teste, carcinomate agatur; amputatio verò est operatio qua fiunt hæc vulnera vel hæ fracturæ quas Amputaturas vocamus.

Vana est spes agglutinandi partes detruncatas, nisi de dentibus avulsis quæstio sit, licet insitio partium plurimarum in plantis, digitorum in avibus succedat. Superest ut sanguifluxus sistatur compressione, boleto igniario, linteo carpto appresso, ligaturis; ut inflammatio dolorque arceantur victu tenui, situ commodo, phlebotomiis, potu antiphlogistico; & ut cicatrix concilietur.

LXXI. ULCUS; *Ulcère.*

Est partium mollium erosio purulenta, cute profundior, cum pure ichorofo vel utcumque vitioso.

Differt à vulnere suppurante, cujus pus forte sine ulla erosione aut dissolutione solidorum fit, aut nullo vitio inquinatum est, sed album, spissum, blandum & cicatrici accelerandæ aptum, quippe quod granulatæ carnis incrementum juvat & ab aëre tutatur; ulceris verò liquor est vel tabum, vel ichor, vel pus acre, fœtens, rodens, quod ut plurimùm à cacochymia sanguinis fovetur. Ulcus vel in corpore cacochymico, vel à vulnere

neglecto male curato, vel ab apostemate aperto procedit, vel suppletur caro exesa ab excrescentiis fungosis, vel saltem fundus amplius definit in orificium amplius, & in hoc discrepat à sinu, fistula, &c.

Ulcerum species juxta *Heisterum* sunt ulcus caccœtheum, callosum, cancrosum, dysepuleton, erysipelatosum, fistulosum, putridum, scorbuticum, serpiginosum, venereum, verminosum, &c; quibus addit cutaneum & superficiale quod exulceratio est, & ulcus fascinatum ac magicum de quorum realitate dubitare licet.

LXXII. EXULCERATIO; *Exulceration.*

Est ad ulcus quod exoriatio ad vulnus, vel est exoriatio ulcerosa suppurans; unde patitur differentias easdem ac exoriatio, & easdem species ac ulcus.

LXXIII. SINUS; *Clapier, Sinus.*

Est cavitas ulcerosa, cujus fundus amplius, sæpe multiplex, definit in angustum orificium.

Fit non rarò ex pure difficilè exeunte, quod partium motu pressum, juxta textum cellulosum, vicinarum partium intercapedines penetrat. Ut verò sanetur sinus mutandus est in ulcus patulum.

LXXIV. FISTULA; *Fistule.*

Est cavitas ulcerosa, sinuosa, cujus parietes callosi sunt ut plurimum, aut fundus ad os cariosum, arthrocace corruptum, pertingit; parùm differt à sinu, & ut sinus, in ulcus mutanda est, ut ulcus in vulnus mutandum ut sanari queat.

LXXV. RHAGAS; *Gerfure.*

Est solutio continui sicca in partium marginibus, ut in labris, papillis, podicis, vulvæ marginibus: differt ab ulcere defectu puris & ichoris. Aliæ rhagades sunt congenitæ, ut Rhagas lagoonoma, vulgò *bec de lièvre*: aliæ ulcerosæ, siccæ, ut Rhagas venerea; aliæ simplices, ut Rhagas à frigore quæ labiis, & rusticorum manibus pedibusque hieme accidit; nec non Rhagas ab acribus, ut accidit ancillis lixivium calidum incautè tractantibus. Dantur & Rhagades malignæ extensæ in lepra Asturienti, frambesia Americana &c.

LXXVI. ESCHARA; *Escarre.*

Est crusta sicca, mortua, fluidis solidisque corporis humani coagmentata. Si pars quædam cauterio actuali vel potenciali comburitur, ea pars sicca, dura, aspera, sensûs & vitæ expers, propriè *Eschara* dicitur, quæ grisea à lapide infernali, argentei coloris à butyro antimonii, nigra à plumbagi-

ne, igne evadit; ejus lapsus est opus naturæ, quæ suppurationem partium suppositarum excitat, juvatur autem cerato Galeni, butyro, & similibus. Verùm Escharæ nomen etiam extenditur ad fibras & filamenta, laciniasque membranarum in ulceribus mortuas, ad crustas siccas, nigras, quæ vario- læ, pustulis, herpetibus, lepræ, aliisque similibus exanthematicis superve- niunt.

LXXVII. CRIES; *Carie.*

Offis suo periosteo denudati decoloratio, asperitas, exfoliatio & subsequens fragilitas ac erosio *Caries* dicitur, cujus varii gradus hac definitione conti- nentur; Caries enim incipiens se prodit periostei separatione, colore offis albo, semipellucido, dein nigricante, odore foetidissimo; Caries verò per- fecta ichoris foetidi exitu, fragilitate teredinosa, asperitate & excavatione ulcerosa determinatur. Dividitur Caries in ficcam, quæ diutissime & in dentibus sine foetore & dolore permanet, & in humidam quæ citius pro- greditur, os excavat, & ichorem foetidum non sine dolore emittit. Caries incipiens est offis necrosis, progrediens est offis ulcus. Laminarum ossea- rum, quæ mortuæ sunt, separatio per squammas facta *exfoliatio* dicitur; mortuarum squammarum à vivis separatio, opus naturæ & artis, Cariei cu- rationem absolvit. Ars utitur causticis, scalpris; & cum os cariosum facile ab aliis auferri potest, ut dens cariosus, articulus, ea extractio vel ampu- tatura promptius est auxilium. Caries dividitur in puram, syphiliticam, scor- buticam, scrophulosam, &c.

LXXVIII. ARTHROCAE. *Epine Venteuse.*

Est ulcus medullæ ossium, sæpius in epiphyseis, cum carie, exostosi & dolore: quia pueris rachiticis scrophulosisque sæpius accidit *Pædarthrocæ* dicitur, & ob dolorem ac tumorem intus cavum *spina ventosa* Latino-barbaris vocatur. Arthrocæces tot sunt species quot exostosium & carierum; dantur scilicet puræ, venereæ, cancrofæ, variolosæ, scorbuticæ, rachiticæ. Vide *Clar. Petit maladies des os*. Dolor nunc pendet ab exostoseos acumine, nunc à periostei interni erosione.

Brevissimam tum plagarum, tum quorumvis vitiorum, synopsis trade- re fuit animus, non verò eorum diagnosim, species, prognosim, & curam docere, quod vastum opus exigeret; vitia enim respicimus tantum tanquam principia elementaque & symptomata diversorum morborum, de quibus in Classibus sequentibus sumus solliciti. Qui plura voluerint illi eximia *Pe- titi, Platneri, Garengot, Heisteri, Ludwigi* opera Chirurgica consulant.

CLASSIS SECUNDÆ SYNOPSIS.

F E B R E S.

CHARACTER. Syndromes frigoris, successivique caloris cum artuum debilitate & pulsûs vi adauctâ, sæpè quoad frequentiam.

ORDO I. CONTINUÆ. *Pyrexia semel crescit, & semel decrescit in decursu ægritudinis.*

- I. **E**PHEMERA, *fièvre éphémère*, decursus ægritudinis intra dimidiam septimanam absolvitur. Vigor morbi subito accedit.
- II. SYNOCHA, decursus intra septimanam, incrementum successivum.
- III. SYNOCHUS, *synoque*, decursus intra duas saltem septimanas, pyrexia major.
- IV. TYPHUS, *fièvre maligne*, decursus ad tres septimanas & ultra, pyrexia nulla, aut exigua, debilitas maxima.
- V. HECTICA, *fièvre lente*, decursus ultra mensem, pyrexia exigua, debilitas parva.

ORDO II. REMITTENTES. *Pyrexia pluries in decursu morbi crescit & decrescit, non omninò recedit, typus sæpè confusus.*

- VI. AMPHIMERINA, *amphimerine*, remissio quotidianæ typum servat, frigus in paroxysmis.

- VII. TRITÆOPHYA , *tritèophie* , remissionis typus tertianarius , frigus ferè nullum.
 VIII. TETARTOPHYA , *quarte continue* , remissio quartanæ typum servans.

ORDO III. *INTERMITTENTES. Pyrexia pluries in decursu ægritudinis deserit & recurrit cum intervallis lucidis.*

- IX. QUOTIDIANA , *fièvre quotidienne* , accessus similes quolibet die accidunt.
 X. TERTIANA , *fièvre tierce* , accessus similes alternis diebus revertuntur.
 XI. QUARTANA , *fièvre quarte* , accessus similes duobus interpositis diebus redeunt.
 XII. ERRATICA , *fièvre erratique* , accessus similes distantes ab invicem pluribus quàm quatuor diebus , aut typi omnino incerti.

CLASSIS II. THEORIA.

MORBI FEBRILES, seu FEBRES.

1. **G**RÆCIS pyreta (& pyretica nosmata); *Latinis* febres ; *Anglis* fevers, agues ; *Hispanis* fiebres, calenturas ; *Germanis* Fiebers ; *Italīs* Caldezze , febbre ; *Morbi critici Ill. Linnæi*.

2. *Ægri Græcè* pyretontes, pyreticoi ; *Latinè* Febrientes, febricitantes ; *Anglicè* Feverish ; *Hispanis* achacosos de calentura ; *Germanis* fieberbafftig ; *Italīs* febrosi.

3. Etymologia febris & febriculæ à *ferveo* , incalesco , vel à *februo* expurgo ; nomina tamen Græca , Hispanica & Italica ab igne & calore potiùs derivantur.

Febres sunt duæ ferè tertix omnium qui sunt morborum partes. *Sydenham*.

4. Character ; vires pulsûs respectivè ad vires artuum adauctæ , ut plurimum verò pulsûs solito frequentior cum virium voluntati subditarum imminutione. Vires autem pulsûs adaugentur in ratione magnitudinis & frequentix duplicatæ conjunctim. Vires verò artuum eò minores sunt , quò tardius , rariùsque , ac quò pauciores , vel minores simul artus moveri possunt. Datur itaque febris quoties 1° viribus artuum iisdem permanentibus vires vitales cordis , & arteriarum , maximè quoad frequentiam , intenduntur ; 2° Viribus artuum imminutis , vires vitales eadem permanent , modò nec sopor , nec anæsthesia , seu insensibilitas artuum adfit ; sopor enim & paralyfis impediunt ne vires artuum voluntati subditorum exerceanter ; 3° Viribus artuum adauctis , vires pulsûs augentur in majori ratione , ut accidit in phrenitide ; 4° Viribus artuum imminutis , vires vitales intensiores evadunt , aut eadem perstant ac in statu sano , vel demùm in minori ratione decrescunt. *

H h 3

Histo-

* Signum febris pathognomicum est pulsûs alteratio , cum dolorificâ totius corporis speciali lassitudine , subitâque arbitrarij

motûs imbecillitate ; *Bianchi Hist. hep. p.* 347.

Historia Generalis.

5. Initio frigus, horror, pallor, pulsus exilis, fitis, carebaria, &c. in augmento & statu calor, fitis, virium prostratio, siccitas, anxietas: in declinatione, sudor humidus mitior, urinæ subrubræ, sudor.

6. Symptomata 1° in *functionibus liberis* intellectûs & motûs; *lassitudo* corpus occupat & lecto prostermit, maximè in continuis & exacerbantibus acutis, nec non in intermittentiis accessibus. *Situs* eò magis horizontalis, supinus & immobilis, quò vires artuum magis prostratæ; hinc febrientes abstinent lubentiùs à negotiis, loquela, gestu, *motu* totius, nisi anxietas urgeat; luce vivida, sonis validis, attentione *defatigantur*; stantes vacillant, tædio, & *fastidio* assuetorum laborant, languent vires animi in studendo, ratiocinando: caput sæpè vertiginosâ gravitate, cephalalgîâ, imò in statu acutorum, delirio, agrypniâ tentatur.

8. 2° In *functionibus naturalibus* appetitûs, pulsûs & respirationis; *fames* evanescit in continuis & exacerbantibus, nec non in intermittentiis accessibus, imò accedit carniûm, jusculorum, salitorum fastidium; *siis* verò intenditur, & crescit cum morbo, nisi caput delirio vel sopore tentetur; *Venus* filet, vinum, tabacum, cupiditæ fastidiuntur; *pulsus* ab initio ad finem frequentior solito, nisi delirio, vel comate, aut simili affectu caput tentetur, ut in malignis; initio exilis, & quandoque intermittens perstante frigore, atque tunc cardialgiæ, nausæ imminent, in statu verò plenus & validus, pulsationibus distinctis, si plethora desit, secûs confusus; in fine mollis, minor. *Respiratio* in frigore difficilis, brevis, semper frequens, eodem prorsus tenore quo pulsus increfcens quoad numerum & magnitudinem, ita ut ex illa, ut ex pulsu, febris possit dignosci.

9. 3° In *excretionibus*; saliva deficit, arefcunt fauces, fistulæ, ulcera exsiccantur, urina in frigore emissa limpida, ast in declinatione pauca, rubra, fervida, & in intermittentiis lateritia, seu quasi lateribus rubris pulveratis turbida; perspiratio in frigore parca, in calore magna, sudor in fine copiosus, post certas synochos & tritæophyas olidus.

10. 4° In *qualitatibus*; cutis ineunte febre, aut accessu ficca, pallida, scabra, venæ nullæ in frigore febrili, capilli cum rigore rigiduli, seu horripilatio, annuli digitorum laxiores; frigus cum rigore & in accessu tremulâ maxillarum, artuum, saltem cutis concussione, unguium livore, apicis digitorum corrugatione; labia, palpebræ pallent, lingua in putridis pallet, alba, vel flava; in malignis lingua & dentes ac labia etiam nigro, sicco muco obducuntur, & tunc odor foetidus, putris proprius exhalat. Oculi in acutorum vigore splendent, in gravissimis & pertinacibus febribus extinguuntur; calore accedente genæ rubent, labiaque: cutis turgidula, mollis evadit; annuli strictiores videntur, venæ turgent, pili flaccescunt, calor sensim crescit & intenditur usque ad gradum 32um, imò æstate ultra 36um, si thermometrum

trum manu contineatur; non crescit tamen eâdem ratione qua pulsuum numerus intra datum tempus.

11. *Febris* est innati caloris mutatio, vel declinatio ad statum præter naturam, pulsibus vehementioribus, ac crebrioribus redditis. *Galen. finit. med. p. 146.* Hæc definitio febres algidas æque ac ardentes complectitur, unde sine ratione à Neotericis rejecta; congruit apprimè cum *Boerhaavianâ* quæ horripilationem, deinde calorem cum constanti pulsûs velocitate concurrentes statuit, *aphor. 563*: velocitas enim pulsûs est vehementiæ simul & frequentiæ comes, ita ut alterutrâ crescente, modò non tantumdem decrescat altera, velocitas intensior sit; nostra verò nihil ab illis detrahit, sed tantum priores restringit.

12. Si cum *Sennerto* contendas febrem esse caloris naturalis in igneum mutationem, non te movebit difficultas à febribus algidis desumpta, cum in illis, si non extûs, saltem intûs calor sit, ultra modum adauctus, adeoque definitiones antiquæ sine jure à Neotericis exhibitatæ sunt.

Theoria Februm.

13. Ab unâ eademque origine promanant vires tum liberæ, tum naturales; priores artubus voluntati subditis, posteriores cordi & pectori potissimum prospiciunt; ambæ respondent energiæ facultatum animæ, ejusdem libertati scilicet & naturæ, quæ in eundem finem conspirant, nec invicem pugnant, quandiù perfectissima sanitas est, tum physica, tum moralis; ambæ quantitati fluidi nervei, quod facultatum instrumentum est, ejusque velocitati duplicatæ proportionem respondent.

14. In sanitate facultas non nisi exiguam virium suarum partem diversis organis, tum liberè, tum naturaliter erogat, nunc quidem eidem musculo majorem, nunc minorem, prout usus & necessitas agendi videtur exigere; & quoniam cordis & respirationis motus sunt semper necessarii noctu ac interdiu, satis æquabiliter ipsis vires tribuuntur, unde maximum dispendium; ast artubus, quorum actio ad vitam actualem non est semper necessaria, non nisi interdiu ad labores & exercitia interpolata vires erogantur, atque cum eorum actiones sunt maximæ, vires sunt ut eorum moles, demonstrante *Borello*; non autem accidit, nec opus est, ut omnes simul agant muscoli in toto corpore, licet in labore maxima eorum pars agat: quænam verò sit potentia absoluta musculorum omnium, qui simul agunt in operariis per duodecim horas quaque die laborantibus, residuas verò somno, pastui & quieti impendentibus, docent *Illustriff. Dan. Bernoulli* * experimenta; ea scilicet æqualis est proximè ponderi pedis cubici aquæ singulis secundis ad unius pedis altitudinem elevatæ per horas duodecim continuato labore.

15. Po-

* *Bernoulli Hydrodyn. pag. 199. D. Euler* judicat hominis vim eam esse qua horizontaliter procedendo possit 60 lib. gesta-

re velocitate sex pedum quovis secundo. *Mem. de l'Acad. de Berlin 1752. pag. 163.*

15. Potentia verò absoluta cordis, quod singulis secundis unciam unam & semissem sanguinis ea velocitate emittit ex sinistro ventriculo, ut ascendat intra tubum verticalem ipsi aortæ aptatum ad pedes septem & semissem, æqualis est ponderi quadragesies minori, si per dimidium diem cor tantum ageret; adeoque cum labor ejus duplo longior sit, ejus absoluta potentia est ad musculorum in operariis liberè agentium potentiam absolutam, seu laborem, ut 1 ad 20; calculum inivit, & benignissimè communicavit *Ill. Bernoulli.*

16. Vis est causa, seu ratio sufficiens actionis actualis, adeoque vis æstimanda est ex pondere ducto in spatium dato tempore percursum, non habità ratione durationis laboris; quæ ultima consideratio vim à potentia absoluta distinguit; atque ex hoc sequitur vim cordis esse ad vim musculorum voluntati subditorum in statu sano uti 1 ad 40; vires enim ex effectibus actualibus æstimantur, & effectus sunt ut 1 ad 40, ut mechanices gnari intelligent.

17. Jam verò vis, quam cor sanguini imprimit, distribuitur in omnes arterias in ratione quantitatis sanguinis eas simul trajicientis, adeoque in ratione earum orificiū ad eandem à corde distantiam: datur itaque ratio constans inter vires cordis, & vim cujusvis arteriæ datæ, ut radialis quæ in carpo exploratur, atque ex vi arteriæ radialis de vi cordis judicamus.

18. Tunc optimè valemus, cum omnes functiones lætè & constanter exsequimur, maximè verò cum proprium corporis pondus in ipsis locis acclivibus ascendendis non persentimus, ut monet *Sanctorius*; itaque ex sensu levitatis propriæ, & ex gradu facilitatis ad ascensum scalarum, virium liberarum integritatem, seu propriè loquendo valetudinem nostram metimur; atque quò majus est onus gestatum, majorque simul gestandi hujus facilitas, eò facultas liberis motibus dicata major est.

19. Hinc patet cuique Medico primum esse judicare num in dato homine, cujus pulsus sanus & vires liberas assuetas novit, tum usu, tum analogiâ, vis pulsus sit in majori ratione ad vires liberas, quàm in statu sano; quod quidem per approximationem tantum possumus exsequi, & in his uti geometrica præcisio non obtineri potest, ita non est necessaria ad praxim.

20. Vis pulsus est ut vis sanguinis in arteriam pulsantem projecti, & ea ut vis totius sanguinis è corde ejecti; vis verò sanguinis è corde ejecti est, ut orificiū cordis sectio per quadratum velocitatis sanguinis multiplicata; verum quadrata velocitatum sunt, ut altitudines ad quas fluida possent motu sursum converso assurgere, aut quod eodem recidit, ut altitudines ex quibus delapsa censentur, ut eam quam obtinent velocitatem acquirant, si nulla foret ex parte medii trajiciendi resistentia; ergo vis sanguinis ex dato orificio in aërem emissi est, ut altitudo ad quam potest attingere.

21. Sectâ arteriâ temporali in homine sano adulto, sanguis ad septem pedes regios supra cor ascendere valet, ut docent experimenta hæmæstatica, sed velocitas sanguinis ex eâ altitudine delapsi & horizontaliter effluentis est
cir-

circiter æqualis 20 pedibus intra secundum, ut docet Hydrodynamica; ergo velocitas totalis quam sanguis è cordis sinistro ventriculo profluens potest concipere, est circiter 20 pedum in secundo.

22. In statu sano velocitas sanguinis per vas quodlibet, ut per venam brachii datam & æqualiter pertusam, est in eadem semper ratione ad velocitatem sanguinis aortam trajicientis, ita ut eâ crescente crescat altera, decrescendo decrescat; ergo velocitas sanguinis phlebotomiâ emissi, abstrahendo ab affrictuum inæqualitate, est mensura virium cordis, cum saltus sanguinis est constans.

23. Velocitas sanguinis resistentias superantis, aut intra vasa fluentis multo minor est ejus velocitate, quam intra aërem potest conservare; prior *actualis*, altera *virtualis* nuncupatur; & quoniam verisimillimum est sanguinis velocitatem in aortâ non esse actu majorem semipede intra secundum, velocitas actualis est ad virtuales ut unum ad 40.

24. COROLLARIUM I. Detractâ mole sanguinis antecedentis, citra toni cordis imminutionem, velocitas actualis sanguinis crescit in minori ratione quàm subduplicatâ resistentiæ imminutæ; velocitates enim fluidorum moles inæquales promoventium sunt ut radices illarum massarum inversè; verum quoniam non potest detrahi sanguis, quin moles per aortam fluxura, seu ex orificio cordis egressura, minuat, cumque velocitas sit cæteris paribus eò major quò moles sanguinis major è corde per orificia ejus tendinosa & constantia egreditur, velocitas actualis crescere debet in paulò minori ratione quàm est radix massæ sanguinis superfluitis ad priorem massam.

25. COROLLARIUM II. Liquidiori factâ mole sanguinis, vel imminutâ ejus visciditate per diluentia, calida, attenuantia, velocitas actualis sanguinis crescit in minori ratione quàm subduplicatâ visciditatis decrescens: visciditas enim est resistentia moli movendæ analogâ, adeoque idem valet ratiocinium quod prius. Utrumque verò docet experientia.

26. COROLLARIUM III. Dilatatis orificiis minimarum arteriolarum, velocitas sanguinis actualis crescit in minori ratione quàm subduplicata orificiorum. Magnos affrictus patitur sanguis arteriosus, dum orificia ultimarum arteriolarum superanda habet, ut patet experimentis hæmæstaticis *D. Hales* (*exper. 9, & pag. 249,*) atque eadem lege fluit, ac si summa horum orificiorum foret vigesima circiter pars orificiû aortæ. Notum autem est ex hydraulicis quòd magis deficiat effluxus ex parvo orificio quàm ex magno, id est major sit defectus in ratione diametrorum inversâ, (*Mem. de l'Acad. R. des Sc. Carré 1705.*) ita ut orificium, cujus diameter est 26 linearum, duplum aquæ effundat ejus, cujus orificium est 20; licet orificia, adeoque effluxus, abstrahendo ab affrictu, debeant esse invicem ut 708 ad 400, non ut 2 ad 1: hinc sequitur quòd si orificiola arteriolarum crescant ut 4 ad 7, effluxus crescant in majori ratione, seu ut 1 ad 2, adeoque velocitas sanguinis in arteriarum truncis major evadat.

27. Quoniam quò difficilior est transitus sanguinis per vasa minima, eò

pressio quam exercet adversus parietes arteriarum magis accedit ad totalem pressionem, (*Hæmastatique pag. 250.*) atque arteriarum tensio & renitentia est hujus pressionis mensura, ex hac tensione æstimare possumus resistencias sanguini oppositas, atque sub iisdem resistentiis vis cordis est proportionalis quadrato magnitudinis arteriæ, & frequentię pulsûs in se invicem ductis, quod sic probari potest.

28. Ut sanguis à corde emissus arterias duplo magis diducat, necessum est ut duplo majori copiâ intra datum tempus è corde exeat; verùm quoniam orificia arteriosa cordis sunt tendinea & vix mutabilia, sanguis illa trajiciens debet gaudere duplo majori velocitate, adeoque ex principiis hydraulices vi quadruplo majore projici; jam si pulsus sit duplo frequentior solito, quæ ejectio perficiebatur in uno secundo, perfici debet in semisecondo, seu in tempore duplo minore quàm supposuimus; sed ut eadem sanguinis quantitas per orificium idem ejiciatur duplo minori tempore, seu duplo velocius, illud debet vi quadruplo majore projici, adeoque ut ejiciatur frequentius, vis debet intendi in ratione duplicatâ frequentię, quod erat probandum.

29. Quandiu fluidum liberè per orificia tubi emissaria effluit, tandiu nullam pressionem parietibus vasorum infert (*Hæmast. 246.*) verùm arteriæ, quæ nullam intus pressionem à sanguine paterentur, facillimè flecti possent (ex demonstratis *Varignoni*), adeoque renitentia arteriarum est proportionalis pressionis sanguinis laterali.

30. Pressio autem lateralis sanguinis est proportionalis quadrato velocitatis respectivæ, seu quadrato excessûs velocitatis sanguinis subsequenter supra velocitatem antecedentis, adeoque arteriarum renitentia huicce quadrato proportionalis est.

31. COROLLARIUM. Si itaque eadem datâ arteriæ magnitudine & pulsûs frequentiâ, ejus renitentia sit duplo major, actio respectiva columnarum sanguinis duplo major est: si quadruplo major sit velocitas respectiva, sexdecuplo major est, &c.

32. COROLLARIUM. Velocitas respectiva est, ut differentia velocitatum; si itaque velocitas sanguinis antecedentis sit eadem, & tamen renitentia arteriarum quadruplo major, necessum est ut velocitas sanguinis subsequenter sit duplo major, adeoque ut vis cordis quadruplo major evaserit (*Hæmast. 216. Pr. 21.*) Vires itaque cor contrahentes, si eadem sint ex parte sanguinis antecedentis resistentiæ, & eadem velocitas absoluta, sunt ut renitentię arteriarum.

33. COROLLARIUM. Vires itaque cordis sunt in ratione compositâ ex duplicatâ magnitudinis ac frequentię pulsuum, atque simplâ renitentię arteriarum, modò eadem sit in subsequenteribus vasis libertas, adeoque virium vitalium ad vires artuum liberæ ratio cognosci potest.

34. *Frequentia* pulsûs est numerus pulsationum intra datum tempus, qui vulgò solito major censetur, nisi expressè moneatur. Numerus verò pulsuum intra minutum diversus est pro diversitate ætatis, temperamenti & tranquillitatis;

litatis, etiam in statu sano. Sic infantibus pulsus est frequentior quàm adultis, biliosus quàm pituitosus, recens postis quàm jejunis, pathemate vel exercitio agitatus quàm animo & corpore pacatis. Apud me horis matutinis, jejunum, & tranquillum, ab annis ferè quindecim, pulsat arteria 72 vicibus intra minutum; datur itaque in his circumstantiis numerus pulsuum satis constans.

35. Si fumantur in quolibet ætate numeri pulsuum medii hominum ejusdem altitudinis, illi numeri sunt inversè, ut radices biquadratæ cuborum longitudinis corporis: *Robinson animal æconomy, pp. 14.*

Anni ætatis.			14	12	9	6	3	2	1	$\frac{1}{2}$	0	
Longitudines corporum in pollicibus.	72	68	60	55	51	46	42	35	32	28	25	18
Numeri pulsuum ex observatione.	65	67	72	77	82	90	97	113	122	126	137	150 6. die
Numeri pulsuum ex theoria.	65	68	74	79	84	91	97	111	119	132	144	184

36. COROLLARIUM. Inde sequitur frequentiam pulsuum esse in diversis subjectis in minori ratione quàm inversâ longitudinis corporum; nam puerorum pulsus non sunt tantò frequentiores pulsibus virorum, quanto pueri virorum longitudine superantur, etenim 18 : 72 :: 65 : 260: cui numero respondet tantum 150.

37. In diversis animalibus vis cordis est in ratione compositâ ex quadruplicatâ diametri cujusvis homologæ animalis, & ratione inversâ temporis quo cor contrahitur. *Jurin. Transf. Phil. de vi cordis humani, Theor. V.*

Vis enim est ut factum ex pondere ducto in ejus velocitatem; verum velocitas est ut spatium quod cordis parietes percurrunt in sua contractione divisum per tempus intra quod percurritur; atque illud spatium in diversis animalibus est ut diameter homologa cordis, majus scilicet in corde majori, minus in minori; moles autem ut cubus diametri homologæ, adeòque vis est in ratione directâ quadruplicatâ diametri & temporis ad contractionem impensâ inversâ, conjunctim: quod erat probandum.

38. Illa propositio innititur principio ab omnibus admissio, scilicet homines & animalia ejusdem generis, eorumque partes in quovis genere esse corpora similia, quorum itaque omnes diametri homologæ eandem servant proportionem, modò recens natos & deformes excipiamus.

39. Quantitas sanguinis quæ per ultimas arteriolas in venas transire potest, minor est quantitate, quàm à cordis contractione deberet expectari, nisi sanguinis antecedentis & parietum vasorum obstaret resistentia.

40. Etenim tota vis contractiva cordis impenditur partim in dilatandis arteriarum tubis, partimque in promovendo sanguine: *Jurin. Theor. III.*

41. Atque motus qui in systole cordis communicatur sanguini præcedenti, est ad motum tunicis arteriarum communicatum, ut tempus systoles ad tempus diastoles: *Jurin. Theor. IV.*

42. Verùm in statu sano, ut multiplici observatione videre mihi contigit, tempus diastoles cordis, ejus systoles temporis æquale est, adeoque dimidia pars virium quas cor in contractione suâ exerit in arteriarum tunicis diducendis, altera verò pars in sanguine promovendo, usque ad ventriculum cordis alterum, absumitur.

43. Quantitas verò actualis sanguinis per arteriolas fluentis, seu ejus transfluxus actualis, non est nisi circiter vigesima pars transfluxûs possibilis & virtualis, seu qualis foret ablatis omnibus resistentiis: *Hæmastat. pag. 218 n°. 27.*

44. Sanguis itaque à corde projectus est intra majores arterias tam coactus, ac pressus, quàm si transfret ex tubo vigesies latiori in angustiorem, licet reapse ex angustiore in latiore transeat.

45. Pressio itaque lateralis arteriis illata à sanguine est ad pressionem totalem, seu maximam possibilem quam à data vi cordis possunt arteriæ sustinere, ut 399 ad 400: *Hæmast. pag. 249 n° 105.*

46. Si obstructione, visciditate, constrictione, aut quovis modo transfluxus actualis sanguinis per minima vasa duplo minor evadat, quàm in statu sano, pressio lateralis erit ad totalem ut 1599 ad 1600. Si verò is transfluxus sit ad sanum ut 2 ad 3, pressio lateralis erit ad totalem ut 3599 ad 3600, (*Hæmast. pag. 250 n° 108.*) eadem vi cordis superstite.

47. Status *permanens* dicitur, quandiù intra datum tempus sibi æquales sunt pulsuum numeri, altitudines, & tensiones; in hoc statu sanguinis æqualis quantitas in quâvis alvei arteriosi & venosi sectione circulatur.

48. Obstructis seu imminutis ultimis arteriarum orificiis, vires necessariae ad cordis contractiones, sub iisdem velocitate & frequentia producendas sunt inter se, ut quadrata orificiorum superstitum inverfè (*Hæmast. p. 312*). Si itaque summa orificiorum in arteriis obstructis sit ad summam in statu sano, ut unum ad duo, atque eadem quæ prius sit cordis contractio quoad altitudinem & frequentiam, vis cordis quadruplo major evasit.

49. Obstructis quoad dimidiam partem ultimis arteriis, ut solitam magnitudinem servans pulsus frequentior evadit, vis cordis contractiva adaucta est in ratione compositâ ex duplicatâ inverfâ orificiorum superstitum, & directâ numeri pulsuum intra datum tempus: *Hæmast. pag. 309 n° 69.*

50. Obstructis arteriis, vis cordis necessaria ad hoc, ut pulsus magnitudo major evadat, est in ratione composita ex orificiorum superstitum duplicatâ inverfâ, & duplicata plenitudinis, seu magnitudinis pulsûs: *Hæmast. p. 315 n° 93.*

In praxi sufficere perspecta habere principia à *Cel. Jurino in Transf. Phil.* tradita, quæ fortè pluribus intellectu faciliora videbuntur, & hæc sunt.

51. Quoties pulsus fit celerior, (frequentiam cum celeritate confundit auctor,) aut minuitur resistentia, aut potentia cordis augetur, aut minor solito sanguinis copia singulis vicibus ex corde exprimitur.

52. Si pulsus solito tardior fiat, (rariorem intelligit,) necesse est ut vel augeatur resistentia, aut potentia cordis minuatur, aut major sanguinis moles è corde ejiciatur.

53. Auctâ resistentiâ, vel necessariò pulsus retardatur, vel augetur cordis potentia, vel solito minùs sanguinis è corde exprimitur.

54. Imminutis cordis viribus, vel minuatur necesse est resistentia, vel pulsus tardior fiat, vel minus sanguinis è corde exprimitur.

55. Auctis cordis viribus, vel augebitur resistentia, vel pulsus accelerabitur, vel plus sanguinis è corde ejicietur.

56. Imminutâ mole sanguinis è corde projecti, vel acceleratur pulsus, vel cordis vires minuuntur, vel augetur resistentia.

57. Auctâ sanguinis è corde ejeti copiâ, vel pulsus tardior fiet, vel augebitur cordis potentia, vel resistentia minuetur.

58. Tota vis ad singulam cordis contractionem impensâ absimitur in ipsâ systole, & subsequenti diastole, tum ad sanguinem promovendum ad cor usque, tum ad arterias dilatandas. In arteriis enim vis sanguinis est duodecies major quàm in venis; verùm sanguis confluens in auriculam dextram, velocitatis suæ superstitis maximam partem amittit; nam auriculæ sectio transversa est triplo major orificio cavæ, adeòque velocitas in illâ auriculâ triplo minor, & vis viva in datam æqualem superficiem novies minor, proindeque ferè centies minor quàm in aortâ.

59. Quoties in omni machinatione hydraulicâ fluidum, in loco ad quem deferendum aut elevandum est, notabilem retinet velocitatem, magnum fit potentix absolutæ dispendium; nam si vis 7 pedum altitudinis sufficiat ad hoc, ut trans resistentias sanguis ad auriculam dextram devehatur, ibique habeat velocitatem minimam, requiritur vis tantò major, quò velocitatis illius notabilis quadratum majus est, nec tamen major fluidi copia transfertur; ergo magnum est potentix absolutæ dispendium: Vide *D. Bernoulli Hydrodyn. p. 168.* Repugnat autem divinæ Sapientix, quæ machinam humanam effinxit, magno virium dispendio effectum minorem producere; unde sapientissimè cavet Deus, ne sanguis magnam in auriculâ velocitatem retineret, quæ id tantum præstaret, ut cor fortiùs diducendo, ipsius contractioni resisteret.

60. Renovanda itaque vis contractiva cordis singulis pulsibus; sed quoniam in homine illud à machinâ & potentiis inanimatis fieri nequaquam potest, ut suo loco videbimus, reliquum est ut à natura peragatur. Verùm cum frequentia exigat vires solito majores, natura ad has virium impensas instituendas non nisi motivis sufficientibus induci potest. Motivum autem est intendere circulationem sanguinis ob resistentias fatiscentem, vel ob

motus musculorum necessariò adaugendam; prior necessitas datur in febribus, altera verò in laboribus immodicis, ut cursu, vociferatione, & in pathematis vividis, ut irâ, gaudio.

61. Adauctis quidem resistentiis circulanti sanguini oppositis, velocitas ejus necessariò minuitur, ni vires cordis incrementum; etenim velocitas sanguinis respondet quantitati à corde ejectæ directè, & tempori intra quod ejicitur inversè; verùm quantitas à corde ejecta est in statu permanente æqualis quantitati in venas trajectæ; cum itaque ista ob resistentias minuitur, cordis evacuationem pari passu imminui necessum est.

62. Si itaque ob vasorum obturationem, vel constrictionem, vel fluidorum viscositatem, non nisi dimidia orificiorum pars sit pertusa, datâ eâdem vi cordis, velocitas in illis extremis orificiis, quæ semper est ut radix virium prementium, erit eadem; verùm quantitates effluentes eadem velocitate per orificia inæqualia, sunt ut orificia; ergo duplo minor erit per vasa sanguinis transfusus, adeòque cor non nisi dimidiatam sui sanguinis partem intra datum tempus ejiciet.

63. Verùm docet experientia quantitatem secretionum, quantitatem motûs muscularis, adeòque omnium ferè functionum vigorem, respondere velocitati sanguinis intra limites sanitatis; cum itaque velocitas sanguinis duplo minor est, functiones omnes, calorem maximè & fluiditatem sanguinis, duplo minùs intensas esse consequens est, quo statu confusè percepto, natura debet admodum molestari, adeòque juxta sympathiæ leges, vires suas exerere, ut functionibus vigorem & sanguini pristinam velocitatem per majora vasa conciliet, simulque noxam, seu principium hujus ægritudinis removeat.

64. Illud autem per externa motûs instrumenta nequaquam præstare potest, nisi ligaturæ externæ, pressiones, frigida applicata fuerint; & tunc animalia ipsa, naturâ duce, eas noxas pro viribus & mirâ solertiâ removeere contendunt, ut videre est in animalibus vincis; verùm quoniam sæpissimè sanguis, vel humor viscidus crassus vasa infarcit; quoniam illud vitium per vasorum oscillationes, musculorum vibrationes, sanguinis subsequens collisiones, liquidi feri mixtionem, potest tantummodò corrigi, atque cum illa molimina salubria imminutâ sanguinis mole, evacuatâ primarum viarum farcinâ, abstinentiâ à motibus in hunc finem inutilibus, feliciter instituantur, natura ea omnia, vel ex his plurima sibi parat subsidia.

65. Symptomata itaque noxiæ causæ se produnt per languorem animi & corporis, functionum omnium, potissimum motûs muscularis, tarditatem, sensum gravitatis & tædii, frigus in extremis, lassitudinem, capitis gravitatem, sæpe vertiginosam; quæ omnia ex retardato sanguinis circuitu facile deducuntur.

66. Symptomata verò naturæ opitulatrici tribuenda, alia directè, alia indirectè materiam morbificam impugnant; indirectè quidem vomitus & diarrhœæ, à quibus gravissimæ febres, imò accessus intermittentium non raro ordiuntur; natura enim, hæc ejectâ farcinâ, vires harum materierum coc-
tioni

tionem impendendas utilius collocat, & sæpe fomitem morbi præcipit, deinde viribus adauctis per vasa salubrem non raro ciet hæmorrhagiam aut sudorem, unde moles movenda minuitur, & facilius feliciusque deinde per vasa provolvitur.

Directè verò obstructions referat, 1° rigore febrili, seu levibus totius cutis iteratis constrictionibus, *spasmo* fibrillari musculorum, qui ad sanguini fluorem conciliandum aptus est: 2° auctis cordis contractionibus, adeoque arteriarum pulsibus, unde sanguis viscidus, iners atteritur, & vehementius in obicem irruit, ut eum intra venulas adigat, & adigendo solvat, atteratque: 3° aucto simul calore, qui eximius est ad fluorem liquidis intertibus conciliandum infra gradum 36um Thermometri Reaumuriani, simulque felicissimè vasa obstructa diducit, laxat, adeoque fluidis pervia facit. 4° Potum per sitim & calorem imperat natura, eumque simul copiosum, frigidiusculum, subacidum, cujus ope laxantur vasa, fluida diluuntur, secretoria expediuntur, uno verbo urgentissimæ implentur indicationes.

67. Verùm quoniam ita connexa sunt corporis humani machinamenta, ut certi motus utiles cum aliis minùs ad finem utilibus jungantur, cumque in his angustiis maximi conatus sine maximis virium dispendiis, atque noxis exeri non possint, cum finis sine mediis obtineri nequeat, prout hæcæ molimina plus vel minùs necessaria sunt, natura his plus vel minus acriter incumbit, & urgentiori semper occurrens, per media utcumque noxia, noxam majorem pro viribus impugnat.

Carotides v. g. juxta aortæ ascendentes directionem in caput tendunt; cæteræ verò arteriæ statim ab eâ directione deflectunt; quandiu fluidum per truncum ramis plus vel minus obliquis terminatum lentissimè promovetur, tandiu ejus pressio lateralis æqualis est directæ; nam fluida pressa quoque versum premunt æqualiter, si lentissimè provolvantur, adeoque ramos laterales & directos eadem velocitate subeunt, ac quantitate ipsorum orificiis proportionali. Verùm si velocitas fluidi sit magna tunc temporis, more solidorum corporum, columnæ projectæ in directum fortius nituntur, & in latera non nisi repercussæ valent agere. Hoc theorema novum experimento sæpè confirmavi: tubum rectum syringæ orificio aptavi, ex cujus latere tubulus alter obliquè nascebatur; immisâ in truncum lenissimè aquâ, observavi quanta foret ex tubo recto & ex obliquo jactus longitudo; deinde verò fortius impulsò embolo, constanter observavi jactus ambos longiores quidem evadere, verùm ex tubo recto in majori ratione crescere jactum quàm ex obliquo; inde facile est deducere velocitatem sanguinis vix notabiliter adaugeri posse, quin sanguis irruat in carotides in majori ratione, quàm in cæteras corporis arterias, & in truncos rectos majori ratione, quàm in obliquos eorum ramos.

Cum itaque necessitas exigit ut cor velocius contrahatur, impossibile est quin sanguis majori impetu subeat carotides, earumque ramos quàm aortam descendentem, cum ad istam subeundam à viâ rectâ magis deflectat, adeoque plures repercussiones & inflexiones patiat, à quibus tantò ma-

gis retardatur, quò ad angulos majores & frequentius reflectitur: non mirum itaque, si in febribus acuis vasa piæ meningis sanguine turgeant in majori ratione quàm vasa cæterarum partium, ac proinde dolores capitis, deliria, sopores, aliaque mala exinde sobolescant.

68. Pluries injectâ per aortam aquâ calidâ ex eadem tubi altitudine, observavi frontem multò citiùs incalefcere aliis partibus; deinde collum, axillas, & abdomen; atque inde deducere pronum est arteriolas in fronte repentes esse fluidis magis pervias cæteris, seu minorem ipsis offerre resistentiam: sanguis ergo vividè à corde projectus illas velocitate minùs retusâ subire debet; unde calor & sudor frontis in febribus sæpiùs accidit.

69. Non potest sanguis majoribus cordis viribus in vasa minùs pervia projici, quin affricus & collisiones intendantur, quin arteriarum pulsus & tensio ac renitentia majores evadant; verùm calor est proportionalis collisioni, simulque partium tensioni, ac proinde calor intendi debet; verùm aër pulmones calefactos subsiens tantò citiùs calorem sanguinis absorbet, quò pulmones calidiores sunt, & excalefactus respirationi nocet, ut docet experientia; adeòque tantò citiùs renovari debet, ut debitum & salubre sanguini refrigerium impertiat, simulque expiratus calidum & perspirabili aëri onustum vaporem secum auferat; natura itaque hujus molestiæ medelam invenit in repetitâ sæpiùs, simulque majori inspiratione & expiratione, sine quâ circulatio sanguinis citò fatisceret; unde in febribus vigente calore respirationis major & frequentior evadit in ratione caloris adaucti. Antiqui Medici febris vehementiam ex gradu caloris æstimabant, ac constat apud eruditos *Hippocratem* manubus pectori & abdomini sparsim admotis, de febris præsentia potius quàm ex pulsu judicasse; placuit deinde Neotericis febrem ex pulsuum, intra datum tempus, numero, atque *Boerhaave* eam ex pulsus velocitate, proindeque tum frequentia, tum magnitudine conjunctim emetiri. Verumtamen quòniã definitiones nominum ipsorum recepto significatui convenire debent, cum omnes eos morbos febribus adscribant, in quibus pulsus naturali similis est, aut rarior molliorque cum summâ virium liberarum prostratione, eosque morbos febrium malignarum nomine indigent, evidens est non ex frequentia pulsuum solâ, nec ex ejus velocitate majori, febris essentiam esse repetendam, nisi velint cum *Doctore Visone*, Medico Italo, typhos seu febres malignas ex numero febrium expungere.

70. Secretiones ideò fiunt, quia moleculæ fluidorum excernendæ in lateralibus arteriolis lymphaticis admodum retardatæ possunt abripi à tubulis secretoriis, vi suctoria præditis, & illæ seligi quarum specifica gravitas horumce tuborum specificæ gravitati magis convenit, (observante *Illustriff. Hambergero dissert. de Secretionibus.*) Verùm urgente febre, sanguis majoribus cordis viribus urgetur; ergo intra ipsamet vasa arteriosa lymphatica velociùs truditur, adeòque cum fluida viribus inæqualibus hinc & inde pressa majori obsecudent, illa fluida fecernenda fluente circulationis abripiuntur, & suctionem vasorum eludunt; unde minor secretio urinæ, salivæ; succi gastrici, intestinalis, mucii narium, spermatis, quandiu vel frigore febrili

febrili coagulata hærent fluida, vel æstu febrili ultra secretoriorum vasculorum ostia abripiuntur.

Natura non potest vires cordis & pectoris diutiùs adaugere, quin virium illarum penus decrescat; cùm enim, quandiù febrilis labor perseverat, nulla vel modica fiat harum reparatio, quæ pastui, somnoque debetur, & magna simul omni momento fiat earum impensa, citò potentia motrix fatisceret, si simul ad artus & partes voluntati subditas fluidi nervei solita mitteretur copia: quod ut avertatur malum, natura quidquid est fluidi nervei in vitalibus organis actuandis impendit, reservat, & ab omnibus aliis partibus movendis, actuandis abstinet; hinc virium liberarum imminutio & successiva prostratio.

71. Verùm cùm per aliquot dies in continuis, & per aliquot horas in intermittentibus illud febrile molimen exantlavit, & sic materies morbifica sufficienter attrita, diluta, atque ad excretionem parata fuit seu cocta, tunc à labore desistit natura, tum ut vires superstites conservet, tum ut negotiis consuetis incumbat, adeoque febris accedit declinatio; mutatur scilicet fluidi nervei distributio; in organa vitalia major, & in libera minor fit, & hac anadosi inversâ sensim accedit apyrexia.

72. Verùm quoniam virium penus minor est consueto, licet virium solita restituatur proportio, non tamen solita restituitur quantitas; adeoque febre declinante, artus non consuetum virium gradum statim recuperant, quod restauratis deinde viribus integris, restitutâ valetudine, fiet. Interea laxatis à calore tubulis secretoriis, resolutisque humoribus, pacato cruoris impetu, major fluidi secernendi præsto est copia, major ad excretionem aptitudo; unde poris cutis emolliis & patulis, uber sudor profunditur, urinæ licet paucæ & rutilæ fluunt, saliva, mucique omnes fluxiliores evadunt, & sic sensim secretiones restituantur.

73. Situs corporis horizontalis, seu decubitus ad virium liberarum parcimoniam, utilis est; in illo siquidem situ, potissimum supino, nullius musculi contractione opus est, hunc itaque in febrili calore affectamus: utrum verò simul ad uberiores fluidi nervei secretionem conferat, hîc non inquiri. Redeunte verò apyrexia, & restitutâ sanâ virium distributione, æger orthostadium rursus affectat, musculis utitur, & suis muniis consuetis restituitur.

74. *De virium dispendio.* Sit vis cordi contrahendo impensa æqualis 2 libris; eaque sufficiat ad promovendam & expellendam ex arteriis in venas libram 1 sanguinis intra minutum per foramen ut unum; si jam illud foramen duplo minus evadat, & tamen velis ut sanguis per illud duplâ prioris velocitate trajiciatur, eadem quæ prius erit trajecti sanguinis in venas quantitas, & ad hunc eundem, qui prius, præstandum effectum, primò vis cordis ratione solius velocitatis duplæ in orificio debet esse quadrupla prioris, seu octo librarum; verùm cùm idem effectus ratione transfusus obtinebatur per vim 2 librarum foramine duplo majori, evidens est quod illius solius

effectûs habitâ ratione , sex libræ virium frustra impendantur , seu dispendium virium esse tres quartas partes vis requisitæ.

75. In illis circumstantiis si velis cordis motum duplo velociorem solito , cum , positis primis conditionibus , foret consueto similis , vis ejus quadruplo major requiritur , adeoque 16 librarum ; verum foramine stante subduplo ut prius , non nisi dupla consuetæ trajicietur sanguinis copia , & sic hujus transfluxûs ratione , effectus erit tantum duplus prioris , cum vires impensæ sint octuplæ ; ergo iterum in hoc casu dispendium virium ad tres quartas partes virium huic duplo transfluxui necessariorum affurgit , cum suffecisset iisdem positis virium duabus libris foramen duplum addere , ut dupla transfret sanguinis copia.

76. Ex his percipimus quanta fiant , in febribus acutis , quas minimorum vasorum fovet obstructio , virium dispendia , quæ ad circulationem sanguinis generalem intendendam sunt frustranea , sed quæ ad sanguinem attendendum & repagula removenda sunt necessaria.

Si jam ea dispendia quæ quovis minuto fieri supponimus ducantur in totum tempus quo febris perseverat , v. g. in 24^{or} horas , ut in ephemerâ simplici , quoniam supponimus præter duas libras impendi 14^{im} , intra horam 840 , & intra diem 20160 libræ impendantur. Verum quoniam vires à corde intra diem impensæ sunt ad vires liberæ quotidie impensas , ut 1 ad 20 , (15) cum cor intra diem vires 2880 librarum in sanitate supponatur impendere , & cæteri artus 57600 libr. , summa virium impensarum erit 60480 libr. : ast in febre etiam quiescentibus artubus solius cordis motus 20160 libras impendit , seu vires ter majores quàm in statu sano , qui calculus non quantitates virium impensarum veras & absolutas , sed tantum relativas exprimit.

In hoc exemplo supposuimus velocitatem cordis tantum duplo majorem , adeoque vel magnitudinem , vel frequentiam , vel utramque levissimè adauctam. Si etenim in statu sano magnitudo pulsûs sit 1 , & frequentia 72 intra minutum , jam verò magnitudo sit 1 & semis , & numerus pulsuum 108 , velocitas cordis dupla prioris evadet , verum utramque in majori ratione crescere docet observatio (267). Si itaque ex illo summo virium dispendio detrahatur exigua , quæ fit in febre per juscula , quietem & somnum , virium restauratio , jacturâ multo minor , potentiæ imminutio habebitur , nec mirum erit citò febricitantium potentiam imminui.

77. COROLLAR. I. Quò major est sanguiductuum obstructio , simulque febris impetus ejusque duratio conjunctim , eò majus & urgentius est periculum. (339.)

78. COROLLAR. II. Homo periculi conscius , vel animo linquitur , vel securitatem mentitur , vel conturbatur , quò se vertat nescius : unde assidue reflexiones & cogitationes , quæ somnum auferunt , vel turbant , assidue anxietates & jactationes , inconciani tremulique artuum motus , pulsus intermittentia , inæqualitas , spasmi , similiaque symptomata , in ægris pusillo & inconstanti animo præditis , frequentiora.

79. COROLLAR. III. In morbis mente constare, & bene se habere ad ea quæ offeruntur bonum, secus verò malum ex *Hippocrate*, quia illi conatus anxii & inconstantes ad materiæ morbificæ correctionem inutiles sunt, & tamen vires absumunt, vel quia vires superstites non impenduntur, unde crescit materiæ morbificæ vis & ferocia.

De frequentia Pulsus.

80. Arteriarum sectio transversa duplex spectari debet, altera *constans* quæ in fine systoles, altera *variabilis*, quæ est excessus diastoles supra sectionem constantem: si fingamus duos circulos concentricos, zona, inter duas illorum peripherias contenta, excessum illum exprimit, cui pulsus respondet; cum enim arteria utcumque plena sanguine nequaquam digitum explorantem feriat in systole, nec in syncope, pulsus non ex constanti sola, sed ex sectione variabili æstimatur; illud autem arteriæ augmentum debetur quantitati dimidiæ sanguinis à corde singulo pulsu ejus ejectæ; cum enim uniformis sit sanguinis in venulis minimis velocitas atque sectio, & sanguinis copia à corde ejecta dividatur in duas partes, quarum una diducit arterias, altera sanguinem antrorsum in venas promovet, atque demùm tempus systoles æquale fit in sanitate tempori diastoles, quantum sanguinis transit tempore diastoles arteriarum in venas, tantum in ipsis arteriis diducendis impenditur, seu dimidia sanguinis è corde ejecti moles arterias diducit, & pulsus facit, altera verò vel ipsi æqualis venas ingreditur.

81. Si verò obstruantur arteriarum orificia, & vires cordis non fatiscant, tunc arteriæ distenduntur illo superfluo cruore, & sic diameter constans solito major evadit, quin pulsus pari proportionem crescat; nam cum minor exinde sanguinis copia tubos majores diducendos habeat, incrementum illud, quod pulsus metitur, est minus in ratione sectionis constantis adauctæ, & in ratione molis ejectæ minoris: constat enim ex Geometriâ incrementa voluminum ab eadem mole addita esse eò minus sensibilia, quò volumina prima sunt majora.

Hinc patet quare datis obstructionibus, si vires cordis non augeantur, vel augeantur in minori ratione quàm obstructionum quantitas, pulsus minor evadat, ut in præludiis febrium, atque pulsus tantò minor est, quò moles dato tempore ejecta minor, & arteriæ sectio constans major est.

82. Si vis motrix, quæ prius intervallis æqualibus applicabatur embolo machinæ hydraulicæ, eadem remaneat atque augeantur resistentiæ, vel quod eodem recidit, minuatur orificium emissarium, nequaquam ex eo frequentior, sed è contra rarior evadet emboli itus & reditus.

Sic in horologio oscillatorio, crescente rotarum resistentiâ, pulsationes oscilli singulæ tardiores, ac proinde rariores evadunt; sic obstructo quoad dimidiam partem antiæ hydraulicæ, ac follis fabricorum ferrariorum orificio emissario, tardior est emboli, tardior valvarum follis quælibet depressio, ac proinde rarior, per experientiam.

Demonstratio. Vis inanimata eadem eodem semper modo agit, atque tandiu premit fluidum ejciendum, quoad superest illud fluidum; sed eò diutius superest illud fluidum, quò tardius evacuatur receptaculum huic continendo dicatum, & eò tardius evacuatur, quò sub eadem velocitate fluit per minus orificium; cum itaque datà eadem vi motrice, eadem in orificio sit velocitas, & per hypothesein orificium sit dimidio minus, tempus itus & reditus emboli erit dimidio minus, seu singulus itus & reditus erit duplo longioris durationis, adeoque rariores erunt illi itus & reditus.

Datis resistentis, vel obturatis extremis arteriolarum in venulas hiantium orificiis, pulsus cordis frequentiores quandoque evadunt; hoc docet experientia, & unanimes Medicorum consensus. Sic vincit arctissime ægrorum artibus, pulsus frequentior evadit: obstructis visceribus quandoque frequentior evadit pulsus. Verum si vires eadem cordi applicentur, aut si similiter ac antea applicentur, pulsus tardiores, ac proinde rariores tantum evaderent, adeoque cum frequentiores evadunt, necessum est ut illæ vires sæpius, seu diverso modo & ordine quam antea, cordi applicentur.

Verisimillimum est naturam has obstructions & resistentias confuse sentire, & in multis circumstantiis ab illis molestari (285), atque cum ea sit sanitatis custos provida & urgentiori occurrat, ea quò periculosiores & majores sunt obstructions, eò sæpius & fortius cor contrahit, ut hæcce repagula superet; five enim sæpius, five fortius cor contrahat, exinde velocitatem sanguinis intendit, adeoque materiæ obstructenti majorem vim infert.

83. Natura quandoque tantum pulsus magnitudinem, quandoque illius tantum frequentiam, sæpius utramque adaugere conatur; & 1° magnitudinem tantum adauget, cum nullo metu percussa & viribus integris prædita, obstaculum removendum aggreditur: 2° Si verò obstaculum difficilius cedat, aut pertinacius resistat, aut in morâ periculum sit, aut demum pathemate gravi natura molestetur, tunc additis viribus & magnitudinem & frequentiam intendit, ut in febrium acutarum vigore: 3° Verum si vel maxima sit resistentia, ut cum frigus febrile invadit, vel cum exsoluta est potentia motrix, ut in fine febrium lethalium post magnas evacuationes, longam inediam, in summo terrore; tunc frequentiam tantum intendit.

84. Impensa virium est semper proportionalis, 1° periculi gravitati, 2° potentie viribus: sed cum virium suarum parca sit natura, quando periculum obvium virium impensam seu accelerationem circulationis indicat, tunc si potentia sit exigua, pulsus frequentiore & tantumdem minorem iastituit; eam enim methodo intenditur sanguinis actio adversus repagula in ratione duplicata numeri pulsuum, & impensa virium minuitur in ratione duplicatâ magnitudinis pulsus (33), adeoque sub eadem virium impensâ effectus operatus habetur. Si facultas sit exsoluta, materies morbifica cruda, & vires impensæ magnæ, in summo periculo versatur ægrotans.

85. Duplo major solito sit pulsuum numerus, velocitas ex hoc capite du-
plo.

plo major sanguini conciliatur; ergo vis sanguinis in materiam morbificam, seu columnas antecedentes, quadruplo major est. Verùm imminutâ simul pulsûs magnitudine, ita ut duplo minor sit solito, vis cordis quadruplo minor est, adeoque impensa non est solito major; cùm impensa virium cordis sit in ratione composita ex duplicatâ frequentiæ, & duplicatâ magnitudinis pulsûs conjunctim.

86. Verùm quidem est imminutâ pulsûs magnitudine affrictus in angustioribus arteriis quàm maximè crescere, (26) adeoque posse fieri, ut nullatenus lymphæ per arteriolas suas, nec sanguis per ultimos laterales sanguiductus progrediatur, unde frigus extremorum, aliæque mala deinceps eventura; verùm quoniam urgentiori occurrendum est, saltem hoc artificio circulatio per majusculos sanguiductus conservatur, & sic quantum fieri potest, cum viribus exsolutis vita protrahitur, ab illis resistentiis citò sufflaminanda.

87. Acceleratio pulsûs quoad frequentiam, cum summa motus sanguinis imminutione, videtur conamen Naturæ, quo motum illum vivificum excitare, & sic mortem, quantum possibile est, procrastinare contendit. *Bryan Robinson. propof. 42.*

Canibus sanguinem successivè detrahebat *Lowerus* ad mortem usque, atque multum imminutâ sanguinis copiâ pulsus frequentior, molliorem, & minorem successivè, usque ad mortem canis, observabat. In equis quorum pulsationes erant 38° intra minutum, antequam ad operationem molestarentur, missis sanguinis 34^{or} libris successivè frequentior pulsus evadebat, quâ proportionem debilior erat equus, usquequò 100es in minuto pulsaret arteria, & animal moreretur. *Exper. 1. Hæmast.* Mulier menorrhagiâ laborans pulsus habebat maximè frequentem & exiguum, ita ut vix percipi posset, cum summâ debilitate, anxietate, suspiriis, extremorum frigore, ex quo statu, quiete & nutricatu intra breve tempus convaleuit.

Pulsus parvus & frequens est in summo frigore hiemali, febrili, in febribus malè moratis, in convulsionibus, post venenorum coagulantium usum, in summis doloribus, adeoque sanguinis inspissatio, & vasorum constrictio magna pulsus frequentem & exilem habent comitem, & pulsus frequentior atque exilior evadit, imminutis cordis viribus, ut in agone.

Pulsus frequentissimus & minimus erat homini in quo valvulæ aortæ ossificatæ dimidium orificii clauderant, sanguis ex arteriis in cor refluebat, pulmones ingurgitabantur, aderat asthma ab hydrope pectoris, mors anno ætatis 50° accessit.

In palpitatione à polypo cordis, à compresso corde, & in experimento in quo rescantur nervi cardiaci, pulsus cordis frequentissimi, minimi & tremuli observantur.

Ab exercitio moderato & balneis calidis pulsus frequens & plenus, sed à labore immoderato, & balneis calidioribus frequens & parvus evadit, (observante *Galeno*) propter facultatis exsolutionem: hanc facultatem exsolvent

inedia, malignitas in morbis, pathematum violentia, dolorum longitudo, & atrocitas, & evacuationes immodicæ: *Galenî de pulsibus ad tyrones.*

88. Detractâ magnâ sanguinis copiâ, arteriarum capacitas respectu sanguinis è corde ejecti maxima est, adeoque tardius in vasis promoveretur sanguis, nisi aucto pulsu numero urgeretur circulatio; quapropter in his circumstantiis, ut fatiscentem circulationem & vitam protrahat, natura frequentiam pulsûs intendit, ut quod ex magnitudine deficit, eatenus compenferur.

89. Unam quadragesimam tantum partem morborum febrilium lethalem esse docuit instituta apud Anglos observatio, (*Journ. des Savans 1663;*) quod de intermittentibus intelligendum puto.

90. *Causa* febris est distributio fluidi nervei, seu virium in nervos cordis in majori ratione, quàm in nervos artuum; eo fine fit illa distributio, ut repagula circulationi sanguinis in minimis vasis opposita removeantur, & sic vasis sanguiferis libertas, & sanguini facilis aditus restituantur. *Instrumenta* febris potissimum sunt cor & arteriæ. *Materia* febrilis, seu morbifica, multiplex est; sæpè chylus pravus, qui tùm suâ viscositate vasa minima infarcit, tùm suâ acrimoniâ vasa sanguifera molestat, & ad constrictiones sollicitat. Quandoque id præstant miasmata, tùm sponte in sanguine enata, ob suppressas evacuationes assuetas, maxime ob perspirationem suppressam, purulenta liquamina, putredinosa fluida, tùm extûs ex aère, cibus, potubus, in massam sanguineam delata: rarò nititur natura ad vasa dilatanda & elonganda tantummodò.

91. *Materies* morbifica sæpe in sanguine lateret innoxia, nisi accessu vel aëris frigidi magis inspissata, aut crapulæ magis incrassata, aut animi pathemate, labore immodico in motum acta, aut phlebotomiâ, catharsi per cautelam institutis velut excitata, occasionem præberet naturæ, ut conatus suos febriles ad eam corrigendam vel eliminandam exerat; & hæc sunt potissima febrilium morborum principia, fusiùs in speciebus enumeranda.

92. Initio februm pondus corporis absolutum communiter est adauctum. *Robinson, Sanctör. Sect. 2. aphor. 40, 50, 51, &c.*

93. Initio februm sanguis est viscosior, adeoque sale, terrâ, oleoque ditior quàm in sanitate: experti sunt *DD. Langrish & Tabor.*

94. Gravitas specifica lymphæ febrientium est ad gravitatem specificam ejus in sanitate, ut 10417. ad 10308, vel ut 10409. ad 10300.

95. Coagulum rubrum sanguinis est ad lympham quæ ab eo intra 24^{or} horas separatur in sanitate, ut 1400 ad 1000: *D. Tabor.*

Ast in epidemicis febribus pleuriticis, ut 3000 ad 1000, & in febribus vulgaribus, ut 2333 ad 1000, ex *D. Tabor.*

96. Coagulum rubrum est ad lympham quæ ab eo separatur intra 24 horas, respectu ejus quæ in sanitate juxta *D. Langrish*

In Synochis	-	-	-	-	-	-	-	-	ut 3992 ad 1000.
In Quotidianis	=	=	=	=	=	=	=	=	ut 3614 ad 1000.

In

In Tertianis - - - - - ut 3154 ad 1000.
 In Quartanis - - - - - ut 2424 ad 1000,
 97. Quantitas cohæſionis vel firmitatis coaguli rubri erat in febribus ad ejus firmitatem in ſtatu ſano

In Synochis	- - - - -	ut 1603	} ad 610.
In Quotidianis	- - - - -	ut 1275	
In Tertianis	- - - - -	ut 1152	
In Quartanis	- - - - -	ut 898	
In acutis inflammatoriis, ut 4 ad 1, vel	- - - - -	ut 2342	

98. Proportio principiorum per diſtillationem extractorum à ſanguine in febribus acutis ad quantitatem extractam ex ſanguine ſano erat

Salis volatilis	- - - - -	ut 189 ad 100.
Olei	- - - - -	ut 144 ad 100.
Terræ	- - - - -	ut 100 ad 102.
Salis fixi	- - - - -	ut 105 ad 130.

99. Ratio lymphæ per diſtillationem educæ ad ſanguinis maſſam totalem eſt in febribus acutis, - - - - - ut 100 ad 123.

100. In febribus acutis lymphæ copia decreſcit à ſtatu ſano in ratione

Scilicet Lympha	- - - - -	à 123 ad 121.
Sal fixum	- - - - -	à 130 ad 105.
Creſcit verò oleum	- - - - -	à 100 ad 144.
Sal volatile	- - - - -	à 100 ad 139.
Terra	- - - - -	à 100 ad 102.

101. Si urinæ acrimonia æſtimetur ex prædominio ſalis, olei & terræ, urinæ acrimonia in ſanitate ad acrimoniam primis diebus febris acutæ inflammatoriæ fuit in ratione 1 ad 2. ſeu 10 ad 19. - - - - - 100 ad 190.

In febre ardenti primis diebus - - - - - 100 ad 109.

In vigore febris ardentis - - - - - 100 ad 135.

In declinatione ejuſdem 20° die - - - - - 100 ad 203.

Subſequenti die poſt noctem pacatam, & pridie ſanitatis - 100 ad 173.

102. COROLLAR. I. In febribus ſanguis eſt viſcidior quàm in ſtatu ſano, atque quò viſcidior eſt, ſeu quò proportio lymphæ diluentis ad cruorem minor eſt (93 &c.), eò febris acutior eſt.

103. COROLLAR. II. In febribus particulæ activæ ſanguinis, ut olea, ſalia volatilia, necnon terra creſcunt in dies uſque ad declinationem, deinde verò decreſcunt. Lymphæ verò & ſalis fixi proportio, creſcente morbo, decreſcit, poſt declinationem, ſeu in convaleſcentiâ creſcit (98 - 101.)

104. COROLLAR. III. Non ſolùm ſubigitur, atteriturque ſanguis à febrili motu moderato, verùm ratione caloris & extricationis ſalis volatilis, reſolvitur, & aptus evadit ad circulandum per vaſa minima (101.)

Praxis generalis Morborum, ut Febrium.

105. „ Medicus naturæ miniſter & interpres, ſi naturæ non obtemperet,

„ naturæ non imperat ; origines namque morborum & causæ longè abstrusio-
 „ res sunt, quàm ut humanæ mentis acies eò usque penetrare possit, sæ-
 „ piusque natura novum opus exorditur, ubi conatus nostri desiere. *Baglivi,*
 „ pag. 1.

106. » Dicitur ratio morbum, quantumlibet ejus causæ (*noxie & occasio-*
 „ nes) humano corpori adversentur, nihil esse aliud quàm naturæ conamen,
 „ materiæ morbificæ exterminationem, in ægri salutem omni ope molientis.
 „ *Sydenham, pag. 19.*

107. Alia sunt symptomata quæ debentur materiæ morbificæ, & pravæ
 fluidorum solidorumve dispositioni ; & ea sunt symptomata materiæ morbi-
 ficæ, quæ semper naturâ duce sunt impugnanda, ut frigus febrile ; aliâ symp-
 tomata, quæ conatibus naturæ debentur, & ea sunt in debito tenore ser-
 vanda, „ idque potissimum incumbit Medico, ut naturæ conatus torpen-
 „ tes excitet, vividiores moderetur, debitè procedentes nequaquam tur-
 „ bet, « quoties desunt methodi longo usu confirmatæ, vel specifica au-
 xilia quæ materiam morbificam alio modo, quàm quem natura sequitur,
 corrigere valent.

108. Natura hoc tantùm potest, ut scilicet materiam morbificam in va-
 sis, 1° undequaque premat & coerceat ; 2° dein verò calore intenso, motu
 putredinoso incipiente, dilutione concoquat, resolvat ; 3° vel ut vasorum ite-
 ratâ oscillatione, & muscutorum accumbentium nisu, dividat, atterat ; de-
 mum 4° ut perspiratione, diarrhœâ, sudore, ptyalismo, suppuratione, diu-
 resi, materiam coctam eliminet.

109. Ars verò non solum naturæ ministrare debet, eique obsecundare ;
 sed etiam in multis casibus materiam morbificam ita mutare, & corrigere,
 ut eam deinceps natura facilius expellat ; itaque quod sola natura non præ-
 stat, ars præstat. Sic methodus naturæ, ante corticis Peruviani inventum, erat
 ferè unica, quam sequi possent Medici ; eaque in generalibus remediis, deinceps
 materiæ febrilis præparatione, coctione, & demùm expulsiōne consistebat ;
 verùm ea molimina non nisi post longum tempus, adeoque cum tædioſo
 & periculoso ægrotantis cruciatu peragebantur ; tandem inventus cortex Cin-
 conæ vel Kinæ qui materiam febrilem fluxilem, innoxiamque facit, vasis-
 que robur & tonum conciliat, unde sine sensibili evacuatione, correctâ ma-
 teriâ, febrilis conatus cessat, seu febris sanatur.

110. Itaque dicitur ratio, ut quoties desunt apta, certaue medicamina,
 quorum actione specificâ corrigi possit materies morbifica, naturæ molimina
 secundemus ; quando verò adsunt, his appositè adhibitis, naturam à conati-
 bus liberemus, verbo, ut naturæ materiam morbificam vel corrigere, vel ex-
 pellere gestiendi manus auxiliatrices porrigamus.

111. Prima indicatio est, ut potentiam labore assiduo exhauriendam pro
 virili, pastu & quiete convenientibus resarciamus, ita ut quò morbus brevior
 futurus est, eò minori, parciorique nutritu æger indigeat, largiori verò quò
 diuturnior præſagitur.

112. Verùm quoniam cibi solidi digestionis primæ, seu in primis viis, &
 se-

secundæ, seu in viis circulatoriis, præparationem & proinde laborem ex-
postulant, ut solvantur; atque cum virium impensa in organis vitalibus robo-
randis sit necessaria, nec proinde in alias partes temerè derivanda, dicitur
ratio, ut esculentis, coctis seu liquidis, utamur in febribus, eòque ma-
gis succulentis & eupeptis, ac copiosis, vel repetitis, quò morbus diurtur-
nior; tenuibus verò aqueis, blandis, raris & parcis, quò brevior futurus
prævidetur.

113. Et quoniam ex observatis sanguis initio febrium spissitudine, deinceps
verò acrimoniâ peccat, sitisque & calor ægrum divexant, necessum est ut
potus sit diluens & resolvens initio, dein verò demulcens & refrigerans, isque
copiosus, ut hisce omnibus indicationibus fiat satis.

114. Vires in motu musculari absumuntur, verùm illæ ad cordis pecto-
risque motum utilius adhibentur, adeòque naturâ duce à motibus artuum
liberis æger abstinere debet, quod non aptius præstabit quàm si tacitus, pa-
catus, horizontaliter jaceat.

115. Verùm docet observatio intellectûs operationes, ut attentionem,
studium, reflexionem, nec non sensationem, memoriam & imaginationem,
exerceri non posse citra virium absumptionem, ut patet ex lassitudine inde
oriundâ; adeòque cum viribus parcendum sit, febriciens ab hisce mentis ope-
rationibus, pathematisque abstineat, omnia negotia dimittat, nisi quæ ad menti
tranquillitatem conciliandam necessaria sunt; lucem, sonum, contactum, sa-
porem, odorem, vividiores fugiat.

116. Si tamen exercitia mentis & corporis ad materiæ morbificæ attritio-
nem & correctionem apta videantur, tunc temporis non vigente, sed inter-
missâ febre, aut prophylacticè ante exortum febris adhibeantur; quod ad in-
termittentes profuisse docuit methodicorum & gymnasticæ cultorum expe-
rientia.

Sic præscriptâ diætâ & gymnasticâ, ad auxilia generalia, ex chirur-
giâ & pharmaciâ petita, deveniendum est, ideoque generalia vocantur,
quod in omnibus ferè morborum, potissimum acutorum, generibus, ini-
tio videantur necessaria, ea scilicet quæ plethoræ & cacochylæ medentur.

117. Omnes ferè homines, potissimum lautè, & opiparè viventes, ac
pigris & desidæ deditos, multò magis quàm ad sanitatem necessarium est,
se cibo, potuque ingurgitare docet observatio; hinc verò plus fabricæ in
primis viis, plusque sanguinis & humorum cumulari consequens est.

118. Ast accedente febre metus est ne materies in primis viis contentæ,
derivato in organa vitalia fluido nerveo, proindeque debilitato stomacho,
indigestæ, morâ vel fermentescant, vel putrescant, vel ad sui coctionem
naturam flumulent, adeòque à negotio febrili avertant, vel demùm in san-
guinem crudæ & dyspeptæ deducantur, atque novum naturæ negotium, &
materiæ morbificæ præsidium afferant. Unde initio morborum natura sæpè
viam à Medicis ineundam indicat, tum cacofitiâ & anorexiâ cibum solidum
vetantibus, tum nausæâ, cardialgiâ, vomitu & diarrhœâ saburram eliminan-
tibus, atque suadet ut ipsi per cathartica, emetica, clysmata opitulemur:

in morbo digestiones languent, recrementa in primis viis congeruntur, adeoque eo terminato saburra fenſum collecta eliminanda eſt & æger repurgandus.

119. Sed moles ſanguinis ſanâ major vires cordis incaſſum abſumit & prægravat, maximè cum ſanguis majori velocitate circumducendus eſt; ſit enim moles cruoris 20 librarum, quæ ducatur velocitate unius pedis intra ſecundum, vis impenſa eſt ut viginti; ſed ſi velocitate duplâ movenda ſit, vis hujus quadrupla requiritur. Jam verò minuatur unâ librâ, vis eadem ipſam promovebit paulo majori velocitate quàm antea, in ratiõne ſcilicet ſubduplicatâ ponderum; verùm quod maximi eſt momenti, muſculi cordis pauciori ſanguine infarcti ſuos motus expeditiùs exſequentur, & ex illâ velocitate ſanguinis ſpiſſitudo faciliùs reſolvetur, atque ob hunc finem multiplicem ſanguis initio februm acutarum mittendus eſt, quantum ex vaſorum plenitudine adauctâ excedere videtur.

120. Docet autem obſervatio, miſſo ſanguine, naturam ſæpiùs vomitionem aut diarrhœam ciere, ſeu ad auxilia generalia (116) expeditiorem eſſe, adeoque eâ duce & auſpice fatius eſt in genere phlebotomiam catharſi, quàm catharſim phlebotomiæ, præmittere.

Inſtitutis auxiliis generalibus, jam ad ea quæ februm ordo, quæ genus & quæ ſpecies exigunt; deveniendum eſt; ſic horologiorum fabri, quæcumque ſit machinæ determinata læſio, à generali rotarum & axium deteſione incipiunt, deinde peculiari vitio medentur. Ut autem in infinitis numero caſibus, quos offert praxis, quo pacto ſe gerere debeat Medicus palam fiat, præmittenda ſunt Theoremata generalia, quæ à medicæ artis principibus longo uſu confirmata fuerunt.

Regulæ Præctiçæ.

121. *Contraria contrariis tolluntur.* Contraria dicuntur quæ in eodem ente ſimul eſſe nequeunt, ut calidum & frigidum, tenſum & flaccidum, motûs directio in orientem ſimul & occidentem ſeu in plagas oppoſitas, quies & motus &c. Cum autem curare ſit idem ac morbi cauſas tollere, cum contrarius morboſo inducitur ſtatus, primus curatur, adeoque contraria contrariis curantur. Ut autem contraria eligantur auxilia, prius cauſa morbifica eſt rectè cognoscenda, & diſtinguendæ cauſæ à principiis.

122. *Sublatâ cauſâ tollitur morbus.* Nullus enim eſt effectus ſine cauſâ, ſed omnis morbus eſt mutatio evidens facta in homine, adeoque eſt phænomenum ſeu effectus cujus cauſa eſt ratio ſufficiens cur ipſe actu exiſtat: cum itaque nihil ſit ſine ratione ſufficiente, ablatâ cauſâ morbi, tollitur morbus: auferitur verò cauſa morbi poſitis in eodem loco ejus contrariis.

Methodus medendi eſt ars inveniendi & diſtribuendi auxilia, quibus ægritudo tollatur, ſeu quæ cauſam morbi tollunt; & illa conclusio ſeu inſinuatio quod morbi cauſa per contraria ſit auferenda, vocatur *indicatio*, quæ fruſtrâ,

frustrâ ; observante *Pitcarnio*, dividitur in *prophylacticam*, *curatoriam*, *vitamalem* & *symptomaticam*, prout tollendæ suadentur morbi causæ, morbus ipse, virium debilitas & morbi symptomata. Cùm enim sublato morbo tollatur necessariò causa cujus est effectus, & tollantur symptomata, quorum concursus est morbus ipse, indicatio curatoria est simul prophylactica & symptomatica : verùm ipsa debilitas symptoma est, adeoque sublato symptomatum concursu seu morbo, vires ipsæ servantur & restituntur, undè frustra vitalis indicatio à curatoria separatur.

123. *Ablatis morbi principijs non necessariò tollitur morbus*, sed ablatâ causâ necessariò tollitur; principium etenim est illud ex quo intelligitur alterius possibilitas. Cùm itaque his positis morbus tantùm possibilis sit, sed non existat necessariò, datur aliud ex quo morbus existit, scilicet causa, quâ persistente, persistat morbus; ergo sublatis principijs, si persistet causa, morbus non tollitur. Vanum est itaque principia seu causas, ut aiunt, remotas tollere, nisi in quantum horum ablatione opus est, ut causa tollatur. Granum arsenici vellicat ventriculum, inde natura monita conatur per vomitum hoc venenum expellere; causa vomitûs est determinatus ille naturæ conatus quo ventriculus sufficienti vi & directione aptâ contrahitur ut per œsophagum & os contenta expellat. Sublato conatu tollitur vomitus; verùm quamdiu est venenum in ventriculo, hujusce conatûs principium, ex sympathiæ legibus Naturæ vires superstites urgentiori huic malo occurrent, adeoque conatum vomitorium efficient; ergo ut tutò tollatur vomitus, ejus principium est removendum priùs, deinde sedandus per narcotica dolor ventriculi, viresque per analeptica reficiendæ.

124. *Ablato principio, quod naturæ conatus determinat, ut plurimum naturæ conatus, atque morbus, qui hujus effectus est, cessat.* Hoc principium est *occafio* morbi, quam idcirco nosse nostrâ refert quàm maximè, & quam pro causa habent Medici, quasi conatus naturæ huic principio foret necessariò connexus. Verùm hallucinantur illi, quod principium cum causâ confundant, & quod ex principio naturæ conatus mechanicâ necessitate fluere contendant. Hujus erroris exempla præbet febris theoria, cujus quidem principium est sæpiùs obstructio à sanguine viscido; sed tantùm abest ut hæc obstructio mechanicè febrim inducat, quin è contra per se pulsus tardiorè, rariorem, & minorem inducit, atque nisi natura vires cordis in majori ratione intendat, quàm quâ ab hisce obstructionibus absumuntur, pulsus naturalem magnitudinem & frequentiam attingere nequeat.

In hoc casu prima indicatio est distributionem virium inæqualem mutare in sanam; verùm natura morborum medicatrix hoc solùm præstare potest, adeoque hoc tantùm Medico agendum incumbit, ut occasionem, quæ naturam ad hanc inæqualem fluidi nervei distributionem determinavit, auferat. Auxilia verò visciditati sanguinis contraria sunt diluentia, solventia, attenuantia, &c : adeoque secunda indicatio fert ut ea auxilia, quæ occasionem morbi debellant, adhibeantur; verùm quoniam natura morbis medetur, quando occasiones sublatae sunt, atque ad hoc ut scopum suum possit attingere,

ea viribus continuò indiget; vires autem partu, quiete, somno reparantur: huic indicationi, quam vitalem vocant, continuò satis est faciendum diætâ & gymnasticâ convenientibus. Symptomata non sunt quid à morbo diversum, sed horum concursus, seu ut *Pitcairnius* ait, complexio morbus est, atque natura symptomata urgentiora excitat quoties pars quædam causæ (noxie) urgentior est; adeòque ut urgentiori occurrat Medicus, juxta prudentiæ leges, symptomatis urgentioris causam debet statim aggredi: atque sic indicationes quæ primariæ se menti ratiocinantis Medici offerunt, seu quæ petuntur à morbo integro, ultimo sæpè loco sunt adimplendæ.

125. *Auxilia, quæ sibi mutuò omnino contraria sunt, inutilia sunt, & quæ partim sibi sunt contraria, tantum valent quantum vis unius excedit vim alterius.* Sic si æger refrigerandus sit, quod decem aquæ frigidæ cyathi præstare possunt, additis totidem aquæ calidæ cum frigidâ cyathis nihil efficitur nisi diluendo, quod non agendum proponitur; & si dosis calidæ excedat quinque cyathis frigidam, æger calefit hoc toto excessu; cæteri oppositi se mutuò destruunt, adeòque inutiles vel damnosi sunt: hoc non advertunt illi qui medicamenta simplicia contemnunt, & ea ineptè & inopportunè combinant. Legi meretur hac de re *Boyle de simplicium medicaminum præstantiâ dissertatio.*

126. *Natura est morborum medicatrix, Hippoc. & sanitatis tutrix ex Galeno.* Natura etenim est facultas quæ ciet in nobis motus ad longævitatem moraliter necessarios, ut omnis ævi senserunt Medici. Illa verò ope fluidi nervi & muscutorum vel membranarum motus illos exsequitur, partim à viribus seu fluidi nervi copiâ, partim ab organorum structurâ & situ determinatos; ea enim cogitur uti instrumentis corporis qualia sunt, ut musicus utitur tantum clavicymbalo quale est, adeoque limitatos quoad vim, & coactos quoad organorum situm & figuram, motus exsequitur natura; cujus agendi modum, leges, fines, errores, excessus, languores & impetus nemo meliùs intelligit quàm qui in semetipso pathemata animi sedulus observavit; ea siquidem animæ ipsius rationalis esse conatus ad bona confusè percepta admovenda, mala verò potissimùm moralia removenda, facile quisque concipiet. Attamen hos pathematum impetus esse rationi semper convenientes nemo concesserit: atque è contra docet philosophia eos esse intra justos limites continendos, adeoque nunc excitandos, nunc frenandos.

Idem de naturæ conatibus morbosus dictum puta; licet etenim ratione finis semper sint salubres, eventu tamen sunt vel debito fortiores, ut cum natura irritantibus stimulatur; vel debito languidiores, ut cum narcoticis laxantibusve sensus obtunditur; inordinati, cum intellectus ipse metu, irâ, desperatione vel alio modo agitur.

127. *Unde hoc potissimùm incumbit Medico, ut naturæ conatus effrænes coerceat, languidos exciet, inordinatos dirigat, ut docet Sydenham.*

128. *Natura non stimolata monstrat medentibus quâ viâ sit ineundum: Galen.* In morbis potissimùm acutis Medici sapientes, si naturæ scopum in his non rectè cognoverint, cunctari debent, & naturæ finem, tendentiam,

conatus investigare ac observare, nec interea medicamina turbantia interponere.

129. *Quò natura vergit, ed ducendum est per loca convenientiora: Hippocr.* Natura autem ut plurimum ducit materiem morbificam ad colatoria, ut oris, intestinorum, vesicæ, cutis, narium, uteri, &c. Si verò hujus conatus propter organorum, vel fluidorum vitium aliò dirigantur, ut in cor, lienem, &c, ubi nulla sunt colatoria, imò si fortius in pulmones, hepar, cerebrum hujus conatus dirigantur, oportet Medicum naturæ motus animadvertere, & siquidem idoneus fuerit, subministrare & adjuvare; sin autem contrarius ac noxius, prohibere, transferre ac divertere, Galen. aphor. 21. sect. 1. quæ verò integrè judicantur & judicata sunt, neque movere, neque novare aliquid sive medicamenti sive aliter irritando, sed sinere, Hippocr. aph. 20. Sect. 1.

130. Prima intentio in morbis est materiam morbificam coctam per vias ordinarias, & loca proximiora amandare; ast si nullæ sint, aut non sint liberæ viæ, tunc eas sibi cudit natura, unde hæmorrhagiæ & suppurationes. » Natura ubi plurimum à morbo (id est materiâ morbificâ) superatur, ne certare quidem adversus morbum aggreditur: Galen. 3. de crifib. cap. 9.

131. » Naturæ motus ordinati, determinatique sunt, ubi valida est & » materiæ dominatur, propriasque perficit operationes; indeterminati, inordinati & incogniti, si quando succumbat: Galen. lib. 3. de crifib. cap. 10. & lib. 2. de diebus decretor.

132. » Natura, animalium servatrix & morborum finitrix ac decretrix, » quod conveniens est servat, quod alienum est separat: Galen. lib. de facult. natur.

133. Naturæ tria opera quæ se consequuntur in morbis, *concoctio, secretio & vacuatio* 4. aphor. comment. 22. & 23: ipsa sibi vias amplificat non cogitatione, partim verò ut connivere, scalpere, pandiculari, oscitare, tussire, singultire & id genus alia, quæque inerudita natura & indocta quæ opus sunt, efficit: Epidem. Hipp. l. VI. Galen. comm. 11.

134. Natura paulatim interdum operatur, quæ fieri non posse videntur. Galen. 7. aphor. comm. 56.

135. Historiam morbi specialis curandi perspectam habere, nihil est in praxi præstantius. » Si morbi cujuslibet historiam diligenter perspectam haberem, par malo remedium nunquam non scirem adferre, variis ejusdem » phænomenis, viam quâ mihi incedendum foret, haud dubiam præmonstrantibus. Sydenham Præfat. pag. 10. in februm curâ opus est specierum » accurata diagnosi, quæ frustra quæritur apud Neotericos. Stahl.

136. » Ignoratâ morbi specie, indicatio à juvantibus & lædentibus sumenda nobis saltem relinquatur: cujus ope viam paulatim prætentantes » ægrum in tuto possimus collocare, modo ne plus fatis properemus; quâ » quidem festinatione nihil ego quicquam exitiusius esse autumo, nec re ul- » lâ aliâ febricitantium plures vitâ spoliari: Sydenham. anacephaleos p. 158.

137. Perfecta & integra est indicatio in qua cuncta bene procedunt; primò melior est crisis quæ fit per evacuationem consuetam, quàm quæ per abscessum; secundò per quam humor noxius & abundans, quàm per quam alter evacuat: tertio quæ recto tramite, quàm quæ non recto procedit: quartò post has, quæ facillè toleratur: demùm quæ cum coctione fit: *Galen. in aphor. 20. sect. 1.*

138. Quò magis jam processit methodus certa natura, eò minùs tolerat inturbari. *Stahl. casual. min. pag. 373.* adeòque, ut monet Hippocrates, si quid movendum est, initio move.

139. Qualis est homo in moribus, talis est in motibus naturalibus, & tanto magis, quò magis est urgens negotium; *Stahl.* Id docet experientia in senibus v. g. & viris pacatè negotia moralia pertractantibus; pacatè ut plurimum & ordinatè procedunt labores morbofi: in junioribus, petulanti & vivido ac tumultuario ingenio præditis, tumultuariè vividèque procedunt febrilia molimina; in fœminis timidis, & quæ animo levi de causâ perturbantur, conamina naturæ debilia & tremula, ac inordinata sæpè videntur.

140. In morbis quodlibet symptoma indicat auxilium ipsi contrarium & exigit; sic in febre calor indicat refrigerantia; frequentia pulsus sedantia; velocitas sanguinis motum compescantia; acrimonia fluidorum demulcentia; siccitas & sitis diluentia, humectantia; oris sordities, ventriculi pondus, nausæ, cardialgiæ indicant emetica vel cathartica; debilitas musculorum analeptica, &c.

141. Quò plura sunt symptomata morbum constituentia, eò pluribus est satisfaciendum indicationibus; atque quò plura sunt simul negotia perpetranda, eò major diligentia, sagacitas, prudentiaque requiritur, adeoque eò sæpiùs errores admittuntur, seu major est difficultas: nisi Medicus sagax sit, & in medendo exercitatus, atque nisi singula seorsim symptomata apprime distinguere & impugnare didicerit, is symptomata simul conjunctimque irruentia difficillè debellabit.

142. Quodlibet medicamentum vires habet diversas in unum aggregatas; sic ipecacuanha est eximium adstringens & emeticum; manna catharticum, bechicum, diureticum; nitrum refrigerans, dissolvens sanguinis, diureticum; adeoque uno eodemque medicamine pluribus simul symptomatis mederi possumus, modò rectè symptomatum principia & varias medicaminis vires ipsis oppositas cognoscamus, in quo magna requiritur Medici sagacitas & peritia. Calor v. g. crescit à viscositate sanguinis, solidorum tensione, fluidorum & solidorum motu velociori, nisi fortiori, stragulis densioribus, alimentis salitis, aromaticis, &c: adeoque apprime distinguendum est num datus calor compesci debeat per diluentia vel per laxantia, per sedantia & anodyna, vel per debilitantia, ut phlebotomiam, catharsim, an stragula sint removenda, an demulcentia, diuretica præscribenda, prout principia caloris diversa sunt.

143. Quò pluribus simul symptomatis vel indicationibus satisfacimus, eò melius est. Sic in pleuritide quoniam missione sanguinis sedatur dolor, minuitur

nuitur calor, compefcitur tuffis, sublevatur difficultas respirandi, febris remittitur; è contra verò fotubus extùs applicatis tantummodo alterutrum ex his fymptomatibus debellatur, tantò fatius eft fanguinem mittere, quò pluribus ab hoc auxilio fymptomatis medemur; in dyfenteria, datà ipecacuanhâ, faburra ftomachi aufertur, vis ipfius tonica reftituitur, vafa inteftinorum hialca constringuntur, alvus confipatur, adeoque pluribus fimul fatisfit indicationibus; adeòque aliis auxiliis illud eft anteponendum.

144. Cùm duæ indicationes adimplendæ fimul fe offerunt, ambabus fimul eft fatisfaciendum, nec una dimittenda, ut altera tantum impleatur, modò utrique fatisfacere fimul fit poffibile. Sic fi apoplexia à faburrâ pendens curanda fit, quoniam fenfùs & motùs privatio indicat ftimulantia, fanguinis vifcofitas & lentor attenuantia, faburra ventriculi evacuantia, &c, non ea feorfim ufurpanda funt auxilia, fed fimul uno emetico tribus indicationibus fimul faciam fatis.

145. Cùm duo auxilia fimul indicantur quorum unum alteri fymptomati confert, nullatenus verò aliunde nocet; aliud verò unum fymptoma quidem minuit, fed alterum auget, illud eft anteponendum auxilium quod minimè nocet. Sic in phthifi bechica calida puris expectorationem juvant, fed fervorem pectoris intendunt, bechica verò incrassantia expectorationem tantum promovent, nec pectoris fervorem intendunt, adeòque vi illius regulæ posteriora prioribus funt anteponenda.

146. Si auxilia fibi mutuò repugnant, inquirenda funt alia, quæ fe mutuò non deftruant. Obftructum hepar indicat incidentia, acrimonia fanguinis indicat incrassantia, hæc auxilia fibi mutuò repugnant: ergo fe mutuò deftruunt; confugiendum itaque ad diluentia, quæ acrimoniam fimul & vifcofitatem minuunt.

147. Cùm duæ diverfæ indicationes adimpleri fimul nequeunt, tunc urgentiori eft occurrendum: eò urgentius eft fymptoma, quò nobilior feu magis ad vitam actualem neceffaria eft functio læfa; fic fyncope magis urget quàm anorexia; fi itaque anorexia indicet cathartica, quæ fyncope valeant inferre, & fyncope cardiaca, quæ anorexiam intendunt, præftat in hoc cafu fyncope curare, & anorexiam negligere. Si unum fymptoma dependeat ab altero, fymptomati primitivo fatius eft occurrere quàm derivativo. Sic fi quis ideo vomitu laboret, quia cibos faftidit, cacofitia eft fymptoma primitivum & urgentius.

Si vitium, quod cinchonæ cortex vel kina corrigit, originem præbeat calori febrili, ille cortex, licet exficcet, licet palato displiceat, indicatur ab hoc vitio utpote urgentiori. Si vitium fit principium continuum fymptomatis, illud eft urgentius, quàm fi fit principium interpolatum.

148. » Si morbus componatur ex pluribus fymptomatis diverfi generis, » potest ille referri ad quodvis genus; fed referri debet ad illud genus, » ad quod pertinet *fymptoma urgentiffimum*; urgentiffimum dicitur illud fym-

» toma, quod minori tempore folet mortem afferre, unde patet dolo-

» rem

» rem non esse semper urgentissimum symptoma, ut in phlegmone. » *Piccarn. de divisione morborum.*

Optima therapieæ methodus ea est quæ vitia simplicia, eorumque symptomata feorsim (cognoscenda &) medicanda exhibet, qualem fermè in *aphorismis* suis secutus est *Boerhaave*, quos itaque ritè cognitos supponimus. Sic cum in febre sint frigus, calor, sitis, nausea, dolor capitis, lassitudo, pulsus relativè fortior, &c, quid ea sint figillatim symptomata, quibus principiis debeant adscribi, cuinam causæ tribui, priùs intelligendum est; mox quænam ex illis principiis diversis ejusdem symptomatis concurrant in febre distinguendum, ut factum videmus *Dissertation sur la cause de la fièvre jointe à l'Hémastatique.* His cognitis inquirenda est horum symptomatum connexio, successio, energia; perspicendum est quodnam urgentius seu *primitivum*, quodnam *derivativum* seu ab aliis dependens, atque auxilia urgentiori & primitivo contraria sunt applicanda, quæ eò meliora & magis specifica erunt, quò propter diversas suas vires pluribus simul diversis vitiis debellandis erunt aptiora. Sic in synocho putri infusum sennæ materiem febrilem biliosam viscidam expurgando præstat, quia saburram sanguini inspissando aptam detrahit, stomachum ex hac saburra gravem, & nauseabundum liberat, fluidorum intestinalium secretionem, adeoque uberiores sanguinis depurationem promovet, hinc liberiores facit in his visceribus circuitum; vermes si adsint, enecat; bilis excretionem adjuvat; putrefactiones & inde oriundos meteorismos prævertit, &c.

Praxis februm generalis.

149. *Frequentia pulsus* debetur proximè illi naturæ parcimoniæ, quâ ut causas morbificas minori virium suarum sumptu pinset, subigat, & expellat, illud sæpiùs intra datum tempus iteratis potiùs quàm adauctis quoad magnitudinem pulsibus exsequitur; cum enim vel pulsu majori vel pulsu frequentiori possit tantum intendi vis vitalis adversus hæc materies, natura, cum viribus pollet, utrumque adauget, ut in cursu, iracundiâ, febribus acutis & brevi terminandis, atque tunc brevi & cum magno virium dispendio materies morbifica, si sit, subigitur, vel finis intentus obtinetur: vel pulsus tantum quoad magnitudinem crescit, ut in apoplexiâ, maniâ, tuncque non tanti interest velocitatem intendere simulque viribus parcere, quàm cum vasa sanguifera fluidis putredinosiis scatent, aut obstruuntur, & sic circulationi opposita est resistentia: vel denique frequentia tantum adaugetur, non adauctâ, imò quandoque imminutâ magnitudine, atque hac operâ cum eodem virium dispendio velocitas progressiva sanguini necessaria major conciliatur, quàm à magnitudine tantumdem adauctâ. Quantitas enim motûs, quo sanguis arteriam dilatat, adeoque pulsum majorem facit, vires cordis absument; sed nil sanguinis circulum promovet, cum illius directio sit axis vasorum perpendicularis: atque si majus sit magnitudinis decrementum, quàm frequentie incrementum, major velocitas ipsi sanguini conciliatur cum
 minori

minori virium dispendio, quod accidit illis, qui perterriti, vel exhausti sunt.

150. Auxilia frequentiae pulsus ea sunt, quae ejus occasionem remouent. Sic cum ideo pulsus est frequens, quia vires sunt exhaustae, ut in conualescentibus, evacuatis, haemorrhagias passis, analeptica & reficientia conueniunt.

151. Si ideo pulsus sit frequens quia natura subito terrore percussa fluidum nerveum retinet, & non satis distribuit, auxilia moralia metum discutientia tantum profunt.

152. Si resistentia circulationi opposita hos conatus excitat, operae pretium est, ut haec tollatur, atque in hunc finem diuersa sunt auxilia prout diuersa est resistentia: nam si sanguis 1° cordi resistat mole sua, seu plethora, tunc abstinencia & phlebotomia remedia sunt. Si 2° viscositate, & ut aiunt, siccitate peccet, nimiosque affricus creet, diluentia & humectantia primas tenent. Si 3° propter moram & vasorum inertiam sanguis concreuerit, ut in patella accidit, adstringentia amara, chalybeata, atque maxime cinchonae & clutiae seu cascarillae cortex mira praestant. Si 4° ideo sanguis difficile vasa tranet quod acrimonia quavis *muriatrica*, ut in scorbuto; *putri*, ut in synochis; *venenata*, ut in pestilentibus; *cadaverosa*, ut in sphacelo; *purulenta*, ut in phthisi, &c, vasa vellicet, molestat & in contractionem provocet, tunc antiacria, edulcorantia, vel cathartica, vel antiseptica, vel diaphoretica pro re nata conueniunt. 5° Si saburra e primis viis suppeditata, vel frigus vel miasma sanguinem inspissauerint, nunc cathartica, nunc soluentia, nunc diaphoretica sunt in usum advocanda. 6° Si spasmo hysterico contracta sint vasa, vel dolore crispata, tunc optima febrifuga sunt, quae vasa laxant & dolorem, ac sensibilitatem minuunt.

153. Interest non raro maxime ut circulatio sanguinis solito magis acceleretur, quoties scilicet promovenda est uberior miasmatum ipsi confusorum secretio, & excretio, purulentae materiae per data cola evacuatio, quam necessitatem natura persentit ex obscura quadam molestia; atque ea molestia motivum est intendendae pulsus frequentiae citra ullam vel fluidorum spissitudinem, vel vasorum angustiam, atque in hoc casu subsequens perspiratio, sudor, diarrhoea, vel pustularum, exanthematum eruptio febrim medetur, nisi novus, ut in purulentia, suppeditetur continuo fomes, vel materia molestans.

154. Quandoque vero naturae conatus eò vergere videtur, ut novum dilatetur colatorium, vel fluidi alicubi contenti dissolutio per calorem febrilem promoveatur; sic puerperis dilatanda sunt vasa mammarum galactophora, ut recens nato pabulum paretur; glandulis impactus humor est solvendus, dentes extrorsum trudendi, vasa ad incrementum corporis sunt explicanda, immutanda constitutio, atque tunc febris naturae soli committenda.

155. Ex his autem sequitur illos errare, qui vel semper saburram pro occasione febris inculant, licet & frequenter concurrat; vel qui sanguinis spissitudinem assiduam febris comitem esse pronunciant: in hoc autem Me-

dici sagacitas elucet, quod diversa febris principia hinc recensita ab invicem distinguat, sicque convenientia, quæ sponte patent, cuique casui aptet auxilia.

Frigus Febrile.

156. Frigus est molesta sensatio, quæ ab imminuto partium ignearum impetu in corpore nostro dependet. Illa impetûs imminutio refrigeratio dicitur: est autem proportionalis, 1° quantitati partium ignearum, quæ avolant, & 2° duplicatæ earum, quæ remanent, tarditati. Sensatio verò eò intensior est, 1° quò major est refrigeratio; 2° quò minùs assueta aut velociùs calori succedens; 3° quò sensitiva facultas, seu sensibilitas major.

157. Quantitas partium ignearum eò major è corpore nostro avolat, 1° quò corpora ambientia nobis frigidiora sunt; 2° quò densiora corpori nostro applicata frigida; 3° quò sæpiùs aufertur calida & halituosa, quæ nos ambit, atmosphæra; verùm ea non est refrigerationis febrilis origo.

158. Tarditas particularum ignearum corpori inhærentium eò major evadit, 1° quò radix virium sanguinem & fluidum nerveum propellentium minor est: Sic si fluidum nerveum & sanguis quadruplo debiliùs promoveantur, duplo tardiùs moventur particulæ igneæ ipsis confusæ, unde frigus quadruplo majus. 2° Eadem tarditas crescit in ratione subduplicata resistentiæ sanguini fluidoque nerveo oppositæ; unde si resistentia sit novies major, triplo tardiùs moventur igneæ particulæ, & frigus novies majus exurgit, atque ex his duobus principiis potissimùm eruendum est frigus spontaneum.

159. 1° Si morborum initio natura fluidum nerveum in artus parciùs immittat, eo sine ut in motum organorum vitalium reservetur, decrescit illius in omnes artus & in cutim impetus, atque cùm fluidum nerveum sit ipsamet materies electrica & ignea, quæ motu suo calorem conciliat partibus, artus & cutim refrigerari necessum est, in ratione compositâ ex duplicatâ tarditatis, & simplâ quantitatis fluidi nervei suppressi; hinc intensissima frigoris sensatio in febribus algidis, in intermittentium insultu, quæ eò gravior, quò magis subitanea & insolita.

2°. Si sanguis vel visciditate, vel copiâ, vel pravâ saburræ miscelâ, vel obstructione, aut constrictione vasorum retardetur, eum refrigerari necessum est; atque cùm major sit tarditas in minimis vasis, adeoque in illis quæ à corde remotissima sunt, ut cutanea, tùm quia vis à corde impressa partim in tractu absumpta fuit, tùm quia minima vasa majori affricui sunt expòsita, ubi sanguis retardatus est, tùm quia aëri frigidiori sunt propiora, in vasis cutaneis, & in extremis artubus, ut digitis, naso, frigus quàm maximè persentiri debet.

160. Frigore constringi partes omnes membraneas ipsa docet manuum corrugatio, digitorum imminutio, annulorum laxitas hieme superveniens; nerveos itaque ac lymphaticos tubos constringi à frigore febrili necessum est, quia fluido igneo, quo dilatabantur, orbi sunt, unde proprio elaterio coarctan-

coarctantur; verùm in majori ratione decrefcit transfusus fluidorum per vafa minora quàm per majora, licet proportionatè constricta, quia orificia minimorum magis accedunt ad dimidium molecularum minimarum, quàm orificia majorum, nec possunt paululum decrefcere, quin diametrum minorem acquirant, quàm est ipsa globulorum tranaturorum diameter, unde obstipatio; cùm itaque nervi tubuli omnium sint exiliffimi, atque textùs rariffimi, transfusus in illis præpediri, & calorem ex illis citiùs avolare consequitur; calor enim eò facilius è corpore quovis in vicina densiora diffunditur, quò major est densitatum differentia: *Hamberger. de frigore morbifico, §. XXX.*

161. Medulla spinalis est origo nervorum præcipuorum, qui ad corporis ambitum disseminantur; quâ proportionem itaque in ipsis nervis retardatur fluidum nerveum, solidumque coarctatur, debent frigoriferæ vibrationes, velut ab spinali medulla & dorso procedentes, perferri, tùm maximè cùm loci mutatione, vel auram frigidam æger captat, vel atmosphæram calidam stragulis frigidis impertit, quâ quidem fitùs intra lectum mutatione ita constringitur cutis, ut perspiratio maximè cohibeatur: *Sanctor. sect. 4 aphor. 25 sect. 5 aph. 4 &c.* Ex hac nervorum constrictione stupor partium frigidarum satis intelligitur.

162. Cùm cutis sit ferè tota nervea, utpotè tactùs organum, nervique externi maximè constringantur, totam cutim coarctari necessum est, porosque ejus eadem ratione constringi, secretionem cutaneam supprimi, pilos erigi, exficari; atque si sint ibi vascula sanguifera, ea ita imminui, ut vel evanescant, vel cruorem non accipiant, unde pallor; vel non transmittant acceptum, unde livedo labiorum, digitorum, genarum: in his verò circumstantiis accidit ut extrema vascula sudorifera obstructa ab accedente materiâ sudoris in papulas albas extuberent, unde cutis aspera, anserinæ similis.

163. Si voluntas interea motum muscularem artuum jubeat, cùm per nervos coarctatos non nisi exigua trajici queat fluidi nervei copia, idem accidit ac in illis qui summè debiles & exhausti motus instituunt; motus scilicet sunt inconcinni, tremuli, semiparalytici, morulis interpolati, frequentes & debiles; ast in artubus magis, in interaneis, ut corde, minùs, calore in exterioribus magis imminuto.

164. Ea omnia phænomena ex subitanèa fluidi nervei suppressione intra cerebrum factâ fieri posse citra ullam resistentiã mechanicam in vasis & nervis præviam suadere videtur, quod nobis ideâ quadam terribili, aut terrore subitaneo commotis accidit: à simplici cujusdam horrendi facinoris narratione perterritis gelidus per ossa dimanat tremor, & horrescimus.

165. *Horror* est involuntaria, vix oculis conspicua, totius corporis succussio, sensu frigoris & constrictione maxillarum stipata. *Rigor* verò dicitur eadem succussio paulò major, & oculis conspicua, cum artuum rigescentiâ, & motus voluntarii majori impedimento, atque ut plurimum maxillarum mutuâ collisione, & dentium crepitatione, seu tremore spasmodico.

166. Illi motus ab intenso frigoris sensu procedunt, sive artus contrectati reapse frigidiores sint, ut in intermittentium plurimarum accessu, sive calorem Medici palpantis ratione retineant, ut in epialâ videre est, dum æger se frigidum persentit; is tremor quandoque cohibetur à voluntate, si æger ab omni vel minimo motu, à loquelâ, sitûs mutatione absteineat; secus mirificè redintegratur; sæpiùs verò nullo artificio à voluntate præpeditur, usquequo calor febrilis huic proportionalis ab interioribus ad exteriora diffusus fuerit.

167. Hujus erethismi vis tanta est, ut stragulis onerosis, imò hominibus ægro superimpositis, per aliquot horas cohiberi non possit subsultus, adeoque musculos artuum ut & maxillarum convelli nullum dubium est; sed ad hoc ut muscoli tanta vi convellantur necessum est, ut vi proportionali fluidum nerveum ad hos projiciatur, quod cum voluntas non perpetret, sola natura efficere debet.

168. Scopus naturæ in instituendo rigore, is videtur esse, ut quod elasticitatis constrictio frigori tribuenda non potest exsequi, hujus & artuum vibratorius motus perficiat, seu ut repagula circulationi opposita, fluida scilicet à cruditatibus ut plurimum inspissata, aut nimis viscida, calore adaucto, & tritu repetito fluxilitatem recuperent; unde fit ut motus febriles in quibus nulla datur prævia sanguinis inspissatio, nullo frigore nec tremore adorianur: tales sunt ut plurimum tritæophyæ, quæ sine frigore exacerbantur; sic febricula, quam ira, vel gaudium, vel exercitium vehemens excitant, nullo frigore præludit.

169. Quò intensius frigus præcedit, eò major proportionatè sequitur calor, quia, si vires naturæ vigeant, frigoris, adeoque inspissationis vehementiæ respondere debet conatus febrilis vehementia, unde calor; imò quò densiora sunt corpora, eò majoris caloris sunt capacia, docent Physici, adeoque partes quò magis frigore sunt densatæ, eò, datâ sufficienti vi, intensiorem calorem suscipiunt; verùm si vires naturæ sint exhaustæ, tunc funestum accidit æquilibrium, seu lethum; unde qui febre detenti defunguntur, illi ut plurimum in frigore accessûs vel paroxysmi pereunt.

170. Auxilia frigoris febrilis, intellecto naturæ scopo, manifesta sunt; ut enim naturæ opitulemur, minuenda est fluidorum præsertim subcutaneorum inspissatio, simulque vires vitales, si minores sint, intendendæ.

171. Minuitur fluidorum inspissatio auxiliis externis & internis; externa auxilia sunt corpora calida cuti, pedibus, manibusque adnota; lintea hîc præstant, quia cuti arctius undique circumvolvuntur; interna sunt potus calidi, diluentes, affatim bibendi, nisi obstaret nausea in tertianis frequens, juvanda, & non sollicitanda.

172. Vires vitales intenduntur spirituosiss, cardiacis, aromaticis, quæ tamen non nisi ubi vires vitales exhaustæ sunt debent advocari, ne superato frigore calor ardentior exurgat: ast si metus sit ne æger frigori succumbat, ut ex pullûs exilitate & intermissione, sensuumque imminutione judicatur, tunc ad potiones cardiacas & sudorificas confugiendum est.

Calor Febrilis.

173. Est sensatio molesta ex particularum ignearum quantitate, & impetu adauctis oriunda, quæ quidem est proportionalis facultatis sensitivæ acumini, & ex parte corporis, est ut factum ex particularum ignearum, in dato spatio, quantitate, & harum velocitate duplicatâ, modò par sit densitas corporis; cùm calor non à calidis admotis, sed ab affrictu dependet, tunc ille corporum sese mutuò confricantium velocitati duplicatæ, & mutæ compressioni, atque densitati respondet, ut norunt Physici.

174. Caloris maxima proprietas est omnia corpora rarefacere & expandere, eaque corporum expansio caloris gradum indicat, nec non est corporum densitati & duritiæ reciprocè, atque eorum calori directè proportionalis.

Docet autem observatio expansionem maximam sanguinis à calore 90^a graduum in Thermometro Reaumuriano vix esse centesimam partem soliti voluminis; sed calor maximus hominis vivi à causâ internâ vix unquam quadragesimum gradum attingit; ergo nec ab hoc calore sanguis unâ sui voluminis parte ducentesimâ rarefieri potest.

175. Principia caloris sunt alimenta, potulenta, vel esculenta, partibus igneis, alkalino-volatilebus, aromaticis, spirituosis feta, ut salita, piperata, fermentati spiritus, actu calida; tum externa calida, ut aër æstivus, insolatio, hypocausta, thermæ, &c: necnon quæ mutuuum affrictum solidorum & fluidorum intendunt, ut vis cordis adaucta, motus muscularis, currendo, vociferando, irascendo, &c, intensus, maximè in plethorico & denso corpore.

176. PHENOMENA. 1° Diffunditur uniformiter calor per partes in ratione densitatis, ita ut fluida, solidaque tum mellia, tum offea, si sint ejusdem gravitatis specificæ, æqualiter caleant, ne cute exceptâ, si aër frigidus arceatur. 2° Laxantur & aliquatenus rarefcunt partes omnes solidæ, fluidæque unâ circiter ducentesimâ parte, proindeque augmentum voluminis in singulis arteriis non potest tactu distingui, potest tamen cognosci in artubus integris ritè mensuratis. 3° Glutinosus quivis humor à gradu caloris 40um non superante fluxilior evadit, nisi successu temporis uberius serum aqueum avolet. 4° Si calor nativum superet, sensus anxietatis & molestiæ suboritur; si tantum adæquet, voluptas & facilitas motûs accedunt.

177. COROLLARIA *phenomeni primi*. 1° Si alicubi sit scirrhus visceris, licet hunc frigidum statuunt Scholastici, tumor ille in ratione suæ densitatis incalescit, tardius tamen organis, in quibus velox est circulatio & magnus affrictus. 2° Cerebrum, cerebellum & medulla spinalis sunt omnium viscerum minùs densa, adeòque minùs incalescunt cæteris; renes densissimi sunt, ac proinde magis incalescunt. 3° Tam exiguum est caloris discrimen in diversis partibus, ut exquisitissimis thermometris intra viventia ani-

malia immiffis, hoc diftingui vix poffit, & calor ille in ftatu fano ad 32um gradum circiter affurgit.

178. COROLLAR. *phænomeni fecundi.* 1° Omnes fibræ, tùm longitudo- nales, tùm circulares, elongantur, quæ frigore & fervore decurtantur; adeòque omnes fectiones tranfverfæ vaforum & receptaculorum crefcunt proportionaliter. 2° Major proinde libertas circulationi & fecretioni, quæ datâ eadem vi motrice, celeriores paululum debent evadere; fed quanto? Hoc determinare difficillimum, fed tamen operæ pretium eft. Si nativa orificiorum fumma in ultimis ramis arteriæ mefentericæ fit effectivè 20ª pars orificii trunci, jam verò calore evadat 19^a, quod maximum eft incremen- tum, velocitas in trunco ante calorem adauctum eft ad velocitatem adauctam, ut 19 ad 20: verùm fi crefcant fibræ circulares una 20ª parte fuæ longitudinis, vix una centefima crefcunt fectiones feu orificia; ergo & velocitates in truncis. 3° Omnes pori & omnia vaforum ofcula liberiora debent humores fuos paulò uberiùs excipere; ergo perfpiratio cutanea major, cutis mollior, laxior, capilli minùs ftriçti, magis demiffi, omnes artus paulò magis turgidi. 4° Globuli rubri fanguinis, qui vafa fuæ diametro congrua tantùm fubire poffunt, jam magis patula & lymphæ recipiendæ priùs apta fubibunt, unde rubedo fa- ciei, cutis totius; fed arteriæ fenfibiles pari ratione debent intumefcere, ex eo quod laxiores factæ minùs refiftent fanguinis preffioni, hinc pulfus paulò major. 5° Secretiones quæ fiunt in renibus & in ore, decrefcunt in calore febrili, quia liquida per vim adhæfionis vasculorum lateralium fe- cernenda, quandò vis adhæfionis impetum circulationis valdè remiffum fu- perat, ut patet ex Theoriâ Hambergerianâ.

179. COROLLAR. *phænomeni tertii.* Sanguis eò magis folvitur, & fluxilis evadit, quò magis recedit à frigore congelante, & à fervore coa- gulante, ut multiplici experimento compertum habeo: fanguis itaque ca- lore febrili circa 33um gradum conftituto maximè folvitur, adeoque ejus caloris ope materiæ tenaces, vifcidæ, quæ priùs hærebant in vafis, eaque obturabant, fluxilitatem fuam recuperant, unde à linteis, lateribusque ca- lidis parti dolenti admotis dolores à frigore orti difcutiuntur.

Serum fanguinis calore refolvitur in fluidum halituofum, expansibile, elasticum, ut patet ex theoria expansibilitatis *Clariff. d'Alembert dans l'En- cyclopédie*; atque in eo ftatu vapor ille aëri ambienti eò fortiùs adhæret, quò major eft temperaturæ differentia, demonftrante *Illuft. Hambergero de igne*; folvitur itaque vapor ille in aëre circumfufo, exfolutus ratione gravitatis specificæ minoris, avolat furfum hieme, quoquo verfum æftate; hinc perfpiratio uberior, cùm aër eft electricus, frigidulus & ficcus; par- cior, cùm calidus & humidus eft, minusque electricus; aër enim quò ficcior eft, eò majorem halitùs humidi copiam in fe fufcipit, ut fal alkali fixum plus humidi ex aëre attrahit quò ficcius eft; hinc liquet quanti mo- menti fit ad perfpirationem augendam, & sudorem abftergendum ficcis linteis uti, & ab humidis veftimentis cavere.

Sudore in declinatione caloris febrilis oborto, auferuntur humores saluginosi, excrementitii, sæpe foetidi; serum enim illud est lixivium sanguinis, cui scilicet partes salinæ maximè adhærent; si itaque ab hac falsedine molestabatur natura, ut cum febris à suppressâ perspiratione ortum ducit, depurato sic sanguine morbus solvitur, & æger cum somno, ac sanitate redit in gratiam solius naturæ auxilio.

Auxilia in calore febrili moderato, qui nec agrypniam, nec anxietates inducit, ab ipsa natura indicantur, scilicet stragulorum detractio & potus frigidus. Gradus caloris qui sustinetur cum euphoriâ, & sine exortu novi symptomatis, videtur utilis ad materiæ morbificæ resolutionem, colatoriorum renum & cutis diductionem; unde fit ut eo sedato fiat urinæ crassioris & sudoris copiosior secretio, dolorum imminutio, febris deservescencia.

Verùm si calor increascat usque ad cephalalgiam, anxietates, aliaque symptomata molesta, signum est, vel nimiam esse fibrarum tensionem, nimiamve sanguinis acrimoniam & viscositatem, aut demum naturæ conatus esse nimium validos, adeoque moderandos esse; auxilia verò etiam natura commonstrat, scilicet phlebotomiam, ventilationem, & potum frigidulum.

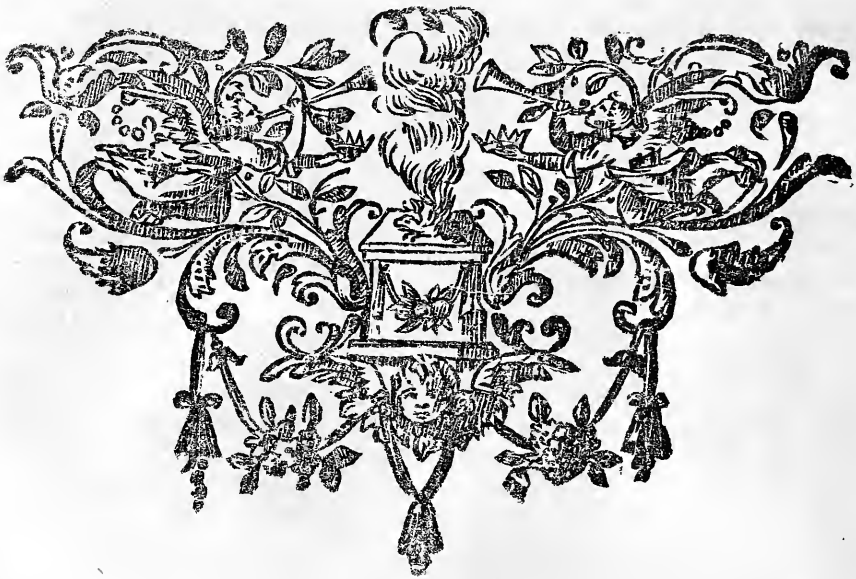
Cum enim persæpe sævientem febrili calore, viribus vitalibus auctis, vasis excretoriis calore diductis, sanguis fluxilior factus sibi viam cudat per nares, uterum, aliaque colatoria, illæque hæmorrhagiæ periculo non vacent, si profusiores fuerint, ars medica debet eas præcavere, & supplere per moderatam, & si opus sit, repetitam è brachio, vel pede phlebotomiam, quæ in ipso calore febrili solet celebrari: priores phlebotomiæ è brachio, posteriores è pede institui solent, maximè si cephalalgia adfuerit.

Non rarò accidit ut post phlebotomiam, si saburra in primis viis turgeat, æger vel vomituriat, vel alvum ubertim deponat, adeoque si saburra adfuerit, Medicus naturæ opitulari debet, & sufficienter depletis vasis, turgentem saburram leni emetico ad exitum sollicitare, & subsequenti die catharticum diluens è mitioribus sub ptisanæ formâ præscribere, maximè si saburra biliosa calorem fovens deturbanda sit; observamus enim febrilem ardorem alvo fluente feliciter temperari.

Cum calor est siccus, & mordax, acrimonia & viscositas sicca sanguinis significantur; huic verò medentur potus copiosus frigidulus ex aquâ fontanâ cum pauxillo nitri, vel ptisana ex limonibus, aut emulsionata, quæ non solum æstum sanguinis contemperant, verùm sitim extinguunt, anxietates sedant, sanguinem diluendo, & edulcorando.

Ventilatio est auræ puræ frigidulæ usus, quo nihil utilius in morbis summo calore stipatis, modò tamen sudoris reprimendi metus non sit, & non subita nec magna sit mutatio, aut temperaturæ differentia, quæ rigores posset exsuscitare; in ipsis variolis *Sydenham* nihil præstantius existimabat ad restinguendum calorem febrilem, quàm si æger bis in die in lecto sederet, & sic lumbos continuo decubitu urentes hac ventilatione paululum refri-

refrigeraret; quod in febribus non eruptivis, æstate, si vires vigeant, perutile cenfeo. Calor febris intermittens initio observatus sub axillis, in ore & pectore, fuit ad grad. 90um, in alio subjecto ad grad. 87um, in ardore seu acme 104, in sudore 100, post febrem 95. In febre remittente calor erat à 98 ad 99, cum sudore remissionis 96. In quartana initio accessus 87, in acme 100: cum celeri & parvo pulsu calor fuit infra gradum 94 thermometri Fahrenheitiani.

CLASSIS SECUNDA.

FEBRES.

ORDO PRIMUS.

FEBRES CONTINUÆ,

Scholasticis *Continentes*: Græcis *Pyreta synëchonta, synochoi*; *Continuæ* Boerhave & Practicis; *Continentes* Stahljo, Junkero: vide Galen. 1 Epid. com. 3; Sennert. de febr. l. 2. cap. X. Gallis *Fièvres continues*.

CHARACTER *Classis*. Concurrunt pulsus magnitudo & frequentia cum frigore in insultu, fervore in decursu, madore in declinatione, & semper virium prostratione majori quàm à virium vitalium gradu foret expectandum.

Charaèter Ordinis. Impetus febrilis à frigore sæpius exordiens sine exacerbatione partiali, & sine accessu, non pluries quàm semel vel bis in mense revertens, ad usque finem ægritudinis perseverat.

Proinde continuæ sunt, licet 1° quolibet mense circiter revertantur, ut ephemera menstrua, unde ab erraticâ discrepant; licet 2° increscunt ab initio usque ad statum more aliorum morborum, sed semel tantum; cum exacerbantium uti intermittentium pluries, & sine causa evidenti revertatur, aut crescat in paroxysmis & accessibus partialibus febrilis impetus; factitia est divisio continuarum in homotonas, epacmasticas, & paracmasticas; omnes *Sauvages Nosologia Methodica*, Tom. I. N n nibus

nibus enim febribus commune est, & in declinatione symptomata decrefcant, atque in incremento & ftatu majora fint.

Hiftoria. Incipiunt à laffitudine, capitis gravitate, frigore, horrore, fed citra tremorem & dentium crepitationem, tunc calor in dies crefcens ufque ad acmen cum cephalalgia, fiti, virium proftatione, decubitu affiduo; nulla exacerbatio nifi à caufa evidenti; demum declinante morbo mador, fudor, vel alia evacuatio.

Symptomata in functionibus animalibus. Tales vocant motum liberum; fenfum, appetitum. *Senfus* laffitudinis in toto corpore, gravitatis vertiginofæ in capite; cephalalgia, pravus fapor in ore, anofmia sæpe. *Motus* localis artuum, linguæ, difficilis, vacillans, dein decubitus fupinus, vel horizontalis. *Appetitus*, fames nulla vel exigua, fitis urgens, faftidium carniurn, & folidorum, fitis aquarum, acidulorum, frigidorum, libido nulla, *appetitus* tabaci nullus.

In functionibus vitalibus. Tales funt pulfus & respiratio. *Respiratio* in frigore parva, frequens, coacta, in calore magna, frequens. *Pulfus* in frigore exilis, intermittens, intercadens, frequens, in calore plenus, frequens; in declinatione mollis, undofus.

In excretionibus. Saliva pauca, mucofa; mucus linguæ, gingivarum, labiorum cinereus, luteus, quandoque nigrefcens; urina in decurfu morbi calidior, turbida; mador cutis, ac fudor in declinatione; dejectiones alvi liquidæ, flavæ, sæpe foetidæ; mucus narium parvus, hæmorrhagiæ.

In qualitatibus. Infultus febris sæpius ab extremorum frigore, faciei pallore, utplurimum fine tremulâ artuum fuccuffione; dein calor affiduus, ferè uniformis, nifi major in ftatu; mollities cutis in declinatione.

Characteres generum à Galenicis traditi, funt deceptivi. Illi fiquidem effentiales febrium differentias repetebant a fubjecto caloris morbofi cui fedem præbebant fpiritus, unde *ephemera*; partes folidæ, unde *hæctica*; fluidæ, unde *humoralis* febris exurgebat. Rurfus omnis humoralis oriebatur à putredine *fanguinis*, unde *synocha* & *synochus*; *bilis*, unde *tritæophya*, *caufus*, & *tertiana*; *pituitæ*, unde *caufus*; à pituitâ falâ, *epialos*; ab acidâ, quotidiana; & *amphimerina* ab infpidâ; *melancholiæ*, unde *quartana* & *tetartophya*; *bilis* & *pituitæ* fimul, unde *hemitritæus*, &c: *Hucherus de febribus*. Sed cum effentia febris foret calor, differentia ab effentiâ petitæ, feu effentiales debebant repeti à gradu caloris, non à fubjecto: ergo errabant Galenici. Præterea calorem in diftinctâ parte refidere putabant, cum calor tamen feffe in vicina æqualiter diffundat ad æquilibrium ufque, demonftrante *Boerhaave* (*Chem. tom. 1 de igne*). Demum putredo infufficiens eft ad calorem febrilem excitandum, & gratis illum vel iftum humorem putrefcere, ac putrefcendo hoc vel illud genus febris inducere pronuntiant; falſis itaque principiis characteres generum innitebantur. Verum vera fint ea principia, characteres illi fub fenſus non cadunt; quis enim unquam fenſibus percipit caufam quatenus talem? Quænam eft connexio inter pituitam

tuitam & accessus quotidianos, &c? Characteres itaque generici febrium, à causis etiam veris petiti, sunt deceptivi.

Non minùs est erronea divisio febrium à Neotericis accepta in *essentiales* & *symptomaticas*; istas vocant, quæ sunt alterius morbi effectus; illas, quæ ab alio morbo non dependent; verum 1° quoniam febris juxta ipsos pro causâ habet vel obstructionem capillarum, vel cordis irritationem, vel nervorum distractionem, atque juxta eosdem illa vitia veri morbi sint, seu status vitiosus partium solidarum, fluidarumve, ex quo functiones læduntur, omnes febres ex his principiis debent esse symptomaticæ, nullæ essentielles; 2° quia in sensus nunquam incurrit causâ quatenus causâ, nec proinde incurrit quidpiam quatenus effectus alterius, nec proinde quatenus symptomatica; atque mutatâ, ut sæpe fit in scholis, causarum doctrinâ, mutaretur generalis febrium divisio; quæ supponit v. g. ulcus pulmonis esse causam, cujus amphimerina tabida effectus est: fieri enim potest ut vel à comuni causâ dependeant tum ulcus, tum febris; aut ut ulcus à febre promanet, cùm febris suppurationem præcedat sæpissimè: ideoque hypothetica, & proinde erronea est illa divisio fundamentis mutabilibus innixa.

Nec paucioribus erroribus obnoxia est divisio febrium in *humorales* & *non humorales*; illas vocant, quæ à fluidorum vitio ortum ducunt; istas, quæ à solo solidorum vitio oriuntur, ac foventur; verum 1° illa divisio innititur principio hypothetico & in sensus nequaquam incurrenti; quæ à putredine & malignitate humorum produci putantur, à spinâ tendinibus infixâ fieri posse ostendit *Helmontius*: homini sanissimo frangatur cranium, illicò sopor, bilis vomitus, dein febris, meteorismus, lingua sordida, aliaque signa febris putris aut malignæ accedunt: dentes fortius in infanti progerminent, inde febris, spasmi, vomitus, nausæ, ructus, diarrhœa, feces virides, flavæ, putres, quæ omnia erumpentibus dentibus, sectâ gingivâ cessant. Anne à fluidis, an à solidis ea pendent? quandonam foris laboravere solida à fluidis? Anne ex hypotheticis principiis pendere debet febrium divisio & historia? 2° Ex eo quod sit abscessus, fistula, ulcus, maximè in parte dolente, ut extremo digito, anne febris exurgens solidis tantum debet tribui? num sanguis inflammatus, pus acre, ichor ulceris nihil ad febrim concurrunt? quo jure humoralem, quæ fit à bile, non humoralem, quæ à pure fovetur, non appellaveris? cùm Antiqui has omnes, exceptâ Ephemerâ & Hæcticâ, humorales & putridas nuncuparent. Si quis ad hæc dicat, sic voluisse patres, idem est ac si diceret:

Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.

Sed si alios ad consentiendum cogere velit, is tyrannis pejor est, observante *Galeno*; illi enim facta quidem, non verò animi sensa cogere, & auctoritate suâ determinare suscipiebant; atque illis regulis regerendum est, quod patres deliquere, hoc celare gnati debent, atque animal rationale non usu, multò minùs abusu, sed ratione ducendum esse.

De Principiis Continuarum.

Obices circulationi oppositi, vel mäteries stimulantés in vasis sanguiferis, febribus occasionem præbent; sive enim 1° vivo animali ligaturas injicias, sive in venas liquores sanguini inspissando, coagulando aptos infundas, hinc febris exsurgit, (*Baglivi de febribus mesenteric. Wepfer. cicut. aquat. pag. 52*). 2° Si acida, alkalina, aromatica, verbo acria quævis, in sanguiductus immittas cum *Baglivi*; sive aciculam puram, spinam carnis, tendinibus vivorum animalium infigas, observante *Helmontio*, hinc febris exsurgit continua.

Verùm causam febris effectricem ab occasione summopere distinguendam monuimus: docet enim mechanica à resistantiis oppositis machinarum hydraulicarum motus retardari; atqui tamen machina cordis post has obstructions acceleratur, adeoque necessum est ut potentia motrix in ipsum agat accelerando in majori ratione, quàm materia febrilis retardando. Sit dimidia pars sanguiductuum obstructa, cordisque vis eadem remaneat, jam dimidio minor sanguinis copia ex arteriis in venas, ex venis in cor, ex corde in arterias, transfunditur; eadem etenim in extremis arteriolarum orificiis velocitas perstat, quæ semper est ut virium motricium radix ex hydraulicis, (*D. Pittot des Pompes, Mém. de l'Acad. 1735. princip. 3.*) sed quantitates fluidorum tranantium sunt in ratione compositâ orificiorum minimorum & velocitatum: ergo dato orificio duplo minore, & velocitate eadem, duplo minor est fluidi quantitas, dato tempore transfluens: quod est probandum.

Velocitas quâ movetur embolus ab eadem vi applicatâ, eò minor est; quò minus est orificium per quod fluidum ab embolo projectum evacuari debet; verùm per orificium integrum sanguine ex arteriis in venas fluente cordis contractiones erant integræ, & septuagesies intra minutum perficiebantur; ergo per dimidium consueti orificium fluente sanguine, cordis contractiones vel erunt duplo minores eodem numero, vel duplo rariores sub eadem magnitudine; adeoque eadem datâ vi cor contrahente, nedum pulsus velocitas, aut magnitudo crescant, ambas vel alterutras imminui mechanica jubet necessitas. Sint, sub illis circumstantiis obstructionum, vires cordi applicatæ quadruplo majores solito, quoniam velocitas in sanguine orificia ultima tranante hinc duplo major evadit ex hydraulicis, quod ex orificio deficit, præcisè pensat aucta velocitas; adeoque tantumdem transluet sanguinis ex arteriis in venas quantum in statu sano; nec proinde pulsus vel major, vel frequentior evadet, sed tantum firmior, auctâ scilicet collisione columnarum sanguinis: adeoque cum constat, vel conceditur obstructos esse ultimos sanguiductus, ut in malignis febribus, licet pulsus nec major, nec frequentior sit solito, vires cordis esse solito majores haud dubium est.

Si verò, iisdem positis, pulsus tantum duplo major quàm in statu sano
sub

sub eâdem frequentiâ superveniat, quoniam velocitas sanguinis pulsûs magnitudini respondet, velocitas duplo major exurgit, adeoque vis cordi applicata quadruplo major est solito; sed eam priùs quadruplam evicimus; ergo sexdecuplam, seu quadruplæ quadruplam evasisse consequens est.

Qui concedunt itaque *Bontekoe* & *Boerhaave* febrem ex sanguinis velocitate mensurandam esse, illi fateantur necesse est, quod, datis obstructionibus, febris cum pulsû quoad magnitudinem & frequentiam sano possit consistere; atque auctâ tantùm magnitudine, febris major existat.

Verùm si sub iis circumstantiis obstructionum, non solum magnitudo, sed etiam pulsuum numerus duplo majores evadant, quoniam velocitas sanguinis sub eâdem pulsûs magnitudine, numero pulsuum intra datum tempus, seu frequentia est proportionalis, atque est semper ut radix virium, cum velocitas ex hoc solo capite duplo major sit, vim ex hoc solo nomine quadruplam, adeoque junctim cum magnitudine sexagesies & quater solitâ majorem evasisse necessum est. Illud autem est causa febris quod secum importat necessariò febris symptomata pathognomonica; verùm vis cordis adaucta in majori ratione quàm vires artuum voluntati subditorum, secum importat pulsus crebros, vel magnos, vel firmos, invitis obstructionibus; atque exinde fit ut natura virium parca, fluidum nerveum ab artubus libertati subditis detrahat: atque ex hac virium vitalium vehementiâ, attritus, calor, fitis, aliaque symptomata febrilia sponte fluunt; ergo eam esse febris causam nullum est dubium.

COROLLARIUM 1. Febris potest consistere cum pulsû quoad frequentiam tantùm adaucto, modò tamen vires musculorum liberè movendorum sint imminutæ; hæc est febris frequentissima.

COROLLAR. 2. Febris potest consistere cum pulsû quoad magnitudinem tantùm adaucto, modò vires musculares in minori ratione sint adauctæ, aut absolute minores consuetis.

COROLL. 3. Febris consistere potest cum pulsû & majori & frequentiori, ut in tritæophyâ ardenti aliisque acutis.

COROLL. 4. Febris consistere potest cum vi pulsû sanam non excedente, ut cum quod ex magnitudine deficit, frequentia pensat, aut quod ex frequentia deficit, magnitudo vindicat, modò tamen vires artuum sint absolute minores.

COROLL. 5. Febris potest consistere cum vi pulsû infra sanam constitutâ, modò tamen vires artuum in majori ratione decreverint, ut accidit in tritæophyâ, lipyriâ, aliisque malignis.

COROLL. 6. Nequaquam assentimur *Bontekoe* & *Boerhaave*, qui febrem ex pulsûs velocitate metiuntur, cum velocitas pulsûs adaugeri non possit nisi factum ex frequentia & magnitudine majus sit, atque nisi vis pulsû sit absolute major.

COROLL. 7. Nec assentimur illis qui ex frequentia solâ febrem æstimant, nullâ habitâ virium muscularium ratione; si enim vis pulsû quoad frequentiam increseat pari passu ac vires artuum, ut in irâ, & cursu veloci, fe-

brim adesse nemo pronunciat ; & si pariter vis pulsûs decrescat quoad magnitudinem in eâdem ratione quâ decrescunt vires artuum , ut in extremo mortis agone , ibi non febrem , sed tantum frequentiam à debilitate ortam novimus.

COROLL. 8. In omni febre debet adesse notabilis virium absumptio , seu conatus facultatis vitalis hujus facultatis viribus & simul causæ noxiæ intensitati proportionalis , atque ille conatus febris essentiam & veram ideam absolvit.

Febrilis conatus non semper præsto datur , quoties febris principia præsto sunt , verum subito non raro invadunt , etiamsi jam dudum materiæ febriles intra machinam & vasa etiam sanguifera nidulentur ; verbo , à longè præparatur febrilis apparatus , & dein ex improvîso febris quandoque exurgit ; hoc norunt Practici. Non derepente morbi hominibus accidunt ; sed paulatim collecti confestim apparent : *Hippocrat. Ballon. de virg. morb. c. 7. P. 10.*

Prælua etenim febrium sæpè videntur indicare faburras in sanguine , quæ hujus motum retardant & vasa minima infarciunt , ut patet ex capitis & corporis gravitate , lassitudine , pulsu parvo , raro , inæquali , cibi & exercitiû consueti fastidio ; ante plures dies præcessit vel perspirationis , vel catameniorum suppressio , vel crapula , &c. & tandem febris subito adoritur.

Febris deinde per unam alteramve diem increfcit ; & præterea in exacerbantibus sine causâ evidenti febris certis horis increfcit , aliis verò remittit ; in intermittentibus post plenam apyrexiam febris vestigia relegit , deinceps recedit.

Effectus sunt certissimè suis causis proportionales (*Wolf. Mech. 24.*) , si itaque pro causâ febris assignetur vasorum obstructio , quæ tantum ejus principium est , tunc febris deberet adesse , cum vasa ingurgitantur , major vel minor prout magis vel minus infarcta sunt. Verum ea esse infarcta paucis horis ante insultum maximè , post paroxysmum & accessum minus , nemo bonâ fide negare potest ; atqui tamen febris ante insultum continuæ & post accessum intermittentis plures alios illaturæ nulla omnino est ; ergo datâ causâ vel majori vel minori , nullus tamen effectus daretur , quod est absurdum.

His regerunt Neoterici , non quamvis fermenti , seu materiei febrilis quantitatem ad febrem sufficere , sed eam requiri quæ vasa distendat ultra diametrum consuetam ; sed vanum subterfugium ; vel enim dimidia hujus quantitatis ad febrem necessariæ pars vasa distendit & obstruit quoad dimidium vel non ; si primum , dimidium febris , seu febris obstructioni proportionalis adesse debet , quæ tamen nulla est ; atque quoniam materies illa sensim & per gradus cumulatur , febris non illico , sed gradatim accendi deberet ; quod sæpè falsum est. Si secundum , nulla quantitas materiæ vasa obstruit & distendit , cum hujus dimidia ne quidem dimidium producat , seu pronuntiandum est effectus suis causis non esse proportionales , seu quod eodem recidit , ex minimis causis , imò nullis , effectus maximos inferri posse ,

se, adeoque dari effectus, aut effectuum partes sine causâ, quod absurdum est.

Pluribus aridet opinio solo figmento innixa, dari vel in ventriculo, vel in pancreate, hepate, mesenterio, &c, massam febrilis materiæ, quam *fomitentem* vocant, atque ex hoc receptaculo, vel continuò vel per vices interpolatas, fermentum illud inviscans in sanguinem refundi, unde febris continua vel interpolata.

Verùm quo genio, quo mechanismo nunc continuò, nunc per vices tantùm hæc transfundatur materies nemo dixerit; semel autem hoc infuso fermento, cur statutis horis exhauriatur fomes suo tempore redintegrandus? quare iteratis cathartics, emeticis, jusculis diluentibus, bilem, succum pancreaticum, primas vias funditus everrentibus, febres intermittentes pertinaciores evadant, docente *Sydenham*, licet fomes ille expurgatus fuerit? cur ab animi pathemate recurrant sopitæ febres? cur à gravi nuncio, à negotio inopinato superveniente, accessus vel retardetur, vel auferatur? cur à sclopeti explosione pone aures, rustici accessus removeant? quid inde adversus fomitem?

Verùm quorsum hæc disputo; hanc theoriam invenit opinio, mechanicæ ignorantia fovit. Esto, sit fomes sanguinem inspissans, sanguis inspissatus necessariò cordis motum retardat, pulsum minuit, ex demonstratis; atque ut in his circumstantiis velocitas & numerus pulsum crescat, vires cordis admodum majores debent impendi. Quis in hydraulicis ita rudis est qui ex resistentiis vires machinarum intendi putaverit? nugatorias hac de re fictiones confutare pudet; principia evertere satis sit.

Motus cordis non debetur mechanicæ partium dispositioni, & viribus semel ab ortu impressis, nec aliis causis, quas mechanicas appellant Neoterici.

Cordis contractio debetur vi fluidi nervei per nervos cardiacos immissi tantummodo; sanguis enim per venas appellens cor diducere tantùm, adeoque contractioni ob stare potest. Sanguis per arterias coronarias influit in textum cordis, sed contracto corde, adeoque effectus est ille influxus, non verò causa contractionis.

Jam vis fluidi nervei vel ab encephali viribus dependet, vel à motore animato qui encephalo præest. Sint vires encephali mechanicæ quæ fluidum nerveum promoveant, illæ totum suum motum habent à vi sanguinis per arterias immissi, & à vi elastica pulpæ cerebri, hoc pronunciat ipse *Boerhaave* (*Oratione octavâ*) qui ait, „ ut agat cor, nervorum eget virtute, „ quæ lacertos ejus excitet. Neque nervis hæc facultas, nisi à cerebello „ est. Atqui hujus potentia imputanda arteriarum sanguini, per pulsum „ ejusdem cordis ad cerebellum appresso. Causa ergo hic, effectu suo prior, „ tamen ab hoc pendet. Et hic adeò effectus suam iterùm causam facit.

Verùm vires à corde sanguineis columnis impressæ sunt ut arteriarum ab aortâ proficiscentium orificia; atque cùm carotidum simul & vertebraliū orificia sint vix tertia pars orificiū aortæ, vix tertia pars viriū cordis sanguini

guini impressarum superest in sanguine caput irrigante ; jam cerebellum est in recens natis tantum nona pars cerebri & 57^a pars totius corporis ; cum itaque sanguinis influxus ferimè sint ut moles irrigandæ , sanguinis influxus in cerebellum est 9ª pars illius qui in cerebrum tendit , & 57ª illius qui totum corpus pervadit ; verum quantitas influens est mensura virium ; nam exsurgit ex velocitate & vasorum sectione conjunctim ; ergo vis sanguinis cerebellum pervadentis est 57ª pars virium à corde toti sanguini impressarum ; jam verò pars est minor toto , adeoque vis quam fluidum nerveum cerebelli potest accipere à sanguine cerebelli est ad vim quæ cor debet exercere , ut I ad 57 , seu 57^{ies} minor. Tota illa vis fluidi nervei cerebelli influat in cor contrahendum , quoniam cor nec ulla machina majorem vim potest habere , nec effectum præstare quàm est vis motoris ipsi applicata , fluidum nerveum non potest cordi impertire majorem vim quàm 57^{am} partem ejus , quâ cor in antecedenti contractione indiguit ; ergo si à fluido nerveo per arterias tantum propulso moveri debeat cor , effectus erit major suâ causâ , seu ideò cor movebitur , quia fluido nerveo vim & motum impressit ; erit itaque vis cordis ipsi vi cordis tribuenda , seu motus cordis erit causâ sui ipsius , proindeque motus cordis erit effectus sine causâ , quod est absurdum. Reliquum est igitur ut cordis motus singulis pulsibus efficiatur à motore animato , quo deficiente , ut post mortem , cessat cordis contractio ; actuato , ut in pathematis vividis , crescit ; & oppresso , ut in timore , opprimitur cordis motus.

Idem aliâ viâ demonstrare possumus : sanguis eâ velocitate fluit ex corde , ut posset quovis secundo viginti pedes horizontaliter percurrere (*Hæmasts. p. 300. n°. 40.*) per orificium aortæ 97 lineas amplum ; ut autem fluidum nerveum ventriculum sinistrum cordis contrahat , necessum est ut saltem eandem vim habeat , quam sanguinis à corde emissi columna , ex principiis Hydraulicis & nominatim ex *Phoronomia prop. 31.* vires enim quæ se mutuò æquibant in fluidis sunt ut facta ex duplicata velocitate , orificiis & densitatibus fluidorum , adeoque si supponamus eandem sanguini & fluido nerveo densitatem , atque orificium simul sumptum in nervis cardiacis sinistrum ventriculum petentibus millesimam partem aortæ , velocitas fluidi nervei debet esse 31 vicibus major velocitate sanguinis in aorta ; seu 620 pedum intra secundum : Verum velocitas sanguinis in ultimis arteriis ex *Keilio* est 5230 vicibus minor quàm in aortâ ; ergo velocitas quam fluidum nerveum potest à sanguine per cerebrum circulante mutuari , est 162130 vicibus minor quàm ut posset cor contrahere.

COROLLARIUM. Obstructiones in minimis vasis motum cordis minuunt ; ergo & motum sanguinis in cerebello ; adeoque cum motus febrilis supponat conatus & vires cordis adauctas , saltem in acutis , nec possit cordis motus augeri nisi auctâ fluidi nervei velocitate , imminuto sanguinis motu absurdum est velle fluidi nervei motum exinde adaugeri , seu febrim ex obstructionibus per leges mechanicas oriri.

Si regerant fluidum nerveum esse infinite rarius & tenuius sanguine ,
adeo-

adeoque in ipsius pressione velociorem motum ipso sanguine concipere, cum velocitates impressæ ab eadem vi fluidis diversæ densitatis sint inter se ut radices densitatum inversè, non refragabimur. Sit itaque densitas fluidi milliones minor densitate sanguinis, velocitas quidem erit decies millies major: verum vis fluidorum diversæ densitatis est in ratione compositâ ex duplicatâ velocitatis & densitatis simplâ; cum itaque densitas fluidi nervei milliones minor sit, licet velocitatis quadratum milliones majus evaserit, unum ab altero vindicatur, & vis ex utroque resultans non major est, quam si densitates fluidi nervei & sanguinis æquales supponamus: & hæc dicta sufficiant adversus Neotericos, qui ignoratâ mathesi, morbos mechanicè explicare suscipiunt.

Febres & phlegmasiæ sunt duæ tertiæ partes morborum ex *Sydenhamo*. Hominum quadragesima pars febre, vel cum febre moritur. *Graunt medicals observat. on the bills of mortality.*

I. EPHEMERA. Latinis *Diaria*; *Effemera* Italis; *febris inflativa* Arabibus quibusdam; *Ephimera* Gordon. Lil. p. 3; *Effimera* Gilberti Anglici: *L'éphémère, courbature.*

Character. Genus est febris continuæ quod citra dimidiam septimamam sponte cessare consuevit.

Symptomata in functionibus animalibus: Insultus subitaneus, sæpius ante diluculum, nulla lassitudo notabilis præcedit, illicò dolet caput, jacet æger. *In functionibus vitalibus:* Pulsus plenus, liber, expeditus, frequens, respiratio frequens, pulsant tempora isochronè cum arteriis. *In excretionibus:* Halituosus est sudor, potissimum declinante morbo, urina vix mutata. *In qualitativibus:* Cum aliquali frigore, ast sine rigore & horrore invadit, unde ab insultu rubeolæ distinguitur. Calor mollis vaporosus sequitur. Rubet totum corpus, imprimis facies cum aliquali turgescentiâ, unde febris inflativa dicta.

Ordo symptomatum. Præliudium nullum, principia seu occasiones procatarctiæ ut plurimum adfuere, ut error in ingestis, applicatis, &c.

Insultus ferè sine oscitatione, horrore, somnolentiâ, sed subitaneus, ita ut protinus æquè magnus sit ac in vigore, cum pulsûs frequentia modicâ, calore miti, vaporoso; repenti, ut ait *Lommius*, totus morbus simul accedit; status morbi per diem circiter, aut ad summum per duos tresve dies viget, sine ullo gravi incommodo; demum rarò per hæmorrhagiam, sæpius per copiosos halitus aut sudores terminatur.

Principia procatarctica sunt ea quæ leviter motum sanguinis retardare valent, quæque labore unius alteriusve diei possunt solvi, vel eliminari; adeoque natura à tam parvo incommodo nequaquam opprimitur; bellum citò desitutum indicit materiæ morbificæ, quam confusè perferit, brevi & facile cessuram, adeoque eam sine magno apparatu aggreditur, & sine turbâ, sine morâ profigat.

Diariam omnem sola ferè natura curat, rarò accerfitur Medicus; illam curasse quàm novisse facilius est, quia tempus deficit ad distinguendum utrum futura sit synocha, vel synochus. Abſtinentia à cibo, potus calidus aqueus, cum quiete ſufficiunt.

1. *Ephamera plethorica; Ephamera ex opilatione, ex vino, ex ſuppreſſâ perſpiratione, ex cibis calidis*, Avicennæ, T. II. pag. 16. *Diaria inflativa* Auſtorum. B.

Principia. Plethora eſt in ratione compoſita ex directâ ingeſtorum & inverſâ excretorum; adeoque eò major eſt 1° quò ingeſtorum quantitas major intra datum tempus; 2° quò vires coctrices ſunt majores; 3° quò qualitas ingeſtorum eſt ſucculentior. Ingeſta ſunt, vel eſculenta vel potulenta: iſta verò ferè tota in ſanguinem tranſeunt, & cùm grata ac fermentata ea copioſius, jucundiùs ingeruntur, unde frequentiores ſunt exceſſus in potu quàm in cibo; eſculenta tamen delicatiùs parata, fercula lauta, in pueris cupediæ, cibi conditi ita ut gulam irritent, plethora pariter favent, quia copioſius aſſumuntur, & faciliùs digeruntur; hæc ſunt ingeſta quæ per ſe non inducunt plethora niſi ſint ad egeſta in ſolito majori ratione.

Verùm egeſta vel abſolutè vel relativè imminuta pariter concurrunt; egeſta vel egerenda alia ſunt aſſueta, ut viâ perſpirationis, urinæ, ſudoris, alvi, feminis; vel inaſſueta, ut per hæmorrhagiam narium, podicis, uteri; puris, ichoris, ex fontanellis, ulceribus, fiſtulis effluxus, phlebotomiæ conſuetæ. Plethora creſcit 1° in ratione quantitatis materiæ egeri ſolitæ, quæ retinetur; ſic quoniam perſpiratur plus materiæ quindecies quàm per alvum eſt eſt in dato tempore, (obſervante *Sanctorio aphor. 10. ſect. III.*), plethora a cohibita perſpiratione cutaneâ toties eſt major quàm quæ à conſtipatione alvi poteſt exſurgere; 2° in ratione facilitatis quâ materies ſuppreſſa ſanguini remiſcetur; ſic à ſuppreſſis catameniis plethora multo citiùs increſcit, quàm ab urinâ ſuppreſſâ, quia aliquot dies requiruntur ut urina ſuppreſſa ita veſicam & ureteres repleat ut in ſanguinem regurgitet, ſtatim verò ſanguis menſtruus fluit in venas hypogaſtricas; 3° in ratione durationis hujus ſuppreſſionis; ſic ſi per biduum ſuppreſſum ſit ulcus, duplò plus retinetur ichoris vel puris in maſſâ ſanguineâ quàm ſi per diem ſtetiſſet effluxus.

Moles fluidorum, adeoque pondus corporis, potiſſimum hieme, creſcit citra ſanitatùs detrimentum, tribus libris ex *Sanctorio*; atque quò robuſtior eſt homo, eò majus pondus fluidorum citrà noxam geſtare valet; interea tamen pulſus & major & frequentior eſt poſt paſtum, quàm ante paſtum, & frequentia illa poſt majorem paſtum major eſt, minor poſt minorem ex obſervatis *Robiſonii*. Pulſuum jejuni eſſe ad pulſuum pransi numerum ut 70 ad 76 ſupponamus, veriſimile eſt magnitudinem in eadem ratione creſcere, adeoque cùm ea citra morbum creſcat per aliquot horas, vis cordis increſcens unâ ſextâ parte per aliquot horas morbum non infert; pondus itaque ſuperfluum quod anſam præbet Ephemeræ eſt in robuſtis ma-
jus

jus tribus libris, si de perspiratione retentâ quæstio sit. Quoniam tamen intra noctem, & à fortiori intra nycthemerum potest major quantitas perspiratione evacuari (*Sanctor. sect. III. Aph. 1, 10, 69 &c.*), non mirum si Ephemera, quæ copiosos halitus excitat, spontè fanetur.

Homo jejunos intra noctis spatium uncias octodecim circiter perspirat, (*Sanctor. aphor. 2. sect. III.*) cibo verò refertus si concoquat, quadraginta uncias perspirat; ergo perspiratio jejuni est ad perspirationem pasti ut 9 ad 20. Homo sanus quolibet mane revertitur ad idem pondus quod pridie habuerat, si cibis utatur; ergo si alterâ die cibis abstineat, non solum minùs ponderabit quàm pridie totâ quantitate, quam assumere consueverat, ut verbi gratiâ, 109 unciis; verùm totâ eâ quam hacce secundâ die perspirabit, ac per alias vias amittet, quæ ferè est 49 unciarum; ergo si 109 uncias assumere consuevit, jam jejunos per integrum diem is erit ferè 10 libris levior, quàm fuerat pridie post pastum, quod de illis qui semel in die manducant intelligendum est.

Qui exercentur adusque sudorem ambulando, amittunt intra semi-horam octo vel novem uncias, seu octies magis quàm si ætate quievissent, & homo pinguis simili exercitio trigesies magis perspirabit quàm si ætate quievisset. Verùm Ephemera auget calorem & sudorem, non minùs ac celer ambulatio, atque his proportionalis est perspiratio, adeoque verisimile est ab Ephemerâ pondus decies saltem magis minui quàm in sanitate factum esset.

Ætate perspiratio est ad urinam ut 2 ad 1. Ab ambulatione vel equitatione perspiratio est ad urinam ut 4 vel 5 ad 1: ergo à calore & sudore perspiratio crescit in majori ratione quàm decrescit urina; ergo licet ab Ephemerâ minuatur urinæ quantitas, pondus totius corporis ratione perspirationis maximè minuitur, atque sic perspiratio unius diei plures venæ sectiones compensat.

Die 14 Septembris 1752 horâ quintâ matutinâ correptus sum Ephemerâ plethoricâ; febris erat magna & sine præludio, præter insomnium, calor acer, deglutitio difficilis, cephalalgia gravativa magna, febris post duas phlebotomias nocte sequente recessit.

In insomnio cogitationes importunas de objecto quodam injucundo experiebar, quoties somno indulgebam, & penes me erat somnum abigere simulque insomnium, sed quamdiu somno indulgebam hoc phantasma à mente depellere minimè poteram.

Numerus pulsationum mihi sano est 72° in minuto primo, & in hac febre manè erat 94°, vespere 98°. Calor aëris 17^m grad., calor verò pedum meorum erat 35° gr. thermom. Reaumurii, & paulò ultra; è vulnuscule venæ vix uncie tres sanguinis quovis minuto effluebant.

Numerus respirationum durante febre erat 27^m intra duo minuta, ita ut cum cor pulsabat 196^x vicibus, respirabam 27^m vicibus; numerus respirationum erat 7ª pars numeri pulsationum cordis.

2. *Ephemera nauseativa* Avicennæ, tom. II. p. 3. *Ephemera ex crapula,*

la, ex satietate, ex cacochylia, à cruditate Sennerti; *Ephémère d'indigestion*. B.

Dyspepsia seu difficultas digerendi alimenta est in ratione compositâ ex debilitate stomachi; quantitate & resistentiâ ingestorum.

Debilitas stomachi eò major est, quò minus in contractionem nititur, tum ob remollitionem ab oleosis, aqueis tepidis diù usurpatis; tum ob anæsthesiam, seu sensûs imminutionem propter vitia nervorum, cerebri, studium, mœrorem, pathemata, fluidum nerveum aliò derivantia; tum ob rigiditatem & phlogosim ventriculi.

Quantitas ingestorum est ut pondus ciborum quovis pastu assumptorum simulque pastuum numerus intra datum tempus, adeoque ut volumen & gravitas specifica eorum conjunctim.

Resistentia digerendi est ut tenacitas & viscositas ciborum, nec non cacochylæ, seu succi gastrici obducentis ventriculum; ut eorum durities, cruditas, adiapneustia; nec non ut sensibilitas stomachi, qui si doleat, phlogosi tentetur, irritetur nimis, ex cibis mollioribus eandem resistentiam experitur, ac sanus ex durioribus.

Ingesta sunt vel ad fermentationem, vel ad putrefactionem prona; faciliè fermentescunt vegetabilia cruda, acida, ut fructus horæi, acetaria, cremores ex farinosis, panis malè fermentatus, placentæ, vina recentia; hinc ptyalismus, ructus acidi, morsus ventriculi, colicæ, flatulentix, pondus in epigastrio, nausea, &c. Faciliè putrescunt esculenta ex carnibus diù coctis, diù maceratis animalium carnivororum, avium rapacium, piscium ejusdem indolis, ex horum ovis, jusculis, gelatinis: item vegetabilia acria ex classe cruciformium, umbelliferarum; aromata condimenta aliis permixta; hinc ructus nidorosi, fœtidi, carniû horror, oris amaror, fœtor, nausea, vomitus biliosi, cardialgiæ, pondus ventriculi diuturnum, capitis gravitas. Succu crudi, subacidi, copiosi sanguinem inspissant, vasa infarciunt; inde resistentia cordi & valis opposita, quam *Ephemera* repetitis vasorum ictibus superat, sanat.

Succi acres, biliosi, putres, injucundi molestant vasa sanguifera, unde sensu confuso natura excitata febre ephemerâ eos per diapnoem, sudorem, urinas, diarrhœam exterminat.

3. *Ephemera à frigore*; *Diaria VIII Foresti* quam ipse passus est ex itinere cum vento frigido. *Diaria ex balneo frigido, pluvia frigida*; *Diaria ex mœrore, terrore, &c.* B.

Refrigeratio corporis non solum perspirationem cohibet, unde plethora; verum & humores figit, densat, unde cordi opponitur resistentia, quam molestiam tollit natura conatu & attritu febrili, qui diariam illam constituit: mœror & metus eandem inducunt in corpore mutationem; nam mœstitia & timor impediunt perspirationem; *Sanctor. sect. VII, aph. 8, 9, & 13*, & perspiratio impedita à quacumque causa mœstitiam & timorem facit, *aphor. 8.*

4. *Ephemera à calore*; *Ephemera ab insolatione, hypocaustis, thermis,*

ammochasiâ, balneo, &c: ab irâ, furore, exercitio violento, labore immo- dico, pervigilio, à sudorificis, cardiacis, liquoribus ardentibus. B.

Calor est in ratione compositâ ex simplâ quantitatis partium ignearum & alkalinarum, simplâ densitatis fluidorum ac tensionis solidorum, & duplicatâ velocitatis, quâ invicem ambo colliduntur.

Quantitas partium ignearum crescit ab insolatione, thermis, potu fervido, spirituoso, cibus aromaticis, piperatis, salitis, alkalescentibus, condimentis, cardiacis, sudorificis, acribus.

Tensio solidorum respondet viribus contractivis cordis, simulque resistentiæ sanguini transfluxuro per vasa minima adauctæ, tono fibrarum vel nativo, vel per laborem assuetum, animi pathemata, &c, adaucto.

Velocitas est ut radix virium, quæ cor, musculosque contrahunt in febribus, laboribus, pathematis, cursu, equitatione, vociferatione, &c, impensarum.

Huic ansam præbent principia caloris extrinseca, ut insolatio, balneum fervidius. Calor directus solis est duplus caloris reflexi, seu illius quem ex thermometro metimur; sed calor ille æstate ad 60um gradum thermometri ascendit, adeoque tunc est duplus caloris sanguinis sani, eumque coagulare, ac lympham inspissare valet in confiniis cutis, simulque fibras nerveas ingratè vellicare, & phlogosi afficere; unde effectus illius caloris sunt fluidioris avolatio, residui viscositas, irritatio cutis, ac proinde occasio datur Ephemæræ.

Ab insolatione cephalalgicæ, corycæ quotidie, hieme præsertim, superveniunt, quoties frigus insolationi succedens materiem perspirabilem à calore agitatum cohibet.

5. *Ephemera lactea Riverii; Ephemera puerperarum, nutricum à lactis refluxu, à lacte suppresso; la fièvre de lait, le poil, vulgò arcoussel. B.*

Tertiâ circiter à partu die accedit aliquale frigus, vel à minimâ fitûs in lecto mutatione, totum corpus pervadens, identidem revertens cum gravitate; mammæ simul dolent, tument, dein serum lactis effundunt; effluxus lactis ab axillâ hinc & inde videtur procedere, deinde velut corpus mammæ stringi videtur; mox ex papilla, maximè si has emulgeat alumnus, serum illud subsultim exilit, hunc lactis impetum nomine vernaculo *esponchis* indignant mulieres: interim lochia adhuc cruenta fluere pergunt, sed moderatiùs: interdum grana, vel acini papillarum rubent, tenduntur, nigricant, acutè dolent: hos tumores, vulgò *canègres* nuncupant nostrates; non rarò moles mammæ in tumores tactu, non visu, dignoscendos, paululum à pressione dolentes, subdivisa videtur; atque ea symptomata intra duas, tresve dies uberiori lactis proventu, ac sudore copioso, valde halituofo, sæpe olido, lactis coagulum referente, terminantur, & identidem nutrices frigore suscepto, infestant; sunt quibus papillæ rhagades patiuntur, quod primiparis tantum fit, has *tendrieres* & *gersures* Galli nuncupant.

Mammarum tumor, tensio, dolor, lactis dein uberior proventus, cæteraque symptomata suadere videntur, lac uteri destinatum ad alimoniam fœ-

tus, jam restricto utero in sanguine redundare, atque eo sine suscitari Ephemeram, ut impetu sanguinis vasa lactifera mammarum amplientur, sicque chylo viam præbeant in lac mutando: ideò vero lac in mammarum glandulis fecernitur, quod è cruore ab illorum osculis fugatur, ob affinitatem gravitatum specificarum lactis & coli; antea verò chylus in mammis non fecernebatur, tubis arterio-lymphaticis nondum satis diductis, atque Ephemera viam lacteo succo præparat, utili, sed non semper vivo & impetuoso molimine.

6. *Ephemera à phlogosi, à dolore* Frid. Hoffman. cap. 14. *Ephemera à vulnere, fracturâ, luxatione, casu ex alto, contusione, &c.* *Ephemera vulneraria* Frid. Hoffman. cap. 14 pag. 186. B.

In parte vulneratâ, contusâ, validè distractâ sanguis hæret, vel effunditur, vel ejus liber fluxus præpeditur; ad eum autem discutiendum, resolvendum, promovendum, maximè si grave pathema, quod concurrat, hujus moræ & inspissationi ansam dederit, vires cordis ex sympathiæ legibus excitantur, totaque resolutio intra paucos dies obtinetur, maximè si phlebotomia, ut fieri assolet, in usum vocetur, cum potu calido, diluente, & auxiliis parti vulneratæ, contusæ propriis.

7. *Ephemera sudatoria; hydropyreton* quibusdam; *sudoriferus morbus* Batavis; *Hydronosus* Foresti; *Sudor Anglicus* Sennerti; *Ephemera Anglica pestilens* R. Fortis; *Ephemera maligna* Junckeri pag. 468; *the sweating sickness* Anglis; vulgò *la suette* vel *souette*. A.

Symptomata. Summa virium prostratio, animi deliquia, anxietas, cardialgia, capitis dolor. Pulsus frequens, celer, inæqualis, palpitatio cordis maxima, pertinax, aliquot quandoque annos à febre superstes. Sudor perpetuus, copiosus, utilis, cum morbo terminandus. Calor molestus.

Historia. Primùm cœpit ab Angliâ anno 1486, quam per quadraginta annos depopulata est; interea Germaniam, Belgium, Zelandiam, Brabantiam, Flandriam, Daniam, Norwegiam, Galliam ab anno 1525 ad 1530 peragravit; autumnò maximè sæviebat, hieme inducias afferente, vere revertebatur: initio urbem occupans quingentos aut sexcentos singulis diebus adoriebatur, ex quibus vix centesimus evadebat; ast adhibitis cardiacis, & vitato frigore, servata quiete, sudoribus prolicitis morbi sævities deferbuit. Vide *febris sudatoria historiam in historiâ Regni Henrici VII à Verulamio*. Quatenus hic morbus discrepet à miliari sudatoriâ, videbis in tertia classe.

8. *Ephemera menstrua* Ramazzini, *Ephemera medica*: Vide Valefc. de Taranta Philonium, & Histor. medic. Freind pag. 163.

Puellæ, quæ catamenia pati incipiunt, si vividæ, sanguinæ, simulque fibrâ tensâ, elasticâ donatæ sint, quovis mensè, quando scilicet catamenia ingruunt, febre ephemerâ corripuntur cum levi & brevi frigore, hysteralgicis, cephalalgicis, aliisque affectibus, sanguinem undique pressum, & reagentem indicantibus; ea verò omnia intra unam aut alteram diem mens-truis erumpentibus evanescent. Vidit *Valefcus de Taranta*, Monspel. Professor, quem trigésimo quoque die febris per 30 annos continuos adoriebatur.

9. *Ephemeræ anniversaria* Etmuller. Seidel. de morbis incurabilib. pag.
 14. *Ephemeræ natalitia*. B. P.

Antipater Sidonius Poëta febrem diariam quolibet anno, ipsâ quâ natus erat die, revertentem patiebatur, à quâ tandem senex obiit, ut referunt *Valerius Maximus*, l. 1 cap. 8. & *Plinius*, libr. 7 histor. nat. cap. 51.

10. *Ephemeræ hæmæthydrotica*, Georg. Agricolæ; sudore sanguineo stipata, *Lycosthen*. de prodigiis, Schenck. obs. p. 766. A.

Epidemica & truculenta fuit.

11. *Ephemeræ dichomene*, *Deidier* observ. Consult. 14. tom. 2. *Febris dichomene*, seu *menstrua duplex*. B. P.

Ephemeræ est, quæ decimo quinto quovis die revertitur; hanc observavit *Illustr. D. Gibert*, *Doct. Med. Monsp.*; in casu *D. Deidier* dyspnœa, motus convulsivi, sitis, urinæ rubræ, pruritus ingens, frequentia pulsus, & hypochondrii dextri intumescencia quâvis decimâ quintâ die per tres menses revertebantur. *Ephemeram dichomenen* & syphiliticam vidit *Cl. André* *Obs. p. 188.*

Praxis Ephemeræ. Quoniam *Ephemeræ* intra unum diem vulgò sudore terminari consuevit, indicium est materiem morbificam in illis potissimum vasis sanguineis residere, ex quibus intra tam breve temporis spatium expurgari per sudores potest; circulatio sanguinis est quinque millies velocior in magnis arteriis quàm in ultimis vasculis ex æstimatione *Keillii*, qui ramificationes arteriarum quadraginta ordinum numerat; quoniam verò docet anatome & hydraulica circulationem eò tardiorem esse in vasis, quò magis ea à corde recedunt, cum numerus ordinem ramificationum exprimens ipsam à corde distantiam ferè exprimat, verosimile est materiem morbificam in ramis decimi ordinis esse decies à corde distantiore, quàm quæ est in aortâ, adeoque decies tardius, si cætera paria sint, à sanguine expurgari posse, cum ad hoc ut expurgetur necessum sit ut in fluentum venæ cavæ & aortæ revertatur, quod ex hypothesi decies tardius exsequetur, quàm quæ per arteriolas recto tramite venis sanguineis terminatas circulatur.

Supponamus morbos acutos, quorum materiæ morbificæ in arterioso systemate potissimum latent, esse omnium longissimos, qui quadagesimâ circiter die terminantur, dum chronici sedent in lymphaticis, vel sanguiferis venosis; pronum erit concludere omnium tardissimos materiam suam in quadagesimâ arteriarum divisione obtinere, & brevissimos in prima, sicque numerum dierum quos durare consueverunt morbi, respondere numero divisionem vel ramificationum ordinem exprimenti: quæ hypothesi non magnam fidem meretur, usquequo res medicæ in majori luce constitutæ eam confirmarint; si hoc ita foret, materia morbifica *Ephemeram* inducens resideret in majoribus vasis, seu in cruore cuius motum aliquantulum retardaret, atque ejus moleculæ ejus forent voluminis, quo vasa secundi, ac à fortiori tertii ordinis nequaquam subire possent, usquequo subactæ & attenuatæ forent: talis est conditionis sanguis copiâ tantum peccans, seu globi pur-

purpurei copiosiores; illi etenim, quia molem majorem movendam cordi offerunt, ipsi resistunt, adeoque muniis vitæ obstant, & ex lege sympathiæ debent attenuari in lympham, serumve resolvi, ut fanitas restituatur; hoc autem Ephemera præstat.

Ut ergo naturæ ductum sequatur Medicus, is debet in *Ephemerâ plethoricâ*, 1° ægrum omni cibo & jusculo interdicere, ut uberior fiat perspiratio, sicque moles sanguinis minuatur, nec pari passu activis particulis resarciatur: verum potu aqueo non frigido, quantum sitis exigit, sanguinis viscositas à calore intendenda debet præcaveri; imò si non satis procedat perspiratio, potus theiformes calidi, diaphoretici ex infusis theæ, veronicæ, adianthi, &c, sunt interponendi; atque ut intestinalis perspiratio juvetur, clystma emolliens, non sudante corpore, est injiciendum.

2° Nihil est ad perspirationem minuendam aptius, quàm se nudum aëri frigido, ventove exponere, vel se intra lectum jectigare, adeoque æger more solito vestitus in conclavi quiescat, vel in lectulo tranquillus jaceat, ne simul vires motu muscolari inutili detrahat, & ut eas muniis vitalibus reservet.

3° Si dolor capitis, artuumve notabilis sit, pulsusque vigor debito major, quod expertus tantum judicat, maximè verò si febrem in alteram, tertiamve diem prorogandam fore conjectamus, tum phlebotomia è brachio instituenda est, ut febris impetus, & cum eo symptomata dolorifica minuantur; in adultis verò semi-libram vel uncias decem detraxisse sufficiet absente sudore.

4° Præmissâ phlebotomiâ, admittâ diætâ & gymnasticâ congruis, febris intra diem vel intra quatrimum ut plurimum terminatur sudore, vel hæmorrhagiâ quod rariùs: & subsequenti die ad detergendas primas vias, aut etiam secundâ die, si Ephemera extensa fuerit, horis matutinis catharticum lene est propinandum, atque deinceps paulatim cibis eupeptis, mollibus, assuetis restituendus est æger.

5° Quò æger infantis propior, febris prolixior, fames voracior, eò faciliùs à jejunii severitate recedendum, & juscula sunt indulgenda.

6° Quò æger vigori ætatis propior, fervidior, magis sanguineus, floridus, phlebotomiæ aut hæmorrhagiæ cuivis assuetus, eò largiùs sanguis est ipsi mittendus vel unâ vel binis phlebotomiis.

In *Ephemerâ nauseativa* præter auxilia jam assignata requiritur, 1° ut potu tepido, copioso, vomitus proritetur, quem nausea videtur indicare; imò si hoc non sufficiat, sitque epigastrii gravitas, cardialgia, oris amaror, capiplenium, cum modico pulsus vigore, aquâ levissimè emeticâ, dissolutis in ejus librâ duobus, tribus, vel quatuor tartari stibiati granis, vomitus est juvandus; die verò subsequenti catharticum lene, diluens, non calefaciens, horis matutinis, est præscribendum; quod felicius succedet, si pridie horis pomeridianis, aut cum febrilis calor major fuerit, phlebotomia instituta fuerit, signis allatis indicata; demum febre terminatâ æger more solito repurgandus est.

In *Ephemerâ lacteâ* 1° cavendum ne puerpera, quæ iusculis quartâ quavis horâ per septimanam circiter est nutrienda, primis etiam diebus, ut mos est, offis infarciatur, nec ante partum liquidis spirituosus incendatur; 2° accedente febre, frigus est cautissimè arcendum, quod sensus horro- ris à levi suscepto aëre suadebit; 3° ut via lacti mammarum seroso præpa- retur, atque utut paucum tum ab alumno, ut rusticis solemne est, tum à mulierculis, tum à catellis, tum ope syphonis exfugatur bis in die; sicque secretionis libertas augeatur; 4° ut ex parte mammarum omnis alia tollatur resistentia, linteis tepidis tegendo, oleo amygdalarum liniendo, molli gos- sypio obvolvendo; 5° absente febre alumnus est à matre lactandus, quo lacte seroso & diluente meconium & faciliùs & feliciùs expurgatur: atque lactans mater citiùs à febre & à lochiorum incommodo immunis evadit; 6° nonâ circiter die puerpera leniter est purganda, dein offis & carnibus paulatim assuefacienda.

In *Ephemerâ sudatoriâ* præter cautelas assignatas ægri cardialgiæ cardiacis sunt debellandæ, ut aquâ florum aurantiorum, cinnamomi hordeati, vino mero, cum confectioe hyacinthinâ, alkermes, theriacâ, atque sudor tum cautè sustinendus, tum, si langueat, his cardiacis atque sudorificis promo- vendus.

II. SYNOCHA, *Synochus imputris* Galeni libr. 2. de differ. febr.; *Sy- nocha* Gordon. Lil. cap. 5 de febre sanguinea; Gilberti Anglici fol. 28; *Septimaria* F. Plateri Class. Dolores; *Synochus simplex* River. cap. 2; *Continens non putrida* Lommii pag. 2; *Febris continens* seu *Synocha* Stahl Casuale minus, cas. 87; *Synocha febris, continens catexochen* dicta, Junc- ker. Tab. 57; *Ægri Septimani* vocantur. *La Synoque.*

Genus est febris continuæ, quæ ad septimanam ut plurimum extenditur, *Galen. de differ. febr. p. 272. Tom. II.*

Symptomata eadem quæ in ephemerâ, eo discrimine quòd febris non illico tota accedat, sed in dies major ac major evadat usque ad tertiam, quar- tam vel quintam diem, tuncque in eodem vigore perseveret usque ad de- clinationem; lassitudo, capitis dolor, virium muscularium prostratio, sen- sim pari passu crescunt usque ad acmen; præterea in acme omnia vehe- mentiora sunt, ut cephalalgia, carebaria, faciei rubor, calor corporis, velocitas pulsus ex plenitudine & frequentia repetenda, somnus altior oc- cupat, pulsant tempora.

Terminatur septimâ die vel hæmorrhagiâ narium, si plethoricus, san- guineus sit æger, vel perspiratione insensibili, ut accidit Professori *Wedel- io*; vel somno, ut accidit Professori *Stahlio*, (*class. de febr. pag. 1*); vel sudore.

Synocha jugem habet æstum nihil remittentem, & quamvis per horam nonnunquam remittat, hoc accidentale est, non verò statum, nec de ejus essentia, & vix inde levamen sentiunt ægrotantes; *Stahlius*. Hujus prin-

cipium seu occasio est, sanguis purus ut plurimum, sed vel copiosus vel ferro perspirabili onustus, vel igneis particulis foetus, vel leviter inspissatus per moram: in primo casu eum resolvit natura in serum perspirabile, motu febrili excitato; in altero continuam feri secretionem tantum molitur; in tertio potu per sitim imperato ipsius fervorem extinguit, & dilatatis urinæ & sudoris viis igneas particulas exhalat; in quarto ope caloris aucti viscositatem minuit.

Synocha periculiosior est ephemerâ quantum est vehementior & diuturnior simul; cum enim malo physico seu periculo proportionales sint naturæ conatus, quoties ordinati sunt, ut in hoc morbo; quod febris vehementior est & pertinacior, eò majori molimine atque longiori opus est ut materies morbifica mutetur, adeoque eò magis nocere œconomix animali ea materies censenda est.

Quòd plura simul vitia concurrunt, ut sanguinis spissitudo & plethora, eò periculiosior est morbus; quia eò majora molimina exigit, ut tollatur, & si vires deficient in hoc molimine, vita deficit.

1. *Synocha plethorica*; *Febris sanguinis* Avicenn. T. 2 pag. 43; *Synocha inflata* Heurnii de febr.; *Synocha sanguinea* Sennerti de febr. l. 2 c. 10; *Synocha 7° die soluta* Fr. Hoffmanni Obs. 3^a; *Synocha simplex* Fr. Hoffmanni de febr. pag. 110, 111, D.

Differt ab ephemerâ plethoricâ 1° duratione ultra quartum diem; 2° quòd non est sudor constans versus finem morbi; 3° quòd symptomata in statu sint graviora, potissimum respiratio celer, frequens, pulsus velox, plenus, somnolentia.

Differt à synocho putri, quòd nulla notabilia sint signa putredinis, ut linguæ flavedo, fordities, oris foetor, nausea, vomitus, &c: quòd brevius terminetur; quòd facies, oculique magis rubeant, venæ magis tumeant, pulsent tempora, quodque sine notabili rigore adoriatur.

Principium hujus febris est plethora commota, seu copiosior sanguis, isque simul fervidus, & per pathemata vivida, exercitia immodica, esculentata, calefacientia exagitatus; unde quid egerendorum, ut hæmorrhoidum, catameniorum, perspirationis, phlebotomix assuetæ, &c, suppressio; quid ingestorum copia adaucta conferant, in hujus productione, satis liquet. Licet autem sub finem morbi signa saburræ putris accedant, ea sunt effectus, non verò principia morbi.

2. *Synocha ardens*; *Synochus caufonides* Gilberti Anglici fol. 56; *Synocha biliosa* Sennerti lib. 2 cap. 10. *Synocha caufodes* Mangeti Biblioth. Med. *Cholerica febris* Frid. Hoffmanni de febr. l. 4 cap. 2 obs. 5. A.

Ea corripit graciles, biliosos, sanguine copioso, ac carne non ita abundantes, qui vitam laboribus deditam agunt, corpusque multum exercent, & pathematis vividis exagitantur; qui in sole & æstu diutius versantur, aut cibis & medicamentis calidis sunt usi. Calor est acrior, vehementiorque, ac sitis magis divexat quam in plethoricâ; urinæ sunt tenuiores atque aciores. Differt à tritæophyâ ardente quòd non sponte periodicè remittat.

3. *Synocha putrida* Sennerti. A.

Licet calor in synochâ putri, si cum aliis putridis conferatur, sit mitior, tamen si cum synochâ plethoricâ comparetur, calor est acrior. Deinde in putrida urina est rubra, crassa ac turbida, sine sedimento, cruda, aut saltem leviter cocta in principio, pulsus præterea ut in aliis putridis. Tandem symptomata omnia, ut dolor capitis, inquietudo, vigiliæ, &c, majora sunt quàm in plethorica.

Pulsus ut in aliis non solum est magnus, sed & vehemens, celer, frequens, inæqualis & inordinatus.

4. *Synocha tragæda* Ramazzini, *constit. Epid. p. 184.* A.

„ Narrationem oppidò curiosam apud *Lucianum de conscribend. Histor.*
 „ habemus de febre quadam tragædâ (sic enim illam appellare liceat) quæ
 „ Abderitas temporis ferè momento invasit. Egerat Archelaus Poëta tra-
 „ gicus, mediâ æstate, multoque æstu, apud Abderitas, Euripidis Andro-
 „ medam, ex quo factum ut multi ex theatro febricitantes exierint, ac
 „ universi postmodum febre gravissimâ fuerint correpti, quæ die septimâ plu-
 „ rimo sudore erumpente, nec non sanguine è naribus profluente, solvebatur,
 „ superstite tamen ridiculâ quâdam mentis perturbatione; nam, ut refert
 „ Auctor, *omnes quasi ad tragædias agendas impellebantur, & iambica*
 „ *personabant, multumque vociferabantur, maximè autem Euripidis Andro-*
 „ *medam canticis referebant, plenaque aded civitas erat pallidis, ac maci-*
 „ *lentis illis tragædis septimanis. . .* Haud aliter apud nos immodicus
 „ æstus, plebem urbanam, inter angustias ædicularum conclusam, in febres
 „ agebat, adspectu quidem terribiles, nec sine mentis emotione, sed quæ
 „ postea die septimâ, còorto sudore, post celebratam liberali manu phle-
 „ botomiam, solverentur; ubi vici angusti & anfractuosi solis ardorem
 „ eludebant, minùs à febribus populares exercebantur, atque id beneficii
 „ ex hac febre secutum est, ut referatis à calore & sudore poris cutaneis,
 „ exterminatâ radicitùs scabie, plebs nitidior ac vegetior apparuerit. *Ra-*
 „ *mazzini.*“

5. *Synocha catarrhalis* Frid. Hoffmanni de febrib. sect. 4 cap. 1 observ. 5. *Catarrhus cum febre epidemicus* Georg. Henisch. Comm. in Aretæum pag. 315. *Febris epidemica ann. 1580* Riverii, observat. X pag. 137. A.

Illâ spatio sex septimanarum anno 1580 omnes ferè Europæ gentes affligebat, vix vigesimus hujus morbi expers erat præsertim in Saxonîâ. In invasione omnes vires languebant, præcordia gravitatem sentiebant, cor pressioem, & palpitabat; pulsus parvi, celeres & inæquales erant; caput erat grave, & ingravescente morbo ita ægroti languebant ut tremerent & conciderent; quidam vigilabant, alii profundiorum somnum habebant; ex capite fluxit acrior & subsalsus humor ad thoracem, qui tussim movebat, in extremis partibus dolores vagos & pungitivos excitabat; initio horror & calor totum corpus & caput occupabat, & ad tactum non erat mordax, continuus tamen cum rubore oculorum & tumore; urina primùm tenuis,

mox crassa; aliis sanguis è naribus fluebat; plerisque sudor copiosus prorumperebat, quo & febris finiebatur, quarto ut plurimum die; interdum, sed rarò, longiùs protrahabatur ad septimum vel nonum diem. *Henischius*.

6. *Synocha scorbutica*, Lind. de Scorbuto 1756. Sydenham pag. 39. A.

Vidi in puero, cujus pater & mater scorbutici erant, febrem continuam acutam cum stomacace ita putridà, ut vix uilus cameram in quâ jacebat æger ingredi posset, ex quâ intra septimanam obiit. In hac convenit limonata mineralis, seu ex spiritu vitrioli in aquâ ad gratam aciditatem, catharsis lenis, vinum rubrum, &c. Conveniunt etiam tartarum vitriolatum, cremor tartari, acetum cum sale tartari mixtum; fumatur bis vel ter in die ad uncias quatuor, necnon spiritus Mindereri adhibeatur.

7. *Synocha dolorum; febris symptomatica à doloribus orta* Frid. Hoffmann. de febr. symptomat. pag. 187. T. 2. A.

Non solum febris synocha, vel ephemera comitatur dolores & phlogoses, quæ fiunt in vulneribus, ambustionibus, tumoribus phlegmonodeis, bubonibus venereis dum suppurantur, tendinum puncturis, sed etiam morbis dolorificis ineuntibus affidet, ut paroxysmis arthritidis, rheumatismi, nephralgiæ, proctalgia à mariscis, similibusque.

Cura exigit phlebotomiam repetitam, victum tenuem, diluere & demulcere aptum; syrupos ex aquâ liliorum, floribus nymphææ, papaveris rhœados, papaveris albi, laudanum; extus verò admoventur fomenta emollientia, leniter resolventia, cataplasmata anodyna ex micâ panis, lacte, croco: cavendum à cathartics, quæ, non nisi sedato dolore, si saburra primas vias infestet, advocanda sunt, eaque minorativa, antiphlogistica.

8. *Synocha cephalalgica*, obs. D. Razoux, Med. Nemausensis, Journal de Médecine Novembre 1758 pag. 415. *Cephalalgia verminosa*. A.

Febris ardens, continua, pulsû pleno, vehementi; cutis arida, urens; facies rubra, oculi inflammati, dolor capitis, seu frontis assiduus, continuò crescens à morbi initio; lingua nitida, nulla læsio stomachi, nulla saburræ indicia; post sex largas phlebotomias, catharses, anodyna, narcotica, ptisanas nitratas morbus perseverabat; tandem ex præjudicatâ suspitione saburræ præscribitur emeticum, & ægra septuaginta duos vermiculos sternutando, & vomendo ejecit ex naribus, qui in sinibus frontis latitabant, & illicò ab omni febre & cephalalgia liberata est.

Vermiculi erant septem, vel octo lineas longi, albi, tres lineas lati, annulis distincti, omninò iidem qui in sinibus frontis vervecum reperiuntur, descripti à D. de Reaumur, *Hist. des Insectes tom. 4 pag. 555*. Hæc autem mulier pridè hujus morbi biberat aquam rivuli, ex quo pecus ovile paulò antea fitim extinxerat; hi vermiculi spinis rubris, uncis & corniculis hispidi, irrequieti, & agiles sunt, ac oves in phrenitidem agunt, quâ exiliunt, & arbores obvias capite impetunt.

6. *Synocha miliaris*; *Suette*. D. Boyer Mem. de l'Acad. des Sc. 1752. Ludwig Comment. T. 3. Vide *Miliarem Sudatoriam*.

III. SYNOCCHUS Galeni; *Continens putrida Lommii libr. 1 p. 2.* *Febris putrida Riverii*; *Synochus putris, febris continens dicta Pitcarnii* de febr. 24; *Febris continua putrida Boerhaave* aphor. 730. *Fièvre continue*.

Est genus febris continuæ, quæ ad duas, tresve septimanas extendi consuevit, cum pulsûs robore sanum, in morbi statu saltem, notabiliter superante.

Differt ab ephemerâ & à synochâ, 1° quòd cum rigore sæpius, majorique frigore invadat, atque 2° quòd diutius crescat; 3° quòd secundâ, tertiave finitâ septimanâ terminetur. A typho vix initio distinguitur; differt tamen odore proprio, debilitate artuum minori; robore pulsûs, quoad frequentiam, plenitudinemque, multo majori & sanum superante; calore sanum excedente, cum in typho calor, urina, pulsus sano similes, ac pulsus sæpe debilior; linguâ fordidâ quidem, sed non nigrescente, nisi in paucis speciebus. Ab hæcticâ differt motu velociori, symptomatum vehementiâ, debilitate, initio etiam majori linguæ forditie, &c.

Rarior est amphimerinâ putridâ, quacum vulgo confunditur; nunquam est homotona, nec peracnastica, nec epacnastica, sed initio & sine semper debilior, in augmento & statu fortior, unde illæ divisiones Veterum inanes videntur.

Symptomata in functionibus animalibus. In vigore sæpius adsunt vel somnolentia, vel leve delirium, in tractu fastidium & tædium, motus muscularis difficilis, virium prostratio, ita ut ferè semper jaceant, imò sæpe in situ horizontali supino, minùs tamen quàm in typho. Adde dolores lumborum, capitis, ventriculi gravamen, imò cardialgias, vertiginosam titubationem. *In functionibus vitalibus.* Respiratio frequens, & amplior solito, seu in eadem ratione quâ pulsus, difficilis, suspiriosa. *In functionibus naturalibus.* Solidorum ciborum, & præsertim animalium, fastidium, jusculorum averfatio, frigidorum & subacidorum sitis intensa, ni sopor adsit, aut delirium; tabaci assueti, vini averfatio. *In excretionibus.* Halitus oris & cutis foetens, in convalescentibus quandoque moschatus, vel singularis; saliva viscida, pauca; urina rubra, turbida, sedimento in declinatione albescente, dejectiones biliosæ, flavescentes. *In qualitibus.* Facies non ita rubens ac in ephemerâ, nec ita plumbea ac in typho; calor ficcior, mordacior quàm in ephemerâ, intensior quàm in typho per tractum morbi; initio frigus & horripilatio, sine tremore tamen, sed à levi sitûs mutatione revertens.

Dolendum est quòd nullus Auctor, ut observat *Stahlius*, febrium species distinxerit, nisi ex præconceptâ putredinis & malignitatis opinione, ita ut individuas observatione compertas ad suam speciem, imò ad genus referre difficillimum sit; hoc exinde factum est, quòd nullus Auctor histo-

riam morbi seponat ab ejus theoriâ philosophicâ, & semper causam cognitam supponat, atque exinde signa characteristica derivare contendat, quo errore nihil pejus in re medicâ.

Galenici omnes febres humorales putredini adscripserunt, ephemera scilicet & hæcticâ tantum exceptis, quia illam spiritibus, istam solidis excandescens tribuebant, unde juxta ipsos febris putrida erat classis febrium quæ continebat omnes exacerbantes, omnes intermittentes, & omnes (duabus exceptis) continuas. Neoterici ex Veterum classe genus unicum confecerunt, quod febrem putridam vocant, seu synochum, unde Veterum pyretologia evertitur.

Nos seponimus quod excogitavit circa causas opinio, ab eo quod observatio docet, & species à causis nequaquam distinguendas censemus, sed tantum à symptomatis; utrum putredo latens febres omnes foveat, nihil ad historiam febrium pertinet, sed tantum ad earum philosophicam cognitionem, sine quâ tradi debet historia. Eam interim sibi arrogant Neoterici licentiam, quam nemo facile Botanico concesserit, à quo in describendâ plantarum historiâ sensuum requirimus testimonium, non rationis commentationem.

„ Febrium quidem species omnes juxta phænomenorum suorum varietatem in genera redigere, ac characteres cujusque idiopathicos enucleare res est multi otii, ac summè ardua, ad quam unius Medici ætas non suffecerit; at verò hic labor, utut sit improbus, prius est exantlandus, quam nos aliquid memoratu dignum in extricandâ tam multifariâ horum morborum serie præstitisse jure possimus gloriari: “ *Sydenham cap. 11 p. 28.*

Galenus duas *Synochi* species admittebat, fanguineam scilicet & biliosam; *Sydenham* verò nulli hypothese addictus plures multò observavit, nec facillè determinandum hunc numerum esse putat.

Synochus putris, ait *Riverius*, nullis paroxysmis distinguitur, unde discrepat à remittentium generibus, ut amphimerinâ; nec enim paroxysmis adscribi debent calores vel fugaces à jusculo, motu oriundi, vel similes mutationes, quæ *Gallis Bouffées* nominantur; multò minùs illa acceleratio pulsus, quæ sanis etiam omnibus accidit, quæque febricula vespertina vocatur; quod si ita esset, ut volunt Neoterici, nulla febris continens daretur; omnes essent remittentes, vel exacerbantes.

1. *Synochus fanguinea* Galen. 2 method. cap. V. River. pag. 304; *Febris continua annorum 1661 ad 1664. Londini*, *Sydenham* cap. 4 pag. 29; *Febris depuratoria* ejusdem.

Distinguitur hæc species 1° vomituritione initio, & diarrhœâ versus finem, nisi Medicus principio obsistat, unde putris cognominatur; 2° linguâ siccâ & nigrâ; 3° ingenti ac subitaneâ artuum debilitate; 4° partium externarum siccitate, si declinationem leni madore stipatam excipias; 5° ad decimum quartum vel vigesimum primum diem extenditur. Discrepat à typho, quòd licet summa sit artuum prostratio, tamen pulsus in vigore mor-

bi plenior & frequentior est, adeoque fortior quàm in sanis, simulque calor intensior, nec ulla in hac specie purpura apparet.

Symptomata quidem à pravâ medendi methodo diversa exsurgunt, quæ diagnosim speciei confundere possunt, sed ea tantùm, quæ sibi relicta febris producit, recensenda sunt. De cætero ea species conceptam semel effervescentiam, sine ulla exacerbatione eodemque semper tenore, (nisi acmen excipias,) perficit, urina ubique vel tenuis vel crassa, utraque ex æquo cruditatis indicium.

Cùm diarrhœa in morbi declinatione accedebat, morbus inde factus pervicacior diutius affligebat.

Processus Curatorius. Si æger junior vel senior aut ab aliis morbis convalescens fuerit, phlebotomia aut parca, aut nulla præmittenda est. Si vegetus sanguineusque sit, illa initio instituenda, & pro viribus ægri habitualibus, ac morbi intensitate repetenda bis vel ter; victus sit ex jusculis quarta quavis horâ sumendis, ita tamen ut interponi possint cremores fluidissimi, horum loco sumendi. Si æstum & febrem juscula intendant, ut in biliosis accidit, potus sit decoctum hordei vel quid simile.

Præmissis phlebotomiis feliciter succedit emeticum ex epigastri gravitate, nausæ, cardialgiis indicatum, quod adultis sit ex drachmis sex vini emetici, cum oxymelitis scillitici & syrups de scabiôsâ, ana, drachmis quatuor; sumat jejuno stomacho, atque uno vel altero pitisanæ cyatho diluatur, necnon post quamlibet vomitionem copiosus pitisanæ pulli vel aquæ tepidæ cyathus hauriatur: vel tartari sibiati grana tria aut quatuor in aquæ tepidæ cyatho uno aut altero intra horæ quadrantem propinentur. In nostris regionibus minor dosis emetici sufficit, nisi tamen ægri sint crassi, robusti milites, bajuli, atque in hoc casu uncia una & semis, vel uncie duæ vini emetici in tribus aquæ tepidæ cyathis mixti, interposito horæ quadrante, successivè hauriuntur, unde plenaria succedit vomitio.

Sequentibus diebus alternis catharsis ex infuso sennæ in decocto tamarindorum additâ mannâ celebratur; vespere verò julapium vel emulsio cum syrupo papaveris albi turbam excitatam compescit; diebus intermediis clysmata laxantia repetenda, aut versus decimam diem observandum, quiescendum. Imminuitur ut plurimum febris, urinæ coctæ apparent, sudores salubres accedunt, & decimâ quartâ febris recedit; curam verò catharsis absolvit.

2. *Synochus sudatoria.* Febris continua epidemica, ann. 1663 ad 1667 Londini, Sydenham pag. 63. A.

Dolor capitis intensior quàm in prima specie, & vomituritiones adhuc immanes; in plerisque diarrhœa, quæ in prima specie ope emetici poterat præcaveri, in ista provocabatur, nec tamen cessabat vomituritio; siccitas externarum partium; aut præmissâ phlebotomiâ sudor facilè superveniens symptomata sublevabat, quocumque morbi tempore, quod in primâ specie non ante decimam quartam diem accidisset; sanguis sæpè pleuriticorum & rheumatismo laborantium sanguinem colore referebat.

3. *Synochus variolodes. Febris (variolosa) continua ann. 1667 ad 1669.* Sydenham pag. 99. *Synochus variolosa.* Huxham de aëre pag. 33. A.

Hæc species, cum variolis epidemicis ingressa, stetit cum iisdem, ceciditque. In hac febre & hac variolâ scrobiculus cordis à levi pressione doluit, capitis dolor, calor corporis, petechiæ satis manifesto indicio se prodebant; fitis interim non urgebat. Lingua sanorum similis, quandoque albida, sicca rarissimè, sudores effusissimi ab initio morbi sine levamine. A sudorificis & calidis delirium phreniticum accedebat, petechiarum crescebat numerus, & symptomatum aliorum intensitas; urina laudabilis, sed sine levamine. Minus rectè tractata species ad septimanas sex vel octo perdurat, nisi mors intercesserit. Ptyalismus satis uber quandoque sub finem accedebat, maximè si parum evacuatus, multumque dilutus & refrigeratus æger, isque salutaris. Exceptis variolosis eruptionibus, cætera symptomata variolæ congruebant. Caput, stomachus & lumbi laborabant quasi ab ingruente variolâ, cum magna pectoris oppressione, & asthma; talis fortè affectus nomen dedit *Febri variolosa* Sydenhami: hæc *Huxham pag. 33* ubi vide curationem.

Curatio. Facillima methodus hujus speciei sanandæ est, 1° phlebotomias repetere, ut in morbo inflammatorio, etiam si adsit diarrhœa; 2°. enema refrigerans vel singulis vel alternis diebus injicere; 3° julapium ex aquis lactucæ, portulacæ, syrupo de limonibus, quater vel quinquies in die propinare; 4° serum lactis aut aquam hordei pro potu ordinario offerre; pultibus hordeaceis, panatellis, pomis ægrum nutrire; 5° deterfisque sudoribus quovis die ægrum è lecto eximere, ut calor contemperetur, cum in hoc morbo nulla alia sit materies morbifica præter æstuosum sanguinem.

4. *Synochus dysenteriodes; Febris (dysenterica) continua ann. 1669 ad 1672,* Sydenham pag. 116. A.

Synochum dysenteriodem à dysenteriâ distingo ex eo quòd in dysenterioide sint omnia phænomena, præter alvi fluxum cruentum & torminosum, quæ dysenteriam antea regnantem comitabantur, idem ordo symptomatum, idem exitus, &c: in *Synocho* verò dysentericâ ipse alvi fluxus cruentus, & torminosus sit symptoma morbi; quòd tamen minus est notabile quàm symptomata merè febrilia.

Illâ species cum alvi torminibus rarò inibat; sudores etiam pauci, verùm cephalalgia immanis, lingua albida, humida, apthæ in exitu à regimine calidiori, & in ægritudine contumaciori.

Cura eò debet vergere ut materia acris quæ dysenteriam excitasset, per alvi colatoria educatur, edulcoretur; sed cum vires non ita infringantur ac in dysenteriâ, paregoricis minus est indulgendum, ne retineatur materies morbifica: pultes avenacæ, hordeacæ, panatellæ sint pro cibo; pro potu verò cerevisia tenuis tepesfacta. Ast celebratâ semel aut bis catharsi, pullo- rum carnibus ægros interdicerè nil jubet: tertia purgatio, interposito die, morbum absolvit ut plurimum; si dein vires forent languidæ, ut apud hystericas, laudanum & auræ liberioris usus, febre depulsâ, conveniunt. Hac me-

methodo morbus nullo negotio victus recedebat. *Carus* his febribus superveniens, ob medicamenta sudorifica inopportune præscripta, lethalis.

5. *Synochus pleuritica*; *Febris pleuritica* Sydenham ann. 1673. A.

Hæc species actu dum scribo Monspelii pandemica est. Incepit æquinoctio verno, & initio Maii etiamnum perseverat; incipit à frigore notabili cum horrore, lassitudine; alterâ die dolor pectoris pungitivus, sed mitis, sub mamâ sæpius dextrâ, qui pressione non mutatur, cum calore, tussi humidâ, paucâ exspuitione sanguinis, sudatiunculis; lingua est alba; in fervidiori ætate & temperamento delirium accedit, secus minimè; symptomata pleuritica post aliquot phlebotomias intra octo circiter dies recedunt, & febris remanet; in quâ quidem calor quandoque crescit; sed nulli sunt paroxysmi veri à frigore incipientes. Febris ad 14um, sæpius ad 21um diem extenditur.

Curatio. Æger jusculis quartâ quaque horâ vescetur. Potus erit vel decoctum cichorii, vel infusum capillorum veneris. Phlebotomia una vel altera primâ die instituetur; sæpius adultis quatuor vel sex necessariæ sunt; post secundam tertiamve, id est, circa tertium morbi diem purgabitur æger cum mannæ unciis duabus vel tribus, & grano uno, alterove tartari stibiati, in cyatho infusionis florum violæ vel in foliorum cichorii decocto, vel duo cyathi purgantes unâ horâ interpositâ propinabuntur cum grano tartari stibiati, & mannæ unciis duabus in quolibet: hoc remedio quandoque vomitus excitatur & lumbrici rejiciuntur, etiam in adultis; deorsum materies copiosæ, fluxiles excernuntur; die sequenti phlebotomia, si utilis fit, collocatur; ast alternis diebus usque ad duodecimum & ultra diem cathartica repetuntur, & licet tussis ac sputum sanguinolentum, atque cruor crustâ albâ tectus dissuadere videantur, in primis & multò magis in ultimis catharticis drachma una aut altera folliculorum aut foliorum sennæ additur infundenda, cujus infusio mannæ unciis aliquot addita scopum optimè attingit.

Qualibet nocte julapium paregoricum præscribitur; denique sudores critici erumpunt aut sputa crassa, copiosa exeunt, & sic morbus terminatur.

Quomodo differat à pleuritide videbis in inflammatoriis.

6. *Synochus ardens* Riverii prax. lib. 17. sect. 2. cap. 1. pag. 304; *Synochus biliosa* Galeni 2. de differ. febrium cap. 2. & 2. de crisiibus. *Fièvre continue* tre espèce, van Swieten Maladies des armées. A.

Fit juxta *Galenum* à bile putrescente in majoribus vasis, & est de familiâ ardentium. „ Si enim tenuior sanguinis pars & calidior, quæ flavæ bilis indolem æmulatur, reliquas partes superet, & putredinem concipiat, *Synochus biliosa* exoritur, ait *Riverius*. Una febris ardens, pergit ille pag. 305, à principio ad finem, unicam accessionem habet, quæ *Synochus biliosa* & etiam *Synochus ardens* nominatur, quæ fit cum bilis putrescens vasa omnia cordi proxima occupat.

Discrepat maximè à *tritæophya causo* seu ardente periodicâ Riverii, in quâ scilicet sunt paroxysmi tertianarii.

Hæc adolescentes biliosos valdè exercitatos æstate potiffimum aggreditur; calore fervido, continuo, ad 33um thermometri Reaumurii gradum, & fiti affiduâ ac pervigilio ægrum divexans.

Curatio eadem quæ tritæophyæ caufonis, versabitur in contemperando fervore sanguinis per repetitas phlebotomias intra primos dies, per potum emulsionatum vel acidulum nitrosum, aut limonatam tum vegetabilem tum mineralem, qualem præscribit *Sydenham* ex spiritu vitrioli, aut falis in magna aquæ copia diluti, ita ut vix aciditas linguam feriat. Cathartica non, nisi sedatâ febre, conveniunt, eaque antiphlogistica ex tamarindis, cassiâ, floribus violarum, cum mannâ, sale polychresto &c.

Maximè verò necessarium est ut æger auram liberiolem respiret, imò ut quavis die aliquandiu, si vires sinant, è lecto surgat, saltem supra lectum cubet vestibus indutus, capite paulum elatiori, ut fervor sanguinis temperetur, ejusque ad caput impetus retundatur. Clysmata refrigerantia quotidie repetita, nec non julapia ex aquis lactucæ, portulacæ, syrupo nymphææ, violarum pluries in die hauriantur; noctu verò emulsionibus syrupus de nymphæa aut de papavere addatur.

Sanguis initio extractus in hoc morbo crustâ coriaceâ albâ tectus est, adeoque verè inflammatorius; hunc corruptum vocabant Veteres, & inde putredinem hujusce generis febrium deducebant. *Riverius* ipse hac specie correptus *observat.* 94 pag. 97 hanc vocat *continuum putridam*, eamque duabus phlebotomiis & clysmate superavit intra triduum, nullâ catharsi adhibita; errant ergo illi qui putridas cum mesentericis confundunt, & omnes indiscriminatim solis repetitis cathartice curari volunt. Mesentericæ, quæ à multo putridæ saburræ apparatu in primis viis foventur, cathartica quidem multa exigunt, sed ad amphimerinas pertinent; putridæ verò dictæ Veteribus magis inflammatoricæ sunt; unde juxta *Sennertum de febr. l. 2 cap. 3* signa febris putridæ sunt calor urens, sitis magna & intolerabilis, lingua arida aut nigra, delirium, aut quid simile. In hac specie suadet *Ill. van Swieten des maladies des armées*, phlebotomiam initio repetitam, largam, decoctum hordei pro potu, additâ cuique libræ oxymellis unciâ; dein quovis bihorio sumat æger decoctum tamarindorum cum paucis nitrî & mellis; ac bis in die clysmata laxans. Desinente morbo infusum febrifugum fit potus ordinarius.

Species aliæ synochi, quæ singularem attentionem merentur, sunt sequentes.

7. *Synochus rheumatifans* Sydenhami ann. 1673. A.

Illa est quæ dolores artuum in diversis partibus excitat, sanguinemque phlogisticum suppeditat. Curatur eodem modo quo cæteræ inflammatoricæ, ut pleuritodes, variolodes, ardens. Hujus historiam & curam omittit *Sydenham*.

8. *Synochus hiemalis* Sydenham postscriptum in tractatu de hydrope, pag. 505. *Synochus catarrhalis* rectius dicenda. A.

Duobus primis diebus æger nunc friget, nunc incalescit, de dolore capitis

pititis & artuum cum inquietudine conqueritur; lingua alba; pulsus quidem est fanorum pulsui similis, verum non est ea virium prostratio quæ typhum designat; tussis fermè adest, sed non adsunt alia peripneumonix hiemalis signa, ut dolor capitis vividus, thoracis coarctatio, dyspnœa gravis; sanguis tamen est pleuriticus.

Hæc febris, si regimen calidum accedat, in typhum degenerat: accedunt enim delirium, sopor, pulsus languidus, inordinatus, lingua arida, maculæ rubentes & lividæ.

Cura vergit ad evacuandam pituitæ colluviem congestam, & repetitâ catharsi subducendam. Fiat phlebotomia ad uncias decem; die sequenti blandè purgetur æger ex mannæ & syrapi rosarum solutivi ana unciâ unâ, infuso foliorum fennæ & rheî in decocto tamarindorum: alternis diebus ad tertiam vicem repetatur catharsis: syrupus de papavere dein singulis noctibus adhibeatur ad unciam unam: diebus à catharsi vacuis decoctum pectorale & julapium bechicum usurpentur, eclegma, vel emulsio interponantur: è lecto interdum furgat, & à carnis esu abstineat, jusculis tantum utatur.

9. *Synochus anniversaria* Bexivenii apud Seidelium de morbis incurabilibus, pag. 14. B.

Quidam Joannes Architectus singulis annis statò die quo natus fuerat febre implicabatur, quæ ex putrescente bile genita suum circuitum servans quartum & decimum non transgrediebatur diem, donec senio confectus, & ex more eâdem implicatus febre, natali suo die vi morbi prostratus occubuit.

10. *Synochus spermatica* Sinibaldi. B.

Castis, religiosisque coelitibus hæc accidit ob spermatis retentionem, unde mœror, pervigilium.

11. *Synochus Tarantata*. Vide Hist. de l'Acad. des Sc. 1707 & 1708. A.

Non solum Musicos synocho diutiùs protractâ affectos sublevavit sonus fidium, atque curationem absolvit, sed etiam vidi quem in alio febris genere immanis dolor capitis alternis diebus cum febre vexabat, & quem mirè sublevavit iteratus quotidie per aliquod tempus tympani bellici sonus, cui spectaculo mœstus intereram, utcumque ludicrum exteris visum esset; agebatur quippe de cognato, qui hujus & aliorum auxiliorum ope convaluit.

12. *Synochus soporosa* Guarinon. conf. 301; Riverii observ. pag. 134; Sydenham febr. contin. ann. 1670 pag. 119.

Incipit sopor à delirio obscuro, accedit stupor, dein somnolentia, quæ à regimine calidiori excitata non potuit à *Sydenhamo* sublevari nisi auxiliis, dum de Cataphorâ febrili, recensendis. Vide *Sydenham schedula monitor. pag. 517. & febr. contin. p. 138 & 141.* Largum epispasticum capiti raso impositum prodest.

13. *Synochus scorbutica* Sennert. de Scorbuto. A.

Si in secundo scorbuti gradu sint ægri, curantur acidis, lenibus cathartics, non neglecto usu vini albi; si in tertia periodo accedunt colliquatio, purpureæ maculæ, dissolutio putris, mors, teste *D. Lind.*

14. *Synochus miliaris*, à Carouge en Normandie, Janvier 1754. Journ. de Med. Avril 1756. Gerard. D. M. A.

Febris initio mediocris, horroribus, lassitudine, dein calore præviis; pulsus parvus, debilis, irregularis; lingua initio sana, in fine sicca, cum siti ardenti; nausæ, dolores vagi, agrypnia, magna asthenia. Dejectiones frequentes, ferosæ, fœtidæ, verminosæ, urinæ pallidæ sedimento viscoso. Cruor in patellâ nunc dissolutus, nunc insula in copioso sero; cutis maculis rubris, papulis vel albis, vel utrisque. Terminus intra 15^{im} vel 20ⁱ dies per lysin, rarò ad 30^m. Mortis signa in quibusdam erant, quæ valetudinis in aliis, ut strictura laryngis strangulans.

Cura. Remedia quæ profunt sunt tartarum stibiatum in tamarindorum decocto; quædam doses salis sedativi, serum lactis, vel aqua panis cum nitro pro potu; cum dissolutio non imminabat, phlebotomiæ, vesicatoria tibiis admota, & sal sedativum in decocto bardanæ pro potu. Hieme & æstate perniciosior fuit.

Illam Synochum excitabat virus miliare latens, ut excitat alios benè multos morbos sæculo elapso ignotos. An eadem species ac febris nova Sydenhami?

15. *Synochus à scabie.* A.

Est vehemens Synochus ardens, intra septem dies cum scabiei eruptione terminandus, qui à viru scabioso, per vulnus brachii inoculato, exsurgit. Vide hujus inoculationis mirum successum in *Anæsthesia* 4^a.

IV. TYPHUS Hippocratis I^{us} & 2us de internis affect. Foessii, 553; *Typhodes* Pr. Alpini; *Febris mali moris*, *febris nervosa* Anglis; *Fièvre nerveuse*, *la fièvre continue maligne*.

Genus est febris continuæ quæ ultra duas septimanas, sæpiùs tres, extendi consuevit cum calore & urinâ sanorum similibus, pulsuque quoad frequentiam sano ferè simili, & quoad robur non majori, artubus interea maximè prostratis. Pulsus sano rariorem in typhis observavit *de Borden Recherches sur le pouls* pag. 309, & alii, adhibito etiam meo pulsilogio.

Discrepat à synocho, quâcum magnam affinitatem habet, ex eo quòd pulsus vel æque rarus, vel si frequens, saltem tantumdem minor sit quàm in sanitate: in hoc autem male morata, seu maligna dicitur quòd sub bonâ quoad calorem, pulsus & urinam specie clam ægro infidietur, & symptomata gravissima, ut soporem, delirium, cardialgias, exanthemata, convulsiones inducat subito, cum initio mitis & sine periculo visa fuit. Novi certè vulgò in Galliâ potissimum toties malignis febribus accenseri eas quæ inassuetæ & gravia secum ferunt symptomata; cum alii clament illud nomen aptius illis convenire, quæ à miasmatis contagiosis aut venenatis procedunt, verùm ne nominum æquivocatio fiat, istud genus Typhi nomine indigitare liceat, malignarum epitheton illis speciebus relinquatur.

Differt à morbis exanthematicis ex eo quòd exanthemata in Typho, vel à regimine

regimine calidiori inducantur, vel non nisi in morbi statu superveniant, eaque ut plurimum sint maculæ, non verò tumores, etiamsi parotides quandoque subnascantur: in exanthematicis verò eruptiones miliaræ, variolosæ, rubeolosæ, bubonacæ, &c, ante morbi statum etiam prorumpant.

Demùm pulsùm ferè naturalem frequentiam tenuis & summam artuum prostrationem in aliis febrium generibus reperiri novimus; unde species ab invicem distinguuntur; verùm nihilominus Typhus genus distinctum facit, cujus species nonnisi à pluribus observatoribus possunt distinctè recenserì. Hunc morbum à febrium classe eliminandum censet *Visonè in Libello dell' uso delle battiture*, ex eo quòd frequentiam pulsûs absolutam in febris essentiâ seu arbitrariâ suâ definitione reponendam censuit. Nomen *cacoethes* febribus hujusce generis ab *Hippocrate* fuit inditum passim in *Coacis*.

Malignus dicitur morbus qui 1° invadit cum spontaneâ virium prostratione; 2° cujus symptomata non respondent stadiis morbi; 3°. nec respondent signis externis, ut calori, urinæ, pulsui. Dantur febres malignæ continuæ, ut Typhi; aliæ remittentes, eæque frequentiores, ut amphimerina & triætophya.

1. *Typhus carcerum* D. Pringle; *Febris carcerum*; *Maladie des prisons ou d'hôpital*; Huxham de aëre pag. 82; *Maladie de geole*; *Jail distempers*. A.

Initium. Horror & calor febrilis alternantes, anorexia, noctu recrudescencia sine horrore, calor corporis, somnus interruptus non reficiens; labor & confusio in cerebro, in syncipite; fitis parva vel nulla; pulsus frequens; ægri tamen procedunt & vagantur; si tunc fiat phlebotomia, pulsus imminuitur & delirium accedit, unde distinguitur à synochis, maximè si adfit tremor manuum.

Augmentum. Accedunt lassitudo summa, nausea, dolor dorsi, dolor & confusio idearum in capite, summa virium & animi dejectio, pulsus velox & plenus; si tamen phlebotomia una larga instituat, pulsus frequentior & simul minimus evadit, sequente delirio; cruor spissus initio & in progressu. Urinæ variæ, nunc turbidæ, nunc limpidæ, pallidæ, sed in fine, si benè vertat morbus, ut plurimum crassæ & sedimentosæ evadunt. Si æger frigori exponatur, accedit diarrhœa non critica in pessimo casu, feces colliquativæ, ichorosæ, putres. Calor cutis acer & mordax, seu relinquit in digitis Medici sensationem per aliquot minuta: cutis sicca, nisi sudor adfit, sudor fœtidus, sapor pravus in ore, pravus odor ab ipso ægro perceptus antequam deliret, lingua sicca profundè sulcata, deinde flavescens, viridescens.

Febris carcerum vel nosocomiorum, est morbus putridus, pessimus, sæpè contagiosus; incipit à frigore & horrore, quem levis calor sequitur, amobus per intervalla redeuntibus; anorexia absoluta, somnus inquietus, non sublevans, dolor syncipitis obscurus; pulsus ferè sanorum similis, aliqualis cutis siccitas; sic languent ægri aliquot dies negotiis inepti, sed lecto non addicti: lingua rarò arida, sæpius mollis & crustâ flavescente obducta: æger somnolentus est, at parùm dormit, dum altis somniis immerus videtur.

Progrediente morbo manus tremulæ, auditus obscurus, vox debilis, pulsus debilitatur; æger cupit roborantia, ut vinum; noctu symptomata in-

gravescunt, demùm in diversis morbi stadiis maculæ purpureæ irregulares efflorescunt.

Lethalis omnis sunt subita virium prostratio, visûs debilitas, decubitus supinus genibus retractis, conatus ad exiliendum è lecto, aphthæ nigræ, petechiæ lividæ, vibices lividi per corpus diffusi, diarrhœa violenta, cum materiis plumbeis vel subnigris & crescente virium debilitate.

Cophosis verò ominosa non est, imò convalescentes sæpius obsurdescunt; ac quandoque otalgia purulentâ laborant. Utiles sunt biliosa diarrhœa, urina crassa, maximè si vires perseverent. Pustulæ parvæ, rubræ, numerosæ, imo miliares albæ turgidæ boni sunt omnis, modò simul expectoratio facilis, & urinæ hypostasis crassa sit. Prodest etiam sudor mitis, sublevans, parotidum tumor, aphthæ albæ.

Occasio hujus febris est haustus miasmatum putridorum quæ ex numerosis in angusto & clauso loco hominibus, ut in nave, carcere, nosocomio, exhalant.

Curatio. Putredo corrigenda, aër renovandus, mundities servanda; phlebotomia rarò prodest, etiam in robustis repetita nocet, vires dejicit, delirium accersit.

Si adsint nausæ, pondus epigastrii, lingua mucosa, flavescens, vomitio pulvere ipecacuanhæ cienda, subsequente largò potu tepidæ: ejusdem diei vespere bolus ex drachma theriacæ, & falis cornu cervi gran. x sumendus, superbibendo feri lactis haustum: Paratur hoc serum coquendo lactis recentis libras duas cum vini albi unciis quatuor, separetur colostrum & colatura sumatur; hujus defectu sumatur decoctum febrifugum, cujus libræ cuilibet addantur vini uncia duræ, & oxymelitis simplicis semiuncia; hoc sero lactis vinoso, vel hoc decocto utatur æger pro potu ordinario.

* Sextâ quaque horâ æger sumat pulverem ex radicis serpentariæ Virginianæ, radicis contrayervæ, ana, gran. x. corticis Peruviani drach. semisse, camphoræ gran. iv; superbibendo potum ordinarium.

Si languor extremus, maculæ petechiales evanescent, vel miliares retrocedant, sæpe mors extremis anxietatibus & convulsionibus citò supervenit, tunc camphoræ drachma una teratur in mortario vitreo cum guttis xx. spiritûs vini rectificati, addendo sacchari puri sicci unc. duas, deinceps aceti vini fragrantis, unc. decem; detur hujus mixturæ, in vase vitreo bene clauso servatæ, cochlear quavis horâ, superbibendo potus ordinarii uncias tres, continuando usquequò æger levamen sentiat, & pustulæ vel maculæ revertantur; & tunc quartâ quavis horâ tantùm remedia illa repetantur: si his succedat lenis sudor universalis, levamen subsequetur. Si in decursu morbi alvus adstricta sit, clysmata injicienda. Æger statim atque revalescet in aërem purum dimittendus est. Hactenus *Ill. van Swieten des maladies des armées.* In hac specie moschus ad gr. xvj plures ex orci faucibus eripuit. *Reid Trans. Philos. N. 474.*

Cadaverum plurimorum dissectio à *Pringle* instituta docuit typhum carcerum à cephalitide, & cerebri vel cerebelli suppuratione serosa sæpius foveri;

ast in cephalitide vulgari pyrexia est fortis, in typho debilis. *Pringle Observ. Jur les maladies des Armées Tom. II. Chap. VI, §. 4.*

2. *Typhus nervosus*; *nervous-fever*, Huxham essay upon the fevers 1752. *Febris nervosa*, Huxham de aëre, pag. 147. *Hæctica maligna nervosa* Willifii; *Fièvre nerveuse*. A.

Initium. Fastidium omnium rerum, leves phriciales, flammæ fugaces faciei, lassitudo universalis ut à magno exercitio, sopor & animi abjectio, capitis dolor gravativus, vertiginosus.

Augmentum. Accedit anorexia, frequens nausea, vomitio viscosa, insipida, identidem morbi vehementia remittit, ac dein maximè circa vesperam recrudescit, calor, cephalalgia vertiginosa crescunt, pulsus frequentior, sed debilior, respiratio minùs libera, dolor capitis in vertice secundùm futuram coronalem, vel obscurus, vel vividus, simulque frigoris & stuporis sensus in occipite: hos dolores typhi comites frequentissimos sequitur delirium; æger 5e vel 6^x dies in hoc statu permanet, pallidus, somnolentus, sed inquietudo & agitatio somnùm tantum quærere aut simulare permittunt. Pulsus semper frequens, debilis, inæqualis, aliàs undosus, nunc intermittens, aliàs celer frigidis auribus; urina sero lactis similis, sine sedimento, nisi furfuraceo, si adsit; mucus albus, deinceps aridus, rimosus linguam tegit; sitis nulla.

Status. Septimâ vel octavâ die vertigo, cephalalgia gravativa, tinnitus crescunt; delirium accedit cum oppressione, languore, anxietate; si surgat æger, in syncopem cadit cum sudore frigido manuum & frontis, sed fugaci, dum palmæ manus & genæ calent. Si urinæ limpidæ evadant, citò apparet delirium cum tendinum subsultu, delirium autem mite & mera idearum confusio.

Lingua in medio sicca, margine flavo, tremula, si in statu morbi humida evadat cum multâ salivâ, pravum signum. Dysphagia & singultus mali ominis sunt. Nonâ decimâve die, sudores generales copiosi frigidi, viscosi in extremis, cum dejectionibus alvi fluidis, unde vires exhauriuntur, ast à diarrhœâ moderatâ delirium & sopor evanescunt. Si sensim exhauriatur æger, pulsus frequentissimus & undosus evadit, delirium terminatur sopore alto lethifero: urina, lachrymæ, feces inscio effluunt; mortem accelerant tremores & convulsiones. Duratio morbi à 14 ad 20 dies; versus finem omnibus auditus & cognitio perit; plures immodicè metuunt, quidam à somno abstrinent, ne mors somni specie obrepat. Surditas cum pustulis ad os, cum parotidibus suppurantibus, boni ominis.

Curatio. Quoniam hujus morbi principia sunt nervorum debilitas, sanguis cacochymicus, evacuationes immodicæ, ærumnæ, vigilæ, usus immodicus cathartorum & veneris, ptyalismus, &c, curandus est refocillantibus & cardiacis, alimentis scilicet lenibus, diluentibus; abstinendum à phlebotomiâ, & ab opiatibus; clysmata tertiâ quâvis die injicienda; à leni emetico ordianda curatio; juscula pulli, ptisana de cornu cervi, panatellæ, vinum rubrum, succus aurantium vires optimè reficiunt, quæ nullis sudorificis minuendæ, sed

sed julapiis, cardiacis temperatis ter in die sustinendæ: apud Anglos vesicatoria tibiis, cruribusque admoventur, quæ, si sopor, deliriumve adsint, conveniunt.

A septimo ad nonum eruptio miliaris superveniens juvanda cardiacis, diluentibus, vino rubro, quod sudorem moderatur, nec eruptionem impedit; uber ptyalismus sine aphthis utilis est; sudores effusi noxii.

3. *Typhus comatosus; Febris maligna cum sopore* River. obs. comm. 4. p. 134; *Fever of spirits* Quincy Essai 2. A.

In hac specie pulsus est mollis, inæqualis, non frequens; æger interrogatus bene se habere respondet; inter dormiendum continuò, sed obscurè, delirat, pallet, calorem nativo similem aut minorem habet; rarò apud nos petechias, rariùs miliares pustulas patitur; dolor capitis, initio gravativus, cum virium prostratione summa; lingua & labia crustis nigris teguntur; æger sæpius supinus jacet, naribus & linguâ ficcis; morbus tertiâ septimanâ ut plurimum terminatur; fœtor oris, & halitus huic morbo proprius est.

Curatio hujus morbi diversissima est: *Ill. van Swieten & Huxham*, magni artis antistites, præmissio emetico, ferè à catharticis abstinent, ut ex typho carcerum patet. Monspelienfes verò, præmissis phlebotomiis è brachio & pede initio morbi indicatis, præmissioque emetico, alternis diebus pitifanas regias feu catharticas præscribunt; sunt qui cathartica singulis primis diebus repetunt, sed meâ & alienâ experientiâ compertum habeo ægros multò rariùs, & leniter purgatos, apozematis è lactuca, cichorio, endivia usos, decocto prunorum, prunis & pomis coctis, cremoribus oryzzæ, initio limonatâ, in fine vino aquato usos, interpositis clysmatis, optimè revaluisse post tertiam quartamve septimanam.

Actu video puellam, quæ à 5° die ad 20um suo more vixit, cathartica; clysmata recusavit, sed multum bibit ex aquâ frigidâ, vino paucò mixtâ, limonatâ, decocto prunorum; pruna cocta, oryzam ingestit, vix ulla juscula; 15° die nigredo linguæ & labiorum abiit, delirium & sopor recessit, pulsus frequens & minus debilis evasit, fames accessit, virium summa prostratio sensim abiit, demum solâ ferè naturâ duce convaleuit; initio ter phlebotomiam & largam narium hæmorrhagiam passa est & purgata.

Mulier adolescens plethorica post vigilatas noctes, inediam, curam liberorum & mariti ægri, incidit in typhum, quæ sexaginta dies uno eodemque fervore citra aliquam intermissionem eam veluti stupidam detinuit, nec interim per totum morbi decursum ulla crisis se prodidit usque ad diem sexagesimum, in quo tantum sputum album & spumofum sine tussi rejecit, ita ut hujus sputi libras duodecim emiseric, quo factò convaleuit, asserens se nihil incommodi, nihil doloris in toto hoc morbo percepisse. *Riverius*.

4. *Typhus hysterico-verminosus*. A.

Virgo adulta ægrotabat, pulsus sex primis diebus erat sano similis, dolere capite, mortem sibi certò instare credebat, cor palpitabat, pectoris erant oppressiones fugaces; sumptis mannæ unciis duabus cholera fuit excitata, dein lumbricum ore rejecit; pulsus septimâ die parvus, inæqualis evasit; frigus & calor

calor vagus; adhibita sunt vermifuga cum cardiacis; die duodecimâ, ob contumeliam ab ipsius proximo hæreditatis causâ acceptam, incidit in lethargum oculis semiapertis, facie cadaverosâ, angulo interno oculorum lip-po, lachrymoso, linguâ fuscâ, siccâ, & sic fato functa est 15â morbi die.

5. *Typhus Castrensis* Boerhaav. consult. pag. 209 de febre Castrensi Hungaricâ. A.

Aliud est genus hujusmodi epidemicæ febris longè pejus atque lethalius, quod vix centesimo observatur Medico. In eo quidem febricula est, vires illicò prosternens, absque apparentibus malis signis; calor longè mitior, sæpe vix percipiendus, cum frigore sæpe extremorum, respiratione impeditâ, angustâ, anxîâ; pulsus celerrimus, debilis, vix observandus, tenuis, maximè inæqualis, sæpe quasi evanescens; urina non rubra, sed plerumque lactea, turbida, absque sedimento, aut varia penitus; sitis sæpe minor, siccitas oris, linguæ, faucium; inquietudo, deliria, anxietates leviores. Febris hæc solâ sæpe virium jacturâ se prodit, adeo latere solet & fallere: *io theion Hippocratis* in hac agnosce.

Curatio. Simul ac febris hæc adest, surgat æger illicò de lecto, sedeat in fedili, moderatissimo calore fruatur, caveat ab æstu; capiti, manibus; epigastrio applicentur fomenta ex aquæ & aceti partibus æqualibus; pedibus & nuchæ noctes diesque applicentur epispastica ex fermento acri panis cum sale & aceto subacto; bibat decoctum hordei cum succo citrei, aurantii, cum rob ribesiorum, cerasorum nigrorum, sambuci, & similibus largâ copiâ. Ubi largo talium usu permaduit, si sponte sudat, continuetur sudor ille lenissimè sine ullâ violentiâ. Cibus esto ex pane cum vino pauxillo & similibus; medicamenta tum dentur omnia, quæ putredinem arcent, humorumque nimiam dissolutionem prohibent, qualia hæc:

Rècipe: foliorum rutæ, scordii, ana, m. ii: corticis citrei, unc. ii: succi citrei, unc. iii: aut aceti vini, unc. semiss. aquæ communis, lib. iv: tunc liquori filtrato misce rob. sambuci, unc. iv: aquæ stillatitiæ cinnamomi, unc. i. bibat de hoc liquore æger unc. i. omni horâ de die & noctu, nisi somnus impediverit.

Quid est ea febris, nisi typhi species, licet pulsus celerrimus dicatur? Signa pathognomonica seorsum nulla sunt ita certa, quin syndrome sit multò certior in designandis speciebus.

6. *Typhus Ægyptiaca* Prosp. Alpini; *Febris maligna Ægyptiorum.* A.

Hæc autumnno viget; incipit à vomitu bilioso, cardialgiâ, anxietatibus, succedunt dejectiones foetidæ, variæ in variis ægris; cacofiria, adipsa cum linguâ asperâ, siccâ, nigrâ; pulsus, urina, calor, sanis similes; subjecta sunt advenæ potiùs quàm indigenæ: principium est vel potus aquæ cœnosæ in cisternis putrefactæ, vel halitus lacuum.

Therapeia Typhi Hecquetiana. Si in febre, in quâ per primos dies æger vix febricitare videtur, cum urinâ, pulsu, linguâ, cute vix à sanitate mutatis, sed cum astheniâ, pervigilio; deinde verò post levem cephalalgiam accedentibus cardialgiis, hypochondriis tamen mollibus, ex improvîso su-

perveniunt subsultus tendinum in carpo, tum inter dormiendum, tum in explorando pulsu; tremor labiorum, linguæ balbuties, fomni inquieti, delirium, somnia, corporis subsultus, vel similia, ea insignem malignitatem indicant.

Præmissâ phlebotomiâ ex brachio & pede, ad venæ jugularis sectionem deveniendum est. Utatur æger fero lactis, inde deveniat ad pitisanam ex decocto aquoso Kinækinæ, in cujus libris duabus dissolve vini emetici unciam, & falis Epsoniensis drachmas aliquot, sumat pro potu. Adhibeantur etiam levia hypnotica, necnon clysmata ex aquâ, & sic evanescet febris maligna.

7. *Typhus lëterodes; Fièvre jaune d'Amérique* Lining Vandermonde Maj. 1758; *Le Siam* Halleri.

1^a *Periodus. Initium.* Sæpius triduo ante febrem cephalalgia, lumbago, dolor arthriticus, maximè in genubus, & furis, anorexia, lassitudo, asthma; dein febris incipit ab horripilatione, pulsus plenus, frequens, sæpe durus, pulsant carotides. Calor ad 102 gr. therm. Fahrenheitii, non ultra, qui per biduum ut plurimum sine remissione perseverat, cum ephidrosi quæ tertiâ die evanescebat. Respiratio minima quæ, à minimo motu, vel à deglutitione acceleratur; lingua humida, aspera, alba, in medio brunnea circa secundum diem, sitis moderata. Tertiâ die calore, ephidrosi, pulsuque remissis, superveniunt nausea, vomitus. Hypochondria nec tensa, nec dura. Primâ die somnolentia, dolores antiqui renovati, animi prostratio, debilitas, vultus ruber, oculi rubri, lucis intolerantia, rarè delirium, feces nondum nigræ, cruor in patellâ floridus, nullum ferum dimittens. Secundâ die inquietudo continua, jactatio, dolores nulli, feces duræ, nigræ, constipata alvus, pervigilium pertinax, urinæ copiosæ, pallidæ cum hypostasi copiosâ primâ die, sed secundâ die turbidæ cum hypostasi brunneâ, tertiâ die sanguinolentæ. Intra 72 horas ad summum pulsus rarus evadebat, calor evanescebat sine evacuatione criticâ; si tamen diaphoreticis blandis & diluentibus sudor productus fuerat per triduum, cum febre periculum evanescebat; cæteri cum magnâ astheniâ & oculorum flavedine, alteram morbi periodum ingrediebantur.

2^a *Periodus.* Pulsus tardior & mollior quàm sanis præ mollitie evanescebat sæpius, & tunc aurigo, vomitus, delirium, jactatio crescebant. Calor sanus; pulsu debilitato frigus, facies, pectus, extrema sublivida. Cutis in frigore aëris viscosa, & humida, dum calebat aër; respiratio lenta, lingua nitida, apice & angulis rubra; frigidam aquam sine multâ siti appetebant. Vomitus vel nausea crescebant, ita ut vix quidquam retinebant; aliis cruor, aliis atra bilis picea rejiciebantur cum vomitu, somnus nullus, vel continuò interruptus, cum summâ debilitate; vix lecto præ inquietudine contineri poterant; interrogati tamen quomodo valerent, optimè, respondebant. Vix è pulvinari removebatur caput, quin pulsus evanesceret cum frigore, sudore viscoso, labiis, extremis, facie, imò unguibus livescentibus; tanta erat eorum debilitas. Delirium recurrebat & crescebat, maximè ubi pul-

pulsus parvus & depressus. Ophthalmia crescebat, sed sine dolore. Aurigo, nisi in initio secundæ periodi accessisset, tunc in oculis apparebat, mox totum corpus flavescere, paucis aurigo in oculis concentrata, accedente morte, illico pectus & collum tingebat. Collum & pectus maculis rubro-lividis, rarius extrema erant variegata. Mulieribus catamenia copiosa & prævertentia. Cruor tunc ita dissolutus, ut non solum vomitu & mictu, sed etiam naribus, ore, auribus, oculis, vesicatoriis, rarius poris cutaneis viam sibi faceret. Quidam ægri constipati, alii frequenter feces dejiciebant; ex quibus alii nigras liquidas cum dysphoriâ, alii piceas, seu nigras & tenaces, quibus moderatè fluentibus levabantur. Urinæ copiosæ, crocæ in auriginosis, aliis pallidæ, semper cum multâ hypostasi; aliis turbidæ, aut sanguinolentæ. Hæc periodus septem, vel octo dies ut plurimum percurrebat.

3^a *Periodus.* Tunc spes salutis erat, si symptomata omnia remittebant, pulsu pleniore, viribus redeuntibus; sed secus omnia symptomata intendebantur, novaque accedebant, scilicet pulsus minor adhuc & inæqualis, extrema frigida & livida, rarò facies vivida, aliis plumbea; maculæ ita crescebant, ut collum, pectusque omninò nigrescerent; palpitatione cordis vehemens, calor in regione cordis, respiratio difficilis, suspiriosa, æger inquietus, agitated, sudor faciei, colli, pectoris, fluens, cruor è naribus, ore, auribus simul, dysphagia, singultus, subsultus tendinum, dein cataphora, delirium continuum; per duodecim horas ante mortem aphonus æger & asphyctus; in acutioribus convulsio tragœdiæ finem imponebat, post mortem crescebant maculæ, & putredo citò perficiebatur.

Cùm aër summè calebat, illæ tres periodi intra biduum, vel triduum percurrebantur. Epidemia & contagio calore aëris crescebant, frigore remittebant in Carolinâ meridionali, ita & symptomata, ac periculum. Ægritudo pejor, si aër clausus non renovatus, si robur nativum majus, apud peregrinos, meticulosos, exercitatos, aut morbis prægressis debilitatos. Qui ad ultimam periodum deveniunt, omnes moriuntur.

In primâ periodo cephalalgia, lumbago, ophthalmia, lucis intolerantia, faciei rubor, quò intensiores, eò morbus vehementior & acutior; quò prima periodus brevior, eò brevior etiam secunda: si enim pulsus vehementia cessaret ante tertiam diem, mors circa quintam accedebat. Pulsus depressus tertiâ die symptomata pessima prænuntiabat; quò gravior debilitas initio, eò periculum majus. Hypostasis urinæ primis diebus quò uberior, eò pejoris ominis.

In secundâ periodo. Si secundâ ægritudinis die oculi flavescere, mors quartâ accedebat; si sub finem tertiæ diei, morbus vel feliciter, vel tardiùs terminabatur, ut decimâ tertiâ, vel decimâ quartâ: quò flavedo intensior, & velociùs extensa, eò pejor; rubedo oculorum, & circum vesicatoria crescens ominosa. Vomitus nigra ut plurimum lethalis; lividitas macularum, labiorum, unguium, necnon faciei rubor, aut pallor mortem instantem designabant. Dejectio frequens, maxima, nigra sine levamine, mortifera; omnis hæmorrhagia, exceptâ nasali & catameniali, ominosa; ab ischuriâ mors in promptu.

Typhus icterodes contagiosus est. Albos tantum, maximè peregrinos ex regionibus frigidis advenas, Indos, Hybridos, *Mulattros* omnes, exceptis infantibus, unâ tantum vice afficit; Nigri verò ab eo morbo nunquam afficiuntur.

Definitur febris in quâ pulsus vehementia biduum, aut triduum tantum durat, ut in ephemerâ; sine evacuatione criticâ definit, & superest maximâ debilitas cum pulsu parvo, qui levi corporis motu, aut situ erecto evanescit, accedente citò aurigine universalî, pulsu minimè frequenti, & sine calore; epidemica fuit in Carolinâ ab exeunte Augusto anni 1748 ad Octobris dimidium.

8. *Typhus exhaustorum* D. Dellon, D. M. Voyage aux Indes Or. Ægri Lusitanicis vocantur *Esfalfados*.

Apud Indos frequens est morbus eorum qui venere exhausti sunt; febris scilicet continua, in quâ pulsus nunc est fortis & plenus, nunc verò & illicò debilis, & ferè inconspicuus. *Urinæ* valdè rubræ, sed pellucidæ; *cutis* sicca, calida; *fitis* magna, pervigilium, nausea. *Therapeia* ex analepticis, cibis euechymis & eupeptis petenda, ut ovis, panatellis, jure carniarum; potus sit vinum paululum aquatum; nec timendum est ne febris & calor increpant, cum nihil ad illam curandam sit aptius.

9. *Typhus à manipuerâ*.

Manipuera est succus jatrophæ manihot, seu mandihocæ Pisonis, cuius radix ficcata est panis Americanorum; succo illo intus sumpto, corpus inflatur maximè; ventriculus dolet cum ructu, nausæa, tenesmo; hinc mox oculi obfusantur; vertigines, perpetuè dolores capitis accedunt; tandemque extremorum frigus, animi deliquium, & ipsa mors succedit.

Antidotus sunt flos nhambi, an baccharidis? & grana Bixæ *trucu*, vulgò *Roucou*. Incipiendum ab emeticis, & dein piper reticulatum, mox succus limonum, ananæ adhibeantur. *Guill. Pifo Hist. natur. l. 5. cap. 17.*

V. HECTICA; *la Fièvre Héctique, Fièvre lente.*

Genus est febris continuæ, quæ chronicorum morborum more sensim, & sine virium notabili prostratione, atque exiguâ pulsus frequentia, ad plures septimanas, imò menses, extendi consuevit cum pulsu post partum frequentiori.

Confundi solet cum Amphimerinâ tabidâ & lentâ, quæ singulis diebus, vespere potissimum, sine causâ evidenti exacerbatur; sed differt ab eâ, ut ab exacerbantibus continuæ differunt. Hanc Hecticam vocarunt Græci, seu habitualem, cujus calorem constantem, & ideò solidis quasi inhærentem dixerunt.

Distinguitur à tabe & à phthisi, ex eo quod nulla pars in hecticâ ulcere, vel abscessu sit vitiosa, ut in tabe & phthisi vitiantur viscera; Adde quod tabes & phthisis febriculâ amphimerinâ stipentur.

Hectica Galeni, & omnium ejus sequacium, Sydenhami p. 524, Lenta Febris Junce.

Juncker. tab. 68. Frider. Hoffmann. T. 2. p. 175. qui eam ab amphimerinâ distinguunt.

Hecticam duplicem statuit *Galenus* (*de different. febrium, lib. 1. p. 265.*); primam qualis est à nobis definita; alteram quæ juxta ipsum vera tabes est, aut tabis comes assidua, nobis amphimerina.

Hippocrates nomen proprium hujus generis non adhibuit, sed nomine classico usus eam diurnam & lentam cognominavit; verùm nomina generica distincta cuique morbo competunt. Cùm autem *Hectica* sit nomen hujus morbi antiquissimum, vacuum, *Febris lenta*, nomen ordinis, non generis, prius posteriori est anteponendum in hoc genere designando.

Differt à typho symptomatum gradu minori, duratione longiori multò, orthostadiâ; ægri enim vix lecto affiguntur.

1. *Hectica infantilis* Sydenhami p. 524; *lenta Febris infantum*, Frider. Hoffmann. pag. 177. T. 2. L.

Infantes sine insigni calore languent cum appetitûs dejectione; tam artus quàm corporis truncus ubique emaciantur.

Curatio. Rhei electi uncias duas in tenuis cerevisiæ libris duabus infunde, benè obtura lagenam; hinc bibat pro potu ordinario cum & sine cibo. His absumptis ad tertiam vicem, iterùm aquæ alias duas libras substitue, eidem rheo superaffundendas; si verò metus sit ne prima vice alvus nimis moveatur, uncia una rhei statim sufficiet; *Sydenhamus Schedula monitor. p. 524.*

2. *Hectica vespertina*, seu *febricula vespertina*, Morgan. animal œconomy. propof. 15.

Constat iterata observatione pulsus apud omnes homines, cætera sanos, frequentiore evadere post pastum, ita ut si pulset horis matutinis ante jentaculum arteria 66 vicibus in minuto, ea 84 vicibus pulsatura sit post prandium, hoc est in ratione 100 ad 129, ferè ut 10 ad 13.

Illa verò frequentia perseverat usque ad noctem mediam, sed sensim decrescendo, ita ut numerus pulsationum unâ horâ post prandium sit ad numerum horâ undecimâ nocturnâ, ut 84 ad 78 circiter.

Ex principiis Morgani, cùm in summâ frequentia pulsûs, vespertina sit ad matutinam, ut 8 ad 7, vis pulsûs vespertina est ad matutinam, ut 64 ad 49; velocitas sanguinis & diameter arteriarum vespere sunt etiam majores quàm mane: cùm autem vis artuum potius decrescat vespere, evidens est ex definitione febris, illum statum febrilem fore, si notabilis foret mutatio; non minus hic status, licet omnibus sanis communis, vocatur *febricula vespertina*, quâcum properamus omnes ad hecticam senectutis, seu ad mortem.

Ex his sequitur nunquam pulsus esse rariorem, quàm summo mane inter dormiendum, & quod jejuno stomacho pulsus est minus frequens quàm durante digestionem. Digestio itaque est opus, quod ut absolvetur indiget aliquâ febriculâ, quasi quod transit in massam sanguinis indigeat tritu iterato, ut elaboretur, & in cruorem mutetur. Si arteria pulset mane 60 vicibus

in minuto, illa consonabit cum pendulo simplici 440 lineas longo: vespere autem ea pulsatura est 68 vicibus in minuto, & longitudo penduli vespertinis horis cum illa consoni erit ad longitudinem matutini ut 46 ad 64, seu 329 linearum.

3. *Hæctica Chlorotica*, *febris alba* Horstii Part. 2. lib. I. Moroni Dir.; *febris virginea* Sennert. de morbo virg.; *febris amatoria* etiam dicitur.

Est febris vespere intensior, ast continua, non exacerbans, pallore faciei, lassitudine, difficultate respirandi in scalarum ascensu, capitis dolore, phlegmatia, picâ, palpitatione stipari solita. Vide *Chlorosm*. Ea verò optimè curatur syrupo martiali, aut limaturâ ferri, quæ lympham crassam, inertem quâ vasa onerantur, cum catamenia deficiunt, attenuant; unde hoc opere liberata natura, à febriculâ illâ quiescit.

4. *Hæctica syphilitica* Raim. Fortis; Mercurialis, Tom. 3. fol. 22. *Lenta febris* Astruc de morb. vener. lib. 4. cap. 3. C.

Est febricula noctu crescens, chronica, vere potissimum infestans, cum doloribus nocturnis, sudatiunculis matutinis, quæ ab ipsis doloribus nocturnis, aut nodis, gummatisque fovetur; si verò suppurationes graves in ossibus accesserint, etiam amphimerina evadit.

Curatur balneis, lacticiiniis, similibusque, modò specifica syphilidis adhibeantur; secus ægrum absumit, exsiccat, exhaurit.

5. *Hæctica scrophulosa* Bonet. in Sepulchret. Tom. 3. pag. 146 - 153. Vide *Febrem hæcticam scrophulosam*. Ruffel de tabe glandulari histor. 23. C.

Non differt à phtisi scrophulosa *Mortoni*. Si suppuratio jam adfit, erit amphimerina horroribus paroxysmos suos ineuns; si suppuratio nulla, usus aquæ marinæ conducit.

6. *Hæctica à calculis* Boneti Sepulchret. lib. IV. pag. 121. Tom. 3. obs. 21.

Franc. Figueros Medicus Hispalensis febre lentâ cum dysuriâ, urinis fuliginosis, tenesmo, siti, linguæ scabritie, arenularum mictione absumptus est; calculi vesicæ erant hujus morbi principium, ante aperturam cadaveris ignotum.

Simile quid accidit sexagenario, qui sine dysuriâ mingebat, sed apestiâ, virium languore, & febre lentâ absumptus est; calculum ignotum 14 uncias ponderantem gerebat in vesicâ.

Casus hæcticæ à calculis renalibus *Bonet. Sepulchr. lib. 4. f. 1. obs. 21.*

7. *Hæctica hydropum* Bonet. Sepulchret. lib. 4. sect. 1. C.

Ea est quæ fovetur ab aquarum effusione in diversis partibus, in quâ tamen signa hydrothoracis vel ascitis deficiunt, secus enim morbus esset hydrothorax vel ascites.

Ab hydrothorace Sepulchret. Ibid. observ. 14, 4, 13, 6.

Ab hydrothorace pericardii, Ibid. obs. 12, 6.

In his speciebus inventa est aqua nigrescens, & putrida in alterutro thoracis cavo pulmonibus illæsis, *Coiter*: vel vesicæ aquam flavam continentes

tes in pulmonibus copiosæ, vel pericardium falso liquore turgidum cum cordis anevrysinæ, pulmonesque indurati visi sunt.

8. *Hectica Nostalgica. Synochus Nostalgica*, de Meyzerey Tom. 2. n. 226. C.

In orphanotrophæis hæc species frequentissima: Pupilli scilicet vel patriâ vel parentibus orbatî mœrent, languent, debilitantur; anorexiâ, mœrore confecti lentè febricitant, sensim absumuntur; nullumque huic malo remedium est, nisi reversio ad parentes, ad patriam; medicamina evacuantia, quæ anorexiæ aut diarrhœæ gratiâ præscribuntur, inutilia, sæpe noxia sunt. Plures gestant in cruribus vel tibiâ maculam brunneam vel livescentem; in lectulo immobiles, taciturni, omnia fastidientes jacent.

SCHOLIUM. Hectica nervosa *Willisii*. Hectica pestilens *Sennert*. Hectica à synocho degener seu lenta *Junckeri* ad typhos attinere videntur.

Hecticæ quæ apostemate, fistulâ, ulcere alicujus visceris aut partis foventur, ad tabem vel phthisim spectant.

Hectica à scirrho lienis, hepatis, pancreatis, uteri, ad splenalgiam, hepatalgiam, hepatirrhœam, leucorrhœam, &c, spectant, cum in illis sint alia symptomata febre magis notabilia.

Signa generica hecticæ sunt 1° febricula tam mitis, ut si ægri febricitent id non sentiant nisi in ultimo gradu; 2° cutis ficcitas cum calore sicco, acri, non tamen ad thermometerum notabili; 3° unâ aut alterâ post cibum horâ, calor & frequentia pulsus augentur; 4° interea pulsus est minor quàm in statu sano.

9. *Hectica verminosa* Hoffman. T. 2 p. 187. C.

Febres verminosæ puerulis ablactatis familiares sunt diversi generis, eæque multum anomalæ, sæpius tamen amphimerinæ vel hecticæ; talis est amphimerina tussiculosa, nec non ea quæ dentitionem sæpe comitatur.

Hectica verminosa in hoc ab aliis differt quod post cibum & vespere non constanter ingravescat, quod sæpe alvi fluxum comitem habeat, in quo cinerea vel grisea excrementa succedunt, urina turbida cum sedimento limoso mingitur, quæ in aliis hecticis non observantur. Præterea foetor oris singularis, quem acidum dicunt mulierculæ, lumbricorum excretio, pruritus narium, volaticus alterutrius genæ rubor, dolores punctorii vagi in abdomine: ætas infantilis signa præbent, ab hac febre tamen non immunes sunt adulti. Præcessit usus dulcium saccharatorum.

Cura absolvitur catharticis & anthelminticis. Optimè purgant, & vermes abigunt stibiata parvâ dosi, inter quæ syrupus Glauberi ad guttas aliquot, infusa foliorum vel folliculorum fennæ cum mannâ, syrupo florum persicæ; aqua novem infusionum, syrupus rosatus solutivus; etenim cum de infantibus agitur, mellitis illa improvida ætas ludificanda est, fecus medicamina recusat: unde sæpe deveniendum est ad grana pauca tartari stibiati in aquâ multâ dissoluti, aut ad aquilæ albæ grana aliquot puliculâ involuta. Si febris vigeat, abstinendum ab anthelminticis, imò à purgantibus validioribus juxta *Hoffmannum*, & utendum acidis cum amaris, imò in hoc casu

casu aquas Selteranas spiritu vitrioli correctas laudat Auctor, quod tantum adultis convenire videtur; inter amara vermifuga excellunt semen fantonicum, tanacetum &c.

10. *Hectica cachectarum*: à scabie Baglivi, pag. 215. C.

Est hectica seu lenta symptomatica, ut aiunt, quæ cachectas bene multos afficit, citra purulentiam; unde differt à phthisi & tabe; talis est febricula lenta convalescentium à febris acutis, à phlegmasiis, à fluxibus, nec non chlorosiantium, scorbuticorum, syphiliticorum, hydropum &c. Hæc verò febris ut plurimum sequitur prognosim & medelam morbi principalis, cui adhæret.

11. *Hectica fluxuum*: à vomitu, River. Cent. IV obs. 1: à leucorrhœa, Ephem. Nat. Cur. Cent. VIII Obs. 27. C.

12. *Hectica lymphatica* Baglivi pag. 424.

Exacerbatur vespere cum calore acri, anorexia, capitis gravitate veluti soporosa; mane sapor linguæ est depravatus cum visciditate & dentium spurcitie, orisque fœtore; accedunt hypochondriorum tensio, calor, lassitudo. Frequentissima est & abusu refrigerantium aliis febribus supervenit.

13. *Hectica nervea, febris lenta nervea* Cl. Lorry de Melancholia pag. 176. *Fièvre lente nerveuse*. C.

Non est acuta, ut typhus, sed chronica, diu obscura, melancholiæ nervæ inveteratæ sensim accedens; ea abit, nisi curetur, in phthisim aut talem nerveam.

ORDO SECUNDUS.

FEBRES REMITTENTES,

Syneches & Pyreta Epanadida Hippocrati; *Paroxyismales* Avicennæ; *Continuæ periodica* Sennerti; *Continentes* Mortoni Pyretol. pag. 120; *Porportionata* Tozzi; *Remittentes* Huxham, Pringle &c; *Exacerbantes* Pathol. Meth.; *Seasoning* Anglis.

ILLÆ sunt quæ ab initio ægritudinis ad finem usque ægrum non dimitunt, sed determinatis temporibus in quocumque stadio, adeoque pluries cum horrore, vel oscitatione, frigore, aut simili quodam spasmodico conatu recrudescunt, subsequente caloris, vel aliorum symptomatum augmento, citra ullam causam evidentem, vel absque principio procatartico.

Illa spontanea, sine principio evidenti repetens, symptomatum redintegratio, propriè *paroxysmus*, Latinis *exacerbatio* vocatur, & est in remittentibus quod *accessio* in intermittentibus, adeoque discrepat ab augmento accidentali, quod in continuis vel continentibus observatur ob animi pathemata, cibum
assump-

assumptum, motum corporis, aut febriculam vespertinam, de quâ egimus in hecticâ.

Intervalla inter paroxysmos vocantur *Remissiones*, quia febris non omnino recedit, ut patet vel ex pulsûs frequentiâ sanam superante, aut ex virium prostratione adhuc notabili, qualis in intermittentiâ apyrexia, seu intermissione non datur. *Periodus* est pars morbi constans uno paroxysmo vel accessu, & unâ remissione vel intermissione.

Continuæ primi ordinis unicum habent augmentum, scilicet in secundo ægritudinis stadio; ast remittentes in quovis suo stadio, scilicet initio, augmento, statu, & declinatione suos paroxysmos patiuntur, ut sui sunt in singulis intermittentiâ stadiis accessus.

Qui cognoverit causam accessionum in intermittentiâ, & causam febris continuæ, ambasque junxerit, is causam exacerbantium capiet; principium verò nullum aliud est quàm natura, quæ confusè percipit periculum ab intermissis suis conatibus oriundum, adeoque identidem conatus suos renovat, quæ tamen viribus suis prospiciens eos conatus alternatim remittit; hinc enim periculum est ne materies morbifica, diutiùs immorans & stagnans, putredinem majorem, aut sphacelofam acrimoniam adipiscatur, adeoque eam iteratis cordis conatibus corrigere, vel expellere nititur, aut nimis torpidum sanguinis motum exsuscitat, ut debita ei velocitas concilietur; aliunde verò pro consuetudine in actibus etiam liberis receptâ, in eodem tenore conatus suos non sustinet, sed gradatim auget usque ad acmen; dein successivè illos imminuit, ut in omni opere consuevimus. Sic cantores, cum ad tonum sensim altiorem devenere, si diù cantare pergant, in tonum successivè magis depressum delabuntur, & identidem chori magister, tonum lapsus, seu vocem, altiùs tollere cogitur; sic fossores initio vegetiùs ac vegetiùs laborant, deinde sensim à vigore remittunt, usquequò inertix suæ conscii conatus iterum intendunt.

Qui fingunt fomitem materiæ morbificæ instar fontis periodici, qui per intervalla majorem fluidi copiam suppeditat, illi mechanicè sibi videntur ratiocinari, atque de hypothesi novâ sibi plaudunt; sed demonstratum puto ab hujus materiæ morbificæ periodico appulsu, quem nemo explicuit, sanguinem tantummodò inspissari, adeoque motum cordis, ni accedat conatus naturæ, ita minui, nedum intendi; ergo ad naturæ conatus in hac ipsâ hypothesi semper confugiendum est.

Observant omnes Practici, quòd intermittentiâ accessus quidam tamdiù durant & repetunt, quamdiù cathartica, aliaque evacuantia repetuntur, & ideo cum semel ad kinkinam devenit, ab omni evacuatione esse abstinendum docent, teste *Sydenham*; atqui ubicumque sit fomes ille materiem morbificam suppeditans, is evacuantium ope debet successivè imminui, & diætâ severâ concurrente eundem permanere impossibile est; ergo cum effectus suis causis sint proportionales, & reditus accessuum creseat cum fomes decrescit, huic fomiti non tribuendus est accessuum reditus.

Si verò fomes ille adfit, quòd in certis casibus verum est, illud non est causa, sed principium accessuum, vel paroxysmorum.

Laborem febrilem natura ordiri consuevit ab spasmodicà cutis contractione, quæ frigus quidem & horrorem excitat, sed quæ materiem morbificam commovet, ex minimis vasis exprimit, exagitat, & ad elaborationem ulteriorem in calore febrili suscipiendam disponit; calor verò febrilis physicè, atque pulsus vasorum mechanicè hanc salubrem fluidorum alterationem, coctionemve molitur, ut fusè in theorià febrium exposuimus.

In actuali Medicinæ statu parvi refert ad praxim non solùm species, sed etiam diversa genera febrium ab invicem accuratè distinguere, quippe sive exacerbantes, sive continuas, sive intermittentes acutas, ut quotidianam, tertianamque duplicem eodem fermè modo curant: phlebotomia, cathartica in omnibus primas tenent, & tantùm in exacerbantibus & intermittentibus quæ his remediis resistunt, nec purulento principio debentur, kinkinam opponunt; interea ut Astronomi stellas, Botanici plantas, quarum distincta cognitio vix utilis videtur, ita & Nosologi diversas febrium species distinguere debent, ut perfectior evadat scientia medica, & in usus futuros parator.

VI. AMPHIMERINA; *Amphemerina* Græcis; *Cathemerina* & *Methemerina* recentium Græcorum juxta Galen. in Epid. 564 n. 11; *Quotidiana continua* Latinis, Sennerto; *Phlegmatica* Avicennæ; *Latica* Barbaris; *Syneches* Gerræi Def., Mortoni; *Hemitritæus* Brendelii; *Fièvre quotidienne continue, putride, maligne; hémémitritée.*

Ab *amphi* circa, & *emera* dies, quòd singulis diebus paroxysmus revertatur. Differt à *quotidianâ* ex eo quòd in remissione ad plenam integritatem, seu apyrexiam non deveniat; à *tritæophyâ*, quòd à rigore incipient plures paroxysmi.

Genus est febris remittentis, cujus paroxysmi singulis diebus sibi similes sunt, sed rarò regularis observatur.

Differt à *synocho* & *hæcticâ* cujus acutiem habet, ex eo quòd sensibiles sunt sine causâ evidenti exacerbationes, horrore, frigoreque aliquali ineuntes; à *quotidianâ*, quod non intermittat & in remissione æger debilis admodum ac febricitans remaneat, aut quod obscuras intermissiones habeat, deindeque remittentem se prodat; proteiformis enim sæpius est, maximè cum medicamentis ejus typus turbatur.

Amphimerina vel est morbus, ut aiunt, essentialis, vel *accidens*, seu symptoma minùs præcipuum alterius, ut tabis, phthiseos; ista verò chronica est, cum essentialis sit semper acuta, de quâ hîc agimus; si quis hoc genus hemitritæum vocet, non repugnabo.

1. *Amphimerina latica; Phlegmatica periodica* Avicenn. Lib. IV Fen. 1
quo-

REMITTENTES. AMPHIMERINA. 323

quotidiana continua exquisita Jonstoni Idea Univ. Med.; *Febris lymphatica continua* Etmuller Colleg. Casual. 21. A.

Illà est quæ paroxysmos prælongos obtinet, ad horas octodecim protractos; exacerbatur quotidie circa vesperam, cum levi partium extremarum refrigeratione ut plurimum, calore in paroxysmo miti, sed tenaci. Ita contumax est ut duos menses sibi relicta excurrat. *Latica* dicitur à calore latente: Vide *River. obs. 57. centur. 1.*

Vide curam distinctè traditam apud *Etmullerum loco citato pag. 609*: curam verò sequentium apud *Torti*. Sequentes species sunt malignæ, typo confuso, gravibusque symptomatis stipatæ, à *Mercato Tertiaria perniciosæ* dictæ, vulgò *februm malignarum* nomine cognitæ, aut si minùs periculosæ sint, *putridæ* dictæ.

2. *Amphimerina Catarrhalis* Junckeri Tabul. 67. Nenteri cap. 9 tab. 136 *febris catarrhalis* Auctorum; *fièvre de rhume ou catarrhale*. D.

Differt à latica per coryzam, dolorem dorsii, tussim, raucedinem, dysphnoeam, anginam; incipit à refrigeratione & vagis longisque horroribus.

Ægri vespere pejus habent, horrent, tussunt, febricitant, dolores catarrhales majores experiuntur. Is verò morbus, præmissâ phlebotomiâ & potu theiformi, diluente, calido, narcoticoque horis nocturnis assumpto, sua sine periculo percurrit tempora, ac blandâ diaphoresi terminatur. Ea verò quam Germani vocant catarrhalem malignam sæpiùs sine symptomatis catarrhosis observatur, monente *Ill. Brendelio*.

3. *Amphimerina Epiala* Galeni. A.

Est febris maligna intermittenti similis, in cujus remissionibus ægri prostrati habent pulsus frequentiore, & fortiore; in paroxysmis verò tremorem spasmodicum quasi epilepticum, ut vocem præcludat, pulsus rariorem & inæqualem, & interea dum calidior ab adstantibus percipitur, æger horrore frigorifero maximo percellitur. Paroxysmi vel semel vel bis in die recurrunt, anticipantes vel retardantes, nec enim legem in his expectare debemus, sed intra paucos paroxysmos æger è medio tollitur; illa aggreditur homines senes & cachecticos saburrâ quâdam infarctos.

Rarissimus in Gallia morbus: frequens, ut ferunt, apud Italos. *D. Baux pater* ter eum morbum viderat, sed toties lethalem. Memini me ter hunc morbum observasse; bis in nosocomio generali. Æger, utcumque calidus perciperetur ab adstantibus, de summo frigore in invasione febrili conquebatur; ille evasit; de secundi eventu memoria nil suppetit. Tertius in paroxysmo conquassabatur tam vehementer, ut ne potum cardiacum haurire possent; post sex circiter minuta quiescens pulsus habebat debiliorem, & calorem minorem quàm in epifemasiâ, seu dum frigus sentiebat, & cardiacis indigebat; post tertium paroxysmum obiit. Ille senex ob immanem dysuriam balnea domestica subire coactus non satis purgatus erat; & illic atroci dysuriæ dolore sedato omninò accessit epiala; præcesserat somnus vernalis per noctem.

In hoc morbo quantociùs purgandum cum emetico & dein apozemata

ex foliis cichorii, dentis leonis præscribenda, interpolata catharticis, æquequam ad kinkina deveniamus; bezoartica, theriaca cum illis cardiacis in ipso paroxysmo indicantur.

Immeritò culpatur *Avicenna* quasi finxisset morbum in quo externa calent, interiora frigent; cum enim Medicus externa calida percipiat, & æger horrore frigido concutiatur, facile est concludere eum in interioribus frigere, dum calent exteriora. Quod cæteri dicunt ad illud phænomenum explicandum supponentes esse puncta calida frigidis intermixta, est commentum scholasticum; non est necessarium frigus thermometricum ad sensationem frigoris percipiendam; cum ultima urinæ gutta mingitur, cum nefas horrendum audimus, frigidus per ossa tremor currit sine prævio frigore atmospherico, ut vulnus nobis sensum ustionis imprimit sine calore thermometrico; ab spasmo cutaneo frigus illud est deducendum, non à frigore pituitæ vitreæ, ut putabant Veteres.

In virgine juveni actu video epialam multo leniorem, in quâ ægra quotidie è lecto surgit, paroxysmos per decem vel duodecim horas patitur; initio cum summo tremore, frigoreque, quod ab adstantibus non percipiebatur; deinde verò tremor nullus fuit; lingua humida quidem, sed brunnea, subnigra evasit, & invitis catharticis per alternos dies repetitis ægra ultra mensem singulis diebus paroxysmum experta est. In paroxysmorum intervallis pulsus minimè frequens est, verum debilitas artuum docet ægram non esse apyretam.

4. *Amphimerina syncopalis* Jonstoni idea univ. med. Sennerti de febrib: *Febris syncopalis* Avicennæ lib. 4 f. 1. Foresti observ. 61 lib. 1. Torti pag. 192. A. P.

Virgo sexagenaria, post nauseas, cardialgias, adhibita catharsi, quotidie febris paroxysmum experiebatur, sed alternis diebus paroxysmus erat fortior; sumpto cathartico & iterato etiam cum kinkina, febris syncopalis apparuit, quippe pulsus evasit exiguus, rarus, ut in statu sano; pedes frigebant, syncopes imminebant & continuo sopore detinebatur; manè melius se habebat, pulsus resurgebat, sed quovis vespere frigus, anxietas, nausea & vomitus biliosus viridescens revertuntur: purgata est statim cum emetico & uberrimè evacuata, alternis diebus iterata catharsis, adhibita cardiaca, limonata, aqua pulli.

Mirum febris genus, cujus paroxysmi decem aut duodecim horas durant, & in quo pulsus rarior est in paroxysmo, quàm in sanitate; paroxysmi non amplius sudore terminantur.

5. *Amphimerina cardiaca*; *cardiaca febris* Torti pag. 183; *Febris syncopalis humorosa* Avicennæ lib. 4. fen. 1. cap. 53. A. P.

Febris est acuta, maligna, quotidie circiter exacerbans, cum leipothymia & syncope in paroxysmo, nec non vomitione bilis prasinae & æruginosæ: unde crescente debilitate extrema frigescent, sudor frigidus dimanat, & circa quartam diem ut plurimum è medio tolluntur ægri. Differt per dolores cardialgicos à syncopali.

REMITTENTES. AMPHIMERINA. 325

Aggreditur juvenes biliosos, ficos, cacochymicos, differtque ab amphimerinâ repletionali seu syncopali humorosâ Avicennæ, quæ non ita acuta est; minuta scilicet à bile æruginosâ, humoralis verò à pituitâ vitreâ, ut aiunt, producitur.

Quantociùs vomitorium est præscribendum, cardiacis maritatum & lene. Serapio solam aquam calidam vel syrupum acetosum suadet; verùm nostris temporibus tartarum vel vinum stibiatum magnâ aquæ copiâ dilutum & cum aqua naphæ, theriacali vel simili junctum præstare videntur in remissione; in paroxysmo verò fortiora cardiaca indicantur. Juscula sint succo limonum aromatizata. Kinkina laudatur à Torti.

6. *Amphimerina humorosa* Avicennæ lib. 4. fen. 1 cap. 53; Paul. Æginet. lib. 2 cap. 37; *febris syncopalis repletionalis* Foresti obs. 61 & obs. 29. pag. 89. T. I. Vide *febrem syncopalem* ejusque curam apud Torti, pag. 192. A. P.

Differt à syncopali propriè dictâ five minutâ 1° ex eo quòd multò minus acuta sit: 2° quòd plurimi paroxysmi quotidianæ typum sequuntur, è contra in syncopali minutâ plures paroxysmi tertianæ typum sequuntur ex Avicenna: 3° magis est nauseativa & cardialgica quàm syncopalis: 4° cacochylia copiosa crassa eam fovet; syncopalem verò paululum materiæ acris & venenatæ.

Hos ægros Paulus curari vult sine phlebotomiâ & sine catharsi; phlebotomia quidem contra indicatur à pallore aut lividitate faciei, à pulsu debili & raro in ipso paroxysmo, quæ raritas in paroxysmo mihi videtur signum syncopalibus & epialis proprium; catharsim verò illi ægri non tolerant & animo linquntur, ait Paulus & Avicenna; licet enim vehementer eâ indigeant, robur ita est exhaustum, ut eam ferre nequeant. Hinc Paulus repetitas frictions totius corporis, per dies integros continuatas, potissimum præscribit & mulsam pro potu; ad summum clysmata, & pro cibo panem in jusculo solutum vel vino tinctum suadet.

Observatio 29^a lib. 3 Foresti ejus speciei historiam optimè tradit, ac curationem per frictions assiduas more Galeni & Pauli; vis kinkinæ tunc erat ignota.

7. *Amphimerina phricodes* Galeni Isagog. Marc. Donati Hist. Mirab. Lib. V. cap. 5. *Febris horrida, algida, horrida* Latinis; *Febris maligna* River. Cent. IV. Obs. 56; *Febris querquera* Car. Pisonis; *Febris algida* Torti pag. 193, ubi sex hujus historiæ exstant. A. P.

Vulgò dicitur ea in quâ horror continuus est seu frigus intensum, tum ad sensum ægri, tum ad palpum Medici, cum tremore spasmodico, quæ simul est exacerbans amphimerina.

Differt ab hemitritæo quòd quotidie rigores longi paroxysmum comitentur; alternis verò diebus in hemitritæo. Vide Sennert. de febr. lib. 2. cap. 21. & River. cent. 4. observ. 56.

Sexagenaria febre malignâ laborabat hemitritæo affini. Paroxysmi quotidiani erant cum refrigeratione totius corporis per horas duodecim vel quin-

decim perseverante & maximo virium languore, quem fovebat diarrhœa grisea lienterica. Huic in fine profuit bezoardicum Joviale Riverii, & undecima die sanata est.

Etmuller, *Helmontius* & *Sylvius* appellant algidas febres, quæ ab initio ad finem algorem habent comitem. Vulgatius initio ludit sub effigie tertianæ duplicis, dein subito æger frigidus, asphyctos videtur, paroxysmi confunduntur, & nisi ingeratur kinkina, observante *Torti*, è medio æger tollitur. Vide *Cardialgiam febricosam*.

8. *Amphimerina Hemitritæus*; *Semiterteriana* Latinis; *Hemitritæus legitimus* Auctorum, *River*. observ. comm. 23 pag. 139. *Hemitritæe*. A. P.

Quoniam docet observatio quod inconstans est in febribus hujusce ordinis paroxysmorum typus, & quod in eodem subjecto nullus paroxysmorum ordo sit constans, hemitritæus ratione typi non debet differre ab amphimerinâ, monente *Brendelio* & dudum *Foresto*; adeoque ambæ sub eodem genere militare debent.

Hemitritæus est illa species amphimerinæ in quâ singulis diebus est paroxysmus, aut alternis diebus paroxysmus à summo frigore incipit quasi tertiana cum quotidianâ continuâ simul concurreret. Differt legitimus hemitritæus à notho ex eo quod sit acutus, & intra septem dies ut plurimum terminetur, nothus verò sit chronicus; nam *Stahlius* vidit nothum ad menses extensum (*de febribus observ.* 43 pag. 121), atque solis viribus naturæ sanatum.

Accidit præcipuè autumnò gulosis & catillonibus.

Ex pulsus frequentia solâ non judicari debet utrum febris intermittat vel remittat: si enim post paroxysmos vires prostratæ remaneant, si sint gravia symptomata, ut vigilie, lipothymia, licet pulsus non sit frequens in remissione, febris minimè intermittens habenda est. Vide *observ.* 23 *Riverii de Hemitritæo*, pag. 139.

Legatur observatio hujus Hemitritæi apud *Ballonium consil.* 115. lib. 1. *de febre semiterterianâ* ubi erat sopor, delirium & dolor obscurus lateris cum summo ardore; altera in *consil.* 29. lib. 2.

9. *Amphimerina pseudohemitritæus*; *Hemitritæus nothus* Galeni; *Lipyria* Avicennæ, non Græcorum; *Hemitritæus minor* Schenckii; *Tertiana continua duplex* Werlhof. p. 62; *Faux hemitritæe*, *River*. Cent. I. Obs. 54; A. P.

Differt à priori morbi longitudine majori, adeoque intensitate minori; vide *osf* 39 *Cent* 4 *Riverii de Episcopo Uzariensi*.

Diagnosim etiam hujus speciei vide apud *Riverium observ. communic.* 23. pag. 139: differt siquidem à tertianâ nothâ duplici, quod lipothymias, vigilias, aliaque symptomata accersat, viresque in remissione non resurgant.

Huc spectat etiam *rara species hemitritæi Riverii obs.* 23. cent. 3: Mense Februario, ait, Gerardus febre continuâ pituitosâ cum paroxysmis tertianæ laborabat. Illi à rigore insigni incipientes bis in die recurrebant, & febre in-

intensâ ad multas horas perseverante, leni sudore terminabantur, ita ut hæc species ipsi videatur quotidiana continua cum tertiana quadruplici.

Aliàs notavit *Riverius* triplicem tertianam, seu quæ intra duos dies ter recurrebat.

Pseudo-hemitritæum epidemicum anno 1720, grassantem vide descriptum in *consultatione* 200^a *Frid. Hoffmanni* pag. 422, ejusque epicrisim, licet auctor hunc morbum pro intermittente habeat.

10. *Amphimerina Hungarica*; *Hemitritæus pestilens* Schenckii 1574; *Ver-mis Cerebri* Schenckii; *Febris Hungarica seu Castrensis* Junckeri Tabul. 73. *Fe-bris Catarrhalis maligna* *Frid. Hoffmanni* Sect. I. cap. X. cum descriptione & curatione; *Fievre d'Hongrie* de *Meyserey*. A. P.

Febris est acuta, maligna, epidemica ut plurimum, castrensis, æstate mili-tibus, potissimum plethoricis, familiaris, quæ orditur ab horripilatione & ce-phalalgîâ, quibus accedit sitis & æstus maximus, ardor circa scrobiculum cordis, linguæ siccitas & tumor, frequenter angina, quarto, septimove die delirium cum oculis fulgidis, venis capitis tumidis, & vespere paroxysmus; his adde pulsus fortiolem, quàm in cæteris malignis, narium hæmorrhagias supervenientes, agrypniam continuam cum anorexiâ, quibus comites se ad-dunt pro diversitate temperamentis & principiorum vomitus, dysenteria, pe-techiæ, parotides, paralyfes, hemiplegiæ.

Ad curationem Amphimerinæ Hungariæ, quæ summo ardori & putredi-ni simul debetur, duæ sunt indicationes adimplendæ; 1° scilicet avertendâ inflammatio cerebri & stomachi, quæ vulgò accidit in hoc morbo: 2° ever-rendæ sordes primarum viarum putres & non rarò verminosæ. In hunc fi-nem uberes phlebotomiæ præmittendæ sunt, ut infarctus inflammatorius præ-caveatur; potus diluentes, eccoprotici, refrigerantes, juscula pulli vel carnis vitulinæ, clysmata emollientia, & dein eccoprotica, eò usque præscriben-da quò dolor stomachi evanuerit, ardorque contemperatus sit, ita ut ad ca-thartica properandum sit; cum itaque pulsus mollis evasit, epigastrium à pressione non dolet, cathartica præscribenda sunt, non irritantia, v. g. in decocto tamarindorum, prunorum, duo pugilli folliculorum, fennæ cum flo-ribus malvæ, violæ sunt infundendi pro duabus dosibus, cuilibet addenda est manna; his addi possunt anthelmintica, acida; & primis viis sufficiënter pur-gatis inquirendum est quò natura vergat.

Illa species rarò catarrhalibus symptomatis stipatur, ut ut catarrhalis voce-tur: sæpius purpuram symptomaticam adducit aut parotides; convalescentes sunt obnoxii *phrenitidi inanitorum*.

11. *Amphimerina miliaris* Vide *Sydenham* pag. 520, *Journ. de Med.* 1758. pag. 275. A.

Hæc à veneno miliaris latente excitata, quavis nocte paroxysmum excitat quotidianæ intermittentis æmulum. Hæc verò kinkinæ resistit; hæc febris per octo primos dies benigna, dein caput impetebat & funestam hæmorrhagiam accersebat, usquequò demum miliaria exanthemata alba à *D. Marteau* obser-vata hujus morbi genium declaravere.

12. *Amphimerina anginosa* Huxham de aëre; *Angina Epidemica* Foresti lib. 6; *Febris petechizans* Nenteri; *Febris Catarrhalis maligna* seu *petechizans* Junckeri Tab. 71; *Gallis grippe, solette* &c; *influenza* Huxham de aëre pag. 104. A.

Illâ species est eadem omninò quam describit *Riverius obs. 9. comm. pag. 136* morbus epidemicus, *coqueluche* vulgò; eo tantum discrimine quòd apud Nostrates nullæ erant petechiæ; cum apud Germanos & Anglos frequenter febribus malignis se adjungant comites. Eadem observata est epidemica Condomi apud Vascones anno 1750. *Journal de Medec.*

Is morbus *coqueluche* dictus anno 1557 plurimos à medio tollebat à 4° ad 7um vel 14um diem. Tussis erat cum anginâ, dolore capitis, pervigilio, lumbagine, coryzâ. Qui post phlebotomiam & bechica sudorem foetidum effundebant, liberabantur; plurimi inediâ consumebantur.

Condomi ulcerosa erat angina cum ptyalismo & petechiis; diarrhoea vel spontanea vel artificialis & nitrum profuere. Affinis erat cynanchæ malignæ *Straussii* seu laqueo *Aëiii*. Differt hæc species à purpurâ, quòd maculæ cutis in amphimerinâ sint accidentales, regioni calidiori tribuendæ. Vide *Purpuram*.

Germani catarrhalem sæpè nominant amphimerinam malignam in quâ ne minimum est catarrhi symptoma, notante *Brendelio*; saltem stillæ narium, epiphora, horror à principio diverso dependent.

Amphimerinæ malignæ necnon tritæophyæ sunt morbi apud nos minimè rari, sed qui nomine generico febrium putridarum, aut malignarum confunduntur; illæ siquidem quæ alternis tantum diebus exacerbantur cum exiguo aut nullo frigore præter initium morbi sunt tritæophyæ; quæ verò singulis diebus exacerbantur paroxysmis subsimilibus sunt amphimerinæ, & paroxysmis alternis frigore majori stipatis sunt hemitritæi. Legi meretur quod scripsit de hemitritæis & tritæophyis *Baglivi, lib. I. pag. 59.*

13. *Amphimerina tussiculosa*; *Fièvre vermineuse*, & *catarrhale des enfans*; *coqueluche des enfans*. A. B.

Anno 1751 mense Junio & anno 1760 mense Maio, viguit epidemicè inter infantes hæc febris quotidie exacerbans cum sputo sanguinis, tussi ferinâ, in qua ferè suffocantur, lumbricos rejiciunt.

Curatur catharticis vermifugis per alternas dies repetitis. Vide *Tussim clangosam*.

14. *Amphimerina singultuosa*; *febris continua* & *maligna* Riverii cent. 1. observ. 47, idem obs. 78 centur. 3; *Singultus*, *Febris lyngodes* Walfschmidii; *Fièvre maligne avec hoquet*. A. P.

Episcopus Nemaufensis anno 1629 quinquagenarius febre illâ malignâ cum singultu & nausæa affectus fuit; exacerbationes mane quovis adveniebant & septem horas durabant; urinæ erant rubræ & turbidæ; feces liquidæ, biliosæ; vigilix perpetuæ; sanguis extractus quasi pleuriticus; febris quinta die invitis duabus phlebotomiis crescebat cum anxietate, sudoribus non criticis: septimo sudor criticus copiosus accessit. In altero ægro febre eadem singultuosâ labore

laborante post plures phlebotomias & duas catharſes, variaque remedia, die morbi duodecimâ, laudani grana duo, cum emulſione in quâ uncia ſalis prunellæ, aſſumpta ſunt, & intra horam morbus ceſſavit.

15. *Amphimerina peripneumonica*; *Morbus epidemicus* Telonæ in Gallo-Provincia ann. 1757. Journ. de Med. A.

Vere invadit hic morbus; exordium à tuſſi importunâ & febre amphimerinâ acutâ, bis quovis die exacerbante, cum frigore & calore alternatis. Accedebat oppreſſio peſtoris, ſputum cruentum, dolor lateris; ut plurimum ſuperveniebat vomitus vehemens per duas treſve dies, viſcoſus, amarus, necnon in multis ſudor copioſus, pertinax; pulſus conſtanter plenus, frequens, ſubmollis; lingua ſubalbida, humida, paſtacea; dolor capitis & dorſi inter omoplatas. Finis, cùm lethalis erat, quintâ vel ſeptimâ die; ſed morbus feliciter cedebat ſequenti methodo.

Cura. Præmittantur duæ phlebotomiæ circiter, cum piſanâ non inviſcante, ſed diluente ex infuſo capillorum veneris & glycyrrhiâ; deinceps tartari ſtibijati grana pauca in decocto caſſiæ & tamarindorum, quæ uberem viſcoſæ materiæ ano & cato evacuationem cieant; ſequentibus diebus cathartica minorativa præſcribantur. Ab emeticis omnia ſymptomata etiam inflammatoria remittuntur.

Epidemia illa, ab alternatis per menſem ſerò & mane frigoris acuti, caloriſque ſuavis vicibus acceſſit, mulieres non attigit.

16. *Amphimerina ſpaſmodica.* Vide Vandermonde Journal Août 1757. A. P.

Fervor & delirium in paroxyſmo, in remiſſione penis rigeſcentia ſine mole adauctâ (quod in dyſuriâ calculoſâ etiam accidit) abdomen planum, rigidum, oculi obtutus fixus, loquela monosyllabica, urinæ difficultas, os ficcum, lingua convellebatur, nullus calor, ſpaſmi univerſales, tendinum ſubſultus.

Hæc febris uſu kinkinæ ſublata eſt; ſucceſſerat quartanæ.

17. *Amphimerina mimosa*; *Febris exacerbans Tymorensis*, in Indiis peculiaris; Bontii de medic. Indorum, cap. 15.

Qui navigant in Inſulas Solor & Tymor, cædendarum ſantali arborum gratiâ, corripuntur feбри quâdam putridâ, quæ exacerbationes per quatuor horas patitur, qua durante exacerbatione ridiculas admodum actiones ægri edunt, imitantes ea opificia, quæ ſani exercuere, & omnia effutientes temerè quæ in vitâ tacenda, loquendave peregerunt cum maximo aſtantium riſu: adeſt præterea bulimus, ita ut, dum in delirio ſunt, omnia etiam foediſſima devorent, quæ ipſis præbentur. Tribuitur maximè odori viroſo ſantalorum, aëri nebuloso, frigori ipſi, fruſtibus immaturis. Hæc Inſula ſita eſt 10 gradibus latitudinis meridionalis, ibi

*Cum modò frigoribus, calido modò ſtringimur aſtu
Tempore non certo, corpora languor habet.*

Cura. Leni catharſi & clyſtere præmiſſis, vena tundatur uſque ad animi
Sauvages Noſologia Methodica. Tom. I. T t de-

defectum in plethoricis; cucurbitulæ applicentur cervici, scapulis, capiti rasæ. Incolæ temporalem arteriam laminâ candenti, vel fune scolopetario accenso urunt cum stupendo fructu, quod etiam in cephalæa faciunt: tum vomitoria antimónialia aut ex gillâ vitrioli usurpantur. Adversus vigilias extractum croci opponitur. Dein ad sudorifica & diuretica, ut Bezoar, rasura cornu Rhinocerotis, deveniendum; calor refrigerantibus syrupis emendatur.

18. *Amphimerina phrenitica* Bontii de medic. Indor. cap. 14; epiala est Mercat. de tertiana. A.

Adest febris quotidie exacerbans, sed sine typo certo; delirio phrenitico continuo; pervigilio, vomitu æruginoso, exteriorum partium algore, interiorum ardore & siti intensâ stipata.

Cura. Purgatio ex tamarindis & pulpâ cassiæ, præmissis clysmate emolliente; deinde phlebotomiæ largæ instituantur: ægri totum corpus unguento tegitur: somnus narcoticis conciliatur.

19. *Amphimerina paludosa*; *Amphimerina scorbuica* Bartholini de medicina Danorum; *Fievre bilieuse ou putride des Pais bas & marécageux*, Pringle mali des armées. Tom. I. pag. 260. & 314. A. P.

Sunt illæ quæ in regionibus non solum humidis, sed etiam ob tempestatem calidis, ut mense Julio, Augusto, oriuntur ex halitibus putridis à plantarum, pisciumve corruptione.

Hæc febris sæpius initio est remittens, aut versus finem abit in tertianam intermittentem, cum scilicet hieme accedente putredo decrescit; invadit raro cum frigore, sæpius cum cephalalgia, calore urenti, siti excedente, oteocopo, lumbagine, magnâ lassitudine & anxietate, frequenti cardialgia, gastrodyniâ, sæpè cum vomitione bilis viridis, flavæ, odoris ingrati. Pulsus vulgò exiguus, sed à phlebotomiâ crescens; aliquando cephalalgia ita subitanea & vehemens, ut ægri tanquam maniaci per agros excurrerent; sed remittente febre cum sudore dolor periodicè cessabat: aliis delirium in paroxysmo, unde milites ex curru in flumen se præcipites agebant, ut natando nosocomium attingerent. Plures bilem ano & cato, necnon alii lumbricos rejecere. Sudores magni, foetebant ægri, & vibicibus ac petechiis cadavera seatebant. Pulsus etiam in agone regularis fuit; si sudor nono die accedebat, febris tertiana succedebat; si diarrhœa critica post tres septimanas apparebat, febris in quotidianam abibat.

Curatio. Differt parum à curatione amphimerinæ biliosæ, scilicet 1° phlebotomiæ parciores sint, licet febris ad continuam ut synochum magis vergat, rarius ad intermittentes; ea siquidem magis est putris quam phlogistica, & nisi delirium aut aliud phænomenum inflammationem topicam suadeat, minus est repetenda venæ sectio, quam in biliosa; secus malignitas morbi crescit. 2° Vomitoria & cathartica magis conveniunt, vomitoria sæpe tollunt morbum, sed tartarum stibiatum præstat, quia non adstringit. 3° Præmissis generalibus ad kinkina confugiendum est, statim atque datur aliqualis intermissio; & ne recidiva fiat, quovis die una kinæ drachmâ sumenda

REMITTENTES. AMPHIMERINA. 331

menda est per autumnum, secus frequentes recidivæ viscera obstruunt. 4° Antisepticus victus necessarius est, scilicet moderatè nutriantur & parcius utantur illis quæ ad putrefactionem vergunt, seu quæ relaxant, ut herbæ, fructus, flatulenta, cerevisia tenuis & recens; multò præstantius est uti roborantibus; quidquid enim roborat est antisepticum, ut liquores spirituosi moderatè sumpti.

20. *Amphimerina variolosa*; *Febris recidiva* Mortoni de variolis; *Febris putrida variolis confluentibus superveniens* Sydenhami pag. 593. *Secunda febris variolarum confluentium* Mead Epist. de purgantibus; *Fièvre secon- daire*. A. P.

In variolis confluentibus undecimâ die pustulæ faciei exsiccantur, incrustantur, & cum minimè sibi quidquam metuendum existimat æger, non rarò, ob puris cum sanguine miscelam, ita subitò corripitur febre putridâ, quolibet vespere recrudescente, cum summâ dyspnœâ, anxietate, quandoque sopore, ut nisi promptissimè succurratur, ipsâ die mortis periculum incurrat; quod si effugerit, inde ad usque decimum septimum, rarò vigesimum, à periculo immunis non est.

In his rerum angustiis tum Arabum, tum Neotericorum experientia docuit nihil præstantius esse, apud adultos præsertim, quàm sanguinem statim ad uncias decem, vel plures mittere: si coma simul adsit, capiti deorsum amplum vesicatorium applicare: si verò nullus sit sopor, sed anxietas & agrypnia, pægorico tranquillitatem conciliare, & circa decimum tertium diem, imò ex suavis Meadii, maturius, si casus ferat, lene catharticum præscribere ex infuso sennæ cum mannâ; quam phlebotomiam, quodque catharticum etiam sequentibus diebus repetere quandoque necessarium est: nec enim pustularum retrocessus timendus est, cum pustulæ jam incrustatæ sint in facie. De his videantur historiæ decem à Meadio enarratæ.

21. *Amphimerina arthritica*. Vide Mémoires des Etrangers, Tom. 3, pag. 457. A. P.

Cognoscitur ex suppressis doloribus arthriticis, quorum loco accedunt paroxysmi febriles singulis diebus, cum vehemènti frigore, dein calore, & urinis turbidis, lateritiis, sine sedimento.

22. *Amphimerina biliosa*; *Febris biliosa* D. Tissot ann. 1759; *Fièvre bilieuse des camps*, Pringle *Maladie des armées* Tom. I, Chap. 3, pag. 37; rectius *putrida* cognominanda; An triætophya biliosa? A. P.

Accedit circa medium mensis Augusti, & epidemia in dies intenditur, quamdiù milites castra habent.

Febris est remittens, paroxysmis quotidianis vespertinis, summo calore, siti ardenti, vehemènti cephalalgia, sæpè & delirio stipata; quæ symptomata noctu durant, mane evanescent, post ephidrosim, hæmorrhagiam, vel diarrhœam; initio morbi frequens nausea, vomitio biliosa, iustus, oppressio in sinè; nisi evacuationes fuissent institutæ, febris continua & aurigo accedebant. Accedente hieme, & frigore acuto, febrem comitabantur tussis, rheumatismus, sanguis viscosus. His incommodis pedites milites, minus du-

ces & equites, frigori minùs expositi ratione pallii, obnoxii sunt. Hanc esse contagiosam probat observatio *Pringle*, ex 23 factoribus, qui tentoriis horum militum resarciendis incubuere, septemdecim hac febre correpti periere Gandavi. Primus paroxysmus incipit à lassitudine, frigore; cæteri à calore. Pulsus in paroxysmo plenus, velox; in remissione minùs frequens; sanguis coccineus, firmus; thrombus sero immerfus; accedente hieme pleuriticus evadit, & putredo minuitur.

Curatio. Cum æstivæ & autumnales febres castrenses à putredine sanguinis incipiente ortum ducant, quippe cadavera citissimè gangrænaescunt, & moribundi cadaverosum odorem spargunt, respicienda est humorum putredo, & solidorum laxitas, adeoque indicantur medicamina, quæ 1° primas vias, seu sanguinis emunctorium expédiant; 2° quæ acrimoniam putrem corrigant; 3° quæ eam eliminent; 4° quæ fibras roborent. Hinc mirè conducunt vomitoria, cathartica, cardiaca, acida & kinkina; magna siquidem pars harum febrium in intermittentes feliciter degenerabat.

Phlebotomia in paroxysmo instituat, & repetatur vomitorium à remissione usurpandum; si nausea sit, & febris vehemens, ipecacuanha; si remissio longior, febris mitior, vinum emeticum, tartarumve anteponatur; sæpiùs miscentur duo grana tartari stibiati cum scrupulo ipecacuanhæ; fed præmissio clysmate, si alvus constipata sit, ut solemne est in hac febre.

Salia neutra optimè reducunt febrem anomalam ad remissiones regulares, seu typicas; hoc præstat sal absinthii cum succo limonum; vel

℞. Salis absinthii drach. ʒ. & semissem; solve in aqua uncis decem; instilla spiritus vitrioli q. s. ad saturitatem; adde aqua cinnamomi, syrupi & cortice aurantium, ana drachmas duodecim; capiat quartâ, vel sextâ; quâque horâ cochlearia quatuor.

Præstat in hoc casu spiritus Mindereri uncia una in duas tresve doses sub æstûs finem propinatus, ut sudor simul excitetur sine caloris augmento; fit ille spiritus ex sale volatili ammoniaco ad saturitatem aceto affuso, vel sal cornu cervi ad scrupulos duos affundatur tribus aceti cochlearibus pro dosi. Ad fervorem febris temperandum nitri grana decem quater in die fumantur. Si in intermittentem mutetur febris, kinkina, purgatis primis viis, est usurpandum. Si cephalgia sit, aut delirium, phlebotomia indicatur; aut si pulsus non vigeat, septem circiter hirudines temporibus admoveantur, & salia neutra usurpentur. Sudor nunquam theriacâ, similibusve calidis excitandus, nisi pulsus debilis sit, aut petechiæ accedant.

23. *Amphimerina semiquartana, A. P.*

Est ea quæ quarto quoque die paroxysmum notabile, frigore stipatum gerit; aliis verò intermediis diebus paroxysmo sine frigore notatur, ita ut sit Amphimerina quartanæ veluti conjuncta. Observata est in vêtula à *D. Cusson*, & postquam ope kinkinæ paroxysmus quartanarius fuisset sublatus, residui sponte abierunt.

24. *Amphimerina semiquintana*, A. P.

Ea est quæ quinto quovis die paroxysmum horrore notabili insignitum gerit, quasi quintana intermittens Amphimerinam simplicem comitaretur; hanc in matre sua observavit, & multo kinkinæ usu debellavit D. M. M. meritissimus, fugavitque primò paroxysmum quintanarium affectu soporoso & periculoso notatum.

VII. TRITÆOPHYA; *Tritaiophyes pyretos* Hippocratis Lib. I Epid. Galeni Comm. in eund. libr. & lib. 2 de differentiis febrium; *Tritaios syneches* Galeni de diff. febrium; *Febris continua tertio quoque die exacerbans, intermediis verò diebus aliquatenus remittens*, Gorræi Definit.; *Tertianæ perniciosa* Torti. *Tierce continue*, *Tierce maligne*.

Differt à tertianâ ex eo quòd in apyrexiam non desinat alternis diebus: ab amphimerinâ & hemitritæo, quòd singulis diebus non patiatur paroxysmum, sed tantum alternis, aut si singulis sint paroxysmi tertianarii; sæpius verò, exceptâ invasione paroxysmi, à frigore non exordiantur.

Tritæophyæ & amphimerinæ hemitritæi nostris etiam temporibus minimè rari sunt morbi, observante *Brendelio*; sed vulgò febres malignæ indiscriminatim vocantur.

Differunt à morbis exanthematicis, ut purpurâ, non per defectum petechiarum, sed ex eo quòd in Tritæophyâ & amphimerinâ petechiæ accidentales sint, inconstantes, à regimine calido, aut aliis principiis extrinsecis procedentes; unde Germani istas *petechizantes* vocant, ut à petechiali febre, seu purpurâ eas distinguant. Idem dictum esto de peste, cujus character est bubonum, anthracumve eruptio constans, cum parotides in tritæophyâ & amphimerinâ inconstanter sub finem tantum superveniant.

1. *Tritæophya syncopalis* Burlet de variis Hispanorum morbis dissert. ann. 1714. Riverii obs. 36 centur. 4. P. A.

Intermittentes, ait *Burlet*, sunt gravissimi moris, maximè cum in syncopales abeunt, rarum febris alibi genus, Castellanis & Matritensibus non insuetum: illa rigore in principio, in declinatione persufus sudoribus tertianæ morem utcumque imitatur, in hoc tamen multò difficilis, quòd cardialgiâ, enormi vomitu, summâ virium prostratione, contractione pulsûs, extremorum refrigeratione, ni promptè succurratur, secundâ aut tertiâ accessione tollit. *Riverius* eum morbum nomine febris tertianæ malignæ memorat *obs. 36, cent. 4*: In singulis jusculis bezoardicum minerale & joviale addebat; singulis diebus est paroxysmus, sed qui alternis diebus sibi respondent, aut similes sunt, scilicet primus tertio, secundus quarto, &c.

2. *Tritæophya causus* Hippocrat. 3. Epidem.; *Causus*, five *febris ardens periodica* River. de febrib. putrid. c. 1; *Fièvre ardente, chaud mal*. P. A.

Est febris tritæophyæ species, quæ paroxysmis tertio quoque die sine frigore redeuntibus cum siti clamosâ, ardore corporis, sine diarrhœâ ac sudore essentialibus, unam aut alteram ad summum septimanam excurrit.

Differt à tritæophyâ bilioſâ, quæ vomitu bilis, & dein diarrhœâ bilioſâ in augmento, vel ſtatu ſtipatur, cùm in cauſo alvus hiſce ſtadiis ſit adſtricta, & diarrhœâ non niſi in declinatione, adeoque critica ſtipetur. Præterea bilioſa eſt tritæophya ſæpiùs duplex, ſeu fingulis diebus exacerbatur. Cauſus eſt tritæophya ſimplex quoad paroxyſmos.

Adoleſcentibus bilioſis, robuſtis, valdè exercitatis, æſtivo tempore, ab itinere ſub ſole, à laboribus immodicis, regimine calefaciente potiſſimùm accidit; cauſus intra duas ſeptimanas ad ſalutem, vel ad mortem terminari conſuevit. Lingua arida, quandoque nigra, urinæ flammæ, rubræ, dolor capitis, anxietas, quandoque graviora in paroxyſmis accedunt ſymptomata.

Curatio. Æger nutriatur cremoribus oryſæ, hordei, vel juſculis pulli, vituli tenuioribus, quartâ quâque horâ ſumendis; bibat piſanam frigidulam ex emulſionibus, aquâ pulli, limonatâ, vel aquam nitratam vel ſpiritu ſulphuris, aut vitrioli acidulatam, aut infuſum acetofæ. Phlebotomia iteretur pro ægri ætate, temperamento, morbi gravitate, pulſûs vehementiâ. Clyſmata ex emulſione, decocto refrigerante, emolliente quâvis die injiciantur; fotus refrigerantes ex decocto foliorum malvæ, lactucæ abdomini applicentur; quovis vespere julapia, vel emulſiones anodynæ exhibeantur; ſedato febris impetu catharſis lenis ex decocto tamarindorum, caſſiæ, cum manna, & ſi cardialgiæ, naufæ exigant, nulluſque ſit dolor acutus, ſed tantum pondus in epigaſtrio, leniſſimum vomitorium, ut granum unum, vel alterum tartari ſtibiati primo cyatho addatur. Cathartica lenia deinceps uſurpentur ad bilem evacuandam, uſquequò febris deſerit.

3. *Tritæophya Vraſiſlavienſis* D. de Hahn. Journ. de Medec. Décembr. 1757. A. P.

Morbus epidemicus incepit Februario poſt famem quâ pauperes morticina putrida vorabant, poſt cædes belli, aère cadaveribus inſepultis infecto, poſt animi pathemata ex fruſtratâ meſſe, aliſque ærumnis; adde quod nullo vento expurgata fuerat dudum atmophæra.

Febris acuta, lipyria, aſthenia generalis, dolor capitis & præcordiorum, diarrhœa ſeroſa, bilioſa, agrypnia, delirium in quibuſdam rabioſum & ærophobicum; ſecundâ die ſitis importuna, vomitus & diarrhœa bilioſa, ſputa viſcoſa, ſyncopes, ignis viſcera depaſcens, lingua arida, & quaſi aduſta ferro candenti, vox nulla, anxietates, ſtupor univerſalis, cita mors cum convulſionibus; in aliquibus febris lipyria, ſummo & algido extremorum frigore adorſa, ardorem intolerabilem viſcerum mox excitabat, cum ſudoribus ſymptomaticis; diarrhœa vehemens; ſupervenit eruptio miliaris maximè pruriginofa; quartâ die ſudores & dejectiones copioſæ, dein ſpaſmus maxillæ, naufæa, enureſis involuntaria, leve delirium, ichoris è naribus fluxus, ſputa viſcidiffima, mors epileptica.

Ipſe Profeſſor *Hahn* ſequentia paſſus eſt. Iâ die accessus febrilis vehemens ſine rigore, dolor vividus occipitis, mox inflammatorius totius capitis, pedes frigidiffimi, extremis ſpaſmo rigidis, dolor ita creſcebat in dies,

ut contactus aëris intolerabilis foret; animi languor, & debilitas incredibilis, noctes inquietæ cum sudore continuo, oculi dolentes, graves, & sensus rheumatismi universalis in corpore. Die 3ª dolores sedabantur; nox pessima. Die 4ª omnia pejus habuerunt, pedes congelati, manus rubræ omninò & convulsionibus agitatae; imago mortis terrefaciens, vomitio identidem; hac die spongiæ aquâ frigidâ madidæ toti corpori applicantur, frigidaque propinatur. Die 8ª pulsus convulsivus, dolores ad clamorem continuum usque. Die 9ª delirium, grumofus sanguis vomitu rejectus. 11ª Sudor, pulsus pacatus, kinkinæ decoctum adhibetur, vox intercisâ, loquela impedita, stridor dentium. 12^a Maxilla convulsâ, risus sardonicus, surditas; dein paroxysmi tardius & noctu tantum revertebantur. 14^a Frigus glaciale in toto corpore, sudor frigidus, lotiones frequentes fiunt, omnia sedari incipiunt. 18^a Delirium vividum, aut syncope ex lecto derelicto, fames, dein sudores copiosi, somnus profundus; strepitus averfatio, omnia nova apparebant & extraordinaria. 36^a Cholera. 48^a Desquamatio cutis: unguium lapsus.

Profuere in hac epidemiâ lotiones corporis ex aquâ, illis frigidâ, illis trepidâ, clysmata aquea, potus aqueus copiosus, cathartica; critica fuere exanthemata, rubeolæ, eryspelati, esseræ similia, & cutis desquamatio circa declinationem.

Tria millia hominum Uratislaviæ abstulit hæc epidemia; quò obscurior est morbi cognitio, ejus indoles eò dirior est.

4. *Tritæophya typhodes*; *Diaphoretica* Torti. 187. A. P.

Species est tritæophyæ cujus præcipuum symptoma est sudor colliquativus, quo ferè semper madent ægrotantes, cum paroxysmis tertio quoque die revertentibus.

Hanc speciem bis observavi, & 1° quidem in pædagogo nosocomii generalis viro quadragenario melancholico. Illi erat tritæophya simplex, seu alternis noctibus ita uberrimè sudabat, ut novies indusia mutare cogeretur, diebus vacuis utcumque staret, is non erat omnino apyretus, sed debilis & diaphoresi humidus. Præmissis generalibus seu phlebotomiâ & catharticis fanatus fuit usu kinkinæ cum decocto florum chamæmeli, nec non granis aliquot cascariellæ, quartâ quovis horâ; paroxysmi à levi frigore incipiebant.

Alter erat Rallet, qui virilibus vestibus indutus erat, tamen scœmina, ut post obitum deteximus. Illa summa debilitate, anxietate, & simul boulimiâ laborabat; singulis diebus paroxysmus accedebat à levi frigore, dein per octo horas sudabat; simili modo etiam ab hoc morbo evasit, vino etiam concessio.

Riverius obs. 28. commun. memorat febrem elodem quâ, sudore per novem dies continuato nullis remediis cedente, æger abreptus est; nec stragulorum rejectione, nec ventilatione, nec cataplasmatibus potuit hic sudor imminui; utrum paroxysmos pateretur dubium est.

Idem Episcopum Agathensem tritæophyâ duplici laborantem vidit, qui

etiam extra paroxysmos difflebat sudoribus multis, ut vix per horam dimidiam dormire posset, quin mutanda essent indusia; urinæ rubræ & crudæ apparebant; hic morbus phlebotomiâ, dein catharticis & febrifugis intra 24 dies feliciter fuit terminatus, nisi quod recidivam passus est levem.

5. *Tritæophya elodes* Ill. D. Boyer Archiatri, D. M. M. & Par. Méthode de traiter les maladies Epidémiques, Paris 1762: *Suette des Picards*. A.

Est febris inflammatoria quæ 14° vel 21° die terminari consuevit, epidemica, non contagiosa, in qua ab initio morbi ægri sudoribus diffluunt; ex sex ægris quinque evadunt si peritè curentur, cum in ephemera sudatoria vix centesimus evaderet, & morbus ut plurimum intra 25 horas terminaretur. Hæmorrhagia narium, & eruptiones miliares ac purpureæ in ephemera Anglica rarò, in tritæophya elode frequenter accidunt; ast eruptiones miliares, quæ in miliari sudatoria ab initio morbi prorumpunt, in hacce tritæophya, si maturè ac ubertim sanguis mittatur, nec essentielles sunt, nec ab initio accedunt, ut in miliari sudatoria.

Ægros noctu adoritur morbus, abrupto somno, cum asthenia universali; evigilant cum sudore & calore maximis, cute & vultu flammeis, oculis scintillantibus, lingua alba & arida, pulsu duro, tenso, turgido; accedit sæpius paraphrosyne phrenitica circa 3^{am} diem, cum febris paroxysmo, miliaris eruptionis universalis prodromo, vel quod pejus, cum maculis purpureis ita densis ut erysipelas universale referant.

Multò tardiùs, præter has eruptiones, prodeunt & maculæ purpureæ, majoribus pulicum morsibus similes, & phlyctænæ albæ, margaritis minutis similes, sero acri turgidæ; quæ *purpura alba* vulgò vocantur, quæque colulum, axillas, & truncum antice posticèque afficiunt, omnium eruptionum periculosissimæ; istæ verò maturis phlebotomiis sæpe prævertebantur, maximè si diætam calidam vitassent ægri.

Datur hujus morbi varietas *humoralis* dicta, cum prior sit *inflammatoria*; in humoralis pulsus mollis, debilis, asthenia major, sopor frequentior, oculi languidi; lingua albissima, non sicca; vermium proventus supervenit; cum in inflammatoria, phrenitica, pleuritica symptomata & hæmorrhagiæ frequentius superveniant in morbi statu.

Curatio. In specie inflammatoria, nedum sudores calidis, antidotis, gravibus stragulis fovendi sunt, ut solent rustici; summus ille calor & sudor aère frigidiusculo superveniente & phlebotomiis quantocius iteratis primâ die reprimendus est; abstinendum à vino, cardiacis, sudorificis, tanquam à perniciosis venenis.

In humoralis rariùs phlebotomiæ, eaque tantùm una, potest adhiberi; ast in utraque ab altera die vomitorium est præscribendum, sed valdè mitigatum, scilicet tartari stibiati gr. IV in aquæ calidæ lib. ij, cum salis vegetabilis drachmis iij, dissolvantur: sumat omni quadrante horæ cyathum usque quò vomitio accedat, tunc tepida affatim propinetur; sequenti de mane

mane & serò clysmata emollientia injiciantur; ptisana ex decocto radicum fragariæ, graminis canini & glycyrrhizæ offeratur, vel serum lactis affatim bibatur, vel apozema ex foliis cichorii, scolopendrii, borraginis, cui diebus à catharsi liberis gran. j tartari stibiati addetur; dein alternis diebus æger purgabitur ex infuso fennæ cum lenitivi uncia, & salis vegetabilis drachma j: in paroxysmis ptisanæ libra quævis recipiet nitri scrupulum vel oxymellitis simplicis cochlearia duo.

In humorali varietate, si lumbrici adfuerint, apozematis herbæ amaræ, ut folia absinthii, chamædryos, tanaceti, centaurii minoris, incoquentur; si sopor accedat, ad vesicatoria nuchæ vel furis applicanda recurrendum, quæ in miliari sudatoria nocent; tartaro stibiato, ut pote summo vermifugo, sæpius acuentur apozemata vel cathartica.

Si parotides supervenerint circa 15um vel 20um diem, quæ criticæ sunt, illæ, si duriusculæ sint, emolliendæ cataplasmate ex bulbo lilii cocti sub cineribus, & æquali tum theriacæ tum fermenti quantitate, addito diachylo & aceti pauxillo; hoc cataplasma bis in die renovandum. Si post tres vel quatuor dies non suppuretur parotis, ea lapidibus causticis admotis est inurenda; escharâ dein incisâ pus promovebitur cataplasmate & unguento de althæa & pulpa liliorum: suppuratione instituta balsamus Arcei admovebitur, & æger identidem purgabitur.

Jufcula in vigore morbi sextâ quavis horâ offerantur, fenestræ sub sereno cœlo pateant identidem; suffitus ex baccis juniperi ex aceto instituantur, mundities fervetur.

Terminatur scilicet morbus squamulis cutis delabentibus; infeliciter ascite; si in longum procedat.

6. *Tritæophya affodes*; vide Lancisium de noxiis paludum effluviis lib. 2. cap. 3. Ballonii consil. 8. lib. 1. Huxham de aëre lib. 1. pag. 97. A. P. Febris epidemica inexplicabili angore quodam intra 5 vel 6 dies perimens.

» Febres continuæ, vulgò malignæ pestilentiales, rarò singulis diebus,
 » plures æque periculossimæ alternis diebus remittebant; præludebat iis
 » rigor, quem magni æstus, inquietudo, membrorum jactationes, horren-
 » dæ lipothymix, sitis immodica, linguæ ariditas, deliria, tandemque
 » agrypnia seu immanes vigilix, excipiebant; vigilix tamen minoris erant
 » periculi quàm vertigines & soporosi affectus, quæ ad apoplexias vel con-
 » vulsiones iter brevissimè aperiebant.

In hac specie quæ à saburrâ & ab aquis cannabe maceratâ infectis oriebatur, phlebotomia vix profuit nisi in gravidis; ab initio lenis vomitio aut blanda catharsis profuerunt, & in incremento acida nitrosa, sed parcè & cautè usurpata utilia fuerunt: à diaphoreticis metastasis in caput accelerabatur. In febre, cujus symptoma præcipuum erat anxietas continua cum pervigilio, *Valsalva* invenit ventriculi fundum atro colore infectum; *Morgagni Epist. XLIX. 14.*

7. *Tritæophya carotica* Boneti Sepulchr. pag. 210; *Tritæophya comatosa* Sauvages *Nosologia Methodica*. Tom. I. V v five

five *parapoplexia* C. Pisonis pag. 78; *Febris epidemica urbevetana* Lancisii de nox. palud. effl. lib. 2. c. 3; *Tertianæ lethargica* Torti p. 207; *Tertianæ soporosa* Werlhof. Obs. de febr. pag. 17; *Fièvre maligne avec assouplissement*. A. P.

Ea est species, vel singulis vel alternis diebus exacerbans vespere, quæ pro præcipuo symptomate affert soporem gravem, quem præcessit gravis cephalalgia, deinde delirium, & sequuntur quandoque convulsiones; lingua nigra est, sitis nulla ex quo tempore delirium accessit; in mortiferis accedunt subsultus tendinum, carphologia, aliaque gravia symptomata.

Ex tertianarum genere fuerunt omnes febres soporosæ; quas enim *Galenus* quotidie recrudescentes comatosas observavit, fortè fuerunt tritæophyæ duplices. Tempus quo sopor contingit, est dies vel quarta vel quinta seu tertio paroxysmo; pulsus aliis frequens, aliis rarus, tardissimus, in multis durus, & intermittens, sopor est ore hiantè sine stertore initio, ægri immobiles, post paroxysmum soporis, tantum stupidi manent, delirantes, motibus anxiis jactati, & fere latere dextro hemiplegici, assiduè micturientes; Altero paroxysmo sopor profundior, & sæpè lethalis corripit. De febre illa soporosa *Morton. Pyretologia hist.* 25. 26. *Ramazzinus de tertianis malignis Mutinensibus cum aphonîâ & sopore* pag. 228. *Sylvius de febre epidemica Lugdunensi*; Vide historiam, signa & curam exactam apud *Werlhof* & *Torti* in libris speciatim de hac febre conscriptis; cura verò potissimum à kinkina repetenda est. *Riverius obs.* 26. *centur.* 2. observavit hunc morbum quem hystericum suspicatus est, & laudano sanavit, seu prævertit paroxysmum. Laudanum prævertendis intermittentium accessibus est optimum; in hoc verò casu pertimescendum. Vide *Carum febrilem*.

8. *Tritæophya lactea*; *febris lactea* Etmuller. Colleg. cæs. 25. pag. 612. A. P.

Saturni die, à partu nono, mulier corripitur mediâ nocte æstu intenso cum siti, cephalalgîâ & anxietate; mammæ immensum turgent, tument, dolent, indurantur; apparente aurorâ, symptomata per levem sudorem evanescent, superstitute mammarum tumore, impotentiâ & debilitate. Die solis pomeridie, nec non die martis, & jovis ipsa meridie rigor & æstus reliquaque symptomata redeunt cum eodem fervore; mammis, quæ lac in intervallo fuderant, iterum intumefactis, & toties paroxysmus horas duodecim perseverabat. Cùm adesset in intervallis virium prostratio notabilis, verosimile est hanc febrem non fuisse intermittentem, sed remittentem, adeoque tritæophyam. Curatio fusè & distinctè tradita videatur loco citato.

9. *Tritæophya leipyria* Galeni, Gorræi Defin.; *Lypyrîas* Aëtii lib. 5. cap. 89; *Febris leipyria* Foresti Lib. 2 Obs. 36; *fièvre lypyrîenne*; A. P.

Est varietas tritæophyæ caufonis seu ardentis, in quâ extrema frigent, dum calor interiora occupat. Summus hic calor internus ex ægri relatu, ex siti horrendâ, linguæ quandoque ficitate, anxietatibus, cognoscitur; non solum extrema frigent, sed tota cutis exsanguis, frigida, cadaverosa videtur,

tur, exceptis axillis, & præcordiis, quæ calent; adde per accidens dolores pleuriticos, & ventris, ut in casu *Foresti*. De cætero excretiones omnes deficiunt, pulsus est exilis, & ferè deficiens, & æger intra triduum quandoque perimitur.

Lipyria Avicennæ lib. 2 cap. 51, taburos Arabibus dicta, videtur hemitritæus spurius, diversa omninò à leipyrià Græcorum.

Inter malignas ratione vehementissimæ inflammationis ventriculi memoratur leipyria febris. In illâ lingua arida est, ingens sitis, pulsus celer, inæqualis, & parvus, ac vix perceptibilis; homines sunt amarulenti, mœsti, fastidio & contumaciâ insolentissimi, anxietudine miserabiles, omnis figuræ & loci impatientissimi, somni expertes, cum voce in faucibus elisâ; nonnunquam labrum inferius cietur, unâque manibus contremiscunt. Incusatur bilis acerrima in hepate retenta, erysipelas ventriculi. *Hippocrates & Hollerius* consentent eam non solvi nisi per diarrhœam biliosam, sed vix possibile est propter summam viscerum inflammationem hanc diarrhœam cathartici excitare.

Baglivi suadet ut loco purgantis curatio inchoetur à clysmatis emollientibus quotidie injiciendis, fomentis emollientibus bis in die ventri adhibitis, & sero lactis tamarindato, vel cocto cum duabus uncis fonchi singulo mane usurpando: per diem verò gelatinam cornu cervi cum aquâ violarum & cardui, & post septimum diem tandemmodò ad cathartica lenia deveniendum.

Vidi ego sæpiùs & hemitritæos inflammatorios *Spigeli*, & cephalalgicos, nec non tritæophyas dysentericas, pleuriticas, verminosas &c; verùm tanta est Auctorum obscuritas & confusio, ut ad species cognitæ eas amandare non valeam, vel non ausim Medicorum vulgo omnia ea susdeque habenti contradicere. Interea me felicem existimarem, si cujusvis speciei morbi, qui mihi tractandus occurrit, alicubi fidam historiam reperire daretur, & omnes Medici in hoc certè mecum consentiant, dissentientes tamen in eo quòd omnes morbos individuos esse dissimiles omninò contendunt, & quòd ab unius historiâ ad cognitionem alterius nulla detur consequentia. Fateor equidem non tot esse species quot sunt symptomata inconstantia, diversaque, quibus quandoque stipantur, ob errorem ægri, vel Medici supervenientia, verùm plures morbos individuos ratione ordinis, typi, exitûs & symptomatum constantium sibi similes esse in quovis genere non dubito, adeoque eorum species describi inter magna artis medicæ desiderata repono.

10. *Tritæophya deceptiva, subcontinua malignans*, Torti p. 200 ad 259; Sydenham de morb. epidemic. pag. 24, & epist. 1 pag. 191. A. P.

Est intermittens tertiana duplex vel simplex, quæ ante autumnum, seu æstate adoriens sub remittentis facie aliquandiù ludit & decipit. „ Illæ, ait *Sydenham*, „ non statim genuinum typum induunt, sed continuas „ febres ita per omnia imitantur, ut nisi castigatissimo utraque examine intrinaveris, ab invicem discriminari non possint; ac retuso constitutionis im-

» petu, & frenatâ vi, jam in typum regularem migrant, atque exeunte
 » autumno, larvâ abjectâ, intermittentes se esse, quales ab initio reapse
 » fuerunt, palam fatentur, five tertianæ, five quartanæ; quod si diligen-
 » ter non animadvertimus, cum magno ægrorum nostrorum malo medican-
 » tes hallucinamur, dum intermittentes pro continuis veris & genuinis ha-
 » bemus.

In hac specie ad kinkinam confugiendum est, modò continuus lecti calor & cardiacorum usus huic anſam non dederint, in quo casu inutilis est kinkinæ usus. Vinum autem cum kinkinâ datum minimè nocet. *Torti* hac de re observationes legi merentur pag. 243, & alibi. Cognoscitur hæc species 1° ex eo quòd in frigore paroxyſmi æger reapſe caleat ad tactum Medici; 2° quòd paroxyſmus ſecundæ diei est mitior paroxyſmo primæ; 3° quòd vel ſubitò vel gradatim intermiſſio obſcuretur, ſeu apyrexia dubia evadat inter paroxyſmos, quo tempore ſuperest calor mordax, fitis, linguæ ſiccitas; 4° urina parca & rubra vel crocea; 5° angina apthoſa; 6° grave quodcumque ſymptoma ſupervenienti, excepto levi delirio.

II. *Tritæophya typhodes* Mangeti; *fièvre nerveuſe remittente*; *fever of spirits* Quincy eſſay. 2. of fevers, p. 370. A. P.

Hæc ſpecies differt à typho per exacerbationes, ab aliis tritæophyis ex eo quòd ſit chronica cum pulſu vix frequenti, imò quandoque tardo; æger à primâ invaſione pallidus, debilis, ſomnolentus eſt, pulſus parvus, brevis, calor nativo minor, exigua aut nulla fitis. Remittunt, imò initio intermittunt hæc ſymptomata per aliquot horas; atque vigere aut revivifcere videtur æger, verùm denuo cum rigore aliquo aut ſpaſmo cutaneo intermittentem febrem ferè mentiente revertuntur; & poſt aliquot ſimiles luſus æger lecto affigitur, ſtupidus evadit, periculum ſuum non curat, nec circumſtantia ſentit, manibus obvia ſine ratione palpat, contrectat; lingua balbutit, vel obmutefcit; ſemivivus videtur, exceptis quibuſdam intercurrentibus ſpaſinis potiſſimum ſtomachi, tuſſis inſultibus, & ſi his malis reſiſtat, non convaleſcens, ſed exhumatus videtur. Verſus finem papulæ quandoque efflorefcunt, vel floridæ, quod melius, vel lividæ quod pejus, diarrhœa accedit, feces ſunt nigræ, fœtidæ, urinæ ſimiles. Senſus obſcurantur, viſus vix luce afficitur, auditus obtuſiſſimus eſt, quod ultimum ſymptoma ſalutare eſt ac præcedit fluxum ex auribus criticum; interea ſunt qui ſine criſi ſenſim reſtituuntur poſt menſes duos vel tres, ſed rarò vim mentis & ſenſuum aciem recuperant niſi poſt longum tempus.

Occaſiones hujus morbi ſunt, morbi potiſſimum evacuatorii prægreſſi; victus parior, vita laborioſior, veneris abuſus, ſollicitudines, debilitas ſenilis; epidemica conſtitutio, humida, iners ſeu ineleſtrica.

Curatio eadem ac typhi nervoſi *Huxhamii*; ſcilicet phlebotomia, & cathartica omninò fugienda ſunt, cum virium reſtaurationi potiſſimum invigilandum ſit; hoc præſtat vinum, cardiaca volatilia, ambara grifea; & potiſſimum ut pulſui vigor redeat, ſtupor diſcutiatur, humiditas ſuperflua elimine-

mine.

minetur, nihil est præstantius emplastris vesicatoriis; diæta verò mediocris esto, nec enim solis jusculis saltem fenes sustentare sufficit.

12. *Tritæophya Americana*, Desperieres Journal de Med. Oct. 1762; *Fièvre de S. Domingue*. A.

Ea est ardens febris quæ Europæos recens in Americam advenientes corripere consuevit, & horum dimidiam partem sæpius eripit; hujus duæ sunt varietates, una *peracuta*, altera *acuta*.

(a) *Peracuta* ante septimum diem desinit; incipit paucis ab adventu diebus, post anorexiam, dyspnœam, suspiriosam, ab asthenia, cephalalgia, lassitudine, lumbagine, pyrexia accedit cum polydipsia, ephidrosi, ardore; crescit ægritudo; accedit nausea, vomitio biliosa, porracea, lingua aspera, brunnea; extrema sæpe frigent; pervigilium, paraphrosyne, furor, mors sæpe tertiâ die; sudores copiosi, hæmorrhagia narium, sed copiosa, quinto die, non citius, superveniens utilis; diarrhœa biliosa est crisis omnium optima.

Prævertitur morbus ut plurimum si Europæus, antequam proficiscatur; sibi venam tundi fatagat & purgetur; si durante itinere os oxycrato coluat, parè se nutriat, utatur acidis, ut cremore tartari, limonibus, aceto; si aère libero & moderato exercitio utatur; Americam appellens venerem, potus spirituosos, insolationem fugiat, balneis frigidis utatur. Curatur febris unâ aut alterâ phlebotomiâ, nec obstare debet sudor aut vomitus; abstineat tamen si diarrhœa biliosa accesserit; caveat ab emeticis, catharticis, narcoticis, sudoriferis; utatur cremoribus, aqua pulli nitrata, limonata, clysmatis emollientibus, fomentis & leni sub finem cathartico.

(b) *Tritæophya Americana acuta*, sæpius nonâ, rarius ultra decimam quintam diem terminatur; à quarta ad septimam mors sæpius accidit: incipit à cephalalgia, lumbagine, quandoque horrore; lassitudo magna, dyspnœa, sitis, pyrexia ardens tertia die exacerbans, meteorismus, gastrodynia ad xiphoideam cartilaginem, nausea, vomitio biliosa; status morbi intra 24^{or} horas: oculi rubri, lachrymosi, urinæ pellucidæ, paraphrosyne obscura, anxietas continua, lingua sicca, rubra, rarò nigra quod pejus; pulsus antea fortis, plenus, quartâ die minuitur, tensus, spasmodicus evadit; si carus tunc accedat, æger quintâ vel sextâ die moritur; si verò pulsus vigeat nec carus accedat, crisis quartâ die expectanda per sudorem, hæmorrhagiam narium copiosam, & tutius per diarrhœam biliosam, quæ nunquam salubris, si ante quintam diem accidat.

Curatur phlebotomiâ è brachio repetitâ, potu acidulato, diluente, & catharticis opportunè præscriptis; phlebotomia intra primos duos dies quinque sexiesve repetatur, neglecto sudore & vomitu; cavendum ab emeticis & sudorificis; æger pro cibo utatur aqua pulli emulsionatâ, cum niri gran. iv, camphoræ gran. ij, quæ quater in die potui addantur, dein expectetur crisis. Pyrexia verò recedente æger leniter purgetur ex sale Epsomensi in decocto kinkinæ: si carus accedat, quod pulsus convulsivus præ-

ſagit, duo ampla veficatoria furis applicentur, ſed maturè, ſecus ad cardiaca deveniendum.

VIII. TETARTOPHYA; *quarte continuë.*

Genus eſt febris remittentis, cujus paroxyſmi ſimiles ſibi mutuo quartâ quavis die reſpondent, ſeu quartanæ typum imitantur.

Rariſſimum eſt febris genus, quæ producitur à cauſis ſynochi, & quartanæ conjunctis & ut plurimum lethalis eſt.

1. *Tetartophya ſimplex* Franciſc. Joel. Oper. med. Tom. 3. C. P.

Ea eſt quæ nullius viſceris ſpeciatiſſimi affecti ſigna præbet. Huic calor obtuſus, ſed acer, pulſus parvus & tardus initio paroxyſmi, dein plenior, velocior quàm in quartana, exſpuitio frequens, temperamentum melancholicum; extenditur ad ſex ſeptimanas, niſi æſtiva ſit. Paroxyſmi ſunt typici citra frigus & ſudorem; curatur aperientibus, incidentibus, antiſcorbuticis, præmiſſis generalibus.

2. *Tetartophya ſplenalgica*; vide Plantii vitam Fernelii. *Febris Ferneliana* Raim. Fortis, quòd eà mortuus eſt Fernelius. C. P.

Differt à præcedenti quòd lienis obſtructione ſtipetur.

3. *Tetartophya Hepatalgica* Carol. Piſonis; C. P.

Pendet ab ſcirrho aut ſuppuratione hepatis.

4. *Tetartophya carotica*, Werlhof. obſ. de febr. pag. 17. A. P.

Foreſt. lib. 3 obſ. 39. Bianchi hiſt. hepat. pag. 751, tetartophiam comatoſam obſervarunt, & ego anno 1727 in noſocomio Aleſienſi catalepticam in ſene milite. *Schelhammer de naturâ pag. 275. Stahlus ſomnolentiam in quartanæ paroxyſmis innoxiam neque cohibendam eſſe notat in problemate de febr. theoriâ. Vide Carum febrilem.*

5. *Tetartophya ſemiteriana*; *Hemitritæus major* Schenckii obſ. 18 lib. 5 ſchol. p. 140. A. P.

Illa eſt ſpecies quartanæ continuæ quæ tertianam interpoſitam habet; ſymptomata ſæviſſima inducit, rariùs evenit & ferè ſemper lethalis eſt. *Schenckius* & præceptor ejus *Benedictus*.

6. *Tetartophya maligna. Quartana maligna* Marcelli Donati lib. 3 cap. 14, lib. 7 cap. 6; *Horſtii* lib. 1 obſerv. 12. A. P.

Comatoſam obſervavit *Carol. Piſo de morbis à colluvie ſeroſâ, obſervat. 166*. Ea hepatalgiam duxit & intra quartum menſem ægrum conſecit. Pulſus initio paroxyſmi parvus & admodum rarus, ut quandoque pluſculas horas penitus lateret; aderat coma grave niſi quando delirii inturbaretur; paroxyſmus ad horas quindecim extendebatur. Vide etiam ejus *obſervat. 169, 170, 171*: legatur *Torti de febre lethargicâ à pag. 207 ad 219*.

ORDO TERTIUS.

FEBRES INTERMITTENTES,

Græcis *pyreta dialeira* ; Gall. *accès de fièvre* ; Anglis *The agues*.

P*Yrexia*, Latinis *febricitatio*, dicitur tempus hujus ægritudinis quo febris viget, id est, in quo frequentior est pulsus, vel notabilis saltem virium prostratio, in hoc ordine *accessio*, in priori *paroxysmus* dicitur, sed propria pyrexia calorem æstumve febrilem significat.

Apyrexia, Latinis *quies*, *infebricitatio*, *intervallum lucidum*, est tempus quo febris omninò deficit, & inter utrumque accessum vocatur *intermissio*: differt à *remissione* ex totali & plenâ febris absentia, cum in remissione sit tantum febris immunitio, non interlocatio.

Typus est ordo accessionum aut paroxysmorum: ut typus quotidianus, tertianus, quartanus, cum se quotidie, tertiâ quavis die, &c, consequuntur accessus vel paroxysmi. Typus in quartanâ est maximè regularis seu facilè determinabilis, minùs in tertianis, ast non ita in remittentibus, quæ multo minùs *typicæ* sunt.

Ex typo repetuntur characteres generici intermittantium & remittentium, ita tamen ut data species referatur ad genus cujus typum illa proximius imitatur.

Febres intermittentes sunt illæ, quæ per intervalla semimense minora pluries accedunt & recedunt, plenâ inter utrumque accessum apyrexia.

Sæpiùs remittentes cum intermittentibus confunduntur, quando malignæ sunt; quia in intervallis paroxysmorum pulsus non modò sano similis est; sed etiam quandoque rarior, ut in hemitritæis, tritæophysis, epialis, aliisque; verùm non ex solâ pulsus frequentia debet æstimari febris, cum in typho, utcumque gravissimo morbo, pulsus sit vel sano similis, vel rarior, utcumque magna febris sit.

Pyrexia seu accessus duplici sæpissimè tempore absolvitur, scilicet tempore *frigoris* seu horroris, & tempore *æstus* seu caloris, atque ut plurimum *sudore* terminatur; *intermissio* est tempus quod inter sudorem ultimi accessus, & horrorem proximè sequentis intercedit.

Nullas admittimus intermittentes malignas, quia quæ intermittentes videntur & malignæ sunt, nullum lucidum intervallum habent in quo vis pulsus respectu ad vires artuum sit ut in sanitate, seu in quo si pulsus sano similis sit quoad frequentiam non sit artuum prostratio seu debilitas multò major quàm in verè intermittantium intervallis. Malignas itaque in-

termittentium facie ludentes ad amphimerinas, tritæophyas, vel tetartophyas amandamus.

Malignitas in morbis est summa nocendi facultas à principiis physicis; minimè verò mechanicis, dependens; fumitur etiam pro materie malignâ, deleteriâ, venenatâ, seu quæ sub exigua mole magnas & noxias mutationes inducere valet in œconomiâ animali per vires suas physicas sæpius obscurissimas.

Illust. *Chirac* & *Sylva* omnem in febribus malignitatẽm rejecerunt, & quæ vulgò miasmatis venenatis tribuuntur phænomena, ea ingeniosissimè ex corticalium cerebri vasorum obstructione, & impeditâ proinde fluidi nervei secretionem deduxerunt; verùm licet ea theoria mechanica optima sit, & in morbis cerebri inflammatoriis & soporosis apprimè locum inveniatur, non minùs certum est quòd à corporum putridorum, venenatorum, mephitidum, ægrotantium contagiis, effluviis, seu miasmatis in corpus humanum immixtis, aut in eo genitis, multæ, æque lethiferæ mutationes inducantur, ex principiis mechanicis minimè intelligibiles, ut videmus in epidemicis, castrensibus, pestilentialibus morbis, potissimum in amphimerinis & tritæophyis.

Fortè illa miasmata vim electricam fluidi nervei destruunt, ut eam à mephiticis halitibus, anthracis & carbonum fumo extingui notum est, unde virium lapsus subitaneus; fortè etiam illa miasmata vi arsenicali nerveas fibras irritant, & erethismos funestos excitant. Quis aconiti, cantharidum, ovorum lucii vim deleteriam ex principiis mechanicis explicavit? quis opii vim narcoticam?

In febribus duo sunt principia, quæ morbi vehementiam constituunt, vis scilicet naturæ, quæ, quò major est, eò majorem æstum febrilem concitat, ex pulsûs frequentia & magnitudine æstimandam; & vis malignitatis materiæ morbificæ, quæ ex artuum & pulsûs debilitate, conatum anomaliam, turbam, & præcipiti ac inconstanti serie judicatur; scilicet ex cardialgiis, syncope, deliriis, convulsionibus, sopore, &c.

Ex eo quòd malignitatem admittamus, minimè concludendum est materiem deleteriam cardiacis, alexiteriis, bezoardicis esse semper, & sine summis cautelis ejiciendam, quæ certè consequentia, ut advertit *Sydenham*, plus nocuit humano generi, quàm pulveris inventio; sed sequitur eam esse vel corrigendam, vel eliminandam, prout alterutrum permiserint circumstantiæ, & suaserit rerum magistra experientia.

In plurimis morbis est materies morbifica, adeoque noxia; non ideo omnes maligni dicendi sunt, sed ii tantùm in quibus symptomata venenatæ materiæ, & triumphatæ, aut turbatæ naturæ tribuenda prædominium tenent, ut in typho, pluribusque remittentibus. Intermittentes, ait *Hippocrates*, periculo carent; id est, si comparentur cum remittentibus & multis continuis, multum abest quin adeo periculosa sint; cum enim natura ab omni molimine cesset intervallis, nec oppressa sit, sed omnino libera, ut patet ex animæ & corporis functionibus restitutis, nullum interea grave dam-

damnum imminere consequens est, seu minus est timendum damnum ab hujus materiei noxâ, quàm quod ex continuo naturæ conatu exsurgeret.

Natura in regimine actionum omnium vitalium, & à libertate non pendentium, alternam labori quietem sectatur, & periodicè labores suos exsequitur; patet ex pulsû cordis qui singulis secundis, ex motu respirationis qui vigesies in minuto, ex fecum expulsionem, ex somno qui semel in nycthemero, ex mictione quæ bis vel ter, ex seminis ejectione, ex catameniorum expulsionem, &c, quæ periodica naturæ molimina evidentem ostendunt. Quid itaque mirum si, ubi materies morbifica latet in vasis sanguiferis, morulis interpositis vires suas reficiat natura medicatrix.

Omnes theoretici hoc sibi muneris imponunt, ut mechanicè explicent diversos periodicos morborum insultus; ast priùs inquirant cur omnes pacatæ artificum omnium actiones fiant periodicè; cur futores, lapidæ, fabri ferrarii, aratores, remiges, cum nullo periculo turbantur, suos manuum, pedum, trunci motus alternos, periodis brevioribus, vel longioribus absolvant, datis intervallis cibum, somnum capeffant, & eodem modo quo harum actionum periodos explicuerint, naturales fieri intelligent; nam eodem modo agimus, sive infcii, sive conscii, cum potentia motrix à facultate percipiente diversa sit.

Curatio intermittentium alia est *palliativa*, quæ naturæ conatus tollit, suspendit; alia verò *radicalis*, quæ materiem morbificam, quâ illi determinantur conatus febriles, aufert, vel corrigit; ista tutior est, altera verò sola rarò est adhibenda, nisi radicalis præcesserit. Interea tamen si urgeat necessitas, palliativa cura adhibenda est prior, quod præstant narcotica kinkinæ mixta.

Curatio radicalis diversa est, prout diversa est materies morbifica, & principium intermittentis procatarticum, ac proëgumenum; ab animi pathemate, ut vehementi cupiditate, terrore, &c, sine ullo alio in corpore vitio, quandoque excitari intermittentes docet observatio; in illis vel quies animi somno, tempore concilianda sufficit, vel alterum pathema excitare sæpè satis est; ut apud rusticos sobrios succedere videmus, & ut in singultu, hæmorrhagiâ levi sæpè sufficit. Verùm si frigore concitatus fuerit accessus, quoniam æstus febrilis subsequens resolvit sanguinem à frigore inspissatum, & perspirabile retentum sudor expellit, natura sola huic morbo medetur.

Cum verò sunt materies morbificæ peregrinæ in corpore, illæ vel primas vias solùm notabiliter, vel & etiam secundas, tertiasque infestant, atque in hoc casu, ars medica naturæ suppetias ferre debet. Itaque si primas vias pravi succi inficiant, quod ex nausæâ, linguæ sorditie, anhelitûs fœtore, præcordiorum pondere, anorexiâ & prægressis cognosci potest, primæ viæ emeticis, catharticis, clysmatis, potu diluente, & abstinentiâ sunt evacuandæ, quod præmissâ phlebotomiâ apud juvenes & plethoricos feliciter succedit: plurimæ sunt intermittentes, potissimum tertianæ, quæ hac solâ methodo feliciter tolluntur: biliosæ præterea refrigerantibus, acidis, acrimoniam alkalescentem corrigentibus, ut limonatis, emulsionibus apud picrocholos, ardentem, ætate præsertim optimè sanantur, quidquid Sylviani oggerant;

qui acida omnia sanguini coagulando, & intermittenti excitandæ apta contendunt.

Si verò in vasis sanguiferis provolvatur cruor æstuosus, falsus, viscidus, biliosus, quocumque modo naturæ infestus; licet ex eo principio solo non raro continuæ febres suscitentur, tunc continuarum remedia, & uberiores phlebotomiæ, & diætæ severior conveniunt, præter remedia his vitiis sanguinis corrigendis apta.

Intermittentes verò chronicæ foveri videntur à materie morbificâ, non ita facilè putrescibili, viscidiorè, & simul vix acri, quæ in ultimis arteriarum, venarumque reticulis nidulatur, ubi valde est retardata sanguinis circulatio, & ex paulò majori retardatione non nisi post longum tempus impendet aliqualè vitæ periculum.

Simile quidem vitium in omnibus etiam acutis intermittentibus agnosco, sed vel multò levius, vel gravioribus vitiis combinatum, ut in remittentibus. Ex his autem fermè patet cur ab spasmodicâ membranarum & cutis potissimùm stricturâ febrilis conatus ordiatur; cùm enim in illis ultimis membranarum & viscerum vasculis, vis trusiva exigua sit, nec possit multum intendi, quin præcesserit hujus resolutio, & attritus, necessum videtur ut hac spasmodicâ constrictione materies morbifica atteratur, prematur, & in venas continuas exprimatur, adeoque prelo cordis & arteriarum oblata majori energiâ subigi, & liquefieri possit: non potest autem illa strictura excitari sine summo virium impendio, fluido scilicet nerveo ubertim in omnes membranas, musculosque cutaneos immisso, vires cordis hoc defraudati minuantur necesse est; hinc pulsus exilis, quandoque turbatus, in frigore febrili, dùm convulsivè conquassantur partes externæ, & sanguis à peripheriâ corporis ad venas, & inde ad cor exprimitur; ab spasmodicâ membranarum constrictione frigus oriri quoad sensum ægri multis experimentis confirmatur; calculi biliaris per canalem choledochum transitus, catheteris in vesicam immisso, ultima urinæ urethram in dysuriâ vellicantis guttula, sæpè frigus intensum excitant, licet partes quas æger frigidus percipit adstantibus nativum calorem fervasse videantur, quod in epialæ paroxysmis vidi.

Verosimile autem est longâ morâ sanguinis serosi, vappidi, effœti in his vasis ultimis, potissimum apud cachecticos, oppilatas virgines, obstructos, aquis lutulentis utentes, &c, elaterem horumce minimorum vasorum immiui. Hinc sequitur principium proëgumenum febribus illis suppeditari quod naturæ viribus & conatibus febrilibus non potest eradicari, atque in hoc casu Medicus duplici potissimum modo has intermittentes debellat.

Primò etenim præmissis generalibus tonum hisce vasis reddere conatur per martialia, amara, stomachica, adstringenti vi prædita, quod præstant kinkina, cascarilla, nuces gallarum, gentiana, centaurium minus, aquæ thermales, ferruginæ, &c. Secundò verò vitium quoddam fluidis illis stagnantibus inhærens corrigunt iisdem medicaminibus, sive illud vitium sit simplex, ut visciditas, crassities, quod benè multi cogitant; sive sit combinatum ex quadam tendentiâ ad putredinem eâque remotâ, undè fortè sit quod optima

ma antiseptica, ut chamæmelum, kinkina sint febrifuga, ut ut cum febrifugis, alia antiseptica salina, velut cremor tartari, sal ammoniacus addantur.

Phlebotomia in æstu febrili potissimum, & cathartica immediatè post accessum, tutiùs collocantur, usus verò kinkinæ in intermissionis spatio locum habet. Diæta eò severior fit, quò accessus longiores & frequentiores simul, quòque recens magis morbus, viresque ægri vegetiores: quotidiana & tertiana duplex diætam febrium acutarum exposculant, saltem primis diebus. Tertiana simplex & à fortiori quartana diætam mediocrem exigunt, & post aliquot ab invasione dies ciborum solidorum, vini que usum non respuunt, ast accessûs tẽpore vacuus debet esse stomachus, ne natura digestionis & febris simul opere defatigetur.

Semina pastinacæ ad drachmam; testæ ovorum calcinatæ & pulveratæ ad semi-drachmam, bis, vel ter in die, ut expertus sum, febres fugant.

Recipe: salis polychrestii, scrupul. duos; salis ammoniaci, scrupul. i. m: sumat bis, vel ter in die, superbibendo infusum vel chamæmeli florum, vel centaurei minoris, vel trifolii fibrini, vel sume conservæ nasturtii aquatici, aut alterius antiscorbuticæ plantæ unc. quatuor.

Hæc sunt febrifuga Vindobonæ usitata.

IX. QUOTIDIANA, Græcis *Cathemerinos pyretos*; *Fièvre quotidienne*. Nomen adjectivum quotidianæ ineptum est, multò rectiùs *Catemerina* vocari deberet hæc febris, ut tertiana *Tritæus*.

Est genus intermittens febris, cujus accessus similes singulis diebus revertuntur.

Differt à tertianâ duplici in quâ pariter quotis diebus fit accessio febris, ex eo quòd tertianæ accessus alternis, non verò singulis diebus sibi mutuò respondent.

Quotidiana rara est; & multò frequentior est duplex tertiana.

Quotidiana subintrans, seu cujus accessus ad viginti quatuor horas fermè extenduntur, jam pro intermittenti haberi non potest, & amphimerina censenda est; quæ verò duplicata est, ita ut singulis diebus duo accessus dentur; ferè ad remittentes pertinet, cùm non sensibilis inter accessus detur apyrexia; à fortiori triplex, quam *Primerosius* recenset, & quas quartanis, tertianisve complicari contendit. Galenici à pituitâ hoc genus pendere arbitrati huius historiam ex suâ hypothesi concinnabant.

1. *Quotidiana simplex*; *Quotidiana legitima* Brendelii, Sennerti, cap. 18. de febr. P.

Ea pueris, debilibusque subjectis familiaris est, verno potissimum tempore. Primæ accessiones, ut plurimum horis matutinis, quibus æger jentare assueverat, revertuntur; horror & calor mediocres sunt; duratio accessûs octodecim horas non excedit; duratio morbi ante kinkinæ inventum ad menses plures extendebatur.

Differt ab amphimerinâ catarrhali per integram apyrexiam, & ex eo quòd mane, non vespere, ut in catharrali, accessus aggrediantur, quodque coryzæ & tussis immunis sit. Veras & plures initio veris anni 1750 observavit in pueris *Brendelius*. Vidi & ego quosdam; adeoque non audiendi sunt, qui Quotidianæ existentiam negant.

2. *Quotidiana deceptiva*; *Febris subcontinua* Torti pag. 199. *Febris subintrans* Auctorum.

Est vera amphimerina putrida, quæ aliquandiu ægrum & Medicum deludit sub quotidianæ larvâ, ut monuit *Sydenham*, & sæpius observatur. Illa nec horas matutinas servat, & lassitudine, necnon linguæ forditie sese prodit; dum æger se frigere asserit, is non rarò solito calidior à Medico deprehenditur; intermissio & typus obscuratur; maximi momenti est ab illâ non decipi, sed eam per eadem medicamina impugnare, quibus synochus & amphimerinæ impugnantur, & à kinkinâ diù abstinere, sed phlebotomiis & cathartics iteratis potissimum uti. Vide *Tertianam spuriam Sydenhami*.

3. *Quotidiana hysterica* Benjam. Scharffii Miscell. Cur. P.

Vidi ipse pluries hanc speciem in hystericis mulieribus, quæ quotidie horis vespertinis, non nocturnis, levi refrigeratione cum oscedine & pandiculatione aggrediebatur, subsequente leni calore, nulloque, aut vix notabili sudore. Pulsus in hac strictus, urinæ copiosæ, limpidæ.

4. *Quotidiana epileptica*, *Essais d'Edinbourg*, Tom. VI. art. 49. pag. 138. P.

Ea est quæ quolibet accessu paroxysmum epilepsiæ accersit. Joannes Rhenish à sex mensibus intermittenti laborans, post grave insomnium in quo serpentem accedentem sibi videre visus erat, incidit singulis diebus in paroxysmum epilepsiæ eâdem horâ accedentem, quâ febris antea eum invadere solita erat; quilibet epilepsiæ accessus incipit à pedum convulsione, quæ ad solum pedibus percutiendum cogit. His convulsionibus sensim ad caput delatis illic loquelæ usu orbatu æger; sed ululatus horrendos edit, ventre & pectore alternatim mirum in modum dilatatis & contractis.

Durante hoc accessu pulsus elatior & frequentior, facies inflammata, oculi exorbitantes; finito paroxysmo dolor in interaneis, lingua humida, urinæ suppressæ.

Curationem & sanationem, vide *loco citato*.

5. *Quotidiana ischiadica*, *Essais d'Edinbourg*, Tom. VI. pag. 143. P.

Puerpera dolores in ischio experiebatur, intermittentibus dudum obnoxia; paludosæ regionis incola, singulis diebus paroxysmum hujus doloris circa vultum externum musculum eâdem horâ patiebatur, cum magno æstu febrili in sudorem terminando, quo peracto benè se habebat ad omnes functiones expedita.

Curatio. Sumpto emetico & cathartics kinkinam adhibuit, addito elixirio vitrioli cum antispasmodicis; demùm admoto parti affectæ amplo vesicatorio convaluit.

6. *Quotidiana cephalalgica* M. Donati lib. 5. P.

Differt à cephalalgia febrili per signa febris conspicua, ut rigorem & calorem quotidie revertentes, eodem tamen modo curanda. Vide *Mortonum de Febre hemicraniam simulante*, cap. 9.

7. *Quotidiana nephralgica* Morton. Pyretol. cap. 9. histor. 28. A. P.

Ea est quæ quotidie paroxysmum nephralgiæ inducit, cujus curam vide apud *Auctorem citatum*.

8. *Quotidiana soporosa* Mocha, consil. 48. fol. 71. an Morton. Pyretol. cap. 9, histor. 26? an Tertiana carotica duplex? A. P.

Bis observavit *Carol. Pifo*; singulis diebus à meridie accessus invadebat cum gravi vetrico, urina utriusque ægro vitrum fufum referebat, *obs. 174 de morbis à colluvie serofâ*.

9. *Quotidiana catarrhalis* Trincavellii lib. 3 conf. 18, 21. Zecchii conf. 22. Incipit quolibet vespere à refrigeratione; ast inquirendum num sit mane integritas, seu apyrexia?

10. *Quotidiana partialis* Cnoffelii, Collect. Academic. tom. 3 pag. 166. P

Ea est quæ unam tantum corporis partem afficit.

Martinus Genger Marienburgensis singulis diebus per septem septimanas frigebat toto brachio horâ septimâ vespertinâ, horâ octavâ huic frigori addebatur tremor manûs & digitorum, post trihorium calor succedebat, & brachium calore urenti flagrabat, residuo corpore benè se habente, excepto quod præludebant vomitio & dolores ad hypochondrium, & mammam ejusdem lateris.

Hæc febris sanata est solitis remediis. Vide *Act. Acad. Nat. Cur. ann. 1673. obs. 205*.

11. *Quotidiana stranguriosa* Hug. Gouraigne D. M. M. P.

Is observavit febrem in quâ quilibet accessus quotidianus afferebat urinæ suppressionem cum inani ferè meiendi conatu; elapso accessu, urina liberè profuebat; laxantia emollientia præmissis generalibus profuere.

X. TERTIANA, Græcis *Tritaios*; *Biliosa* Galenicis; *Intermittens*; *Fièvre tierce*; *Ægri Tertianarii*.

Est illud genus intermittens febris, cujus accessus similes alternis diebus sibi mutuò respondent, vel est series accessuum, quorum qui similes sunt, illi tertiâ quaque die circiter repetunt.

Distinguitur tertiana duplex à quotidianâ, quòd tertianæ accessus non singulis, sed alternis diebus quoad horam, modumque invasionis sibi respondeant; à quartanâ triplici, quod in quartanâ accessus diei Lunæ similis sit accessui diei Jovis, diei Dominicæ, & sic deinceps; præterea tertiana multò frequentius occurrit quàm quotidiana.

Urinæ lateritiæ sunt optimum intermittentiæ latentium signum.

1. *Tertiana legitima* Sennert. de febrib. cap. 17 lib. 2. Nenter. tabul. 153. P.

Ea dicitur, cujus accessus ultra duodecim horas non extenditur, invadit inter horam matutinam nonam & undecimam, quotidiana verò circa septimam;

mam : hemitritæus à *Celfo* vocatur. Æstivâ & vernâ tempestate frequentior est, spuria verò autumnali. Frigus est in tertianâ intensum cum tremore & trismo, strepituque dentium, quod sequitur calor multus acer & mordax, unde frequens respiratio, frigidi potûs sitis, vigilia, cephalalgia, & quandoque delirium : urinæ sunt subrufæ, & post accessum intensius citrinæ; hæ febres subjectis juvenibus, biliofi temperamenti, exercitatis frequentius accidunt; septem circuitibus ex *Hippocrate* terminantur, si naturæ commissæ fuerint; *Sydenham* verò existimat summam omnium accessuum quatuordecim dies adæquare, si autumnales fuerint; sæpè horror semi-horam transgreditur, & vomitione stipatur, accessus à 6 horis ad 12 extendi solet; declinatio accessus sudorem accersit, declinatio verò morbi sæpè diarrhœam.

Curatio. Æger per aliquot dies solis jusculis & aquâ panatâ vescatur; phlebotomia, nisi æger sit senex, infans, vel convalescens, instituat, imò pro necessitate repetatur in accessu; sequenti die post accessum purgatio communis usurpetur, quæ interposito altero accessu repetatur: cum verò febris per naturæ conatus & diætam paululum attrita, seu contemperata fuerit, tunc ad corticem peruvianum quartâ quâvis horâ extra accessum ad drachmam unam in substantiâ sumat æger, & in hoc perseveret noctu & interdiu, usquequò febris desierit, tunc per septem dies bis tantum in die, aliis verò sequentibus diebus septem, semel, vel alternis diebus usurpetur kinkina.

Varietates hujus febris à *Ballonio* & *Ramazino* observatæ sunt; quotidiana *gastrica*, & quotidiana *venosa*. *Gastricas* vocat *Ballonius lib. 2. Epidem. ann. 1575*, quæ à saburrâ primarum viarum foventur, quod ex linguæ sorditie, fœtore oris, aliisque signis cognosces, & illæ repetitis cathartice curari debent, non phlebotomiis. *Venosa* sunt juxta illum quæ generis venosi phlogosim sequuntur, quod ex signis plethoræ commotæ distinguitur; illas phlebotomia sanat.

2. *Tertiana spuria* Sennert. lib. 2. cap 17; Nenteri, Tab. 153 cap. 26; *Tertiana subcontinua* Juncker. Tab. 79. *Tertiana extensa* quibusdam; P.

Vitiosa speciei denominatio, & verè illegitima, quam ægrè retinemus; ea autem sic vocatur, quæ brevi, levique frigore adoriens, calore dein intenso & longissimo stipatur, ita ut 12^{im} imò 20ⁱ horas perseveret cum siccitate linguæ, capitis dolore, nullis, vel paucis, & non levantibus sudoribus; in hac etiam accessus typum facilè mutant. Duratio morbi ultra septem accessus extenditur, & mense Julio sæpius accedit, atque post quatuor, vel quinque accessus omninò remittens, seu tritæophya evadit, quod prælagimus, si apyrexia sit brevis, imperfecta, si post accessum nullus sudor, vel nullum levamen adsit, ita ut æger lecto suo delectetur.

Hæc species tribuenda est, vel saburræ primarum viarum copiosiori, quæ ideò cathartice est expugnanda; vel assiduo calori lectuli, & calidiori regimini, ut sudorificis: in priori casu post sufficientem cathartice usum ad kinkinam deveniendum est: in posteriori kinkina nullius usus est. Vide *tritæophyam deceptivam*.

3. *Tertiana petechialis* Marcelli Donati; an *Tertiana scorbutica* Wedelii?

Vide-

Videtur varietas spuræ in quâ ob nimium sanguinis ardorem, regimine & medicamentis calefacientibus excitatum, superveniunt petechiæ, ut observat *Junckerus*; judicent verò autoptæ num ad tritæophyam potiùs attineat. In nostris regionibus rarò hæc observatur, apud Germanos frequentius.

Dolores nocturni, maculæ lividæ, gingivarum foetor scorbuticam designant, in quâ succo nasturtii aquatici cum kinkina præbetur.

4. *Tertiana pleuritica* Valesii in Epidem. lib. 1. sect. 3. pag. 30. *Pleuritis intermittens*. A. P.

Quin etiam mihi contigit videre pleuritidem, verissimam quidem, & omnia pathognomonica signa habentem, intermittentem tamen, ita ut homo alternis diebus pleuritide, alternis nullo morbo teneri videretur. Hodie regnat Monspelii Maio mente 1760 tertiana, quæ post tertium accessum pleuritidem imitatur, dolore lateris & dyspnœâ accedentibus, ac febris ex intermittente evadit remittens; sanguis pleuriticus est in patellâ; & phlebotomiis iteratis cum interpositis catharticis lenibus sanatur morbus.

5. *Tertiana arthritica* Raim. Fortis. P.

Hanc speciem hæmorrhoids suppressa excitabat. Rheumatismalem tertianam descripsit *Mortonus Pyretol. cap. 9 histor. 22.*

6. *Tertiana asthmatica* Bonet. Polyalth. P.

Illa est cujus singuli accessus difficultate magnâ respirandi stiptantur, & asthmaticos invadunt; febris nec est acuta, nec continua, ut in peripneumoniâ; cura exigit febrifuga bechicis & diureticis juncta.

7. *Tertiana emetica*. Vid. Willis. observ. de febre Tertianâ, cap. 4. *Morton. Syneches vomitum simulans, &c. P.*

Juvenis quidam nobilis, bilioso temperamento præditus, febre tertianâ corripiebatur; ingruente paroxysmo plurimum bilis flavæ & viridis evomebat; dein cum insigni cardialgiâ, calore & siti intensissimis per plures horas graviter decumbebat. Hæc species in quovis paroxysmo atrocem vomitum excitat, vel biliosum, ut in hoc casu *Willisii*, vel pituitosum, ut in aliis quos vidi.

Willisius præscripsit victum ex hordeatis, phlebotomias duas in accessu; quavis nocte conservam rosarum cum scrupulo diascordii, mane sal absinthii cum succo aurantii, & cum æger ille à vomitoriis læderetur ad cathartica ex infuso fennæ, rhei, fantali citrini cum sale absinthii confugit, nec non epithema febrifugum carpis admovit; ubi verò vomitus pituitosus, viscosus tertiâ quaque die cum febre recurrit, post adhibita omnigena medicamina, ad aquas Bellilucanas confugiendum est die intermissionis epotandas.

Falsum est in tertianâ emeticum necessarium esse; emetica & cathartica cautelæ gratiâ assumpta non rarò tertianam excitarunt, observante *Willisio*: illis etiam insistere non tutum est, cum videntur indicata.

Tertianam emeticam & sudore stiptam epidemicam anno 1657 memorat *Mangetus Bibliotheca practica*. Tertianam iliacam, seu vomitu pertinaci, colicâ & alvi constipatione notatam, refert *Forestus observat*. Tertiana cholericâ, seu choleram quovis accessu excitans ejusdem est speciei, *Morton pyret. cap.*

cap. 4. pag. 33. Succus limonum saccharatus aquâ dilutus, seu limonata vulgaris, cocta, bis sumpta in accessu laudatur à *Guill. Pifone* in his tertianis; ea enim vomitum compescit, accessum minuit, & sudores movet.

8. *Tertiana hysterica* Wedelii Ephemer. Nat. Cur. ann. 2. ejusdem *tertiana hypocondriaca*. P.

Ea est quæ tertio quoque die paroxysmum hysteriæ accersit, potissimum frigus, oscitationes, cardialgiam, nauseam, terrorem & animi dejectionem.

Curatur aperientibus lenibus & antihystericis kinkinæ mixtis.

9. *Tertiana scorbutica* Etmuller. de febr. pag. 194, Balthazar. Timæi cap. 15 lib. 8; *Tertiana Danica* Bartholini; *Erratica* Auctorum. P.

Cognoscitur 1° ex anomaliâ; periodi ejus mirè variant, nunc anticipando, nunc retardando; 2° Contumacissima est, & nisi fuerit sublatus fomes scorbuticus, vel septies recidivat; 3° Dolores lancinantes, aut in frigore aut in calore, iisque vagi adfunt; 4° Arenulæ rubræ, sed friabiles parietibus matulæ adhærent; 5° vel hæret in urinis crassum, copiosum, quasi furaceum sedimentum, subrubicundo sanguineo colore non nihil tinctum.

Curatur itaque antiscorbuticis remediis, ut jusculis amaris, dein ad kinkinam deveniendum, præmissis lenibus catharticis. In hoc casu laudantur abfinthium, marrubium, carduus benedictus, centaurium minus, tormentilla, tertianaria, ulmaria, taraxacum, fumaria, nasturtium aquaticum, sedum minus, &c. Vide *Etmullerum* pag. 198.

10. *Tertiana Carotica* Werlhof. observ. de febr. Ramazzini Const. Epid. pag. 228; *Apoplectica* Mortoni cap. 9. hist. 25; *Febris lethargica* Tori l. 3. P.

Est ea species de quâ integrum & eximium tractatum scripsit illustris *Werlhofius*, quæ quintâ die, id est tertio accessu, ægrum in Carum vel Apoplexiam sæpius lethalem conjicit, cujus signa dedimus in tritæophya apoplecticâ, curam verò trademus, dum de *Caro febrili* agemus. Vide *Morton pyretol.* pag. 99. de *Tertianâ apoplecticâ*, quam, ut *Werlhofius*, kinkinâ impugnat.

Tertiana carotica duplex visa est à *Riverio*, *obs.* 2. pag. 79. Diversæ speciei videtur ac prior. Vide *observ. Carol. Pisonis de febr. pag.* 468. Difficillimum est quandoque tritæophyam duplicem soporosam cum tertianâ duplici soporosa non confundere.

11. *Tertiana ab scabie* Juncker. tab. 79. pag. 249. Fr. Hoffmanni II. 12. P.

Ea est quæ scabiem repulsam sequitur, quæque resumptâ scabie sanatur. Datur etiam quartana ab eodem principio. *Nenter. de quartana.*

12. *Tertiana accidentalis*. Vide Sydenham. cap. 5. pag. 53. P.

Ea est quæ à levi aliqua offensâ in sex præsidiorum sanitatis usu oritur, ut à cibo, potu, aère, &c. Illæ febres statum quemdam seu fixum habitum non nanciscuntur, & illis correpti sæpè subito convalescunt.

Tertianæ duplices distinguuntur à quotidianâ & à quartanâ triplici, ex eo quòd accessus sibi mutuo quoad horam, modum, durationem, exitum, symptomata propria non singulis, sed alternis diebus respondeant, ita ut primus tertio, secundus quarto, &c, similis sit. Differunt à tritæophyâ & amphimerinâ

rinâ per plenariam intermissionem & apyrexiam, quæ non solum ex pulsû sano simili, sed potissimum ex eo quod æger è lecto surgat, suasque vires restitutas fermè sentiat, quod in remittentibus non accidit: si tamen brevis aut obscura sit apyrexia, curantur ut remittentes. Triplices & quadruplices tertianæ *Primerosii*, si dentur, à remittentibus non differunt, exceptâ triplici tertianâ *Brendelii*.

13. *Tertiana duplex* Sennerti, River. Cent. III Obs. 10. 11. Cent. IV. Obs. 77. A. P.

Ea est quæ omnium familiarissima est, quæque à multis pro quotidianâ habetur, verum paroxysinis alternis æqualibus cognoscitur. Differt à complicatis sequentibus quod nullum grave vel constans symptomata secum afferat, præter horrorem cum nausea, tremore, cephalalgia, siti, quem sequitur calor, deinde sudor, ut omnibus febribus solemne est.

14. *Tertiana duplicata* Piens, Riverii Cent. IV. obs. 16; Amat. Lusitan. cent. 1. pag. 6. A. P.

Illa accessus binos habet alternis diebus, ut primâ & tertiâ, nullum verò die secundâ, quartâ &c.

15. *Tertiana triplex* Brendelii, m. f. Illa est quæ primâ, tertiâque die duos; secundâ & quartâ unicum accessum inducit, &c. *Schenckius*, lib. 5. obs. 12.

16. *Tertiana epileptica* Bonet. in Sepulchreto, tom. 3. pag. 161. A. P.

Ex *Caldera* ea quovis accessu convulsiones cum sensuum feriatiōe inducit; unde differt à spasmodicâ in quâ sensus non obscurantur. Puella decennis quavis die horâ decimâ patiebatur accessum febris, simulque epilepsiæ, à quibus liberata fuit per remedia generalia, ut videre est loco citato.

17. *Tertiana syphilitica* D. Deidier obs. 4. de morb. venereis; Cardani &c. P.

Ea est quæ ita à viru syphilitico fovetur, ut hydrargyrosi; aut aquilâ albâ, similibusve medicaminibus tantum sanetur, uti quartana syphilitica *D. Monro Essais d'Edinbourg*.

D. Deidier litu mercuriali utebatur, & tertio litu sanabatur febris. *Monro* aquilâ albâ singulis diebus repetitâ ad grana sex ptyalismi gratiâ hanc aggredebatur.

18. *Tertiana verminosa* Stifferii in Act. Helmstad. A. P.

Ea species symptomatis lumbricos in primis viis latentes designantibus stipatur, ut lumbricorum rejectione, acidis vomitionibus, &c: verum quas vidi, remittentes fuere species non intermittentes.

19. *Tertiana subcontinua* Torti de febrib. pag. 131: *subcontinua malignans* ejusd. Histor. pag. 199. A. P. ad *tritæophyam* rectè pertinet.

Ea incipit ut tertiana, scilicet habet initio accessiones distinctas, sed est ex perniciosarum numero, atque ab aliis distinguitur ex successivâ periodorum obscuratiōe, & paulatim acquisitâ continuitate; illi non rarò adjunguntur quædam ex symptomatis quæ perniciosas designant, ut cardialgia, cholera, syncope, &c, sed in multò remissiori gradu; ea cum pauco, vel nullo rigore solet invadere, sed potius cum sensu caloris; cum tertiana duplex est, ea primum accessum habet leviolem, secundum graviorem, & sic progredi-

diendo motum servat graviolem per dies pares; quod si ex duplici in simplici statim mutetur, non definit esse suspecta, cum accessionem validam præcedit altera debilis. Prænotatur etiam illa tertianæ in continuam mutatio, si intermissionis die mordax ad tactum calor percipiatur cum aliquali pulsûs perturbatione, siti, linguæ siccitate, quæ omnia incendium universale jam disponi præmonstrant: urina quoque pauca simul & rubra vel crocea periculum continuitatis portendit. Signum etiam est gutturis quædam inflammatio ulcerosa vel aphthosa initio morbi cum dysphagiâ apparens, nec non quodvis perniciosum symptoma prioribus accessibus superveniens, excepto tamen delirio, quod accessum in calore comitatur, quodque facile evanescit; secus si in febricula mitiori contingat, & eâ declinante perseveret.

Jam febris facta remittens perniciosa faciliè cognoscitur ex defectu apyrexix; & quamvis ab origine intermittens fuerit non caret periculo, nam trahit secum quoddam sævum symptoma, ut cæteræ malignæ ab initio remittentes vel continuæ, potissimum verò parotides, delirium perpetuum, convulsiones, anorexias, hydrophobias, seu cujusvis potius aversiones, & similia.

Ea verò tertiana subcontinua seu hemitritæus tam frequens est ut *Mercatus* in plures species eam subdiviserit. Videri meretur hic auctor *de tertiana perniciosa tom. 2. pag. 395.*

20. *Tertiana Hemiplegica* Werlhof. de febr. A. P.

Monialis hæc correpta alternis diebus patiebatur accessum; horum duo primi sopore erant stipati cum resolutione artuum unius lateris, balbutie, oris in oppositum latus distorsione; purgata in decoctione kinkinæ passa est in tertio accessu artuum tantum formicationem, stuporem; finito quolibet accessu intra sex, vel septem horas, ea sana omnino videbatur observante *Ill. D. Chaptal.*

Ill. Torti tertianam cardialgicam notavit *lib. 3. cap. 1*; vide cardialgiam quartam; *tertianam diaphoreticam*, *ibid*: vide Tritæophyam elodem; notat etiam *tertianam cholericam* in qua cholæræ accessus cum paroxysmis advenit, vide choleram sextam; *tertianam dysentericam* etiam memorat *lib. 3. cap. 1.* de qua vide dysenteriam 17^{am}; illæ siquidem febres sæpius ita latent ut symptoma quo stipatur accessus pro ipso morbo essentiali sæpius habendum sit.

21. *Tertiana miliaris.* Vide *miliarem* 9^{am}.

22. *Tertiana urticata* D. Planchon Journ. de Med. Juill. 1765. p. 75. A. P.

In accessu erumpebant phlyctænæ urticarum puncturis similes, pruriginosæ; præmissis phlebotomiis, emetico & cathartico, kinkina morbum sustulit.

23. *Tertiana lipyria* D. Comitatus Pauli de Valcarengo Medicinæ Professoris Ticinensis inclytissimi. A.

Constat ex illius dissertatione ad nos datâ anno 1765 vigere in Cremoenfi & Mantuano tractu endemicam tertianam, nunc simplicem, nunc duplicem, cæteris regionibus & Authoribus vix cognitam, quæ, licet initio verè

verè intermittens sit, circa tertiam quartamve accessionem remittens evadit, accessibus subintranantibus, & simul perniciosissimæ lipyriæ formam induit, cui obviam eundum est ope kinkinæ cum vino datæ, etiam cum lipyriæ sumptomata se produnt, nisi maturè funestam illam mutationem præverterit Medicus; quantum verò differat hæc tertiana lipyria à tritæophya lipyria docet utriusque character genericus: in utraque calor interiora urit dum exteriora algent, ast in tritæophya febris est remittens ab initio ad finem, in tertiana verò aliquot primis diebus omninò intermittens, quod quidem in primis ejus morbi descriptionibus, olim à Celebris Professore editis, non ita clarum erat. Gratias itaque ipsi rependo quod hanc speciem tertianæ cognoscendam & curandam mihi humanissimè præbuerit.

XI. QUARTANA, Græcis *Tetartaïos*; *febris quartana* Auctorum; *fièvre quarte* ou *quartaine*. *Ægri Quartanarii*.

Genus est febris intermittens, cujus accessus similes quartâ quâvis die revertuntur, vel series accessuum febrilium quartâ quâvis die similibus.

1. *Quartana legitima* Sydenhami, febr. intermitt. pag. 50. L. P.

Ea est quæ autumnii soboles est, quæ simplex seu secundam & tertiam diem liberam ab accessu relinquit, quæ contumax, nisi prius æger eam diù expertus fuerit, cum enim secundâ vice aggreditur, ut plurimum post aliquot accessus sponte suâ solvitur, si fides *Sydenhamo*.

Hora invasionis est circiter quarta pomeridiana, frigus non ita vehemens ac in tertianâ, sed diuturnius, ad horas duas extensum, sine vomitione ac dejectione alvi; calor horas 5 vel 6 attingit cum gravitate capitis, & terminatur sine evacuatione sensibili.

Huic obnoxii sunt rarò infantes ac pueri, sæpius annosi, melancholici. In omni quartanario flexis ejus genibus explorandum est abdomen & videndum num lien tumeat, quod alteram speciem constituit non infrequentem. Quò ægri sunt magis famelici & fami satisfaciunt, quò magis ad frigidam tempestatem accedit morbus, eò sanatu difficilior est.

Curatio exigit phlebotomiam in accessu, nisi plures jam febris accessus expertus æger sit debilis aut senex. Cathartica die sequenti præscribenda, & si nihil obstat, emeticum admiscendum est; post alterum accessum iterum purgandum est, atque diebus vacuis jusculum vel apozema amarum exhibendum, ut fluiditas sanguini concilietur: his apozematis aperientia martialia etiam addantur, maximè si febris pluries recidivas passa sit: superatis tribus vel quatuor accessibus, ope kinkinæ, chamæmeli, cascarillæ quartâ quaque horâ sumptæ, accessus supprimendi sunt; & cum summum frigus adest in invasione, æger senex est vel pituitosus, kinkinæ addantur guttæ aliquot elixirii proprietatis vel grana pauca salis ammoniaci, vel theriacæ recentis: suppressis accessibus, non nisi per gradus intra quindecim dies est dimittendus kinkinæ & aperientium usus.

Si morbus pertinax fuerit, capite doleat æger, vena pedis initio tunden-

da; si viscosa saburra sit in ventriculo, aquæ Bellilucanæ per tres dies à febre vacuas sunt ad libras sex epotandæ quavis die intra trihorium; sic expurgatis primis viis ad aperientia amara & febrifuga recurrendum est.

Æger die accessus utatur jusculis, & potu calido, diebus verò à febre vacuis, exceptis primis morbi diebus, offis, pane & vino; frigus cautissimè vitet.

2. *Quartana splenetica* Sennert. de febr. C. P.

Ea est quæ à lienis sæpissimè, aliorumve viscerum abdominis obstructione aut scirrho fovetur, omnium contumacissima, facilè recidiva, maximè si autumno incipiat; ea enim hieme vix sanatur, & ad veris accessum perseverat; sæpè suppressa maturius, antequam per aperientia martialia obstructiones referatæ sint, phlegmasiam inducit, inde ascitem; facies est lurida; mœror, macies accedunt.

Ea itaque cautela adhibenda est ut probè expurgentur primæ viæ per cathartica aut aquas Bellilucanas; dein singulis diebus apozemata amara, stomachica, aperientia adhibeantur, quæ fiunt ex foliis cichorii, absinthii, fummitatibus centaurii minoris, radicibus enulæ, rhei confusi, additis limaturæ ferri drachmis duabus, cascarillæ scrupulo, syrupo de quinque radicibus, aut ipsis radicibus brusci, asparagi, quod præstat. Quibus apozematis aut jusculis finitis, iterum purgatio repetatur, aut kinkina purgans cum rheo, fenna, agarico adhibeatur, vel kinkina tantùm ad drachmam unam quartâ quavis horâ constanter extra accessum repetatur, nec omninò per semimensem dimittatur ex quo suppressa fuerit quartana, imò deinde opiata martialia cum rheo & cascarillâ diù usurpentur. Semel verò inceptus kinkinæ usus, nec per cathartica nec per diluentia multa inturbetur, inde enim febris recurrere consuevit, & non nisi elapso mense ad catharsim deveniendum est, quod de tertianis etiam dictum sit.

3. *Quartana duplex* Sennerti. P.

Ea est in qua datur accessus primâ, secundâ, quartâ & quintâ die, nullus tertiâ, accessus verò primus tertio, secundus quarto respondet.

4. *Quartana duplicata* Boneti Polyath. de febr. P.

Est ea quæ quarto quoque die duos accessus importat, nullos verò secundâ & tertiâ: si verò altera ex his seriebus anticipet, vel retardet, tunc in primâ periodo tertiâ die recurret accessus solitarius, alter quartâ, & fiens combinationes merè curiosæ à *Primerosio* enarratæ, quas Auctores vocant quartanam tertianæ aut quartanam quotidianæ complicatam; & quoniam defectu attentionis non præfagiri possunt, aut reapse turbantur illi typi, has species erraticis accensent plures Auctores: nulla verò intermittens typum certior sequitur quàm ipsa quartana. Curantur verò illæ species eodem modo quo tertianæ.

5. *Quartana triplex* Bonet. Sepulchret. Schenck. lib. 5. observ. 11. A. P.

Est ea quæ quotidianæ instar singulis diebus accessum ducit, at primus quarto, secundus quinto, tertiusque sexto respondent. Eodem modo curatur, quo tertiana duplex & quotidiana. Quartana verò sextuplex *Capivaccii* ab

amphimerinâ duplici non est distinguenda, cum intervalla nulla dentur lucida & lassitudo summa inter utrumque accessum superstes evincat non veram esse apyrexiam. Quartanæ verò duplices & triplices hypochondriaci stipari consueverunt. Vide *Schenckium*, qui ex tribus quartanis duas facillè sustulit; tertia ad ver subsequens permanfit.

6. *Quartana syphilitica* Alex. Monro, Ess. d'Edinbourg, tom. VI. artic. 47. obs. 9. Ballon. Epid. l. 2. p. 131. P.

Est ea species quæ à viru syphilitico fovetur, nec sanari potest nisi mercurialibus, aut aliis syphilidis antidotis. Istam, ope mercurii dulcis quotiè repetitû ad ptyalismum usque, sanavit *Ill. Monro*, simul & syphilidem doloribus nocturnis, & ulcere faucium stipatam. Dosis mercurii dulcis grana quinque.

7. *Quartana cataleptica* Boneti Polyath. P.

Anno 1727 dum nosocomii Alesiensis ægros curabam, observavi senem militem quartanâ laborantem, qui diebus à febre vacuis stupidus & amens erat; die verò febrilis accessûs catalepticus erat, sed imperfectè; jacebat quidem immobilis, & omni sensu, motuque orbatus, excepto pulsû, & respiratione tardis & obscuris, sed non omnes artus posituram inditam retinebant, quod solum in brachiis observabam; imò suspensum brachium sensim tandem delabebatur. Emetici ope à duobus primis accessibus evasit: ast tertio noctu accedente obiit. Catalepsim quartanæ combinatam narrant *Bonetus, Montaltus* &c.

8. *Quartana Epileptica* Moroni director. Scholtzii Consil. 380 & 379. P.

9. *Quartana Nephralgica* Lemerî Journ. des Sav.

Apparebat sub specie vomitûs urinosi & nephralgiæ quartâ quavis die recurrentium.

10. *Quartana Hysterica* Morton. Pyretolog. cap. 9. histor. X. p. 82. P.

Est ea species quartanæ quæ malè curata abit in continuam cum syncope, ægitudine, sudore colliquativo, sputatione, jactatione, inquietudine, inappetentiâ, suffocatione hystericâ, &c. Frustra tentatis antihystericis, narcoticis, cordialibus, necessum fuit repetitis levibus purgantibus quartanam revocare, quo facto ope kinkinæ tota ægritudo sublata est, quod non sine recidivâ accessuum evenit.

11. *Quartana arthritica* Musgrave de arthritide regul. cap. 9 histor. 4^a; & 5^a. C. P.

Est species quæ in arthritidem mutata est, ut probant duæ historix à *Mortono* enarratæ. Vide *Eberhard Dissert. Halle* 1761: hæc periculi plena est.

12. *Quartana Amens* Sydenham. de febr. intermitt. p. 60.

Est peculiaris, ait *Sydenham*, mania, intermittentes diurniores, potissimum quartanam, excipiens, quæ communem medicationem aspernatur, & post evacuationes fortiores adhibitâs in miseram stultitiam degenerans, non nisi cum ægrorum vitâ terminatur, miratusque sæpè sum nullam hujus rei mentionem ab Auctoribus factam fuisse, cum non rarò accidisse viderim; cum reliquæ species amentix copiosis evacuationibus & venæ sectione & ca-

tharfi ut plurimum persanentur, hæc neutram potest ferre, imò ab ipsis vires acquirit. De hujus curatione, vide *Amentiam febrilem*.

13. *Quartana Infantum* Sydenhami. pag. 50. de febribus intermitt. P. L.

Sæpè non sine stupore sum intuitus, ait *Sydenham*, infantes tenellos cum quartana per totos menses sex commissos, nec oppressos tamen, sed de eo, *Herculis instar pueri*, in cunis triumphantes, cum annosi & adulti aliquando ex eâ moriantur, aut in morbos lethales, ut ascitem, deducantur.

14. *Quartana scorbutica* C. Pisonis, Balth. Timæi cas. 18. Bartholini de medic. Danorum. P.

Commendatur potio ex seminibus heliotropii & hyperici in aquâ cardui benedicti vel sambuci.

15. *Quartana comatosa* Carol. Pison. obs. 163, 164, 165, de morbis à colluvie ferosâ, pag. 447, in quibus tamen observationibus non ita liquet an agatur de tetartophyâ, an de quartanâ? & in *observat. 164*, quartana erat typhomaniaca, seu comate vigili stipata in quovis accessu; chronicus est morbus & sæpè lethalis.

16. *Quartana triplicata*. P.

Est species quæ primâ die tres accessus, totidem quartâ, totidem septimâ, decimâ, &c, nullum intermediis diebus adducit, accessibus invicem dissimilibus, ita ut accessus primus primæ diei accessui primo dierum sequentium, secundus secundo &c, respondeat.

D. Feou D. M. M. hanc speciem per sex menses passus sanatus est sumptâ opiata sequenti in sex bolos divisâ.

Recipe: Kinkinæ pulveratæ, drachmas duodecim, salis absinthii, ammoniaci, & tamarisci, ana drachmas duas, cum s. q. syrupi de capillis veneris: sumat bolum mane, alterum vespere.

Curatio quartanæ ex Hecqueto. Adulto quartanario initio sanguis mittatur semel vel bis; sequenti die sumat vini emetici & syrupi de althæa ana unciam unam in aquæ cyatho.

Rejecto emetico sequenti horâ sumat salis Epsomienfis drachmas sex vel octo, & syrupi de pomis compositi unc. unam; quolibet vespere diebus à febre vacuis & isto sumat æger theriacæ scrupulum; post 2um vel 3um accessum sumat quater in die kinæ pulveratæ drachmam semissem ex pauxillo de rosis ficcis, devoratâ prius offâ, vel hausto aquæ saccharatæ cyatho; repetantur ea per septem vel octo dies, quibus elapsis lenis catharsis instituetur, sumat v. g. salis Epsomienfis drachmas sex, mannæ unciam in infuso drachmæ unius kinæ, & unius sennæ mundatæ. Si opus sit ob calorem iterabitur phlebotomia in usu kinæ; si noctes insomnes sint, pilularum de cynoglossò grana iv cum kinâ vespere exhibeantur. Pergat æger in usu kinæ 12 vel 15 dies, & sopitâ febre iterùm sumat kinam per dies

INTERMITTENTES. QUARTANA. 359

dies quindecim. Si revertatur accessus, iteratâ phlebotomiâ iteretur usus kinæ additâ theriacæ semidrachmâ bolo matutino & vespertino. Pro pueris infunde kinæ semiunciam per diem in vini albi libra 1, adde syrapi de tunicâ unc. 1, aquæ cinnamoni hordeati drachmas tres, sumat cochlear unum aut duo omni bihorio.

17. *Quartana metastatica*. P.

Adolescens à duobus annis in insula Minorica, dein Mospelii, erat quartanæ obnoxius, quæ accedente ophthalmia evanescebat, hac evanescente redibat, quod toties iteratum est ut de metastasi nil supereffet dubii.

XII. ERRATICA; *Fièvre Erratique*.

Genus est febris quæ accessus similes ab invicem magis distantes obtinet quàm quartana, nec proinde ad priora genera revocari potest.

Si erraticas vocarem, quæ typum obscurum habent aut nullum ordinem sequuntur, nullum genus esset quod ad erraticam sæpiùs non pertineret, exceptâ quartanâ; sed ut quintanas, sextanas, aliasque uno genere comprehendam, eas tamquam erraticæ species habeo. Genus autem ita rarum est, ut nullas ejus species *Galenus* observaverit.

1. *Erratica quintana* Tulpium; Avicennæ canon. l. 4. fen. 1. L. P.

Tulpius simplicem, *Christophor. Ebelius* duplicem quintanam memorat. *Hippocrates* pejorem eam censet quàm septana, octana, &c. ac cum tabe conjunctam vidit *Forestus* obs. 43. lib. 3. Scholio.

2. *Erratica septana* Etmulleri; *Hebdomadaria* Schenckii pag. 826. L. P.

Eam longam, sed non lethalem dicit *Hippocrates*. Sextanam memorant Auctores; neminem tamen, qui eam observaverit, invenio.

3. *Erratica octana* Amati Lusitani pag. 765. Salii c. 12. *Octomana* F. Vallisii Controv. lib. 5. P.

Hanc in Judæo per totam hiemem durantem observavit *Amatus* & sanavit; horror horam unam, calor quindecim perseverat; quovis mane sabbati adoriebatur ante lucem. Spontè sanatam vidit *Zacutus*.

4. *Erratica Nonana* Zacuti Lusitani obs. 34. lib. 3. P.

Novit quinquagenarium qui biennio nonanâ febris laborans usu stibii & aperitis hirudinum ope mariscis convaluit.

5. *Erratica decimana* Zacuti, prax. obs. 34. lib. 3. P.

Decimanam notavit in sexagenario qui duobus annis hoc typo vexatus, vacuatâ sæpiùs pituitâ & vasis aperientium ope referatis, convaluit.

6. *Erratica vaga* Etmulleri, River. observ. 32. centur. 3. P.

Febris intermittens sine typo cum hypochondriasi; illa nunc post decem, aliàs post duodecim aut quindecim dies recurrebat. Incipiebat à levi horrore, calor ingens sequebatur, cum atrocibus crurum doloribus; accessus 15^{im}, 20ⁱ, 24^{or} horas perdurabat, & copioso urinæ vel sudoris effluxu sedabatur; per triennium morbus perseverabat. Hujus curam vide apud *Kiverium* loco citato.

Thera-

Therapeia Februm Cluttoniana. J. Cluttonus Medicus Anglus anno 1751 novam, tutamque, ut ait, methodum ad curandas febres tum continuas, tum remittentes edidit, quæ in usu sequentis julapii consistit, quem *febrifugum* vocat.

Recipe olei seu spiritus concentrati sulphuris, vitrioli, & salis, ana partes æquales; spiritus vini rectificati triplum horum omnium, digere per mensem ad siccitatem, distilla: hujus spiritus libris duabus adde radicem angelicæ, serpentariæ virginianæ, seminum cardamomi, ana drachmas sex; fiat tinctura.

Hujus tincturæ tantum aquæ puræ instilletur, quantum ad gratam aciditatem conciliandam requiritur, julepusque resultans saccharo ad gustum ægri edulcoretur, illique sitienti quantum desiderat (circiter sex libræ intra 24 horas) ad bibendum exhibeatur; his assumptis æger ut plurimum in sudorem incidit, urinæ excretionis indicia dat, & febris planè cessat vel remittit. Si verò intra diem non penitus sublata sit, per alteram diem eodem remedio, sed minori dosi, utendum est, qua methodo millenos se sanasse proficitur Auctor.

Si quinque morbi dies effluerint, bezoarticum minerale sextâ quavis horâ huic julepo ad grana viginti addendum est, quo secretiones omnes promoventur: si verò pulsus plenus sit, hujus loco tartari vitriolati scrupulus quater in die est substituendus, ut æstus magis temperetur. Si Medicus nono tantum die morbi sit accersitus, aut si initio nausea adfuerit, ab emetico antimoniali ordiendum est; cum verò julepus febrifugus inflammationi generali tantum medeatur, huic varia remedia addenda sunt pro diversis symptomatis.

Si diarrhœa, sudor, hæmorrhagia vexent ægrum, flores rosarum, radix tormentillæ, decoctum cornu cervi usti, julepo sunt addenda; si hæc non sufficiant, ex balsami Lucatelli drachma semisse, corallorum gr. xii. opii gr. i. diacodii quantum fatis fiat bolus.

Si pulmo inflammatus sit, cum julepo nitrum & pectoralia conjungenda; si febris ad intermissionem inclinet, quod urina lateritia, frequens nausea indicat, drachma dimidia salis absinthii, in unciâ unâ succi citri detur.

Si lingua nigra, sicca, tremores, subsultus tendinum, stupor, animi dejectio, suspiria, pulsus celer, debilis, tremulus, inæqualis, urina pallida; cruda, nulla aut parva sitis, tunc febris est putrida, aut maligna. *Cluttonus* omnia emollientia & fibras laxantia, nec non salia neutra, cane pejus & angue fugit & cardiacis insinuat.

Ad saburram in his febribus quater, aut quinque purgantia adhibet: ast in ipsis acutis inflammatoriis phlebotomiam inutilem censet.

Therapeia Februm Lobbiana. *Theophil. Lobb.* Med. Anglus ann. 1732 in libro cui titulus, *tractatus practicus de curâ Februm*, docet se sanasse febres cujusvis generis sine phlebotomiâ, catharticis, emeticis, & sine kinkinâ. Sine phlebotomiâ ipsos morbos inflammatorios, ut pleuritidem; sine catharticis

ticis ipsas synochos putridas; sine kinkinâ ipsas tùm remittentes, tùm intermittentes.

Omnes febres ab acrimoniâ singulari in quoque genere diversâ feveri putat, hanc verò acrimoniam à quibusdam salibus specificè corrigi. Calefacientia refrigerantibus maritata debitam temperaturam sanguinis in febribus servant; in ardentibus major dosis refrigerantium est addenda calefacientibus; si vires pulsûs langueant, calefacientia puriora, vel majori dosi conveniunt; acida & nitrosa refrigerant, diluunt, calorem temperant, sanguini fluxilitatem conciliant, corrigunt acrimoniam alkalinam dissolventem quæ synochos & typhos excitat. Alkalina, ut sal tartari, absinthii, sal cornu cervi, corrigunt acrimoniam acidam, cui infantes sunt obnoxii.

Neutra, ex acidis & alkalinis mixtis, ut antiemeticum Riverii, corrigunt acrimoniam specialem quæ vomitum & febres intermittentes creat.

Febres à spissitudine productæ sunt intermittentes, remittentes, morbi inflammatorii, exanthematici.

Febres à dissolutione ortæ sunt typhi, synochi, hæctica. Febres verò mixtæ, quartana, quotidiana, pleuritis putrida.

Is vero Auctor ab anno 1711 ad annum 1732 se cum magno successu praxim Londini exercuisse testatur.

Therapeia Februm Sylviana. Jac. Sylvius cum scholâ *Bontekoei* omnium februm essentiam in sanguinis coagulatione reperiit, unde phlebotomiam & refrigerantia omnia proscripsit; & cùm existimaret pulsûm celere esse signum tarditatis circulationis, is stabilivit attenuantia, dissolventiaque esse sola quæ in omnibus febribus quovis tempore indicantur remedia. Calidum itaque regimen in ipsis ardentibus & inflammatoriis, remediaque sudorifica cardiaca ad venenum quoddam coagulans expellendum præscribenda censuit.

Talem theoriam & therapeiam secuti sunt *Helmontius*, *Secreta*, Cartesianique Medici, quam *Sydenham*, *Harris*, *Hoffmannus* maximè damnarunt.

Therapeia Februm Sydenhamiana & vulgaris. Hippocrates Anglus *Thom. Sydenham* existimat febres esse conatus naturæ ad expurgandas materies noxias quibus sanguis inficitur; ipsum calorem, si moderatus sit, ad materię morbificæ coctionem, & correctionem prodesse; pulsus veloces, frequentes ad illius maturationem & deinde coctæ excretionem facere; adeoque Medici munus esse ut febris vehementiam, si excedat, per phlebotomias, diætam diluentem, refrigerantem, auræ liberioris usum temperet; ut materię morbificæ partem è primis viis per emetica & cathartica eliminat; deinde verò evacuationem criticam expectet, conatus naturæ, si moderati sint; non temerè turbet; si verò debiliores sint & languidi, quod juvenibus rarum est, per calidius regimen, & cardiaca refocillet; atque his scopis attingendis remedia diætetica, vegetabilia & simplicissima chemicis, mineralibusque anteponeat.

In intermittentibus chronicis, præmissis generalibus, ipsum corticem Peruvianum
Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I. Z z vianum

vianum adhibemus, acida cum *Sylvio* non horrescimus, nec cum *Lobbio* salia pro omnibus morbis curandis adhibemus.

Pro intermittentibus & remittentibus præmissis præmittendis,

Recipe kinkinæ partes octo, florum chamæmeli partes tres, extracti centaurii minoris & juniperi, ana, partem unam, nitri, partem unam & semissem, syrupi de limonibus q. s. fiat opiata, dosis drachma una vel duæ.

Si maligna sit febris, adde contrayervæ partem unam & semisse, camphoræ grana aliquot; crescente calore, delirio, auge dosim nitri; crescente periglio, adde diacordium.

Therapeia Hecquetiana. Ex innocuâ quartanâ quandoque periculosus nascitur hemitritæus, quia ipsa solida excandescunt, tunc inutile est kina, confugiendum ad phlebotomias iteratas, diluentia aquea affatim propinanda, ut decoctum ex radicibus nymphææ, fragariæ, hordei, glycyrrhizæ pro potu: identidem sumat æger parvas doses pulveris facti ex duabus oculorum cancrorum & una nitri partibus superaffuso succo citrorum. Vespere quovis ex seminibus frigidis & aquâ hordei fiant emulsiones, quibus addatur syrupus de nymphæâ & papavere ad semiunciam pro duabus dosibus.

Defervescente febre, dentur apozemata ex foliis cichorii sylvestris, & kinæ pauillo; hauriat cyathum sexies in die, additis syrupi de diacodio duabus vel tribus drachmis, si doleat æger, & noctes anxias ducat.

Quò accessus frequentiores sunt, ut in duplici tertianâ, triplicive quartanâ, eò fervor major est, eò magis est temperandus ante kinæ usum. Hoc præstant phlebotomiæ, apozemata ex cichorio, nitro, absorbentia terrea, quæ kinæ actionem moderantur.

Cùm ad kinam deventum est, si catharsi opus sit, utendum est unciâ unâ vel unciâ & semisse salis Epsomienfis, & unciâ syrupi de pomis compositi in pintâ decocti kinæ pro quinque vel sex dosibus. Vespere hujus catharsis, æger sumet vel diacodii unciam unam, vel opii granum unum: aliàs verò expedit pintæ decocti kinæ addere syrupi de karabe semiunciam.

Opiata febrifuga fit ex unciâ pulveris kinæ, unciâ syrupi de papavere rhœade & sufficienti quantitate conservæ rosarum: dosis drachmæ unius vel duarum tertiâ vel quartâ quâvis horâ. Cascarella etiam optimè præstat à gr. vi ad x pro quavis dosi.

Quamdiu obscuræ sunt remissiones, aut dubiæ intermissiones in febre singulis diebus revertente, vel typi ambigui, ægritudo illa mali moris censetur & hemitritæus est, in qua initio phlebotomia, dein diluentia, cardiaca, diaphoretica leviter sedantia, potus calidus copiosus conveniunt, cavendo ab irritantibus, cathartiscis, emeticisve, aut sudorificis nimis volatilibus. Utatur potu ex decocto scorzonæ, cardui benedicti, scabiosæ, papaveris rhœados, oxytriphylly cum pulvere oculorum cancrorum, cornu cervi sine igne parati, antimonii diaphoretici, nitro, syrupo de tunicâ, de limonibus, diacodio, usquequò febris typum suum induerit. *Hecquet Medic. pauperum.*

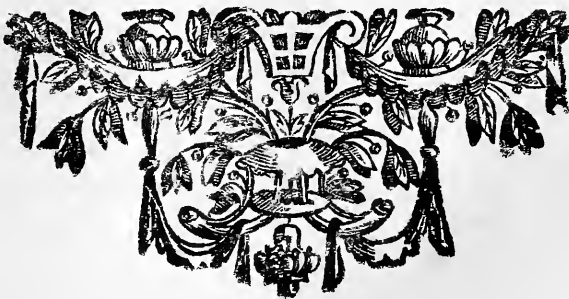
Cura febrium ope laudani liquidi in infuso centaurii minoris à *D. Berryæ*

ryat laudata, convenit tantum ubi adest dolor hystericus, vel hypochondriacum quoddam symptoma, fecus stuporem inducit monente *D. Storck*.

Cura *Christ. Jacobi* mediante arsenico multâ aquâ & spiritu vini edulcorato, ardorem in sterno, tussim ficcam, anorexiam, alopeciam, polydipsiam, & hecticam inducit, quæ febre multò pejora sunt.

Febricosos morbos appello cum *Ill. Werthof*, illos qui à viru febris intermittens vel remittens vel conjunctæ vel latentis foventur, ut carus febricosus, pleuritis febricosa, typhomania febricosa; morbi illi dirissimi intermittunt vel remittunt more febris latentis & symptomata subitò ægrum invadunt; cedente febre recedunt cum urinis lateritiis; hos primus cognovit *Ludovicus Mercatus*, fusè explicavit *Torti*, necnon *Ill. S * * **. de *abscondita febrium natura*; illos verò tollit kinkina, magnâ dosi ante tertium accessum ingesta; hoc autem incommodi enatum à tantâ dosi, quòd scilicet urinæ crassæ, kinkina colore tinctæ, difficulter ejciantur, quodque aurigo etiam superveniat; verum hæc symptomata facilè debellantur cum vita ægri in tuto est collocata.

Cætera febrifuga à Neotericis laudata sunt primò pulvis ex nitri gr. VIII. camphoræ gr. III, qui ante accessum quartâ quâvis horâ sumendus, immi nuenda dosi cum febris sopita est. *Huxham* veronicam teucree folio in tertianis etiam kinkinæ loco adhibet; syrupi diacodii semi-uncia, aquæ florum papaveris rhœados unciæ duæ, spiritus sulphuris semi-dragma: Misce, sumat horâ ante accessum. *Storckius*.

CLASSIS TERTIÆ SYNOPSIS.

PHLEGMASIÆ.

SYNDROMES pyrexiaë cum inflammatione internâ, vel typhi aut remittentis febris cum exanthematis.

ORDO I. EXANTHEMATICÆ. *Eruptio pustulosa, maculosa, phlyctænosa, vel papulosa cum pyrexia sæpius malignâ.*

- I. **P**ESTIS, *Peste*, eruptio bubonum, anthracum, pyrexia typhodes.
- II. VARIOLA, *Petite-verole*, eruptio pustularum phlegmonodearum.
- III. PEMPHIGUS, *Fièvre vésiculaire*, eruptio phlyctænarum avellanis filium, aut majorum in artubus.
- IV. RUBEOLA, *Rougeole*, eruptio papularum, præludium catarrhofum.
- V. MILIARIS, *Miliaire*, eruptio phlyctænarum milli semine non majorum.
- VI. PURPURA, *Pourpre*, eruptio maculosa, atra, indolens cum typho, vel remittente febre.
- VII. ERYSIPELAS, *Fièvre érysipélateuse*, eruptio erythematis cum synochâ febre.
- VIII. SCARLATINA, *Fièvre scarlatine*, eruptio maculosa, rubra, pruriens, papulosa.
- IX. ESSERA, *Porcelaine*, eruptio apyreta, suberysipelatosâ, subito accedens per vices & recedens.
- X. APHTHA, *Aphthe*, eruptio pustulosa, phlyctænodes, & ulcerosa in ore aut pudendis.

ORDO

ORDO II. MEMBRANACEÆ. *Pyrexia magna typo synochæ, vel synochi cum dolore, calore.*

- XI. PHRENITIS, *Phrénéſie*, dolor capitis, delirium audax, vis artuum, pulſusque major, pyrexia acuta.
- XII. PARAPHRENESIS, *Paraphrénéſie*, ſymptomata phrenitidis & peripneumonix.
- XIII. PLEURITIS, *Pleuréſie*, dolor lateris, respiratio & pulſus [frequens, tuſſis.
- XIV. GASTRITIS, *Gaſtrite*, dolor epigaſtrii, nauſea, febris typhodes vel remittens maligna.
- XV. ENTERITIS, *Inflammation d'entrailles*, dolor circa umbilicum vehemens, cum meteorismo, pyrexiâ acutâ, ileo, vel dyſenteriâ.
- XVI. EPIPLOITIS, *Inflammation de l'omentum*, dolor circa hypogaſtrium, & umbilicum juxta epiploi extensionem.
- XVII. METRITIS, *Inflammation de matrice*, dolor & tumor in regione & extensione uteri ac lumbis & inguinibus cum febre.
- XVIII. CYSTITIS, *Inflammation de veſſie*, dolor, tumor, tenſio hypogaſtrii cum dyſuriâ vel iſchuriâ.

ORDO III. PARENCHYMATOSÆ. *In viſceribus ſarctis, non cavis, non ſacciformibus.*

- XIX. CEPHALITIS, *Inflammation du cerveau*, febris acuta cum delirio ſomnolento & carphologiâ.
- XX. CYNANCHE, *Eſquinancie*, dolor gutturis cum dyſpnœâ ſtrangulante, dyſphagiâ & pyrexiâ acutâ.
- XXI. CARDITIS, dolor ſub ſterno, pulſus inæqualis, frequens, palpitatione, & cardialgia, cordis anxietas.
- XXII. PERIPNEUMONIA, *Peripneumonie*, pyrexia acuta, dyſpnœa gravis, ſenſus oppreſſionis gravativæ in ſterno, tuſſis cruenta, pulſus mollis.
- XXIII. HEPATITIS, *Hépatite*, dolor, tenſio, calor in regione hepatis cum pondere, tuſſi ficca, ſpiratione difficili.
- XXIV. SPLENITIS, *Inflammation de la rate*, dolor, tumor in regione lienis, tactum vix tolerans cum febre remittente.
- XXV. NEPHRITIS, *Néphrétique*, dolor acutus in regione renum juxta ureteres in veſicam directus cum febre acutâ, dyſuriâ, iſchuriâve, &c.

CLASSIS TERTIÆ THEORIA.

MORBI INFLAMMATORII

SEU

PHLEGMASIÆ GALENI.

1. **P**hlegmasiæ Galeni in aphorism. Hippocrat. aphor. 7 lib. 1. Gallis Maladies inflammatoires, fièvres inflammatoires.

Morbi acuti febriles, Boerhaave aphorism. 770, qui febre stipati acutâ, tamen singularem inflammationem inducunt huic illive organo, unde toti morbo imponitur nomen, ut phrenitis, peripneumonia, &c; minimè verò inter febres recensèbantur ab Antiquis, ut testatur Galenus Commentario in aphorism. 66 lib. 4.

Inflammationes L. Heisteri compendium Medicinæ pag. 116 cap. 7, ut phrenitis, pleuritis, &c: nec non inflammationes G. Ludwyg Institut. Medic. Clinicæ cap. 2, qui his addit Hepatitidem, Nephritidem, Gastritidem, &c.

Febres acutæ inflammatoriæ Frid. Hoffmanni tom. 2, sect. 2, qui hos morbos vocat febres stomachicas, febres phreneticas, pneumonicas, hepaticas, nephriticas, & his intermiscet hæcticas. Junckeri Tab. 59. Nenter. Tab. 36.

Dolores Felic. Plateri, qui ad hanc classẽ refert pleuritidem, peripneumoniam, hepatitidem, gastridem, &c; & ad mentis alienationes refert phrenitidem, paraphrenitidem. Morbi Phlogistici Ill. Linnæi.

Phlegmainein apud Hippocratem idem est ac uri, incendi, ardere, inflammari, unde phlegmainonta nosmata dicuntur morbi inflammatorii, nec non phlegmones seu inflammationes, quo nomine Græci quidam intellexerẽ omnem ardorem circa tumorem, ut docet Gorraeus in definitionibus. Alii verò, ut Neoterici, phlogosim eum ardorem nuncupant; quo vocabulo Græci quidam ardorem cum dolore & tumore conjunctum significabant, ut

ut Erasistratæi, cum *Hippocrates* voce compositâ hos affectus appellitaret *dura & dolorifica œdemata*, ut docet *Galenus Comment. in 1 & 2. Prognostic.*

2. Etymologia itaque horum nominum à flammeo calore seu molesto ardoris sensu deducitur; verum vix ulla in morborum definitionibus habenda est etymi ratio, & Græci ipsimet, licet à fervore *febres*, aut ab igne *pyreta*, denominarent, non secus ac morbos *phlegmainontes* seu *phlogisticos*, nunquam peripneumoniam, phrenitidem, hepatitidem, inter *febres* annumerarunt, ut docet *Galenus*; sed febrium nomine morbos à topicâ inflammatione immunes determinaverunt, quibus Neoterici quidam pestem, variolam, rubeolamque appendicis instar subjunxerunt.

3. Character; febris acuta, cum dolore, calore molesto cujusdam partitis, & sanguinis in patellâ extracti crustâ coriaceâ.

Febris acuta dicitur quæ intra duas circiter septimanas sua percurrit stadia cum mortis periculo.

Dolor inflammatæ partis est vel pulsatilis, ut in externâ phlegmone; vel punctorius ut in erysipelate, in membranarum plurium inflammatione; vel gravativus, ut in peripneumoniâ, hepatitide.

Calor est solito major; cum autem in adultis fanis gradus caloris axillarum, oris interni, sit circiter 28° gradus in thermometro Reaumurii, ille, qui morbos inflammatorios, durante vigore, comitatur, ad 33^m circiter ascendit gradum.

Corium sanguinis (vulgò *coëne*) est crusta cruorem tegens subalba, quandoque luteo sero tincta, cruore specificè levior, sed firma, tenax, ex quâ concretionem polyposâ in cordis ventriculis post obitum efformatæ censentur.

4. Præter hæc symptomata quæ in omni ferè inflammatorio morbo observantur, dantur alia quæ, ubi externas partes tentat inflammatio, possunt observari, scilicet *tumor phlegmonodeus*, erysipelatosus, pustulosus, anthrax, bubo, &c. *Rubedo* rosea, atra, livida, in parte tumente, qui color accedente suppuratione abit in album. *Tensio* partis inflammatæ cum sensibilitate magnâ, & renixu elastico, quæ crescit cum morbo & dein mutatur in *mollitiem*, si tumor suppuretur; in *sphacelosam flacciditatem*, si gangrænascat; in *crustam*, si pus exsiccet, ut in variolâ; in *squamas*, si epidermis decidat, ut in erysipelate, rubeolâ, &c.

5. Ex symptomatis illis primitivis plurima alia vel subsequuntur tanquam derivativa, ut ex febre lassitudo, fitis, linguæ siccitas, anorexia, urinæ color intensus, sudor; ex dolore agrypnia, anxietas, querelæ; ex calore iterum fitis, anxietas, venarum & cutis levis intumescencia, glabrities; adde omnia symptomata febrium *Class. 2, à n° 6 ad 11.*

6. In exitu morbi nova oriuntur symptomata, prout phlegmone terminatur resolutione, suppuratione, induratione aut sphacelo; atque tunc temporis morbus alter suboritur, nisi sanitas vel mors accedant, atque ille morbus ad classes alias attinet, ut tabes, phthisis, &c.

Inflammatoriorum Morborum Theoria.

7. Illi morbi dividuntur in *puros* & *impuros*, seu in *simplices* & *complicatos*. *Puri* inflammatorii simplicesque dicuntur qui præter vitia à febre & calore oriunda, nulla alia in crasi sanguinis admittunt, atque in illis crassa coriacea cruorem ut plurimum tegit. *Impuri* verò sunt, quos comitatur crassis sanguinis putrida, maligna, pestilens, dissoluta, gangrænosa, ita ut summa cacochylia, aut corruptio humorum symptomata superius memorata mutet, novaque suppeditet, ut in variolâ malignâ, peste, cynanche gangrænosâ, aliisque epidemicis & castrensis morbis observare est.

8. Inflammationis principia sunt mechanica, psychologica & physica; verum puræ magis mechanica sunt, ut impuræ magis physica, adeoque ordinis gratiâ agemus de illis successivè initium ducendo à mechanicis inflammationis principiis.

9. Febris causa (ex n° 90, *class.* 2^a.) est distributio virium ad nervos cordis in majori ratione, quàm ad nervos artuum: ergo in morbis inflammatoriis puris cum sit febris, vires cordi contrahendo impensæ majores sunt quàm ex proportione ad vires musculares artuum solent impendi.

10. Febris acuta inflammatoria velocitatem sanguinis quandoque duplo majorem secum inducit; velocitas enim sanguinis, ex solâ frequentia duplâ duplo major est (*class.* 2, n° 85), cum itaque doceat observatio pulsuum esse in febre acuta duplo frequentiore solito, quod pluries ipse observavi, & in valido cursu notavit *B. Robinson*, minimè dubium est, quin in febre inflammatoriâ quandoque velocitas sanguinis duplo major evadat.

11. Velocitas sanguinis sub eadem pulsus frequentia, est magnitudini pulsus proportionalis quàm proximè: etenim cum orificium arteriosum cordis sit semper idem, non potest constanter duplo major evadere arteriarum pulsatio; nisi à duplo majori sanguinis in eas immissi quantitate; verum ut duplo major intra idem tempus immittatur sanguinis quantitas è ventriculo cordis in aortam, necessum est sub eodem pulsationum numero, ut fluidum transeat duplo velocius per idem orificium cordis; nam quantitas effluxus per idem orificium est ut ejus velocitas (docente hydraulicâ), ergo necessum est ut in hoc casu velocitas sanguinis è corde emissi duplo major evadat, seu sit pulsus magnitudini proportionalis.

12. Firmitas cruoris in febribus inflammatoriis est quadruplo major quàm in statu sano (Class. 2. n. 97), sed ut fluidum viscosum, seu firmiter solito promoveatur eadem velocitate ac minus resistens, requiritur vis huicce resistentiæ proportionalis (ex *Physicis*); etenim viscidum dicitur fluidum, cujus guttulæ suæ separationi, & moles suæ divisioni resistunt; verum sanguis viscidus qui ut subeat vascula minora in columellas exiles dividendus est, si suæ divisioni duplo, triplo magis resistat, non nisi vi duplo, triplove majori solitam velocitatem adipiscetur; ergo in morbis inflam-

matoris ut consueta velocitas concilietur sanguini, vis ejus fluidi velocitati proportionalis est adhibenda.

13. Vires requisitæ ad fluidum velocius movendum intra tubos sunt ut quadrata velocitatum quæ ipsis imprimuntur (ex hydraulicis); cum itaque fluidum duplo, triplove velocius solito movendum est, vires quadruplo, noncuplo majores adhibendæ sunt.

14. Verùm si diversa sit viscositas fluidi, eique impertienda sit diversa velocitas, vis requisita est in ratione simplâ viscositatis & duplicatâ velocitatis conjunctim: ergo si sanguis quadruplo viscidior duplo velocius solito movendus sit, vires cordis requiruntur sexdecies majores quàm antea.

15. Ex dictis sequitur magnam virium vitalium quantitatem impendi in labore febrili, qui morbos inflammatorios comitatur, etiam si nulla hæctenus habita sit ratio obstructioinum, quæ his morbis frequentissimè occasionem præbent, in quo casu virium impensa absolutè necessaria multò major est.

16. Cum summa foraminum effectivorum per quæ sanguis ex arteriis in venas trajicitur sit 20ª pars orificii aortæ (*Hæmast. exp. 9*), obstructâ dimidiâ parte horum vasorum, sanguis ab eadem vi propulsus non nisi dimidiam solitæ velocitatis partem servabit in truncis arteriosis (ut norunt aquileges), & ut consuetam velocitatem acquirat, necessum est ut per orificia illa ultima libera duplo velocius moveatur; ergo (13) ut quadruplo majori vi u. geatur. Si itaque obstruantur quoad dimidiam partem vasa sanguifera à sanguine quadruplo viscosiori, & tamen necessum sit, ut sanguis duplo velocius circuletur quàm in statu sano, debent vires impendi 64 vicibus majores.

17. Vires quæ cordi movendo impendi solent in sanitate, sunt ad totas vires corporis humani circiter ut 1 ad 40, sic æstimante *Illustriissimo Dan. Bernoulli*; verùm cum robur hominis sit limitatum, non potest majori copiâ constanter impendi magna pars virium in corde movendo, quin pari passu deficiat vis libera artuum, ita ut si ex summâ 40 virium, detrahantur 16 pro corde movendo, jam ratio virium vitalium cordis sit ad vires liberas artuum ut 16 ad 24, ferè ut 2 ad 3, adeoque vires liberas artuum proportionaliter imminui necessum est. Unde patet ratio cur, in morbis inflammatoriis ægri jaceant, à solitis liberis actionibus abstineant, & in dies debiliores evadant, ut diximus de febribus (*Class. II. 73 ad 78*).

18. Vires requisitæ ad eandem fluidi copiam in diversas altitudines projiciendam sunt ut illæ altitudines. Altitudo ultimorum vasorum capitis, dum stamus, est triplo circiter altior supra cor quàm cum jacemus, adeoque eadem vis majorem sanguinis copiam impellit in caput, cum jacent ægri, quàm cum stabant sani, seu quod eodem recidit, sanguis in jacentibus majori impetu caput impetit quàm in stantibus; unde vasorum capitis distensio, oppletio, dispositio ad somnum, ad capitis gravitatem, dolorem, quæ omnia in hisce morbis observantur.

19. Delirium non rarò accidit ex fibrarum medullarium cerebri commotione, cum quædam partes hujus organi præ aliis impetuntur, aut ejus va-

sa infarciuntur; verùm ex aucto sanguinis impetu in cerebrum tum ratione posituræ horizontalis, tum ratione vis cordis adauctæ & directionis carotidum cum aortæ trunco communis, sanguinis impetus in caput major est, adeoque positâ dispositione inæquali partium cerebri, facile est intellectu cur plures in morbo acuto inflammatorio, cephalalgia, calore frontis, somnolentiâ, & demùm delirio afficiantur.

20. Ex novâ theoriâ affrictuum in vasis exilissimis, prælongis & à mediocri vi fluidum propulsus accipientibus, quam mecum communicavit pro suâ humanitate *Illustrissimus Dan. Bernoulli*, quantitates fluidorum quæ effluunt ex tubulis capillaribus intra idem tempus, sunt ut cubi diametrorum horum tubulorum, reciprocè ut eorum longitudines, & directè ut vires fluidum propellentes; licet in tubis amplioribus non habitâ affrictuum ratione illæ quantitates sint in ratione compositâ ex subduplicatâ virium & duplicatâ diametrorum.

21. Ex hac verò theoriâ quam multis experimentis confirmavi, sequitur quod si arteria exigua, v. g. bronchialis, cujus diameter est diametri aortæ pars 20^a, quæque proinde non nisi 400^{am} sanguinis partem accipit, duplo majorem adipiscatur diametrum, ea non solum quadruplo majorem prioris, sed etiam octuplo majorem acceptura sit quàm proximè sanguinis copiam.

22. Quæ cum ita sint, non mirum erit si mutatâ quarundam arteriarum diametro, ita ut altera amplior, cæteræ paululum angustiores evadant, eadem vi cordis remanente, sanguis in unum viscus majori ruat impetu quàm antea, & minori in cætera vasa ejusdem, quæ priùs, capacitatis: aut quod impetus in determinatum viscus crescat in majori ratione quàm in alia viscera. Notum autem est fibras circulares arteriarum muscolari motu quandoque gaudere & habenis nerveis ab *Illustr. Hallero* accuratiùs notatis circumdari, quarum interventu fibræ illæ contrahi aut laxari valeant, adeoque harum arteriarum capacitas aliquantulum minui, vel augeri, unde facilè explicari potest cur absque eo quod cordis actio fortior evadat, tamen sanguis majori impetu ruat in certas partes præ aliis, ut in corpora cavernosa penis in libidinoso pathemate, in genas dum verecundiâ afficimur, & sic de aliis partibus.

23. Tam diversæ in Medicorum Lycæis circumferuntur inflammationis theoriæ, ut utram in partem se vertant Philatri plures ambigant, nullamque amplectantur ii qui minus auctoritati serviunt, suamque judicandi facultatem aliquo habent in numero; nec mirum: cum enim inde veteres Medicinæ patres sanguinis raptum & fluxionem, hinc verò antistites percellibres sanguinis stasim & congestionem incusent, vix finit debita antiquis reverentia ut contrariam prorsus opinionem sectemur, nec novitatis amor ut antiquatas & exoletas sententias admittamus; anne his opinionibus anteponenda est quæ inflammationem à putrefactione deducit? verùm pari jure fermentationi eam tribuendam reclamant Chymici; quantum itaque motus à quiete, raptus ab hærentiâ, Humoristæ à Chemicis, & illi à Mechanicis discrepant, tantum inter se dissentiunt inflammationis ætiologiæ.

Ast nec sibi cohærent etiam nuperorum hypothesés quæ stagnationi & hærentiæ sanguinis ejus inflammatorum tumultum adscribunt ; alii enim ex sola stasi & legibus , quas mechanicas vocant , totum opus expediunt ; alii verò motum in viciniis inflammatæ partis adaugent ; statim atque magicas & præpotentes *stimuli* ac *sympathiæ* voces profuderunt , nullus est qui motum majorem sanguinis à motrice quadam potentia derivare dignetur , cùm Mechanicum , ut putant , dedecet , non omnia phænomena à merâ partium dispositione deducere.

24. Inde profluxerunt stupendæ & inauditæ priùs motuum causæ , aut , ut ipsi vocant , mechanicæ & hydraulicæ leges , quarum potissimæ duæ sunt ad omnes ferè morbos explicandos ipsis pernecessariæ ; prima scilicet , *membranas elasticas semel inflexas ed velocius ad pristinum statum restitui* , quod magis inflexæ fuerunt ; etiam *si vis premens & inflectens eadem perseveret* ; altera verò est *fluidorum ex emissariis diversæ amplitudinis fluentium velocitates absolutas , quæcumque sit motrix potentia , esse orificiis reciprocas , seu ed majores esse , quod angustiora evadunt emissaria ; & minores , quod majora*. Atque sic suppositâ minimorum vasorum angustia , aut obstructione , advocatâ in opem sympathiâ , vel prolatis hisce novis legibus sanguis coërcitus majori impetu vasa atterit , distendit , rubefacit , atque inflammationem producit.

25. Cùm suo hac in re genio indulgere , & à receptis opinionibus , nostrorum antistitum exemplo , recedere licitum sit , viginti enim ab hinc annis tantùm fermentationem à folio dejecit ille mechanismus , neminem ægrè laturum puto si alteram in medium proferam opinionem.

Semper ego auditor tantùm nunquamne reponam. Mechanismum merum crepant Neoterici ; mechanicas itaque leges à Parisinâ , Londinensique Scientiarum Academiis probatas , experimentis Newtonianis , Bernoullianis confirmatas sequi liceat : in his percelebres hujus Academiæ patres iter nobis præmonstrant : unum compello *Illustriff. Chiracium* , qui non solum Matheseos dogmata Medicis rebus applicuit (*libello de motu cordis*) , verùm & Medico - Chirurgos , quos instituerat , Geometricis disciplinis priùs imbuï jussit quàm Medicinæ darent operam , & opus Mathematicum *de animalium motu ab Illustriff. Alphonso Borello* conscriptum publicè in his Scholis doceri voluit : is enim summus Archiater , longâ edoctus experientiâ , & acri quo pollebat judicio , persuasus erat non feliciori methodo promoveri posse artem medicam quàm eâ , quæ mechanicam , hydraulicam , astronomiam ad summum veritatis & simplicitatis fastigium evexit.

26. Novimus equidem multos esse quibus non arrident in physicâ Geometrarum scrupulosa sagacitas & rigor mathematicus : verùm quo genio ducti in problematis valdè intricatis veritatem sine matheos adjumento possint assequi non concipimus. Non acutiùs sentire & promptiùs intelligere datum est Geometris ; sed composita phænomena sensim extricare , dividere , & partito examini subicere norunt , ita ut quæ conjunctim erant abstrusissima , seorsim facillima & simplicissima videantur.

27. Hoc iterum vulgares Philosophi vertunt vitio, quod Geometræ in minutis & elementis timidiùs hæreant, nec statim ad nubes iter sibi faciant, sublimique volatu altissimas difficultates perrumpant; verum ipsi caveant Systematici ne quò altiùs cereis innixi pennis elati sunt, mox lapsu graviore ruant: sunt enim plurimi qui cum juvenili imaginationis impetu vagas & incertas opinionis regiones diù lustraverunt, jam sedato ingenii orgasmo spem veritatis assequendæ prorsùs abjiciunt, & miseram Pyrrhonorum sectam, velut sacram anchoram, amplectuntur.

28. Tales sunt qui veritatem limis tantum oculis perspectam non audent proficere, & attento studio rimari, nec erronea principia,

Quæ juvenes didicere, senes perdenda fateri:

adeoque unicum ipsis est perfugium quod vulpi fabulæ, quæ cum firmate destituta foret, aliis ut inutile pondus abjicerent in vulpino consilio suadebat. Hos si audias, omnes inanes sunt disquisitiones Philosophicæ; in teoriâ medicâ ultra certos limites productâ omnes æqualiter cœcutiunt, nec inter se consentiunt ipsi acerrimi veritatis indagatores Mathematici; porro unum est necessarium, veritatis inquisitioni valedicendum & praxi incumbendum est.

29. Verum qui praxim medicam sufficienti teoriâ non imbutus aggreditur, is de corio humano ludere non erubescit; qui verò observationes, experimenta, cadaverum inspectiones, animalium vivisectiones teoriæ suæ adjungit, is & medicaminum vires & morborum causas clariùs perspiciet, si nativam ingenii sagacitatem Geometricâ doctrinâ exacuat, quàm si imaginationem tantum ducem sequatur. Plures sunt qui alio de nomine Geometricarum scripta fastidiunt, quod scilicet veritates nudas & abstractas proponant, cum multò magis arrideant fucata, & eloquentiæ ornamentis decorata etiam fabulæ: fateor paucos esse qui adinstar *Illustr. Astrucii* rigorem Geometricum purioris sermonis suavitate deliniant; ast cordatis scribunt, non quibusvis etiam stolidis placere fatagunt.

Omnia enim stolidi magis admirantur amantque

Veraque constituunt quæ belle tangere possunt

Aures, & lepido quæ sunt fucata sonore. *Lucret.*

30. Hoc unum addo, eos, qui mathematicas disciplinas despiciunt & ignorant, nec certum in physicis comparare, nec præstantissima optimorum Medicorum, ut *Bellini, Pitcarnii, Keillii, Jurini, Michelotti, Hamberggeri, Schreiberi, Sylva, Morgani*, &c, scripta intelligere posse, quo certè auxilio nullus destitui velit, qui semel vel primoribus labris veritatem degustaverit.

„ Geometriæ & Arithmetices cognitioni studium adhibeto, mi fili, ne
 „ que solum vitam tuam gloriosam & ad multa in rebus humanis utilem,
 „ verum etiam mentem acutiorem & longè splendidiorem, ad fructum eorum
 „ omnium, quæ in arte medica usui sunt, consequendum reddet “
Hippocrates Thessalo filio suo.

Inflammationis Theoria.

31. Quæcumque hominis pars calore intenso, molesto & dolorifico afficiatur, maximè si tensio, rubor & tumor simul adsint, ea *inflammata* dicitur, ejusque status Græcis *phlogosís* à *phlego* uro, *inflammatio* Latinis à sensu flammæ caloris nuncupatur.

32. Si in eadem parte concurrant calor, rubor, tensio, dolor, sitque tumor sphæroideus, ac dolor pulsatilis; hæc symptomatum syndrome *phlegmone* (à *phlegmainein*, incendi) vocatur. Huc phlyctæna, epinyctis, furunculus, &c.

33. Si verò calor, rubor, tensio, dolor & tumor absint, ast rubedo sit diluta & rosea à pressione evanescens, mox reditura, dolor pungitivus, acer, deurens, & tumor supernè planus, vix unam aut alteram lineam altus, hæc symptomatum syndrome *Erysipelas* (ab *erythros* ruber) denominatur: huc herpes, ambustio, intertrigo, &c.

34. Horum symptomatum nullum est, si *calorem intensum* excipias, quod in omni inflammatorio morbo, etiam in statu & vigore, possit vel ab ægro, vel à Medico observari. Si enim phlegmone sit in theca cranii, claustris pectoris, ossium medullis, nullum (excepto calore & febre comite, & modò delirium non adsit aut sopor, dolore) potest sensu percipi. Quorsum ergo hæc syndrome definiretur per tumorem, cùm à potiori & constantiori symptomate peti debeat definitio.

35. Inflammatio quæ nec intensitate, nec extensione, nec numero notabilis est, inter affectus & *vitia* tantùm numeratur, ut furunculus, varus, terminthus, phlyctæna. Ast si eorum symptomatum syndrome sit intensitate, extensione, numero aut aliorum effectuum comitatu notabilis, hæc *morbus inflammatorius* vocatur.

36. Qui afficit internas partes vel externas; si internæ partes affectæ sint membranacæ, oriuntur in meningibus *Phrenitis*; in pleurâ, pericardio, mediastino, *Pleuritis*; in ventriculo *Gastriitis*, & sic deinceps; si verò afficiantur viscera, Græcis parenchymata dicta, oriuntur *Cynanche*, *Peripneumonia*, *Hepatitis*, *Nephritis*, &c.

37. Si demùm externæ partes affectæ fuerint, dantur *Pestis*, *Variola*, *Rubeola*, aliique similes morbi.

38. Quanti itaque momenti sit inflammationis theoriam veram nosse & perspectam habere docent horum morborum numerus, *acuties*, gravitas, frequentia. Non itaque in tam serio & gravi negotio hypothesibus & ludicris figmentis indulgendum, quibus otiosus nimis delectatur animus; ast anatomiam, experimento & mathesi facem præferentibus, in abditas horum morborum causas, difficile quidem, sed tutum iter quovis labore tentandum est.

39. LEMMA. Si per sectiones transversas ductûs vel alvei cujuscumque; sive flexibilis, sive inflexibilis, sive angusti, sive ampli, similis intra datum

tempus fluat liquidi copia, velocitates hujus fluidi erunt utique in sectionibus alvei reciprocae: *Newton. Princ. l. 2 prop. 36.*

40. Arteriosum alveum juxta cor esse angustiolem quàm in primis aortæ ramis, & angustiolem in illis quàm in secundis, & in secundis quàm in tertiis, & sic deinceps, probant mensuræ Anatomicæ. De venoso alveo idem dictum esto: *Vide Figur. I.*

41. Eandem sensibilibiter fluidi quantitatem quovis pulsu cordis transire per omnes alvei arteriosi & venosi sectiones B, CC, DD, EEE, &c, in statu permanenti circulationis vel velocioris, vel tardioris, nemo negat qui circulationem admittit.

42. COROLLARIUM. Velocitas sanguinis, quo nomine & cruorem & lympham intelligimus, est in diversis alvei arteriosi & venosi sectionibus eò minor, quò major est alveus, seu amplitudinum vasorum summa; eò major, quò summa minor est.

43. Docet experientia quòd si sint duo tubuli inæqualibus orificiis præditi, idem fluidum eadem vi propulsum transmissuri, minor ab utroque transmittatur copia propter attritum, seu adhæSIONEM fluidi cum parietibus, quàm quæ ex orificio & velocitate deberet expectari, si nulla attritûs haberetur ratio. *Mem. de l'Acad. des Sc. 1705, M. Carré, pag. 275.*

44. Verùm attritûs quantitas cæteris paribus est superficiebus attritis proportionalis, adeoque effluxûs diminutio major est, ubi major superficies.

45. Superficies vasorum cylindricorum ejusdem longitudinis est in ratione compositâ diametrorum simul & numeri vasorum; docent Geometræ.

46. COROLL. Diminutio transfuxûs sanguinis per truncum est minor diminutione transfuxûs per ramos, in ratione compositâ numeri truncorum ad ramorum numeros, & peripheriæ vel diametri truncorum ad peripheriam vel diametrum summatim sumptam omnium ramorum.

47. COROLL. Diminutio transfuxûs in trunco est minor respectu diminutionis in ramis tertii ordinis quàm in ramis secundi, & in ramis secundi quàm in ramis primi ordinis; quia, ut docet Anatomia, crescit numerus ramorum, quâ proportionem arteria prolongatur, in majori ratione quàm crescit eorum capacitas. Sic mesentericæ superioris rami primi sunt 21, rami quarti, qui intestina jam amplexantur, sunt 1200 seu 57 vicibus numerosiores, & tamen eorum alveus primorum sectione transversâ non est quadruplo major, ut observarunt *Keill & Hales.*

48. Eadem tranat per truncum ac ramos sanguinis quantitas, (41) verùm in ramis multo major est attritus, quàm in truncis (46), & ratione attritûs decrefcit transfuxûs quantitas (44); ergo necessum est ut transfuxus in truncis retundatur à resistentia in ramis obortâ, magis quàm à propriâ truncorum resistentiâ; adeoque si sanguis per truncos tantùm apertos exsiliret, is multò velociùs efflueret, quàm de factò fluit in ipsis non vulneratis.

49. Necessum est pariter è trunco transversim secto majorem dato tempore

Fig. 1.

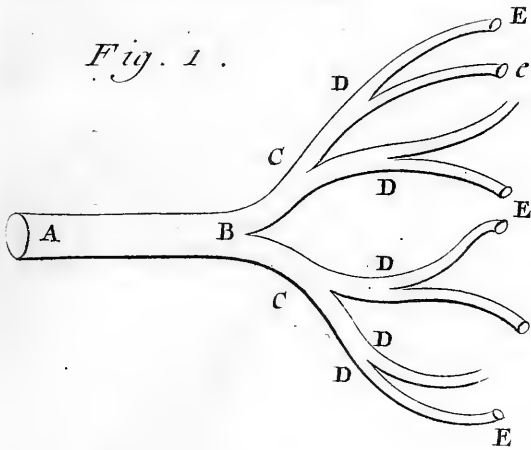

Fig. 2.

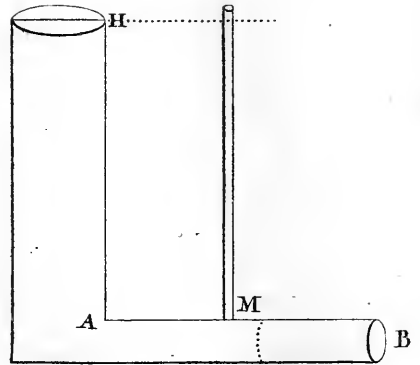

Fig. 3.

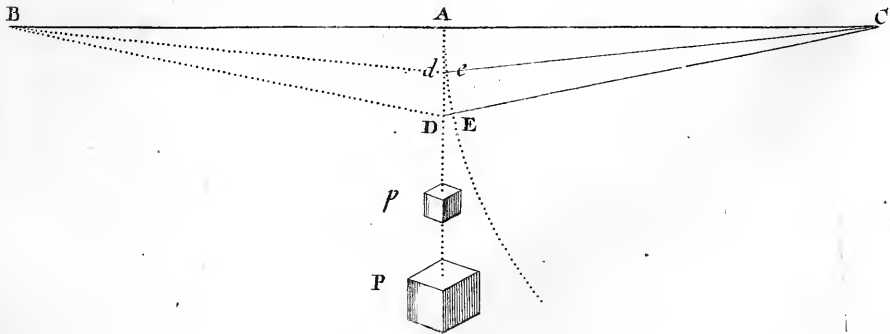
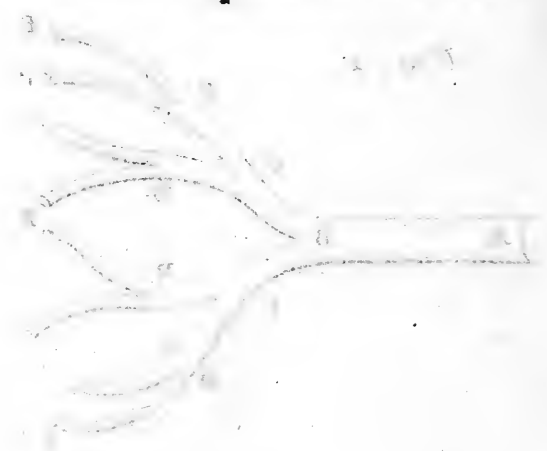

Fig. 1. *Phragmites* L. 1811

pore sanguinis copiam effluere, quàm quæ ex ramis ejus omnibus simul apertis translueret, licet ante sectionem æqualis tranet utrobique copia.

50. EXPERIMENTUM. Sint duo canes quantum fieri potest robore & ætate æquales, scindatur secundum longitudinem alteri intestinalis tuba, ligatâ prius vel pressâ mesentericâ inferiori, & accipiatur sanguis intra minutum ex arteriis omnibus sectis effluens; alteri verò secetur transversim arteria mesenterica superior, & excipiatur sanguis eodem temporis spatio emissus; vigecuplò major erit priori ista sanguinis quantitas.

51. EXPERIM. Canis vivi aortæ inferiori aptetur tubus aquâ tepidâ continuo plenus ope ampliffimi infundibuli, videbis intra breve tempus ita elui sanguine omnia vasa arteriosa & venosa, ut mesenterium niveum candorem acquirat; jam scindantur intestina tenuia, & ex pendulo ac mensurâ quænam transluat aquæ copia perspicito; dein secto trunco, vel prius sectis ramis ejus primi vel secundi ordinis, habebis quantitatem eodem tempore transluentem, & invenies eò minorem esse transfuxum ex arteriarum ramis simul omnibus, quàm ex trunco, triplo minorem, si primi; sexdecies minorem, si rami è limbo mesenterii intestinis contiguo secentur; & vigesies, si ultimi & minimi, qui in averfâ intestinorum parte reptant, fuerint aperti.

52. Similibus experimentis evincitur nullam etiam esse arteriam in animalibus, si pulmonariam excipias, de qua non sufficientia capta sunt experimenta, quam sanguis, aut saltem aqua tepida cruenta faciliùs tranet mesentericâ. Nil enim arterias, v. g. renales, perparum musculares, parùm carotides tranat in experimentis institutis.

53. Velocitas cujuscumque fluidi potest concipi velut acquisita ex lapsu fluidi à quadam altitudine. Idem enim est quoad velocitatem, sive ea debeatur emboli prementis viribus, vel lapsui ex altitudine debitâ, unde omnes hydraulici velocitatem æstimant ex altitudine ad quam motu sursum verso aqua eadem posset affurgere, & ea altitudo eadem prorsus est ac *altitudo genitrix velocitatis*: *Mem. de l'Acad. passim.*

54. Constat autem velocitates ejusdem fluidi diversis altitudinibus delapsi, aut diversis viribus propulsi, esse ut radices harum altitudinum vel virium. *Mem. de l'Acad. 1735. M. Pittot, Mem. des Pompes.*

55. Quidquid corpora movet vocatur vis, & corpora nulla moventur nisi à viribus obices superantibus, & non velociùs eadem corpora moventur, nisi à majoribus viribus; fluidorum itaque velocitates omnes debentur viribus, & majores majoribus viribus. Errant itaque illi, qui, non adauctâ vi pellente, velocitates fluidorum intendi putant in emissario, eo tantùm immutato, id est, auctis etiam obicibus, quo errore non est in theoriâ medicâ crassior.

56. COROLLARIUM I. Obstructa alvei sanguiferi parte quâcumque in extremis arteriis cujuscvis ordinis, eadem prorsus remanebit in supersite orificio, quæ prius erat, velocitas, nisi mutetur cordis vis; à corde autem to-

tam, saltem in statu permanente, sanguinis velocitatem pendere, demonstravit *D. Michelotti Prænot. 2. de separatione fluidorum.*

57. COROLL. II. Imminuto sanguinis alveo, vel aucto ex arteriis in venâ emissario, minuitur ratio sectionis emissarii ad sectionem alvei in trunco aut ramis anterioribus; ergo (ex 39) debet imminui ratio velocitatis in truncis ad velocitatem in emissariis, seu tantò minor evadet velocitas in trunco, quàm in emissariis, quò sectio, seu apertura emissariorum minor est apertura trunci.

58. COROLL. III. Obstructis, v. g. ex 1200 ramusculis arteriæ mesentericæ, 600 seu dimidiâ parte obturatâ, docet experientia etiam in vivis animalibus facta, & evincit ratio, quod dimidio minor est solito transfusus quantitas, adeoque eadem quæ prius in his emissariis remanet velocitas; ast totus qui in ramis & truncis superioribus est sanguis per hæc tantum emissaria potest effluere, adeoque (ex 56) duplo tardius transfluere debet. Negligimus hîc augmentum velocitatis, de quo agemus infra.

59. COROLL. IV. Quantitas sanguinis per mesentericam arteriam in statu sano tranantis sit decima sexta pars ejus, quæ eodem tempore è corde in aortam transmittitur; hoc posito truncus mesentericæ potest haberi pro decimâ sextâ parte emissarii aortæ; obturatâ itaque arteriâ mesentericâ, vel ejus ramis omnibus, ratio trunci aortæ ad ejus emissaria adaugetur, sive major est unâ decimâ sextâ parte ratio sectionis aortæ ad sectionem ramorum ejus; ergo (ex lemm. 39.) velocitas sanguinis in aorta respectu velocitatis in ramis liberis est decimâ sextâ parte minor.

60. Nulla est arteria cujus ultimi rami omnes simul sumpti propter attritus, possint transmittere plusquam vigesimam partem sanguinis quem transmittere posset truncus, si & rami & trunci seorsim aperti fuerint. (Experim. 50.)

61. COROLL. Orificia vel *emissaria effectiva* æstimantur majora vel minora pro quantitate fluidi ea tranantis intra datum tempus, modò vis fluidum premens eadem sit. Nullâ etiam aliâ ratione variare potest effluxus quantitas; cum ergo idem tempus, eademque vis premens adhibetur, quantitas fluens est ut emissarium.

62. COROLL. Ergo res eòdem recideret quoad quantitatem sanguinis vasa tranantem, sive rami simul sumpti ampliores sint truncis, sed attritus obnoxii, sive rami ultimi paterent in venas orificio seu emissario, quod truncorum amplitudine vigesies minùs foret, & attritus expers.

63. *Embolus* est corpus quod in vasa fluido vehendo destinata ejusdem prorsus figuræ ac diametri interioris, propulsum, fluidum in vasis contentum ulterius pellit, & promovet, cum sufficienti vi ipse promovetur.

64. Sit (Fig. I.) A, B, C, D, arteria ramosa fluido plena intra quam ex A in B immittatur embolus E: 1° Evidens est massam fluidi cylindro A B, vel spatio ab embolo occupato æqualem necessariò tranaturum esse, sive embolus ille sit durus, sive columna ipsiusmet fluidi emboli vices gerat.

gerat. 2° Patet etiam quòd columna fluidi priùs in A B posita eadem prorsùs præcedat velocitate, quâ basis emboli subsequitur. 3° Liqueat etiam columnam fluidi è trunco expulsi, eò minorem in ramis ejus B C longitudinem occupaturam fore, quo rami illi bini simul sumpti trunco suo capaciores fuerint. 4° Quod idem obtinet in ramis secundi ordinis C D, respectu trunci sui B C, & sic deinceps. 5° Quod eadem prorsùs ex emissariis E E omnibus simul efflueret fluidi copia, quæ ab embolo A B fuit propulsa, quæque volumine æqualis est volumini ipsius emboli. 6°. Si pari passu crescit emboli volumen & basis, quâ dilatatur vas, non mutantur priùs assignata phænomena, quandoquidem diametrum vasorum indeterminatam assumpsimus, & illas majores ut in diastole, vel minores ut in systole supponere potuissimus. Unde vanum est perfugium eorum, qui diametros vasorum utpotè varias computo se subducere clamant.

65. His positis evidens est quòd sanguinis columna in quolibet vase contenta, (velut in C D) sit embolus respectu fluidi in ramos ejus (D E) transmittendi, quod eatenus procedit, & truncum subit, quatenus locum ipsi facit fluidum ramulos patulos ingrediens: si itaque ramulorum alteruter sit obturatus, vel sit nullus, tunc impossibile est hunc embolum progredi, nisi totus liquor in eo contentus per residuum tubum (D E) trajiciatur, & in hoc casu velocitas fluidi trajectionis erit ad velocitatem emboli sequentis, ut basis emboli ad basim columnæ fluidi, seu orificiæ emissarii; ut autem vas sensibilibus dilatetur, requiritur vis fluidi adaucta.

66. *Obex* dicitur corpus quod velocitatem in se recipit, & partim vel ex toto destruit; unde evidens est quòd columna sanguinis in vasis præexistens obex est sanguini de novo immisso. Ast si columna sanguinis in vase præexistens ita vasis parietibus adhæreat, ut nequeat ulterius promoveri quin vas secum trahat, tunc temporis obex est non solum ut moles hujus columnæ & vasis, sed ut moles requisita ad solvendum & trahendum vas. Sit v. g. pondus quod requiritur ad lacerandam arteriolam æquale viginti libris, grumus sanguinis huic vasi adhærens, ut hoc possit avelli quin laceretur vas, æque resistit ac moles viginti libris æqualis. Si itaque vis sanguinis datum vas subeantis major non sit hoc pondere, datur obex huic vi insuperabilis; res eodem recidit, si arteria sit ligata, vel quoquo modo constricta.

67. Cum omnis obex in quiete constitutus sit, veluti moles movenda, & resistat vi suæ tantum inertæ, si columella sanguinis quovis pulsu cordis eum impetat vi vivâ, utut exiguâ, debet moles resistens eam velocitatem concipere, quæ sit quotus quantitatis motus in columellâ contenti per massarum summam divisæ: sit v. g. velocitas columellæ sanguinis unius pollicis intra secundum, lamella ejus prima æqualis uni grano, moles verò movenda æqualis quoad resistantiam decem libris, velocitas post impulsum à corde factum erit in obice æqualis $\frac{1}{22107}$ parti pollicis intra secundum ex le-
gibus motus. Et quoniam vis cordis intermittit in vasorum systole, tunc tem-

poris elastica vis vasis distracti, & aliquatenus elongati resurget, & obicem 7680ª parte lineæ remotum pristino loco restituet.

68. Ex hoc itu & reditu vasis, cordis ictibus distracti, & elatere restituti, fit attritus vasis & sanguinis contenti, qui eò majorem calorem excitat, cæteris paribus, quò densius & spissius est fluidum inibi contentum; nam calor ex attritu corporum diversæ densitatis est ut eorum densitas, docente *Hermanni Phoron.*

69. Velocitas contractionum cordis est in ratione compositâ ex subduplicatâ virium illud moventium, & simplâ amplitudinis emissariorum sanguinem ex arteriis in venas transmittentium.

1°. Vires corporum inter se sunt ut effectus ab illis præstiti, seu ut moles quæ moventur, & velocitates simul; adeoque vis cordis æstimari potest ex sanguinis ejecti mole, ac velocitate; verùm fluidi datum orificium tranantis moles crescit & decrescit in eadem ratione quâ velocitas; vis ergo quâ cor contrahitur, & expellit sanguinem, est in ratione duplicatâ velocitatis sanguinis, adeoque velocitas sanguinis è corde ejecti est in ratione subduplicatâ virium cordis. Verùm crescit aut decrescit hæc velocitas, quâ proportionem solidi cordis parietes locum à sanguine occupatum subeunt; & quò velocius subeunt, seu contrahuntur, eò velocius sanguis loco cedit, & in arterias projicitur; ergo velocitas etiam contractionum cordis, cum sit in eadem ratione, quâ velocitas sanguinis è corde ejecti, est etiam in ratione subduplicatâ virium cor contrahentium.

2°. Velocitas columnarum sanguinis pro diversis arteriarum orificiis, seu emissariis, diversa est; nam velocitas embolorum est emissariis reciproca, quoties orificia effectiva emissariorum minora sunt quàm bases embolorum. Si dubitas consule aquileges, vel tenta experimentum sequens.

70. Sit syrinx cum embolo suo, qui ope elateris, vel proprii ponderis aquam, aut fluidum quodvis ex totâ syringis cavitate intra datum tempus expellat per orificium cognitum; jam verò fiat orificium duplo minus, attendendo ad attritus, ratione quorum orificia majora magis transmittunt, quàm in ratione amplitudinis, & videbis quò eadem vis adhibita non nisi intra duplum tempus eandem syringem fluido exhaurire valeat.

71. His positis, quantò minora fuerint minorum vasorum emissaria simul sumpta, tantò minor erit in truncis sanguinis velocitas; verùm velocitas contractionum cordis, si iisdem urgeatur viribus, est ut velocitas sanguinis in truncis præexistentis; ergò quò minora sunt sanguiferorum emissaria effectiva, eò minor, & quò majora, eò major est contractionum cordis velocitas: quod erat probandum.

72. COROLL. Si eadem sit vis contractiva cordis, & diversa sit emissariorum summa in alvei sanguiferi parte angustiori quærenda, erit velocitas cordis solito minor, vel solito major, prout minor vel major erit hæc emissariorum summa; adeoque obstructâ dimidiâ ramorum aortæ parte, dimidio tardior erit cordis contractio, vel dimidio minor intra idem tempus erit ejectioni in aortam sanguinis quantitas. Quod qui negant illi in hydraulicis cœcutire amant.

73. Errant itaque illi qui contendunt vires cordis & arteriarum datis obstructionibus, non vigere solum, quin etiam ex resistentiâ in arteriis sanguineis, lymphaticis, obstructis, plurimumque tensis subortâ, intendi.

74. COROLL. II. Si laxantibus, diluentibusque fluxilior, seu minus viscosus evadat sanguis, nec tamen ab his decrescat vis cordis contractiva, tunc minor erit attritus ubique; sed res eodem recidet ac si orificia effectiva omnium vasorum ac præsertim minimorum paulò magis accederent ad truncorum amplitudinem, adeoque idem est ac si nativæ solverentur obstructiones; unde crescet sanguinis in truncis, & cordis ipsius velocitas.

75. COROLL. III. Si imminutis quâvis de causa arteriarum emissariis, velocitas contractionum cordis & sanguinis in truncis eadem remaneat, quæ ante obstructiones, necessum est ut vires cordis adauctæ fuerint, & vires cordis adaugeri tunc debent in ratione duplicatâ inversâ emissariorum: obstructâ dimidiâ orificiorum parte, dimidio minor erit ex arteriis in venas transfusis quantitas, ac proinde velocitas emboli cujusvis (64. n. 5.); jam verò nisi duplo major evadat velocitas in emissariis, non poterit eadem sanguinis quantitas venas tranare, quæ prius eodem tranabat tempore, nec potest duplo major esse in emissariis velocitas, nisi vis quadrupla pellat embolum. (Vide demonstrationem in *Mem. de l'Acad. 1735. Mem. sur les Pompes.*) Et si velocitas in emissario duplo major sit, duplo major eodem tempore tranabit fluidi quantitas; sed velocitas in embolis est ut quantitas ex emissariis fluens, adeoque si duplo major evadat quantitas fluens ex emissariis, (seu æqualis evadat quantitati per omnia simul vasa libera fluenti,) duplo major evadet sanguinis in truncis velocitas, quod sine vi quadruplâ fieri non potest; interea tamen eadem erit, quæ in statu sano pulsuum velocitas.

76. COROLL. Ratum itaque & fixum hoc maneat, quod positis obstructionibus, & eadem sanguinis densitate ac consistentiâ, impossibile est non imminui cordis & pulsuum velocitatem; & si tunc temporis eadem persistet cordis & pulsuum velocitas, impossibile est vires cordis non adauctas fuisse in ratione duplicatâ directâ obstructionis, seu inversâ duplicatâ emissarii superstitis.

77. Velocitas cordis ab obstructione minuitur magis vel minus, prout major vel minor retinetur sanguinis transfuxuri quantitas. Sic si decima sexta pars sanguinis à corde ejecti in quavis systole tranet arteriam mesentericam superiorem, cum, ejus obstructo trunco unâ decimâ sextâ parte, minuatur sanguinis in corde, in carotidibus, subclaviis, aortâque descendenti, velocitas, tantumdem decrescit cordis velocitas. Ast eadem sanguinis quantitas tranare debet ultimos ramos, sive rubros, sive lymphaticos & serofos simul sumptos, ut docet Anatomia; ergo obturatis omnibus simul arteriæ ramis, idem accidit ac obturato trunco.

78. COROLLAR. Si arteria mesenterica det viginti ramos primi ordinis, & quilibet ramus viginti ramulos, ac demùm quilibet ramulus viginti vascula lymphatica, obstructis viginti hisce lymphaticis, non magis obstruitur arteriæ alveus, quàm si unicus ramus tertii ordinis obstrueretur, qui in hy-

pothefi est $\frac{1}{8000}$ pars totius trunci; adeoque si sint glandulæ ex lymphaticis potiffimum conflatæ, fieri poteft obftructio molis notabilis, quæ tamen non fenfibilem velocitatis partem cordi & pulfui adimat, utpotè quæ non centefimam fanguinis per alveum arteriofum transfuxuri partem fiftat.

79. Cùm notabilis datur alvei fanguiferi obftructio, non raro numerus pulfuum intra datum tempus adaugetur, docente tantùm experientiâ.

80. Ubi datur pulfuum intra datum tempus major folito numerus, ibi datur *frequentia pulfûs*, quæ eadem eft in corde ac arteriis, quæque fupponit repetitas cordis contractiones: raro autem accidit in febribus acutiffimis, ut numerus pulfuum duplo major evadat quàm in ftatu fano.

81. Si orificia cordis arteriofa immutabilia fint, velocitas fanguinis in aortam ejecti intra minutum eft in ratione compofita ex ratione velocitatis, & ex ratione frequentiæ pulfûs; nam velocitas fanguinis à corde ejecti eft proportionalis velocitati quâ parietes cordis ad fe invicem accedunt, ita ut quò altiùs contrahuntur, & quò minus tempus ad hanc fingulam contractionem adhibent, eò citiùs evacuantur ventriculi, eò velociùs fanguis in arterias ejicitur: verùm fub pari contractionis cujufvis altitudine, & duratione, feu velocitate, fi intra minutum temporis fiant duplo plures fimiles contractiones cordis, ut fi pulfet cor 140 vicibus, quod priùs 70 pulfabat, evidens eft toties, feu duplo majorem fore fanguinis aortam fubeuntis velocitatem. Quod erat probandum.

82. COROLL. Velocitates fanguinis in aortâ erunt quadruplo, noncuplo majores folito, fi frequentia fimul & velocitas duplo vel triplo major evadat: aft erunt fextuplo majores, fi alterutra duplo, & altera triplo major evadat: & erunt confuetis æquales, fi tantumdem decrefcet velocitas pulfûs, feu ejus altitudo, quantum crefcit frequentia; ac demùm velocitas fanguinis erit in arteriis folito minor, fi crefcat frequentia pulfuum cordis in minori ratione, quàm decrefcit ejus pulfuum altitudo; ergò ex pulfûs frequentia folâ, non habitâ ratione altitudinis, non poteft æftimari velocitas fanguinis in arteriis.

83. COROLL. Vis cordis eft ut fanguinis ejecti duplicata velocitas, adeoque in ratione compofita ex duplicata frequentia & velocitatis pulfuum.

84. *Labor potentia motricis æftimatur ex viribus quas exerit, & ex duratione operationis: Hydrodyn. feît. 9.*

85. COROLL. Labor potentia moventis eft in ratione compofita ex duplicata velocitatis, duplicata frequentia pulfuum, & ex laboris duratione.

86. Non debet conferri impenfa virium potentia cor moventis inter durationem morbi, & durationem vitæ fanæ, quia in vitâ fanâ, non autem in morbo, vires à corde expenfæ quotidie & pluries in die integrè reparantur; virium impenfa quæ pluries intra breve tempus reficitur, vocatur *Exercitium*; aft quæ pari paffu non reparatur, & ex quâ proinde actu debilitatur animal, vel potentia motrix, *Labor* vocatur. Hinc intelligimus eum qui febre afficitur, non metaphoricè, fed propriè *febre laborare*, ut antiqui Medici rectè fenderant.

87. Vita in animalibus supponit vim motricem superstitem, & huic proportionem respondet vigor functionum.

88. In animalibus potentiam motricem, tum actualem, tum habitua-lem, esse certis terminis circumscriptam docet lassitudo, quæ ex laboribus quotidianis paululum intensis supervenit, & demonstrat mors senilis, quæ vires omnes motrices exhaustas evincit; jam si tantumdem virium accederet corpori, quantum labore tum cordis, tum musculorum quotidie absumitur, potentia motrix eadem semper foret & perennis; cum autem & virium gradu & duratione finita sit, quod majus erit dato tempore ejus dispendium, eò major debilitas.

89. Quò major est labor tum vitalis, tum voluntarius, eò majus est virium dispendium; labore enim plus absumitur quam reparatur, potissimum verò à labore vitali, seu ab adaucto cordis & vasorum motu; quia virium vitalium impensa solito major, cum noctu interdumque fiat, nec corporis quiete ac somno reparantur jacturæ, ea multò major est quam impensa virium quæ fit à laboribus voluntariis, cibo, potu, quiete, somno, intermissis.

90. Eatenus vivit animal, quatenus ejus potentia motrix sat est vegeta ad diversas, quæ circulationi opponuntur, resistentias superandas, seu ut in medio resistenti circulum sanguinis sustineat; verum cum illæ resistentiæ constantes sint, imò vivendo augeantur à fluidorum spissitudine, & solidorum rigescentiâ, requiritur ad vitam sustinendam determinata potentia, & exigua quæcumque non sufficit. Quò majores itaque sunt resistentiæ, ut in sanguiferorum obstructionibus, eò majus & præsentius est mortis periculum.

91. Quò major itaque est labor vitalis, seu vita magis actiuosa, functiones vitales magis vividæ & laboriosæ, eò citius decrefcit potentia motrix, & ad illum accedit gradum, qui resistentiis circulationi oppositis superandis impar est, quo factò mors est; hinc causam mortis validis & diuturnis febribus supervenientis, necnon lethi senilis quisque potest intelligere.

92. Quò labor est major, eò magis vires deterit; quò labor est diuturnior, eò magis vires exsolvit; adeoque febris, quæ (ut alibi demonstratum est) labor est, periculum vitæ portendit in ratione magnitudinis suæ ac diuturnitatis. Est tamen in hoc casu terminus maximus, quem diuturnitas cum dato vigore transgredi non valet, Geometris determinandus.

93. Hinc intelligitur quare quo minori motu donantur erucæ in nymphas conversæ, locis scilicet frigidis detentæ, eò diutius vitam suam protrahunt; quæ papilionum larvam indutæ, quò vividiori motu exagitantur, seu vitam magis actuosam vivunt, eò citius fato funguntur. Nymphæ enim ad plures annos, ast papiones vix ad aliquot dies, vitam protrahunt. Vide *D. de Reaumur de insectis*, *D. Ritter de longævitæ*.

94. Sequitur etiam eò majorem esse, vel minorem vitam, quò majores vel minores exeruntur vires motrices, ut in febribus inflammatoriis, ast tantò majus fieri virium detrimentum, unde cæteris paribus majus periculum.

95. Adedque si potentia motrix cordis sit intelligens, & conservationi corporis intenta, ea debet tunc tantum vires cordis majores exerere, cum

hujus conatûs ope potest materiam morbificam circulationi oppositam destruere, vel debellare: & cum nulla urget causa morbifica, debent esse vires vitales quam minimæ, modò ad resistentias consuetas vasorum & fluidorum superandas satis sint.

96. In statu sano potentia motrix minimam suarum virium partem expendit, & est maxima; in statu verò morbofo maximam, & evadit (in agone) minima.

97. Pulsus enim in sanis, docente observatione, nec æquè frequens, nec æquè durus, nec æquè magnus est, ac in febris augmento & statu, ubi potentia motrix nondum multum est imminuta; sed in sanis potentia motrix est integra, quæque multò majores exêrere possit vires, quàm quas actu in sanis exerit; ergo in statu sano potentia motrix minimam suarum virium partem expendit, & est maxima.

98. Quò diutius procedit febris, vel morbus acutus inflammatorius, & quò fortior est, eò minor evadit potentia motrix, usquequo in agone, seu ultimâ luctâ deficiat; verùm si conferatur pulsus febrientium cum pulsu sanorum, prior est, pro statu potentiæ motricis, multò fortior, plenior scilicet aut frequentior, vel durior, adeòque potentiæ motricis superstitis est pars tantò major, quò potentia minor est; ergo in statu morbofo potentia motrix, utcumque solito minor, & demùm in agone minima, majorem suarum virium partem, ac dein maximam expendit: quod erat probandum.

99. Datâ obstructione notabili alvei sanguiferi, notabile imminet periculum, cum necessariò multum retardatur in omnibus majoribus vasis circulatio, adeòque languent omnes functiones à circulatione dependentes, ut videre est in summo senio, in animalibus frigore congelatis.

100. Verùm quoniam sanguis quadrupedum & hominis non potest notabiliter retardari in corpore, quin, defectu expurgationis, putrefactio, ad quam pronus est, intendatur, & putrefactione nil est pejus, nil conservationi magis contrarium, ut docet sphacelus: ergo obstructione alvei sanguiferi datâ, imminet summum vitæ periculum, quod viperis, serpentibus, testudinibus, nymphis erucarum non accidit, quia pingui quodam muco condiuntur, & à putredine diutius servantur eorum humores, ut docet experientia.

101. Patet inde obstruï posse magna vasorum lymphaticorum, & adiposorum glomeramina, sine notabili periculo, quia 1° quàm minima exinde alvei sanguiferi pars obstruitur, (ex 59) 2° quia diutissimè sine putredine servantur ea fluida, ut patet ex adipe culinario, qui sine condimento ad annos servatur, & ex tumoribus scirrhis, steatomatosis, quos vix putrefcere etiam extirpatos observavi: *Consulatur Boerhaave, Chem. tom. 2, & Stahl. dissert. &c.*

De Symptomatis Inflammationis.

102. Ea sunt quadruplicis generis; vel in *functionibus animalibus*, ut dolor, agrypnia, anxietas; vel in *functionibus vitalibus*, ut febris, dyspnœa; vel in *excretis*, ut puris fluxus, si adaugeatur inflammatio vulneris, ulceris; vel

vel demùm in *qualitatibus* vitiatis, ut calor, rubedo, tumor, tensio, &c: paucissima ex his expendemus.

De Calore.

103. A particularum ignearum vi & impetu in fibras nerveas calorem pendere norunt nuperi Physici *s'Gravesande*, *Muschenbroeck*, *Hamberger*: adeoque calor cæteris partibus est, ut ignearum particularum quantitas in corpore, & ut earum duplicata velocitas; exhalato vapore calidissimo ex mixturis plurimis, licet hæ mixturæ vehementius agitentur, frigent tamen, ut docent experimenta *Boerhaaviana*, *Florentina*, *Homborgii*, *Geoffroi*. (a)

104. Sanguis humanus particulis igneis scatet. Globuli purpurei exsiccati ad ignem flammam concipiunt, lymphatici non item; homini funibus sericeis suspenso & electricâ vi imbuto, si alterius manus admota fuerit, scintillæ igneæ cum crepitu & dolore utriusque, è contactûs puncto vibrantur in experimentis *D. Gray*, *Dufay*. Affrictu faciei, indusiorum succussu, scintillæ etiam excutiuntur.

105. Quò frigidiora sunt corpora calidis admota, & quò densiora, eò majorem ignearum particularum copiam abripiunt; docet *Hamberger*. in *Physic*. adeoque calor in diversas ejusdem corporis partes continuò ex calidioribus diffunditur usque ad æquilibrium: imò ea ratione se diffundit aliquantulum in ambientem aëra; undè atmosphæra calida animalium.

106. Calor hominis duplici de causâ crescit, auctâ ignearum particularum copiâ: quod præstat ignis focarius, solaris, catoptricus admotus, vel corpora actu ignita, calida applicata, vel ingesta alimenta, medicamenta, vena igneis particulis scatentia, ut spiritus ardentis, salia alkalina fixa, acida igne retortæ expressa, olea empyreumatica, aromatica acria, lapides caustici: Huc ammochasia, thermæ, caldaria, insolatatio.

107. Altera causa caloris spontanei, seu intus oriundi, est particularum ignearum motus adauctus, qui debetur viribus mechanicis, seu ipsius sanguinis & solidorum attritui, majorem his velocitatem concilianti, adeoque vim caloris intendenti, ut patet ex manuum confricatione; vel etiam caloris augmentum ex eo fit, quòd nitantur in contactum vel in se mutuò liberius tendant igneæ particulæ aliis causis extricatæ, & expeditius ruant in se mutuò ut inter duorum ellychniorum flammam fieri vident Physici. Crescit enim ille impetus in eadem lege qua corporum gravium celeritas.

108. Ca-

(a) Si acetum destillatum salii volatili sanguinis misceatur, miscela ebullit insigniter & refrigerat, *Stare Transf. Phil.* acetum destillatum sesquipintâ affusâ mercurii sublimati corrosivi, & salis ammoniaci libræ, mixtura agitata fuit, &c tamen ad glaciem usque frigit. Omnia salia alkalina vola-

tilia ex animalibus mixta cum aquâ in solutionis motu frigus producant: Omnia olea plantarum essentialia idem cum spiritu vini faciunt. Ecce phænomena in quibus crescente intestino motu decrescit calor; ergo causa caloris non est motus intestinalis, si desint igneæ particulæ.

108. Calor ex secundâ causa (107) crescit in ratione velocitatis duplicatâ, in corporibus diversâ velocitate attritis, demonstrante *Hermanno in Phoronomia*; nec non sub diversis earum densitatibus, si par sit ignis copia, crescit in densitatum ratione: adeoque in corpore ubi major celeritas, densitas, & humorum acrimonia, ibi maximus calor; ubi densitas & humorum acrimonia sunt celeritatibus reciprocæ, ibi æqualis fortè calor.

109. Labore excitari homogœneum, validum & constantiorem homini calorem apprimè norunt operarii, quia sanguini major velocitas, major solidorum attritus conciliatur; ast ubi major simul compressio, & renixus fluidorum & solidorum, ibi calor intensior, ut in natibus equitantium, pedibus viatorum, manibus operariorum; qui calor quandoque inflammatorius evadit; & agitatione quam vivida animi pathemata inferunt, ut irâ, gaudio, furore, calor pariter intenditur.

110. Si quâ proportionem crescit velocitas, eâdem decrescat partium densitas & fluidorum cohæsiô, calor crescit in minori ratione quàm duplicatâ velocitatis, quod in homine accidit; nam solida, fluidaque calore rarefcunt, & simul intra certos caloris gradus tunc vasa ampliantur, tum fluida fluxiora evadunt, quod experimento sequenti pluries tentato didici.

111. EXPERIM. Orificio receptaculi aquâ continuò pleni aptetur intestinum vel arteria quæ aquæ copiam dato tempore transmittat; si aquæ fit temperies ad gradum 4um thermom. Realmuriani, id est, congelationi proxima, vel si sit ad gradum 80um, id est, ebullitioni proxima, minor multò copia tranabit quàm si sit ad gradum circiter 32um vel 33um. Sic eadem copia effundebatur frigidæ intra 246, fervidæ ac calidæ ad 33um gradum intra 186 secunda. In vasis verò ferreis & æneis quò calidior est aqua, eò velociùs fluit, & uberiùs; ast in corpore humano non ita, propter fibrarum crispationem à calore quadragesimum gradum superante factam.

112. COROLL. Molestus est quidem qui in morbis inflammatoriis oritur calor, ast cùm gradum 40um nunquam, ni fallor, superet & 28° major sit, sanguinis fluxilitatem, morbificæque materiæ resolutionem, & vasorum dilatatione simul adauctâ, transfusum juvat admodum.

113. Determinato gradu caloris incubata germinant tum ova animalium, tum ova plantarum; norunt Phyci. Ast alia vel majori caloris gradu indigent, alia calore diutiùs applicato, ut gummi, resinæ ferius, ociùs in illo, vel hoc caloris gradu solvantur. Lympha ovuli humani fœcundati, velut accepto suo menstruo, liquefcit applicato per novem menses humano calore qui ad 28um vel 30um gradum accedit. Ova gallinæ per 21 dies calore gallinæ paulò majori, vel caldarii ad 33um gradum incubantur. Ova erucarum intra septimanam, si humano calore foveantur, ast ferius, si atmosphæræ calore ad 18um gradum sint incubata.

114. Numquid materies phlogistica vasis impacta pro diverso morbo diversam habet indolem, ita ut variolosa intra quindecim dies, morbillofa intra quinque circiter, sufficientem fluxilitatem adipiscatur: furunculi unâ aut

aut alterâ die maturantur; bubones pestiferi citius quàm syphilitici, tardiffimè & vix intra pueritiæ limites scrophulofi, nisi dissolvens aptum, ut syphiliticis hydrargyrum, apponatur.

115. Ex dictis hætenus liquet caloris gradum ex attritu oriundum crescere, ut labor, vel ut actio sanguinis in vasa; actio verò corporum, aut ut aptius dicam, collisio crescit ut velocitatis respectivæ quadratum, ut fufius dicemus, adeoque quò velocius sanguis impinget, aut fortius nitetur in vasa, quòque simul velocius vel fortius vasa in sanguinem renitentur, eò calor erit intensior; nam velocitas respectiva, cùm corpora in se mutuo feruntur, est ut summa velocitatum utriusque corporis.

116. Si lymphæ ex hominis sani cruore secedens calori aquæ ebullientis vel minimo tempore sit exposita, ea citò coagulatur & albescit ut albumen ovi, inde plurimorum in mentem venit lympham à pleuriticorum sanguine secedentem, & similiter coagulatam, à simili caloris actione suam coagulationem accepisse; interea tamen hoc est discriminis quòd certè multum absit, ut calor pleuriticus ad eum gradum deveniat unquam, qui albumini ovi cogendo necessarius est; nunquam enim calor in pleuriticis cruore ad 40um pertingit, cùm ad ovum coagulandum requiratur gradus 87us vel saltem 56us.

117. Lympham hominis sani diversis experimentis subjeci, & inveni quòd quò diutius calori 40um gradum superanti fuit exposita, eò minori gradu caloris, sed 50um superante, deinceps statim coagulatur; fortè experimenta licet adhuc rudia apponere inutile non erit.

b. Die tertiâ Martii 1740 lymphæ hodie extracti sanguinis ex viro septuagenario, febre & dolore lateris affecto, coagulata est affusâ aquâ calidâ pari copiâ ad gradum 65um Therm. Reaumur.

c. Aqua calens ad gradum 58um affusâ pari quantitati lymphæ ad gradum 6um: mixtura incaluit ad gradum 25um sine coagulo. Nota quòd debebat mixtura incalescere ad gradum 29um juxta regulas communicationis motûs hîc congruas; verùm pars caloris tum in auras affundendo, tum in vasis parietes densiores abiit.

d. Jam eidem mixturæ ad gradum 22um calidæ affundo aquæ bullientis, seu ad gradum 87um unam tertiam partem, mixtura incalescit ad gradum 33um sine coagulo.

Jam simili mixturæ ad gradum 32um calidæ affundo parem aquæ bullientis copiam, mixtura incaluit ad gradum 49um sine coagulo.

e. Similem mixturam ad gradum 49um calidam infundo pari copiæ aquæ bullientis, totum albescit & descendit ad grad. 70um.

f. Quinque partes mixturæ, quarum una lymphæ, altera aquæ, ollæ immisæ, igni suppositæ sunt per gradus vividiori, & cùm ad gradum 55um pervenit aqua, albescibat, cum ad 65um thrombus lymphæ coagulatae effectus formatus est.

g. 27 Martii lymphæ sani hominis tubo vitreo excepta, aquæ ad gradum 64um dein exposita, concrevit.

Aquæ partes triginta & una feri sanguinis à quatuor diebus educti frige-
bant ad grad. 10um, & igni expositæ ad grad. 40um spumam albam eje-
cerunt, sed non albescere cœpit mixtura nisi ad 55um.

h. Lympham rubellam in tubum vitreum infudi ad pedis altitudinem,
tubus infernè erat hermeticè clausus quâ parte in ollam aquâ plenam im-
missus est, tunc demum albescere cœpit cum ad grad. fuit 75um: nullæ
verò bullæ in lymphæ superficie elevatæ sunt, & volumen illius qua-
dragesimâ parte crevit. In hoc experimento comperi etiam lympham igne
concretam rariorem & leviozem aquâ fieri; quæ dum liquida, aquæ fun-
dum constanter petebat.

118. Miror certè quòd in corpore pleuritici lymphæ ad gradum 30um
coaguletur, quæ in experimentis nunquam infra 55um albescere visâ est.
Suspicio in morbis quibusdam inflammatoriis quoddam in corpore enatum
singulare miasma, vel quid simile, cujus ratione, potiùs quàm caloris gra-
du, lymphæ coaguletur. Sic spiritu vini frigidi coagulat illico; sic in
rheumatismo, licet calor consueto vix major sit, multò altius est sanguinis
coagulum quàm in peripneumoniâ fortissimâ, mollius tamen: sic à vipe-
ræ caudisonæ morfu sanguinis lymphæ mirè coagulat, ut testes oculati
scripserunt; sal volatilis parùm sanguinem coagulat; sal volatilis oleosus
in grumos vertit ex *Boerhaave*; cruor coagulat etiam, teste *Pitcarnio*,
à succo cicutæ, atropæ, sale fixo roris marini, pulegii, meliloti, &c.

119. Cum sanguis ad certum putredinis gradum vergit, ut in morbis
malignis, in tritæophyâ, non rarò sanguis, utcumque calori intenso ex-
positus per septimanas, non coagulat, imò qui morte accedente coagu-
latus est, putrefactione, post aliquot dies superveniente, liquefit; pars
enim mucilaginosâ putrefactionis motu nimium fuit dissoluta.

Verùm existimandum non est ullum in pleuritici vasis grumum similem
ei crustæ coriaceæ, quæ obvelat sanguinem in patellâ positum; certè cir-
culatio citò sufflaminaretur; vivunt autem & convalescunt è pleuritide,
rheumatismo, plurimi, quorum sanguis in vasis superstes est ad coagulatio-
nem densissimam dispositus, & è quibus hunc pravum cruorem qui vellet
exhaustire ægrum jugularet.

120. Calore expanduntur omnia corpora in ratione suæ densitatis reci-
procâ, & in directâ gradûs caloribus suscepti. Maximus gradus caloribus qui ab
aquâ & ab ipso sanguine retineri queat, est gradus 87us; interea tamen
vix ejus volumen unâ quadragesimâ parte crescit; adeoque ab alia causâ,
vel simul, vel seorsim agente tumor inflammatorius, volumen partis multo
magis adaugens, repetendus est.

121. Calore mutatur crâsis lymphæ, infima textura, crassities molecularum
ejus, unde color ex pellucido in album, vel subflavum abire potest, & feri
exhalatione consistentia potest intendi, ac acrimonia putredinosa crescere;
unde non mirum si inflammationi non rarò puris proventus succedat, cu-
jus quidem genesim pressioni sanguinis & vasorum mutæ, horumque de-

trimento mechanico gratis alii tribuunt, laudibus tamen pluribus dignissimi, quòd artem salubrem promovere nitantur.

122. *Nota.* Calor corporis humani quiescentis est ad calorem summo exercitio adauctum ut 284 ad 288: *Derham Theolog. Physf.*

August. 20. 1740 in memetipso observavi pariter calorem urinæ in statu sano esse ad 28um gradum, ut calor oris, axillæ, &c: & in statu febrili cum palmæ pedum aduri mihi viderentur, calor earum non ultra 31um grad. ascendebat, aëris calore ad 19um gradum constituto: molestia caloris crescit in majori ratione quàm caloris intensitas.

De Rubedine.

123. Colores diversos corporum sensibilibum diversis & determinatis molecularum suarum crassitie, & densitati respondere docet *Newton Opt. l. 2.*

127. Si fluidorum ejusdem cum aquâ circiter densitatis, ut sanguinis, moleculæ primæ compositionis, habeant crassitiem æqualem octo millionesimis pollicis partibus, illæ constituent corpus rubro-violaceum, qualis sanguis venæ cavæ & pulmonaris arteriæ; si verò 14^{im} hujus pollicis millionesimis partibus pares sint, seu circiter $\frac{1}{37000}$, illæ rubrum splendidius, seu scarlatinum colorem præbent, talis est color globulorum primi ordinis in aortæ & pulmonaris venæ sanguine; qui globuli multò majores sunt; sed moleculas habent quales globuli septimi ordinis: *Essais d'Edinburg. D. Martin. T. 2.*

125. Videtur itaque splendidiorem sanguinis colorem ex ejus molecularum, vel majori densitate, vel ex majori crassitie pendere, contra quam vulgò Physici sentiunt. Hinc patet quare sanguis in pulmonibus, aëris frigore condensatus, & in patellâ superficie tenuis paululùm exsiccat, rutilantem ruborem acquirat, maximè cum pressu vasorum, & vi cordis in morbo inflammatorio, vel spissior, vel densior evadit; si verò major assignata sit crassities, ut coctione, ulteriori exsiccatione, aut aliis de causis accidit, alios colores is potest induere.

126. Corporum albidorum, vasis rubro liquore plenis, intertextorum rubedo est eò major, quòd plura sunt puncta rubra, & pauciora alba; necnon quòd vasorum rubedo intensior est; adeoque si in eadem superficie vasa rubra longiora, latiora, sublimiora evadant, quod fieri non potest, quin minores evadant areolæ albæ, tota superficies intensius rubebit in harum dimensionum ratione compositâ. Et eòdem recideret phænomenum, si omnia vasa rubra tantùm in minori inter se distantia posita forent, ut corrugatis areolis albis fieret. Longitudo vasorum rubrorum crescit, cum cruor in lymphatica truditur, quæ inde sanguifera evadunt; sublimitate vasis rubri crescente, & extra cutim prominente, multiplicatur rubra superficies, & minùs alto velamine obtegitur, unde rubedo intensior.

127. Duplici de causâ possunt vasa sanguifera in omnem sensum crescere, vel quia vis sanguinem in ipsa trudens absolutè major est, vel quia

eorum minor est absoluta resistentia; verum si secundâ causâ, seu ratione laxitatis & atoniæ dilatentur vasa, ut fit in varicibus, obscurius rubebit sanguis, imò nigrescet, ut in ecchymosi & apice phlegmones, vel erysipelatis ad sphacelum vergentis, decrescet calor, sensus, tensio. Ergo cum in tumore inflammatorio contrario prorsus modo res se habeat, necessum est vasa distendi à sanguine per vim majorem adacto, unde rubor splendidior, tensio major, calor acrior, sensus acutior, &c.

128. Cutis sub-erysipelatis resoluti finem exsiccatur, densatur non rarò, imò desquamatur, & lutea simul evadit; hic color denotat moleculas ejus quæ, cum albidæ videntur, habent crassitiem tribus vel quatuor pollicis millionesimis æquales, jam 20 aut 21 millionesimis pares esse. Nonne in aurigine luteus color cutem pellucidam afficiens designat biliosi liquidi visciditatem & crassitiem? Cum autem calore & putrefactione incipiente solidorum & fluidorum ita exsolvantur moleculæ, ut album referant, pus dicitur generatum, quod calore loci, aut ulceris longiori deligatione inspissatum flavescit, ut ex dictis & tabulis *Newtoni* sequitur.

129. Ex allatis (127) sequitur rubore majori suffundendas esse partes in quas majori impetu & nisu sanguis adactus fuerit, ut in vasa genarum, cum verecundiæ motu cruor in eas partes irruit, quod sensu flammæ faciem pervolantis stipari solet.

130. *Nota.* Lac bovinum coctum, fuccus lacteus lactucæ, sonchi, tithymali, cataputiæ, ex tinctura cinerum clavellatorum intensè rubent. *Acad. Florent. Exper.*: calore exaltantur, & alkalescunt sales; anne intenderetur inde color sanguinis ruber?

De Pulsatione.

131. Pulsatio est tam velox vasis dilatatio, ut explorantis manu percipi possit. Hanc in arteriis, venis & corde sequitur alterna vasis contractio, quæ palpo non percipitur. Debetur autem dilatatio vasis vi fluidi in illud immissi, ut vi contractivæ arteriæ, cordis, &c, debetur contractio.

132. Si columna fluidi *A M* (*fig. 2*) versùs alteram *M B* feratur, vel ista versùs primam ex adverso tendit, vel quiescit, vel in eundem sensum (ex *M* ad *B*) movetur. In priori casu, *velocitas respectiva* est summa velocitatum utriusque columnæ; in secundo ea est, ut velocitas solius columnæ impetentis (*A B*); in tertio velocitas respectiva est, ut excessus velocitatis columnæ subsequenti supra velocitatem antecedenti: *s'Gravesande Phys.* 327.

133. Si duæ columnæ (*A M*, *M B*) (*fig. 2*) velocitate prorsus simili procedant, qualis est velocitas communis diversis ejusdem globi aut baculi partibus, evidens est eas in semet non agere, se mutuo non premere, nec collidere, nam nulla est in hoc casu velocitas respectiva.

134. Si verò lamellæ fluidi ejusdem diametri eodem inclusæ tubo se mutuo sequantur sine collisione, aut pressione mutuâ, evidens est ejus moleculas non diffluras esse ad latera, nec latera ulterius dilataturas esse, cum semel

semel ad æquilibrium devenere vis, seu altitudo genitrix velocitatis in fluido, & vis tenacitatis vasis: nam utcumque flexibile sit vas relativè ad vires majores, illud est velut æneum & ferreum respectu virium quibuscum ejus tenacitas æquilibris est, observante *Michelotto*.

135. Verùm si in se mutuò impingant columnæ fluidi, aut altera alteram collidat, quod ratione velocitatis respectivæ tantùm fieri potest, tunc fluidum inter utramque compressum ad latera dilabatur, & vas distendit quocum priùs erat in æquilibrio. Non secus ac si embolus (A) fluidum in (A B) contentum versùs (B) premeret, cùm (B) simul vel resisteret, vel versùs (A) moveretur; fluidum intermedium tùm vasis parietes premeret eà vi quæ à velocitatis respectivæ quadrato æstimatur.

136. Si tubus A B (*fig. 2*) cylindricus à pressione emboli (A) vel altitudinis receptaculi (H) fluidum accipiat per immissarium (A) & per emissarium (B) transmittat; docet experientia & ratio quòd si eadem velocitatem quâ subit immissarium, aqua emissario ejiciatur, aut quòd eodem recidit, si orificium effectivum emissarii sit æquale orificio immissarii, nulla in parietes vasis (A B) pressio à fluido inferatur.

137. Si enim foramini cuidam (ut M) aptetur tubulus vitreus exiguus utrinque patulus, aqua in ipsum non ascendet, imò si orificium effectivum (B) fuerit majus immissario, exsuetur fluidum in tubulo laterali deorsum inflexo contentum, & contra propriam gravitatem à veloci illo fluente in tubum (A B) abripitur.

138. Ast si emissarium effectivum minus sit immissario, ut in arteriis esse vidimus, tunc fluidum transluens aget in latera canalıs, quod ex ascensu ejus in tubulum lateralem aptatum mensurare licebit; nam ea altitudo fluidi ascendentis erit pressio accurata mensura: *Hydrodyn. Sect. 12. pag. 258.*

139. Sit emissarium (B) ad immissarium (A) ut 1 ad 20: constat ex hydraulicis velocitatem in emissario fore semper, ut est radix altitudinis (H) genitricis, & vis emboli propellentis, quam constantem ponimus; eadem est pariter velocitas, quâ fluidum ex immissario (A) effluere conatur, & de facto transluit, si emissarium coarctatum non sit; verùm coarctato emissario, velocitas fluidi in tractu canalıs (A B) est ad velocitatem in emissario actualem, aut ad velocitatem fluidi per immissarium appellere nitentis in sectionum ratione reciproca, seu ut 1 ad 20.

140. Si jam quæretur pressio lateribus illata, ea reperietur æqualis quadrato velocitatis respectivæ, quæ hic est differentia velocitatis in emissario, & velocitatis in tractu tubi vigesies ampliori; velocitas in emissario est radix vis prementis, adeòque hujus quadratum est ipsa vis premens (H); velocitas in tractu canalıs est vigesima hujus pars, cujus quadratum est $\frac{H}{400}$: differentia ergo quadratarum velocitatum erit vis propellens fluidum (H), è quâ detracta sit $\frac{1}{400}$ pars ipsius H, ($H - \frac{H}{400}$); quæ eodem recidit ac 399 partibus H, & hæc est vera & accurata mensura pressio laterum canalıs. Ita ut si tota vis fluidi sit æqualis 400 partibus, pressio

quam in statu sano ipsi arteriarum parietes experiuntur, est æqualis hujus partibus. 399

141. COROLL. Obstructâ penitus arteriâ, pressio quam ejus parietes experiuntur, est æqualis toti vi fluidi in illam immissi, seu altitudini generatrici velocitatis fluidi in ipsam apertam fluxuri, vel altitudini ad quam in tubo vitreo huic verticaliter aptato posset sanguis ascendere. Et ea pressio quâquaversum æqualis est.

142. COROLL. Verùm experimentis hæmæstaticis, si tubus aortæ canis minoris aptetur, sanguis ad pedes quinque, & in equo ad pedes novem affurgit, & in homine ad pedes septem, vel circiter, potest assurgere; adeoque in his animalium arteriis, ex harum columnarum pondere per vasis internam superficiem multiplicato habemus pressionem absolutam vasis illatam.

143. COROLL. Si in hoc experimento secetur arteria cruralis, quæ liberum exitum sanguini transluentem offerat (16), & sit facta ratio emissariorum ad immissarium, seu orificium aortæ; ut 1 ad 10: altitudo sanguinis in tubulo verticali statim minor evadet, seu erit ad altitudinem (H) ut 99 ad 100: & si binis sectis arteriis cruralibus ratio emissarii ad immissarium sit, ut 1 ad 3: tunc altitudo premens erit ad totalem (H) ut 8 ad 9, & talis erit pressio.

144. COROLL. Ast è contra si emissaria respectu immissarii minora evadant, ut v. g. si dimidia arteriolarum pars obstructa vel ligata supponatur, aut omnes simul ad sui dimidiam partem coarctatæ, tunc emissaria erunt, ut 1 ad 40 (ex art. 51): si ad tertiam vel ad quartam partem sint angustata, tunc erunt ut 1 ad 60, ut 1 ad 80, &c: atque in his casibus pressio vasis illata erit, $\frac{1}{200}$, $\frac{1}{300}$, $\frac{1}{400}$ parte minor pressione totali, quam data vis cordis in trunco penitus obstructo potest exerere. In statu verò sano pressio vasis illata est $\frac{1}{400}$ parte minor pressione totali cordis.

145. COROLL. Cùm autem velocitas in diversis arteriarum ordinibus sit in ratione alvei totius reciproca, pressio à sanguine ipsis illata, quæ cæteris paribus est ut quadrata hujus velocitas, erit minor quàm in aortæ trunco, in ratione reciproca duplicatâ sectionum alvei: adeoque pressio illata naturaliter ramis primi ordinis arteriæ aortæ est ad pressionem illatam ejus trunco, ut 64 ad 81; nam sectiones sunt, ut 9 ad 8 ex nostris mensuris.

146. COROLL. Invenit Ill. Jac. Keill sectionem ultimam ferè ramorum arteriæ mesentericæ superioris esse ad sectionem ejus trunci, ut 37 ad 15: adeoque pressiones sunt, ut 225 ad 1369: pressiones ergò parietibus arteriarum illatæ continuo à corde ad extremas arteriolas intensitate decrescunt, quod ipsarum pulsus decrementum satis indicat.

147. Pulsatio arteriarum est effectus collisionis sanguinis, (ut patet ex Theor. pulsus,) qui cùm velocius subsequatur, quàm alter antecedit, collisionem patitur, & ad latera diffluit, & ea collisio est in ratione vis emboli prementis, & duplicatâ velocitatis respectivæ.

148. Verùm quoniam immiffaria venarum funt emiffaria arteriarum, & ea comperta funt vigefies anguftiora, quàm truncus aortæ, ea à fortiori erunt anguftiora, quàm venæ cavæ utriufque emiffaria. Si itaque fine ullâ refiftentiâ ferè in auriculas, & cava cordis, venæ patulo orificio fuum fluidum contiuidò infunderent, illæ è ramis vicinis veluti exfugerent, & in fe raperent fanguinem (ex 137), & experim. *Ill. D. Bernoulli Hydrod. pag. 264.*

149. Nam in hoc cafu preffio in fuccionem mutatur; non mirum itaque, fi venæ pulfu faltem procul à corde deftituantur, licet aliqualis fit in auriculis refiftentia.

150. Tam pulchra & admiranda eft hæc preffionum atque pulfationum theoria ad *Illuftr. D. D. Bernoulli* referenda, ut hujus exponendæ finem nunquam facerem, nifi illis, quibus exofa eft Geometria, faftidium crearem. Sufficiat itaque monuiffe quod obftructâ alvei fanguiferi parte, vel imminuto emiffario, etiam fi vis cordis eadem remaneat, pulfatio vaforum paululum major evafura fit; fed hanc caufam ne nimium verbis amplificent Medici, qui vires motrices nihili faciunt.

151. Arteriolæ intestinalorum majores, quas pro exemplo fumere liceat, non habent pro internâ diametro magis quàm linæ partem decimam in fyftole, aorta verò habet 10 lineas; funt earum dilatationes in pulfatione, ut nativæ diametri, & aortæ altitudo inter pulfandum crefcat unâ linæ, jam arteriolæ intestinalis diameter à pulfatione crefcet unâ centefimâ linæ parte. His pofitis, obturetur penitùs arteriola, preffio totalis cordis in vafa penitùs obturata eft ad preffionem in vafa naturaliter patula, ut 400 ad 399 (ex art. 140); fed pulfatio, id eft, dilatatio arteriarum eft effectus preffionis lateralis fanguinis, adeoque illi proportionalis; ergo quantitas abfoluta, quâ crefcet, erit $\frac{1}{40000}$ pars linæ, & in arteriâ carpi, aut aliis linæ unius diametro, $\frac{1}{4000}$ pars linæ, &c. Tota funt ut partes, aiunt Arithmetici; ergo vifcera, glandulæ, fimilibus vafis conflatæ, hac de caufâ crefcent tantum $\frac{1}{4000}$ fui parte.

152. COROLL. Verùm in quantum judicare licet ex pulfatione panaritiî, aut fimilis phlegmones, multò eft major pulfatio arteriolarum in inflammatorio tumore, quàm $\frac{1}{400}$ pars fuæ diametri; ergo non folum ex adaucta velocitate refpectiva, fed etiam ex viribus emboli (adeoque cordis) adauctis, in hoc cafu pulfus eruendus eft, ita & tumor. Vide, *Theor. tumor. claff. I.*

De Tensione.

153. Sit chorda flexilis & elastica B A C [*Fig. 3.*], punctis B & C affixa quæ flectatur pondere nunc minori p, nunc majori P: inflexiones erunt ut fagittæ, A d, A D; & productiones feu quantitates quibus à diverfis ponderibus elongabitur chorda, erunt inter fe ut fagittarum A d, A D quadrata.

154. Productiones de, DE, vocentur e & E, sagittæ verò Ad, AD vocentur f, F: hoc venit demonstrandum e: E = ff: FF.

Ex puncto C, velut ex centro & intervallo dimidiæ fibræ CA, ducatur semi-circulus AeE. Si ex puncto D extra circulum ducantur ad ipsum tangens DA & secans DC, tangens DA est media proportionalis inter secantem integram DC & ejus partem DE extra circulum, ut ostendunt Geometræ; adeoque $CD : AD = AD : DE$. Et si radius CA vel CE vocetur R, atque AD, Ad, sint F, f; & extensiones chordæ DE, de, sint E, e, hinc fiet ut $R \downarrow E : F = F : E$; & $R \downarrow e : f = f : e$; adeoque $FF = R \downarrow E \times E$ & $ff = R \downarrow e \times e$: sed si sagittæ vel inflexiones minimæ supponantur, productiones e & E velut infinitè parvæ, possunt cum radio AC collatæ pro nihilo haberi, & tunc temporis $FF : ff = R \downarrow E : R \downarrow e$, & dividendo per R ac invertendo $E : e = FF : ff$. Quod erat ostendendum.

155. EXPERIMENT. Si chordæ BC rectæ & tensæ applicentur vires flectentes, seu pondera P, vel p, sagittæ Ad, AD erunt inter se ut radices ponderum.

156. COROLL. Adeoque si pondere unius libræ chorda inflectatur, & à rectâ lineâ recedat spatio unius lineæ, opus erit quatuor libris, ut inflectatur ad duas lineas; novem libris, ut ad tres lineas, &c: *Physiol. Elem. n. 55.*

157. COROLL. Vidimus inflexiones, seu sagittas esse ut radices productionum (art. 154.), verùm (ex 155.) illæ etiam sunt ut radices virium flectentium; ergo productiones chordarum factæ à diversis viribus sunt, ut vires inflectentes; s³ *Gravesande* §. 407.

158. COROLL. In vasis corporis fibrarum circularium longitudines debentur pressionibus fluidorum tranantium; nam vi sanguinis explicantur ovi vasa, & illæ longitudines constituunt vasis circumferentias, quæ sunt inter se ut radices sectionum, seu amplitudinum, adeoque vires inflectentes, quæ sunt ut elongationes (153), sunt ut radices amplitudinum vasorum.

Tensiones fibrarum eò majores æstimantur, quò resistunt magis suæ inflexioni, adeoque quò majoribus viribus pressæ, minùs inflectuntur; unde si æqualis sit vis premens, tensiones sunt eò majores, quò sagittæ minores sunt. Et si sagittæ sunt eadem, tensiones eò sunt majores, quò vires inflectentes sunt majores, docente experientiâ.

159. COROLL. Si sint phlegmonodei tumores diversæ altitudinis supra cutis libellam efflorescentes, evidens est sagittas esse his altitudinibus æquales; at datâ eadem partium elasticitate, ubi tumor est duplo altior cæteris paribus, vis sanguinis est quadruplo major.

160. COROLL. Si eadem vis sanguinis duas partes urgeat, & eæ sint inæqualiter tumidæ, quæ magis est tumida minùs tensa fuit ante tumorem, quàm altera. Si pars ut periosteum, tendinea calyptra, aponevrosi, sit tri-
plo

plo magis tensa quàm altera, & ad duplo majorem altitudinem simul intumescat à vi sanguinis, illa urgetur vi duodecies circiter majori.

161. Pilis similis crassitie, & æqualis longitudinis diversa appendi pondera, & 1° inveni (juxta 153) eorum productiones esse ponderibus appensis proportionales; 2° maximam quam intra paucos dies patiebantur elongationem, ante rupturam, esse vigesimam quintam pristinæ longitudinis partem; 3° successu temporis crescere aliquantulum elongationem.

162. COROLL. Cùm successu temporis crescant productiones ferè ut tempora, & quândiu producitur chorda insensibiliter, removetur ruptionis periculum; si subito distrahatur ad majorem quàm 25^{am} suæ longitudinis partem, ea solvetur; tutius est ergo eam sensim magis ac magis distrahi.

163. COROLL. Calore trigesimum quintum gradum non superante fibras produci vidimus, minore verò vel majore decurtari; docet præterea experientia longiores longius distrahi posse [*s'Gravesande 408*] citra rupturæ periculum, breviores verò minus; ergo tutius est calorem in tumore inflammatorio naturali paulò majorem esse, tum ut minuatur tensio, tum ut vasa magis libera evadant, minusque sit rupturæ periculum.

De Doloze.

164. Dolor est idea molesta, raro ex imaginatione, frequentius ex sensatione oriunda, periculo ruptionis fibrarum nervearum proportionem respondens.

165. Quò diuturniori tempore producuntur fibræ, eò (161) magis elongantur, imò nutritionis ope roborantur in animali vivente; ergo eò minus est rupturæ periculum, minorque dolor, quàm si breviori temporis spatio tantumdem producantur.

166. Quò magis accedit productio, pari tempore, ad maximam, quæ rupturæ quàm proxima fit, distractionem, eò majus est periculum, quod sequitur in hoc casu vires producentes, & inflexionum quadrata (154); unde dolor major, & vice versa.

167. Quò fibræ sunt magis tensæ, eò magis accedunt ad maximam illam, quæ rupturæ proxima est, productionem; adeoque à pari inflexione majus est periculum, dolorque major, & vice versa.

168. Quò crassior est densiorque fibra, eò majores vires adhibendæ sunt ad eam æqualiter producendam in ratione composita ex duplicatâ diametri, & simplâ densitatis; ergo tantò minus est rupturæ ab iisdem causis periculum, & vice versa.

169. Quò magis est meticulosus, delicatulus, molliter educatus, pusillanimis homo, eò magis sibi timet à quocumque periculo, eoque magis attendit; ast sensatio & imaginatio eò vividiores sunt, quò vividior est attentio, adeoque & dolor.

170. COROLL. Dolor est in ratione compositâ ex directâ virium distrahentium, virium fibrarum prius tendentium, attentionis animi, & inversâ temporis

ris; craffitiei & densitatis fibrarum, ac (*s'Gravesande* 409) ex inversâ nativæ fibrarum longitudinis.

171. Docet experientia numeros vibrationum fibrarum intra datum tempus esse in ratione compositâ ex subduplicatâ virium tendentium directâ, & ex inversâ longitudinum ac diametrorum (*s'Gravesande cap. 14*). Si doloris acumen fit ut tonus, dolores eò *acutiores erunt*, quò radices virium tendentium majores, & longitudines fibrarum, ac earum diametri minores, & erunt *graviore* vice versâ. Verùm ad dolorem requiri fibrarum nervearum vibrationes tremulas est falsum, cùm non ablata vi premente fiat dolor, & nequaquam vibratio.

172. COROLL. Sit arteriola (CDE) (f. I.) obturata, vel in extremo (E) ligata; sit (De) ramus alter patulus & liber huic æqualis, supponimus emissarium utrumque (Ee) simul esse minus immissario (c) in ratione qua vis, ut I ad 20: quæritur quanta erit post obturationem fluidi velocitas, vasis dilatatio, & alterna constrictio?

173. Respondeo 1° vim fluidi orificium liberum (e) tranantis fore ad vim ejus ante obturationem, ut $\frac{1600}{1599}$ H, ad $\frac{400}{399}$ H, seu ut 6396 ad 6384. ex *Hydrodynam. sect. 5. pag. 95*. adeoque velocitatem fore, ut 79.97. ad 79.64. Si vis cordis eadem remaneat, illæ velocitates sunt ut 1004. ad 1000, seu ut 251 ad 250.

2°. Quoniam demonstravit experientia, & *s'Gravesande de legibus elasticitatis*, §. 407, ejusdem fibræ productiones diversas esse inter se, ut vires producentes; fibrarum circularium vasis longitudo post obstructionem erit ad longitudinem pristinam, ut vis premens sanguinis post obstructionem ad vim pristinam ejus, seu ut 6396 ad 6384, quod eodem recidit ac 1005 ad 1000 seu 201 ad 200. Verùm amplitudines vasorum sunt inter se ut peripheriæ quadratæ ex *Elementis Geometr.* ergo amplitudo vasis ex obturatione erit ad pristinam amplitudinem, ut 101 ad 100.

174. 3°. Si sanguis eadem jugi velocitate ad arterias appelleret; evidens est eas semel dilatatas numquam elatere suo restitutum iri; nam remanente eadem vi premente elateria non restituntur: *s'Gravesande Leg. elasticit. §. 306*. Ast cùm sanguis majori velocitate appellat in arterias durante systole cordis, quàm in ejus diastole, tum quia vis impulsiva cordis est major quàm vis arteriarum, demonstrante *Schreiberno Elem. medic. mathemat. tom. 1, pag. 335*. tum quia minores sunt affricus respectu columnæ in arterias fluentis in ratione diametrorum, debent arteriæ per diastolem distractæ vi elasticâ suâ restitui, cùm intermittitur motus cordis; atque differentia velocitatum in diastole & in systole est ut differentia radicum virium cordis & arteriarum, cujus differentiæ mensuram ignoramus.

175. 4° Scimus tamen eadem lege restitui arteriam cœcam extremo suo obturatam [DE] ac restituitur truncus, & ipsum cor, adeoque in casu allato duplo tardiozem solito fore arteriæ cœcæ restitutionem, si vires cordis non creverint; ast ratione pressiois adauctæ quidpiam est addendum; nam si ratione pressiois adauctæ non tantâ proportionem dilatatur orificium liberum quantâ

quantâ in omnem sensum distensa retinetur arteria obstructa, crescet tarditas restitutionis in ratione differentiae, quæ est inter hanc dilatationem orificii & pressionem vasorum.

176. 5° Verùm orificiorum amplitudo post obstructiones est ad amplitudinem pristinam ut 101 ad 100, & pressio est ut 201 ad 200, seu $\frac{1}{200}$ parte major, adeoque tantundem tardior erit vasis cæci restitutio ex hoc solo capite. Ergo tempus restitutionis arteriæ [DE] obstructæ erit ad tempus restitutionis ante obstructionem, datis iisdem cordis viribus, ut 401 ad 200.

De Tumore.

177. Cæcis est inter duas potentias sibi mutuò contranitentes, vim scilicet sanguinis qui à centro ad circumferentiam urget, adeoque cutem, & viscerum membranas dilatare nititur, & vim elasticam propriam inhærentem, ambientis aëris pressione adjutam, quæ corpus & singula viscera in minus spatium continuò redigere conatur.

178. Membrana determinatæ figuræ & magnitudinis, quæ fluida hinc & inde prementia patitur, aut viribus oppositis pressa est, suam figuram eatenus fervabit, quatenus undequaque introrsum vel extrorsum æquabiliter, & suam magnitudinem quatenus tam introrsum quàm extrorsum viribus æqualibus urgetur, & ablato virium antagonistarum æquilibrio mutabit. Brachium in antliam immisit Boyle, illud illicò intumuit, extractum verò detumuit; animalia, poma rugosa in vacuo intumescunt, in aëre dein detumescunt; partes sub cucurbitulâ, arteriæ laxatis, derasis tunicis intumescunt, fortiùs pressæ detumescunt, &c.

179. Ad tumorem quemvis in corpore humano producendum necessum est, ut vires contentorum, vel relativè, vel absolutè majores evadant: vires contentorum absolutè majores evadunt viribus partium continentium, si, posterioribus non mutatis, sanguis violentiùs urgeat, fluida majori impetu rarefiant.

180. Vires contentorum relativè majores evadunt continentibus, si, prioribus non mutatis, partium continentium vis contractiva tum muscularis, tum elastica, tum tonica minuatur, aut etiam si aëris ambientis, fasciarumque pressiones decrefiant; mutatis ambabus viribus antagonistis, fit tumor, si vires contentorum crescant in majori ratione quàm vires continentium, & si vires continentium decrefiant in majori ratione quàm vires contentorum.

181. His positis ad tumorem inflammatorium producendum absolutè necessum est, ut vires contentorum crescant in majori ratione quàm vires continentium.

182. Nam ad tumorem inflammatorium requiritur 1° calor intensus qui cum à causis internis, ut ab attritu fluidorum & solidorum, dependet, est ut quadratum velocitatis respectivæ, seu ut vis collisionis corporum. 2° Requiritur rubedo intensior quæ fit in corpore, dum sanguis majori nisu & impe-

tu vasa distendit, & subit. 3° Requiritur major tensio quæ viribus flectentibus respondet. 4°. Requiritur dolor, qui, cæteris paribus, est ut vis vasa flectens & distrahens; augentur effectus, ergo & causæ.

183. Proindeque si fiat tumor ex eo quòd laxatæ sint membranæ fluida vel solida continentes, minor erit 1° calor; nam calor, cæteris paribus, crescit ut densitas & tensio partium sese atterentium; 2° minor erit rubedo, aut ad nigredinem verget, ut in varicibus, ecchymosi; 3° minor tensio, ut per se patet; 4° minor sensus, quæ omnia majori, vel minori gradu observantur in tumoribus quos frigidus dicunt.

184. Jam si tantum adaugeatur in quadam parte sanguinis nisus & impetus, cæteris eodem modo quo prius erant in statu sano permanentibus, exceptis effectibus necessariis, sequetur major collisio fluidorum & solidorum; nam respectiva velocitas major erit solito, adeoque attritus, seu collisio, cui præcisè tribuenda sunt generica inflammationis phænomena.

185. Vidimus vasa ab obturatione non magis quam $\frac{1}{100}$ sui parte ampliari, ergo nec glandula, nec musculus ex obturatione magis quam $\frac{1}{100}$ sui parte crescere potest; verum inde non fit tumor sensibilis inflammatorius; requiritur ergo ut vis cordis solito major evadat ad tumorem sensibilem inflammatorium efformandum.

186. Tumor inflammatorius glaber est & uniformis, non verò, ut cancer, exasperatus, adeoque vasa licet inæqualia partem inflammatam constituentia proportionaliter ad suam nativam diametrum distenduntur; si enim minima non distensa forent, tunc majora extus protuberarent, unde tumor inæqualis esset.

187. Phlegmones sunt tumores sphæroidei, in quorum centro calor est intensior, & quorum apex majoribus distractionibus est obnoxius: calorem in centro intensiorem esse, ubi major est pressio, & minor partibus vicinis caloris communicatio, facile potest evinci; at tensionem in apice majorem esse non ita evidens est. Hoc autem sic intelligi posse puto; concipiamus fibras cuti perpendiculares, quarum ope ipsa cuticula, reticulum Malpighii, cutis, adeps, &c, sibi invicem connectuntur, quales sunt fibrillæ nervæ, vasa perspiratoria, pili, &c: illæ & similes inæqualiter distractæ sunt in diversis tumoris sectionibus ad cutim perpendicularibus, adeoque quæ ad apicem pertingunt, sunt omnium maximè elongatæ & distractæ in ratione sublimitatis suæ.

188. Si itaque calor, attritus, & fibrarum ruptio ad suppurationem concurrant, ut certum puto, debet potissimum in centro, & ex illo ad apicem juxta axim tumoris primum fieri suppuratio, si cætera sunt paria quod experientia confirmat. Si verò concipiamus tegumenta varia esse lamellas tumoris concentricas quæ prius erant planæ, evidens est eas magis elongatas esse quæ magis à centro sunt remotæ, cum in majoris diametri curvam fuerint intra duo puncta inflexæ; verum sunt ipsæ textus tenacioris, quàm partes internæ; ergo licet magis sint distracta tegumenta ipsis partibus contentis, fieri tamen potest ut tardius disrumpantur, inde

fit ut cutis sæpè sit integra, cùm mucro tumoris pure jam albicat intùs latente; ex hac majori cutis tensione sequitur eam doloris acrioris sedem futuram esse.

189. Cutis est magis tenfa quàm partes interiores tumoris, adeoque va-fa cutanea magis compressa, & fluida cutim irrigantia, potissimum verò ejus apicem, difficiliùs circulantur; ast si propter violentiam pressionis ibi moràm trahant fluida, & defectu sufficientis temporis, vis pulsatilis, aut caloris in suppuratum non abeant, ea putrescere necessum est; nam san-guis, circulatione & idèò secretionem non repurgatus & quiescens, ibi pu-trescit citiùs, ubi calor est major, nec tamen exsiccans nimium; verùm putrefactione nigrescit, solvitur, fluidior fit sanguis, solida vicina pariter laxantur, remollescunt, tonum, sensum, calorem nativum amittunt, fit spha-celus qui in mucrone phlegmones primùm debet enasci; five extùs validiùs pressa fuerit pars, ut circa fracturas accidit, five gravioribus onusta cataplas-matis, five frigore, acidis applicatis fluida in tumoris apice fuerint coa gulata, ut aceto calidissimis erysipelatibus admoto sæpè fit.

De Febre.

190. Quantitas sanguinis à corde in arterias ejecti est earum resistentiis reciproca, si vires trufiles ejus pares fuerint; ast obstructa parte alvei, re-sistentia sanguini & cordi oblata est ut obstructio, quæ si dimidia totius al-vei sit, dimidio minorem, dato tempore, facit sanguinis à corde ejectio-nem, adeoque pulsus cordis dimidio minor est.

191. Verùm quod de corde, ut præcipuo embolo dictum est, de arte-riis intelligitur; illarum enim pulsatio sanguini à corde immisso debetur, & in statu permanente est ut earum constrictio; atqui quantitas quâ arteria constringitur est præcisè æqualis quantitati sanguinis eo ipso tempore in ve-nas expressæ, adeoque positis emissariis dimidio minoribus illa constrictio dimidio minor est.

192. Quandiu velocitas in emissariis arteriarum minimarum eadem est, & tranat copia sanguinis illorum amplitudini proportionalis, tandiu vis cordis est eadem; nam velocitates fluidorum in vasorum sectionibus aut orificiis effectivis minimis sunt inter se ut radices virium prementium; verùm si ar-terix, quarum fines dimidio sunt angustiores, quovis secundo temporis se-mel pulsent ad altitudinem ut duo, five bis ad altitudinem ut unum, eadem da-to tempore eadem emissaria tranat sanguinis quantitas, scilicet consuetæ dimi-dia; ergo cùm velocitates sub iisdem orificiis & temporibus sint ut quanti-tates transfluentes, eadem prorsus est in emissariis velocitas & vis in embolo.

193. Si itaque tantùm amittit pulsus in altitudine quantum acquirit datis obstructionibus in frequentia, non crescit velocitas sanguinis in venas trans-fluentis, quam tamen adaugendam esse uno ore consententur ferè omnes ad febrem constituendam; febris ergo quæ in sensu veterum est lucta, seu vis major naturæ materiam morbificam atterere aut expellere omni ope molien-

tis, non ex frequentia solâ, sed ex frequentia & altitudine simul pulsuum solito majoribus est derivanda.

194. Frequentiam pulsûs ex mechanicis legibus nemo hæcenus deducere potuit, nisi ad causam motricem iteratis vicibus agentem, & non mechanicam confugiat; quò magis obturantur arteriarum emissaria, eò tardior est columnarum in majoribus arteriis fluentium motus, & eò pariter tardior, non verò frequentior, harum & cordis contractio. Quâ verò de causa frequentior fiat, hoc alibi indicatum putamus, (*Theoria Febris, Class. 2.*)

195. In morbis inflammatoriis est pulsuum altitudo & simul numerus; vel productum ex utroque majus quàm ex virium muscularium gradu expectandum esset.

196. Si omnis potentia motrix animalium eis sit vel ad motum cordis, vel ad motum aliorum corporis musculorum adhibenda, quò major ejus pars in cordis vi impendetur, eò minor in musculari vi supererit potentia. In quocumque gradu sit potentia motrix totalis, eadem remanebit inter musculares & vitales vires ratio; si alterutra major evadat, hoc alterius dispendio fiet. Initio quidem morborum integra est, & major potentia motrix, in fine minor; nam ex labore assiduo minuitur, adeoque in quocumque gradu sit potentia motrix, si majori ratione crescant vires vitales, quàm vires musculares, signum est intendi simul vires ejus motrices in majori ratione quàm ex viribus muscularibus foret expectandum.

197. Si excessus virium à corde absumptarum sit notabilis & assiduus, potentia motrix imminuetur, ut à labore alio musculari assiduo diu noctuque perseverante; & quò majores exerentur vires, simulque minor erit potentia motrix, eò labor erit periculosior, & potentiam motricem citius exhauriet, unde mors.

198. His positis tota febris intelligitur theoria. In hac scilicet, vires cordis intenduntur notabiliter, & si febris aliquandiu perseveret, labor cordis est notabilis, unde vires musculares tantò minores evadunt, & potentia motrix tandem exhauritur.

199. Vis cordis requisita ad eandem quæ in statu sano promovendam sanguinis copiam, datis obstructionibus, est in ratione duplicatâ reciprocâ emissariorum; itaque si emissaria in febre sint tertia pars emissariorum in statu sano, ut solita circuletur sanguinis moles, vis noncuplo major requiritur. Verùm ab illa vi noncuplo majore pulsûs altitudinis & frequentia productum idem erit ac in statu sano, & vel febrem malignam, vel nullam adesse pronunciant plures Medici.

200. Adeoque ut productum ex frequentia per magnitudinem pulsûs consueto majus sit, requiritur etiam major quàm noncupla virium cordis impensa. Sit frequentia duplo major eadem posita pulsûs altitudine quæ in statu sano, in casu obstructionis recensita vires cordis erunt necessariò quater majores prioribus, id est, trigesies sexies majores; & si, ut accidit, tunc simul pulsûs altitudo duplo major evaserit, adhuc quadrupla prioris erit vis cordis seu 64 vicibus major; nullus autem est labor voluntarius qui ad hunc gradum

gradum accedens possit diu noctuque continuari citra periculum & lassitudinem; non mirum itaque si in febribus lassitudo & periculum accedant.

201. Hinc intelligitur quorsum à maximâ & acutissimâ febre citò ægri moriantur, cùm virium impensa tanta est in spatio brevi, ut in majori multo ratione amittantur, quàm refarciantur; non possunt autem refarciri tantâ proportionem in labore febris, quanta in labore voluntario, cùm etiam noctu & inter somnum perseveret labor febrilis, nec tantas digestio & chyli proventus in sanguinem, viribus ad cor distractis, & à ventriculo revulsis, possint suppetias afferre, quantas in labore voluntario, qui pluries refec-tione cibali & quiete reparatur.

202. Ex dictis explicantur benè multa paradoxa priùs theoremata; quò fieri possit ut cùm conatus cordis sint maximi respectu ad vires potentix motricis superstites, in se tamen & absolutè minimi sunt, ut in agone mortis? docet pulsus exilitas. Quò fieri possit ut cùm frequentia pulsus est maxima, periculum mortis sit maximum, ut in peripneumoniâ & pleuritide desperatâ, si tantundem exilis sit pulsantis arteriæ altitudo?

203. Quorsum in præludio morborum inflammatoriorum, pulsus per aliquot dies languidus sit, parvus, interea tamen vires musculares langueant; functiones animi torpeant, animus ipse ægrè se habeat? Cur metus, anxietas, cur capitis gravitas, corporis vacillatio, agrypnia, vertiginosæ perturbationes, vel somnolentia, fastidium omnium rerum, inappetentiæ, turbulenta insomnia, morbos illos prænuncient?

204. Ast quorsum febris illicò sæpè evolvatur, licet haud dubium sit quin materiæ morbificæ priùs in corpore extiterint, rigores, horrores, intercurrentes frigus procrearint? quorsum adeò subitus est morborum insultus, ut ægri velut è cœlo percussi visi sint Veteribus, ut in apoplexia, epilepsia? Quorsum vires vitales sensim ad usque morbi vigorem intenduntur, & aliquam cum periculo vel materiæ morbificæ viribus proportionem servant? Quænam est causa quæ tot motus in corpore de novo procreat invitis resistentiis, quæ maximam ejus motûs partem extinguunt?

205. Ex decem virium partibus quæ sanguini in arterias movendo impenduntur, unica pars in venis superest, in statu sano, ut in thesi *de natura redivivâ* demonstratum est. Verùm ubi major est actio & collisio, ut in febre inflammatoriâ, ibi major est jactura virium, quæ, si moles movendæ æquales sint, sunt inter se ut quadrata velocitatis respectivæ, demonstrante s^o *Gravesande de Collisione n. 335*.

206. Cùm itaque vis cordis, positis obstructionibus, 64 vicibus solito major est, si pulsus sit duplo major solito, simulque duplo magis tensa arteria, & duplo magis frequens pulsatio, demonstrari facillè potest jacturam virium esse octuplam illius quæ sit in statu sano, cùm collisio octuplo major sit.

207. Datâ eadem particularum ignearum copiâ, quò major est calor, eò major est collisio; verùm jactura virium collisioni respondet (s^o *Gravesande § 338*); ergo quò major est calor à collisione, eò major est virium jactura: adeoque ab inflammatorio morbo, cùm vires actuales summè exe-

rantur, potentia motrix maximè debilitatur; non mirum itaque si convalescentes à pleuritie, peripneumonia, & somno longiori indulgeant, & ab omnibus animi corporisque voluntariis exercitiis abstineant; & licet euchyma pluries in die sumant alimenta, vires integras potentiaë motricis recuperare vix possint, nisi intra tempus morbi duratione longius.

208. Resolutà, subactà, expulsà materià morbificà pulsus evadit rarior, minor & mollior; docet experientia.

209. Judicato feliciter morbo, seu correctà aut eliminatà morbificà materie, febris cessat, id est, pulsus frequentia minuitur, ejus plenitudo ad diametrum naturalem minorem revertitur; qui tensus erat antea, jam mollis evadit. Hoc in convalescentibus à pleuritie, peripneumonia, febre quacumque acutà quotidie observatur; simulque sensim vires musculares priùs prostratæ resurgunt, sensim ad consuetas animi, corporisque functiones aptæ evadunt, ac demum cum pulsus ad statum consuetum omnino pervenit, potentia motrix corporis est integra.

210. Si conferamus dicta superiùs cum hac ultimà observatione, pari jure concludemus potentiam motricem non alia methodo se habituram fore, si sit intelligens; & inutilibus virium impensis parcat; quippe cum nulum jam instat periculum, ablatis scilicet circulationis repagulis, ea non velociùs, ut in meris machinis, suos motus exsequatur, sed è contra tardiùs, rariùs, & parciùs vires suas exerat; easque, si altera urgeat necessitas, ad debellandas morbificas causas præsto effundendas reservet.

De causa Inflammationis.

211. Quo intensior est caloris gradus, quo dolor acutior, tensio major, tumor grandior, & rubedo rutilantior, eo major, intensior, fortiorque dicitur inflammatio ex uniformi Medicorum loquelâ, & vice versa.

212. Causa itaque inflammationis est illud, cui proportionè respondent calor, rubedo, tensio, dolor, tumor, &c: nam effectus sunt suis causis proportionales. Verùm in humano corpore sanguinis & vasorum collisioni proportionè respondent calor, rubedo, pulsatio, tensio, dolor, tumor, febris; cum ergo illa omnia phænomena in parte inflammatà intensiora sint, quàm in parte sanâ, eorum causa est major sanguinis & vasorum collisio, à sanguinis nisu & impetu majori oriunda.

213. In statu sano calent partes, rubent, pulsant, tensæ sunt, sensu polent: verùm calor in statu sano à moderatà sanguinis & vasorum collisione, rubor à præsentia cruoris in vasa cutanea impulsæ, pulsatio à vi sanguinis in arterias projecti, tensio à pressione sanguinis vasa distendentis, sensus à vasorum tensione dependent. Quid mirum si causis adauctis hi omnes effectus adaugeantur?

214. Aucto scilicet impetu sanguinis in determinatam partem projecti, 1° excessus velocitatis ejus supra velocitatem columnæ antecedentis solito major evadit, unde velocitas respectiva major, inde collisio seu attritus major,

jor, inde verò calor intensior. 2° Verùm si sanguis antecedens quiescat, aut tardiùs solito moveatur, tunc excessus velocitatis subsequens supra illius velocitatem est tantò major; adeoque tantò major est calor cæteris paribus, quò firmior est obex in arteriis potissimum positus. 3° Quò minor est alveus sanguifer, eò velocior est sanguis; verùm in arteriis minor est alveus sanguinis quàm in venis congeneribus, docet Anatomia, & sanguis suarum virium, quas à corde accepit, minorem in arteriis quàm in venis partem amisit, ergo obstructis inde venis, inde verò arteriis, multò major debet esse excessus velocitatis sanguinis arteriosi quàm venosi supra velocitatem obicis, adeoque major collisio, calor, inflammatio. 4° Cum arteriæ à corde recedunt, major ac major evadit alveus, adeoque minor evadit velocitas; ergo si cætera paria sint, minor est excessus velocitatis sanguinis ex illis ad obicem fixum appellentis, quàm esset in majoribus arteriis, debiliorque proinde inflammatio. 5° In minimis arteriis, minor sanguinis copia transit, quàm in majoribus: verùm inflammationis intensitas, periculum, gravitas, respondet quantitati sanguinis intercepti; ergo obstructione simili factâ tum in minoribus, tum in majoribus arteriis erit majus periculum in majoribus, minus in minoribus.

215. Auçto sanguinis in determinata vasa impetu globuli purpurei, cæteris ponderosiores, (*Martin Essais d'Edimb. T. 2.*) impetum acceptum seriùs amittunt lymphaticis, fortiùs in totam vasorum internam superficiem impetunt, parietes arteriarum diducunt, ac proinde vasculorum ora dilatant; sed eatenus illi globuli minima lymphaticorum vasa non subibant, quatenus minora erant horum globulorum diametro lymphaticorum oscula, & ad resistentias horum superandas sufficientem vim non habebant, cum ad ea devenerant; adeoque dilatatis osculis, superatis resistentiis, illi globuli fortiùs impulsivi, fluxiliores etiam facti, debent lymphatica vasa subire, ut docet oculorum rubedo in ophthalmiâ, & observatio *D. Vieussens novum system.* Verùm illi globuli è sex minoribus sunt conflati, qui seorsim lymphatica ejusdem diametri subire valent, non verò conjunctim, ea verò separantur tum majori succussu, observante *Leeuwenhoeck*, tum potissimum ad bifurcationem vasorum minimorum, docente *Bellini*, maximè cum à tergo fortiùs impellantur; atque semel divisi globuli secundi ordinis sublutei sunt, aut pellucidi; ergo qua cruoris formâ sanguis tranare nequit, ea sub forma lymphæ tranabit, vel sedato sanguinis impetu in suos truncos regredietur; nam eadem vis quæ obstructo trunci emissario fluidum in lateralia vasa propellit, eo aperto exfugit à lateralibus, sicque rubor inflammatorius auçtâ vi sanguinis intenditur, eâ imminutâ imminuitur.

216. Auçto sanguinis impetu in determinata vasa, plures globuli simul secundùm vasis diametrum sese orificiis continuò angustioribus offerunt, docet Anatomia; verùm quò plures sese his angustis simul offerunt, eò plures sunt casus in quibus sibi ipsis viam præcludere queant (demonstrante *Bellini Opuscul.*) adeoque obstructionem pariant, aut transfuxui subsequens sanguinis resistent; verùm hoc posito, vel non posito major erit semper

E e e

per diffusus sanguinis ad latera , major vasorum extrorsum vergens pressio , adeoque major vividiorque pulsatio , major fibrarum omnium tensio , major sensibilitas quæ dolor est in majori gradu , major tumor , ut evidens est. Ergo sanguinis in data vasa adaucto impetui , simulque majori indè necessario oriundæ collisioni proportionè respondent essentialia inflammationis symptomata.

217. Augetur sanguinis impetus in determinata vasa , & ea subit majori vi quàm alia ejusdem directionis & diametri. In statu sano sanguis vasa æqualiter à corde distantia æquali angulo ad truncum posita , & æquali orificio prædita eadem prorsus velocitate & proinde quantitate subit , & est in datâ & certâ ratione fluidorum anadosis in vasa quæcumque corporis , ita ut v. g. totius sanguinis à corde ejecti pars decima carotidem sinistram , decima sexta mesentericam superiorem , & sic alias , subeat.

218. Jam verò augeatur vis cordis , & duplo major quantitas sanguinis , quâvis ejus contractione , in arterias projiciatur , si eadem supersit ratio sanguinis carotidem & mesentericam subeuntis , quæ erat in statu sano , utraque duplo majorem sanguinis copiam accipiet , sed semper carotis decimam , & mesenterica decimam sextam partem sanguinis à corde ejecti recipiet , unde non adaugebitur impetus sanguinis in illa determinata vasa in majori ratione quàm in alia.

219. Verùm si carotis v. g. jam nonam sanguinis partem accipiat , cum mesenterica pro solito more decimam sextam aut decimam septimam tantum accipit , tunc temporis dicimus impetum , & sanguinis distributionem fieri in majori ratione determinatâ ad carotides , quàm ad alia vasa : hoc autem in œconomia animali fieri supponit nostra propositio.

220. Docet observatio verecundiâ affectis faciem illicò rubore suffundi , cum pectus , manus , cæteræque partes ejusdem ferè coloris sunt ac ante verecundiam , docet & hanc rubedinem flammæ aut halitûs calidioris formâ subito dispergi ; verùm subita rubedo cum aliquali calore genas non potest afficere , nisi sanguis ulterius in vasa cutanea faciei , ac proinde carotidum ramos maxillares dictos irruat ; si enim à laxatis horum vasorum oculis minueretur resistentia , non adaucto sanguinis impetu , nulla daretur solito major collisio , nec major calor , nec ita subito fieret rubedo : adeoque ab adaucto in vasa genarum sanguinis impetu pendet hoc phænomenum.

221. Jam verò si æquali passu crevisset in omnia indiscriminatim vasa sanguinis impetus , nulla foret ratio cur præcisè genæ , non verò aliæ corporis partes , ruberent ; cum autem effectus suis causis respondeant , nec ulla rubedo solito major in aliis partibus appareat , non esse majorem solito in aliis vasis cutaneis sanguinis impetum concedendum est : adeoque sanguinis impetus in certis determinatè vasis majori ratione crescit quàm in aliis.

222. Ru-

Nota. Ubi calor & dolor , huc sanguis rimento facile probatur : Observentur vasibèrius effluit , aiebant Antiqui; hoc expecula rubra , quæ sunt in felis vivæ auricu-

222. Ruborem à verecundiâ oriundum pro exemplo, ut omnibus notissimo, fumpsimus; verùm plura similia suppetunt, è quibus similem conclusionem elicere pronum est. Ex ideâ cibi jucundi, aut etiam objecti desideratissimi, saliva ubertim in os confluit; sed secretionum quantitates sunt ut fluidorum excernendorum celeritates simul & orificiorum amplitudines, cùm eadem remanet in sanguine humoris secernendi ad sanguinem ratio; ergo alterutrum crescit, vel sanguinis ad salivales glandulas appellentis, vel fluidi nervei earum parietes contracturi, velocitas, vel etiam laxantur eorum emissaria: sed orificiorum ampliatio valet tantùm excretionem adaugere, ubi adest majus orificio illo receptaculum, ut in organis secretoriis vesiculosis, cellulosis, non verò in organis vasculosis, quales sunt salivales glandulæ: reliquum est itaque ut fluidorum impetus in determinatas partes fit adauctus, cùm uberius subito saliva in os confluit.

223. Qui hominum carnificinis intersunt, non rarò commiseratione perciti, sentiunt in auribus subitum calorem cum sibilo, & aures ipsis intensius rubent, quod est brevi secuturæ lipothymix prodromus. In iracundiæ summæ impetu sunt mulieres, quæ dentibus stridunt, spumant ore, vocem amittunt, suffocantur; verùm ea omnia fluidi nervei in horum organorum nervos, vel sanguinis in eorum vasa, impetui majori debent adscribi, ut convulsionum & motuum quorumvis docet theoria.

224. Nec quis objiciat minorem esse in his partibus resistantiam; nam non majori vi colliderent dentes, nec infrederent tantâ furoris vehementiâ, cùm, quâ proportionem laxatur muscutorum textus, eâ pariter eorum vis & motus imminuitur, superest itaque ut majori vi fluida in determinata vasa ferantur.

225. In morbis quàm plurimis observarunt etiam Antiqui motus anarrhops, seu fluidorum in superiora tendentias & impetus, nec non in aliis motus catarrhops, seu ad inferiora determinatos, non ex simplici & defluxione & lapsu, sed ex facultate majori partis amandantis. Sic in apoplexiæ sanguinæ insultu non rarò tanto impetu versus caput defertur sanguis, ut cùm pallet, & friget totum corpus, facies subtumeat, intensè rubeat, oculi extrorsum promineant, caput quasi fasciis arctè constrictum doleat acerrimè, spasmodicæ faciei distorsiones accedant, dein verò apoplexiæ symptomata superveniant.

226. Sanguinem & fluidum nerveum voluntatis jussu in certos determinatè musculos uberius irruere, norunt omnes; ea fluida imaginationis libidinose impulsu in organa aphrodisiaca summâ deferrî violentiâ certum est.

227. Imaginationis pariter vi & energiâ multas inferri mutationes obstinatissimi vix negant Pyrrhonicî, qui ea tantùm admittunt, quæ suis principiis consonare videntur. Sic puella, cujus in brachiis infans phthisicus ino-

E e e 2 pina-

la, dein digito fortiter prematur, vel igne admoto uratur ea ipsa auris, ac deinceps trans pellucidam illam membranam iterum observentur vasa rubra, & ea numerosiora videbuntur.

pinatò obierat, tantum frigus percepit in altero, cui morientis caput incumbebat, brachio, ut linteis calidissimis glaciem, ut aiebat, vix intra tri-duum dissolvere potuerit: Ut enim imaginantis animæ vividis pathematis potest in certa vasa uberius sanguis & fluidum nerveum immitti, ita in aliis casibus potest ab illis revelli, ut voluntas pro lubitu tendit vel laxat artus, ut metus sanguinem fluentem sistit, & ira uberius profundit. Hæc ultima argumenta altioris indaginis sunt, quàm ut satis elucidata, multò minùs demonstrata putemus, atque ut non profùs invalida addidimus. Ex prioribus autem satis comprobatum putamus principium.

228. Auçto sanguinis in determinata vasa impetu, collisionem augeri demonstratum est; auçtâ collisione inflammationis potissima phænomena supervenire pariter certum est; ergo cum de factò augeatur non rarò in certa vasa sanguinis impetus citra præviam obstructionem illorum vasorum, inflammationem seu attritum majorem, sine præviâ vasis obturatione, fieri quandoque consequens est.

229. Si potentia motrix sit intelligens & sanitatis tutrix provida, sedatis brevi pathematis, si nulla sit causa morbifica prævia è vasis eliminanda, ea non debet vires incassum impendere, nec proinde illos furibundos fluidorum impetus diutiùs sustinere, unde nec gravis, nec notabilis exsurget inflammatio; ast si præextiterint causæ materiales morbificæ, motrix potentia eas constanter ex virium suarum parte periculo proportionatâ debet aggredi, unde inflammatorius morbus exsurget: Vide *Dissert. de naturâ redi-vivâ*, versùs finem.

230. In omni morbo inflammatorio supponere sanguinem inspissatum, coagulatum, in ultimis arteriis impactum, quæcumque sit hujus morbi occasio, sive, ut aiunt, causa procatarctica, videtur minùs rationi, quàm systematis decori consentaneum; à frigore suscepto, à fumis acidis mineralibus haustis, inflammationem pulmonum oriri tanquam ab occasionali causâ verisimillimum est, licet non demonstratum; verùm à febrilis materiæ metastasi, à vociferatione immodicâ, à ferventis sanguinis sibi per vasa pulmonaria viam cudentis impetu, ab acibus alkalinis, fermentatis liquoribus inflammationem exortam simili coagulationi deberi, nulla, nisi ex systemate præconcepta, suadet ratio.

231. Variolam, rubeolam, febrem à dentitione oriundam supponere validiores impetus sanguinis ad vasa ulteriùs explicanda, ad cutim dilatandam, ad gingivas lacerandas suadet eventus; laxata cute, dentibus extrusis, & in aliis febribus dilatatis inguinum glandulis, ad incrementum præparato corpore, hos impetus sedari videmus: verùm in his omnibus casibus prævias obstructions supponere, sanguinem scilicet glutinosum, inspissatum, cruditates à primis viis in sanguinem transfusas, & similia, systematum uniformitati potiùs, quàm accuratæ veritati, consulere est. A pure resorpto, arthriticâ materiâ, ichore acri, scorbuticâ muriâ, scabiosis miasmatis, pestilenti vapore, vasa molestari, irritari, lacerari posse facillè crediderim; verùm

rùm & necessariò obstrui, obturari, ut inde febris & phlogosis exoritur, credant Systematici.

232. Quippe cùm vasis quomodocumque molestatis, irritatis, eadem motrix potentia, quæ vires suas intendit ad obstructions referandas, eas pari jure ad corrigendas & eliminandas materias putres, acres, erodentes, quilibet debeat intendere. Levi tabaci in nares immissi stimulo, sternutatio; levi fumo acido in tracheam illapso, tussis, dyspnœa; grano veneni in ventriculum lapsò, vomitus, diarrhœa superveniunt, & ad eliminatorem morbigicæ materiæ continuò vigent pro potentiæ motricis viribus; pulvisculo in oculos illapso fit continua nictatio, lachrymarum uber proventus ad eluendum & educendum pulverem; verùm illi motus excretorii, & expressivi validiores non supponunt semper factam in his organis meatuum obturationem; ita cordis & vasorum contractiones validiores non semper sanguinem obstruentem & spissiore aggreduuntur.

233. In sternutatione aër è pulmonibus emissus majori ratione nares impetit, & majori impetu eas quàm oris cavum everrit; in tussi majori velocitate aër ejicitur è bronchiis, & in dyspnœa frequentius dilatatur ac constringitur, seu pulsât thorax; in vomitu contracto ventriculo quoquoersum æquali vi premunt & premuntur contenta; interea tamen constricto ab eadem potentiâ motrice, à pyloro versùs œsophagum determinatè promoventur, &c. Accersant alii sympathiam, organismum singularem, perinde est, modò simili pacto in organis sanguiferis horum fluidorum raptus majores, horum minores, certos in data vasa impetus fieri concedant.

234. Ex dictis fortè explicatur quare ligato digito, febris & digiti inflammatio superveniant, quare intensitas inflammationis, non obstructionum tantùm intensitati, sed potissimum vigori potentiæ motricis proportionè respondeat, adeoque in subjecto debili, seni, phlegmatico eadem digiti ligatura minus validam producat inflammationem, quàm in adolescente, vegeto, sanguineo, vel bilioso robustissimo. Idem de pleuritide, phrenitide, aliisque dictum esto. Quorsùm in extrema debilitate, & paucis ante mortem horis ac diebus febris cesset, non rarò, ita ut æger adstantibus, teste *Vallesio* sanus, salvusque videatur? Quò pertinet illud *Galenii* effatum: *cùm natura vires suas viribus morbigicæ materiæ inferiores persentit, nunc ne pugnare quidem adversus eam aggreditur.*

235. Quorsùm, spinâ tendinibus infixâ, validæ fiunt hujus tendinis & vicinarum partium distensiones, inflammationes, convulsiones? quem in finem tot conatus?

236. Quare in phlegmone quiescit motus sanguinis, sedatur inflammatio, cùm materies morbigica suppuratione sibi fecit emissarium, & in erysipelate cùm desquamata fuit pars seu cuticula à cute sejuncta, atque acres, pruriginosi ichores emissi? Quare in vulneribus hiantibus & non satis exsuctis, eatenus perseverat febrilis conatus, inflammatio, usquequo sanguis in vasis resectis coagulatus, puris formâ ejectus est, & vascula utriusque labri nimis diffusa in contactum mutuuum per elongationem devenere?

237. Ex dictis colligitur inflammationem oriri posse, sed levem & fugacem, à causis externis, ut ab igne admoto, attritu corporis cum aliis corporibus asperis validissimo, ut vidi in puero, qui funem è campanili præalto pendulum manibus amplexans celerrimè delapsus fuerat; verùm propter enatum stimulum his se internæ causæ comites adjungunt, sicque crescit inflammatio. Idem evenit cum sanguis pathematum impetu in certas partes defertur, fugax enim & non notabilis inde provenit tumor inflammatorius, nisi simul accedat vel stimulus inhærens, vel obex pertinax: adeoque non prorsus immeritò obstructionibus eam tribui, si tribuatur tanquam occasione, non verò tanquam causæ efficienti, nam obstructionis intensitati nequaquam proportione respondet inflammatio; sic in scirrho obstructio intensissima est, & inflammatio nulla; in sphacelo sanguis hæret, ut in cadavere, nec ullus calor, vel dolor exfurgit; iteratis phlebotomiis sanguis in ultimis vasis hærens, tenax, impactus nequaquam educitur, cum resistat ipsis vasorum & sanguinis subsequenter viribus adauctis, interea tamen imminutâ cordis vi & motrice potentiâ, sedatur. Adde quod in ideâ sanguinis hærentis, quiescentis, non continetur idea sanguinis fortius in vasa arietantis, ea fortius diducantis, velocius atterentis & magis agitati; nec quidpiam in mechanicis debet de alio pronunciari nisi quod in ejus ideâ clarâ continetur; sic etiam si dum ventus navem impellit, velorum tensio eo major fit, quò navis velocius movetur, nemo physices principiis vel leviter imbutus motum navis velorum tensioni tanquam causæ efficienti, & proximæ tribuerit, licet occasionalis causæ vices gerat; nec pariter licet occasione aggeris flumen retinentis, & in declivorem moletrinam dirigentis, rotæ hujusce machinæ moveantur ab aquarum irrumentium vi & impetu, nemo nisi in mechanicis ignarus pro moletrinæ motore, seu causâ movente, aggerem habuerit, qui tantùm occasionem aquarum directioni præbet, quæ ab aliis causis, & circumstantiis pendere possit.

238. Sequitur ex dictis, (*Class. II, 149 ad 155*) diversos esse naturæ scopos in augendis cordis viribus & morbis inflammatoriis excitandis, nec semper incusandas esse cum Nuperis vasorum obstructions pro morbifico principio; sapiens *Sydenham* sæpius incusabat sanguinis crasim vitiosam, seu impuritatem tum sanguinis, tum humorum, à quâ corpus humanum expurgare seu depurare natura contendit.

239. » Diversa mala quibus obnoxium est genus humanum, partim ab
 » istis aëris particulis nascuntur, quæ, cum corporis humoribus malè con-
 » venientes in idem se insinuaverint, nudo sanguini permixtæ, corpus
 » omne morbifico affiant contagio; partim à variis fermentationum gene-
 » ribus, vel etiam putrefactionibus humorum, qui in corpore ultra justum
 » tempus ideo sunt commorati, quia scilicet iisdem digerendis primùm,
 » dein excernendis, vel ob nimiam eorumdem molem, vel qualitatem in-
 » congruam, suppar idem non fuit. Hisce rerum circumstantiis ita intimè
 » essentix humanæ intertextis, complicatisque, ut nemo quisquam se ab aliis
 » in solidum queat liberare, natura de ejusmodi methodo, ac symptomatum

concatenatione sibi prospexit, quibus materiam peccantem, atque alienam, quæ totius fabricæ compagem aliter solveret, è suis finibus posset excludere. “ *Sydenham pag. 19, 20.*

240. „ Acutorum alii à secretâ atque inexplicabili aëris alteratione hominum corpora inficientis, gignuntur, neque à peculiari sanguinis & humorum crassi omnino dependent, nisi quatenus occulta aëris influentia dictis corporibus eandem imprefferit. Hi durante arcanâ illâ aëris constitutione, nec ultra, pergunt laceffere, neque alio tempore invadunt. *Epidemici hi dicti sunt.* “

241. „ Acutorum alii ab hac vel illâ particulari corporum particularium anomalâ oriuntur, qui cùm à causâ magis generali non producantur, ideò nequæ plures simul corripiunt; hi insuper acuti quibuslibet annis, & quolibet anni tempore indifferenter invadunt; hos ego acutos *intercurrentes*, five *sporadicos* appello. “ *Sydenham cap. 1 pag. 21.*

242. Utut autem ab *Hippocrate* ad nos usque non defuerint periti Medici, qui *Ballonii*, *Sydenhami*, *Ramazzeni*, &c, instar, constitutiones epidemicas observationibus neotericis illustrare sategerint, fatendum est eos nequicquam profecisse in determinandis miasmatis, quæ his respondentes morbos excitaverunt, & ferè pro certo habeo cum ipso *Sydenhamo*, eorum morborum partem quam minimam à manifestis aëris qualitatibus, ut humiditate, siccitate, frigiditate, caliditate, gravitate, levitate, &c, pendere.

243. Nec à posteriori quid certè deducere possumus circa hanc materiam peccantem, ex mutationibus excrementitiorum humorum, qui critico molimine, aut artis operâ, foras è corpore demùm eliminantur, formâ puris, squamæ, ichoris, bilis, urinæ, fecis, diversimodè mutatorum, ita ut in his communem ignorantiam profiteri sapientius sit, quàm hypothesi determinatâ adhærere, ut illis quæ vel plethoram, vel saburram, vel spissum, vel acre constanter incusant.

244. In his angustiis minùs infida ad cognoscendam indolem principii morbifici est attenda symptomatum coexistentium & successivorum consideratio, & speciei cujusque morbi historica cognitio: ex his etenim attentè pensatis non rarò quinam sint tum felices, tum funesti modi, quibus terminandus est morbus, præ sagimus, quâ cognitione in curando ipso nihil est utilius.

245. Præconcepta videtur opinio multorum Neotericorum morbos inflammatorios omnes pendere ab infarctu ultimorum vasorum partis ob materiam crassam, imperviam, illis impactam, quâ fit juxta leges hydraulicas, ut ipsi putant, ut sanguis posticè accedens congeratur, vasa sanguifera obstructa, & vicinâ lymphatica distendat, & non auctâ vi cordis intumorem rubrum renitentem, dolorificum elevet; ea verò theoria legibus hydrodynamicæ contradicit, ut & experientiæ: leges hydrodynamicæ docent quòd obturatis antriæ emissariis velocitas emboli imminuatur in ratione angustię emissariorum, ut obstructâ vasorum ultimorum dimidiâ parte,

te, pressio lateralis à sanguine subsequente vasis obstructis inducta sit vix octingentesima parte major pressione consuetà, adeoque longè minor quàm quæ ad vasa dolorificè distendenda requiritur.

246. Experimenta verò in animalibus vivis instituta docent arterias tum majores, ut carotidem, tum minores, ut intercostalem per diem integrum filo vinctam omnino in cane vivente, minimè intumuisse; ligatis omnino in cane ambabus carotidibus animal ad quintum diem vixit, eoque tunc interfecto invenimus carotides filo omnino vinctas, & impervias, nec ulatenus tumidas. Vidi sæpius in ranæ mesenterio, ac penè obstructà arterià, globulos sanguinis versus cor pacatè retrocedere filo continuo, & sine tumore vasis obstructi alteram viam legere.

247. Necessum itaque est ad inducendum tumorem phlegmonodeum, ut auctis & repetitis ictibus cruor in vascula diducenda propellatur à retro, dum anticè ipsi resistitur, sive ab impacto viscido obstructe, sive à constrictione spastica membranæ partem, aut glandulam, aut viscus ambientis, eo fine ut materies peregrina ibi hærens calore & pulsu digeratur, liquescat, resolvatur, aut quovis modo mutetur.

248. Materies verò impacta est, vel idiopathica, vel metastatica; si sit idiopathica, ea est ibi genita, aut ibi vim irritantem acquisivit morà suà; sic lapillus vasis uriniferis impactus, sic glomer vermium in intestino hærens excitat molestiam, ratione cujus canalis ambiens utrinque constringitur, & arctè noxium corpus amplectitur, erroneo sæpe conamine, quia natura omne noxium, tanquam calore & pressione resolvable foret, sic in vasis constringit, conerit, quod non rarò, dum illud resolvable est, feliciter succedit, aut suppuratione foras amandatur, si irresolvable fuerit.

249. Metastatica est congestio, si per viam circulationis, aut secretionis ex massâ sanguineâ generaliter infectâ, aut ex parte singulari materies morbifica advehatur in colatorium, vel errore loci in viscus, aut partem externam imperviam, ibique foveatur, constringatur, majorique sanguinis accedentis nisu impellatur in finem felicitis resolutionis, vel diræ, aut tunc necessariæ, suppurationis; sic pluries videmus ossium frustra separata, peregrina corpora in vulnere relicta, mediante abscessu foras feliciter amandari; sic videmus in peste materiem morbificam in glandulas inguinales, vel axillares deduci, & per suppurationem ægrum ab inevitabilis aliàs mortis periculo vindicari.

Therapeia.

250. In morbis inflammatoriis puris, quos pulsus fortis, tensus, frequens, calor, dolor, rubor intensi comitantur, quique ut plurimum adultos, biliosos, sanguineos, robustos, exercitatos, plethoricos adoriuntur, summum auxilium est repetita phlebotomia, & diætâ liquida, diluens & refrigerans, ita ut æger à jusculis carniùm, saltem primis diebus, abstineat, dilutissimo cremore hordei victitans, & potu aqueo emollienti, copioso, tepi-

tepidò; pars inflammata simul, quantum fieri potest, fovenda halitu, fomento, cataplasmate laxante, emolliente; febris intra debitos limites coerenda, ne plus æquo ferociat, & phlebotomia eò usque iteranda, donec symptomata ad resolutionem materiæ morbificæ inutilia compescantur, non tamen eò usque repetenda est phlebotomia, ut vires vitales huic resolutioni profuturæ infringantur.

251. Initio quidem tantus est quandoque infarctus, tantaque plethora, ut vires vitales suffocentur, pulsusque obscurus sit: in hoc verò casu à primâ aut alterâ phlebotomiâ pulsus refurgit, fortior evadit, & febris evolvitur, quâ suppressâ ægro pereundum foret.

252. Cùm ægritudo crescere desierit, seu ad statum pervenerit, tunc attentè observanda sunt naturæ conamina, & quò vergant est observandum; felix æger, si antea sufficientes phlebotomias passus sit, si lenibus cathartidis laxantibus primæ viæ expurgatæ sint; tunc enim cunctandum ne naturæ conatus interturbemus, & non nisi urgentibus symptomatis occurrendum est; interea resolutio omni ope tentanda, & si quæ sit via materiæ morbificæ, cujus coctioni natura insistit, præparanda ea est ad ejus excretionem; quænam verò via sit, hoc vel fida morbi cogniti docet historia, vel attenta prævidet Medici observatoris sagacitas; in quibusdam morbis narium hæmorrhagia, in aliis parotis, in istis anacatharsis, in multis sudor, in quibusdam diarrhœa, in non paucis urinæ proventus, materiæ morbificæ exitum præbet.

253. Ergo Medicus eventum ignorans sedulo investiget naturæ conatus & tendentias, illicque opituletur; aut potius negotiosus spectator sit, quàm inopportunos perturbator.

254. Longè diversa est therapèia, si impura febris inflammationem comitetur, quod docet pulsus rarò fortis & vehemens, sed sæpe mollis, obscurus, inæqualis; inconstantia & in puris non obvia symptomata, narium stillæ, ephidroses, cardialgiæ, nausæ, vertigines, anxietates, sanguis in patella extractus, corio albo destitutus, sero flavo viridescenti dilutus, foetor corporis, excretionum, color pallidus faciei, spurcities linguæ, &c.

255. In his siquidem circumstantiis languor & inconstantia conatuum naturæ non solum magnum esse malum, & periculum indicant; verùm & multo minùs à naturâ esse expectandum, quàm in aliis morbis, ita ut, nedum phlebotomiâ & laxantibus ejus conatus infringamus, sæpe necessum sit eam ad vomitionem, alvi fluxum, sudorem, diuresim stimulare, necnon languentem per vesicatoria excitare; cùm expurgatæ sunt primæ viæ, per cardiaca, sudorifica refocillare; quæ therapèia à priore longè diversa est; interea tamen sunt casus in quibus phlebotomia una aut altera initio celebranda est, ut emetica & cathartica tutò possint deinde præscribi, quæ in speciali therapèia debent enarrari.

CLASSIS TERTIA.
PHLEGMASIÆ,

S E U

MORBI INFLAMMATORII.

INFLAMMATIONES *Ludwigii*; *Phlegmonæ internæ* P. Alpini, *Medic. Method. lib. 7.* cognoscuntur ex pyrexiâ seu ægritudine acutâ febrili universali; cum signis inflammationis. Sunt vel *internæ*, quæ ex ardore, dolore, tensione, pulsatione, tumore partis designantur; vel *externæ*, quæ ex maculis, exanthematis, phlegmone vel erysipelate conspicuis, dignoscuntur.

Dividitur hæc classis trifariam. 1° In *phlegmasias exanthematicas*, quæ maculis, papulis, pustulis cutaneis, aut tumoribus externis, phlegmonodeis, erysipelatosi cum pyrexiâ insigniuntur.

2° In *phlegmasias membranaceas*, quæ pyrexiâ acutâ cum visceris cujusdam dolore, calore, tensione, tumore denotantur.

3° In *phlegmasias parenchymatosas*, quæ pyrexiâ acutâ, cum partis internæ calore, dolore, fiti, virium prostratione, aliisque signis cuique generi propriis determinantur.

Cum phlegmasiæ exanthematicæ maximè affines sint febribus, potissimum remittentibus, ordo exigit ut proximè juxta febres collocentur, unde eas inter febres malignas plurimi Auctores reposuere.

Pyrexia est pulsûs frequentia, velocitasque cum calore in morbis, quorum præcipuum symptoma aliunde quam à febre desumitur. Sic in pleuritide, phrenitide, febris non est symptoma præcipuum, à quo morbus denominatur, licet essentialis sit; adeoque ut distinguatur à morbis primæ classis, *Pyrexia* vocanda est; sic in dysenteriâ, arthritide non rarò adest frequentia pulsûs cum virium prostratione, sed ille status rectius *pyrexia* quàm febris dicitur, cum præcipuum morbi symptoma febris non sit. *Pyrexia* itaque est frequentia pulsûs cum asthenia seu lassitudine & debilitate, quæ cum morbis aliis quàm febribus complicatur. Diversi sunt pyrexiæ gradus, qui æstimantur ex velocitate, plenitudine & tensione pulsûs, necnon caloris intensitate: unde dicitur pyrexia magna, ut in pleuritide, phrenitide veris; & parva, ut in rubeolâ, variolâ benignis. *Phleg-*

Phlegmasia, definiens *Castello in Lexico Medico*, est inflammatio seu febris inflammationi alicui conjuncta: *Galen. comm. in aphor. 7. l. 1*: dicta est à *phlego*, *uro*, *inflammo*.

Nomen pyrexiae vel pyrexia opponitur apyrexiae, & latinè dicitur *febri-citatio*; & ut in decursu quartanæ, tertianæ, datur per intervalla apyrexia, & pyrexia, evidens est integrum morbum ex his duobus temporibus constare, seu ex pyrexia, & ex apyrexia, adeoque febrem pro morbo sumptam non involvere assiduam pyrexiam, seu à pyrexia distingui posse.

In phlegmasiis omnis pyrexia est vel continua, vel remittens; nulla verò intermittens.

Morbi omnes hujus classis breves sunt, & ut plurimum periculosi, adeoque acuti, exceptis tamen speciebus benignis, necnon ultimis exanthematicis, ut esserâ, scarlatinâ, &c, quæ periculo carent.

O R D O P R I M U S.

P H L E G M A S I Æ E X A N T H E M A T I C Æ,

Fièvres Eruptives.

SUNT illæ quæ cutem eruptionibus inficiunt.

Eruptiones verò sunt vel phymata phlegmonodea, vel erysipelatosa, vel phlyctænodea, aut maculæ purpureæ, lividæ.

Plurimæ inter morbos malignos & pestilenciales accensentur, ex his tamen qualitatibus genera morborum minimè determinari debent, ut visum erat *Riverio*, *Huchero*, aliisque Galenicis; inde enim sequeretur variolam benignam alteri generi adscribendam esse quàm malignam; dysenteriam, pleuritidem, centenosque alios morbos ratione benignitatis aut malignitatis in diversa genera esse revocandos, quod nullus Pathologus Logicæ gnarus admiserit.

Malignas vocamus phlegmasias eas quæ sub exiguis pulsûs, caloribus, urinæ mutationibus statim latentes, ex improvîso dein symptomata multò graviora exerunt, quàm quæ ex pulsûs vi & impetu possent expectari, proindeque clam ægro insidiatæ videntur.

Typhodes propriè sunt illæ in quibus pulsus, urina & color consuetus & sanis sunt similes, ita ut imperitis ægri vix febrile videantur, interea dum vires sunt maximè prostratæ. Vide *genus typhi, class. II.*

Pestilenciales vocantur illæ quæ malignæ vel typhodes, simulque epidemicè grassantes plures è medio tollunt, quàm convalescentes relinquunt; illæ verò diversæ qualitates pendent non rarò à vitiosâ medendi methodo; sic syphilis, antequam cognita foret ejus antidotus, pestilencialis erat, quæ hodie vix malignus morbus est.

Malignus morbus differt à gravi, quòd gravis symptomata ex vehementià pulsûs, & anatomix, psychologiæ, ac mechanicæ principiis intelligi possunt, ut pleuritis pura, phrenitis, &c; maligni verò symptomata ex qualitatibus occultis, ut vi deleteriâ, dissolutione putredinosâ, fermento, veneno, gangrænôsâ corruptione, verbo ex principiis physicis, minimè verò ex mechanicis ac psychologicis, intelliguntur in præsentī saltem Medicinæ statu.

Phlegmasiæ quarum theoria mechanica & psychologica datur, *pura*, aut meræ inflammatoriæ dicuntur, ut pleuritis *pura* cum sanguine benè constituto, & sine apparatu putredinis in primis viis: quæ verò à corruptelâ humorum pravâ & abditâ ut plurimum crasi, vi, ut aiunt, venenatâ, miasmatis, contagio, occultis demùm aëris, aut humorum qualitatibus pendent, *impura*, & pro diverso gradu periculi, *malignæ*, *pestilentialisve* vocantur.

In phlegmasiis puris ex pulsûs plenitudine, frequentiâ, tensione, *magnitudo* pyrexix æstimatur; & ex numero, ac intensitate symptomatum morbi *gravitas* judicatur; in illis autem quò major est pyrexia, eò sunt graviora symptomata, ut ardor, fitis, prostratio virium, artuum, pervigilium, anorexia: quò major est pyrexia, eò affrictus vasorum à sanguine major; hinc ignearum molecularum extricatio, unde calor; inde salivæ siccitas, acritudo, avolantibus partibus aqueis; inde fitis; major impensa fluidi nervei in organis vitalibus movendis, unde parcior pro liberis motibus, inde asthenia: natura verò, sanitatis & vitæ custos, non potest in tanto periculo quiescere & somno indulgere, quandiu hunc statum, nervorum & cerebri interventu, percipit, unde vigilia, metus, fastidium ciborum, quod in gravibus negotiis & periculis moralibus etiam accidit: si cortex cerebri sanguine infarciatur, adeoque anima statum sui corporis non possit percipere, ut pote à vitio cerebri delusa aut oppressa, inde fiet delirium, vel sopor, in quibus natura negotiis vitalibus incumbet nobis insciis, ut in somno & insomnio consuevit, dum viget sanitas.

Hactenus ex physiologiæ mechanico-psychologiæ principiis hæc phænomena deducuntur; verùm quæ in malignis phlegmasiis accidunt, quatenus malignis, phænomena aliis principiis debentur, ut bili acri, materiei verminosæ, acidæ, vel putridæ, quæ primas vias vellicat, molestat, unde nausea, cardialgiæ, anxietates, vomitiones, diarrhœæ, spasmodicæ contractiones: in vasis verò stases, corruptelæ, gangrænæ, vibices, anthraces, petechiæ; & licet materiam morbificam eliminandi necessitas urgere videatur, interea natura velut oppressa ne pugnare quidem aggreditur, ut ait *Galenus*, hinc pulsus vel sano similis, vel etiam debilior, inæqualis, intermittens, respiratio similis, singultus, syncope, &c: in malignis itaque & pestilentialibus morbis materies morbifica, ita noxia est, ita viribus naturæ suffocandis apta, ut symptomata multò plura hujus quàm naturæ energiæ tribuenda sint; in benignis verò morbis minus materiæ morbificæ quàm naturæ viribus respondent symptomata.

Ex his verò prognosis eruitur facilè; cum enim tantò minus fit periculum,

quò

quò naturæ conatus liberiores, vegetiores, minus à materiâ morbificâ sunt impediti, evidens est exitum morbi benigni felicem fore, maligni verò infelicem, & tantò majus in isto periculum imminere, quò naturæ conatus magis turbati, impediti, anomali, dum vires materiæ morbificæ sunt intensiores, qualitas acrior & magis deleteria.

Indicationes verò generales sunt in morbis benignis tollere obstacula quæ impediunt quominus natura materiæ morbificæ coctionem, ejusque in phlegmatis internis resolutionem ac criticam evacuationem molliatur: in cutaneis verò, pustularum, bubonum maturationi, papularum miliarium, morbillorum exsiccationi, cutis desquamationi incumbat; illæ etenim sunt viæ per quas materies morbifica cocta evacuanda est.

Verùm in malignis hi fines solis naturæ viribus attingi non possunt, & requiritur ulterius ut à sarcinâ humorum nimia liberetur natura, ope phlebotomiæ maturè sed parcâ manu institutæ, deinde verò ope emetici, quod primas vias à fomite putri liberet, necnon per repetitas catharses colatorium intestinale detergendo, ut excretio bilis, succorum intestinalium & residuæ cacochyliæ succedat, dum materies morbifica sanguini commixta per medicamina diluentia, veneno dato opposita, corrigitur, & per sudorifica ad cutem amandatur, simulque ope cardiacorum, cephalicorum, vires vitales sustinentur, aut ad strenuè agendum sollicitantur.

Quoniam in quamplurimis exanthematicis humores ad putredinem vergunt, ut patet ex fœtore oris, excrementorum & citâ cadaverum gangrænâ, septica tum medicamina tum alimenta fugienda sunt, & antiseptica anteponenda; notum autem est vegetabilia alimenta, exceptis acribus, esse minus putredinosa, quàm carnes animalium, adeoque ægros cremoribus avenæ, oryzæ, decocto albo Sydenhami esse nutriendos; nisi tamen à jusculis expectetur major corroboratio, ut cum pulsus languidus est; in quo etiam casu ptisana de cornu cervi cum radicis aromaticæ, ut angelicæ frustulo, imò vinum aquatum requiritur; antiseptics accensentur chamæmelum, radix contrayervæ, kînkina, camphora, quorum proinde usus in exanthematicis frequens est.

Quoniam verò maxima pars exanthematicorum pendet ab effluviis putridis quæ in castris, nosocomiis, urbibus obsessis, locis paludosis, tempestate fervidâ, & humidâ abundant, summi momenti est ad prophylaxim & ad therapeiam, ut aër purus sit, aurâ liberiore renovatus, vel accensis aromaticis, pyrio pulvere correctus, vel ventilatore exagitatus; ut cibi ex carnis animalium morbidorum, anthrace peremptorum, fugiantur; ut aquæ cœnosæ vitentur; ut acidis, limonum succo, aceto condiantur alimenta ad arcendam putredinem; ut perspiratio libera fervetur, indusiis puris, siccis, & aëre minimè humido; perspiratio etenim retenta est veluti fermentum putredinosum, quod materiæ morbificæ vim exacuit.

I. PESTIS; *Febris pestilens* Fr. Hoffmanni cap. 12; *Pestilentia* Schreiberi; *Græcis Loimos; la Peste.*

Est phlegmasia exanthematica, sæpius epidemica maligna, cujus eruptio est bubo, parotis, vel anthrax, nec non pustulæ parvæ albæ, lividæ, nigræ, carbunculosæ, per habitum corporis dispersæ.

Nomen Pestis, si usum tantum spectemus, terrorem secum involvit & morbum quemvis epidemicum lethiferum significat, ita ut dysenteriæ, variolæ, amphimerinæ, purpuræ, malignis epidemicis conveniat; verum genus morbi ex ejus benignitate, aut malignitate minimè deducendum est, ut vidimus; & ut character variolæ ex pustulis, ita Pestis character juxta omnes ferè Neotericos ex bubonibus deducendus est, nec repugnat dari Pestem sporadicam, & benignam, ut similis datur variola, & ut confirmant observata Medicorum Monspeliensium, Massiliæ & Alesinæ pestiferos curantium.

Differt Pestis à pestilentialibus morbis, quòd Pestis est genus morbi unicum jam definitum; pestilentiales verò tot sint morbi, quot sunt maligni & epidemici, qui plures è medio tollunt quàm sanos dimittunt.

Peste affecti vocantur *pestiferi*, Gallicè *pestiferés*. Bubones sunt glandulæ duræ, tumidæ, dolentes, ad suppurationem tardè vergentes, sæpius in inguinibus, quandoque in cruris angulo, in axillâ, maxillâ, jugulo, pone aurem enati, unde evidens est parotidem à bubone non nisi situ discrepare.

Anthrax malignus epidemicus cum febre malignâ vel pestilentiali erumpens speciem pestis etiam constituit, & hic morbus ad aliud genus vix amandari potest, maximè cum in eadem epidemiâ, quæ bubones profert, anthraces quandoque erumpant; si quis verò genus distinctum constituere velit, non repugnabo.

1. *Pestis vulgaris, Pestis Londinensis* Sydenhami anno 1665. *Pestis Massiliensis* classis 2^æ, 3^æ, & 4^æ, D. D. Chicoyneau, Deidier & Verny, ann. 1720. *Pestis Alesiensis* D. Couzier. &c. Chirac des fièvres Ch. 7.

Ea est species in cujus tum initio tum decursu bubones sæpiùs inguinales erumpunt, quæque epidemica & perniciofa est.

Incipit à frigore, capitis stupore & gravitate, quasi ebrietate, pulsu frequenti, tenso, calore interno deurente, externo mediocri, siti inextinguibili; lingua alba est, vel obscurè purpurea: loquela est præceps, balbutiens; oculi rubri, errantes, scintillantes; faciei color vividus, in aliis lividus; cardialgiæ frequentes; respiratio frequens, laboriosa, quandoque magna, rara, sine tussi, & dolore; accedunt nausæ, vomitiones biliosæ, virides, nigræ, cruentæ, dejectiones alvi similes, sine dolore, ac tensione abdominis; deliria vel lenia, vel phrenitica; urinæ quandoque sanis similes, sæpiùs turbidæ, albæ, nigræ, cruentæ; sudores rarò foetidi, noxii; quandoque hæmorrhagiæ, quæ insalubres; virium omnimoda prostratio, animi præsertim dejectio, & metus mortis continuus; demum ipso morbi initio vel in decursu apparent bubo-
nes

nes inguinales, vel cruales, vel maxillares, vel axillares, aliis parotides quandoque seorsim, vel simul anthraces in artubus, nec non pustulæ exiguæ albæ, lividæ, nigrae, vel maculæ purpureæ hac vel illac dispersæ.

Duratio morbi, nisi mors præcesserit, extenditur ad decimum quartum diem circiter; tunc cessat febris, & bubo, resolutione rarissimè, sæpius suppuratione, quandoque induratione terminatur.

Epidemia apud nos (*a*) vix quovis sæculo recurrit, apud Anglos quovis quadragesimo anno, apud Constantinopolitanos multo frequentius.

Epidemia apud Alesiensis, Aquisextiensis &c. visa est ter vel quater in anno intermittere, ita ut dein post duos quadragesimales secessus, cum omnino nullus superesset æger ab uno alterove mense, subito, eademque ferè die tum Alesia, tum Aquis Sextiis & Mariojoli plures Peste corripentur, rursus post paucos menses utrobique Pests evanesceret; ex quâ pluries repetitâ Alesensium Medicorum observatione inferendum videtur principium Pests in aëris singulari constitutione, non minus quàm ejusdem regionis hominum dispositione, inquirendum esse. Alesia certè è trecentis pestiferis vix unus aut alter fuit supra Plebeiorum ordinem elatus, unde pravam victus rationem ad Pestem disposuisse verosimile est. Cum in intermissione Pests *Illustr. Doctor Gibert* præscripsisset, ad avertendum Pests recursum, ut omnes pestiferorum tum convictores, tum in eadem domo degentes, emetico purgarentur, observatum est omnes convictores vermiculorum alborum grano hordei similia immensam copiam evomuisse, nullam verò aut rarissimè cohabitatores. *D. Privat* Doctor Medicus eximius cum antea ab urbe abesset, Alesiam adiit ineunte Peste, atque urbem ingressus dolorem in glandulâ inguinali persentire cœpit, qui dolor per singulas epidemiæ exacerbationes perseveravit, in intermissionibus verò cessavit, ita ut reditus accessuum ex dolore inguinis, Pests prodromo, non semel prædixerit: Ille verò meritò ridebat plebem & Magistratus, qui, quoties Pests redibat, toties communicationem quandam illicitam, aut mercium infectarum exportationem, tum Alesia, tum aliis in urbibus incusabant, atque ex hoc præjudicio non pauci qui legem sancitam violaverant morte plectebantur, quasi novæ Pests exacerbationis rei.

Profruit Alesia pestiferos in prædia puro & frigidulo aëre gaudentia prius purgatos dimittere, nec non omnes convictores emetico in prophylaxim expurgare. Plurimi Peste correpti & in suburbium seu lazaretum delati periere ob formidinem mortis quam in hoc nosocomio inevitabilem putabant; metus enim & desperatio sunt funestissimum hujus morbi symptoma; de cætero intra annum quo Pests Alesia inhæsit, non plures obiire Peste, quàm cæteris annis morbis sporadicis seu diversi generis abripi consueverant, circiter trecenti, & quam intra annum nati sunt: sed hoc observatu dignum fuit omnes

(*a*) Pestem in Occitania vidit *Valleriola* anno 1533: *Ranchinus* anno 1630: nos anno 1720 eam observavimus; alias recenset *Mezeray* annis 1348, 1362, & 1580.

omnes alios morbos acutos durante Peste filuisse; & omnes morbos acutos è Pests genere fuisse.

2. *Pestis benigna* 5^a *Classis* D. Chicoyneau & Verny.

Ea Pests species vel varietas Maffiliæ & in aliis Urbibus eodem tempore observata est, quo prima species; in illâ nulla erat sensibilis ægritudo, nulla virium prostratio, pulsûs tantum adest frequentia eaque minima, cum eruptione bubonis vel anthracis: cura verò exigit, ut bubo cataplasmatibus suppurantibus maturetur. Ea species videtur affinis variolæ benignæ quam plures pueruli invicem colludentes, & per vicos ambulantes sine ullâ cautelâ, sine speciali regimine & cum felici successu patiuntur.

3. *Pestis interna ex 1ª classe* D. Chicoyneau & Verny; vel *Retrocedens* D. Gibert.

Ea est varietas Pests primæ, seu vulgaris, in quâ nulli bubones aut anthraces erumpunt, licet conatus naturæ eò vergere videantur, quod ex cadaverum extispicio apparet, cum in partibus internis harumce eruptionum manifesta appareant indicia, & externarum loco vibices, petechiæ, aliæque imperfectæ eruptiones adsint.

Signa hujus sunt frigus universum, rigores anomali, pulsus exilis, mollis; frequens, inæqualis, depressus, à pressione digiti evanescens; capitis gravitas cum stupore, vertigine, titubatione, obtutu fixo, debili, facie desperationem exprimente, voce tardâ, querulâ, linguâ albâ, in fine ficcâ, nigrâ, scabrâ, vultu pallido, cadaveroso; aderant syncopes frequentes, anxietates horrendæ, prostratio animi & corporis, vomitus, nausæ, deliria, sopores, tremores, & primâ, secundâ, vel tertiâ horâ mors.

Differt ab aliis asphyxiis seu mortibus subitaneis, ex eo quòd mixta sit cum aliis Pests speciebus, & per phlegmones, anthraces, gangrænas, quibus interiora cadaverum scatent. Hæc species initio epidemiæ sævit, nec ullus à peste convalescit nisi bubo vel anthrax eruperit, ut nullus à variolâ internâ vel abortivâ convalescit.

Observata in Peste Alestensi ab Illustriff. D. Gibert D. M. Monsp.

Pests initium ab ebrietate distinguere difficile est. Primâ die adest virium prostratio, calor, sitis molesta, pulsus frequens, oculi scintillant, errant, facies rubet, lingua spumosa & coccinea; adsunt dolor capitis, inguinum, axillarum, faucium; pone aures, nec non cardialgiæ, nausæ. Secundâ die accedunt vomitus biliosi, virides, quibus rejiciuntur vermes ascaridibus similes, dejectiones ejusdem modi, quibus succedit eruptio bubonis, parotidis vel anthracis, eò majorum quo major præcessit evacuatio.

Factâ eruptione ægri surgunt, incedunt, morbum contemnunt, diætam respuunt, calor & sitis sedantur, pulsus tamen adhuc frequens & durus, lingua balbutiens, oculi & facies pallent, fames verò notabilis est. Sextâ, septimâ, vel octavâ die tumores evanescunt, vel retrocedunt, suppuratio sistitur, pulsus retardatur, evanescit, mors adest, vel quod frequentius, accedunt orthopnoea, carus, phrenitis, & præmissis convulsionibus, mors.

Vomitibus quicumque ac diarrhœa initio salutaris. Qui parùm vomere vel
deje-

dejecere, illi cum viribus prostratis, facie cadaverosâ, quasi temulenti, ante quartam diem fato cedebant, exanthematis vel paulo ante vel post mortem defœdati; alii verò sub minore morbi vehementiâ, aut præ constitutione debiliori ad vigesimum diem vitam protrahabant, maximè qui suum morbum tardiùs denunciaverant. Alesæ vomitus quicumque initio salutaris, in decursu morbi lethalis, diarrhœa initio & in decursu salutaris; Massiliæ non item.

Pestem dari sporadicam observarunt Medici Monspelienfes; quo etenim anno Pestis epidemicè grassabatur Alesæ, tres quatuorve Monspeli observati sunt ægri peste buboniferâ laborantes, atque non video cur ad hoc genus non referendi sint illi morbi quotannis ubique observandi, sed sporadici, qui eruptione parotidis criticâ vel symptomaticâ stipantur; certè si quid obstat, est terror, quem non rarò Pestis plebi incutere consuevit, simile enim præjudicium efficit ut vinum emeticum aquæ benedictæ nomine præscribamus, & ut plebs anthracem & cancrum propriis nominibus non indigitet.

Non pauci fuere Massiliæ quos subitanea mors abstulit, sine aliis symptomatibus quàm lassitudo, virium prostratio, quique interrogati benè se habere dicebant.

4. *Pestis sporadica* Sydenham. pag. 64. aliis *febris maligna* vel *pestilens*, *parotidis pestilens*.

Est ea species Pestis quæ non epidemicè grassatur, nec proinde tantas strages edit ac vulgaris, sed quæ sæpius parotidem, rariùs bubonem aliarum partium infert. Ea certè contagiosa vulgò non creditur, nisi à plebe, & ab amphimerinis, tritæophyis & typhis non discrepat, nisi per eruptionem parotidis.

5. *Pestis carbunculosa*; *Anthrax pestilens* Auctorum, Forest. L. VI. Obs. 21. *Pestis Indica*, Carazzo Gemelli Carreri: *Charbon pestilentiel*.

Ut bubo sine satellitio morbi maligni pestem non constituit, cum in syphilide etiam detur, & Pestis benigna sit epidemica, atque eodem quo Pestis vulgaris tempore vigeat, ita anthrax benignus Pesti non annumerandus est, sed malignus huic accensendus: non quidem diversa Pestis species est à vulgaris, quando erumpunt simul cum bubonibus anthraces, sed quandoque tantummodo anthrax erumpit pestilens, ægrum intra breve tempus è medio tollens cum pulsu parvo, debili, intermittenti, facie tetra, summâ virium prostratione; quales anthraces maximè collum, auris vel maxillæ viciniam occupant, & ille morbus meritò in Pestis genere reponendus est, sive sit sporadicus, ut in Galliâ Narbonensi, notante *Plinio*, familiare est, sive pandemicus, ut de Indiis refert *Gemelli Carreri*.

Hic morbus aggreditur rusticos qui carnes vervecum anthrace peremptorum in cibum adhibent, pastores, laniones, lotrices, qui eorum cadavera, lanam tractant. Viget circa Perpinianum opinio ex perdicibus primitus in pecora propagari virus carbunculosum, & quotquot verveces biberint in rupium foveolis aquam priùs à perdice degustatam, tot anthrace deinceps affici; experimenta à *Doctore Campagne Med. Monspel.* à Sigean instituta, &

Societati Regiæ Scientiarum relata, hanc opinionem paradoxam confirmate videntur: ratio verò nulla suppetit.

An morbus ardentium, *mal des ardens*, qui olim in Galliâ, Pestis instar, stragès horrendas edidit, fuerit Pestis carbunculosa?

Vidi aliquoties anthraces duplicis speciei, malignos scilicet, qui cum pulsu exili, facie pallidâ, frigore extremorum, cardialgiâ, virium subitanâ prostratione, intra paucas horas aut diem ægrum de medio tollebant; in collo verò nullus exterius tumor, sed tantùm sub cute distinguebatur glandula tumida vix dolens, cujus apicem tegebat macula livescens, cuticula non adhærens, quâ resectâ, interius macula nigricans, sensus expers, sphacelosa, latebat: aliàs vidi anthraces minus malignos cum febriculâ partem faciei, ut palpebram, afficientes, qui plures dies perseverabant, exulcerabantur cum tumore inæquali, atro-rubro, labiis inversis, fungoso, vel excrescente, fisco, minimè purulento, cancri exulcerati instar horrendo, & sese in viciniam diffundente, quæ altera species à morbo ardentium minus abludit, cujus descriptionem videsis apud *Mezeray Histoire de France ann. 996*: nec non *ignis sacri* vel *ignis Sancti Antonii* nomine anno 1090 regnante Philippo I.

6. *Pestis Glossanthrax* Ligeri de morbis jumentorum, Maison rustique.

Boves, equos, mulos per Galliam, nec non homines plures Nemausi anno 1732 infecit & jugulavit hæc Pestis, quæ ad linguæ radicem anthracem proferebat, quo tota sensim lingua intra paucos dies exedebatur, hæc verò erosâ penitùs, jumentum, quod huc usque præter febrem & virium aliqualem prostrationem functiones suas aliquatenus obibat, illicò moriebatur.

Pro-curâ radebatur anthrax ad sanguinis effusionem interventu nummi argentei, vel similis instrumenti, & vulnere applicabatur decoctum ex allio, sale, pipere, & assa foetidâ in aceto; similisque methodus tum hominibus tum jumentis profuit.

7. *Pestis anticardia* Liger Maison rustique; Hippiastris *Ancœur* vel *Avant-cœur*.

Pestis hæc bobus & equis est familiaris, sed sporadica; pili in dorso horrent, febris adest acuta, inflammatoria, cordis palpitatio, mœror, anxietas, capitis inclinatio, & non rarò syncope; in anticâ verò pectoris parte excrescit tumor phlegmonodeus pugni magnitudine qui *anticardia* dicitur. Morbus hic periculi plenus est; si tumor anticardia evanescat vel retrocedat, mors est in procinctu.

Cura anticardiæ exigit phlebotomiam è collo ad libram unam vel unam & semissem, clysmata bis in die injiciantur, nudetur pilis tumor & ad maturitatem deducatur; dentur interea potus cardiaci & sudorifici ex theriacâ, antimonio, aliisque.

8. *Pestis Siamæ*; *le Siam*, *mal de Siam*.

Ille morbus allatus fuit ex Siamo Martinicam anno 1686 cum nave *l'Oriflame*; in diversis epidemiæ stadiis diversa erat ejus facies, nunc *synocha Siamæ* erat, nunc *stomacace Siamæ*, nunc *pestis Siamæ*, bubonibus scilicet inguinum, vel axillarum erumpentibus cum pandemiâ; morbus initium ducit

ducit vulgò à gravi *cephalalgia* & *lumbagine*; sequebatur febris interna, id est, typhodes, quæ nulla sui in pulsu & calore signa præbebat; sæpè superveniebat stomacace universalis seu fluxus sanguinis ex naribus, ore, poris cutis, urethrâ, alvo, &c: interdùm vermes diversi coloris, diversæque magnitudinis ano aut cæto catervatim prodibant. Quibusdam bubones ad inguina, vel axillas erumpebant pleni cruore nigro, foetido, vel vermibus farcti. Morbus intra sex vel septem dies terminabatur; omnia cadavera intra horam æquè livida & putrida erant ac si quatruiduana forent. In acutissimâ ægri post cephalalgiam levem humi procumbebant mortui.

Epidemia Anglis, Hispanis non pepercit anno 1705. *Pater Labat*, qui hæc narrat, bis hoc morbo affectus fuit: alter hoc morbo ægrotans clamabat sibi rumpi genua, paulò post femora, dein lumbos; nigredo cutis ad superiora ascendit, inferiora sensum amittunt, & intra semihoram mors ostia pulsat.

Doctor *Dover* Medicus Anglus qui scripsit anno 1732 *the ancien Physician Legacy &c*, milites suos incluserat in Templo in quo pestiferi recenter sepulti fuerant; horum 180 Peste correpti sunt cum petechiis & bubonibus; ille autem iussit ut omnes successivè phlebotomiam paterentur, nec vinciretur vulnus primi, priusquam ultimi phlebotomia peracta fuisset, ita ut quilibet 100 circiter sanguinis uncias amiserit; oleum & spiritum vitrioli ad gratam aciditatem aquæ intinxit, pro potu ordinario; omnes autem evasere exceptis octo qui liquores spirituofos bibere voluerunt. Hæc in Peruvia acta sunt: in Europâ verò phlebotomia vix in Peste institui potuit ad paucas uncias.

9. *Pestis remittens* D. *Chicoyneau* observat. ultima.

Est varietas *Pestis vulgaris* aut benignæ, quæ febre non continuâ, sed remittente eâque amphimerinâ stipatur; hanc observavit Archiater laudatus in puellâ *Massiliensi*, quæ quotidie horâ quintâ vespertinâ paroxysmum febris patiebatur à frigore & horrore incipientis, manè verò sudore oborto remittentis; in illa bubo inguinalis ovi columbini magnitudine enatus erat initio morbi, & præter terrorem, nullum aliud symptoma aderat.

Hæc præmissâ catharsis *kinkinam* quater in die sumpsit, & suppurato bubone, sanata est.

Curatio *Pestis vulgaris*, quæ *Alesæ* fuit minùs infelix quàm aliis in locis; eò vergebat, ut tollerentur impedimenta eruptionis quam natura molitur ad glandulas potissimum inguinales, quippe *Pestis* nihil aliud est quàm natura conatus, quo miasma quoddam sanguini infusum, in illis glandulis tantummodo feliciter fecernendum, excernere contendit; nam bubone feliciter erumpente, crescente, suppurante sanitas restituitur; eo suppresso, represso, non satis extuberante, mors adest: quò plures bubones erumpebant, eò melius; quò plures anthraces, eò pejus; ergo anthrax miasma magis deleterium aut magis evolutum gerit quàm bubo: quò copiosior erat initio vomitus aut diarrhœa, eò felicior erat bubonis eruptio, ergo saburra primarum viarum hanc eruptionem impediēbat: morbus ille est inflammatorius, sed à ma-

teriâ malignâ naturæ conatus suffocantur, ejus vires oppressæ sunt initio, non exhaustæ; ergo à phlebotomiâ, eâque repetitâ curatio ordiendâ est, si pulsus permittat, quam indicant ardor, sitis, rubedo, hæmorrhagiæ variæ, &c. Si pulsus phlebotomiam non permittat, ab emetico initium ducendum est: vomitionem biliosam, verminosam, copiosam benè tulerunt ægri Alesiensis; qui prophylaxis gratiâ sumpto emetico talia vomuere, omnes ferè à Peste immunes fuerunt; qui verò sumpto emetico non vomuere, deinceps Peste periere, qui pestiferorum convictores fuerant; si prima dosis emetici nihil egerit, reiteretur post horam & semissem, cum ptisanâ purgante; si vires fatiscant, fumatur drachma diascordii. Facta eruptione bubo naturæ committatur, ut in variolâ; bubonis ustio, dilaniatio, apertio semper malè successit Alesix. Juvant diluentia, refrigerantia, potus theæ, emulsiones coctæ, &c: cavendum, dum æger rubet & fervet, à calefacientibus. Si parùm evacuatus fuerit æger, hauriat ptisanam laxativam, addito bolo aquilæ albæ; si non dormiat, adhibendum narcoticum; ptisana eccoprotica per quatuor vel quinque dies continuetur. Si verò pulsus langueat, sudor lenis erumpat, eruptio retardetur, fumatur ptisana sudorifica. Si e contra æger ferveat, continuetur ptisana refrigerans additâ mannâ: bubones erumpentes more solito ad suppurationem deducantur.

10. *Pestis scorbutica* Lind. traité du scorbut, ch. des dissections.

Quibusdam scorbuticis, quibus tantùm gingivæ exulceratæ, nascuntur tumores duri, rubri ad manus & pedes: dein inguina & axillæ bubonibus facîle in abscessum abeuntibus afficiuntur, cutis maculis subcæruleis variegatur: in cadaveribus inventæ sunt glandulæ inguinales & axillares tumidæ, pure circumfusæ, interstitia musculorum in brachiis & femoribus purulenta.

Observanda circa Curam. Pestis vulgaris & Pestis interna ferè omnes ægros Massiliæ eripiebant cum signis inflammationis gangrænosæ in cerebro, pulmone; & quò robustiores & magis pingues erant, eò minùs spei supererat; in Peste internâ nec phlebotomia nec emetica aut cathartica tolerari poterant, sudorifica & cardiaca mortem tantùm aliquot horis retardabant.

In Peste vulgari vix phlebotomiam sustinebant, nisi maturè institueretur, inde sæpè syncope lethalis sequebatur, licet ægri ipsi phlebotomiam petissent. Solum inter emetica tutò adhibebatur ipecacuanha; & deinceps ptisanæ laxativæ, nec non ptisanæ diluentes, nitrata, leviter diaphoreticæ; fortiora evacuantia lethales hypercatharses excitabant, fortiora sudorifica gangrænas internas accelerabant. Nullus evadebat nisi interventu bubonis vel anthracis. Massiliæ viginti circiter mille homines Peste benignâ affecti sunt, quorum bubones sensim excredebant sine febre, lassitudine, aut alio symptomate; illi bubones vel in scirrhum abibant, aut, quod melius, in suppuratum, aut, quod rarissimum, resolvebantur felicissimè: illi ægri quasi sanati urbem perambulabant, emplastro suos bubones tantùm curabant.

Vires ab emetico aut cathartico dejectas restituebant partim cardiaca, potissimum theriaca, diascordium, lilium; sitim urentem, ardorem temperabant ptisanæ nitrata spiritu sulphuris aut nitri acidulata, syrupus de limonibus, &c.

Bubones initio profundi, exigui & summè dolorifici, sine mutatione coloris in cute, deinde crescentes cutem attollebant, ac incrementum adepti indolentes erant. Quocumque morbi stadio erumpebant bubones, illicò eos foras attrahere curabant per cataplasmata emollientia, anodyna ex lacte, micâ panis, ovorum luteis, vel herbis emollientibus, dein cæpis, sapone, oleo, &c.

Verùm quoniam ægri Peste internâ affecti peribant antequam bubo extrorsum protuberasset, illicò cùm sui signa dabant, lapidibus causticis inurebatur locus, & post aliquot horas eschara cultro perfodiebatur usquequò glandulæ in conspectum venirent, quas extirpare non potuerunt sine lethali hæmorrhagiâ, ut ut parcâ, adeoque eas leviter scarificatas in suppuratum vertere quantociùs conabantur; cucurbitulæ & vesicatoria non successerunt, & saltem vesicæ inflammationes excitabant: Alesix verò nulla incisio profuit, sola cataplasmata, & naturæ vires bubones ad exitum perducebant.

11. *Pestis Ægyptiaca* Prosper. Alpini de med. Ægypt. lib. 1.

Ea est bubonifera & quovis septennio Ægyptum invadit, nunquam in urbe *Caire* alio mense accedit, quam Septembri, vel Octobri, nec recedit nisi Junio; Junii scilicet die 17^a oriente Sole Nilus crescit, & crescere desinit circa finem Augusti, 16 ad 26 cubitos attingens, tandiù flant Etesix versus Æthiopiam ubi per 40 dies pluit, unde aqua Nili crescit quidem à mense Maio, sed incremento parum sensibili, quod mensurare incipiunt tantùm mense Junio. Ægyptii, qui Mahumedanæ prædestinationi credunt, nullas caute- las Pesti opponunt, & eâ miserè regio devastatur, cùm anno 1580 in urbe *Caire* quinquaginta hominum millia Peste interempti sint. Quamdiu furit Pests, nullus morbus sporadicus apparet, quos tantùm observare datur à Julio ad Septembrem, eo enim tempore spontè cessat Pests; Pests illa vix unquam principium suum habet in Ægypto, sed vel aliunde ejus seminium advehitur; quæ ex Græciâ & Syriâ, initior est; quæ verò ex Barbariâ procedit, dirissima est & longissima, ita ut octo, novemve menses perseveret epidemia.

Observanda circa Pests carbunculosæ curam. Carbones ut plurimum bubonibus erant stipati in Peste vulgari. Anthraces illi rarò faciem, collum, abdomen, sæpè verò femora, tibias, brachia, pectus afficiebant. Statim apparebat pustula albescens, flavescens vel subrubra, in medio pallida, vel obscurè rubra, qui locus dein evadebat sensim nigricans, crustaceus maximè in ambitu, aliunde diversis coloribus distinctus, ita ut respectu coloris prædominantis, nec non doloris aut indolentiæ, alii anthraces phlegmonodei, alii erysipelatosi, ultimi gangrænosii videbantur.

Infelici cum successu adhibita sunt cauteria vel actualia vel potentialia: inde enim inflammationes gangrænosæ, & labiorum induratio sequebantur. Meliùs succedebant incisiones ad vivum usque, densæ, imò ablatio partis gangrænosæ seu escharæ callosæ, quæ centrum aliquot anthracum comitabatur.

Scarificatis superimponeretur, uti bubonibus, plumaceum digestivo onu-

stum ex terebinthinâ, balsamo Arcæi, oleo terebinthinæ, theriacâ, additis; in anthrace magis putri, aloë, myrrhâ, & camphorâ. Plumaceola verò tegebantur cataplasmatibus emollientibus, anodynis, vel spirituosus pro re natâ, ut in bubonum curâ; deinceps verò lotiones, ut in bubonibus, deterfivæ, vel emollientes sequebantur; imò ubi digestiva dolorem excitabant, plumaceola nutrito onusta applicabantur; in his itaque anthracibus alia methodus requiritur quàm in anthrace simplici, quem escharoticis inurere solemne est.

Pestis vulgari affinis est *erysipelas*, *ignis sacer Sydenhami* pag. 66, ita ut axillarum & inguinum dolor bubones mentiatur; verùm non prostant ejus accuratæ historiæ.

II. VARIOLA Haly Abbatis, Jouberti & Antiquorum; *Euphlogia* vel *Chafpe* Rhazis; *Variola* in plurali Recentiorum; *Bocten* Germanis; *Smallpox* Anglis; *Vaiola* & *Vaiolo* Itolorum; *Petite vérole*; Occitanis *Picotte*.

Æger, licet plures pustulas scabiosas, miliares, variolosas gerat, unico morbo afficitur: unus verò & singularis morbus nomine singulari, non plurali indigitandus est.

Hic morbus novus censetur ex Asiâ in Europam, cùm bella *Croisades* dicta vigeant, ex Europâ in Americam deductus, quo tempore Fernand Cortès Peruvium sibi subjecit.

Variola est genus phlegmasiæ exanthematicæ, sæpius epidemicæ, cujus eruptio in pustulis phlegmonodeis ad suppurationem tendentibus, pisi magnitudinem demùm æquantibus, consistit.

Differt Variola à Peste, quòd in Peste erumpant bubones vel anthraces, in Variolâ pustulæ sensim crescentes, suppurantes, dein crustaceæ, quibus elapsis remanent in cute foveolæ: A rubeolâ quod papulæ rubeolose in cuticulæ furfuraceam desquamationem vergant, præcedatque coryza, epiphora, tussis, quod præludium vix unquam Variolam præcedit. A pemphigo, quod pemphigus bullas vel vesiculas aquâ plenas nuculæ magnitudine proferat.

Si vigesimam hominum partem excipiamus, qui nunquam spontaneam Variolam patiuntur, nec infectione possunt recipere, cæteri omnes in vitæ decursu semel Variolam experiuntur, ast frequentissimè infantes.

Variolæ aliæ sunt *discretæ*, quarum scilicet pustulæ ab invicem remotæ & distinctæ sunt; harum aliæ benignæ, aliæ malignæ. Sunt verò aliæ *confluentes*, quarum pustulæ benè multæ invicem cohærent, aut in unam duæ, tresve confluunt, coalescunt, aut saltem in facie in corymbos sunt aggestæ, quæ corymbosæ dicuntur; confluentes verò sunt pejores discretis benignis.

I. *Variola lymphatica*; *Variolæ volatica*; *Variolæ discretæ*; *Variolæ halitiosa* seu *aquosa* Brendelii; *Hydrachnis* D. Cuffon; *petite vérole volante*, vulgò *Verrette* & *Verolette* Gallis; *Crystalline* quibusdam; *Esclapete* Occitanis; *Waterpocken* Anglis, *Ravaglio* Italis.

Ea species est quæ sine notabili febre, sine ægitudine infantes bimos, trimosve aggreditur, exeritque, in facie potissimum, pustulas exiguas, statim rubras, lymphâ pellucidâ aut subalbâ plenas, lentis magnitudine, quarum aliæ intra biduum exsiccantur, dum aliæ sobolescunt, & omnes intra quatuor circiter dies exsiccatæ delabuntur, ut plurimum nullis relictis in cute foveolis, ut nullum fere incommodum attulere.

Hujus varietas est altera quæ recens natos ferè unâ ab ortu hebdomade afficit, & similes aquosas pustulas circa umbilicum, axillas, digitos emittit, quæ intra tres vel quatuor dies exsiccatæ & in crustam mutatæ excidunt, Occitanis *Bourgueirole* dicta.

Curatio soli naturæ commissa feliciter succedit; sufficit decubitus in lecto; si tempestas frigida sit, victus ex jusculis & potus calidus.

2. *Variola discreta benigna*; *Variolæ regulares* Sydenhami; *Variolæ aureæ* Riedlini Lin. Med. *Petite verole discrète simple*, 1re. sorte, Helvetius Obs. sur la petite verole. A.

Quatuor stadia in eâ sunt, præludium, eruptio, suppuratio, exsiccatio.

1° *Præludium* istius speciei est, 1° lassitudo spontanea; 2° frequentia pulsûs; 3° cephalalgia cum somnolentiâ in infantibus; 4° lumbago, vomitio; 5° quandoque eclampsia seu convulsio minimè ominosa.

2° *Eruptio* circa tertium vel quartum diem incipit, quò seriùs, eò meliùs; puncticulæ sęu maculæ rubræ, acuminatæ, in quo à purpurâ differunt, initio rariores, faciem, mentum, pectus occupant sensim crescunt; pustulæ extuberant usque ad septimum diem, quo desinit eruptio, & incipit suppuratio.

3° *Suppuratio* à septimo die ad nonum circiter extenditur; in confluentibus verò malignis ultra excurrit.

4° *Exsiccatio* incipit in discretis nono, & ad decimum quartum extenditur; incipiunt verò exsicari, quæ primæ erupere pustulæ pedum, manuumve; quæ ultimæ erupere, sunt omnium maximæ.

Benignis hoc commune est, quod erumpentibus pustulis symptomata præludii evanescant, pyrexia minuatur, pustulæ gradatim crescant, & nullus alter morbus accedat.

Discretæ à confluentibus differunt non solum symptomatum minori vehementiâ, sed pustularum numero minori, potissimum in facie, & distantiâ majori; quotcumque fuerint in residuo corpore, modo raræ sint & distinctæ in facie, perinde est, & prognosis multò tutior est.

Discreta benigna habet pyrexiam verè continuam, quæ in quibusdam subiectis vix est conspicua, & infantes orthostadi more solito esuriunt, impunè etiam offas suas manducant, ludunt in suo lectulo, rident maximè eruptione peractâ. Observatur tamen sed rarò pyrexia *remittens*, ut *amphimerina* quam vidi, *tritaophya* quam *Helvetius* observavit. Alvus est ordinariò adstricta; si verò diarrhœa accedat, observante *Helvetio*, hæc vires deprimit, pustulas supprimit, vel reprimit, unde periculum majus quàm si confluentibus superveniret.

Datur varietas in quâ septimâ die nulla suppuratio fit, sed pustulæ sensim resolutione terminantur sine periculo, & quandoque sine pyrexia sensibili, hanc varietatem *resolutam* Angli *kikenpokes* appellant, quod maximè distinguendum est à retrocessu pustularum, qui in aliis speciebus, aliisque stadiis accidit, & funestissimus est, de quibus consulatur *Helvetius*.

Ad discretam benignam pertinet ferè semper *variola insitiua*, vulgo inoculata, quæ etiam eruptitia dicitur apud *Trans. Phil. tom. 8. pag. 601.* quæ scilicet inferitur brachio vel tibix ope incisionis pollicem longæ in cuticulâ factæ, cui superimponitur linteum carptum pure varioloso onustum, vel ope emplastri vesicatorii datur puri varioloso aditus; hoc verò contagio admissio septimâ vel octavâ die supervenit rigor, calor, & eruptio Variolæ, quæ benigna & discreta solet esse, modò infans ultra quinquennium constitutus bono & refrigeranti regimine usus fuerit, per quindecim dies à carnibus & vino abstinerit, aut purgatus, & aliquot jusculis diluentibus præparatus fuerit: constat autem observationibus ducentum millibus circa Variolam inoculatam institutis in Angliâ, Americâ, Italiâ, Galliâ, &c, & nuper Genevæ, Nemausi, &c, vix è trecentis aut quingentis unum, imò si eligantur subjecta, ut fecit *Ramby*, vix millesimum è medio tolli, cum ex calculo *D. Jurini* à variolâ spontaneâ circiter septimus quisque æger è medio tollatur, collectis in unam summam pluribus epidemiis; unde evidens est nihil caritati & prudentiæ convenientius esse, quàm infantes circiter sexennes victu emolliente & refrigerante præparatos hujus insitionis interventu à tanto mortis periculo liberare. In Nosocomio inoculationis Londinensi ex 492 inoculatis nuper unus tantum obiit.

Cura Variolæ discretæ benignæ spontanæ; victus sit diluens & refrigerans, ex jusculis vel cremoribus oryzzæ, avenæ, quartâ quaque horâ, potus ex ptisanâ hordei. Clysmata emollientia singulis vel alternis diebus injiciantur; quantocius sanguis è brachio, & alterâ die è pede mittatur, vel e pede tantum; si seriùs accersitus sit Medicus, in subjectis calidis plethoricis, symptomatis urgentibus, phlebotomiam ultra duas vices repeto; ast in cacochymis, frigidis, junioribus sæpè nullam præmitto, maximè si epidemia benignissima sit. Febre imminutâ vel remissione datâ in ipso præludio, quantocius purgandus est æger ope emetici, ut quatuor vel sex guttarum syrapi Glauberiani, vel aliquot cochlearium aquæ tepidæ, in quâ dissoluta sint tartari sibiati granum unum, duo, vel plura, pro aquæ copiâ, & subjecti sensibilitate, ac ætate minori vel majori. Hujus verò emetici effectus sustinebitur ope cathartici sequenti die propinati, imò ipsâ eadem die, si eruptio immineat; ut plurimum operæ pretium est antequam eruptio fiat ægrum phlebotomiâ & catharsi decenti præparatum fuisse; residuum curæ solius naturæ ut plurimum opus est. Cavendum ne æger plura vel pauciora stragula sibi imponat, quàm quibus sanus assuetus erat; ne aër cubiculi calidior sit. Si phlebotomiis in temperamento frigido institutis, aut admissio aère, pustulæ recidant, tunc ptisana de cornu cervi, & cardiaca viperina in usum sunt advocanda: verùm sæpiùs peccant regimine calidiori, & aère non

non satis libero, unde fervet sanguis, & pustulæ eâ de causâ supprimuntur. Si excrementa virescant, aut acidum eructent infantes, potus absorbentes & anthelmintici identidem offeruntur. Si pustulæ non repleantur, aut circulus baseos palleat, diaphoretici mineralis, vel pulveris bezoartici, aut de gutteta grana aliquot fumantur. Si adsit agrypnia, anxietas, pustulæ maturæ aperiantur, syrupus de papavere albo cum pulvere absorbente, & quoniam febris abest, atque infantuli esuriunt, pauxillum micæ panis, vel cremoris oryzzæ, jusculis addendum est: imò apud pauperes, cum sanguis est effoetus, & nulla symptomata contraindicant, vini paululum cum aquâ & pane conceditur, quod in Nosocomio generali tolemne est, potissimum absolutâ suppuratione; crustis decidentibus instituitur purgatio; imò si ulcerum, furunculorum, febris quædam supersint reliquæ, alterâ vice repurgetur. Si febris remittens, absolutâ exsiccatione, sui det indicia, ad kinkinam recurrendum.

Si in discretis diarrhœa accedat, eruptiones deprimuntur, æger in periculo versatur, tunc ad theriacam, diascordium, aut syrupum papaveris albi cum absorbentibus est confugiendum.

3. *Variola discreta complicata Helvetii 2^a species; anomala Sydenhami; la discrete compliquée; petite verole discrete maligne, Helvetius Obs. sur la petite verole.*

In benignâ seu regulari, factâ eruptione, pyrexia aliaque symptomata epiphænomena cessant: in anomalâ seu malignâ non item.

Scilicet febris *ante eruptionem* est ardens, prostratio virium magna; cutis arida, fervens est; carotides pulsant; tendines rigescunt; oculi sunt vividissimi, cruore turgidi; dolent caput & lumbi, sæpè citra delirium ac soporem. *Factâ* verò *eruptione* cephalalgia, lumbago, vomitus, & alia accidentia quidem minuuntur, sed pyrexia reviviscit, eaque tritæophya est, cum novis aut supra dictis accidentibus, unde in paroxysmis agrypnia, deliria, anxietas, stillæ cruentæ ex naribus, sudor copiosus, calor & ariditas cutis eadem, non rarò erysipelas miliare pustularum interstitia obsidet, vel maculæ purpureæ accedunt. In *suppuratione* febris & accidentia crescunt, jactationes, deliria, spasmi accedunt, pustulæ tamen nec subsident, nec pravi moris sunt.

Hujus varietates potissimæ sunt.

4. *Variola discreta dysenteriodes* Sydenham. constit. annor. 1670.

Dicitur dysenteriodes, quia 1° tempore dysenterix epidemicæ accidit, hujusque indolem sapit. 2° Quod per fluxum alvi cruentum non rarò virus variolosum eliminatur, si calidiori regimine tractetur.

Distinguitur 1° quod eruptio non quarto die, ut in benignâ, sed tertio fiat. 2° Pustulæ sunt semper minoris molis & asperiores, & sub finem in apice nigricantes. 3° Ptyalismus ut in confluentibus non rarò ægrum exercet.

5. *Variola discreta vesicularis* Mead of the small pox. 1748. *Siccæ* Conringii, Differt. de variol. *Crystalline discretae*.

Distinguitur à miliari vesiculis pisiformibus; maligna est.

6. *Variola discreta verrucosa* Mead of the small pox.

Distinguitur pustulis duris, verrucosis, prominentibus, quæ ficcatae nigrescunt, & vix ante mensē delabuntur; apud nos mediæ sunt inter benignas ac malignas, atque discretæ.

7. *Variola discreta filiquosa* Mead discourse of the small pox.

Est maligna vesiculari & verrucosæ affinis, à quibus differt filiquis vacuis mollibus efformatis ab ichore pellucido sub cute diffuso.

8. *Variola discreta miliaris* 3^a species Helvetii Obs. sur la petite verole, pag. 204: *petite Vérole très - discrète, vésiculaire & pourprée*.

Hæc est altera discretæ malignæ varietas.

Cognoscitur 1° ex pustularum majori distantia, minori numero. 2° Cum purpurâ & pustulis morbillosis accedunt vesiculæ densæ, minutissimæ, 3° Symptomata febris malignæ adsunt. 4° Quandoque pustulæ sunt in brachiis duæ vel tres, interea dum pectus miliari, aut rubeoloso erysipelate obsidetur, vel petechiis, dum vesiculæ miliares per artus disperguntur, & potissimum pectus obsident sero pellucido plenæ, quæque cutem tantum exasperant.

Therapeia discretarum malignarum. Ante eruptionem febris impetus retundendus est pluribus phlebotomiis, è pede præsertim institutis, ut duabus vel tribus, si de adultis agatur.

Diæta, pitana, clysmata ut in benignis, sed victus tenuior, in fine exacerbationis emeticum vel catharticum, ut prævertantur sudores colliquativi, hæmorrhagia & dysuria, quæ his speciebus succedere solent.

Si paroxysmi cum oscitatione, frigore, procedant, nec obstet calor & ficitas cutis, pitana ex kinkina & borragine usque ad quartam diem haurienda.

Si eruptio jam facta sit, cum advocatur Medicus, nihilominus phlebotomia è pede bis celebranda, emeticum & catharticum adhibenda intra tres primos eruptionis dies, tunc circulus pustularum coloratior evadit, eruptio lentius crescit, suppuratio minus laboriosa fit, vigilæ & anxietates minuuntur. Interea perspiratio & urinæ fluxus diluentibus, decocto borraginis, capillorum veneris infuso, cieri debent, additis antimonio diaphoretico, vel alio simili.

Si alvus nimium fluat, absorbentia adhibentur, & potus calidus, præsertim incipiente suppuratione, præscribitur.

De dysenteriodis Variolæ curâ videatur *Sydenhamus*.

In vesiculari uberius est humectandum & refrigerandum.

De verrucosâ & filiquosâ consulatur *Doctor Mead*.

Variolæ confluentes.

9. *Variola confluens*; *Confluentes regulares* Sydenhami, Freind Epistol. de purgantibus, *petite Vérole confluente simple* d'Helvetius 1ª species.

Differt à discretis per coalitionem multarum pustularum, & à subsequen-
tibus quòd istæ sint minus malignæ, sequentes verò pestilentiales, seu multò
magis exitiales, simulque vel in facie corymbosæ, vel crystallinæ, vel ni-
græ, ut videbimus.

Invasio ejusdem generis, sed multo intensiora adducit symptomata quàm
in discretis, scilicet anxietates, ægritudinem seu virium prostrationem, vo-
mituritiones, non tamen ita promptè in sudores dissolvitur æger ac in discre-
tis; diarrhœa nonnunquam eruptionem præcedit, & ad diem unum aut alte-
rum post illam protrahitur, quod in discretis vix accidit.

Eruptio fit tertiâ die aut citiùs, & quòd citiùs, eò magis confluunt, pe-
joresque sunt pustulæ: interdum tamen ratione doloris atrocis, ut nephral-
giæ, lumbaginis, pleurodynes cum vomitu, retardatur ad quintam diem:
symptomata non remittuntur ab eruptione, ut in discretis, sed ultrà per-
severant. Febris singulis diebus vespere exacerbatur: ex *Sydenhamo* pustu-
læ non sunt distinctæ, sed erysipelatis, aut rubeolæ ritu paulò post erup-
tionem confunduntur in vesiculam rubram, quæ totum vultum contegit,
nec multum ultrà superficiem cutis protuberant, cùm in discretis pustulæ
distinctæ magis eleventur interstitiis albis usque ad octavam diem, & tunc
apice albescent, dùm ambitus rubet; ast in malignis die octavo aggeries
pustularum, quæ constituit pelliculam albam, quotidie magis exasperatur;
& fusca evadit & dolet, ac demùm non undecimo, ut in discretis, sed tar-
diùs, ut post 15^{im} vel 20ⁱ dies latioribus laminis desquamatur: in adultis sa-
livatio, in infantibus diarrhœa confluentium comes est: vide *ptyalismum vario-
losum*. Cessat salivatio undecimâ die, & nisi tunc crescat faciei, manuumque
intumescencia, ægro protinus moriendum est. Vide *Œdema variolosum*.

Variolæ confluentes malignæ.

10. *Variola confluens crystallina*; *Variola Japonica* Kempferi; *Vesicula Divæ
Barbaræ* C. Pisonis Obs. 149; *Petite Vérole crystalline*; *première espèce de con-
fluente maligne* d'Helvetius pag. 208.

Primis diebus difficulter distinguitur, quia pustulæ nondum sunt ejus ma-
gnitudinis ut crystallinæ appareant, id est, ut plures simul coalitæ vesiculam
fero turgidam constituent, qui character est crystallinæ, cùm plures similes
vesiculæ adsunt: in miliari quidem sunt etiam vesiculæ, sed aciculæ caput non
superantes, adeòque miliares.

Symptomata preludei sunt febris vivida, diarrhœa serosa notabilis, cepha-
lalgia, sitis magna, cutis albo-pallida, subtumida.

Symptomata eruptionis, pustulæ minus rubræ, citiùs crescentes, & majores

res quàm in aliis speciebus; circulus, qui basim pustulæ cujusvis ambit, est semper pallidior, seu minus ruber; pellicula vesiculæ tenuissima, fundus vesiculæ pallidus, ut circulus ambiens; magnus tumor subœdematosus artuum; demùm febris maligna, sæpiùs tritæophya sua addit symptomata cum miliarum eruptione, qualia in discretâ malignâ descripsimus.

Prognosis crystallinæ tutior quàm cohærentis.

11. *Variola confluens cohærens*; seconde espèce de confluente maligne d'Helvetius, observ. pag. 210. *petite Vérole cohérente*.

Hujus character sunt pustulæ in apice depressæ, invicem cohærentes, in facie unicum superficiem æqualem constituentes, intervallis miliaribus, & purpuratis ut plurimum.

Prælium idem ac Variolæ complicatæ, sed pyrexia major, & exacerbationes longiores, fortiores, præcipuè carotidum pulsatio, oculi rubentes, tendinum rigiditas.

Eruptio totalis prompta, figura pustularum inæqualis, apice depresso, circulo intensè rubro, mediocris elevatio, maximè in facie, quæ multum turget, epidermide in unicum veluti pustulam planam æqualem intumefactâ; cutis ardens, arida, etiam à sudoribus non remollescens, urina pauca, intensè flava; pulsus durus, parvus, vel magnus & celer; oculi nunc rubri, scintillantes, prominentes, lucis impatientes; nunc lividi cum mydriasi; cephalalgia violenta, nisi delirium, aut coma accedant; delirium & rigiditas tendinum, ac convulsiones frequentiores quàm in aliis speciebus.

12. *Variola confluens nigra* Sydenh. pag. 124; 3^a species confluentium malignarum D. Helvetii pag. 213. aliis *Variola hæmatodes* vel *scorbutica*; *sanguinea* Mead; *Petite Vérole noire ou scorbutique*, Sydenham Variolæ ann. 1674; Huxham de aère, pag. 37.

Hujus character ex pustulis nigris, sanguinem, nigrum fundentibus, fundo gangrænofo, mictu cruento, hæmorrhagiis variis, intervallis pustularum atris, &c, eruitur.

Prælium ut aliarum malignarum. Eruptio secundâ die incipiens, pustulæ parùm elatæ, nigricantes; sectæ fundunt cruorem atrum, lividum; mictus ut plurimum cruentus; dejectiones alvi, urinæ, sputa, vomitiones, lachrymæ etiam quibusdam sanguinæ; intervalla pustularum atra, febris vehemens, paroxyfmi violenti.

Hæc species ut plurimum lethalis secundâ vel tertiâ die.

13. *Variola confluens corymbosa*; 4^a species confluens maligna D. Helvetii pag. 214; *Petite Vérole à placards*.

Character vel aggeries pustularum non confluentium, sed densissimarum; potissimum in facie; intervalla inter has aggeries pustulis destituta.

Prælium & eruptio eadem ac in variolâ complicatâ. Eadem prognosis ac complicatæ seu discretæ malignæ; quò plures & densiores corymbi in facie, eò majus periculum, quantacumque sit eorum in cætero corpore multitudo.

Cursus discretarum malignarum & confluentium, Mittatur sanguis ante erup-

tionem semel aut pluries è brachio, vel è pede, in adultis liberalius; postea vomitorium exhibeatur, & si tempus eruptionis non urgeat, sequatur catharsis quàm proximè. His primis diebus diluatur sanguis uberi potu, vel pitisanæ hordei, vel decocti cornu cervi in scobem redacti ad unciam semissem pro aquæ libris duabus, aut scorzonæræ radicum, &c. Si verò æger calidi sit temperamenti, spiritus vitrioli ad gratam aciditatem addatur usque ad plenam eruptionem pustularum.

Cùm variolæ omnes eruperint, quod est circiter sexto die post invasionem, vespere propinetur syrupus papaveris albi usque ad diem decimum ab invasione, quod mane etiam repetatur in confluentibus, atque magnâ dosi, si phrenitis accesserit, parcissimè infantibus utpote somnolentis. Si ischuria accidat, æger è lecto eximatur & obambulet paululum. Si saliya adeò sit viscida ut excerni nequeat, fiat gargarisma ex aquâ hordei cum melle rosato. Si sopor accedat, pulsusque deprimatur, langueat, visicatorium nuchæ applicetur, aut allium plantis pedum, singulis diebus renovandum.

Si undecimâ die amphimerina secundaria cum inquietudine, jactatione, cæterisque symptomatis ita efferatur, ut paregoricis sufflaminari nequeat, & mors quasi immineat, sanguis illic è pede detrahatur ubertim, & bis sequentibus diebus iteretur phlebotomia, si opus sit, & citò catharsis, imò quandoque emeticum in usum advocetur prout vires sinunt, non omiffis paregoricis; catharsis autem una vulgò sufficit.

Cùm pustulæ omnino exaruerint, inungatur facies per biduum & non ultra pomatâ cum oleo amygdalarum.

Si oculis insint pustulæ, aut palpebræ tumeant admodum, infusio croci in aquâ rosarum intra palpebras immittatur.

Methodus Fischeri Medici Germani in curandis variolis est, ut præmissâ phlebotomiâ & catharsi, balneis tepidis non solum eruptio, sed maturatio cietur, atque plusquam viginti fortuitis Monspelii factis observationibus constat præmissis balneis, etiam aliquot frigidis, non expectatas feliciter erupisse variolas; verùm ne hæc in cacochymicis corporibus tententur balnea, nec dùm timentur malignæ variolæ, certus suadeo.

Methodus Mortoni consistit in usu diaphoreticorum, quibus venenum eliminare nititur, præmissis tamen phlebotomiâ, & vesicatoriis ad nucham, atque pedes, necnon interpositis pro re natâ anodynis, quibus etiam cardiaca & bezoartica addit, demùm verò bolis cathartidis curam terminat.

Sunt autem plurimi casus, in quibus Sydenhamiana & Mortoniana methodus debent invicem combinari, vel alterutra anteponi, observante *Huxhamo*. Infusum vinosum kinkinæ in malignis optimum. *Journ. de Med. Avril 1764 pag. 342.*

Methodus Indica Daniel. Ludovici, Collect. Acad. Tom. 3. pag. 338. Primâ die immerguntur variolosi in fluminis proximioris aquâ. Secundâ die utuntur sero lactis acido pro potu. Tertiâ die cucumeres aceto conditi esstantur. Quartâ die erumpente variolâ merguntur, etiam vestiti, in flumine, dein in lecto suo reponuntur: hac methodo utuntur in insulâ Javâ Nigritæ,

tum ad variolam, tum ergà puerperas; morbus salubriter sua percurrit stadia; cicatrices verò relictæ albæ sunt, qui color dedecorus ipsis videtur & ridiculus.

Quid sint *Variolæ pilosæ Carrichter* ignoro.

Pustulas Variolæ larvis muscæ carnariæ foetas vidit *P. Borellus Cent. II. Obs. 72*, sed distinctiùs *Clariff. Razoux D. M. Nemausensis*.

III. PEMPHIGUS, *Pemphigos* & *Pemphigodes puretos* Galen. 6^a Epidemiar. *Hydroa* Car. Pisonis; sic dicta à *pemphix*, bullâ vel phlyctænâ; *Bullosa febris*, *Nouvell. Class. Fièvre Vésiculaire*.

Phlegmasia est sæpiùs acuta, exanthematica, bullis vel vesiculis magnis pellucidis, sero flavo turgidis per cutem sparsis insignita.

Differt maximè à miliari seu purpurâ albâ, in quâ vesiculæ quidem sunt, sed grano milii non majores; à variolâ crystallinâ, in quâ vesiculæ etiam sunt, sed pure turgidæ, seu ex plurimis pustulis suppuratis in unam majorem collectis effictæ: in Pemphigo bullæ sunt avellanæ circiter magnitudine, quandoque majores, rarò minores, sero dilutè flavo turgidæ.

Eum morbum novum esse facilè crediderim, cùm hujus nulla distincta apud Græcos, Arabesve inveniatur historia; non ita tamen rarum esse, quin eum sexies saltem observaverim.

1. *Pemphigus major* Christophori Seligeri; *Hydatides* C. Pisonis *obs. 147; 149*, ubi descriptio morbi. *Febris vesicularis catarrhalis* Delii amœnit.

Est morbus pyrexiâ acutâ continuâ stipatus, in quo alterâ, vel tertiâ die ampullæ seu vesiculæ pellucido-flavescente sero turgidæ per cutem oboriuntur, nucis vel avellanæ magnitudine, quibus ruptis & effuso sero succedunt amplæ maculæ atro-rubræ, crustis epidermidis nigricantibus circumdatæ: morbus intra duas septimanas terminatur: primùm illum observavi anno 1725 in Nosocomio Monspelienfi apud militem, cui in febris acutæ continuæ initio, numerosæ in abdomine & femoribus exoriebantur vesicæ hemisphæricæ, pellucidæ, in ambitu rubræ, quibus correptus fato cessit. Hujus morbi nomen se ignorare fatebatur *Ill. D. Deidier*, atque eum *vesicularis morbi* nomine indigitari posse. Deinde pluries eundem morbum in mendicis & pauperibus nosocomii generalis observavi, inter quos bis vidi *pemphigum apyretum*, ita ut hoc commune sit exanthematicis, ut pesti benignæ, variolæ benignæ, aut saltem lymphaticæ, quasdam species sine notabili pyrexiâ prodire. Curam vide *in Amœnitat. medicis ill. Delii Decad. 1. casu 9. pag. 71*.

2. *Pemphigus Castrensis* D. Thierry *Medic. experimental. pag. 134*.

Regnabat, ait ille celebris Medicus, anno 1736 Pragæ morbus valdè contagiosus, adversus quem artis Medicæ præsidia nulla proderant; ferocia morbi omnes methodos eludebat. Magnus hujus urbis Clinicus tandem considerans vesiculas avellanæ magnitudine per cutem erumpentes, ipsas cum

cum vesicatoriorum phlyctænis affines esse percepit, suspicatusque idem esse genus fermenti aeris quod has vesiculas excitaret, atque illud quod cantharides suppeditant, unde acetum bezoarticum ægris suis præscripsit & omnes salvos fecit, interea dum vix unus aliis Medicis commissus mortem evadebat.

3. *Pemphigus Helveticus* Dan. Langhanfii Act. Helvetic. vol. 2 pag. 260.

Brevis delineatio morbi qui anno 1752 in valle Simmiâ epidemicè grassatus est, à Dan. Langhans M. D. Zurich.

Peculiaris morbus epidemicus, à nemine huc usque neque observatus neque descriptus, exeunte hieme præcedente exortus fuit, qui per totam ætatem æquali vehementiâ duravit, ita ut omnes, qui eo corripiebantur, obierint.

Contagiosus omninò est; quoties unicum ex totâ familiâ invadit, reliqui ex eadem familiâ omnes brevi post afficiuntur; is nulli alteri morbo comparari potest, quàm syphilidi, sed eo discrimine quod pemphigos intra diem, syphilis ne quidem intra annum lethalis evadat.

Invadit cum dolore levi, tensivo, vix perceptibili in faucibus & externè pone aures usque ad thoracis partem anticam, cum horrore, nausæâ, frigore, ut in febribus intermittentibus, sed nullus calor aut æstus, vel levis tantum, subsequitur. Collum externè plerumque intumescit, internè in faucibus, circa uvulam & pharyngem, bullæ, aut pustulæ magnitudine nucis avellanæ circiter, sine magno dolore oriuntur, quæ ichorem flavum, odoris valdè ingrati in se continent; sæpè & in aliis corporis partibus, ut in inguine, inter femora & pudenda, in digitis, in labiis, &c, enascuntur, è quibus vel sponte ruptis vel lanceolâ incisis, ichorosa materies exstillat.

Die secundo, tertio, vel quarto collabuntur pustulæ in faucibus, earum loco apparent frustula albida; æger anxietatem sentit in thorace, tumor externè in collo incipit evanescere, vel increfcere & in abscessum degenerare, quo, si citò aperiatur, vita servatur, at si priusquam colli tumor aut penitus evanescat cum pustulis faucium, aut abscedat, gravitas in pectore sentiat, pereunt ægroti instar eorum qui à rupto empyemate suffocantur. Quidam à retropulsâ pustularum materie subitò exspirarunt sine ullâ antea prægressâ suppuratione.

Quoties venenosa illa materies febrili quodam impulsu ex faucibus in externas corporis partes protruditur, æger ab omni periculo liberatur. Sic morbum solvit abscessus in glandulis inguinalibus, axillaribus, parotidibus, maxillaribus, œsophageis, exortus. Idem præstant vesiculæ in partibus externis prodeuntes; sæpè digiti manuum vesiculâ quadam circumdantur, in quâ venenum totum colligitur & ex quâ tandem expellitur. Incolæ credunt hoc venenum à nebulis hanc regionem antea infestantibus originem traxisse: familiaris illis est potus spiritûs frumenti, ceraforum, &c: cibus est caseus acer & pinguis.

Curatio. Præmissâ unâ aut alterâ largâ phlebotomiâ, amplum vesicatorium

rium fincipiti applicabatur, collum cataplasmaticis ex lacte paratis omni bihorio renovandis involvebatur, simul æger sudorificum fumebat ex oxymelitis scillitici; & helleborati, ana, drach. II: mellis rosati & spiritus nitri dulcis, ana, drach. I: superbibendo aquæ scordii, unc. III: mixturæ simplicis seu camphoratæ scrupul. I: hinc sudor copiosus sero lactis vel infuso salviæ ad sex horas promovendus. Sequenti die tumores externi, & pustulæ oris evanescere solent; alterâ die pulvis resolvens ex sale ammoniaco & nitro propinatur cum haustu largo infusi salviæ, nocte sequenti theriacæ dosis cum aquâ scordii hauritur, unde sudores profusi, & æger sic restitutus post aliquot dies sale Sedlicensi purgatur.

4. *Pemphigus Indicus* Bontii de medicina Indorum observ. ultimâ. *Bullosa febris cum dysenteria* Morton. pyretolog. appendic. pag. 163.

Hanc speciem comitatur apud Indos febris maligna cum dysenteria: observavit etiam in amphimerinâ epidemicâ ab anno 1658 ad 1691 vesiculas aqueas per collum & pectus sparsas *Bontius*.

Extractum croci & opii à *Bontio* commendatur.

5. *Pemphigus Brasiliensis*, Observations curieuses sur la Physique tom. I, 1730, le P. Bougeant J.

Tactus colubri bicephali apud Brasilienses, etiam mortui, excitat hanc speciem, quam ipse passus est & expertus *D. Couplet Acad. Reg. Parisin. Socius*; vesiculæ scilicet ipsi erupere aquâ flavescente turgidæ, quæque tres menses duravere.

Num ad pauciores species reduci debeant hujus generis morbi aliis indagandum relinquimus.

IV. RUBEOLA sic primitus nominata à traductoribus Haly Abbatis Practicæ lib. 3 cap. I de Variolæ & Rubeolæ medelâ; *Blaccia* Aaronis interpretet; *Morbilli* à Latino-Barbaris in plurali dicti quasi parvi morbi; *Hafasin*, nec non *Roseola* Castelli Lexic. Medic.; *Alureschin* *Maahah* Arabum ex Golio; *la Rougeole*.

Cognoscitur ex papulis pulicum morsus æmulantibus, asperis, in squamulas furfuraceas abeuntibus, quam eruptionem præcessit tussis sicca, sternutatio, lachrymatio & febris catarrhalis.

1. *Rubeola vulgaris* Piens; *Morbilli Regulares* Sydenhami ann. 1670; *febris morbillosa* Frid. Hoffmanni. *Rougeole ordinaire*.

Infantes infra & supra septimum annum maximè adoritur; in eâdem urbe nunc à septentrionali ad meridionalem plagam vel reciprocè progreditur epidemia, sæpius terminanda intra sex menses.

Morbus intra octo dies desinit, verùm aliis morbis sæpe pejoribus viam sternit.

Prælium est catarrhale; primo scilicet die, rigent, horrent, calent, & frigent alternatim; secundo die febris major, ægritudo vehemens, sitis, inappetentia, lingua alba, humida, tussicula sicca, capitis & oculorum grave-

gravedo, somnolentia perpetua, coryza, oculorum splendor, humiditas, aut lachrymatio cum sternutatione, palpebrarum deinde tumore, vomitu, diarrhœa, dejectione in dentientibus viridi; omnia ingravescent usque ad eruptionem: quarto die eruptio, maculæ scilicet parvæ, rubræ, in fronte & facie, pulicum morsibus perfimiles, in corymbos congestæ; in singulis succrescunt papulæ tactu, non visu, discernendæ, quæ dein pectus, ventrem, & artus afficiunt, in quibus maculæ sunt tantum non prominentes, sed latiores & magis rubræ quàm in facie. Eruptione factâ, nullus vomitus, sed tussicula & febris ac dyspnœa intenduntur, defluxio in oculos, somnolentia & inappetentia perseverant. Die sexto frons & facies asperascunt pustulis exsiccatis, dum in reliquo corpore papulæ rubiculæ permanent. Octavo die in facie evanescent & in reliquo dein corpore. Nono die papulæ totius corporis in farinam tenuem atram abeunt, sed febris, dyspnœa, & tussicula quandoque augentur, non ita tamen ac in malignâ rubeolâ.

Si quarto die superveniat phrenitis, malum, in quo casu pulsus est exiguus, & hirudines temporibus feliciter admoventur. Si verminosos Rubeolâ aggrediatur, statim lumbrici sursum & deorsum egrediuntur omnes, vel saltem à cathartics & emeticis, deinde nullum lumbricum videre est. Circa finem rubeolæ, si crescat febris & ardens evadat cum siti intensâ, malum. Cathartica, phlebotomiæ, pitisanæ emulsionatæ vix profunt. Post vomitiones viridescentes superveniunt diarrhœa aut dysenteria, quæ finitâ Rubeolâ perseverant; hæc cathartics absorbentibus resistunt, phlebotomiæ verò cedunt. Rubeola per se rarò sum. momenti est, verum morbi eam sequentes sæpe funesti.

Dantur Rubeolæ benignissimæ quæ vix tres vel quatuor dies infantes lecto addicunt & fere sine febre ex tussiculâ siccâ & maculis rubris tantum se produnt, quæque uti variolæ benignæ soli naturæ commissæ, brevi sanantur, maximè quæ sunt sporadicæ.

2. *Rubeola anomala*; *Morbilli anomali* Sydenhami cap. 3 ann. 1674 pag. 143. *Morbilli epidemici & maligni* Mortoni de febr. inflammatoriis cap. 3 *Rougeole maligne*.

Differt à regulari seu benigna, 1° quòd eruptio seriùs fiat quàm in benignâ, scilicet à 5° ad 7um diem, imò juxta *Sydenhamum* quandoque ociùs seu ante quartam diem; 2° Quòd gravia sint tum præludii tum eruptionis symptomata; 3° Quòd non ita à facie exanthemata, sed potiùs ab humeris & trunco incipiant; 4° demum sequelas periculosiores adducit. Symptomata ante eruptionem sunt rigor, oscitatio, pandiculatio, virium prostratio, nausea, vomitio, jactatio inquieta, vertigo, cephalalgia, lumbago: morbis gravibus hæc communia, sed & sunt exanthematicis istis magis propria, ut pulsus frequens & exilis, respiratio frequens & brevis, hypochondriorum oppressio, urinæ pallidæ, sopor, subsultus tendinum, spasmi, deliria cum oculorum rubedine, aquositate, palpebrarum gravitate, puncturâ cutis dolorificâ; angina etiam accedit cum raucedine clangosâ, tussi molestâ;

ferinâ, in quâ pueruli veluti suffocantur, ingesta evomunt, nigrescunt facie; cum autem post tam acrem luctam eruptio facta est, febris malignitatem suam partim deponit, morbus in statu est, & homotona febris usque ad exsiccationem popularum, quæ tamen non semper in farinam abire visæ sunt *Sydenhamo*. Eventus autem hujus speciei sæpe est tristis & funestus, nam papulis recedentibus febris & dyspnœa intenduntur; datur *peripneumonia morbillosa*, in aliis verò *diarrhœa morbillosa*, quæ non est innoxia ut sæpe fit in benignis, sed acris, dysenterica, aut torminosa; quandoque tussis, dyspnœa, & febris hecticam accersunt, aliàs succedit phlegmatia & *anasarca*, sæpiùs ophthalmia.

Differt Rubeola 1° ab scarlatinâ per intervalla angulosa, quibus in pectore potissimum separantur corymbi popularum rubeolæ, cum in scarlatinâ est uniformis veluti rubedo, quasi vino rubro perfusa foret cutis; 2° à purpurâ seu petechiis, quia maculæ petechiales sunt exactè circulares: verùm rubeolosæ sunt magnitudinis & figuræ incertæ, variæ; unde etiam, 3° ab incipiente variolâ discrepant: variolæ enim nascentes maculas exiguas sed rotundas referunt; in purpurâ scorbuticâ maculæ sunt lividæ, non sanguinei aut scarlatini ruboris, ut in Rubeolâ & scarlatinâ, atque incipit circa tertiam diem in benignis. In malignis quidem Rubeolis color popularum à rutilante recedit, sed acuties symptomatum eam à purpurâ scorbuticâ satis determinat.

Quæ morbillis superveniunt aut succedunt peripneumonix, anginx, tussis, diarrhœæ, anasarcæ, ophthalmix, phthifis, &c, vulgari methodo resistunt, & propriam Rubeolæ curationi affinem exigunt.

Curatio Sydenhamiana. In adultis regimen calidum pejus est quàm in infantibus maximè in pituitosis, frigidulis, inde enim livescunt & dein nigrescunt exanthemata.

Æger se contineat in lecto, saltem per biduum, post primam eruptionem; decocti pectoralis cum syrupo variolarum & capillorum veneris sumat uncias tres vel quatuor quartâ quaque horâ, intermediis jusculis; ex eclegmate cum oleo amygdalarum, syrupis bechicis & saccharo parato, sæpiùs lambat, dum tussis urget; singulis noctibus sumat paregoricum usque dum convalescit.

Papulis evanescentibus, febris, dyspnœa, peripneumonia si superveniant, indicantur phlebotomiæ cum decocto pectorali & eclegmate; circa diem duodecimam ab invasione purgetur æger.

Methodus Barbeyraciana eadem est in Rubeolâ ac in variolâ, ita ut in eunte Rubeolâ, si pulsus plenus sit & æger plethoricus, à phlebotomiâ initium ducatur; dein primæ viæ ante eruptionem, imò post eruptionem expurgentur; atque in pituitosis, frigidisque per diaphoretica cardiaca eruptio promoveatur, sustineatur; cum è contra ex *Sydenhamo* bechicis tantùm insistendum, & non nisi duodecimo die purgandum fit. Cathartica magis indicantur cum verminosæ aut putridæ febris signa simul se produnt, quod aliquoties vidimus.

3. *Rubeola variolodes*; *Febris lenticularis* Boneti Poliath.; *Variola hermaphroditicæ* Fehrii; *Rougeole boutonée*.

Est ea species Parisiis familiaris, in quâ post præludia morbillorum, scilicet tussim siccam, coryzam, epiphoram, &c, superveniunt papulæ acuminatæ, multò majores quàm in Rubeolâ vulgari, quæque vestigia sui relinquunt; an verò ad variolam referenda sit, dubito, quippe notum est variolam etiam mali moris non rarò incipere à catarrhali affectu seu tussi, lachrymatione, oculorum splendore, uti Rubeola vulgaris: de his vide *Vandermonde 1758 Juill. pag. 81. Buxiere* observavit Rubeolam variolodem, cujus eruptio vel præcedebat vel immediatè consequebatur variolam benignam in iisdem subjectis; sed in hoc distincta est variolodes à lymphaticâ, quod apud eos qui paucas variolæ pustulas habuerant, pustulæ Rubeolæ variolodis in farinam facecebant, cum lymphaticæ variolæ pustulæ intra diem circiter in suppuratum abeant, relictâ quandoque cutis foveolâ. Hæc est eruptio quæ pro variolâ recidivâ apud plurimos habetur, non secus ac variola lymphatica.

4. *Rubeola anginosa*, *Essais d'Edinbourg*, Tom. 4 pag. 617.

Curatio Rubeolæ. Methodus D. Gontard Journ. de Medec. 1758 p. 338. Non eadem methodus in variolâ & Rubeolâ debet adhiberi; in Rubeolâ scilicet, maximè apud adultos, post unam alteramve phlebotomiam, si ve eruperint si ve non papulæ, vomitus est excitandus, & dein alternis diebus purgandum, interpositis bechicis, ac vespere anodynis pro diversis circumstantiis. Sæpissimè post emeticum papulæ ubertim erumpunt, & ferè semper tertiâ post eruptionem die, papulæ, febris, omniaque symptomata evanescent; inter emeticum & catharès sequentes phlebotomia pro circumstantiis iterabatur; si pulsus mollis, parvus, dissuaderet phlebotomiam, emetica & dein catharès repetitæ sufficiebant, quod numerosis observationibus Auctor confirmat. Hanc ego methodum dudum secutus sum, maximè cum rubeolosos vermibus scatentes curarem.

V. MILIARIS. *Febris Effersa* Zacuti Lusitani; *Puncticularis, culicaris* Petri à Castro; *Febris vesicularis* diversorum Auctorum; *Purpura alba*; *Purpura puerperarum*; *Febris puerperarum miliaris*; *Febris purpurata* Fr. Hoffmanni; *Purpura maligna*; *Purpura miliaris*; *Febris miliaris*, & *Morbis Miliarium* Allioni *Tract. 1758*; *Taurinensibus Miarola*; *des friesel* Lipsiensibus; *Gallis le Millot, Maladie miliaire, la Miliare, Pourpre blanc, Millet, Suette.*

Genus est morbi inflammatorii, seu febrilis exanthematici, in quo minutæ, rubræ & milii granis æquales pustulæ, per cutem sparæ, occurrunt, quæ citò in vesiculas sero plenas evadunt, grano milii non majores, pellucidas vel lacteas: rarissimus morbus apud nos.

In *scarlatinâ* æquali rubore tota cutis perfunditur absque pustulis. *Rubeolæ* pustulæ in pectore, facie promptè agminatim prorumpunt, nec in

vesiculas abeunt, & majorem ruborem faciunt quàm Miliaris. Præterea sudor olidus, symptomata convulsiva, pulsus contractus, urinæ aquosæ, exigua febris ante eruptionem hoc genus ab aliis distinguunt. Morbus hic anno 1650 Lipsiæ primùm observatus est, qui totam Germaniam, Angliam, Helvetiam, Sabaudiam, Longobardiam hodiè per intervalla afficit, nec adultis parcit.

1. *Miliaris benigna*; *Purpura rubra Germanorum*; *nova Febris Sydenhami* Schedula; *Febris miliaris Hamiltoni*; *Allioni simplicissima*.

Ante eruptionem prima die horror sine calore insolito sequente, caput vix dolet, febris lenissima, pulsû depresso, duriusculo, urina sana, nullus dolor, nec sitis, appetitus viget, sudor importunus. Secundâ die pulsus celerior, urina aquosa, metus & tristitia, scrobiculi cordis compressio suspiria cogens, subitanei motus involuntarii, sensus in digitis stuporis cujusdam pungitivi *Granf* dicti, somnus interruptus spectris, sudores acidum corruptum olentes assidui cum pulsû magis contracto. Tertiâ vel quartâ die, rarò seriùs, vehementer sudoris impetus, alterni horrores & calores, præcedentibus puncturis, & non rarò pruritu in collo, pectore, dorso, rarò in facie efflorescunt rubræ aut albentes minutæ pustulæ.

Post eruptionem. Hæ pustulæ citò grandescunt, limpido sero replentur, basi inflamatâ, ubi cutis plenior & tumefacta per sentitur; intra 30 horas ferè absolvitur eruptio, & tunc symptomata convulsiva mitescunt, evanescent, sudor perseverat, sed parcior, urinæ colorantur. Septimâ die pulsus mollis, æqualis, exanthemata exsiccantur, cuticula squamatim decidit.

Extispicia. Cadavera quæ miliari pereunt, citò intolerabiliter foetent & intumescunt. *Bianchi* phlogosem in utero puerperæ tantum invenit. *Allionus* verò venas cerebri cruore turgidas. Cadavera calorem diù servant, & sanguinem è naribus fundunt.

Cura. In primâ periodo phlebotomia minimè pertimescenda est; febris, delirium in alterâ periodo phlebotomiæ non cedunt; imò convulsiones ab eâ, morsque accelerantur. Emetica promptiorem non minorem eruptionem movent; ante eruptionem purgantia antiphlogistica, ut cassia, repetita, eruptionem utiliter retardant, imò prohibent; post eruptionem nocent. Diaphoretica efficaciora in primo stadio eruptionem accelerant cum nocumento, in altera febrem & calorem adaugent perniciosè. Antiphlogistica acida, ut limonata, saccharata in prima periodo, venenum corrigunt, in alterâ nocent. Diluentia, acescentia, emollientia profunt. Fotus tepidi emollientes ad pedes, artus, in secundâ periodo valde utiles sunt. Vesicantia pulsûm elevant, eruptionem sollicitant; ast in secundâ periodo perniciosâ, nec in primâ multum profunt.

Convulsiones quæ pustularum eruptionem sequuntur, nec opiatis, nec antispasmodicis cedunt; disruptio vesicularum inutilis est.

Nimius calor lecti, cubiculi, regiminis maximè miliariam excitat in regionibus frigidis. Practicus Taurinensis eximius linteis aquâ tepidâ madidis corpus fovere consuevit ad popularum eruptionem promovendam.

2. *Miliaris maligna* Allioni n° 76 *acutior*.

Ante eruptionem omnia ut in benignâ, sed symptomata convulsifica ab eruptione crescunt, & in benignâ mitigantur. Febris scilicet augetur cum pulsu celeri & contracto; circa meridiem, & noctu gravior est; urinæ multæ, tenues, aquææ; lingua albida, arefcit; noctes vigiles cum somniis terrificis & cephalalgia distensivâ internâ; facies plenior; calet & inflammatur cutis; sudores minuuntur: tertio eruptionis die omnia graviora fiunt, febris ardet, pulsus durus, & celer, tendines subsiliunt, sudores evanescent, pustulæ subsident, calor urens, cutis scabra fit, urina aquosa copiosissima, ægri inquieti, sitibundi, morosi, queruli, loquaces, quoquo versum se jactant, dein delirant, convelluntur; alvus hæcenus dura, jam biliosa fœtida egerit; aliquis si redeat sudor, hæc sævities erumpentibus iterum pustulis mitescit; sequenti die copiosiora erumpunt exanthemata, majoraque fiunt, primoribus jam exficari incipientibus; verùm secunda exanthemata circa tertium diem eruptionis suæ novas & prioribus similes turbas excitant, mitiores tamen; accedent tertia, imò quarta, exanthemata, donec stadium ultimum, seu declinatio accedat similis priori speciei; in hoc verò statu alvus liquida est, & biliosa fœtida dejicere pergit cum borborygmis; urina interdum prodit albescens, ut serum lactis, non subsidens & ardens. Salus ordinario non accedit nisi post 14um & 20um diem; illa eruptio fit in certâ die per manipulos & cohortes, eaque suppressâ vel repulsâ, turbæ recensitæ revertuntur; typus verò vix definiti potest.

Si malum exitum promptè morbus habeat, hisce turbis comites accedunt delirium & convulsiones; scilicet ægri inquieti nullo situ se continent, torvo & defixo obtutu objecta per caliginem, aut duplicata vident. Loquaces etiam cum delirant aut caligant, se rectè loqui & videre pertinaciter asseverant; se ægros vix esse concedunt; magna est, rara & suspiriosa respiratio. Sunt qui repentè & sine causâ lachrymis & mœrore se conficiunt, è lecto surgere tentant, ad motum omnem prompti, ingesta vomunt, in adstantes etiam exspuunt, adde strepitum potûs cum deglutitur; hinc jactationes in convulsiones abeunt, imò in eclampsiam, & stertore adveniente, pulsuque deficiente, mors advenit. Quò numerosiores pustulæ & præcociores, eò finis funestus promptior est.

3. *Miliaris recidivans* Allioni n° 82, aliis *diuturnior*.

Hæc est malignæ varietas, sed quæ in longius tempus distrahitur, in quâ pustulæ propter cutis densitatem, aut lymphæ visciditatem non benè efflorescunt, aut in cute ipsâ subsident, aut retrocedunt; tunc enim morbus diuturnior evadit, recidivam alio tempore daturus, valetudine lentè redeunte; interdum & mors sequitur; sed paulò diversâ ratione morbus procedit.

Si itaque pustulæ non elevatæ sint, sed tantùm rubor aliquis cum minutissimis pustulis in cute conspiciatur, & profundius hæreat veneam, pulsus velocitas tanta non est in stadio secundo, sed altitudo & fre-

quentia inæqualis, aliquando penè intermittit; urinæ nunc tenues, nunc coloratæ, sæpius turbidæ, parcæ; calor insignis, non tamen acerrimus; tendines continuò subsiliunt; lingua tremula, delirium & identidem convulsiones: hæc dein paulatim mitescunt, sudore viscido, foetido oborto, qui & majores aliquot vesiculas & pustulas varorum instar majusculas affert.

Aliquando verò post hunc statum jam descriptum ægri in soporem incidunt, assiduis tendinum motibus aut convulsivis ructibus detenti; stupidi, obliviosi, lethargici evadunt, & demum post varias convulsiones, stertore lentè accedente, intereunt.

Hæc varietas, si ægri revalescant, reverti solet anno subsequente, eodem tempore quo primùm accessit; mulieribus id sæpè accidit post quodlibet puerperium, & sæpè relinquit dispositionem ad sudorem, furunculos, memoriæ debilitatem, summam proclivitatem ad timorem, hysteriam; accedit rheumatismus; sanguis extractus in secundo stadio post sudores est coccineus & sine sero; ante sudores gelatinam concretam, & paucum serum habet.

Duratio hujus varietatis est circiter trium septimanarum, cum maligna ad duas ut plurimum excurrat, & benigna post septimanam citò terminetur.

Dantur plurimi morbi miliares, seu quos venenum miliare excitat & fovet, qui proinde à miliari larvatâ procedunt, ut synochus, amphimerina, tertiana, peripneumonia, pleuritis, cynanche, erysipelas, eclampsia, odontalgia, tussis, coryza, sternutatio, apoplexia, trismus, melancholia, crampus, ischias, arthritis, quæ omnes species curam generi propriam & miliari communem simul exigunt; sed illi morbi, quos hoc venenum proteiforme excitat, evanescent, aut mitigantur factâ eruptione miliari. Si verò hi morbi non recedant eruptis miliaribus, tunc sigaum est morbum esse complicatum, seu à duobus distinctis principiis pendere, ut arthritis, peripneumonia, synochus, purpura, variola, rubeola, quæ cum miliaribus exanthematis complicantur; primos morbos vocabimus miliares, id est, à veneno miliari latente excitatos.

Prognosis miliaris in genere. Periculum respondet, 1° veneni copiæ; 2° humorum visciditati; 3° cutis densitati; 4° irritabilitati.

Robusti, sanguinei, strigosi, herpetici, podagrici, bibones vini, melancholici, magis periclitantur, quàm fœminæ molles & viri laxi, imbecilli, hydropotæ, blando sanguine donati. Si abeuntibus symptomatis convulsivis, pulsus mollis, & amplius reddatur, pustulæque grandescant multo sero plenæ, bonum. Cephalalgia ante quartam diem evanescent, maximè in sanguineis, malum. Pulsus contractus, post eruptionem contractior, cum tensione & frequentia crescente, convulsionem & perniciem portendit. Sudores quò magis diffusi & præcoces, eò pejores, maximè si pulsus unà sit valdè contractus. Urina, quæ citò ex rutilâ fit aquosa aut constanter aquosa, mala; albescens, ut serum lactis, longitudinem morbi denotat. Stupor pungitivus, *Grans* dictus, in plurimis locis magnam veneni copiam

arguit; sed si leves sint stupores cum urinis aqueis, sudoribus, pulsuque contracto, perniciosum est signum veneni copiosi, & erumpere non valentis. Eruptio quò citius advenit, eò pejus. Quæ tertio, aut quarto die exeunt pustulæ, sæpè sunt septimo & octavo die lethales; minus funestæ quæ sexto die accedunt, seriores etiam tutiores; quò citius apparent pustulæ, eò morbus diuturnior & magis recidivus. Minutæ pustulæ mali ominis sunt, si multæ fuerint: malæ quæ erumpentes non pungunt, sed pruriunt; eas recedere pessimum; tum ægros vomere, malè videre, cum strepitu deglutire, singultire, loquaces balbutire, pessimum. Quò copiosiores & prominentiores pustulæ, eò promptior, iis subsidentibus, mors accedit; quæ modò subsident, modò efferuntur, longam ægritudinem significant. Post eruptionem fortiter vexantia symptomata convulsiva ominosa sunt. Si æger maximè timeat, spem abjiciat, territus expergiscatur, periculosum. Cutis ab eruptione non tumefacta, vel ex epipasticis, aut cucurbitulis non affecta, malum est. Convulsiones, quæ morbum inchoant, aut eruptionem præcedunt, benignæ: quæ pustularum subsidentiam sequuntur, exitiales. Stillæ sanguinis è naribus quovis tempore funestæ. Sanguis extractus si continuò coccineus est sine sero, malum. Si morbo soluto cutis desquamatio nulla, aut pauca, persistentibus symptomatis convulsificis, recidiva expectanda.

a. *Miliaris Boïa*, *Miliaire de Cusset en Bourbonnois* par M. de Brest Med. Journ. de Med. Juin 1756.

Pustulæ hujus morbi sunt vesiculæ 6ª die erumpentes post cephalalgiam, astheniam, febrem acutam, nauseas, vomitiones, agrypniam; eruptionem anteivere phlebotomia, emetica, die septimâ pulsus parvus, frequens, variabilis. In paroxysmis pulsus vegetus, ita ut septemdecim phlebotomiæ intra 23 dies celebrari potuerint; delirio tamen crescente, accessere parotides, hæmorrhagia narium larga, longus agon, mors. Nulli ætati, exceptis senibus, nulli sexui parcat. Methodus Hamiltoni non feliciter cessit. Methodus typhi vulgaris paucissimos liberavit. Temperamenta debilia, delicatula, faciliùs evadebant.

b. *Miliaris critica* Guilbert. Journ. de Med. 1756. Juin.

Ab arsenici pravis effectibus ægrum liberavit tandem miliaris desquamans totum corpus ægri.

Ab arsenici drachmis duabus ore assumptis à viro vinolento, fermè phthifico, supervenere vomitio, pulsus frequens, debilis, convulsivus, irregularis, respiratio laboriosa, suspiriosa; obtutus ferox, oculi prominentes, lachrymosi, lachrymis genas corrodentibus; facies convulsa, vox tremula, lingua arida, labia maculis nigris adusta, ardor viscerum, fitis inexhausta, meteorismus ingens, dejectio anum adurens, involuntaria, sudor foetidus, ischuria, paraphrosyne; ea per sex dies permansere, assumptis affatim oleo, lacte, jusculis adiposis, mucilaginosi. Sextâ die eruptio miliaris copiosa universalis priora symptomata sedavit, per quindecim dies identidem renovata eruptio, sudoribus excitatis, ulceribus ad talos fluentibus, demùm squamæ

farinosæ cutis delapsæ sunt, & lacte assumpto convaluit æger; excepto quod debiliior sit, tremore universali & ophthalmiâ laboret.

c. *Miliaris lactea*; *Miliaire maligne laiteuse*, Puzos, *Traité des accouchem.* pag. 378. *Eruption laiteuse à la peau*: rectius multò Cl. Bonté *Journ. de Medec.* Janv. 1757.

Miliaris puerperarum est alba, pustulis aciculæ capita æquantibus, per pectus, abdomen, collum resperis, cum pruritu importuno, & inde quandoque pervigilio, non turbatis inde lochiis; epidermidis desquamatione, feliciter terminatur; hic affectus æstate sæpiùs quàm hieme accedit, à stragulis densioribus fovetur; aëre liberiori juvatur puerpera, &c.

Varietas hujus speciei est eruptio miliaris febre, calore urenti, & manuum, digitorumque tumore cum pustulis stipata; cum pustulæ crescunt, decrescit febris & cutis tumiditas; fit effusio sub cutem panaritio similis, quæ maturata foras effluit sine dolore & periculo; verùm miliaris verè lactea maligna est, eruptio tardè procedit, intereaque febris & cephalalgia vigent; febris initio mediocris, lochia ferosa, remissiones in febre dantur; sed post aliquot dies caput incalescit, ægra obscurè delirat, somnus inquietus, eruptio languet, febris acuta continua evadit, lochia supprimuntur, & ægra in periculo versatur, quod prævertere oportuit ope diætæ severæ, lenium diaphoreticorum, de quibus, dum de miliari puerperarum.

d. *Miliaris nova febris* Sydenhami Sched. monit. de novæ febris ingressu.

Est ea species quæ anginosæ initio affinis videtur, sed ad carum & phrenitidem sponte aut levi datâ occasione vergit, & initio pulsus sano similis est. Æger per vices calore & frigore tentatur. Paroxyfmi parùm regulares quotidie versus noctem ingruunt; initio caput & artus dolore vexantur, cum tussi, dolore colli & faucium, quæ symptomata eò minora sunt, quò magis tempus recedit ab hieme. Sanguis pleuriticorum sanguinem æmulatur. Lingua est alba undequaque, & crustâ asperâ tegitur, humida tamen: sudores sunt insalubres, non critici, si æger jugem in lecto decubitus fervet, à fortiori si regimine calido utatur; febris carum accersit, aut phrenitidem, sed in quâ tranquillè delirat, incongrua subinde effluens: ab eodem regimine petechiæ & pustulæ morbillosæ, sed quæ in squamas non abeunt, efflorescere solent; lingua fusca & sicca evadit, sudores proliciuntur effusi sine levamine; ubi vero phrenesis invaluit, pulsus nunc citatior est, nunc tardior, demùm inordinatus evadit, subsultusque membrorum mortem prænuntiat.

Hæc febris est simplex sanguinis inflammatio, quæ tamen paucis phlebotomiis, sed aliquot catharticis, julapiis refrigerantibus, & abstinentiâ à lecto per diem, compescenda est. Phlebotomia repetatur, si dyspnœa, cephalalgia tussis intendantur, epipasticum nuchæ applicetur, cathartica mediocria alternis diebus usurpentur ad tertiam circiter vicem ex infuso fennæ, rhei in decocto tamarindorum, additâ mannâ, & syrupo rosarum solutivo; die purgationis somniferum vespere, non verò aliis diebus præscribatur, ad vitandum soporem caroticum, quem agitatio sanguinis secus excitare posset.

Aphthæ;

Aphthæ, singultusque si superveniant, nullum periculum inferunt; quæ si non sponte recedant, fugantur usu kinkinæ cum syrupo papaveris rhœados, modò æger è lecto surgat; vel si debilis sit, vestitus & capite elato ipsi incumbat, quod per morbi decursum observandum est.

Diebus à purgatione liberis, æger sumat vel electuarium è conservis lululæ, cynorrhodonis, berberidis, grossulariæ & cremore tartari cum syrupo limonum ter in die; vel toties sumat julapium ex aquis portulacæ, lactucæ, paralyseos, syrupo de limonibus & violarum; vel utatur limonatâ pro potu; si sudores nocturni accedant, caveat æger nè plus vel minus tegatur stragulis, quàm cum sanus erat; victus sit ex cremoribus avenæ, hordei, decocto albo, & post secundam purgationem juscula ex pullo; vitulove permittantur. Febre subactâ, modò in intermittentem non abierit, vinum ad vires restaurandas permittatur.

e. *Miliaris sudatoria*; *la Svette miliaire*; *Fièvre putride maligne*, appelée *la Svette*, qui a régné à Guise durant l'été de 1759, par M. Vandermonde, Journal Avril 1760. *Fievre Helode*, ou *Svette* de Meyzerey Tom. 2 n. 250.

Prælidium. Gastrodynia gravativa, lassitudo, cephalalgia gravativa vel tensiva, pectoris oppressio, dyspnœa suspiriosa, fervor corporis accedit, sudor acer, copiosus, sæpè accedunt nausæ, oculi scintillant, facies accensa, lingua alba humida, polydipsia, pulsus frequens, undosus, subrenitens.

Augmentum. Post dimidiam diem pruritus ferinus; pustulæ sphericæ miliaris, densissimæ, semine sinapis non majores; anxietas & agitatio; dein foetor oris & perspirationis putridus; alvus stricta sæpius, quandoque diarrhœa serosa putris, pervigilium, delirium; urina, nunc cruda & copiosa; aliàs pauca & rubra. A secunda ad tertiam diem, pulsus durus, tensus, magnus, dyspnœa præceps, laboriosa; hinc sudores crescunt, pulsus debilitatur, vires musculares minuuntur, urina supprimitur, sanguis ex naribus, mariscis, utero fluit, & convulsio maxillæ ac tendinum mortem prænuntiat.

Constantissima symptomata sunt, 1° sudor continuus & uber; 2° eruptio miliaris; 3° dolor acutus cardiæ; 4° cum lassitudine universali, & 5° pulsu duro, tenso, frequentissimo.

Duratio morbi, cum lethalis est, ad septem dies vix excurrit; cum natura victrix est, ad 14um extendi solet & ultra.

Epidemia est aggregatum morborum diversi generis, sed ab eodem viru miliari & putredine synochali pendentium; combinatæ siquidem sunt in Miliari sudatoriâ synochus putris cum Miliari morbo; ast in epidemiâ eadem intercurrent, ut pleuritis, diarrhœa, tertiana, amphimerina, menorrhagia, hæmorrhagia narium vel ani, erysipelas, &c.

Subjecta hujus morbi adulti, robusti, laboriosi, fusci, non senes, nec infantes, tempestas media, æstas, aër impurus.

Partes miliari eruptione exasperatæ, pectus, abdomen, extrema. Hic *Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I. K k k mor.*

morbus ab ephemera sudatoria genere diversus, licet nomine Gallico idem sit.

Curatio infelix, si ultra biduum triduumve differatur, si cardiacis, sudorificis, vino utantur ægri, sudoris sustinendi aut provocandi gratia. Diarrhœa, sudoribus juncta initio morbi, lethalis, nisi maturè antiseptica & mucilaginosâ adhiberentur, non phlebotomia nec antiphlogistica. Qui ritè tractati ex gravissimo morbo subito convalescentes sibi videbantur, febre & symptomatis, ante signa coctionis, sedatis, sequenti die phrenitide correpti, convulsi moriebantur; qui robustiores erant, illos symptomata graviora & acutiora vexabant, illis promptiora auxilia necessaria erant. Menorrhagia vel hæmorrhagia à tertia ad quartam diem dissolutionem sanguinis periculi plenam indicabat; sudor foetidissimus, tenuis, pustulæ atro-rubræ lethales; à sudore copioso, & diarrhœa uberi, urina flammea, foetens & pauca, cum pulsu undoso, parvo, conclamatum est. Urina citrea cum copioso sedimento, pulsu molli, forti, elato, respiratione liberiori; sudores pauciores, minus olidi, sitis minor, pustulæ pallidæ, cuticula squamosa vel farinosa, calor lenis, boni ominis erant.

Curatio. Phlebotomia bis vel ter repetenda: sequatur vomitio ope tartari stibiati magnâ aquæ copiâ diluti, simul ac gastrodynia permiserit. Si his præmissis symptomata persistant, decoctum tamarindorum tartari stibiati grano acuat: symptomatis sedatis, limonata vel acetum in aquâ adhibeantur; sedatâ febre purgetur ex tamarindis & sale Epsomensi; in limonatâ tartarum stibiatum optimè purgabat. Juscula ex vitulina carne cum borragine, buglossò, pistaciis; pitana ex hordeo torrefacto, gruto. Cum vires non permittebant phlebotomiam, acida & dein incrassantia mucilaginosâ conveniebant. Ad sudores compescendos vapore aceti lectulus perfundebatur; ad diarrhœam decoctum album, limonum syrupus, eccoprotica. In delirio vena pedis secabatur, pulveres temperantes, clysmata; in summâ putredine kinkina, contrayerva, camphora cum acidis: in ascite secundario juscula ex radicibus fragariæ, foliis agrimonix, succis nasturtii aquatici, borraginis.

Cavendum à sudorificis & à vesicatoriis.

f. *Miliaris Germanica* Walthieri Medic. Germanorum pag. 151.

1° Invasio varia est.

A. Plurimi mense Januario frigerunt per plures horas; frigori successit magnus calor, redibat frigus cum calore alternans per duos tresve dies, dein permansit febris cum æstu, cephalalgia, dyspnœa seu angustia pectoris, pulsu non stricto, mox pleno, astheniâ notabili, polydipsiâ, agrypniâ, nauseâ, aliis vomitione, urinâ per totum morbum sanâ, postremis diebus sudor.

B. Miliaris in aliis *intermittentem febrem* ultra septimanam mentiens, symptomata in paucis arthritica.

C. Miliaris apud plures pleuritis schema sumpsit cum tussi feroci, urinâ rubrâ, horrore prævio, æstu subsequente, pectoris angustia, astheniâ ineffabili; intra septimanam aliquot extinxit.

2° Progressus morbi.

A. Cephalalgia immanis, paraphrosyne, facies rubens, turgida, lingua sicca, polydipsia magna, tremor artuum spasmodicus.

B. In paucis maculæ petechiales pectoris, in aliis tantum minuta puncta rubra, quæ post biduum vel triduum evanescebant, tuncque miliaria alba per triduum succedebant sine desquamatione evanescentia; in multis miliaria 11^a, 15^a, vel 16ª die apparuerunt.

C. Apud omnes ferè narium hæmorrhagia, diarrhœa per tres, imò octo dies continuata, quâ cessante miliaria exanthemata succedebant cum remissione tremoris & paraphrosynes.

Subjecta sceminae præ viris, juvenes præ adultis, adulti præ senibus.

Principia, tempestas frigida, victus crudus, miasma acre, nervis infersum, contagiosum, aëris subita mutatio; quò major tremor, eò pejor exitus.

Hæmorrhagia stillatitia narium moderata, & iterata omnia symptomata mitigabat; effrænis verò lethalis. *Paraphrosyne* ultra triduum durans, sive cum, sive sine exanthematis miliaribus, non remittens, lethalis. *Sudor* vel ephidrosis continua optima, siccitas cutis funesta, exanthemata vesiculosa, minuta quæ videri poterant, sed non crescebant, nec levamen in aditu afferebant, ea funesta. *Tussis* ad septimanam durans, utilis; in hoc casu urina ab initio rubra & saturata circa diem quintam, vel sedimentum crassum, vel flocculos ad fundum vitri deponebat, clarâ supernatante urinâ; quibus nulla tussis fuit, urina erat sanæ similis. *Urina* cocta cum sedimento sive criticæ similis, primis diebus morbi, pessimus erat nuncius. *Diarrhœa* minimè metuenda, etiamsi pertinax, modò non suffocata foret, seu remediis repressa. *Crusta gelatinosa* sanguinem extractum obducens salutem certò portendebat, sanguis dilutè ruber; tenuis, minùs bonus. *Cophosis* optimum in hoc morbo signum. *Erysipelas* cum genarum, orbitæ oculorum, circa aures tumore, crisis optima cum ichore largo inde fluente. Pauci defuncti sunt.

Praxis. Phlebotomia initio citra septimam diem, etiam fluentibus mensuris, absentibus adhuc exanthematis, mirè profuit.

In *Miliari intermittente simulante* præscripti emeticum ex ipecacuanha cum sero lactis acidulato, dein sanguis mittebatur, rursus ad ipecacuanha revertetur, si opus foret, ut oris amarore & nausæ suadentibus; tartarum emeticum non benè successit.

In *Miliari pleuritidem simulante* cum tussi, sputo colorato, præmissâ phlebotomiâ, mixturam absorbentem & sudorificam præscripti singulis trihoris ad cochlearia tria hauriendam, continuandam usque ad crism. *Mixtura ex aquæ florum tilie & sambuci, ana, unciis tribus; pulverum marchionis, lapidum carcorum, matris perlarum ana, scrupulo uno; stibii diaphoretici, nitri tabulati, ana, scrupulo semisse, extracti croci, gr. quatuor; sacchari perlati drachmis duabus, misce.*

In progressu morbi, cum febris est continua, sudores sunt diluentibus, minimè verò æstuosis ciendi aut sustinendi, ut infuso foliorum cardui bene-

dicti; vel emulsiões diaphoreticæ, ac mixturæ temperantes sunt præscribendæ toto morbi decursu.

Datur v. g. ter in die *pulvis ex cornu cervi philosophicè præparati, coralli rubri, ana, gr. viij. matris perlarum, stibii diaphoretici, nitri puri, cinnabaris antimonii, ana, gr. iiii. olei distillati ligni Rhodii, gutt. i. extracti castorei, gr. semisse, misce.*

Potus ordinarius sit decoctum lene radicum scorzonæræ, cornu cervi cum pauxillo feminum fœniculi; juscula sint ex carne vitulinâ & bubulâ, vel substituuntur panatellæ, & non gelatinæ, nisi urgeat diarrhœa; hic pulvis & hoc julapium dantur exanthematis eruptis cum delirio, polydipsiâ, dyspnœâ &c.

Diarrhœa miliaris si sistatur, pedissequas habet febrem, polydipsiam, dyspnœam gravativam, cephalalgiam gravativam, vel eorum augmentum; fovetur autem emulsiõibus amygdalinis intra juscula, & decocto kinkinæ pro potu; posteris diebus compefcitur pulvere pannonico cum pilulis de cynoglossõ vel emulsiõibus, quibus adduntur semina plantaginis, papaveris, crySTALLUS montana, coralli rubri & cornu cervi, ana gr. viii pro singulis emulsiõis uncii: externè facculi calidi, avenâ tostâ semipleni, abdomini admoti, diarrhoicos debiles sublevant, miliariumque expulsiõem sollicitant.

Miliaria in syphiliticis lentè procedebant, & per duas septimanas perdurabant subsequente cutis desquamatione; in hoc casu madorem continuum sollicitare opus est *mixturâ ex aquis cordialibus unc. iv; aquæ florum tilie, acacie, sambuci, ana, unc. i, matris perlarum, pulveris marchionis, ana, drachma semisse; eboris usti, coralli rubri, ana scrupul. i; stibii diaphoretici, scrupul. semisse; spiritus nitri dulcis, gutt. xl; Sacchari perlati, drachmis ii: dentur singulis bihoriis duo cochlearia, & sit pro potu pitana ex scorzonærâ, cornu cervi, & semine fœniculi.*

Cùm post phlebotomiam, diarrhœa perseverat, nec febris remittit, perstatque delirium, loquax, vel sopor profundus, nec miliaris eruptura est, transeo ad vesicatoria duo magna suris applicanda, atque inde intra biduum exanthemata efflorescunt & delirium evanescit, intus verò emulsiõ leviter diaphoretica adhibetur ex feminibus frigidis, semine cardui mariæ, papaveris cum aqua florum acaciæ, sambuci, malvæ, adde oculos cancrorum citratos, cornu cervi, corallium, ana, scrupul.; nitri, gr. xxiv &c.: Sumatur quarta pars omni trihorio.

Vitentur effentiæ, elixiria, omniaque spirituosa, præter liquorem anodynum Hoffmanni, vel spiritum nitri dulcem.

Polydipsia exigit aquam frigidam aceto anaticis partibus mixtam pro collutorio, & si desit diarrhœa, detur serum lactis affuso vino albo præparatum:

Cephalalgiam mitigabat epithema ex aceto, aquâ rosarum & albumine ovi.

Alvi laxitas primis diebus ciebatur enematis, quibus deinde abstinebant. g. *Miliaris Nautica; febris nautica* Huxham. *Morbus carcerum* Lind. de scorbuto; *Miliaire scorbutique,*

Est Miliaris etiam purpurata ut prior, à quâ discrepat scorbuticis symptomatis combinatis; febris adest, eruptio copiosior in tibiis, sensim livescit, nigrescit, ut miliaris erysipelacea; sequuntur ulcera gangrænosa, saniosa, sordida, hinc spina ventosa, caries pertinaces fursum non deorsum in parte serpentes, gingivæ molles, vix tumidæ, sæpe cruentatæ, maxillæ cariosæ, dentium lapsus, fitis continua, cutis sicca, urens; pulsus parvus, frequens; oculi sæpe fixi, quandoque errantes, torvi, vividi; æger inquietus interdum delirat; lingua humida, tremula; hic morbus citò trucidat: si verò tardius, non minùs certò, ortâ per metastasim carie tibiarum infra genu, ibi ulcera cancrofa, summè dolentia, lethalia; *Lind.* Parum differt ab illa febris nautica *Huxham. de aère, & epid. pag. 44* ubi fusè de urâ agitur.

Differt miliaris carcerum & nautica ab amphimerinâ Hungarica per eruptionem miliarem erysipelaceam; fortè species nullæ sunt in his adhuc fixæ, quia venenum miliare cum purpureo & scorbutico combinari multis modis potest, aut nondum satis observatæ sunt differentię essentialis.

h. *Miliaris purpurata; febris carcerum.* *Huxham* de aère pag. 82. *Ludwig.* *instit. n° 150; jail-distempers* Anglis, *Pringle* *dissert. of the jail-distempers; The Goal-fever* Germanis.

Febris est putrida contagiosa ac pestifera valde, cum ingenti virium damno, maximâ præcordiorum oppressione, tremore, tendinum subsultu, vigiliis, delirio, linguâ nigrâ & sæpe aridâ valde, faucibus squallidis, halitu foetidissimo; pulsus vacillat plurimum, mox ab initio morbi, idque vel in robustis, urina est plerumque lurida & vappida, sæpe subnigra & olida, rarò aliquid inest sedimenti, interdum verò continet fursurosa quædam, inæqualiter sparsa; in statu febris erumpunt petechiæ atræ, sæpe papulæ aut pustulæ: livescentes cum oleoso foetido sudore; pustulæ floridæ in morbi acme salubres; lividæ & subnigræ lethales; petechiæ semper malæ; alvus nigra, foetidissima, citissima plures sub finem abripit; phrenitis quandoque, aliàs carus sub ipso morbi initio accidit quibusdam. Si incisiis his oborta est alvi dejectio, certissima secuta mors est, biduo vix exacto.

Hic morbus vix ullam tolerat phlebotomiam; primâ vice extractus sanguis est rutilus, valdè floridus, secundâ vice lividus aut niger non crescens.

i. *Miliaris Britannica*, *Journ. de Med. Juill. 1759* pag. 57. *Febris inflammatoria, catarrhalis & putrida.* *D. Mouchet.* *Maladie contagieuse qui regne en Bretagne entre Brest & Rennes, surtout à Plénée depuis 1757.* par *M. Mouchet.*

k. *Miliaris puerperarum; purpura puerperarum* *Ludwigii* *Instit. Clinicæ n° 244; Eruption laiteuse à la peau* *Puzos; Miliare des femmes en couche.*

Miliaris puerperis superveniens, ut & aliis, est vel alba, vel rubra; miliaris alba si tertio, quartove post partum die erumpit cum deliriis, æstus summo & aliis gravibus accidentibus, semper fermè funesta est, imprimis si

fudor copiosus eam præcedit; si metritis cum sensu refrigerii in abdomine, si petechiæ cum miliari simul erumpant; si verò febris cum largo fluxu materiæ foetidæ ex utero remittit, spes salutis aliqua superest.

Multò mitior est miliaris in puerperis, si rubra quinto, septimo, vel nono die demum erumpat, si symptomata mitiora sint, & lochia ex voto succedant.

Curationem videfis apud *Puzos Traité des accouchemens*, pag. 377, qui hujus duas species distinguit. Levia diaphoretica ex infuso theæ, croci, artemisiæ, chamæmeli, & oleum amygdalarum tantum suadet *D. Puzos* in simplici, quæ sæpiùs à stragulis densioribus quibus onerantur puerperæ, ortum ducit.

Ex *Clariff. Bonté Journ. de Med. Janv. 1757*, hæc miliaris à lactis evagatione & acore dependet, hinc odor aceti putris ex his ægris exhalat; phlyctænæ statim limpidæ successivè serum lacteum turbidum admittunt, hinc albescunt; eruptio inconstans est, aliquot à partu diebus accidit, maximè si lochia supprimantur; asthenia & animi abjectio totalis sunt symptomata inseparabilia. Legi certè merentur quæ de his scripsit Autor.

1. *Miliaris Scorbutica*, Chr. Gottl. Ludwigi, *Instit. Clinicæ* n° 230, *purpura scorbutica* ipsi dicta.

Miliaris scorbutica, in corporibus quæ impuris humoribus scatent, sæpiùs sine febris evidenti, æstivo potissimum tempore accidit; nonnunquam verò aliis levioribus morbis, v. g. amphimerinæ catarrhali, supervenit; in utroque casu semper chronica est, & ægros diù exercet, rubras ostendit pustulas & asperam reddit cutis superficiem cum pruritu multo, imprimis si corpora incallescant; cum hac morbi specie nec languor insignis, nec anxietas præcordiorum, nec alia gravia symptomata occurrere solent.

Causa in acrimoniâ feri posita est, quæ à falso & aromatico victu in corporibus sedentariis frequens est; potus copiosus calidus, abusus tabaci cum defectu exercitii, & alvi constipatione huic ansam præbent; diluente & non fermentato potu, cibis blandis, exercitio sufficienti in aère puro, frictione & balneis multum solatii ægro affertur. Ptisanæ demulcentes ex scorzonerâ, chinâ, bardanâ, præmissâ phlebotomiâ & levi catharsi, conveniunt; evitentur alexipharmaca, adhibeantur æstate aquæ acidulæ; superato morbo balneis frigidis cutis roboretur. *Ludwig.*

Urina in hac specie valdè colorata cito foetida, si servetur, crustâ oleosâ & salinâ tegitur; ægri torminibus laborant & feces foetidæ ejiciunt, pulsus in hac febre rarior est & lentior quàm in sanitate. *Lind. de scorbuto.*

VI. PURPURA, *Porphyra* Græcorum; *Petechialis febris* Germanorum; *Petechia*, *Peticulæ* &c aliorum; *Petechialis vera*, *Frid. Hoffmanni* cap. 11; *le Pourpre.*

Genus est phlegmasiæ, cujus notæ sunt potissimum maculæ subrotundæ moribus pulicum similes, sed purpurei quandoque, lividi aut atrii coloris, sine tumore & pruritu: adde amphimerinam vel tritæophyam duplicem.

Differt 1° à pulicum moribus, qui in febribus illudere possunt ex eo quòd pressione evanescit rubedo horum moruum, non verò Purpura, & defectu stigmatis vel puncti ab insectis pertusi; 2° à maculis scorbuticis, quòd scorbutus sit sine febre, Purpura verò febrem acutam comitem habeat, præterea scorbuticæ maculæ aliis scorbuti signis adjunguntur, ut stomachaci, quæ hîc deficient; 3° in rubeolâ erumpente adest affectus catarhalis, in eruptâ est asperitas, horum nulla sunt in Purpurâ, si Viennensem anni 1758 ab *Hafenohrlio* descriptam excipias; adde quòd maculæ rubeolæ sunt incertæ figuræ, purpuratæ verò exactè circulares; 4° in scarlatinâ est rubedo quasi uniformis in trunco velut à vino rubro affuso, in Purpurâ sunt maculæ lividæ ab invicem diffusæ, intervallis cuti omnino concoloribus & apprimè distinctis, nullusque pruritus, qui ferinus est in scarlatinâ.

Purpura accidentalis, quam symptomaticam dicunt, concurrit quidem cum variolâ malignâ, rubeolâ malignâ, miliari malignâ, peste vulgari, &c; ast ab illis omnibus exanthematis discrepat; de cætero petechiæ faciei parcent, truncum verò maximè infestant.

1. *Purpura benigna* Chr. Gottl. Ludwigiî Institut. Clinic. n°. 145 *Petechiæ benignæ* ipsi dictæ; *Fièvre pourpée*: Vide Foresti observ. 59 lib. 6.

Cognoscitur ex febre, quæ more aliarum incipit ex horrore, frigore, subsequente calore & circa quartam diem per truncum potissimum efflorescunt maculæ non lividæ, nec atro-purpureæ, sed rosei coloris & paucæ; ubi apparent per totum corpus post signa coctionis, instar criseos morbum solvunt.

Verùm si reprimantur, ut in casu *Foresti*, diros alios morbos excitant, ut gastrodynamiam dirissimam cum angustia præcordiorum & dyspnœâ. Ad revocandam illam eruptionem optimè convenit pulvis bezoarticus ad drachm. 1. cum nitri scrupulo 1. & camphoræ granis quatuor, qui omni trihorio est sumendus.

2. *Purpura maligna*; *Febris purpurata* Sennerti lib. 4 cap. 11; Riveriî Cent. I. obs. 21; *Febris pestilens* ejusdem Pr. Med.; *Febris peticularis* R. Fortis; *Febris lenticularis* Germanis; *Febris petechialis* Juncker Tab. 72, Chr. Ludwigiî n° 146; *Tabardillo* Hispanis; *Fièvre pourpée maligne*.

Unicum datur symptoma, ait *Riverius Lib. XIII. Sect. III Cap. 1*, febris pestilenti proprium & peculiare, quod in reliquis febribus non contingit; maculæ nimirum purpureæ in toto corpore, ac præcipuè in lumbis, pectore & dorso apparentes, moribus pulicum plerumque similes, quæ *peticulæ* seu *petechiæ* ab Italis vulgò nominantur.

Riverius obs. 18. centur. 2, vidit quadragenarium purpurâ malignâ laborantem cum siti intensâ, præcordiorum æstu, & inquietudinibus; præcesserat cholera, tertio die hæmorrhagia copiosa, pulsus erat parvus, maculæ lividæ; præter julepos cardiacos cum sale prunellæ ter in die exhibendos, præscripsit is pulverem ex salis prunellæ unciâ semisse, camphoræ drachmâ semisse,

femisse, sumat quartam partem tertiã quavis horã; eadem die melius habuit æger, & his remediis iteratis intra paucos dies convaluit.

Idem *observ. 21 centur.* 1 refert historiam febris purpuratæ remittentis ab octo diebus durantis, in quã æger semel purgatus & tres phlebotomias passus; pulsus erat frequens & inæqualis, & totum corpus exanthematis purpureis refertum; urinæ laudabiles, paululum coctæ; invitis cucurbitulis, ptisanã de cornu cervi, inunctionibus ex oleo scorpionum, undecimã die delirium cum convulsionibus accessit; decimã sextã circa vesicatorium dorsi apparuerunt pustulæ plurimæ quasi variolosæ, quæ sequenti die ruptæ efficcabantur; ast in parte anteriori pectoris infinitæ prodire papulæ perexiguae, pellucidæ, humore seroso refertæ, verbo miliares, unde febris valde remissa, & delirium imminutum; purgatus æger decimã sextã, iterumque vigesimã secundã convaluit. Successum tribuit Auctor potissimum ptisanæ, in cuius singulis cyathis miscebat salis prunellæ drachmam unam & spiritus vitrioli guttas decem; adhibebat etiam cum salis prunellæ drachmã semisse bezoarticum minerale ad scrupulum unum & camphoræ grana sex.

SCHOLIUM. A petechiis discrepant meo quidem iudicio vibices seu maculæ amplæ violacæ aut lividæ, quæ in peste sporadicã, nec non epidemicã per cutem disperguntur: *vibices* dicuntur, si virgatæ quasi à flagellis inflictae. Vide *obs. 64 Riverii cent. 2*, ubi refertur nomine febris malignæ, pestis sporadicæ parotide terminata circa diem undecimam.

Hujus morbi historiam vide apud *Frid. Hoffmannum de febribus petechialibus veris cap. 11. n°. 3.*

3. *Purpura Symptomatica, les Petechies accidentelles, Pourpre accidentel.* Huxham lib. I. pag. 105-108.

Ea est quæ aliis morborum generibus supervenit, nec eos judicat, nec in illis constans est, nec in morbi incremento observatur; morbi, quibus illa jungitur, non petechiales, sed *petechizantes* à *Junckero* & *Nentero* cognominantur, & tales sunt omnes febres remittentes, potissimum typhi, hemitritæi & tritæophyæ, omnes phlegmasiæ exanthematicæ, ut pestis, variola, rubeola maligna, miliaris, quæ etiam reciproce pustulas aut papulas suas symptomaticè admiscet purpuræ, & sibi mutuò; sic in *observat. 21 centur. 1ª Riverii*, pustulæ variolosæ & miliares papulæ purpuram malignam symptomaticè adornarunt; sic in peste Massiliensi petechiæ, pustulæ carbunculosæ, vibices, aliaque exanthemata bubonibus se comites addebant. Pestis sporadicæ cum petechiis historiam vide apud *Riverium centur. 2 observ. 64*; morbus enim qui parotide solvitur nomine pestis sporadicæ videtur designandus.

Utium purpura maligna sit contagiosa, ut contendit *Ludwigius*, valdè dubito, cum de pestis contagio maximi in arte viri dubitent, in quã tamen purpura pesti conjungi solet; venenum tamen multiplicativum in ipsius principio morbifico admitto, idque tenuissimum, halituosum, acre, septicum. In hoc morbo phlebotomia rarò adhiberi potest ob pulsus debilitatem; emetica verò & cathartica feliciter adhibentur; dein lenia diaphoretica,

antiseptica præsertim, ut camphora, chamæmelum, serpentina, &c, usurpantur.

4. *Purpura verminosa*. Hist. de l'Ac. des Sc. 1714 pag. 14. A.

Ægri multos lumbricos rejiciebant, cum maturè succurrebat illis, & tunc Purpura erumpebat; quicumque ab ea evadebant epidermide spoliabantur; cæteri intra triduum obibant, & tanta erat putredo cadaverum, ut vespillones sæpius contagio afficerentur: Morbus circa Tullum in Lotharinga epidemicè grassabatur. *Geoffroi*.

VII. ERYSIPELAS. *Rosa Sennerti*, & *Ignis Sacer*; *Erysipelas perniciosum* Moroni Direct.; *Febris erysipelatosa* Sydenhami pag. 174, 655, Fr. Hoffmanni Tom. 2. *Fièvre érysipelateuse*; vulgò *feu de S. Antoine*, Mezeray Hist. de France.

Vulgò eodem nomine insignitur ac *Erythema*, seu morbus gravis & levis affectus, verùm res adeò diversas diversa nomina designare debent.

Cognoscitur ex pyrexiâ acutâ & tumore diffuso coloris rubro-rosei cum sensu ardoris.

Differt ab exanthematicis prioribus quòd non per puncta exigua & maculas pulicem moribus similes erumpat, sed in latas, amplas, pollicares aut majores areas subtumidas se diffundat: ab erythemate per febrem sæpiùs putridam quâ Erysipelas stipatur, cum vix ulla sit in erythemate, saltem à principio externo procedenti. Erysipelas verò ut erythema, cutis desquamatione terminatur.

1. *Erysipelas Rosa Sennerti* de febrib. lib. 2 cap. 15; *Febris erysipelatosa* Sydenhami Sect. VI Cap. 5; *Febris erysipelacea* Fr. Hoffmanni T. II cap. 13; *das Rothlauff* Germanis; *Erysipèle*.

Phlegmasia est cum febre continua synochâ; cum alicujus partis, potissimum faciei, erythemati junctâ; juxta *Sennertum* definitur febris continua à sanguinis parte tenuiore corruptâ & inflamatâ, quâ ut natura se liberet, eam in aliquam partem externam expellit formâ tumoris aut maculæ rubræ, latæ, quæ à parte in partem serpit.

Præluit ab horrore, rigore & sequenti circiter die invadit, potissimum sub finem ætatis, dum æger sub dio versatur; summus subitusque rubor ac dolor exoritur in quadam parte, apud Germanos in inguinibus, alis, femoribusve cum prævio glandularum vel axillarium vel inguinalium dolore, ita ut æger se peste correptum judicet; apud Anglos verò & Gallos sæpiùs faciem occupat hic tumor calore acri, rubore roseo, cum summa cutis tensione & elevatione exigua, latâ, diffusâ non circumscriptâ; febris intenditur cum calore, siti, anxietate, non rarò apud nos linguæ albedine, oris fœtore. Si vehementius sit malum, phlyctænæ supra tumorem elevantur, aquâ subluteâ turgidæ, hinc per frontem, palpebras, capillitium, collumque circuit, atque si malè tractetur, accedit gangræna, delirium, ut plurimum verò morbus intra septimanam terminatur.

Sexagenaria mense februario magnâ debilitate cum somnolentiâ ac pulsu
Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I. LII parvò

parvo corripiebatur, præmissis frigore & horrore; illicò potionem cardiacam adhibui, sequenti die phlebotomia è brachio fuit instituta, postridiè catharsis ex duobus cyathis ptisanæ regiæ cum pauxillo tartari stibiati; sæpius enim præcedunt nausæ, & nihil felicius in hoc morbo succedit quam vomitorium; eodem vespere iterum vena secta fuit, tunc seu tertiâ die erysipelatosus tumor in parte dextrâ faciei apparuit, caput sensim circumivit, nihil applicui; ex aure serum sanguinolentum effluxit, bullæ apparuerunt & citò crepuerunt, pulsus major & frequentior evasit, phlebotomia iterata est, & ptisanâ regiâ sine tartaro stibiato alternis diebus sumptâ, lingua, quæ erat sicca & nigra, humida evasit, septimâ die nitida fuit; erysipelatosus tumor, qui palpebras in magnum tumorem subalbum inflaverat, easque dein deseruerat, resedit, exsiccatus est, & in magnas squamas cuticula delapsa est.

2. *Erysipelas typhodes; Fièvre maligne erysipelateuse.*

Est febris maligna, initio typhodes, deinde biliosa, alternis diebus paroxysmum fortiozem, sed unum quotidie inferens, in qua cum delirio, summâ virium prostratione, tertiâ die erumpit tumor erysipelatosus faciei, vel humerorum, colli, brachii, febre tunc temporis vividâ, ardente, quæ primis diebus ex pulsu vix poterat cognosci.

Domina de Grasset triginta annos nata mense februario è templo exiens, horrore, frigore, cephalalgia corripitur, lecto post tres dies tantum se addicit, febris erat remittens, tritæophya duplex, quæ crescens cum frigore, & dein calore summo exacerbans, delirium afferebat; tertio die tumor erysipelaceus faciem affecit, ast recedens ob mutatum lectum, dein in humeris, collo, pectore apparuit, mox brachium dextrum ac manum invasit; vena novies secta fuit, sanguis erat coriaceus; diebus à paroxysmo fortiori vacuis, purgata cum ptisanâ regiâ & tartaro stibiato; die decimâ septimâ, ob iram susceptam paroxysmus vehemens cum horrore aquæ, lucis aversatione, & lachrymatione exigua sine ratione; vena pedis tusa fuit; sequenti die vini emetici puri uncia unâ sumptâ, erysipelas quod recesserat, iterum faciem infestavit; delirium immutatum est; interea in manu, brachioque quovis mane tumores molles, albi, sese ostendebant sine prævio rubore aut dolore; his apertis pus effluebat, vulnus citò sanabatur; nova apostemata die sequenti apparebant, & illicò aperiebantur; trigessimâ die sensim paroxysmis debilitata è vivis excessit.

Vidi similem morbum Nemausi in muliere quadragenariâ, in quâ per tres quatuorve dies ex pulsu & delirio obscuro hystericum insultum tantummodo incusandum putabant, ast repetitâ phlebotomiâ erysipelas in dorso apparuit, emeticis & catharticis febris illa tritæophya intra 14um diem recessit.

Sunt qui linteolum æquis vini & aquæ tepidæ partibus madidum, alii verò decocto florum sambuci in aquâ tinctum, & quavis horâ renovatum erythemati imponunt, ast nihil imponere fatius est.

3. *Erysipelas à veneno.*

Anno 1752, mensis Augusti nono, sutor oppidi *Vias* dicti, ejus uxor, duoque nati, frixum hepar squali catuli *Linnæi* manducarunt, tertius natus nihil ex eo attingit, puella perparum; statim à pastu qui manducaverant hepar, somno correpti decumbunt per biduum, triduumve somno, & delirio detenti; vicini admoniti accedunt, & hos ægros erysipelate universali citra calorem tamen, sed cum acri pruritu correptos, ac velut ebrios contemplantur; foemina prima exurgens cutemque exagitans, cuticulam totius corporis à cute secedere sensit; maritus ægrius cuticulam deposuit non sine violentis pandiculationibus; tota epidermis uxoris intra sex dies omnino avulsa est, ast viro intra mensem; interea Agatham ego accersitus ad ægram nobilem, sutorem & ejus uxorem accerso, & frustra ampla epidermidis ab illis accipio; ipse à calcaneò viri frustum amplum adhuc hærens avello; puella partim tantum desquamata furunculum in femore passa est. Hepar illius piscis semper rejici solet ab ipsis piscatoribus; piscis verò ille non proficit nisi mense Augusto in nostris oris, vulgò *catulus marinus* vocatur; hepar constat ex duobus lobis pedem longis, instar lori coriacei complanatis, ex luteo variegatis vel punctatis.

Simile verò erysipelas collum, & faciem tantum infestans corripuit *Montepelii* tres adolescentes, qui alterius generis piscem manducaverant. Idem *Agathæ* de alterius etiam piscis esu factum dicunt: fortè illi pisces venenum hoc concipiunt cum frustra carnis putridæ hamis affixa vorant. Hic morbus à mytolorum esu sæpe productus fuit *Werlhofio* teste.

4. *Erysipelas ambustio; grande brûlure.*

Morbus est isque valdè periculosus, cum magna pars corporis, præsertim verò faciei, oleo, aquâ, aut aliquo liquore ferventi comburitur; lebetè effuso, lapsu in calcem vivam recens aquâ solutam, aut in ignem; qui conflagrat, aut pulveris pyrii explosione attingitur; inde dolor atrox, pertinax, febris acuta, pervigilium, & quandoque cita mors, aut etiam sphaecelus partium combustarum, amplæ phlyctænæ, &c.

Pro arcano est apud mulieres unguentum ex aquâ secundâ calcis & oleo; sed ceratum Galeni ad dolores demulcendos æque valet, ubi partes erosæ sunt. Si vero nulla excoriatio, sedato primo dolore, vinum tepidum aquatum continuò admotum optimum est. Vide *Gangranam* 5am ejusque curam.

5. *Erysipelas Pestilens; Ignis sacer; Feu S. Antoine, Feu sacré: Mézeray Hist. de Franc. ann. 1090. Mal des ardens en 1130 sous Louis VII. Ægri ardentes.*

Hoc anno utramque Lotharingiam devastabat morbus epidemicus, ignis Sacer, vel ignis Sancti Antonii nuncupatus. Præ Templorum foribus, inque mediis plateis ægri miserissimam vitam doloribus atrocibus excruciatam ducebant; aliis pedes, manus aliis, quibusdam facies hoc pestilenti morbo exedebantur; an ad erysipelas, an ad anthracem referenda sit hæc epidemia dubito. Erysipelaceam tamen fuisse febrem videntur innuere *Sennertus*, *Sydenham* & nuper *Frid. Hoffmannus*, qui animadvertit erysipelaceam

dari febrem, quæ cum atrocissimo morbo pestilenti summam affinitatem habet; utrumque enim cum horrore, æstu, delirio, virium prostratione, vehementi dorſi capitisque dolore invadit; inter tertium, & quartum diem erumpunt ad glandulas axillares vel inguinales materiæ adurentes, quæ in igne sacro ad pedes usque descendunt. Hæc materies in glandulis abscessum format, ac partibus extremis gangrænam inducit: demùm in utroque morbo à materiæ morbificæ retrocessione summum impendit vitæ periculum: Vide *Frider. Hoffmann. de febre erysipelacea* n°. 2.

6. *Erysipelas symptomaticum* Frid. Hoffmann. de febre erysipelacea n°. 4.

In anafarcâ, ascite, imò aurigine & melasictero accedit haud rarò symptomaticè erysipelas & citò ægrum jugulat.

Complicatur etiam vulneribus partium nervosarum; præsertim cranii & fracturis ossium, & tunc æger in ancipiti versatur.

7. *Erysipelas Chinense* du Halde Hist. de la Chine pag. 317.

Operarii qui vernicem extrahunt ex arbore quæ *Rhus vernix* Linnæo dicitur, si exhalationes hujus excipiant, erysipelate universalî intra diem afficiuntur, facies deformatur, corpus intumescit, quasi lepra infectum videtur; cutis ubique crepat, unde multum feri effluit, demum cutis exsiccat, decidit & nova succrescit.

Cura petitur ex hydragogo vehementi, dein balnea in decocto cimarum abietis, corticis castanearum cum nitro & basellâ, stuphæ hujus decocti adhibentur, & cinis basellæ vulneribus aspergitur.

8. *Erysipelas Zoster* Plinii lib. 26. cap. 11. Langij Epist. pag. 110, *Zona* Frid. Hoffmanni, de febre erysipel. n°. 6. Ruffelli de tabe glandulari, pag. 125. Anglis *the Shingles*, pag. 23.

Hic corporis truncum infestat, modò thoracem, modò scapulas, modò latera & costas occupans; frequenter etiam inferius oritur & medium corpus tanquam cingulum cingit atque totum amplectitur, in quo casu, teste *Plinio*, enecat. Subnascuntur vesiculæ quædam flavescentes nonnunquam, sed sæpiùs livescentes, quæ ad instar herpetis, cujus speciem maximè referunt, corrodere solent. Hinc *Herpes Scribonio Largo* dicitur; febriculâ tantum stipatur, & si reprimantur vesiculæ, magna symptomata enascuntur. Vide Historiam à *Ruffello* traditam, in quâ gravis dyspnœa successit.

Duo in curâ sunt observanda, 1° ut maturationem ulcusculorum adjuvemus; 2° ut à purgando nos contineamus, donec se per cutim evacuarit eruptio; tum autem vel sale Glauberi, vel aquâ marinâ venter subducendus est. Vide curam fusiùs apud *Frid. Hoffmannum*, S. 1. cap. 13. de febre erysipelacea.

9. *Erysipelas contagiosum* Deslandes Hist. de l'Acad. des Sc. 1716.

Ægritudo Tolosæ Epidemica, & ut ferunt, contagiosa fuit anno 1716; epidermis faciei, apud eos qui convalescunt, decidit.

10. *Erysipelas à vespis*.

Vidi militem calvum, qui apud examine ita fuit involutus, & laceffitus, ut caput,

caput, collum & manus quasi eryspelate uniformi mirè intumescerent, cum rubore & atroci dolore, ex quibus ferè exanimatus fuit; vesparum morsus repetiti eundem morbum producunt & atrociolem; nullum tutius auxilium est quàm frigidà continuò renovatà partem abluere, teste *Reaumurio*.

VIII. SCARLATINA, *Morbilli confluentes* Morton de febr. scarlatinà, pag. 28 cap. 5; dicitur *Scarlatina* à colore rubro, rutilo exanthematum. *Fièvre scarlatine*; *Fièvre rouge*.

Phlegmasia est exanthematis maculosis, rubris, crebrioribus, latioribus, & multò magis rubentibus, at non perinde uniformibus, ac sunt illæ maculæ quæ rubeolam stipant; illæ pariter farinosis squamulis terminantur, sed sine præludio catharrali enascuntur, & ad secundam, tertiamve vicem se produunt ac reconduunt vicissim.

1. *Scarlatina febris* Sydenhami, cap. 2. sect. VI. & p. 653. *Rubeola confluens*.

Hæc febris ut plurimum sub æstatis finem accidit; integras familias & præsertim infantes aggreditur, sine tussi, epiphorâ, unde distinguitur à rubeolâ; sed præterea in rubeolâ dantur in trunco corymbi macularum intervallis cutis albis invicem discreti; in scarlatinâ maculæ sunt uniformiter disseminatæ, quasi vino rubro tinctæ forent partes. Die quartâ facies intumescit, exanthemata se produunt, & post tres vel quatuor dies evanescent; incipit cum horrore & frigore; ægritudo est mediocris.

Cura simplicissima est. A phlebotomiâ, catharticis & magis etiam à sudorificis, & cardiacis abstinendum; carniùm esus interdicitur, foras non prodeat scarlatinus, nec se lecto fugiter addicat; desquamatione peractâ, utatur leni cathartico. Si coma, eclampsive initio supervenerint, ut infantibus accidit, epipasticum amplum nuchæ applicetur, & paregoricum quavis nocte usurpetur; pro potu fit hydrogala, seu lac cum aquæ triplo coctum.

2. *Scarlatina urticata*; altera *eryspelatoza febris species* Sydenhami Sect. VI. cap. 6. *Purpura urticata* Junckeri Tab. 74 pag. 599; *Fièvre rouge prurigineuse*; *Fièvre ortiée* de Meyzerey T. 2. pag. 252. P.

Incipit cum sensu refrigerii, sequitur moderatus calor, sitis, cephalalgia, dein cum multo pruritu, & cutaneo rigore exanthemata tam in facie quàm in reliquo corpore se produunt, quæ cutim superant & citò accrescunt, & papulas eminentes coloris ex pallido rosei, urticarum puncturis similes referunt, quandoque cum protuberantiis, ferè eryspelaceis & asperitate serpiginosâ; febris, si adest, mitissima est; exanthemata interdum evanescent febre remittente, ast circa vesperam denuò prodeunt, cum febre, pruritu molesto & ardenti: intra tres aut quatuor dies cessat affectus, minutissimis squamulis ex cute secedentibus. Vide *Terzianam urticatam*.

Vide curam in *Ill. de Meyzerey Malad. des Armées. Tom. 2 pag. 251.*

3. *Scarlatina porriginosa. Tertia eruptionis species* Sydenhami, Ibid. pag. 176. cap. 6. P.

Hæc rarior est antecedenti, sæpius in pectore se prodit, ac aliquo loco determinato se figit; vix cutim supereminens ac latiore maculam præ se ferens, nisi quod aliquantulum porriginosa ac squamulis flavescens distincta; hac apparente æger bene se habet, recedente ægrotat, urinam turbidam ac rubram mingit. Hæc postrema eruptio curatur ut scarlatina urticata, at quandoque non nisi aquis ferrugineis diu epotis cedit.

4. *Scarlatina intermittens*, Morton Pyretol. p. 33, 97, 98. P.

5. *Scarlatina variolodes* Journ. de Med. Juill. 1763 pag. 275. B.

Ea est species quæ, post epidæmiâ variolosâ accedens, præludit non fecus ac variola, scilicet cum pyrexia, delirio, nausea, vomitione, hæmorrhagia narium, tussi; accedit dein in trunco rubedo qualis cancri cocti; morbus intra tres dies recedit, at rubedo quandoque resistit.

Curatur phlebotomia, potu copioso, levissimis cardiacis, & catharticis pluries in convalescentia repetitis; sævit Parisiis vere anni 1712; anno etiam 1763 mense Augusto, scarlatina stipabatur ante quartam diem pustulis variolarum æmulis, ita ut Mædici deciperentur, sed pustulæ multò citius suppurabant & exsiccabantur, nec crustas relinquēbant, nec maculas rubras.

6. *Scarlatina anginosa anni 1765. A.*

Hac æstate Monspelii viget apud infantes scarlatina, in qua totus truncus intense rubet cum voce rauca, & angina ulcerosa, imò in quibusdam gangrenosa, qualis ante biennium sola sine scarlatina plures infantes abstulit. Curatur emetico quod nausæ indicant, dein catharticis, mox verò deterfione faucium ope mellis & decocti hordei cum pauxillo acidi marini; dein, remissâ pyrexiâ, lixivio calcis vivæ cum melle ulcus exsiccatur; verùm sæpius infans è medio tollitur, nisi angina simplex fuerit, & docilis æger remedia admittat. Morbus hic contagiosus apparet, ut & cynanche maligna ante biennium fuerat.

IX. ESSERA, *Porcelaine.*

Phlegmasia est ut plurimum apyreta, vitiis æquè ac morbis accensenda, in quâ maculæ rubellæ, pollicares, plures, discretæ, in diversis corporis partibus subito erumpunt, post diem unam aut alteram recedunt ac revertuntur.

Differunt à purpurâ urticatâ, ex eo quòd multò latiores sunt, nec ulla tenus pruriginosæ; vix dolent, febriculam minimam comitem habent. Illæ maculæ vix supra cutem eminentes raro phlebotomiam postulant, & sæpius post quatuor dies recedunt, sub regimine moderato, cavendo à frigore, abstinendo à vino & carnibus. Vidi Esseram cujus exanthemata pollicaria diametro, ex intense rubris demum albescebant, cuticulâ scilicet nummi parvi magnitudine à cutè semotâ, nullo fluido interposito, deinceps exsiccata, & frustulatim delapsa. Harum specierum desunt accurati characteres.

X. APHTHÆ; *Pemphingodes* Galeni Finit. Medic.; *Pustulæ oris* Haly Abbas; *Algola* Arabum; *Ulcuscula oris* Fel. Plateri; *Vesiculæ gingivarum* Sennerti de aphthis; *les Aphthes*, *Chancres*; *Brefegue* Occitanis.

Definitur à Galeno febris quæ per caloris intensiorem pustulas in ore, quæ Græcis *phlyctides* dicuntur, excitat.

Ejus itaque character est eruptio phlyctænarum interiorem oris superficiem occupantium; sunt verò papulæ subrotundæ semilineares in palato valdè dolentes, in linguâ concolores, apice pertusæ, quæ ulcuscula, abrasâ cuticulâ, serpunt, & acriter dolent; inde deglutioni, suctioni, & apud adultos masticationi valde nocent: pyrexia verò sæpius nulla aut exigua, nisi Aphthæ complicata sit cum variolâ, tritæophyâ, &c. Color est varius, vulgò albus in medio, ruber in ambitu; vidi in linguâ ipsi linguæ concolores. In malignâ Aphthâ papulæ sunt brunneæ, flavæ, nigræ, lividæ. Infantes sæpius quàm adulti aphthosi sunt.

Duplex est itaque status in papulis. Initio tumor est, seu elevatio epithelidis instar grani milii, sed apice foraminulum gerit; hæc verò vesicula nil continere videtur, sed alba est, quia non cohæret partibus subjectis, ut accidit in ambustione epidermidis; dein latefcit hæc erosio maximè in Aphthâ syphiliticâ, mercuriali, &c; & ulcusculum merum est, vulgò *chancre* dictum, cujus fundus est albus, sordidus.

Efflorescentia illa tribuenda videtur ichori cuidam alkalescenti in glandulis miliaribus oris deposito, halituoso, corrosivo; hæc eroso apice vesiculæ relinquit ulcusculum, acurè dolens quoties cibus, potuve attingitur; auxilia verò in genere sunt antialkalina specifica, ut acida, spiritus scilicet salis, sulphuris, alumen, vitriolum cypreum, &c; vel edulcorantia, ut oleum raparum, butyrum, radix althææ; demum sanguinem depurantia generalia, cathartica, &c.

1. *Aphthæ lactucimen* Mangeti Bibliothec. Med. Pr. Mauriceau lib. 3. cap. 34. *Aphthæ infantiles, efflorescentia oris alba sine febre.*

Vocatur illa species *lactucimen*, tum quia lactentibus familiaris est, & à lacte corrupto oriri creditur, tum quia sub formâ papularum albarum fundum oris obsidet hæc efflorescentia.

Hanc suspicantur nutrices, ex eo quòd lac sugere recusent, vel nequeant infantes, valdè anxii, pervigiles, febrientes sint; papillâ in os immisâ, nutrices calorem oris infantis etiam sentiunt, tum aperto eorum ore vident maculas albas, semilineæ diametro, invicem cohærentes, quæ palatum, genas internas, aliasque oris partes obsident.

Apud adultos anticam ac supernam palati partem obsident, asperam reddunt & albidam, cum acri dolore & difficillimâ masticatione. Verùm apex & latera linguæ etiam puncto hîc & illic pertusâ videntur, quod acerrimè dolet etiam colore vix mutato.

Curatio obtinetur lacte blando, dulci, adeoque electione nutricis, vel edul-

corato prioris sanguine per diætam convenientem, catharsim, juscula refrigerantia, pitisanam ex oryzâ, balnea, &c, necnon collutione oris infantis frequenti ex decocti hordei, unciis tribus; mellis rosati & syrupi de moris ana, unc. i. misce, fiat collutorium; inò purgetur infans; dein absorbens pulvis, ut corallorum gr. x. in cochleari lactis præbeatur; purgari potest cum mannæ, unc. i. rhei, gr. octo; vel alternis diebus cum syrupo de cichorio composito.

Si erosio papularum crescat, remediisque resistat, summâ cum cautelâ, collyrio Lanfranci maximè diluto, ope penicilli, tangantur ulcuscula, dein os abluatur, & inclinato capite residuum exspuatur. Apud adultos vel paucæ sunt papulæ, vel multæ; si paucæ, sufficit eas appresso vitrioli cærulei frustulo contingere, vel penicilli ope eas spiritu sulphuris vel salis urere, unde ptyalismus uber: si copiosæ, ut in epidemiâ anni 1759 observavi, phlebotomia utilis est, dein catharsis, oris collutio ex aceto, decocto hordei cum melle; victus humectans & refrigerans; oleum raparum cum saccharo, mel cum tantillo aluminis ori admovetur; Germani aquâ in quâ ferrum candens extinctum est cum saccharo & croco ope linteoli rigidioris pustulas apthosas abstergunt.

2. *Aptha febrilis; Aphthæ in adultis* Sennert. lib. 2 pag. 1 cap. 18.

Est pueris necnon adultis familiaris cum febre, oris inflammatione, ulcusculis ejus albis ad œsophagum quandoque extensis; ea species verò est phlegmasia; atque si hæ papulæ interiora œsophagi, ventriculi, &c, afficiant, inde anginæ, vomitus, dysentericæ excitantur pessimæ, dein verò pervigilium, dysphagia, ptyalismus, summa macies & debilitas, unde quandoque mors.

Filius L. Riverii quadriennis fluxionem acerrimam patiebatur in linguam & fauces, cum infinitis ulcusculis albicantibus dolorificis, & magnâ inflammatione; cibum capere nec lac sugere poterat; die ac nocte ejulabat, insomnis, macilentus, ac ferè consumptus; alvi fluxus erat copiosus, quo bilem porraceam rejiciebat; mel rosaceum cum spiritûs vitrioli guttulis aliquot, quod alias mirificè conducit, non profuit; vesicatorium scapulis admotum valde profuit, sed dolores & clamores perseverabant; æger per os humorem serosum & acrem emittebat; tandem narcoticis magnâ dosi sedatus est; hinc adhibitâ catharsi convaluit. *River. obs. 43 cent. 2, & obs. 35 cent. 3.*

In adultis à phlebotomiâ & catharsi cura ineunda est.

3. *Aptha maligna; Aphthæ cacoethes* Græcis: *Pauli Æginetæ libr. 1 cap. 10. An Aphthæ Belgarum* Aug. Blondel?

Aphthæ symptomaticæ in febribus malignis, lividæ, fœtidæ, gangræno-dæ cum tritæophyâ, aut simili febre malignâ citam mortem prænuntiant, teste *Avicennâ*. In dysenteriâ non sunt melioris ominis, monente *Sydenhamo*, *Scît. IV. cap. 3.*

Aphthæ quæ superveniunt miliari febre debellantur catharticis, sanguinem contemperantibus; deinde verò usu kinkinæ, & gargarismate ex succo pomorum: agrestium, & syrupo de rubo idæo. Vide *Sydenham. pag. 523.*

Apthas

Aphthas esse pustulas ipsas miliãres ad interiora conversas existimat *Ill. de Hæn.*

4. *Aphtha syphilitica*; *ulcuscula venerea oris* Astruc; Gallicè *Chancres vénériens de la bouche* Mauriceau, *Malad. des femmes*, art. 34.

Illa sunt duplicis ordinis; alia enim sunt spontanea, & à viru syphilitico jam inveterato, aut si recens, per basia suscepto, oriuntur; vel tum sanis, tum syphiliticis ab hydrargyrosi, aut remediorum mercurialium usu copiosiori oriuntur.

Aphthæ syphiliticæ sunt exulcerationes superficiales, mucò albo vel griseo obductæ, quæ sæpiùs velum palatinum, uvulam, ejusque columnas, partemque posticam faucium obsident, & à parte in partem serpunt cum oris foetore, ptyalismo importuno, & si diutiùs durent, cum vomeris ossiumque vicinorum erosione, carie.

Aphthæ mercuriales sunt ulcuscula dolorifica, fordida, foetida, quæ potissimùm ad latera & basim linguæ, ad interiora genarum in extremo ductu Stenoniano confertim erumpunt ob fortiorem hydrargyrosim, aut repetitum panacæ, aquilæ albæ, &c, usum, cum dolore, foetore, ptyalismo, linguæ intumescentiã, anginã, oris aperiendi difficultate, & sequenti stricturã, quã ægri dicuntur capistrati, Gallicè *bridés*.

5. *Aphtha scorbutica*, *Ulcères de la bouche scorbutiques*.

Vidi purpuram scorbuticam cum pertinaci narium & gingivarum hæmorrhagiã, oris foetore prægresso, pyrexiã; post aliquot dies ab invasione, maculis atro-purpureis, circularibus, vel ovalibus lineæ diametro per totam cutem respersis, ptyalismo sanguinolento & phlyctænis in ore copiosis: in scorbuto graviore accedunt ulcuscula gingivarum cum ptyalismo, phlyctænis ruptis enata, rodentia, quæ veram scorbuticam aphtham constituunt.

Nihil melius quàm si tangantur oleo vitrioli puro, aquã Rabel, & similibus.

ORDO SECUNDUS.

P H L E G M A S I Æ M E M B R A N O S Æ ,

Morbi inflammatorii viscerum membranaceorum, ut meningum, pleuræ, stomachi, intestinorum, vesicæ, &c.

INVADUNT cum horrore, frigore, si à principio interno procedant; dein calor, lassitudo, asthenia, pyrexia, & symptomata visceri affecto propria succedunt, crescunt, in statu perseverant, cum pyrexiã sæpiùs continuã, in quibusdam remittenti, & tunc in paroxysmo symptomata cæte-

ra adaugentur, potiffimum pulfus frequentior, arteria plenior, vel magis tenfa, dolor vividior, calor major: fi terminentur per resolutionem, fudores, diarrhœæ, perirrhœæ, in morbis pectoris anacatharfes fuccedunt: fi in fuppuratum abeant partes affectæ, febris evadit heftica, lenta, chronica, fudores colliquativi; accedunt tabes, phthifes, cachexiæ, afcites, aliique morbi chronici ultimæ claffis.

Sanguis in patellâ collectus, modò juxta brachium, aut in largum vas deftillando non fluxerit, fed pleno faltu in anguftam patellam delapfus fit, ibique quietus aliquandiu fteterit, tegitur corio albo, denfo, specificè leviori quod *coëne* dicitur, hinc fanguis coriaceus *coëné*, *Sydenhamo* pleuriticus dicitur. Hoc corium pro putredinis indiciis habebant Veteres, pro pure vulgus habet. Specialis fuppurationis fignum, aut effectus exiftimabatur ab *Ill. Quesnay*; fed pus vulgare, licet ad putredinem propius vergat quàm corium, specificè gravius eft cruore, corium verò levius. Quò febris purior, pyrexia vehementior, dolor intenfor, eò corium denfius, craffius. Si verò phlegmafia fit maligna, æger cacochymus, feu fi morbus fit, ut aiunt, fymptoma febris cujufvis remittentis, typhi, vel exanthematicæ malignæ, corium vel fero flavo immerfum, vel nullum, & cruor fluxilior eft.

Licet *Ill. Hallerus* fenfum denegat membranis, docet experientia eas inflammatione correptas acerrimè dolere, fuadent experientia apud nos in vivis animalibus capta; dolores autem funt in hoc ordine intenfores quàm in fubfequenti, ubi vilcera farcta, parenchymatofa dicta, ut cerebrum, pulmo, &c, afficiuntur; fpecies hujus claffis *legitimas* vel *veras* cognominant Veteres, quas à puro fanguine fieri putabant; quas verò à cacochymico, *fpurias*, *biliofas*, *pituofas*, &c.

XI. PHRENITIS, *Phrenitiæ* Cafcelli Lexicon; *Sirfen* Arabum; *Phrénéfie*; *Transport au cerveau*.

Eft genus phlegmafiæ acutâ pyrexiâ & delirio perpetuo infignitum, à cephalalgia atroci utplurimum incipiens: definitur vulgò *mentis alienatio continua cum febre acutâ*. J. R. Fortis.

Diftinguitur à paraphrenesi, quòd primis etiam morbi diebus pyrexia vehemens & cephalalgia meninges inflammari designent; à cephalitide per vigilias & dolores, cum in cephalitide fit delirium foporofum. Phrenitis, paraphrenesis & cephalitis à vefaniis differunt per pyrexiâ quâ ftipantur. Delirium in illis eft infomnium à vasorum cerebri fortiori pulfatione & infarctu determinatum, unde anima ideis ab interno cerebri ftatu determinatis, minime verò ad externas circumftantias accommodatis detinetur, percellitur, ut in infomnio dormientium; cum autem anima roboris, quo pollet phreniticus, confcia fit per fenfum confufum, delirium audax eft; audacta enim pendet à roboris fui confcientiâ.

Animam infomnio illo morboſo detentam negotiis vitalibus ſimul invigilare mirum non eſt, cùm quotidie accidat ut inſcii & aliis ideis attentè ambulemus, manducemus, imò quod magis mirum, preces ſolitas linguâ & labiis deblateremus, quaſi mirum loquelæ opus foret automaticum.

1. *Phrenitis vera* Boerhaave aph. 771: *æſſentialis* R. J. Fortis; *Phrenitis idiopathica* Junckeri tab. 62.

Illa eſt ſpecies cæteris rarior in quâ meninges primariò inflammantur, & delirium ſimul cum febre adoritur, cùm in paraphrenesi delirium in decurſu febris accedat. In illâ itaque eſt ferox & aſſiduum delirium à cerebro, ſeu meningibus primariò affectis, cum pyrexia acutâ continuâ, ſeu, ut ait *Willis*, deſipientia cum febre ſynochâ.

Antecedunt calor & dolor inflammatorius capitis cum oculorum & faciei rubore, ſomnis turbulentis, levi deſipientiâ; vigiliæ, ira, protervia, obli-vio, apud adoleſcentes calidos, bilioſos, liquoribus ardentibus, inſolatione abuſos, per æſtatem iter facientes, ſolent accedere.

Stipatur pulſu duro, frequenti, veloci, ideis depravatis, unde pathemata & actiones inconcinne, vox mutata, tonus audax, loquela temeraria, ferocitas, inquietudo, ſomni turbulenti, oculi truces, protuberantes, ſtillidium ſanguinis è naribus: tertio vel quarto die necat, prægreſſo ſopore profundo vel convulſionibus: cadavera exhibent piam potiſſimum meningem inflammata.

Curatur largis è brachiò, dein è pede, imo è collo tandem repetitis phlebotomiis; ſi pulſus in fine debilis ſit, hirudinibus ad tempora admotis: potus emulſionatus, vel acidus, nitroſus, laxantia eccoprotica, clyſmata, raſio capitis, demùm narcotica, profunt.

Phrenitides ſymptomaticæ. Quantum variet phrenitidis curatio pro indole morbi primarij à quâ pendet, patet ex obſervatis *Sydenhami* circa diverſas ſpecies phrenitidis; & maximi ad praxim momenti eſt hoc *Ill. Van Swieten* monitum, ut nempe in harum ſpecierum curâ attendatur ad genium morbi primarij ex quo phrenitis orta fuit; ut plurimum verò delirium in his morbis non niſi in decurſu febris ſupervenit, cùm in verâ initio febris appareat delirium.

2. *Phrenitis ſynochi pleuritica; phrenesis* *Sydenhami* pag. 142. *Phrenitis in febre continuâ* annor. 1673, 74, & 75, *Sydenham*. pag. 136. *Hippocrat.* Aphor. 12 Sect. VII.

Hæc febris pleuritis epidemicæ genium imitabatur, & vocatur *ſynochus pleuritica*, licet ſine dolore lateris fuerit. Incipit morbus à dolore capitis, & dorſi ſatis atroci, ſtupore item & dolore articulorum, artuumque tenſivo, imò & totius corporis ferè rheumatifmali; lingua ſubalba, diſpoſitio ad ſudores, ſitis mediocris, urina ſanæ ſimilis; febris duratio ad 14um, rarò ad 20um diem, extendebatur, nulli ex hac febre in *carum* incidebant febrilem; aſt apud alios erat phrenitis valdè diverſa à verâ; ſiquidem æger tranquillè delirabat, nec eò excaſcendentiæ & furoris aſcendebat, quò ſolent illi qui phrenitide verâ aut etiam varioloſâ corripiuntur; nam per interval-

la æger abruptè dormiebat, stertebat etiam profundius, illudque symptoma erat diuturnius, minus acutum: pueris etiam hoc plerumque accidebat, ast adultis maximè, potissimùm si regimen calidum adhibitum fuisset; cum verò æger sine stupore delirabat, nec ullâ ratione regi poterat, tunc acutius erat hoc symptoma, nec dabat inducias, & ægrum intra paucos dies tollebat. In hoc casu potissimùm præsidium tulit spiritus vitrioli, quem post venæ sectionem, atque enematis unius, alteriusve injectionem, cerevisiæ tenui instillatum pro potu ordinario concedebat Sydenham, qui intra paucos dies, & somnum conciliabat, & superatis symptomatis ægro sanitatem reddebat, quod nullâ aliâ methodo effici potuisset.

3. *Phrenitis miliaris*. Vide Frid. Hoffmanni observat. 3 & 5. pag. 131. *Phrenesis nova febris superveniens* Sydenham Schedulâ monitoria, pag. 517.

Hic morbus *nova febris* dictus Sydenham, est species miliaris morbi, monente Mead, quæ præ cæteris caput petit, nec sine ingenti tum molimine, tum ægri periculo, inde valet deturbari. Præcavetur maximè hæc phrenitis ac petechiæ, regimine temperante & à lecto abstinentiâ, quantum vires permittunt, saltem situ semi-erecto, & stragulis imminutis. Hæc phrenesis ubi semel invaluit, nec subito deleri potest, nec repetitâ ultra limites præscriptos in miliari vel phlebotomiâ, vel purgatione ejus curationem aggredi tutum est. Ad hoc nil æque confert ac ægri caput radi; hac methodo cerebrum refrigeratur admodum, ita ut sensim phrenitis evanescat, non secus ac cataphora huic superveniens.

4. *Phrenitis synochi sanguinæ; Phrenitis symptomatica febris continuæ* annor. 1661, 62, 63, &c, Sydenham pag. 40.

Huic febris, ob regimen vel temperamentum calidius apud Juvenes vegetos, supervenit phrenitis, vel quod proximè illuc accedit, æger omninò non dormit, sæpè exclamat, inconditis vocibus utitur, vultu ac loquelâ ferocit, potum avidè raptimque bibit, urina supprimitur.

In hoc casu liberalius mittitur sanguis, clysteres ac medicamenta refrigerantia usurpantur, eo usque quò phrenitis in diuturnitatem aliquam excurrat, & tunc non erit difficile ægrum à phrenitide & febre liberare, scilicet ope narcotici quod in morbi principio nec augmento tutò datur, ne secretionem remoretur, aut inutile sit, imò experientiâ teste noxium; ast in declinatione, ut post duodecimum febris diem, imò melius post decimum quartum, maximè verò si antea purgari possit æger. Narcoticum autem est, vel laudanum liquidum ad guttas sexdecim, vel syrupus de meconio cum syrupo limonum, aut caryophyllorum; de cætero aqua rosarum fronti cum successu imponitur ex linteo hâc madido.

5. *Phrenitis variolosa* Sydenham Variolæ Reg. anni 1669 pag. 85 & 96 & 398.

A nimîâ sanguinis ebullitione, tam in discretis quàm in confluentibus variolis, phrenitidem supervenire quotidianum est, atque in hoc casu à regimine calido sæpè malum oritur; quocirca clysmatis, imò phlebotomiâ, stragulorum imminutione huic symptomati occurrendum est; verùm prudenter

denter cum phlebotomiâ agendum est, nec ferè usurpari potest post eruptionem, nisi cum phrenitis in discretis variolis ideo accidit, quia facies non turgescit, & pustulis copiâ satis magnâ comparentibus; sanguis adeò efferus est, ut inducias ferre nequeat, donec medicamentis paregoricis, & aliis ad id facientibus ad debitam temperiem reduci possit; facies autem turgere debet circa octavum ab invasione diem, & deinde manus; facies verò undecimâ die detumescit; quod si ob regimen calidius variolæ non erumpant, sed phreneticum delirium accedat, in hoc casu *Sydenham* jubet, 1° ut æger è lecto eximatur, & eum non nisi nocte ingrediatur ante lapsum sextum diem; 2° ut syrupi de meconio dosim assumat largam, & si ea post horæ spatium nil egerit, iterum novam assumat, & sic deinceps, atque sic frenato morbi impetu, tantùm semiuncia quovis vespere pro puero decenni quotidie repetatur. *Sydenh. dissert. epistol. pag. 398.*

6. *Phrenitis morbillosa* Morton. de febre scarlatinâ, hist. 1^a, 5^a, & 6^a, Hoffmann. T. 2 de Phrenitide.

In rubeola, imò scarlatina (quæ videtur *Mortono* nihil aliud esse quàm rubeola confluens) delirium, cum febre acutâ, corripit ante eruptionem, in quo casu *Mortonus* venam secari jubet, epipasticum dein nuchæ applicari, & suo more cardiaca bezoartica, ad expellendum quod fingit venenum; consuevit, methodo sanè à *Sydenhamianâ* longè discrepante.

7. *Phrenitis verminosa* Sennerti; Gallis *le Vercoquin*.

Phrenitidem in febre verminosâ apud puellam urbis *Cette* memorat *Joan. Bauhinus* in *obs.*

Hippiatri contendunt equos in furorem agi à verme intra cerebrum genito, & hunc morbum *Vercoquin* vel *Versequin* nominant, teste etiam *Furetieri* *Dictionario*. Hanc historiam confirmat *Paracelsus*, *libr. 2 paramiri n. 2* dicitque phrenitidem ortam esse à verme utramque meningem perforante.

8. *Phrenitis à plicâ* Frid. Hoffmanni de febr. phreneticâ n. 4. *Stabel* de plica, hist. 2.

Familiaris est apud Polonos, tum ob inopportunam capillorum plicatorum resectionem, tum ob illius virûs retentionem; hæc verò phrenitis erumpente plicâ cessat.

9. *Phrenitis aphrodisiaca* Dan. Wincleri, in *Mangeti Bibliothecâ Med. Pr.*

Adolescens amore percitus incidit in febrem cum vehementi delirio, in quo se nunc Cæsarem, nunc Dei Filium esse somniabat, aciem instruebat; nunc vincebatur, nunc resistebat; ad se reversus vibices monstrabat, quas à latronibus accepisse se referebat. Balneum poposcit, quo concesso ad sanitatem sensim reversus est.

10. *Phrenitis apyreta* Theodor. Collado *advers. libr. 1 cap. 20.*

Phrenitis est sine pyrexiâ cum inflammatione cerebri & meningum. Hic Auctor sanctè affirmat se vidisse aliquot ægros omnibus symptomatis phrenitidis affectos, exceptâ febre; atque cadaveris unius horum aperturâ, cerebri & me-

ningum inflammationem comperiisse; verùm forte typho laborabant illi phrenitici, in quo pulsus sanorum similis est.

11. *Phrenitis calentura* Philosophical. Transact. abridged Vol. IV. Oliver: Gallicè *Calenture* Encyclopédie lettre C. Pringle *Maladie des Armées* T. I pag. 269.

Ea est quæ subito in delirium phreniticum ægros inducit; familiaris illis qui longa itinera per regiones calidas instituunt, aut qui navigant sub lineâ æquinoctiali. Furor ille; potissimum noctu, cum naves undique clausæ æstuant, subito exoritur; plures eo correpti in mare se projiciunt cæteris insciis: hoc accidit in tritæophya biliosa & causo.

Nauta triginta annos natus, procerus, macilentus, tam violentâ calenturâ correptus fuit, ut quatuor viri vix eum continere poterant; obtutus ferox & vagus; pulsus ita velox, ut nulla pulsatio distingui posset; ardor corporis summus; è lecto exilire & divagari volebat; sanguis ex brachio, fronte, jugulo eductus fuit, sed parcè fluebat, & post aliquot uncias sistebatur, sanguis autem fuit floridus; præmissis phlebotomiis febris deserbuit, furor imminutus, obtutus magis consueto similis, pulsus distinctior; sanguinis uncix quinquaginta ulterius eductæ sunt, tunc sanguis liberius effluebat; diacodium præscriptum est, unde placidè dormivit, & cum summâ lassitudine, ac debilitate convaluit.

Conveniunt in hoc casu juxta *D. Shaw* 1° phlebotomiæ; 2° post decem horas emeticum; 3° epipasticum nuchæ; 4° iterum phlebotomia, noctu verò paregoricum; sedato morbo catharsis alternis diebus ad duas, tresve vices iteranda. Epidemicam calenturam quâ rabiosi moriebantur narrat *Mezeray Hist. de France*.

12. *Phrenitis Indica* Bontii de Medicinâ Indorum.

Febris est putris continua delirio phrenitico continuo stipata, quam tribuunt odori arborum fantali recens cæsarum, aut ipsi tribuitur tritæophya minosa; hæc apud Tymorenses familiaris est.

13. *Phrenitis à dolore*.

Non omnes sed atroces dolores phrenitidem inducunt, quales ab otalgia inflammatoriâ seu auris internæ inflammatione, observante *Hippocrate*. Aurium dolor, ait ille in *Prognosticis*, cum febre continuâ ac vehementi difficilis est, periculum enim delirii & mortis imminet; natu minores septimo die aut citius ab hoc morbo interimuntur: natu verò majores multò târdius; febris enim ac delirium minùs eos infestant.

Talis est etiam dolor à paronychiâ periostei aut tendinis ortus cum gravi manus & brachii inflammatione & febre acutâ, ex quibus delirium ortum memorat *Ill. van Swieten*. Nunquid etiam videmus ab odontalgia desipere, febrile, imò furere quosdam homines.

14. *Phrenitis à Tarantismo* Baglivi diff. hist. VI.

Qui per tres dies saltat cum suspiriis terrorem incutientibus, frondes arundinis & vitis gestans, is certè nec sine acutâ febre est, nec sine delirio, maximè cum invehatur in adstantes rubro colore sibi insensos, aut alia de-

siptica-

ſipientiæ & furoris ſigna edit. Tales autem ſunt multi tarantali, ſive à Tarantulâ demorſi ſint, ut vulgo fertur, ſive ab alio principio veſania ea pendeat, ut putat *Ill. Seroo Academ. Neapolitanæ à Secretis.*

15. *Phrenitis hydrophobica.*

Certè plurimi hydrophobi, licet aquam, aërem, ſpecula horreant, illisque viſis contremiſcant, convellantur, ſunt ita prudentes ut adſtantes admoneant, ab illis ſibi vincula injici deprecentur, ut vidi, atque ſine febre ſint. Verùm non minus conſtat obſervatis in *mea de rabie diſſertatione* relatis, quosdam vehementi febre per duas aut tres ultimas vitæ dies, ferocique delirio laboraſſe, adeoque verè phreniticos fuiſſe. In paroxyſmo tri-tæophyæ aquæ horror quandoque obſervatur.

16. *Phrenitis inanitorum* De Meyserey *Malad. des armées* Tom. II art. 249. A.

Superatâ amphimerinâ Hungaricâ aliisque acutis febribus, non raro ſuper-venit phrenitis iis quos longa diæta tenuiſſima, plureſque evacuationes debilitarunt; pulſus mollis eſt & debilis, calor nativo non major, lingua niti-dâ, ſapor nullus in ore pravus, nec alvina excreta inſolitum odorem ſpar-gunt. Cùm hæc paraphroſyne phrenitica ab inanitione procedat, abſtinen-dum eſt à phlebotomia, à catharticis, imò à clyſmatis: è contra vires re-parandæ cremoribus hordei, oryzæ, offis ſale & nuce myriſtica condi-tis, ut in ſanitate; imò vinum vel cereviſia moderatè ſumpta proſunt; Cùm confirmatâ ferme fuerit convaleſcentia, moderatè purgandum erit; ſic vires & ratio ſenſim reſtituentur, ut monet *Sydenham*. Hæc ſpe-cies paraphroſyne potiùs quàm phrenitis eſt. Si plebem audiamus in ipſa phrenitide vera cerebri vacuitas inculanda eſt, & æger cibandus.

XII. PARAPHRENSIS; *Paraphroſyne* Menjotii *Diſſertat. Paraphrenitis* Boerhaave *aph.* 907. *Fièvre maligne cerebrale*, De Meyserey Tom. II n. 232.

Diſfert à phrenitide ex dolore obſcuro lateris, vel ſenſu cinguli præcor-dia ſtringentis, vel oppreſſione gravi pectoris, ſputo ſanguinis, quæ om-nia latentem pleuritidem, vel peripneumoniam delirio conjunctam defi-gnant.

Varia fuit hætenus nominis acceptio apud Neotericos; ſunt qui diverſum genus eſſe volunt à phrenitide, ſi ſit delirium, ut aiunt, ſymptoma-ticum, morbuſque primarius ſit peripneumonia, hepatitis, imò tantum tri-tæophya, vel ſynochus: verùm ſi genera morborum repetantur à cauſis vel à principiis abditis, nulla erit noſologiæ certitudo, idem enim ſympto-ma quod ille eſſentiale vocat, alter accidentale reputat pro ſua teoriâ; nec minus eſt eſſentiale ex eo quod in decurſu morbi tantum accedat, ut eruptio in morbis exanthematicis; nec diſcrepare debent genera ex eo quod ſymptomata ſint majora aut minora, ut delirium ferox, aut mite, quod diſcrimen inter phrenitidem & paraphreſim aliqui inſtituerunt; convenien-tius

tius est genera morborum à symptomatis diversis repetere, modo ea constantia sint.

1. *Paraphrenesis diaphragmatica.* Vide Boerhaave *paraphrenitidem* §. 907: de Haen tom. 1 cap. 7. Huxham de aëre l. 2 p. 118.

Ea est quæ à diaphragmatis inflammatione primariâ vel à pleurâ diaphragma succingente inflammata oriri creditur. Qui morbus ex *Boerhaave* longè frequentior est quàm vulgo censetur, licet præfens sæpè ignoretur; negligatur, vel alterius morbi titulo tractetur.

Verum non omnis diaphragmatis inflammatio paraphrenitidem ponit; ut cadaverum sectio & diaphragmatis vulnera commonstrant; requiritur infarctus inflammatorius aut febrilis tum cerebri, tum meningum, vel, ut aiunt, translatio matæ morbosæ ad cerebrum, ut delirium accedat; nec enim sedes animæ, ut crediderat *Plato*, in metaphrenibus seu præcordiis est reponenda, in qua hypothesi ex foliis diaphragmatis inflammatione delirium repetebatur.

Cognoscitur hæc species ex febre acutissimâ, continuâ, dolore inflammatorio diaphragmatis, intolerabili ob membranas nervosas; qui dolor immaniter augetur in inspiratione, tussi, repletione stomachi, nausæâ, compressu abdominis in alvo, vel urinâ reddendis; respiratione hinc sublimi, parvâ, celeri, suffocativâ, quiescente abdomine, solo thorace peractâ: delirio perpetuo, revulsione hypochondriorum, risu sardonio, convulsione, furore &c. Vide apud *Ill. de Haen* cadaveris aperturam.

Curatio itidem & *prognosis* ex *Boerhaave* repetantur.

2. *Paraphrenesis pleuritica.*

Febris maligna cum obscuro dolore lateris & delirio. Hujus morbi etiam epidemici plurimæ præstant historiæ. Sic in *Journ. de Med. de M. Vandermonde Mai 1758 pag. 95* hæc lego: Altera species febris putridæ quæ hoc anno viguit Insulæ apud Flandros fuit absolutè maligna. Adoriebatur cum symptomatis pleuro-peripneumonix, & paraphrenitidis; ægri maxime prostrati dorso constanter incumbentes, facie lividâ vel flavâ, subtumidâ; cutis sicca, non ardens; lingua brunneâ sorde onusta, facile exsiccata, sicuti dentes; conquerebantur de obscuro dolore punctorio lateris dextri, de magnâ pectoris, & epigastrii oppressione, de cingulo dolorifico lumbos stringente; urinæ suppressæ erant vel paucæ, quod symptoma clysmatis, & potibus nitrosis diu resistebat; interea nullus meteorismus, nulla vel pauca expectoratio, nisi sanitatem quædam sputa cocta prænuntiarent; lumbrici mortui ejiciebantur. Subfultus tendinum, convulsiones, risus sardonius, singultus, stertor supervenientes adolescentem rusticam robustam nono die post erysipelas, in hoc morbo abstulerunt.

Adolescentem sanavit *D. Boucher*, præmissis quatuor phlebotomiis, usu apozematis facti ex cassiâ, tamarindis, nitro & aliquot tartari stibiati granis, quo ano & cato fuit multum evacuatus; successit dein potio aborbens cum confectioe hyacinthinâ & guttis mineralibus anodynis *Hoffmanni*, dein infusum aquosum kinkinæ, serpentariæ virginianæ, rutæ, scordii, nec

nec non linctus, cui addebatur kermes mineralis & oxymelitis scillitici pauxillum.

Mense Martio 1756 vidi aliquot viros robustissimos qui tertiâ die hujus morbi periere summo furore & convulsionibus exagitati. Morbus inceperat à dolore lateris punctorio cum pulsu molli, frequenti; post tres phlebotomias præscribo mannæ uncias tres & tartari sibiati granum unum, quo assumpto secundâ morbi die, bilem evomere, & per inferiora uberimam, celeremque evacuationem experti sunt; nulla in abdomine tensio, respiratio parum coacta; nox subsequens paroxysmum & dolorem lateris adducit; tertiâ die post quartam phlebotomiam è lecto surgunt, vestes induunt, se omninò sanos dicunt, & ut sani respirant, ambulant liberrimè, nemo eos pridè ægrotasse dixisset, frequentia pulsûs nulla, lingua nitida, nulla tussis; ast parentes admoneo ut ægri rebus illicò consulant, Sacerdotem advocent; quippe docet *Hippocrates in Prorrheticis*, quòd *si pleuritico dolor lateris sine ratione sufficienti evanescat, delirium præsto est, & intra duodecim horas mors ostia pulsat*. Illos verò qui sanos se prædicabant mane, ipso vespere tertiæ diei delirium phreniticum tam vehemens corripuit, ut vix quatuor bajulis in lecto contineri possent, & intra paucas horas convulsi moriebantur.

Anno 1758 eamdem in aliis subjectis observavi paraphrenitidem à priori diversam, quòd febris non erat remittens, sed synochus; exordium, ut moris est, à frigore, calore, dolore lateris punctorio. Præmissis phlebotomiis ubertim purgabantur, cum mannâ, tartaro sibiato; iterabatur dein phlebotomia; tertiâ die delirium accedebat; æger è lecto surgebat, doloris, tussis, dyspnœæ expertus, quippe delirio accedente respiratio rara evadit; pulsus sano magis similis; cruor extractus paululum coriaceus. Delirium phlebotomiâ sextâ post iteratam catharsim fuit sedatum, & tunc dolor, dyspnœa, imò sputum rubiginosum revertebantur, quæ redeunte delirio evanescebant; sudor sexto die exiguus, pulsus intermittens, convulsivus, inæqualis, carphologia, subsultus tendinum, mors.

Quomodo hic morbus à pleuritide malignâ cum delirio discrepet non video. Nuper in hac paraphrenitide epidemicè vigente instituebatur phlebotomia, tam uber, ut æger ter vel bis animo linqueretur; ægri erant rustici: horum aliquot sanitati restituti sunt.

3. *Paraphrenesis Hepatica*. Vide Blasii observ. Med. 2 pag. 6.

Ea est quæ ab inflammato hepate, potissimum in convexâ parte, nascitur, adest enim in hoc casu morbus ita pleuritidi similis, ut hepatitis sæpè sæpius pro pleuritide tractetur; tussis sicca, imò quandoque cruenta, dyspnœa, febris acuta, diaphragma verò simul non rarò tenditur, incalescit, inflammatur. Si itaque dispositio ad delirium concurrat, ut observatur apud mulieres, apud viros etiam studiis negotiisque multum addictos, vivo & pœtico ingenio præditos, facilè ex his combinatis orietur hæc species, cujus curatio eadem ac diaphragmaticæ.

XIII. PLEURITIS; *Passio pleuritica* Cælii Aureliani lib. 2 cap. 13; *Telum Sereni Samonici*; *Pleuresis* Gordonii Lil. Med.; *Phlegmona membranæ costas succingentis* Pr. Alpini Med. Method. Lib. 7. cap. 11; *Pleura furens* Helmontii; *Pleuritica febris* Fr. Hoffmanni; *Febris pneumonica* ejusdem cap. 6; *Morbus costalis* Verna de Pleuritide; *Peripneumo-pleuritis* Triller de Pleuritide pag. 12; *Pleurésie*; *point de côté*; *Mal di punta* Itatorum. Dicitur *pleuritis* à pleura latus, quia plures species lateris dolorem inferunt.

Est phlegmasia seu pyrexia acuta, continua, sæpius synocha, dolore acuto pectoris, respiratione frequenti, difficili, pulsu duro, & tussi vel tussiendi conatu stipata; seu est concursus quatuor symptomatum, pyrexia acuta, dyspnœa, doloris sæpius lateralis in pectore & tussis molestæ. Variant autem hæc singula symptomata in diversis morbi speciebus & diversis cujusque speciei stadiis. Initio frigus, horror, lassitudo, dein calor, tussiendi impotentia, & desiderium, inspiratio brevis, quia dolore impeditur, frequens. In vigore pulsus vehemens, tensus, frequens, sanguis in patellâ coriaceus, tussis quandoque cruenta, sudatio, genarum rubor, calor intensior. In declinatione sudor frequens salubris, pulsus mollis, expunitio facilis, uber, tussis rarior, facilior, dolor lateris minor, respiratio minus impedita. Inter dormiendum nullus per intervalla dolor, tussis nulla, remanente pyrexiâ & dyspnœâ quoad frequentiam.

Differt à peripneumoniâ per pulsum tensum, durum, absentiam gravitatis in pectore medio, sputum rarius cruentum. A pleurodyne per pyrexiam acutam, inflammatoriam, sanguine coriaceo, quæ deficiunt in pleurodyne; nec non quod sæpius in pleuritide dolor à pressione, contractatione, non mutatur, nec levatur, nec intenditur, quod in pleurodyne sæpius evenit.

Causa est conatus naturæ, pleuræ, vel costalis vel pulmonaris, infarctum inflammatorium ope tussis, febris, respirationis frequentis discutere appetentis. Sola pleuræ inflammatio non ponit pleuritidem: vidit *Ill. Morgagni Epist. XVI. 3^a*. &c, pleuræ inflammata vestigia in cadaveribus hominum qui nullum dolorem pleuriticum passî fuerant: multæ similes observationes prostant in *Boneti Sepulchreto*.

Principium morbificum est inflammatorius pleuræ infarctus, unde metus est ne stasis gangrænosa sequatur, quapropter natura, aliunde dolore irritata, effrænes non raro conatus exerit, qui penes eam sunt, & simul sine quibus infarctus tolli non potest.

Infarctus tollitur 1° spissum fluidum in vasis mininis impactum resolvendo, quod calor auctus præstat; 2° vasa dilatando, ut pervia fiant materiæ hærenti, quod præstat vis trusiva cordis adaucta; 3° ut mechanicè atteratur cruor concretus ob moram, quod pulsatio vasorum aucta efficere conatur, tussisque & dyspnœa concurrunt, simulque tussis dirigitur ad sanguinis superflui

superflui expectorationem, & frequens respiratio ad sanguinis refrigerium & accelerationem. *Principia proëgumena* sunt sanguis viscosus & fervidus, qualis in bajulis, adultis; prava pectoris conformatio, pulmonum tubercula. *Principia procatactica*, frigus æstuante corpore susceptum à vento frigido, per rimam potissimum fenestræ illapso; potus frigidus; ira, vociferatio, vehementes conatus, principia febris synochæ, ut crapula.

Numerus. Pleuritis & peripneumonia simul sæpius sunt decima pars morborum in nosocomiis observandorum; sic in Nemaufensi nosocomio per mensem Junium, & Julium anni 1757, ex 567 ægris fuere 53 pleuritici, vel peripneumonici, & tamen hi morbi vere sunt frequentiores quàm ætate. Utinam numerus respectivus diversorum morborum à nostratibus inquireretur!

Cadaverum aperturæ à *P. Servio Romano* institutæ in trecentis pleuriticis exhibuere pleuræ pulmonaris inflammatæ vestigia, seu extrema & superficialia pulmonis vasa inflammata, quod anacatharsis sanguinis, puris, febris acuta, dyspnœa, aliunde suadent.

Ill. Zeviani observat pleuritides humidas, seu in quibus sanguis exspuitur, residere potissimum in pulmone, adeoque malum esse si tussis, quæ primis diebus erat sicca, evadat deinceps sanguinea; quippe signum est inflammationem, quæ erat tantum in musculis intercostalibus, ad pulmones irrepsisse contiguos, quod maximè fit ubi pulmones cum pleura costali sunt connexi. Peripneumonia primaria est ut plurimum lethalis quarta die; at peripneumonia, quæ à pleuritide seu dolore lateris sine sputo cruento versus tertiam quartamve diem supervenit, multo sæpius sanatur juxta ejus observata, quia recens est corium illud sanguinis quod pulmones infarcit & sputum sanguinis excitat, adeoque facilius resolvitur, quàm quod à longo tempore præparatum illico peripneumoniam facit. Ex 70 pleuriticis 35 circiter pleuritide semper sicca, id est sine sputo cruento vel rubiginoso, affecti sunt, & omnes illi evaserunt crisi per urinæ vias aut sudores facta; ex illis 70 ferè 66 latere dextro dolière; ex illis verò in quibus pleuritis in peripneumoniam mutata fuit & sputum in decursu morbi accessit, dimidia pars obiit; horum verò tot à dextris quot à sinistris doliere.

Si toties inventus est pulmo pleuriticorum sanguine fæctus post mortem, non minùs verum est dari pleuritides veras multas in quibus pulmones sunt illibati; at paucæ sunt illorum cadaverum aperturæ, quia pauci ex hac specie moriuntur; cum verò in peripneumoniam abiit pleuritis, hoc accidit ex connexione pulmonis cum pleura costali, quæ ex *Diemerbroeckio* in tertia hominum parte familiaris est; falsum est itaque omnes ferè pleuritides in pulmone residere, ut *Servius* & post eum non pauci cogitaverunt.

1. *Pleuritis vera* Boerhaave aphor. 878; *Sanguinea* Hippocratis; *Pura* Baglivi, Sydenhami pag. 163; *Flammosa* Triller. pag. 149. *La Punta* Italis.

Pleuritis vera, quæ, juxta *Zevianum*, musculos intercostales tantum eorumque pleuram afficit, rarò sputis repurgatur, rarò & pauca sputa cruenta adducit; sicca est tutior humidà & diuresi critica sæpius terminatur. Si ægri pereant, sæpe inveniuntur abscessus inter pleuram & musculos intercostales,

quod benè multis cadaverum aperturis constitit; vera dicitur pura vel putris aut maligna.

a. Pleuritis pura est merè inflammatoria, non à synocho ortum ducens, sed in quâ sine signis saburræ dolor lateris initium ducit, simulque pulsus est durus, tensus, dolor ad costas veras, non ad spurias, tussis initio sicca, laboriosa, ægri dicunt se tussire non posse; nullæ sunt exacerbationes à frigore orientes, dolor à pressione non remittit, nec crescit, cruor extractus corio albo, crasso tectus simul & denso, cum in pleurodyne rheumaticâ corium est crassum, sed molle & tremulum.

Illâ speciem hieme & vere frequentior est, infantibus minimè accidit, senibus & cachecticis rarò, aut saltem mitis est; adultis, exercitatis, rusticis robustis familiaris, & quò robustiores sunt, eò gravius ægrotant; si ante finem secundæ aut terciæ diei succurrantur per phlebotomias & potus diluentes, vix ullus moritur.

In illâ specie noxia sunt cathartica & emetica; levia tantùm post sedatum morbi impetum conveniunt minorativa; adultis, quartâ quaque horâ primâ die, bis vel ter secundâ die, mittendus est sanguis ex brachio quovis; pitisana ex decocto cichorii & infuso capillorum veneris, florum papaveris rhœados, adde succum borraginis si sputa viscidâ difficulter expectorentur, sperma ceti in oleo amygdalarum solutum, vespere syrupum anodynum parcâ dosi. Videtis curam ex *Sydenham* pag. 163: adde camphoræ & nitri grana pauca; vesicatoria lateri admota profunt etiam ab initio morbi. *Pringle.*

Pura frequens est hieme.

b. Pleuritis vera maligna ea est quæ ex improvise delirio suspensa aut sedata videtur, & tamèn promptissimam infert mortem; ea quidem pestilente minus lethalis est, nec epidemica semper est, ast valdè huic, ut erysipelatosæ & verminosæ affinis; prima die dolor lateris sinistri vehemens, pulsus durus, frequens, æger lecto jacet, lingua est fordida muco albedo; bis vel ter secatur vena, & subsequenti mane manna cum tartaro stibiato assumitur; hinc æger cum impetu ano vel cato multùm evacuatur, quasi intestina foras proruerent; eadem die æger è lecto surgit, vestes induit, ambulat, sanum se dicit; nulla est pyrexia, nulla tussis, dyspnoea, latet delirium sub perfidissima sanitatis apparentia; de ægro enim conclamatum est tertia die; cum delirio aperto phrenitico, pulsuque febrili exiguo, frequenti, æger è medio tollitur.

2. *Pleuritis pulmonis Zeviani de parapleuritide; Pleuroperipneumonia.*

Ea est quæ incipit à symptomatibus pleuritidis & decursu ægritudinis peripneumoniam imitatur, dolore punctorio in gravativum mutato cum majori dyspnoea, oppressione, sputo cruento &c. Castro Sarrasini anno 1765 per sex menses, hieme scilicet & vere, ea pleuritis fuit epidemica, & vix trigessimus ex ea evadebat. Incipit ab horrore, lassitudine, cephalalgia vehementi; accedit pyrexia acuta, pulsus durus, ferratilis, dolor pectoris vagus vel fixus, sputa sanguinolenta, dyspnoea, faciei rubor, tussis; tertiâ die

die dolor lateris vel dorſi gravativus evadit, quartâ æger moritur. Sudor primis diebus, diarrhœa verſus quartam ſuperveniens mortem accelerant: ſanguis in patella coriaceus multo ſero flavo innatans; in cadaveribus pleura ſphacelata, pulmo ipſi cohærens purulentâ flavâ turgidus, ſuppuratus vel gelatinâ albâ obductus vel ſphacelatus; in hoc morbo urinæ erant rubræ, ſputa ſeroſo-ſanguinea, respiratio ſibilans, tuſſis initio inanis, calor peſtoris magnus, dolor ad coſtas veras, ad omoplatam, ad ſcrobiculum cordis, lingua arida cum forditie alba vel lutea.

Indicabantur, poſt auxilia generalia & vulgaria, cathartica ex manna alternis diebus, præmiſſo leni emetico, juſcula optima: quippe frumenti inopia & pravus victus huic epidemiæ anſam dederant; dein potus ex olei amygdalarum unc. IV, camphoræ gr. VI, niri gr. XV, cochleatim fumendus quarta quaque hora; pro potu infuſum chamæmeli, limonata cocta, decoctum kinkinæ emulſioni mixtum, nec negligenda veſicatoria ipſi lateri dolenti admovenda, quod proſperè ſucceſſit in ſimili morbo, obſervante *Clariff. Franc. Raymond Maſſilienſi Medico & Illuſtr. Rob. Whytt.*

3. *Pleuritis dorſalis* Hippocratis de affectib. Verna cap. 8. Ballonii de pleurit. dorſali.

Dorſum dolet velut ex plagâ, non punctim; æger ſuſpirat, exſpuit pauca; tertiâ aut quartâ die ſaniem mingit ſubcruentam; dolor dorſi ad ſpinam protenſus; ægrius respirant erecti quàm capite ad antica inflexo; tuſſis eſt, pyrexia acuta; quintâ die, ad ſummum ſeptimâ, mors.

Sedes inflammationis eſt in parte mediæſtini poſticâ.

Species eſt ita rara ut ex ducentis pleuritidibus vix una ſit dorſalis. Hujus tres varietates recenſet *Verna* poſt *Hippocratem*: Vide *Verna* pag. 76 & 77.

4. *Pleuritis Mediæſtini* Freind hiſtor. medicinæ. de Avenzoare; Verna cap. 9; Salius curat. morbor. partic. pag. 225; Act. Acad. Bononiens. tom. 2. pag. 188.

Dolor in medio ſterni percipitur non adeò intenus & acutus, ſed veluti gravativus, cartilagineſem verſus enſiformem declinans; mediæſtini pars antica inflammatur, pericardio ſæpe ſimul affecto. Adeſt acuta febris, anxietas, ſitis, respiratio frequens & celer, ingens in thorace fervor, doloris nihil ferè niſi in ſterno, ubi moleſta potius anguſtia & intercluſio in inſpiratione ſentitur, tuſſis nunquam abeſt, pullus durus eſt, multo minor ſpirandi diffi^cultas quàm in peripneumoniâ.

Cùm ſupp^urata eſt illa pleuritis *Cotumbus* & *Barbette* auctores ſunt ut terebretur ſternum.

Legatur *Rondeletius libr. de morbis per ſymptomata diſtinguendis* cap. 10, *Hildanus centur. 1. 43.*

Hoc morbo in itinere laboravit Avenzoar, & ex arteriâ podicis ſectâ ſibi libram ſanguinis detraxit; hoc brevi periit *Trombellus* Medicus Bononiens; repulſum fuerat dudum herpes, dolor erat in antico peſtore, inde ad colulum & aurem ſiniſtram extenſus, bis vena ſecta, fomenta adhibita. *Trom-*

bellus nigra vomuit, febricula tunc est orta, somno ingruente obiit. Cruor niger in mediastino inventus, mediastinum tres digitos crassum, lividum, pulmo sinister cruore distensus.

5. *Pleuritis pericardii* Zacuti Lusitani prax. admir. obs. 138; Verna pag. 77. Freind hist. med. pag. 108. Le Cat, Mercure de Novembre 1753. Sal-muth Centur. 1 observ. 13.

Pleuritis illa, sæpè cum præcedenti combinata, differt ab eâ, syncope frequenti, palpitatione, cordis tremore.

Quidam in ætate florenti acutâ febre est prehensus cum siti ingenti, anxietate, respiratione creberrimâ, thoracis incendio, tussi ficcâ, syncope, cordis tremore, levi dolore in thorace versus sternum cum angustîâ summâ, pulsu duro, intra triduum obiit; totum pericardium inventum est erosum, nigrum, miliaribus pustulis exasperatum, & in alio casu pure turgidum.

6. *Pleuritis traumatica.*

Pleuritis est quæ à gravi costarum, sternive fracturâ, pectoris, dorive vulnere, contusione, ortum ducit, sæpè cum sputo cruento; si tantum vehementer inflexa fuerit costa, ut à lapsu, tunc dolor atrox, respiratio suffocativa suppressa; si effractæ sint costæ, tunc peripneumopleuritis est cum gravissimis symptomatis, ut vidi factum ab equi calce; pleuritis illa est pura, merè inflammatoria, ut plurimum repetitis phlebotomiis, abstinentiâ tri-duanâ, potu diluente, auxiliisque chirurgicis tractanda.

7. *Pleuritis biliosa; pleuritis à bile* Tulpîi lib. 2. cap. 1. *Pleuro-peripneumonia epidemica Aumala apud Normannos*, Marteau de Grandvilliers observante.

Initium, horror & frigus mane, pyrexia acuta; sitis, calor cutis, anxietas, cephalalgia gravans, nausea, vomitio biliosa, pulsus latus, durus, subfrequens, febris crescens, facies intensè rubens, respiratio frequens cum suspiriis. Post 12^{im} vel 15^{im} horas dolor pungitivus lateris, nunc fixus, nunc ab uno ad alterum latus, nunc sursum ad claviculas extensus aut ambulans. Primâ & secundâ die sputa cruenta, dein rubiginosa, crocea, vel brunnea & fluidissima. Pulsus quartâ die mollis, angustus, frequens, præceps: sanguis in patellâ tectus corio crasso, flavo, molli; urinæ sæpius brunneæ cum nubeculâ in medio, quandoque turbidæ sine sedimento, licet primis diebus sedimentum lateritium inæquale, furfuraceum, undosum deposuissent: gena seu os jugale è latere doloris rubro-violaceum, facies pallido-livida, lingua humida, sed albescens vel flava; alvi fluxus, si aderat, quartâ die supprimebatur. Die tertiâ vel quartâ dolor lateris nullus, respiratio magis æqualis, sed difficilior & sibilans, tunc gravitas sterni, tussis sedata, ægri meliùs se habere putabant, sputa pauciora, spumosa, meteorismus, obtutus vagus; si urinæ forent turbidæ, delirium vagum, magna agitatio, mors: aliis mens constabat; pulsus mollis undosus, vel parvus, fugax, inde stertor & 5^a die vel ad summum 7^a mors. Sudores critici inter 7um & 9um quibusdam profuere, aliis vomica post 40um diem crepuit.

In cadaveribus lobus pulmonum dolens, durus, gangrænosus, atro cruore turgidus, pleuræ adhærens, corio albo, crasso, intermedio, pleurâ costali fanâ; bronchia hujus lobi fanie purulentâ plena; lobus oppositus mollis, sed grangrænosus; in pericardio cyathus feri flavi; in cordis auriculis concretum cruoris & concretum lymphæ crassum; in colo grangræna, cætera intestina flatu distensa.

Cura. Phlebotomiæ saltem tres, non plures octo, intra quatuor primas dies, non ultra; post primam, emetici tartari grana duo cum mannâ & oleo amygdalarum, nunquam verò post tertium diem metu meteorismi; initio fatus emollientes & resolventes lateri; tertiâ die pix, olibanum & terebinthina, & si dolor ambulatorius, vesicatorium applicabatur, præmissâ cucurbitulâ, quod maturè adhibitum successit.

Accedente oppresseione circa quartam diem secabatur jugularis ob delirium; secta saphæna malè cessit fortè ob meteorismum. Suppressâ sputatione vesicatoria tibiis admovi modo ante dies criseos. Si escharæ pallidæ oculis siccarentur, conclamatum erat. Ad præcavendum sphacelum usus fum niri 24^{or} granis cum camphoræ granis quatuor; fiant sex doses; fumat sextâ quaque horâ unam; aliis chamæmeli infusum præscripti; eventus hujus morbi ut plurimum lethalis fuit.

Huic affinis pleuritis vigit Monspelii anno 1753. Phlebotomiæ verò à novem ad quindecim adhibitæ sunt; febris erat remittens sine ordine. Vomitorium secundâ vel tertiâ die præscriptum, dein iterum ad phlebotomias deventum est, ac catharces alternis diebus iteratæ.

8. *Pleuritis verminosa* Quercetani Pharmac. cap. 7; River. Cent. I Obs. 75; *stomachalis* Bianchi pag. 232. Schenckii lib. 2. pag. 264, à Gabucino mutuata historia. Verna pag. 3 & 88. De Meyserey Tom. 2 n. 318.

Frequens est hæc pleuritis apud pueros; dolor est lateris punctorius, sæpe ad costas infimas, cum tussiculâ siccâ, quandoque suffocativâ, ut in amphimerinâ quinta dictâ vel *coqueluche*; pulsus est durus, respiratio difficilis, quandoque singultus; genæ nunc calent & rubent, nunc frigent & pallent. Hic morbus frequens mihi occurrit, & sanatur, sine phlebotomiâ saltem repetitâ, leni emetico, catharticis & vermifugis, non neglectis bechicis: lumbricos 377 in hoc morbo dejectos vidit *D. Marteau Journ. de Med. Juill. 1762 Obs. 4.*

9. *Pleuritis putrida*; vide Vandermonde Septembre 1758 pag. 269, à D. Roustan. *Ingluviosa* Trilleri pag. 145. *Pleuropneumonia* Neoterico. *Pleuritis impura, symptomatica, secundaria* Auctorum. De Meyserey Tom. 2 pag. 314.

Est ea species Monspelii frequentissima, quæ initium ducit à symptomaticis febris putridæ vel biliosæ, cui deinceps, ut secundâ die, dolor lateris, tussis, accedit, cum oris sorditie, nausæ. Ea est frequentissima in regionibus meridionalibus, ut pura, apud monticolas, rusticos vegetabilibus tantum nutritos; vocatur vulgò pleuritis symptomatica; sed catarrhosa, verminosa, aliæque sunt pariter symptomaticæ; putrida frequens est mense Junio;

Junio; febris, cui conjuncta est pleuritis, est vel fynochus, adeoque continua, non remittens, & hæc est frequens; vel tritæophya, quæ pleuritis biliosa dicitur *Biancho* & aliis.

Sic *Brendelius* observavit pleuritides quotidie exacerbantes: sic *Essais d'Edinbourg* t. 5 pag. 32 refertur historia pleuritidis biliosæ epidemicæ, in quâ dolor lateris secundo die feбри se adjungebat, venæ sectio repetita nocebat, levia emetica mirè proderant; aderat initio bilis, vomitio; dolor erat descendens ad ultimas costas; stomachi ægritudo; pulsus nec frequens, nec plenus erat; sanguis emissus fulcus, flavus vel viridis, sine coïlo illo quod in purâ patellam tegit.

Illâ speciem vel fynochum sanguineam comitatur, ut à plethorâ, suppressis catameniis, sine nausea, aut pondere epigastrii cum pyrexiâ magnâ, ardentis sanguine crustâ albâ obducto, & in hoc casu phlebotomiæ iteratæ profunt, intermixtis levibus catharticis ex mannâ, cassiâ. Vel febris princeps est verè putris cum nausæâ, linguæ amarore, forditie, pulsu submolli, frequenti tamen, sanguine etiam post alteram phlebotomiam non coriaceo, & in hoc casu parcè mittendus sanguis, & methodus *Rulandi*, quam tantopere execratur *Trillerus*, in usum venit; scilicet misso semel vel bis cruore, præmisso clysmate, secundâ die leve emeticum, guttæ aliquot syrûpi Glauberiani cum mannæ uncis duabus, unde nunc sursum, nunc deorsum sine pectoris læsione æger purgatur, quod in pleuritide purâ valdè noceret; imò sequentibus diebus, maximè si dolor lateris remittat, eadem medicina iteranda est, & ut in verminosâ pleuritide, etiam infusum fennæ est catharticis admiscendum, & alternis diebus iterandum usque ad morbi finem.

Si delirium accedat, datur paraphrenesis pleuritica.

Pleuritidis putridæ varietates sunt, pleuritis biliosa, pleuritis maligna, pleuritis verminosa, & pleuritis pestilens.

10. *Pleuritis catarrhalis* Hippocratis; *Peripneumonia epidemica* anni 1565 Dodonæi obs. cap. 21; *Sympathica* Bianchi hist. hep. pag. 233 lib. 1.

Est ea species quæ à coryzâ, raucedine, anginâ ortum ducit cum dolore catarrhali pectoris, qui dolor pressione mutatur, levi etiam tumore externo stipatur, & non semper puncto est affixus, sed huc & illuc extenditur. Febris est amphimerina, quovis vespere exacerbans, tussis molesta, dyspnœa gravis, sæpe spuitio cruenta, & pleuropneumonia videtur esse ob additionem symptomatum peripneumonix hiemalis Boerhaave; incipit ab horrore & frigore vagis, identidem per primas dies recurrentibus: pulsus non ita durus & tensus ac in verâ, & corium, quo sanguis in patellâ tegitur, magis gelatinosum: exigit phlebotomias iteratas, potusque theiformes calidos, levia diaphoretica; phlebotomiæ tamen parciores multò sint quàm in verâ.

11. *Pleuritis erysipelatoza* Baglivi appendic. ad pleuritid. p. 37; *Pleuritis biliosa* Hippocrat. lib. 3. de morbis; Bianchi pag. 236. *Pleuritis cum febre arden-*

ardenti Mocha consil. 24 pag. 59; *Pleuritis cum magno aestu & siti* Wolfgangi Cent. 1 fol. 7.

Inter perniciosissimas pleuritides est pleuritis sicca, five erysipelatodes acutissima, quæ fit à sero acri pulmones urente, lacerante, cum pauco dolore, & ægrum derepente jugulat; signa sunt ex *Hippocrate* rubores fugaces genarum, tussis inanis, paucus dolor, jactationes, ariditas magna linguæ, ardor viscerum, doloris excursio in varia loca; si dolor lateris obscurus sit, æger decumbat in latus, & fortiter tussiat, tunc temporis dolor in latere percipietur.

Distinguitur hæc species à verâ & ab hepaticâ, 1° oris amarore affiduo; 2° nausæâ frequenti, vel vomitu bilioso & viscido; 3° doloribus ventris ad epigastrium cum diarrhœâ quandoque biliosâ, aut tenesmo; 4° siti inextinguibili; 5° linguâ bile suffusâ, tamen non asperâ, non siccâ, non hiulcâ; 6° febre tritæophyâ cum calore acerrimo, cum vigiliis & quandoque delirio; 7° pulsus post catharsim remollescit. Differt ab hepaticâ, quod dolor fit sub mammâ sinistrâ, quod nullus tumor, dolor, durities nulla, aut tensio ad hypochondrium dextrum; sputa sunt intensè flavescencia, licet sanguine mixta, imò amara, urinæ crocææ.

Pleuritidem biliosam diversam facit *Cl. Bianchi* ab erysipelatosâ pag. 251, eamque typhodem essentialem nuncupat.

12. *Pleuritis hepatica* Bianchi *Hist. hepat. spec. 6. pag. 234 tom. 1. vel Hepatitis pleuritica* ejusdem.

Similis est veræ & biliosæ quoad acutiem febris, dyspnœam, pulsûs duritiem, tussim sæpè cruentam; differt dolore ad dexteram thoracis partem profundo, genæ dextræ rubore intensiori, tincturâ subictericâ per cutim, oculos, linguam, lotium, excreta omnia; sitis, ariditas, amarities oris, bilis in sputo adest cum sanguine; dolor ad costas spurias descendit, & obtusè ad dextrum hypochondrium affigitur, ubi ad tactum leviozem molestissima sensatio; tensio, tumor, renitentia, durities hepar circumscribens; calor intensus, jactatio assidua, sitis, ardor, ariditas.

Vide aperturam cadaveris in *Panaroli Pentecost. 1. observ. 37.*

13. *Pleuritis convulsiva* Bianchi *Hist. hepat. libr. 1. pag. 234. Sicca Hippocratis 3. de morbis.*

Dolore atroci in principio est stipata, sed ut plurimum circa quartum diem crescente febre dolor mitigatur, aut si dolor unâ aut alterâ die febrem præcedat, febris accedens morbum solvit. In hac angustissima est respiratio, cum tussi rarâ & inani seu siccâ, & ob doloris vehementiam difficillimâ. Hujus crisis est qualis sanguinæ, sed ampliori potu humectante indiget quàm aliæ, ait *Hippocrates.*

14. *Pleuritis periodica* Morton. de intermittentium diagnosi, pag. 33. *Pleuritis febricosa* Torti de febribus; Morton *Pyret. Hist. 8. p. 141. Anonymi de reconditâ febrium naturâ, cap. 18. pag. 102. 1759. Lauter. Hist. Med. Viennæ 1762.*

Est species, quæ per paroxysmos à frigore incipientes singulis vel alternis diebus invadit, paroxysmis sudore terminatis recedit, & rursus datâ horâ revertitur, seu quæ pendet à veneno febris tertianæ aut tritaëphyæ.

Centies observavi, ait *Mortonus*, pleuritidem acutissimam & verè spasmodicam, cum symptomatis pathognomonicis intensissimis, à veneno febris intermittens ortam fuisse; ista symptomata statis periodis redeunt, urina redditur lateritia qualis in intermittentibus febribus effluere solet, & hanc febrem, cum vel sponte suâ, vel arte coacta larvam deponit, kinkina citò semper & feliciter curare consuevit.

Vidit *Anonymus* mulierem sanguinis sputo laborantem, cum dolore lateris punctorio, febre acutâ, exacerbationibus variis, in summum discrimen adductam, quæ kinkinâ assumpto brevi convaluit. Vidit idem virum pleuritide acerrimâ detentum cum copioso sanguinis sputo in paroxysmis periodicè recurrentibus, qui non sensim, sed subito impetu ex improvise insurgentibus, qui simili febrifugo protinùs exhibitò similiter evasit.

Color urinæ lateritius in remissione, subitaneus, & periodus recursus singulis vel alternis diebus, invasio cum frigore, sudor primos paroxysmos terminans sunt signa ferè infallibilia veneni febricosi latentis in his morbis, quos *febricosos* cum *Werthofio* nomino, nec enim cognomine pleuritidis febrilis quisquam ejus indolem singularem suspicaretur.

Eadem est cura, idem decursus rheumatismi, febricosæ colicæ, vomitûs, hysteriæ, syncopes, cardialgiæ, phriciasis, &c febricosæ, seu à veneno febris intermittens aut remittens productæ, quæ, nisi febrifugo impugnentur, brevi ægros è medio tollunt, ut videre est apud *Anonymum* cap. 17. *Torti* & *Werthof* passim.

15. *Pleuritis hydrothoracica* *Crendal. observ.*

Ille Auctor nuperus apud milites in castris degentes durante quadam epidemiâ, observavit multoties pectoris cavum aquâ exundans in cadavere pleuriticorum, qui septimâ, nonâ & undecimâ morbi die perierant; unde summi momenti est hujus speciei signa habere, ut propria methodus, à vulgari certè diversa, obtineatur.

16. *Pleuritis pestilens* *Schenckii* pag. 751: *Riverii* observ. 72. centur. I.

Est morbus epidemicus qui regnavit Forolivii Gallo-Provinciæ mense Februario anno 1751, Aquis-mortuis mense Martio anno 1745, & Melgorii anno 1747: *Ill. D. Hagenot* & *D. Fizes* Aquas-mortuas se contulerunt hortatu Tribuni Provinciæ; septem vel octo pleuritici quovis die subito moriebantur; missus sum etiam Melgorium, ad debellandam eandem epidemiam; ægri laborabant febre, dyspnœâ, dolore lateris, tussi; ægrique turmatim inopinato moriebantur. In cadaveribus Forolivienfium pulmones erant perfusi punctis nigris, lividisve, milii granum æquantibus, liquore fœtidissimo plenis; similis liquor in primis viis cum multis lumbricis. Apud Melgorienses epidemia desinebat cum accessi, nullum ideò cadaver inspiciere valui, sed ex relatu superstitem conjectavi à gangrænodea inflammatione in abdomine & pectore multos ablatos fuisse. Hieme anni 1764

in oppido S. Jean Diœcesis Alesiensis plurimos, intra triduum abstulit hæc pleuritis, ad ignem sedentes, cum pyrexia vehementi, respiratione orthopnoica in dies crescente, dolore lateris punctorio, facie rubro-livida; frustra erant omnia auxilia; in cadavere reperiebatur pulmo verè gangrænosus, thoraci adhærens, lividus, dissolutus, foetidus; lumbrici non rarò exibant cadaver ipsa die mortis; hieme tamen foetebat admodum. Quinque sanguinis libris intra primam diem emissis quidam rusticus optimè se habebat; pyrexia, per paroxysmos atroces reversa, ægros bene constantes sine delirio auferebat. Nitro, camphora plures usi sunt, omnes tamen periere tertia die circiter in paroxysmo pyrexiae.

17. *Pleuritiis lactea; Dépôt laiteux sur la poitrine; Pleurésie laiteuse* Puzos *Traité des dépôts laiteux* 2e partie.

Est pleuritis puerperis vel gravidis ante partum propria, nullo sputo sanguinis, doloribus in pectore vel vagis vel fixis stipata, cum febre remittente, dyspnoea non continuâ, calore mediocri, sine meteorismo & sine delirio.

Nobili mulieri altero à partu die supervenit pyrexia acuta, cum dolore vividissimo ad inferiorem omoplatae angulum, lochia ubertim fluebant; instituta fuit statim phlebotomia; hujus eadem die iterationem proximi recusarunt, sequentibus diebus bis iterata fuit; his sublevata fuit ægra, lochia fluxere, abdomen molle; apozemata ex plantis cichoraceis & sale de duobus alvum laxam servavere; ast ab retardatam nimis phlebotomiam octavo die ægra obiit, abscessus in imo lobi dextri pulmonis repertus est.

Visæ sunt quæ quinque phlebotomiis intra paucos dies repetitis liberatae sunt. Vide *Merritidem lacteam*.

18. *Pleuritiis Polonica*. Vide Stabel *de Plicâ, hist.* 8.

Ea est quam virus trichomatis à plicâ resectâ, vel suppressâ excitat. Curatur phlebotomiis, & decocto lycopodii capiti admoto, quo evolvatur plicca; secus abit in phthisim eadem evolutione plicæ sanabilem.

Cura Pleuritidis puræ, ineat à larga, prompta phlebotomiâ iteratâ; sunt qui lanceolam in ipsum latus dolens adigunt; quartâ quâvis horâ aqua destillata papaveris rhœados ad uncias quatuor, & bis in die emulsio anodyna ex seminibus frigidis & cucumeris, ana, semiuncia; semine papaveris albi, drach. duab. sacchari, unc. 1. cum aquæ hordei lb. 1. Eclegma ex spermate ceti, drach. 1. oleo amygdalarum dulcium, unc. 1. aquæ cinnamomi hordeatæ, semiunciâ. Interea linimentum sedans ex balsamo tranquillo unc. semiß. vel 1, in quo pro quâvis unciâ dilue guttas laudani liquidi viginti vel triginta; unge partes dolentes. Si dolor urgeat, panis calidi medulla aquâ vitæ camphoratâ imbibatur, additisque guttis laudani XII applicetur. Vel porri radices tufæ cum duobus capitibus papaveris bulliant in aquâ, dein lacti intinctæ lateri dolenti applicentur. Vel demùm felis viva exenterata dolenti parti applicetur.

Curam absolvunt, 1° phlebotomiæ iteratæ; 2° potus copiosus diluens ex radicibus scorzonæræ, glycyrrhizâ, floribus papaveris rhœados; cavendo à ca-

tharticis & sudorificis; sed cathartica morbo sedato sint ex mannâ, oleo amygdalarum, cassiâ, &c, nisi pleuritis sit putris.

19. *Pleuritis splenica*, De Haen apud van Swieten comm. in Aph. Boerhave §. 958. A.

Est splenitis quæ pleuritidis formam refert ipso etiam de *Haën* ægrum curante. Cadaver exhibuit empyema splenis.

20. *Pleuritis miliaris* Camerarii dissert. 1735; Allioni de *miliari*; Roncali Med. Germanor. p. 131; vide *Miliarem* 8am.

Est ea quam eruptio miliaris solvit; fœtor singularis acescens perspirationis eam distinguit.

Primus qui vesicatoria lateri admovenda in pleuritide vulgari suavit est *Doctor Monspelienfis Turquet de Mayerne*, quæ methodus hodie apud Massilienses vulgarissima est; ipsa autem vesicatoria ab Anglis in miliari tum alba rubra passim adhibentur, teste *Mead Monit. & Præcept. Med. pag. 23.*

XIV. GASTRITIS; *Inflammatio ventriculi* Riverii Pr. Med. Lib. IX. cap. 11.

Dolor ventriculi Boneti Sepulchr. Lib. III. sect. 7. *Cardialgia inflammatoria* Tralles de Opio; *Inflammation de l'estomac.*

Est phlegmasia, stipata epigastrii dolore, ardore, tensione, siti, vomitione, & pyrexiâ acutissimâ. Principium morbificum est ventriculi totius vel partialis inflammatio.

Causa est conatus naturæ infarctum inflammatorium ventriculi interventu pyrexiæ, seu impetûs sanguinis, & pulsûs vasorum adacti, necnon ope vomitionis, nausæ, singultûs, resolvere satagentis.

Principia proëgumena sunt, plethora, obstructio vasorum ventriculi. Principia procatartica sunt, ictus in epigastrium, vulnera ventriculo inflictâ, venena, medicamina acria ingesta, in sanguine genita, & in colatorio hujus visceris secreta vel hærentia.

1. *Gastritis legitima; Febris stomachica* Frid. Hoffmanni tom. 2. pag. 121.

Est ea in quâ pulsus est plenus, velox, calor intensus, sine linguæ sorditie, seu in quâ pura est inflammatio, &, ut aiebant Galenici, à sanguine copioso, fervido, non bilioso oriunda; ea procedit à metastasi sanguinis copiosi, à catemeniorum vel hæmorrhoidalis fluxus emanatione, à regimine calidiori; sæpius totum stomachum obsidet. His signis adde summam anxietatem, vigiliam, dyspnœam, scapularum deorsum tractionem.

2. *Gastritis traumatica.* De Meyserey T. II n. 362.

Est ea quæ à gravi contusione, aut vulnere epigastrii dependet, & prioris est varietas, quæ pro gradu, intensitate contusionis, pro vulneris extensione, numero, pro sanguinis effusione, variat quoad periculum, & ut plurimum citò lethalis est, si à vulnere fiat, stipaturque vomitione, & per inferiora rejectione cruoris.

Huc pertinere videtur *gastritis muscularis*, vel deceptiva, ea scilicet quæ non à ventriculo propriè inflammato, sed à musculis epigastrii ipsius inflammatis

mais dependet; quæ ob loci viciniam eadem ferè sed mitiora excitat symptomata quæ gastritis legitima, ob calorem, tumorem, pressionem ipsi stomacho nocentes. In gastritide musculari tumor est magis apparens & circumscriptus, sensibilitas major à tactu cutis. In legitimâ tumor, tensio, dolor profundiores sunt.

Si pylorus potissimum sit inflammatus, ut de suâ filiâ refert *Lindanus*, omnia assumpta vomitione rejiciuntur, & dolor est in regione pylori.

Si cardia potissimum inflammetur, graviores sunt singultus, frequentes cardialgiæ, & syncopes, dolor in regione cardiæ.

A deglutitâ aciculâ gastritidem cum febre ardente, & horrendis symptomatibus ortam recenset *Hildanus centur. 1. obs. 54.*

3. *Gastritis à veneno* Frid. Hoffmanni obs. 2, 3, 4, 6, pag. 123 tom. 2. *Febris malignæ species* De Meyserey Tom. II. n. 225. ab ærugine aut simili veneno assumpto.

Pro dosi & efficacîâ necnon genere veneni plus vel minus intensa sunt symptomata: difficillima est sæpius hujus speciei diagnosi, quia malefici artes suas adhibent, ne origo morbi detegatur; illi sublimatum corrosivum, arsenicum, emetica sibiata larvant & involvunt, quandoque opio admiscunt. Sæpius ea venena ipsi ori & œsophago nocent; ab his assumptis dolor ventriculi, cardialgiæ, nausæ, cholera, similiaque symptomata superveniunt; febris verò ex pulsu dignosci non potest, cum pulsus doloris vehementiâ, aut cardialgiis & syncope frequenti deprimitur, debilitetur.

4. *Gastritis erysipelatoza* Riverii de inflamm. ventriculi.

Si inflammatio est erysipelatoza, symptomata gravissima sunt, & speciatim pyrexia est lypyria, in quâ interiora uruntur, & exteriora rigent, frigentque, fitis est inextinguibilis. Summa est anxietas, jactatio, extremorum refrigeratio, incendium in præcordiis, scrobiculi cordis dolor levissimum tactum non tolerans, rejectio omnium assumptorum, exacerbatio doloris ab ingestis paululum sapidis, acribusve, deliria, convulsiones, pulsus irregularis, frequens, contractus.

5. *Gastritis exanthematica* Frid. Hoffmanni de febre stomachicâ art. 7.

Est ea quæ ab aphthis ventriculum intus obducentibus pendet, quæ cognoscitur ex pustulis albis, acriter dolentibus, totum œsophagi orificium infestantibus, si verosimile sit eas ad ventriculum usque extensas esse, quod ex symptomatibus simultaneis gastritidis, sed maximè aperturâ cadaverum ferò cognoscitur.

Utinam qui has species observant, signa animadverterent & notarent, ut aliquando historia morborum promoveri posset.

Merito accenset *Frid. Hoffmannus* inter principia hujus morbi variolam, rubeolam, purpuram, miliarem, imò scabiem, herpetem repulsas, in quibus materies subtilis; caustica, in ventriculum defertur; unde post mortem invenitur ventriculus similibus pustulis, punctisve lividis perfusus cum ichore acri, nigro intra ejus cavum.

Non ita rara est ac vulgò creditur gastritis, licet vulgò in scholis nomine

proprio destituta sit, & ignota fermè; atque maximè cavendum in eâ à cathartics, quæ juxta plurimos ex vomitu, nausæ, cardialgiâ continuò indicari videntur. Difficillimum est quandoque gastritidem distinguere à certis cholerae, ilei, vomitûsque speciebus, ut ab ileo hysterico, seu colicâ hysterica Sydenhami, necnon à gastrodyniâ biliôsâ, quia non ita obvia est febris illa acuta, quæ hujus signum est; propter cardialgias & dolorem pulsus minutus, inæqualis quandoque videtur.

Aliàs tamen gastritis in longum tempus abit, & chronica ferè evadit, ut patet ex *Sepulchreto Boneti*; ventriculi enim ulcera, phlyctænæ, maculæ febriculam accerfunt, quæ alterius indolis morbum constituunt, cum simplici vomitu aliove genere affinem.

6. Gastritis sternocostalis.

Sub finem mensis Junii 1760 Monspelii vixit hæc species, cujus signa febris amphimerina noctu exacerbans, cum summo capitis dolore; epigastrii totius, infra & circa cartilaginem xiphoideam, dolor acutus, pressionem quidem tolerans, ast ab eâ crescens; respiratio paululum suspiriosa, minime frequens, sine tussi, nisi sub finem morbi; sanguis corio albo tenui tectus; dolor ad costas spurias initio protensus, & secundum spinam dorsi obscurus; nulla signa saburræ vel inflammationi stomachi, scilicet nulla nausæ, vel vomitio, nec cardialgia. Nulla signa inflammationi pulmonis, cum respiratio non esset frequens, nec ulla tussis.

Cathartica tria vel quatuor, interpositis præmissivè totidem phlebotomiis, dolorem epigastrii sublevabant licet cum fennâ; noctu emulsiones anodynæ juvabant; sic intra septem dies circiter morbus feliciter solvabatur.

Musculus sternocostalis inflammatus in hoc morbo mihi videtur, epigastrium à mediastino etiam dolente distractum, inde etiam dolor juxta spinam dorsi; non est tamen pleuritis mediastini, sed mediastinum ex consensu musculi triangularis sterni distrahitur.

7. Gastritis herniosa. Garengéot Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. I. p. 703. Pendet à gastrocele, seu prolapsu ventriculi inter musculos rectos; cognoscitur ex signis generis, & ex levi tumore circumscripto; curatur repositione, quam juvant phlebotomia larga; inflexio trunci, ita ut musculi recti laxentur; operatione manûs, imò, si opus sit, sectione cutis; dein spleniis & vincturis stomachus in sede sua retinetur; narcoticis, phlebotomiis, diætâ tenuissimâ residuum curæ absolvitur.

XV. ENTERITIS; *Chordapsus* Galeni 6 de loc. affect. cap. 2; *Inflammatio intestinorum* Sennerti Lib. 3 Part. 2 Sect. 1 c. 2; *Febris intestinorum inflammatoria* Frid. Hoffmanni Tom. II. pag. 171; *Febris iliaca inflammatoria* ejusdem pag. 174; *Meteorismus* Patholog. Method. 1^a species; *Enterophlogia*, De Meyserey, *Inflammation des boyaux, du méésentère*, &c.

Est phlegmasia acuta, cujus præcipua symptomata sunt tensio summè dolorifica

rifica & tumida earum partium abdominis, quibus intestina respondent, cum pyrexiâ, meteorismo, quibus ileus, dysenteria, vel similia symptomata adjunguntur.

Ex tensione phlegmonodeâ, tactum non tolerante, summè dolorificâ, cum pyrexiâ acutâ, distinguitur ab ileo, dysenteriâ, colicâ, quarum species etiam plures inflammatoriæ sunt, sed in quibus symptomata generi propria prædominantur.

1. *Enteritis iliaca; Febris iliaca* Frid. Hoffmanni.

Veteres duo tantùm intestina admittebant, tenue seu ileum, & crassum seu colum; hinc enteritis iliaca est ea quæ potissimùm intestina tenuia afficit: cognoscitur ex situ circa umbilicum, dolore atrociori, distensione epigastrii & umbilici, dyspnœâ, nausæâ, & vomitione assiduis ac vehementibus, ita ut nec potus contineri queat, dein vomitus stercorosus sequatur, & ferè semper mors.

De hac specie ab icû orta, Vide *Frid. Hoffmanni observ. 3; Benedicti Sylvatici centur. 2. observ. 86.*

De hac specie spontaneâ, Vide *Frid. Hoffmanni observ. 4.* Frigus extremorum huic ansam præbet.

Principia sunt cathartica acria, venena assumpta, plethora, quæcumque ileum excitant.

2. *Enteritis colica; Chordapsus* Galeni.

Dignoscitur ex eo quod non umbilicum, sed partes abdominis laterales, afficiat, ubi colum & cœcum jacent. Lumborum adest gravitas, dolor, tensio, cum febre acutâ, rariùs vomitio accidit. Dicitur propriè chordapsus, cum ab intestini parte inflammatâ adest tumor chordam tensam referens, aut in glomum convolutus.

3. *Enteritis flatulenta, Meteorismus* vulgò.

Est tensio dolorifica totius abdominis cum tumore subelastico tactum non tolerante; sed illud symptoma est accidens pluribus morbis inflammatoriis commune, quoties saburra acris, putrescens in febribus, & phlegmasiis acutis excitat flatus, quibus intestina omnia præsertim tenuia distenduntur. Hoc symptoma febribus putridis & malignis valdè familiare. Vide *Ballonii obs. lib. 2. Epidem. & Sepulchret. Boneti de Ileo, obs. 19.*

In nosocomio Monspelienfi vir quidam per septimanam omnia vomitu rejecerat, cum enteritidis signis; secto cadavere inventum est cœcum è sede suâ ita dimotum, ut ventriculo incumberet, & firmiter adhæreret, colo & recto multùm angustatis, cæteris distensis, inflammatis.

Curatio. Potus sit ex aquâ pulli, in quâ semina frigida majora, imò caput papaveris albi incoquantur, clysmata ex oleo & decoctis malvæ, violarum, seminum lini, fomenta levissima ex simili decocto abdomini ope lintei duplicati apponantur, oleum recentissimum ex amygdalis dulcibus ingeratur; cremores hordei, oryzzæ pro cibo fumantur; narcoticis dolores compescantur; & quod palmarium est, phlebotomiæ, quantociùs fieri potest, è brachio, dein è pede repetantur, si vires sinant: si demùm dilutum
castiæ

castiæ faciliè & sine strage transiturum spes sit, ejus ope saburra acris, quæ malum fovet, eliminetur; sed si maturius exhibeas catharticum, utcumque lenissimum, grave periculum imminet: ita si meteorismus febribus putridis aut malignis supervenerit, id non rarò à neglectis antea catharticis ortum esse censendum sæpè est.

Laudantur in hoc morbo fomenta ex linteis liquore saturni madidis, ex omento animalis, ut vervecis, calido; clysmata ex lacte, oleo; pitifana nitrata: si dolor subitò & sine ratione cessaverit, licèt pulsus benè se habere videatur, sphacelus intestinorum, & mors in procinctu sunt. In Enteride vesicatoria abdomini applicanda suadet *Ill. Pringle*, quod pessimè succedit aliis.

4. *Enteritis mesenterica; Phlegmone mesenterii* Prosper. Alpini Medic. methodic. lib. 7. cap. 18. *Mesenterii inflammatio* Sennert. lib. 3. cap. 4. part. 3.

Difficillimè distinguitur ab enteritide, quâcum etiam sæpè complicatur; dolor & tumor ad umbilicalem regionem circiter adest profundus, alvi excrementa ægrè aut minimè ejiciuntur; à clysmatis post primas feces nihil excernitur; febris est quandoque mitis, nunc hemitritæa, nunc vehemens; urina rubra est; oris amaritudo, inappetentia, sitis, vigilia accedunt; alvus deinde excernit saniem rubram, imò si fides quibusdam, ut *Alpino*, materies chylosas.

Si non resolvatur inflammatio, & æger supersit, accedit suppuratio mesenterii, tabes, ascites purulentus, aliaque lethifera mala.

5. *Enteritis enterocelica.* De Meyserey lib. 2. n. 368. A.

Ea est quam producit hernia intestinalis, ventralis, inguinalis, aut alia quæcumque. Curatur ut enterocele.

XVI. EPIPLOITIS; *Inflammation de l'Epiploon.*

Cognoscitur ex febre inflammatoriâ cum dolore acuto, lancinante, per superiorem & mediam abdominis regionem, infra tegumenta in ipso abdominis cavo, percepto.

1. *Epiploitis vera* Freder. Roehman diff. de omento.

Fœmina febrifugis & pilulis acribus usa persensit dolorem acutum, lancinantem in abdomine, & durum in regione umbilici; ea versus hypochondrium dextrum pugni magnitudine eminentem tumorem percepit, qui in dies auctus totum abdominis ambitum occupavit. Chirurgus cataplasmata emollientia admovit, unde intra triduum dolor & tumor imminuebantur; abdomen tamen inflatum & fluctuatio inibi ut in ascite aderat, quocirca ope acus triquetræ utrumque abdominis latus perforavit, tuncque cum putrida, ichorosa materies efflueret, continuò patientiorem apertionem instituit; unde suppurati & separati omenti frustra cum fœtore ingenti, & magna ichorosæ aquæ quantitate, omnia libras duas pondere æquantia, per aliquot dies effluxere. Sed ars victa malo fuit, & ægra obiit.

Similem omenti inflammati & corrupti ex quo magna fœtidi & aquosi puris quantitas effluxit, similiterque lethalis historiam refert *Storchius Act. Natur. Curios. vol. V. observ. 146.* Historia cum aperturâ cadaveris videatur in *anno medico Storchii, cadavere 12. pag. 132.* Laborabat quotidianâ, tumore, gravativoque dolore epigastrii, omentum inventum fuit quinque pollices crassum, sphacelofumque. Consulantur de his *Willisus Pathol. cerebr. cap. 9. Sennertus Prax. lib. 3 part. 3 cap. 8.*

Cura exigit initio phlebotomias, antiphlogistica; extus verò discutientia, emollientia; formato abscessu incisionem, mundificantia, balsamica, &c.

XVII. METRITIS, Inflammatio uteri Sennert. de morbis mulierum; *Hysteriis Pathologiæ methodic. Inflammation de la matrice; Mauriceau libr. 3. chap. 11.* Dicitur Metritis à *metrà*, utero.

Est phlegmasia cujus præcipuum symptoma est tumor regionis uteri cum ardore, dolore, gravitate, & pyrexiâ acutâ.

Immisso in vaginam digito, os uteri tactum non tolerat, rubet, retractum est; pyrexia est continua, synochus ardens, quandoque amphimerina, lipyria, cum horrore perpetuo, frigore extremorum, delirio, jactatione; caput, potissimum verò sinciput, dolet, necnon oculi; convulsiones colli, manuum ac pedum accedunt.

Dolor ad inguina, femora, diaphragma, claviculas extenditur cum dyspnœâ, pleuriticisque symptomatis; accedit nausea, vomitio, singultus, constipatio alvi, ischuria. Pulsus initio magnus, celer, deinde debilis, frequens; animi deliquium, extremorum refrigeratio, sopor aliaque gravissima symptomata adjuvantur.

1. *Metritis puerperarum* Mauriceau lib. 3. chap. 11. Puzos pag. 252.

Cognoscitur ex magnâ gravitate pelvis, accedente tensione uteri, ejusque intumescentiâ, quæ graviditatem quandoque æmulatur. Adest mingendi, & alvi deponendæ difficultas, febris simul magna, difficultas respirandi, supervenit dein singultus, vomitio, convulsio, delirium, & mors, nisi prævertatur remediis.

Sæpius præcedunt lochiorum suppressio, rudis contrectatio in difficili partu, ictus, compressio, laceratio à digitis, instrumentis, grumorum retentio, prolapsus per vim repositus.

Hic morbus plurimas puerperas è medio tollit.

Febris in hac specie est synochis affinis; si ab hysterocèle inversâ procedat metritis post partum, quàm citò restituenda est pars in pristinum locum.

2. *Metritis typhodes; Fièvre maligne avec inflammation de l'uterus.*

Ea procedit ut plurimum à causis internis, ut saburrâ putri, acri, metastasi materiæ erysipelatosæ.

Cognoscitur ex feбри amphimerinâ, lipyriâ, seu incendio interno cum jac-

tatione, anxietate, delirio, sopore, linguâ nigrâ, siccâ, simulque extremorum refrigeratione, pulsu frequenti, inæquali.

Historia. Mulier triginta annos nata tam acriter dolebat vulvâ, vaginâ, & potissimum utero, ut nocte, dieque ejularet. Aderat pyrexia mediocris, & identidem leucorrhœa albescens, puriformis, & menorrhagia cruore pellucido vel diluto stipata; hysteralgiam ulcerosam suspicabatur Medicus; interea uterus, à viris obstetriciæ artis peritis exploratus, scirrhi, ulcerisque erat expertus, & tantum inflammatus,ensus, dolens; repetitis itaque phlebotomiis, balneis, fomentis emollientibus, jusculis refrigerantibus, noctu julapiis, narcoticis, horrendi illi dolores post duos tantum menses sanati sunt: *Puzos pag. 251.* Ex hac historiâ sequitur metritidem sub formâ hysteralgix ulcerosæ quandoque latere, atque in his morbis præmittendam semper esse uteri explorationem.

3. *Metritis lactea; Dépôt laiteux avec fièvre aiguë* Puzos *Traité des accouchem.* pag. 367, 2. Mem.

Est morbus acutus febrilis, meteorismo, uteri tensione, dolore, lochiorum fluxu, siti, cephalalgia, delirio stipata cum torminibus uterinis.

Hæc febris ephemerâ lacteâ promptius vel seriùs accedit; ephemera lactea stipatur ephidrosi, mammarum tensione, abdominis mollitie; metritis verò lactea, linguæ siccitatem, sitim, cephalalgiam & delirium accersit, vel insomnium seu dormientis delirium; uterus leviter manu pressus dolet, licet ubertas lochiorum adsit, simulque abdomen tensum est.

Hic morbus periculosissimus est, brevi plures puerperas aufert, & medendi methodus ægrè ab adstantibus admittitur; hæc metritis quandoque partum antecedit, quandoque subsequitur.

Methodus medendi exigit magnas evacuationes per phlebotomiam, catharsim & diuresim, cum regimine victûs tenuissimo.

Frustra mulierculæ instant adesse tantum ephemeram lacteam, hysteralgiam puerperii; delirium à cerebri vacuitate, aut debilitate pendere, lochia rectè fluere, nec esse turbendam naturam: morbus est phlogosis uteri, & uti peripneumonia non solvitur per sputum cruentum, ita nec metritis per lochia: lochiorum quantitas vulgaris ad quinque vel sex uncias in die ascendit; in metritide verò & enteritide lacteis multò plures uncix sanguinis mittendæ sunt, ut mors avertatur, & lactis in abdomen extravasatio, aut apostema lacteum prævertatur.

Cura. Si febris mediocris sit, lochia, sudores, lac mammarum ritè fluant, nullus sit meteorismus, nulla cephalalgia, maximè si alvus fluat, & biliosa deiciat, sufficit evacuationes illas sustinere copioso potu ptisanæ lenientis, olei amygdalarum, clysmatis; & lochia juvare infuso theæ, croci & similibus; verùm si gravia sint symptomata, mulier vegeta, plethorica, tunc repetitæ & maturè institutæ phlebotomiæ, è brachio, dein è pede, necessariæ sunt ad lactis stasim, & ejus in abdomine effusionem prævertendam, unde mors certa adveniret; quâ de re consulendus *Puzos*, ad quem referenda prima morborum lacteorum historia generi humano perutilis.

De his vide *enteritidem lacteam*, *synocham lacteam*, &c, *hysteralgiam*, &c. Sectis cadaveribus invenitur materies lactea, vel fluxilis, vel grumosa ad libram quandoque in abdomine effusa, & hic morbus maximam puerperarum partem è medio tollit.

XVIII. CYSTITIS; *Vesicæ inflammatio* Sennerti lib. 3. pag. 8. S. I. cap. 4.
Cystiphlogia de Meyzerey Malad. des arm. *Inflammation de la Vessie*.

Est phlegmasia, cujus præcipua symptomata sunt intumescencia ovalis in pelvi cum tensione, dolore tactum non tolerante, dysuriâ, vel ischuriâ & pyrexiâ continuâ; accedunt vigilæ, fitis, delirium, extremorum frigus, tumoris durities increfcens ab urinâ per moram congestâ, tenesmus.

1. *Cystitis spontanea.*

Est ea quæ à causis internis pendet, ut à plethorâ commotâ, urinæ acrimoniâ concurrente; cognoscitur ex eo quod non detur in externis sufficiens hujus ratio.

Curatur phlebotomiis iteratis è brachio, fomentis emollientibus ex herbis malvæ, violæ, feminibus lini, radice althææ; clysmatis similibus; potu refrigerante nitroso, emulsionato, anodynis.

2. *Cystitis à cantharidibus.*

Si ad libidinem excitandam, aut per infortunium, pulvis cantharidum assumptus sit eâ dosi ut cystitis superveniat, adest gravis dysuria, hæmaturia, priapismus; accedunt convulsiones.

Præter remedia cystitidis spontanæ, camphora intus sumpta, quæ veneni hujus acrimoniam infringit, emulsiones, femicupia, fomenta, conducunt.

3. *Cystitis Traumatica.*

Ea est quæ à principiis mechanicis excitatur, ut ictu, contusione, vulnere, compressione, equitatione, imò calculi vesicæ commotione, quæ more aliarum inflammationum, & specierum superiorum curanda est.

ORDO TERTIUS.

PHLEGMASIÆ PARENCHYMATOSÆ.

SUNT illi morbi inflammatorii qui sedem habent in visceribus farctis non sacciformibus, quæ Græcis *parenchymata* dicebantur, teste Galeno, *Libr. 2. de simplici medic.* Parenchyma enim est caro viscerum farctorum, ut hepatis, renum, splenis, pulmonis; cætera verò viscera sunt merè membranacea, ut stomachus, intestina, vesica, &c.

Cognoscuntur hæ phlegmasiæ cognitâ sede, figurâ, usu visceris, sed & etiam quòd dolor non sit acutus, nisi tamen extrema horum membrana magis afficiatur, ut in hepatitide, pleuritide, &c: sed dolor est gravativus, obtusus cum cæteris phlegmasiarum signis, ut pyrexiâ acutâ, calore, aliisque; adde quod parenchymatosæ phlegmasiæ magis ad phlegmonem accedant, & ad suppuratum vergant; membranosæ magis erysipelati sunt affines, & rariùs suppurantur. Fatendum tamen utriusque ordinis limites non satis esse distinctos, nec dari signa specialia phlegmasiæ quorundam viscerum, ut thymi, medullæ spinalis, pancreatis, &c.

XIX. CEPHALITIS; *Sphacelismus cerebri* Hippocratis ex Bartholino, Ettmullero; Vide Amati Lusitani Cur. 9, ubi de nomine illo differitur; *Siriastis* Hippocratis; an *Sphacerus* aut *Sphalerus* Galeni, Castelli Lexicon; *Sideratio* Latinis; *Coma-cephalus* Alex. Aphrodisei de Morb. III; *Apoplexia* Brasavoli; *Ulcus cerebrum depascens* Amati Lusitani; *Encephalones* J. C. Rhumel; *Cerebri abscessus* & *sphacelus* River. Pr. Lib. I. cap. 12; *Apoplexia purulenta* Morgagni V. 2, 4, 7; *Inflammation du cerveau*; *Fièvre maligne cerebrale* De Meyzerey Tom. 2 n. 231.

Est phlegmasia in quâ cum pyrexiâ acutâ datur delirium somnolentum, vel mentis stupor & sopor cum crocidismo seu carphologiâ. Crocidismus est motus manuum, qualis ad festucas è vestibus avellendas, aut muscas venandas adhiberi solet.

Creditur excitari illum morbum ab inflammatione cerebri vel cerebelli; & reapse hanc theoriam pluries confirmavit cadaverum sectio.

Distinguitur à *Lethargo* per acutiem, quâ fit ut ferè intra triduum pereant ægri, ad summum decimo quarto die terminetur, & pyrexia sit acuta. Ab *apoplexiâ* per pyrexiam & vanum errorem manuum seu carphologiam, ut alii vocant; à *phrenitiide* per somnolentiam.

1. *Cephalitis Ægyptiaca*; *Dem el muia* Prosp. Alpini de med. Ægyptiorum; *Phlegmone cerebri* quam Ægyptii *dem el muia* vocant, Prosper Alpin. de Medic. method. lib. 7. cap. 6. à *dem* sanguis & *muia* aqua.

Phrenitidi similis est morbus, qui singulis ferè annis Ægypti populos, campsinis ventis spirantibus, in primâ æstate divexat, aliquando non minorem stragem faciens quàm si magna pestilentia esset; hoc enim affectu, quem *dem el muia* Ægyptii appellant, innumeri repentè eodem tempore moriuntur; nosque ipsum in magnâ civitate Cayri epidemicè grassantem anno 1583 mense Maio observavimus: innumeri enim tunc temporis per universam civitatem quasi repentinâ morte moriebantur. In iis præcedit capitis dolor cum vigiliâ per aliquot dies, antè non admodum gravis, & postea in altero oculorum angulo interno, exilis quidem tumor rubens, efflorescens, apparet; quasi exinde erysipelas sit futurum, qui tumor paulo post, spatio scilicet duorum aut trium horarum ad plus, intro recurrit, atque evanescit; à quo ferè

continuò homines obmutescunt atque manibus delira facientes apoplecticorum more extinguntur.

Venti campfina sunt calidissimi; regimen Ægyptiorum putredinem simul sæpius accersit, inde morbus.

Curatio consistit in repetitis phlebotomiis cum dolor capitis adoritur; primà vel secundà die, sanguinis saltem libram qualibet vice extrahunt præmissis clysmate laxatorio; in Eunuchis scarificantur crura, admoventur cucurbitulæ humidæ; iterantur etiam phlebotomiæ, & his præmissis balneum vaporarium ingressi ægri sudant & calidà lavantur; aliqui post sanguinis evacuationem in balneo assumunt decoctum liquiritiæ & modici seminis fœniculorum, quo vomere plurimum coguntur; quo factò per horam sudant; ea præsidia statim adhibita plures à morte præservant: *P. Alpinus.*

Legi meretur cephalitis, quam expertus est D. le Blanc ab intenso fornicacum calore, quæque otorhœa purulentâ terminata fuit, post tres menses; relatio ab ipso ægro tradita est *Journ. de Med. Sept. 1762*; aderat cephalalgia atrox, mox convulsiones, carphologia, conatus ad laceranda, rumpenda obvia, intumescencia capitis, agrypnia.

2. *Cephalitis traumatica*; vide River. pag. 29 cap. 12. *Abcessus cerebri* Schenckii; vide *fracturam cranii* apud Heister in Chirurgiâ.

Est ea quæ à cranii fracturâ, intropessione, vel commotione cerebri dependet; unde fit stasis sanguinis in cerebri substantiâ, proindeque cerebri inflammatio.

Memini me interfuisse aperturæ cadaveris hominis qui septimo die morbi periit; is in occiput ceciderat & inde factus soporosus, per totum hoc tempus febre & obscuro delirio detentus fuerat, continuò scilicet labiis quiddam obmurmurans, & manibus floccos stragulorum avellens; detracto cranio inveni in cerebelli ipsius substantiâ ulcus digiti diametro, & fere pollicis longitudine, pure refertum; hoc observavi cum *D. Serane patre* in Nosocomio Sancti Elœi. Signa inflammati cerebri à contusione refert *Riverius*. Initio capitis torpor, mœstitia, dein febricula, dolor, somnolentia, mox febris intensior, æger è profundo somno emergens vociferatur, surgit è lecto, manum ad caput frequenter adducit, &c.

3. *Cephalitis spontanea*; *Phrenitis Hælica* Hippocrat. 1. Prorrhetic. text. 33. *Morbus solstitialis* Plauti Trinummi. *Cerebri abcessus & sphacelus* Riverii prax. pag. 28.

Invadente affectu ingens capitis dolor ægrum adoritur, qui per occiput collo & universæ spinæ communicatur, cui succedit sensuum omnium abolitio, sicut in apoplexiâ contingit, à quâ tamen discrepat in eo quod variis motibus & inordinatis sese ægri exagitant, ut vix in uno loco contineri valeant; manibus interdum partes superiores invadunt, easque divellere ac laniare conantur; at procedente morbo corpus languescit, & ad motum impotens efficitur. Febris acutissima & intensissima hunc perpetuo comitatur affectum, & ab

ingenti cerebri inflammatione procedit, denique ægri vix quidquam deglutiant.

Quibus cerebrum sphacelatum est, hi in tribus diebus pereunt; si verò hos evaserint, sani fiunt. *Hippocr. Aphor. 51. sect. 7.*

Phrenitidem hecticam vocat *Hippocrates* eam in quâ delirium mite est & obscurum, ægri non loquuntur, quieti manent, & dormire videntur, qui morbus vera cephalitis est.

Magnâ puris copiâ per os, nares, & aures rejectâ liberari hos ægros observatum est memorante *Schenckio*. Vide *Dodonæi observat. medic. cap. 1. & 2. Boneti Sepulchret. pag. 196. obs. 18*, & alibi horum morborum historias relatas.

4. *Cephalitis Siraasis*; *Ardor capitis* Plinii lib. 2. cap. 3. *Siraasis* Aëtii *Tetra-bil. 1. ferm. 4. cap. 13. Cauma* Alexandri.

Morbus est infantibus proprius qui cognoscitur ex fincipitis calore, ejusque & oculorum depresso, seu foveâ, rubedine faciei, febre ardenti & pallore, corporis ficcitate, prostrato appetitu, & vigiliis; produci censetur à cerebri ejusque meningum inflammatione, & juxta plures Auctores est veluti phrenitis comatosa adeoque cephalitis. Qui eum observarunt accuratius describant.

5. *Cephalitis Litriana*.

Inflammationem glandulæ pinealis observavit *Ill. Litre*, & morbum ab eâ dependentem descripturum se promisit *Mem. de l'Acad. des Sc.*; sed ea descriptio adhucdum desideratur. In ea glandulâ sæpius inventæ sunt concretiones calculosæ absque ullo functionum animæ detrimento.

6. *Cephalitis epidemica anno 1510*, vulgò *Coqueluche*, *Mezeray*, *hist. de France sous Louis XII. Typhus Carcerum* *Pringle T. 2. Cap. 6. §. 4.*

Erat febris continua ardens, anorexia eum horrore carniû, delirium, gastrodynia, nephralgia, dolor furarum & cephalalgia gravativa (nostris verò temporibus nomine *coqueluche* catarrhum designant.) Similem morbum refert *Riverius centur. 2. observ. 63 & 73*, febris malignæ nomine, cui circa undecimum, aliàs verò septimum morbi diem, supervenere delirium, subsultus tendinum, leipopsychia, lentores nigri circa dentes, lingua scabra, nigra, exusta.

His præter remedia generalia profuere quinque vesicatoria, brachiis, suris, vel cervici applicata, deinde julapium ex aquis cardui benedicti, unc. iij. aqua theriacali, drach. iij. bezoartico minerali, scrupul. ij. & camphoræ, gr. vi: quod julapium mane fero per biduum repetebatur, atque cuilibet jusculo bezoartici mineralis scrupulus unus addebatur; præmissa verò fuit sectio venæ frontis.

Singularem hujus morbi epidemiam narrat *Petrus Borellus Castrensis obs. 55 pag. 60*. Alii ægri putabant se ora tria habere, alii verò pedes, manusve amisisse, plurimi sagarum choreas & conventus dæmonum sibi videre videbantur, quia hoc sæculo ea vigeat opinio, hodiè vix plebis fidem extorquens.

7. *Cephalitis verminosa*; *Febris pestilens* quæ Gallis *Trouffegalant*, Foresti obs. 7 lib. 6 pag. 156.

Ea fuit epidemica apud Gallos anno 1545, & fortiores juvenes è medio abstulit, unde nomen.

Febris erat amphimerina, vespere quovis exacerbans, aut continua erat vigilia, quæ ægrum ad phrenitidem deducebat, aut continuus sopor qui in lethargum transibat; dolor plerumque capitis adest in principio & renum calor cum lassitudine. Maxima est vermium copia qui vivi per os evomuntur non sine magno cruciatu, ita ut ferè strangulari ægri videantur; plerisque exanthemata erumpunt, quæ in declinatione apparentia salutaria sunt.

Cura. Nihil præstantius est quam phlebotomia larga repetita; scilicet sanguinis octodecim uncix in viris, libra una in mulieribus extrahebatur; cucurbitulis etiã scarificatis libra sanguinis extrahebatur è natibus, scapulis; dein cum minorativis purgabatur æger, tum apozemata refrigerantia, potus vermifugi adhibebantur. Morbus hic quarto die ut plurimum, rarius undecimo terminatur.

8. *Cephalitis cerebelli.* Vide Pringle T. 2 p. 71.

D. Privat Doct. Monspel. Alesinæ medicinam cum laude faciens sequentia in milite observavit. Morbus à gravi cephalalgia incepta, inde in soporem caroticum altissimum æger incidit, in quo supinus jacens, oculis apertis & irretortis, cum pulsu æquali, valido, sano simili ut & respiratione, atque continuâ carphologia, demùm post quinque dies ab initio soporis obiit. Secto cranio nihil aliud inventum est præter abscessum avellanæ magnitudine in cerebello; hæc anno 1757.

XX. *CYNANCHE*; *squinantia* Gordon. Lil.; *Prunella* Paracelsi; *Angina inflammatoria*, Boerhaave Aphor.; *Esquinancie*, *Trouffegalant*, *Etranguillon*, in equis *les Avives*, Soleysel.

Phlegmasia acuta, cujus præcipuum symptoma est sensus obicis in faucibus præfocantis, aut dyspnœam atque dysphagiam producentis, cum pyrexia acuta, faucium rubore, calore, dolore, tumore &c.

Licet in Scholis laryngis aut pharyngis inflammatio tantùm incusentur, doctet observatio ferè semper in cynanche inflammari tonsillas, aliquando simul uvulam, velumque palatinum.

Differt cynanche ab anginâ, ut phrenitis à mania, nephritis à nephralgia, quod cynanche sit cum febre, angina verò hujus experta sit.

1. *Cynanche tonsillaris*; *Synanche* Græcorum: *Angina* 5^a. species Boerhaave n°. 805; *Esquinancie ordinaire*.

Ea est species in qua utraqve vel alterutra tonsilla tumet, rubet, dolet cum vicinix infarctu, uvulæ elongatione, tumore, veli palatini etiã inflammatione, quæ omnia, depressâ ope cochlearis linguâ, facilè in conspectum veniunt. Hujus autem varietates sunt cynanche catarrhalis, cynanche sanguinea vel pura vel cynanche synochalis, sive cum febre putri conjuncta.

Respiratio est incommoda, difficilis, per nares nulla vel parva, per fauces angusta, nisi pluries æger hunc morbum passus sit; nam observant prima vice cynanchem esse graviolem quàm sequentibus, maximè si primâ vice refecta fuèrit, vel suppurata alterutra tonsilla; cibi deglutendi per os redeunt, excretio frequens est & mucosa, viscida, dolor in aurem per tubam Eustachianam protensus, crepitatio in aure inter deglutendum, surditas etiâ accedit.

Catarrhalis originem ducit à frigore suscepto, calente corpore, & adurit cum coryzâ, sternutatione, tussi, dein, ut vulgò aiunt, descendit fluxio ad pectus, & remittente cynanche accedit rheuma seu tussis acrior, dyspnœa major, expectoratio viscosa; febris verò non ita acuta est, minusque gravia sunt symptomata. Vide *Anginam Claudini Consil.* 115 pag. 275.

Sanguinea vel plethorica à metastasi sanguinis copiosioris in tonsillas excitatur, à clamore, equitatione, vento adverso factâ; labore valido, vento per fenestræ rimas illapso, inter ver & ætatem potissimum; cognoscitur ex temperamento, prægressis, defectu signorum catarrhalis & synochalis.

Synochalis incipit ab horrore & frigore sine causâ externâ, deinde dolent fauces, salivâ vix deglutiri potest, febris accedit magna cum tussi, dyspnœâ, dysphagiâ; lingua est alba, fordida, adest inappetentia, sæpe nausea; à tussi & anacatharsi crescens, pravus in ore sapor, cardialgia, ventriculi gravitas, febris exacerbatio, capitis gravitas; in hac specie non solum phlebotomiæ repetitæ conveniunt, pauciores tamen quàm in sanguineâ, sed uberiores quàm in catarrhali; verum post duas vel tres phlebotomias nihil est utilius quàm vomitionem tartaro stibiato excitare, etenim inde tam uber fit pituitæ viscidæ è faucibus expressio, etiâ ante vomitionem, ut illicò à vomitoriî actione guttur liberari vel sublevari videatur, saltem fomes febris foras ejicitur; unde cum alterâ phlebotomiâ & subsequente catharsi brevi æger convalescit.

Interea in omnibus speciebus gargarismata repercutientia, aut deterfiva conveniunt, ut decoctum hordei cum syrupo de moris, de malis granatis; bacæ rhois, sumach, nitrum, sal prunellæ, mel rosaceum etiâ in gargarismatis usurpantur; in catharrali tamen aqua vitæ optimè resolvit in ore volutata. In cynanche omni præstans remedium, teste *Pringle*, est pannos laneos in anaticis olei communis & spiritûs cornu cervi partibus immersos collo circumducere & solum quartâ quâvis horâ renovare, unde sudor qui præmissâ phlebotomiâ inflammationem vel aufert vel minuit. Gargarismata ex decoctio ficuum in lacte addito spiritu salis ammoniaci optima sunt.

2. *Cynanche epidemica*; *Morbus Epidemicus Coqueluche* vulgò dictus. River. observ. 9 pag. 136. *Febris anginosa*, Huxham l. I p. 92.

Immaniter discrepat hic morbus à cephalitide; quæ *Coqueluche* dicebatur olim ex *Mezeray*.

Illa cynanche anno 1557 mense Julio Galliam Narbonensem affecit, plures è medio abstulit intra paucos dies; erat tussis, faucium asperitas, fer-

venſque inflammatio, febris continua, gravis dolor capitis, tuſſis ferina, ex qua pervigilium, renum & lumborum dolor aſſiduus, coryza perpetua.

Curabatur phlebotomiâ, bechicis, ſuperveniente ſudore fœtido; cæteri ob fauces cibus impervias, non ſatis citò adhibitis auxiliis, febre & inediâ conſumpti ad interitum pergebant; cathariſis verò lenis ex mannâ & caſſiâ indicabatur.

3. *Cynanche maligna* Panaroli Pentecoſt. 5.

Angina epidemica maligna ea eſt, quæ cum tritæophyâ aut hemitritæo malignis conjungitur, cum paroxyſinis prælongis: ea *Hartmanno* & *Lindano* teſtibus valde periculofa & ſæpiùs lethalis eſt; fortè eadem ac *Cynanche contagioſa* *Strauſii*; *Angina peſtilens in capite fomitem habens* *Boneti Polyalth.*; *Tonſille peſtilentes* *Ætiii*; *Laqueus gutturis*; *Ulcus Syriacum* *Aretæi*; *Garrotillo* *Hiſpanis*; *Pædancone* *Græcis* quibuſdam; *Angina ſicca* *Hippocratis I.* *Prognof.* Ex *Severino* ea ſpecies cognofcitur ex carbunculo linguæ baſim & laryngem afficiente. Ea infantibus funeſtiſſima, unde *pædancone*, ſeu infantum ſtrangulatrix dicta. In cadaverum cerebro reperiuntur puſtulæ lividæ.

Hæc ſpecies ante triginta annos epidemica fuit circa *Nemaufum*, maximè inter boves; atque etiam aliquot homines infecit: bobus lingua ad radicem exefa decidebat, omnibus ſummum remedium fuit anthracem monetâ argenteâ vel cochleari deradere, & deterſivo gargarifmate eluere; allium, piper, ſal, & ſimilia in gargarifmate adhibebantur: an hæc ſpecies à duabus ſequentibus diverſa ſit, judicent *Autoptæ*. *Collect. Acad. T. 2 p. 295.*

a. *Cynanche ulcerofa* *Vandermonde 1758 pag. 557. Mal de gorge gangrèneux* *D. Boucler.*

Debilitas magna, pulſatio temporum, amphimerina acuta, à catharticis dejectiones ferofæ, ſtillæ ſanguinis ex naribus, catamenia intermixta, dolor gutturis, velum palati rubrum, pulſus debilis, eſcharæ grifææ utrinque in omnibus forniciſ palatinæ oris rubris ſummè ſenſibilibus; eſcharæ creſcunt invitis omnibus gargarifmatis, excepto gargarifmate *D. Raulin.* Diſſolve ſalis Saturni ſcrupulum in aquæ plantaginis unciis duabus, & ex lino carpto tange eſcharas pluries in die, inde ulceris imminutio & conſolidatio. Siſtitur ſubitò hic morbus ſi ſexies in die penicillo tangantur hæ eſcharæ tincto in mellis roſacei ſemi-uncia, cum ſpiritûs ſalis gutt. xx; ſit pro gargarifmate infuſum florum ſambuci, quo etiam pro potu utatur. *Ill. van Swieten.*

b. *Cynanche gangrænoſa* *D. Marreau Journ. de Med. Mars 1756. Maux de gorge malins & gangrèneux* *Huxham. Journal de Med. Octob. 1757. Contagioſa peſtilenſque Cynanche*, diſſert. *D. de Rabours de ulcere tonſillarum 1749.*

Prælidium varium. Vulgò calor & horror, capitis gravitas & dolor, dolor gutturis, raucitas, tuſſicula ſubitanea, magnaque aſthenia, magna pectoris oppreſſio & debilitas, infantibus naufæa & tenefmus; pulſus in omnibus parvus, celer, agitatus, urinæ pallidæ, crudæ, adultis tamen ſæpè coloratæ, paucæ, turbidæ; oculi graves, ſubrubi, ſublachrymoſi. Facies plena, turgidula, vivida, rarò pallida, depreſſa. Nocte omnia creſcebant ſymptoma-

ta, febris pejor, paroxysmus quovis vespere accedens per totum morbum, cum delirio sæpè improviso. Citiùs ferivlve amygdalarum, parotidum, maxillarum tumor sæpè subitus, quandoque strangulatorius, oris color subitò cramæsinus, maculæ in fundo oris subalbæ, velociter extensæ, ulcera scilicet uvulam, amygdalavve depascentia. Lingua alba & humida in apice, saburra crassa, brunnea vel flava in radice. Anhelitus primùm injucundus, gradatim foetidissimus. Secundâ vel tertiâ die exacerbabantur symptomata, febris intensior; sed post triginta vel quadraginta horas sedabantur, excepto pervigilio, dysphagiâ, anxietate, quæ crescebant. Vertigines, dolores, gravitates capitis sæpius cum delirio vel phrenitico, vel stupido, & muffedatione. Cutis calida, sicca, aspera, cum ephidrosi, urinæ ut initio, nausea, diarrhœa præsertim infantibus accedebant. Respiratio multò difficilior cum gravi stertore orthopnoico, voce raucâ, cavâ, ipsis propriâ. Quartâ, quintâve die sputa mucosâ, foetida, purulenta, sanguinolenta vel livida, & abominabilia. Pluribus nares inflammatæ, excoriatæ, ichore caustico corrodeute genas, manus, potissimùm in infantibus, unde in illis sternutamenta. Suppresso oris vel narium effluxu infantes subitò moriebantur, hoc deglutito veneno tormina, dysenterix, ano & natibus intactis. Tracheâ arteriâ cariosâ, tunicis tussi rejectis, ægri hecticâ consciebantur, sæpè peripneumoniâ inde obortâ è medio tollebantur. Circa tertiam diem circiter eruptio cutanea, vel cramæsina & erysipelatosâ in pectore, brachiis, quæ succo frambesiæ, seu vino tincta videbantur, quandoque pustulæ in facie, saltem pruritus & desquamatio furfuracea, eruptio sæpius ægros sublevabat. Eruptio brunnea, livida, subitòve evanescens pessima; tunc enim purpura nigra, urinæ limpidæ, convulsiones, orthopnoea superveniebant. Morbi vigor quintâ vel sextâ die in pueris, tardius paulò in adultis, mors peripneumonica, vel comatosâ, vel phthisica, vel hectica. Pulsus tardus, æqualis, escharæ gutturis facilè ejectæ, ulcera deterfa seu rubra, oculi vividi, respiratio liberior prænucciabant sudorem, vel urinas turbidas, crassas, fursurosas, vel anacatharxim copiosam, vel desquamationem universalem epidermidis, & salutem. Si horrores revertantur; si exanthemata subitò retrocedant, livescant; si pulsus parvus, vividus, cutis urens, sicca, respiratio difficilis, oculi mortui, urinæ pallidæ, limpidæ; si phrenitis vel carus cum sudore frigido, viscoso faciei, tunc singultus, strangulatio, facies cedematosa, lucens & unctuosa, obtutus cadaverosus, mors, accedunt. Unica phlebotomia quandoque utilis, secunda perniciosâ semper; cruor in primâ, crustâ tenaci plumbeâ obductus, infra & in secundâ phlebotomiâ gelatinosus, viridescens, vel nigricans, minimè serofus, mollissimo thrombo dissolutioni proximus. Apertura cadaverum cruorem putrem, dissolutum, sphacelatumque in visceribus ostendebat. De hac specie scripsit *D. Serane pater in Act. Societ. Monsp.*

Cura vergit ad corrigendam sanguinis putredinem per antiseptica calida, non tamen per salia alkalina. Ordiebar à clysmate emollienti, rarò unicam phlebotomiam adhibui; cathartica lenissima adhibebam, si forent indicata initio, quod rarum; sæpius in declinatione purgabam; initio tamen ubi nausea

nausea erat, oxymel scilliticum, vel aliud lene emericum cynanchica symptomata mirè sublevabat.

Statim ab his evacuationibus sumebatur potio ex sale absinthii, vel sale volatili cornu cervi, & succo limonum in aquà alexiteriâ, cum pauxillo contrayervæ, myrrhæ, & croci: si febris paulò major, ex his boli, addito nitro, parabantur; unum alterumve camphoræ granum etiam adultis proderat, si stomachus permitteret; secus julepus camphoratus, vel acetum camphoratum cum syrupo grossulariæ adhibebatur; secundâ vel tertiâ die addebatur levis kinkinæ tinctura. His eruptioni & sudori prospiciebatur, in hunc etiam finem levia diaphoretica cum decocto hordei sumebantur. Si sudores foetidi forent, addebam tincturæ kinkinæ elixirium vitrioli, vel offerebam aquam cum vino, & succo limonum: os assiduè detergendum decocto ficuum, rosarum, cum myrrhâ & melle, spiritu vitrioli & mucilaginosi: vapor ex decocto sylimbrii vel cochleariæ, rosarum, chamæmeli, cum myrrhâ & camphorâ in aceto naribus excipiebatur, epipastica parotidibus admovebantur, vel pone aures; fomenta emollientia.

4. *Cynanche exanthematica*, Collect. Acad. tom. 3 obs. 42. Wincleri; *Angina variolosa* Sydenhami pag. 659, 664; *Angina morbillosa* Sydenh. pag. 144. Morton. de Morbillis.

Cynanche variolosa tunc accedit, cum variolæ vel suppuratæ, vel exsiccationi proximæ sunt, scilicet circa undecimum ab invasione diem; tunc ob pustulas narium posticarum, & veli palatini, juscula deglutienda per nares revertuntur, mucus exsiccatus exscreari non potest, adest difficultas respirandi, angustia in faucibus, febrisque secundaria in confluentibus accedit.

Nihil est convenientius quàm gargarisma ex decocto hordei cum melle rosaceo ope syringæ in os & nares injicere, ut omnia emolliantur, & liberentur ægri.

Angina verò morbillosa etiam & maximè ante papularum eruptionem accidit cum voce raucâ, tussi siccâ, valde importunâ, coryzâ, oculis lachrymosis, respirandi & deglutiendi difficultate, ob infarctum faucium à materie papularum exituriente. Præstant autem maximè eclegmata & ptisanæ edulcorantes, quæ in rubeolæ curatione laudantur.

De *Cynanche miliari* ante eruptionem paucis agit D. Allioni in tractatu de morbo miliarium: ea verò accedente eruptione solet evanescere. In *Cynanche scarlatina* & morbillosa Ill. Brogiani Prof. Pisanus libr. de Venenis pag. 101 horrorem potùs hydrophobicum observavit salvis ægris.

5. *Cynanche trachealis*; *Cynanche vera* Græcorum & *Cynanche laryngea*; *Angina canina* Zacuti Lusitani lib. 1 Obs. 88; *Angina* 1a species Boerhaave Aph. 801.

Si sola trachea, illæsis aliis, in internâ suâ membranâ musculosâ inflammatur, tum oritur ibi tumor, calor, dolor, febris acuta; calida: cæterum externa signa nulla; vox acuta, clangosa, sibilans; inspiratio acutè dolens, respiratio parva, frequens, erecta cum summo molimine; hinc circulatio sanguinis per pulmones difficilis, pulsus mirè & citò vacillans, angustix sum-

mæ, cita mors; estque hæc una ex iis quæ funestissimæ nec externa dant signa; quò verò propius glottidi & epiglottidi malum, eò sanè magis lethale. Cùm verò ipfius laryngis musculus infidet inflammatio, maximè si interna fuerit, dolor in elevatione laryngis ad deglutitionem ingens, auctus inter loquendum ac vociferandum, vox acutissima, stridula, citissima cum summis angustiis mors; ea varietas est trachealis omnium pessima.

De hac vide *Dodonæi observ. c. 18*, *Tulpii libr. 1 cap. 51*, *Greg. Horstium &c.*

6. *Cynanche pharyngea*, *Parasynanche Græcorum*; *Dysphagia inflammatoria*; quarta species *anginæ* Boerhaave n°. 804.

Quando sola pharynx inflammatur, signa specifica sunt inspectis faucibus apparentia, respiratio satis commoda, deglutitio dolens, impossibilis, materies deglutienda per nares rediens; eadem in asperam arteriam pulsâ, & tussim violentam excitans; hinc defectus cibi, potûsque ingerendi, exsiccatio & exasperatio omnium humorum in corpore, febris non adeò intensa, major morbi duratio, ante illatam mortem.

7. *Cynanche thymica* Boneti Sepulchret. observat. II. pag. 478.

Ea est species rara, quæ à thymi inflammatione procedit; à thymo premitur œsophagus & trachea, tumor est ad imam colli partem juxta sternum, deglutita vomitione rejiciuntur, in faucibus nulla mutatio.

8. *Cynanche hepatica* Guarinonii consil. 161: *Angina salvâ larynge à jecore corrupto ortum ducens* Boneti Sepulchret.: *les Avives* equis.

Qui anginâ strangulatus visus est, loco laryngis nihil præter naturam inventum est, sed jecur ipsum putrefactum, adeò ut quasi gleba dissolveretur, nimirum quod abundantia, ex ea putredine, exeuntium halituum & ichorum laryngem sic constringeret; æger spatio triginta horarum extinctus est.

Hic morbus equis est familiaris, cùm æstuant in aquam deducti sunt; intumescunt tamen illis glandulæ colli, & plerumque intra biduum intereunt; sed jecur, observante *Glissonio*, in illis reperitur præ putredine omnino dissolutum.

9. *Cynanche à deglutiis*; *Angina spuria* Etmulleri. Vide *Dysphagiam*.

10. *Cynanche arthriica*; *Angina arthriica* Musgrave cap. 13. *Cynanche metastatica à scabie, herpete repulsis*. De Meyserey T. 2 n°. 318.

Ea est species quæ post arthritidis regularis paroxysmum, ex eodem æstu febrili, cum articulorum dolore fugaci, aggreditur, facilè in abscessum definit cum copioso pure, & vices arthritidis explet, unde æger ab arthritide diutiùs immunis vivit; demùm, repulsâ ejus materie, supervenit arthritis.

Febris antecedit vehemens, ferè ardens; sequitur faucium dolor, tumor phlegmonodes; deglutiendi, spirandique difficultas tanta, ut biduo quandoque impossibile sit quidquam deglutire; saliva affatim emanat, alvus adstricta est, sanguis in patellâ coriaceus est.

Cura. Humores è corpore evocandi ope phlebotomiæ, purgationis, gargarismatum, vesicatoriorum, ut in cynanche vulgari; verùm ut è parte affectâ

fectâ revellantur, & in artubus deponantur, enitendum est, in quo ab aliarum cura hujus curatio discrepat; in quem finem desinente morbo suadetur usus pomacei, vini albi aut rhenani, præmissâ catharsi; ea enim dolorem articulare accersunt; articulo prius dolenti apponitur emplastrum ex oxycroceo, cephalico & pice Burgundiâ, vel telâ ceratâ, vel phœnigmus acer & stimulan, imò pediluvium in aquâ fervidâ quantum tolerari potest; tumor excitatus panno molli, vel linteo duplicato vestiatur; cum verò ille tumor pedis vel genu apparet, residuum *cynanches* evanescit.

11. *Cynanche mercurialis* Schenckii lib. 6 observat.; *Angina ab hydrargyrofi* Astrucii de morb. vener. libr. 4 cap. 8.

Accidit aliquando post tertiam quartamve inunctionem, ut glandulæ salivales, maxillares, parotides, tonsillæ derepentè tumeant, caleant, doleant, lingua tumescat, foras exeratur, facies, totumque caput turgescat, unde deglutitio & respiratio difficilis, vox suppressa vel incondita, & mugitui similis, sopor, febris acuta, salivatio foetida, copiosa, viscida, ulcuscula in ore infra linguam, à lateribus ad genas, sensatio quasi dentium extus protrusorum, gingivarum tumor, rubor, dentium ipsorum vacillatio, lapsus, maxime si opè tartari connexi fuere; hæc vel plurima ex hisce mala à largiori, aut citra sufficientem balneorum numerum, repetitâ & frequentiori hydrargyrofi superveniunt.

Cura verò exigit ut 1° lintea hydrargyro infecta deponantur, cutis detergatur in balneo tepido, phlebotomiâ impetus sanguinis comescatur, dein catharsi foras educatur hydrargyrum, non neglectis gargarismatis ex lacte tepido, &c.

12. *Cynanche prunella* Etmuller. de febr. p. 202, & 207. *die braune* Germanis.

Est symptoma tritæophyæ ardentis; adest sitis, ardorque summus cum linguæ ariditate, & rubore obscuro, faucium ardore, deglutiendi difficultate, dyspnœâ.

Convenit mucilago feminum psyllii & cydoniorum, cum aquâ semper-vivi extracta, quæ linguæ sæpius applicetur: item gargarisma ex aquis plantaginis, lactucæ, solani, ligustri, portulacæ, brunellæ, addito succo mori, berberidis, citri, lapide prunellæ, aut nitro, &c.

Prunella Paracelso idem est ac *angina*.

13. *Cynanche à dysenteria* Etmuller. de anginâ; G. Fabricii Hildani de dysenteria; Lamoniere tract. de fluxu dysenterico, cap. 5.

Est species quæ dysentericæ suppressæ, malè curatæ, succedit, cum gutturis inflammatione, febre, leipotymiâ; hanc oriri putat *Hildanus* ex pustulis in gutture genitis, quas natura ad labia aliàs emittere consuevit in convalescentibus.

Curatur gargarismatis ex lacte, ex decocto hordei, litu colli ex oleo li-liorum, amygdalarum, fomento ex lanâ succidâ. Vide plura in *Bibliotheca medico-practica Mangeti de anginâ pag. 77.*

14. *Cynanche parotidæa*, vulgò *oreillons* & *ourles* Tissot Avis au Peuple §. 116. B.

Apyreta est, tumore parotidum, glandularum maxillarum, deglutienti & os aperiendi difficultate stipatur: ea species diæta tenui, potuque resolvente in loco calido curatur.

15. *Cynanche purpuro-parotidæa* D. Tissot n. 117. A.

Differt à cynanche vulgari tumore parotidum totiusque colli, eruptione petechiali, usque ad sextam diem, nisi sudore uberi eruptio suppleretur, pyrexiâ irregulariter exacerbante, exigua deglutienti difficultate, exulceratione non malignâ tonsillarum; præmissis generalibus curabatur per sudorifica, maximè ope kermes mineralis.

XXI. CARDITIS; Inflammatio cordis & pericardii D. Senac *Malad. du cœur* chap. VI & VII; Meckel *Mémoires de Berlin* 1756; *Synochus cardiaca*, De Meyserey T. 2 n. 230; *Inflammation du cœur*.

Character obscurus anceps deducitur a dolore sub sterno, palpitatione, frequentibus animi deliquiis, pulsûs inæqualitate & frequentia, quandoque etiam febre acuta, sed post aliquot dies accedente, cum pulsu duro & frequenti. Dolores punctorii, anxietates continuæ in regione cordis, videntur assidua symptomata.

I. *Carditis spontanea*; vide tres observat. D. Meckel & D. Senac cap. 7, ubi numerosæ hujus morbi historix.

In Carditide Epidemica *Clar. Trecourt Journ. de Med. Dec. 1755* memorat signa sequentia; 1° symptomata peripneumonix, sed violentiora; 2° dyspnœam extremam, cum longo intervallo inter expirationem & sequentem inspirationem; 3° sitim clamosam; 4° horrorem potûs, ita ut ab aquæ adpectu fremerent & convellerentur ægri; 5° dolorem in regione cordis quo pectus tanquam clavo confossum videretur; his adde nauseam continuam, palpitationem, pulsum depressum, oculos lachrymosos, tristes, linguam aridam, nigram, sanguinem pleuriticum, corio flavo denso obductum; minus sanis erant similes; ægritudo contagiosa quæ septimanâ terminabatur. Sectis cadaveribus plurimis cordis substantia omnibus ulcerata; plurimis concretiones polyposæ, pericardium cordi accretum.

Curatio. Phlebotomiæ alternis horis repetebantur ad 4 vel 5 vices; mox purgabantur ægri ex decocto cassiæ cum tartaro stibiato; hæc primâ die adhibita prosperè succedebant; ad alteram dimissa inutilia erant; morbo ad quintam vel sextam diem protracto, spes erat vitæ servandæ. Apozemata diluentia, pulvis temperans cum pauxillo camphoræ, ptisana nitrata, catharsis iterata alternis ferè diebus plurimos servavere; viginti tamen obiire. Hastenus *Clar. Trecourt*.

Adolescens dolores acutissimos pungentes in cordis regione, cum anxietatibus & angustis, patiebatur, unde à solitis muniis abstrahatur, sextâ die febris cum pulsu frequenti & duro invasit; repetitis phlebotomiis morbus decimâ quartâ die remisit, sed anxietates & dolores punctorii recrudescentes ægrum 20^a die abstulerunt.

Apertura cadaveris. Cordis superficies integra pure obvoluta, crustâ pingui

qui vel purulentâ tegente tunicam ejus erosam; pericardium rubrum, vas-
sis turgidis cinctum; textus carnosus cordis, pallidus, mollis.

Plurimas observationes cordis quoad corpus, auriculas, basim, api-
cem, pericardium, &c, inflammati & suppurati, videtis *loco citato*. Sed
incerta diagnosi, prognosis & therapeia nulla efficax.

2. *Carditis traumatica* D. Senac, *Blessures du cœur*, chap. VI.

Locus vulneris, instrumenti directio, vulneris altitudo cum signis aliun-
de obscurissimis eam indicant, scilicet dolor, anxietas, febris alterâ, vel
tertiâ die superveniens; sæpius animi deliquia, pulsus parvus & inæqualis,
sudores frigidi, anxietates sine febre acuta & sine palpitatione. Vide *Syn-
copes & orthopnœas traumaticas*.

Eventus ut plurimum lethalis; intra aliquot dies cum hæmorrhagiâ lar-
gâ mors accedit.

In carditide & gastritide febris quoad calorem & pulsus vim exigua, ra-
ra, vel nulla, quoad eventum & symptomata funesta, ad typhum vulgò
febrem malignam accedit, unde ad hanc classem vix pertinent hi morbi.

Inflammati oculorum pertinet ad *ophthalmiam*, aurium ad *otalgiam*,
mammæ ad *mastalgiam*, vel ad *synocham lacteam*.

XXII. PERIPNEUMONIA; Pulmonaria quibusdam; *Pulmonia pneumonia* Al-
pini Medic. Method. Lib. 7; *Pulmonia & Peripleumonia* Castelli Lex.;
Pleuroperipneumonia Boneti Merc. Comp.; *Pneumo-pleuritis* Dolæi En-
cycl.; *Peripneumonie*.

Est phlegmasia, horum symptomatum concursu stipata, scilicet pyrexiâ
acutâ, dyspnœâ gravi, gravativo pectoris dolore, tussi molestâ, & ex-
pectoratione cruentâ, cum pulsu molli.

Principium morbificum est infarctus vasorum sanguiferorum pulmonis, quem
natura ope febris, tussis, dyspnœæ resolvere, vel in suppuratum ducere
ninitur, irritata à sensatione confusâ obicis tum circulationi, tum respirationi
oppositi.

In asthmate datur tantum obex respirationi oppositus, unde nulla febris;
in peripneumoniâ obstat etiam infarctus circulationi per pulmones, unde
resistentiam per sentit cor. Hinc vehementer insurgit ad eam tritu, calore,
vi trusivâ auctis superandam, quò pertinet etiam sanguinis expectoratio far-
cinæ partem auferens.

In peripneumoniâ & pleuritide sanguineis seu puris febris est synocha,
id est, continua hebdomadaria; in impuris, putridis, malignis, febris est
synochus aut tritæophya duplex, aut amphimerina ad duas septimanas ex-
tendi solita.

1. *Peripneumonia pura; Peripneumonia vera* Auctorum, Huxham lib. 1
pag. 66. *Pneumonitis* Mich. Bourgard dissert. 1754. *la vraie Peripneumonie*.

Peripneumonia est quæ, sine saburrâ putri aut malignâ, à plethorâ tan-
tum commotâ & infarctu subitaneo pulmonis ortum ducit; febris est con-
tinua,

tinua, fynocha, non remittens; lingua anhelitûs, fœtoris expers; nulla nauſea; calor intenſus, rubedo faciei magna; pulſus velox, plenus, mollis, undofus, quandoque inæqualis, eâ inæqualitate quæ pulſui pectorali propria eſt, ſcilicet reduplicata; ſputa ſunt vel cruenta, vel rubiginofa, in declinatione alba, viſcida.

Curatur ut pleuritis fanguinea, flammofa, phlebotomiis, apud adultos quandoque decies repetitis, primâ die, quartâ quaque horâ, ad ſemilibram circiter, interpoſitis juſculis tenuibus & potu diluente, ut decocto hordei cum glycyrrhizâ, vel quod uſitatius, decocto foliorum cichorii, item ſucco borraginis depurato ad uncias tres in juſculorum intervallis; ſed ſuccus borraginis paulò magis, quàm par eſt, tuffim excitat initio morbi & apud bilioſos; fatius eſt ſæpè in infuſo capillorum veneris aliquot borraginis folia decoquere, niſi tertio vel quarto die ſudor proritandus ſit, in quo caſu ſuccus borraginis purus, calidus, ad uncias quatuor cum theriacâ, antimonio diaphoretico, fanguine hirci, ſimilibuſve propinetur.

2. *Peripneumonia putrida* Theſis Pariſienſ. 1752. *Péripneumonie ſymptomatique.*

Eſt ea quæ fovetur à febre putridâ amphimerinâ vel tritæophyâ, ſeu à cacochyliâ putri primarum viarum in ſanguinem tranſmiſſâ, quæ cognofcitur ex oris fœtore, linguæ ſorditie, febris exacerbatione, nauſeâ, pondere ventriculi, cardialgiâ, fyncope invaſionem morbi quandoque notante, vomitione bilioſâ; ortum ducit à frigore, horrore, quem ſequitur deinceps primâ, vel ſecundâ die tuffis, dolor pectoris ſæpe ſimul in latere pungitivus, in ſterno gravativus, ceu pleuro-peripneumonia, aut pleuripneumonia Schroëderi.

In eâ ſpecie minor ſanguinis quantitas extrahenda venit, & in primâ remiſſione lene catharticum eſt præſcribendum, ut mannæ uncizæ duæ diſſolutæ in cyatho infuſionis florum malvæ & violarum, ubi quandoque tartari ſtibiati granum vel ſyrupi Glauberiani guttæ quatuor adduntur ad accelerandam catharſim; iterum ad phlebotomias revertimur, & eodem modo curamus ac pleuritidem.

3. *Peripneumonia ardens* Brunſelfii; *Peripneumonia bilioſa* Foreſti lib. 16 obf. 46 pag. 71; *Peripneumonitis* Mich. Bourgard.

Cognofcitur ex tritæophyæ typo, ſimul cum ſiti multâ, ardo re thoracis, ægri temperamento ſicco, bilioſo; ex prægreſſis exercitiis immodicis, potu ſpirituofò vel fermentato, iracundiâ prægreſſâ, oris amarore, linguæ flavedine, aut nigredine, & ſiccitate, ſputo & urinâ citrinis, pulſu celeri, calore acri, ſicco.

Ea varietas exigit phlebotomias repetitas, ptifanas demulcentes & refrigerantes ex floribus malvæ, decocto hordei cum liquiritiâ, ſeminibus frigidis; catharſes lenes in remiſſione ex decocto caſſiæ cum mannâ in infuſo florum violarum, ſeminum lini; noctu ſyrupum de nymphæa, imò de papavere albo parcâ doſi, quæ anacatharſim non ſupprimat; cætera ut in primâ

primâ specie; solvitur autem hic morbus sudoribus qui suo tempore juven- di: vidi in hac specie phlebotomiam octodecies celebratam & feliciter.

4. *Peripneumonia maligna*; *Peripneumonia pestilens* Schenckii obs. lib. 6 pag. 855; *Peripneumonia erysipelatoſa* Schenckii Schol. ad obs. 46; *Febris crimodes* Foresti obs. 37 lib. 1 Schol.

Peripneumonia pestilens Europam ita devaſtavit anno 1348, ut vix de- cima hominum pars ſuperſuerit, ſi credamus *Gallo & Schenckio*: ea intra tres vel quatuor dies trucidabat:

Quartâ luce frequens ſato perdebat acerbo,
Infecit Latinum atque Europâ ſæviit omni.

Fraccaſtor. de Syphilide.

Aderat tuſſis, ſumma respirandi difficultas, ut ægri ſedere cogentur, ſputum cruentum, ſuperveniebant exanthemata, abſceſſus externi, &c.

Curatur ut pleuritis maligna, verminofa, peſtilens.

5. *Peripneumonia typhodes*, Deplaigne Journ. de Med. Septembre 1757; *Epidemia annua apud milites à Valenciennes*; *Pleuro-pèripneumonie bilieufe & putride.*

Character. Oppreſſio pectoris, dolor pungitivus, aut gravativus, aſthe- nia magna, pulſus parvus, debilis, depreſſus, ſæpè concentratus, ut plu- rimum vix frequens (ſine febre, ut ait Auctor), dyspnœa, respiratio in- tercifa, tuſſis violenta, ſicca, ſputa per vim extracta, viſcida, tenacia, ſubflava; ſuccedunt nauſeæ, vomitio bilioſa, lingua craſſa, ſaburâ albeſ- cente onuſta, cephalalgia levis, quâ crescente æger delirat obſcurè, pari paſſu ac pectoris infarctus augetur. In cadaveribus omnibus ſuppuratio pul- monis, alteruter hujus lobus infarctus, vel ambo ſuppurati; thorax ſæpe vel pure, vel ſero gelatiſoſo plenus, ſimilia ramenta gelatiſoſa in abdo- mine viſcera obducunt: quandoque idem pus vel ſerum in pericardio; ad- hærentia plevræ dolenti lateri; non rarò polypofæ concreciones in corde, quas respiratio impedita & crebra deſignabat; cætera ſana, niſi hepar ſo- lito majus & decolor.

Cura. Poſt unam vel alteram phlebotomiam, emeticum præſcribito, imò ſi pulſus parvus, minimèque frequens, ab emeticâ & cardiacâ potione in- choandum: deinde vel phlebotomia, vel cathariſis ex minorativis & tar- tari ſtibiati granis paucis. Statim à primis evacuationibus emplaſtrum ve- ficatorium lateri dolenti applicetur; intra horas quindecim omnia ſympto- mata mitescunt; febris minuitur, expectoratio reſtituitur, diaphoreſis ac- cedit, nihil in urinis mutatur; antiſeptica energetica minimè in hoc morbo pertimeſcenda; itaque quartâ quâvis horâ ſumatur bolus ex radice contra- yervæ, camphorâ & nitro, vel alter bechicus & diaphoreticus, prout caſus exegerit. Oxymel ſcilliticum, ſyrupus de althæâ cum aquâ ſca- bioſæ, imperatoriæ, vel ſcordii, & pauxillum olei amygdalarum tuſſim ſe- dant. Felix eventus ex diaphoreſi & anacathariſi expectandus, adeoque

prout indicatæ fuerint, in intervallis præscribuntur cathartica minorativa, clysmata, ptisanæ nitratæ vel bechicæ, cardiaca & diaphoretica; & si delirium, vel cephalalgia urgeant, sectio jugularis optimè succedit.

6. *Peripneumonia catarrhalis*; vide Amati Cent. VII cur. 79. *Peripneumonia à capitis destillatione*; *Peripneumonia pituitosa* Foresti; *Peripneumonia tussi epidemica succedens* Sydenham Sect. V Cap. 5. 1, & 2; *Peripneumonia notha*, ejusdem Sect. VI Cap. 4; Boerhaave Aphor. 867: *Fluxion sur la poitrine*.

Est species hieme exeunte frequentior, quæ à tussi catarrhali orditur cum frigore & incalescentiâ alternis repetente, doloribus totius pectoris, & raucedine; æger vertiginosus est; caput inter tussendum dissilire videtur ægrotanti; tussis tamen constans non est; potulenta omnia æger vomitu rejicit; fenes, frigidos, pituitosos præsertim aggreditur hic morbus, cum febre quidem manifestâ, unde ab asthma differt, sed leni tamen, præsertim apud habitiores, ita ut longè minor sit quàm in vera peripneumoniâ; de cætero sanguis pleuriticorum est æmulus quoad corium.

In hac specie paucæ phlebotomiæ, catharses verò plures requiruntur; sic *Sydenham* primâ die sanguinis missionem unam præscribit, alterâ die purgat ex cassiâ, mannâ, syrupo rosarum solutivo in infuso foliorum fenæ cum ficibus & glycyrrhizâ; postridiè iterat phlebotomiam; interjecto uno die catharsim repetit, & sic deinceps usquequò æger convaluerit; diebus verò à catharsi vacuis, bechicis, oleosisque utitur; ptisana est decoctum hordei cum glycyrrhizâ, æger cremoribus vescitur. Vapore exhalantis aceti Ill. Gesnerum peripneumonia affectum convaluisse vidit Ill. *Hallerus* Severini & Boerhaave consilium secutus.

Si cyananche evanescente superveniat pectoris oppressio, summa anxietas, perpetua orthopnoea & suffocatio quasi tussiculosa, hæc peripneumonia lethalis est.

Curam *Sydenhamianam* cap. 5 sect. 5 videfis.

7. *Peripneumonia arthritica* Musgrave cap. II histor. 5, *Sydenham* procell. integri pag. 710.

Est ea quæ à materiæ arthriticæ metastasi in pulmones debetur, liberatis artubus à dolore & tumore.

Sydenham hanc tractat, ut peripneumoniam absolutam seu puram, venæ sectione scilicet repetitâ, diætâ, remediis refrigerantibus, incrassantibus: purgandus est insuper æger inter venæ sectiones potionibus lenientibus; sudoris autem provocatio obest.

Verùm *Musgravius* contendit à *Sydenham* in hoc recedendum esse, & per sudorifica etiam materiem arthriticam esse ad artus mittendam.

8. *Peripneumonia Phthysicorum* Morton. Phthysiol. cap. 4 pag. 41.

Est febris peripneumonica identidem phthysicis confirmatis superveniens à novâ tuberculorum inflammatione; quoties scilicet à percepto frigore, liberali vini potu, nimis exercitiis, similibusve de causis ista febris exsurgit, difficilis evadit respiratio, expectoratio supprimitur, tussis tamen urget,

urget, non rarò cum dolore lateris; sæpius oppressio pectoris accedit, cum aliquot striis sanguinis & puris in sputis; sitis, jactatio, vigilæ, intensus & continuus calor; unde æger lecto affigitur, & quandoque è medio tollitur.

Febris ista peripneumonica tractanda est ut cæteræ peripneumonix, habito respectu virium quæ exiles sunt in phthificis; tenuissima sit diætæ ex jusculis vel cremoribus; medicamenta bechica expectorationem cientia, ut decoctum ficuum, passularum, syrupus capillorum veneris, violaceus, sperma ceti cum saccharo tritum; adde linimenta anodyna, &, si urgeant symptomata, aliquot sanguinis uncix è brachio extrahendæ, cruor extractus erit fero multo circumdatus, cum thrombo tamen coriaceo supernè concavo, subluteo, duriusculo: *Mortonus* copiosam vult phlebotomiam, ligatura verò venæ tusæ sit arcta, ne cruor elabatur, quod phthificis familiare est, & inde sublatum etiam intra Chirurgi manus vidi nobilem virum phthificum, qui amissâ vix semilibrâ cruoris sensim extillantis, nullâ arte à morte eripi potuit; sedatâ febre antequam diætæ lactæ restitueretur æger, lenis catharsis adhibenda demùm erit.

9. *Peripneumonia exanthematica; Peripneumonia à variola* Morton de Variol. cap. 7 p. 64, Sydenham pag. 122; *Peripneumonia à rubæola seu post morbillos* Sydenham Sect. IV cap. 5; *Peripneumonia à miliari* Allioni de morbo miliarium pag. 107, 53.

Ea est species quæ à viru morbi cujusdam exanthematici vel repressi, vel non liberè ad cutim irruentis dependet.

In miliari peripneumoniâ pulsus celer, urina decolor, metus & tristitia sine causâ, gastrodynia cum suspiriis; tinnitus aurium, inquietudines, motus subitanei involuntarii, stupor pungitivè dolens in digitis, somnus spectris interruptus, sudores acidi assidui cum pulsu contracto, tunc accedunt symptomata peripneumonica, laterum dolores inobiles & fugaces, sputum ex parte vel ex toto cruentum vel flavum, dein sudores profusi, & dolore imminuto exanthemata miliaria erumpunt; urinæ, urgente lateris dolore, rubræ sunt, instante eruptione aqueæ evadunt; quandoque delirium supervenit peripneumonix, pustulis exortis, sedandum.

Si tertio, quartove die sputa biliosa vel fuliginosa ad quintam diem perseverent cito cum delirio, catarrho suffocativo accedente, pulsu reddito inæquali, intermittente, brevi pereunt eadem ferè die, omnis doloris expertes; hæc peripneumonia in suppuratum non abit, erysipelatoza est; nisi blandè resolvatur, sphacelum promptè inducit. Timenda est præmatura ante sextum diem miliaris eruptio.

In hac peripneumoniâ & pleuritide miliari citò & liberaliter mittendus est sanguis & attenuandus; diluentia & emollientia requiruntur; mitioribus acidis venenum est corrigendum, præsertim rob sambuci: antiphlogistica etiam indicantur, ut nitrum, taraxacum, cichorii, fonchi succus; si immineat sphacelus pulmonis, adhibeantur flores papaveris rhæados, sambuci, camphora cum nitro, oxymel.

In peripneumoniâ quæ morbillos excipit, quæ plures jugulat quàm ipsa

variola, potissimum præsidium est phlebotomia.

Quoad variolosam, quæ undecimâ die, cum exsiccatur facies in] confluentibus, supervenit, vide *Freind de febre secundariâ*.

10. *Peripneumonia hydrophobica*, Journal Encyclopédique tom. 1. 3.

11. *Peripneumonia gastrica* D. Barthès Prælection. Monspel. An gastritis sterno-costalis?

Est ea peripneumonix siccx species, quæ sub gastritidis personâ ludit, & secto cadavere, sanus stomachus, pulmo inflammatus, vel purulentus repertus est.

Dolor acutus, infra cartilagineam xiphoideam, regione ventriculi circumscriptus, hypochondria dolentia & tensa, inanis tussis, sanguis pluries è venâ extractus, floridus; secto cadavere, nullum vitium in stomacho, hepar mole adauctum, intestina gracilia, livida, pulmones contracti, magnis abcessibus & tuberculis suppuratis farcti, in sero natantes, vesicæ urinariæ parietes pollicem crassi; ante hunc morbum æger febre lentâ laborabat & dolore spinæ dorsalis.

12. *Peripneumonia rachialgica* D. Dozani D. M. Monspel.

Est species quæ ab eodem principio dependet quo colica metallica, quæque sine phlebotomiâ, præmissis decoctis lignorum sudorificorum, curatur emeticis duplâ dosi assumptis & catharticis, uti curari solet in Nosocomio Charitatis Parisiensis ipsa Rachialgia metallica.

XXIII. HEPATITIS Galeni I Epid. Comm. 3; *Febris icteroides* Galeni Isaogoge 146; *Febris typhodes* Foresti libr. I Obs. 39; *Inflammatio hepatis* Sennerti lib. 3 Sect. 1; *Inflammation du foye; la Pièce. Ægri Hepatici* Castelli Lex.

Phlegmasia est acuta, cujus præcipua symptomata sunt tensio dolorifica hypochondrii dextri sub costis spuris, cum sensu ardoris, gravitatis, dyspnoeâ, tussi siccâ, faciei colore flavescente, siti, anorexiâ, & sæpius singultu & vomitu.

Definitur à *Galeno* phlegmone hepatis; verum rectius definiuntur morbi à symptomatis, quàm à sede latente. In scholis definitur per tumorem hypochondrii dextri, calore magno & febre continuâ stipatum, cui ut plurimum singultus & vomitus adjunguntur. Sed cum pars hepatis postica, imò intima, tantum inflammatur, tensio ad summum, minimè verò ignoti voluminis augmentum seu tumor, dijudicari potest.

Sæpius erramus in hepatitide dignoscendâ; verum hæc præcipua signa sunt; 1° gravitas in dextro hypochondrio ab hepatis distensione oriunda; unde difficilis in alterutrum latus devolutio ac decubitus; 2° dolor vel gravativus vel tensivus circa costas spurias pleuritidem mentiens, imò ad jugulum extensus, deorsum tracto mediastino; 3° febris amphimerina vel noctu ingravescens cum pulsu duro, si extima hepatis membrana inflammetur,

tur, secus minor febris, pulsusque minus tensus; 4° dyspnœa cum tussis sæpius sicca.

Cætera symptomata speciebus diversis tantum propria sunt, ut tussis sicca, pulsus durus, inæqualis, cibi fastidium, sitis intensa, lingua rubra, dein nigrescens, auriginosus color, urina rubra, flammea, alvi adstrictio, &c: obscurissima hujus generis specierum diagnosi, ut patebit *Boneti Sepulchretum* perlegenti, cum ex iis appareat Hepatitidis symptomata sine ullo hepatis vitio reperta fuisse, & reciprocè pleuritidis phænomena ab hepatis inflammatione orta; unde satius est genera morborum à phænomenorum concursu quàm à sede determinare.

1. *Hepatitis erysipelatoſa*; vide Amati Lusitani centur. 1 curat. 28 pag. 169; *Hepatitis à bile* Jonſtoni id. univ. medic. *Bilioſa*, Bontii de Med. Indor.

Mulier quadragenariâ major acutâ febrî afflictabatur, siti intensissimâ cum linguæ ariditate & nigredine cruciabatur, stomachi subversionem maximam absque vomitu patiebatur, & circa jecinoris regionem querebatur; totam noctem insomnem transiebat, cibum non gustabat, sed avidissime gelidam bibebat; cum supra jecur manum admoverem, magnam inibi percipiebam caliditatem, & ægotans dolorem, de quo potissimum conquirebatur; nullus tamen ibi erat tumor aut inflatio aliqua.

Erysipelas jecoris his signis denotari contendit Amatus, & meritò, cum fuerit ejus inflammatio sine sensibili voluminis augmento; partem verò hepatis, quæ ventriculo contigua est, magis affici crediderim ex defectu tussis, dyspnœæ seu affectionum pectoris & præsertim ob affectionem ventriculi, ut docet experientia; ergo inflammata erat potissimum pars hepatis concava.

Curatio Amati. Phlebotomia pro alterâ vice instituta est, emulsionem ex aquâ cichorii extractam syrupo de cichorio & nymphææ edulcoratam addidit, conservam de acetositate citri identidem gustandam permisit, nec non pisanam ex aquis cichorii, endiviæ, acetosæ, portulacæ cum syrupo de acetositate citri & violarum, succoque granatorum acidorum propinavit; fovit regionem hepatis linteo intincto in succo lactucæ, endiviæ & pauco aceti rosati; tempora, nares, frontem inungi jussit ex unguento populeo; pro cibo fuit emulsio, cui deinde addidit jus pulli cum semine citri, acetosæ & berberidis, nec non decoctum hordei tamarindatum; supervenit autem quinto die sudor criticus & ægra convaleuit.

2. *Hepatitis pleuritica*; *Suspirium irruptum* Pauli Æginetæ; vide Amati Cent. IV Cur. 1; Durant Journ. de Med. May 1757 p. 377.

Est ea species quæ ab inflammatâ parte gibbâ hepatis procedit, quæque dignoscitur ex eo quòd præter dolorem & tumorem hypochondrii tactu exasperatum, adest tussis & dyspnœa, non tamen ita graves; sicut nec ipsa febris ita vehemens ac in vera pleuritide, pro quâ tamen non rarò habetur in praxi; exempla prostant à Galeno quæ videre est apud *Zacutum Lusitanum lib. 2 Med. princip. histor. 101, & in loco citato*; præter-

ea aderat sputum cruentum. Distinguitur tamen à pleuritide dextri lateris imam partem afficiente dolore punctorio mitiori, quandoque nullo, tum expiratione facili, quæ in pleuritide est difficilis, uti & inspiratio, nec non tussi sæpius aridâ & mitiori.

Distinguitur à colicâ & ab hepatalgiâ per febrem acutam, tussim & dyspnœam, morbique totius acutiem.

Urinæ in hac specie dicuntur aquosæ, non flavæ. Utut genæ rubeant in vigore morbi, cutis flavescit non rarò.

3. *Hepatitis muscularis* Etmuller. de inflammat. hepatis pag. 291. Bonet. Sepulchr. Obs. 29.

Musculorum abdominis inflammationi debetur hæc species, & inde compresso, quandoque etiam ab eadem causâ concussio hepatis; certum porrò est pluries errasse Medicos qui hunc morbum hepatis inflammationi tribuerunt, ut patet ex *Valleriolo libr. 4 observ. 5, Bartholini centur. 2 epistola 45.*

Dignoscitur contactu cutis, pulsatione tumoris, ejus circumscriptione, quandoque ultra hepatis limites & supra costas extensi, absentia tussis, dyspnœæ, vomitionis, singultûs. Similem morbum à gravi hujus partis contusione ortum pro hepatitide habitum cum cadaveris aperturâ vide apud *Boneti Sepulchret. Tom. 2 pag. 311 obs. 29*: abscessus erat pugni magnitudine.

4. *Hepatitis cystica*; vide Boneti Sepulchret. observat. 10, Tom. 2 pag. 303.

Est species quæ veram hepatitidem referebat, in quâ ita contusa fuerat cystis fellea, ut rupturam pateretur, quod citra gravem hujus dolorem & phlogosim fieri non potuit; bilis effusa fuit; æger intra quatrimum obiit; ex simplici vulnere cystidis hujus exurgit tympanitis observante *Alex. Stewart in Philosoph. Transact.* Sed ex gravi projectione corporis contra scamnum, puer, de quo hîc agitur, debuit inflammationem simul cum rupturâ cystidis experiri.

5. *Hepatitis obscura* Jonstoni Idea univ. medic. *Spuria* Bartholin. obs. 73.

Est ea quæ à tuberculis, furunculisve hepatis pendet, vel ab ulcere, vomica fovetur, vel à calculis tum cystidis felleæ, tum hepatis excitatur, sed ita exiguis stipata symptomatis, ut pyrexia sit vel nulla, vel fugax, vel lenta, seu hectica; vel si febris adsit, dolor exiguus sit, renitentia-ve aut tumor deficient, vel ab hepatis inflatione, duritie pendeant; vel demùm tantummodo sit phlogosis hepatis, quam intemperiei calidæ nomine Veteres designant; ea verò species inter hepatitidem & hepatalgiam ulcerosam, scirrhusam, &c, ambigit, hasque varietates distinguere in vivis valde arduum est.

6. *Hepatitis suppurans*; *Febris typhodes* Foresti obs. 37 libr. 1. Durand Journ. de Med. Mai 1757 pag. 377 incisione sanata.

Est morbus secundarius, hepatitidem veram subsequens, ab hepatitide ex-

quisitâ distinctus, ex eo quod veluti ejus recidiva sit, & in longum tempus protrahatur, atque in purulentiam hepar abeat cum febre initio acutâ; nam cum suppuratio instituitur, febris intensior videtur, noctu exacerbatur, & facto pure hectica evadit; interea tumor hypochondrii major, mollior, dolor constans, sitis urget, lingua sicca & aspera est, æger macie notabili in dies crescente absimitur cum calore acri; tum vel supervenit hepatirrhœa, vel rupto introrsum abscessu ascites purulentus, vel extrorsum à Chirurgo abscessus aperitur, & si pus album, laudabile effluat, spes est sanationis; si amurcosum, biliosum, immedicabile malum est. Vide etiam *Morand Mem. de l'Acad. de Chir. T. 2.*

XXIV. SPLENITIS. *Lienis inflammatio* Sennert. libr. 8 part. 4 cap. 5. *Splenitis* Felic. Plateri; *Dolor hypochondrii sinistri qui splenitis* Plateri. *Inflammation de la Rate.*

Est phlegmasia, cujus præcipua symptomata sunt tumor in hypochondrio sinistro, lienis molem & figuram referens aut locum occupans, cum renitentia, dolore tactum non tolerante, calore, & pyrexiâ ut plurimum remittente.

Distinguitur à nephritide sinistri renis, quod tumor in splenitide magis extrorsum protuberet, quod altiorem locum obsideat, quod pulsatili dolore stipetur, quod hominem medium quasi cingat, dolore obscuriore notetur; pyrexia prieterea est quarto quoque die ut plurimum exacerbans, pedes & genua rubent, nares & aures quandoque pallefcunt; adde respirandi difficultatem, & absentiam symptomatum nephriticorum, ut dysuriæ, retractionis testis, &c.

1. *Splenitis phlegmonodea.*

Cognoscitur ex tumore lienis, ut plurimum, locum, figuram retinente; dolore, calore, & pulsatione ejusdem, cum febre acutâ, cibi fastidio, siti, decubitu supra latus sinistrum difficili.

Curatur eodem modo ac hepatitis; de quibus consulatur *Riverius*; verum ita rarus est hic affectus ut præter *Forestum* qui bis hunc se observasse refert, nec describit, neminem noverim, qui ejus existentiam testetur.

XXV. NEPHRITIS, *Renum inflammatio* Sennerti libr. 3 part. 7 sect. 1 cap. 8. *Phlegmone renum* Prosp. Alpini. *Nephritis* Helmontii. *Inflammation des Reins, Nephretique. Ægri Nephritici.*

Est phlegmasia acuta dolore lumbari è regione renis, urinæ ardore, mictione frequenti & pyrexiâ stipata, quandoque etiam vomitione, cruris stupore, &c.

Differt à lumbagine inflammatoriâ quod æger antrorsum flexus erigat truncum sine notabili dolore, in lumbagine cum atroci; quod in nephritide sit

fit dolor ureterum iter sequens, dysuria, urina, quoad colorem valdè mutata, non verò in lumbagine: In nephralgia nulla pyrexia est, unde à nephritide discrepat.

Differt ab enteritide quod dolor rarò ad exteriora referatur, in enteritide & splenitide sæpe ad anteriora, seu ad abdomen; à colica per febrem acutam & dolorem in rene fixum, & viarum utrinariarum affectus, excepto quod in colicâ etiam ischuria accedit.

1. *Nephritis vera.*

Est ea quæ à febre ortum ducit, non verò in quâ febris dolori supervenit, ob calculum commotum; in verâ scilicet non adsunt cruris stupor, testisque retractio, quæ adsunt in calculosâ; de cætero febris nunc vehemens & ardens, nunc mediocris cum pulsu parum duro; renum aut rennis alterutrius dolor gravativus, distendens, aut pungitivus, qui respondet infra tertiam costam ab imâ numerando, & tres transversos digitos à spina dorsali; accedit fitis, anxietas, perviligium, nausea, & vomitio; rejiciuntur statim contenta in stomacho, dein bilis; utrum rejiciantur materies urinam redolentes valdè dubito, nec experimentum in cane captum ligatis vasis renalibus hoc mihi unquam ostendit; alvus est constipata, urina flammea, ardens, quandoque cruenta, in vigore morbi quandoque suppressa.

Curatur repetitis phlebotomiis, pitisanâ leniente ex infuso florum malvæ, violæ, radicum althææ; vespere emulsiões narcoticæ, imò ad dolorem sedandum laudanum solidum interdium præscribentur; clysmata ex cassiâ & foliorum malvæ decocto injiciuntur addito oleo, vel æger ex decocto cassiæ purgatus balneum ingrediatur tepidum; purgatio autem parari potest ex uncis duabus pulpæ cassiæ, florum malvæ & violarum, pug. i. bulliant in feri lactis vel aquæ pulli librâ unâ; fiat potio pro duabus dosibus.

Vix potest autem purgari, nisi repetitis ter vel quater in die phlebotomiis dolor sublevatus fuerit; balneum verò iterabitur; imò si nulla sit suspicio saburræ in primis viis, tempestasque sit calida, ante balneandum est, quàm ad catharsim devenias. Si verò febris saburræ primarum viarum principio aut fomite habeat, ut si lingua sit sordida, sapor pravus in ore, morbus ab horrore inceperit, vix balnea in morbo conveniunt etiam post catharsim; è contrâ verò si ab equitatione, itineratione, calore summo, vigiliis, liquoribus ardentibus ortum duxit, sine signis saburræ, in bilioso, æstivo tempore phlebotomiæ & balnea sunt summa præsidia.

2. *Nephritis calculosa* Carol. Pison. de morbis à colluvie ferosâ.

Dignoscitur à nephritide verâ; 1° dolore acutiori à calculo per exercitium, iter in rhedâ, commoto, pertinacius revertente, in intervallis gravativo; 2° urinâ cruentâ, quandoque arenulosâ, mucosâ; 3° stupore cruris ejusdem lateris; 4° testis retractione, dolore etiam ureteris ductum sequente; 5° nausæ & vomitione.

Principium morbificum est calculus vesicæ, vel lapillus crassior commotus, è sede assuetâ dimotus & premens, vellicans renem, vel ureterem, ubi concurrunt plethora, hæmorrhoidum suppressio, arthriticæ materiæ metasta-

tastafis ad renes, error in diætâ, gymnasticæ admiffus, ufus diureticorum præfertim calidorum.

Curatur in paroxyfmo eodem modo ac vera nephritis, eo difcrimine quod paucioribus phlebotomiis opus fit; aft balneatio etiam bis in die repetita antea neceffaria fit quàm æger fuerit purgatus, cum faburra primarum viarum incufanda non eft, fed calculi commotio; ptifanæ lenientes ex feminibus lini, floribus malvæ; oleum amygdalarum dulcium, potus nitrati, emulfiones & narcotica, nec non clyfmata ex aquâ fontanâ conveniunt. Si exiguas arenulas rubras æger mingere confueverit, quod fenibus nephralgicis eft familiare, nec grandiores calculos fufpicemur, tunc leniffima diuretica, inò lithontriptica levia, præfcribi poffunt fub fpe eijciendæ arenulæ; fi verò majorem calculum reni impactum fufpicemur, ab omni diuretico abftinendum eft.

Ad pellendas arenulas valent ptifanæ ex fucco limonum cum paucis parietariæ foliis infufis, julapia ex decocto foliorum parietariæ, oleo amygdalarum & laudano, infufa foliorum herniarie, decoctum corticis radicum calcitrapæ, fructuum cynorrhodonis &c.

Quomodo nephritis differat ab pfoadis phlegmone vide in *lumbagine pfoadica*.

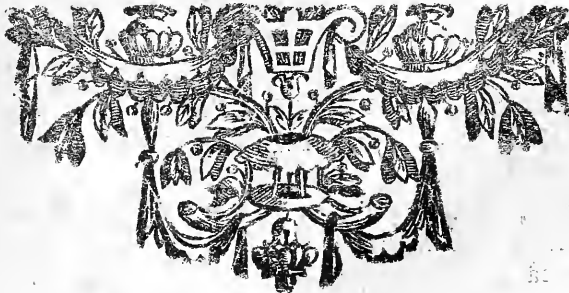
Si Nephritis renem dextrum afficiat, non rarò dolor magis deorfum & ad anteriora refertur, quafi circa cœcum.

3. *Nephritis arthritica* Frid. Hoffmanni T. 3. De Meyferey tom. 2 n. 374.

Eft varietas calculosæ, in qua per finapifmos & lavipedia calida materies morbifica ad pedes eft revocanda, non neglectis generalibus auxiliis.

De Phlegmone pancreatis vide *Vomitum*.

De Phlegmone capsularum atrabiliarium vide *Nephralgiam*.

CLASSIS QUARTÆ SYNOPSIS.

SPASMI.

CHARACTER. Contractio, vel constans, vel interpolata, musculorum motui locali, non respirationi, nec circulationi propriè, inservientium, voluntati non respondens.

ORDO I. SPASMI TONICI PARTIALES. *Rigiditas & immobilitas artûs vel organi determinati.*

- I. **S**TRABISMUS, *Strabisme*, oculi spasmus axium opticorum divergentiam inferens.
- II. TRISMUS, *Tic, Sarrette*, maxillæ inferioris spasmus tonicus, vel clonicus.
- III. OBSTIPITAS, *Torticolis*, colli spasmus tonicus, capitis nativam mobilitatem & directionem mutans.
- IV. CONTRACTURA, *Contracture*, artûs cujusdam, ut brachii, vel cruris, constans, diuturna, rigiditas sensim exorta.
- V. CRAMPUS, *Crampe*, subitanea, fugax, dolorifica musculi rigiditas.
- VI. PRIAPISMUS, *Priapisme*, penis injucunda rigiditas.

ORDO II. SPASMI TONICI GENERALES. *Rigiditas totius ferè corporis.*

- VII. TETANUS, *Tetanos*, spasmus generalis subitò ortus cum dyspnœâ.
- VIII. CATOCHUS, *Catalepsie*, spasmus generalis sensim factus sine dyspnœâ.

ORDO III. SPASMI CLONICI PARTIALES. *Agitatio invita & coacta cujusdam organi, vel artûs, cujus motivum non percipitur.*

- IX. NYSTAGMUS, *la Souris*, spasmus clonicus oculi, palpebræve.

- X. CARPHOLOGIA, *Soubresaut*, spasmus clonicus manuum carpive in acutis.
- XI. PANDICULATIO, *Tiraillement*, spasmus artus successivè extendens per vices, semi-voluntarius.
- XII. APOMYTTOSIS, *Ebrouèment*, succussio cutis & capitis tremula, violenta, cum expiratione sonora, quasi stertorosa.
- XIII. CONVULSIO, *Convulsion*, agitatio invita artus, vel musculi cum animæ libertate, circumstantiarum perceptione.
- XIV. TREMOR, *Tremblement*, artus alterna per itus & reditus frequentes motitatio cum movendi voluntate concurrens.
- XV. PALPITATIO, *Palpitation*, pulsatio in regione cordis pulsui arteriarum numero, minimè verò intensitate, respondens.
- XVI. CLAUDICATIO, *Boitement*, est inter gradiendum cruris motus, quo centrum gravitatis trunci sensibilibiter dextrorsum, vel sinistrorsum transfertur.

ORDO IV. SPASMI CLONICI GENERALES. *Sunt spasmi clonici vel totius corporis, vel ad plures partes extensi.*

- XVII. RIGOR (rectiùs phricasmus), *Frisson*, est totius cutis succussio frigorigera.
- XVIII. ECLAMPSIA, *Convulsion des enfans*, est artuum, vel musculorum plurimorum spasmus clonicus acutus, cum sensuum obscuratione.
- XIX. EPILEPSIA, *Epilepsie*, est spasmus clonicus, periodicus, chronicus artuum, cum sensuum obscuratione.
- XX. HYSTERIA, *Passion hysterique*, est artuum, organorumque etiam interiorum spasmus clonicus, tonicusve, paroxysmis fugacibus leviter variantibus, cum mortis formidine intensissima.
- XXI. SCELOTYRBE, *Danse de S. Guy*, est motus semivoluntarius vel unius lateris, vel totius corporis inter gradiendum, gesticulationem, aut ridiculam histrionis festinationem referens.
- XXII. BERIBERIA, *Beriberi*, est motus gradientium genua retrahens cum tremore, formicationis sensu, vocis raucedine, Indis familiaris.

CLASSIS QUARTÆ THEORIA.

MORBI CONVULSIVI,

SEU

CONVULSIONES,

1. SIC denominatur ea Classis à Willisio Tom. 1 pag. 435. *Motus excedentes spastico-convulsivi*, Nenter. Tab. 108. *Convulsiones* in genere, Juncker. Tab. 53. *Morbi spastici* Bart. de Moor. *Pathol. Spasmi & convulsiones*, Heisteri Compend. Medic. pract. *Motus inordinati spirituum animalium*, Ettmuller. Tom. 1. *Spasmus & Tetanus* Hippocrati, imò *Spasmata*, in Coac. Synoke Aretæo: *Spasmodæa pathe* Galeno. *Distensiones nervorum* Celsò. *Conductions* Cæliò Aureliano. *Morbi motorii* Ill. Linnæi. *Morbi spasmodici ac spastici* Neoterici, vulgò *Spasmes* Americanis; *Maladies convulsives* Gallis; *Convulsive disease* Anglis, or *nervous malady*. Vulgò etiam *Vaporum* nomine dissimulantur, & appellantur à Raulino de affectibus soporosis, 1758. *Spasmos* dicitur à Græco *Spao*, traho, quia convulsiones esse à nervorum retractionibus versus caput existimabant Veteres, qui tendines à nervis vix distinguebant.

2. Convulsio est invita & violenta musculorum motui locali inservientium contractio; unde convulsivi dicuntur morbi, quorum præcipuum symptoma est convulsio sive constans, quam Neoterici *Spasnum* vocant, & Græci *Tetanus*; sive interpolata & agitatoria, quam Neoterici *motum convulsivum*: Antiqui verò cum Boerhaave propriè *convulsionem*, & Græci *Spasnum* appellabant.

Ut itaque cognoscatur convulsivus morbus, cognoscendum est priùs in ægitudine præcipuum symptoma, seu magis obvium, de quo vel æger vel

vel adstantes potissimum conqueruntur, à quo plus metuendum videtur; præterea respiciendum est an organum convulsuum sit inotui locali destinatum; nec enim contractio cutis, ventriculi, vesicæ inter convulsiones potest jure recenseri; quod si valeret, omnes ferè morbi inter convulsivos deberent recenseri, ut evacuatorii, anhelosi, dolorifici, febriles, inflammatorii; demùm distinguendum est num illi motus musculares sint inviti & violenti.

Utrum autem motus ægri sit invitus vel voluntarius, non ita facile est dignoscere, ut dum ægri infantes, mente capti, somnolenti exagitantur violentè, nec enim possunt illi quid velint aut nolint eloqui; superest itaque ut eorum gestus attentè examinemus, & ex circumstantiis judicemus an motus illi sint voluntarii, necne.

Si itaque gestus, motus & positura ea serie se mutuò subsequantur in ægro, seu ita sint ordinata & concinna, ut in finem ab externis circumstantiis cognoscendam conspirent, signa sunt motum non esse convulsivum, ut si æger aphonus, phlebotomiam averfans, sese à Chirurgi manibus magno conatu defendat.

Verùm si ab objectis circumstantibus non videantur ægrotantis conatus determinati, sed ab internâ cerebri dispositione dependeant, tunc ejus actiones sunt vel convulsivæ, vel simpliciter deliræ, quod in praxi vulgò confunditur, nec distingui refert; si æger v. g. ob retinæ vitium videre sibi videtur muscas in aère volitantes, easque manibus venetur, aut flocos in stragulis legat, motus *delirus* est, non convulsivus, quia ad finem ab objecto externo imaginario evidenter determinatur; verùm si nullum sit objectum, etiam imaginarium externum, ad quod conatus referantur, illi convulsionibus annumerantur.

Præterea *violenti* sunt conatus convulsivi; violentus dicitur motus, qui majores virium impensas exigit, quàm quibus diù sustinendis par est motrix potentia; ita ut quò fortiores sunt respectu facultatis motricis, eò violentiores sint; unde fit ut licet in se sint debiles illi conatus, violenti tamen sint, si facultas motrix ægri sit minima, seu æger exsolutus; sic infantuli tenelli certè debiles motus tùm artuum, tùm oculorum exerunt, dum convellantur; ast convulsivi sunt illi motus utcumque debiles, quia si spectetur exiguum robur hujus ætatis, & musculorum illorum, maximè verò si in agone mortis accedant, violenti sunt.

Phreniticus è contra & maniacus fortissimos initio morbi motus exerit, eosque invitos, ast non violentos & absonos, cum scilicet sese ab adstantibus eum vincire aut coercere conantibus expedire nititur. Demùm non invitus quicumque musculorum motus violentus convulsivis accensetur à Medicis, licet inconcinuus sit; motus enim pectoris in tussi, cordis in febre, non propriè convulsivis morbis annumeratur, licet asthma convulsivum, palpitatio hysterica his accenseantur; sed fatendum est limites classium accuratos vix assignari posse, ob familiarem Medicis loquendi inconsistentiam.

Theoria Convulsionis.

3. Violenta & coacta musculi contractio Græcis *spasmus*, Latinis *convulsio* dicitur; hinc morbi spasmodici, seu convulsiivi sunt illi quorum præcipuum symptoma convulsio est.

Contractio musculi, ex Physiologicis, fit per vim fluidi nervei in fibras motrices musculorum immissi, cujus scilicet interventu fibræ illæ corrugantur, & totus fibrarum fasciculus, seu musculus decurtatur.

4. Circa mechanismum hujus corrugationis vigent tres opiniones. 1^a Bernoulliana, à *Borello* accepta, supponit vesiculas oblongas in fibrarum textu, quæ vi fluidi nervei sphæroidæ, adeoque breviores evadunt. 2^a Moleriana, à *D. Privat de Molieres*, supponit vasa sanguifera musculi fibrillis nerveis transversis vinctæ, & ex cylindris in vasa nodosa mutata, quorum alternis articulis inflatis, compressæ hinc & inde fibræ carneæ corrugantur, & sic musculi abbreviantur. 3^a opinio supponit fluidum nerveum electricum majori vi electricâ imbui, cum à facultate animæ motrice incitatur in musculos, atque illæ fibræ prius parallelæ, & identidem transversis fibrillis colliatæ, à se mutuo recedunt in nodorum interstitiis, (ut accidit duobus filis sic dispositis, cum electricâ vi imbuuntur) sicque in rhombos dilatantur fibrarum interstitia, quod sine musculi decurtatione fieri nequit.

5. Facultas fluido nerveo vim imprimens ad motum muscularem in quacunque opinione, est vel *libertas*, quæ à voluntate aut noluntate determinatur, unde actiones *liberæ* dicuntur; vel est natura, quæ à cupiditate aut averfatione sensitivis determinatur, unde actiones *naturales* vocantur.

Voluntas verò est inclinatio animæ in aliquod objectum, pro ratione boni vel mali, in illo distinctè percepti; itaque motivum quod contractiones musculorum liberæ determinat, est similis seu intellectualis boni vel mali perceptio.

6. *Cupiditas* verò est inclinatio animæ versus objectum pro ratione boni, & *averfatio* reclinatio ejus ab objecto pro ratione mali in illo confusè perceptorum, adeoque *motivum* quod actiones naturales determinat est perceptio boni vel mali, eaque confusa seu sensitiva.

7. Omnis actio corporea fit per contractionem muscularem: ergo cum omnes actiones corporeæ sint vel naturales vel liberæ, omnes motus musculares seu actiones determinantur ab alterutro ex hisce motivis.

8. *Motivum* est ratio sufficiens actionum hominis; verum nihil fit sine ratione sufficiente, ergo nulla contractio muscularis fit sine alterutro ex hisce motivis.

9. Dantur actiones seu contractiones musculares sine apperceptione motivi eas determinantis.

10. Apperceptio est cognitio propriæ nostræ perceptionis, definiente *Wolfio*; docet autem experientia plures à nobis actiones fieri, ut nictare, deglutire, oculos ad objectum dirigere, auris internos musculos ad distinctiorem

tiorem auditum aptare, &c, absque eo quod earum actionum utilitatem cognoscamus, dum hæc agimus: ergo dantur actiones, quas edimus sine apperceptione motivi eas determinantis. Perceptiones verò illæ, quæ nos determinant, sunt obscurissimæ, vel dudum è memoriâ elapsæ.

11. Actiones musculorum intus in corpore ita latentium, ut eorum actio seorsim sub sensu non cadat, qualis actio musculorum oculi, auris internæ, gutturis, &c, fiunt sine apperceptione motivi eas determinantis, quia cum illas ignoremus, eas non jungimus cum motivo, utcumque clarè percepto: Illæ verò actiones nobis insciis, & nolentibus sæpè fiunt. Sic velim, nolim, cum objectum quoddam intueor, amborum oculorum musculi ita concinnè agunt, ut palpebra superior sit semper in eadem à pupillâ distantia, necnon ut ambo axes optici ad objectum visum convergant.

12. Sic velim, nolim, cum progrediendi mihi consilium est, musculi lumborum, & crurum ita agunt, ut centrum gravitatis trunci mei nunc à dextris ad sinistras, nunc à sinistris ad dextras transferatur, ut *Borellus* demonstravit; secus lapsus vitari non posset, nec proindè progressio fieri.

13. Perceptio obscura necessariò confusa est, adeoque cum actiones naturales dicuntur illæ, quæ determinantur à perceptione confusâ boni vel mali inde eventuri, actiones, quæ fiunt juxta perceptionem obscuram boni vel mali, sunt naturales, non verò liberæ.

14. Nemo, ut puto, dubitat, quin anima sit principium actionis musculorum oculos ad visionem distinctam, crura & truncum ad progressionem moventium: vix enim hodie infantes credunt dari automata, seu machinas, quæ ex se ipsis moveantur; ergo actiones, quæ nobis etiam invitis & insciis fiunt, ad animam tanquam auctorem referendæ sunt.

15. Adde, quod actiones consuetudinales imputantur, quia licet naturaliter fiant, non liberè, interea penes libertatem nostram fuit olim pravas illas consuetudines avertere, & etiam nunc illas sensum amittere; sed absurdum foret imputare homini actionem merè mechanicam, ut aiunt, seu quæ ab animâ non pendet; ergo actiones naturales ab animâ etiam dependent, & non sunt merè mechanicæ.

16. Natura est ea animæ facultas, quæ actiones à cupiditate, aut ab aversatione sensitivis indicatas exsequitur; illa est ergo principium movens musculos in omni actione naturali, seu cujus motivum est confusa, vel obscura perceptio boni vel mali, inde expectandi.

17. Actiones, quæ determinantur a voluntate simul & cupiditate, quæque proindè fiunt lubenter, dicuntur *voluntariæ*, ut deglutitio vini ab homine debili, sitiente simul, & vinum esse optimum in hoc casu medicamentum judicante. Actiones *coactæ* sunt illæ, quas ratio sola suadet, & aversatio sensitiva dissuadet, ut porrigere brachium gangrænosum à Chirurgo amputandum; injucundam, sed necessariam potionem deglutire.

18. Coactæ etiam sunt naturales actiones, quæ injucundæ, sed quibus omissis pejus quid eventurum timetur, ut alvum cum nisibus egerere in te-

nesimo,

nessimo; tussire dum quid in glottidem illapsum est; situm mutare in anxietate, quam nullus situs constans sublevat.

19. Actiones aliæ ordinariæ sunt & faciles, aliæ violentæ. *Faciles* sunt illæ, quarum resistentiæ sine consueto majori virium dispendio superantur; *Violentæ* verò, quarum resistentiæ magnæ sunt, & non nisi vix reparabili virium dispendio superantur.

20. Actiones itaque, sunt eò violentiores, 1° quò sunt absolutè majores, quod ex virium impensâ æstimatur; 2° quò facultas motrix est minor; nam reparatio virium impensarum est eò difficilior, quò jactura major, & facultas eam passa minor est.

21. Convulsio est actio muscularis, quæ virium impensam ejus vehementiæ & diuturnitati proportionalem exigit. Est enim mutatio in corpore humano vivente, cujus principium est in eo ipso homine qui mutatur; ergo est hominis actio.

Omnis actio est effectus virium quarundam, quæ agendo absumuntur in vincendis resistentiis; nulla enim est actio in corpore sine resistentiis; in contractione musculari ipsius muscoli inertia, rigiditas fibrarum, pondus artuum, hujus contractioni resistunt. Atque cum vehementia actionis repetatur ex mole movendâ, jacturæ virium respondent vehementiæ motus muscularis, nec non ejus diuturnitati, quod abunde docet quotidiana experientia.

22. Actio muscularis, quæ non plus virium impendit, quàm quod quotidie somno & pastu refarcitur, *exercitium* dicitur; quod verò plus impendit & delassat, *labor* est. Qui convulsione afficitur, verè laborat, adeoque partem virium suarum non facilè refarciendam amittit, atque si facultas motrix sit solito minor, aut morbus paulò diuturnior, convulsio est morbus violentus: meritò itaque dicitur convulsio violenta musculorum actio.

23. Convulsio verè morbosa est coacta, proindeque involuntaria; docet observatio; nam ægri, etiam si nolint, musculos contrahunt; verumtamen dantur leviores convulsiones, quæ à voluntate determinantur, & quas etiam natura, non ampliùs consentiente voluntate, cum aliquali voluptate & levamine exsequitur, ut oscitatio, pandiculatio, sternutatio, quas pro lubitu excitamus.

24. Convulsio est conatus naturæ ad corporis humani statum in meliorem vel gratiorem mutandum. Illa propositio, quæ ab omnibus *Hippocrazis* & *Galenis* affectis ita admittitur, ut à nemine ex Antiquis ante *Willisum* non admittatur, apud plerosque Neotericos mechanicæ sectæ clientes paradoxæ videtur, adeoque explicanda est.

25. Labor, qui tendit ad quemdam finem, seu scopum vocatur *conatus*; quod verò convulsio sit labor, seu actio violenta naturæ priùs definitæ (16), patet ex antecedentibus; superest ut finem suprâ (24) indicatam, finem esse convulsions ostendamus.

26. Natura nihil agit sine motivo, id est, homo etiam invitus & inscius,

si quid agat, aut quemdam artum moveat, nunquam illum sine ratione sufficiente movet; nihil enim fieri sine ratione sufficiente, id est, sine motivo, dum de homine agitur, norunt omnes. Motus enim quos consuetudine ducti, inscii exsequimur, ut nictare, dexteram præ sinistrâ amico porrigere, centrum gravitatis corporis ambulando huc & illuc transferre; illud, propter motiva olim percepta, (quorum memoria excidit,) facimus; cum itaque convulsiones sint actiones, eas à motivo quodam determinari, seu finis cujusdam gratiâ fieri consequens est.

27. Illud est finis, quo adepto levatur homo, & aliquali voluptate perfunditur, atque à labore quiescit; verum est aliquid, licet sæpius ignotum, quod cum adepti sumus, nos voluptate saltem obscurâ afficit, in oscitatione, in sternutatione, pandiculatione, quæ convulsiones sunt, ut quisque expertus est pluries; ergo in quemdam finem utilem vergunt convulsiones.

28. Antequam sternutemus inspirato tabaco, sentimus aliqualem titillationem narium, quâ ad expetendam sternutationem incitamus, quâ titillatione sedatâ sublevamur; & finis sternutationis est, aëre firmiter exspirato in nares posticas directo, tabacum, vel quid titillans, si sit, everrere.

29. Ante pandiculationem percipimus torporem quemdam totius machinæ, quem mutare cupimus, & illâ peractâ agiliores & sublevati nobis videmur. Docet autem *Sanctorius* quod inter pandiculandum & oscitandum sextuplo major quàm solito exhalet perspiratio: docet Physiologia sanguinem fluxiliorem & expeditiorem evadere; & hæc est finis harum convulsionum.

30. Qui eas convulsiones sine animæ concursu explicare contendunt; hos motus tanquam inordinatos, & fortuitos considerant sine fine aut scopo institutos, atque sympathiæ inter nervos olfactorios & nervos expiratorios adscribunt, intelligendo per hanc vocem, communicationem motûs impressi à tabaco nervis olfactoriis, & inde nervis pectoris.

31. Verum ille mechanismus falsus est, & mechanices legibus contrarius: 1° Nervi olfactorii non possunt majorem motum communicare aliis nervis, quàm quem acceperunt; verum motus, quem acceperunt à grano uno tabaci illis adhærentis & ab aliquo tempore quiescentis, est infinitè minor quàm motus concussorius pectoris & totius corporis in sternutatione: ergo nec ex hoc mechanismo potest deduci sternutatio. 2° Illi motus minimè sunt fortuiti & inordinati, sed constanter incipit lenta, magna, inspiratio, quam sequitur velox magnaque exspiratio in nares posticas directa, & ex mille aliis motibus æquè possibilibus, ille solus sequitur, non verò risus, singultus, suspirium, oscitatio, tussis, vox, cantus, loquelæ, &c, quibus finis proposita non attingeretur, & ille solus sequitur qui naturæ cupiditatem explet; ergo iterum falsa theoria. 3° Nervi olfactorii in naribus communicant tantum cum nervis quinti paris, qui non agunt in sternutando: in cerebro verò oriuntur à locis distitis ab ortu expiratoriorum; ast liceat in illis tenebris conjectare quod contingant nervos pectoris; tabacum tam agit tempore inspirationis, quàm expirationis, æquè motus debet im-

primi nervis inspirationi quàm nervis expirationi inservientibus. Nulla est ratio cur constanter muscoli inspiratorii scenam ordiantur, sequantur expiratorii; cur singuli determinato modo agant, non millenis aliis æquè possibilibus; ergo ex omni parte falsa est ea theoria. Præterea inde merè mechanica sternutatio sequeretur, non verò ea quam pro lubitu excitamus, aut simulamus, quam derisio suspendit.

32. Convulsiones morbosæ in hoc à levibus differunt, quod excitentur non ab occasione externâ & levi, ut est tabaci pulvis, sed à gravi & molesto quodam principio interno, ut à sanguine, vel muco acri caustico, v. g. membranam pituitariam vellicante, adeoque cùm illi conatus felicem fortiantur eventum, & sternutationes illæ ægrum potiùs defatigent quàm sublevent, videtur paradoxum dicere eas esse naturæ conatus ad statum corporis in meliorem mutandum, cùm reipsa quandoque eum mutant in pejorem.

33. Fatemur equidem è convulsionibus morbofis, quæ semper signum sunt funestum, aut pravum, quandoque, non verò semper, eventum pejorem subsequi, quàm quod ab eas determinante materiâ morbificâ metuendum videtur, atque illud ita verum est, ut ratione & experientiâ duce ars medica eos conatus refrenare cogatur; verùm inde non evertitur nostra propositio, convulsionem esse naturæ conatum ad statum nostrum in meliorem mutandum.

34. Neque enim diximus in convulsionibus morbofis conatus illos suam finem semper fortiri, nec eos, utcumque in bonam finem à naturâ instituantur, eventum semper esse salubres. Homo qui sese scalpendo cruentat, & inde ulcus grave contrahit, in bonam finem seu in levamen pruritûs actionem suam dirigit, eventu tamen sibi nocet; qui ut hostem stricto gladio insequentem effugiat, foveam saltu transcendit, & se involuntariò occidit, non minùs bonæ finis gratiâ foveam saltu superavit. Cùm itaque homo quotidie erret, & incidat in Scyllam dùm cupit vitare Charybdim, etiam in actionibus liberis, quid mirum si ab scopo aberrat in actionibus naturalibus ad vitandum malum internum cujus non nisi confusa est perceptio, agendo per organa latentia, visui abscondita?

35. Convulsiones tamen non solùm omnes fiunt bonæ finis gratiâ, verùm etiam non semper sunt ominosæ. Sic convulsio quæ videtur in præludio variolarum, observante *Sydenham*, significat eruptionem salubrem sequenti aurorâ expectandam. Tussis ubi quid noxi in pulmonum cavum delapsum est, ut clavi, aciculæ, sola illud expectorat, & graves morbos prævertit. Sternutatio in puerperis, in soporosis, (bonis avibus) non rarò accidit, ut alias mittam observationes ab Auctoribus relatas.

36. Imò convulsiones ideò sunt terrificæ, quia funestum corporis statum designant, non verò quòd semper eum statum in pejus mutant. In morbis febrilibus acutis, sopore, delirio stipatis, facultate exsolutâ quid expectandum boni, etiam si natura hosce conatus non exerat? Grave certò cere-

cerebro imminet infortunium ; & in mortis agone constitutis convulsiones sunt naturæ ultima conamina.

37. Idem est sentiendum de convulsionibus in hoc casu quod de jectationibus ægrotantis in fine morbi , in quo per præcordia vix circulari potest sanguis , & lethalis imminet ejus ubique hærentia ; æger è dextris ad sinistras , rursus è sinistris ad dextras irrequietus se versat , nullius sedis fixæ patiens ; hoc pluries expertus iterum sese jactitat , haud ignarus ab illis conatibus vires adeò necessarias imminui , perspirationem cohiberi , mortem accelerari ; interea tamen cum situ illo præsentis nihil pejus ipsi videatur , alium situm quærere invitus cogitur : homo enim à statu præsentis rerum semper gravius afficitur quàm à futuro , quem prævidet tantum , & non experitur. Unde vulgò dicitur : *malum præsens est omnium pessimum* , & in desperato rerum statu , fatius est anceps experiri auxilium , quàm nullum.

38. Verbis expressis *Hippocrates & Galenus (lib. 6. Epidem.)* convulsiones , quales sunt sternutatio , singultus , tussis , oscitatio , &c. naturæ tribuunt. » Depravati motûs symptomata (ait *Riverius de convulsione*) » alia solius naturæ sunt opera , quæ tamen à morbosa quapiam causâ » violenter moveri sit coacta ; naturæ autem nomine *Galenus* intelligit » facultatem quæ ciet motus in corpore necessarios , sive ex voluntatis jussu , » sive contra voluntatem , & regit animal , *Lib. 2. de symptomat. causis. Highmorus , Schneider* , alique convulsiones tribuunt *expultrici* à materiâ morbificâ irritatæ , & per *expultricem Riverius , Highmorus* , alique vim , seu facultatem animæ intelligunt. (Vide *Riverii Physiologiam de facultatibus.*)

39. Ex eo quod actio quædam sit solito frequentior , fortior , difficilior , ex eo morbosa est , ut respiratio , cordis contractio , secum ejectio , quæ frequentiores dicuntur , dyspnœa , febris , diarrhœa ; verum ex eo quod actio hominis sit frequentior , fortior aut difficilior , non minùs eidem principio , ipsi homini , tribuenda est ; secùs labor non esset effectus ejusdem facultatis , cui tribuitur exercitium ; clamor non penderet ab eodem principio à quo pendet vox , &c : ergo ex eo quod convulsio sit actio muscutorum fortior , difficilior , vel morbosa , non alteri agenti tribuenda est quam actio sana , sed coacta & difficilis ; secus entia sine necessitate multiplicarentur. Hic valet *Helmontii* effatum , quod in sano edit actiones sanas , illud in ægro edit actiones morbosas.

40. Convulsio est actio hominis , licet morbosa & involuntaria ; est siquidem contractio muscularis ; verum anima , quæ est principium vitæ , est principium omnium actionum hominis , ut docet fides , & philosophia orthodoxa ; nam vita est series actionum tam naturalium , quàm liberarum hominis (*Wolffii Philos. præct. 7*) : ergo anima est principium ejus actionis , quæ convulsio dicitur , ut omnium contractionum muscularium quæ sunt actiones hominis.

41. Elastica retractio musculi secti , vel cujus antagonista deficit , non

est actio hominis; viget enim in cadavere, nullam vim hominis exigit, nullum conatum; & si muscoli in motu libero, vel naturali contraherentur tantum elasticè, illi laxarentur in contractione, cum è contra tenduntur; & homo defatigaretur, dum quiescit, & sublevaretur à labore, quorum tamen contrarium accidit, quod sufficit ad confutandam opinionem *Illustr. Equitis Deidier*. Qui fluidum nerveum cum cruore in musculis effervesce-
re juxta *Borellum*, aut explodi more pulveris pyrii juxta *Willisium* putant, non mechanicè, sed physicè motûs & virium incrementum explicant; verum illud virium incrementum explicatur per hypothesim dudum ex Scholis eliminatam, quæ etiam non respondet phænomenis, scilicet lassitudini, quæ labori proportionalis est; nam non major est labor unâ scintillâ magnum accendere pulveris pyrii cumulum, quàm parvum: ex hac itaque hypothesi, vires hominis laborando non minuerentur, quod est contra experientiam.

42. Errabant Cartesiani, qui putabant voluntatem esse potentiam motricem, quæ tantum actiones liberas, ut cupiditas naturales, determinat; imò averfatio tum rationalis, tum sensitiva tam determinat motus, quàm voluntas & cupiditas, ut in pathematis observare est; ergo ex eo quod actio sit contraria voluntati aut cupiditati, ea non minus ad animam pertinet, quàm ex eo quod ei sit consentanea, & utriusque causa est facultatis motricis imperium in musculos.

43. Si cum irritantur nervi à materiâ morbificâ, anima non molestetur; & si ex hac molestiâ non inclinaret ad causæ noxiæ remotionem, ac demum si ex hac inclinatione animæ non ageret facultas motrix ad hanc removendam causam noxiam, inutilis foret harum trium facultatum concursus in homine, minus eluceret divina in miseris humanis Providentia, gratis & sine ullo levamine destrueretur machina, discrucietur homo; & eò inferior esset, quò molestiam persentiens, & averfans nullo conatu se posset ab ea liberare: ex theoriâ nostrâ, quæ Antiquorum est, elucet nexus, & finis harumce facultatum, quas nobis concessit divina benignitas.

44. Ex eo quod homo actiones edat liberas, quandoque rectæ rationi contrarias, non ideò negatur illum esse animal rationale; errare enim humanum est; nec sequitur illas actiones, non animæ, sed machinæ esse imputandas; ita licet homo actiones naturales edat rectæ rationi contrarias, nemo jure dixerit naturam, earum actionum auctorem, non esse animæ humanæ facultatem, aut actiones eas soli corpori tanquam potentie motrici imputandas esse: cum corpus in his musculorum actionibus merè passivè se habeat, & nemo unquam viderit cadaver, in quo nihil deficit præter animæ imperium, sedem suam mutare, ambulare, verâ musculari contractione gaudere.

45. Ex eo quod anima ignoret, & nolit motus convulsivos, concludit *Illustr. Heisterus* ejus facultatem motricem non esse convulsionum principium.

46. Simili ratiocinio negandum foret animam esse principium movens in

loquelâ , & deglutitione ; quippe ea non solum ignorat se habere musculos linguæ & uvulæ , necnon laryngis , loquelæ instrumenta necessaria ; verum & ipsi Anatomici quomodo agant singula illa organa ad diversas voces & syllabas edendas ignorant maximè ; ergo ignorat anima hos motus etiam in vigilantibus , à fortiori in illis qui dormientes clamant , aut qui pravâ consuetudine ducti se nunquam juraturos , aut obscœna locuturos juramento & verbis obscœnis iterum affirmant ; ignorant ebrii irâ commoti quid deblaterent , & tamen ipsi deblaterant ; nolunt quosdam musculos anginosi movere , ne doleant , & tamen deglutiendo movent ; ergo ex eo quod anima quosdam motus edere se ignoret , & edere nolit , minimè sequitur quod eos non edat.

47. Objicit *Illustr. Archiater D. de Gorter* , non magis intelligi quomodo anima agat in fluidum nerveum movendum , quàm quomodo levissima causa mechanica ; adeoque Animistarum sententiam Machinistarum opinioni non esse anteponendam.

48. Verum 1° ut , etiamsi nemo intelligat quomodo gravitatis vis corpora deorsum trumat , nemo tamen jure dubitat quin agat in corpora causa gravitatis ; ita etiamsi nemo intelligat quomodo anima agat in corpus , non est dubium quin sit in anima motrix potentia , cui tribuendi sunt motus saltem liberi corporis , & nobis sufficit quod anima potentiam motricem , seu facultatem locomotivam habeat. 2° Prima idea motûs & facultatis motricis in nobis enata est à perspecto nexu qui est inter animæ cupiditates , & corporis nostri mutationes. 3° Omnis observatio docet cadavera & corpora inanimata , utcumque affabrè constructa , resistere motui tantò magis , quò sunt magis extensa & densa , seu quò magis sunt corpora , ita ut resistentia motui sit eis essentialis , si quid de eorum essentiâ novimus ; ergo quantum est contradictorium , ut quod resistit motui seipsum moveat , & motum incipiat , tantum est impossibile ut cadaver in se contineat causam motûs efficientem , & ut seipsum loco moveat. 4° In machinis perfectissimis hydraulicis , nedum minima causa producat magnos motus , demonstrant Mathematici , ut *Eulerus* (*Mém. de Berlin 1752 maxime 8*) ; sex septimas partes virium motoris absumi in effectu edendo , seu vim motricem esse ad effectum editum , ut 7 ad 1 , & *Alph. Borellus* in homine immenso tantum robore parva pondera moveri demonstravit , *propof. 8. lib. 1. de motu animal.* Ergò Animistarum sententia experientiæ & rationi congruit ; Machinistarum verò opinio a mechanices peritis falsa demonstratur.

49. Convulsivi morbi dividuntur in tonicos & clonicos. *Tonici* dicuntur illi in quibus constans est , & sine alternâ agitatione partis , musculi contractio , ut in crampo. *Clonici* verò in quibus est alterna partis convulsæ agitatio , ut in eclampsia ; prout enim natura forti constrictione materiem morbificam alterare , vel agitatione eam excutere nititur , diversi illi conatus requiruntur. *Hippocrates* tonicos morbos *Tetani* nomine , clonicos verò *Spasmi* , seu *convulsionis* nomine designabat , ut patet ex *aphorismo 57 sect. 4.*

50. Dividuntur convulsiones in idiopathicas & sympathicas. *Idiopathicæ*

funt illæ quæ referuntur ad eandem sedem, ad quam refertur earum principium proegumenum, aut procatarcticum, ut convulsio tendinis Achillis ab ejus vulnere, aut frigore. *Sympathicæ* verò vocantur, quarum sedes & principium referuntur ad diversas partes, ut si convulsio referatur ad jugulum, & principium ad uterum, ut cum à suppressis catameniis oriri judicatur; illius itaque divisionis fundamentum est hypotheticum, cum juxta diversas theorias eadem convulsio, quæ uni sympathica videtur, ut epilepsia à vitio cerebri, alteri idiopathica censeatur: aliis idiopathicus definitur morbus, ille qui primariò in parte à suâ causâ producitur, & ibi permanet; verùm cum causâ nunquam agat ubi non est, omnis morbus producitur à suâ causâ in parte ubi est; & sive protopathicus sit, sive deuteropathicus, sive fugax, sive permanens, non minùs idiopathicus est.

51. Non minùs est erronea divisio morbi in *essentialem* & *symptomaticum*; juxta nos symptoma *essentiale* morbo est illud ex quo cognoscitur, & ab aliis distinguitur tum genus, tum species; *accidentale* verò quod solum individuum determinat; juxta Scholasticos, convulsio essentialis, seu per se, est quæ ab alio morbo non fuit producta; symptomatica verò, quæ alterius morbi est effectus, ut febris. Verùm cum quisque morbus à suâ causâ, non verò ab altero morbo producat, falsa est illa definitio; supponit enim convulsionis causam esse febrem, quæ tantum ejus principium potest esse; cum enim convulsio possit existere sine febre, nec effectus sine causâ suâ unquam existat, febris non est causâ illius, nec proin convulsio est febris, nec alterius morbi effectus.

52. Scholastici fingunt ad convulsiones explicandas alios nervos esse sensorios, alios verò esse tantum motorios, & sensûs expertes; quod cum millenis vivisectionibus falsum evincatur, admittendum non est; nulla enim in corpore est fibra nervea quæ non sentiat.

53. In theoriâ morborum Scholastici ita teleologiam contemnunt, ac si nulla foret in universo rectorix Providentia, nulla quæ eventus dirigeret sapientia, nec proinde morborum scopus aut finis ulla foret; cum tamen ipsa mala physica non solum in hominis probationem & perfectionem moralem permittantur, verùm ipsæ convulsiones, morbi omnium periculosissimi, ad materiei morbificæ correctionem & eliminationem tendant, & à causis peioribus nos liberent, quod cognovit *Sydenham*, & experiuntur qui tussi, sternutatione, vomitu, pandiculatione à causis morbificis liberantur. (34, 38.)

54. Omnis convulsio est motus muscularis; sed omnis motus muscularis fit ab impetu fluidi nervei in musculus ab animâ immissi, sive liberè, sive naturaliter, sive lubenter, sive coactè agat illa motrix potentia; ergo & convulsio fit ab impetu fluidi nervei in musculos convulsos immissi; nec quidpiam est in cerebro quod huic fluido vim & directionem requisitam possit impertiri, præter illud idem principium quo sentimus, vivimus, & loco movemur.

55. Qui impetum fluidi nervei tribuunt causis, ut aiunt, mechanicis; illi

illi mechanices legibus contradicunt, afferendo à parvis viribus magnos effectus produci, aut fingunt virtutes explosivas & pulveres pyrios ubi non sunt. Qui verò naturæ humanæ hōscē conatus tribuunt, supponunt esse in animâ facultatem motricem, de qua nemo dubitat, & eam etiam coactē agere, quod in pathematis fieri videtur; de cætero mechanicis legibus non contradicunt; ergo potior est eorum opinio.

56. Causa itaque convulsionis est conatus naturæ, mediante impetu fluidi nervei ad mūsculos immissi, quo materiem morbificam corrigere, vel à nervis remove, aut molestum & intolerabilem situm mutare contendit.

57. *Principia* verò convulsionum sunt vel proëgumena, vel procatartica. *Proëgumena* sunt quæcumque nervos irritant, vel dolorificè, ut puncturæ, dilacerationes, erosiones, distensiones partium sensu acuto præditarum, ut membranæ, tendinis, vel partium irritabilium, quarum obscura est sensibilitas, ut ventriculi, intestinorum; vel demùm organorum obscurissimè sentientium, sed quorum integritas ad vitam maximè est necessaria, ut cerebri, cerebelli: sunt itaque illa principia vel mechanica, ut os fractum quo meninx vellicatur, lumbricus intestina terebrans; vel physica, ut venenum ore susceptum, miasma intūs genitum, &c, quæ omnia, etiamsi acuta & pungentia non sint, loco tamen suo, & necessitate partis affectæ gravissimè nocent, ut patet exemplo guttulæ aquæ in glottide tussim excitantis. Illa itaque principia materialia reduci possunt ad *stimulos* & ad *obices*, eo discrimine quod in morbis febrilibus stimuli & obices sint in vasis sanguiferis: in convulsivis verò morbis nervosæ partes, cerebrumque potissimùm afficiuntur; arterias autem vix sensibiles esse præ nervis docet vivisectio, probat *Ill. Hallerus*.

58. Demonstrari potest in Physiologicis, & ex propositionibus *Borelli* 123. *lib. 1.* & 67. *lib. 2.*, pondus quod musculus contractus attollit esse sexdecies saltem majus proprii musculi pondere, & ex hydrodynamicis (*Mem. de l'Academ. de Berlin 1752 par M. Euler, maxime 7.*) quod vis requisita in fluido machinam movente sit septies saltem major pondere quod machinæ interventu attollitur; ergò vis fluidi musculos moventis est saltem 112 vicibus major vi ponderis à musculo elevati; moles à ventriculo cordis sinistro mota est columna sanguinis, cujus ne centesima quidem pars tendit in eos carotidis ramos, ex quorum finibus nervi cardiaci oriri censentur; ergò ex hydraulicis vis sanguinis à corde impressa fluido nerveo, interventu ultimarum arteriolarum ad cardiacos nervos desinentium, non est centesima pars virium ventriculi cordis sinistri; sed illa ipsa vis fluidi nervei à sanguine procedens in nervis cardiacis vix est 112ª pars virium ipsius ventriculi, dùm sanguinem propellit; ex dictis ergo vis sanguinis in origine nervorum cardiacorum non est 11200^a pars virium quæ cordi movendo, aut convellendo sunt necessariae. Errant itaque illi qui ex arteriolarum cerebri infarctu & pulsatione mechanicâ deducunt palpitationem sympathicam cordis, aut alterius cujusvis musculi convulsionem.

59. Ex simili infarctu ad convulsionem musculi non valet consequentia mechanica, ut vidimus; verum maximè valet consequentia psychologica; quippè cum natura invigilet conservacioni corporis, nec possit hunc sive cerebri, sive cordis, ad quod sympathicè refertur, statum morbosum mutare, nisi per vim motricem, adeoque per impetum fluido nerveo impressum, illa juxta leges sympathiæ debet fluidum nerveum vi solito majori impellere, quod convulsiones inducturum est.

60. Ex simili infarctu ad convulsionem musculi non valet consequentia physica, ultimum scilicet Machinistarum ad incitas redactorum perfugium; aiunt siquidem, ex levi scintillâ magnus pulveris pyrii acervus accenditur, & effectum multoties majorem vi scintillæ excitat; ergo potest excitari consequenter ad illum infarctum vis explosiva fluidi nervei, quæ convulsivos illos motus procreet, seu valet consequentia physica.

61. Exoletam & dudum ab ipsis Machinistis confutatam hypothesim frustra ipsi recoquunt, 1°. quia demonstratum est effectus suis causis non esse majores (*Wolf. mech. prop. 72*) (*Beguelin, Mem. de l'Acad. de Berlin 1756.*) 2° Quia pulveris illius pyrii in nervis existentia est fictitia. 3° Quia etiam si existeret, non intelligitur cur à grano nicotianæ pulveratæ naribus inditæ accenderetur ille pulvis ad sternutationem. 4° Multò minùs quâ ratione in determinatos, & ab invicem distantes partes potiùs quàm in alias quasvis serperet hæc explosio. 5° Demùm cum necesse sit ad animam hos motus excitantem & dirigentem (30 & 39.) in hac ipsa hypothesi confugere, frustra fit per plura quod fieri potest per pauciora; ergo vanum est illud perfugium.

62. *Sympathicæ* dicuntur convulsiones, quarum symptoma est in unâ parte, ut diaphragmate, & principium illas excitans refertur ad aliam, ut nares in sternutatione; secùs vocantur *idiopathicæ*: qui verò has convulsiones mechanicè, ut aiunt, explicant, illi in multos errores fundamentales labuntur (ut patet ex n° 30 & 31.); verum psychologia & anatomia hoc phænomenum facilè evolvunt.

63. Sola anima percipit in corpore juvamen, quod præstant diversæ partes ad effectum quemdam edendum, sola eligit organa quæ in hunc effectum debent conspirare (*Pathol. methodic. 1-5*), sola musculòs statim inspiratorios, dein expiratorios eâ sine potest contrahere, ut sola sternutatio ad tabacum è naribus everrendum necessaria inter millenos alios motus æquè possibiles subsequatur (*Dissert. sur l'action des médicamens 27*); adeoque cum convulsiones sint conatus in scopo salubres ad statum machinæ in melius mutandum, (24), nil mirum, si natura eas excitans utatur organis sive proximis, sive remotis, iisque solis, quorum concursu finis intenta potest obtineri (11 & 12.), seu si convulsivi conatus æquè ac liberi omnes sint sympathici, seu à multis organis conspirantibus perficiantur, quod machinistæ per verba tantum apud eos sensus vacua frustra explicare conantur.

64. Notum est molestatis nervorum principis in medullâ cerebri subsequi

qui imaginationem, seu perceptionem illi similem, quæ irritatis organis externis, quibus prospiciunt illæ fibræ medullares, subsequi solet; patet ex amputatis, ex infomniis, &c; verum ex perceptione molesta imaginariâ iidem conatus ad statum corporis mutandum subsequi debent, ac ex sensitivâ sequerentur; ergo ex vitioso statu cerebri convulsiones æquè subsequuntur in diversis partibus, ac ex ipsis irritatis partibus subsequuntur; unde difficile est sympathicas convulsiones ab idiopathicis distinguere; sed falsum est omnium convulsionum principium in cerebro latere, ut putant plurimi.

65. *Principia* convulsionum *procatartica* sunt diversa animæ pathemata; cum etenim pathemata sint vehementes & irracionales quorumdam objectorum cupiditates, aut aversationes (*Proleg.* 218.), adeoque causæ conatum sæpè anomalorum ad hæc objecta removenda, vel illa admovenda, si objecta illa fuerint imaginaria, conatus vehementes, nec tamen objectis externis correspondentes erunt, adeoque convulsiones; unde non mirum si convulsiones hystericæ apud eas sint frequentissimæ, quarum anima pathematis est semper exagitata, & à pathematis, ut curis, sollicitudinibus, ærumnis exacerbentur. Non mirum si viri adulti masculâ educatione robotati minùs in morbis convellantur, quàm pueri debili, delicatoque animo præditi, & mulieres ingenio vivido, turbulento, & pathematis vexato donatæ, ut meticulosæ, rixosæ, anxiz.

66. Nullum est animi pathema, quod convulsiones vel pluribus communes, vel sibi proprias non excitet, si morbos à viscerum violentis conatibus oriundos convulsionibus annumeremus. *Terror* horrorem, frigus, cordis palpitationem, epilepsiam excitat; *aversatio* cibi nauseam, vomitionem, gutturis stricturam; *tadium*, oscitationem, pandiculationem; *ira* trisnum, tripudium spasmodicum, eclampsiam.

67. Quoniam verò nihil est tam efficax ad suppressendum quoddam animi pathema, quam alterius pathematis excitatio, nihil etiam est aptius ad conatus convulsivos priori pathemati annexos suppressendos. Sic apud vulgus notum est quod superstitiosa fiducia in amuletis & variis verbis, sicut & gravis quædam contumelia singultum suppressat, tussim suspendat, accessum febrilem retardet, sternutationem arceat, quamdiù leviùs afficitur anima ab horum symptomatum principiis morbofis, quàm à novis pathematum objectis.

68. Sunt millena animi pathemata, quibus affici multos pudet, tum quia eos in loco tali constitutos, vel maturam ætatem adeptos dedecent; tum quia hisce pathematis cedere omnibus turpe videatur; atqui licet illorum phænomena externa reprimantur, & æger hæc cautè dissimulet, non minùs ab eorum effectibus internis divexatur, imò fortiùs excruciat, quàm si non coereret, simulque difficillimum est Medico horum effectuum causam, vel principium attingere, aut divinare quod celatur; cum verò ignoto morbi principio, curatio specialis dogmatica nulla institui possit, difficile est morbis à pathemate oriundis mederi; hinc fit ut hysteria, &

hypochondriasis, ac mania & melancholia, sint crux & opprobrium Medicorum.

69. Verùm & alia longè major difficultas in his morbis dignoscendis & sanandis est, quod pathemata continuò mutantur, & contra ipsam imaginationem & naturam, à qua foveantur, luctetur ratio vel religio, ita ut pathemata inde oriunda multifariam sint complicata: has animæ turbas maris fluctibus in tempestate se mutuò subvertentibus conferunt Poëtæ, & norunt quicumque, dùm pathematis vexabantur, paulò attentius eam facultatum suarum pugnam examinaverunt; si tamen tantum à philosophiâ suâ sibi licuit. Cùm itaque in hisce casibus, qui apud juvenes frequentissimi sunt, homo sibimetipsi ænigma sit imperscrutabile, nec seipsum cognoscat, quantò difficilius erit Medico motiva actionum naturalium alterius divinare, seu diversa ægrotationum illius motiva introspicere.

70. Huc pertinent symptomata morborum quamplurima tum à sanis, tum ab ægris, quod vix olim credidissem, simulata & ficta. Vidi non semel puellas quæ, ut matri vel patri ipsas nimium diligenti durum negotium facefferent, non solum morbos graves simulabant, sed & amarissima remedia, phlebotomias, emetica per benè multos dies experiri non recusabant: vidi moniales, vidi libidinosas in Monasteriis detentas epilepsiam, maniam, hæmatemesim, syncopem, hemiplegiam per menses integros fingere. Et quis dubitat quin ad suum parochum Granderium perdendum Laudunenses obsessionem per duos annos simulaverint moniales; quin millenæ Fanaticæ Gebennenses similes religionis gratiâ comœdias olim egerint; quin milleni nostris temporibus ab *Ill. Hecqueto* descriptas convulsionum larvas induerint. Quæ quidem simulationes morborum, etiam in ægritudinibus veris, odii, amoris, vindictæ gratiâ erga maritum, socerum, sororem, privignam, socrum, &c. quotidie, ni fallor, factæ possunt observari, maximè apud hystericas.

71. Si quis verò parùm expertus existimet quosdam morbos non ita simulari posse, quin facilè fraus à Medico detegatur; si judicet syncopiticum v. g. statum, palpitationem, singultum non dari simulatum, quia motus cordis, ventriculique liberi non sunt, ille vim imaginationis non perspectam habet, & ignorat eos qui perbellè personam in theatro ludunt tragicam non minùs commoveri, quàm si verè iis pathematis laborarent, quibus repræsentandis incumbunt; qui oscitationem & pandiculationem simulant, ipsi non ratò inviti oscitant & pandiculantur, ut

Qui fingit simulator amare,

Sæpe quod incipiens fixerat esse, fuit. OVID.

Ita & qui fingit morbos, in eos etiam incurrit; ut ex terrore sincero, ita ex simili pathemate benè simulato cor palpitat.

72. Principia moralia pathematum, adeoque convulsionum sunt irritabilitas, seu sensibilitas, pusillanimitas, debilitas & consuetudo, ea ipsa sunt

convulsionum principia proëgumena, quæ ideò moralia voco, ut distinguantur à materialibus, scilicet à materièbus morbificis tum irritantibus, tum obstruentibus.

73. *Sensibilitas* ab educatione molli, effœminatâ dependet, fovetur à vitâ studiosâ, umbratili, solitariâ, augetur ab ærumnis, à sollicitudinibus; qui semel operationem chirurgicam experti sunt, ad scalpri aspectum tremunt, & convelluntur.

74. *Pusillanimitas*, seu timiditas valdè ad convulsiones disponit, ut ad eam sensibilitatem exquisitiorem; summa *debilitas* & virium exsolutio, quæ mortis aut summi mali periculum comitatur, ad convulsiones etiam disponit, non secùs ac *consuetudo*; sunt siquidem convulsiones levidentes, quæ si negligantur initio, successu temporis consuescunt. Sic vitio educationis sunt qui in cœtibus oscitant, & indecorè pandiculantur, aut alios motus initio coercibiles, deinde verò longo usu necessarios & involuntarios edunt; ideò autem omnes actiones dudum assuetæ evadunt naturales, seu fiunt independentes à ratione & libertate, quia consuetudo est facultas agendi propter motiva olim percepta, quorum sumus obliti; olim ob levem oculi stimulum aliquod levamen perferit homo à repetitâ niçtatione, & niçtando assuetus est; dein absque stimulo niçtare perrexit, ut omnes actiones assuetæ sine consilio & deliberatione fiunt; sic tabaco assueti, licet ab eo abstinere decreverint, etiam cùm studio acriùs incumbunt, propositi sui immemores perulas perscrutantur, ut pyxidem tabacariam inveniant; consuetudo itaque altera ideò natura dicitur, quia sine motivo externo præsentè actiones, velut invitas & irracionales, exsequitur.

75. Convulsiones quasdam comitatur anæsthesia, seu sensuum omnium externorum obscuratio, ut videre est in epilepsiâ, eclampsiâ, hysteriis insultibus, aliisque gravissimis paroxysmis; hujus verò duplicis symptomatis causam, scilicet convulsionis & anæsthesiæ, putant esse inæqualem cerebri compressionem; quippe ut influxum fluidi nervei in partes convulsas explicent, alios nervos à compressione immunes fingunt, alios verò in origine compressos, ut anæsthesiam intelligant. Obstât itaque necessitas convulsionis explicandæ, quominus æqualem in toto cortice cerebri compressionem admittant, qualem in apoplexia admittunt.

76. Verùm hæc hypothesis non felicior est cæteris; quippe cùm fluidum nerveum per liberos nervos influat ad convellendas partes, quidni ad sensiferos motus non refluit? quidni sensus in quibusdam partibus saltem convulsis viget? Si ea sit causa, quorsum tot dantur casus in quibus est inæqualis compressio? mirum enim si unquam ea æqualis sit in vulneribus, fracturis, in quibus sæpe nulla est epilepsia? Demùm repugnat hydrodynamicæ hæc opinio (58).

77. In ecstasi, catalepsi, magnisque animæ pathematis, sensuum omnium externorum feriatiorem observari docet historia medica. Ex magno gaudio, metu, mœrore animam in somni speciem, quæ vulgò animi deliquium dicitur, incidere, notum est omnibus. Monachus Hipponensis,

teste & autoptâ *divo Augustino*, illud habebat in organa sua imperium; ut quoties vellet gravi contemplatione abreptus, visum, tactum, auditum suum supprimeret. Vidi ex gastrodyniâ supervenisse grave animi deliquium, ex quo ægra subitò à doloribus liberata à priori morbo convaleuit.

78. Cùm animæ attentio limitata fit, non potest ea ab statu cerebri interno valdè affici, quin minùs ad organa sensuum attendat; verùm in infarctu cerebri duplici de motivo tota animæ attentio intùs detinetur; primò quidem, quia ab infarctu illo gravissimum imminere sentit suo domicilio periculum, cùm ex eo infarctu non rarò mors apoplectica, abscessus, sanguinis effusiones, lethaliaque alia mala in cerebro subsequantur; secundò, quia ab origine nervorum compressâ dolores atrocissimi (docente vivisectione) idæque tonitruum, fulgurum, similibusque gravissimarum sensationum terrificarum exoriantur, quibus ita mens percellitur, ut ne minimum quidem ad clamores, puncturasque exteriorum partium queat attendere. Quis in medio domùs suæ, dùm incendio conflagrat, vel summo fragore fracta in caput illabatur, quæ in vicis aut plateis clamant vicini, potest capere, aut auscultare?

79. Verùm sive terror ille fit panicus, ut cùm spectra dormientium oculis obversantur, & à tinnitu strepitus terrifici aures percellunt; sive legitimi, non minùs sympathicæ convulsiones exoriri debent, sive incincinnati & perturbati conatus, quales in terrefactis, iracundis, furiosis, desperabundis observantur; nec necesse est ad hunc statum inducendum, ut fit in cerebro materies morbifica, cùm non minùs à diro dolore aliarum partium anima commoveatur, & epilepsia à puncturâ tendinis, aponeurosis laceratione, ventriculi & intestinorum torminibus, lumbricorum tebris, venenorum erosionibus subsequatur, in quibus casibus vitium in cerebro gratis fingunt Machinistæ.

CLASSIS QUARTA.

S P A S M I,

SEU

MORBI CONVULSIVI,

RECTIUS *Cacocinesia*, seu motus depravati musculorum motui locali destinatorum. E loco moventur tantum artus superiores, inferiores, caput, oculi, lingua, maxilla, cor, penis; pectus enim tantum motu dilatationis & constrictionis agitatur, ut arteriarum caeterarum verò partium motus, ut pulmonis, ventriculi, intestinorum, vesicæ, uteri, sub sensu non cadunt, & ex voce, excretis, aliisque phænomenis inferuntur.

Hinc differunt morbi spasmodici à *dyspnæicis*, seu *anhelationibus*, in quibus diversæ pectoris constrictiones ac diductiones alternatæ observantur; motus verò linguæ ad pcellissimum attinent.

Omnis spasmus propriè dictus est motus muscularis; sed omnis motus muscularis tribuendus est vi fluidi per nervum in musculos affluentis, ejusque impetui proportionalis est motus illius intensitas; ergo causa motus convulsivi est impetus fluidi nervei in musculum ejus inertiam vincens; motus verò fluidi nervei non circulationi, non explosioni, non mobilitati tribuendus est, cum ad quemcumque musculum movendum requiratur vis in fluido nerveo notabilis, demonstrante *Borello*; quæque possit ipsi fluido velocitatem soni velocitate multò majorem impertire, ut evicimus *Dissertation sur la cause de la fièvre à la suite de l'Hæmastatique*: ergo à vi circulationis fluidi nervei velocitas sufficiens minimè deduci potest; explosio verò Willifiana est merè fictitia.

Omnis fluidi nervei vis movendis musculis par & sufficiens, vel à libertate, vel à naturâ imprimitur, docet Physiologia; verum convulsiones.

§ 26 CLASSIS IV. SPASMI PARTIALES

non sunt motus liberi, cum nobis incisiis & invitis peragantur; motus verò à nobis instituti, qui liberi non sunt, naturales vocantur: ergo à naturâ imprimatur fluido nerveo velocitas ad convulsionem requisita.

Natura determinatur ad agendum, vel ab irritatione, ut se à molestiâ liberet quo modo potest, vel à pathematè, ut terrore, metu, irâ, imò à motivis quæ intellectui sunt impervia, ut ipsæ actiones morales in hysteri-
cicis, morosis, fatuis, ebriis; ergo similia motiva convulsiones determi-
nant.

Spasmi improprie dicti sunt *contracturæ*, quæ à rigescentiâ tendinum & musculorum dependent, absque aucto fluidi nervei in eos influxu, & *tremuli motus*, qui ab irregulari eo influxu, non tamen intensiori dependent. Hinc liquet cur aptius hæc classis *Cacocinesia* titulo deberet insigniri.

Classis hæc à dyspnœicis separata quibuscum valdè affinis est, in quatuor ordines dividitur, quorum duo continent *spasmos tonicos*, seu in quibus musculus constanter & immobiliter contracti remanent; & alii duo *spasmos clonicos* amplectuntur, in quibus pars convulsa exagitur. Sæpius tamen confusi commixtique observantur clonici cum tonicis, sed eos clonicis accensemus in quibus sæpius & constantius videntur motitationes & reciprocè.

ORDO PRIMUS.

SPASMI PARTIALES TONICI;

Conducciones Cælii Aureliani; Convulsiones tonicæ Gorteri, Etmulleri,

ILLI sunt in quibus præcipuum symptoma est invita, violenta & constans partis rigiditas, cum motus impedimento, vel saltem ejus immobilitas. Unde differunt à generalibus in quibus plurimæ partes, plures simul artus immobiles sunt.

Ea immobilitas differt à paralyticâ per sensibilitatem & rigiditatem, vel saltem sensibilitatem musculi immobilis: differt ab eâ quam dolor arthriticus, vel rheumaticus excitat, quia voluntaria est in dolore immobilitas, involuntaria in spasmo. Qui dolent aliquâ parte propter ejus inflammationem, vel infarctum, ab ejus partis motu abstinere, ne dolorem intendant; at in spasmo detentam partem nequidem movere possumus etiam si velimus.

Differunt spasmi tonici à clonicis per constantem partis immobilitatem, quæ est inconstans & alternâ in clonicis, seu motibus convulsivis.

Immobilitatis causa est in musculo resistentia solito major, tum ex parte
mus.

musculi rigidioris violentius contracti, vel ex parte organi movendi: illa autem resistentia, vel absolutè major est, vel respectivè: absolutè ut cum tendines, ligamenta musculi duritiem nimiam conceperunt, aut cum musculi ab influxu fortiori fluidi nervei rigescunt; respectivè major est, si musculi antagonistæ ob usûs defectum, ob debilitatem nativam vel accidentalem minori vi quàm par est contrahantur.

I. STRABISMUS, *Strabisme*; *Ægri Strabones.*

Est affectus tonicus alterutrius oculi, quo fit ut cum altero ad visum non convergant axes optici. Axis opticus est linea recta, quæ centra vitrei, crystallini, & globi oculi conjungit, & quæ ad objectum usque extensa censetur. Ad visum requiritur ut axis oculi dextri ad idem objecti punctum concurrat cum axe optico sinistro; ex angulo ab his axibus intercepto objectorum magnitudinem & distantiam inferimus: ergo si divergant axes, ut in strabonibus, ex visu nec de distantia, nec de magnitudine objectorum judicare poterimus. Ideò objectum simplex percipimus, licet duobus oculis adspectum, quia convergentibus oculis imago objecti incidit in punctum opticum utriusque oculi, & assuevimus in his circumstantiis experiri ab objecto unico illam sensationem excitari; verùm divergentibus oculis præter consuetudinem, imagines ejusdem objecti incidunt in loca oculorum non sibi correspondentia, & cum ea duplex sensatio inassueta sit, eam appercipimus, non invicem ambas ad unum, sed ad duplex objectum referimus; unde visus duplicatus apud eos qui recenti strabismo laborant; qui tamen error assuetudine, mediante tactu, corrigitur.

1. *Strabismus à luscitate* Boerhaave de morb. ocul. n° 175. Porterfield. *Essais d'Edinb.* tom. 3. L.

Luscus est qui alterutro oculo non directè, sed obliquè, & limis oculis objecta adspicere cogitur, ut distinctè videat; si itaque unus oculus tantùm obliquè videre potest, alter oculus non convergit cum eo, & strabismus adest. Vide *amblyopiam luscorum.*

Luscitas seu visus obliquus fit, 1° ex eo quòd medius visus retinæ locus non benè sentiat, unde rectè conspecta objecta obscure videntur, obliquè verò posita distinctè: hinc assuescimus obliquè aspicere ob vitium retinæ, quod curatur ut amaurosis paralytica; 2° vel ob mutatam corneæ convexitatem: lucis radii refracti non tendunt ad medium retinæ, sed ad alterutrum latus, & illud vitium vix arte corrigi potest; 3°. Si ob contusionem obliquè positum sit crystallinum, idem subsequetur vitium, non magis emendabile. 4° Vidi puellam cujus pupilla non apparebat, nisi versus magnum oculi canthum: ob leucoma corneæ, unde strabo erat. Hoc vitium resolventibus medicaminibus corrigi potest, ut felle bovis, myrrhâ. *Porterfield. Essais d'Edinbourg.* tom. 3. pag. 289. & 295.

2. *Strabismus vulgaris*; *Vûe à la Montmorency.* L.

Ille est in quo, propter pravam consuetudinem alterum oculum unam
versus

528 CLASSIS IV. SPASMI PARTIALES

versus partem continuò dirigendi, amittitur facultas amboſ axes opticos pro lubitu huc & illuc convergendi; sic infantes, qui in cunis degentes candelam vel lucem fenestræ ex uno tantum latere respiciunt, strabones evadunt, necnon qui in naso vitium vel punctum respicere affueſcunt.

Infantes recens nati oculum unum seorsim ab altero movent huc & illuc ut chamæleontes; at successivè observant objecta distinctius vel clariùs cerni amobus oculis, & sic eorum axes opticos simul ad idem objectum dirigere addiscunt, quæ directio dein naturalis evadit, ut à voluntate vix mutari queat.

Illà species facilè præcavetur, facta verò curatur perspicillis concavis, conoideis, apice tantum pertusis, (gallicè *masques à louchete*) vel apud adultos attentione, & minorum ante speculum lectione.

3. *Strabismus Buffonii* Mem. de l'Acad. des Sc. 1743; 5a. species Porterfield Essais d'Edinbourg tom. 3 pag. 298. L.

Ille est qui pendet ab alterius oculi debilitate, seu quod cum inæqualis sit distantia ad quam visus amborum oculorum pertingit, fortiorem oculum ad objectum dirigere affueſcimus, & debiliorem omittimus, quia ad objecta cernenda inutilis est, quoties ea ad distantiam alteri necessariam removen- tur; sic si oculus dexter non videat ultra semipedem, & sinister ultra pe- dem, objecta unico dextro respicimus, unde strabismus, qui curatu diffi- cilis est. Nomen habet à *D. de Buffon Acad. Reg. Paris. Socio*, ejus spe- ciei Auctore, *Mem. de l'Acad. des Sc. ann. 1743.*

Debilitas alterius oculi est vel nativa, & tunc incurabilis, vel à paralyſi, epilepsiæ insultu, &c, dependet. Vide *horum morborum historias & curas.*

Varietates strabismi sunt strabismus *connivens*, qui adest oculorum axibus se decussantibus; strabismus *divergens* oculorum axibus non conniventibus, sed ad libellam compositis; strabismus *inæqualis altitudinis*, cum alter oculus sursum, alter verò deorsum tendit, is aspectu ingratiſſimus.

4. *Strabismus spasmodicus.* L.

Ille est qui producitur ab alterutro musculo unius vel amborum oculorum convulso, ob insultum eclampsiæ vel simplicis convulsionis quondam præ- gressæ, quâ factum est ut musculus ille mobilitatem suam amiserit; tunc oculus rigidulus est, & digito resistit, atque constanter est sinisterorsum, dextrorsum, deorsum, vel sursum versus, quod deforme & incommodum. Vide *remedia contracturæ.*

5. *Strabismus à paralyſi.* L.

Si alteruter ex musculis rectis, paralyſi, vulnere, ulcere, quavis de causâ laxatus & resolutus fuerit, tunc antagonista convulsus manet immobilis, ut accidit ori in hemiplegiâ; aut totus oculus paralyſi potest affici, & tunc immobilis fixusque manet, nec convergit cum sano; distinguitur ille strabi- smus ab spasmodico, quod oculus facilè versus musculum relaxatum verti queat: cura eadem est ac paralyſeos.

6. *Strabismus catarrhalis.* B.

Est ille qui à congestione dolorificâ, catarrhosâ, vel alterius similis indo-
lis

lis in alterutro musculo dependet, ita ut dolor impediatur ne ille musculus liberè moveatur.

Iste strabismus facilè curatur per phlebotomiam, fomenta resolventia, & anodyna; sed cavendum ne narcotica oculis apponantur, inde enim amaurosis timenda est.

7. *Strabismus symptomaticus; Strabismus orantium* Boerhaave. A.

Est oculi conversio sursùm, quæ in morbo gravi sub finem accidit, & infantibus in hydrocephalo interno, in eclampsia, febribus, &c, paulò ante mortem supervenit; vulgò dicitur hos tenellos suam patriam respicere; quare musculus elevator, non alter convulsus maneat, ita ut solum oculi album appareat, ratio me latet.

8. *Strabismus lagophthalmos; Vùë de lièvre.* L.

Est retractio constans palpebræ superioris ad superiora, ita ut oculus ea parte nudus, etiam inter dormiendum, appareat, ut leporibus solemne dicunt.

Hoc vitium propter affinitatem ad strabismum reducitur; hujus verò principia non satis ab Auctoribus sunt delineata.

9. *Strabismus Myopum; Vùë Françoisè.* L.

Myopes sunt illi qui proxima tantùm distinctè, remota verò confusè cernunt, seu in quibus visus extensio est brevissima, ut duorum tantùm pollicum; ita ut cum quid distinctè videre volunt, illud objectum prope oculum alterutrum ponant, & tunc ut sibi lucem non eripiant, obliquè è regione fenestræ objectum uno oculo respiciunt, alter verò oculus utpote inutilis non convergit.

Sunt etiam strabones qui propter myopiam, quando alios homines alloquuntur, cum non positi sint ad eam proximitatem, quâ alloquentium faciem distinguant, eos directè inspicere negligunt, & tunc oculi divergunt.

10. *Strabismus æquinoctialis* Battel. Voyage en Asie. L.

Gens *Jaggas* dicta, ad septentrionem Abissiniæ degens, necnon *Loangoenses*, seu *Albini* Lusitanis dicti, vulgò *Nègres-blancs*, qui habitant inter 28° 40" longit. & 5 latitud. meridion. in Asiâ, strabismo sunt obnoxii; ambo vix distant 5 vel 6 gradibus à lineâ æquatoris: *Jagassès* sunt proceri & deformes, ferro candente sibi faciem virgant, album oculi tantummodò ostendunt, pupillam interdium sub palpebrâ recondentes, ne à radiis solis, quos arenosum solum reflectit, lædantur. Mulieres ut placeant, quatuor incisivos superiores, & dentes duos inferiores avelli sibi curant.

Loangoenses albi nascuntur, sed intra biduum nigrescunt, irides sunt griseæ, capilli fulvi, oculi strabones, & nyctalopes, interdium nil vident, noctu optimè; à Mochissis seu idolis suis, omnes morbos immitti putant.

11. *Strabismus caligantium.* L.

Caligantes sunt illi qui propter vitium sensibile, & externum non clarè vident, ut propter leucoma, hypopyum, pannum, pterygium.

Si itaque opacitas cornæ sit in pupillæ regione, tunc æger cogitur videri.

dere lateraliter ex spatio inter leucoma & nares, vel inter leucoma & angulum externum posito. Vide *curam caliginis*.

12. *Strabismus à crystallino*. L.

Hæc species est, quæ, fortè fictitia, pendet à crystallini luxatione, seu quod crystallinum sit obliquè ad pupillam locatum, cùm enim in hoc casu quæ coram aspicimus, dimittant radios qui à crystallino obliquè refracti incidunt, non in medium, sed in latera retinæ, æger ut clariùs videat, cogitur aspicere obliquè objectum, ita ut conus lucis refractæ ad medium retinæ incidat, ubi clariùs cernat.

II. TRISMUS, *Tic*.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est convulsio vel tonica vel clonica maxillæ inferioris.

Trismus est sæpè aliorum morborum symptoma levidensius, ut Epilepsiæ, Tetani, Cari hysterici, &c; estque convulsio musculorum masseterum & crotaphitarum, necnon pterygoideorum internorum & externorum, demum etiam digastricorum qui soli maxillam deprimunt. Nervi his partibus prospicientes sunt, 1° maxillares superiores; 2° maxillares inferiores qui sunt quinti paris rami; 3° sympathici minores, seu rami auditorii pars durior, quæ à septimo pari oritur; musculi octo maxillam elevantes sunt longè fortiores duobus digastricis, & pondere maxillæ eam deprimentibus; itaque nisi imperio animæ laxentur elevatores, sola eorum elasticitas illos contrahit, & os clausum retinet, quod in aliis partibus locum non habet; hæc est illa oris clausura quæ in syncope, in caro, apoplexiâ & cadaveribus recentibus observatur; sed præterea facilè convelluntur elevatores ut à frigore matutino, & cùm contracti remanent, trismus est tonicus; si agitentur, trismus est clonicus; non ideò in duo genera dividendus.

1. *Trismus nascentium* Heister de maxillæ spasmo in infantibus. Medic. Compend. pag. 337. *Trismus Balearicus* Cleghorn. de morbis insulæ Minoricæ. *Tetanus maxillæ in infantibus* Hofer. Act. Helvet. Tom. I pag. 65. Gallicè *la Sarrete*. A.

Hic morbus dudum obstetricibus ubique ferè cognitus, ut in Occitaniâ, Gallo-Provinciâ, Helvetiâ, Minoricâ, &c, & Medicis hætenus ferè ignotus, apud recens natos à die ortûs tertiâ ad duodecimam est frequentissimus, & ita funestus atque incurabilis censetur à mulieribus, ut ne Medicos unquam accersant.

Symptomata; fletus insolito obscurior morbum declarat, oris apertura minor, gingivæ duabus circiter lineis à se distantes remanent, sine rupturæ periculo immutabiles, labiorum motus ferè nullus, deglutitio tamen in ore contentorum facilis, ast lactatio ferè impossibilis, alvus constipata, flatibus distensa, pulsus sanus intra duas dies, absque ulla symptomatum mutatione; sæpe necat infantulos, licet antea vegetos & felici partu editos, quandoque

doque sensim collum totusque truncus & artus etiam tetano obrigesunt; musculus quadratus labii inferioris duritie lignum æmulatur.

Hic morbus hieme & cum aurâ humidâ sæpius advenit quàm siccâ æstate. Quò ociùs ab ortu suoprehenduntur hoc morbo infantes, eò periculum majus; quò angustior est rima inter gingivas, eò funestior eventus; quò debiliores etiam, eò faciliùs obeunt. Tetanus trismo junctus non facit morbum graviozem. Si morbus quintam diem attigerit, benè ominandum est: hìc valet adagium: qui tempus lucratur, omnia lucratur.

Cura. Emetica & cathartica ægrotulos primâ die è medio tollunt. 1°. Omni operâ curandum est ut nutriantur infantes qui papillam nutriticis sugere nequeunt; cochlearibus lactis infusi sunt sustentandi vel pulmenta fluida bis in die infundenda in os. 2° Spasmodorum vehementia est temperanda per nervina & roborantia blanda; fiant mixturæ ex aquis florum tilix, herbæ paralyseos, borraginis, buglossi, ex syrupo de pæoniâ, de althæâ, florum tunicæ, pulvere de Guttetâ, & paxillo nitri, ea exiguo cochleari identidem ori instillantur.

Recipe pulveris de Gutteta, gr. iv: cornu cervi philosophicè præparati, cinnabaris antimoniï, ana, gr. ii: ambre griseæ, gr. i: sacchari rosati, gr. v: misce, fiat pulvis dividendus in tres vel quatuor doses, singulis sex horis in syrupo de pæoniâ sumendas.

Externè partes convulsas oleo rosaceo, vel liliorum alborum inunctas calido linteo tegas, clysmata ex lacte vaccino tepido bis per diem injicienda, vel suppositoria ex butyro recenti. Calore debito foveantur hæc tenera corpuscula; ab spirituosis, quæ *Lentilius* valde laudat, cavendum esse docet *Hoferus* qui suâ methodo quartam vel tertiam partem infantum servavit.

Hic morbus quandoque adultos etiam aggreditur, cujus vide historiam & curam in *Actis Helveticis Tom. 1.*

2. *Trismus Traumaticus* Heister; *spasmus maxillæ à vulnere*, Compend. Med. cap. 15. Chirurg. cap. 57. à *luxato sesamoide pedis*, Pouteau de la rage, p. 34. A.

Hic accidit à vulnere musculorum maxillæ, aponevrosi crotaphitæ, puncturâ nervorum hìc densissimorum, aut ab acribus vitriolicis, similibusve, vulnere harum partium applicatis, nec non à brachio aut pede amputato, cum nervi à ligaturâ sunt constricti, aut cum aliunde nervi sunt puncti.

In his casibus; 1° si acere aut peregrinum quid vulneribus inhæreat, illud cautè inquirendum & removendum, frustra secus omnia nervina & sedantia adhiberentur; 2° si nervus sit punctus, illum, si mortis periculum imminet, penitus rescindere opus est; 3° si nervus distingui nequeat & vires finant, tunc pedem aut brachium, in quo latet iste nervus, citissimè rescindere opus est; 4° caustica si sint, ut vitriolica, quæ nervos lacestant, ea simul eluenda, tollenda; 5° si nihil peregrinum sit in vulnere, irritatio est sopiendi decoctis emollientibus ex radice althææ, foliis malvæ, violæ, floribus chamæmeli, feminibus lini, papaveris; cataplasmata ex his applicanda; 6° si inflammatio accesserit, sanguinis impetus phlebotomiis temperandus;

duſ, nec non diætâ tenui, potu refrigerante, nitroſo avertendus; 7° vulnus, ſi ab ſclopeto inſiſtum ſit, dilatandum & aponevroſes internæ diſtractæ ſcalpello ſcindendæ, ut ſtrangulationes ſolvantur; 8° ſi tendo vel nervus ſint puncti, antequam ad exciſionem horum deveniamus, oleum terebinthinæ calidum, purum, vel cum aquâ Reginæ Hungariæ mixtum, vel baſamum peruvianum vel copaivum identidem inſundenda ſunt; ſi magna hæmorrhagia ſpaſmos inducat, vide *convulſionem in clonicis*.

3. *Trismus inflammatorius* Heiſter. Chir. cap. 57. A.

Si muſculorum maxillæ vel tonſillarum inflammatio impediât quominus maxillæ ab invicem diduci queant, iſta inflammatio repetitis phlebotomiis, potu diluente, cataplaſmatis emollientibus & reſolventibus eſt diſcutienda. Interea cùm æger ob maxillas clauſas cibum non valet aſſumere ſolidum, juſcula rimis, vel ubi dens quidam deficit, inſundenda, aut clyſmatis formâ injicienda in inteſtinum.

4. *Trismus ſcorbuticus; genarum rigiditas* Sennert. de ſcorbuto, pag. 744. Salomon Alberti de ſcorbuto. C.

Eſt rigiditas tendinum & ligamentorum maxillam inferiorem in articulo ſuo connectentium, cum dolore, ſcorbuticis quandoque, ſed rarò, accidens, in maſticatione atque oſcitatione dolorem majorem excitans. Curatur ut contractura ſcorbutica.

5. *Trismus verminofus. Stridor dentium à vermibus.* A.

Frequens eſt ille affectus, in quo inter dormiendum aut vigilandum ſtrident dentibus, convulſione ſcilicet pterygoideorum, quos fortè ciet vapor acido-dulcis è ventriculo exhalans, vel irritatio ventriculi cujus tunicæ mediante œſophago cum faucibus ſunt continuæ; quandoque triſmus ille ſynochum verminofum comitatur & vermifugis curatur; in variolis etiam obſervavi illum triſmum.

6. *Trismus equinus* Soleyſel, Gallicè *le Tic*.

Sic dicitur, quia equi hoc affectu laborantes dentibus præſepium impetunt, & ſonum *tic* referunt.

7. *Trismus crepitans; claquetter des dents.*

Eſt ſymptoma februm intermittentium, & tremore comitatur.

8. *Trismus hypochondriacus, Cacoethes* Juvenalis. L.

Novi hominem melancholicum qui, etiam dormiens, à pueritiâ ſtridet dentibus, ita ut dentes ſint admodum detriti, nullo alio ſequente à multis annis incommodo.

Huc referri poteſt diſtorſio muſculorum genas, oculos & maxillam moventium involuntariè & pravo uſu aſſueta, quæ vulgò *Tic* dicitur.

9. *Trismus arthriticus; podagra dentium* Strobelbergeri. L.

Eſt difficultas maxima & valdè dolorifica os aperiendi ob rigiditatem muſculi crotaphitæ aut maſſeteris, per menſes quandoque excrucians, cum uberimo ptyaliſmo, pervigilio & muſculorum vicinorum continuâ agitatione.

Atroceſt illum morbum quem ab odontalgia oriri ſuſpicabar extractio dentium non mutavit, irrigatio aquarum Balerucanarum ſedavit, ſed na-

cotica singulis diebus magis profuerunt. Manè recrudescibat priùs sopitus quoties ægra os aperire volebat.

10. *Trismus febrilis; stridor dentium in morbis acutis. A.*

Stridere dentefve collidere, si cui à puero familiare non sit, fanaticum atque mortiferum; si quis verò delirans id faciat, omninò funestum. *Hippocrates in Coacis.*

11. *Trismus capistratus. Brediffure*, Hazon Journ. de Med. Mars 1761 pag. 249.

Ægri dicuntur vulgò capistrati, *Bridés.*

Est impossibilitas diducendæ maxillæ inferioris à superiore, propter agglutinationem interioris partis genarum cum gingivis.

Illà agglutinatio frequenter accidit illis qui ptyalismum mercurialem uberem passi sunt sine cautelâ; ulcuscula si quidem genarum exsiccata adhærescunt gingivis, unde maxilla diduci non potest; hinc fit ut vix aut non nisi liquida guttatim deglutiri possint alimenta.

Curatio exigit operationem Chirurgicam, id est, excisionem partium adhærentium, earum sejunctionem, quæ initio per turundas interpositas in dies crassiores, deinde per laminas ex plumbo vel ex subere factas, absolvitur, quâ proportionè cicatrix efformatur. Vide l'*Observation singulière de N. André Chirurgien à Versailles pag. 383.*

12. *Trismus Occipitalis* André observ. 4 pag. 355.

Presbiter dudùm laborabat doloribus & convulsionibus, quæ caput, colulum & humeros discruciabant; nunc eculabat miserè clamando sibi cranium avelli, nunc adesse in capite malleos & folles agitados, nunc deprecabatur adstantes ut onus molendinariæ molæ æquale à se eximerent; paroxysmi à nuchâ incipiebant ubi olim ictum passus erat. Cuso ibi loci cauterio, sublevatus est, eo verò resiccato, reversus est morbus.

13. *Trismus maxillaris* André Observat. 2e, 3e, pag. 343, &c.

Vir à quindecim annis maxillæ inferioris dolorem atrocem nocte, dieque experiebatur, ad insaniam usque; masticare & loco stare non poterat, deglutiendo cibos distoriones horrendas edebat; paroxysmi frequentes erant. Mentum continuò contra corpus durum firmabat, nec loqui, nec negotia sua obire valebat; incipiebant paroxysmi à doloribus querulis, desinebant in accentus gradarios, interruptos, & respirationem nasalem præcipitem, cum extensione & distorsione nasi, labiorum, oris, faciei totius; tempora & parietale ejusdem lateris sinistri sibi avelli putabat. Nervus maxillaris inferior laborabat, nec is poterat attingi nisi in foramine menti; is caustico destructus fuit, & æger sic sanatus.

14. *Trismus dolorificus* N. André observations sur les malad. de l'urethre, Paris 1756 pag. 318. nomine *Tic douloureux. An podagra dentium* Strobelbergeri tract. Lipsiæ 1630. *Trismus arthriticus* ? L.

Est difficultas maxima & valdè dolorifica os aperiendi aut movendi cum uberi ptyalismo, pervigilio, & muscutorum vicinorum continuâ & convulsivâ agitatione.

Atroce[m] illum morbum semel observavi, ante decem annos. Eo laboravit per plures menses Mad. de Gasc; manè modò os aperire quomodo-cumque caveret, pacata erat; verùm si ad verbum proferendum, quidpiam edendum, aut etiam ridendum, maxilla moveretur, illicò doloribus circa tendinem masseteris & viciniam excruciabatur per totam ferè diem cum motibus convulsivis, risum caninum unius lateris referentibus, aliisque distortionibus, quæ ipsi vitam miserimam per menses reddidere. Suspicabar odontalgiam à cariosis dentibus quos ideò extrahi curavi, sed sine successu; dein viru arthriticum, quod suspicabar, diversis remediis aggressus sum. Irrigatio ex aquis Bellilucanis paululum profuit, dein malum recruduit, & solo laudano sedari potuit, post annum circiter evanuit hic morbus.

Demum nuper inveni observationes plurimas *Chirurgi André Versaliensis*, quibus historia hujus morbi, ejusque curatio multum illustratur, ex quibus compertum est à nervis maxillaribus, infraorbitari, aliisque faciem, collum, maxillamve pervadentibus irritatis, pendere hunc dirum morbum, & nervi affecti ustione, excisione sanari, ipsis etiam ulceribus nervum non attingentibus à cauterio inustis, sublevari.

Mulier ictum passa circa oculi canthum nasalem, inde fistulam contraxit in maxilla superiori, quæ evulsis tribus dentibus anticis sanata est, verùm ficcata ociùs fistulà, supervenere convulsiones dolorificæ, pluries in horà, nocte dieque recurrentes; ægra liberè manducare, tussire, exspuere, nares emungere non poterat, quin dolores atroces & spasmodicas agitationes faciei pateretur; levissimus faciei attactus hos faciei & frontis dolores redintegrabat, imò ipsi videbatur pericranium ex toto capite avelli; frustra antispasmodicis, antiscorbuticis, balneis, lacticiniis diutissimè usurpatis, vesicatoriis repetitis sine levamine, *celebris Chirurgus Marechal*, ut nervum orbitarium inferiorem excinderet, scalpello incidit inter gingivas & os maxillare musculos caninos incisorios, maxillarem usque ad orbitam; eà verò nocte ægra pacatè dormivit, verùm intra paucos dies morbus recruduit, tandem post biennium *André* ope lapidis caustici ad nasi latus inusti, aquæ mercurialis supra escharam affusæ, incisionis ad os productæ, post duodecim dies quibus hæ operationes institutæ sunt, eam sublevavit, quæ denique omnino sanata fuit; nervum verò illum cum *Chirurgus* initio denudatum stylo attingebat, paroxysmum trismi pro lubitu excitabat; cicatrice obducta, ægra sana vixit.

15. *Trismus catarrhalis*. L.

Vidi Aquis-mortuis Maio 1759 militem recens huc advenam, qui cum rori vespertino inassuetus se exposuisset, maxillæ inferioris musculos dolere, subtumere, rigescere sensit, cum ejus partis ad posteriora retractione, & immobilitate ac clausurâ, quæ per 5 vel 6 dies perseveravit, invitis tribus largis phlebotomiis, fomentis anodynis emollientibus, quibus sensim impugnatus morbus cathartico cessavit.

16. *Trismus cynicus, spasmus cynicus* Bontii Med. Indor. observ. I. A. P.

Labia versus alterutram vel utramque aurem trahuntur, oculi, faciesque rubent,

rubent, aut livescunt, dentes strident, murmur inconditum edunt & obscurum, ut vox subterranea videatur, deglutire nequeunt; plebs ægros demoniacos judicat. Vide *Rachialgiam arthriticam*.

Cura. Mittatur sanguis ubertim, frictiones adhibeantur, inungantur maxillæ oleo macis, caryophyllorum, anethi, terebinthinæ, &c: Cervici cucurbitulæ affigantur; si deglutire possint, emeticum cum sudorificis, ut theriacâ, bezoardico, est propinandum; secus clysmata cum vino emetico injicienda; æger oleis supra dictis inungatur; demum ad narcotica deveniendum est.

17. *Trismus cynogelos; Spasmus cynicus* Auctorum, *risus caninus* vulgò *Ris canin.* A. P.

Est conatus naturæ ad deprimendum diaphragma & anhelitum cohibendum, ut in conatu ad egerendum, parturiendum, mingendum, cum maxima ad obices superandos requiritur virium intensitas. Hanc faciem durum dejicientis tangit *Martialis in epigrammate* adversus Crispum.

Cum itaque morbosus est ille conatus & involuntarius, verosimile est eum pendere à simili fine, quem intendit natura, nec posse diaphragma vehementer depressum retineri, nisi, sic contractis faciei musculis, chordæ vocales, per musculos laryngis commodiùs contractos, glottidis rimam claudant, & sic aëris inspirati exitum præpediant.

Si tribuatur hic spasmus fortuitæ convulsioni horum musculorum, nulla videtur ratio, cur hi muscoli potiùs quàm alii convellantur, quod in læsione diaphragmatis fieri scribunt. Vide *disputationem de risu sardonico Heidelbergæ 1683.*

18. *Trismus Sardonicus; Sardonicos Gelos* Græcis; *Spasmus Sardonicus.* *Sardialis* Ill. Linnæi. *Ris Sardonique.* A. P.

Qui inter edulia utuntur ranunculo scelerato Linnæi, qui herba sardonica *Dioscoridi* vocatur, in Sardinia & Occitania vulgaris, hunc morbum experiuntur, qui differt à simplici per delirium, cardialgiam, vomitum aliaque symptomata hujus ranunculi corrosioni tribuenda; ægri ridendo moriuntur, unde *Apium risus* cognominatur hic ranunculus.

Indicantur lenia & prompta vomitoria, aqua mulsa & lac affatim hausta, addit his *Dioscorides* irrigationes, unctiones calidas, balnea oleosa calida cum frictione & unctio. Videatur historia spasmi cynici à *Freindio* relata in *Philos. Trans.* Tumor & dolor stomachi paroxysmos antecedeant; deinde oris & gutturis convulsiones accedebant; ab usu croci, daturæ, aciniti etiam risum Sardonicum produci notat *G. Francus* *dissert. de risu Sardonico.* Curam vide *Journ. de Med. Oct. 1759.*

19. *Trismus Diastrophe, Diastrophe* Galeni, *Oris tortura paralytica.* L.

Est distortio oris versus alterutrum latus ob oppositi lateris hemiplegiam, unde musculus zygomaticus & buccinator lateris sani os ad se trahunt & tractum detinent, paralyseos aut apoplexiæ prodromus aut sequela; eandem curam expostulans; hujus speciei curam ope kinkinæ factam vide *Journ. de Med. Octobr. 1759 pag. 312. D. Olivier.*

III. OBSTIPITAS; *Caput obstipum*, Mauchartii dissertat. 1742. *Torticolis*; *Ægri obstipi*, Græcè *Loxoi*.

Est tonica capitis inflexio in unam alteramve plagam, adeoque lateralis antica vel postica, prona, vel supina: ultima species est clonica.

Caput erectum & pro lubitu mobile detinetur æquilibrio virium contrariantium; posticè sunt erectores seu extensores, scilicet splenius, complexus, & laterales simul agentes; anticè pondus capitis; hinc fit ut dormientes, si stent laxatis omnibus musculis à somno, nutant capite; natura tamen, illæso somno, caput identidem restituit; similis mutatio in syncope, apoplexiâ, &c, accidit, sed constans.

Laterales musculi sunt sterno-mastoidei, quorum dextro agente solo, facies versus latus sinistrum vertitur, & reciprocè sinistro agente facies dextrorsum vergit; hos musculos adjuvant mastoideus lateralis, major & minor, rectus, obliquus superior, rectus anticus longus & idem brevis, & transversarius anticus primus, qui omnes vertebrae colli annexi ad caput tendunt; verùm eorum munus adjuvant & caput flectunt, qui vertebrae colli trahunt aliis vertebrae annexi, ut secundus transversarius anticus, & obliquus inferior, sacro-lumbaris, &c: hinc lateralibus dextris contractis caput & collum dextrorsum flectitur, & vice versâ illis laxatis sinistrorsum nutat, hinc obstipitas duplicis ordinis.

1. *Obstipitas renuens*; L.

Est illa in qua facies extrorsum versus humerum versa remanet ob vim lateralium musculorum, scilicet sterno-mastoidei oppositi & lateralium posticorum ejusdem lateris, nimiam; vel quod eodem recidit ob horum musculorum decurtationem constantem & involuntariam; altera tamen datur obstipitas renuens resoluta seu paralytica; in qua facies extrorsum versus latus dextrum vel sinistrum conversa remanet invitè propter resolutionem musculi sterno-mastoidei lateris ejusdem, vel etiam musculorum aliorum lateralium lateris oppositi, in quo ultimo casu caput etiam nutat.

2. *Obstipitas annuens*; L.

Est ea in quâ caput ad anteriora vel rectè vel obliquè nutat, & primum remanet, ob laxitatem musculorum posticorum. Conveniunt fotes aromatici, embrocationes ex aquis Balerucanis, panni fumo spirituoso imbuti.

3. *Obstipitas catarrhalis*.

Est ea in quâ dolent & leviter tument, immobiliaque sunt organa collum moventia, ob frigus, calente corpore, susceptum; unde sæpè coryza, tussis, anginosi affectus.

Exigit initio unam phlebotomiam, potus thei-formes calidos, dietam mediocrem, aërem calidum, pannos ficos laneos cum cineribus calidis col-

lo circumvolutos, aut fumo sacchari imbutos, linimenta anodyna, & resolventia.

4. *Obstipitas gibbosa*; L.

Ea est quæ fit vitio ossium, scilicet ob exostosium aut distorsionem, inflexionemve vertebrarum colli, tunc flectitur caput sursum, deorsum, ad latus alterutrum, & in eo situ constanter remanet. Malum autem illud immedicabile vulgo est.

5. *Obstipitas lateralis*; *musculi sterni - mastoidei dextri strictura* Boerhaave consult. pag. 220. Tulpii lib. 4. cap. 57. Boneti Mercur. Compilat. pag. 130.

Sindicus Genevensis sexagenarius, vir rebus publicis diu intentus, incidit in obstipitatem lateralem; caput ipsi, vellet, nollet, dextrorsum vertebatur, sine inclinatione, adeoque ab oppositi lateris sterni - mastoidei musculo trahebatur fortius, & ab antagonista debilius; in utro horum foret vitium roboris aucti, vel imminuti vix cognosci poterat; nec tensio alterutrius musculi id satis indicabat. Præscripta incassum multa remedia, ut apud nos aquarum thermalium affusio, & suaserat Boerhaave sequentia; 1° delapsam aquæ calidæ in nudum caput mane & vespere ad septem minutorum spatium quotidie per sex septimanas cum frictionibus moderatis; post has embrochas; 2° locum dextri musculi sterni - mastoidei mane & vespere inungendum diu unguento althææ composito; 3° totam plagam sinistri seu antagonistæ eodem tempore fortiter confricandam pannis ficcis, succini accensæ fumo penetratis, ut ejus robur invalescens parem faceret æquilibrio cum antagonista obtinendo.

6. *Obstipitas spasmodica* Bonet. Sepulchret. de convuls. obs. 33; *Symptoma episthotoni & emprosthotoni* Tulp. lib. 4. cap. 57; Boneti Mercur. Compilat. pag. 130; Ill. Lorry de Melanch. p. 115.

Parochus quinquagenarius ab studio acriori incidit in motus spasmodicos alternos & laterales capitis, quos reprimere vel suspendere vix poterat interdii, caput in latus inclinatum manu sustinendo, sed qui noctu somno urgente compecebantur; morbus per plures menses perseverabat, cum præscripti fomenta emollientia occipiti applicanda, nam convellebantur musculi qui à parte colli postica ad caput tendunt; præscripti etiam narcotica, juscula pulli, dein lac asininum, balnea domestica, &c, à quibus melius habuit.

IV. CONTRACTURA; *Contracture, ankylose.*

Est in artubus, ut brachiis, curibusve, immobilitas ob partium rigiditatem sensum superveniens aut saltem constanter permanens.

Differt ab ankylosi per rigiditatem tendinum & ligamentorum, cum in ankylosi tantum ossa immobilia sint circa articulos.

Differt ab spasms legitimis, quia contractura diuturna est, & non subito; sed sensim accidit.

1. *Contractura hypochondriaca* Boneti Polyalthæa, L.

Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I.

Yyy

Me-

538 CLASSIS IV. SPASMI PARTIALES

Melanolicos hæc sæpiùs afficit cum extremorum rigiditate, stupore; fornicatione. Huic speciei lactinia conveniunt.

2. *Contractura dolorifica*, Occitanis *Gambarot*.

Notum est ex veteri podagrâ aut rheumatismo mirè contrahi & contorqueri extremos articulos, atque immobiles evadere cum sensu vel doloris acuti, vel stuporis, & debilitate partis, quæ species præter linimenta exigit fatus ex aquis thermalibus sulphureis, ut *Lamalou* juxta Biterras, *St. Laurene* apud Helvios, & *Bagnau* juxta Mimatem. Profunt etiam iteratæ electrificationes & longus lactis usus.

3. *Contractura scorbutica* Sennert. de Scorbuto; Etmuller. pag. 448. L.

Apud nautas non rarò, ait *Eugalenus*, tendines poplitis indurantur, ut crura planè rigida evadant, quod sensim accidit; quandoque crescente malo omnes articuli hoc affectu laborant, nullumque artum extendere possunt, ita ut ægri in orbem vel globum toti contrahantur. Idem observat *Lind* cum tumore & dolore genuum in secundâ scorbuti periodo, unde ad gonagram hic morbus accedit. Vidi contracturam scorbuticam, cum amborum extremorum rigiditate & extensione tonicâ, diurnâ, atque maculis flavis violaceis illorum, ac demùm nigredine & duritie, quibus tibias mummæ perfectè æmulabatur æger. *Bernard. Below in Miscellan. Curios.* afferit se 60 ægros sanasse contracturâ scorbuticâ genuum affectos sequenti remedio solo.

Recipe sedi acris, manipulos viij; bulliant vase clauso in veteris cerevisiæ lb̄ xvi ad dimidii consumptionem; hujus decocti sumat æger quovis mane uncias iii: ex foliis fiat cataplasma genubus applicandum. Vide Lind de scorbuto.

4. *Contractura paralytica* Schroder. *phytolog.* L.

In paralyti inveteratâ, quam præcessit & fovit rheumatismus, quæque frequens est, manuum digiti, carpus, cubitusque contracturâ laborant, seu rigescunt ita flexorum musculorum carnes & tendines, ut diduci non possint sine metu fracturæ, unde discrepat hæc hemiplegiæ species ab aliis.

Insanabilis hæc species sublevatur repetitâ electrificatione per 15 dies, singulis diebus per horæ quadrantem, additis deinceps aliquot fulminationibus. Vide *dissertat. de Hemiplegiâ per electricitatem curanda. Monspelii.* In hac specie non rarò remanet sensus, amisso motu, & flexilitate.

5. *Contractura rachialgica; Tetanus metallicus* D. Lorry: seu à colicâ Pictonum; vide Opus Citefii, D. Astruc, D. Dubois & D. Tronchin. L.

Aquæ sulphuræ & lac indicantur.

6. *Contractura Bohemica* Schenckii obs. van Swieten aphor. 1051. pag. 335.

Pessima mala fieri ab usu vini austri ex uvis non satis maturis pressa quotidiana observata docent, & fortè indè fiunt contracturæ dictæ in Austriâ fatis frequentes; dum ligamenta, quibus ossa articulata nectuntur, obrigescunt; *Van Swieten.*

Profunt hîc diluentia alkalicis fixis juncta, sed alkalina ad grana pauca cum aquâ potentur, ut oleum tartari per deliquium ad gutt. xii. in aquâ unciis quatuor.

Aquæ Selteranæ apud Germanos, aquæ Montis aurei apud Arvernos, continent salem alkalinum huic concreto resolvendo aptissimum, ita & aquæ de *St. Laurent en Vivarez*, balneo, fotu, laconico applicandæ, potu præmissio.

7. *Contractura arthritica* Etmuller. *Tom. 1. pag. 377. L.*

Hanc lacte curavit *Tackius*; dolorificæ varietas est.

8. *Contractura catarrhalis* Ballonii. *L. Vide Catarrhum.*

9. *Contractura ankylosis. L'ankylose. L.*

Est rigiditas geniculi vel articulationis orta à nimio & intimiori contractu ossium; hujus varietates sunt multiplices. Alia pendet à defectu synoviæ articularis, quâ ossium extrema lubricari debent: hac deficiente datur affricus major, quandoque cum ossium inter movendum crepitatione; aut quod eodem recidit, hæc ankylosis pendet à synoviæ viscositate & siccitate sine ulla virulentia: in hoc casu thermæ aquæ sulphuræ; potissimum irrigatæ, cum frictionibus profunt; necnon articuli alternæ flexiones synoviæ uberiolem excretionem promovent; juvant etiam fomenta emollientia, litus ex oleis expressis, pinguedine fusâ.

Alia pendet ab ossibus callo invicem ferruminatis post fracturas articuli ipsius, & ea species insanabilis est: ast sæpius accidit ex nimia harum partium quiete & vinctura assidua post fracturas.

Datur etiam ankylosis ab exostosi rachitica aut simplici ossium in articulo, quæ curationem exostoseos exigit; ast vix unquam sanatur.

Ankylosis verò quæ ab infarctu & rigescentia tendinum ac ligamentorum articuli à materie arthritica aut rachitica sequitur prognosim & curationem arthritidis & rachitidis.

10. *Contractura syphilitica: Ankylose vérolique. L.*

Ea est quæ à viru venereo pendet; virus autem illud vel glandulas synoviales infarcit & synoviæ excretionem impedit, vel simul exostoses, arthrocaces inducit; & curatur hæc species litu mercuriali, aut remedio Swieteniano, maximè si detur tantum infarctus, non verò perfecta exostosis: vide *Locherum*.

11. *Contractura spasmodica. L.*

Ea species à vehementi influxu fluidi nervei in partem producit, & est veluti crampus, sed constans & assiduus, qui affectus concomitatur convulsionem raphaniam Suecis familiarem, ac necrosim tum ustilagineam, tum epidemicam; in utroque casu stupor vel etiam sensatione ustionis dum pars exterius friget, livescit; & si calida lintea applicentur, dolor atrocius vexat quàm antea. *Videsis Convulsionem & Necrosim.*

V. CRAMPUS, *Spasmus flatulentus* Auctorum; Anglis *Cramp*. Italis, *Granchio*; Occitanis *Rampe*; Gallicè *Crampe*.

Est musculi unius vel alterius subito accedens, & subito recedens rigiditas cum dolore sæpè atroci in artubus vel in collo.

1. *Crampus idiopathicus*; D.

Est ille qui musculos suræ, crurum, aliosve subito afficit, dum natatur in frigidâ, aut dum frigori nocturno tibix exponuntur, aut dum ex vitioso situ musculi distrahantur; huic etiam obnoxii sunt musculi digastrici, dum aëri frigido collum nudum exponitur; dolor est intolerabilis, sed intra minutum unum aut alterum sponte recedens, maximè calefactis aut frictis, & commodius collocatis partibus.

2. *Crampus sympathicus*; A.

Est ille qui in cholera suram potissimum afficit, cum validâ tibiæ distensione & atroci dolore, unde irrequieti crura movent, clamant, & quoties vomitus supervenit, gravius torquentur ægri.

Optimum auxilium est, præmissâ vomitione ex aquâ pulli, laudanum ad guttas viginti propinatum.

Si simili spasmo afficiatur pectus, exoritur pleurodyne fugax, sed atrox, cum metu suffocationis; si guttur, datur angina spasmodica.

VI. PRIAPISMUS, *Priapisme*.

Priapismus est morbus brevis, cujus præcipuum symptoma est penis ingrata, & sine libidine sæpius revertens erectio.

Differt à satyriasi, quòd in priapismo deficiat veneris appetitus, seu libido.

1. *Priapismus dysuricus*.

Dysuria calculosa stipatur sæpe penis tentigine, sed dolorificâ, atque hoc inest singulare quod non intumescat penis, ut in erectione libidinosâ, sed tantum rigescat & indurescat sine voluminis augmento; præterea non sursum vergat, sed deorsum; adde dolorem acrem in extremo glande, qui solus intumescere videtur.

2. *Priapismus gonorrhœicus*.

Est ille qui in gonorrhœâ recenti observatur, quique injucundus est atque dolorificus, sæpiusque pene incurvo propter ulcuscula in tractu urethræ disposita, quæ uniformem penis extensionem præpediunt, unde contorquetur in arcum; hinc dicitur *gonorrhœa chordata* Gallis.

3. *Priapismus à frigore*. Vid. Zacuti Lusitani Prax. lib. 3. obs. 114. Rarissima est penis virilis convulsio.

Belga cum vigente brumâ horæ spatium in flumine stetit, tam contortum & tensum penem habuit, ut quoties mingeret, vultum lotio spargeret.

Sanatus est tomento ex decocto rutæ, salviæ, ocymi, & linimento ex oleo anisi, terebinthinæ, lumbricorum, cum aquâ vitæ, & generoso vino; sensim in pristinum statum virile membrum redactum est.

¶ *Priapismus à cantharidibus.*

A cantharidum pulvere intus sumpto, etiam exiguâ dosi, supervenit dysuria, hæmaturia, nec non Priapismus dolorificus cum convulsione variarum partium, pro dosi veneni & subjecti sensibilitate. Huic infortunio & vitæ periculo se exponunt ganeones, qui hoc philtro se ad venerem parare suscipiunt. Curatio exigit remedia generalia, præsertim lenientia, ut decoctum radicum althææ pro potu, nec non usum internum camphoræ quâ venenum illud specificè obtunditur, & convulsiones sedantur; datur verò camphora ad aliquot grana in oleo amygdalarum soluta.

Veretri tensio in fune suspensis, post mortem etiam perseverans, designat sanguinem in corpore cavernoso cumulatam, & à contractione spasmodica radicis penis retentam coagulari. *Vide Morgagni Epistol. XIX. 20.*

ORDO SECUNDUS.

SPASMI GENERALES TONICI.

ILLI sunt qui artus & truncum simul afficiunt, vel totum ferè corpus rigidum immobileque detinent.

VII. TETANVS; *Tetanos.*

Est morbus acutus totius trunci & corporis rigiditate insignis, cum respiratione sæpius laboriosâ, & sensuum integritate.

Musculorum totius corporis rigiditas videtur pendere, vel ex influxu constanti fluidi nervei in partes, vel ex sanguinis musculos alluentis coagulatione, vel ex utroque simul.

Homo totali virium extinctione moriens relinquit suum cadaver generali tetano tensum; ast ubi violentâ abripitur morte, ejus cadaver est flaccidum. *Helmontius* qui hæc pronuntiat, si macella adivisset, contrarium in pecoribus vidisset; ea enim primùm jugulata & cruore ferè vacua vivunt; ast adacto intra colli vertebrae cultro, illicò tetano generali correpta perirent; idem in ranis capite truncatis & stylo intra canalem vertebralem adacto observavit *Waltherus*; desiderantur ulteriores vespillonum aut pollicetorum hac de re observationes; cadavera eorum qui febribus malignis, dysenteriiis castrensis obierunt, flaccida remanent æstare, ob impeditam cruoris coagulationem, recens mortuis familiarem.

1. *Tetanus tonicus* Sennerti. A.

542 CLASSIS IV. SPASMI GENERALES

In eâ specie totum corpus à capite ad calces rectum est, & ita rigidum, ut si pedes attollantur jacenti, occipite tantum insistat non secus ac statua; facies rubet intensè, oculi protuberant, respiratio est valida & frequens, pulsus febrilis, plenus, calor intensus; sudor dein accedit, quo perseverante omnia remittuntur, & intra septem dies terminantur.

Vidi hortulanum adolescentem hac specie correptum, postquam calente corpore puteum rotatorium descendisset, & frigus humidum ibi passus esset; ille diætâ tenui & potu usus est, ut in pleuritide, plures primis diebus phlebotomias passus, decocto cichorii calido multum sudavit, dolores & pervigilium narcoticis compescuit, & sic intra septem dies convaluit.

Tetanus multis phlebotomiis, dein oleosis & emollientibus, tandem balneis domesticis sanatum vide *Journ. de Med. Avril 1764 pag. 335.*

2. *Tetanus emprosthotonicus* Sennerti, Bontii de Med.; *Tetanus anticus* Bontii de Medic. Indor.; *Emprosthotonos* Auctorum. A.

In hac specie, apud Indos familiari, corpus ad anteriora flectitur, ita ut mentum pectori affigatur, genua antrorsum vertantur; dolores atroces, difficultas respirandi, & deglutendi, cynogelos, seu risus cynicus, faciei livor, trismus stridens, murmur & rauco vocis hanc comitantur, accedit non rarò levis dysuria. Ægri apud Indos pro dæmoniacis habentur.

Curatur ut tetanus repetitis phlebotomiis, deinceps laudano, & extracto croci; sed præterea *Bontius* ligaturas artuum, frictiones, unctiones spirituosas, cucurbitulas, clysteres acres suadet, quæ, si maturò adhibeantur, felicem fortiuntur effectum.

3. *Tetanus opisthotonicus*; *Raptus posterganeus* Cælii Aureliani; *Tetanus dorsalis*; *Opisthotonos* Græcorum. *Journ. de Med. Oct. 1761 p. 325*, ubi est hujus varietas hysterica. A.

In illâ specie caput versus occiput inflexum remanet, & corpus in arcum posticè incurvum tenditur, cum difficili respiratione, deglutitione, aliisque tetani symptomatis; discrimen est in principiis: ista enim species venenis deleteriis, ut cicutæ, phellandriove intus assumptis tribuitur, unde curatur ut cynogelos sardonicus.

A glande plumbeâ fodicato achilleo tendine similem ortum vidit D. Serane pater Professoris, uxoris meæ frater, Draconum Sereniss. Delphini Capitaneus, cum glandem plumbeam in obsidione Parmæ intra pectus cepisset, quæ infra cartilaginem xiphoideam serperat, dolores atroces experiebatur, ac nunc anticè, nunc posticè per vices convellebatur, nisi summâ curâ rectitudinem corporis servaret; si enim sitûs constantiâ defatigatus paululùm antrorsum se flecteret, illico invitus emprosthotonum patiebatur: glandem plumbeam extraxit *peritus Chirurgus D. Bertaud*, & post repetitas phlebotomias æger convaluit: tendinibus fodicatis utile est terebinthinam calidam, vel ejus oleum affundere. Similes species à morsu canis tendini Achillis inflicto notarunt *Wepferus*, *Bonetus*, &c.

Tetanus Carolinæ describitur *Journ. de Medec. de Vandermonde Nov. 1759.*

4. *Tetanus holotonicus*, Peruvianis *Pasme*, quasi *Spasmus*; *Pasme* du P. Feuillée, Journal pag. 474. A.

Cacicus ex Cusco Limam accessit, ibi verò sudoribus diffluens ex lecto exsilivit, & pedibus nudis aëri frigidiusculo se exposuit, à quo ipsi incolæ multum cavent, peristromatis pavimento instructis utuntur, & non nisi post horæ quadrantem, à quo tempore è lecto surrexerunt, se aëri exponere audent; quibus cautelis neglectis Cacicus toto corpore obriguit, exceptis oculis, qui scintillabant; alterà die os clausum fuit, & oculi ipsi immobiles cum toto corpore fuerunt, avulsionem dentis præscripsit Medicus, sed hoc Chirurgus impossibile fuit; dolores interea atroces urgebant cum inediâ, unde mors, quæ rarò in hoc morbo vitatur.

5. *Tetanus Indicus*; *Spasmus* Bontii de Med. Indor. cap. 2. Journ. de Med. Nov. 1759. A.

Est vel emprosthotonicus, vel opisthotonicus. Crudele malum Indis endemium ac familiare, quod sanis partibus vitalibus ac naturalibus cum summo cruciatu intra brevissimum temporis spatium miseros è vivis ad mortem rapit, dum nihil nec esculenti, nec potulenti deglutire valent. Hoc malo affecti truculentè admodum adstantes intuentur, præsertim interveniente, quod sæpè fit, spasmo cynico, seu convulsione, quâ utraque gena aures versus retrahitur; ruber ac viridis color ex oculis & facie oritur, dentibus strident, ac murmur inconditum vocis humanæ edunt tanquam ii qui è cellâ subterraneâ loquuntur, ita ut imperitis verè dæmoniaci appareant: morbus subitò invadit; homines rigidi ut statuæ permanent.

Cura. 1° Copiosè sanguis mittatur. 2° Frictiones ac ligaturæ validæ adhibendæ. 3° Inunctiones fiant oleis macis, caryophyllorum, anethi, rosarum, terebinthinæ, spicæ indicæ. 4° Cucurbitæ amplæ cum multâ flammâ, sine scarificatione, cervici, lumbis, humeris, mammis apponantur, ut serosus & biliosus humor à nervis educatur. 5° Si deglutitio fieri tum possit, cieatur vomitus, ex gummi-guttâ, antimonii hepate, quàm citissimè, nam periculum in morâ. 6° Tunc sudorificis materies morbifica ac diureticis ejiciatur, ut lapide bezoard, theriacâ, mitridatio; sal prunellæ multum valet. 7° Si deglutitio impossibilis, tunc acerrimis clysteribus alvus evacuanda. 8° Dein æger à capite ad calcem inungatur oleis aromaticis, & balnea subeat facta ex decocto herbæ lagondi, seu ligustri Indici ad dolores sedandos optimi, & si desint, ad narcotica audacter recurrendum, ut laudanum Quercetani, philonium, extractum croci. 9° Juscula ex gallinis, hædis, vitulis, si possit, hauriat. Angli hunc morbum opio & balneis curant.

6. *Tetanus lateralis* Fernelii, Pathol. lib. 5 pag. 372; *Goutte-Crampe* Fernel. A.

Physodes spasmus (*Fernelius* ait) insolentis prorsus speciei sese mihi nuper obtulit; ille quotannis hieme dumtaxat, sed bis, terve quotidie affligebat: caput primum in accessione vibratione quâdam ex intervallis contorquebatur, hinc sensim malum per cervicem frigoris sensu devolvebatur, cum:

44 CLASSIS IV. SPASMI GENERALES

cùmque inter scapulas irruerat, illæsâ mente, integrisque sensibus opisthotono corpus rigeat; cùm verò in alterutrum latus, aut in brachium, aut in crus excutiebatur, ita arctè id protinus contrahebatur, ut nulla adstantium vi exporrigi posset, dum prorsus conquiesceret accessio.

7. *Tetanus syphiliticus*; *Rara convulsionis species* River. obs. X. D. Aimar. A.

D. Bollon militaris abscissionem brachii ex ictu tormenti bellici vulnerati passus erat; cicatrice obductâ convulsionem experiebatur, quibus caput versus partem dextram & mandibulam frequenter agitabat, ita ut lintea continuo intra dentes habere cogere, quæ identidem mordebat ac dentibus conterebat. Suspiciatus est D. Aimar ex malè sanatâ olim gonorrhœâ virus syphiliticum in ejus sanguine latere, ita ut cùm irrita fuissent cætera auxilia, imò iterata amputatio, demum adhibito litu mercuriali, & ptyalismo excitato æger ab illis convulsionibus immunis evasit.

8. *Tetanus verminosus* Barrere obs. anatom. pag. 167. edit. 1753. *Intestins percés par les vers* D. Barrere obs. anat. pag. 167.

Adolescens Indicus niger per intervalla convulsivos motus experiebatur, cum colicâ; demùm incidit in tetanum Indis familiarem; artuum rigiditas erat convulsivis motibus interpolata, decimâ die æger occubuit.

Aperto cadavere nil vidi læsum in cerebro, in intestinis erant glomeres lumbricorum, quorum quipiam colum perforabant, & foramen obturabant.

In hoc morbo scordium pulveratum pro optimo anthelmintico laudat Professor clarissimus, quem nuper extinctum desiderio prosequor.

9. *Tetanus hemiplegicus* Boneti Sepulchret. & Schenckii observ.

Rara species in quâ dimidium corpus longitudinaliter sumptum tetano correptum est & dolet, altera medietas paralyti & sensus privatione laborat, adde febrem acutam, delirium, dyspnœam, &c. Principium censetur abscessus in cerebro.

10. *Tetanus febricosus*, Störck Ann. Med. II pag. 163. A.

Puer novennis quotidie eadem hora convellebatur, & inde tetano universaliter rigeat, post octo minuta sequebatur sudor profusus & tranquillitas. Extractum kinkinæ ad drachmas sex tempore intercalari distributum convulsionem & tetanum abegit.

11. *Tetanus traumaticus. A tendinis Achillei punctura, vulnere.*

D. Serane illum observavit in viro Monspeulano, cujus ille tendo vulnere sclopetario læsus fuerat; ab operatione *sarcoceles* ortum vidit Clar. riss. Lieutaud; à vulnere sclopetario thoracis, vide *Tetanus* 3um.

Curatio exigit vulneris dilatationem ut medicaminibus ingressus, & ichori vel puri accessuro egressus pareatur; dein nervo vel tendini puncto oleum terebenthinæ calidum est affundendum, cavendo ab unguentis oleisque rancidis; suadet etiam Pareus, si dolor non remiserit, ut fervidum hoc oleum infundatur; si demum tetanus his restiterit, nervus aut tendo punctus

tus est transversim secandus. Vide *Parvum Libr. VIII cap. 9, & Lib. IX, cap. 37, 38*, ubi celebris historia puncturæ nervi quam Carolus IX Gallicæ Rex passus est.

12. *Tetanus hystericus*, Journ. de Med. Oct. 1761 pag. 327.

Hæc varietas est opisthotoni. Mospelii mulier hysterica singulis diebus tetanum hystericum patiebatur cum sensuum feriacione & menostasi; ipsi per tres menses profuere grana xv foliorum aurantii bis in die sumpta, dein nil proderant; tunc grana iij camphoræ cum saccharo per quindecim dies sumpsit cum successu; ætate à balneis tepidis pejus habuit, à frigidis optimè, vires restitutæ & paroxyfmi imminuti; verùm moschi grana iij cum nitri pauxillo cæteris omnibus magis profuere: *Cl. Coulas*.

13. *Tetanus mirandus*, D. de Plaigne Journ. de Med. Nov. 1765 pag. 436.

Puella, quam catalepsis delirans sæpius divexat, tanta sensibilitate gaudet, ut si quis ejus delirio contradicat, aut verbum quoddam ipsi odiosum coram proferat, hoc verbum est gallicè *perruque*, latinè *cæsaries*, aut etiam dum catalepsi deprehensa, omni sensu orbata, si pulvisculum tabaci oculis illabatur, ea illico miris convulsionibus primùm exagitata ululans, linguam exferens retrahensque, in tetanum posterganeum cum veloci capitis agitatione incidat, dein tetano holotonico constanter, tanquam statua marmorea, rigescat, oculis sursum converfis, ut in strabismo orante: dixi sensu esse orbata in cataleptico insultu, ast non hoc perpetuum est, imò in paroxyfmo tetani dum sensu omni orbata videtur, acutissime audit, utut rigida & trunco inflexibilis; erecta perniciousè & quasi machina progreditur, oblato obstaculo circa talum gyrans aliorum pergit: post horæ quadrantem scena mutatur, catalepsis accedit, corpus cereum evadit & paulò post sensuum omnium compos facta à morbo immunis videtur: vide quid simile in *catalepsi delirante* & in *catalepsi hysterica*.

VIII. CATOCHUS; *Galen.*

In eo discrepat à tetano cujus rigiditatem imitatur, quod vel 1° chronicus fit catochus & diurnus; tetanus verò acutus est; vel 2° in catocho nulla pectoris vehemens agitatio, & respirandi difficultas observetur, quæ magna in tetano.

1. *Catochus holotonicus* Galeni Comment. in Prorrhetic. 1 Hippocratis. Mich. Fehr. Collect. Acad. tom. 3 pag. 456.

Hæc est species quæ à tetano differt immobilitate pectoris, ab ecstasi verò & catalepsi, inflexilitate corporis. *Galenus* primus est qui eam speciem memoret, aut observaverit; jacebat, ait, studiosus quidam, veluti lignum, rigidus & extensus, oculis apertis immobilibus, obscure audiebat, & aphonus erat; hic morbus periodicè recurrit ex *M. Fehr*.

2. *Catochus cervinus* Hippiatorum; *Elaphia* Græcorum; *Mal de cerf* Soleisel. Storck. Ann. med. 1758 pag. 9.

546 CLASSIS IV. SPASMI GENERALES

Morbus est equis & cervis familiaris, in quo cutis durities est lignea, cum cordis palpitatione, & oculorum circumgyratione.

Juvenis, post dolores lancinantes omnium artuum, subito sine causâ evidenti, doloribus cessantibus, toto corpore rigidus & inflexilis fuit, brachia trunco appressa, crura extensa, rigidissima, abdomen lapidis instar durum, tactu non dolens, collum immobile, maxillæ invicem appressæ, musculis masseterè & temporali rigidis, tumidis; lingua tamen volubilis, oculi vividi, mens & respiratio liberæ, pulsus sanus.

Balnea ratione loci adhibere non licuit, stercus equinum maxillis calidè admotum: per aperturam à dentibus incisoriis effractis juscula & mixtura sequens cochleatim assumebantur.

Recipe spiritus salis ammoniaci, drachmam unam; aceti rutacei, quantum satis ad saturationem; aquæ rutæ, uncias tres, syrupi de kermes, unciam unam.

Bis in die spina dorsi perfricata & inuncta fuit oleo verbasci cum vigesimâ parte spiritûs salis ammoniaci; quarto die maxillam movit, deglutire cœpit; humeris & spinæ dorsi cucurbitulæ siccæ alternis diebus admotæ, clysmata injecta; octavo die movit manus, dein pedes, trigesimo ambulavit.

Differt catochus à tetano respirationis libertate.

3. *Catochus cutaneus*, vide Zacuti prax. pag. 398 obs. 96; *Tetanus rheumatismalis mirandus* Cornax lib. 2 cap. 27; Isbrand. Diemerbroeck. Anatom. pag. 747. *Raro è stravagante morbo* Carol. Curzii Neapolitan. ann. 1755. L.

Adolescentula Neapolitana anno 1752 cutim colli, dein faciei, demùm totius corporis sibi indurari sensit, ita ut, observante clariss. Curzio, corium siccum, vel corticem ligneum firmitate æmuleretur, anno ætatis decimo septimo nondum erat menstruata, cæterùm sana.

Sanata est longo usu feri lactis, dein lactis ipsius, necnon balneis tepidis, vapore aquæ calidæ, hydrargyro crudo ad grana pauca cum bolo cassiæ diu usurpato, demum fonticulo tibiæ inusto.

Catochus somniculosus. *Galenî libr. frition. medic.* & catochus hystericus ejusdem ad carum attinere videntur; catochus ejus phreniticus ad typhomaniam; catochus verò verminosus Schenckii, vel tetanus erat, vel catalepsis.

4. *Catochus scorbuticus* D. Vandermonde Journ. de Med. Juil. 1758. pag. 51. Huc pertinet *ossificatio musculorum* fere totius corporis quæ memoratur in *Novellis Anglicis mensis Novembris anni 1760* nisi species distincta sit. C.

Clariss. Marteau de Grandvilliers vidit hanc speciem in muliere quinquagenariâ, rheumatismo fortè scorbutico, dein anasarçâ seu phlegmatîâ prius laborantè; supervenit cutis, tendinum, musculorum totius corporis rigiditas coriacea, qualis in mumiis Ægyptiacis observatur; motus genuum, carpi,

carpi, digitorum, cubiti impossibiles, aut valdè obscuro erant; cutis ita dura ut lanceolam retunderet; muscoli artuum erant veluti cartilaginei, pulsus tamen in carpo percipiebatur, inde cephalalgia, quam narium hæmorrhagia identidem sublevabat; phlebotomia vix institui potuit, inde scorbuti signa clariùs apparuere, gingivarum inflatio, lividitas, foetor intolerabilis, vomitiones foetidæ, ptyalismus seroso-cruentus ex palato exsudans, demùm mors.

Memini me vidisse in Alefensi Nosocomio anno 1725 virum per aliquot annos lecto affixum, ex eo quod pedes, tibix, & crura induruerant cum maculis exiguis, flavis, lividis, cutis & musculorum summâ duritie, inflexibilitate, quæ pedes mumix fatis aptè referebant. Vide *Arthritidem scorbuticam*, & *Rachialgiam scorbuticam*.*

5. *Catochus fuillus*, Collect. Acad. tom. 3 observ. 61; Ephemerid. Germanic. Andreâ Cnoeffelio observante.

Monstrosus infans cutim habebat corio porcelli tosti simillimam, flavam, quæ percussa sonitum edebat, rimis pertusam; cætera loco citato videantur.

6. *Catochus diurnus*. *Missa Journ. de Med. Fevr. 1755 pag. 94.*

Mulier 50 annos nata, temperamenti melancholici, singulis diebus, ab ortu solis ad occasum, per aliquot annos, ita alto sopore sepulta jacebat, ut nullis stimulis excitari posset; interea totum corpus erat rigidum & immobile, ut in Catocho Galeni: ea vespere ad se revertens convulsioni- bus exagitabatur; lachrymis effusis, alvo exoneratâ, cibum sumebat, vino & biscocto pane utens; vigilabat per noctem, sequenti mane in soporem relapsura, unde vocata fuit *la marmotte de Flandre*.

O R D O T E R T I U S .

S P A S M I C L O N I C I P A R T I A L E S ,

Spasmi dicuntur Hippocrati; *Motus convulsivi* Riverii; *Convulsiones clonicæ* Ettmulleri, Gorteri. *Clonici* dicuntur à *Klono* commoveo.

IN tonicis spasms natura materiem nervos musculis immixtos molestantem forti & continuâ pressione terere & corrigere contendit ut plurimum; ast in clonicis eam excutere & eliminare nititur, unde *Riverius*, *Heurnius*, omnesque Veteres hos motus expultrici naturæ facultati à materiâ morbificâ sæpiùs irritatæ tribuunt.

Difficile est eos à motibus naturalibus infantum, delirantium, rabidorum, phreniticorum distinguere, nisi attendamus ad motivum, quo illi motus determinantur.

IX. NYSTAGMUS, *la Souris*, Diction. de Med.

Est vel oculi, vel palpebrarum, imò iridis seu uvæ alternus motus spasmodicus, vel oculorum instabilitas. Vide *Dictionar. Medicin. Gallicum*.

1. *Nystagmus epilepticus*. Vide Mich. Fehr. obs. in Collect. Acad. tom. 3 pag. 455. P.

Vidi in duabus mulieribus morbum epilepsiæ satis affinem, in quo per paroxysmos subitanea accidebat omnium sensuum feriatio, cum respiratione obscurâ, & placidissimâ, pulsû pacatissimo, oculis clausis, & omnium artuum quiete, flexibilitate, sed attentè aspectâ palpebrâ utraq̃e superiori, tam velociter niſtabant sola cilia, ut vibrationes numerare foret impossibile: intra horæ quadrantem ægra sponte velut è somno revertebatur ad se, motum, sensumque recuperabat, atque capitis gravitatem, quâ antea laborabat, non amplius experiebatur; illi verò paroxysmi à stomachi læsione ortum ducebant, & rarissimè revertebantur. De Nystagmo simplici vide *Galenum* qui *Hippum* hunc vocat, & *Castell. Equum*.

2. *Nystagmus bulbi*; *Hippus* Galeni libr. definit. Medic. & Mauchartii. L.

Est instabilitas, non palpebrarum, sed ipsius bulbi oculi: vidi in nyctalope continuam, sed pacatam atque involuntariam utriusque oculi ab uno cantho ad alium versationem, ita ut nunc ad dextram, nunc ad sinistram continuò oculus converteretur.

Mauchartius & *Woolhustus* etiam *hippum pupillæ* memorant, seu alternam & continuò repetitam pupillæ dilatationem & constrictionem. Vide *Dissert. D. Mauchartii de ulceribus corneæ*.

3. *Nystagmus catarrhalis*; *Tic douloureux de l'œil*; André observations sur les mouvemens convulsifs, pag. 374.

Consistit in doloribus spasmodicis fugacibus, quorum paroxysmi tres, vel quatuor horas durabant, periodici, recurrentes, ut in febribus intermittentibus, & ter circiter in die repetentes; dolores erant lancinantes in globo oculi, infra & supra orbitam; ægri huic oculo semper manum admovebant, ibi pulsionem validam, lancinationem, distractionem, succussionem, & palpitationem experientes; pulsus initio erat contractus, febris exigua, cephalæa gravis, coryza, rheuma; nulla verò vel sputi vel muci narium excretio.

Infarctus membranæ pituitariæ, in sinibus congestus mucus nervos orbitarios comprimebant supernos, medios vel infimos.

Indicationes erant hunc infarctum tollere, muci & salivæ excretionem promovere, quod, præmissis duabus vel tribus phlebotomiis, diætâ resolu-

vens, diaphoretica, suffumigia, & dein cathartica intra quatuor vel quinque dies præstabant.

X. CARPHOLOGIA; *Crocidismus* à *crocis*, floccus; *Crocidizein*, floccos avellere; à *carphos* paleâ, & *logeo* colligo: *Soubresaut*.

Est motus velut convulsivus manuum, quo ægri floccos è vestibus avellere, paleas colligere, muscas venari, &c, videntur, quò tendinum subsultus referri potest.

Longè differt à singulari consuetudine cachecticorum sibi è labiis lamellas crustaceas curiosè avellendi, quam Monspelienſes *bechie* nuncupant; carphologia enim est vel verè spasmodica, qualis subsultus tendinum, vel ab hallucinatione oculorum dependet, scilicet à suffusione myode; (*Vide suffusionem*). Vidi enim maniacum qui similiter è libro rituali Sacerdotis, ipsi extremam Unctionem administrantis, floccos & capillos, quos ibi adesse dicebat, avellere conabatur; sed quoniam in phrenitide, & potissimum in cephalitiide, ita quandoque sunt irregulares illi motus, ut in quem finem dirigantur non percipiant Medici, ideò spasmodicis annumerantur.

1. *Carphologia delirantium*; *Crocidismus*. Auctorum.

Vel ortum ducit à suffusione muscas, festucas referente, vel ab anxietate manuum, ut loco stare nequeant; vidi in puerulo vivido, sanissimo, etiã cum somno pacatè indulgeret, motum illum in tendinibus & digitis continuum, qualis est in pedibus quandoque vespere, & *inquietudo pedum* dicitur.

2. *Carphologia spasmodica*; *Subsultus tendinum*, vulgò *le Soubresaut des tendons*.

Est motus palpitans aut tremulus, vel digitorum, vel simpliciter tendinum, juxta carpum potissimum observabilis, qui in febribus malignis, phrenitide, similibusve morbis acutis delirio stipatis apparet.

Quàm funesti sit ominis in sine morborum acutorum utraque carphologia norunt omnes; verùm ejus theoria adhucdum tenebris est involuta. Hic tendinum subsultus, seu pulsus convulsivus, in quibusdam morbis, ut tritæophyâ Americanâ, prænunciat delirium imminens, quod prævertitur vesicatorio amplo pronùs nuchæ applicato.

3. *Carphologia simplex*.

In hysteriſis, hypochondriaciſis, arthriticiſis, alteruter ex musculis digitorum identidem palpitat, vel motu involuntario agitatur, sine ullo alio symptomate, ac sine ullo incommodo; in nyſtagmo palpebræ vel musculi oculo vicini subsiliunt illæſâ sanitate.

XI. PANDICULATIO; *Scordinismos* Græcis; item *Scordinema* Hippocrat. *Cordinepa* quibusdam; *Tiraillement*.

Est symptoma levidens, quod consistit in distensione coactâ plurimum; Z. z. z. 3, vel

550 CLASSIS IV. SPASMI PARTIALES

vel omnium successivè membrorum, ut plurimum cum oscitatione.

Motus est contractivus musculorum extensorum in brachiis, trunco, cruribus, fugax, transitorius, periodicus, qui partim à libertate, partim à naturâ dependet, eoque sine videtur institui, ut perspiratio excitetur, torpor corporis & animæ discutiatur, musculique ad agendum aptentur.

1. *Pandiculatio torpidorum*; P.

Est ea quæ defidibus, tædio torpentibus, somnolentiâ gravatis accidit, nulliusque est momenti, imò ut oscitatio naturam jucundè sublevat, & aliquali voluptate afficit.

2. *Pandiculatio febricosa*; P.

Est symptoma invasionis febrium intermittentium, ex quo etiam morbos ab intermittenti latente productos dignoscimus.

3. *Pandiculatio hysterica*; P.

Est symptoma hystericis familiare, quod vulgo torpori sanguinis, seu ejus retardationi & spissitudini, tanquam principio, tribuitur.

XII. APOMYTTOSIS; *Ebrouement Furetiere.*

Est spasmodica capitis, & quasi tremula succussio lateralis cum expiratione sonorâ, & trunci agitatione, eo fine ut mucus narium excutatur, aut ut quid noxium è cute expellatur.

Symptoma illud apud jumenta familiare tantum est, aut in homine non satis observatum, & sternutationi affine, à quo tamen discrepat per expirationem veluti stertorosam è naribus factam.

XIII. CONVULSIO; *Spasmos Græcis; Motus convulsivus Riverii; Convulsio clonica Ettmulleri; Convulsio Boerhaave Aphor. 230. Convulsion.*

Est morbus spasmodicus clonicus acutus, vel brevis in artubus, superfluite in paroxysmis animæ functionum exercitio.

Differt itaque hoc genus ab epilepsiâ & eclampsiâ per sensuum exercitium superstes; ab hysteria, ex eo quod convulsio non sit morbus habitualis vel diuturnus; à pandiculatione, apomytosi, quòd voluntas ad convulsionem minimè concurrat, nisi sit simulata.

Partes quæ convelluntur sunt artus, unde à trismo clonico, priapismo, palpitatione, singultu, &c, discrepat: attamen convulsioni artuum, non rarò diversorum organorum, ut labiorum, oculorum, agitationes junguntur, ut in eclampsiâ puerili.

1. *Convulsio ab inanitione Hippocratis*; A.

Est ea quæ à morbo, potissimum acuto, aut evacuatorio, exhaustis & mortis proximis supervenit; sic quotidie laniones experiuntur ea animalia fortius convelli ante mortem, quæ robore majori pollent, ut sues, quam quæ debiliora, ut agni; & vix ullum est quod jugulatum non convellatur.

Veteres Physices ignari judicabant has convulsiones fieri per nervorum

exsiccationem, ut charta pergamena ad ignem admota retrahitur, cum humidum exhalat; qui crassus error vix refutationem meretur: Pseudo-mechanici felicius divinare se putant, & existimant ideò convelli exhaustos, quia languente in cerebro circulatione, dum in quibusdam arteriis cessat motus sanguinis, ille in aliis perseverat, adeoque respectivè celerior est; atque ex celeriori sanguinis per arteriolas minimas cerebri fluxu celeriore fluidi nervei in nervos influxum; & ex eo convulsionem deducunt; ex hac inanitione & debilitate summâ convulsionis theoriam mechanicam se deduxisse putant.

Hujus theorix principia ruinosa sunt omninò, cum in physiologicis probetur vim fluidi nervei ad musculum v. g. cordis movendum requisitam esse millies majorem quàm est vis, quam hoc fluidum à circulatione, seu à corde mutuatur. Vide *Dissertation sur la cause de la fièvre jointe à l'Hémastatique*.

Illustris Medicus urbis *Cette* consuevit ad rheumatismum chronicum sanandum viginti libras sanguinis bidui spatio ex ægri vena mittere: Vide *Observations intéressantes sur la Goutte, à Paris 1747 pag. 334*: Cum hæc therapeia adhibetur, non rarò accidit, maximè si verminosa putredo in primis viis, aut æger phlebotomiam timeat, ut cardialgiæ, syncopes, & demùm fortes convulsiones ipsi superveniant, cum vomitione, sudore frigido, faciei mutatione, quæ omnia mortem præ foribus adesse significant; interea æger aquâ frigidâ adpersus, vel cardiaco potu restauratus, eâdem die uberrimas iterum phlebotomias experitur cum successu.

Cum *Illustriss. Hales* ex equâ pintas sanguinis quatuordecim successivè extrahebat, successivè vis sanguinis, seu ejus altitudo in tubo vitreo verticali carotidi aptato decresebat dimidiâ sui parte; cum verò animal ferè sexdecim libras sanguinis amisisset, sudor frigidus mortem proximam intentabat: verùm in his angustiis fatalem mortis horam procrastinabat natura, excitatis convulsionibus, quarum interventu vis, seu altitudo sanguinis in tubo verticali major evadebat, quippe convulsionum ope magna pars cruoris qui in textu carniùm hærebat, ad vitam actualem inutilis, expressus in cor affluebat, & ipsius motum sustinebat, cum demùm octodecim sanguinis effluxissent libræ, quarum viginti sex in corpore supererant, illico sanguis in tubi verticalis fundum præceps ruebat, & animal mortem subito obibat.

Hinc patet convulsiones in extremo mortis periculo vitalem cursum sanguinis paululùm sustinere, & ad aliquot minuta vitam prorogare, secus illicò elapsuram. Sequitur ex experimentis Medici *Cettenis* maximam partem terribilium symptomatum, quæ à profusâ hæmorrhagiâ sequuntur, ab animæ terrore, magis quàm à sanguinis jacturâ, procedere, cum illi ipsi qui à primâ vel secundâ phlebotomiâ convellebantur, resumpto animo, uberiores eâdem & sequenti die tolerabant sine ullo infortunio.

2. Convulsio à nervi puncturâ Heister Chirurg. cap. 2. A.

Ea est quæ à nervi, tendinis, aponevrosi, membranæ puncturâ exoritur; illæ enim partes eatenus dolent & convelluntur, quia nervi quibus scaturit

scatent puncti sunt, nisi simul depressus cerebri cortex his convulsionibus ansam præbeat.

Quibus in phlebotomiâ è brachio puncta est aponevrosi, vel punctus tendo bicipitis, dolor in vulnere non statim sentitur, sed duodecim horis post phlebotomiam, usque non in loco puncto, sed altius versus ubi dolor se figit, & ex brachii extensione recrudescit: pars læsa tumorem avellanæ magnitudine contrahit, ex orificio ichor quidam jugiter destillat, quod est præcipuum puncturæ tendinis signum. Vide *Parei Chirurg. lib. 9 cap. 38*, *Boneti Mercur. compilat. pag. 130 & 147*, *Sydenham de pleuritide*, qui hoc cataplasma præscribit.

Coque radicum lilii albi uncias quatuor in lactis libris duabus; misce farinæ lini & avenæ, ana uncias tres prius in lacte coctas; fiat cataplasma manè & serò renovandum.

A puncturâ nervi, quam in Carolo nono Franciæ Rege vidit *Pareus*; illicò dolor vehemens oritur, brachium tonicè convellitur, & intumescit: laxatâ ligaturâ, lintea oxycrato imbuta brachio applicata sunt, & emplastrum ex basilicone vulnere admotum, quod ipsius agglutinationem remoraretur; dein oleum terebinthinæ calens cum aquâ vitæ vulnere infusum est; toti verò brachio emplastrum diachalciteos in aceto & oleo rosaceo solutum inductum est obvolutâ insuper fasciâ expulsiâ: his post trimestre spatium Rex fanatus est, dolor verò brevi mitigatus; decreverant autem, si dolor his remediis restitisset, vel oleum fervens in vulnus infundere, vel nervum ipsum transversim rescindere, potius quam lethiferæ convulsionis periculo exponere. *Pareus lib. 9 cap. 38.*

3. Convulsio febrilis, Boerhaave aphor. 710. A. P.

Ea est quæ accidit in augmento, vel statu febris tum continuæ, tum inflammatoriæ; quæ enim in agone supervenit, est convulsio ab inanitione.

Si febris sit verminosa, maligna, convulsio solet accidere, quoties phlebotomia celebratur, licet ea phlebotomia in vigore febris fiat, & à pulsûs vigore indicetur; convulsionem enim quæ à phlebotomiâ in febribus accidunt, designant materiem verminosam, vel malignam in primis viis, ut monet *Barbeyracius*, & expertus sum. Convulsio illa febrilis dependet ab infarctu vasorum cerebri, sanguinisque stasi & inspissatione, quibus obviam ire natura contendit; nec magis mirum est tunc temporis convelli manus aut pedes, quàm ad eas partes jam dudum amputatas referri dolorem: molestiæ enim quæ sunt in nervorum principio, ad partes quibus hi nervi prospiciunt, referri solent: convulsio febrilis pejor est apyretâ; si post crassam urinam sequatur urina aquea, limpida, in acutis malum est: significatur enim convulsioni delirium aut soporem accessurum esse; si viribus jam exsolutis convulsio accidat, ea mortis est prænuncia.

Curatur hic morbus ut febris ipsa, scilicet exigit victum ex liquidis, phlebotomiam è pede, collo repetendam, deinde cathartica; si verò pulsus non vigeat, hirudines temporibus admovendæ; laudantur etiam vesicatoria dorso applicata, maximè si febris sit typhodes, aut æger ad soporem vergat: pulli

medio facti calidè applicantur per horam capiti rasò ; sedatâ febre guttæ minerales anodynæ Hoffmanni decem vel quindecim identidem offerantur.

4. *Convulsio à capitis ictu* Boneti Sepulchret. de convulsione , observ. 23. A. P.

Ea est quæ tribuenda videtur ictui , contusioni , vulneri , commotionive diversarum capitis partium , ex quibus ferius , ocius superveniunt diversarum partium , etiam è latere ictui opposito sitarum , ut brachii , cruris , digitorum convulsiones.

Invenerunt in cadaveribus saniam , pus , serum effusum , plexum choroidæm cruore turgidum , meningem piam inflammatam , pus in cerebri substantiâ inter meninges , ipsas meninges tumidas , &c ; prout citius vel ferius post acceptum vulnus æger perierat.

Si æger ab ictu concidat , vertigine , vomitione biliosâ , aphoniâ laboret , etiam si nulla fractura sit , metuenda est convulsio , eclampsia , paraphrosyne , apoplexia , &c , unde operatio trepani indicatur.

A largis phlebotomiis & victu liquido ordiendâ curatio ; auxilia chirurgica ex *Heistero* , & *Dionis* repetenda.

5. *Convulsio ab hydrocephalo* Boneti Sepulchret. de convulsione ; passim *Willisius* Patholog. cerebri , *Carol. Piso* de morbis à colluvie ferosâ , &c. A. P.

Infantibus hic morbus familiaris est ; in horum cerebri sinibus , aliisque in locis post mortem serum effusum reperitur. Novi familiam , cujus infantes circa sextum ætatis annum omnes periere ex hoc morbo , scrophulis huic effusioni ansam præbentibus ; febricula inconstans cum alterno faciei rubore & pallore , necnon cacofitiâ & fastidio omnium divexabat ; subito dein convellebatur vel gena , vel oculus , & post paucos dies è medio tollebantur : idem observavit *Villifus*. Convulsione etiam primo aut secundo ab ortu mense infanuli corripuntur in facie , præcordiis & artubus , fortè propter mollitiem & serositatem in cerebro , in quo casu pulverem de Guttetâ bis in septimanâ per annos præscribimus , & leves cathartes ex syrupo de cichorio , de floribus persicorum , castorei essentiam ad gutt. xij ; essentiam succini ad gutt. ij.

6. *Convulsio nephralgica* *Helmont.* de Lithiasi cap. 7. A.

Duas observationes habet *Helmontius* convulsionum lethaliùm , quas adscribit calculis in rene & in uretere post obitum repertis , comitante nephralgiâ.

Si in unâ parte irritatur vis expultrix naturalis , ea surgit in aliâ ; nec semper proximâ , sed etiam in dissitâ parte , ut totum corpus tantum concutiatur. *Schneider.* de catarrhis.

Motus convulsivos pluries in die exacerbantes sanavit *Francklinus* repetitis electrificationibus , quos nulla alia auxilia sedare potuerant. Vide historiam *Journal de Med. de Vandermonde Oct. 1759.* Hunc morbum à decennio durantem abstulit electrificatio octies in die repetita ; prima quidem commotio paroxysmum excitabat , ast altera auferebat ; supererat crampus quem trimestris electrificatio etiam sanavit.

554 CLASSIS IV. SPASMI PARTIALES

7. *Convulsio raphania* Ill. Linnæi Gen. Morb. 145. *Dragfiuta* Suecis ; *Crankheir* Germanis : Vide Differt. Ill. Linnæi de Raphania , Amœn. Acad. T. VI.

Raphania dicitur hic morbus ex raphanistro , cujus femina , ut plurimum fecalino uberius mixta , crudelem hanc Epidemiam apud Suecos & Germanos passim inferunt.

Hujus character est contractura artuum cum agitatione convulsiva & doloribus atrocibus per periodos recurrentibus. Duratio morbi à diebus decem ad menses tres.

Initium. Artuum lassitudo , frigus & horripilatio vaga , capitis dolor , anxietates præcordiorum. *Augmentum.* Subsultus spastici digitorum & pedum , imò tendinum & musculorum , sub cute visibiles , febris , æstus , stupor , delirium , pectoris constrictio , dyspnœa suffocatoria , aphonia , convulsiones simul horrendæ in artubus , præeunte fornicatione. *Status.* Paroxysmi convulsionum & dolorum atrocium vehementes , cum vomitione vel diarrhœâ , vermium rejectione , siti , & in juvenibus bulimiâ. *Declinatio.* Circa undecimum , aliis vigesimum diem sudores copiosi , exanthemata purpurea , in quibusdam tabes , in aliis stupor capitis , artuum rigiditas.

8. *Convulsio ab ustilagine* Wepfer. Ephem. natur. curios. observ. 120 ; *Convulsion causée par le Seigle ergoté* , *Convulsio Soloniensis* ; Hist. de l'Acad. des Sc. P. A.

Videtur eadem ac Suecana : Incipit à fornicatione pedum , manuumque ; sequuntur convulsiones in artubus , dorso , capite , deinde dolores atroces cum aliquâ mentis perturbatione , & pyrexiâ symptomaticâ ; doloribus evanescentibus , eclampsia , apoplexia vel inflammatorii morbi superveniunt. Vide *Act. Acad. Curios. vol. 7. obs. 41.*

9. *Convulsio Indica* , Morbi familiares in Insulâ Bourbon , vel Mascarinâ. Vandermonde Journ. de Med. A.

A quovis vulnere , quavis puncturâ , vulnere sanato , si æger aëri vel aquæ frigidis se exponat , is corripitur crampe partis affectæ , qui spasmus inde dorsum & caput impetit , mox trismus maxillæ à stupore incipit , & totum denique corpus convellitur , atque nisi succurratur , miserè perit æger.

Cura ex cardiacis , sudorificis , frictionibus cum linteo calido , ligaturis artuum perficitur ; verùm si hæc frustranea sint , ferro candenti vulnus aperitur , quo remedio plures evadunt.

In hac regione frequentissimi , & diri sunt morbi convulsivi , à levi vulnere ; à colicâ recens nati plures convulsi moriuntur ; adulti à convulsione evadentes deformati vel paralytici remanent ; epilepsia , hysteria , hypochondriasis , ibi frequentissimæ sunt. An esus testudinis , an vinum mellis , vinum sacchari seu Tasiat & Arac , quo abutuntur incolæ regionis calidissimæ ad 20 grad. latitud. meridional. in aëre quem numerosi vulcani sulphureis , bituminosisque vaporibus inficiunt , huic morbo occasionem præbeant ?

10. *Convulsio abdominis* , Baglivi pag. 202. Prax. medic. lib. 2. B.

In quadragenario muscoli abdominis ingenter subsiliebant & convellebantur , quod

quod rarissimè accidit; sanguine per hæmorrhoidas emisso, injectis clysteribus lactis, & hausto oleo amygdalarum, & syrupo papaveris rhæados in longo brodio dissolutis, postridie convaluit.

11. *Convulsio universalis. Maladie sacrée, Hieranosos* Patholog. methodicæ, & Ill. Linnæi Gen. Morb. A.

Hæc species notatur continuâ noctu & interdiu factâ agitatione omnium & singularum corporis partium, violentâ & coactâ, cum functionum animæ integritate.

Hanc speciem olim observavi Alesæ in puellâ pubere nondum menstruatâ, quæ fascinata putabatur, quæque per octo dies continuò capite, oculis, linguâ, collo, trunco, brachiis, digitis, cruribus, &c. agitabatur, noctu tamen quandoque paululùm quiescebat, ad interrogata respondere conabatur gestu, & loquelâ, quam tamen convulsiones intercipient; cibum & potum avidè, sed ob convulsiones difficulter, assumebat, sensus omnes & aliæ animæ functiones in eâ vigeant.

Instituta tribus phlebotomiis & catharsi cum emetico, convaluit.

Similem morbum dein se observasse scripserunt *D. Dupont Med. à Tartas; D. Sentex Med. à Condom; D. Molard Med. Massiliensis*, ita ut non ita rara species sit. Dicitur hieranosus, seu morbus sacer, quia à fascino vulgò creditur inducta aut divinitus immissa, & reapse omnibus qui hanc observare tum Medicis tum idiotis admirationem movit.

12. *Convulsio habitualis; Convulsiones infrequentes* Schenckii observ. de spasmo pag. 128. *Convulsion admirable* de Marcel Donat. P. L.

Differt à priori quòd sit particularis, ut capitis vel pedis, sed habitualis, ita ut menses & annos perseveret, quotidie repetens vel per intervalla revertens cum functionum animæ integritate.

Mulier, quinto graviditatis mense tonitruo perterrita, incidit in convulsionem, quæ nunc hanc, nunc illam partem exagitabat, quæque adhucdum à novem mensibus quotidie datâ horâ recurrit; scilicet horâ sextâ vespertinâ sæpius incipit, & ad dimidiam noctem perseverat, salvis omninò aliis mentis & corporis functionibus: Post puerperium & fluentibus lochiis paulò melius habuit: usu laudani sopiuntur aliquamdiu hi motus, dein reverfuri: balnea quindecim durante ipsa graviditate sine successu adhibita sunt; kinkinæ & martis usum suavit *Ill. Hallerus*: pulvis de gutteta cum jusculis pulli & herbis cephalicis nihil profuit.

Marcellus Donatus vidit monacham quæ per plures annos convulsivas commotiones perpeffa est, ita ut lecto cubare cogeretur sedendo; diu noctuque capite, collo ac scapulis commotis antrorsum, retrorsumque incessanter, edendo, ac bibendo, concutiebatur, ita ut nec ipsa nec adstantes eam continere valerent quominus id pateretur; quod si magnâ vi aliquando id prohibere tentassent, ea in animi deliquium incidebat, maximeque affligebatur: ea nunc alternis diebus, nunc quartâ quaque die, id patitur, quandoque per menses maximè æstate immunis est, imò tùm somnum quan-

doque capeffit, ab illo motu non vacat omninò; motus autem illi ab spinâ dorsi originem sumere videbantur.

Idem *Donatus* observavit mulierem, quæ continuò noctu & interdiu pollicem pedis sursum & deorsum alternis vicibus agitare cogebatur, quod in vitis omnibus præfidiis per annos ad mortem usque perseveravit. *Vide Donatum histor. mirabil. lib. 2. cap. 3.*

Differunt hæc species à Suecanâ quòd chronicæ sine febre, sine dolore persistent, solummodo à convulsione universali ægri maximopere defatigantur.

Ordo factitius exigeret ut convulsio universalis ad alium ordinem dimitteretur, sed cùm non dentur limites fixi inter convulsiones universales & partiales, quippe in eâdem ægritudine sæpè partiales abeunt in universales & vicissim, atque genus novum constituendum foret, fatius est peccare contra ordinem factitium; idem dictum esto de tremore partiali & universalis, qui proinde ad idem genus attinent.

13. *Convulsio ab onanismo* D. Tissot, de morbis à Masturbatione pag. 196. Onanias London 1752. P. A.

Penduli-faber adolescens ex masturbatione habituali quæ toties parvam epilepsiam inducebat, cum capitis retrorsum factâ convulsione, gutturis intumescentiâ, sensuum obscuracione, intra annum maximè debilitatus, à foeda libidine licet abstinens, sed seriùs, simili modo per horas plures vulgò duodecim convellebatur periodicè cum doloribus dorsi atrocibus ita, ut ulularet, toto paroxysmo nil deglutire posset, pallidus, cadaverosus, inops, sibi infensus, macilentus, diarrhœâ, ptyalismo confectus, stupidus, œdematosus, foetens, obiit. *Vide Tabern dorsalem, & Lumbaginem dorsalem.*

14. *Convulsio Gravidarum*, Levret Art. des Accouchemens pag. 224.

Præter eclampsiam Gravidæ sunt obnoxie convulsioni de qua silent omnes Authores; paroxysmi terrorem incutiunt, & ad plures horas non raro perseverant, & nec cognitionem nec sensum obscurant, nec abortum inferunt, imò conaminibus partûs accedentibus cessant. De eclampsia Gravidarum longè aliter se res habet. *Vide Eclampsiam & Dissertationem A. Schafonski de puerperarum convulsionibus: Argentor. 1763.*

15. *Convulsio hemitotonos. Pleurototonos* Boenekenii Collect. Francon. Tom. 6 pag. 21.

Mulier, post lassitudinem brachii & cruris dextri, sensum fornicationis in toto latere sinistro patiebatur, deinde verò convulsiones in toto hoc latere, ne quidem facie exceptâ, experiebatur; his sublatis sequebantur dolor, tremor & debilitas brachii & cruris ejusdem: phosphorus urinæ ad tria grana aliquoties sumptus has convulsiones sanavit.

16. *Convulsio intermittens.*

Centurio adolescens à quinque mensibus obnoxius est violentæ artuum convulsioni, quæ quotidie revertitur, & aliquot minuta, raro horam, perseverat: animæ functiones salvæ sunt, interea tamen ejulat, licet non doleat: cessante convulsione brachium dextrum stupet, & si vel leviter tangatur, dolet acerrimè: manus dextra pendula manet, & si sinistra leviter

ter prematur, quæ aliunde bene se habet, ipsa dolore atroci afficitur; hic æger ante annum multum caloris & famis passus erat in Lusitania, glandibus victitans per aliquot dies; hæc ab ægro accepit *Ill. Fixes*, qui diluentia & edulcorantia ipsi præscripsit.

XIV. TREMOR, Græcis *Tromos*; *Tremblement*.

Est motus depravatus artuum, capitivæ, in quo per brevissima spatia eunt, & redeunt, involuntario non impedito tamen omnino motu libero eorumdem artuum, sine sensu acuto frigoris.

Ex his ultimis circumstantiis tremor à convulsione differt, nec enim debilitas motûs est tremori essentialis, cum detur tremor vehemens, quem coactum aut convulsivum dicunt, nec in omni tremore pars liberè elevata alternis vicibus proprio pondere deprimitur, cum tremor etiam vigeat in artu sustentato, adeoque independenter à gravitate. Differt autem à rigore febrili, catarrhali, quod non stipetur sensu summi frigoris ab interno principio oriundi, nec cutis constrictione & corrugatione subitâ, ut in rigore accidit; hujus verò aitiologia adhucdum in obscuro later.

1. *Tremor à debilitate* Sennerti 1^a *Species*; ut à venere, morbis evacuatoriis, inediâ. C.

Ille est qui convalescentibus familiaris est, qui eos etiam afficit, qui equitando, laborando, dura instrumenta tractando, se defatigaverunt, his laboribus non assueti; illa species videtur pendere à debilitate facultatis motricis, quæ non nisi interjectis morulis artûs gravitatem superat, adeoque alternatim attollitur à facultate & deprimitur à gravitate pars movenda.

Illa species distinguitur ex eo quod artu sustentato cesset tremor; hæc autem curatur quiete, somno, pastu, analepticis, & moderato exercitio.

Omnis tremor, si coactum excipiamus, cessat, cum conatus voluntarius artus movendi desinit, aut pars sustentatur; revertitur verò cum artum movere volumus, unde tremor distinguitur ab omni alio genere spasmodorum.

2. *Tremor senilis*, Sennerti de tremore. L.

Illa species præter debilitatem habet etiam conjunctam tendinum musculorumque duritiem, quibus fit, ut fluido nerveo fortè sint minùs pervia hæc organa; sed insanabilis est.

3. *Tremor temulentus*, Plateri. P. L.

Illa species à longo & immodico liquorum fermentatorum usu sobolescit, adeoque vinosis familiaris est, & non minùs insanabilis si inveterata, maximè verò vinum jejuno stomacho potatum tremorem inducit; oritur etiam ab opio, hyosciamo, aliisque inebriantibus, in quo casu oxycratum, acetumque ipsum optimè conducunt præmissis generalibus: qui in officinis tabaco parando destinatis operam navant, hoc tremore tandem laborant.

4. *Tremor à Coffeâ*, Baglivi pag. 76. à *siccitate*, &c. P.

Qui potu caffè utuntur immodico, maximè si sicci, studiosi, melancholici;

lici, illi in manuum tremorem incidunt, qui abſtinentiâ à caffè, aliisque falſis, piperatis & longo uſu lactis, ſanatur.

Vide curam 2^x ſpeciei D. Lazerme.

5. *Tremor Metallurgorum*, Sennerti *ſpec. 2^a & 4^a*; *Mill-reeck*, *Effais Phyſ. d'Edinbourg. Tom. 1. Wilſon. C. P.*

Huic ſpeciei ſingulari obnoxii ſunt vulgò qui in plumbi, hydrargyri, aliorumque metallorum fodinis habitant, nudo corpore laborant, vel etiam incautè ſe exponunt aëri frigido; poſt litus mercuriales aut diu tractato hydrargyro, ut ſpeculorum confectores, qui fumum plumbi, aliorumve metallorum fuſorum excipiunt, ut aurifabri. Curatur electrificatione obſervante *Ill. de Haen, novâ curandi methodo.* In gradu ſecundo Rachialgiæ Saturninæ, maximè ſi jejunus ſpirituosos liquores bibat, præter gaſtrodyniam, colicam, aſtheniam, ſtuporem artuum, accedit conſtipatio, colica rodens, febricula, cephalalgia vertiginofa, inſenſibilitas, delirium, rabies, extremorum tremor, pulſus intermittens, mors.

Laudantur in hoc tremore decocta ſudorifica ex radice acori, arctii lap- pæ; lacte cum decocto buxi, chinæ radice; thermæ ſulphuræ. *Vide Wilſon Effais Phyſ. d'Edinbourg.* Requiritur initio cura rachialgiæ.

6. *Tremor coactus*, Sylvii de le Boe *Prax. libr. 1. cap. 42.*

In illa ſpecie partes tremulæ, etiam ſuſtentatæ, ſubſiliunt & veluti vibran- tur, ita ut nulla laxitas locum habeat; hic tremor quandoque ſubſequitur, quandoque præcedit convulſionem, adeoque ab eodem principio pendere videtur, ſcilicet ab irritatione nervorum, tum in ſua origine, tum in par- tibus, atque inde influxu fluidi nervei in muſculos moderatores inordinato. Hic tremor etiam melancholicos & hypochondriacos aggreditur.

Curatur aquis ſulphureis quales ſunt Montis-aurei, Barregienſes, Bagnau- lenſes, deinde uſu juſculorum refrigerantium & edulcorantium, oleis blan- dis.

7. *Tremor vertiginofus Boneti Sepulchret. T. 1. pag. 67. Cephalalgia à verme in cerebro, obſ. 116. A.*

In Marcâ Anconitanâ ann. 1571 epidemicè graſſabatur hic morbus cum cephalagiâ quaſi perterebrante, tremore convulſivo, vertigine, per paroxyſ- mos redeuntibus & intra paucos dies occidentibus. Nulla profuere remedia; inventum eſt in cerebro infectum vermiforme, rubrum, digito longius, ore acuto, collo piloſo, vivum, latens in cerebri ſinibus: *Saxonia Panthei lib. 1* vertigines inter ſigna præcipua vermium in cerebro refert. Vermes quidem in ſinibus frontalibus non rari ſunt; verùm in cerebro, ipſove cran- io ſoli teſtantur *Bonetus, Gemma, Ballonius, Rolſincius, & Thomas Bartholinus.* Vide *Cephalalgiam verminofam.*

8. *Tremor ab Hydrocephalo* Guid. Patini; Boneti Sepulchret. de tremore obſ. 7. & 9. *ab humiditate D. Lazerme, curat. 3. C.*

Hydrocephali voce intelligo fluidi ſeroſi, ſanioſi, vel ſimilis copiam in ipſa cerebri cavitare. *Guido Patinus* in cadavere cujuſdam Campani qui in- olito tremore fuerat correptus, cum febre, hoc extincto invenit in cere- bro

bro serum multum subvirescens, cujus pars in medullam spinalem dilapsa erat. Idem testatur *Ignat. Thyermair*; verum in vini potoribus hoc ferè tantum observatum est, adeoque hic est tremor temulentus.

9. *Tremor tendinum, subsultus tendinum; soubresaut des tendons.*

Est symptoma febrium malignarum, phrenitidis, & aliorum morborum acutorum capitis: Vide Carphologiam.

10. *Tremor scorbuticus, Sennerti, est tremor metallurgorum. C.*

11. *Tremor paralytodes Juncker. Conspect. de tremore ab infarctu cerebri & medullæ spinalis. C.*

Affinis est tremori ab hydrocephalo.

Curatur ut paralyfis; huic superveniens, boni ominis est; cathartica, juscula diuretica calida ex cancris, asellis, radicibus antiscorbuticis; aquæ thermales, juscula sudorifica, opiatæ cephalicæ ex rheo, cascarillâ, karabe; fumus aromaticus ex thymo, karabe, &c. conducunt.

12. *Tremor à saburrâ. B.*

Quadragenarius, æstate præteritâ, tremore universali spasmodico correptus subitò, sine febre, cum linguæ sorditie, adivit me; præscriptâ phlebotomiâ, meliùs se habuit; sequenti die assumptis ipecacuanhæ granis quindecim & mannæ unciis tribus, ano & cato purgatus est; tertiâ die iterata phlebotomia, quartâ iterata catharsis, & sanatus est.

13. *Tremor à plethorâ, Hippocrat. 2. Epid. S. 4. de Stymargi ancillâ. B.*

Ex faciei rubore, arteriarum plenitudine, mensium, lochiorum, hæmorrhagiæ assuetæ suppressione, victu lautiori & otiosâ vitâ cognoscitur; & phlebotomiâ, diætâ tenui, potu infusi salviæ, melissæ curatur.

14. *Tremor à pathemate, metu, irâ, gaudio, libidine &c. Ill. Lorry de Melanch. T. I p. 98. B.*

Qui vulnera in præliis passi sunt, aut chirurgicas operationes diras experiuntur, non rarò tremore per horas perseverante laborant; ab ira etiam sæpius nec non à gaudio, à libidine idem accidit, imò quandoque periodicè revertitur sine pyrexia. Mulier gravida, quæ maritum subito peremptum exhorruerat, genuit filium tremore miserando correptum.

15. *Tremor Asturiensis. Vide Lepram quartam.*

16. *Tremor palpitans, Preysinger Classes morborum. Palmos Galeni.*

In tremoribus vulgaribus, æqualibus temporum intervallis, non musculus; sed artus ipsemet alternatim attollitur aut deprimitur, aut in oppositas partes itaque redit per minima tamen spatiosa; in palpitatione verò sine ullo ordine musculi unius lacertus subitò subsilit, nec regulariter continuoque movetur, sed nunc semel aut bis, nunc minimè intra idem tempus subsilit; An causa irritans in sensorio communi, an in musculo ipsò palpitante quærenda sit, ignoramus. Flatui cuidam exploso & partem attollenti hunc motum tribuebant Veteres ob velocitatem motûs, & ob affectûs hujus fugacitatem: ne confundas itaque hunc motum cum pulsatione arteriæ vel aneurysmatis,

maticis, nec cum motu respirationis in quavis parte pectoris vel abdominis, qui regularis est & rhythmicus.

17. *Tremor traumaticus*, M. Hoin Journ. de Med. Aoust 1752.

Est ille qui à contusione capitis accidit, cum cephalalgia & asthenia universalis. Videtur pendere hæc series symptomatum ab erethismo pericranii aut aponeuroticæ capsulæ totum caput cingentis, & fluidi nervei influxum in partes minuentis, unde asthenia & tremor universalis; his symptomatis in observatione citata accessere pyrexia cum delirio noctu crescens. Ast incisio crucialis loci contusi ad cranium usque laxitatem hisce membranis conciliavit, unde illicò ferè cessarunt omnia symptomata.

18. *Tremor rheumatismalis* Ill. de Haen. Tom. 3. obs. 19. C.

Est manuum crurumque tremor, cum harum partium dolore rheumatismali, agrypnia, &c: morbus est diurnus quem Ill. de Haen electrificatione feliciter abegit.

19. *Tremor typhodes* Ill. Pringle & van Swieten des Malad. des Armées A.

Est ille manuum tremor qui typhum carcerum ab initio comitatur, & illam speciem à synochis distinguit, maximè si à phlebotomia superveniat delirium & summa asthenia: Pringle tom. 2. cap. 6.

XV. PALPITATIO; *Palmos* Græcis; *Caphora* Serapionis; *Cardiognus* Galeni in Aph. 65 Sect. IV; *Formido* Hollerii; vulgò *Cordis palpitatio*; *Palpitation du Cœur*.

Est major cordis pulsatio quàm ex arteriæ pulsu expectandum esset, seu cum pulsu debili, sæpiùs intermittenti.

Cor idèò pulsat, vel versùs costas arietat, quia dum ventriculi coarctantur, auriculis tunc turgescuntibus & ab hac pressione resilientibus, basis cordis impellitur, unde motus ejus *conversivus* evadit fortior, & quoniam in hoc motu aorta paululum intorquetur aut partim via sanguinis obstruitur, impetus sanguinis in arterias, adeoque pulsus minor evadit.

Idèò verò cor resilit vel 1° quia fortiùs contrahitur ab influxu fluidi nervei, quàm exigit copia sanguinis ejiciendi, ut in palpitatione hysterica, à pathemate, &c; vel 2° quia ob impeditum sanguinis per cor transitum plus sanguinis solito congeritur in auriculâ, quæ proinde à corde contracto fortiùs premitur, fortiùsque illud proprio elatere repellit.

In febre pulsatio cordis est fortior, sed nulla inde palpitatio, quia pari passu fortior est arteriarum pulsatio; in syncope debilior est arteriæ pulsus, sed debilior pari ratione est cordis pulsatio.

Causa est conatus cordis obices circulationi oppositos, quos fenfit, per fortiorem pulsationem, superandi; unde principia palpitationis duo sunt; 1° conatus cordis violentus ad augendas illius vires, ut in hysteris, hypochondriacis, in terrore; 2° obices in corde, auriculis, arteriis majoribus,

bus, pericardio, cum exiguis cordis conatibus. Inde enim collisio crescit, minus tamen quam ubi conatus cordis est fortior.

1. *Palpitatio ab anevrysmate cordis* D. Senac. *Malad. du cœur* pag. 414. Lancisii de anevrysmat. P. C.

Frequentius dilatatur ventriculus, auriculaque dextra, quam sinistri lateris receptacula.

Has dilatationes anevrysmata cordis voco, quæ hæmoptyses, orthopnoæas, asthma, phthisim, hydrothoracem sæpius inducunt.

Causæ efficientes sunt impetus sanguinis absolutè auctus ab exercitiis immodicis, unde cursores, bajuli, veredarii, crapulosi his sunt obnoxii; impetus verò eò major est in parietes cordis & auricularum, quò magis ipsi antrorsum resistitur ob valvulas rigidas, concreta polyposa, terrorem, pathemataque varia, à quibus cor, arteriæve contractæ manent; unde coagulum sanguinis, polyposa concretio. Hinc mortes repentinæ, suffocantes palpitationes, ruptio anevrysmatum.

Signa pathognomonica sunt magna palpitationum vis, & frequentia vel recrudescentia à levi occasione cum leipothymiis, sensu molis majoris costas vel xiphoideam cartilagine ferientis, & quod mirum est, quandoque pulsus vividus & plenus, cum scilicet auricula dextra sanguinis transitui obstitit, liberique simul sunt ventriculi, atque tunc temporis palpitatio levis est, vixque manu percipitur, adde situm palpitationis in latere dextro.

In paroxysmo phlebotomiæ, narcotica, absente leipothymiâ, diæteta tenuis, quies corporis, & animi mortem protelant.

2. *Palpitatio à corde officicato* Ill. Senac de corde pag. 431 - 437. Ill. Morgagni *Epistol.* XXIV. 17. P.

Viginti plures extant Observationes officicationum in diversis cordis partibus cum pulsu debili, inæquali, palpitatione aliisque symptomatis; ast morbi nulla datur adhuc dum certa & constans diagnosi; aortam maximâ sui parte osseam videtis apud *Bonetum*, *Vioussenium*, &c.

3. *Palpitatio calculosa* Schenckii *Libr. 2. de Corde* pag. 297. P. C.

Vbi sex Authores testantur se invenisse in ventriculis cordis calculos, & duo alii callos; plurimi ex his ægris palpitatione cordis laboraverant: tres observationes calculorum in corde, unam in pericardio referunt *Ephemer. Nat. Curios.*

4. *Palpitatio tremula; Tremor cordis* vulgò; *Cardiogmos* Galeni & Erotiani, non Hippocratis; *Mal de la Luna*, Pedemontani L. I de Secr. Schenckius de Verme cordis L. 2 *Obs. p.* 296. P. C.

Character obscurus est. *Galenus* dicit esse motum quemdam cordis palpitationi similem. Meo quidem iudicio est motus quasi tremulus pectoris cum pulsu inæquali & intermittenti, cui ille motus respondet, necnon cardialgiâ ad levissimum corporis motum recurrente, & dyspnœâ.

Ille morbus procedit ab anevrysmate auricularum cordis, aut cordis ipsius dilatatione notabili, quâ fit ut vera palpitatio, seu impetus cordis in sinistrum latus non percipiatur, sed motus quidam tremulus in regione cordis, quo

pectus ipsum, five inter inspirandum five inter expirandum, exagitur, quasi à cordis palpitatione subsiliret.

Ex illâ mole nimîâ cordis impeditur respiratio, ita tamen ut æger horizontaliter decumbere queat, nisi hydrothorax comitem se adjungat, quod in fine morbi accidit; premitur etiam œsophagus, unde dysphagia, imò nausea; premitur etiam fortè ventriculus, unde nausea, vomitio, & cardialgia, maximè cùm æger erigitur.

Vidi in augmento morbi supervenire tussim & sputum sanguinis nigricantis, anxietates, œdema pedum, tibiarum, hydrothoracem cum polydipsiâ, urinâ paucâ, rubrâ, & difficultate respirandi, quæ pectus & caput erigere cogebat inter dormiendum: is morbus videtur descriptus & observatus à quibusdam Auctoribus, quos citat *Ill. Archiatarorum Comes D. Senac de morbis cordis, cap. de volumine cordis aucto.*

5. *Palpitatio à polypo* D. Senac lib. 4. cap. 10. P. C.

Signum præcipuum est variabilis pulsuum inæqualitas, prout sedem aut figuram polypus mutat; dolores cordis quasi divulsorii. Signa dilatationum in ventriculis si ductus arteriosi polypo obstruantur, in auriculis si ventriculi polypo obfideantur, pondus scilicet in parte, anxietas incredibilis, pectoris oppressio, à motu corporis crescens, moles.

Polypus in auriculâ vel ventriculo sinistro majorem dyspnœam inducit quàm qui in dextro.

Præcavetur polypi efformatio, si post magnos terrores vena tundatur, violenti horrores calido potu curentur, si in magnis morbis acutis pulmonum phlebotomiæ repetantur, potus diluens non negligatur: si in chronicis, ut melancholiâ, aquæ ferruginæ & martialia usurpentur.

Dato polypo sobrietas, quies animi & corporis, phlebotomia conveniunt; inter dissolventia polypi sal tartari & sapo atque demum aqua calcis tentanda videntur.

6. *Palpitatio polyposa, à polypo in cordis sinistrâ parte* D. Senac. P. C.

Ille morbus inducit symptomata quæ sanguinis congestionem in pulmone majorem sequuntur, ut dyspnœam, asthma sine tussi, aut anacatharsim materiæ pituitosæ, hæmoptysim; præter symptomata antecedenti speciei communia, ut dolores in regione cordis, anxietates, suffocationem à corporis animive motu velociori, syncopes, lipothymias, asphyxias.

Observandum autem est maximam partem polyporum, qui in cadaveribus reperiuntur, in agone mortis ortum duxisse, coagulata & concretâ sanguinis lymphâ, ut sanguis pleuriticus in patellâ coagulatur: multos aperui phthificos, hydrothorace, asthma mortuos, quorum cor concreciones polyposæ, ramosæ obfidebant; pluries extraxi funiculos polyposus ex aortâ ad crura & brachia extensos.

7. *Palpitatio apostematosa* Lancisii de anevrysmate lib. 1. prop. 5. P. C.

Vidimus inauratorem qui cordis palpitatione & dyspnœâ laborabat, credebaturque anevrysmate tentatus; non allevatus à phlebotomiis repente obiit.

obiit. Abcessus inventus fuit liquore meliceridis turgidus, ad basim pericardii, inter unam, alteramque ejus tunicam.

8. *Palpitatio ex aortæ anevrysmate* Baglivi p. 403. P. C.

Nobilis vir de Vezenobre sexagenarius lapsus ex scalâ suæ Bibliothecæ ante duos annos passus, angores in præcordiis, palpitationes, dyspnœam patiebatur; metuens ne pro vaporoso derideretur à suo Medico, morbum suum silentio premebat; demum stans & natam suam alloquens in nictu oculi mortuus concidit. Medicus ordinarius accurrit & apoplexiam incusat; alter catartho suffocanti mortem repentinam tribuit; ego rupto anevrysmati juxta cor illam adscripsi, & præfagium meum confirmavit cadaveris sectio; aperto thorace magnus sacculus lividus conspectui sese offert, erat pericardium cruore distentum; aorta quadruplo crassior solito in suo exortu lamellis ossibus intus erat obducta, extus rimas nigras ostendens; ex illis rimis cruor effluxerat in pericardium; hæc Alesæ triginta abhinc annis circiter.

Puella passa est per duos annos ingentem palpitationem, vertigines, frequentes syncopes, dyspnœam, pulsus inæqualitates, aliaque anevrysmata aortæ indicantia, & eventus docuit partes ab arteriâ anevrysmaticâ sanguinem accipientes sæpè corripri fornicatione, torpore, impotentia ad motum, necnon paralyti. *Baglivi ibidem*; ubi videre est quod pronunciat *Lancisus* in magnis anevrysmatibus, progressu temporis supervenire leucophlegmatiam, vel ascitem: *Lancif. de anevrysm. prop. 140.*

In anevrysmatis aortæ majoribus & sphericis non raro accidunt concreciones polyposæ, lamellatæ, ut vidit idem *Lancisus*, & *D. Marcot Hist. de l'Ac. R. des Sc.*

D. de Senès Societatis Reg. Monspell. Geometra illustri lapsus erat in dorsum, à duobus annis, exinde conquerebatur de dolore pectus transfodiente usque ad quartam dorsi vertebra cum levi dyspnœa & palpitatione, ast maximè cum pulsus periodicâ quovis minuto intermissione; obiit hæmatemesi; cadaver ostendit mihi aortam descendentem sacci instar pollicis diametro dilatatam (*vide Hæmatemesim*); Mirabatur Chirurgus Girard cum perscrutando pectus cadaveris inveniret quæ ibi invenienda fore prædixeram.

9. *Palpitatio ex aortæ angustia* Lancisii de anevrysm. propof. 53. Willif. tom. 1. pag. 145. Vieuffens observat. tract. de corde. P. C.

Palaggius Canonicus hypochondriacus reversivâ palpitatione, pulsus inæqualitate atque intermittentiâ, necnon asthma ac vertigine vexabatur, maximè ex vehementi corporis motu vel animi pathemate.

Cadaver ostendit valvulas aortæ ossæ, vel cartilagineas, inde angustatam aortam, unde auricula dextra, vena cava & ventriculus dexter, minimè verò sinister, ad pugni magnitudinem erant dilatata, quippe cavitates dextræ longè molliores & tenuiores sinistris; non mirum itaque si à renixu sanguinis dilatentur.

Senex cerevisiæ & vini potator assiduus palpitationem pati crebrò solitus erat;

erat; cadaver aortæ truncum mox à cordis exitu offeum, ejusque latera valdè compressa ostendit: *Willis. de palpit. pag. 145.*

Domina de Castres orthopnoicâ palpitatione & pulsûs inæqualitate dudum laborabat; cadaver exhibuit aortam totam, necnon arterias iliacas, spermaticas, trachæam, &c. ossificatas: *Vieussens de corde observ.*

10. *Palpitatio à pancreate Störckii Ann. Med. I p. 245.*

A violenta vomitione in muliere subitò suppressis catameniis supervenit præcordiorum anxietas, cordis palpitatio, frigus extremorum; successu temporis perseveravit palpitatio, pulsatio in epigastrio, & sub paulò fortiori corporis motu animi deliquium; accessit tumor sub stomacho; tempore catameniorum crescebant symptomata. Post mortem pancreas fuit faccus tredecim grumosi sanguinis libris factus.

11. *Palpitatio arthritica D. Lazerme, Profess. Monspell. P. C. a scabie repulsa Fr. Hoffmann. III. 76.*

D. Rouzier septuagenarius arthriticus Senator nullos insultus arthritidis à biennio passus, post curas graves vertigine fuit per tres menses conflictatus; successerunt palpitationes cordis; suppressâ vertigine, sanguis caput per intervalla impetebat, ferè suffocabatur in palpitationum paroxysmo, pulsus evanescebat, de polypo cordis vix dubitabant Medici; pulsus intermittebat maximè; post hoc temporis intervallum, seu 18 menses, doluerunt pedes arthritide, & illicò sanus evasit.

12. *Palpitatio chlorotica. P. L.*

Quæ chlorosi laborant, suppressis catameniis, habent paucum cruorem qui densum thrombum copioso sero innatantem relinquit; magna debilitas à fibrarum laxitate oriunda hujus principium est; stipatur femorum gravitate, spontaneâ lassitudine, dyspnœa ad levem cursum, ad scalarum ascensum, sæpe picâ; curantur longo usu martialium.

13. *Palpitatio hysterica Sydenhami. P. L.*

Cognoscitur ex signis hysteriæ, spasmiss internis, magnâ pusillanimitate; pathematum tristium concursu, & ex eo quod ex levi occasione, ut terrore, gaudio, accidat atque recedat.

Magna sensibilitas animæ, & corporis debilitas huic ansam præbent.

Curatur quiete corporis & animi, liquorum spirituosorum odore, & cardiacorum potu; secus ad foetida, antihysterica deveniendum est.

14. *Palpitatio melancholica Rhodii libr. 2. obs. 40. P. L.*

Junior medicus fusci coloris, & melancholicus animi pathematis diu vexatus, & cibus acidis, acribus abusus, cordis palpitationem, cum sonitu & arteriæ carpi vehementi pulsatione, atque convulsivâ constrictione seu tensione, passus est; is chalybe, cardiacis, purgantibus morbum suum exasperabat, verum consilio *Lancisii* succo pomorum per duos menses sumpto convaluit: *Lancisius de anevrysmat. prop. 44.*

Ex arteriæ aortæ vel pulmonaris constrictione spasmodicâ, ea inducitur; illa verò constricção excitatur à majori systematis nervi sensibilitate, & aliquo

quo vitio in textu illius arteriæ ob victum acrem. *Vide D. Senac malad. du cœur libr. 4. cap. 9. §. 3.*

15. *Palpitatio febricosa.* Storck *Ann. Med. I. pag. 75.*

XVI. CLAUDICATIO ; *Colotes* ac *Coleia* Græcis , ac *Choloma* Castelli ; *Ægri Claudi* ; Gallicè *Boiteux* , *qui cloche* , *qui feint* , ou *boite*.

Est vitiosus gradiendi modus , quo truncus singulis passibus huc vel illic inclinatur , & crus indecorè movetur , vel difficulter trahitur.

In statu sano cum pedem dextrum antrorsum promovemus , centrum gravitatis corporis leniter loco mutatur , & incidit in basim pedis sinistri ; rursusque reposito pede dextro sinistrum attollimus , & cum centro gravitatis , axis trunci sibi semper parallelus incidit in basim pedis dextri , & sic vicissim ; verum apud claudos axis trunci minimè suum parallelismum servat , sed nunc sinistrorsum , nunc dextrorsum inclinatur , ut æquilibrium servetur , & lapsus præcaveatur.

1. *Claudicatio à dolore.*

Ea est quæ excitatur ab ischiade , arthritide , vulnere , contusione , phlegmone , erysipelate , aliove quovis affectu , aut morbo cujuscumque partis , cujus dolorem intendit gressus ; tunc enim accidit ut non liberè & expedite possint agere muscoli artus inferioris , quin sequatur dolor ; unde ab extendendis aut contrahendis hisce musculis abstinemus : unde artus alter altero brevior evadit aut rigidior , inde verò claudicatio , quæ tamdiu perseverat , quamdiù ipse dolor , imò quandoque sedato dolore prava inducta est consuetudo , aut muscoli non sufficientem flexilitatem recuperant ; quænam verò auxilia in his casibus indicentur , cuique obvium est.

2. *Claudicatio rachitica.* L.

Apud infantes claudicatio anatina , seu utriusque lateris , quæ vulgò tribuitur lumborum debilitati , procedit ex eo quod collum femoris angulum ferè rectum cum axi femoris constituat , unde crura divaricantur , & major evadit distantia unius pedis ab altero ; proindeque ut centrum gravitatis transferatur ex uno latere ad alterum , necesse est truncum per majus intervallum transferri à dextris ad sinistras & à sinistris ad dextras , ut anates inter gradiendum solent propter majorem pedum à se invicem distantiam ; ea verò claudicatio spontè corrigitur ætate progrediente , modò tamen infantes illi non cogantur progredi maturiùs quàm par est.

3. *Claudicatio à fracturâ ;* L.

Ea est non quæ ob dolorem fracturæ recentis , sed ob brevitatem artus inde sequentem accidit , cum fractura non fuit ulla tenus aut rectè reposita ; quippe si in eo situ v. g. femur repositum fuerit , ut sit rectum , cum debet esse incurvum , totus artus erit longior quàm antea , unde claudicatio : quippe inter gradiendum centrum gravitatis corporis , quod in statu sano horizontaliter transfertur , jam obliquè nunc descendet , nunc

ascendet; si callus fracturæ coalitæ accrescens musciculum distrahat, inter gradiendum musciculum illum laxum retinebit homo, ne nova contractione ulterius distrahatur, & doleat, unde claudicatio. Si verò fractura restitui nequeat, ut cum caput femoris fractum est, tunc femur, in viciniam totâ musculorum & ligamentorum vi retractum, decurtabit artum, unde claudicatio initio dolentissima, successu temporis indolens ob occallescentiam loci in quem extremum ossis fracti se recipit.

4. *Claudicatio à luxatione. L.*

Quæcumque pars luxationem passa sit in artu inferiori, sive femur, sive tibia, sive tarsus, sive introrsum, sive extrorsum, tunc abductores, vel adductores elasticitate non æquilibratâ artum inflectunt, adeoque decurtant; quippe longitudo cruris & tibiæ est maxima, cum recta protenduntur ossa in unâ lineâ, quàm cum alterum os cum altero includit angulum; idem fiet si antrorsum, vel retrorsum factâ luxatione superveniat inflexio coacta; unde claudicatio ob artuum inæqualem longitudinem.

5. *Claudicatio à contracturâ. L.*

Artus decurtantur, cum tendines contracturam patiuntur, ut in Rachialgiâ, hemiplegiâ scorbuticâ, arthriticâ, aliisque; quippe flexores muscoli fortius contrahuntur quàm extensores, unde artus flexus remanet, unde claudicatio sine dolore.

6. *Claudicatio mutilorum. L.*

Quibus amputatum est vel crus, vel tibia, licet artu ligneo in ejus locum utantur, necessariò claudicant; quippe cum nullus in tarso, metatarso, & digitis possit servari motus proprius, non potest successivâ digitorum metatarsi & tarsi inflexione leniri, & gradatim fieri progressus uniformis, qualis apud sanos integros; sed coguntur artum ligneum extrorsum circumrotando transferre, & humi talum subitò figere, unde rudis sit descensus centri gravitatis; hinc verò claudicatio.

7. *Claudicatio à debilitate. L.*

Si alterutrum crus debilitate paralyticâ, seu etiam verâ hemiplegiâ laboret, oritur claudicatio; imò in utroque affecto, ut in paraplegiâ imperfectâ, accidit; modus autem progrediendi in utroque morbo est diversissimus, sed vix verbis describi potest.

ORDO QUARTUS.

SPASMI CLONICI UNIVERSALES,

Quibus addendæ sunt species quædam convulsionis & tremoris.

CUM cerebrum sit origo communis omnibus nervis, verosimile est ipsi inhærere principium proximorum morborum hujusce ordinis; in spasmodicis partialibus sedes materiæ morbificæ sæpius est extra cerebrum, ut in corde si sit palpitatione, in crure dum est claudicatio, &c: non mirum proinde, si sæpius quædam animi functiones lædantur in morbis universalibus spasmodicis, ut epilepsiâ, eclampsiâ, &c, quæ sæpius intactæ remanent in partialibus.

XVII. RIGOR; *Phricasmus* & *Phricia* Dioscoridis; *Phriciasis* Gorræi; Græcis *Rhigos* ac *Phrice*; *Horror*, *Horripilatio*, *Algor* ac *Frigus* Latinis; *Frisson*, *Réfrondissement*.

Est succussio tremula, coacta, cutis cum sensu frigoris; unde differt à tremore, qui quandoque frigus febrile aut catarrhale comitatur; nam in tremore artus etiam succutitur, in rigore verò cutis corrugatur & exagitari videtur.

1. *Rigor febrilis* Jonstoni idea medic. *Frigus febrile* Boerhaave Aphor. 621. *Frisson de la Fièvre*. P.

Duplicis est indolis, nam vel adest frigus vel nullum est, illiusque loco vel spasmodica vibratio fortior, partium dolor, aut aliud symptoma spasmodicum; vel frigus adest, quod rursus est vel adstantibus ad palpum sensibile, ut accidit in tertianâ vulgari; vel frigus est ægrotanti soli sensibile cum calore nativo in eadem parte quam Medicus palpo explorat, & hoc accidit in remittentibus malignis, ut amphimerinâ, epialâ; imò quandoque dum friget & horret ægrotans, cutis ipsius paulò calidior est ad sensum Medici quàm in statu sano; distinguendum est itaque frigus *reale* à frigore *sensitivo* quoad solum ægrum.

Rigescencia vasorum minimorum sensum frigoris in ægro excitat. Vidi in amphimerinâ, epialâ, corpus totum vehementissimo tremore concuti cum trismo stridente, suffocativâ dyspnœâ, cum simul æger calebat toto corpore; pulsus verò erat rarus, mollis, inæqualis, & sedato illo rigore, pulsus rarior, minor, magis inæqualis evadebat, ita ut cardiacis opus esset, nec calor crescebat. De hac tarditate & raritate pulsûs in accessu febrili & remittentium paroxysmis videatur *Mortonus de proteiformi febrium inter-*
mitte.

568 CLASSIS IV. SPASMI UNIVERSALES

mittentium genio. Vide *amphimerinam algidam, febrem algidam Torti.* Dividitur rigor febrilis in criticum & morbosum. Criticus seu salubris censetur, si die critico accedat, si corpus ad ipsum incalescat, aut aliqua dejectio sequatur. Insalubris est febricosus.

2. Rigor catarrhalis. P. B.

Qui amphimerinâ catarrhali, simplici rheumate, coryzâ, anginâ catarrhali corripuntur, in invasione per intervalla frigus subcutaneum cum rigore patiuntur, huncque motum tremulum spasmodicum per vim cohibent, si anhelitum compriment, & locum in lectulo non mutant, secus frigore & tremulo motu concutiuntur; frigus verò sæpius à dorso & medullâ spinali, quandoque è nuçhâ, procedere videtur, ita ut per nervos hæc sensatio & agitatio serpere videatur.

Frigori febrium intermittentium simplicium succedit calor hujus intensitati respondens; in malignis verò nulla pyrexia aut exigua succedit: pyrexia in simplicibus sudore terminatur, non verò semper in malignis; ast frigori catarrhali nec notabilis pyrexia, nec sudor succedit.

3. Rigor à purulentiâ. P.

Post morbos inflammatorios, ut pleuritidem non solutam; superveniunt rigores anomali sæpè vespertini, quos sudatiunculæ & pyrexix excipiunt, quique suppurationem fientem designant; desiderantur hujus rigoris signa characteristica ex pulsu, proprio gradu frigoris, aliisque circumstantiis.

Rigorem cum tremore universali observavit *Ballonius* in ægro, cujus sanguis totus albidus erat, quasi chylus aut pus. In summo frigore febrili observavit *illustr. de Haen* gradum caloris realis descendisse tantum à 99 ad 97 therm. Fahrenheiti.

4. Rigor à pathemate. B.

Nonne terrori tribuendus est rigor cum tremore summo quem passus est vir qui in digito ab scorpio punctus fuerat? is quidem simul dolores pungitivos quasi fornicationem in toto corpore patiebatur, ac applicato ad locum læsum scorpio sanatus est; sed ea non me inducant ad credendum hos affectus veneno scorpium tribuendos esse, cum in Lusitaniâ, ut in Occitaniâ, veneno careant hæc insecta. Vide *Amati Lusitani observat.* 31. centur. 6.

5. Rigor à frigore.

Est ille qui ab aère frigido, morâ in nive, aquâ frigidâ, vento gelido, nudo corpore, &c. accidit. Particulæ igneæ quæ se continuo diffundunt è corpore calido in frigidum continuum, eò uberiùs exeunt è calido, quo majus est discrimen temperaturæ, majorque contigui frigidi densitas, usquequò æqualis fit sub eodem corporum pondere particularum ignearum in utrisque quantitas, ut patet experimentis in animalium staticâ factis. Vide *eximiam ill. Hambergeri dissert. de frigore.*

Cineres calefacti supra corpus hominis submersi & frigidissimi recens ex aquâ extracti calorem vitalem ipsi reddidere; panni calidissimi, quibus involuta est puella

puella è puteo extracta, & pro mortuâ habita, marmoris instar frigida, eam ad vitam revocaverunt. Vide *Asphyxiam*.

6. *Rigor tertianarius*. Communicabat ill. D. Chaptal D. M. Monsp. P.

Mulier sexagenaria per duos annos alternis ut plurimum diebus corripiebatur universo rigore, in quo frigus potissimum eminebat, quo per viginti quatuor horas algebat cum pulsu parvo & raro; hoc elapso tempore per diem integrum sana erat, & vegeta usquequò alter accessus eam frigore congelaret.

Tentata sunt incassum diversa à peritissimis Medicis remedia, quibus tantummodò quædam identidem per aliquot dies obtinebantur induciæ, & typi mutationes: verùm post duos annos sumpto quotidie infuso foliorum ribesii nigri, vulgò *castis* dicti, sensim convaluit.

7. *Rigor febricosus*; *Algida febris* Torti de febribus; P. A.

Est algor horrendus, periodicus, à veneno febris intermittens, vel remittentis procedens, cum pulsus depressione, exilitate & frequentia, tamquæ pravis aliis symptomatis, ut æger in agone constitutus videatur: non autem à quovis febris genere, sed ab intermittente tertianâ duplici, eaque malignâ aut amphimerinâ phricode pendet ille perniciosus algor, è quo potissimum ætate proVecti ægri è medio tolluntur. Vide signa & curam phrenitidis, pleuritidis, cholæræ, aliorumque morborum, quos febricosos indigitamus. Est enim eadem cura.

Consultatur *Anonymus de reconditâ febrium naturâ*, cap. 19. pag. 106.

XVIII. ECLAMPSIA, *Convulsion des enfans*; *Insultus epilepticus*, vulgò *Mouvements convulsifs*; *Eclampsis* Gorræi definit.

Ecclactisma vel *ecclactismus*, agitatio quâ pueri exiliunt & calcitrant propter membranarum cerebri morsum vel dolorem, vel incipientem convulsionem, quâ voce usus est *Hippocrates libr. 3. coacar. aphor. 35. Gorræi definit*.

Eclampsia, vulgò epilepsia puerilis, differt ab epilepsia vulgari quòd fit acuta, quandoque remittens, aut omninò continua, ut patebit ex specierum historia; definiri potest morbus convulsivus, clonicus, acutus cum sensuum in paroxysmo feriatione.

1. *Eclampsia typhodes*. Vide Sennert. de febribus libr. 4. cap. 14; *Febris maligna cum spasmo* Sennert. An *Convulsio Suecana*, seu *Raphania* Linnæi? P. A.

Hic morbus in Colonienfi Episcopatu & Westphaliâ grassatus est anno 1595 convulsionibus, veterno, delirio, ac mentis alienatione, nunc cum febre, nunc sine febre, homines gravissimè affligens. 1º Invadebat sub formâ vellicationis, fornicationis & stuporis in pede, vel manu, nunc in uno, nunc in utroque latere. 2º Dein digiti affecti convellebantur contractione vel extensione. 3º Serpebat convulsio ab extremis ad truncum è cubito in humerum, ex genubus in coxendicem. 4º Tunc æger instar

570 CLASSIS IV. SPASMI UNIVERSALES

globi convolutus vel rectâ extensus procumbebat. 5° Aderant simul dolores qui clamores horrendos ciebant. 6° Sæpè convulsio nec opinantes subito invadebat, vomitumque excitabat, atque hic affectus non nisi post multos dies caput afficiebat, si remedia apta adhiberentur. 7° Secus ægri epilepsiâ & sensuum amissione laborabant, & à paroxysmo immoti veluti mortui diù jacebant; aliqui amentes, aut veternosi, aut deliri per aliquot dies erant. 8° His peractis boulimia cum diarrhœâ accedebat, plerisque pedes & manus intumescebant, aliis pemphigus accedebat. 9° Morbus contagiosus habebatur, epilepsia subinde recrudescibat, delirium in stuporem insanabilem abibat, & sanati ab his morbis quolibet anno mense Decembri aut Januario aliquid mali sentiebant.

Eadem symptomata peste infectis supervenire solent, teste *Cardano libr. 2. de subtilitate; Valleriola locor. commun. lib. 3. cap. 18. Petro Salio Diverso de peste libr. c. 5.* Hæc epidemia sequebatur annonæ caritatem, adeoque victum ex pravis cibis, fructibus corruptis, fungis, &c.

Curabatur ex præscripto Academix Marpurgenfis; 1° catharticis; 2° antispasmodicis; 3° litu nervino, aromatico, &c. Videtur idem esse affectus qui aliàs à *Willichio, Buddæo* visus est.

2. *Eclampsia verminosa; Insultus epilepticus à vermibus.* P. A.

Apud infantes vulgaris est, & à convulsione non potest distingui, quia hac ætate functiones animæ facilè obscurantur à gravi quocumque morbo, & infantes facilè somnolenti evadunt.

Curatur verò eodem modo quo convulsio à vermibus in paroxysmo, ab ætate 5e ad 10^m annorum. Sic se gerebat *Riverius*; salis vitrioli drachmam semissem præscribebat, præmisso, si opus esset, enemate purgante; vomitione excitatâ convulsiones sedantur, & si revertantur, catharsis instituitur; deinde verò olei succini, & spiritus vitrioli, ana guttæ quinque, præscribuntur; sequenti die, fit julepus ex aquæ cardui benedicti & scordii, ana unciâ unâ; confectionis alkermes, drachmâ unâ; salis cardui benedicti, scrupulo uno, cum aquâ theriacali, vel aquâ naphæ; vermifuga verò minimè negligenda sunt. *Vide River. observ. 28 & 59. centur. 4.*

Vix ullus est morbus qui plures infantes è medio tollat.

3. *Eclampsis parturientium* Mauriceau chap. 28 liv. 2. *Accouchement accompagné de convulsion.* Baglivi p. 336, Nic. Puzos: *Spec. 3ª Levret p. 224; Shafousky de puerperarum convulsionibus, Argentor. 1763. P. A.*

Sæpiùs ab eclampsia tum mater parturiens, tum foetus, ac uterque perit, nisi promptissimum feratur auxilium; motus scilicet convulsivi per intervalla redeuntes superveniunt, sive ab ultimis naturæ periculo commotæ conatibus, cum scilicet ob immodicam hæmorrhagiam accidunt, sive translatione vividioris sanguinis ad cerebrum, ob vehementem quam in molimine partus patitur commotionem, & ob plethoram, sive demùm ob acriorem uteri distracti dolorem.

Parturiens verò vel in intervallis convulsionum mentis suæ compos est, vel

vel fomno sepulta, spumans ore jacet. In hoc secundo casu nulla ferè spes salutis superest; in priore verò unica spes est in embryulciâ, seu promptâ fœtus exclusione, quam natura sola rarissimè, verùm obstetricante Medico - Chirurgo adjuta, potest exsequi.

Periculum autem est in morâ, maximè si menorrhagia simul vires auferat, & quantocius more solito manu butyro illitâ, in uterum, si paulisper hiet, immissâ, fœtus pedes adducendi, & partus accelerandus.

Si verò minimè hiet uterus eclampsîâ superveniente, nil aliud tentari potest præter phlebotomiam è brachio vel è pede, (si eclampsia à menorrhagiâ non excitetur, sed à plethorâ, agitatione, aut dolore,) atque clysmata ex decocto fennæ, cum catholicone, eo fine, ut tormina uterum aperientia ciantur, non neglectis linimentis os uteri lubricaturis, ex oleo, adipe, butyro: in hoc verò casu emeticum præscribere inconsultum est; quippe docente experienciâ, hæc eclampsia ab alterutro ex prædictis principiis procedit, quorum nullum tolli potest, sed potiùs augetur ab emetico; perniciosum itaque illud medicamentum ablegetur, nisi ex oris fœtore, linguæ spurciæ, nausèâ indicetur, & absit menorrhagia.

Sunt mulieres quæ eclampsîâ in omni partu afficiuntur, five ante, five post exclusionem fœtus; docet autem observatio *Mauricei* eas ab hoc morbo evasisse, quæ bis terve in decursu graviditatis, semelque instante puerperio sanguinem sibi detrahi curavere.

In partu etiam facili quandoque mulier subitò conqueritur de suffusione & marmarygis, de gravi cephalagiâ frontali, vel occipitali, de subitâ amaurosi, quæ sunt proximæ eclampsîæ prodromi; illicò una vel duæ largæ phlebotomiæ instituendæ sunt, nec ad extractionem fœtus properandum, si his præmissis partus ritè procedat, tormina revertantur, & mulier sui compos evadat; verùm si recurrant convulsiones, cum spuma oris & signis anginæ convulsivæ, aut cessantibus convulsionibus sopor urgeat, tunc post phlebotomias clysmata injiciendum est cum lenitivo, diaphœnico, in infuso foliorum matricariæ, artemisîæ; & si uteri os non magis ac magis hiet, ad fœtus extractionem recurrendum est.

Non tamen notabile matris levamen à fœtus extractione illicò supervenit, ita ut ægra per unam alteramve diem convulsionibus, sed quidem rarioribus concutiatur, aut caro obruta obdormiscat, sed symptomatum imminutio optimi est augurii: si verò, extracto fœtu, symptomata illa non remittant, de muliere actum est. Vide *D. Puzos Traité des accouchemens pag. 172.*

4. *Eclampsia à doloribus* Helmontii de lithiasi cap. 7. *Epilepsia nephritica* Frid. Hoffmann. de epilepsiâ; *Eclampsia ab odontalgia, otalgia* Hoffmann. P. A.

In Comite & in moniali vidit *Helmontius* eclampsiam lethalem; alter habuit in renibus calculum aduncum & acutum; altera in uretere; uterque post diros dolores nephralgicos crudelibus convulsionibus obiit.

572 CLASSIS IV. SPASMI UNIVERSALES

a. *Eclampsia rachialgica*, Cl. Bonté Journ. de Med. Jan. 1764 pag. 41. P. A.

Est varietas eclampsix à doloribus & frequens est apud rachialgicos, hystericas; gravior si rachialgici sunt robusti & vegeti; Curatur ope laudani cum castoreo aut camphora, facilius tamen si emetica præmissa fuerint ratione rachialgiæ; si præmissa non fuerint, narcotica cathartica sunt maritanda; si verò pertinacia eclampsix inducat ad suspicandum vitium seu infarctum in cerebro, à phlebotomia è pede ordiendâ est curatio.

b. *Eclampsia ab otalgia*, Journ. de Med. Fevr. 1764 pag. 150.

Larvæ quatuor conicæ, in aure purulenta genitæ, dolorem atrocem & dein convulsionem excitabant; frustra oleum injectum fuerat: M. Bertrand has larvas extraxit & ægra convaluit.

c. *Eclampsia à dentitione*; *Convulsion causée par la formation des dents*. P. A.

Incisorii minorem, canini majorem, molares maximum dolorem inferre censentur; an quia obtusiores? dolor minimè à gingivis perforandis oritur, sed à nervo in dentis radice compresso; gingivæ sine dolore fecantur.

Quò accessus eclampsix frequentiores, eò pejus; quò in intervallis minùs valet, magis stupet infans, eò pejus; si frequentes sint accessus & in intervallis papillam recuset infans aut sopore tentetur, ferè semper lethale.

Cura. A phlebotomia ineundum est, nisi æger debilis sit ab inanitione; clysmata iteranda, nec enim convelluntur in dentitione quibus alvus est laxa, dein semigranum kermes mineralis identidem in aquâ tilix ipsi præbetur, ut alvus laxetur. Interea nutrix refrigeretur aquâ pulli, oryzae, hordei, sero lactis, imò purgabitur, ut infans inde purgetur; alumno oleum amygdalarum dulcium perutile est; debilitato dein præscribuntur antispasmodica, ut spiritus cornu cervi guttæ aliquot, pulveris de gutteta grana aliquot, in julapio cephalico.

5. *Eclampsia à saburrâ* Boneti Sepulchret. de epilepsia puerili, obs. 9. *Eclampsia humoralis* Levret. P. A.

Si nutrices irâ, vel terrore graviter commotæ statim ubera præbuerint alumnis suis, hi sæpiùs haud ita multò post, epilepsia corripitur observantur: *Hoffmann*.

Hodiè infans sexennis summo mane subitò corripitur convulsione continuâ totius corporis cum anæsthesiâ sine prodromo, pallidulus, macer, asphyctus erat; præscripsi potionem cardiacam & anthelminticam; in primo cyatho tartari sibiati granum; post duas horas syrups Glauberiani gutt. vj: dejecit, vomuit virides mucos, & statim eclampsia recessit, superstitè febre, & lassitudine; cras purgandus est.

6. *Eclampsia ab ischuriâ*. Schneiderus de catarrhis pag. 244. P. A.

Quibus urina ſupprimitur per aliquot dies, febris ardens, ſubſultus tendinum, delirium, ſopor, & varii motus convulſivi ſuperveniunt, urinâ ſanguini remixtâ; quippe ſi injiciatur atramentum per ureteres, illud facilè in venam emulgentem tranſit, ut expertus ſum, adeòque ſimili viâ urina ſanguinem inſicit.

In hoc caſu ſi phlebotomiæ repetitæ, clyſmata, irrigationes emollientes, potus nitroſi nihil præſtiterint, tumeatque hypogaſtrium, acus tricuspis canulâ incluſa immitti debet per perinæum in veſicam, ſi catheter immitti non potuerit, & urina eliminanda eſt.

7. *Eclampſia plethorica* Schneideri de catarrhis pag. 234. *Eclampſia à plethora* Drelincurtii apud Bonetum obſ. 6. Levret pag. 224. P. A.

In illâ ſpecie à phlebotomiâ pedis repetitâ largâ, à ſanguifugis ano appoſitis, victu tenui ſalus exſpectanda eſt.

8. *Eclampſia ab inanitione* Galen. Levret des Accouch. P. A.

A ſanguinis profluviſio convulſio & deſipientia malum: *Hippocr. aphor. 9. ſect. 7.*

Ea eclampſia eſt conatus naturæ quo ſe vertat neſciæ, & præſentem ſtatum intolerabilem quovis alio mutare cupientis; extremo autem huic periculo obviam eundum eſt cardiacis, aromaticis, & analepticis.

9. *Eclampſia traumatica* Bonet. Sepulchret. obſerv. 23. tom. 1. pag. 329. P. A.

Quatuordecim caſus recenset Auctor convulſionum, cum ſopore, delirio, ſenſuumve obſcuratione, ob percuffum, fractumve cranium in quâcumque parte, inventis quandoque pure, ſero effuſo, ſanie, abſceſſu, meninge inflammatâ, cerebro depreſſo, fragmentis cranii, &c, intra cerebrum. Vide *Dionis, Heiſterum, &c. de vulnerib. capitis.*

Idem accidere viſum eſt ulcere diaphragma rodente *obſerv. 24*; carie vertebrarum ſpinalem medullam denudatam vellicante *obſerv. 25.*

10. *Eclampſia exanthemica*; à variolis Sydenham p. 80, & 661; a retroceſſione petechiarum, variolarum, rubeolæ, purpuræ, ab achoribus ſuppreſſis Fr. Hoffmann. de Epilepſ. ; à miliari Allioni de Miliari. P. A.

Quæ variolæ præluſio ſupervenit boni eſt ominis, licet aliquot dies perſeveret, atque eruptionem puſtularum diſcretarum præcedit.

Epilepſia ſymptomatica differt ab epilepſiâ exanthematicâ ratione acutiei eclampſiæ & morborum quibus debetur.

11. *Eclampſia ab atropâ.* P. A.

Anno 1750 menſe Auguſto puer ſeptennis manducavit in horto regio Monſpelienſi aliquot baceas Belladonæ, (atropa Linnæi, melanoceraſi, vel ſolani furioſi) paucis poſt horis evaſit ruber, ſcarlatino rubore, ſine calore, rubedo univerſalis erat, deinde convulſionibus totius corporis per 24 horas fuit divexatus, cum febre notabili & delirio læto. Mane ſanguis miſſus eſt, unde ſymptomata imminuta; oleum amygdalarum ſumpſit, & veſpere multum dejecit per inferiora, deinceps ſopore ab horâ ſextâ veſper-

tinâ usque ad nonam matutinam detentus fuit, & fanatus est intra 40 horas à morbi initio.

Decocto atropæ levissimo diu continuato, & hausto carcinoma mammæ fanatum videtis in *observ. Vandermonde 1758.* & in *Ill. Halleri disputæ. morborum tom. 2.*

12. *Eclampsia ab œnanthe.* P. A. Journal de Medecine Novembre 1758 pag. 430; observante D. Rochard Chirurgo Bellinfulæ ad mare.

Ænanthe crocatæ (*Linn. spec.*) radices, carottis similes succo lacteo, dein croceo, sapore acri, ingrato, esitaræ sunt à pluribus militibus.

Hocce venenum latuit aliquot horas in ventriculo, sine noxâ, ast dein in intestinis strages edidit maximas, quippe intestina post mortem sola continebant succum flavum radicis, & tenuia sola erant purpureo-nigra, maculis lividis gangrænofis resperâ, cætera vix mutata.

Symptomata; horrendi vomendi conatus, dolores atroces præcordiorum & cardiæ, convulsiones violentæ in oculis, facie, maxillâ, ita ut nihil omnino deglutire possit æger, & quasi in eclampsîa mente captus videatur; intelligo autem ex imperfectâ hac historiâ verum risum sardonium ab hoc veneno excitatum fuisse cum constrictione spasmodicâ œsophagi & maxillæ.

Quibus os per vim aperiri potuit, emetico magnâ aquæ copiâ diluto & deglutito venenum ano & cato rejectum est; clysmata, potiones in usum advocatæ; oleosa, lacticinia, mucilaginoso pingua adhiberi debuissent; imminuto paroxysmo, quid sentirent prius ægri eloqui potuere, supererant tamen vertigines, cardialgiæ, syncopes, ast demum omnes evasere.

13. *Eclampsia à cicuta.* Wepfer. de cicutâ aquaticâ.

Pueri duo & sex puellæ mense Martio comederunt radices cicutæ Linn. quas pro carottis luteis habebant; omnes autem serius, ocius, intra paucas horas correpti sunt eclampsîâ, quâ intra horæ dimidium duo obiere, cæteri ope vomitionis brevi evasere, ejectis radicum manipulis. Cùm autem maxilla convulsa esset, dentes quibusdam effracti sunt, & theriaca aceto soluta, aliis infusum tabaci has vomitiones salubres concitaverunt. Jacobus Mæder sexennis de cardialgiâ querebatur, vix verbum effatus, humi prostratus, urinam ad viri altitudinem eminxit, mox terribili aspectu cum omnium sensuum abolitione convulsus fuit, os arctissimè clausit, ut nullâ arte aperiri valuerit, dentibus stridebat, oculos mirè distorquebat, sanguis ex auribus promanabat, circa cartilaginem xiphoidæam quoddam corpus pugni virilis magnitudine patris manum validissimè feriebat, vomiturus quandoque videbatur, nihil tamen ore clauso ejicere valuit, artus mire jactabat & torquebat, sæpius caput retrorsum abripiebatur, totumque dorsum incurvabatur in arcum; cessantibus convulsionibus per momentum matris opem imploravit; mox pari ferocia illis redeuntibus, nullatenus excitari potuit donec viribus deficientibus expalluit, & manu pectori admotâ expiravit. Post obitum abdomen & facies intumuerunt absque livore nisi
paucos

paucò circa oculos conspicuo; ex ore cadaveris usque ad horam sepulturæ spuma viridis largissimè emanavit, licet sæpiùs deterfà.

Catharina Soror ejus adultior eadem ferè symptomata dein passa est, sed vomuit, imò sumptà theriacà aceto solutâ, iterum radices ejecit, dein conticuit, jacuit sine voce & quasi mortua per horas novem; postridie ad mentem rediit, diu de gastrodyniâ querebatur, per quatridduum delassata, obambulavit, convaluit omnino. Qui parciùs radicem comederant leviùs afflicti fuerunt. In puero bienni eadem symptomata, palpitiatio vehemens, singultus, faciei rubor, oris strictura, artuum jactatio, sumptà theriacà manipulum dimidium radicum evomuit, intra octo horas omninò convaluit.

Puer octennis tardiùs afflictus fuit, sed vehementiùs, initio quasi temulentus vacillavit, concidit convulsus, ore stricto, corde validissimè palpitante; sumptà theriacà ex aceto non vomuit, nec minxit, brevi obiit: omnia in cadavere eadem ac in Jacobo Mædero, spuma viridis ex ore, corporis intumescencia, livor circa oculos.

14. *Eclampsia à coriariâ*, Memoir. de l'Acad. R. Paris. ann. 17... P. A.

Vir quidam siti commotus baccas coriariæ comedit, quæ gustui minimè sunt injucundæ, nigræ, striatæ; post horæ quadrantem cardialgiam expertus, vertiginosus, in paroxysmum convulsionum universalium cum omnium sensuum feriatione concidit; accersitus Chirurgus emeticum propinavit, unde baccas circiter decem evomuit, nec inde sublevatus est, sed paulo post iteratos paroxysmos expertus est, & in Nosocomium devesctus è lecto in solum lapsus facie lividus obiit. Aperto cadavere inveni maculas exiguas rubras in tunicâ villosâ stomachi, & undecim coriariæ baccas, sanguinem fluidissimum, cætera benè se habentia.

Baccæ à D. Lefevre Medico Uctiensis Regiæ Scientiarum Academiæ Parisinæ, amico, chymico egregio fuerunt examinatæ, in illis verò tum gustu tum analysi chemicâ nil acris, nil corrosivi deprehensum est.

Idem ac ille vir infortunium passos esse alios sex homines diversæ ætatis circa Alesiam diversis temporibus compertum habui.

Capræ annosiores, utcumque fame pressæ, ab arbusculis illis sibi cavent: at juniores imprudentiores folia juniora carpunt, & inde velut temulentæ, vertiginosæ, interdum humi procumbunt & convelluntur, sed non minùs convalescunt; minor itaque energia foliis videtur inesse, quàm baccis. Oves si folia edant abortiunt.

15. *Eclampsia Neophytorum* Vandermonde Dict. de Santé. Enfant p. 56, des Convulsions. P. A.

Recens nati ideo quandoque convelluntur quòd in partu laborioso nimis debilitati fuerint, quod non sufficienter nutriti sunt; hanc debilitatem ex pulsu exiguo, molli, ex oscitatione repetita, ex vagitùs defectu cognoscitur. In hoc casu præscribendum vini cochlear cum aliquot guttis elixirii proprietatis, vel præscribatur potio cathartica cochleatim sumenda.

Infantes natu majores, ab lactati v. g., eclampsie verminosæ, à dentitio-

titione, à saburrâ acidâ &c sunt obnoxii, quæ singulæ species singularem medelam expoſtulant.

16. *Eclampsia ab hydrocephalo*; vulgò *des eaux dans le cerveau*. P. A.

Morbus est frequentissimus, & qui magnam partem infantum tollit è medio; certis etiam in familiis gentilitius; quem utinam prævidere possemus, nam cum semel factus est, nulla ferè salutis spes est.

Accidit infantibus trium, quatuor, quinque annorum, maximè illis qui scrophuloso viru sunt infecti, quorum parentes syphilide laboraverunt, quorum mesenterium glandulis duris est obſitum; incipit ab inappetentiâ & fastidio omnium rerum, etiam crepundiorum; morosi sunt, seu voluntatibus & averſationibus contra morem, & rationem addicti, pallidi, cum pulſu parvo, languido; alterutra gena per intervalla rubet, asthenia accedit, capite nutant, languent, dein subito os distorquetur, oculusve uterque fixus & nubilus evadit, vel faciei quædam pars, manusve agitur, convellitur, mente obscuratâ, stupidâ, & intra paucos dies cum pulſu frequenti debili & inæquali obeunt. Secto cadavere serum in ventriculis cerebri copiosum observatur, idque frequentissimè, monente *Williſo*.

Puer sexennis *Nosconomii* generalis videtur somnolentus, naribus digitos continuò admovet, febricitat, facies alternatim rubet, & pallet, purgatur cum vermifugis, deinde pulverem de gutteta cum vermifugis, & alternis diebus aquilam albam cum cartharticis sumit quinquies; nulli vermes exeunt, licet videretur interdum velut à vermibus strangulari, dejicit viridia, toto corpore convellitur, tunc hirudines temporibus admoventur, hinc pejus habet, post duodecim ab initio morbi dies moritur. Medicus, qui, me absente, hirudines præscripsit, febrem malignam incufabat.

Secto cadavere, nullum in abdomine vitium, cerebrum verò molle, pulraceum, ejusque ventriculi sero distenti. Verosimile est à materie verminosa inspissatam sanguinem in cerebro hæſiſſe, inde serum delapsam esse, sed nulli vermes unquam visi sunt.

In aliis subjectis simili morbo peremptis inveni etiam serum in ventriculis cerebri, & glandulas mesenterii tumidas, parùm cruoris in vasis, viscera mollia, carnes laxas, pallidas; indicantur itaque tonica, martialia, rheum, pulvis de gutteta, potus roborans, ut vinum, ad hunc morbum præcavendum, rara cathartica quæ vires non infringant, amara si ætas illa vellet admittere: ut plurimum pulvis de Gutteta diù frequenterque in prophylaxim usurpatur.

17. *Eclampsia febricosa*; vide *Morton* pyretol. cap. 9 histor. 14 & 15. Journ. de Med. T. XXI p. 224, T. 8 Art. 6. P. A.

Sunt infantum, juniorum ut plurimum, carotici affectus, in quibus palliduli, attoniti, suspiriosi, anhelosi, subfrigidi sunt, & juxta *Mortonum* alibi convulsi, qui status per paroxysmos more febris intermittens revertitur, licet ex pulſu febris dijudicari non possit.

Cura incipit à vesicatoriis, linctu pectorali, pulvere de gutteta in potu cardiaco, & dein pauvillo kinkinæ in julpio cephalico.

Circa

Circa curam hujusce Classis plura excogitavere egregii Opiferi, incomparabilis Archiatri *G. van Swieten* suasu & exemplo incitati; & quidem in Epilepsia spontanea, præmissâ catharsi & phlebotomia, dedit *Clariff. Locher* serò & mane per longum tempus pulveris foliorum aurantii drachmam, vel manipuli unius decoctum in aquæ fontanæ libra una factum ad medietatis consumptionem, cujus colatura mane bibitur pro una dosi; ex quatuordecim ægris sex sublevati sunt, quatuor nullum effectum experti, & quatuor sanati: ego verò in epilepticis duobus adhibui sine successu.

Idem camphoræ drachmam semissim; sacchari & gummi Arabici, ana scrup. unum; aceti unciam semissem; aquæ florum sambuci, uncias duas; syrûpi florum papaveri rhœados, unciam unam miscuit, hujusque mixturæ cochlear quâvis horâ iisdem epilepticis propinavit, additis nunc laudani liquidi guttis triginta; nunc verò infuso contrayervæ & decocto febrifugo cum spiritu vitrioli acidulato, quod etiam in malignis morbis profuit. Ausus est idem, & quidem feliciter, epilepsiam aggredi mixtura ex opio, quod quidem in epilepsia vel eclampsia à nervi punctura oriundis, vel hysterice tantum, ausus essem. Kinkina quidem, ob vim antiperiodicam & forte sedativam, plures antea adhibuerunt.

De usu olei animalis Dippelii in Epilepsia parum proficuo scripsit *J. G. Baumer* in *Actis Acad. Moguntinæ*, Tom. I pag. 297.

In Eclampsia febrili cum delirio & subsultu tendinum, moschus magna dosi cum aqua vitæ sumptus profuit, sudorem & somnum conciliando: moschum verò nondum expertis ad grana xij aut xx præscribere tutum non est, quippe grana iv quandoque stomachum irritant & calefaciunt maxime; consultius est à granis ij incipere: eâ verò dosi mirum quantum exhilarentur, sopiantur & sublevantur Hystericæ. In eclampsia variolosa idem remedium ad grana viij feliciter adhibuit *Clariff. Keid*; in hysteria ipse & moschum & extractum hyosciami albi incipiendo à semi-grano cum successu adhibui; vidi etiam Hystericam unica electrificatione sanatam. In scelotyrbæ, chorea S. Viti, *Illustriff. de Haen* & *Clariff. Marteau de Grandvilliers* electrificationem feliciter adhibuerunt, quæ in Epilepticis pluries à me adhibita vix quidquam effecit.

Philater, experiundi causâ, fabarum S. Ignatii grana XL sumplerat, incidit in convulsionem cum cardialgia: *Illustriff. B. de Justieu* ipsi præscripsit alcali volatilis guttas vj omni quadrante horæ in vehiculo convenienti fumendas, quibus convaluit.

Aqua destillata Lauro-cerasi suo oleo essentiali onusta, si intus fumatur, eclampsiam lethali sopore terminatam creat, nisi adhibeatur alcali volatile; *Journ. de Med. Oct. 1760 p. 320.*

XIX. EPILEPSIA, ab *epi lambanestai*, desuper deprehendi, non ab *epi* & *lado* ut Latino-barbari putaverunt; *Morbis Divinus* Platoni, *Herculeus* Aristoteli, *Comitialis* Plinii, *Sacer* & *major* Celsi, *Sonticus* Auli Gellii; *Caducus*, *Viridellus* Paracelsi; *Analepsia* Riverii; *Mater puerorum Sauvages Nosologia Methodica*, Tom. I. D d d d Schnei-

578 CLASSIS IV. SPASMI UNIVERSALES

Schneideri; *die fallende sucht* Germanis; *Gallis Epilepsie*, *Mal caduc*; *Mal de la terre*, *Mal S. Jean*, *Vapeurs Epileptiques*, *haut-mal*.

Genus est morbi spasmodici clonici & chronici intermittentis, cujus accessus subitâ interceptione sensuum, variorum musculorum agitatione & dyspnœâ notantur.

Distinguitur ab *Eclampsia* ex eo quòd morbus sit chronicus; à *Tetano* quod sit etiam chronicus & clonicus cum sensuum feriatione; à *Catocho* quod agitentur partes, & respiratio in paroxysmo sit frequens, interturbata, sæpè stertorosa; ab *Apoplexiâ epilepticâ* ex eo quòd periodicè recurrat; ab *Hysteriâ* per animæ extra paroxysmum habitualem securitatem; cum sint in hysteriâ meticulositas, in paroxysmo strangulatio, globus abdominis, aliæque differentiæ.

Est morbus clonicus universalis, chronicus & periodicus, cum sensuum feriatione in paroxysmo, & anteaكتورum oblivione.

Sunt qui spumam oris, qui pollicis fortem contractionem symptomatis pathognomonicis annumerant, verum illi unicam speciem epilepsiæ dari præsumunt, licet omnes auctores idiopathicam à symptomatica distinguant, & utramque à principiis omninò diversis oriri quandoque consentiant. Naturæ perterritæ & turbatæ conatus subitaneus & vehemens ad expellendam vel corrigendam materiem morbificam, ut plurimum cerebro insidentem, aut partibus nervosis insensam & irritantem, videtur paroxysmorum causa: quorum principia sunt sæpiùs materialia v. g. glandulæ in cerebro, vasorum varicosorum, aut anevrismaticorum cerebri infarctus à plethorâ, insecta sinus narium pungentia, meningibus intumefactis infixæ; calculi rennum, lymphæ acris, & viscida, semen acre, &c: Aliàs mera animi pathemata, somnia potissimum terrificæ, in subjectis valdè sensibilibus hysterics, teneris, videntur paroxysmorum principia; ex quibus labefactatur cerebrum, & ad novos paroxysmos disponitur.

Nihil magis repræsentat furorem bruti, ut canis, ab œstro, vel tabano in auribus vel naribus irritati, quàm epilepticus, ut patet ex clamore, mugitu, oculorum truculentia, dentium stridore, oris spumâ, pugnorum contractione, vehementi totius corporis contractione, ita ut miser epilepticus videatur atrocissimam in cerebro læsionem experiri, & desperabundè exagitari.

Hoc suadet exquisitissima quæ est in origine nervorum sensibilitas, si quis stylo acuto cerebrum denudatum perfodiat, nullus sensus in cortice; verum cum ad originem nervorum, seu medullam oblongatam stylus pervenit; illicò animal epilepsiæ insultum patitur; & si ad originem medullæ spinalis deveniat stylus, illicò toto corpore convulsus dicto citiùs moritur, ut pluries sumus experti.

In aures & nares intrusa corpora eò majorem & acutiorem excitant dolorem, quo altiùs & altiùs intraduntur hæc corpora etiam mollissima, ut plumula, seu quò magis ad originem nervorum acceditur; nec dubium est quin

quin sensus in labyrintho sit multo exquisitior quàm in tympano, & hìc quàm in auriculâ &c.

Si dolor atrox à principio inconspicuo, & quod remove aut à quo nos liberare nequeamus, nos urgeat in partibus ad vitam quàm inaximè necessariis; homo, quantumvis stoicus, (nisi pœnam meritam virili fortitudine expectet) eum non sine involuntariis conatibus, clamoribusque sustinebit. Vidi nobilem Genuensem paroxysmos convulsivonis quos præsentebat, magnâ animi contentione prævertisse; viderunt & alii alios, verùm exigua erat irritatio, gravioribus autem succumbebat, & demùm maniacus evasit.

Stultam naturam vocat *Heisterus*, quasi verò novum sit & inauditum hominem in vehementi pathemate ratione destitui & delirare. Nonne delirat ille, qui hominem in simili casu rationis suæ semper compotem affectit? Novi adolescentulam quæ bis vel ter in anno epilepsie paroxysmum experitur; interrogata quid experiatur ineunte insultu, respondit se inter dormiendum somnare, & ipsi præ oculis observari phantasmata terrifica paulò ante hujus morbi invasionem; dein verò quid factum sit non reminiscitur; adstantes verò eam tanquam terrore percitam & à lecto exilire conantem retinent, ne se præcipitem dejiciat; ab eorum verò manibus ægrota se expedire, oculis torvis & minacibus, brachiis & cruribus convulsis, per duas vel trës horas nititur.

» Cùm verò accessio appropinquat, ait *Aretæus*, splendores purpurei aut nigri ob oculos versantur, ut in cœlo iris prætenta videatur; aures sonant, fœdum odorem sentiunt, iracundi sunt, bilis præter rationem accenditur; his porrò fragor quidam redditur perinde ac si lapide verberentur aut ligno; cùmque ab humo surrexerunt, commemorant quædam tanquam si ex insidiis vapulassent; hinc in insultu adjutores inclamant, futuramque calamitatem prospiciunt; obsecrant quoque, ut membra unde morbus oritur constringant, reflectant, dirigant, quin etiam ipsimet sibi ipsis affecta membra, tanquam inde morbum eximentes, trahunt, velluntque; atque ita sibimet auxiliantes nonnunquam & nos ad ægritudinis notitiam impulerunt; nonnullos utique ceu invadente ferâ pavor corripuit, aut phantasmatis imaginatio incessit. Epilepticus tauro jugulato similis est, caput variè distorquetur, corpus ceu arcus inflectitur, supercilia nonnunquam, ut in illis qui ad iram concitantur, in glabellam attrahuntur, vel ad tempora vehementer revelluntur; eorum vox nihil nisi gemitus & suspirium est; respiratio verò suffocatio quædam est, velut in iis qui laqueo strangulantur. Cæterum quum à morbo quiescunt, ab initio segnes sunt, capitis gravitate premuntur, languidi, pallentes, animo consternati; ob lassitudinem, morbique verecundiam contristantur.

Quare verò sensus ferientur seu objecta præsentia non appercipere videantur, ita ut clamoribus non respondeant, hoc nemo hætenùs explicuit; nec enim hypothesis falsa de nervis quibusdam minimè sensiferis quidquam explicat; nervus nullus est in homine qui punctus non sentiat,

cùm anima sensationis recipiendæ capax est; verùm anima summo quodam pathemate perculsa sensationis alterius est incapax, ut docet observatio; multi in iræ paroxysmo vulnerati sunt, nec vulnus senserunt, nisi defervescente pathemate, aut cruore conspecto; in summo terrore, vocem adstantium non audiunt perterriti; ad apperciendas impressiones objectorum requiritur animæ attentio, vel saltem tranquillitas. Qui delirio, somnio, ebrietate, catalepsi afficiuntur, oculis apertis nihil vident, auribus patulis nihil audiunt, puncturas artuum, quos strenuè movent, vix sentiunt, monente *Galeno*, & experrecti vix aut obscurissimè eorum quæ peregere reminiscuntur, ita & epileptici.

Symptomaticam epilepsiam vocant Auctores eam quæ initium sumit à symptomatis, quæ ad caput non referuntur, ut à dolore, anxietate, frigore alterutrius pedis vel manus, quas partes ipsimet trahunt, & distrahi jubent, adstantesque eas etiam strictè ligant, unde paroxysmi sæpe prævertuntur.

Verùm ea symptomata originem habent in ipsomet cerebro, ut dolores imaginarii eorum qui, tibiâ dudum amputatâ, digitis pedis acriter dolent, quia cùm anima assueta sit referre objecta tactûs ad cutem; licet extremum alterum in cerebro latens afficiatur, sensatio semper ad cutem refertur, ut in suffusione, affectâ retinâ, objectum seu musca refertur ad aërem. Sympathicam epilepsiam etiam vocant Auctores, cujus principium in aliam partem refertur, quàm ad cerebrum, v. g. *epilepsia uterina*, quæ censeatur oriunda primitus ab utero obstructo, unde sanguis superfluus caput impetit & infarcit; *epilepsia crapulosa*, quæ à saburra stomachi primitus deducitur. *Hippocrates* & *Galenus* repletioni & inanitioni convulsionem tribuebant: sed *Averroes* dicit theoriam convulsionum suo tempore receptam esse potiùs verba fabellas canentium quàm demonstrantium. Deinceps *Sennertus* & tota Medicorum schola dixit causam esse irritationem facultatis motricis, quæ utcumque alias libera sit, & non nisi imperante voluntate motus exsequitur, tamen à summâ irritatione contra nutum voluntatis agere cogitur. Motus muscularis, ait *Sennertus*, nunquam fit citra appetitum aut rationalem aut sensitivum; cùm itaque voluntas seu appetitus rationalis non jubeat motum, illum à cupiditate seu appetitu sensitivo juberi manifestum est.

Inveterata & habitualis epilepsia ideò insanabilis est, quia ob repetitos infarctus cerebri meninges & vasa materiæ morbificæ discutiendæ destinata, debilitata sunt; quæ hæreditaria, quæ ultra 25 ætatis annum perseverat, insanabilis. Desinit in amaurosim, stultitiam, fatuitatem, seu morosim, oblivionem, paralytim, ac lethalem apoplexiam.

Epilepsia perfecta est, vel imperfecta.

Brendelius & *Pitcarnius* videre epilepticos qui senserant atroces capitis & dorsi dolores intra paroxysmum.

Votum *Averrois* & *Cratonis* ut nossent epilepsiæ causam & remedium, adhucdum est votum Medicorum.

Quæ in corpore vivente fiunt operationes ab animâ, ejusque facultatibus proveniunt, unde hos etiam inordinatos motus naturam solam excitare, extra omnem dubitationis aleam est: *Schneid. de epileps.*

Causa. Acerrimum facultatis naturalis expultrix, contra molestias irritantes, in universo musculorum genere excitatum certamen: *Schneider.*

Qui notam à morbo impressam semel habuerit, ille amplius morbo hoc non corripitur: *Hippocrat. de morbo sacro.* Grandiores natu neque interficit, neque contorquet (artus.) Senes vel interficit, vel paralyticos reddit; morbo jam assueti paroxysmos præsentiant.

1. *Epilepsia plethorica* Boneti Sepulchret.; *Epilepsia symptomatica* Frid. Hoffmanni; à sanguine crasso, polyposo Frid. Hoffmanni; à catameniis, hæmorrhoidibusque retentis; à crapulâ, ebrietate habitualibus. P. C.

Sanguis grumosus, viscidus in sinibus cerebri reperitur, teste *Frid. Hoffmann.* obs. tres referente, *Bonet. Sepulchr.*

Hæmorrhoidarii huic etiam obnoxii.

Potus vini vaporosi, cerevisiæ nimis lupulatæ; aër vaporibus narcoticis, carbonum fumo inquinatus; usus allii, cæpæ, porri, nimius; quæ caput tentant & calefaciunt, ac narcosim inducunt, ut carnes nigræ, leporinæ, indigestæ, hanc excitant.

Solvitur in puellis circa pubertatem, quæ impuberes aggressa est.

Quæ à cephalæâ, vertigine, capiplenio ob austrum & defectum electricitatis in aëre ortum ducit, curatur sponte regionis & loci mutatione, ut docet *Hippocrates.* Quæ à sanguine spisso, crasso, viscido, quartanâ superveniente solvitur.

Adolescens peregrinus dudum laborabat epilepsia, pluries quavis septimanâ repetente, cum maltachismo *Cælii Aureliani*, frustra per annum adhibuit usitata auxilia; ast dein sublevatus, non sanatus, usu valerianæ sylvestris, adiit celebrem Medicum, qui repetitis phlebotomiis eum perfectè sanum dimisit. Alter Epilepticus suavis Medicorum passus est qualibet septimana phlebotomiam per duos menses & semicupia; pedum oedema evanuit, accessusque epileptici retardati & imminuti admodum fuere.

2. *Epilepsia cachectica* Frid. Hoffmann. *Serosa* ejusdem; *Serosa* Carol. Pison. S. 1 p. 2 cap. 7; *Ballon. consil.* l. 11. P.

Ea est quæ etiam recens corpora pallida, chlorotica, obstructa aggreditur, & à sero acri, falso, superfluo, ob menstruorum suppressionem retento oritur; ab ulcere manuum, pedum, *Plateri.*

Ab scorbuto *Boneti Sepulchret. obs.* 7. 14.

Ex lienis, pancreatis, hepatis obstructione *Blasii, Tilingii.*

Indicantur cathartica quibus via sternatur opiatas, jusculisque aperientibus; martialibus, tonicis, & cephalicis.

3. *Epilepsia stomachica*; *A ventriculo* *Jonston. idea. Analepsia* *Riverii.* P. C.

Ea est quam fovet & excitat crapula, cardialgiis, ructibus, anorexiâ, dyspepsiâ, nausis, vomitione prægressis, quæ tribuenda videtur sanguinis inspissationi ob chylum crassum, crudum, ratione cujus hæret & congeritur

582 CLASSIS IV. SPASMI UNIVERSALES

in vasis cerebri prædispositis; indicantur cathartica, emetica; dein verò quæ stomachum roborant, ut aquæ Bellilucanæ per triduum haustæ; præmissâ phlebotomiâ, pilulæ ex rheo, kinkina, enula campana, syrupo absinthii, aloë.

4. *Epilepsia uterina* Sennert. *Ab utero* Jonstoni universa Medic. Tissot Epist. ad Hallerum. P. C.

Distinguitur 1° sexu ægrotantis; 2° prægressis aut intermixtis insultibus hysteriæ; 3° insultus sequuntur tempus menstruationis quoad periodos; 4° aut à terrore similive pathemate excitantur; 5° obscurissimæ sunt in paroxysmo sensationes, non omninò suppressæ.

In hysterica epilepsiâ insolitas vires exerunt ægræ, incondita interim & inarticulata quædam vociferant & pectus feriunt. Fœminæ huic magis obnoxie sunt temperamenti plusquam solet sanguinei, & habitu viraginum gaudent. *Sydenham*.

Præter remedia quæ à catameniorum emanatione, aut dolorificâ excretionem indicantur, juvant in paroxysmo quæ sanguinis fluiditatem & fluido nervo robur restituunt, ut spirituosâ, volatilia, simulque antihysterica. Spirituosâ sunt succini præparata varia, liquor mineralis anodynus Hoffmanni ad guttas duodecim aut viginti, æther Frobenii; inter antihysterica eminent tinctura & pulvis castorei, oleum animale Dippelii, aqua Lucis, spiritus cornu cervi, &c: camphora & moschus ad grana tria.

Puella, 20 annos nata, à terrore in Epilepsiam lapsa, à quinque annis accessus epilepsiæ uterinæ pluries in die patiebatur, pallida, œdematosa, vix menstruata, sumpsit per duos menses extractum cicutæ, inde catamenia redierunt, vomitus habitualis, quo prius laborabat, à prima dosi substitit, color rediit nativus, hodie viget & valet. *D. Coulas*.

5. *Epilepsia simulata* Hecquet Naturalisme des convulsions; Brueys Histoire du Fanatisme. P.

Fanaticos Gebennenses initio hujus sæculi comitabantur quædam canidiæ fatidicæ, quarum prophetiis cohortum omnes actiones dirigebantur; illæ verò, quasi numine afflatæ, tremebant, humi procumbebant, atque anhelitu cohibito, abdomine inflato, spumantes & mirum in modum exagitatæ, demùm ad se reversæ vaticinabantur.

Puella septennis epilepsiam simulabat tam appositè, ut nemo in Nosocomio generali dolum suspicaretur: interrogata num sentiret auram ex manu ad humerum, inde ad dorsum & femur, ea annuit; præscripti usum verberum, quo audito sanata est.

6. *Epilepsia pedisymptomata* Boerhaav. consult. 2. P. C.

Adolescens studiosus, phlegmaticus corpore, ingenio mobilis, à frigore pedum patiebatur spasmos, doloresque in pede, tendine Achillis, sensim ascendentes ad crura, femora, periodicè per duos annos, bis vel ter in anno, paroxysmo ad duas vel tres horas perseverante; deinde similiter à pede, dorso orti spasmi, & dolores altiùs ad latus dextrum & caput ascenderunt, unde paroxysmi epileptici; sensibus omnibus abolitis, toto corpore exagi-

exagitato, succedente stertore, spumâ oris, &c: finito paroxyfmo, frigus in dextro crure, frictionibus cedens; ætate pejus, hieme flante boreâ meliùs habebat; præfagebatur certò insultus ante horas plures, aut diem ex mutatione inexplicabili quam æger in dorso metatarsi perfentiebat, colore ejus livescente, nullo sensu auræ frigidæ; ligaturæ cruris dextri paroxyfimum retardant.

Curatio Boerhaaviana. 1° Vespere per semihoram balneum ex calidâ aquâ ingrediatur æger ad crura usque; partes siccatae fricentur panno laneo, sicco, calido, rudi; tunc plantæ & dorso pedum applicentur emplastra nocte, dieque gerenda, excepto tempore balnei, ex gummi ammoniaco, bdellio, galbano & oxycroceo. 2° Mane & vespere fortis extensio tarfi, ut in luxatione restituenda; interdium moderata deambulatio. 3° Bis in mense, triduo ante novilunia & plenilunia, purgetur haustu qui recipiat cinnabaris gr. x; resinæ guajaci gr. v; rheï, drach. semiffem; scammonii gr. viij; siibii diaphoretici gr. xv; in syrups de cichorio composito drach. vi; & aquæ cichorei unc. ii. Iisdem diebus & pridie paroxyfimi post balneum vespertinum inungantur pedes oleo spicæ. 4° Cæteris verò diebus mane bibat jejunos haustum ex infuso theiformi radicum caryophyllatæ, pæoniæ, valerianæ silvestris, ana, scrupulo semisse; rutæ recentis drach. ii: die verò purgationis horâ 6ª vespertinâ pægoricum sumat ex syrups diacodii drachm. vi; tincturæ opii gutt. viij, in aquâ stillatiâ papaveris rhœados.

7. *Epilepsia à pathemate* Frid. Hoffmann. §. 15. ex melancholiâ & hypochondriacâ ejusdem, nec non Joann. Bauhini.

Vidi puerulum ex denegato quodam quem præfractè petebat cibo, instantaneâ epilepsia affectum.

Non rarum est quod infantes, si matres gravidæ pathematis sævioribus commotæ fuerint, primis ætatis annis fiant epileptici: Frid. Hoffmann: maximè si nutrices irâ vel terrore percitæ illicò lac præbuerint alumnis. A libidine vehementi & suppressâ epilepsiam provocatam plura testantur exempla. Qui à visu epileptici vehementer perterriti sunt, quidam in epilepsiam incidere; unde rectè mos institutus est, ut in templis concidenti epileptico facies velo tegatur. Intemperantia in studiis, quæ cordis palpitationem, ecstasim, melancholiamque excitat, epilepsia ansam præbet.

Vivit adhuc à Langogne apud Helvios mulier quæ à 20^{ti} retrò annis, quoties templum ingreditur, toties Epilepsia paroxyfmo percellitur, ita ut cum per menses annosque successivè plures à templo abstinuisset, non minus Epilepsiam pateretur cum itèrum templum subiret, minimè verò si præ foribus staret; ea ad oppida vicina se contulit, sed incassum; jam sex anni sunt a quibus præ templi foribus eucharistiam sumit, sacrisque interest, & sana vegetaque vivit.

A titillatione, imo à titillationis metu, Epilepsia paroxyfmos excitatos vidit Ill. Baro van Swieten.

8. *Epilepsia sympathica.* P. C.

Est ea quæ initium sumit à symptomatis quæ ad caput non referuntur

ab ægris, ut à pedis vel manus dolore, anxietate, frigore, aurâ ascendente; unde partem affectam ipsimet distrahunt, ligant, fricant, inde etiam paroxyfimi leviores prævertuntur.

Ea verò symptomata originem habent in cerebro seu initio nervorum huic parti prospicientium, uti dolores imaginarii, quos experiuntur in pede illi qui dudum cruris vel tibix amputationem passi sunt; ut affectâ in suffusione retinâ musca ad aërem refertur, non verò percipitur macula vel infarctus retinæ, cujus tamen interventu oritur hæc hallucinatio.

An epilepsia sympathica sit mera differentia pluribus speciebus communis? an verò species, non inquiram; sufficit quod hoc auxilio externo scilicet ligaturâ frictioneve, discutiatur quandoque hujus accessus, id autem accidit quia à forti illâ partis irritatione divertitur naturæ sensatio ac proinde conatus à cerebro ad artum irritatum, unde prævertitur accessus; nam infarctus cerebri non necessariò aut mechanicè determinat conatum epilepticum, & natura semper urgentiori occurrit. Sic licet quis ad sternutandum se accingat, si illicò gravis nuncius, vel contumelia accedat, prævertitur sternutamentum.

Epileptico, qui ante paroxysmum spasmm dolorificum in cubito dextro sentiebat, præscripsit *Ill. Locherus* vesicatorio cubito applicandum; hoc quamdiu fluxit filebat morbus, qui vesicatorio ficcato revertebatur; vesicatorium apertum fervavit per mensem, internè datum est kinkina cum camphora, & æger convaleuit. *Locher de Epilepsia pag. 42.* Ubi spasmi à dolore oriebantur, opio dolores componebantur, & his sopitis Epilepsia siluit: *idem ibidem.* Epilepsiam tempore somni stertorosi recurrentem opio ipso sanavit *Ill. de Haen.*

9. *Epilepsia febricosa* de Bornainville Journ. de Med. Janvier. 1758. pag. 43. P. A.

Vide *Quotidianæ speciem quartam.* Est ea species quæ à veneno febris intermittens latente producit. *Ferrarii apud Torti Lib. 4 c. 4 Hist. 3; Boneti Sepulchr. de febr. Lautter Hist. Med. Viennæ 1761.*

Miles intermittenti febre laborans sumpto valido emetico in epilepsiam incidit, qua intervallis incertis, sed quotidie pluries repetitis, initio ad plures dies, dein ad horas plures extensis afficiebatur sine ullo pyrexix indicio; in paroxysmo convulsionibus horrendis agitabantur omnes corporis partes, in declinatione pectus follis instar violenter agitati movebatur, mente stupente, in intervallis gravamen in stomacho & anxietas circa cor. Adhibita fuere incassum antispasmodica, narcotica, lacticia, balnea; demùm præmissis generalibus ad kinkinam deventum est, quod ad drachmam quater in die, nunc purum, nunc sub forma decocti & apozemate temperatum, morbum hunc ab anno inceptum radicitus sanavit.

10. *Epilepsia à dolore* Illust. Delii Amœnitat. dec. 5. in præfatione. P. A.

Miles quem fustigatum pedibus calcaverat tribunus, atrocissimè dolebat hypochondrio dextro; accessit quotidianus epilepsix paroxysmus cum susurro dentium conjunctus, duranteque ejulatibus sonoris aërem replet & tumorem hypochondrii digitis ita fricat, ac si perforare vellet, deinde paroxyfimi cum efferis vomitionibus & cardialgiâ atroci recurrunt; tertio morbi an-

non ægrotus perpetuò de ulcere & tumore interno latente loquitur; cultrumque identidem exposcit, quo tumorem dissecet, & si non opem, saltem dolorum finem sibi conciliet. Sub paroxysmo pedibus, manibusque parietis calcet, lapidesque, si forte proximè decumberet, deradebat, alvus pertinaciter erat obstrueta, febris nulla.

Secto cadavere prope pylorum erat in ventriculo foramen oris callosum, floreni magnitudine.

11. *Epilepsia exanthematica*; *Epilepsia cachectica* Frid. Hoffmanni; *symptomata à retropulsâ scabie, à fistulis resiccatis, ab achoribus & tineis repressis*, Fr. Hoffmanni III. 12. P.

Differt ab eclampsia exanthematicâ, quòd epilepsia succedit exanthematicis affectibus chronicis, leprosis; eclampsia verò acutis.

12. *Epilepsia syphilitica* Bonet. Sepulchret. Guarinonii consult. 13. à *lue venereâ* Astruc. lib. 4 cap. 2 §. 9. P. C.

Epileptico syphilitico, cui tophus insignis in cranio tectus, dedit Clariss. Locher spiritum antivenereum; æger sæpe convellebatur in usu remedii; dein topho exulcerato & aperto cessavit Epilepsia; vulnere consolidato à syphilide fuit etiam immunis: Locher de *Epilepsia* cap. 2 pag. 41.

Differt ab eclampsia quæ hydrargyrosi vehementiori supervenit & fugax est. Epilepsia à viru syphilitico procedit, & hydrargyrosi methodicâ curatur.

Vide methodum medendi apud Astruc, lib. 4 cap. 6. n°. 4.

Tribuitur gummatum, exostosis cranii.

13. *Epilepsia traumatica* Borelii de epileps. diff. Haller. Disput. Tom. 1 pag. 72. 74. P. C.

Puella decennis & adolescens 17 annos natus epilepsiam patiebantur ictum in capite passi, & foveam habentes à cranio depresso. Sanati sunt omnino admotis dropacibus parti affectæ, quorum ope cranium extrorsum ductum & elevatum fuit.

Puella verò, antequam epileptica fieret, per multos dies singulari paraphrosyne laboravit, spectrum scilicet horrendum præ oculis sibi obversari putabat, totumque domicilium stellis illuminatum videre sibi videbatur; præcesserat dolor capitis, cardialgia, visus obscuratio.

Hac observatione patet, quàm absurda est opinio, in omni epilepsia arcanis fidendum esse; optimum arcanum esse cognitionem principii à quo species dependet.

14. *Epilepsia rachialgica*. Clariss. Bonté Journ. de Med. Nov. 1761.

Est secundaria, & rachialgiam melancholicam sæpius terminat quàm aliæ species; cuicumque verò superveniat, ea dolores aufert, non secus ac paresis. Epilepsiam arthriticam, seu quæ silente arthritide recurrebat, ea redeunte recedebat, bis observavi.

XX. Hysteria; *Passio hysterica* vulgò; *Malum hysterico-hypochondriacum* Stahlialis; *Melancholia nervea* Ill. Lorry; *Spleen and Vapours* Anglis; *Sauvages Nosologia Methodica*. Tom. I. E e e Iste

586 CLASSIS IV. SPASMI UNIVERSALES

Isterismo Cochi Bagni di Pisa; Gallis *Vapeurs*, *Passion hystérique*; *Mal de mère*, *la Mère*, *l'Amarry* &c Occitanis.

Est syndrome symptomatum convulsivorum fugacium sine causâ evidenti, & subito mutabilem, cum summâ animæ sensibilitate, pusillanimitate, à pathematis & causis debilitantibus ingravescens.

Symptomata convulsiva sunt globus abdominalis, angina vel dyspnœa strangulans, dysphagia, carus, frigus extremorum, fletus & cachinni, oscitatio, pandiculatio, delirium, pulsus depressus, strictus, urinæ copiosæ, aquosæ. Morbi hysterici sunt symptomata hysterica constantia, & permanentia in subjecto huic syndromi assueto, unde differunt ab hysteriâ; sic carus hystericus, dyfuria hysterica, colica hysterica, ab hysteria propriè dicta differunt, quia sunt symptomata permanentia.

Nomine vaporum abusivè alii morbi vel indicantur, ut vertigo, palpitatio, melancholia; vel dissimulantur, ut epilepsia, mania, &c.

Sensibilitas animæ tanta est ut levissimus januæ strepitus, dum clauditur vel pulsatur, illas convellat hystericas, si inopinatò accidat; levissimum malum quod sana non perciperet, hystericam anxiam, mœstam, infomnem detinet.

Ita mutabilia sunt & fugacia symptomata, ut intra pauca minuta, fletus, ejulatus, mox risus ad cachinnum, deliria, convulsiones, furor, sopor, visûs obscuratio, marmarygæ sibi succedant & fumo chartæ foetidæ, vel uberi urinæ limpidæ proventu evanescant.

Pusillanimitas patet ex animi dejectione, ex salutis recuperandæ desperatione; frequenter Medicum mutant, quem querelis continuis, diffidentia suâ, remediorum inani successu, discruciant; si securitatem & animi fortitudinem simulent, mortem tanquam inevitabilem & imminentem reputant.

Principia hujus morbi sunt mollis, effœminata constitutio, educatio in vitâ sedentariâ, voluptuosâ, otiosâ; dum corpus otio indulget, animæ negotia faceffunt pathemata, ira, invidia, zelotypia, amor, tædium, lites, ærumnæ; debilitavere mœrores, partus prægressi, morbi, hæmorrhagiæ, catharthes repetitæ, inedia; sæpius præcessit menostasîa, seu catameniorum suppressio, & cautè celatus animi dolor, seu mœror.

† Morbus hic cum hypochondriasi valdè affinis est; ast sexus fœmineus, gulæ strictura, globus abdominalis, invasio post menostasiam, umbilici retractio, frigus lumborum & occipitis, effectus suffituum foetidorum hysteriam determinant, ut ex flatulentiâ, inflatione, & dolore hypochondriorum in viris hypochondriasis designatur; rarò viri hysterici sunt.

Huic morbo sanando profunt quæ corpus roborant, animum recreant, & à morbi ideâ avertunt, ut exercitatio, itineratio, rusticatio, ut cupitorum obtentio; virgini libidinosæ matrimonium; conjugii zelotypæ vir fidelis; post ærumnas fortuna prospera, si ex his cupiditas expleatur; nihil magis nocet quàm repetita evacuantia, quæ debilitant; quàm medicus humorista, qui bilem, mucum, continuò catharticis abradere, & expellere

lere tentat, eoque magis debilitat & irritat, ubi tantum sedandum & roborandum.

Principium proximum hysteriæ est summa philautia, seu amor effræni vitæ & voluptatum, unde minimorum incommodorum intolerantia, exaggeratio, propositi instabilitas, summa sensibilitas, irritabilitas; ex parte corporis systematis nervi teneritudo, juxta nostrates tensio, quæ in nervis nulla unquam observata est; juxta *Cheinaum* laxitas, juxta *Sydenhamum* fluidi nervi instabilitas, seu spirituum ataxia, qualitas ipso morbo obscurior.

Pauca sunt genera morborum quos hic proteiformis affectus non mentiatur, hinc tot morbi hysterici dicti; quod commune est syphilidi, feбри putridæ, scorbuto, &c: ita ut si morborum genera à principiis & causis peterentur, immensa foret classis hystericorum morborum.

1. *Hysteria verminosa* Delii Amœnit. Acad. p. 341 casus 3us; *Vermes malum hystericum mentientes*.

Mulier 46 annos nata, in menstruis inordinata, leucorrhœa, colicâ, cardialgiâ, vomitu identidem excruciat; ischias ossis sacri, pectoris angustix, tumor abdominis; inde concluditur ab ipsâ, & à Medico hysteria; adhibentur carminativa, castorina, balsamica, temperantia, sed frustra; tandem adhibito purgante glomus vermium ejicitur per anum, quo facta sanitas redit.

Duo alia exempla hysteriæ à vermibus lumbricis & ascaridibus excitatæ refert *ill. Delius*.

Cardialgiam, colicam, ileumque pro hypochondriacos syndrome habuere Medici, & omnia vermibus alvo excretis cessavere, *idem pag. 341*.

2. *Hysteria chlorotica* Raulin. cap. 13, Sydenham. process. integr. P. L.

Huic catameniorum retentio ansam præbet; verum hæc retentio in viragibus quandoque hysteriam *plethoricam* excitat, antequam chlorosis accedat, imò cum plethoræ signis, ut faciei rubore, pulsus plenitudine, vertigine, dyspnœa; & in hoc casu à largis phlebotomiis vidi hystericas sanatas, & phlebotomias non meritò reprobant *Sydenham* in hysteriâ, quæ tantum in quibusdam hysteriæ speciebus nocent; in plethorica verò repetitæ profunt.

Cum verò pallor faciei, labiorum livor, pedum œdema, inappetentia, lassitudo, dyspnœa ad levem scalarum ascensum, cardialgia, cephalalgia, crurum gravitas accedunt, tunc præmissâ unâ phlebotomiâ, & unâ alterave catharsi, martialia usurpanda sunt, vel mitia ut juscula cum radicibus aperientibus atque nodulo rhei & limaturæ martis ana drachmam unam continente, quæ juscula per novem dies iteranda, dein limatura ferrî ad grana octo intra offam per mensem est repetenda, & si virgo sit temperamenti calidi, ficci, biliosi, aquæ ferruginæ æstate per novem dies ad libras quatuor vel sex sunt assumendæ, præmissâ & subsequente catharsi.

Si verò chlorotica sit mollis, laxa, frigida, tunc juscula fortiora, pilulæ

emmenagogæ, opiatæ martiales sunt adhibendæ, aquæ thermales etiam autumnò vel vere per triduum bibendæ, si salinæ sint, aut sæpiùs repetendæ, si sulphuræ.

Jusculis incoquantur radicum rusci, rubiæ, dentis leonis, ana, uncia una, rhei & limaturæ ferri in nodulo, ana, drachma una, quovis triduo renovanda, folia cichorei, borraginis, flores cheiri, calendulæ cum cinnamomi frustulo.

Bolum ingredientur croci martis grana decem, pulveris sennæ, rhei, falis absinthii, jalappæ, diagrydii, myrrhæ, croci, cinnamomi, ana, grana duo; castorei, afflæ foetidæ, ana, gran. i. cum syrupo de cichorio, vel de floribus perficorum, fiat bolum quovis mane per novem dies sumendus superbibendo jusculum foliis cichorei alteratum.

Simplicius est ex limaturæ martis & cinnamomi pulveris, ana, gran. x. ac myrrhæ vel galbani aut castorei pulverati gr. iv. ac alternis diebus additis scammonii granis tribus parare bolum; his succedant aquæ Bellilucanæ per triduum potæ ad libras sex.

In delicatioribus aquæ sulphuræ calidæ, ut de *Cauterets*, *Bagnauls*, *S. Laurent* possunt ebibi per triduum ad libras quatuor, dein quartâ die ingrediantur balneum; ex illis aquis iterùm bibat, iterum balnea usurpet, & sic alternis vicibus per mensem aut ultra.

3. *Hysteria à menorrhagia* Raulin; à *partu difficili* Sydenham; à *morbis acutis*, repetitisque *phlebotomiis ac catharticis*. P. L.

In hac specie robur est quantociùs restituendum ope victûs fortioris, aromatisati, eupepti; usurpentur gelatinæ, ova sorbilia, offæ ex carnibus gallinæ, bovis, &c, quibus restaurentur vires, missis longè catharticis, phlebotomiâ, imò clysmatis, usque quò ægra possit lac integrum caprinum vere, afininum autumnò, aut vaccinum quâvis tempestate assumere servatis servandis; diæta verò lactea non solum abigit hysteriam, sed etiam si à longis menorrhagiis immineat, ascitem fugat & vires reficit; si tamen ventriculus huic ferendo impar foret, præmitteretur decoctum ex rhapontico vel myrobalanis cum syrupo de cichorio composito & mannâ, atque paulo ante lac, bolum absorbens ex terra catechu, oculis cancrorum, cretâ, coralliis, & conservâ rosarum ingereretur.

4. *Hysteria à leucorrhœâ* Raulin. cap. 14. tom. 1. P. L.

Si leucorrhœa hysteriæ fomes pendeat ab humorum acrimoniâ & viscositate, quam ficitatem vocant, præmissâ unicâ phlebotomiâ, cathartica mitia sunt usurpanda, maximè ex aquis mineralibus acidulis dictis, ut de *Vals*, *d'Alais*, *Lodeve* &c: dein juscula pulli refrigerantia cum nodulo seminum frigidorum, foliis pimpinellæ, agrimonix, radicibus pentaphylli, fragariæ, & pugillo fumarix, vel nasturtii aquatici, sunt usurpanda; inde ad serum lactis deveniendum extincto priùs lateris candentis frustulo: & ante haustum seri lactis præstat bolum subadstringentem & absorbentem præbere, qualis in gonorrhœa veteri usurpatur; si verò sit pruritus vaginæ, foetor fluoris,

fluoris, siccitas, pervigilium, aquæ acidulæ per novem dies æstate sumendæ, & dein balnea domestica vigesies iteranda.

Verùm si leucorrhœa pituitosa fuerit, ab obstructionibus frigidis, & vaforum atoniâ pendens, tunc præmissis catharticis, tonicis adstringentibus ad duas vices, & jusculis aperientibus, cum limaturâ ferri, rheo, cancris fluviatilibus, radicibus aperientibus, foliis hederulæ, pimpinellæ, nummulariæ, &c, pitisanâ ex levissimo camphoratæ infuso, deveniendum est ad bolos stomachicos, tonicos ex theriacâ, aurantiis, zinzibere, nuce moschatâ conditis, diascordio, oculis cancrorum, malicorio, radice angelicæ, terrâ lemnîâ, bolo Armenâ, corallis rubris, gummi Arabico, quæ excipiantur syrupo de rosis ficcis; sumat electuarii hujus drachmam semel vel bis in die per mensem superbibendo vini absinthii aut enulati pauxillum; vinum Hispanicum gentianâ, angelicâ, absinthio, centaurio, corticibus aurantii, cinnamomo infusis medicatum, ad aliquot cochlearia ter in die usurpetur.

Conveniunt & martialia, ut vinum tenue, album, intra quod ferrum, vel lapis medicamentosus, vulgò *globus chalybis*, infusus fuerit; aquæ ferruginæ Vallenfes, Alesienses, modò non ea dosi sumantur & repetantur, ut hystericæ vires imminutas ulterius infringant; demùm ad lac etiam coniugendum est.

5. *Hysteria empiractica*; ab obstructionibus viscerum abdominis, ut hepatis, lienis, pancreatis, Raulini cap. 5. P. L.

Differt à plethoricâ per pallorem cachecticum, phlegmatiam, pulsûs debilitatem, frigus. Curatur per aperientia martialia, tonicis amaris, stomachicis junctâ: si verò ægra sit temperamenti simul calidi & ficci, seu si humorum acrimonia, siccitasque adsit, ea sunt jusculis, fero lactis temperanda, additis millepedibus, croco, aquâ ferruginæ; huc pertinent aquæ minerales spiritu rectore turgidæ, cautè tamen usurpandæ martiales vitriolicæ.

6. *Hysteria libidinosa*; *Hysteria à semine acri, retento, ovariis infarctis*; Frid. Hoffmann. L. P.

Monialis illicò sensum amittebat, & convellebatur toto corpore cum dyspnœâ, dein ad se revertens exiliebat, & per cameram saltando currebat, inde lætas & obscœnas cantilenas, verbaque similis farinæ proferebat, vomitu bilis atræ pauxillum rejiciebat; mox sui compos facta anteaكتورum erat immemor; clitoridis titillatio à barbitonsore impudico instituta paroxysmum aliquoties solvebat: tales sunt plures hystericæ quas matrimonium sanasse dicitur; catameniis suppressis vel imminentibus turgent genitalia, calentque; unde salacitas major, major ad hysteriam proclivitas.

7. *Hysteria stomachica*. Vide Raulinum cap. 4. de hysteriâ ab obstructione & vitio vario stomachi. L. P.

In hysteriâ stomachum malè se habere vulgatissimum est; hinc affinitas hys-

teriæ cum hypochondriaci; verùm in specie, de quâ agitur, præcessere vitia stomachi, & subsecuta est hysteria.

8. *Hysteria febricosa*. Wedel Ephemer. Natur. Cur. Ann. 2. Obs. 193.

Dignoscitur ex syndrome symptomatum hystericorum, typo tertianæ recurrens, quæ accedente alternis diebus pyrexia evanescunt; symptomata ea sunt frigus, oscitatio, suffocatio, abdominis tensio, animi deliquia, flatulentia, nausea, cardialgia, mortis timor, mictio urinæ limpidæ, & post paroxysmum crassæ, lateritiæ, æstus volaticus faciei succedente frigore & pallore, leucorrhœa, &c.

In hysteriæ paroxysmo nihil est efficacius camphora, moscho, castoreo, extracto capitum papaveris rhœados; hæc spasmos, pervigilium, terrorem, dolores compescunt; datur potio quovis bihorio ad cochlear facta ex camphoræ drachma semisse, cum sacchari & gummi Arabici, ana, drachma una; syrupi papaveris rhœados, uncia una; & unciis sex aquæ florum sambuci; vel datur moschus manè & serò ad grana duo vel plura; extractum capitum papaveris rhœados ad grana tria vel plura.

XXI. SCELOTYRBE, *Scelotyrbæ Castelli Lexic. Danse de St. Guy.*

Scelotyrbæ Galeni Isagoge libro finition. » quasi cruris turba & perturbatio, species est resolutionis, quâ erectus ambulare homo non potest, » & latus quandoque rectum in sinistrum, quandoque sinistrum in dextrum, vel vicissim circumfert; interdum quoque pedem non attollit, sed » attrahit, velut ii qui magnos clivos ascendunt: hæc Galenus; « quâ descriptione idem expressisse mihi videtur quod Neoterici choream Viti nominant.

Chorea Sancti Viti, docente Sydenham convulsionis species quædam est pueros, puellasve à decimo ætatis anno ad pubertatem invadens; prodit se claudicatione, vel instabilitate alterutrius cruris, quod æger post se trahit fatuorum more, manum ejusdem lateris vel pectori vel alii alicui parti applicatam nequit continere in eodem situ horæ momento, sed in alium situm & locum convulsione distorquebitur; quidquid æger contrahitur, antequàm poculum ad os possit admovere, mille gestulationes circulatorum instar exhibebit, non enim rectâ lineâ ori admovet, sed deductâ à spasmo manu, huc illuc aliquando versat, donec tandem fortè fortunâ labris propius apponens, liquorem derepente in os injicit, & avidè haurit, deditâ tanquam operâ, ut spectantibus risum moveret.

Nullus est autem morbus hodiè cognitus, qui ad scelotyrbem aptius referri queat quàm chorea Viti Sydenhamiana, quæ multùm discrepat ab specie tarantismi, cui hoc ultimum nomen aptius convenit.

1. *Scelotyrbæ chorea Viti*; *Chorea Sancti Viti* Sydenham; *Scelotyrbæ pituitosa* Preyinger; *la Danse de St. Guy.*

Curatur jusculis leviter tonicis & cephalicis, infusis theiformibus ex floribus galli lutei, tiliæ, kinkinâ, cascarillâ, pulvere de Gutteta, necnon aquarum thermalium embrochationibus; ægros quatuordecim observavit & sanavit *D. Chaptal*.

D. de Haen plures hoc morbo laborantes repetitâ electrificatione sanatos vidit.

Curatio Sydenhamiana quoad phlebotomias & catharses nimium repetitas minimè conducit, saltem in pueris & puellis à me observatis, qui ab his fuissent exhausti.

Principium hujus morbi videtur in origine nervorum, & mentem aliquatenus non secus ac corpus debilitare; quas enim vidi puellas hoc morbo affectas cum aliquali artuum rigiditate, debiles simul & velut attonitas, aut mente imbecilles vidi.

Ad idem genus morbi altera species rarissima ab Auctoribus prætervise referenda videtur, quam non aptius nominari posse putem quam *scelotyrbem festinantem*, seu *festiniam*.

2. *Scelotyrbe festinans*; L.

Est peculiaris scelotyrbes species in quâ ægri solito more dum gradi volunt currere coguntur, quod videre est apud *D. Carquet*, & observavit *Leydæ illustr. Gaubius Patholog. instit. 751*. & in loquelâ hæc *volubilitas* dicitur quâ lingua præcurrit mentem. Video actu mulierem sexagenariam hoc affectam morbo, siccitati nervorum tribuendo; laborat enim rheumatismo sicco, seu ab acrimoniâ sanguinis; dolores noctu à calore recrudescunt, à thermis non sublevantur: ei præscripti phlebotomiam, & præmissis jusculis ex lactucâ, endiviâ, & collo arietis, lene catharticum, inde verò lactinia.

Est affinitas cum scelotyrbe, choreâ Viti; deest flexibilitas in fibris musculorum; unde motus breves edunt, & conatu seu impetu solito majori; cum resistantiam illam superare nituntur, velut inviti festinant, ac præcipiti seu concitato passu gradiuntur. Chorea Viti pueros, puellasve imberbes aggreditur; festinia verò senes, & duos tantum hætenus observare mihi contigit. Quam multos autem videmus morbos, paucissimosque observamus. De teoriâ & praxi nihil habeo quod dicam; etenim sola experientia praxim cujusvis morbi determinat, & ex hac pro felici vel infausto successu theoria dein elicienda est.

Quid scelotyrbe commune habeat cum scorbuto non video, nisi hoc nomine scelotyrbe astheniam scorbuticam quis velit intelligere.

Pictor quinquagenarius id habebat singulare, non solum quòd inter progrediendum festinare cogebatur, verum etiam quòd nec à dextris, nec à sinistris iter posset deflectere, nisi cum in repagulum impigisset, tum verò eidem loco inhærens corpus sensim convertebat, & iterum properans rectâ viâ progrediebatur.

3. *Scelotyrbe instabilis*: Journ. de Med. Janvier 1761 & Mars 1758. L. Monf-

192 CLASSIS IV. SPASMI UNIVERSALES

Montepelii puer, duodecim annos natus, vino, caffè, & liquoribus spirituosus affuetus, arthritide rheumatismali recens sanatus, incidit sensim in instabilitatem totius corporis, ita ut per duos menses incius, & invitus brachium, pedem, caput, vel aliam partem continuò extra somnum motitaret tanquam nugans; unius tamen lateris motitatio non fuit major quàm alterius, dein mens & loquela debilitabantur; dolor pedem aggressus est, sed levis; sanabatur hic puer phlebotomia & dein repetitis catharticis.

D. Ruamps Journ. de Med. 1758 tribuit morbum faburræ. *D. Sumeyre Journ. de Med. 1761* hunc tribuit lentori & vappiditati sanguinis; morbum tamen in puella decenni tres tantùm phlebotomiæ abstulerunt.

In Scelotyrbe chorea laudatur tanquam specificum quinta essentia mineralis *D. Comitis de la Garaye ad guttas xxx : Le Monnier Hist de l'Acad. R. des Sc. 1755 pag. 34.*

4. *Scelotyrbe intermittens*; L. P.

Hanc speciem alternis diebus redeuntem in puerulo observabat *Nemausi Clar. Deidier Med. Doct. Monsp.*

5. *Scelotyrbe verminosa* *Gaubii* Celebr. *Leydenfis* Professoris. *Preyfinger* *Class. Morb. P.*

XXII. *Berberia*; *Berberi* *Jacob. Bontii* *Medic. Indiæ Oriental. lib. 2. cap. 1*; *Tulpium* *observat. lib. 4 cap. 5*; *Mangeti* *Biblioth. pract. ubi Erasistrato* hunc morbum fuisse cognitum asseritur; *le Beriberi.*

Genus est morbi spasmodici, ideo *beriberii* seu *ovis* dicti, quia ægri genubus retractis elevando crura tanquam oves progrediuntur.

1. *Berberia Indica* *Bontii* *libr. 2 de Medic. Indorum. C.*

Cognoscitur ex motu tremulo manuum, pedum, & quandoque totius corporis, simulque stupore quodam dolorifico harumce partium, cum tactus obscuracione, aut hebetudine: dolor verò est similis fornicationi quam apud Europæos frigus in digitis excitat. His adde vocis exilitatem & raucitatem, ut vix prope affidentes ægrum loquentem intelligant; accedit non rarò pectoris musculorum crampus, qui anhelitum, ac vocem intercludit.

Hic affectus lethalis non est, sed chronicus & curatu difficilis, principium procatarticum est frigus susceptum calente corpore; si pectus adoriatur, lethum non rarò infert.

Curatio exigit ut lymphæ frigore inspissata resolvatur & discutiat. Cavendum ne æger se lecto affigat; exercitio, quantum & cui potest, indulgeat, frictionibus utatur, fomenta ex herbis resolventibus adhibeat; ex oleo chamæmeli, meliloti, potissimum petroleo litus instituat; intus verò, præmissâ catharsi, sudorifica ex ligno guayaci, falsaparilla, chinâ radice, theriaca, mithridatio adhibeantur. *Vide curam in Europâ à Nicol. Tulpio institutam observ. libr. 4.*

2. *Berberia spuria* Thom. Bartholini; *Berberi spurium* ipsi dictum.

Hic affectus non satis distinctè descriptus invasit mercatorem ex Indiâ Orientali reducem, eumque dimidii corporis à diaphragmate ad pedes stupore, ac debilitate, forte tremore conflictavit cum enuresi, alvi constipatione & doloribus abdomen & pectus molestantibus. Si desit in hoc morbo motus tremulus & anomalus extremorum, is ad paraplegiam dimitendus videtur.

CLASSIS QUINTÆ SYNOPSIS.

ANHELATIONES.

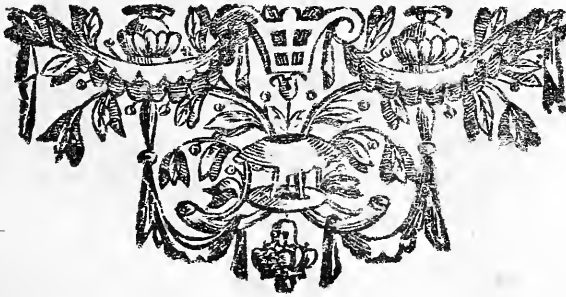
ORDO I. ANHELATIONES SPASMODICÆ. Sunt infusus fugaces, sed sæpiùs iterati spasmodicorum motuum pectoris cum expiratione sonorâ.

- I. **E**PHIALTES, *cochemar*, anhelatio difficilis, querula, cum infomnio terrifico.
- II. STERNUTATIO, *Eternuement*, concussio violenta pectoris, cum expiratione veloci narium interiora everrente & sonorâ.
- III. OSCEDO, *bâillement*, repetita, lenta, profunda inspiratio, ore hiante, sæpiùs cum pandiculatione.
- IV. SINGULTUS, *hoquet*, concussio diaphragmatis cum inspiratione subito interruptâ, sonorâ.
- V. TUSSIS, *toux*, concussio sonora, violenta pectoris cum expiratione ad pulmonem quodam obice liberandum.

ORDO II. ANHELATIONES OPPRESSIVÆ, *difficultés de respirer*. Sunt non fugaces, sed constantes respirandi difficultates, cum pectoris non rarò oppressione, frequenti anhelitu, difficultate illius suspendendi, sine metu suffocationis.

- VI. STERTOR, *ronflement*, respiratio inter inspirandum, sonum gravem, tremulum, in gutture edens, sæpe cum alterno sibilo.
- VII. DYSPNŒA, *courte haleine*, est difficultas respirandi chronica, ut in asthma, & non intermittens, unde ab asthma differt.
- VIII. ASTHMA, *asthme*, est morbus chronicus vel diurnus, cujus præcipuum symptoma est periodicè recurrens respirandi difficultas.
- IX. ORTHOPNŒA, *suffocation*, est præceps ut plurimum & acuta respirandi difficultas; unde ab asthma & dyspnœâ discrepat.

- X. ANGINA, *angine*, differt à præcedentibus per sensum angustiae in gutture.
- XI. PLEURODYNE, *douleur de poitrine*, est anhelationis genus, cujus præcipuum symptoma est dolor pectoris, & ut plurimum lateris, sine febre acutâ, unde à pleuritide differt.
- XII. RHEUMA, *rheume*, cognoscitur ex difficultate respirandi cum sensu gravitatis in pectore, quam comitantur vel præcedunt coryza, sternutatio, raucedo, &c.
- XIII. HYDROTHORAX, *hydropisie de poitrine*; differt à dyspnoeâ faciei pallore, manuum & pedum oedemate, symptomatis ephialticis, decubitus horizontalis difficultate, &c.
- XIV. EMPYEMA, *empyème*, differt ab hydrothorace per febrem hecticam magis evidentem, maciem, & prægressam pulmonis inflammationem suppuratam.

CLASSIS QUINTA.

Morbi Dyspnœici, seu Anhelationes.

I. **D**IFFICULTATES respirandi, vulgò morbi anhelosi, asthmata Græcis ab ααζο anhelō.

Ægri *Dyspnœicoi* Græcis, *Anhelosi* Latinis dicuntur.

„ Singultus, tussis, ructus, oscitatio, &c, motum illegitimum pro genere habent. *Galen.* “ qui dyspnœicos morbos cum spasmodicis ejusdem esse classis existimat; nec enim multum abluunt.

Riverius etiam difficultates respirandi refert ad motûs depravationes, à quibus tantum differunt, quod muscoli respirationis nunc liberè, nunc naturaliter noctu & interdiu agant, quod ultimum artuum musculis non accidit.

Ubi natura nullos ad respirandum conatus exerit, pectusque proinde velut immobile videtur, nihilque ex parte gestuum aut nutûs respirandi conatum designat, ut in syncope, catalepsi, asphyxia, nemo jure illam *apnœam* inter respirandi difficultates reposuerit, cum ibi nulla sit difficultas motûs, ubi nullus est conatus, nec ullum desiderium movendi apparet.

2. Respiratio est motus pectoris, quo alternatim dilatatur, & aërem admittit, dein coarctatur, & aërem emittit; prior motus *inspiratio*, altera *expiratio* vocatur.

In respiratione constanti, quantitas exspirati aëris est æqualis quantitati inspirati; verum non æqualibus temporibus illi motus in sanitate absolvuntur, nam inspiratio breviori, expiratio longiori perficitur.

Inspiratio itaque est velocior expiratione, eadem tamen organorum seu pectoris, & pulmonis moles movetur; ergo si ad vires æstimandas temporis ratio habeatur, vis ad inspirandum impensa major est, quam quæ ad expirandum impenditur.

3. In sanitate respirati aëris quantitas in leni respiratione est 40 circiter pollicum cubicorum, mensurante *Borello*: ast in profundâ & fortî ad 220 pollices affurgit ex *Jurini* æstimatione.

4. PROPOSITIO I. Quantitas aëris inspirati non est proportionalis magnitudini respirationum.

5. Quantitas enim respirationis est ut augmentum trinæ dimensionis pectoris inter inspirandum, & illius decrementum incremento æquale inter expirandum.

6. Quantitas verò aëris inspirati est directè ut illud pectoris incrementum, & inversè ut pulmonis moles. Verùm pulmonis moles sensibiliber variat in fanitate; nam in exercitiis validis corporis, & in pathematis vividis, sanguis in pulmone colligitur, & tantum abest, ut aëris inspirati quantitas sit proportionalis capacitatis pectoris augmento.

7. Si liceat *infarctus* nomine designare pulmonis illam intumescentiam, quæ pendet à sanguine, lymphâ, alioque fluido aëre densiori, vel viscidiori; aëris inspirati ac proin expirati quantitas tantò minor est cæteris paribus, quò major est pulmonum infarctus.

8. Ad infarctum referri potest omnis intumescencia interna claustrorum pectoris, viscerum abdominis, in quantum diaphragmatis descensum impedit; corpus etiam extraneum in pectore collocatum, quod expansionem pulmonis inhibet, ut lymphâ, cruor, pus, &c.

9. PROPOS. II. Infarctus pulmonum crescit inter inspirandum, decrescit inter expirandum.

10. Pro quatuor circiter cordis pulsibus, unâ datur respiratio, vel parùm abest; nam observante *Robinsonio in Æconomia animali*, quibus erant pulsationes cordis singulis minutis 65, 72, 116: erant respirationis vices in illis 17, 19, 30.

11. Post *D. Schliging*, observavi venas omnes, saltem majores, detumescere & complanari durante inspiratione, intumescere verò & rotundari durante expiratione, atque tempore inspirationis pulsus artiarum ex aortâ proficiscentium paululùm minui, inter expirandum verò paululùm augeri; quisque potest experiri, si paulò altior, & diuturnior sit ille pectoris motus.

12. Ex his verò attendenti patebit sanguinem tempore inspirationis uberius ingredi pulmones, parcius ex ipsis & cordis sinistro ventriculo egredi: è contra verò tempore expirationis sanguinem uberius in venis cavæ continuis collectum parcius ingredi pulmones, uberius per cordis sinistrum ventriculum in aortam immitti.

13. Atqui sanguinem uberius ingredi, quàm egredi, est colligi, ac proinde pulmones aliquatenus infarcire: ergo inter inspirandum datur infarctus pulmonum fugax, qui expirando solvitur.

14. Cùm autem circulatio perflet interea, & quatuor pulsus patiantur artiarum, sequitur inter inspirandum artiarum pulmonares plus transmittere in sua tùm diastole tùm systole quàm in hisce motibus dum expiramur, venas verò pulmonares è contra.

15. Inter expirandum cava cordis dextra tument, & sinistra detument; verùm cava cordis dextra sunt ampliora, aut magis expansibilia quàm sinistra,

niftra, docente anatome & iteratâ injectione. Cùm autem illa cava intra tempus integræ respirationis eandem transmittant sanguinis molem, necessum est ut plus temporis impendatur in liberandis finiftris cavis cordis ab infarctu quàm in dextris liberandis; cùm liberentur finiftra cava ab infarctu mediante expiratione, dextra mediante inspiratione, requiritur ut exspiratio fit diuturnior inspiratione.

16. Colligitur sanguis in pulmonibus per totum inspirationis tempus, quod tria tempuscula exigit circiter: solvitur verò infarctus pulmonum intra quinque tempuscula his æqualia, & sic per cordis ventriculorum finiftrum, qui simili rhythmico contrahitur quo dexter, sensim superfluum in pulmone cruor aortæ erogatur, toti corpori distribuendus. Non fecus ac si per infundibulum tertiâ parte angustius altero transfundi debeat eadem fluidi quantitas, tempus impendendum esse debet tertiâ parte majus.

17. PROP. III. Respiratione motum & fluxilitatem sanguinis adauget.

18. Inter inspirandum & exspirandum, vis motrix musculorum intercostalium, quorum motus noctu & interdium fere vigesies quovis minuto repetuntur, sanguinem in suo textu contentum undique comprimit, atterit & exprimit. Cùm autem attritus corporum inter mortarium & pistillum, si fas sit ita loqui, felicius succedat, quò actio unius & reactio alterius majores sunt, attritus sanguinis inter musculos & vasa ossibus sustentata, aut alios musculos, felicius succedit, quàm in quocumque viscere musculis molliore, ut pulmone, cerebro, &c.

19. Interea cùm, datâ vi sanguinem premente, velocitas à resistentiis sublatis generatur, generatur etiam velocitas à sublatis per inspirationem resistentiis, quas sanguis pulmones ingressurus experiebatur inter exspirandum, dein verò vis major musculorum expirationi famulantium pulmones constringit, & cursum sanguinis accelerat per venas.

20. At sanguis majoribus viribus pressus magis incalescit, resolviturque, proinde fluxilior evadit: ergo respiratione motum & fluxilitatem sanguinis adauget. In animabilibus frigidis, ut serpentibus, testudinibus, respiratione rarissima est, quandoque per dies, ac menses suspensa, ita & circulatio tardissima, ac fluida viscosa, tardigrada.

21. In hominibus, avibus, quadrupedibus sanguis est calidior, fluxilior, velocior: respiratione in nobis vix potest per duo minuta cohiberi sine mortis periculo; actiones in genere majores, vividiores, somnus longè parcius, vita longè actuosior. Hinc veteres pronunciarunt à respiratione calorem innatum, seu vitæ principium, ut credebant, intendi, dum calor actualis in pulmone minuitur.

22. PROP. IV. Quò fortius sanguis in pulmones appellit, eò infarctus pulmonum est major.

23. Infarctus pulmonum est effectus pressionis lateralis vasorum à sanguine injecto in arteriam pulmonarem; verum ex demonstratis Bernoullianis, pressio lateralis vasorum cæteris paribus est eò major, quò vis fluidum premens, vel impellens major est, & quò minus est emissarium ipso immiffario; cùm
ita-

itaque arteria pulmonaris multò flexilior aortâ , ab auctâ vi cordis dextri multò magis dilatatur , quàm orificium arteriosum cordis sinistri (15), emisfarium est minus immiffario. Cùm verò fimul ob exercitia vel pathemata vis fanguinem impellens in pulmones intenditur , neceffum est ut preffio lateralis tantumdem adaugatur.

24. In exercitiis immodicis , ut curfu , vociferatione , ponderum gellatione , mufculis validiùs contractis , fanguis sub prelo pofitus nititur quoquo verfum æqualiter ; verùm cùm retrò urgeatur in venis ab arteriofo accedente , & retineatur à valvulis , fortiùs ad cavam , & cor dextrum accedit , quàm in quiete ; ergo cor dextrum magis dilatatur , & ad majorem contractionem coactum fortiùs impellit fanguinem in pulmones ; verùm ille impetus adauctus concurrens cum inspiratione infarctum addit infarctui ; ergo & magis pulmones aggravat.

25. Hinc fit ut in hisce circumftantiis preffio lateralis sæpè vincat tenacitatem arteriolarum , & his ruptis vel diftractis effluit fanguis in cavum pulmonis , hinc hæmoptyses. Similes effectus procreat gaudium effræne , maximè cum cachinno , item ira immodica , furor fuppreffus ; quæ omnia tantam preffionem vafis inferunt , ut indè fiant & quandoque crepent anevryfmata in his organis ; unde mortes repentinæ , quas fuffocatio & palpitatione præcedunt.

26. Circulatio in vafis facilis est , cùm fanguis fubfequens non velociùs progredi nititur ; ita ut neuter in alterum agat ; talis facilitas nunquam datur in arteriis quandiu pulfant ; datur in venis , animâ & corpore quiefcentibus , abfente plethorâ ; verùm accedente motu , maximè cum plethorâ , datur preffio lateralis in venis , & tollitur circulationis facilitas , atque toties preffio in pulmonum vafa major est.

27. Hinc fequitur quare ubi arteriæ vix pulfant , ut in fyncope , catalepsi , cataphorâ , debilitate fenili , in caro à frigore , fubmerfione , fufpensione , hystericâ cataphorâ , vel apnoea hystericâ , respiratio fit ita lenis , ita placida & exigua , ut obfcura & ferè inconfpicua evadat , quod etiam indicat refpirationem vix ullam effe , ubi preffio lateralis , vel infarctus pulmonum nullus.

28. Virum & ejus conjugem ambos ferè centenarios mortem fenilem obeuntes olim obfervavi ; eos autem fenfim frigeſcentes , magis immobiles videbam , pulfum fenfim rariorem , ita ut vix quadrageſies , dein trigefies intra minutum arteria pulſaret ; refpirationem debilem , rariorem & minorem pari paſſu ; ita ut per aliquot horas dubius hærerem num adhuc viverent , an jam obiiffent.

29. Hominem fune fufpenſum , è tortoris manibus vix ereptum fine ullo vitæ ſigno , phlebotomiis tribus intra horam inſtitutis , in vitam revocare ipſe fatagebam ; aſt cùm redivivus in tuto ſe collocatum effe putabat fufpenſus , collum intumuit , ſenſus obſcurati funt , refpiratio fenſim rarior , pulſus vix quadrageſies in minuto pulſabat , uterque motus , fenſim obſcurior , demùm inconſpicuus , ægrum letho reddidit. De ſubmerſis idem eſt judicium ; cùm circulatio debiliſſima eſt , refpirationis neceſſitas evaneſcit ,
quæ

quæ videtur proportionalis infarctui pulmonum. Ergo ille infarctus in suspensis & submersis non semper datur.

30. PROP. V. Respirationis necessitas est proportionalis calori pulmonis & aëris inspirati.

31. Aër inspiratus est semper frigidior exspirato in statu sano, calor enim sanguinis pulmones alluentis hieme est 28° graduum, cum aër temperatus calet ad 10^{m} grad. Ergò cum calor diffundatur in contigua corpora, usque ad æqualitatem temperaturæ, aër inspiratus calefcit à sanguine & sic calidior efflatur. Et si supprimatur respiratio intra minutum, crescit duobus gradibus calor sanguinis ex *Halesio*. Patet ergò rectè sensisse Veteres, cum dixere respirationem inservire refrigeriò sanguinis.

32. Ex triginta tribus circiter unciis quas quotidie perspiramus, viginti duæ è pulmonibus avolant (teste eodem *Halesio* incomparabili ad experimenta physico-medica viro), ergò cum vapor ille fumidus exspirando tantò uberius avolet, quantò frigidior est aër inspiratus hisce vaporibus, ut docet hydrostatica, (nam levia eò velocius ascendunt intra fluida, quò radices gravitatis specificæ levioris superant radicem gravitatis densioris) ergo respiratio est ad fuliginum pulmonis evaporationem utilis, si aër sit frigidus.

33. Quò aër itaque inspiratus est calidior, minor est differentia gravitatum specificarum inter inspiratum & inspirandum; ergo minor vaporum excrementiorum excretio, major noxa, major molestia pulmonum, major pressio, ac proinde cupiditas aëris novi, puri, frigidi major.

34. Quò minùs libera, magis coacta circulatio in pulmonibus, seu major attritus ob actionem & impulsu fortio rem sanguinis subsequenti, & reactionem aut tarditatem antecedenti (19), eò calor intensior in pulmone & in aère contiguo, infarctus signum, & effectus: ergo eo major molestia, major cupiditas aëris copiosi, frigidi, qui infarctum & fervorem tollat.

35. Respiratione dicitur moraliter necessaria, cum sine eà vix vivere possit homo, absque anxietate mortiferà aut intolerabili; atqui quò major est fervor pulmonis, & aëris inspirati, eò intolerabilior est molestia, sine refrigerio & levamine novi aëris; ergo eo major respirationis iterandæ, accelerandæ necessitas.

36. In febre, potissimum ardente, in peripneumonia, maximè si durante æstatis tempore accederet, crescit necessitas respirandi pro ratione infarctus pulmonis, fervoris ejus & caloris aëris; unde tanta aëris frigidiusculi cupiditas, quæ licet nomen proprium non obtineat, ut fames & sitis, non minùs tamen urgens est & expletu necessaria.

37. *Bonum* dicitur, quod nos statumve nostrum perfectiores facit; sic alimenta in fame, potulenta in siti, inter bona meritò numerantur, & eò major est eorum cupiditas, quò major videtur ad vitam necessitas, licet qui famem & sitim prævertunt, quid hæc sint, vix, nisi per auditum, cognos-

cognoscant: ita & cupiditas aëris, asthmaticis tantopere cognita, Physiologicis ita parùm est nota, ut nullam ejus mentionem injiciant.

38. Cupiditatem aëris sic descripsit *Aretæus lib. 3 cap. 11 de Asthmaticis*:
 » Multum & frigidum aërem cupiunt, sub dio ambulantes; quælibet enim
 » domus ipsis ad trahendum spiritum parva & angusta est; erecti spirant,
 » tanquam omni aëre attracto potiri cupientes; præ aëris autem cupiditate,
 » & os aperiunt, patefaciuntque, tanquam eo ampliore indigentes.

39. *Voluptas* est intuitiva perceptio perfectionis nostræ, unde cum *bonum* dicitur quod nos perfectiores reddit, è possessione boni percipitur voluptas, & expletur ejus cupiditas; cum itaque aër inspiratus infarctum & molestiam pulmonis tollat, nostrumque statum sic perfectiorem reddat, non mirum si tantam voluptatem excitet asthmaticis, dyspnoicis, aliisque præfocatis, & ut cum *Galeno* loquar, votum cordis expleat; è contra verò impotentia respirandi & præfocatio tanto mœrore, ad desperationem & furorem usque, animam divexat, ut quidvis experiri malint homines in his angustiis, quàm aëre carere.

40. Hoc experiri placuit in cane, cui, more *Halesii*, vesica suilla aëre plena circa os alligata erat; is per multa minuta alacer & tranquillus erat; verùm cum successu temporis aër vesicæ destrueretur, vesica inter inspirandum multum excavaretur, canis inspiratione profundiori majorem aëris copiam quærebat, imò per frequentiores inspirationes, quod deficiebat in singulis, recuperare conabatur; demùm respirationes frequentiores fuerunt & minores, quod debilitatem continuò crescentem comitabatur, & canis decumbens post anxietates, inquietudines & conatus varios, cum sudore & vesicæ vacuitate perstante, mori tandem videbatur.

41. Tunc verò tubo infra ligaturam immisso, & novo aëre insufflato; canis per gradus reviviscere, magis respirare, revalescere videbatur, sicque restitutus, cum eodem tubo magnâ vi insufflatur aër, aut vesica plenâ manu fortiter premebatur, canis eadem suffocationis indicia præbebat, ac cum aëre destituebatur, impedito scilicet sanguinis per pulmones transitu.

42. PROP. VI. Facultas motrix quæ viventibus inest, respirationem diverso modo intendit, remittit, accelerat, retardat, prout urgentior vitæ necessitas exigit.

43. In somno pacato & phantasmatis non turbato, respiratio est placida, sibi æqualis, tarda, regularis. Ast si somnium phantasmata terrificæ, delectantia, aliave animæ repræsentet, dormienti respiratio est ut vigilantibus similibus pathematis affecto, incerto tamen, & circumstantiarum omninò ignaro.

44. In vigiliâ actiones liberæ naturales interturbant; & ut pulsus à labore, cursu, irâ, clamore, major & frequentior, ita & respiratio: ut à curis, studiis, quiete mentis, corporis longiori pulsus tardior, minor, ita & respiratio.

45. Somnus & quies ad virium reparationem; actionum liberarum fermentationem jubet; cum autem ad respirationem vires requirantur, hæ frustra

impenderentur in respiratione celeriori, frequentiori; facultas itaque tardam & regularem debet, cum nihil urgeat, respirationem instituere, ut virium reparationi tunc temporis necessaræ incumbat.

46. Verum si occurrat in vigiliâ necessitas agendi, musculos contrahendi, aut si easdem ideas, & cupiditates inter dormiendum imaginatio repræsentet, tum cor velocius impellit sanguinem, muscoli fortius contracti sanguinem immittunt velocius in pulmones, inde infarctus (*Propos. V*) pulmonum, & necessitas urgentior est ut ille tollatur per expirationes auctas & frequentiores, ac proinde per totidem inspirationes.

47. Ast si nulla boni, urgentivæ mali offeratur idea, nulla cupiditas urgeat, tunc quiete potiuntur corpus & anima, ut in somno, & tranquillitas respirationis revertitur, ne incassum vires impendantur: ergo facultas motrix, dum respirationem accelerat aut retardat, urgentiori prospicit.

48. Dum bronchiis inhæret quid noxium, aut larynx molestat, quoniam experientia docuit illud incommodum forti & sonorâ expiratione *tussi* dictâ sæpius amoveri, nec ad hoc liberi motus manuum, pedumve quidquam suppetant; facultas motrix tussim repetitam ciet, usquequo illud noxium ejectum fuerit.

49. Dum propter tædium, somnum aut quietem longiorem, torpet pulmo, is ineptus est ad vocem, sanguis cespitat; & quoniam ad hunc statum corrigendum nihil est aptius forti, gradariâ, longâ inspiratione, quæ *ofcitatio* dicitur; facultas motrix hanc excitat, & cupiditatem cum aliqua voluptate explet.

50. Patet itaque ab illâ facultate respirationis motus variis modis mutari; prout exigit circumstantiarum diversitas, animæ cupiditas, & vitæ aut fanitatis utilitas.

51. PROP. VII. Facultas motrix, quæ respirationem exsequitur, est eadem quæ omnibus necessitatibus vitæ consulit, sive consentiat, sive dissentiat voluntas.

52. Cum quis ad hostem viribus superiorem vitandum, jubente timore, licet ratione & voluntate renuente, salutem in fuga quærit, nemo dubitat quin potentia, quæ musculos movet, sit in eodem principio, quod timet. Cum quis fame vel siti pressus cibos appositos ipsi à ratione vetitos rapit, manducat, invitisque & veluti phreniticus vorat, nemo dubitat quin eadem facultas quæ motus illos exsequitur, pertineat ad idem principium quod alimenta appetit, cupit, videt.

53. Cum autem in homine nihil aliud sit præter animam & corpus, & cum omnis materies per se iners sit, resistat motui, cupiditatis, sensûs, motûsque sit incapax, nemo dubitat quin principium quod movet, sentit, cupit, metuit, in nobis sit anima; ergo nec dubitandum puto quin facultas motrix, quæ respirationem exsequitur, sit eadem quæ urgentiori vitæ necessitati occurrit, sive consentiat, sive dissentiat voluntas.

54. Principium illud per quod sentimus, intelligimus, & loco movemur, dici-

dicitur *anima*, juxta omnes veteres Medicos & Philosophos: ergo idem est principium in quo est facultas motrix organorum respirationis.

55. Neminem terreat nomen facultatis quo tantum intelligimus potentiam agendi; quo verò modo agat in musculis movendis, non melius ex hoc nomine perspicitur, sed nomen illud ab omnibus Veteribus acceptum nihil erronei continet, & hujus omittendi nulla est ratio sufficiens.

56. Facultates animæ triplicis ordinis sunt, & aliæ in aliarum usum sunt constitutæ, ut omnes ad eundem finem, id est hominis felicitatem conspirent, quantum possunt; & motivum quod harum actiones omnes excitat præcipuum est *philautia* seu amor sui ipsius. Aliæ ideas objectorum nobis exhibent, sive confusas, ut *instinctus*; aliæ distinctas & universales, ut *intellectus* seu ratio: aliæ bona his ideis cognita appetunt, malaque averfantur, sive instinctu duce, & consuetudine præfide, ut *cupiditas*; sive intellectu, aut ratione auspice, suadente, ut *voluntas*: demum facultas motrix vel cupiditati obtemperat, vel voluntati & rationi; si cupiditate regatur, dicitur vulgò *natura* à pluribus Antiquis & Neotericis; si voluntate, dicitur *libertas*. Hinc actiones à *Wolfio*, aliisque Philosophis dividuntur in naturales & liberas, seu involuntarias & voluntarias.

57. In statu perfecto quod bonum expetit cupiditas, idem appetit voluntas; quod sectatur natura; idem libertas prosequitur, consentiuntque omnes facultates.

58. Ast in statu imperfecto, sæpius aliud suadet ratio, & voluntas, aliud probat cupiditas, ut patet exemplo appetituum, qui dicuntur fames, sitis, libido, cum versantur circa objecta vetita: nihil itaque frequentius est quam actiones ejusdem hominis invicem facultatibus animæ repugnare, & unam prosequi, quod altera averfatur.

59. In statu itaque tantum sano corporis, libera simul & naturalis est respiratio, ita ut illæ facultates, philautiæ gratiâ semper agant; & cum respiratio quædam sit ad vitam necessaria, non verò ille vel iste respirandi modus in sanitate sit necessarius, respiratio quædam semper à naturâ instituitur, sive jubeat sive neget voluntas. Verum respirationis mutationes pro diversis usibus variæ libertati sunt permixtæ; sic voluntariè tussimus, sternutamus, ridemus, clamamus, & in his nunc expirationem, nunc inspirationem prorogamus, contrahimus.

60. In statu verò morbofo, cum sine dolore, vel vitæ discrimine non potest mutari modus respirandi à circumstantiis præscriptus, soli naturæ est imperium in respirationem, libertatique nullum in eam jus est derelictum; ut cum hostis, districto gladio, nos insequitur; natura cursum brevissimâ viâ accelerat, & nullus libertati choream agendi, aut eleganter, & graviter ambulandi locus est, quia urgentiori occurrendum. Et si in his paulò fufius hæserimus, hujus ratio est quod *Galenus* observavit, cognitionem facultatis quæ respirationem regit, esse Medico pernecessariam, ita ut neotericos sui ævi Medicos increpet quòd eam facultatis & utilitatis, seu motivi cognitionem neglexissent. *Galen. de Dyspnœâ, lib. 1.*

61. De cætero objectiones Neotericorum validiffimè refutat idem Medicinæ Princeps. Si enim ipsi objiciant quod respiratio nobis dormientibus & insciis fiat, atque proinde ab animæ facultatibus non pendeat; ille respondet *millenos motus ab anima pendere, dissentiente nemine, ut ambulatio, loquela, sitûs corporis mutatio, &c*, quos inscii, & dormientes exsequimur; somnus enim non omnes actiones animæ tollit, sed tantùm pacat, obscurat.

62. Si iterùm objiciant respirationem nobis etiã insciis procedere, reponit ille, quòd anima actiones coactas æquè exsequatur ac arbitrarias & jucundas, ut auxilium invocare, fossam vitandæ mortis gratiã transfilire.

63. Si insistent multa obscura esse in eã sententiã, pluraque dubia nondùm soluta remanere, v. g. quòd simus in aliis actionibus memores, & conscii nos hos motus appetivisse, non verò in respiratione coactã; reponit *Galenus* etiã motus aliarum partium nullam jussionis animæ relinquere memoriam, aut conscientiam, cùm in magna cupiditate, seu vehementi pathemate facti sunt, aut à dormientibus, ebriis, mente captis instituti, non minùs tamen animæ jussu ipsi facti sunt.

64. PROPOS. VIII. Facultas quæ respirationem exsequitur in morbis urgentissimis, vitæ necessitatibus occurrit, & licet inerudita, quæ expedire videntur, efficit.

65. *Natura*, ait *Hippocrates sexto Epidemiorum*, morborum est curatrix; ipsa licet inerudita, quæcumque opus est facere, efficit. Idem in morbis exsequitur illa facultas, quæ motus respirationis exsequitur; etenim sicut artifex & operarius minimè eruditus, solo instinctu duce, opera sua exsequitur aptiùs, quàm doctissimus & inexpertus Mechanicus, ita ut vectem in extremo, non verò in medio apprehendat, ut commodiùs eo utatur; licet, quid sit vectis & ejus theoria ignoret; ita natura, organorum suorum omninò ignara, de viribus suis non erudita, organa ad cupiditatis scopum, viribus necessitati & suo robori proportionatis ritè movet. Inscii & inviti dùm progredimur, centrum gravitatis corporis, nunc huc, nunc illuc, versus crus oppositum transferimus, & æquilibrium ne nomine cognitum mirè servamus.

66. In infarctu pulmonis periculum est ne circulatio hæreat, unde mors; remedium præsentissimum hujus infarctus est inspiratio & expiratio fortior; nam ab inspiratione fortiori vasa pulmonum, priùs rugosa, adeoque angustiora explicantur, elongantur, ergo capaciora fiunt; anguli, quos invicem constituunt, auferuntur, & fit via sanguinis liberior, & spatium pectoris majus evadit, ergo pulmones à pressione molestâ liberantur, & infarctus minuitur; dein verò cùm pars sanguinis inspirando transfuxit, expirationis vi residuum fortiùs in venas & in auriculam exprimitur, & sic omnino tollitur infarctus, & molestia.

67. Verùm ad respirationem adaugendam major virium impensa requiritur; virium verò impensa, jactura est, adeoque debilitatem inducit, si diutiùs duret: ex virium omnium jacturâ, mors certissima; datur itaque medium

dium tenendum à natura inter prodigam virium impensam, & nimiam earum parcimoniam, quarum altera debilitatem, altera suffocationem induceret. Illa virium moventium distributio, quæ sola sæpius morbificos pulmonum status corrigit, & sanitatem redintegrat, visa est *Hippocrati* ab Ente sapiente & justo instituta, quo nomine *naturam* compellat; hujus providentiam extollit *Galenus*, per quam animalia in secundâ valetudine servantur, & ægrotantia morbo liberantur: *Galen. in Hippoc. Epid. V I.* Illa principii nocivi intensitati, adeoque periculo vires suas ita adaptat, ut si urgeat, continuò & acriter illi repugnet; sin minus, resumptis viribus per intervalla in eum invehatur.

68. Ars quidem medica experientia & ratione, seu ideis boni & mali munita, valet erroneos naturæ conatus dirigere; verùm sine naturæ concursu insufficiens est, cùm natura sola sine artis adjumento, ut in rusticis, brutisque sufficientem sæpe opem ferat, & » Medicus naturæ minister & » interpres, si naturæ non obtemperat, naturæ non imperat: *Baglivi* » pag. 1.

69. Vis est causa actionis, facultas verò est principium virium; cùm actiones naturæ in morbis, ejusque vires nosse sit maximè necessarium, quippe illæ indicant & morbifici principii intensitatem, & remedii energiam, de viribus in respiratione morbosa impensis præmittenda sunt quædam lem-mata ad totius artis medicæ theoriam utilia.

70. Pectus follibus in eo simile est, quòd valvis elevatis per vim motricem, aër in ipsius cavum ingrediatur, iisque depressis egrediatur per orificium constantis ferè magnitudinis; de follium itaque motu quæ à Mechanicis demonstrantur, respirationi possunt applicari.

71. PROP. IX. Facultas motrix quæ follem, vel pectus datæ magnitudinis agitat, tum inspirando, tum expirando, tantò majorem vim exerit sub eodem orificio, quò velocitatis aëris ingredientis vel egredientis quadratum majus est; demonstravit *Mariotte*.

72. Id enim certum est de omni fluido quod vis ad illud certa velocitate movendum sit, ut illa velocitas quadrata; ita ut si velocitas sit dupla, vis sit quadrupla; si sit tripla, vis novies major requiratur.

73. PROP. X. Si dato eodem orificio capacitas, seu sectio transversa; tum follis, tum pectoris diversa sit, vis adhibenda ad aërem certâ velocitate expirandum, vel inspirandum est eadem. Verùm vis adhibenda ad valvas certâ velocitate deprimentas, vel attollendas, est tantò major, quo quadratum sectionis transversæ follis, vel pectoris majus est.

74. Si syringæ sectio transversa, vel basis ejus emboli ipsi æqualis, sit decies major orificio, evidens est quod ejus velocitas erit decies minor velocitate fluidi per orificium expressi; si verò dato eodem orificio basis emboli foret tantum ejus orificii quintupla, seu prioris subdupla, velocitas fluidi effet tantum quinquies major velocitate emboli; unde patet quòd velocitas fluidi in orificio sit tantò major respectu velocitatis emboli, quò basis emboli major est respectu orificii, adeòque ut basis emboli.

75. Ast vires fluida moventes sunt ut eorum velocitatum quadrata; ergo vires necessariæ ad embolum, seu follem data velocitate movendum sub dato orificio, sunt ut quadrata sectionum transversarum follis, seu basium emboli.

76. Sic si dato eodem laryngis orificio, sectio transversa pectoris sit duplo major, ut in adultis respectu puerorum accidit, vis necessaria adulto ad pectus eadem velocitate movendum, ac puer movet, est quadruplo major: quoniam verò in magnis inspirationibus sectio transversa pectoris majori ratione crescit, quàm tracheæ orificium, in magnis inspirationibus vis necessaria ad pectus eadem velocitate movendum, est tantò major, quò quadratum amplitudinis pectoris majus evadit.

77. Hinc etiam sequitur quòd in magnis respirationibus, si eadem vis motrix adhibeatur, velocitas pectoris tantò minor fit, quò sectio transversa pectoris major est, & è contra; sed velocitas aëris remanet eadem.

78. PROP. XI. Vires requisitæ ad respirationis frequentiam adaugendam, sunt ut respirationum intra datum tempus numeri intra sanitatis limites.

79. Auctâ pectoris magnitudine, vires requisitæ ad duplo majorem aëris quantitatem, dato tempore, respirandam, sunt ut quadratæ quantitates (76); verùm ad augendam duplam illam quantitatem sufficit dupla frequentia, ergo & vis dupla tantum.

80. Frequens dicitur respiratio, quæ pluries fit intra datum tempus quàm fieri consueverat; at cum eadem vis in qualibet respiratione simili impendatur, summa virium impensarum est ut numerus respirationum, seu ut earum frequentia, modò tamen velocitas cujuslibet respirationis eadem sit, quàm in respiratione ordinariâ.

81. PROP. XII. Quantitas aëris inspirati, vel expirati intra datum tempus est in ratione composita frequentia & magnitudinis respirationum.

82. Etenim si data mensura aëris inspiretur unâ inspiratione, duæ in duabus, tres in tribus similibus inspirabuntur; si verò inspiratio sit duplo, triplo major, sectio transversa, seu amplitudo pectoris duplo, triplo major erit; ergo & aëris inspirati quantitas: verùm frequentia non impedit magnitudinem; ergo si duplo frequentior, & triplo major sit respiratio, quantitas aëris respirati sexies major erit.

83. Dato eodem laryngis orificio, quantitati aëris respirati respondet ejus velocitas; verùm vires sunt ut velocitates quadratæ; ergo vires respirationi exsequendæ impensæ, sunt ut quantitates quadratæ aëris respirati, si cætera paria sunt.

84. PROP. XIII. Vires requisitæ ad augendam quantitatem aëris inspirati; auctâ pectoris magnitudine, majores sunt, quàm auctâ frequentia.

Dùm crescit magnitudo pectoris in magnâ inspiratione, vires requisitæ ad illas inspirationes exsequendas, sunt ut quadrata incrementorum pectoris.

Inveni diametrum mei pectoris in minimâ inspiratione 120 linearum, in
me-

mediocri 124, in maxima 128. Incrementa capacitatis in his casibus, respectu auctæ diametri, erant inter se, ut differentiæ inter quadrata harum longitudinum, quæ quadrata sunt, ut 14, 15, 16, proximè; ergo differentia sunt 0, 1, 2, seu ut differentia diametrorum.

Vires requisitæ ad elongandas fibras circulares vesicæ, cui comparari possunt sacci bini pleuram constituentes, inventæ sunt & traditæ, *Class. I. Theor. n. 73 &c.* Vesica premebatur diversis aquæ intra ipsam infusæ altitudinibus, vires elongantes erant ut illæ altitudines. Cùm ad altitudinem 6 pollic. aqua in tubo ascendeat supra apicem vesicæ, periphæria ejus crevit 19 lineis; cùm verò ad 24 pollices aqua ascendeat, tunc periphæria crevit non quadruplo, ut vis premens, sed vix duplo; imò requirebantur 30 pollices altitudinis, ut periphæria cresceret 38 lineis. Ergo vires requisitæ ad producendas fibras circulares sacci membranacei corporis nostri, sunt ut quadrata harum productionum.

Jam verò in casu allato differentia voluminum pectoris, sunt inter se ut ipsæ productiones fibrarum, ut mox vidimus; ergo vires requisitæ ad respirationes solito majores exsequendas, sunt inter se, ut quadrata quantum quibus pectus augetur: quod erat probandum.

85. Ex Propos. X si crescat magnitudo pectoris, nec crescat glottidis orificium, quod verisimile est, vis requisita ad pectus eadem velocitate contrahendum, vel dilatandum, crescit ut quadratum magnitudinis, vel sectionis transversæ pectoris. Verùm glottidis orificium aliquantulum crescere debet, cùm tunc temporis urgeatur ab aère velocius prætereunte; adeòque si supponamus, quod probari facile potest, glottidis orificium crescere in multò minori ratione, quàm cavum pectoris, semper verum erit, quòd vis requisita ad pectus in majori respiratione solita velocitate movendum sit major, quàm quæ respondet quadrato incrementi pectoris.

86. Virium ergo parcimonia duplo major est à duplâ frequentia, quàm à duplâ magnitudine; triplo major est à triplâ frequentia, quàm à triplâ magnitudine: parcimonia enim est, si minori virium impensa eadem aëris quantitas obtineatur: seu est directè ut effectus quæsitus, inversè ut vis impendenda.

87. Ex hac propositione magna lux affunditur in theoriâ medicâ; jam enim apparet, quòd adhuc latuerat, quare decrecentibus viribus, ubi aëris respirandi necessitas urget, natura frequentiozem, non verò majorem edat respirationem.

88. PROP. XIV. Angustato laryngis orificio, & auctâ pectoris amplitudine, vires requisitæ ad pectoris motus diversos edendos, sunt in ratione compositâ ex duplicatâ tum angustia laryngis, tum amplitudinis pectoris, tum velocitatis motus pectoris.

89. Sit larynx duplo minoris orificii; ut dupla solita aëris copia transeat, requiritur vis quadrupla aëri imprimenda; nam quantitates illæ sunt in ratione composita velocitatis directè, & angustia orificii inversè.

90. Ergo vis sexdecupla requiritur sub pari amplitudine pectoris. Ergo ut
sub

sub duplâ angustîâ , duplâ pectoris amplitudine , velocitas pectoris duplo major evadat , requiritur vis quæ fit 64^{or} vicibus major.

91. Ex hoc intelligitur exemplo quanta virium jactura fit necessaria , cum respiratio est intendenda quoad magnitudinem , etiamsi detur angustia laryngis , & quantus naturæ labor in hac angustîâ.

92. Robur facultatis motricis est limitatum , & juxta experimenta Bernoulliana , operarius qui quotidie per horas decem laborat sine lassitudine , quovis secundo temporis , vel pondus 70ª librarum ad pedis altitudinem attollit , vel opus huic æquipar exsequitur.

93. Hujus roboris pars cordi , altera pectori , residuæ partibus movendis destinantur , & fortè decima pars respiratori impenditur. Si itaque respiratio decies majores solito vires absumat , citò omnes alios musculos languere , & hominem prosterni , ac debilitari necessum est ; si cantus per horas paucas continuatus lassitudinem inferat , quantò majorem respiratio laboriosa noctu , diuque divexans ?

94. Cum verò motus vitæ necessarios , ut respirationem , pulsum intendere cogit necessitas , tunc ut viribus parcat , motibus arbitrariis suppressis , vel imminutis , natura fluidum nerveum superstes ad meliores usus reservat ; hinc lassitudo ad motus liberos , dum motus naturales fortiores sunt.

95. Robur facultatis est tantò majus , quò per longius tempus , sine lassitudine , majores vires potest exerere.

96. Robur itaque magnum esse potest , cum vires actuales sunt minimæ , quod paradoxum videtur illis qui facultatem cum ejus viribus confundunt.

97. Robur facultatis potest conferri cum promptuario , vel receptaculo aquæ , quod quotidie novam aquæ copiam accipit , superfluumque effundit. Ea quantitas certos limites non transgreditur à receptaculi magnitudine determinatos ; verùm potest esse minor & minor , usquequò receptaculum exhaustum sit.

98. Cum receptaculum plenum non est , quantitas aquæ est in ratione directâ aquæ per immissarium continuò accedentis , & inversâ ejus quæ per emissarium effunditur.

99. Cum roboris magnitudo integra non est , facultas est in ratione directâ acceptæ , & inversâ copix impensæ. Robur accipitur , vel reparatur fomno & pastu ; impenditur superfluum actionibus naturalibus , & liberis , & necessarium iisdem actionibus violentis.

100. Cum facultas integra non est , quò minùs accipimus , & plus impendimus , eò magis depauperatur robur.

101. Sed quò majores vires exerimus , eò plus impendimus virium ; ergo in morbis quò actiones sunt majores , eò facultas debilior evadit.

102. In morbis febrilibus vires coctrices languent , docente experientiâ ; ergo minus aptæ sunt ad cibaria in chylum & sanguinem convertenda ,

seu ad robur reparandum; ergo roboris acceptum minus est, dum majus est impensum; hinc debilitas crescit.

103. Ad vitam sustinendam robur minimum sufficit, quippè videmus ægros ferè omnino exhaustos, & pro mortuis derelictos revalescere; è contra verò morbifici principii violentiã alios cum integrã ferè facultate è medio tolli; cùm autem non nisi agendo, adeoque vires impendendo possit natura se à morbificis principiis liberare, secus mortem passura, vires morte accedente inutiles ad meliorem usum vertere non potest, quàm ad morbi principia evertenda, etiamsi eventus non semper sit faustus; quippe fatius est dubium experiri remedium, quàm nullum.

104. Hanc theoriam morborum, quòd scilicet sint lucta naturæ cum materiã morbificã, ab omnibus Græcis, Arabibus & Latinis acceptam, evertere conati sunt Neoterici, qui corpus humanum pro mobili automatico habuere, & ex legibus, ut aiunt, Mechanicis, sine scopo, sine providentiã, cæco impetu, sine animæ concursu activo dirigi pronunciarunt, ut *Pitarnius*, *Bellinus*. Verùm in primas Mechanicæ leges impegerunt, & Patrum Medicinæ dogmata scripta ipsis contraria flocci fecerunt, inutiliaque reddiderunt, utpote quæ novæ theoriæ clave referari non possint. Sed hæc de sectã Chemicã & Mechanicã dicta sint.

105. Roboris facultatis integritas æstimatur ex similitudine actionum & qualitatum cum sanis & consuetis; in sanitate scilicet robur facultatis magnum plerumque est; & vires, seu actiones naturales minimæ, regulares, pacatæ; cæteræ liberiores, arbitrariæ cum voluptate exercitæ.

106. In morbofo statu robur facultatis parvum est, & continuò decrescit, & vires, seu actiones vitales magnæ, difficiles, irregulares, coactæ; cæteræ verò impeditæ, languidæ, interruptæ, molestæ.

107. Natura in sanitate sui roboris conscia, ab injuriis externis & internis tuta, motus v. g. respirationis lenes, regulares, pacatos, parvos, & debiles instituit; libertas verò in hos magnum imperium retinet, & viribus pro lubitu utitur, motusque respirationis pro lubitu mutat.

108. Ast in morbis pectoris natura ad materies morbificas impugnandas, majores & fortiores conatus exerit, viresque sic magnas impendit; atque cum luctæ diuturnitate debilitata est, conatus irregulares, inconstantes, molestos, præcipites, interruptos exercet; motus verò liberi, ut loquela, cantus, sunt impediti, suppressi, minimi.

109. Respiatio *notabiliter frequens* dicitur in praxi, quæ constanter pluries absolvitur dato tempore, quàm in sanitate consueverat. *Rara* verò quæ rariùs, *magna* quæ majorem solito pectoris ampliationem, *parva* quæ minorem infert.

110. PROP. XV Respiatio *notabiliter frequens* significat urgentem respirandi necessitatem, & infirmam facultatem.

111. Frequens respiratio vires absumit huic frequentæ proportionales (*Propos. XI*); sed virium jactura malum est, seu nos imperfectiores reddit (38. 103), scilicet debiliores, & ad functiones liberas minus paratos, *Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I.* H h h h quod

quod molestum est (40); ergo respiratio frequens naturæ molesta est: cum tamen utut molesta à naturâ instituitur, eam frequentiam utilem, & vitæ defendendæ necessariam esse oportet. Quod enim coacti facimus, illud minus malum, quàm necessarium æstimamus; nemo enim quidquam facit, quod malum reputat; repugnat enim nos agere nisi quod cupimus, aut volumus, & nos appetere quod malum videtur: ergo natura, cum frequentem instituit respirationem virium suarum impendio, id coacta à metu majoris mali instituit, ad id cogit dura necessitas.

112. Verum quidem est, quod posset eundem scopum assequi, auctâ tantum amplitudine; quod etiam morbi initio facit suspirando, oscitando; verum in progressu, cum vires sensim labascant, ipsarum parcimoniæ consulendum est, & sola frequentia utrique indicationi satisfacit (Prop. XIII. 84); ergo ut ea exsequatur, quæ expediunt, frequentiam adauget, cum infirma est facultas; ergo patet propositio.

113. PROP. XVI Respiratio frequens & magna significat necessitatem aëris uberius respirandi majorem, & robur facultatis majus.

114. Vis requisita ad respirationem frequentem, & magnam, est in ratione compositâ ex simplâ frequentiæ, & duplicatâ circiter ampliationis pectoris (76. 78). Sic ad respirationem duplo frequentiore requiritur vis tantum dupla consueta; sed si simul sit duplo major, requiritur vis plusquam octupla. Ex hoc labore tantò promptius infirmatur robur facultatis, debilitatur totum corpus, molestatur anima, & timet eventum. Sed cum, non obstante timore debilitatis, conatus tantos exerit, evidens est quod magis timeat infarctum pulmonis, & circulationis suffocationem, quam solus ille conatus potest avertere (66), ergo necessitas aëris uberius respirandi major est; quod in cane suffocante vidimus, & in asthmaticis sæpius observatur.

115. Verum ad tantas vires exerendas per aliquod tempus, requiritur robur facultatis magnum; si etenim parvum foret, frequentia solum intenderetur; nam majori parcimoniâ foret utendum. Cum ergo non solum frequens, sed etiam magna sit respiratio, periculum urgentius, & robur majus indicatur, quàm in respiratione tantum frequenti, minus tamen quàm in sanitate.

116. Violentus hic labor minimè durabilis est; quippe vel citò facultas exhauritur, unde mors, vel victoria læta sequitur, abactâ materie morbificâ.

117. PROP. XVII Respiratio frequens & magna pulmonis infarctum magnum significat realem, aut imaginarium.

118. Docet historia medica eos qui talem suffocationem respirationis passi sunt, vel repetitis phlebotomiis, vel puris sanguinisve copioso excreatu, vel per paracentesim effluxu, sublevatos esse; ergo copiosa erat materia morbifica infarciens.

119. Vel si vires non succederint ad evacuationem, vel hujusce materie solutionem, & æger obierit, reperiuntur vel pulmones scirrhis, abscessu, eruore turgidi, thorax pure, lymphâ, cruore exundans, anevrysmata portento-

testosa in arteriis, ventriculis, auriculis, quæ omnia magnum velut infarctum (8) significant; horum testes sunt Auctores in *Sepulchreto* citati, cap. de *Dyspnœa*.

120. Verum quidem est dari quandoque conatus maximos, licet nullus similis infarctus in thorace reperiat. Ast in hoc casu conatus illi vel sunt fugaces & transitorii, ut in ephialte, panophobiâ, hysteriâ, orthopnœâ; vel laryngem, ut in anginâ, à corpore intus latente obturatam, vel extus premente angustatam reperire est, quod infarctum supplet; vel muscoli thoracis sunt cruore infarcti, aut ventriculus crapulis turgidus diaphragma sursum pellit, adeoque pulmones, ut in ephialte; vel demùm imaginatio depravata tanquam necessarios illos conatus repræsentat, unde infarctus imaginarius, aut constrictio spasmodica realis laryngis; nec enim reticere debemus quod imaginatio depravata naturam in errorem aliquando deducat, ut ipsum intellectum deludit.

121. Hoc, exemplo ephialtes, quotidie comprobatur; si quis somniet se à dæmone, ferâ imaginariâ strangulari, à fele pectori incumbente opprimi, is revera suffocatur, & conatus eosdem exerit, ac si reapse pulmones gravi infarctu, aut collum laqueo torqueretur; discusso somno omnia evanescent. Discusso enim somno omnia evanescent phantasmata, seu ideæ imaginariæ; ergo & metus suffocandi ex illorum dæmonum pressione; sed metus suffocandi hos conatus ad obices superandos, & pectus liberandum excitabat; ergo illi conatus evanescent.

122. Non magis in hisce somni ludibriis culpanda est natura, quam in actionibus vigilantium imaginatione seductorum libertas. Vertigine affectus sibi videtur nutare dextrorsum, & labi, dum excelsum pontem præterit, & hujus imaginarii periculi metu sinistrorsum vergens in flumen se præcipitem agit: sic quotidie imaginationis culpâ liberè incidimus in Scyllam, ut vitemus Charybdim. Nemo tamen dixerit hominem sibi liberè & voluntariè malum inferre; cum enim infelicissimè succedit eventus, optima tamen est intentio; ita naturæ conatus in scopo sunt salubres, in eventu quandoque funesti. Sed si deficient, teste *Celfo*, nil ars medica proficit; sicque monet *Baglivi*, quod morbi à curis, gravibus ærumnis altè animæ insedentibus, & apud magnates frequentissimi, difficillimè sanentur, ut morbi acuti fenum in quibus naturæ vigor & actio languet.

123. Qui ex infarctu pulmonis respirationem majorem, & frequentiore[m] mechanicè deducere tentant, illi supponunt eandem esse semper vim pectoris ad respirandum, quod experientiæ repugnat; multò etenim major est in asthmatico, quam in sano dormiente, etiamsi facultas sit minor. Supponunt iterum pulmonibus infarctu distensis majorem esse vim ad se contrahendum, quod etiam falsum est; nam elasticitas non est causa motus pectoris; & etiam si corpus elasticum majori infarctu, seu pondere sit innatum, non ideò se restituit, sed tantum restituere conatur, & non potest: vis enim æquilibrata nullum effectum inducit; æquilibratur verò elasticitas ab infarctu, cum distensum supponatur elastrum ab eadem vi; illi demùm

ad stimulum, vel ad imaginationis vim, adeoque ad principium sentiens confugere tenentur, ut nosmetipsi in ephialte, similibusque affectibus.

124. PROP. XVIII Respiratio frequens & parva malum morbi eventum prænuntiat, nisi à dolore parvitas pendeat.

125. Omnis morbus acutus est lucta naturæ cum materiâ morbificâ, teste *Sydenham* post *Galenum*, cæterosque Medicinæ Patres. Hæc lucta salute terminatur, quoties vires naturæ superant tandem resistantiam, & destruunt vim nocivam illius materiæ morbificæ: Si verò vires naturæ inferiores evadant viribus materiæ, & tamen non remittant ejus conatus, imò intendantur, ipsius robur exhauriri necessum est; ergo malus est expectandus morbi eventus.

126. Dico autem quòd respiratio frequens, & parva significat, & materiæ morbificæ vires resistere, & robur facultatis decrefcere; etenim frequens respiratio significat vires impendi tanto majores ad respirandum; sed respiratio parva significat simul facultatis robur esse imminutum; cum autem facultatis robur est imminutum, & tamen impensa virium major perseverat, eò proximius imminet totalis exhaustio, seu mors (100-103); ergo patet propositio.

127. Ne fortè quis existimet quod respiratio frequens & parva minores virium impensas supponat, monendum est illam respirationem infarctum gravem supponere, & pertinacem (126); atqui in infarctu respiratio magnas vires exigit, etiamsi motus pectoris parvus sit, quod sequentibus propositionibus enucleabitur.

128. PROP. XIX Augmentum capacitatis pectoris in inspiratione, quod fit per costarum elevationem, aut diductionem à mediastino, minus est illo quod fit per descensum diaphragmatis.

129. In inspiratione mediâ, quæ fit inter dormiendum in statu sano, 40 circiter pollices cubici inspirantur, & in fortissimâ 220 (3). In inspiratione mediâ diameter pectoris est ad ejus diametrum in inspiratione maximâ, ut 124 lineæ ad 128: horum quadrata sunt inter se, ut 15 ad 16 proximè. Verùm 220 est ad 40 ut 11 ad 2: cum autem pectoris capacitas media sit ad maximam ratione diametri ad altitudinem, ut 11. 15 ad 16. 2, quintuplo majus est incrementum pectoris à descensu diaphragmatis in hoc casu, quàm à costarum diductione; quandoquidem augmentum illud est in ratione compositâ ex duplicatâ diametri pectoris, & simplâ altitudinis, seu descensus diaphragmatis.

130. Jam verò si supponamus in minimâ omnium inspiratione unum pollicem cubicum aëris duci; in quo casu inveni diametrum minimam pectoris æqualem 120 lineis; quoniam quadratum illius diametri minimæ est ad quadratum maximæ ut 14 ad 15 proximè, & volumina aëris inspirati sunt in hoc casu ut 1 ad 220; augmentum capacitatis pectoris in minimâ respiratione est ad augmentum in maximâ ut 1 ad 220, & augmentum ratione diametri est ad augmentum ratione altitudinis ut 1 ad 205; ergo patet propositio.

131. Memini me mensurasse volumen pulmonis vacui in aquâ merfi, deinde volumen ejusdem pulnionis aquâ turgidi ad usque laryngem, & invenisse volumen posterius plus quàm decuplum prioris.

132. Ex his intelligitur in maximâ inspiratione multum intumescere posse pulmonem, licet volumen ejus ratione diductionis costarum quàm minimè crescat. Crescit itaque quàm maximè per depressionem diaphragmatis.

133. PROPOS. XX Respiratio in residentibus est facilior quàm stantibus, & cruribus flexis quàm extensis in decumbentibus.

134. Etenim in residentibus capacitas abdominis major evadit quàm in stantibus, quippe cum muscoli recti in sedentibus laxantur, qui rigent in stantibus, illi facilius extrorsum flectuntur ab aëre inspirato, aut diaphragmate descendente; ergo cavitas abdominis sub eadem peripheria ex cylindricâ abit in sphæroideam: sphæra autem omnium solidorum ejusdem peripheriæ est capacissima. Hinc fit ut ægri difficilè respirantes sedeant lubenter, tum ut lassitudini medeantur, tum ut facilius respirent. Eadem est ratio cur dum jacemus, ut facilior evadat respiratio, crura flectamus; cruribus enim flexis muscoli recti facilius arcuantur extrorsum.

135. Infarctus visceris est ejus intumescencia facta à fluido intra ipsius vasa congesto & viribus ordinariis illud prementibus resistente. Non potest autem magis resistere, si vasa sint more solito patula, nisi vel quia gravitate specificâ majori gaudet, salvâ fluiditate, vel quod viscositate majori polleat: unde difficilè scinditur in columellas vascula præterituras, aut fortius parietibus vasorum adhæret.

136. Fluida gravitate specificâ diversâ gaudentia resistunt viribus ea propellentibus in ratione suæ densitatis seu gravitatis specificæ; & velocitates, quas ab iisdem viribus concipiunt, sunt in ratione subduplicatâ densitatis eorum. Sic si follis nunc aëre, nunc aquâ repleatur, & eodem pondere prematur, velocitas aëris erit ad velocitatem aquæ ut circiter 1 ad 27, quia aër est 676 vicibus levior aquâ.

137. PROPOS. XXI. Itaque si loco aëris sit in bronchiis aqua ejusdem cum aëre visciditatis, sed 676 vicibus densior, vis requisita ad absolvendam respirationem, æquè amplam & æquè frequentem ac dum respiratur aër, debet esse 676 vicibus major.

138. Et quoniam est idem labor eandem resistantiam superare intra unum tempus, ac ejus duplam intra duo tempora, vis eadem applicata pectori aquâ infarcto, si duplo majorem instituat respirationem, duplo longiorem vel tardiozem instituet.

139. Verum si eadem vis intra idem tempus instituat unam respirationem, illa respiratio, his positis, erit duplo minor, & si respiratio sit diversæ magnitudinis, & diversæ frequentiæ, vis requisita ad eam exsequendam, cum bronchia aquam contineant loco aëris, est ad vim in casu respirationis merè aëreæ, in ratione composita ex simplâ densitatis aquæ ad densitatem aëris, duplicatâ magnitudinis & simplâ frequentiæ.

140. Portentosè major est illa vis, quàm consueta apud eos qui aquis immerfi eas inspirant, & tamen pro aliquo tempore, pectus velociùs & frequentius exagitant; non mirum si citò exhauriantur vires & pereant immerfi.

141. Fluida diversæ viscositatis resistunt viribus illa prementibus in ratione visciditatis suæ. *Viscosum* dicitur fluidum illud quod sub æquali densitate magis resistit partium suarum separationi; sic cruor viscidior est aquâ, lymphæ viscidior urinâ, &c.

142. PROPOS. XXII. Infarctus vasorum vel brônchiorum à fluidis diversæ visciditatis retardat aut minuit respirationem in ratione visciditatis.

143. Ergo ut pulmones æquali velocitate moveantur cùm sunt infarcti à fluido duplo vel triplo viscidiori, requiritur vis duplo, triplove major.

144. Et si fluidum infarciens sit simul densius & viscosius quàm est fluidum in vasis ordinariò contentum, respiratio erit difficilior in ratione densitatis, & viscositatis simul.

145. Follis impleatur aquâ, & æquali velocitate, ac æquali vicium numero moveatur, ac dum plenus erat aëre; sequitur ex dictis vim, quæ eum sollem agit, esse 676 vicibus majorem quàm in primo casu.

146. Ergo si pulmo, non obstante infarctu densiori, æquali velocitate, & frequentia respiret, ac in statu sano, necessum est, ut toties vis major illum agitet, quoties densitas fluidi infarciens est major densitate fluidi in sanitate ipsum implentis.

147. Ergo licet pulmones asthmaticorum non moverentur velociùs frequentiusve quàm sanorum, evidens est quòd vires ad eos movendos impensæ sunt maximæ, quod valet etiam de illis qui pus, lympham, cruorem habent in pectoris cavo, loco aëris thoracici.

148. Sed si fluidum sit simul viscidius ipso sanguine, quoniam pulmones debent expandi & contrahi, ut respiremus, & vasa eòs componentia tantò difficilìus flectuntur, quò viscidioribus fluidis sunt plena, evidens est respirationem difficilior fore in ratione visciditatis fluidi.

149. Ergo si concurrat visciditas simul, & densitas infarctus, v. g. duplo major quàm in statu sano, & tamen respiratio sit consuetæ similis quoad magnitudinem & frequentiam, vis impensa est sextuplo major, scilicet quadrupla ratione densitatis duplæ, & dupla ratione visciditatis duplæ.

150. Si verò visciditas, & densitas sint duplo majores, atque simul magnitudo respirationis sit duplo major, vis ad eam exsequendam impensa est 32 vicibus major.

151. Cùm maximæ pars respirationis fiat per ascensum & descensum diaphragmatis (*Prop. XIX.*), pectus potest considerari tanquam antlia, cujus embolus est diaphragma: quæ itaque de antliâ demonstrantur, de pectore valebunt.

152. Si embolus antliæ, cæteris paribus, diversâ velocitate moveatur,

vis ad eum agitandum requisita est in ratione duplicatâ velocitatis. Ergo si diaphragma duplo triplove velocius moveatur, cæteris paribus, vis impensa est quadrupla, noncupla prioris.

153. PROPOS. XXIII. Respiratio quæ minor & rarior est quàm in statu sano, si nullus sit infarctus, vim quidem minorem impendit quàm in sanitate; sed in statu debilitatis summæ magis potest defatigare quàm cum facultas est integra.

154. Si enim ex receptaculo fermè exhausto detrahas dimidium, id plus accedit ad exhaustiorem, quàm si dimidium pariter ex pleno detrahas, atqui tamen dimidium fermè exhausti receptaculi potest esse decies & centies minus quàm dimidium pleni.

155. Ergo & à pari si viribus ferè exhaustis respiratio proportionaliter minor & rarior non evadat, vires ulterius exhauriuntur & mors instat: verùm si proportionaliter minor & rarior evadat, tunc robur acceptum quotidie per somnum & pastum potest hanc jacturam reparare, & vitam diutius sustinere, vel restaurare.

156. Non mirum itaque si in illis, qui senio confecti sunt, natura influat respirationem & minorem simul & tardiozem, ut vires conservet, maximè cum ob frigus pulmonis, totiusque sanguinis, & ob circulationis tarditatem (28 ad 37.) minùs urgeat respirandi necessitas.

157. PROPOS. XXIV. Respiratio in febribus acutis frequentior & major boni ominis est, frequentior & minor pravi ominis.

158. Respiratio in acutis frequens & magna fit ob urgentem utilitatem & facultatem robustam, ait *Galenus*; sed quamdiù facultas est ita robusta ut ad parcimoniam virium non confugiat, signum est eam esse materiæ morbificæ viribus superiorem, adeoque benè ominandum est. (127.)

159. Cum è contra frequentior simul evadit & minor, quoniam illud accidit in decursu febris, adeòque viribus jam à morbo assumptis, & præterea signum est naturam suæ debilitatis consciam esse, id est hominem confusè suam debilitatem sentire; cum vires majores ad vincendam materiam morbificam non suffecerint, timendum est ne minores deinceps non sufficiant: ergo malè ominandum est.

160. Materies morbifica duplici modo impugnatur, scilicet mechanicè & physicè; ope naturæ & ope artis medicæ materies viscidior *corrigitur* vel *eliminatur*; corrigitur potu diluente, quem sitis, vel ars imperat; calore, quem febris, aut medicamina augent; ea verò physica est actio. Corrigitur autem mechanicè per attritus repetitos vasorum, pectoris motus, per exercitia, frictiones olim in febribus intermittentibus adhibitas.

161. Materies morbifica eliminatur vi naturæ & artis, per eruptiones sanguinis, sudores, aliasque evacuationes; inde patet quod etiam si vires mechanicæ respirationis & pulsûs, quæ debent corrigere, vel eliminare materiem morbificam, minuuntur, non tamen salus ægri fit omninò desperata, cum actio physica omnibus fluidis propria possit crescere successu temporis,

seu illa materies possit successive resolvi, mitescere, ad crism perfectam præparari; sed cum illa via non ita tuta & brevis sit, à periculo æger non est immunis.

162. PROPOS. XXV. In hydrothorace & empyemate respiratio est facilior residentibus quàm decumbentibus.

163. Facilitas respirandi est ut facilitas augendæ cavitatis pectoris, adeoque recipiendi aëris copiosioris; dum aqua, pus, cruor effusa sunt in cavo thoracis, & pro volumine suo cavum pectoris minuunt, & tantumdem aëris ingressuri copiam detrahunt, hinc molestia & difficultas respirandi. Ast plus minuitur cavum thoracis in jacentibus quàm in stantibus, vel residentibus; nam in stantibus ipsum pondus aquæ magis adjuvat diaphragmatis descensum, cum columna premens sit altior; in decumbentibus premens columna minus alta est, & ejus pondus in pectoris dilatationem non impenditur.

164. Si hydrothorax alterutrum latus occupet, facilius est jacere in latus ægrum quàm in sanum: quia in priori positurâ pondus aquæ sustinetur à claustris osseo-musculosis pectoris, & non nocet; in posteriori, verò nocet expansioni lateris sani aggravato mediastino.

165. Si hydrothorax sit in pericardio, flexo antrorsum pectore, pondus aquæ minus agit in pulmones, magis in diaphragma, & ea positura respirationem adjuvat.

166. PROPOS. XXVI. In morbis inflammatoriis cum dolore pectoris vel abdominis respiratio frequens est & parva.

167. In morbis inflammatoriis cum dolore pectoris vel abdominis, est tumor alicujus partis, ut in pleuritide, hepatitide, gastritide, &c, adeoque difficultas explicandi pulmones in spatium à tumore occupatum, ergo respiratio difficilis: verum etiam adest febris acuta, adeoque fervor major in pulmonibus cum aliquali eorum infarctu, unde iterum respirandi difficultas, & respirationis vel augendæ, vel geminandæ necessitas; sed debet tantum geminari seu frequentior fieri tum metu impensæ virium majoris, ut in decursu omnis febris acutæ, tum metu doloris, etiam initio; & licet robur naturæ sit maximum, quia scilicet plus distenditur pars dolens à magnâ respiratione quàm à parvâ; ergo & eâ ratione debet minor fieri seu cohiberi, quod observatio confirmat.

168. Optimè observavit *Galenus* in dolore pectoris cum calore pulmonis adaucto crescere densitatem, id est frequentiam respirationis, simulque decrescere magnitudinem, nam metu doloris natura minus dilatat thoracem; ast tunc non expletur votum cordis, seu non ducitur sufficiens aëris copia ad fervorem pulmonis temperandum; ergo necessum est, ut cupiditas aëris expleatur auctâ tantumdem ejus frequentia; *Galen. de dyspnæa, lib. 1. art. 7.*

169. PROPOS. XXVII. In morbis acutis respiratio rarior & major solito delirium significat: *Galen. ibid. art. 12.*

170. In delirio febrili datur infarctus vasorum cerebri, ex quo ideæ ob-

jectis

jectis externis minimè respondentibus in animà exsurgunt, eamque totam detinent, cum objecta externa delirantes non percipiunt; delirantes etiam his ideis phantasticis detenti minùs percipiunt statum sui corporis extra cerebrum, minùs v. g. sentiunt respirandi, mingendi, bibendi necessitatem, adeoque circa illas necessitates negligentiores sunt, & iis, non nisi cum urgentiores sunt, satisfaciunt; non secus, ait *Galenus*, ac qui inter ambulandum meditari, aut attendere ad suas ideas volunt, illi multum de ambulandi concitatione remittunt, & quandoque hærent, se nec hæere percipiunt; ita delirio detenti respirationem inficii retardant, usquequo auctà respirandi necessitate, ad infarctum crescentem minuendum, respirationem instaurare coguntur, tantò majorem, quò fuit magis retardata.

171. In morbis itaque febrilibus, si respiratio, quæ frequentior debet esse quàm in sanitate, non frequentior evadat, cum nulla alia ratio sufficiens hujus retardationis sit, quàm animæ attentio ad ideas ab infarctu cerebri excitatas, & illæ ideæ delirium, ut infarctus, quandoque motus convulsivos, similiaque mala excitent; meritò *Galenus* post *Hippocratem* profert delirium aut convulsionem præfagiri à respiratione rarâ & majori in morbis acutis.

172. PROPOS. XXVIII. In statu perfecto machinæ virium impensas minores exigunt ad majores effectus edendos, quàm in statu imperfecto.

173. Effectus machinarum alii sunt utiles, alii inutiles ad scopum; sic motus pectoris frequentior, vel major evadit in dyspnœâ eo fine, ut major aëris intra datum tempus respiretur quantitas, & hic est effectus utilis; verùm si sint resistentiæ priùs superandæ quàm hic effectus obtineatur, utut illas superare sit necessarium, attamen ad aëris quantitatem augendam inutile est; (quippe satius esset eandem quantitatem respirare sine resistentiis); ille effectus dicitur inutilis.

174. Quò verò majores sunt resistentiæ superandæ in machinâ ad eundem effectum obtinendum, eò minus ad scopum conspirant partes hujus machinæ, seu eò minùs perfecta est machina.

175. Verùm quò majores sunt resistentiæ superandæ, eò major virium impensa requiritur ad eundem effectum utilem obtinendum; ergo quò imperfectior est ejus status, eò minor effectus utilis ab eadem virium impensâ obtinetur, aut eò major virium impensa requiritur ad eundem effectum.

176. Sic cum pulmo laborat infarctu, qui dimidiam ejus capacitatem occupat, singulis vicibus non nisi dimidio minor obtinetur aëris copia; ast ut solita obtineatur, vires quadruplo majores requiruntur, nam velocitas duplo major est aëri imprimenda, & tamen effectus utilis non est major quàm si perfecta foret machina pectoris, & quadruplo minores vires impenderentur.

177. Ergo in statu perfecto machinæ, ut pectoris, cordis, &c, effectus

omnium sunt maximi respectu ad vires impensas, & in statu morboſo, seu imperfecto minimi.

178. Moleſtia eſt intuitiva perceptio imperfectionis noſtræ (40); quoties itaque imperfecta eſt quædam corporis humani machina, & illum ſtatum percipimus, toties moleſtiâ afficimur.

179. *Difficultas* actionis eſt moleſtia oriunda ex perceptione hujus imperfectionis, seu insufficientiæ virium noſtrarum ad reſiſtentias huic actioni oppoſitas ſuperandas.

180. Itaque difficilis eſt actio non in ſe, ſed tantum reſpectu facultatis noſtræ: adeoque difficilior eſt actio, quò robur noſtrum minus eſt, & quò major eſt actio edenda, majoresque reſiſtentix ſuperandæ ſunt.

181. *Difficultas* reſpirationis eſt in ratione compoſitâ, 1° ſenſibilitatis animæ, ratione cujus moleſtiâ majori vel minori afficitur: 2° infirmitatis ſuæ facultatis motricis: 3° magnitudinis reſpirationis, seu quantitatis aëris reſpirandi; 4° reſiſtentix ſolito majoris ſuperandæ.

182. Quò major eſt ſenſibilitas, eò magis anxii & inquieti ſumus in conatibus edendis ad ſuperandas oblatas reſiſtentias, eò vividius moleſtiâ afficimur; è contra torpidi, deliri, ſomnolenti minus moleſtantur, minus difficultates oblatas percipiunt (*Prop. XXVIII*). Qui nimis ſenſibiles ſunt, vividius, præcipitantiùs, & inconstantius agunt, ſicque conatibus variis interruptis, aut mutatis operoſè nihil agunt, citiùsque debilitantur; unde in morbis mente conſtare bonum ex *Hippocrate*.

183. Quò facultas motrix debilior eſt, eò major eſt difficultas; quia cum nulla actio poſſit edi niſi per vires huic proportionales, & infirma facultas non poſſit exerere vires ſolito majores, quin vita periclitetur (nam vita à determinatâ virium quantitate pendet); cum itaque ad edendas actiones neceſſarias conſulè ſentiamus vires non ſuppeterè, moleſtiâ afficimur eò graviore quò nos infirmiores cognoviſcimus.

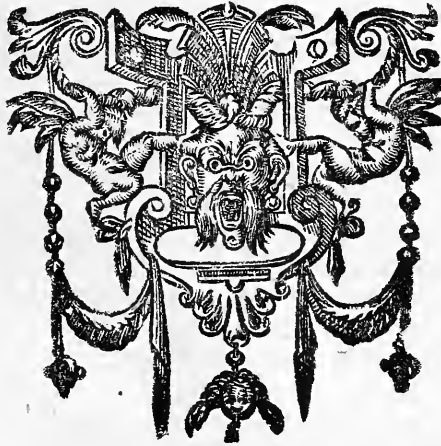
184. Quantitas aëris inſpirandi eò magis neceſſaria nobis eſt ad vitam, quò infarctus & fervor pulmonum major eſt, nam tantò majus eſt periculum ſuffocationis & hærentiæ ſanguinis lethiferæ; verum quò major eſt infarctus, eò ad eamdem aëris copiam hauriendam majores vires ſunt impendendæ, & ad majorem copiam iterum major virium impenſa requiritur (93), ex quâ metus mortis impendet. Maxima ergo utrinque moleſtia.

185. Demum quò reſiſtentix majores ſunt ſuperandæ, eò major pars virium fruſtra impenditur ratione effectus cupiti: nam reſiſtentias non ſuperare cupimus, niſi ut major effectus utilis, ſcilicet aëris quantitas, obtineatur: aſt illa obtinetur tantum exceſſu virium impenſarum ad pectus movendum, ſupra vires reſiſtentix æquibrandis adhibitas; ergo minor effectus obtinetur ab iſdem virium impenſis, quod imperfectionis eſt nota; hanc itaque imperfectionem dum percipimus, moleſtiâ afficimur.

186. Ex hætenùs dictis non difficilis erit explanatio ſententiarum, quas *divus Senex in Coacis de reſpirandi difficultate*, cap. 9 protulit: „ Reſpi-
„ ratio

ANHELATIONUM THEORIA. 619

„ ratio frequens & parva inflammationem & laborem significat partium spirabilium ; at verò magna & rara delirium aut spasum (171, 174).
„ Frigidus anhelitus est lethalis : tum magnus foras efflatus, intrò parvus ;
„ & contra, foras parvus, intrò magnus, pessimus est, sane & mortis
„ propinquus, *ut in stertore Agones*. Quin etiam tarda, velox, obscura,
„ duplex intro revocatio ; qualis cernitur in iis qui super inspirant «, id est :
„ respiratio in acutis inæqualis, tarda in inspirando, velox in expirando,
„ obscura, seu inconspicua, revocata duplex sive singultuosa : » Spiratio
„ autem libera in omnibus quæ cum febre acutâ sunt, & in iis etiam, quæ
„ quadraginta diebus judicantur, præclarè ad salutem apparet, & facit.

CLASSIS QUINTA.

ANHELATIONES,

Morbi dyspnæici, Effouflemens.

ANHELITUS, ut vocat *Ettmullerus*, vel *anhelatio*, ut loqui amat *Plinius*, est frequens & difficilis respiratio, seu agitatio pectoris pluries intra datum tempus repetita. Sic anhelant qui velociter scalas ascendunt, aut qui currunt, ita ut cum sani & quieti vigesies in minuto inspiremus, si cucurrerimus velocius, quadragesies eodem tempore respiratio iteretur.

Respiratio anhelosa est necessariò difficilis, seu laboriosa; quippe cum vires motrices solito majores requirat, adeoque absumat, animaque à virium motricium impensâ solito majori metuat debilitatem, si paulò diutius perseveret, seu si coacta sit, hinc molestiam percipit: molestia autem percepta à resistentiis motui cupito oppositis, aut à perceptâ necessitate motûs, cui exequendo vires non sufficiunt, vocatur *difficultas motûs*; ergo anhelosa respiratio quæ à libertate non excitatur, simul difficilis est.

Difficultas respirandi crescit in majori ratione quàm frequentia; sic si respiratio duplo, triplove frequentior evadat, difficultas major evadit, quàm dupla vel tripla; quippe difficultas crescit ut virium impensa, si cætera sint paria; sed virium impensa crescit ut quadratum velocitatis motûs; cum itaque frequentior duplo non possit esse respiratio sub pari altitudine, quin motûs velocitas sit dupla, seu quin muscoli respiratorii intra idem tempus bis idem spatium se contrahendo percurrant, omninò necessum est ut vires impensæ quadruplo majores sint; & cum respiratio sub pari altitudine triplo frequentior est, vires novies majores impendi necessum est, quod summam secum importat difficultatem.

Difficultas sub pari virium impensâ eò major est, quò anima vel propriæ debilitatis, vel periculi imminentis sive realis, sive imaginarii, magis est conscia; nam cum difficultas sit molestia, & anima eò magis molestiam sentiat.

tiat, quò magis propriæ debilitatis, & simul agendi necessitatis est conscia, necnon quò magis est meticulosa, evidens est respirandi difficultatem ex hisce principiis intendi debere: ex hoc ultimo principio potissimum pendet dyspnœa hysterica & hypochondriaca, seu quam animi pathemata excitant ex levi obortâ in organis respirationis resistentiâ; sic si somniemus nos à corpore quodam, aut fele, aut cacodæmone opprimi, ut ephialticis accidit, inde exsurgit difficultas respirandi maxima, quæ tamen evanescit statim atque somnium illud discutitur, cùm difficultas à solo metu procedat.

Respiratio *velox* dicitur ea in quâ magnum spatium in pectoris vel dilatatione, vel constrictione intra datum tempus percurritur, aut cùm intra minus temporis intervallum major est pectoris dilatatio & constrictio; illa verò tantò majorem virium impensam exigit, quò majus spatium percurritur, & quò minus temporis intervallum adhibetur, ejusque proinde difficultas crescit ut velocitatis quadratum.

Si itaque respiratio crescat quoad frequentiam, seu numerum respirationum in dato tempore, & simul quoad velocitatem cujusvis inspirationis vel expirationis, maximoperè crescet virium impensâ, proindeque difficultas; quæ quidem scrupulosè attendenda sunt, ut intelligamus angorem, & miserriam asthmaticorum molestiam, cùm vel minimùm, vel velocitatem, vel frequentiam jam nimium magnam coguntur intendere, ut cùm fores occluduntur, aut ignis accenditur, vel pectus stragulo ponderosiori cooperitur, aut pectoris cavitas situ incommodo vel minimùm angustatur, illi non minùs discruciantur metu, ac si animam illico exhalare se perciperent.

Asthmaticus in paroxysmo ita metuit ne respirationem intendere cogatur, ut altâ voce loqui non audeat, sed loqui coactus voces per anhelitus suos tantùm exprimat, ac morulis interpolet; quippe ad tonos vocis exprimendos necessum est velocitatem majorem aëri, adeoque organis respirationis imprimere, & ut pressè loquamur, velocius respirandum est quàm ut interpositis morulis verba proferamus: rauca est ejus vox, ob laxatum chordarum vocalium tonum; ideo autem laxantur chordæ vocales, ut glottis sit magis patula, adeoque ut respirari possit aër facilius, non ad auctâ ejus velocitate; quæ certè adaugeri non potest, quin vis musculorum respirantium augeatur, inde vox quidem tantùm gravis est; sed in hac laxitate simul rauca evadit, quia negligenter laxatæ chordæ vocales uniformem tonum obtinere vix possunt, cujus defectu dissonant, vox autem gravis & dissonans rauca est.

Asthmatici exspuere, nares emungere, deglutire metuunt; quippe ad hos motus edendos necessum est respirationem intendere; verùm jam nimis est intensa præ robore superstitæ potentiæ motricis, & si ultra augeatur virium dispendium, metus est ne facultas exhauriatur, proindeque ne mors accedat, unde nonnisi coacti ab aliâ necessitate, & ut majus malum fugiant, cautè simul exspuunt, nares emungunt, cibos deglutiant.

Si intra tracheam cadaveris aqua immittatur quantum pulmones capere

possunt, mirum certè est quot aquæ urcei infundantur antequam aqua re-
gurgitet; verùm pro diverso corporis situ major est, vel minor illa co-
pia; nam sedenti cadaveri multò minor ingurgitari potest copia, quàm
stanti, quia sedentis diaphragma multò minùs deorsum delabitur; si exen-
terato abdomine & stante cadavere aquà repletur thorax, videbimus dia-
phragma, cujus positura erat antea in lineà ambas mammarum papillas
jungenti, non solùm ad epigastrium & ad costarum ultimarum finem dis-
tendi, verùm etiam ejus ambo latera, veluti magnas nates hemisphæri-
cas, sensim deorsum protrudi, ita ut ultra umbilicum delabantur; si verò
funiculo constringatur tunc trachea, & horizontalem situm cadaveri con-
ciliemus, mirùs quidem deorsum protuberabit diaphragma; sed trachea
multò magis erit distensa, adeoque intùs compressa.

Ex hoc experimento sequitur multò majorem esse pectoris ampliatio-
nem, quæ fit à diaphragmatis descensu, quàm quæ à costarum diductione
dependet, adeoque multò magis sublevari dyspnœicos à diaphragmatis li-
berà depressione, quàm ab alià causâ; inde necessitas posituræ corporis,
vel saltem pectoris verticalis; quippe in situ verticali viscera abdominis
deorsum proprio pondere delabuntur quantum fieri potest, & simul arc-
us abdominis, quantum maximè fieri potest, extrorsum eminet; hinc tan-
tò majus diaphragmatis descensui spatium conceditur, hinc partim fit ut
miser asthmaticus in lecto residere nequeat, & per multos dies, imò men-
ses, erecto saltem trunco dormire cogatur, atque quandiu facultas con-
stat, ut initio accessùs, stet, è lecto exiliat, & usquequò robore deficien-
te jacere necessum sit, à decubitu abstineat, atque decumbens situm
verticalem trunci sustineat.

In illo situ pulmones suspensì non magis premuntur ab uno latere quàm
ab altero per suum pondus, adeoque liberius ab aëre expanduntur, seu
plus aëris recipiunt; si verò æger pectus inclinat, illico unus pulmonis lo-
bus proprio pondere alterum aggravat, unde difficultas respirandi major; ast
omnium maxima est difficultas si pectus resupinetur, quia in illo situ ho-
rizontali supino, non solùm proprio pondere pulmo versus dorsum grava-
tur, verùm, quod majus est incommodum, abdominis pondus diaphragmati
incumbit, visceribus hac illac proprio pondere diffluentibus & diaphragma
acclive potissimùm prementibus: in illo scilicet situ diaphragma est planum
inclinatum, cui pars ponderis incumbit.

Ex his intelligitur quare asthmatici somno victi, adeoque aliquoversum
inclinare coacti, antrorsum inclinent, & in cathedrâ dormientes coram ta-
bulâ, vel fulcro, caput antrorsum supra illud fulcrum reponant; in hoc
etenim situ non solùm proprio pondere abdomen deorsum labitur, sed etiam
pulmones suo pondere diaphragma deprimunt; adeoque, quantum fieri po-
test, maximum, sustentato corpore, conceditur pulmoni spatium; circa
quod observare est naturam, à nullo Doctore instructam, indicationibus
invicem pugnantibus, qualis est necessitas decumbendi ad somnum, & si-
mul standi ad respirandum, solertissimè consulere, ita ut mechanics &
ana-

anatomisæ peritissimus nunquam commodiorem pro utroque scopo posituram à priori excogitare potuisset: sic & faber lignarius, licet ignoret quæ de centro percussionis detexere nuperi Mathematici, in eo manubrii puncto asciam manu corripit, quo manus maximum cum minimo incommodo ictum incutere valet, folius naturæ ductu directus, seu experientiâ confusè perceptâ veluti manu ductus: sic canis qui fores aperire conatur, non juxta cardines eas pedibus & trunco apprimat, sed longè è cardinibus ubi vecte longiore utens, opus suum feliciùs & faciliùs absolvit, quasi mechanicam edoctus fuisset.

Ex dictis iterum patet, cur asthmaticus quietem pro viribus servet, & à motu abstineat, etiam vigilans; cum enim ambulare, aut sese è loco movere vix possit, quin sanguis ex musculis contractis expressus velociùs ad cordis ventriculum dextrum, indeque in pulmones affluat, & quin illico celeriori influxu vasa pulmonis distendat, aërique spatium paululum eripiat, simulque quin virium suarum novam partem impendat, ille novi & frigidi, copiosique aëris avidissimus, & virium suarum parcimonis studiosus, à motu minùs necessario abstinere debet.

Quanta sit asthmaticis, dyspnœicisque in genere aëris novi & copiosi inspirandi cupiditas, in theoriâ hujusce classis fusè exposuimus; illa autem aviditas aëris procedit ex perceptione confusâ necessitatis ejus ad vitalem facultatem sustinendam, adeoque ex metu debilitatis cordis, quæ in his circumstantiis imminet: hoc patet ex pulsu parvo, sæpe intermittenti, extremorumque frigore, quæ in asthmatis accessu, si aliquandiu perseveret, & fortior sit, observantur; interea dum pulsus cordis frequentia omninò destituitur, & respiratio crebra & sublimis est. Novi quidem scholasticos hanc pulsûs debilitatem repetere, ex eo quod sanguis parcè ex pulmonibus in cordis ventriculum influat; verùm minimè illis assentior, dum existimant hunc parciolem sanguinis in cor influxum pendere à vasorum sanguiferorum pulmonis angustia, quæ si adesset, febrem, & peripneumoniam excitaret, non verò asthmaticum accessum; illa cordis debilitas ex eo dependet, quod natura vires in pulmonibus agitandis impendens parcius cordi movendo incumbat, & tantùm exiguâ quæ ad vitam sustinendam vi sufficit; si enim plus virium cordi impertiret quàm ad vitam qualemcumque sustinendam opus est, cum facultas jam sit exhausta, ea ad pulmones exagitandos non sufficeret, adeoque mors in promptu esset, cum eatenus sanguis per pulmones circulari possit quatenus sustinetur respiratio, atque ad eam in casu asthmatis sustinendam multum virium impendi necessum fit; non secus autem ac cum vasa sanguifera obstruuntur, natura cordis vires intendit, & vires avertit inutiles ab artubus, ut urgentiori necessitati occurrat: ita cum infarctis bronchiis respiratio difficilis evadit, cum ea sit ad vitam necessaria, natura non solum motus artuum inutiles supprimit, sed etiam motus cordis fortiores detrahit, & exiguis contenta ferè quidquid superest virium obicibus bronchiorum removendis impendit, ita ut asthma sit febris, si fas sit ita loqui, pulmonum, ut febris est velut asthma cordis.

Quod autem natura hosce motus dirigat & exsequatur, illud evincitur ex effectibus narcoticorum, & ex observatione asthmatis hysterici. Asthmatici, ut docet *Floyerus*, & experientia confirmat, cautâ & prudenti narcoticorum dosi mirè sublevantur, ita ut qui prius velociter & frequenter anhelat, jam sopitus respiret lentè & rarò ut in sanitate, quia sensatione omni sopitâ, natura minùs percipit necessitatem accelerandæ respirationis, & opus suum remittit: è contra verò hysterica vigilans, & ad minimum stimulum in pulmonibus expavescent, à levi fumo, vel odore gravi, illico pectus suum exagitat, ut hunc levem stimulum, obicemve eliminat, & tanto impetu respirat, ut præfocari videatur; quod ita pendet ab animâ, ut solum animæ pathema insultum illum excitet. Sic observante *Helmontio* mulieres hystericae ex contumeliâ, vel jurgio sæpe asthmatis accessum incurrunt, proindeque sine materiali principio, & pituitâ viscosâ pulmones infarciunt, quam Humoristæ Scholastici in omni asthmatico præexistere supponunt; licet, observante *Helmontio*, *Horstio*, *Floyero*, aliisque, in asthmaticorum, ut epilepticorum cadavere, nulla quandoque organorum, aut humorum labes reperiri possit, & hic uterque morbus in motu vitioso solum sæpè consistit.

Fuse explicuimus in theoriâ hujusce classis quid naturam sollicitet ad respirationem in fugacibus anhelationibus magnam & velocem, in diuturnis verò frequentem & parvam instituendam: majori scilicet virium parcimonie consulit, cum facultas est imminuta, vires verò liberalius expandit cum integra est; & simul quantum fieri potest, & opus est, aëris novi, frigidiusculi, seu elastici copiam inspirationi suppeditat; ea autem aëris frigidiusculi quantitas tantò major esse debet, quò major est pulmonum calor, & iterari debet eò sæpius inspiratio, quò singulis vicibus minùs aëris, aut minus elastici, excipitur.

Sive aëris spirulæ elasticæ cum sanguine miscendæ sint, ut putat *Borellus*, sive fluidum electricum in aëre elastico copiosum, & fluidi nervei veluti pabulum sit per pulmones hauriendum, quod verosimile est; sive demum ope aëris pulmones debite expandentis promovendus sit in cordis dextrum ventriculum, & sic conservandus sanguinis circuitus; natura respirationis pro necessitate augendæ, vel iterandæ est avidissima, quasi sensu quodam confuso ejus necessitatem perciperet, ut persuasissimus sum, & *Galenus* fuse docuit: cum nemo sit qui statim ab ortu & millies in vitâ non sit expertus quod à retardatâ, suppressâ, imminutâ respiratione in præcordiis nascatur molestia, quæ ab obice ultra pauca secunda perseverante crescit, & brevi tempore intolerabilis evadit, ut experiri quisque potest in animali, cui respiratio ultra aliquot temporis secunda præcluditur: illud enim totis viribus ad hunc obicem removendum insurgit, quod certè machina inanimis nunquam faceret, & nullus mechanics vel leviter gnarus unquam ex legibus motûs sine principio sentiente & movente intelliget.

Abstineat ut quis judicet me in morbis constantibus, animæ tantum conatus & impetus, exceptis morbis hysteris, similibusve incusaturum esse; quippe

quippe illi cōnatus naturæ ferè semper principium materiale & labem in organis, fluidisve supponunt, cujus occasione illi excitantur; verùm non inde sequitur, ut Mechanistæ contendunt, nullam habendam esse principii sentientis & moventis rationem, & tantummodò de restituendo fluidorum & solidorum statu cogitandum esse, cùm ne quidem ille ultimus scopus attingi queat sine principii sentientis & moventis concursu; natura siquidem prima, sæpè sola, sed artis etiam auxilio adjuta, morbis medetur; ut febris est opus naturæ materies morbificas è viis circulationis remove, easque corrigere conantis, ita & anhelatio est conatus ejusdem principii vitalis obices respirationi & aëris susceptioni oppositos abigere satagentis; nihil perniciosius est quàm si febris desit ubi ob sarcinam materix morbificæ eliminandam per sudores & perspirationem requiritur, ut in pestifentialibus & gangrænosus morbis; ita nihil est funestius, quàm apnoea seu quies organorum respirationis, ubi circulatio sanguinis languet in pulmonibus & vivifici aëris inspiratio est necessaria; unde pro inaudito habetur apud omnes si æger apnoeâ affectus & inde in syncopem lapsus, ac pro mortuo habitus quandoque revivixerit, quippe vix centesimus lethum effugit, quia respiratio ad vitam uti signum, ita uti concausa, omninò natis animalibus non amphibiiis est necessaria.

Verumtamen observandum est respirationem aliqualem superesse posse, quæ tamen in sensus Medici non incurrat, ut jam dudum *Pitcarnius* ostendit; quippe cognoscimus respirationem potissimum ex spatium quo pectus dilatatur vel constringitur intra breve tempus; illud verò spatium est ad volumen aëris hausti in ratione subtriplicatâ, ita ut si spatium illud crescat duplo, triplo, octies, vigesies septies crescat volumen aëris hausti; ergo potest illud volumen crescere aut decrescere quàm maximè, vel saltem sufficienter, intereadum spatium, quod est index respirationis, ita exiguum est, ut in sensus non incurrat; præterea sicuti motum indicis in acu horarum horologii non percipimus, quia intra longum tempus exiguum spatium percurritur, ita si tardior fiat inspiratio vel expiratio quælibet, licet æque ampla ac in statu sano, illa dum fit, nullatenus à nobis percipietur.

Contemplemur hominem qui liberè prius & expedite pectus suum amplians & constringens subito ecstasi vel catalepsi corripitur; illico ob nimiam animæ aliò attendentis diversionem; ita retardatur pulsus, & respiratio, ut vix pulsus, nullatenus verò respirationis motus percipi possit: nec mirum persistere vitam cum respiratione tam exiguâ, quippe sanguis in illis casibus, veluti frigidus & coagulatus, lentissimè circulatur, adeoque friget in pulmone; cùm autem sanguis friget in pulmone, vix ullâ respiratione indiget animal; sic qui summum frigus in aquis immerfi experiuntur, respiratione omninò destituti, possunt tamen aliquandiu vivere; & quâ proportionem calor, & sanguinis velocitas restituuntur, eadem crescit necessitas velociter & frequenter inspirandi, ut clamantibus, currentibus accidit.

Hinc fit ut asthmatici à refrigerantibus juventur, à calidis verò lædantur,
Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I. K k k k ut

ut expertus docet *Floyerus* ; quæcumque enim calorem sanguini , eive velocitatem novam conciliant , ea pari passu novi aëris , ejusque copiosioris inspirandi necessitatem imponunt ; sed difficillimum est inspirationem ultra certos limites accelerare aut adaugere , ut vidimus in theoriâ hujusce classis , seu magna virium impensa ad hoc requiritur , ergo & periculum exhauriendæ facultatis , seu mortis obeundæ imminet , quod natura mirum in modum horret & averfatur , hinc molestia & angor incredibilis . Interea tamen refrigerantia quæ sanguinem inspissant asthmaticis noxia sunt , quippe , si hinc juvent , aliunde nocent , moram sanguinis circulo injicientia , cruorem inviscantia ; adeoque huic duplici scopo satis est faciendum , scilicet t fervor sanguinis contemperetur , qui auget dyspnœam , ut accidit in febribus & phlegmasiis omnibus acutis , & ut simul fluxilitas ejus conservetur , vel augeatur , quod propriâ experientiâ didicit *Floyerus* .

Errant itaque illi in therapeiâ asthmatis qui falsâ theoriâ ducti nihil aliud existimant sibi agendum esse quàm ut pulmonalium vasorum laxitatem tonicis augeant , & ut viscosa phlegmata calidis & icidentibus resolvant ; cum è contra sæpiùs robur est facultati & solidis detrahendum , & fervor sanguinis compescendus , & impetus quandoque fluidi nervei narcoticis refræandus ; felices sunt ægri quod natura eos sapientius sæpe dirigat quàm Medici falsâ theoriâ imbuti ; & eatenus illi Medici felices fortiantur eventus quatenus empyrici sunt in praxi , suæque theoriæ vel immemores , vel iterato errore eam ad praxim inflectunt , ut qui non regulæ parietem , sed parieti regulam accommodat , cum tamen regula parietis exstructionem dirigere deberet .

Theoria vera ea est quæ ex observatione repetitâ , accuratâ & solido inde ratiocinio tanquam corollarium deducitur , ut norunt mathematici , qui theoriâ Astronomiæ , hydraulices , mechanices callent , & continuis observationibus scrupulosè emendant ; falsâ verò est quæ non consultâ experientiâ nec adhibito rigoroso ratiocinio excogitatur , quales erant in physicis fermè omnes theoriæ Cartesianæ , in scholis Medicis exceptæ ; paucissimorum morborum theoriâ veram possidemus , & tamen omnes morbos explicare temerè præsumimus , ne coram ægris & semidoctis hæreere aut ignorantiam nostram fateri cogamur ; quantò dignius foret probo viro errorem suum , ignorantiamque profiteri , ut de asthmate agens profitebatur *Hellmontius* : *agnosco* , ait ille , *me larvas & pallia morbis obtendisse , sanasse neminem , delusisse verò quotquot se meæ ignorantia confessi sunt , & impensè demiratus sum , quod scholæ tantorumque ingeniorum acumina falsis priorum persuasionibus nondum valedicere potuissent* .

Theoria Antiquorum , ut *Galenii* , *Sennerti* , *Riverii* , in hisce morbis multò simplicior & solidior , seu mechanices principiis magis erat consona quàm Neotericorum ; illi quippe ubi motus pectoris citatioris , vehementiores cernebant , ægrumque expectoratione , aëris frigidi inspiratione levati percipiebant , naturam in his morbis hosce conatus moliri , & in bonos fines dirigere intelligebant . *Galenus* tria in respiratione considerabat , *facul-*
tatem

ratem scilicet *motricem*, quam à voluntate animæ non distinguebat, ita tamen ut eam à necessitate cogi putaret; dein *utilitatem* seu necessitatem respirandi ad vitam; tertio demùm instrumentorum seu organorum *dispositionem*.

Omnis motus, ait ipse, fit à facultate animali, velox autem motus supponit eam facultatem integram, robustam, quæ ad agendum excitatur à perspectâ utilitate, modò tamen instrumentorum dispositio non repugnaverit; si verò urgeat utilitas velociter respirandi, tunc si facultas paulò debilior fuerit, ea non magnitudine, sed in frequentia auget respirationem, maximè si doleant organa, quia votum suum explet facultas per densam respirationem, nec tamen dolorem ita intendit ac per magnam intenderet, & quod deficit ex respirationis magnitudine, numero respirationum adaucto compensat. *Vide* ejus doctrinam libro *de dyspnœâ & de pulsibus*, ubi clarissimè explicat cur in dolore pectoris respiratio sit frequens & parva, in delirio & vacillatione mentis rara, & magna ac inordinata. *Floyerus* verò cum per viginti annos asthmatis sui curandi gratiâ consuluisset tum Neotericos omnes tum Veteres, demum istorum praxi adhærendum sibi esse censuit, tentatis prius singulis; quod ostendit Medicinæ reformationem à Cartesianis institutam tum in theoriâ tum in praxi, artem illam potius retardasse, quam promovisse, quoad multos morbos.

Qui morborum classes à sede anatomicâ repetunt, morbos hujusce classis setè omnes pulmonibus tribuunt, ut asthma, dyspnœam &c: verùm sola theoria vera potest præcipuam morborum sedem assignare; & licet symptomata in morbis ejusdem generis conveniant, non certum est species ejusdem generis eandem sedem obtinere, quod exemplo asthmatis apparet; cum enim asthma humidum faciliè omnes pulmonum vitio, tanquam sedi principii morbifici, adscribant, asthma tamen spasmodicum, hystericumque musculis ipsius thoracis convulsis & irritatis tribuere non dubitant plurimi, ut *Willisius*; asthma stomachicum ipsi stomacho, ut asthma nocturnum seu ephialtem cerebro alii tribuunt; pluries etiam accidit ut pro asthmate pulmonari habiti sint morbi quorum principium post cadaveris sectionem vel in cavo thoracis, vel in mediastini, vel in structurâ ipsius pectoralis cavere adeoque extra pulmones inventum est; nihil itaque difficilius est quàm sedem morborum ante cadaveris sectionem determinare; ergo valde temerarium est morbos à sede cognoscendos præbere.

Quoniam in dyspnoicis morbis frequens est, vel velox respiratio seu musculorum pectoris contractio, eaque involuntaria seu coacta, evidens est eatenus eos morbos ab spasmodicis discrepare, quatenus organa respirationis, non verò organa motus localis artuum, afficiuntur; itaque illi morbi à convulsivis non essentialiter discrepant; ergo indicatio classis eadem est, scilicet conatus naturæ, si effrænes sint, & inutiles, ut accidit in anhelationibus hystericis à pathemate animæ oriundis, illi compescendi narcoticis, si auxilia moralia & expectatio in his valdè necessaria non suffecerint; si verò illi motus langueant, utilesque censeantur ad corrigendam

vel eliminandam materiem morbificam, excitandi sunt & sustinendi per auxilia diætetica, & pharmaceutica; si verò inutiles sint, ut cùm à gibbositate, aut pravâ pectoris conformatione dependent, illi conatus sunt emollientibus, laxantibus, anodynis compescendi, maximè verò si effrænes simul & noxii sint, in quo casu phlebotomia, diæteta tenuis, & narcotica conveniunt; ast si moderati sint & utiles, tunc juvandi sunt, in quo casu potus diluens, medicamina materiem morbificam concretam resolventia, viscosam diluentia, potissimum bechica, tum incidentia, tum lenientia, conducunt.

ORDO PRIMUS.

ANHELATIONES SPASMODICÆ,

Passiones spiritualium partium Gordoni; expirationis vitia Etmulleri; Gallicè Soufles convulsifs, Lesions de l'Expiration; Essouflemens convulsifs,

Sunt morbi seu potius symptomata minoris momenti, fugacia, sed repetita, quorum maxima pars consistit in sonoris & spasmodicis expirationibus; solus enim singultus sonitum edit inter inspirandum. Ambigunt illi morbi inter spasmodicos & anhelosos morbos, atque plurimi, ut tussis, oscedo, stertor, sternutatio, alios morbos comitantur, nec proinde sunt symptomata horum præcipua.

Theoriam hujusce classis Hippocraticam & verè mechanicam tradidit *Du-retus in annotatione ad Hollerium de Asthmate & de tussi*, quæ Neoterico-rum ætiologiam longè antecellit, & simplicissima est.

I. EPHIALTES; *Cochemar.*

Sic dicitur ab *epi* & *allomai* supra insilio, quia æger somniat quoddam animal supra suum pectus insilire.

Prigalion à *Themisone* vocatur à suffocatione comitante, item & *Pnigamon*; ut ab *Aureliano Epibole* quasi jactum desuper; sunt enim qui se suffocari somniant à superinjecto pondere; à *Dioscoride Pnigmon upo ephialton*; à *Plinio Ludibria Fauni*; quod enim Faunis tribuebant Romani, nostrates quibusdam maleficis noctu vagantibus geniis tribuunt, ut Antiqui dæmonibus lascivis, incubis, succubisve adscripserunt, unde *incubus* & *succubus* etiam hic morbus vocatur, Gallicè *Incube*, Lugduni *Chauchevieille*, aliis; ut *Galeno*, *Epilepsia nocturna*, *asthma nocturnum*, &c.

Genus est morbi periodici, noctu vel dormientes afficientis, cujus præcipua

pua symptomata sunt summa anhelatio cum infomnio corporis cujusdam pe-
ctus comprimentis.

Illius morbi insultus potissimum aggreditur eos qui supini dormiunt, respi-
ratione querulâ, gemebundâ, anxîâ sese manifestat, & statim atque æger è
somno excitatus est, somnium & morbus evanescunt.

Anima, ait *Hippocrates*, dum homo somno indulget, vigilat & cuncta
corporis munia obit; hoc apparet in ephialte; quippe non secus ac anima
inter dormiendum admonita de seminis acrimoniâ in vesiculis hanc sensa-
tionem versans conjungit cum ideis fociis seu eam sensationem concomitari
assuetis, nec non consequenter libidinem explere cupiens mentulam erigit
& actum venereum exsequitur, ita statim atque est in organis respirationis
quidam obex, quo respirationi resistitur, faciliè deluditur phantasia & con-
jungit cum hac sensatione ideam vel cacodæmonis insipientis, vel felis aut ca-
nis pectus opprimentis, aut maleficæ vetulæ strangulantis, unde excruciat
metu, somnians, sese exagitat, sudat, ejulat, quantum somnus gravis per-
mittit, quo somno excusso errorem suum agnoscit ephialticus & convalescit.

In hoc casu obex pectoris motui oppositus determinat somnium, ast cer-
tum est à somnio quandoque prævio determinari suffocationem; & memini
me pluries somniasse, dum junior eram, selem lectulum meum conscende-
re, nec ullatenus me suffocari, nisi postquam imaginatus forem illam selem
à pedibus ad pectus meum insilire; adeoque ab illo somnio determinabatur
ea suffocatio, non à suffocatione somnium, ut vulgò putatur; atque ex hac
observatione sequitur imaginationem sine ullo vitio corporeo in pectore suf-
ficere ad gravissimam dyspnœam induendam cum febre, sudore, angore,
multò majoribus quàm si causa, quam imaginamur, reapse in nos ageret.

Illud etiam notatu dignum quod illis, qui nos suspensos diu detinent,
& simul valdè attentos per ambages sermonis quemdam gravem casum præ-
nunciantis, exprobrare consuevimus quod nobis ephialtem excitent, quia
scilicet attentio animæ gravior ita respirationem in nobis cohibet aliquandiu,
ut dein anhelosè & anxîè respiremus, cum pectus & attentionem laxamus.

1. *Ephialtes plethorica* Craanen; P.

Ea est quæ à plethorâ commotâ, calore lectuli, stragulorum pondere;
austro potissimum flante, supinè dormientibus accidit; maximè si à victu
lautiori, & simul sanguifluxuum suppressione, plethora intendatur; nihil enim
est facilius quàm quod sub illis circumstantiis sanguine cerebrum impetente
excitentur somnia quæ in aliis panophobiam, in illis libidinosam gonorrhœ-
am, in istis ephialtem inducent, maximè si propter debilitatem præviam
pulmonum sanguis in illis stagnet.

Ea species phlebotomiâ, victu pariori, abstinentiâ à cœnâ, decubitu
lateralî, capite magis erecto prævertitur.

2. *Ephialtes stomachica* Riverii. *Epilepsia nocturna* pluribus; P.

Ea est quam pondus ventriculi, alimentis nondum digestis turgidi, dia-
phragmati incumbentis, cerebro simul per chylum crassum, copiosum, quo
sanguis inspissatur infarcto, determinat; qui excitantur ab excessu ciborum

linguam habent fordidam, ructus, nauseas, capitis gravitatem: illa accidit crapulosis qui statim à pastu cubitum eunt, maximè si capite horizontali, truncoque resupino jaceant; hic affectus pueris est magis familiaris quàm adultis; potissimum verò voraces infestat; quoad verò objectum somnii, illud variat pro moribus ægri; si quis enim ab ancillis exceperit fabulas quas de pravis geniis, lemuribus & faunis narrant vetulæ, is à similibus monstris se opprimi, conculcari, aut libidinem expleri somniabit; qui de felibus, fimiis, aliisque malignis animalibus simile metuebant in vigiliâ, ab hisce impeti se somniaturi sunt.

Cura exigit emeticum, catharticum, victum parcum, abstinentiam à cœnâ, vino, carnibus leporinis, liquoribus spirituosis; & si langueat vis coëctrix stomachi, stomachica amara, kinkina, rheum, aloë optimè conducunt.

Ista species ab ebrietate & voracitate, potissimum à vespertinâ crapulâ procedens est omnium frequentissima, & pro diverso ægri caractere, variant insomnia & sedes symptomatum; Lascivi venereum actum: Militaris à *Timæo* observatus ab hoste strangulari; amicus quidam meus in angustiiori scalarum calle à parietibus comprimi, aliique alia somniant; affectus autem fugax est & tantum prophylacticam curam exigit.

3. *Ephialtes ex hydrocephalo* Lottichii obs. l. 4 observ. 3; Boneti Sepulchret. Tom. I pag. 180. observ. 1. Lower. de corde cap. I. C. P.

Post nocturnos terrores, incubique insultus varios, juvenis melancholicus vertiginosus capite & visu debilis obiit, repertum cerebrum quoad venulas nigricans, sanie suffusum, & in sinu muco turgidum; æger capite semper in latus sinistrum inclinabat. Duas alias observationes refert *Bonetus* de ephialticis in quorum cerebro sinus aquâ distensi erant; inde orta opinio sedem ephialtes esse quartum cerebri sinum in quem supino capite serum illud influens morbum inducit; verùm rarissimum esse hoc ephialtes principium judico; nihil vulgatius quàm serum in sinibus cerebri reperire, si longo post mortem tempore aperiatur cadaver; quò longius, eò uberius invenietur serum. Academicus Oxoniensis, quem memorant, hydrothorace simul laborabat & incubo, in quo casu signa hujus speciei faciliùs obtineri possunt. Hydragoga autem, setacea, diuretica conveniunt: *Lowerus* verò qui semper in ephialticis hydrocephalum suspicatur à vero procul abesse videtur.

4. *Ephialtes verminosa* Etmulleri de incubo. P.

Illà species in ipso ventriculo sedem habet, quatenus infans, in cujus ventriculo vermes repunt, facilè somniare potest adesse in epigastrio quidpiam quod ipsum perterrefaciat; terror autem vehemens à simili phantasmate verum ephialtem inducit; suffocantur enim qui subito terrore percelluntur.

Indicatio curativa per se patet.

5. *Ephialtes tertianaria* Foresti lib. 10 obs. 52. P.

Pavor & symptoma quoddam mirabile partim incubum, partim epilepsiam imitans, tertio quoque vespere recurrens, ab horâ nonâ ad undecimam perseverans. Puella novennis tertiâ quaque die febris instar corripiebatur paroxysf.

roxyfmo, scilicet totius ventris & thoracis constrictione cum respirandi difficultate, oculis manentibus apertis & in unum locum continuò converfis; manibus quid fortiter arripiebat, ut facilius respiraret; interrogatis non responderebat; interea mente constare videbatur, vigilabat, multum suspiriosa erat, venter attollebatur cum maximâ thoracis angustia, difficili respiratione, anhelitu frequenti, oppressa, loqui non poterat.

6. *Ephialtes Hypochondriaca* Ettmuller. de aëris inspiratione; Vide Schenckium; *Incubus vigilantium* Rhodii centur. 1. observ. 54. P. L.

Familiaris dicitur ephialtes hypochondriacis, melancholicisque, & talem fuisse illum sacrificum puto, qui minimè suum errorem agnoscens, firmiter persuasum habebat se à vetulâ sibi cognitâ qualibet nocte adiri, & ad suffocationem usque comprimi. Affinem historiam & hanc ipsam satis curiosam vide apud *Forestum libr. 10.* In illa specie emetica nociva censentur, maximè si hysteria adsit, si flatulentia & siccitas intestinorum; illi quidem status possunt diaphragma premere, & in cerebro ad delirium prono, apud homines meticulosos, non benè mentis compotes, inducere delirium, quod noctu incipit & in dies extenditur. Illa species antiepilepticis curatur, maximè femine pœoniæ, anisi, nec non cinnabari.

Hæc species non semper tristia menti objicit phantasmata. *R. I. Fortis* curavit puellam, quæ à viro minimè ipsi ingrato comprimi se somniabat, sed ab hoc imaginario concubitu evigilabat, cum sensu ponderis in pectore, voce, respiratione interceptis, magnâ anxietate, madore faciei & cervicis gravitate. Similem in viro casum narrat *Craanen*; de se ipsis *Heurnius, Forestus*, &c.

Silimachus quidam narrat plurimos ex istâ passione, veluti lue contagiosa, Romæ quondam fuisse confectos, ut refert *Cælius Aurelianus* de incubone quem inter tardas passiones recenset; hæc autem species non satis certa est.

II. STERNUTATIO, *Eternuement.*

Violenta, sonora, & subitanea exspiratio in nares posticas immisso aëre, quo nares evertuntur, cum convulsiva capitis & trunci concussione, *Sternutamentum* est, cujus interventu natura quidquid membranam pituitariam molestat excutere, & cum mucosum narium eliminare contendit; sternutamentorum verò, tum intensitate, tum frequentia incommodorum, series morbum constituit, *sternutationis* nomine designatum.

Sternutatio plures varietates admittit.

1° *Sternutatio catarrhalis*, seu à cohibita internâ narium perspiratione, ut à frigore. 2° *Sternutatio rubeolosa* à pustulis morbillosis intra nares germinantibus. 3° *Sternutatio à ptarmicis* violentis, ut à succo elaterii, quem rustici quandoque infausse attrahunt naribus ad auriginem sanandam, unde visi sunt ad mortem usque cum hæmorrhagiâ narium sternutasse; pustulæ quandoque acres, & rodentes intra nares obortæ dirissimam sternutationem proritant. 4° *Sternutatio à vermibus* intra sinus frontales genitis etiam aliquando

do observatur, cujus ope ipsi vermes, aliaque peregrina foras excutiuntur. Datur & 5°. *Sternutatio spontanea*, cujus principium nos in praxi sæpè latet, ut patet exemplis ab *Hildano*, *Amato Lusitano*, aliisque relatis. Talis etiam 6°. *Sternutatio periodica*, qualem videre est apud *Mangetum in Bibliothecâ practicâ*, apud *Ephemerides Nat. Curios.* Olim etiam vixit 7° *Sternutatio epidemica* ita violenta, ut homines è medio sæpiùs tolleret, unde mos sternutantes salutandi irrepsit. 8°. *Sternutatio critica*, seu salutaris, est in febribus malignis, teste *Hippocrate* & *Riverio*, atque rebus etiam desperatis salutem promittit. Hystericæ mulieri aut etiam difficulter parienti si sternutatio accidat, bonum ex *Hippocrate*, attamen quandoque præmaturum fœtum excludit, & menorrhagiam ciet importuna sternutatio, necnon hæmorrhagiam narium. Sternutatio insalubris est in morbis inflammatoriis pectoris, cujus dolores intendit; rarò sternutatio à ptarmicis excitata soporosus prodest, utcumque usitata sit.

Cura. In omni morbo primò, quantum fieri potest, removendum est principium, deinde naturæ conatus, si effrænis sit, ut in hoc casu, compescendus est, vel aliò divertendus. In sternutatione violentiori phlebectomia apprimè conducit; vapor aquæ tepidæ, lactis tepidi inspiratio, litus ex butyro, decoctum emolliens inspiratum, ut ex feminibus mucilaginosis; radice althææ, in usum vocanda sunt; prodest etiam plumbum ustum naribus intrusum quod acre absorbet.

Conatus effrænes compescunt odor opii, naribus exceptus, ipsius etiam tinctura naribus inspirata, aut dosis sufficiens deglutita; in sternutatione periodicâ ad kinkinam, karabem, aliaque antispasmodica recurrendum est.

Divertunt verò naturam ab his conatibus vesicatoria alibi applicata, ut fermentum vetus karabe pulverato adpersum nuchæ applicatum, ligaturæ & frictiones extremorum, graves nuncii supervenientes; si verò halitus acidi acres ex materie verminosâ à primis viis in nares affurgant, antihelminthica conducunt.

III. OSCEDO; plurimis *Oscitatio*; Græcis *Chasmodia*; *Bâillement*.

Est repetita oscitatio; oscitatio verò est diutina, lenta, naturalis expirationum cum magno oris hiatu convulsivo facta, & sæpiùs pandiculatione corporis & artuum stipata, quam brevis & ut plurimum sonora expirationum sequitur.

De oscitatione fusè scripserunt *Ill. Comes Buchner anno 1738. Michael Alberti 1737, Frid. Walther 1738.*

Præcedunt corporis gravitas, lassitudo, pectoris languor, seu inertia, mentis stupor, tædium, somnolentia, totius corporis torpor, & ignavia, quæ omnia lentâ, profundâ, diuturnâ inspiratione, seu oscitatione discutuntur.

Inter oscitandum, profundâ, amplissimâque inspiratione omnes vesiculæ pulmone-

pulmonares multum expanduntur, circulatio per pulmones acceleratur, viscera abdominis premuntur, oculi illachrymantur, uber fit salivæ proventus, auditus gravitas cum aliquali bombo intra caput accedit, tuba Eustachiana diducitur, loquela impeditur, perspiratio uberrima cietur, quâdam voluptate anima recreatur, ad functiones corporis & animæ homo expeditior redditur.

Mirum certè quod oscitationem simulantes, & pro lubitu incipientes; interea eum motum in progressu invitum, coactum, verèque convulsivum esse sentiamus; quod qui alios oscitantes cernunt, velint, nolint, inscii, conscii ad oscitandum determinantur: natura itaque sola oscitationem à libertate inchoatam exsequitur; ipsa tamen libertas eam vel paululum retardare, vel forti nixu prævertere aut coercere potest, imò animi pathema superveniens potest eam omninò suppressere; hinc patet quantum motus convulsivi ab animæ facultatibus dependeat.

1. *Oscedo partus* Roederer. dissert. de oscitatione in enixu 1759. P.

Exitiosum symptoma in parturitione superveniens, Cari funesti prodromus.

2. *Oscedo febrilis.*

Oscitationes repetitæ *intermittentium* febrium accessus prænunciant, catarrhales & exanthematicas febres invadere designant. Sternutationem quondam Romæ epidemicam & funestam comitabatur etiam oscedo sæpè lethalis, unde mos accessit os inter oscitandum signo Crucis communire ex *Polydoro Virgilio*; in morbis hæmorrhagicis oscitatio metuitur, & ut patet ex *Canicidiis convulsiones* lethiferas præfigit observante *Illustr. Buchnero* post *Schroderum*. Hic conducunt antispasmodica & kinkina.

3. *Oscedo stomachica.* P.

A largo passu somnolentia & oscitatio sæpè succedunt; cardialgici & colici affectus oscitationem sæpè prodromum habent; non pauci sunt tamen qui prius apestiâ & anorexiâ laborantes ex oscitatione se melius stomacho habere cognoscunt. Veteres oscitationem fieri per distensionem ventriculi & œsophagi à vaporibus credidere; mirum quantum sola experientia in errores inducat. *Paulinus* observavit oscedinem & epilepsiam à vermibus stomachi, saburraque verminosa pendentis, & vermifugis sanatas; infantes recens nati multum & utiliter oscitant; stomachica, cathartica indicantur in hac specie quæ à vitio stomachi dependet.

4. *Oscedo hysterica.* P.

Paroxysmum hysteriæ ferè semper præcedunt oscitationes repetitæ. *Hochstetterus* & *Riedlinus* memorant casus puellarum, quibus ob suppressa catamenia oscedinis paroxysmi quotidie per longum tempus datâ horâ repetebant, tantâ vehementiâ ut capite dolerent, ægrotarent, & alteri mandibula luxaretur; gravidis tum ob catamenia suppressa, tum ob malaciam & stomachi ægritudinem, tum ob hystericam dispositionem familiaris est oscedo: in hac specie antihysterica, in gravidis phlebotomia præcipua sunt auxilia.

IV. SINGULTUS ; *Lygmon* ac *Lyngon* Græcis ; *Hiccock* Anglis ; *Singhiozzo* Italis : Gallis *le Hoquet*.

Est præceps, repetita, sonora & convulsiva respiratio.

Causa est conatus naturæ per repetitas diaphragmatis depreffiones, quæ circa cardiacam molestant, excutere contendunt; juxta Galenicis conatus facultatis expultricis ventriculi ejus causa est.

Principia sunt quæcumque ventriculum, ejus potissimum cardiacam, œsophagi extremum, ipsum diaphragma irritant, molestant, impediunt, vel cum vel sine dolore: in quibus etiam tantum valet consuetudo, ut singultus voluntariò excitatus possit deinceps naturalis & coactus evadere: nec major irritatio ad hunc sciendum, quam ad pandiculationem, aut oscitationem requiritur; & ut gravis nausea ab imaginatione, ita gravis singultus sæpè fovetur aut renovatur, unde patet quam obscura adhucdum sit ejus ætiologia.

1. *Singultus accidentalis; Singultus transitorius* Frid. Hoffmann *Med. Rat. Syst. de singultu; Hoquet passager*. B. P.

Ille est qui (a) à cibo non satis masticato, avidius ingurgitato, à potu sicco seu in quo non satis bibitur; (b) à potu maximè frigidulo; (c) ab aura frigidiuscula, *Cl. Tralles Usus Opii salubris & noxius &c. de singultu*; (d) à spiritûs vitrioli olfactione *Hecquet de singultu cap. 15*; (e) à fletu *Haller Elem. Physiol. T. III*; (f) à risu; (g) à tussi &c. ortum ducit.

Debetur ea species causis levioribus, fugacibus; hæc vel sponte solvitur, vel cohibita aliquandiu respiratione, lentâ aquæ uno anhelitu deglutatione, dolore in quadam corporis parte excitato, sternutatione inductâ, terrore ex improvise incusso, sedulâ rei alicujus meditatione, irâ subitò accensâ, motû singultientis admiratione, verecundia &c.

2. *Singultus ab alimentis: Hoquet des gloutons*. B. P.

Ille est quem (a) alimentâ copiosius assumpta *Frid. Hoffmann. l. c. Gorter Prax. Med. Syst. de Singultu*; (b) acriora *Hoffmann, Tralles, Gorter l. c.*; (c) actu frigida *Timæus Lib. III, cap. 5, Riverius de morb. infrequent. Obs. 1*; (d) in œsophago hærentia excitant *Hollerius Schol. de singultu, Tabor p. 240*.

Varietatem primam incurrunt homines gulæ dediti, pueri voraciores, infantes lac copiosius exfugentes; accusanda venit esculentorum vel potulentorum quantitas, non qualitas. In varietate altera cibus potiusve qualitate peccat, acredine scilicet, nequaquam verò quantitate; vitium tamen utrumque simul combinari posse nullus est qui non videat: singultum ex ceparum, allii, zingiberis esu pronatum observavit *Garinaria*. Varietatem tertiam faciunt pulpæ fructuum horæorum, necnon succi citri, grossulariæ, agrestæ, aquâ diluti, si glaciæ adjectâ magis refrigerantes reddantur, aqua frigida &c; quæ eò certius nocent, quò corpus offendunt ex causis quibus-

cumque magis æstuosum, & majori donantur frigiditatis actualis gradu. Et si frigida ventriculo intus applicata singultum levem ac fugacem quandoque tantum excitent, sub aliis tamen circumstantiis exinde gravior ac diuturnus exoritur. Contumax fuit singultus qui à *Timæo*, vehementissimus, plurimæstris qui à *Riverio* memoratur. Ita *Hollerius* de varietatis quartæ casu: *Puella assidue singultiebat, nihil deglutiebat, dolore factò in œsophago: Antea pulmonibus bubulis largiter usa fuerat; huic gravitas in stomacho, nausea, vomitus: Frustulum pulmonis, quem ederat, in œsophago restiterat; tandem cucurbitulis & idoneis remediis rejectum frustulum, sicque liberata est.*

Varietas prima & altera sæpius curatione vix indigent, malo sponte transeunte, vel naturâ, quæ sibi oneri sunt, excutiente; si tamen diutius perseverent indicantur in (a) aqua tepida copiosè sumpta, vomitus digitis ori immixtis excitatus, clysmata acria; inspiratio & expiratio vehementes per cursum, saltum, equitationem, vociferationem; sternutatio arte producta; tandem leviora cathartica, lenissima emetica; additis quæ stimulo aromatico in villos ventriculi agunt, & stomachicorum nomine veniunt, nec non epithematibus spirituosis & aromaticis. In (b) verò aqua tepida, decoctum hordei, ptisana pulli, ferum lactis, oleum amygdalarum dulcium, enemata emollientia, tandem mitissima cathartica, necnon anodyna. In varietate (c) competunt calidum regimen externum; potus tepidus, aromaticus; balnea calida; vinum; epithemata calefacientia; confectiones opiocætæ, ut theriaca, mithridatium, diascordium & similia. In varietate (d) cibi frustum œsophago impactum, vel in ventriculum deturbandum, vel vomitu evacuandum: Vide *Fel. Platerum*, & *Authores Chirurgicos* (in primis *Mémoires de l'Acad. R. de Chir. Tom. I.*) de variis auxiliis, tum mechanicis, tum physicis, quibus corpora œsophago hærentia foras educuntur, aut inferiùs trudentur: Valent etiam hæc loci medicamina quæ epigastrio applicata vomitum cient. In varietatibus prima & ultima vix locus est anodynus, nisi fortè ad motus superstites refrænandos, sublatâ materiâ nihilominus urgentes, aut ad tumultus à vomitorio dato consopios. Anodynum in hisce casibus purgantibus sociat *Frid. Hoffmann*, quod *Clariss. Trallesio* post evacuationem magis probatur.

3. Singultus à cacoehylia. B. P.

Ille est quem (a) materia iners & viscida *Epiph. Ferdinand. Hist. Med.* 43, *Hoffmann. l. c.* & *Obs. 3*; (b) acris excitat *Tralles l. c.*; *Gorter l. c.*; (c) vel suppressa tertiana, & sicut ea periodicus est.

In hanc speciem facilè transit præcedentis varietas prima & secunda; quæ minori tantum vitii gradu ab ipsa discrepant. Non unus est singultus hujusce modi, qui saburræ in primis viis nidulantem exhibeat: viget hæc in singultu cachectico, in febrili, in verminoso, in flatulento, in eo qui diarrhœam aut dysenteriam maturiùs cohibitam excipit, &c. Hanc ergo speciem indignant signa saburræ crassæ, inertis, vel acrioris biliosæ, acidæ, falsæ, ex Pathologicis petenda; Febris nulla; cachexiæ, vermium,

verbo morborum singultus alios cacochylicos stipantium defectus. Curatio ex Therapeiâ adversus varietatem (a) & (b) speciei præcedentis propositâ intelligitur.

In tertia varietate periodicus est singultus, qui in modò memoratis erraticus observatur. Febri tertianæ, quæ non expurgatis primis viis & præmatura corticis exhibitione compressa fuerat, eum successisse vidit *Hoffmann* febrisque typum servasse, nullâ insequente pyrexiâ. Cacochyliâ, cui debebatur singultus hic tertianarius, per clysmata & decentem catharsim educâtâ, statim evanuit.

4. *Singultus à vermibus*, *Ramazzini Const. Epid. p. 127*, *Tralles l. c. p. 108*. *Gorter l. c. B. P.*

Vermes in stomacho & intestinis hospitantes, partesque præfatas laceffentes singultum hujuscemodi inducunt ac designant. Vermium primas vias incolentium signa passim tradunt *Scriptores Medici*. Therapeia potissimum ex anthelminticis eruitur. Cæterùm circa hocce remediorum genus, & cathartica hîc loci etiam proficua, habendus est selectus, habito respectu ad symptomatum concurrentium indolem, ægri temperiem, primarum viarum sensum, caloris gradum &c.

5. *Singultus à flatibus*, *Sennert Med. Pract. Lib. III. de singultu*, *Riverius de singultu*, *Tralles l. c. p. 112*. *B. P.*

Hujusce speciei, quam designat flatulentia, duplex est facies; nunc enim observatur cum materia, & tunc de singultu cacochylico multum participat, quo in casu ante omnia everrenda est saburra, quæ flatus genuit & singultum concitavit; secundas ferunt sedantia. Nunc verò exulat materia, & spasticis primarum viarum constrictionibus totus debetur tumultus; cum singultu à mobilitate maximam habet affinitatem casus hujuscemodi: curatur linimentis externis, blanda alvi constrictione, cucurbitulis applicatis, pannis calidis, theriaca, opio, ambaro, moscho & similibus.

6. *Singultus à medicamentis*. *A. P.*

Medicamenta singultum excitantia sunt (a) vel emetica *Frid. Hoffmann. de singultu*, *Cl. Haller Elem. Physiol. Tom. III. de singultu*; (b) vel cathartica *Hoffmann l. c. Haller ex Portefaix ibid. p. 18, 19*; (c) vel acria, asperiora, exagitantia, *Baglivi Op. pag. 252*, *Sydenham T. I. pag. 43*, (d) vel refrigerantia *Schenckius de Singultibus Curat. Obs. 1. Hist. Morb. Vratislav. 1700 p. 197*.

Remedia drastica, sive vomitoria, sive cathartica, dum primas vias stimulant, rodunt, inflammant, singultum ansam præbent. Optima præsidia sunt quæcumque obtundunt, involvunt, demulcent & superficiem ventriculi & intestinorum obliniunt: In hoc censu habentur, pinguis, oleosa, mucilaginosâ, emulsiva, lac, serum ipsius ac cremor, pitisana ac juscula pulli, vituli, &c. Castratâ remediorum præfatorum ope drastici vi, aut si nihilominus motus effrenes perdurent, vel nimium insurgant, cum ab iis grave periculum ægro imminet, anodynus pacandus est tumultus: *Morus nemus*.

nemus tempestivè, priusquam scilicet inflammatio locum occupaverit, adhibendam esse medicinam; Cæterùm repletioni studendum est, si magnam fluidorum copiam drasticum eduxerit. *Vide Singultum ab inanitione.*

In febribus nimius Julapiorum refrigerantium usus, monentibus *Lomnio & Helvichio*, singultui originem sæpe dedit, vino & carinativis fugando.

Antimonium diaphoreticum singultum non semel induxisse testatur *Baglivi*: hunc frequenter ex turbis ac tumultu ab asperioribus medicamentis in ventriculo locisque vicinis excitato ortum duxisse observavit *Sydenham*; quo in casu frustra fuerunt anethi semen, aliaque pro specificis decantata; diascordium verò larga dosi exhibitum pristinam reduxit pacem.

Ex varietate prima intelligitur singultus, quem facit vomitus violentus & diuturnior, à *Cl. Tralles* memoratus, & ex *Hippocratis* effato sæpe ominousus; neque labor est in invenienda hujus curatione, quæ in remediis vomitui prægresso congruis unice sita est.

7. *Singultus à venenis.* A. P.

Venena non solum (a) deglutita *Mead de Venen. Tent. IV, Haller. l. c. ex Bruningio, Timæus Lib. VII Cas. 4 & 7, Barbette Prax. Med. Lib. IV cap. 2*, verùm etiam (b) vulnere suscepta singultum excitare queunt *Hoffmann. l. c., Sennert. de Vipera & Scorpione.*

Ex œnanthe succo viroso singultum excitatum fuisse auctor est *Bruningius*; ex cicuta *Mead*; ex eadem comesta, necnon ex euphorbio *Timæus*: ex oleo vitrioli *Barbette*. Circa curam, quæ ex speciei præcedentis Therapeia debet intelligi, ut alios omittam, legi meretur *Cl. Mead*.

Symptomatum, quæ veneno Viperæ, Scorpionis, aliorumque animalium cuti immisso inferuntur, cohortem numerosam ingreditur singultus. Curationi hîc loci superfedemus, quam ex egregio *de Venenis Authoris prælaudati tentamine*, & ex nostra *de Venenatis Gallie Animalibus Dissertatione* peti volumus.

8. *Singultus ab inanitione* *Clar. Tralles l. c.* A. P.

Talis est qui oritur (a) à vomitu nimio *Hippocrat. Sect. VII Aph. 3*, (b) ab alvi fluxu profuso, *idem Sect. V Aph. 4*, (c) ab hæmorrhagia immodica, *idem Sect. V. Aph. 3, Hoffmann. l. c.*, (d) à Venere nimia, *Tralles l. c. &c.*

Genuinam hujusce speciei indolem Authoribus non benè semper explicari dicit *Cl. Tralles*, quod certè verum est. Vapulat ipsi *Riverius*, quod vim inanitionis in relinquendo post se inæquali influxu laticis nervosi in musculos haud perspexerit; pace tanti viri dictum velim ipsum in assignanda convulsionis singultuosæ, quam inanitio facit, theoria non fuisse feliciorẽ.

Convulsio hæc ultimum est naturæ quò se vertat nesciæ conamen. Rîdícula profus est Veterum theoria, cum putant hanc convulsionem fieri eadem de ratione quâ corium exsiccatum retrahitur; inde nervos ab inanitione retrahi seu convelli dicunt: omnis convulsio à fluidi nervei in partes influxu violento procedit. Non minus est falsa & hydrodynamicæ

legibus repugnans theoria, quæ hanc convulsionem ab inæquali vasorum cerebri pressione deducit.

Affinitatem alunt hujus speciei varietates nonnullæ cum speciei sextæ, imò & septimæ varietatibus prioribus. Vomitus nimius sponte vel arte concitatus, diarrhœa, dysenteria, cœliaca, melæna si profusæ sunt, hæmorrhagia immodica à causis internis & externis, coïtus, manu supratio sæpius repetita, &c, singultum hujuscemodi præcedunt, accersunt, & indignant. Ingenuè fatetur *Sydenham* se sibi ipsi de hujus singultûs causa disquirenti satisfacere non potuisse; nihil autem melius putat, quàm largam diafcordii dosim, nempe drachmas duas præscribere; & fatetur, se frustra anethi semen, aliaque pro specificis celebrata adhibuisse. Sic in singultu grana duo laudani feliciter præscripsit *Riverius*. Summa arte in cura opus est: primùm tollenda causa inanitionem inducens, si adhuc persistet, remediis huic congruis ex vomitûs, alvi fluxûs, hæmorrhagiæ &c Therapeïa speciali petendis; dein adhibenda replentia, qualia sunt analeptica, rescipientia, interjecto opio, quod, si evacuationi reprimendæ verè competat, sistentis nomine adhiberi etiam potest, imò excretionem urgente sæpius debet. De hoc singultu vide *Frid. Hoffmannum* §. 17 & 7.

9. *Singultus febrilis.* A. P.

Febres, quibus jungitur singultus, sunt vel (a) continuæ *Gourraigne de Febr. Cap. 2*; vel (b) exacerbantes *Hoffmann l. c. & Obs. 6, Gorter l. c. & de Febre typho*; vel (c) intermittentes *Tralles l. c. Gorter l. c.*

Febres bene multas, tum leviores cum graviore, quarum decursus nulla apyrexia interpolatur, ita comitatur singultus symptomaticus, ut nunc identidem repetat, nunc verò cum ipsis permaneat, & toto decursu simul exacerbetur: singultuosæ vel lyngodes Veteribus febres hæ dicuntur. Non solum in febribus acutis, quæ putridæ, ardentes, malignæ sunt, de triætophyarum scilicet, hæmitritæorum, amphimerinorum, synochorum genere, verum etiam in iis quæ minus multò discrimen involvunt, quales sunt synochi quidam putres, synochæ, imò & ephemeræ cacochylicæ, observatur hoc symptoma; neque ipso immunes sunt febres intermittentes, in quibus hic etiam extra earum paroxysmos modò affligit, stabulante scilicet in primis viis cacochylia; modò frigoris tempore exoritur, aut paroxysmum comitatur, nunc mitior, nunc ut symptoma urgens, absente etiam in primis viis saburrâ, aut eâ jam eductâ. Finem dicendi non facerem, si varias singultûs in febribus observati historias hic loci vellem conscribere, Scriptores Medicos evolventi reperiundas. Hæc species, si febris sit levior, & saburræ indicia præ se ferat, distinguitur à singultu cacochylico per præsentiam febris, quæ in isto nulla est: si verò febris sit gravior, periculi plena, continua aut exacerbans vel de genio intermittentium perniciosarum, hanc ab eodem febris acuta & symptomata terrificæ faciliè determinant. Discrepat singultus febrilis ab inflammatorio per inflammationis topicæ defectum: ex his quæ in specie 12^a & 11ª dicturi sumus, patet ejusdem à singultu, quem facit materiei acris retrocessio, & à

singultu critico differentia. Monet *Prosper Alpinus* singultum in febris perpetuò timendum esse: equidem pessimi ominis est in febris gravioribus & mali moris; ast curationem satis facillè recipit in febris levioribus continuis, imò subexacerbantibus, nec non in intermittentibus vulgaribus, sive extra paroxysmum, sive hujus tempore affligat; neque in ipsis etiam intermittentibus formidini locus est, si probè nota sit adversus symptomata feralia, quæ accessiones nonnunquam comitantur, Methodi Tortianæ efficacia. Curationem, quam hîc fusè tradere abs re esset, hoc duplici canone includimus: 1° Singultus febrilis semper est plus minusve de singultuum acrium familia; & si gravior fuerit morbus, partis affectæ inflammationem seriùs ociùs, ac tandem gangrænam intentat: 2° huic genuina methodus febris, quæcumque illa sit, depellendæ apta competit. Legi merentur, quæ de methodo curatoria in singultu febres epidemicas & contagiosas mali moris in principio comitante scripsit *Clar. Tralles*. Quando febris malignæ in statu constitutæ singultus jungitur, ex remediorum proficuorum catalogo ablegat *Vir præfatus* anodyna; etiam si ipsum non lateant exempla felicitis anodynorum exhibitionis ab Authoribus relata, & Practicorum eâ in re consensus, si singultus aliter sedari nequeat. Non is ego sum, qui ausim tanti Viri placitis contradicere; interim in febris mali moris sub nullis circumstantiis anodynis locum esse posse, adduci nequeo ut credam: quamobrem sequentem recitabo historiam. Laborabat *Custos Franciscanorum Montspeliensium* febre tritæophyâ gravissimâ & mali moris, quæ per insultum caroticum apoplectico fere similem invadebat, cuique profligando venæ sectiones, emeticum, energeticæ catharses instituebantur cum aliquali capitis levamine: Morbi die quinto supervenit symptomatum exitiosorum par, videlicet aurigo intensa, singultus pertinax: Pitiana pulli, demulcentia, clysmata, catharses mitiores, & remedium *Riverianum*, ex syrupo limoniorum & sale absinthii paratum, addito diascordio & aquâ liliorum, morbo præfato debellando paria fuerunt; porò observatum est ex remediis singultui adversis nullo alio magis leniri dirum hocce symptoma, quam eâ potione quæ diascordium recipiebat, cujus idcirco usui per plures dies cochleatim insistebatur. Circa singultum in febris intermittentibus frigoris tempore accedentem, nemo non videt hujus & frigoris eandem esse medicinam: si, ut symptoma urgens, expurgatâ etiam cacochyliâ, accessioni comes addatur, methodo Tortiana aut *Werlhofiana*, exhibito scilicet maturè & largiori dosi cortice peruviano, febris & singultus fugantur: imò si ferociat hocce symptoma, & citam ægro perniciem minuetur, cacochyliam nihil moratum una te teneat corticis liberaliter ingerendi cura. Cave ne dum febrem intermittentem, nondum probè elotâ saburrâ, citiùs comprimis, singultum inducas periodicum, de quo in specie 3ª verba fecimus.

10. *Singultus ab inflammatione*, *Hoffmann*. l. c. *Tralles* l. c. A. P.

Partes quorum inflammatio singultum quandoque excitat, sunt (a) œsophagus *Gorter* l. c.; (b) diaphragma *Barrere Obs. Anat. p. 178*; (c) venter *Forestus Lib. XVIII, Obs. 12*, (d) intestina *idem ibid.* (e) hepar

Hippocrates Sect. VII Aph. 17, Celsus L. II C. 7, (f) renes Bonet Sepulchr. de singultu Obs. 3, (g) vesica urinaria idem Obs. 8; (h) uterus Gorræus Definit. Med.; (i) Cerebrum ipsiusque meninges, Hoffmann. l. c. Heurnius in Aphor. Hippocr. 3 Sect. VII.

Cum specie præcedenti multam affinitatem habet singultus inflammatorius, in quem quotiescumque Practicus incidit, hunc prudenti prognosi famæ suæ consulere jubet *Hoffmannus*. Signa singultûs generica, & inflammationis partes memoratas occupantis notæ hanc speciem indigitant; *vide Classem Morborum IIIam*. Si curam varietati cuique competentem vellemus persequi, omnia ferè morborum inflammatoriorum genera tractanda habebimus: In præsentiarum fatis sit dixisse, hîc non aliâ opus esse Medicinâ; quam quæ à morbo inflammatorio exposcitur; itaque antiphlogisticis omnigenis pugnandum, prout datum morbi inflammatorii genus, data species hæc vel illa requirit. Anodyna in inflammationibus viscerum prorsus rejicit *Cl. Tralles*, quæ, an locum nunquam invenire possint, si cum caute-
lis debitis usurpentur, Practicorum esto judicium.

11. *Singultus criticus*, *Tulpius Obs. Med. L. IV, Cap. 25; Hoffmann. l. c. A. P.*

Singultus frequens, longus, febre continuâ declinante, indicat os ventriculi acri bile atque aphythis obfideri. Hic, quantumvis minus periculi quàm terroris habeat, excurrit tamen non rarò ad duodecimum usque diem. *Isaaco Floranio* sub finem febris continuæ tantum negotii noctu diuque successit indefatigabilis singultus, ut piguerit vel loqui vel moveri, nedum bibere aut cibum capere, acerrimâ bile penitus in ventriculi tunicis infidente, quàm ut vel infra expelleretur ante diem duodecimum, in quo tamen, tanquam in præfinito termino, malum hoc trœdii plenissimum ægrum hunc dereliquit: similia passi sunt ægri alii: hæcenus *Tulpius*. Signa hujusce singultûs sunt, quod contingat in febribus sub ipsarum declinatione & circa dies criticos, vigentibus bonis signis, maximè coctionis in urina: cum prosperis ægri rebus prænunciat vomitum aut diarrhœam infecutura, quorum alterutro tandem, die scilicet 12a ex *Tulpio* accedente, penitus cessat, expulsâ supra vel infra, quæ ventriculum stimulat, materiâ.

12. *Singultus à metastasi. P.*

Debetur hic singultus materiæ acri, ut (a) erysipelacæ *Hoffmann l. c.*; (b) miliari *Portefaix apud Haller. El. Phys. l. c.*; (c) purpuracæ *Tralles l. c. p. 110*; (d) arthriticæ *Welsch Hecatost. II Obs. 54*; (e) rheumatismali septum transversum aut ventriculum vellicant. Hoc autem fit modo duplici; 1° si præfata materies, quæ ad loca externa, ignobiliora, deponi debet, intus partim aut penitus hæreat non satis vegetè expulsâ, vel perversâ medicatione, dum deponi incipiebat, intercepta: 2° si eadem, ad habitum corporis jam delata, sponte vel ægri aut medentis culpâ, viam relegat, & ad interiora se proripiat. Quod ad curam attinet, consulere Medicus debet morbo principi, & acre ad sua loca invitare: scopum posteriorem adimplent opiata, diaphoretica, imò, si nulla aut exigua febris,

SPASMODICÆ. SINGULTUS. 641

bris, quæ vim vitæ intendere valent remedia: loca, quibus infidere materiam expediebat, topicis emollientibus, fotu tepido, balneo simili laxanda, vel rubefacientibus & vesicatoriis stimulanda sunt.

13. *Singultus ab Alvi fluxu*, Hoffmann l. c. Cautelæ §. 11 & Obs. 11. Tralles l. c. A. P.

Diarrhœæ & Dysentericæ nimis citò per opiata, adstringentia vel remedia alia cohibita accedit non rarò singultus. Accusanda venit cacochylia improvido consilio intus retenta, cujus potius juvanda erat excretio. Hanc speciem pessimi exitus esse, citamque opem exposcere *Frid. Hoffmannus* pronunciat; indicantur quæ materiei acrimoniam demulcent, & quæ alvinam excretionem restituunt: oleosa, prisana pulli, carnis vitulinæ, serum lactis, clysmata emollientia, leniora cathartica absolvunt paginam.

14. *Singultus à menostasi* Tralles l. c. p. 107, Hoffmann. l. c. Obs. 1; Schurigius Parthenol. p. 21n. P.

Sanguis menstruus, si non fluat, cum jam tempus adest huicce excretioni à natura destinatum; vel si ex causa quacumque, postquam hujus fluxum scœmina passa est, statâ periodo non promanet; tandem si sub ipso fluxus tempore sponte aut errore commisso supprimatur, satis frequens est singultus principium, sanguine excernendo ad ventriculum vel diaphragma rurgitante. Hæmorrhoidum anomalias in viris, qui regularem ex podice hæmorrhagiam olim passi sunt, idem morbi genus sæpius secutum esse iteratâ constat observatione: hæc species breviori vel longiori periodo solet repetere: Indicantur potissimum quæ menstruam purgationem promovent, revocant, ut venæ sectiones in talo, pediluvia, vapor ex herbis emmenagogis incoctis exhalans & vaginâ exceptus, semicupia, balnea, frictions cum panno laneo ad pubem, femora, perinæum, clysmata, aquæ minerales, remedia catameniis promovendis appropriata, inter quæ eminent radix hellebori nigri & aloë. Ad Hæmorrhoidum fluxum, si moretur aut supprimatur, restituendum analogâ opus esse medicatione non arduum est colligere.

Patet ex jam dictis hæmorrhagias quascumque, si jam in consuetudinem abierint & deficient, singultui ansam posse: harum per congruam methodum revocationi insudandum præprimis esse, nullus est qui non videat. Idem dicendum venit de evacuationibus serosis, quibus corpus tandem assuevit. De hoc genere insigne habet exemplum *Vandermonde ex D. Hazon (Journ. de Med. Juill. 1756)*: verba fiunt de singultu quodam periodico ex catameniorum emanatione & excretionis serosæ è ventriculo provenienti, & per os abunde fluentis suppressione pronato, omnibus immorigero & per excretionis serosæ restitutionem demùm curato.

15. *Singultus ab ischuria*, D. Gloxin Diff. de Ischuria: Monspelii 1761. A. P.

Plurimis ischuriæ, tum spuricæ tum veræ, speciebus supervenire solet singultus. Non aliam hinc accusandam venire causam materialem præter cohibitum lotium intelligunt vel illi qui à limine Medicinam salutarunt. Variat singultuosæ convulsionis exitus pro diversa ischuriæ specie, cujus prognosim

642 CLASSIS V. ANHELATIONES

symptoma hujuscemodi sequitur. Numerosissima, quibus hæc debetur, principia sedulò rimatus est prælaudatus *D. Gloxin*: sub quolibet recensita lo-
guntur præsidia ipsi tollendo maximè idonea.

16. *Singultus ab adiapneustia* Hoffmann. l. c. Thef. §. XI & Meth. Med. §. IV, Riverius Cent. III Obs. 42, Car. Raygerus M. N. C. Dec. I Ann. VI. B. P.

Aura frigida, obambulatio inassueta nudis pedibus per pavimenta frigidiora, assidua pectoris denudatio præter consuetudinem, immersio in aquis gelidis, tempestas brumalis, rigidus aquilo, &c, dum perspirationem cohibent, & humores introrsum versùs ventriculum & diaphragma urgent, non rarò singultum procreant: Vidimus supra eundem quoque ex frigidis intus ventriculo applicatis non semel succrevisse. In febribus acutis & exanthematicis, si viâ quâcumque supprimatur perspiratio, cohibeantur perperam sudores, id mali genus accessisse testantur Scriptores Medici: in eo versatur curationis cardo, ut laxetur strictura fibris inducta, & revocetur humorum à centro ad peripheriam determinatio. Vtrumque præstant remedia quibus singultum à frigidis epotis inductum supra profligavimus: Vide *speciei 2^a varietatem* (c).

17. *Singultus à dolore, vel colicali* Hoffmann. l. c. Tralles l. c.; vel *iliaco* Hippocrates Sect. VII Aph. 10; vel *dysenterico* Tralles l. c.; vel *dysurico* Bonet Sepulchr. de Urin. diff. ard. D. P.

Debetur hæc species dolori vehementi partium ventriculo aut diaphragmati vicinarum, imò & remotarum, si hæc cum dictis visceribus consensum foveant: Affinis est hæc species singultui inflammatorio; Morbus simpliciter dolorificus aut evacuatorio-dolorificus, in quo singultus hujuscemodi pronascitur, præcipuum signum ministrat, cujus ope à reliquis speciebus ista dignoscitur. Ad prædicendum singultus exitum attendendum est ad causam, cui debetur dolor: neque ex alio fonte haurienda curatio, quæ in rite oppugnando morbo principe tota est. Curam variis colicæ, dysentericæ, ilei, dysuricæ speciebus accommodatam nostrum non est hîc loci persequi ex Præciorum libris hauriendam.

18. *Singultus ab hernia strangulata vel irritata.* A. P.

Vt alia symptomata bene multa fileam, observatur singultus in herniis intestinorum, omenti, vesicæ urinaricæ, si has incarcerari contigerit; imò in enterocele & cystocele singultui aliisque symptomatis inducendis par est una irritatio. Præsentia herniarum præfatarum, suis signis cognoscendarum, strangulationis & irritationis ipsis supervenientium notæ, & singultus signa generica hanc speciem determinant. Declarantur *Class. I. Ord. VI* entero-celis, epiplocelis, cystocelis character genericus, strangulationis & irritationis diagnosi ac prognosi, & quæ sub his accidentibus competit methodus curatoria, cui tantum morigera se præbet hæc singultus species.

19. *Singultus à vulnere.* A. P.

Vulnera quibus jungitur singultus, sunt vulnera diaphragmatis *Bonet. Sepulchr. de Sing. Col de Vilars Tom, III pag. 277*; vulnera ventriculi *Bonet*

SPASMODICÆ. SINGULTUS. 643

Bonet ibid. Sennert. Med. Pract. L. III de Vulner. Ventriculi; Col de Vilars ibid. p. 291; Faudac des playes pag. 503; vulnera intestinorum Col de Vilars ibid. p. 292, (coli) Transf. Philos. Vol. 49 pag. 1, 36, 37; Bonet Sepulchr. ibid.

Inter symptomata, quæ vulneribus partium memoratarum accedunt, singultum locum sibi vindicare norunt omnes, qui vel levissimè Chirurgiam attigerunt; gravissima est hæc species, & prognosim vulneris sequitur. Diagnosim ex Chirurgiæ foro petenda. Non aliam medelam exposcit symptomata hujuscemodi quàm quæ pro morbo primario solet institui: Vide *Authores Chirurgicos.*

20. Singultus purulentus. A. P.

Pus singulorum creans ortum debet vel (a) ulceri ventriculi *River. Obs. communic. 1, Tralles l. c.*; vel (b) ulceri diaphragmatis *Tralles ibid.*; vel (c) ulceri intestinorum *Hercul. Saxonia de Sing. C. IV*; vel (d) empyemati *Brunnerus apud Borellum de Sing.*; vel denique (e) ulceri externo *Tralles l. c.*

Ulcus diaphragma, ventriculum, intestina occupans, si manifesta præcesserit phlegmone, si non, non rarò excitat singultum; idem præstat pus in alia parte interna, imò & in ipsa corporis peripheria genitum, si illud resorberi contigerit, & ad ventriculum aut diaphragma deponi: res eodem prorsus recidit, factò intra præfatorum viscerum textum decubitu; vel pure in ipsorum superficiem effuso. Speciei hujus diagnosi petenda est tum ex signis ulceris in ventriculo, diaphragmate, intestinis post abscessum aut apostasim enati, ex signis empyematis, ex ulceris externi arescentia, tum ex caractere singultus generico. Prognosis ut plurimum funesta debet institui. Curatio morbi primi Therapeiâ absolvitur. Adversus varietatem empyematicam Chirurgia; contra eas, quas facit ulcus internum, Medicina variis pugnant remediis alibi legendis. Varietatis ultimæ cura ex jam dictis, & ex specie 12^a de facili hauriatur.

Cum varietate, quæ puri in pectus effuso debetur, convenientiam alit singultus, quem sero acri intra thoracem ad aliquot uncias collecto adscribit *Hoffmannus*; qui casus, de hocce genere vehementissimus, & intra dies tredecim tandem lethalis observabatur.

21. Singultus à gangræna, internâ Hoffmann l. c. Obs. 3, 4, vel externâ Hippocrates de fracturis § 12, 38, Tralles l. c. A. P.

Prorsus lethalis est singultus hujuscemodi, si febris acutis & inflammatoriis tandem accedat, si morbis dolorificis, evacuatoriis, tabidis, ut sub cardialgiæ, colicæ, dysentericæ, volvuli, marasmi exitium finem; in his enim casibus instantem catastrophem prænunciat, gangrænâ partes internas occupante, quam denatorum extispicia oculis ipsis subjiciunt. Neque meliori omine gangrænâ externam sequitur singultus: probat febris lyncodes, quæ sphacelum à calcanei contusione, & à femoris & brachii fractura obortum secuta est, observante *Hippocrate*: probant fracturæ tibiæ casus geminus gangrænâ exceptus, nec non historia phlegmones gangrænodæ,

ulceri in pede supervientis, referente *Cl. Tralles*, quibus singultum molestissimum atque immedicabilem accessisse vidit Vir prælaudatus, tabo septico vasis bibulis resorpto, & ad diaphragma aut ventriculum delato.

22. *Singultus ab aphthis*, vel (a) *nascentibus atque stabilibus* *Tralles* l. c.; vel (b) *discedentibus*, *crustis jam deciduis* *Tulpius* *Obs. Med. Lib. IV, C. 24*, *Sydenham* *Sched. monit. de novæ Febr. ingressu. A. P.*

Hanc speciem designant morbi nostri notæ genericæ, & febris aphthosa; cujus stadia varia singultus occupat: nunc enim (& hæc est 1^a varietas) in febris hujuscemodi incremento aut statu invadit singultus, aphthis in orificio ventriculi superiori & in œsophago primum nascentibus, & ad fauces, osque internum sensim ascendentibus, vel iisdem os interius & linguam statim occupantibus, transitu dein ad fauces & œsophagum gradariè facto. Nunc verò (& hæc est varietas altera) sub febris ejusdem declinatione accedit hoc symptomata tædii certè ac molestiæ plenissimum. Pessima est varietas prima; præsertim si aphthæ ascenderint; minus periculi hæc involvit, si aphthæ ab ore ad fauces descendant. Non alia est singultus hujuscemodi, quam aphtharum ascendentium aut descendendum curatio: sita hæc est, si obtineri possit, in medicamentis demulcentibus & emollientibus blandissimis, quæ crustæ lapsum promoveant, & locorum subjectorum teneritudini, atque hyperæsthesi parcant. Ex *Tulpio* & *Sydenham* discrimine vacat varietas altera nisi perversâ methodo tractetur. Singultus hic crustarum lapsum, febre aphthosa jam declinante, excipiens debetur excoriationi tunicæ œsophagi & ventriculi, & locorum denudatorum sensibilitati ac phlogosi; hinc eum exacerbatur penè omnium quæ deglutiuntur attentus. Conveniunt linctus oleosi, demulcentes, potus blandi, parca copiâ sæpe assumpti, qui cum syrupo de meconio utilissimè nubunt. Ex *Sydenham* sponte tandem evanescit morbus, nisi officiosè nimis & inutiliter multa ingerantur remedia; quo in casu mors pro Medico est. Si aphthæ & singultus sponte facessere renuant, & in longum tempus decurrant, author est Vir prælaudatus, ut cortice Peruviano, & lacte deflorato adoriatur malum; hæc methodo certius, quam ullâ aliâ, etsi celebratissimâ, profligandum.

23. *Singultus ab excoriatione œsophagi*, *Gorter*, l. c.; *ventriculi* *Forestus* *Lib. VIII, Obs. 12.* *Tralles* l. c. A. P.

Si deglutione asperioris vel detergentis, œsophagi mucus ablatum fuerit, nascitur singultus, qui deglutione oleosi, mucilaginosi, blandi, compescitur. *Gorter* l. c.

Si villosam ventriculi tunicam non obliniat mucus ille nativus quo tenera vestitur nervorum lanugo, ex deglutorum, etiam merè aqueorum, attentu oriri potest cardialgia & singultus: mucum abraderent cathartica & vomitoria drastica: in praxi non semel observavit *Cl. Tralles*, non à fortiori horum remediorum operatione, sed diu post eandem. Deficere potest mucus in provectissimo senio; evincere videtur exemplum vetulæ octogenariæ à *Foresto* relatum, cui per sex menses subinde singultienti frustra fuerunt remedia omnia, una profuerunt demulcentia & incrassantia. In va-

rietate secunda depellenda emulſivis, oleofis, mucilaginofis, gelatinofis ufus eſt *Celeb. Tralles*, opio rejeſto, vel tantum ex neceſſitate remediis memoratis interpoſito aut ſubjunſto.

24. *Singultus à cerebro* Tralles l. c., à *cerebri vulnerationibus* Hoffmann. l. c. (a) à *capitis vulnere, contuſione*, Cl. Imbertus Theſ. pro Reg. Cath. vac. (b) à *fractura cranii*, Gorter l. c., (c) à *commotione*, Imbertus l. c. A. P.

Peſſimus generatur ſingultus in omni cerebri plaga, contuſione, in cranii fractura, in capitis concuſſionibus. Affectuum memoratorum prognofim & curationem Chirurgia ſubminiſtrat, quæ in ſingultum ab his genitum verè quadrant: in hoc latet magnum medicationis arcanum, ut omni opera humores à capite revellantur. Opiata vix prodeſſe, imò potiùs nocere, autumat Cl. Tralles. Si poſt cauſarum præfatarum ablationem ſingultus remaneat, hunc antiſpaſmodicis adoriri jubet *Gorterus*.

Sub ſpeciali titulo recensere non opus eſt ſingultum, qui morbos deliros interdum comitatur, ut melancholiam, maniam, paraphroſynen, &c. nec non ſingultum, qui cum morbis convulſivis, tum univerſalibus, tum particularibus aliquando complicatur, ut epilepſiâ, eclampſiâ, &c. Notabo tantum eandem tunc meritò ſuſpicari morborum primariorum, ſingultuſque cauſam, atque ita adverſus ſymptoma hujusmodi remediis morbo principi debellando idoneis maximè pugnandum eſſe.

25. *Singultus nervoſus* Hoffmann. l. c. Tralles l. c. L. P.

Huic ſpeciei obnoxii ſunt homines debiles ac teneriores, hypochondriaci, flatulenti, mulieres hyſtericæ. Conveniunt 1° auxilia quæ ſub ſingultu accidentali retulimus; 2° opiate, antiſpaſmodica; vide ſpeciei 5^x caſum alterum; 3° hypochondriacoſis, hyſtericæ Therapeia. De gemino hocce morborum genere in univerſum aſſeri poteſt, methodum, quæ juſculis pulli, vituli, ſero lactis, intermiſcendo antiſpaſmodica, ut radices pæoniæ, valerianæ ſylveſtris, folia aurantiorum, menthæ horteniſis, pulverem de Gutteta, &c. balneis, aquis Eufetenſibus, Aleſienſibus, Valleſienſibus, lacte aſinino & ſimilibus incedit, reliquis omnibus palmam præripere.

26. *Singultus virulentus*. C. P.

Virus ſcorbuticum *Hoffmann* l. c., *Tralles* l. c., ſyphiliticum *Aſtruc de Morb. Ven. Lib. III cap. 4 § 9*, ſi ventriculus aut diaphragma ipſo tacta ſint, ſingultui anſam præbere, ut alios miſſos faciam, teſtantur Authores allegati. Diagnofis ſpecifica eruitur ex ſignis quæ ſcorbutum, ſyphilidem aſſeſſe commonſtrant: de his legatur *Clar. Lind Traité du Scorbut*, & *Celeberr. Aſtruc de Morbis Ven.* Cadit in hanc ſingultuſ ſpeciem prognofis, quæ de morbo primario ferenda venit. Methodus curatoria ex affectu principe deducitur. Scorbutica humorum diatheſis per appropriata pharmaca corrigi debet: hæc in re præſenti ſilentio premimus, ne *Clar. Lind* compilafſe velle videamur. Singultus venereus mercurio tantum morem gerit: unſtiones, ut *Monſpelli* moris eſt, celebratæ præpriis arident; non ideo methodis.

aliis, ut Swietenianæ, Keyferianæ, Levretianæ, medentem jubemus valedicere.

27. *Singultus cachecticus* Bonet Med. Sept. L. V Sect. 5 Obs. 6, Hoffmann. l. c., Tralles l. c. C. P.

Ita *Celeberr. Tralles* de hac specie: *Aliquando in subjectis viscerum atoniâ laborantibus, viscidorumque & lentorum humorum colluvie scatentibus, hæc sensim congesta plicis ventriculi & intestinorum ita agglutinatur, ut chronicus singultus inde emergat; unaque serie vel per certas periodos affligat, cum vel sine vomitu intercurrente. Ita verò Hoffmannus: Singultus chronicus, æquè ac periodicus, affligere solet cachecticos & hepate affectos; ubi causa inbile, acriori redditâ, & tunicas ventriculi ac duodeni nerveas vellicante, quaerenda est. Hinc talem affectum in cachectico tam diu durantem, donec vomitus sequeretur, observavit Lentilius in Iatromn. p. 286. Curatio per aromatica, stomachica, martialia, attenuantia, amara, evacuantia, & aquas minerales instituenda venit, additis quæ bilem acrem corrigunt remediis; in eo rerum statu non adeo feliciter usurpantur opiata.*

28. *Singultus mechanicus*; (a) ab hepate scirrroso, vel ventriculo adherente Bonet Sepulchr. de Sing. Obs. 8; (b) à pancreate scirrroso, idem; (c) ab omento in pectus aberrante, Thom. Bartholin. Cent. VI Obs. 55, vel mole aucto & ventriculorum deorsum trahente. Vesal. Anat. L. V, C. 4; (d) à luxatione vertebræ colli, dorfi, Bachmayer de singultu, Rhodius Cent. II Obs. 61; (e) ab ossibus, Hoffmann. l. c. (f) à costæ luxatione, fractura, difformione, Fernel. Lib. VI cap. 3, Albertus Diff. de Sing. Tralles l. c. (g) à depressione cartilaginis xiphoidæ Fernel. l. c. P.

Non ita frequentes profant de hacce specie observationes: Viscera, ventriculo vicina, qualia sunt hepar, pancreas, omentum, &c, si mole augeantur, tumore obsideantur, adhærentiam morbosam contrahant; ob vim stomacho pressione illatam, singultum excitare posse facilè perspicitur: atque exinde revera hunc affectum ortum duxisse fidem faciunt Scriptorum annales. Non ita facilis semper diagnosi varietatum (a) (b) (c), cui extricandæ unus quandoque est par culter anatomicus; in longum decurrit mechanicus hic Singultus; neque curationem radicalem admittit, palliativa tantum mitigandus.

A luxata colli vertebrâ Singultum quatuor annorum ex *Hoffmanno* memorat *Bachmayer*: ejusdem à luxatione vertebræ dorfi undecimæ pronati & continuò affligentis mentionem injicit *Rhodius*. Costas inferiores luxatas, fractas, intortas, simili affectui originem dedisse authores sunt *Fernelius*, *Albertus*, *Tralles*, *Hoffmannus*. Appendicem ensiformem luxatam, aut pressione & contusione externa rudiori intus flexam, singultuosam convulsionem excitasse testantur *Fernelius* & *Segerus*. In hac specie curatio è foro Chirurgico petenda. Monebo tamen quod ex Practicorum consensu in varietate (g) egregiam operam navent cucurbitulæ ficcæ, regioni scrobiculi cordis applicatæ.

29. *Singultus epileptico-maniacus* Hecquet Naturalisme des Convulsions part. 2 pag. 113.

Puella 23 annos nata affligebatur violento & continuo singultu, canis latratum referente; vix ob diaphragmatis & intestinorum convulsiones poterat jusculum haurire; hæc in Nosocomio debebat vicina aliis quatuor puellis, quæ tertio die omnes singultire cœperunt; alterâ cessante per semihoram tres singultiebant, & hoc tempore elapso quatuor simul convulsionibus agitabantur, quibus vix quatuor viri resistere poterant; post quadrantem horæ convulsionibus impensum, omnes quietæ, & quasi sine respiratione alterum horæ quadrantem remanebant; tunc verò sui compotes per semihoram benè se habere videbantur; quo elapso tempore iterum apud omnes simul & singultus, & dein convulsiones, & quies & valetudo eodem ordine revertentur intervallis æqualibus: sanato singultu, priores quibus tres ultimæ decumbebant morbi evanuerunt; hæc anno 1698 in urbe Villa magna Novæ Franciæ. An singultus hystericus *Augenii Tom. II Lib. 7 pag. 105.*

V. TUSSIS; *Bex* Græcis; *Tosse* Italis; *Cough* Anglis: *la Toux*; *Sechereffe de poitrine*, *de la gorge*, Dictionn. de Santé.

Tussicula est minus præcipuum symptoma in benè multis morbis quos comitatur ut in Pleuritide, Peripneumoniâ, Hepatitide, Paraphrenitide, Cyananche, nec non in Empyemate, Hydrothorace, Asthmate, Anginâ, in Coryzâ, Catarrho, Phthisi, Hæmoptysi, Ascite, Rachitide, Hysteriâ, &c. Præcipuæ species quæ singularem merentur attentionem enucleatè proponuntur à *Nicol. Rosen Sueciæ Archiatro in Dissert. de Tussè*: sed differentias cum speciebus confundit *Illustr. Auctor.* Tussis humida eadem est in fine morbi ipsius in cuius initio sicca fuerat, nec inde species diversa est. Tussis idiopathica & sympathica plures involvunt species, proindeque vix speciebus distinctis designandis interservire possunt.

Tussis desiniente *Dureto* eximio Hippocratis interprete » nihil aliud est
» quàm concussio thoracis studentis excutere quod sibi molestum est; con-
» cussio verò fit irritatâ naturâ à causâ morbificâ; etenim omnibus parti-
» bus officialibus insita est quædam facultas vernacula concutiendi sese ad excu-
» tiendum quod illis molestum est; quod naribus sternutamentum, ventriculo
» singultus, id thoraci tussis est. Eandem quoque facultatem indidit natura
» renibus, vesicæ, lieni, hepatis, diaphragmati. “ *Dureti annotatio in Hol-
» lerium de tussi.*

I. *Tussis catarrhalis* N. Rosen Dissert. Frid. Hoffman. Spec. 9. *Tussis se-
rosa ac mucosa* aliis dicta. L. P.

Distinguitur levitate symptomatum, & ortu ex impeditâ perspiratione per frigus susceptum, adeoque raucitate stipatur, præeunte coryzâ, sternutamento, horripilatione, &c: si febris vivida accedat, jam rheumatica est; ultra duas, tresve septimanas non extenditur.

Cura.

Cura. Si vehemens sit, phlebotomia instituenda est & diæta tenuis; verùm ut plurimum sufficit frigus vitare, pectus laneâ subuculâ munire, potum calidum manè sorbillare, calidam in pastu quovis bibere, syrupo edulcoratam extra pastus, noctu ovi vitellum cum saccharo in calidâ dissolutum haurire, pomum excavatum melle impletum & coctum edere, aut aliquot theriacæ grana noctu vorare.

Datur hujus varietas, ferox, epidemica, cum cephalalgia, otalgia, angina, &c; vide *Huxham lib. 1. pag. 79 de aère*: Vide *Catarrhum epidemicum*.

2. *Tussis hysterica* Nicol. Rosen dissert. de tusse. Sydenham de hysterica passione.

Non solùm hysterica tussim siccam pertinacem quandoque experiuntur, quæ lactiniis, exercitio, narcoticis est debellanda, sed & epileptici tussi non rarò extra epilepsiæ paroxysmos vexantur, de quâ tusse consulatur *Wilfisius in pathologią cerebri*.

3. *Tussis sicca*, Nicol. Rosen.

Illa propriè dicitur in quâ nec initio, nec in decursu quidquam exspuitur, talis est phthisis à calculo pulmonum: Vide *Borellum centur. 1. obs. 6. Zacutum libr. 1. praxis admirandæ obs. 93*. Talis est ea quæ à pulmonum scirrho excitatur. Vide *phthisim siccam*. Convulsivæ tusses hystericarum, hypochondriacorum sicca sunt, sed aliis signis distinguendæ: mirè juvat extractum capiti papaveris rhœados à granis ij ad x, xx, &c, quod sedativum est non stupefaciens: observante *D. Coulas*.

4. *Tussis accidentalis*; B. P.

Ea est quæ à principiis externis evidentibus pendet, ut à micâ panis, guttulâ aquæ, ridendo in tracheam illapsis; à risu, à clamore, ab acidis assumptis; five etiam notabilis sit, ut à fumis acribus, à pulvere tenui inspirato, unde etiam asthma vel phthisis deinceps imminet. Tussim diurnam in vaccâ observavit *Bartholinus* à jaculo ipsius diaphragmati infixio.

Species tussis determinare & cuique propriam diagnosim, medelamque assignare difficillimum est, potissimas indicasse sufficiat.

5. *Tussis simulata* Benedicti Stein dissert. de tussi stomachali. P.

Ea est quæ nullum planè organorum respirationis incommodum sui principium habet, sed ex liberâ mentis determinatione, moralis cujusdam motivi impulsu, excitatur. Sic tussiunt v. g. malitiosi quidam mendici coram iis à quibus stipem rogant, ut misericordiam concitent, nec non comœdi ægri, aut senis decrepiti personam agentes, atque gonorrhœici, ut sub larvâ tussis diætam & medicamina morbo vero propria adhibeant, gonorrhœamque celent, &c: quæ ideò rheuma quibusdam vocatur.

6. *Tussis stomachalis* (humida) Benedicti Stein dissertat.

Ea est cujus principium morbificum est in stomacho, & quæ copiosâ anacatharsi stipatur.

Cognoscitur ex eo quòd 1° ea satis frequens & vehemens statim post pastum fortior & pertinacior fiat, ex eo quòd eo tempore non solùm muco-

coſa & viſcoſa fiat exſpectoratio, ſed etiam cum tuſſi vomitio aſſumpto-
rum jungatur; 2° quod fames ſit imminuta, quod nauſea & vomituritio
accedant; 3° quòd dolor gravativus & tuſſiendi ſtimulus in cordis ſcrobiculo
ſenſibilis ſit, quibus ventriculi inſtatio non rarò adjungitur; 4° æger pro-
fundius inſpirare juſſus ex hoc peracto tuſſire non cogitur, ut in pectorali
tuſſi; 5° mediocris eſt mucì anacatharſis ante paſtum aut vacuo ſtomacho,
in pectorali inſignis eſt anacatharſis etiam jejuno ventriculo, ſi humida; 6°
rariùs vexat ægrum quàm ſtomachico-pectoraliſ; 7° & recentior eſt quàm
complicata ſeu minus contumax.

Principium hujus eſt ſaburra acida, alkalina, viſcoſa, aut alia in ventri-
culo collecta; huc pertinet cacoſymia mucoſa, temperamentum pituiſoſum,
ventriculi & pulmonum debilitas; hinc tuſſis illa infantibus eſt familiaris,
maximè quia expectorata deglutiunt, nec non ſenibus.

Principia procatactica ſunt voracitas nimia cibi viſcidi ex farinoſis non
fermentatis, caſeo, &c: aër humidus & frigidus, autumnaliſ præcipuè,
perſpiratio ſuppreſſa, refrigeratio corporis, pedumve, vita otioſa, abuſus mu-
cilaginoſorum in tuſſi pectorali.

Hæc tuſſis ſemper gravis eſt, & ſibi relicta pertinacior, gravior ſi febri
ſit conjuncta; infantibus non rarò ducit in atrophiam; quò tenacior mucùs
expectorandus, eò majores conatus, qui hæmorrhagiam, convulſiones;
hernias concitant; facile in ſtomachico-pectoralem tranſit, quâ faciliùs cu-
ratur; demum emollientibus & oleoſis, mucilaginoſiſque augetur & habitualis
evadit.

Curatio. 1° Saburra ventriculi evacuanda eſt; 2° pituita tenax ventriculo
adhærens reſolvenda eſt; 3° tonus ejus viſceris eſt reſtaurandus.

Primæ indicationi ſatiſfaciunt lenia vomitoria, præmiſſo clyſmate, niſi
alvus ſit laxa, ſic: ipecacuanhæ pulveratæ, grana IV, vel VI, cum pau-
xillo pulveris cinnamomi & falis abſinthii, gran. ij, infunde in aquæ cochlea-
ri; ſumat infans triennis; vel oxyſacchari emetici Ludovici gr. VI, in aquâ
cinnamomi aut bugloſſi.

Secundam indicationem adimplent ſalia media, ut arcanum duplicatum,
tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum, terra foliata tartari, ſal abſin-
thii, centaurii minoris, tamarici v. g. radicis calami aromatici & ari, drach.
ii; iridis florentinæ, corticis aurantium, ana, drach. i; falis tamarici,
oculorum cancrorum, tartari vitriolati, ana, ſcrupul. i; olei deſtillati fœnici-
culi, gutt. IV. miſce; fiat pulvis ad cultri cuſpidem manè & veſpere ſu-
mendus.

Saburram reſolutam expurgant identidem mercurius dulcis, ſal polychre-
ſtum, ſal catharticum amarum; pilulæ verò Becherianæ ac Stahlianæ re-
ſolvunt, laxant & ſimul roborant.

Tertiam indicationem adimplent ſtomachica; ut macis, abſinthium, cor-
tex citri, elixir proprietatis, tinctura vitrioli martialis Ludovici, liquores
ſpirituoſi, qui vulgò cinnamomum, oleum veneris, &c, dicuntur; balsa-
mus peruvianus & ſimilia.

Diæta exigit ut potus frigidus, acidus, aut acescens vitetur, potus sit ex infuso radicum graminis, scorzonæræ, falsæ parillæ, cum pauxillo anisi & cinnamomi; aër sit purus, temperatus, alvus libera fervetur, & perspiratio juvetur.

7. *Tussis stomachalis* (sicca) Frider. Hoffmanni tom. 4 part. 3 sect. 2 cap. 3 pag. 112. *Hypochondriaca* ejusdem observ. 5^a & 11^a.

Ea est quæ à saburrâ stomachi dependet; ea cognoscitur 1° quòd stimulus tussis referatur ad scrobiculum cordis; 2° quòd præcessit indigestio, voracitas nimia; cibi incongrui, acris, acidi usus; 3° vomituritio; 4° ætas infantilis; 5° levamen à cathartis; an saburra agat subiens sanguinem & inde glandulas bronchiales inficiens? an œsophagi tunicam ad guttur usque irritans? an tussis concussione natura ipsum ventriculum ab hac sarcinâ liberare conetur? ea si diuturnior fuerit, atrophiam inducit.

Cura. Victu & medicamentis saburra corrigenda est, vel evacuanda; ipecacuanhæ grana aliquot, totidemque salis absinthii ad vomitum ciendum usurpentur. Si tutò id fieri nequeat, rhei pulvere & mannæ dosi conveniente saburra eliminetur; vel fiant pilulæ ex succi liquiritiæ, aquilæ albæ & aloës, ana, scrupulo semisse, horum grana duo, tria vel quatuor, singulis diebus vorentur; sebum candelæ fufum scrobiculo cordis inungatur; aut applicetur crusta panis spiritu vini, & aromatibus aspersa.

Primus *Lindanus* tussim stomachalem descripsit & ex sonitu profundo à pectorali & gutturali distinxit. A scirrho pone ventriculum ortam vide apud *Morgagni Epist. XIX. 58.*

8. *Tussis gutturalis, Rascatio Arabum. P.*

Est ea quæ ad guttur à phlegmate viscoso aut altero quodam molesto liberandum instituitur. Visa est tussis quam calculi in tonsillis nati excitabant; tussis anginæ & cynanche ejusmodi est, catarrhalis etiam quandoque guttur afficere videtur; difficile est quandoque tussim phthisicam à gutturali distinguere, quippe in phthisi æger sæpius stimulum in guttur, seu summam laryngem tantum refert: maxima pars ægrorum hanc tussim tribuit aquis falsis quas è cerebro destillare putat: sonus tussis gutturalis est ut plurimum acutior quàm pectoralis; omnium gravissimus sonus est in stomachali, nisi tussim hæmoptoicam, quæ quandoque vix sonora est, annumeremus.

9. *Tussis hepatica*, Albert. de hæmorrhoidibus. D. Venel quæstion. agnosticæ, pag. 27. 1759. *Tussis hypochondriaca* Nicol. Rosen. P.

Tussis est ferocissima, intermittens, in cujus intervallis nulla omninò respirandi difficultas, nullaque febris initio.

Ea si lacticiniis, bechicisque edulcorantibus tractetur, ut tussis vulgaris, abit in tabem hepaticam ex hepatis abscessu cum febre amphimerinâ.

Initio avertitur feliciter fundentibus aloëticis, jusculis aperientibus, ptisanis nitratis.

Differt ab hepatide per absentiam pyrexie acutæ, diuturnitatem; in hoc morbo naturæ conatus videtur vergere ad removendum obicem quem hepatis obstructum respirationi opponit.

10. *Tussis ferina* Frid. Hoffmanni §. 12; *Pertussis* Allen; *Tussis clangosa*. Cl. Bourdelin 1752, *Coqueluche* vulgò. P. A.

Est tussis sæpius epidemica puerulos infestans per paroxysmos, quintas dictos, revertens, in quibus ferè suffocatur per aliquot secunda, cum facie livescente, & sæpius vomitione, totiusque corporis vehènti concussione.

Pueri quidem in his accessibus pituitam spumofam, albam, viscidam demum expectorant; ast infantes deglutiunt, nec quidquam extussire norunt; accedit inappetentia, lassitudo, asthenia, macies, & vitæ periculum imminet.

Si lacteat infans, nutrix pitisanâ edulcoranti ex decocto oryzzæ, gruti utatur, à vino & cibis salis abstineat; infans lacte solo vescatur, & ex paxillo mannæ identidem purgetur, manna in lacte dissolvatur, oleo amygdalarum etiam misceatur. Si infans natu major sit aut provectior, phlebotomia in usum vocetur, vesperè grana aliquot theriacæ deglutiantur, potu calido theæ, capillorum veneris utatur, & catharsis repetatur. Paulò provectioribus puerulis emesim suadet *Bourdelinus*.

11. *Tussis convulsiva* Theod. Forbes. dissert. Edinburg. 1759. *Pertussis* Huxham de aère libr. 1 p. 75. Vocatur Gallicè *Coqueluche*; Anglis *Kink-cough*; Græcis *Bex theriodes*; aliis *Tussis ferina*; Paroxysmi *Quintes*. P. A.

Est ea sæva, cita, violentaque tussis, quam acuta quædam & sonora inspiratio, galli cantui similis, unâ cum vomendi nisu comitatur.

Incipit ut plurimum cum febriculâ, sensim crescit conatus tussendi cum sono gallicini, dein mucus sincerus tantum expectoratur; paroxysmos præcedit vel titillatio gutturis, vel suffocatio; in paroxysmo venæ tument, arteriæ fortius pulsant, caput dolet, oculi prominent, lachrymæ fluunt, palpebræ tument; facies turget, rubet aut livescit; æger veluti suffocatus citò inoreretur, nisi vel è naribus, vel è pectore sanguinem funderet, aut vomeret: qui vomunt melius habent: si neutrum accidat in vehènti tussi, metuendæ convulsiones, aut apoplexia; ex diurnitate morbi metuenda phthisis. Hæc tussis epidemica est, & contagiosa creditur; semel in vitâ quosque aggredditur, sæpius infantes.

Quænam sit sedes principii proximi ignoratur.

Curatio. Arcendum frigus, arcenda humiditas; quò natura vergit, eò ducere oportet, adeòque phlebotomia præmittenda, dein lene vomitorium præscribendum; infusum ex pulegio, hyssopo sit pro potu: purgatio bis in septimanâ iteretur, cum mannâ, rheo, granis aliquot aquilæ albæ; pro vomitorio oxymel scilliticum detur cum syrupo de althæâ. Tussilago, althæa, capilli veneris, semina lini cum kinkinæ paxillo coquantur pro potu. Vesicatoria à multis suadentur. Laudantur specificè lichen pyxidatus in lacte decoctus, necnon saccharum saturni ad grana duo, tria, & demum kinkina parvâ dosi, item succus pulegii pro specifico habetur à *Boyleo*.

12. *Tussis à dentitione.*

Oritur sive ob materiem verminosam quæ sæpè cum hoc morbo exaltatur, ut patet ex narium pruritu, halitu subacido; sive sympathicè à gingi-

652 CLASSIS V. ANHELATIONES

varum distractione oriatur; ea autem minimè confundenda est cum tussi clangosâ, seu ferinâ, de qua egimus.

13. *Tussis metallicolarum* Frid. Hoffmann. de tussè artic. 9.

Est comes asthmatis metallici, quod vidè.

14. *Tussis gravidarum* Mauriceau lib. 1. cap. 16. P.

Quæ foetus suos gerunt altiùs cæteris, tussi & dyspnœæ sunt magis obnoxæ, cum inde pectoris cavitas magis arctetur.

Huic verò principio quandoque alia tussis principia adjunguntur, ut frigus susceptum, inde perspirabile acre retentum & in bronchiis secretum, irritans, sanguis à peripheriâ ad interiora pectoris repressus; his accedit ventriculus alimentis, flatibusve nimis distensus, quæ singula distinguenda sunt, & oppugnanda.

Curatio. Gravida bono regimine victûs utatur, vitetque omnia salita, piperata, necnon acida, ut acetum, limonia, mala granata, à quibus tussis augetur; utatur bechicis, edulcorantibus, ut glycyrrhizâ, passulis, jujubis, hordeo mundato, &c; clysmatis alvus laxa ferretur.

His irritis ad phlebotomiam quovis graviditatis tempore confugiat, major enim est metus abortûs à tussi, quàm detrimenti à phlebotomiâ. Contra frigus se muiat in cubiculo se continens; muccinio aut villosa pelle collum tegat.

Syrupus vini adusti sic paratur,

Recipe vini optimi, uncias octo; cinnamomi, drachmas duas; caryophyllolos, n^o vi; sacchari, unc. IV; bulliant in scutellâ, dein accendatur vinum usquequo ad syrupi consistentiam deventerit, sumat ante somnum cochlear 1., aut 2.

Caveat gravida ne vestibus nimis arctetur abdomen & pectus, à coitu abstineat, levibus hypnoticis somnum sibi conciliet, à fortioribus abstinendo.

a. *Tussis gravidarum* Morisot Deslandes Préface du Traité des Accouchemens de Puzos; Frid. Hoffmann Obs. 12.

Est in gravidis symptoma formidabile; procedere potest à multis principiis, ut, 1° à plethorâ gravidis familiari; 2° à sensibilitate uteri quem foetus calcitrât; 3° à situ foetus altiori; 4° à suppressâ leucorrhœâ, factâ in pectus metastasi; in his omnibus casibus laxantia, edulcorantia, bechica vel noxia, vel inutilia fermè sunt.

Prodest in primâ varietate phlebotomia cum regimine 1°; quod valet etiam in 3° casu, sed in quarto nocet; nimis adhærent Medici, in tussi, & vomitû gravidarum, auxiliis ex phlebotomiâ, & catharsi petitis; quidni audent quandoque tentare femicupia, tonica, antispasmodica, imò narcotica; forte ea remedia in gravidis diffamata sunt, quia ab imperitis præposterè usurpata. Hæc D. Deslandes. Vidi puellam quæ syphilidis gratiâ balneabatur, sed in lipothymiam ducebat quodvis balneum; scortum verò illud gravidum erat: uxor tamen Chirurgi gravida à balneis aliunde indicatis nullum incommodum patiebatur.

15. *Tussis hæmoptoica*; *Tosse contumace*, con sputi cruenti in feminâ debile, emaciata Del Papa consult. 29. P. C.

Tussis contumax, per quam identidem sanguinis quædam guttæ exspuuntur in subjectis jam emaciatis & debilitatis, est phthiæos sæpè prodromus; in hac itaque humorum, & maximè succi bronchialis, acrimonia est incusanda; docet autem observatio succos digestivos à febriculâ aut à pure, si jam confectum sit, ita vitari, ut digestio vitiosa succedat, & metus diarrhææ periculosæ concurrat.

In simili casu auctor laudatus interdicit omnia cathartica, necnon phlebotomiam; clysmata ex lacte vel aqua hordei cum saccharo & pauxillo falis suadet; deinde ut sputum sanguinis sanetur, adstringentia varia præscribit, ut terram sigillatam, corallia rubra, fungum melitensem; ad tussim verò compescendam lambitiva, seu looch ex saccharo & amylo, succum urticæ & hederæ terrestres cum julapio de rosis siccis, necnon serum lactis distillatum, in quo cocta fuerint herbæ centinodiæ, hederæ terrestres, necnon bugulæ folia, cum cancris fluviatilibus & jujubis; præscribitur etiam lac asininum manè, & vaccinum vespere; pro potu verò aqua di Nuocera, vel aqua cum pane tosto & pauxillo cinnamomi infusis; laudatur etiam gelatina cornu cervi, nec omitti debent papaveracea noctu usurpanda.

16. *Tussis à polypo* D. Samber Philos. Transact. n° 398. ann. 1727. P. C.

Violentam tussim expertus erat quinquagenarius; demùm post sanguinis exspuitionem copiosam, polypum priùs bronchiis adhærentem expectoravit; superfuit verò phthiæis à quâ absumptus est.

Tulpius obs. 7. lib. 2. expectoratum polypum venæ pulmonari ramosæ similem observavit, post tussim hæmoptoicam: similem polyposam concretionem pariter expectoratam vidit *D. Nicols Philosoph. Transact. n° 419. anno 1731.* Videatur icon in libro citato.

17. *Tussis phthiæica* Morton. de Phthiæiologiâ lib. 2. cap. 3. *Toux de renard* vulgò, quia ducit ad foveam. P. C.

Est ea species quæ phthiæim incipientem designat, & quam sæpiùs ægri cum catarrhali tussi, seu rheumate confundunt, atque ob titillationem gutturis procedere credunt à pituitâ acri, quam à cerebro delabi judicant. Differt autem ab illâ, 1° quòd tussis phthiæica stipatur sensu quodam ponderis in pectore gravantis, utpotè quæ excitetur à tumore glanduloso, seu tuberculis pulmonum. 2° Quod in primo limine tussis phthiæica sit difficultate respirandi stipata, & ab ipso initio arida, arida inquam habitualiter per aliquot menses; rarò enim & accidentaliter mucii, salivæque gutturalis exspuitionem inducit, ast non expectorationem, quæ intra aliquot dies, vel septimanas catarrhali tussi supervenit cum levamine, anhelationis imminutione. 3° Tussis phthiæica verè perennis est, & licet per intervalla molestior evadat, nunquam omninò ad fatalem mortis terminum; cessat, atque tunc sedatur, cum verum pus suppurato tuberculo ejicitur, 4° Tussis

phthifica initio morbi mitis est, sine insigni irritatione, longis & incertis intervallis sæpius recurrens; è contra catarrhalis in primo limine ferox & ferè continua est. 5° Tussi phthificæ ferè semper inappetentia jungitur cum siti, & post cibum vomitio supervenire solet, ut pueris accidit in tussi clangosâ. 6° Vox rauca est, vel clangosa & exilis; quod ob pulmonis obstructionem accidit; tubus enim eò acutiorem sonum edit, quò brevior est. 7° Huic tussi comitem se præbet respiratio difficilis, molesta & anhelosa, præsertim ab ambulatione. 8° His demùm accedunt pectoris oppressio, hypochondriorum gravitas insolita, iracundia & tristitia, ita ut nec sibi nec aliis placere & facere satis possint. 9° Dein pectoris in aliquo loco gravitas major, major tussis ex decubitu in alterutrum latus. 10° Potissimum signum est etiam febris sensim crescens, pulsu frequenti, urinâ rubrâ, vigilis, inappetentiâ, calore manuum & pedum stipata, cum rubore fixo genarum; febris, inquam, mitis, lenta post partum discernenda, cæterùm homotona, usquequò suppuratio facta sit; nunc verò hectica vesperè exacerbans evadit. 11° Tandem tabes, seu insensibilis statim & gradatim crescens consumptio, aut extenuatio incipientis phthiseos, adeòque tussis phthificæ signum est, & ultra procedente morbo phthisis est confirmata, nulloque dubium superesse potest.

18. *Tussis rheumatica* Nicol. Rosen. dissert. de tussi. Frid. Hoffmann §. 11.

Dicitur etiam inflammatoria; illa quæ febrem comitem habet, & à phlogosi pulmonum pendet.

Horripilationes & febriles commotiones, cum tussiculâ siccâ, ab initio sentiuntur, quæ vesperi cum pulsu & calore acutis ingravescent; accedit dyspnoea, pulsus celer, & duriusculus, dolor pectoris tussiculâ exacerbans cum doloribus vagis thoracis; cruor extractus est phlegmificus. Dissert à *catarrhali* defectu coryzæ, sternutationis, anginæ; à *febrili* simplici per dolores rheumaticos pectoris, crassam sanguinis crustam, &c; Inducantur phlebotomiæ repetitæ, potus theiformis, diluens, calidus, ex passulis, glycyrrhizâ, hordeo, ficibus, julapia ex syrupis capillorum veneris, althææ, &c; juscula ex rapis, brassicâ rubrâ, pulmone vituli vel vervecis, additis sebestis, vel dactylis, aut jujubis, &c.

19. *Tussis arthritica* Musgravii cap. 12. hist. 1.

Ea pendet ab arthritide repulsâ, & nisi materies arthritica pedes iterùm afficiat, frustra bechicis impugnatur, ac periculosa est.

20. *Tussis exanthematica*; à *Scabie repulsa*, Frid. Hoffmann III. 111: à *sinea repressa*, idem ibidem.

21. *Tussis verminosa*, Schenckii lib. II. pag. 249.

Constat observationibus, octo Authorum à *Schenckio* citatorum, tussim quandoque pendere à variis insectis intra pulmonem delitescentibus: horum insectorum plurima sunt larvæ aut puppæ; cum aère scilicet haurimus quandoque femina, vel ovula muscarum, quæ exclusa in pulmonibus suppeditant larvas apodas, quæ vermium nomine apud Medicos historiæ naturalis

ralis contemptores audiunt; quandoque etiam vermes, si credamus Autho-ribus, expectorati sunt; sic album & longum vermiculum in pulmone se re- perisse testatur *Morgagni*.

Succo marrubii & scilla utebatur *Benivenius* ad pulmonicos vermes ene- candos.

A vermibus intestinalibus excitari tussim infantum vulgaris est opinio; atque hæc tussis sicca cum genæ alterutrius fugaci rubore ut plurimum est lumbricorum indicium; hanc tussim cathartics & anthelmintics aggre- dimur.

22. *Tussis calculosa*, *Schenckii* Obs. lib. II. pag. 246, ubi viginti qua- tuor Authorum observationes de hac specie referuntur.

Calculi pulmonares à magnitudine lentis ad nucis volumen variant; alii sunt cretacei, alii murales, plures tophorum arthriticorum friabilitatem ob- tinent; dantur & grandinei seu subpellucidi & à mucò indurato oriun- di. Undecim calculorum pneumonicorum observationes videre est in *Ephemeridibus Nat. Cur.* Ipse habeo calculum ante decem annos tussi rejec- tum à virgine quæ adhucdum viget, phthificæ matris filiâ. Plures ve- rò ex his, qui calculos tussi rejiciunt hæmoptyci, phthificive demùm mo- riuntur.

23. *Tussis xerolaryngea*. *Séchresse de la gorge*, Dictionnaire de santé.

ORDO SECUNDUS.

ANHELATIONES OPPRESSIVÆ,

Difficultas anhelitûs Mercurialis; Inspirationis vitia Ettmulleri; Respirationis læsiones Mangeti; Gallicè Oppressions de poi- trine, Effoufflemens.

HIC ordo continet morbos, quorum maxima pars lædit constanter respirationem, maximè verò inspirationem, sine febre inflammatoriâ, quare distinguuntur à pleuritide, peripneumoniâ, hepatitide, in quibus sci- licet phlegmasia est præcipuum symptoma; difficultas quidem respirandi mul- torum morborum diversæ classis est comes, ut febrium, hydropum, spas- morum; verùm in hac classe reponimus eas anhelationes quæ ægritudinis præcipuum symptoma constituunt, de quo ægri primò & potissimum con- queruntur.

VI. STERTOR; *Renchos* & *Renxis* Hippocratis; *Ronchus* Slevogtii (Disfertat. de Roncho; *Rattling* Anglorum; *Ronflement*, *Sterteur*, *Râlement*. Occitanis *le Râle*.

Est anhelatio sonora, seu sono involuntario, sæpius rauco, quandoque sibiloso, stipata, qualis apud bene multos sanos dormientes observatur.

Stertorem pro lubitu effingit quisque laxatis chordis vocalibus, & aëre velum palatinum, ac uvulam in tremulos motus agente.

Ita & pro lubitu stertorem, *rafationem* Gordonio dictum effingimus; quoties gargarisma in gutture volutamur, & aërem efflatum intra aquam agitari cogimus.

Stertor qui fit ore clauso, cujus proinde sonus nasalis est, cum alternâ genarum inflatione & detumescentiâ, qualis observatur in illis qui fumum tabaci alternis vicibus efflant, Gallis dicitur *Ronflement*; qui verò ore patulo, qualis in agonem ducentibus, propriè *Râlement*, Occitanis *Râle* nuncupatur; alternat sæpe in asthmaticis stertor sono gravi & rauco, cum stertore sibilante, seu *sibilo*: horum verò omnium sonorum theoria adhuc desideratur. Stertor apoplecticus est cum respiratione sublimi quidem, sed rarâ; unde differt à stertore asthmatico, qui est cum respiratione frequenti: an à chordarum vocalium motu tremulo sensibili pendeat stertor agones non ausim decidere; motus vibratorius homotonus ambarum chordarum sonum edit suavem; ast si alterutra ex his chordis sensibilibus tremat, nec cum altera consonet, tunc sonus edetur raucus & dissonans; stertores hæcenus citati sunt aliorum morborum symptomata secundaria.

Num verò stertor fit quandoque symptoma primarium dubito; nisi forte stertor ille qui infantulos quandoque continuò & per multos menses affligit, qui *ronchus Slevogtio* nominatur. Vide *Tom. 2. Disputat. D. Halleri de morbis pectoris*.

1. *Stertor asthmaticus*, ille est qui orthopnoeam & asthmatis paroxysmos comitatur.

2. *Stertor apoplecticus*, est ille qui apoplexiam & agonem in plurimis casibus terminat. Hi stertores à consueto quibusdam sanis dormientibus stertore maximè distinguendus est. De his symptomatis plura dicere superfluum est.

VII. DYSPNŒA; *Difficultas respirandi* Latinis; *Dispnia* Gordoni Lilius; *Sanguisugum* Gordoni de Asthmate; *Pseudo-Asthma* Alex. Benedicti Lib. III cap. 33; *Asthma spurium* Riverii Lib. VII cap. 1; *Asthma continuum* Car. Pisonis & Floyeri; *Dyspnée*; *courte haleine*.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est anhelatio frequens, cum ægritudine chronicâ, non intermittenti, sine signis hydrothoracis, nec empyematis.

In febris & phlegmasiis est anhelatio frequens, respondens pulsus ipsi frequentiæ, sed quæ non est præcipuum symptoma. In *orthopnœâ* ægritudo est acuta; in *asthmate* intermittens; in hydropibus, ut ascite, tympanite, præcipuum symptoma est abdominis intumescencia, ut in phisconiâ & graviditate; hinc patet quomodo *dyspnœa* genus sit ab aliis distinctum; verùm quo pacto ab hydrothorace & empyemate possit distingui, dictu difficile est: *Vide Hydrothoracem*, &c.

Dyspnœa fumitur à Veteribus, ut asthma ab Arabibus, pro designandâ hac classe, seu anhelitûs difficultate.

1. *Dyspnœa pituitosa, Hydropneumonia; Œdeme du poumon; C.*

Est ea species quæ à pituitâ, seu lymphâ pulmonem relaxante & infarciēte pendere creditur.

Difficile est eam ab hydrothorace distinguere, nisi tamen in hydrothorace percipiatur fluctuatio aquarum, agitato ægri thorace, quod signum in dyspnœâ non adest: de cætero adest pallor faciei, pedum vespertina intumescencia œdematosa, copiosa mucii expectoratio, temperamentum pituitosum, levamen ab expectoratione: difficultas respirandi crescit à situ horizontali, maximè à supino; præcesserunt morbi pectoris inflammatorii, catarrhosi.

Cura. Indicantur levia aperientia, quæ phlegma viscidum pulmonum vasa infarciens resolvant, & diuretica quæ foras serum luxurians educant; caveatur à catharticis quæ nimium commovendo anhelationem augeant: convenit itaque gummi ammoniaci drachma cum octo granis tartari vitriolati, in pauxillo vini albi solvatur gummi, & omni manè sumatur, superbibendo uncias tres decocti baccarum juniperi, foliorum marrubii, & pulmonariæ Italarum; vespere adhibeatur tartarum vitriolatum cum aquâ hyssopi; ad anacatharsim juvandam syrapi de tabaco cochlear unum, vel sperma ceti in oleo amygdalarum soluti, aut cum saccharo contriti ad scrupulum; dein pilulæ balsamicæ ad drachmam usurpentur ex balsamo Peruviano, extracto florum hyperici, gummi guaiaci & succo glycyrrhiæ, superbibendo jusculum, vel levem ossam deglutiendo.

Æger alternis utatur ossis, & jusculis, aër incenso storace, benzoino; thure, salubrior reddatur, &c.

2. *Dyspnœa à tuberculis Boneti Sepulchret. obs. 39, 40, &c: A scirrho pericardii Diemerbroeck; Ab exsiccatis pulmonibus Sennert. prax. libr. 2.*

Tuberculum voco scirrhum pulmonis; quippe dantur similes tumores qui nunquam in suppuratum abeunt, & tubercula cruda vocantur. Memini me vidisse in cadavere mendici dyspnœici, qui nullum pus unquam exspuiverat, de cætero emaciat, & hecticâ dudum laborans obierat, totum pulmonem nigrum & scirrhosum. *Vide Phthisim siccam.*

A spiritûs frumenti abusu frequens est hic morbus apud Saxones; inde enim scirrhus pulmonum, *dumpen* Saxonibus dictus: *Haller Physiol. lib. 5 pag. 27.*

Qui dyspnœâ paulatin contabescunt, si eorum pectus aperiatur, illis *Sauvages Nosologia Methodica, Tom. I.* O o o o nul-

nullum ulcus in pulmone apparet, sed pulmones veluti fumo exsiccati conspiciuntur, ait *Sennertus de pulmonis intemporie sicca*. Cognoscitur verò hic affectus respiratione parva & frequenti, siti continua, sputo paucò. Huic obnoxii sunt Aurifabri & Chymici ob halitus, quibus pulmones exsiccantur; hunc morbum *Paracelsus* vocat *Bersuchx*, & memorat *Schenckius Epist. 72*.

3. *Dyspnæa calculosa* Bonet. Sepulchret. obs. 44, 46, &c: à calculis pulmonum Fabricii Hildani Cent. II, Obs. 29; Schenckii Lib. II, p. 146.

Ut scirrhi obsident non rarò glandulas bronchiales, ita quandoque in illis glandulis generantur calculi durissimi, inæquales, scabri, lentis magnitudine, qui tussiendo ejiciuntur, nec semper phthisim inducunt.

In pulmone dyspnœici lapillos minutos, friabiles, casei veteris fragmentis similes inventos dicit *Salmuth. centur. 1 obs. 7*: Ego veros calculos gypseos expectoratos habeo; similes in Cardinalis Cajetani pulmone visos narrat *Crucius. Vide* numerosas observationes similes apud *Bonetum Sepulchret. observ. 46*. Huc pertinet dyspnœa à metallis in pulmone concretis, *ejusdem observ. 44*, ex *Gregorio Horstio lib. 7 obs. 25*: & ex *Sennerto*.

In his casibus lactinia tantò magis indicantur, quò frequentius est maciem & hecticam accedere: pro dissolvente verò calculorum sapor videtur convenire; ast in concretis metallicis *Mangetus* & *Horstius* laudant mercurium dulcem.

4. *Dyspnæa ab hydatidibus* Boneti Sepulchret. obs. 33, 36. Schenckii Obs. de vesiculis tussi rejectis, p. 249. C.

Vix cognoscitur hæc species ante extispicium; adest respiratio celer, frequens, difficilis; inspiratio tamen difficilior; accedit fitis, pervigilium, rubedo genarum, febris hectica, sputum paucum, falginosum, non purulentum; secto cadavere inventæ sunt vesiculæ in toto pulmone, aqua flava turgidæ, observante *Lælio à Fonte consult. 8* vel humore lento pellucido instar albuminis ovi turgent hydatides, ut vidit *Mangetus*.

5. *Dyspnæa à steatomatis* Boneti Sepulchret. obs. 34, obs. 5 à carcinoma Jacotii in coacas; à glandulis, &c: Vide orthopnœam à lipomate. C.

Differunt steatomata pulmonum à tuberculis duris, ex eo quod tubercula scirrhusa glandulas bronchiales obsideant in angulis bronchiorum; steatomata verò alibi enascantur, nec dura sint.

Steatomata quæ in cavo bronchiorum crepant, & suum sebum effundunt, vomicam pulmonum constituunt, de quâ inter species phthiseosagemus; sæpe verò nulla sui signa characteristica præbent steatomata.

6. *Dyspnæa à vomica* Boneti Sepulchret. tom. I obs. 25, pag. 565; *Vomica pulmonum* Willisii, Bellini, &c; *Vomique du poumon*.

Vomica dicitur cystis, vel folliculus materiâ puriformi turgidus; nec proinde discrepat ab steatomate nisi paulò majori fluxilitate materiæ contentæ, & quod steatoma vocetur, cum partes externas obsidet; differt verò ab apostemate quòd materies sit ab inflammatione oriunda in apostema-

te, verumque pus; aut in vomica & steatomate mucus quidam adiposus, calore liquefactus, qualis in vesicis hydatidosis viscerum toties observatur: cum itaque folliculus glandulosus, vel capsula vasis lymphatici dilatatur, vel cellula adiposa turgescit, sensimque crescit, fit vomica, quæ in pulmone genita nullam vel exiguam febrem excitat, parvam, lentèque per annos crescentem dyspnoeam creat, cum tussiculâ siccâ, usquequo demùm rupto folliculo, vel pus copiosum foras anacatharsi expectoratur, & fit phthisis à vomicâ dicta; vel in cavum pectoris effunditur, unde empyema; vel intervallis costarum protuberans extrorsum aperitur; vel confestim pulmones intus aggravans pure viscido obstruens ægrum subito enecat.

Signa dyspnoeæ à vomicâ pendentis sunt obscurissima: æger languet, tussit, lecto non affigitur, dolorem obscurum alicubi in pectore percipit, maximè cum vehementer tussire conatur; quandoque sub finem paucillùm puris foetidi expectorat sine febre, aut cum febre exiguâ; anxius, tristis: sunt qui quotannis vomicâ minori ruptâ pus cum febre expectorant, & convalescunt in intervallis: sunt qui subito pus & sanguinem confestim expectorant ad plures libras, & tunc phthisici evadunt, ex quâ tamen phthisi speciali evadunt, si folliculum expectorent; imò non expectorato sensibili folliculo, ut *Willisii* observata docent, & ipse vidi. Qui suadent emetica ad rumpendam vomicam, minimè timent ne æger ruptâ subito vomicâ suffocetur, ut accidit *Vaugelasio* aliisque.

7. *Dyspnoea à phisconia*, Vide *Bonet. Sepulchr. tit. de dyspnoea ob molem hepatis, ejusque protrusionem versus diaphragma* obs. 12. & 172; ob renis molem nimiam, obs. 141; à *massa carnea crinita in abdomine*, obs. 143; ab *omento crassiori*, obs. 158; ab *insigni mesenterii tumore*, obs. 156. L.

8. *Dyspnoea à graviditate*, *Bonet Sepulchr. Obs. L.*

9. *Dyspnoea tympanitica*, *Bonet Sep. Obs. 147, 148, 150; à flatu in intestinis, abdomine, &c. C.*

10. *Dyspnoea rachitica*, *Bonet Sep. Obs. 116; à costarum extremis ossibus, Plater Pr. Lib. I. cap. 4; à sterni prava conformatione, Riolan. Ench.; à cartilagine ensiformi ossis, longa, Diemerbroeck Lib. IX cap. 14; ab ossificata pleura Schenckii; ab ossificatis bronchiis, D. Deidier Observ. L.*

11. *Dyspnoea à corde*, *Boneti Sep.; a corde capitis magnitudinem adepto, Ballon. Epid. Lib. II p. 144; à corde polypis facto, id. ibid., Willis Tract. de hysteria, Tulpus Obs. Lib. I cap. 17, à corde adiposo nimis amplo Bonet Sep. Obs. 103; ab auricularum aneurysmate, Horstii, P. de Marchettis. C.*

Dyspnoea palpitatioque sunt fortiores obstructis vel distentis partibus sinistris cordis, ut auriculâ vel sinu, quàm dextris; Vide Albertini Act. Acad. Bonon. 1731.

12. *Dyspnoea à pneumatia*, *Riolan. Enchirid.; ab emphysemate pulmonis, Bonet. Sepulchret. Obs. 132; Vide Asthma equinum Floyeri Append. C.*

Pneumatia Hippocratis est flatuum collectio intra thoracem, vel thoracis tympanites,

Fœmina, 30 annos nata, difficillima respiratione, tussi interdum ferè suffocativa laborabat; antihystericis morbus exasperabatur; pulsus erat inæqualis, parvus; respiratio sublimis, brevis, pulmones in expiratione sursum trahi & natate ægræ videbantur; minima mutatio tempestatum symptomata adaugebat. In pulmonibus inventus est aër per membranam cellulosam dispersus, hinc inde verò vesicas elasticas pugno majores referebat; pulmo in terram projectus vi elastica resiliebat; hic morbus phthisis aërea à *Storkio* vocatur: sublevabatur phlebotomiis, paregoricis, emollientibus & bechicis. Vide *Storkium Ann. Med. II. pag. 239*. Lac cum infuso feminum carvi & fœniculi aliàs profuit.

13. *Dyspnœa à stomacho*, Bonet Sep. Obs. 141, 142, 143, ab *ægagropila in ventriculo*, Charleton de Lith.; ab *abscessu ventriculi*, Pifo de morb. à colluv. fer. Lib. III cap. 4. D.

14. *Dyspnœa à liene*, Bonet. Sep. Obs. 154, 155; ab *abscessu juxta lienem*; à *lienis mole adaucta*, à *liene duro*, *luxato*, &c. C.

15. *Dyspnœa traumatica* Tulpîi; à *læsio magno pectorali musculo*, Mery Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1713; à *contuso*, *ictu thorace*; à *vulnere pectus subeunte & infuso cruore intra cavum thoracis*, Vide Heister *Vulnus Thoracis*; *Empyema sanguineum* Chirurgorum. A.

16. *Dyspnœa Galenica*.

Est ea quam inducere per elegans experimentum *Galenus* tentavit in brutis; ligatis scilicet aut resectis nervis diaphragmaticis, vidit ille dyspnœam supervenire; cum enim sic debilitato diaphragmate totum respirationis opus incumbat exsequendum ab aliis musculis, isti fociis destituti difficilius opus exsequuntur. Idem accidit intactis nervis, si minor sit fluidi nervei quantitas, ut in convalescentibus; actionis enim difficultas crescit, prout potentia motrix minor est sub eadem resistentiâ; hinc fit ut convalescentes, cum non possint solitæ amplitudinis respirationem perficere, minores, sed tantumdem frequentiores respirationes instituunt.

17. *Dyspnœa à gastrocele* Vandermonde Novembr. 1758. pag. 518. D. Bonnet Chirurg. à Limoux. Collect. Acad. tom. 3 pag. 697. L.

Monialis à quindecim annis laborabat dyspnœâ post pastum recrudescente, & sæpe assumptorum vomitione. Inventus est post mortem stomachus intra cavum pectoris.

In adolescente qui à sumptâ liberaliùs cerevisiâ turbidâ multum ejecerat materiæ picis similis, & obierat, inventus est stomachus ab ortu in cavo sinistro pectoris locatus, ita ut pylorus ad claviculas usque ascenderet; mirum autem quòd respiratione liberâ gavissus esset, nec nisi post liberaliorem potationem momentaneâ suffocatione premeretur. Vide hujus historiam apud *Thom. Bartholinum, centur. 6. Hist. anat. 55*.

Civis Monspelienfis, *Rat* dictus, ab ortu etiam gerebat stomachum in pectoris cavitate sinistrâ, licet exiguâ difficultate respirandi oppressus, ita ut militiam satis commodè exercuisset; in eo vero pectoris cavo pulmo deerat: *Riverii obs. 67. centur. 3*.

Alesia similis gastrocele observata est in prægrandi muliere, quam rectè valentem vidi.

18. *Dyspnœa scorbutica* Sennert. de signis scorbuti; Eugalen. obs. 6, 7, 8, &c. Lind. de Scorb. C.

Difficilis respiratio & pectoris angustia, frequens scorbuti symptomata est, cujus principium ipsi ægri in abdomine indicant quasi flatus diaphragma sursum pellerent; tanta est illa angustia, ut ægri unicè de hac conquerantur, lipothymiamque ex eâ metuunt, necnon visus obscuracionem jam patientur, & animam statim reddituri videantur: ea dyspnœa brevibus intervallis recurrit, dein augetur, vel remittit; nulla tamen adest tuffis, nullus stertor, sibilusve; post validum exercitium illa dyspnœa augetur ad lipothymiam, & visus obnubilacionem, ita ut ægri non agnoscant adstantes. *Lind* addit ab hac dyspnœâ scorbuticos quandoque subito è medio tolli sine ullo pectoris dolore.

19. *Dyspnœa aneurysmatica*, Morgagni Epist. XVIII. 17 &c.

Ab aneurysmate aortæ supra cor, quod *Malpighius* & *Ramazzinus* non cognoverunt; nisi cadaveris extispicio, licet ægrum ritè medicantes: Post tuffim siccam, diurnam, accessit dyspnœa, & dein per paroxysmos recurrebat orthopnœa, ferè strangulans, sine febre; angor ex deglutitione; sensus auræ ex hypochondriis ascendentis; hinc suspicio hypochondriacæ; nullum levamen nisi à situ capitis & pectoris antrosum inclinati; aneurysma premens œsophagum hæc symptomata inferebat. Vide *Cardiogramum* & *Palpitationem*.

20. *Dyspnœa polyposa* Clar. Dalbis Journ. de Med. Juill. 1759.

Ea est quæ fovetur à concretione polyposa in bronchiis tereti ramosa quam anacatharsi rejectam observavit Author. Vide *Tuffim*.

21. *Dyspnœa plethorica*.

Mulier à duobus annis ita suffocabatur ut qualibet die necessum foret ter saltem venam tundere, & bis mille phlebotomias passa erat cum morbi historia Monspelium pervenit; quâ auditâ suavit *D. Chaptal* ut ægra in balneo calido sæpius elueretur, additis frictionibus, ut cutis, vernice velut obducta, liberè perspiraret, & sic averteretur illa plethora ab adiapneustia procedens; quo solo remedio intra decem dies ægra convaleuit.

22. *Dyspnœa ab aortæ angustia*, Morgagni Epist. XIX. 51.

Virgo parum menstruata, quoties se movebat dyspnœâ laborans, tandem suffocata & convulsa periit. Aortæ parietes, juxta cor crassiores, ejus cavum angustabant, unde pulmones copioso sanguine obruti, quod in gressu & motu artuum accidit, eo sanguine vix liberare se poterant, cum aorta quantum emitterent pulmones non posset transmittere sanguinem.

VIII. ASTHMA dicitur ab *ααζο* Græcè, *anhelo*; *Suspirium* Celsi & Senecæ; *Asthme*, *Pouffe*.

Est chronica, periodica respirandi difficultas, asthmatis præcipuum symptomata.

Differt à dyspnœa, quòd ista continua sit; ab orthopnœa, quòd ista sit acutus morbus.

Asthmatici dicuntur Gallicè *Asthmatiques*; de jumentis verò dum agitur, *pouffifs*, Anglicè *Broken-Winded*.

Asthmatis in genere principium morbificum & proximum est obex periodicè recurring pulmonum alternæ dilatationi & constrictioni oppositus, circulationi verò sanguinis vix noxius; hunc obicem natura fortioribus respirandi conatibus remove, corrigere; sputum sæpè viscidum tussis interventu expectorare contendens paroxysmos efficit; principii morbifici, & conatuum eorum naturæ concursus causam morbi constituit; cum conatus naturæ patati vel interpolati sunt, nec ita vehementes ut virium vitalium magna jactura ac diversio subsequatur, morbus diuturnus esse potest, non verò acutus; morbus verò diuturnus est potius quàm chronicus asthma, cum in genere vix vitæ periculum portendat, saltem asthma vulgare, quod ut plurimum cum ægro consenescit.

1. *Asthma humidum*, Riverii praxis; *asthma pneumaticum* Willisii; *humorale* Baglivi; *asthma statulentum* John. Floyer treatise of the asthma; *asthma spitting or humid* ejusdem; *asthme ordinaire*. P. C.

Floyerus Medicus Anglus cum triginta annos hoc morbo laborasset, de eo scripsit librum eximium, ex quo morbi descriptionem eruere consultum duxi.

Preludium: Pridie accessus stomachi plenitudo, ructus insipidi, præcordiorum angustia, flatibus stomachi expansis tribuenda; succedit fervor sanguinis, calore enim lectuli angitur æger; vino, igne, tabaco se incallescere percipit, frigidum potu stomachus ejus sublevatur, cauterium si adsit, dolet, calet, cruentatur; caput stupet, leviter dolet; somnolentia, pandiculatio, oscitatio, & noctu copiosæ urinæ aquosæ mictio, quæ intensè colorata post accessum cum sedimento; accedit artuum gravitas, anxietas, caput veluti fumo plenum videtur; inspiratio difficilis perferitur, raucescit vox, diaphragma ægrè descendere videtur, laborem in aëre inspirando exerit æger, tussis convulsiva sicca, vel quid paucum viscidum extrudens, in fine verò accessus multum.

Invasio: Horà circiter secundâ matutinâ, pectus constringi, diaphragma sursum trahi, rigescere videtur, non nisi cum labore deprimitur, ast multò major est difficultas costas elevandi pectusque dilatandi, ad quod concurrere opus est musculos lumborum & scapularum; æger è lecto surgere cogitur, inspiratio difficilis est, multò magis quàm expiratio, quæ ideò lenta & tarda; asthmaticus vix potest tussire, exspuere, nares emungere, aut loqui; stertor vel raucitas in expiratione apparet; alterutri lateri difficilius incumbit, & dein ex eodem pulmonis latere sputa procedunt; flatulentia stomachi crescit, & inspirationi partim obstat; si accessus sit intensus, vomitio biliosa concurrat; frigida appetuntur; calida ut vinum flatulentiam augent; sæpiùs accessus invadit vacuo ventriculo post catharsim, jejuniumve; si verò stomacho benè pasto accidat, diutius durat, & intensior est. Asthmaticus incallescit

lescit ad sudorem usque cum pulsu celeri, licet inæquali; febricula illa à lacte intenditur; surgens è lecto alvum pluries dejicit cum flatibus.

Accessu perseverante pulsus debilis & intermittens est, manus & pedes frigescunt, facies livescit, accedunt cardialgiæ & palpitationes, deglutitio difficilis evadit & sonora, ructuosa. Labia fugentis instar disponuntur, oculi prominent, & lachrymas profundunt sine mœrore; oculorum ambitus cutaneus livet, muscoli subsident, motus artuum languet, dein caput dolet, turgidum est, & phantasmatis ut in insomnio delusum, somnolentia ægrum invadit, sed erectus vel in sedili sedens vix somno indulgere valet, in alterutrum latus vel antrorsum inclinato capite, non verò retrorsum: à cubiculo angustiore, ab igne, à pulvere multum læditur, nec non à pravis odoribus, à vino, ab illis quæ pectori incumbunt; dantur accessus ephemerici seu qui intra paucas horas sputo viscido terminantur, quales accidunt initio morbi antequam periodos stabiles acquirat; accessus ut plurimum tres, quatuor, vel quinque dies divexant, quibus elapsis æger expectorat usque ad sequentem accessum; accessus sexaginta hieme, viginti circiter ætate patiebatur *Floyerus*, æstivi accessus intensiores erant, & longiores hibernis; quò longiores accessus fuere, eò intervalla longiora & reciproca; ad phasés lunæ nunc has nunc illas intenduntur accessus; regelascentibus aquis nec non vento orientali flante, revertuntur quibusdam.

Cura asthmatis humidi seu flatulenti juxta Floyerum, alia in paroxysmo, alia extra paroxysmum.

1. *In paroxysmo*, clymate præmissa, vomitorium lene ex oxymelitis scillitici semiunciâ cum oleo amygdalarum, vel ex feminum raphani drachmâ semisse, ventriculum exonerat, & accessum asthmatis sæpè fugat; fortiora emetica anhelationem intendunt. Phlebotomia mirè levat, sed in extremâ anhelatione est adhibenda, non in vulgaribus accessibus, ne successu temporis hydropem accersat. Potus refrigerans & diluens adhibeatur, ut infusum panis tostii, aqua levissimè acidulata sale prunellæ, vel nitro, vel sale ammoniaco, vino; limonata, serum lactis, decoctum hordei; vesicatoria humeris, tibiisve apponunt Angli ad serum derivandum. Hora somni vel syrpus papaveris vel laudanum liquidum parvâ dosi propinetur: primâ salutem die jusculis aut cremoribus tantum utatur, imò duabus sequentibus diebus, si vehemens sit anhelatio; dein offis, ovis cum multo aceto, pane, vino aquato utatur. Linctus fit ex oleo amygdalarum & syrupo papaveris ana, unciâ, oxymelitis scillitici semi-unciâ, sacchari cãndi drachmis duabus, capiat cochlear bis vel ter in die; pro syrupo asthmatico misce syrpi de althæa, de erysimo, de prasio, ana, uncias duas, oxymelitis scillitici, & aquæ bryoniæ compositæ, ana, unc. unam, balsami peruviani drachmam semissem,umat manè hujus cochlear. Copiosus usus aquæ cum pauxillo nitri & salis ammoniaci, atque vespere semicochlear aceti scillitici cura oleo amygdalarum pectus ut plurimum sublevat.

Zecchius in vehementi accessu laudat crœci grana decem, moschi granum unum, in cyatho vini optimi.

2. *Ad paroxysmos prævertendos.* Vomitus ope aceti scillitici cum oleo, vel decocti feminum raphani, vel cardui semel in mense, si accessus frequenter recurrant, secus semel vel bis in anno; sed vespere emetici vel cathartici paregoricum non est omittendum; clyisma semel in hebdomada iteretur; catharsis vulgaris est in usum semel, bisve post vomitorium vocanda, vel semel intra quatuordecim dies, si intra illud tantum intervallum recurrat asthma; si asthma catarrhale fuerit, decoctum sudorificum leve adhibeatur. Diuretica minus videntur indicata cum asthmatici in diabetem sæpe vergant; ad corrigendam mucosam & flatulentam cacochymiam potus sit ex decocto hordei, sero lactis pro junioribus; lac asininum sputa sæpe incrassat; rari sunt, quos potus aquarum Bathensium juvet. Optimus victus est ex carne elixâ vel assâ, potus ex aquâ, addito pro senescentibus vini pauillo; vestimenta densa calorem intendunt, frigus sputa incrassat, moeror accessus excitat, exercitium minimè negligendum. Amara stomacho profunt, sed levissima usurpanda sunt. Plures urinæ suæ potus asthmaticos juvat; satius est sal ammoniacum adhibere multâ aquâ dilutum; chalybeata, vitriolica, omnia adstringentia nocent asthmaticis. *Galenus* laudat aloë in aceto solutam, & rectè monet morbum esse potius in paroxysmo blandiendum quàm curandum; ita ut abstinendum sit juxta *Septalium* ab emeticis, ne ægrum suffocent, à catharticeis, imò ab enematis: ipsemet *Floyerus* tentatis omnigenis remediis minimè convaluit.

Asthma vulgare quod in scholis humidum dicitur minimè pendet à laxitate pulmonum, ut vulgò dicitur, & ratione temperamentis ægrotantis potest dividi in pituitosum, & in sanguineum; ast in pituitoso ipso, calefacientia, exsiccantia sæpe nocent, ut patet ex historia asthmatis *Floyeri*.

2. *Asthma Convulsivum* *Willisii* de asthmate cap. 12, *Baglivi* lib. 2 pag. 203; *Boerhaave* Consult. *Asthma oculum*, *siccum* *Ertmulleri* pag. 162, *Aretæi* lib. 3 cap. 11 ex *Frider. Hoffmanno*; *Asthma convulsivum à scabie*, *Frid. Hoffmann.* T. III pag. 96. P. C.

Distinguitur ab humido 1° quod subito accessus ægrum corripiat; 2° quod à dolore seu crampe cujusdam partis pectoris ineat, maximè si quædam pars pectoris olim vulnus vel ictum passa fuerit; 3° quod violenta sint symptomata; sed nullum est certius signum quàm si aliarum partium convulsio adsit, aut præcesserit; illud verò asthma vix ullam anacatharsim accersit. *Willisius* putat materiem hujus morbificam non esse in pulmonibus, sed in nervis musculos thoracis adeuntibus, unde illud asthma non esse pulmonare contendit,

Hanc speciem *Helmontius* vocat *caducum* pulmonis, id est *epilepsiam pulmonis*, ut ait *Baglivi*. Vide *Helmontium* de asthmate n° 14. Vide descriptionem ab *Aretæo* traditam. Vide *crampum diaphragmatis* *Lindani*.

Adolescens illustris, dives, caseo tosto ad cœnam uti solitus, à cœnâ lectum petens, post primum somnum expergefactus, immani dyspnœâ & anxietate correptus, moriturus statim videbatur, intra horam sine medicamine, sine evacuatione immunis evasit; multos tales paroxysmos quotannis sub

sub autumnii initium patiebatur : hæc Londini passus , Belgium reversus , ibi paroxysmi , frigore suscepto , revertebantur , ast expectoratione superveniente levabatur , usus exercitio & medicamentis pectoralibus ; paroxysmus typum fixum induens per octo vel decem dies perseverat intervallis omnino variis ; phænomena paroxysmi sunt ingens coarctationis sensus circa scrobiculum cordis , inflatio per reliquum abdomen , syncipitis artuumque dolor gravativus , præcordiorum anxietas , tussis arida , febris , alvus constricta , urina solito paucior , rubicundior , pulsus frequens , inæqualis , calor , aliquando rigor paroxysmum pejorem denotans ; hæc persistent symptomata ; tandem tussis evadit humida , phlegma viscidum copiosè ejicitur , urina copiosior , sedimento lateritio copioso , ex anacatharsi & diuresi copiosis majus levamen , à paroxysmo brevior phlegma dilutius , extra paroxysmum hilaris est æger , appetitus viget , facillimè spirat , ultimis sex annis asthma evasit hypochondriacum , animi scilicet ingenti dejectione symptomatis prægressis in paroxysmo adjunctâ.

Curatio Boerhavianâ. Diaphragma convulsum ob irritationem nervorum ventriculi à caseo tosto suffocabat ægrum , ast debilitas orta ex hoc malo mortem suffocativam avertit , laxatis nervis , musculisque tensis , dum vis vitalis urgebat , dein viscera chylopoetica debilitata infarctui suscipiendo apta facta sunt , horum actio vitiata , atra bilis genita ; hinc suadeo 1° ut omni mane jejuno , omni vespere horulâ ante cœnam abdomen , præcordiaque pannis ficcis calidis per horæ quadrantem perfricentur ; 2° quotidie ante prandium jejunos , & vesperi bihorio ante cœnam equitet ; 3° mane à frictione deglutiat pilulas ex saponis veneti drach. III & sem. misce fiant pilulæ gran. IV. harum sumat v. & id repetat quinques interpolans semper decem minorum spatio ; tum superbibat de potione sequenti unciam , scilicet herbæ acetosæ , bellidis prat. chærophylli , cochleariæ , hederæ terrestris , nasturtii aquat. taraxaci , ana q. s. ut lotis , scissis , tulsis , expressis succi puri unc. VI. exprimantur , quotidie recentes horâ VI. exhibeantur , interim deambulet ; 4° ante decimam vespere cubet , matutinus surgat ; 5° cibum ficiorem coctu facilem , perfectè maturos fructus , præcipuè vacuo ventriculo , cum paucis panis biscocto , laudo , æstate præsertim ; carnes recentes assæ , pisces assati , olera cichoracea , lactucæ , proderunt ; 6° his sedulo factis bimestri spatio , æstate de acidulis ferratis cogitandum unâ cum exercitio corporis assiduo , & vacatione animi à superioribus studiis.

3. *Asthma hystericum* Baglivi lib. 2 pag. 202 , & 204 ; Helmont. p. 14. P. C.

Ea species afficit mulieres hystericas , de salute recuperandâ desperantes ; resistit remediis vulgaris asthmatis , stipatur sensu frigoris in vertice capitis cum aliquo dolore. Illam speciem sanavit *Baglivi* sale jovis in aquâ mellisæ , nec non appposito emplastro matricali Mynsichti , sal jovis recipiente in regione umbilici : mira præstat etiam extractum capitem papaveris rhæados ad gr. iij , vj , &c.

666 CLASSIS V. ANHELATIONES

Vide *Horstium* libr. 5. obs. 32: *Floyerum* de *asthmate* pag. 113: vocatur *asthma muliebre Etmulleri*.

4. *Asthma hypochondriacum* J. Rhodii, Etmulleri pag. 162; L. Wolfii *Dissert. Argentinae* 1764; *hypochondriaco-spasmodicum*, Frid. Hoffmanni *Obs.* 3; *asthma nothum* Riverii. P. C.

Est difficultas inspirandi, quæ ab hypochondriacorum viscerum, hepatis potissimum, resistentia & infarctu procedit: illa species ex hypochondriorum vitio primam trahit originem; hæmorrhoidarios, flatulentos, suppressis solitis sanguinis effluxibus, aggreditur: Consulatur *Riverius Pr. Lib. VII cap. 1*, *Oosterdyk Schacht. Institut. Jurckeri Tab. 72*, *Helvetius Traité des Maladies*, pag. 177, *Baglivi* pag. 214.

Signa specifica sunt regio hepatis renitens, elata, tensa, cum faciei flavedine & alvi constipatione, nec non tussi sicca, hepaticâ dictâ. Differt ab *asthmate flatulento* per obstructions hepatis licet pluries hæc duæ species combinentur. Quamvis ejus morbi principium constans videatur, interea paroxysmos patitur æger cum tempestas mutatur, quoad hygrometrum & barometrum.

Curatio exigit lenia laxantia, clysteres, catameniorum aut fluxûs mariscarum revocationem; juvant thermales aquæ leviores ut de *Cauterets*, de *Bagnols*, nec non æstate acidulæ cum lacte mixtæ, quales sunt *Vallenses*; in inveterato *asthmate*, superveniente œdematiâ, mira præstant grana duo vel tria scillæ cum nitro contrita & intrus sumpta; fluxum mariscarum revocant pilulæ balsamicæ, ut de gummi ammoniaco, sagapeno.

Fusam hujus morbi theoriam & praxim vide in *Dissertatione L. Wolfii de asthmate hypochondriaco*, quod rectius *hepaticum* dicas.

5. *Asthma arthriticum* *Musgrave*, *Zelft* p. 42. *Dureti* in *Holler.*; *asthma convulsivum à materie podagrica* *Frid. Hoffmann.* de *asthmate* artic. 13, & *obs.* 1; *Orthopnœa* *Dodon.* *obs.* cap. 20. P. L.

Est ea species quæ arthriticis, rheumatismo obnoxiiis, scorbuticis; obrepulsam podagram, aut retentam materiem arthriticam accidit; affinis est convulsivo & hypochondriaco; primas regiones afficiunt flatus, molestiæ, anxietates; scapulas molestant pungitivi dolores, cor constringitur.

Conducunt præter auxilia generalia pulveres ex bezoartico & nitro, cum cinnabari, camphorâ, croco; pediluvia extra paroxysmum possunt revocare materiam morbificam ad pedes; nec non sinapismi, vesicatoria suris femoribusve applicanda; usus thermarum Bagnoliensium etiam in prophylaxi confert.

Asthma orthopnoicum observavit *Dodonæus* in juvene mercatore qui per intervalla & multos annos suffocatus fermè erat; sublevabatur multis phlebotomiis, catharticis, aquis acidulis, sed demùm obortis doloribus podagricis & nephralgiâ calculosâ illicò ab *asthmate* immunis fuit. Vide *Orthopnœam apud Schenckium*.

Duræus in *asthmate arthritico* putat causam esse adhæsiõnem majorem dia-

diaphragmatis cum hepate, observatam in cadavere Polemarchi de Thermes.

6. *Asthma à Polypo cordis.* Diemerbroeck; Floyer. de asthma; Pezoldus ob. 58; Ephemer. natur. Curios.; Carol. Pison. de morbis a colluvie pag. 214; Scultet. in append. obs. 31. *Vide orthopnoeam à Polypo cordis.* P. C.

Cognoscitur autem ex vehementi palpitatione, pulsûs intermissione, aliisque, sed potissimum cadaveris sectione, tunc enim frequenter fatis concreciones polyposæ in auriculis, ventriculisve cordis, illæsis omninò pulmonibus, ostendunt asthmatis principium, in quo certè casu quàm periculosa sint emetica, inutilia cathartica, necessaria verò quies, phlebotomia, &c, quisque videt.

7. *Asthma pulverulentorum* Ramazzini de morbis artificum. Ephem. Germanic.: Vide Synopsim Buchneri. P. C.

Lapidæ, gypsarii, muratores, granorum cribratores, molitores plures huic asthmae speciei sunt obnoxii, ob haustum copiosum singulis diebus pulverem, in aëre volitantem, quo bronchia eorum infarciuntur, unde anhelosi, tussiculosi, pallidi evadunt, & sæpe phthifici. Signa & remedia inquirant quibus dabitur otium & occasio. Molitor phthisi fuit liberatus sumptis aquis Bagnolenfis.

Vide Hecquet Maladies des Artisans, tom. 2. Frid. Hoffmann. lib. 3. pag. 106.

8. *Asthma stomachicum* Baglivi appendic. de asthma. P. L.

Magnam asthmae humoralium crudorumque partem à stomacho pendere observat Baglivi; hinc uti solebat pilulis de hiera cum agarico, & sale vitrioli initio accessûs à scrupulo uno ad drachmam cum aquæ hordei uncias sex ad vomitum ciendum singulo mane præscribat: in hac specie quæ humoralis est, & non multum discrepat ab humidâ, cochlear oxymelitis scillitici edulcoratum succo malorum, superbibendo jusculum ex cichorio cum paxillo saffras cocto, vel granis sex ligni aloës: Gummi ammoniacum, oxymel scilliticum, sperma ceti, & julepus tabaci quatuor sunt quæ in asthmae humerali & stomachico cæteris omnibus mirè antecellunt: Baglivi. Syrupus de althæâ conjungi debet julepo tabaci, qui ad drachmas duas datur: gummi ammoniacum ad drachmam dissolvitur in paxillo vini albi, & calidè bibitur cum aquâ hyssopi in gravissimis & desperatis casibus; nos calidissimo jusculo dissolvimus sperma ceti cum aliquot granis benzoini.

9. *Asthma à gibbo* Hippocratis, Floyer p. 109. P. C.

Non solum gibbi ex asthmae fiunt quidam, quod si accidit, illi ante partem moriuntur; verum ex gibbositate multi in asthma deducuntur, præterquam quod ferè omnes gibbi dyspnœa laborant. *Vide dyspnœam.*

10. *Asthma equinum*, Soleysel. *La pousse.* Floyer. appendic. *Asthmè adipeux* Journ. de Med. May 1761 p. 403. P. C.

Equi cognominantur *Poussifs*: *Broken winded* Anglis.

Illi identidem tussim profundam pectoralem patiuntur, & illa ducunt; species verò ista in eo ab aliis discrepat quòd textus cellularis pulmonis sit omninò emphysematosus, ut in equæ asthmaticæ cadavere observavit *Floyerus*. Idem observavi in pulmone vaccæ asthmaticæ; pellucebant interstitia lobulorum pulmonis, & tusâ membranulâ illâ aër copiosus exhalabat.

Nonne illa violenta aëris intrusio per vesiculas in textum interlobularem fit cùm equi magno impetu currunt? in illis enim violentis conatibus magnâ vi aër in pulmonibus compressus, in vesiculas reagit, easque disrumpere valet.

Potius ea species asthma emphysematosum vocanda foret, nec enim existimandum eam solam equos afficere, & ab eâ homines immunes esse. Desiderantur ejus signa & remedia, quod fermè de omnibus morborum speciebus dicendum est.

11. *Asthma exanthematicum* Frid. Hoffmanni Sect. II Cap. 2 §. 13. P. C.

Ab erysipelate, variolis, maximeque morbillis, purpurâ, seu miliari, maculis, pustulisque scorbuticis ad corporis superficiem pulsus, & crasso astringentium usu retroactis, à scabie (*Juncker.*), tineâ, vel achoribus capitis, crustâ lacteâ per oleosa pingua, aut linimenta sulphurata præpostere exsiccatis, à pedum fœtore suppresso, à perspiratione subito cohibitâ, ab ulceribus chronicis, vel fomiculis inopportunè consolidatis hic morbus exoritur.

Illâ species est vel varietas asthmatis convulsivi, quod non à motu inordinato fluidi nervei, sed à materiâ acri, causticâ, subtili, sæpè virulentâ, quæ originem suam reperit ab exanthematum, impetiginum, ex quacumque feri acris excretionum impedita, non sufficienti evacuatione, in cutem depositione aut improvidâ repressione.

Atque ex illâ historiâ facile est intellectu quænam indicationes ad ejus morbi curationem sint adimplendæ; illa enim acris materies est eliminandâ per fomiculos, diuretica, cathartica, sudorifica; modo tamen sanguinis æstum non intendant, quod asthmaticis perniciosum est; illa materies simul est edulcoranda per diluentia, thermas sulphureas, lacticinia, serum lactis, ptisanas bechicas; formulas verò ac processus integros in hac specie curandâ videfis apud *Hoffmannum*, nec non in tabula 31^a *Junckeri de asthma* p. 274.

12. *Asthma metallicum*, Vide *Ettmullerum* de asthma; *Ilseman* de colicâ saturninâ. *Ephem. N. C. Dec. III Ann. IV Obs. 30*, *Helmont. de Asthmat. n. 44*.

Est species spasmodica sicca, quæ à fumis metallicis, saturninis, sulphureis, venenatis, arsenicalibus, carbonum fossilium, aquæ fortis, antimonii exhalationibus oriuntur, quo quidem morbo in præparando antimonii clysto tactum se fuisse narrat *Ettmullerus*. Eo laborant sæpius metallicolæ & plura fabrorum genera. Vide *metallurgicam morbiferam* *Frid. Hoffmanni*.

manni. Tetri hujusmodi vapores inspirati constringunt, vellicantque tenebras pulmonum vesiculas quibus adhærent, & sic hanc speciem producent.

Curatio aliquatenus convenit cum curâ Rachialgiæ metallicæ, colicæ saturninæ, tremoris metallurgorum &c. Vinum lithargyrio dulcificatum induxit hoc asthma. *Vide Ephem. Nat. Cur. Dec. 3. Ann. 4. obs. 30.*

13. *Asthma cachecticum* Frid. Hoffmanni § 16. P. C.

Est illa varietas asthmatis spasmodici, quod in cachecticis à sero acri pectoris organa exundante proficiscitur, absque tamen hydrothorace, quale vulgò vocatur œdema pulmonum; tale supervenit ab œdemate pedum repulso, maximè sub frigore febris intermittentis; illud asthma ingentem spirandi difficultatem infert, quæ per intervalla decrefcit, aut abortâ copiosâ diuresi intermittit. Historiam vide *in casu 62 consultation. Frid. Hoffmanni tom. 1, sect. 2.*

14. *Asthma vnerereum* Junckeri *Conspect. med. tab. 31 n°. 15.* sanatur hydrargyrosi. P. C.

15. *Asthma plethoricum* Doweri a Physician Legacy &c, *Asthma sanguineum* dictum Frid. Hoffmanni. libr. 3 pag. 95.

Cognoscitur ex signis & causis plethoræ, faciei rubore, febre ephemera illius primos accessus comitante, suppressis evacuationibus sanguineis; varietas est asthmatis humoralis, in quâ potius phlebotomiæ conveniunt quàm emetica; cum ventus orientalis fiat, illud mitescit & ægri expectorare incipiunt, ait *Dower*.

16. *Asthma catarrhale* Scholtzii. P. C.

Ambigit inter rheuma & asthma humidum; dignoscitur per coryzam, ræcedinem, anginam, sternutationem, dolores catarrhales ipsum initio potissimum comitantes; & curatur ut rheuma à quo differt per periodos, &c.

17. *Asthma pneumodes* Aretæi lib. chr. 1. c. 12. *Pneumodes* Mercurial. prax. de difficultate anhelitus pag. 250. *Pulmonaria* Hippocratrorum. P. C.

Est asthma in quo humor excernendus è pulmonibus mutatur in grandinam, vel veluti lapidescit; de quo egerunt *Galenus* & *Alzaravius*. Hic affectus rarissimè accidit hominibus, ast frequenter in brutis, quæ rarissimè tussiant, & idcirco retinent humorem bronchiale, qui idèò juxta *Aristotelem* in gypseam materiem abit.

Aretæus ait hunc morbum esse asthmatis speciem, nam spirandi angustia & tussis & vigilia & caliditas utrumque comitatur morbum; item in cibosodium & totius corporis extenuatio; id malum anni spatium non excedit; pulsus parvi, crebri, infirmi sunt, ut in asthmate; privatim verò pulmonarii seu pneumodes tussiant, tanquam aliquid expulsuri, cum tamen irritus eorum labor sit, nihil enim rejiciunt, aut tantummodò quid exiguum, album, rotundum, grandinosumque; pectus in his latius utique est, non obtortum, non ulceratum; tamen verò pulmo non suppuret, humorum tamen veluti concretorum plenus est. Temporis intercapedines inter hujusce morbi accessiones, longiores sunt; nonnulli suffocantur citò, alii in ascitem,

aut anafarcam labuntur. Hæc *Aretæus*. De grandinatione brutorum ut porcorum, *Vide Chalazosim class. 10.*

18. *Asthma febricosum*, Fr. Sylvii de febre intermitteut. Torti Therapeut. pag. 302.

Est difficilis respiratio tertianæ accessus concomitans, iis solutis cessans, quæ à veneno tertianæ fovetur, & ope kinkinæ tutò tollitur.

Apud Americanos pro specifico asthmatis vulgaris laudatur decoctum foliorum arboris *immortel* vel *Maurepas* diœtæ. *Chevalier de Morbis Americanis.*

IX. ORTHOPNOEA; Meteorismus Hippocr. Coac.; Catarrhus suffocativus Auctorum; Suffocatio Etmulleri; Suffocatio, Orthopnée.

Est morbus acutissimus subitanæ anhelatione sublîmi & ferè suffocatoriâ stipatus.

Differt ab asthma, cujus paroxysmos vehementes mentitur ex eo quod per periodos non recurrat. A dyspnœâ, quod sit morbus acutus, dyspnœa verò chronicus vel diuturnus, nec subitò suffocationem intentans.

Perperam hæc tria genera confuderunt Auctores, iisque etiam anhelitum addidit *Etmullerus*, quasi anhelitus, dyspnœa, asthma & orthopnoea forent diversi gradus ejusdem morbi; quod si ita sit, quidni omnium aliorum morborum gradus nominibus genericis insigniantur, quod numerum generum quadruplo majorem sine fructu faciet. Sic plebs incassum multiplicat nomina generica plantarum, piscium, quadrupedum; sic vaccam, vitulum, à bove mare, adulto, genere distinguunt rustici; sic idem sparus prout major, minorve est, apud Occitanos diversa nomina sortitur *auratæ*, *Mejane*, *Sauquene*, &c: quod à sanâ ratione & legibus Ichthyologiæ quàm alienum sit, facilè percipiunt Methodici.

Hujus generis species determinare perarduum est; suffecerit indicasse observationes individuas, ex quarum pensitatione quondam sagaciores illas eruere valeant.

1. *Orthopnoea peripneumonica; Catarrhus suffocativus* Baglivi, Etmulleri pag. 155. A.

Maxima de nihilo facta est historia, ait *Hildanus*, & reapse Veteres eâ opinione occupati omnes ferè morbos fieri à destillatione seri ex capite, seu à catarrho omnem morbum qui subitò ægrum suffocandò enecaret; catarrhi suffocativi nomine salutabant. Insulsissima est sententia oriri catarrhum suffocativum ex illapsu seri vel lymphæ, non dico à cerebro, quod absurdum est; sed ne etiam à vasis pectori vicinis lymphaticis; quippe non nisi gradaria fieri potest congestio, non verò morbum illicò præfocans; unde *Helmontius* Scholasticos meritò deridet in capitulo cui titulus est, *Catarrhi deliramentum.*

Oleum sulphuris injecit *Etmullerus* in venam cruralem canis, qui per semihoram admodum anxie respiravit, sensim difficilius, & demum suffo-

catus spumam ex ore & auribus copiosam emisit; aperto cadavere omnes viæ aëreæ erant turgidæ simili spumâ sanguinolentâ, pulmones verò sanguine nigro farcti. Hæc est idea catarrhi suffocativi.

Michaël refert exemplum catarrhi suffocativi, qui ferè strangulavit coquum, qui ab igne calens subito frigidissimam cerevisiam hausit, unde tamen evasit ope succi expressi ex bellide, qui sanguini resolvendo est aptissimus.

2. *Orthopnœa cardiaca; Syncope cardiaca* Caspar. Hoffmanni. A.

Ea est species orthopnœæ, quæ vulgò pro apoplexiâ habetur, quia satis subito cum stertore suffocat & enecat ægrum, quæ tamen ab infarctu ventriculorum, vel auricularum cordis procedit; quippè si quavis de causâ, ut polyposâ concretionem, grumo cruoris, obturetur alterutrum, potissimum verò sinistri cordis orificium, illicd sanguinem continuò in pulmones appellentem in ipsius venis, arteriisque aggeri necessum est; quod fieri non potest, nisi arctatis viis aëreis; illicd difficultas respirandi continuò, subitoque crescens, & cordis palpitationes, & pulsûs intermissiones, & extrema naturæ adversus mortem luctantis conamina convulsiva ægrum in extremum discrimen conjiciunt; hinc mors repentina, quæ catarrhus suffocativus apud multos vocabatur. *Vide Asphyxiam; vide Bartholini centur. 2. epistol. p. 683.*

3. *Orthopnœa spasmodica* Baglivi; *Orthopnœa sicca* Ballonii Epidem. pag. 198; *Convulsio laryngis* Bartholini centur. 4. epist. 454, Solenandri Consil. 14. A.

Est illa suffocatio quæ à convulsivâ pulmonum, aut potius laryngis contractione, aut diaphragmatis spasmo accidit, citra tamen hysteriam.

Sic refert *Platerus observ. pag. 182* virum robustum, quoties coitu uteretur, toties suffocationem expertum esse, quâ demùm obiit; coitus autem meritò ab *Avicennâ* dicitur parva epilepsia; sed ille morbus gradu tantum videtur differre ab asthmate convulsivo.

4. *Orthopnœa hysterica* Willisii de nervis cap. 26; à terrore Foresti lib. 6 observ. 10; *Præfocatio uterina* Auctorum, vel *Strangulatio uterina; Suffocatio hysterica* Frid. Burlen dissert. 1698. *Asthma uterinum* Helmontii de asthmate; *Caducus matricis* Paracelsi; *Hysterice pnix* Græcor. A.

Hoc nomine intelligo non hysteriam in genere, in quo multi Veteres errarunt, confundentes sub eodem nomine generico diversos morbos hystericos, sed tantum symptoma hystericis familiare, quod sæpè pertinax est, & in præfocatione consistit, sive anginam hystericam vehementem, sive cingulum hystericum simulet; prima varietas à convulsione tonicâ musculorum laryngis, altera verò à diaphragmatis tensione spasmodicâ dependet.

Discrepat à caro hystericò, ex eo quòd in caro nullus sit respirandi conatus; è contra ægræ velut in apnœâ constitutæ vix respirare videantur; ast in orthopnœâ respiratio fit velox, laboriosa, præceps, frequens, cum spasmodicâ pectoris agitatione, voce raucâ vel obscurâ, & summo suffocationis metu. Mulieres à veteribus Medicis hausere absurdam opinionem, quòd uterus in gulam ascendat, ibique ægram suffocet; mirum quamdiu

672 CLASSIS V. ANHELATIONES

hæc infulsâ fabula apud Medicos vigerit. Dysphagia hysterica ab hoc symptomate diversissima est. Vide *Aretæum de vulvæ strangulatu.*

5. *Orthopnœa ab hydrothorace* Rhodii observ. 27. centur. 2; Morgagni *Epist. XVI. 34, 43. A.*

Mirum quandoque quàm citò aquæ in cavo pectoris colligantur: illas vidit tantâ mole collectas, ut secto cadavere sursum è vulnere pectoris exilirent. Vide *Hydrothoracem, & observ. 15. Sepulchreti.*

Symptomata sunt quandoque cordis oppressio & animi deliquium, quæ à loquela vel motu intenduntur. In morbo quem refert *Morgagni Epist. XVI. Obs. 43* nulla alia erant symptomata; & inter peritos Medicos alii aneurysma, illi polypum, isti tuberculum incusabant: faxit Deus ut deinceps errores illi vitentur ad ægrorum juvamen & artis decus!

6. *Orthopnœa à pinguedine* Theodor. Kerckringii obs. 66. A.

In puero trienni qui suffocatus perierat, invenit *Kerckringius* copiosissimum adipem extus & intus; sed adeps exterior mollis erat, & quasi œdematosus; cor erat ita adipe obvolutum, ut deficere videretur; venter non nisi adipem purum continere videbatur, intra quem exigua immersa erant viscera, cæterum sana; cerebrum erat flaccidum, aquam inspidam continens in sinibus, cum hydatidibus juxta plexum choroideum. Similem orthopnœam in muliere vidit *Fabricius Hildanus, centur. 6. obs. 97.* à pinguedine monstrôsâ oriendam; itidem *Bartholinus* anno 1671. obs. 74. Vide plura in *Sepulchreto Boneti appendice de suffocatione.*

7. *Orthopnœa à vomica* Boneti *Sepulchret. de suffocatione, obs. 40, 37, Dodonæi obs. cap. 19. A.*

Abscessus in ipsis pulmonibus juxta diaphragma, in abdomine diaphragma sursum pellens, in axillis, aliisque pectoris locis aliquoties observati sunt apud eos qui orthopnœâ extincti fuerant, natura hisce conatibus spasmodicis vomicâs illas rumpere contendente. Sæpius Auctores tribuunt orthopnœam causis minimè illam per se producentibus, ut jecoris moli adauctæ, adhæsiõni pulmonis cum costis, cum ea sint principia naturam ad validos, eosque suffocatorios conatus edendos incitantia.

A vomica suffocationem refert *Guillemeau, &c.*

8. *Orthopnœa ab anevrysmate* Bonet. *Sepulchret. obs. 28.*

Ab anevrysmate aortæ ortam vidit *Petr. de Marchetis: Horstius* cor duplo vel triplo majus sanguine distensum, & cruore grumoso turgidum in suffocato invenit; *Zacutus prax. admirab. lib. 2, obs. 63. Fontanus respons. pag. 59.* Plura vide apud *Lancisium de cordis anevrysmatibus, Horstium obs. 1. libr. 9.*

9. *Orthopnœa à deglutiis* Bonet. *Sepulchret. pag. 579, & obs. 1. pag. 483. Marcell. Donatus histor.; Forest. libr. 15 obs. 28; Bartholin. cent. 1. obs. 11; Etmuller pag. 157. Journ. de Med. Juill. 1759 p. 82.*

Ea est quam corpora duriora aut crassiora, vel semideglutita, & in œsophago hærentia, vel quod pejus est, in glottidem illapsa, & bronchium alterum obstructa, inducunt; prostant de his nuper recensitæ historię *Mem. de l'Acad.*

ead. R. de Chir. T. I. lectu dignissimæ; videatur etiam Morton. de phihifi ab hæmoptysi; Boneti Sepulchret. de suffocatione, obs. 6. 7. Vidi duos convalescentes in Nosocomiis frusto panis suffocatos.

10. *Orthopnœa à bronchocele* Boneti Sepulchret. de suffocatione obs. 9. A.

Exempla prostant apud P. de Marchettis & Thom. Kerckringium; idem à thymo intumefacto ortum Fr. Plater. obs. l. 1. pag. 184.

11. *Orthopnœa à gastrocele.* A.

Equi nimium in cursum concitati non rarò patiuntur gastrocelem, quâ ventriculus scisso diaphragmate intra thoracem adigitur, Similem olim casum vidi in muliere quæ hinc suffocabatur, dein verò vomitu habituali absumpta est. Orthopnœam memorat Bonetus in Sepulchreto de suffocatione obs. 41. in quâ per vulnus diaphragmati inflictum à cultello intestina tenuia intra thoracem irrepserunt, & pulmones ac cor suffocaverunt.

12. *Orthopnœa ab hydropneumonia* Barrere observ. anatom. 1. pag. 109. A.

Miles viginti quinque annos natus magnâ oppressione, tussi violentâ, & febre detentus Nosocomium appulit; septies in triduo phlebotomiam passus, sublevabatur; ast recidivante morbo, orthopnoicus, sudore frigido, asphyctos fermè, huc & illuc anxie se jactans obiit, frustra tentatis pluribus auxiliis.

Aperto cadavere, pulmones tumidi, pleuræ agglutinati, maculis roseis hinc inde notati; à pressione digiti fluctuatio; remoto digito, fovea evanescebat illicò; sectis diversis pulmonis locis aqua copiosa effluxit, nulla tamen erat in thorace effusa, nullum ullibi vitium, nec in corde, nec in pulmone ullum tuberculum.

13. *Orthopnœa ab empyemate.* Vide Empyema.

14. *Orthopnœa traumatica.* Bonet. Sepulchret. obs. 31 de suffocatione. Frid. Hoffman. de asthma n. 15. A.

Ictus vehemens in pectore juvenem humi prostravit attonitum, cum anhelitu gravi, vomitu frequenti, voce suppressâ, spumâ confertim ex ore emanante.

In cadavere pulmo habebat plurimas maculas lividas; à lapsu fractum erat cranium. *Tulpius lib. 1. obs. 6.*

Orthopnœam etiam inducunt vehementes costarum, aut sterni contusiones, luxationes, vel fracturæ, cartilaginis xiphoidæ intropressio.

15. *Orthopnœa ab antipathia* Zacuti prax. obs. 103. lib. 3. B.

Certum est ab antipathia, seu singulari & irrationali quorundam objectorum averfatione, quosdam homines, potissimum hystericas, quasi suffocari &, ut ipsæ aiunt, incubum experiri.

Condiscipulus Zacuti caseum ita averfabatur, ut syncopem ab ejus odore sæpè incurreret; à fociis per jocum oblato hoc cibo, statim cum livore faciei, stertore superveniente, cum pulsu parvo, mortis imaginem re-

præsentabat; at spumâ excretâ ex ore more epilepticorum, ad vitam revocatus est.

16. *Orthopnœa à vaporibus* Etmuller de suffocatione pag. 159. A.

Ex fumo sulphuris vehementer constringuntur pulmonales vesiculæ, unde suffocatio. Idem præstant vapores vitriolici, pulvis lycoperdonis, seu crepitûs lupi, si inspiretur, calcis & similibus.

Longè verò alium effectum producunt vapores mephitidum, vini fermentescentis, cellarum diù clausarum; illa verò nullam orthopnœam excitant, sed subitò enecant, quasi homo fulmine perculsus foret, adeoque ad asphyxiam pertinet ille morbus.

17. *Orthopnœa à vermibus* Ephem. Nat. Cur. dec. 3. ann. 3. & 8. obs. 188; Thoneri Obs. I. Lib. II. A.

Suffocatio à vermibus in ventriculo, & in œsophago potissimum.

Differt orthopnœa à *cynanche* & ab *angina*, quia deficit in orthopnœâ sensus strangulationis in gutture; ab *asphyxiâ* suspensorum, submersorum, mephitide infectorum, per anhelationem præcipitem, cum in asphyctis nulla respiratio, aut vix conspicua; ab *apoplecticis* differunt orthopnoici, quod sentiant; à *peripneumoniacis*, quod subitò præfocati videantur.

18. *Orthopnœa à lipomate* Philosophical. Transact. Abridg. tom. 3. pag. 157. Van Swieten aphor. 75. A.

Steatoma ultra sex libras pendens in cavo pectoris repertum, post enormes calamitates, tandem suffocavit ægrum.

Vide similem casum in obs. 4. *Boneti Sepulchret. de suffocat. pag. 591.*

Huc pertinet atrocis rarissimique morbi historia Marchionis de S. Alban Delphinatis à *Boerhaave* relatâ, cujus principium ipse ante extispicium ignoravit *Boerhaave*. Æger post tres pleurodynes, cum tussi & respirandi labore per decem menses antequam moreretur, fuit sine pyrexia, sine anorexia, nec emaciabatur; crescebat interim in dies orthopnœa atrox quæ pendebat à lipomate intra mediastinum ad libras sex & ultra excrescente. Vide affinem huic historiam in *Physiologia Lindani, pag. 221.*

19. *Orthopnœa ab inanitione* Platner. instit. chirurg. *Asthma convulsivum* Gernhardi diss. de spasmo ab inanitione, Lipsiæ 1755. A.

Puerperæ, magnam sanguinis jacturam passæ, aut quarum statim à partu non vincitur fasciis abdomen, necnon hydropici, quibus citra hanc cautelam aqua tota simul detrahitur, quandoque suffocati, & convulsi pereunt, teste *Platnero*, *Heistero*, *Lamotte*, quod accumulato in pulmonibus sanguini tribuunt Lipsienses, & asthma convulsivum vocant.

20. *Orthopnœa febricosa* Mortoni de febribus, pag. 139. hist. 7. & pag. 74. A. P.

Est paroxysmus febris tritæophyæ aut tertianæ duplicis, simplicisve, sed larvatæ & proteiformis, qui inter dira symptomata cardialgica, spasmodi pectoris & suffocationem infert, quovis die repetentes; non ideo asthma annumerandus est morbus acutissimus, cum asthma chronicum sit.

Mortonus ad similem ægram advocatus, eam invenit vomitione perpetuâ penè confectam, atque præ spasmodicis thoracis & abdominis perpetuò ejulantem, & tantùm non suffocatum, febre nullo modo se prodente, præ vehementiâ symptomatum; urina etenim erat clara & tenuis; temperies mitis; extrema frigescebant; pulsus erat celer, sed debilis & inordinatus.

Præscripto leni emetico, aqua pulli copiosa offerebatur, bolus ex theriacâ & pulvere absorbente sequebatur cum antiemetico *Riverii*; in remissione urina erat lateritia; *kinkina* non poterat assumi propter vomitionem; die sequenti *misella* virgo suffocata penè, & delira præ atroci dolore totum thoracem & abdomen occupante sese jactabat, & perpetuò vociferabatur, nec vomitio cessabat.

Præscriptâ phlebotomiâ, & clysmate, febrifuga narcoticis juncta quâque horâ quartâ adhibita sunt; decocto albo *Sydenhami*, julapiis perlatis, anodynisque suppressi sunt illi horrendi paroxysmi.

21. *Orthopnœa pseudoperipneumonia*; *Peripneumonia hiemalis* *Sydenhami* process. p. 656. *Peripneumonia notha* van *Swieten* aphor. 867. Fortè *Peripneumonia catarrhalis* class. tertix; fausse *Peripneumonie*; A.

Morbus hic, à solo *Sydenhamo* & *Boerhaave* ferè descriptus, differt à peripneumoniâ, cujus imaginem refert ex defectu febris acutæ; differt juxta *Sydenhamum* ab insultu asthmatis sicci, quod in isto nusquam comparent febris indicia; in hac verò dyspnœâ, manifestè se prodat febris, licet longè minor, & magis obscura quàm in peripneumoniâ verâ.

Hic morbus primo fallaci lenitate opprimit, nec opinantes; quippe levi defatigatione, debilitate, prostrato omni ferè animi motu, anhelitu, oppressione pectoris incipiens, adeò leves motus excitat, ut vix caloris, febrilis indicia moneant periculi; mox vagæ horripilationes, leviusculi febris insultus adsunt; unde subito crescente anhelitu & debilitate mors, cujus in urinâ & pulsu vix ullum adsint præsagium.

Ingruente hieme, & sæpè initio veris emergit; insultu primo nunc incalcescit, nunc friget æger, ex motu quolibet vertiginosus est, rubent & calent genæ, oculique; tussit & inter tussendum capitis dolor lancinans premit, potentula vomitu rejicit, urina turbida est, & intensè rubet, sanguis pleuriticorum æmulus, anhelus crebrò & celeriter spiritum ducit dolente thorace.

Morbus ille senibus, pituitosis, frigidis, catarrhosis frequens, in borealibus præsertim regionibus; orthopnœis adscribitur, quia acutus est morbus; non peripneumoniæ accensetur, quia febris non est acuta, ut in verâ peripneumoniâ; ad rheuma accedit quàm proximè, & fluxio in pectus vulgè vocatur, nobis peripneumonia catarrhalis, à quâ tamen differt defectu coryzæ, sternutationis, aliorumque rheumatis characterum.

Curatur juxta *Sydenhamum* duabus, tribusve phlebotomiis, & præscripto alternis diebus cathartico quod ingrediatur senna, agaricus, verùm qui in hisce regionibus acrior videretur; deinde diebus vacuis, decoctum pectorale, eclegma & oleum amygdalarum usurpantur.

Boerhaave verò phlebotomiam unam tantùm suadet; dein quotidie repetitum clyfma, victum tenuem ex jusculis, potum tenuem, subacidum, mellitum, vapores & suffitus emollientes; demùm balnea crurum pedumque, & ampla vesicatoria cruribus admovenda: quàm diverfa à *Sydenhamianâ* curatio!

22. *Orthopnœa scorbutica* *Eugaleni* obs. 11, 41. *Strangulationis metus in scorbuto* *Sennert.* de signis scorbuti. A.

Plurimi scorbutici conqueruntur de obstructione ventriculi ad os usque, instar pali totum œsophagi meatum obturante, & suffocationem minante: id imprimis cibum sumpturis accidit, qui cùm primum bolum deglutituri sunt, in præsentissimo suffocationis periculo versantur; *Sennertus* vidit qui hoc non minùs metuebat quàm si carnifex laqueo eum suffocaturus præsto esset; is ut ab hoc morbo se liberaret, januæ parte superiori manibus prehensâ, pedibus pendulis totum corpus concutere necessum habebat.

Hanc orthopnœam in ultimo gradu scorbuti vidit *Lind.*

23. *Orthopnœa ab hydrocephalo* *Ballonii*, *Boneti Sepulchret.* de catarrho suffocativo obs. 14, 15, 16. A.

Illum morbum esse convulsivum verosimile est, atque huic convulsioni subito lethali ansam præbere subitam feri in ventriculis cerebri exundationem.

Barbeyracius qui vidit hanc speciem pro apoplexiâ habuit, eâque pituitosâ; quæ cum stertore stipatur, pro catarrho suffocativo habebatur. Veteres aquas è cerebro. in pectus delapsas ægro suffocando pares esse putabant; hinc nata fabula.

24. *Orthopnœa variolosa* *Sydenham.* pag. 595; *Baglivi* pag. 569. A.

Ea est quæ undecimo die, rariùs 14 vel 17, in variolis confluentibus accidit, cum febris secundariæ exacerbatione, jactatione, &c.

Vena illicò in pede secanda, dein emeticum præscribendum, vespere pæregoricum, imò narcoticum; sequenti mane lenis catharsis adhibenda.

Hæc orthopnœa à materiâ variolosâ retenta accidit.

25. *Orthopnœa à fungis* *Journ. de Med.* Octob. 1755.

Assumptis fungis venenatis æger primò gastrodyniam gravativam & distensivam percipit, dein suffocationem experitur cum strangulationis sensatione; accedit non rarò singultus, vomitio, urinæ crassæ, turbidæ, vel suppressæ; in secunda periodo crescit suffocatio, pulsus minuitur; animi deliquia, rigores & sudores frigidi universales gangrænam in primis viis & mortem imminere designant.

Curatio exigit 1° emetica quantociùs hauriendâ; 2° acida, ut oxycratum, acetum, limonis succum aut acetosam, oxalidem, sisymbrium aquaticum, quod ex *Cartheusero* acidum in analysi fundit.

Sumpto euphorbii succo succus limonum fait eximium antidotum: *Duhamel Hist. de l'Acad. des Sc.* pag. 247. Lac in quo frustum fungi venenati fuerit illicò muscas enecat. Fungi venenati non siccantur, sed putrescunt; fungi itaque sicci minùs aut minimè timendi. Fungi venenati apud nos frequentiores sunt *Agaricus piperatus*, *Agaricus extinctorius*, *boletus luteus*, &c.

26. *Orthopnœa polyposa*, River. Cent. I Obs. 82, Bartholini Cent. 2, Etmuller de suffocatione; ea est quæ à polypo cordis excitatur.

X. ANGINA, ab angendo dicta; *Paracynanche* & *Parasynanche* Græcis; *Mal de gorge*, *Angine*.

Est difficultas respirandi, cum sensu obicis in gutture, & sæpè deglutitione difficili, sine phlegmasiâ.

Differt à cynanche, quia nullâ febre inflammatoriâ stipatur angina; à cæteris anhelosis morbis, quod sensu strangulationis, aut dolore gutturis stiperetur. Differt à dysphagiâ, quia angina comitem sæpe habet difficultatem deglutiendi; sed dysphagia nunquam habet notabilem respirandi difficultatem quam habet angina. Si confundatur angina cum cynanche, pari jure sub eodem genere confundi debent mania & phrenitis, hæmoptysis & peripneumonia, nephralgia & nephritis, seu morbi classe distincti.

Falsum est angustiam laryngis semper esse essentialem anginæ, cum non sit essentialis difficultati respirandi ad guttur relatæ; si etenim quoquo modo resistent organa respirationis in gutture posita, seu si doleant, rigeant, cum ad respirationem sive tacitam, sive velocem & loquelam moveri debeant, inde difficilis erit respiratio cum sensu molesto in gutture; sic anginæ frequentissimæ sunt in tonsillis, & velo palatino, intactâ larynge.

Anginam non semper comitatur respiratio frequens; quandoque pacatissima est, nisi quod doleant organa inter loquendum, clamandum, ridendum, aut fortiùs respirandum.

Cum Scholastici, clarioris doctrinæ gratiâ, ad unum principium simplex volunt referre plures species ejusdem morbi, necessum habent species multas ab eo genere procul amandare, oblivioni tradere, & historiam infidam, mancam tradere; ast historia morbi cujusvis debet scribi, sepositâ omni teoriâ, & fatius est ignorari specierum theoriam quàm earum historiam.

1. *Angina bronchus*; *Angina pituitosa*; *Catarrhus ad fauces*; *Angina mucosa* Huxham pag. 16; *Angine catarrhale*; *Fluxion sur la gorge*; A.

Est ea species quæ à lymphâ intra organa gutturis congestâ dependet; atque cognoscitur ex raucedine, tussi, sternutatione, coryzâ, vel prægressis, vel concomitantibus, cum tumore & dolore colli, tonsillarum, parotidum, aut maxillarum glandularum, sine febre acutâ, & à frigore suscepto, dum potissimum corpus æstuat.

Hæc species *Bronchos* Græcis dicitur, vulgò dicitur fluxio in fauces, à *Boerhaave angina catarrhosa tenuis*, *aph.* 791. Etiam si verò tumor externus colli, si adsit, cuti concolor sit, & vix acutè doleat, tumor tamen tonsillarum, gargareonisque rubet, quia hic est nativus ferè harum partium color *Boerhaave* existimat affici in hac specie membranam mucosam, quæ nares internas, fauces, œsophagum investit, & muco illo infarciri, quod dein maturescente anginâ, plorat, ubertim exprimitur, sub formâ viscosi phlegmatis, quandoque acris, vicina excoriantis, & quamvis, addit *illustris*

van Swieten, in catarrho sit levis, & superficialia hujus membranæ phlogosis, ad hanc anginæ speciem, non verò ad cynanchen, hic morbus pertinet, cùm cynanche longè gravioribus stipetur symptomatis, iisque diversis.

Cura exigit unam ad summum phlebotomiam; dein verò potum calidum, leviter sudorificum ex theâ, capillis veneris, decocto scorzonæræ, scabiosæ; fomenta calida; aërem ficcum, calidum; diuretica; diætã tenuem, vel mediocrem; gargarismata resolventia ex aquâ vitæ; uvulæ, aut tonsillarum scarificationem, si nimis tumeant. De his vide *illustr. van Swieten. 796.*

2. *Angina Loweriana, Anginæ œdemateuse Boerhaave.*

Anginæ est species artificialis à *Lowero* instituta *lib. de corde cap. 2. pag. 123*, quæque ad theoriam hujus morbi illustrandam multum confert; venas scilicet jugulares filo ligabat in cane vivo, post aliquot horas partes omnes supra ligaturam mirè intumuerunt, & intra biduum canis anginâ suffocatus est; per totum illud tempus lachrymæ, saliva ubertim effluebant, ptyalismi mercurialis instar; post mortem canis cutim à partibus tumefactis separans miratus est *Lowerus* minimè rubere partes turgidas, & tumidas, sed musculos & glandulas sero pellucido tantùm esse distensas.

Hoc experimento docemur quid agendum sit in anginâ, quam excitat venarum collo vicinarum compressio, facta ab scirrho, steatmate, strumâ, hygromate, calculo adnato, quorum exempla videtis apud *illustr. van Swieten n. 793. de anginâ aquosâ*; ea enim agunt uti ligatura *Loweri*: cùm enim in venis sanguis liberrimè fluit, tunc vix agit in oscula venarum lymphaticarum ex venâ oriundarum, parciusque lymphæ ea subit; ast retardato motu progressivo cruoris, tunc ille cruor latera, versus quæ diffluit, fortius distendit, oscula lymphaticorum diducit, unde & lymphæ ea uberiùs subit, distendit, quæ omnia, sublata ligaturâ aut resistantiâ, solent evanescere; angina autem illa dicitur œdematosa, cùm œdemate tument partes externæ, membranâ scilicet adiposâ cutis loco adipis copiosam lympham, aut serum perspirabile retentum excipiente; ideò verò fiunt illa œdemata, quia retardato motu progressivo cruoris, ut accidit chloroticis, pressio lateralis sanguinis in parietes venarum & arteriarum adaugetur, ut in anginâ *Lowerianâ*; atque ut ea œdemata prævertantur, nihil est aptius quàm ut martialibus, millepedibus & exercitio, sanguinis viscositas solvatur, fluxilitas ei concilietur, roburque vasis restituatur; sudorifica, fomenta resolventia, spirituosâ, fumi aromatici extus in eundem finem conspirant.

3. *Angina calculosa Riverii obs. 7 pag. 127. L.*

Similes calculos aut concreta dura in faucibus, tonsillis; initio trachæ; in larynge observarunt *Felix Plater, obs. l. 1 pag. 180, Ballon. Ephemer. libr. 2 pag. 197 & 201, Kerckring, obs. 27.*

Sexagenarius gutturi inflammatione frequenter corripiebatur, præcipuè à cantu: sedabatur hic morbus phlebotomiâ & gargarismate ex oxycrato; demùm Medicus quoddam extraneum juxta finem mandibulæ dextræ in faucibus imis infixum vidit, globulum sclopeti referens, quod extractum nihil aliud fuit quam lapis durus & compactus ad pyri formam compositus, cau-

dâ suâ musculis masseteribus infixus; ulcus, quod superfuit oenomelite detersum & consolidatum fuit: *Pomaret Chir. Monspel.*

4. *Angina à deglutitis* Tulpîi lib. 2 obs. c. 7; *Ab infixo asperæ arteriæ ossiculo* Bonet. Sepulchret. de dyspnœa obs. 1; *Angina à spinâ piscis in faucibus hærente* Schenck. A. D.

Vidi & dolores gutturis cum difficultate canendi, loquendi, tussi, dysphagiâ, ab aciculis intra guttur hærentibus; modò nulla febris inflammatoria enascatur, hic morbus intra anginæ aut dysphagiæ limites continetur. Vide *Dysphagiam.*

Curam hujus speciei & historiam vide apud *Forestum obs. 27, libr. 15.*

5. *Angina à laqueo; Strangulatio suspensorum*: Vide *Forestum obs. 25 libr. 15. A.*

Frequens est observatio melancholicorum, maniacorum, furore percitorum, qui se laqueo suspendunt, ita & in bello non rarò ab hostibus milites capti quandoque ad ramum arboris fune suspenduntur, nec strangulati relinquuntur; illis omnibus opem ferre non est inutile, etiamsi aliquandiu suspensi jam demortui videantur; verùm nulla spes est ad vitam revocandi eos quibus tortor ita pede caput detorsit ut vertebam colli luxaverit.

Ipse opem tuli quondam misero, qui vitam æris defectu redimere non potuit à publicanis; resecto à pœnitentibus fune delatus est in ipsorum facellum, ubi intra duas horas tres phlebotomias passus est; pulsus ante primam nullus micabat, ast fluente sanguine præsertim post alteram sensum sese explicuit, ita tamen ut rarissimus esset, & vix quadragesies intra minutum perciperetur; vitæ restitutus miser caput erexit, raucissimâ voce aquam petiit, multa sputa cruenta rejecit, aquam ex urceolo affatim bibit, tunc paulò clarius locutus; antea altero pede feretrum, in quo jacebat invitus percutiebat convulsione repetitâ, tunc verò pacatus fuit, pulsus ad frequentiam sanis ordinariam pervenit, respiratio nunquam frequens fuit, ast collum prius ad pollicem laqueo depresso intumuit, & cum nullus Chirurgus metu frivolo deterritus vellet venam juguli supra tumorem tundere, miser placidè obdormivit sine ullâ dyspnœâ, pulsus sensim rariori & depressiori factò obimpeditum sanguinis à cerebro reditum, & sic obiit; pulsus vix trigesies sexies in minuto micabat, & respiratio raritate, & parvitate erat vix conspicua paulò ante mortem.

Auctores in hoc casu præscribunt emetica & cardiaca, verùm multò præstantius est phlebotomias largas, promptas, instituere, frigidâ sitim horrendam sedare, & carum à jugularibus compressis per inflammationem sulci à laqueo efficti prævertere; nam rarò reapse pacatissimè & sine dyspnœâ moriuntur, quibus, laqueo resecto, vita restituta est.

6. *Angina scirrhusa* Boerhaave aph. 797; *Dyspnœa à tumore carcinomatoso asperæ arteriæ adnato*, Boneti Sepulchret. obs. 5 à *sarcomate in postica parte palati*, Ruyschii obs. 48 pag. 45. Galen. de locis affect. lib. 5. cap. 5; *Tulp. obs. lib. 1. cap. 44. D.*

Scirrhusus tumor sæpè sequitur cynanchem non resolutam; scrophulosus, bron-

bronchocelosus sine cynanche prægressâ sensim oritur; dantur etiam excrementiæ seu sarcomata, quæ jugulo adnata anginam excitant.

Rarò verò, nisi recentes, scirrhi resolventibus sanantur, adeoque superest tantùm ut cultro excindantur, cum vix erodi possint cathæreticis.

7. *Angina suppuratoria* Boerhaave aphor. 814. De la Motte Chirurg. tom. 1. pag. 193. C.

Est duplicis conditionis, vel scilicet apostematosa, de quâ Boerhaave & ill. van Swieten fusè egerunt, quæque cautè lanceolam admotam exigit, ut pus foras effundat, præmissis emollientibus intrus ore detentis, extus cataplasmatibus forma admotis, & illa ut plurimum faustum sortitur eventum.

Vidi nuper abscessum intra quatuor dies efformatum & sponte ruptum in textu veli palatini; qui verò plures cynanches passus sunt, illi posteriores habent mitiores, & non ita constringitur via aëris, imò ferè sine febre abscedunt tumores.

Si verò exulcerentur fauces, ulcus illud, modò non sit venereum, nec cancriforme, detergentibus sanatur, exiguam difficultatem loquendi, & respirandi secum infert, cum anhelitûs fœtore, copioso ptyalismo; nunquam vidi ulcus ibi profundum; sola epithelis seu membrana mucosa excoriata est, & locus excoriatus est coloris grisei.

8. *Angina venerea, Ulcère vérolique au gosier, Chancre au gosier.* C.

Nihil est frequentius in venereorum praxi quàm ulcuscula superius descripta, levissimè exesa, grisea, sed circa laryngem, pharyngem, uvulam serpentina, cum voce raucâ, nasali, ptyalismo aquoso, mucoso, fœtido, exiguo dolore, nullatenus frequenter respirazione, sed cum sensu impedimenti inter deglutendum, inter loquendum, clamandum. Mitto loqui de cynanche mercuriali seu quam hydrargyrosis excitat, quæque non est hujus loci.

9. *Angina hysterica*, Riverii obs. 26 centur. 2 Frid. Hoffmanni; L.

Ea species periodicè singulis diebus revertitur, cum sopore, nausèa, suffocatione, doloribus vagis, difficultate deglutendi; quæ omnia symptomata post aliquot horas evanescent; an febris intermittens, licet sine pulsûs frequentia, eum morbum foveat, qui complicatus est cum hysteria, suspicatus est Riverius, & non obstante sopore magnam laudani dosim ante accessum exhibuit, quo morbus sanatus est. Vide dysphagiam hystericam, & orthopneam hystericam.

10. *Angina hydrophobica; Lycanke* Græcis. Darluc Journ. de Med. 1756, Ill. Brogiani de Venenis pag. 101.

Puerulus Montpelienfis, à fele rabidâ demorsus in tibiâ, benè se habuit per duos menses, demùm febriculâ cum difficultate deglutendi & respirandi, ac aquæ horrore correptus, pacatus & minimè furens languit, nec ullum cibum capere voluit, sicque intra undecim dies obiit. Rusticus ante quadraginta dies à cane rabido demorsus, quem memorat in Mem. de l'Acad. de Montpel. Haguénot, querebatur tantùm de anginâ, antequam furor, & mordendi cupiditas eum invaderent; hætenus nulla, aut exigua febris. In cadavere hydrophobicorum vidi summam rubedinem in post-

posticâ parte trachæ arteriæ juxta glottidem ; caveant Medici ne digito in guttur ægri adacto malum explorent, ut accidit peritissimo Chirurgo.

11. *Angina nasalis.* A.

Est ingurgitatio catarrhalis membranæ pituitariæ, quæ nares posticas succingit, cum difficultate loquendi, deglutendi, & per nares respirandi, nec non doloribus noctu adauctis, velum palatinum ejusque columnas, nec non tubas Eustachianas distrahentibus, pervigilio, odore singulari cupri in naribus. Terminatur intra aliquot dies per excretionem & emunctionem copiosi muci, albi, flavescentis, insipidi, qui non ex supremâ narium parte, sed tantum ex naribus posticis juxta fauces procedit. Hanc passus sum & in aliis observavi ; Auctores verò minimè recentent.

Distinguitur à coryzâ 1° sede in paristhmis ; 2° odoratu superflite ; 3° dolore ad aures externas protenso, vivido ; 4° continuâ expuitione muci faucium viscidi ; 5° deglutendi difficultate ; 6° veli palatini rubedine ; cum solvitur morbus mucus viscidus & sanguinolentus ex naribus & ore circa sextum, septimumve diem affatim rejicitur ; adest ut in coryzâ vox nasalis, sternutatio & sensus obstructionis in naribus, ita ut æger noctu, ore aperto dormire cogatur ad respirandum.

12. *Angina exanthematica* Frid. Hoffmann. *symptomata* dicta § 8 : *variolosa* Sydenhami pag. 661, 659, & 96. *morbillosa*. Vide Hist. Rubeolæ. A.

In variolis confluentibus apud adultos non raro circa undecimum diem favilla gutturis eousque viscida est, & excocta, ob calorem præcedentem & pustulas adnatas, ut tantum non suffocetur æger ; gargarisma necessariò in usum trahatur, & syringâ in fauces sedulo sæpe die, noctuque injiciatur, quod componatur ex aqua hordei cum melle rosarum ; sed si æger eo redactus fuerit, ut singulis momentis à suffocatione periclitetur, stupore obrutus, & spiritu ferè undique præcluso, non satis est si ptyalissinus accedat ægro ad has incitas redacto, feliciter nonnunquam exhibetur dosis emetici stupori proportionalis ; interea quotquot undecimâ die in hac specie variolarum intereunt, ferè hoc symptomate jugulantur.

Angina verò rubeolosa potissimum in morbi initio ægros divexat, cum tussi, dolore faucium, sternutatione, sed factâ eruptione cessat : succedit etiam angina erysipelati repulso, arthritidi.

13. *Angina scorbutica* Frid. Hoffmanni § 6. Bartholin. Med. Dan. ; *Die bösen halse* Germanorum. B.

Est levior colli & interiorum faucium phlogosis cum tumore & dolore glandularum, quæ frequens admodum est scorbuticis.

14. *Angina thymica* Boneti Sepulchret. obs. 2^a Simon. Paulli. L.

Videtur pertinere ad dyspnœam ; procedit à thymi intumescentiâ.

15. *Angina polyposa* Albucaſis Chirurgiæ lib. 2 cap. 36. Baglivi prax. C.

Est difficultas respirandi ac deglutendi à polypo narium in gulam usque protenso ; hujus observatio & curatio apud *Albucaſim*, nec non in *Schenckio* & apud *Baglivi* reperitur. Vide *Schenckium* pag. 223.

Sauvages Nosologia Methodica, Tom. I.

R r r r

16. An-

16. *Angina anevrysmatica* Boneti Sepulchret. C.

Est angina orta ab anevrysmate arteriæ majoris laryngem aut tracheam prementis.

17. *Angina bronchocelica* Petri de Marchettis & Fel. Plater. à *strumâ interna circa jugulum*. L. Vide orthopnœam, nec non dysphagiam.

18. *Angina spasmodica* Rud. Zwingeri Act. Helvet. Tom. III, p. 319.

Nono die post vulnus metacarpi & fracturam digiti, sedatâ pyrexiâ, æger juvenis, jam, ut videbatur, convalescens, inopinatâ deglutiendi difficultate & anxietate suffocativâ ad singulos manducandi conatus corripitur: in collo nihil erat conspicui; maxilla inferior ad superiorem contracta & rigida, in manu faucia spasmus dolorificus frequens per totum brachium excurrens: animus sui compos & supra modum anxius & inquietus; interdum saliva & mucus ex ore scaturiens, cum deglutiendi nisu spontaneo; ingesta quævis à faucibus resilientia; post aliquot dies, sic noctu & interdum conflictatus tetano rectilineo correptus, voce quasi catulinâ, interius ardens, sitiens, omnia stragula rejiciens, die post vulnus 17°, ab angina 8°, obiit: curam vide in *Trismo traumatico*.

19. *Angina alba* De Meyserey Tom. 2, p. 315. *Esquinancie blanche ou pituiteuse*.

XI. *PLEURODYNE; Pectoris, laterum, vel dorfi dolor* Boneti Sepulchret. lib. 2, sect. 4. *Pseudopleuritis*, Nouvell. classes des maladies; *Pleuritis spuria* Auctorum: Vide van Swieten comm. aph. 875; *Douleur de poitrine*.

Est genus morbi, cujus præcipuum symptoma est pectoris, laterisve dolor pungitivus cum difficultate respirandi, citra phlegmasiam acutam.

Non minus differt à morbis inflammatoriis, ut pleuritide, quam mania à phrenitide, & hysteralgia ab hysteritide; præterea hoc genus includit species, quæ à pleuritide quam vocant falsam, alienæ sunt, nec ad aliud genus aptius referri possunt.

1. *Pleurodyne plethorica, pseudopleuritis* Zacuti prax. *Pleuritis spuria* River. centur. 1, obs. 73. B.

Species illa dolore lateris pungitivo, tussi & sputis rarè cruentis, cum difficultate respirandi sine febre acutâ cognoscitur; oritur à plethorâ, ut plurimum frigore suscepto aut simili errore concurrente.

Curatur vel sponte abortis catameniis, aut sudore adjuvante, diætâ tenui, resolvente; vel curatur phlebotomiis, potu diaphoretico, litu partitis affectæ cum unguento de althæâ, fotu ex linteis calidis, ex ovorum intritâ, cataplasmate ex avenæ granis frixis cum foliis petroselinii, cicutæ &c.

2. *Pleurodyne verminosa* Quercetani pharmac. lib. 4; Vernæ de pleuritide pag. 89. *Dolor pleuriticus ex lumbricis* Riverii centur. 1 obs. 75. Bonet. Merc. Compit. p. 574. A.

Illâ species cognoscitur ex febre vagâ, continuâ vel remittente, sed non inflammatoriâ, cum tussi siccâ, dolore lateris pleurítico, lumbricorum excretionem, singulari oris fœtore, in infantibus potissimum.

Curatur catharticis & emeticis, nec non vermifugis, licet phlebotomia una ob vehementiam febris sit quandoque præmittenda, cathartica tamen mitia sint; julepi ex aquâ portulacæ, decocto graminis canini, infuso feminis fantonici, foliorum tanacetii, oleum amygdalarum, &c, cæteris præstant.

3. *Pleurodyne rheumatica*; dolor lateris, Ballonii Epidem. libr. 1. L.

Est dolor qui à rheumatismali materie fovetur, quique stipatur crustâ albâ, crassâ, sed molli supra sanguinem in patellâ effusum. Sanatur ut rheumatismus, potissimum phlebotomiâ, & ptisanis sudoriferis: æger in latus affectum jacere non potest.

4. *Pleurodyne flatulenta* Ballonii Epid. pag. 7 & 8, 18, 54. *Dolor lateris à flatu* Bianchi p. 235. B.

Est ea species quæ subito partem pectoris corripit & diro dolore excruciat, dein verò subito recedit, nec per plura minuta tolerari possit, quippè præfocat; crampum pectoris meritò diceres, & reapse Veteres crampum à flatu omnes deduxere; utram verò flatum in carniū interstitiis geniti id producant, valdè dubium est, potius spasmm incusarem; hic dolor melancholicos, hypochondriacos, studiosos, sæpius à frigore suscepto, corripit, pulsus lentus & contractus est, nulla tussis urget, sed oppressio in loco dolente quæ respirationem intercipit. Rarò eatenus durat, ut remedia queant adhiberi præter lintea calida. A potu frigidæ sub noctem, à crudis fructibus excitatur.

a *Pleurodyne flatulenta* Pringlii pag. 219: *Pleurésie ventreuse*, pendet à flatibus & scybalis in colo sub diaphragmate positis; respirationem lædit & tussi parva sed frequenti stipatur; dolor à sternò ad dorsum vel ab uno ad alterum latus protenditur; deest febris, pulsus durities, corium sanguinis; nocet phlebotomia; juvant carminantia intus admota, atque vesicatoria.

5. *Pleurodyne venerea*; lateris dolor, Ballonii Epidem. libr. 1 pag. 8: Moroni Direct. *Gallicus morbus*.

Sunt dolores lateris perpetui, sed qui de nocte urgent magis, nullisque cedunt remediis, præter hydrargyrosim; illi verno tempore recrudescunt cum febriculâ.

Similem dolorem noctu recrudescentem memorat *Riverius obs. 8 centur. 2^a*: dolores erant vagi circa thoracem, qui post primum somnum in quinquagenario recurrebant, tantâ vehementiâ ut nullo decubitu consistere possent, sed surgere cogeretur; *Riverius* eum dolorem à cacochyliâ deduxit, & decocto chinæ per quindecim dies, præmissis phlebotomiâ & apozematis, eum abstulit.

Septuagenarius ab anno dolebat latere pectoris, in quo jacere non poterat: in cadavere vidit *Ill. Veziani* cariem, quæ costas, vertebrae, muscu-

los, & pleuram absumperat : ea verò caries erat syphilitica : *Veziari de Parapleuriide Cap. 3 pag. 26.*

6. *Pleurodyne hysterica* van Swieten Comm. aphor. 633, & 675. *hypochondriaca* Vernæ c. 11 pag. 87 de pleuritidis nothæ signis; Storck Ann. Med. p. 78. L.

Ea est quæ etiam flatulenta Veteribus dicitur, & quæ hystericas vel hypochondriacos afficit.

Phlebotomia minimè competit, observante *Ballonio Epidem. lib. 1.*

7. *Pleurodyne à cacochyliâ* Vernæ cap. 11 de pleuritidis nothæ signis pag. 90. A.

Ea à cacochylia primarum viarum, sanguinem inspissante, & pleuram infarciendo, procedit, & licet synochum aut febrem mesentericam comitetur, tussi, abdominis tensione, genarum rubore, dolore ad hypochondria extenso, purgare potius oportet quàm sanguinem mittere. *Vide Hippocratem lib. de diæta acutor. n° 12 & libr. Prænotion. n° 25.*

8. *Pleurodyne phthifica* Guarinonii, Dodonæi Obs. Cap. 22, Bonet. Mercur. Comp. p. 574; *Pleuritis phthifica* Vernæ cap. 11 p. 92. C.

Ea est pleurodynes species quæ in pulmonis vomicâ, empyemate, tuberculo, cum febre miti, identidem exacerbatur, quoties novum tuberculum inflammatur; ita ut tussis acrior, sputa cruenta, pectoris oppressio major accedant; ita ut venam tundere non rarò necessum sit ad suffocationem avertendam; deinde narcotica vespere sunt exhibenda; in illis verò casibus infusa cruoris crustâ albâ, sæpius flavâ tegitur, & sero copioso subluteo innatat; illa species mitigatur abortâ novâ puris anacatharsi. Juvat emplastrum de meliloto, cucurbitula.

9. *Pleurodyne à spasmate* van Swieten Comment. in aphor. 675. L.

Spasma non est spasmus, sed distractio, divulsio, qualis accidere solet à vehementi muscoli nisu, contractione, extensione, ut inter luctandum, onera gestanda, currendum; illos autem vehementes nusus sequuntur posttridie dolores pectoris cum sensibilitate partis affectæ, ita ut tactum recuset, non secus, ac si pars contusâ fuisset.

Curatur autem phlebotomiâ, fomentis humectantibus, linimentis oleosis, intritâ ex ovis frixis; ea species est ut plurimum sine tussi.

10. *Pleurodyne ex anevrysmate* Riverii prax. lib. 11 cap. 5 : Parei lib. 6 cap. 18. C.

Ab anevrysmate aortæ, arteriæve pulmonaris aut auriculæ dolore, quandoque pectoris pulsatione & palpitatione cordis dignoscuntur.

Pleurodyne verò symptomatica observatur in multis morbis, quos videlicet suo loco, ut *dyspnœa, empyema, phthisis, orthopnœa, palpitatio, hepatalgia, rachialgia, lumbagines, nephralgia.*

11. *Pleurodyne scorbutica.* Vide Lind de scorbuto pag. 367: *pleuritis scorbutica* Sennert. de scorbuti signis. A.

Adest tussis cum anacatharsi viscosâ, dolor locum mutat, crescit à tussi;

ast progrediente morbo figitur in alterutro latere; tunc vividissimus evadit ad sternum & respirationem præpedit, cum periculo vitæ; si accedat diarrhœa, lethalis est; vesicatoria quæ multis aliis speciebus pleurodynes utiliter parti dolenti applicantur, hîc tuta non sunt. Juvant potus sudorifici ex aceto theriacali, ipsâ theriacâ, spiritu Mindereri, maximè verò repetitus usus aceti scilliciti, parvâ copiâ; phlebotomia verò nocet. Acetum scilliticum præscribitur ad drachmas duas ter in die, cruor extractus omninò dissolutus est, sudor feliciter proritatur sumpto scrupulo semisse nitri & camphoræ, superbibendo infusum salvix. *Vide Bartholini Medicinam Danorum.*

12. *Pleurodyne arthritica* Baglivi pag. 43, Stahlî de morbis ætatum, van Swieten aphor. 875. B.

Salia volatilia cornu cervi, & narcotica suadentur, nec non sinapismi pedibus admoti.

13. *Pleurodyne rachitica* Buchneri de rachitide. L.

14. *Pleurodyne catarrhalis.* Vide Catarrhum. B.

Differt à rheumaticâ per coryzam, raucedinem, sternutationem, &c.

15. *Pleurodyne febricosa* Mortoni de febribus, p. 93.

Febris intermittens sub larvâ doloris punctorii lateralis. *Vide curationem, & historiam loco citato.*

Febris proteiformis *Diar. Med. Mart. 1761 pag. 211*: dolor lateris vividus in hypochondrio dextro, pyrexia exigua, pulsus debilis, sputa viscosa, magna debilitas, accessus febris horâ quintâ vespertinâ inibat à frigore, & post aliquot horas sudore ac urinis lateritiis terminabatur: in hoc morbo kinkina est eximium remedium.

16. *Pleurodyne miliaris* Allonii de miliari. Vide pleuritidem. A.

17. *Pleurodyne ex abscessu* Willisi. Path. 10. L.

Vir quidam Mospeliî laborabat à duobus annis dolore lateris, cum febre lentâ, tussi ficcâ, decubitu in latus dolens impossibili; demum sub mammâ inter costas apparuit tumor, qui ad pomi aurantii molem excrevit; hoc secto fluxere puris libræ plurimæ, & æger convaluit, observante *Barbeyracio.*

Willisus vidit etiam similem morbum ex abscessu inter musculos thoracis.

Vidi in pleuriticî cadavere magnum abscessum pleura tectum, & ad diaphragma serpens, atque intra pectus extuberans, inde oritur empyema intercostale, cujus exempla decem recenset *Ill. Veziani della parapleuritide cap. 3 n. 38, 39, &c.*

18. *Pleurodyne ab officulo* W. Giffard *Transf. Philos. n° 395 anno 1726.* L.

Tussis, dyspnœa, magna inspirandi difficultas, cum sensu ponderis & doloris in latere dextro pectoris, diù defatigaverant ægram, quæ demum peripneumoniâ occubuit. Inventa sunt in pectore officula, quorum unum

sex pollices longum, tres latum, costarum dextri lateris perioſteo annexum; ubi dolor & pondus.

Multas alias pleurodynes hujusmodi rariores videſis in *Boneti Sepulchreto*, titulo doloris pectoris.

19. *Pleurodyne parapleuritis* Ill. Veziani. C.

Parapleuritis eſt dolor lateris chronicus, pleuritidi ſuccedens, ſæpe cum tuſſi ficca, ſputo quandoque cruento, pyrexia à paſtu accedente, ſine ſudore, cum loquendi labore, reſpiratione brevi, decubitu in latus dolens difficili, & ſanguine pleuritico. Hic morbus differt à phthiſi incipiente, ab empyemate, à rheumatismo, per ſigna ab Authore fuſè & dilucidè recenſita. Curatur verò potiſſimum phlebotomiâ, nec non potu diluente, oleo amygdalarum, narcoticis levibus, oxymelite, nitro, ſero lactis, &c.

20. *Pleurodyne à rupto œſophago*. Boerhaave hiſtoria morbi Baronis de Waſſenaer.

A nauſea incepit, ſubitò dolor atrox in ima œſophagi parte, cui accedit ſenſatio mutationis inauditæ in ſitu partium internarum, æger in lecto erectus ſtare cogebatur capite antrorſum flexo metu ſuffocationis, immobilis erat, quidquid deglutiret illud in pectoris cavum diſfluebat cum multo flatu, inde ſenſim diſtensum epigaſtrium, dyſpnœa creſcens, debilitas ſumma, & intra paucos dies mors.

21. *Pleurodyne vomica*: *Vomica pulmonum* Willifii; *Vomica latens* Tulpii; *Tuberculum pulmonum* Baglivi; *Absceſſus pulmonum* Etmulleri.

Signa duo pathognomonica ſunt vomicæ, ſed ſæpius inſufficientia, tuſſis ſcilicet ficca permanens, & dolor levis in pectore: ægri, de cætero bene habentes, difficulter ſpirare incipiunt, inter reſpirandum non ſtertunt, nec quidquam exſpuunt, in locum dolentem decumbere nequeunt; ficca tuſſis, dolorque aſſiduo perſeverans; tandem genæ rubent, pyrexia lenta ſupervenit, & alia ſuppurationis ſymptomata accedunt; ruptâ vomicâ pus illico intra tracheam ubertim eſfunditur, & ægrum non rarò ſuffocat illico: fecus pus foetidum copioſum æger expectorat & phthiſicus evadit; aſt ab ea phthiſi plures convaleſcunt, maximè ſi expectoretur cyſtis pus continens.

XII. RHEUMA; *Catarrhus ad pectus* Capivaccii; vide Schneider Lib. I, cap. 5; *Rafreddatura* Italis; *Romadizo* Hiſpanis; *Rhûme de poitrine*.

Eſt difficultas reſpirandi aëris quoad frigus & calorem viciffitudinibus ſuperveniens, tuſſi, raucedine, ſternutatione, coryzâ, doloribus vagis, intumeſcentiâ partium aëri expoſitarum, &c, ſtipata.

Per hanc ſyndromen diſtinguitur rheuma ab omnibus aliis pectoris morbis, & à morbis aliis catarrhalibus, ut tuſſi catarrhali, quia in rheumate pectoris, oppreſſio & difficultas reſpirandi ſunt præcipua ſymptomata; à peripneumoniâ catarrhali, ex eo quòd non ſit febris inflammatoria.

Veteres ineptè definiunt rheuma & catarrhum, alii per *deſillationem*, aut

aut *defluxionem*; alii per *decubitus* humoris; eum illa *defillatio* foret imaginaria, hypothetica, *decubitus* nomen absurdum, & morbi omnes definiri tantum debeant per phænomena. Immensa verò disputatio *Schneideri* de hominum verborum significato integrum librum comprehendens, est opus hominis suâ eruditione, suo otio abutentis.

1. *Rheuma catarrhale*; *Rhûme*. D.

In rheumate membrana mucosa, quæ vias aëreas pulmonum obducit, levi phlogosi afficitur, tum quia frigore constrictis ejus poris, perspiratio acris & copiosa, quæ ex his continuo exhalare debet, retinetur, & sensibile illud organum irritat; tum quia frigore coagulata lymphæ, quæ illac fluit, obicem aliqualem ponit lymphæ retro secuturæ, unde congestio, ipsi sanguini per vasa minima circulanti resistens; natura verò tum tussi repetitâ hoc coagulum resolvere, tum febriculâ excitatâ obicem tollere conatur; hinc calor, qui sensim crescens, diu applicatus, oscula excretoria diducit, lympham ad excretionem disponit; tum demum fit mucii illius visciditudo, quandoque acris, anacatharsis morbum solvens.

Perspirabile quod è pulmonibus quotidie exhalat, ad uncias circiter viginti duas assurgit, experimento *Halesii*; hoc ergo suppresso, infarciuntur vasa excretoria, secretoria pulmonum, tumet textus cellularis, imminuitur viarum aërearum capacitas; inde verò respirandi difficultas, angustia, dolor.

Cura est potissimum opus naturæ, quæ debito caloris gradu per longum tempus continuato fovet, coquit, & demum resolvit hanc pituitam quæ membrana interna viarum aërearum turgescit; huic Medicus ferens suppetias, præscribit victum parcissimum ex jusculis, panatellis, offis, cremoribus, potum calidum diaphoreticum ex infuso capillorum veneris, florum papaveris rhœados, decocto fursuris cum melle, vel saccharo, vel syrupo capillorum veneris.

Si tussis acris, sicca, dolor vividus, pyrexia, pervigilium, ætas florida sint; phlebotomia utilis est, potus magis emolliens imperandus ex decocto radicum althææ, infuso florum malvæ, violarum; julapia sint ex syrupis de althæa, de violis, & ad somnum conciliandum vespere ex syrupo de nymphæâ, papavere albo, aquâ liliorum.

Si tussis facilior, dolor gravans, pyrexia nulla, sputa viscida, sensibilitas pulmonis minor, sensus frigoris, &c. ptisanæ sint diaphoreticæ ex floribus papaveris rhœados, foliis scabiosæ, radice scorzonæræ, addantur deterfiva ut ficus, mel, syrupus de hyssopo, tussilagine, pede cati, erysimo; potentur calidè infusa horum florum, salviæ; jusculis incoquantur cæpæ, porra; noctu grana pauca theriacæ assumantur.

Interea frigus, aura ex rimis illapsa, loquela, cantus, vespertinus potissimum ros, fugiantur; morbi omnes catarrhales vespere intenduntur; proindeque aëris humiditas lucido igne dissipetur, caput & pectus paulò curatius tegantur; perspiratio, potissimum capitis, cautâ pectinatione, laneis teg-

minibus, pectoris calor similibus indusiis, foveantur; quæ dum calida sunt & sicca humiditatem combibunt, perspirationi proinde favent; abigenda verò vestimenta & indusia quæ frigori & humiditati auferendis non conducunt, ut pellicea.

2. *Rheuma Epidemicum anni 1743 : la Grippe.*

Invasit cum quadragesimali jejunio: juvenes tussi sicca, dolore artuum; ephemerâ, cephalalgia affecti, post quartam diem sputo superveniente fanabantur; senes verò intensissima illa symptomata patiebantur cum sibilo mortis prænuncio, & die nonâ vel undecimâ efferebantur: pulmones erant gangrænosus vel sanguine infarcti; pluribus narium hæmorrhagia ante aut post mortem accedebat, licet vena bis terve secta fuisset; apud Invalidos Parisiis quadraginta ægri quotidie moriebantur.

Processus felicior hic fuit: primâ die duæ phlebotomiæ; secundâ emeticum vel catharticum; tertiâ phlebotomia, & vespere julepus narcoticus: à quarta ad nonam mixtura ex tribus granis kermes mineralis cum tartari vitriolati & antimonii diaphoretici, ana, semidrachma; divide in sex doses, fumatur una tertiâ quâque horâ: expectoratione circa decimam diem accedente salus.

XIII. HYDROTHORAX; *hydrops pulmonis* Hippocrat. lib. 2 de morbis; *hydrops pectoris* Auctorum; *hydrothorax* Gorteri compend. prax. *Hydropisie de poitrine.*

Genus est anhelationis seu difficultatis respirandi, quæ crescit pro gradu inclinationis trunci, cum faciei pallore, manuum & pedum phlegmasiâ, subitâ in somno suffocatione, alterutrius brachii stupore, & ægritudine chronica non intermittenti.

Cum dyspnœa ab hydropneumoniâ facilè confunditur, nec distingui solet nisi per eventum infaustum in hydrothorace, quandoque faustum in hydropneumoniâ seu œdemate pulmonis. Si tamen aquarum fluctuatio percipiatur, commoto ægri humeris prehensi pectore hydrothorax certius cognoscitur.

Signa ex Hippocrate sunt febris, tussis, respiratio frequens, pedum tumor, unguium contractio, symptomata empyematis, cum majori diurnitate, minorique intensitate, sonus quasi ebullientis fluidi in pectore, dein diarrhœa quâ æger aliquandiu sublevatur, sed dein in pejus ruit; ascites, hydrocele, faciei œdema subsequuntur. Brachii alterius œdematiam addunt *Fantonus*, *Buchnerus*, *Valsalva*, aliique; sed nulla certa esse signa præter aquæ fluctuationem sono perceptam concedunt omnes, & ea fluctuatio rarò auditur.

Empyema distinguitur à prægressis signis peripneumoniæ vel pleuritidis suppuratæ.

In utroque affectu si latus dextrum aquâ turgeat, æger cogitur decumbere inclinando versus latus oppositum; si utrumque afficiatur, in neutrum latus

latus inclinare potest, quin tussi & dyspnœâ majori, imò si paulò celerius inclinet, cordis palpitatione, tremore corripiatur; tussis ut plurimum sicca est, febricula anomala: cum omnia symptomata hydrothoracis absque effusione feri in thorace quandoque observata sint, malè in ejus morbi definitione reponitur hæc effusio; cum enim ipsa effusio feri est reapse hujus morbi principium morbificum, malè in definitione hujus reponitur, cum nullâ notâ innotescat, & si quâ innotescat, ea nota in definitione reponenda est. Is erat pravus mos Veterum causam in morbi definitione reponere; sic satis ridiculè desinebatur syphilis per intemperiem occultam hepatis inhærentem, illiusque sanguinem, ac spiritus nativâ quadam antipathiâ inficientem, &c. ut aiebat *Varandæus*.

1. *Hydrothorax chylosus*. Vide *Willisii* cap. 13. de hydrope pectoris pag. 113. tom. 2. C.

Adolescens immodicis deditis exercitiis tandem in thorace velut inflationem quamdam persensit, ut tumescere pulmonem sinistrum, & cor extra locum protrudi ipsi videtur cum maximâ pulsatione: deinde quasi vasis ruptionem & feri cujusdam stillicidium in pectore percepit, quod ab adstantibus audiri potuit; attonitus statim rei novitate, interea, quia aliunde quoad vires, somnum, famem benè se habebat, securus vixit; postmodum à quovis corporis motu fluctuationem in corpore persensit; crescente morbo *illustr. Willisius & Lowerus* paracentesim pectoris suaserunt, interventu cauterii inter sextam & septimam costam applicati; postridiè foramini factò canalis inditus est, ex quo statim uncix sex liquoris crassi, albidii, chylosi extractæ sunt, postridiè tantundem, & sic per longum tempus, relicta canulâ, æger identidem fluere sinebat humorem deinde ferosum, interea vegetus vultu & viribus valens ambulabat, equitabat adolescens, decocto vulnario utens.

Numne verosimiliter ruptum est quoddam vas chylerum ex ramis canalis thoracici?

2. *Hydrothorax ab omento Rhodii* observ. 24. cent. 2. C.

In hoc morbo sunt hydrothoracis vulgaris symptomata, nulla verò effusio in pectoris cavo, sed omentum mole suâ, & convolutione diaphragma premens & dyspnœam inducens, quæ pro hydrothorace verò imponit.

3. *Hydrothorax vulgaris*; *Carol. Pison.* de morbis à colluvie ferosâ, hydrodrops thoracis pag. 215. *Baglivi* p. 432. C.

Vel succedit morbis acutis ut pleuritidi, peripneumonixæve, de quâ varietate infra. Vel obstructionibus pulmonis, hepatis supervenit; vel ab asthma, dyspnœâve procedit, verbo à causis morbi chronici, & ista varietas non ita citò ægrum jugulat. Plures observavit *Piso*, qui per annum unum aut alterum hoc laborabant, & dubium erat inter Medicos, num laborarent ephialte; quippe solemne est in hydrothorace circa horam unam aut alteram ab ineunte somno subito expergescere, & aëris captandi gratiâ fenestram aperire, quæ difficultas respirandi mane remittit, & vespere re-

vertitur; ita ut infomnes, fufpiriofi, anhelofi, animam agere videantur; ægri ut plurimum procedente morbo minimè poffunt in lecto decumbere, fed in cathedrâ fedent & dormiunt capite paululum ad antica inclinato, pedibus œdematofis, fitibundi.

Cavendum eft à fortibus cathartics ne fuffocentur; præmiſſis levibus hydrogogis, diuretica adhibenda funt, qualia ſub formâ juſculorum ex balneo mariæ paratorum adhiberi ſolent, potiffimum cum facultas ægri eft fracta à morbis prægreſſis, in quo etiam caſu vix poteſt ſuaderi ſectio pectoris, cum viſcera ſint priùs labefactata, nec principio mali obviam ire poſſibile fit.

Ubi vires integræ, morbus recens, color ægri bonus, nulla labes vetus in viſceribus, lateris ſectio fauſtos ſucceſſus fortiri poteſt, & laudatur à multis; profunt etiam cauteria tibiis inuſta, vel leves, & cutaneæ ſcarificationes ex ſuaſu *Hecquetii*, ſed curativum proceſſum fuſè delineatum videtiſ in curationibus ill. *D. Lazerme. Riverius* hydrothoraces aliquot ſanavit tum uſu calomelani, tum decocto ſudorifico. *Baglivi* decocto plantarum aperientium, & oxymelite ſcillitico inveteratum hydrothoracem abſtulit. Succèſſum ſcarificationum pedis in hydrothorace videtiſ in *Journal des Savans Ann. 1685.* authore *Rainſſant*: terra foliata tartari à ſcrupulo uno ad drachmam unam ſæpe promovet catharſim, anacatharſim & diureſim, cum magno ægri levamine, ſi repetatur.

Paracentefim ope acûs tricufpidis maturè inſtituendam ſuadent eximii Auctores, modò nulla labes prævia & infanabilis viſceribus infideat, inter quos illuſtriſſimi *Senacus, Bourdelinus, Bergeron, Morand, Duverney* felices ex hac operatione eventus obſervarunt.

Signa hydrothoracis juxta eruditum *D. Bouillet* funt primaria, difficultas respirandi, difficultas in hoc vel illo ſitu jacendi, tuſſis ſicca vel humida, pondus ſupra diaphragma, pulſus depreſſus, urinæ paucitas, & œdema vel palpebrarum inferiorum vel extremorum: ſigna ſecundaria funt anorexia, vigiliæ, anxietates, ſyncopes, vox debilis, orthopnoea, urinæ lateritiæ, tumor hypochondrii, cingulum dolens in imo pectore, ſputa cruenta &c.

4. *Hydrothorax febrifequens* *D. Varnier. D. M. M. Journ. de Med. Octob. 1757. pag. 261. C.*

Credalius Noſocomii Valencianarum Medicus, (Traité des Malad. de poitrine Paris 1739.) plures pleuriticos inter 6 & 11 morbi defunctos diſſecuit, inque omnibus hydrothoracem, ac pleuræ cum pulmone adhærentias invenit.

Duo fratres circiter novennes ſynocho levi cum parva pectoris oppreſſione & tuſſiculâ, miſſo bis vel ter ſanguine obiire. Pectus fero limpido plenum repertum eſt, pulmonibus ſanis. Ego verò in infantibus Noſocomii generalis multoties minimè præviſum hydrothoracem inveni, licet cadavera fere calentia exenteraſſem, unde apud eos rariffimè phleboto- miâ utor.

OPPRESSIVÆ. HYDROTHORAX. 691

Signa imminentis hydrothoracis ista proponit *D. Varnier*. Si pleuriticis, peripneumonicis, catarrhosis, febris valdè remittat, nec sudorifica adhibeantur, aut quod pejus, phlebotomiæ iterentur, si sanguis in patellâ non est sebaceus, sed multo fero circumdatus, si lingua humida, calor exiguus, tussis parva, sicca, inutilis, oppressio etiam parva, quæ tamen in quovis pectoris motu crescit, continua, sensus fluctûs aquæ pulmonem prementis, &c: in his casibus timendus hydrothorax, adhibenda sudorifica somniferis juncta.

In hac specie cum vires non sunt fractæ, nec est ulcus, scirrhus, vel suppuratio in visceribus, cathartica hydragoga possunt adhiberi, ut succus iridis, syrupus de rhamno; item optimè conveniunt diuretica, ut succus copiosus chærophylli juxta methodum Geoffroi, decoctum fructuum paliuri, vel femina ad drachmam unam deglutita, juscula aperientia cum millepedibus, acetum scilliticum ad drachmam pluries repetitum, vel ejus radices pauca grana, ut duo vel tria.

5. *Hydrothorax hydatidosus* C. Pison. *hydatides pulmonis* pag. 226. *observ.* 53. *Lælii à Fonte consult.* 8. *Morgagni Ep.* XVI. 44, 33. C.

In adolescente anhelatione sublimi à multis annis laborante cum febre, dein repente suffocato, inventus est hydrothorax in uno tantum latere, & pulmo ejusdem lateris refertus erat vesicis humore pellucido viscoso plenis.

Ideo æger in hydrothorace truncum erigere cogitur ad facilè respirandum; quia in hac positurâ, aqua proprio pondere deprimit magis diaphragma, quàm in alio quocumque situ, adeoque cavitatem pectoris tantumdem ampliat; è contra in situ horizontali pondus aquæ sustinetur à costis & in longum spatium diffusæ aquæ minori ex altitudine ponderant in diaphragmatis ambitum, non verò in centrum, adeoque in eam partem, quæ minus deprimi potest, ergo capacitas thoracis non ampliatur, & aquæ in pulmonem gravitant, unde oppressio; jam verò si hydatides amplæ, molles, flaccidæ sint, & in thorace pendulæ, eæ debent pari lege gravitare ac si fluidum constituerent, proindeque hydrothoracis phænomena exhibere.

6. *Hydrothorax mediastini* Riverii cent. 1. *obs.* 60. *Columbi anatom. lib.* 2. cap. 3. *D. Bouillet dissert.* 1758; *Heister Anat.* n. 39. C.

Morbis est qui conjuncta habet symptomata asthmatis, peripneumoniæ & palpitationis. Vidua, cujus historiam refert *Riverius*, intra mensem hoc morbo obiit; initio correpta est magna respirandi difficultate, asthmatis paroxysmum æmulante, cum tussi, sputo cruento, febre & faciei rubedine, quæ phlebotomia sedabantur; accessit pondus grave in medio pectoris, ardor internus, pungitivus in diversis thoracis locis; intra quatuor dies quatuor phlebotomiæ cum levamine celebrantur; vespere febris crescit; ast in regione cordis violenta percussio instar mallei, seu palpitatione vehemens, pulsus depressus; medicamina antihysterica præscribuntur; catamenia copiosa accedentia sublevant; levis alvi fluxus, vomitioque spontanea

nea accedunt, juvant; ægra vigesimo die convalescere videtur, vigesimo nono subito moritur; aperto cadavere, mediastinum fuit plenum sero sanguineo, pulmoque purulentus, ovaria nigra: *Ranchinus*, optimè judicavit initio hujus ægritudinis adfuisse pleuritidem mediastini.

Hydrothoracem mediastini ab hydrothorace pericardii distinguere difficultimum est, in pericardino tamen, si fides *Vieussenio*, æger sedens caput ad anteriora inclinat, & ratio est quia in hoc situ diaphragma horizontale evadit, adeoque pressio superincumbentis pericardii sero turgidi est ipsi perpendicularis, proindeque ad illud deprimentum & thoracis cavum ampliandum efficacior, unde levatur difficultas respirandi.

7. *Hydrothorax pleuræ* Frid. Hoffmanni c. 14. de hydropse; Bergeron differt. de hydropse pectoris. C.

Est morbus quem censent pendere à collecto sero inter laminas pleuræ & costas, vel diaphragma; sed qui nullis signis certis ante cadaveris sectionem se prodit.

In adolescente sanguineo, minimè abstemio, dolor fixus in latere sinistro pectoris, difficultas respirandi, cum tussi, quæ in dies crescebant, ita ut asthmatici instar fenestras aperire cogeret; accessit œdematia pedis, crurisque sinistri, cum hydrocele; pulsus debilis, inæqualis, tussis cruenta, cita mors. Secto cadavere septem circiter feri libræ in latere sinistro pectoris, quas rupta vesica facciformis parti posticæ adhærens continuerat; hæc *Hoffmannus*.

Dolores punctorii in latere dextro pectoris cum tussi siccâ notabili, febre hectica, & macie successivâ; post triduum difficultas respirandi crescens à decubitu in latus sinistrum, nullum pondus in diaphragmate, levis tumor dextri lateris, & dolor à pressione inter sextam & septimam costam; crescente admodum anhelatione & debilitate, tricuspile acu in partem dolentem adactâ, quatuor feri libræ eductæ sunt; unde stillante continuo sero sublevatus plures menses supervixit, hæc *D. Bergeron*, qui sectione cadaveris pleuram à costis in tota lateris dextri longitudine sejunctam invenit.

8. *Hydrothorax pericardii*, *Hydrocardia* Hildani obs. 19, *Hydrops pericardii* Zacuti Lusitani centur. 3 obs. 19; Morgagni Epist. XVI. 34. 36. &c. *Hydropisîe du pericarde* Vieussens *Traité du cœur*, Senac *Traité du Cœur*, tom. 2 pag. 361. *D. Bouillet* differt. 1758.

Signa hydrothoracis simplicis. 1° Eadem principia prægressa, quæ in hydrothorace pectoris, pallor, palpebræ infimæ, manuumque tumor œdematosus, urina pauca, lateritia, sitis, tussis sicca. 2° Pulsus juxta *ill. Archiatrum* duriusculus, parvus, inæqualis, intermittens. 3° Palpitatio cordis cum sensu ponderis, doloris, ustionisve. 4° Syncopes frequentes, maximè erecto capite. 5° Oppressio pectoris cum decubitu tamen horizontali usquequò in thorace facta fuerit effusio. 6° Motus pectoris tremulus vel undulatorius, inter costam tertiam & quintam conspicuus, pulsationi cordis respondens. Accedit difficultas deglutendi, tussis, œdema inferiorum artuum crescit, stræ

strix sanguinis expectorantur, summa debilitas, necessitas pulvinarium ad erigendum caput, decubitus supinus, anxietas, orthopnoea, mors; sub finem autem aquæ in pectoris cavum exundant.

Hydrothorax alius est acutus, seu qui intra mensem ægrum trucidat; alius verò chronicus, in quo mitiora sunt symptomata, & juxta observata non pauca æger sedens caput ad anteriora inclinare cogitur.

Vidi hydrocardiam in adolescente prægnante ortam à rheumate pertinacissimo neglecto, recidivo; ægra per multos dies continuò jacebat supina, horizontalis, erecto paulisper capite, animo linquebatur; pulsus erat intermittens, subdurus initio, inæqualis, parvus; cùm ægra foret hysteriæ obnoxia, ea non multum terrebant, nec œdematia pedum & tibiarum; interea peperit, & post biduum lochia evanuerunt; œdematia subito increvit cum siti, urinâ paucâ, lateritiâ; tunc pulsatio tremula pectoris & palpitatio cordis accessere, syncopes frequentiores evasere, pallor maximus, nulla tussis interea, quæ in rheumate tandiù defatigaverat, quæ tamen deinceps accessit fuitque cruenta; tum pulvinaria adhibita sunt; livor sub axillâ apparuit inter costas, difficultas deglutiendi, ardor & dolor in regione cordis, nausea, abdomen tumidum, delirium obscurum, dyspnoea major, mors. Cadaveris apertio denegata fuit; an anevryisma cordis vel auriculæ simul adfuerit dubium est.

Pluries inveni hydrothoracem, & hydrocardiam maximè apud infantes cachecticos, sine prægressa difficultate respirandi, sed effusio illa feri in cavum pectoris sæpissimè accidit paulò ante & post mortem; unò quò seriùs à morte referatur pectus, eò major est feri copia.

Paracentesim in hoc morbo suadet *illustriff. Archiater*, vulgo diuretica, catharticaque adhibentur & semper incassum.

9. *Hydrothorax à scabie*. Morgagni Epist. XIV. 35. Störck Act. Nat. Cur. Tom. V. Obs. 47.

Ea est quæ a repulsis scabiei, rubeolæ, &c. exanthematis supervenit: resumptâ scabie spes est sanitatis recuperandæ. *Vide Anasarcam 3um, Ascitem 8um.*

XIV. EMPYEMA, *Empyeme.*

Est difficultas respirandi à pectoris reclinatione crescens, quam præcessit phlegmasia non resoluta, sed suppurata, & comitatur febris hæctica, macies, decubitus in latus sanum difficilis, gravitas supra diaphragma, cum plurimis denique hydrothoracis signis.

Principium materiale morbificum est copia puris in cavo thoracis; sive sacco pleuræ, sive mediastini, sive pericardio includatur; sed ut plurimum pus illud in cavo thoracis effusum est, diaphragma premit, respirationem difficilem, & in dies crescente puris copiâ, difficiliorem reddit.

Initio morbi facies minimè pallet in empyemate, ast pallet in hydrothorace; latus pectoris affectum sæpè sub finem tumet, remollefcit in empyemate; in quibusdam casibus, anacatharsis datur purulenta; sæpiùs puris

confectionem renovata febris, cum horroribus vagis, paroxysmis vesper-
nis, comitata fuit.

Apostema quo rupto fit collectio puris in cavo thoracis quocumque se-
quitur, vel 1° peripneumoniam, hæmoptysim, rheuma; vel 2° pleuriti-
dem vel paraphrenitim, contusionem, vulnus, vomicam latentem, quæ
sine prægressâ inflammatione à steatomate incipit, dein foris, vel intrò
crepat, & in hoc casu signa ferè defunt, quibus cognoscatur vomica &
dignoscatur empyema subsequens. Puriformem pultem in steatomatis seu vo-
micis hujus generis produci citra inflammationem haud dubium est.

Si inflammatio pulmonis, pleuræ, mediastini, diaphragmatis, pericardiive
duravit per viginti dies absque anacatharsi vel metastasi materiæ purulentæ;
tunc hîc pus latere certi sumus, maximè si signa suppurationis simul ad-
fuerint; rupto apostemate, symptomata sublevantur, dolor, febris mi-
nuuntur; remanet tussis, dyspnœa, quæ crescit in dies; decubitus in dor-
sum, erecto sensim magis capite, & pectore, illis est commodus; si latus
dextrum pure turgeat, illi insident; in opposito, citò tussiunt, suffocantur.
In corporis circumversione, quandoque fluctuatio puris perentitur, imò
streptus auditur; febricula hectica, pulsus frequens, rubor genarum, fitis,
anorexia, tabes, sudor nocturnus, diarrhœa colliquativa, mors.

Certè distingui debent tanquam totidem species empyema thoracis à
phlegmasiâ & à vomicâ pulmonis; empyema pleuræ pure intra ejus du-
plicaturam contento; empyema mediastini; empyema pericardii; verùm
non satis adhuc dum prosecta est harum specierum historia diagnostica,
prognostica, nec specialis curatio. Interea

1. *Empyema à peripneumoniâ* van Swieten, aphor. 1183. Baglivi p.
337. C.

Designant symptomata peripneumonix prægressæ aut pleuritidis cum pec-
toris gravitate, sputo cruento.

P. Paulus Carmelita, à peripneumonia liberatus, & à febre, rigore,
dyspnœa per duas septimanas immunis, signa hydrothoracis habere cepit,
scilicet phlegmatiam; sitim, respirandi difficultatem in dies crescentem, de-
mùm obiit; immisâ in pectus acu tricuspide puris magna copia effluxit.

2. *Empyema à vomicâ* van Swieten aphor. 1183. &c. C.

Inquirenda sunt ulteriùs illius signa.

3. *Empyema pleuræ* Boneti Sepulchret. p. 619 tom. 1.

Vidi in cadavere pleuritide extincti magnam puris copiam inter pleuram
& costas lateris sinistri, minimè effuso pure in cavo pectoris.

4. *Empyema mediastini* Boneti Sepulchr. p. 609 tom. 1. C.

Sequitur pleuritidem mediastini suppuratam, cujus signa vide suo loco,
& curam in *Enchiridio Riolani*.

5. *Empyema diaphragmatis* Bonet. Sepulchret. tom. 1 pag. 619. C.

Præcessit paraphrenitis, aut pus ex pleura costas succingente repsit inter
diaphragma & ejus tunicam superiorem, ut mihi videre contigit.

Harum specierum historias videtis in *Sepulchreto Boneti tom. 1 libr. 2.*

6. *Empyema intercostale.* C.

Pendet à sacco pure turgido, quem efformat pleura costalis post pleuritidem veram pure distensa, & intra cavum pectoris intumescens; hoc sacco compressi pulmones difficilius respirant: decem plures hujus observationes refert aut citat *Ill. Veziani de parapleuritide*; atque si ejus signa profarent, certè eximio remedio esset lateris paracentesis. *Vide Pleurodynem 17am.*

CLASSIS SEXTÆ SYNOPSIS.

DEBILITATES.

CARACTER. Impotentia clarè & distinctè sentiendi, appetendi, consuetâ vi artus organave movendi, nec non imaginandi, vigilandi, &c.

ORDO I. DYSÆSTHESIÆ, impotentia clarè ac distinctè sentiendi.

- I. **C**ATARACTA, *Cataracte*, visûs debilitas ob maculam opacam pone pupillam.
- II. CALIGO, *Vue obscure*, visûs debilitas obicibus opacis citra pupillam positis.
- III. AMBLYOPIA, *Amblyopie*, visûs debilitas respectivè ad situm, gradum lucis, distantiam objecti, oculis pellucidis.
- IV. AMAUROSIS, *Goutte seraine*, visûs debilitas absoluta sine ullâ organorum opacitate inassuetâ.
- V. ANOSMIA, *Perte d'odorat*, odoratûs debilitas aut olfaciendi impotentia.
- VI. AGHEUSTIA, *Perte de goût*, gustûs debilitas aut gustandi impotentia.
- VII. DYSECŒA, *Duretè d'oreille*, auditûs debilitas, obicibus extra labyrinthum positis.
- VIII. PARACUSIS, *Ouïe trouble*, voces articulatas distinctè audiendi difficultas vel impotentia.
- IX. COPHOSIS, *surdité*, sonos etiam simplices percipiendi vel audiendi difficultas vel impotentia, obice intra vel ultra labyrinthum posito.
- X. ANÆSTHESIA, *Engourdissement*, tactûs in toto corpore debilitas vel obscuritas sine stupore, & sopore.

ORDO II. ANEPITHYMIÆ, appetituum sensitivorum debilitas notabilis, vel suppressio insolita.

- XI. ANOREXIA, *Perte d'appetit*, appetitûs esculentorum suppressio seu famis feratio.
 XII. ADIPSIA, appetitûs potulentorum suppressio seu sitis feratio.
 XIII. ANAPHRODISIA, *Impuissance*, appetitûs venereorum, motuumque ei famulantium, seu libidinis suppressio.

ORDO III. DYSCINESIÆ, aut impotentia motûs ac sæpè sensus in organis libertati subditis, ut lingua, larynge, artubus.

- XIV. MUTITAS, *Mutité*, voces articulatas edendi impotentia.
 XV. APHONIA, *Perte de voix*, plenaria vocis suppressio, citra stuporem & syncopem.
 XVI. PSELLISMUS, *Bégaiement*, quasdam syllabas pronunciandi impotentia.
 XVII. PARAPHONIA, vocem solitam edendi impotentia.
 XVIII. PARALYSIS, *Paralyse*, motûs aut tactûs vel utriusque debilitas in artu alterutro cum hujus laxitate.
 XIX. HEMIPLEGIA, *Hemiplegie*, debilitas motûs aut tactûs vel utriusque in alterutro corporis latere, dextro vel sinistro.
 XX. PARAPLEXIA, *Paraplegie*, debilitas motûs ac tactûs in utroque latere corporis, exceptis partibus superioribus.

ORDO IV. LEIPOPSYCHIÆ, motuum, viriumque vitalium debilitas.

- XXI. ASTHENIA, *Epuisement*, totius corporis gradaria seu successiva debilitas sensibus integris.
 XXII. LIPOTHYMIA, *Lipothymie*, virium muscularium totius corporis subitanea imminutio, pulsu superstite.
 XXIII. SYNCOPE, *Syncope*, motuum vitalium subitanea debilitas cum frigore, pallore, sensuumque obscuratione.
 XXIV. ASPHYXIA, *Asphyxie*, omnium motuum & sensuum apparens cessatio, mortem ferè referens.

ORDO V. COMATA; sensûs omnis, appetitûs, motûs liberi, phantasiæ, memoriæque feriationes seu morbi soporosi.

- XXV. CATALEPSIS, *Catalepsie*, status soporosus cum artuum flexitate
Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I. T t t t *litate*

CLASSIS VI. SYNOPSIS.

litate & ad quosvis novos situs retinendos aptitudine.

- XXVI. **ESCTASIS**, *Extase*, status soporosus à gravi pathemate subito ortus, ægrum in eodem situ quo prehensus est retinens, sine aptitudine cataleptica.
- XXVII. **TYPHOMANIA**, *Typhomanie*, status soporosus facilè excitabilis cum frequenti mufitatione, seu somnio, & vividitate imaginationis ac memoriæ.
- XXVIII. **LETHARGUS**, *Léthargie*, status soporosus facilè excitabilis, cum summo imaginationis & memoriæ torpore, ac febre.
- XXIX. **CATAPHORA**, status somnolentus facilè excitabilis sine febre, delirio & oblivione.
- XXX. **CARUS**, est sopor profundus sine stertore.
- XXXI. **APOPLEXIA**, *Apoplexie*, est sopor profundissimus cum stertore, vel sonorâ respiratione.

CLASSIS SEXTÆ THEORIA,

MORBI PARALYTODEI,

S E U

DEBILITATES.

1. **M**otus impotentia, & sensus abolitio, Fel. Plateri. *Motuum defectus* Junckeri, Tab. 143. quibus marasmm & catarrhum suffocativum accenset Auctor. *Morbi adstricti* Prosp. Alpini Medic. methodica, Lib. X. ubi recenset cum apoplexiâ, paralyfi, caro, catalepsi, morbos convulsivos, anhelosos, aliosque diversarum classium. *Resolutiones nervorum* Frid. Hoffmanni Tom. 4. ubi morbis soporosis, & sensuum defectibus admiscet insanias, cachexias, &c. *Morbi quietales* Ill. Linnæi. *Symptomata sensuum* Johnston de Morbis capitis, ubi apoplexia, carus, paralyfis, &c, à morborum numero excluduntur. *Paralyfis* vulgò audit motus & sensus, vel alterutrius abolitionem; provenit à Græco *paraluo*, resolvo, & paralytodei ab *oides* affinis, & *paralyfis* resolutio, quasi morbi paralyfibus affines; Gall. *Paralytie, foiblesse des nerfs*; Anglis *Palsyes*.

2. *Debilitas sensus*, ut visus, tactus, est impotentia effermandi ideas claras & distinctas objectorum in organa agentium.

3. *Debilitas artuum* est impotentia movendi artus juxta cupiditatis, aut voluntatis dictamen.

4. *Debilitas appetitus*, ut famis, sitis, libidinis, est impotentia appetendi alimenta, potulenta, venerea, &c, quando & quomodo ad sanitatem conveniunt.

5. *Debilitas pulsus* est quantitas motus cordis, vel arteriarum minor, quam in statu sano.

Defectus sensus, motus, appetitus, est summa eorum debilitas, vel ob-

fcuritas, quæ malè *abolitio* vocantur, quandiù recuperari possunt; aptius suppressio nuncupantur.

6. *Châraçter* hujus classis est partialis, vel integra sensuum, appetituum, motuum tum liberorum, tum naturalium sensibus prius obviatorum debilitas.

7. Quoniam imaginatio & memoria non possunt deficere, quin depraventur quæ ab his pendent facultates superiores, ut intellectus, voluntas, & illæ depravationes ad vesanias attinent: imaginationis & memoriæ suppressio, vel abolitio aptius ad vesanias attinent.

8. Impotentia movendi quæ à dolore, febre, phlegmasiâ, similive graviore morbo dependet, seu quæ non est in his morbis præcipuum symptoma, ad alias classes releganda est.

Theoria Debilitatum.

9. Anima est in continuo conatu statum suum mutandi. *Wolf. Psychol.*

10. In statu sano consequenter ad impressiones quæ fiunt in organis, ut visus, tactus, auditus, anima sibi repræsentare potest ideas colorum, tactilium, sonorum, &c: atque si illæ impressiones vividiores sint, ea non potest non eas sibi repræsentare, atque in hoc casu formale sensationum cum materiali necitur.

11. Animæ facultas idearum repræsentativa ita limitata est, ut si fortius attendat ad unam ideam, sive à phantasiâ, sive à sensatione oriundam, cæteras impressiones debiliores minus aut minimè appericiat, ut exemplo ecstaseos, epilepsiæ patet.

12. Vis animæ, seu conatus statum suum continuò mutandi, ita pendet à dispositione cerebri, ut si denegetur influxus liquidi nervei in datum musculum, ea in hunc minus, aut nullatenus exeratur, unde hujus immobilitas: docent nervorum ligaturæ, vulnera.

13. Vis animæ repræsentativa ita pendet à dispositione fibrarum nervearum, & medullarium, ut si deprimatur, vulneretur nervus in origine suâ, vel in tractu, organum sensus, cui nervus ille prospicit, sensatione sua destituatur, imò illius sensationis idea imaginaria, memoriaque excitari nequeat, præpedito refluxu fluidi nervei ab organo externo ad animæ sedem.

14. Præpeditus itaque transitus, id est, influxus, vel refluxus fluidi nervei ab animæ sede ad organum, & reciprocè ab organo ad sedem animæ, est conditio necessaria ad debilitatem sensus motusve inducendam.

15. Impeditur verò ille transitus, vel quia animæ vis fluidum impellens quomodocumque imminuitur, sive quia resistentia hujus fluidi transitui opponitur.

16. Vis animæ fluidum nerveum in nervos propellens imminui potest, aut tolli, sublatâ 1° voluntate movendi, ut in motibus liberis, & paralytibus simulatis. 2°. Si anima urgentiori necessitate, graviore pathemate detineatur, ut in ecstasi, terrore subito, mœrore, aut simili casu qui eam attentionem detineat, aut stupidam faciat, ut in animi deliquio multiplici.

17. *Resistentia* quæ fluido nerveo influxuro opponitur, pendet, vel 1° ab hujus inopiâ, ut in longâ inediâ, diarrhœâ, vomitu, longo morbo, vel acuto vires exhauriente: 2° ab ejus fluidi destructione, absorptione per vapores venenatos, narcoticos, mephiticos, qui vim ejus electricam auferunt: 3° à fibrarum medullarium corticis, aut medullæ cerebri depressione, humiditate aquosa, quæ hujus fluidi transitum intercipiat, ut in electricitatis conductore accidit: 4° à depressionibus, ligaturis, sectionibus, induratione, similibusque vitiis in nervorum tractu.

18. Tollitur verò in organis facultas sentiendi, si impressiones sensiferæ, ut lucis, soni, &c, ad organum immediatum visûs, auditûs, &c, devenire nequeant ob organi resistantiam, ut ob cornæ, crystallini, &c, opacitatem; ob auriculæ, canalis auditorii, tympani, labyrinthi vitia, & sic de aliis.

19. Quoniam verò natura de corporis sanitate, & vitâ continuò sollicita, nisi vehementi quodam pathemate abripiatur, motus ad vitam necessarios præ aliis continuare semper nititur, ea fluidum nerveum ad organa circulationis, deinde respirationis, necnon digestionis mittit quantum potest, & pro ratâ roboris superstitis ratione; aut si fluxum illum intermittat, illæ intermissiones eò sunt breviores, quò magis organorum illorum actio ad vitam actualem est necessaria.

20. Robur verò, seu promptuarium virium est limitatum, adeoque non potest major fluidi nervei quantitas, ad organa vitalia erogari, quin in summâ inopiâ illud in aliis organis ad vitam actualem minus utilibus deficiat, quin proinde illa organa debiliora ad sensum & ad motum evadant; ergo quorundam organorum debilitas hanc inæqualem fluidi nervei distributionem subsequi debet, ut monuimus, dum de febribus egimus.

21. Debilitas organi est in ratione composita, 1° inertix, seu languoris ipsius animæ, vel ejus stuporis & ecstaseos; 2° inopiæ fluidi nervei totius; 3° distributionis ad illud organum parcius; 4° resistantiæ fluidi illius transitui oppositæ; 5° insensibilitatis ejusdem organi ob vitiosam illius structuram.

Somnus est status in quo omnes sensationes sunt obscurissimæ, & motus vitales plenè, pacatè procedant.

Somnium est status in quo omnes sensationes sunt obscurissimæ, dum viget, & vivida est imaginatio.

22. *Sopor* est status in quo profundus est somnus, & quandoque somniis imaginatio, ac consequenter motus tum vitales, tum naturales inturbantur; talis fortè viget in apoplexiâ, epilepsiâ, ephialte, somnambulismo, &c.

23. *Morbi soporosi* vocantur illa genera morborum, quæ in paroxyfmis sopore stupantur, ut apoplexia, carus.

24. In his cerebrum magnoperè afficitur, ut patet ex principiis procatarticis, v. g. cranii fracturâ, commotione, vel ex cadaverum aperturis, quæ cerebri vulnera, abscessus, tumores, feri, cruorisve effusiones ostendunt. Cùm autem cerebrum sit omnium virium corporis origo, utpote cùm ibi fecernatur fluidum nerveum, & animæ sit sedes, non possunt graves hujus

læsiones accidere, quin & imminuatur fluidi nervei secreti, aut secernendi copia, vel ejus transfluxus præpediatur, quin & anima, summi quod in ejus arce imminet periculi, perniciosæque ruinæ confusè conscia, quidquid superest fluidi nervei ad illam ruinam, quantum potest, prævertendam, adeoque vires vitales aliarum dispendio sustinendas conatus suos intendat.

25. Hæc suadet analogia; quippe ubicumque datur gravis noxa in aliis organis, vel clarè, vel confusè percipienda, illa dolore, mœrore, metu, necnon motibus febrilibus, convulsivis, evacuatoriis, similibusve conatibus statum corporis se molestè ferre, & in alium mutare conari satis ostendit. Nec dubium est quin organum in quo residet, quodque, etiamsi in cortice tactûs expers videatur, sensu saltem acutissimo versus medullam oblongatam præditum est, animâ percipiat, ejusque læsione graviter afficiatur.

26. Falsum est, multiplici experientiâ in junioribus catellis, felibusque à me institutâ, ablato cerebello citiùs animalia mori, quàm ablato cerebro; docet observatio per aliquot minuta vitales motus superesse, etiam utroque ablato, modo à gravi hæmorrhagia caveatur; ergo verosimile est animam ex nervis cerebri & cerebelli ad cor tendentibus, & his ablatis, ex gangliis horum nervorum quidquid superest fluidi nervei sensim amandare, ut mors quantum fieri potest procrastinetur; falsa est itaque Willifiana opinio, fluidum nerveum à solo cerebello organis vitalibus suppeditari.

27. Si per foramen trepani adigatur acus in corticem cerebri meninge denudatum, verum est eatenus nullum doloris sensum exhibere; quod verò non sentiat cortex, hoc minimè evincit, cum aliud sit sentire, aliud dolere: verùm si paulò altiùs adigatur acus, ita ut nervorum origines medullares citra cerebri basim attingat, illicò diris clamoribus & convulsionibus dolorem suum animal significat; imò si versus spinalem medullam dirigatur acus, non rarò illico convulsus moritur.

28. Falsum est cerebellum esse firmiter cerebro, & etiamsi foret, non minus infarctui foret obnoxium, & in illius meditullio abscessum reperi in cadavere hominis, qui ante octo dies in occiput lapsus ejus fracturam passus fuerat, atque per totum illud temporis spatium cephalitide laboraverat; falsa est itaque opinio Willifiana, nervos cerebelli solos vitalibus motibus, non sensui, solos cerebri nervos unico sensui inservire, & falsa quæ inde deducitur vulgò soporosorum morborum theoria.

29. Cum in apoplecticis gravis sit læsio cerebri, vel cerebelli (24), adeoque grave immineat arci ipsius animæ, vel proprio domicilio periculum urgens; cum ea verò ipsius tutelæ invigilans, utpote morborum curatrix, nullâ aliâ arte possit imminentem mortem procrastinare, quam quidquid est fluidi nervei in nervos vitalium organorum motibus inservientium immittendo, ea quantum potest horum organorum motus necessarios conservat, quod ex pulsu pleno, & ex respiratione altâ, stertorosâ patet, cæteros motus minùs morti procrastinandæ aptos derelinquit, & fluidum nerveum parcius, vel nullum ad alia organa dimittit, unde omnium motuum

uum aliorum, atque sensuum feratio; hinc pathognomonica apoplexiæ symptomata: si verò tanta, talisque est nervorum omnium ad cor tendentium resistentia & læsio, ut ne in ullum ex hisce nervis, qui plurimi sunt, & ex pluribus locis oriuntur, possit amandare fluidum nerveum, inde vel asphyxia, vel mors inevitabilis.

30. Quod autem durante apoplexiâ anima agat, & sui sensûs signa præbeat, videtur evincere multiplex phænomenum, quod in machinâ inanimatâ, aut si iners omnino foret anima, dari non potest; 1° siquidem à sufficienti stimulo, ut emetici, cathartici, quandoque superveniunt conamina ad vomendum, ad alvum exonerandam; verùm ex teoriâ actionis medicaminum liquet nullam operationem extus conspicuam ab illis fieri, nisi sentiant organa ab illis medicaminibus stimolata: (Vide *Dissertationem de medicamentorum facultatibus*). 2° Apoplectæ, nisi morti sint proximi, deglutiunt, respirant fortius aut frequentius, quæ conatus principii moventis & sentientis, seu animæ satis arguunt. 3° Apoplectæ quidam ad se vi emeticorum redeunt, clamant, de dolore ventriculi conqueruntur, ut vidi; ergo obscurus est in eis, non verò omnino sublatus, sensus & conatus; atque si animæ vis cogitans ipsi essentialis statuatur à *Cartesio*, vis motrix in corde & pectore magis evidens ipsi non minùs essentialis adscribenda est.

31. Qui motum cordis & pectoris sine motore admittunt tanquam mobile perpetuum, illi apud peritos Mechanicos pro mechanicis ignaris merito habentur. Qui itaque, ubi sunt majores resistentiæ cordis motibus oppositæ, ejus motus etiam solito majores à sola machinæ dispositione deducere conantur, illi omnino se in mechanicis delirare significant. Ex duabus opinionibus circa objectum intricatum, & difficultatibus undique obvolutum, ea eligenda videtur, quæ nulli veritati aut propositioni demonstratæ repugnat, licet omnes difficultates non expediat; ea verò rejicienda quæ propositionibus demonstratis contradicit; ergo opinio Machinistarum, quæ legibus mechanicis repugnat, quæque anatomix contradicit (26, 28), rejicienda est.

32. Cordis motus duplex est; alius *systalticus*, quo parietes alternatim ad ventriculi axim accedunt, unde systole, & recedunt, unde diastole; & ille motus localis non est, cum axis loco non necessariò moveatur.

33. Alter motus est *subsultorius*, quo totum cor ad costas accedit in ascensu, & rursus ad mediastinum accedit in descensu, & ille motus localis est.

34. Illi motus ambo combinantur in sanitate, atque à subsultu systole cordis augetur, majorque sanguini in arterias impulso imprimatur impetus; verùm nunc in statu morbofo fortior est subsultus quàm systole, ut in palpitatione; nunc verò systalticus solus motus viget, & subsultus ferè nullus est, ut in summâ debilitate cordis, cum pulsus ferè evanescit, & vermicularis est.

35. Cor est vera antlia duplex, cujus ipse musculus cavum coarctans in systole, & dilatans in diastole vicem emboli gerit; atque certum est

ex legibus hydrodynamices maximam esse fluidi in aortam immissi copiam sub minori virium impensâ, cum status hujus machinæ est perfectus, seu cum velocitas, qua cor agit in sanguinem, est tripla velocitatis quæ sanguis ex illo ejicitur (*Euler, Mém. de l'Acad. de Berlin 1752, maxime 7e.*

36. Sit vis premens arteriarum parietes in statu sano æqualis altitudini datæ, v. g. 16 pollices (*Mém. de Berlin 1755*), crescente vi cor contractente, minori ratione crescet transitus sanguinis, seu quantitas sanguinis ex arteriis in venas transmissi, & eò minori, quò pressio in parietes aortæ major erit consuetâ, unde inutile virium dispendium, & successiva machinæ ruina superveniet (*Ibidem, maxime 9e.*

37. Si verò tardior aut velocior est motus cordis, quàm qui perfectior est, tum quia resistentia arteriarum & sanguinis solito major est, aut solito minor; in utroque casu minor est respectu virium impensarum sanguinis circulantis, vel à corde in arteriis projecti quantitas, quàm in statu sano (*Ibid. maxime 11e.*

38. Si motus contractivus cordis sit tardior, verum quidem est quod sub datâ virium impensâ major erit quantitas sanguinis per vasa transmissi; verum poterit deficere tum calor requisitus ad functiones, tum sanguinis attritus mechanicus, qui certam contractionis cordis vim requirit; si verò motus cordis contractivus sit velocior solito, tunc quidem erit virium dispendium inutile ad transmissionem sanguinis ex arteriis in venas; verum erit calor & attritus major, ut in morbis inflammatoriis.

39. Inde perspicimus cui bono in morbis syncopiticis, ubi vires vitales languent, natura transmissioni sanguinis prospicit, viribusque suis simul parit, retardatâ cordis contractione, quod quidem sine caloris & attritus imminutione fieri non potest, nec sine pallore; arteriolæ scilicet cutaneæ à cutis elasticâ contractilitate inaniuntur, & sanguis ex illis partim in venas, partim in arterias ipsas majores recedit, quoties non est vis in sanguine sufficiens ad eas diducendas, quæ tamen vis sufficit ad circulationem per majusculas arterias conservandam.

40. Cum major requiratur impensâ virium ad cordis subsultum excitandum, quàm ad ejus systalticum motum servandum, & cum sub minori virium impensâ minus recedat à perfectione, quæ desideratur transmissio sanguinis; suppresso cordis subsultu, vel maximè imminuto, superest in syncopiticis morbis ejus motus systalticus, sed ex quo vix pulsus arteriarum percipitur, & calor cutis nativus, ejusque color vix sustententur.

41. Errant autem illi qui in syncope ex eo quod pulsus non percipiatur, concludunt sanguinem minimè circulari, & cor nullatenus moveri, cum aliquoties acciderit, ut aperto pectore animalium, imò hominum in hoc statu constitutorum, cor adhuc non quidem subsilire, sed motu systaltico gaudere visum fuerit; non enim omnis arteriæ dilatatio sensibilis est, sed illa tantum quæ intra breve tempus & sufficienti vi perficitur; si enim
sensum

ſenſim ſeu tardè & parùm arteria dilatetur, pulſatio ejus vix perſentiri po-
teſt, licet realis ſit.

42. Ruina ſeu deſtructio humanæ machinæ in morbis duplicis eſt gene-
ris, ut in machinis hydraulicis; alia à nimia vaſorum preſſione, unde af-
frictus, detritus, ruptio, diſtenſio, &c; & illa in morbis in quibus magna
eſt & nimia vis cordis, locum obtinet; in illa, quò major eſt ſolitâ preſſio
ſanguinis in ipſum cor & vaſa, eò magis abeſt quin quantitas ſanguinis tranſ-
miſſa accedat ad maximam, quæ ab impenſis viribus exſpectari poteſt, tranſ-
miſſionem, ſeu inutile in eum ſcopum eſt virium diſpendium; hæc ruina
mechanica eſt.

43. Altera verò ruina eſt phyſica; cùm enim ſolito debilior eſt cordis
còtractio, ſive minùs extenſa, ſive minùs frequens, aut utraque ſimul,
non ſolùm pulſus languidus, calor minor, colorque pallidior evadit, ve-
rùm metus eſt ne primò ſanguis, qui ad coagulum continuò vergit, reapſe
coaguletur, unde major reſiſtentia, polypoſæ concrectiones, & mors; ſive
metus eſt ne lymphæ extravaleatur, ne fibræ ab illâ remolliantur, ſiant-
que œdemata, hydropes, imò ſphaceli ab infiltraſione oriundi, aut ſi-
milia mala.

44. Datur itaque media cordis vis, & ſanguinis velocitas quacum, mi-
nima cum virium impenſa, maxima eſt ſanguinis per vaſa tranſmiſſio, &
tutiſſima ad machinæ conſervationem conditio; verùm ut, in nimia de-
bilitate motùs vitalis, utile eſt cordis actionem augeri, ut pericula infarc-
tùs arceantur, ita, in nimia vaſorum preſſione ob conatum cordis ni-
mium, utile eſt motum cordis retardari, quod etiam Medici per abſti-
nentiam & repetitas phlebotomias in morbis acutis febrilibus præſtare co-
nantur.

45. Ex his hydrodynamicis legibus ſequitur errare illos qui putant ſan-
guinis tranſmiſſi ſeu circulantis copiam fere nullam eſſe in ſyncope, cùm
tamen demonſtrari poſſit, per antliarum principia, tunc temporis reſpectu
ad vires cor contrahentes eam eſſe majorem quàm cùm vires cordis ſunt
nimum auctæ; utcumque autem terrorem incutiat ille ſtatuſ ſyncopticus,
non minùs certum eſt Vetères hujus utilitatem reſpexiſſe in morbis in quibus
phlebotomiam ad animi deliquium uſque continuabant. Verofimile eſt etiam
hujus interventu profuſas & aliunde lethales hæmorrhagias quandoque ſiſti,
nec non atroces dolores illicò ſupprimi; demùm eas, quæ ſine gravi cauſâ
ſuperveniunt, ut meticuloſis in phlebotomiæ apparatus, hyſtericis, &c, fa-
cillimè ut plurimum diſcuti.

46. Tantus eſt animæ in cor influxus, ut in corde animum reſidere pu-
taverint inter veteres Philoſophos Græcos Celeberrimi, indeque apud Ora-
tores invaluerit ut cor incuſent in omnibus animæ cupiditatibus, & mori-
bus, illudque ſpiritui ſeu intellectui opponant; atque licet animam in ce-
rebro reſidere cum aliis exiſtimemus, quia ſibi reſidere dicitur ubi præci-
puè operatur, nec enim ens immateriale aliter in loco reſidere poteſt,
non minus verum eſt quod impreſſiones primariæ omnium animæ pathe-

matum in cor referantur : quippe docet experientia illius organi vires & motus augeri, minui, perturbari pro diversis cupiditatibus aut aversionibus, unde in irâ, gaudio, plenus, mollis, æqualis, in mœrore parvus, tardus, in gravissimis gaudiû, doloris paroxysmis evanescens est pulsus.

47. In moliminibus etiam criticis, quos naturæ curatricis conatus esse tota pronuntiavit vetustas, pulsuum diversitates singulares & cuique crisi proprias observavere *D. Solano, Nibel, Ill. de Bordeu*, aliique Neoterici, ita ut pulsus intestinalis, qui nos olim in adulatorum morbis terrebat, hodiè diarrhœam criticam tantum indicet, ut undosus sudorem, adeo ut vix dubium sit hodie quin eadem potentia quæ critica molimina suscipit, & facit, eadem in cordis motus imperium obtineat, eosque in bonas fines dirigat.

48. Fateor non in morbis magis sibi constare naturam quàm in negotiis moralibus gravissimis libertas, & ratio; ut enim ista in magnis periculis quandoque spem omnem abjicit, & iners omnia molimina remittit, ita & natura in magnis periculis, & pathematis quasi territa non audet, ut ait *Galenus*, adversus materiem morbificam certamen inire, & inde lipothymix, syncopes, à quibus, ut liberetur homo, sufficit animam de adstantium auxilio præsentem commonescere; & ea ita omnium animis infudit opinio, ut nullus est qui in illis animæ deliquis non adhortetur ægrum ut bono animo sit, quod certè ridiculum foret, nisi ab animo sic resumpto vires ægri refocillari crederent; atque meritò credunt, quod repetita docet observatio. Nullus est Medicus qui non possit observare pulsum debilem, & languidum in ægro, à Medici aspectu læto verbisque salutem nuntiantibus statim erigi, & roborari, dum ejusdem ægri pulsus demitteret triste ejusdem Medici silentium. Quærant mechanicæ in silentio rationem hujus phænomeni mechanicam, & nullam invenient nisi psychologicam.

49. Dantur in aliis circumstantiis mechanica syncopes principia, scilicet certa requiritur fluidi nervei quantitas in cerebro, quæ in cor irradians illudque contrahens valeat sanguinis & vasorum superare resistentias; ut autem illius fluidi nervei sufficiens detur copia, debet sanguis illud supeditans proportionali quantitate vasa cerebri tranare, ita ut sive deficiat requisita in his vasis boni sanguinis copia, sive tardius quàm par est per ea vasa procedat, minor quàm par est ex eo separetur fluidi nervei quantitas.

50. Si solito major sit aut etiam solito minor sanguinis resistentia (37), minor est in utroque casu respectu virium impensarum quantitas sanguinis ad quasvis partes, & proinde ad cerebrum transmissi; ast si solito major sit, ut in plethora, & obstructione, modò non obstruatur cerebrum, auctis cordis conatibus, aut detracto sanguine, ablatisque obicibus restituitur debita sanguinis per cerebrum transmissio. Si verò vires cordis non augeantur, aut resistentiæ non tollantur, parvus, & rarus evadit pulsus in ratione.

tione resistendarum, friget corpus, secretio fluidi nervei decrefcit, & machina fatifcit.

51. Si folito minor fit fanguinis refiftentia, illud tantum procedit ex nimium imminuta ejus copia per hæmorrhagiam, inedia, fudores colliquativos, aliasve evacuationes, vel propter ejus fluxilitatem nimiam, unde fudores, diurefes, vel fimiles evacuationes ferofæ fiunt; in utroque cafu actio cruoris in fanguinem minor eft folitâ, quippe fanguis ferè eadem velocitate in aortam influit quâ cor fe contrahens eum infequitur; ergo à corde fufficientem non poteft recipere preffionem, nec proinde fufficienti vi vafa minora diffendere, replere, quod ad fluidi nervei fecretionem requiritur; ficque fenfim fatifcit circulatio cum pulfû frequenti, parvo & molli, inde demum fyncope, nifi analepticis refocillentur vires, & infpiffantibus refituitur fluidorum requifita viscofitas.

52. Errant ergo illi pathologi qui viscofitatem fanguinis femper oppugnandam effe in morbis contendunt, & nunquam nimiam ejus fluxilitatem verentur, cum tamen facilius fit mederi debilitati quæ à nimia fanguinis refiftentia procedit quàm ei quam nimia fovet fluxilitas aut minor refiftentia.

53. Si dicere liceat quod fenfio, cum, retardatâ cordis contractione, minus fiat virium difpendium, minor evadat preffio in parietes vaforum, diutius facta, tutaque remaneat machina (*Euler Mém. de Berlin 1752 maxime 10*), fimulque minor fit deceffus quantitatis fanguinis tranfmiffæ, nulla eft in hoc cafu ratio fyncope mechanica, & à principiis pſychologicis tantum deducitur cur fyncope potiùs in hoc cafu quàm febris huic oppofita ſuperveniat, atque idem ratiocinium valet in cafu imminutæ fanguinis refiftentiæ, ergo in utroque cafu, nifi maxima fit, vel minima omnino refiftentia, tantum à principiis pſychologicis fyncope videtur repetenda.

54. Singulare prorsus videtur quod ea apud omnes Indos orientales & occidentales invaluerit opinio animam à corpore ſponte recedere in obitu, unde Corfici, Africani, Americani pro more recens mortuum interpellant, & ab eo ſcifcitantur quâ ratione commotus obierit; verofimile eft hanc opinionem plebeiam ab antiquis Philoſophis proceſſiſſe.

55. In fyncope feriari omnes ſenſus & motus tum liberos tum vitales docet obſervatio; numquid ad vigiliam requiritur certus impetus fanguinis in fibras medullares cerebri, qui in ipſis vim electricam excitet, aut tenſionem debitam impertiat? Numquid ad hanc vim electricam extricandam aut tenſionem præbendam requiritur, præter ſyſtalticum, motus cordis ſubſultorius, qui non ſimpliciter premit, & etiam vi vivâ has partes impetit? qui ſyncope eluctati ad ſe revertuntur nullius ideæ per ſyncope tempus elicitæ conſcii ſunt, nec ullo ſigno ſe interea temporis cogitaſſe, aut quidquam egiffe ſignificarunt; in apoplexiâ non ita iners videtur vitæ principium: non minùs eft obſcura interitûs hominis quàm ejus ortûs ratio.

56. Ex numerofis *Bruyeri* & *Winslowi* obſervationibus deduci poteſt

veram mortem ab asphyxia vix distingui posse, nisi per triduum circiter phænomena mortis persistant, & ferè carniū accesserit putredo; ergo dubium est tandiu num vivant, id est num anima in ipsis præesse pergat necne.

57. A triplici principio pendere videtur syncope, 1° ab animi pathemate in quo anima vitam morti postponit, ut in summa indignatione, in tædio vitæ, gaudio extremo; irâ inexplebili: 2° in magnis, quæ cordi opponuntur, resistentiis à polypo cordis, à veneno coagulante sanguinem; à summo frigore, à submersione, suspensione, &c. 3° ab inanitione vasorum & imminutâ maximè sanguinis resistentiâ, ut dissolutione ejus, fluxibus immodicis, inediâ, &c.

58. In syncope à metu, terrore; cardialgia; hysterico affectu, si aliunde æger antea robustus fuerit, plus est terroris quàm periculi, & æger sponte ad se redit; sufficit eum stimulare; inclamare; odore forti, sapore acri, alapâ in faciem, aut manum, pilorum avulsione irritare, & eum velut à somno excutere; sic aqua frigida in faciem projecta aut propinata, aceti odor, jusculi pauxillum animam ab hoc stupore, vel languore revocat; verum interest ut interea vires superstites non incassum impendantur, adeoque, ut æger jaceat horizontaliter; tum ut sanguis à corde projectus uberius in cerebrum affluat, cui affluxui in situ erecto obstat partim sanguinis gravitas, tum ut æger in hoc situ abstineat ab omni artuum conatu, qualis in omni alio situ requiritur; unde frustraneum virium dispendium fieret; sic syncope à metu phlebotomiæ, aspectu operationis Chirurgicæ, hac solâ positurâ evanescit aut prævertitur.

59. Si verò ea non sufficiant, aër frigidior, liberior, & apertus ægro est præbendus, ut scilicet circulatio per pulmones facilius fiat, vel ut fluidum electricum aëris in sanguinem hac viâ uberius transeat, quod necessarium est illis, qui in conclavi calidiori, caldario, cubiculo hominibus multis repleto, loco foetido, mephitico, carbonis fumo inquinato, post suspensionem soluto laqueo, in æstu febrili, iræ paroxysmo, &c animo delinquantur.

60. Si verò ob plethoram, nimiamque cordi oblatam resistentiam fiat syncope, ut in prioribus casibus, si syncope resistat, tunc ad spirituosâ, aromatica volatilia, cardiaca, potu, odore; fotu, vapore applicanda quantocius confugiendum est, quibus & excitatur principium vitale, & major fluidi nervei copia suppeditatur illico, & sanguis resistens auxiliator evadit; quò frictiones & corporis succussiones pertinent; in certis circumstantiis dantur & casus plethoræ, & febris suppressæ, in quibus venam tundere necessarium est, ut in suspensis, asthmaticis fere suffocatis, apoplecticis.

61. Si hysterica sit syncope, tunc à suaveolentibus abstinendum ut plurimum, ut ambara, moscho, tuberosis, narcissis, rosis, &c, & graveolentibus insistendum, ut fumo animalium, castoreo, matricariæ, rutæ; nec non ad stimulantia, & cardiaca deveniendum; atque si
frigus

frigus occupet artus, tunc aqua cinnamomi, melissæ composita, Reginæ Hungariæ, spiritus volatilis cornu cervi, lilium, confectio alkermes, hyacinthina, & similia usurpanda; atque si cardialgia à saburra ortum ducens concurrat, quæ vomitum adjuvant aut excitant cardiacis socianda.

62. Demùm si ob hæmorrhagias graves, fluxus nimios, inediam, verbo minorem fluidorum resistantiam fiat illa debilitas, summa quies corporis, & animi est imperanda cum positurâ horizontali, & simul analeptica, gelatinosa, leviter acidulata, aut adstringentia, ut aqua Rabel, spiritus sulphuris ad gratam aciditatem, cremores incrassantes præscribendi; præmissis auxiliis quæ extûs admota valent fluxus illos immodicos sistere, iisque tum mechanicis, tum physicis; in his verò casibus sæpe suspecta sunt cardiaca & volatilia.

63. Cerebrum est fons virium tum vitalium, tum liberarum, & nervi sunt canales per quos vires omnes ad musculos transferuntur, & per quos impressiones sensiferæ ad animam perveniunt; obstructis itaque quomodocumque nervis, & motum liberum, & sensum in illis organis deficere necessum est, necnon alia munia, ut appetitus, quæ ex his dependent; quidquid itaque nervos immeabiles facit, est horum symptomatum causa, quatenus efficit ut resistentia fluidi hujus transmissioni opposita, vires transmittentes superet; hic est casus frequentissimus in paralyticis partialibus morbis, ut hemiplegiâ, paraplegiâ, amaurosi, anaphrodisiâ, & in quorundam organorum resolutione, ut linguæ, penis, &c, adeoque therapeiam generalem exposulat.

64. Illa nervorum obstructio, compressio, & fluidi nervei interceptio multis in praxi tenebris est involuta, nisi fracturæ, luxationi, similibusve principiis evidentibus tribuenda sit; cum verò latet, & interna sunt principia, tunc ex ætate, sexu, temperamento, victu, & principiis prædisponentibus, ac procatarticis simul attentè pensitatis in causam specialem morbi inquirendum est.

65. A plethorâ pendere infarctum vasorum capillarium, tunicas medullæ spinalis aut nervorum perreptantium, judicamus ex iis quæ copiam ingestorum majorem, & egestorum parciorem indicant, ut ex pulsu pleno, forti, calore, rubore, levamine à phlebotomia, incremento morbi à crapulâ, à suppressis catameniis, phlebotomiis assuetis, perspiratione retentâ; & tunc phlebotomiæ repetitæ, hirudines, abstinentia, potus diluens, perspirationem intendens, &c, indicantur.

66. Si obstructio, vel compressio pendeat à sanguinis visciditate, quam induxerit saburra in sanguinem transmissa, hoc suadebunt anorexia, nausea, linguæ sordities, febris exacerbans, capitis gravitas, præter alia prægressa & comitantia; tuncque abstinentia, diæta liquida, emetica, cathartica, dein stomachica conveniunt.

67. Si sero imbutæ sint partes nervosæ, aut lentâ pituitâ infarcta vasa, hoc suadebunt suppressi feri fluxus, facies pallida, adipisia, frigus, mollities, temperamentum pituitosum, ætas senilis, aut puerilis, constitutio

scrophulosa, cachectica, conditio vitæ, qualis lotricum, piscatorum, balneatorum, coriariorum; dispositio hæreditaria; atque in his circumstantiis in usum vocanda, præmissis cathartics, diuretica, aperientia, & resolventia, ut radices apèrientes, salia neutra, millepedes, sudorifica ligna, & præ cæteris thermales aquæ potu, fotu, balneo, embrocatione adhibendæ.

68. Ex his verò aquis aliæ sunt salinæ, ut Bellilucanæ; aliæ verò sulphuræ, ut Baregieneses, Balneolenses, Sancti Laurentii, &c: priores in mucosis, frigidis, pituitosis; posteriores in falso-acribus, ficcis, irritabilibus temperamentis magis conducunt: alterutræ verò ad perficiendam curam paralyseon à principiis supradiçtis, ut plethorâ, saburrâ oriundarum, ideò conveniunt, quia superatâ plethorâ, saburrâ, non rarò est laxitas in parte affectâ, quæ resolventibus, tonicisque indiget.

69. Initium vulgò ducitur à remediis generalibus, ut phlebotomiâ apud adultos cæterum vegetos, à catharsi; dein jusculis, vel apozematis spiffi humores resolvuntur, ficci diluuntur; deinde verò per triduum, si salinæ aquæ indicentur, harum potus ad libras sex quovis mane instituitur; diebus verò sequentibus jejuno ventriculo balnea adhibentur pro gradu caloris aquæ & ægri, breviora & remissiora, embrocationes & cuti applicationes horis vacuis succenturiantur.

70. Aquæ Bellilucanæ vulgò calent ad gradum 40um therm. Reaumurii; ille calor vix ultra minuta pauca potest tolerari sine metu syncopes; facies enim rubet, tumet, incalcescit, sudat; pulsant frequentius & fortius omnes arteriæ, respiratio anhelosa evadit. Ast si in cupam ante semihoram translata fuerint aquæ, duodecim circiter minuta potest in ea cupa balneari, & per aliquot alia minuta, intereadum aqua ex fundo effluit, embrocari; quibus transactis æger in lectum transfertur, ubi febrili accessu perseverante, per semihoram, aut ultra sudat, jusculo reficitur, deinceps linteis calidis exsiccatur.

71. Aquæ Balneolenses juxta Miraten calent in fonte ad 38um gradum, nullo principio salino scatent, sulphuris tantum est suspicio, calor ferè eodem gradu quo Balerucanæ, tamen est mitior, aut tolerabilior; potus non purgat, balnea longius à fonte sunt tepidiora, & per semihoram ac horam tolerantur; aquis vespere emissis, idem locus caldarium est; in hoc aqua identidem sorbillatur; pars dolore, vel paralyfi affecta fonti etiam supponitur, & fricatur, fumi extra caldarium per horam hauriuntur à phthificis; adeuntur hæc balnea mense Augusto ut plurimum, uti balnea *Lama-lou* propè Bitteras, quæ tepidiora sunt.

72. In acutis hujusce classis morbis, ut apoplexiâ, robur est potiùs oppressum quàm exhaustum, unde debilitas; sed ubi robur est oppressum, idque per phlebotomias, cathartica & emetica potest restitui, illa auxilia vires restitunt, non detrahunt; ergo in acutis hujusce classis eâ ratione ea auxilia indicantur, aut suadentur, si aliundè nil repugnet.

CLASSIS SEXTA.

DEBILITATES,

SEU

MORBI PARALYTODÆI.

DEBILITAS est vires solitas exerendi impotentia; Græcis *Adynamia* vocatur, ut facultas seu potentia agendi *Dynamis* dicitur.

Ad sanitatem requiritur non actio quæcumque, sed cuique generi animantis, cum adolevit, vigor actionum proprius; qui vigor sub eadem ætate & eodem sexu respondet circiter corporis moli & animæ activitati, seu audaciæ.

Duplex est facultas; alia *animalis*, seu cujus actiones ad animam referuntur; seu sunt animæ meræ modificationes, ut facultas cognoscendi & appetendi; altera ad corporis mutationem refertur, & est facultas motrix aut *loco motiva*.

Facultas cognoscendi seu ideas excitandi est eò fortior, quò sæpius, diutiùs, tenaciùs, ideas simul clariores & distinctiores producere potest anima; quò verò ideæ sunt obscuriores, magis confusæ, rariùs, breviùs, fugaciùsque excitantur, refricantur, eò debilior est facultas & ea animæ actio.

Anima diutiùs actionibus delassata vires somno & quiete resarcit; somnus verò idem præstat quoad vires animæ, quàm quoad vires motrices, quas restituit; somnus itaque est tempus quo minimas vires impendit facultas cognoscens & movens, seu quies utriusque; involvit itaque actua-
lem debilitatem, eoque majorem, quò somnus est & altior & pacatior; in-
tereadum facultas utraque majores vires recuperat, & ad fortius agendum,
discusse

discusso somno, disponitur. Facultas *appetendi* semper proportione respondet ideæ bonum repræsentantis vividitati aut acumini, ita ut quò idea boni fortior, eò cupiditas intensior; quò idea mali vehementior, ita ejus averfatio validior. Ergo debilitas actionum animalium repetenda est ex impotentia cognoscendi & appetendi, & ex obscuritate, & confusione tum cognitionis tum appetitûs, proindeque ex sopore tum totius, tum artuum & organorum.

Jam intelligitur in amaurosi esse majorem visûs debilitatem, quàm in barycoiâ. Ita in anorexiâ datur debilitas facultatis, quæ alimenta appetit, & in anaphrodisiâ libidinis feratio.

Appetitus determinat motum, nec enim ulla musculi actio fit sine motivo animam ad agendum excitante; motus autem sunt *liberi vel naturales*, prout anima determinatur ad agendum à voluntate, seu, ut aiebant *Duretus Dulaurentiusque cata proairesin*, ex electione; vel determinatur à cupiditate, seu *cata ormen*, ex instinctu. Voluntatem scilicet movet intellectus, seu cognitio distincta, proindeque clara boni vel mali; cupiditatem verò instinctus seu cognitio confusa aut obscura boni vel mali.

Motus muscularis supponit vim impressam ab anima fluido nerveo sufficientem, hujus fluidi debitam copiam, nervorum permeabilitatem, musculorum flexilitatem, structuram sanam, artuum nexum, figuram, molem, quales à sapienti architectonico creatæ sunt, ita ut non resistent viribus fluidi nervei ultra quàm par est.

Debilitas motûs muscularis pendet itaque vel à debilitate cupiditatis eum determinantis, vel à fluidi nervei defectu, nervorum impermeabilitate, musculorum & artuum majori resistentiâ.

Cùm penes animam sit regimen corporis seu œconomia animalis machinæ, cujus conservationi seu tutelæ, ac medelæ invigilare amat illud principium movens & cognoscens, illa debet vires suas juxta quasdam leges distribuere, & diversis organis ita erogare, ut urgentiori necessitati occurrat; cùm itaque primum sit vivere, nec vita sine cordis & pectoris motu possit servari, cordis & pectoris motibus primùm ea prospicere debet continuò & omni tempore, quamdiù ad vitales motus sustinendos ipsi penus virium superest. Hinc fit ut cùm languent, imò abolentur ferme actiones organorum sine quibus vita sustineri potest, ut artuum, interea motus cordis & respirationis, pro ratâ necessitatis & vigoris superstitis ratione, exercentur.

Aisthesia Græcis dicitur facultas cognoscendi per organa visûs, auditûs, tactûs, olfactûs, & gustûs, eo fine ut quæ jucunda hisce sensibus videntur, sectari possimus, quæ ingrata removeamus: horum sensuum obscuratio, confusio, debilitas *Dysaisthesia* est; si nulla est cognitio, reminiscentia colorum, sonorum, saporum, odorum, nulla pariter est corporum, quæ ab his repræsentari solent, cupiditas; adeoque *Dysaisthesia* secum inducit sæpius immi-nationem aut abolitionem appetitûs horum objectorum. Præcipua objecta quæ vehementius appetimus sunt objecta famis, sitis, libidinis; horum ap-
peti-

petituum debilitas videtur ideo accensenda inter appetitûs debilitates, Græcis *Anepithymias*.

Kinetiche dyhamis dicitur Græcis loco-motiva facultas, hujus debilitatem *Diskinesiam* vocabimus, & in hoc ordine referemus morbos qui tollunt facultatem artus movendi, qui simul combinati sæpius sunt cum obscuritate sensûs & appetitûs, à quibus illa facultas ad agendum determinatur: sic anaphrodisia cum atechniâ vulgò conjungitur, & amaurosim mydriasis & immobilitas pupillæ sequitur, & agheustiam mutitas non rarò comitatur. Genera itaque morborum, ne frustra multiplicentur, debent quandoque involvere anaisthesiam & dyskinesiam ejusdem organi.

Graviores sunt morbi qui universi corporis debilitatem important, proindeque à partialibus prius indicatis diversi, quorum alii soporosi sunt seu feriacionem sensûs omnis, motûsque arbitrarii inferunt: alii verò sine sopore totam machinam, imò ipsum cordis motum debilitant; prioribus soporis vel *comatis* nomen tribuimus, posteriores animi deliquiis seu *leipopsychiis* accensemus; quippe docet experientia animam à tanto vitæ periculo perterritam & veluti dejectam ita prosterni ut vitæ regimen desperabunda abjicere videatur, quod in negotiis moralibus, extremis scilicet ærumnis, quandoque facimus; à quibus, defectu spei & animi, attentionem avertimus, cum maximè attendendum, & invigilandum esse suadet ratio.

Leipopsychia, Gallicè *Découragement*, animi debilitatio, est remissio illius facultatis quæ ad laborem utcumque improbum viriliter sustinendum nos excitat; illa verò animi abjectio accidit, vel cum post iteratos conatus successum nullum aut spem frustratam percipimus, vel cum resistentias tantas & improvisas viribus nostris majores fore timemus, seu nostris viribus indubitamus; metus itaque qui obices & mala exagerat, pusillanimitas quæ diffidentiam suarum virium auget, hanc leipopsychiam inducunt.

Exemplum abjectionis animi à causâ morali nobis exhibet historia ab illustri *Nicholls* relata, inter bene multas à *Borrichio*, *Pechlino*, aliisque traditas. *Calista* scilicet pulcherrima mulier, cum in adulterio deprehensa fuisset, tanti, tamque excelsi animi erat, ut repudii ignominiam spontaneâ vitæ derelictione commutaret; hæc cum præ dolore & sollicitudine ita febre opprimeretur, ut de morte nemo dubitaret, à nobili marito impetravit promissum ut morienti condonaret; cum autem spe plena, Medici curâ, convaluisset, non dubitans quin suis gratis, suæque pulchritudine & pœnitentiâ commotus maritus exorari se pateretur, & ipsa domi retineretur, rus abiens maritus ipsi nunciavit se satis egisse, qui, promissâ veniâ, vitam conservaverat, & præter repudium nunc nihil velle; ad hæc mulier respondit; *sibi itaque moriendum esse*, & pulsu per gradus coincidente, supervenienteque pectoris oppressione, intra paucas horas vivere desiit. *Nicholls oratio de animâ Medicâ pag. 17.*

Qui malè intellectâ hominis definitione, quod scilicet sit *animal rationale*, inferunt animam nihil nisi juxta rectæ rationis leges acturam esse, illi mehercule ineptire mihi videntur, quippe nulla est insania, protervia, in-

eptia, quæ in animam rationalem non cadat; homines siquidem non corpore sed animâ sunt obstinati, superbi, iracundi, ultionis cupidi, iniqui, leves, morosi; hæc vitia non corpori sed animæ à Theologis & Jurisperitis imputantur, atqui tamen his pathematis excœcata anima, pro bono & malo reali apparens fumit, errat millenis modis, allucinatur, & contra rectæ rationis leges peccat quotidie; qui itaque *Animistas* derident quòd animæ errores in regimine vitæ tribuant, seipsos ignorare, quid sit anima nescire videntur, & ipsi primi deridendi veniunt. Numquid verbis opus est ut probetur humanæ animæ fragilitas, morositas, protervia, inconstantia, error multiplex? Si verò in rebus ad intellectum pertinentibus erret, quid mirum si in negotiis vitalibus, seu regimine penetralium corporis, sensibus abditorum & instinctui tantum perviorum, à rectâ viâ recedat? » talis profectò videtur anima, quæ hominis corpori præponitur, quæ, si penitus saperet, si rejectis nugis & ineptiis, soli corporis » conservationi invigilaret, venientibus malis occurreret, senectutem diu » retardaret, vitamque, quatenus ab internis causis tolleretur, in mille- » finum fortè annum produceret; quæ si ab officio deesset moderatrix; » non millesima hominum pars unius anni damna & incommoda perferret, ut navis sine rectore procelloso mari jactata inter scopulos. Tali » dominæ infervit Medicus, quæ si molliter, si timidè res suas, & fegni- » ter gerat, Medicis artibus allicienda, excitanda atque provocanda est. «
Nicholls.

Ea sæpe est naturæ infirmitas atque imprudentia ut ab externis rebus perturbata corporis curam vel remittat vel deserat; ea, ait *Galenus libr. 3 de crisiibus*, cum à morbo superatur, ne pugnare quidem adversus eum aggreditur: sic cum in abdomine gangrænam resolvere aut prævertere non potest, subito à febrili motu abstinet, & æger, nullo dolore laceffitus, torvo tamen atque perturbato vultu, sollicitam animam, atque inevitabili corporis ruinâ perterritam, indicat, hinc accidit etiam ut pridie mortis fontanellæ, antiqua ulcera, quibus natura se à pravis ichoribus exonerabat, exsiccentur.

Qui debilitatem motus cordis, soporem, aliaque symptomata funesta semper existimant, nec à remissione spontaneâ facultatis sentientis oriri posse putant, attendant ad sequentia. Mulierem horrendis doloribus in abdomine cruciatam curabam, eò vehementiæ devenerunt illi, ut subito ægra animi deliquium passa sit, & paulò post sui compos facta omnino à dolore immunis evasit, absque ullo medicaminis aut evacuationis spontanæ auxilio; felicem judicavi hanc syncopem instantaneam, quæ tanti doloris finem fecit.

Soporem in variolæ, aphthæ, rubeolæ, miliaris præludio pertimescimus, quia malum malo additum putamus; interea nunquam felicius in pustulas prorumpit materia morbifica, quàm cum laxatâ per fomnum cute, libenter huic veneno paratur exitus.

Symptomata terrificata sunt quandoque naturæ salutis nostræ prospicientis conamina vel artificia; sic ineuntibus variolis, si fomno foras extrudi non possit

possit venenum, per vim natura illud ejicere tentat; febre adauctâ & convulsionibus etiam adscitis, atque postridie summo mane eruptio felix est expectanda, observante *Sydenham*.

In negotio partûs, foetus maturus semper præsens est, utrumque pondere premit; verum quàm impar foret ea vis ad superandas resistentias! natura, quasi intelligeret fibras uteri sensim distractas sine rupturâ extendi posse, identidem conatus edit, successivè vegetiores, atque cum quod caret alternâ requie durable non sit, illa identidem conatus omnino intermittit, ut suas & foetûs defatigati vires reficiat, quod somnus interpolatus exsequitur: suspendit itaque, ubi id res postulat, omnem in corpore sensum, auctoque dein ad summum impetu, foetum extrudit, peracto opere, rejectis secundinis, anima rursus somno se recondit, ut suis rebus attentius incumbat, stagnantia dissipet, contusa refarciat: *Nicholls p. 26*. Anima enim, ut ait *Hippocrates*, etiam dum corpus quiescit, vigilat, & habitaculo suo prospiciens cuncta vitæ obit munia.

Nuper & antea pluries observavi in febribus malignis statim à morte abdomen portentose intumescere, antequam novæ putredini flatus rarefacienti id adscribi posset, cum frigus mortiferum hanc putredinem subito nedum intendat, potius cohibeat; ergo cum nulla alia hujusce subitæ intumescentiæ sit ratio quàm quod anima non amplius obnititur adversus materiei putrescentis expansilitatem, jure infertur quod, durante vitâ, anima, nobis etiam insciis, tonum partium, ut sphincterum, aliorumque musculorum vim, contractionemque sustinet, quâ cessante, intumescit abdomen, feces è recto elabuntur, mucus sæpe spumofus è bronchiis exundat.

In somno itaque, ut ut anima otiosa videatur, non minus illa negotiis vitalibus incumbit, ut cordis & respirationis motibus, quin etiam impressionum externarum satagat; sic sani somno oppressi sentiunt obscure muscas faciei incumbentes, easque manu abigunt, incommodum situm percipiunt, & commodiori mutant, quin evigilent; sed si interiora corporis gravissimè & periculosissimè lædantur, tunc ea, iis solummodo intenta, externas impressiones non curat, nec percipere videtur; hinc sopor aparens.

Verum quidem est quod dormientes, etiam gravibus morbis oppressi, licet quandoque somniet de illis quæ cum statu suo affinia sunt, ut plurimum à suo morbo longè aliena mente revolvunt, unde quis facilè concluderet animam regimini vitali non incumbere; sed advertant, quæso, animam consueta munia obire, licet se obire non percipiat, & de aliis cogitet, aliaque negotia tractet; quoties enim accidit cuique, ut dum consuetas ad Deum fundit preces, & labiis pronunciat, tamen de diversissimis rebus meditetur, & se preces fundere non advertat? Ergo nil mirum, si dum somnio detinetur imaginatio, natura, quæ altera est animæ facultas, operi non animadverso incumbat; quippe ut multa agimus quæ visu, auditu, memoriâ non novimus, ut nictare, deglutire, in somno ambu-

lare, ita facultas motrix independenter à pluribus animæ talis facultatibus operatur.

Aliæ sunt intermissiones motuum quæ coactæ sunt, aliæ verò quæ spontaneæ; intermittit motum & sensum anima coacta, cum organum, quo utitur, vitiosè se habet; sic obstructo, resecto, compresso nervo optico, coacta est cæcitas; nervis linguæ resolutis, coacta est mutitas: verum aliquando spontanea est visus & tactus intermissio, ut apud illum Sacerdotem Hipponensem, qui, teste *Divo Augustino*, omnes suos sensus pro lubitu suspendebat, & apud Chiliarchum *Townshend*; qui, teste *Cheyneo*, omnem sensum & vitalem motum in se pro lubitu supprimebat: plura vide in *historiâ catalepticos*.

Mirum est quod narrant de anaphrodisiâ magicâ, sed quotidianâ observatione firmatum; ita est anima eorum qui hisce vanis maleficorum præstigiis fidem adhibent, ut ex eo quod ob præjudicium, metum, pudorem primâ vice debitum reddere nequiverint, dein id sibi minimè licere & impossibile reputent, atque ex eo maleficiati, frigidi, & reapse veneri inepti fiant.

Vidi hominem qui præ singulari morositate, aliunde vegetus & sanus, per mensem nullum cibum deglutire voluit, nec hujus anorexiæ unquam ullam rationem protulit; pridie mortis mihi obsequiosus jusculum facile deglutivit; ast paulò post cum me recessisse putabat, sedens in lecto, illud ad sex pedum distantiam, ridens, & uno filo evomuit, placidèque sequenti die expiravit; quare verò id ageret, & interrogatis nullis unquam responderet, nunquam divinare potui; cerebrum verò firmissimum, & veluti exsuccum, aperto capite deprehendi.

Cum itaque facultas motrix animæ sit primum virium omnium hominis principium movens, illius adynamia, exhaustio, infirmitas, naturæ à motibus feriatio, pigritia, stupor, non rarò in morbis hujus classis, incusanda sunt.

Deinceps fluidi nervi defectus, exhaustio, ineptitudo inter principia morborum potest accenseri; unde debilitas senilis, convalescentum, longis, vel acutis morbis, potissimum evacuatoriis, exhaustorum, longo jejuniò, anginâ, vomitu inanitorum; unde etiam debilitas eorum qui mephiticos halitus hausere, & qui subito, velut fulmine tacti, viribus destituuntur, ut patet ex *historiâ asphyxiæ*.

Alterum debilitatis principium est nervorum immeabilitas, cerebri, medullæ spinalis obstructio, compressio, ut intelligitur ex *historiis apoplexiæ, paraplexiæ à casu, lapsu, luxatione ortæ*; demum in ipso musculo movendo vitium hæere potest, si obstructus, rigidus, fluido nerveo, vel cruori impervius sit.

Si tamen impotentia movendi non sit præcipuum symptoma ægritudinis, tunc morbus ad alteram classem est referendus. Sic in febribus acutis tum continuis, tum remittentibus, maximè verò in typho & synocho, in he-

mitritæis, & tritæophysis, delirio, somnolentiâ stipatis, necnon in phlegmatis, versus morbi finem, summa est debilitas.

Est etiam impotentia movendi symptomatica, ut aiunt, in morbis dolorificis, fracturis, luxationibus, sed ea à dolore ipso dependet; quippe natura & libertas abstinent à motu, quoties motivum ad agendum debilius est, quàm detrimentum à motu metuendum.

Auxilia in debilitate requisita sunt vel moralia, vel physica, vel mechanica.

Moralia sunt quæ agunt in animam, ejusque vitiosum statum mutant; animam esse omnino mutationis expertem docent Cartesiani; eam verò in continuo statûs sui mutandi conatu versari docent Wolfiani, quibus experientia adspulatur, licet ignoremus, aut imaginari nequeamus unde pendeat diversitas statûs inter animam mœrore, pudore, pœnitentiâ, desiderio prostratam, lætitiâ excitatam: scimus apprimè non omnes ejus diversos status à machinæ prævio statu determinari, qui Materialistarum error est; sed partim semetipsam mutare, partim corporearum mutationum occasione, diversimodè affici; sunt verba & voces quibus lenire dolores animæ, vel eam exhilarare, spem ejus erigere, vires addere, stuporem excutere possunt amici, Philosophi: non inanis est mos jubere ut bono animo sint illi, quibus à mœrore impendit syncope; pauper in lectulo suo æger, derelictus, omni solatio destitutus, sæpe ita animo despondet, ut nec cibos appetat, nec è loco ad victum sibi parandum & vitam sustinendam se movere queat, pulsus deficiat, mors impendat; at si quævis externa impressio, si sonus, tactus eum moneant, præsto adesse manum auxiliatricem amicum qui ejus misereat, illico sensus, motus, pulsus redeunt. Sic ad nomen Thysbes oculos jam morte gravatos Pyramus erexit; sic adolescens, cujus historiam narrat *Tulpius*, omni sensu, motuque destitutus, jacebat morti proximus, & mœrore repulsæ ferè exanimatus; sed ad vocem amariæ, à quâ repulsam passus erat, subito revivixit. Sic non dudum mulier, cujus maritus ære alieno obrutus effugerat, cum sola domi apparitores residuam suppellectilem, Magistratûs auctoritate, correpturos cerneret, concidit velut exanimis: recesserunt apparitores, accersitus Chirurgus frustra cardiacis eam fervare conatur, phlebotomiam non admittebat pulsus depressus vix conspicuus, nec ullum potum dentes invicem appressi; frigebat misera, cum accersitus accurro; ea vocem meam cognoscit, aureum offero, & statim, spe reddita, vitales motus redierunt.

Ea sunt itaque auxilia moralia, quorum actionem ex motûs legibus explicare velle superfluum est, forte impossibile, nisi animam cum omnibus antiquis dicas esse principium quo vivimus, sentimus, & loco movemur, penes quod est vitæ & vitalium motuum regimen.

Auxilia mechanica sunt ea quæ frictionibus, percussionibus, gestatione, fluorem & motum sanguini fluidoque nerveo conciliant, & sic vires restitunt, & anæsthesiam ab horum fluidorum quiete dependentem tollunt;

in quo sensu quandoque phlebotomia, quatenus resistantiam cordi oppositam tollit, est reponenda; succussiones etiam corporis vulgò adhibentur.

Auxilia verò physica sunt ea medicamina, quæ principium debilitatis tollunt; analeptica in inanitione; cardiaca, cephalica in sanguinis tarditate, spissitudine, organorum atoniâ; stomachica omnia agunt, ut auxilia physica simul, & ut moralia, vel ut mechanica; qui omnes agendi modi ex singulorum morborum curatione patebunt.

ORDO PRIMUS.

DYSAISTHESIÆ,

Pertes de sentiment, ou Foibleesses des sens.

AISTHESIS, seu *aisthetica dynamis* est facultas quâ anima percipit objectorum impressiones sensuum organis illatas, seu *sensus* est; inde *dysaisthesia* intelligitur difficultas, vel impotentia sentiendi.

Duplex est percipiendi modus, alter per *instinctum*, alter per *intellectum*; instinctus brutis hominique communis comprehendit sensum & phantasiâ, illius actio *sensatio* dicitur; istius verò *imaginatio* nuncupatur.

Sensatio supponit ex parte *materialis* motum impressum fibræ nerveis organorum, qui interventu fluidi nervei, seu vaporis electrici nervos pervadentis illicò ad *aistheterium*, seu *sensorium* transferatur: ex parte verò *formalis* supponit animam fortiori ideâ, aut cupiditate non detentam; & quò magis est ab alienis cogitationibus immunis, cæteris paribus, eò vividior sensatio.

Imaginatio supponit vel actualem sensationem, seu impressionem forinsecus accedentem ad sensorium commune, ubi fibræ medullares cerebri in motum aguntur; en novæ ideæ à sensatione diversæ, & phantasmata inde in animâ exsurgunt occasione sensationum externarum; vel absque externis impressionibus, ut in somno, delirioque, ab arteriarum pulsu, capitis ictu, feri illapsu moventur fibræ medullares emporii. Demum penes nos est jure libertatis, absque ullâ præviâ corporis mutatione, quasdam ideas mente refricare & imaginari actualia, præterita, vel futura; inde imaginatio, anamnesis & prognosis, quæ ultima in brutis *semilium eventuum expectatio* dicitur.

Non omnis itaque imaginatio est *passiva*; datur etiam *activa*, quæ à libertate dependet, uti & *anamnesis*, seu reminiscencia, vel memoria; pendet scilicet à nobis, cum bene valemus, pro lubitu Romam, Londinum, Cæsarem, Alexandrum imaginari, &c.

DYSÆSTHESIÆ. CATARACTA. 719

Intellectum quod attinet, is est facultas ideas distinctas, universales, abstractas formandi, quæ facultas supponit ideas à sensu & phantasiâ prius acquisitas: ex his sequitur ad dysæsthesiam attingere imminutiones & suppressiones non solum sensuum, ut visus, auditus, tactus, &c, sed etiam imaginationis, memoriæ, & prævisionis, quæ objecta visus, auditus, tactus, &c, nobis repræsentant veluti actualia, præterita, vel futura; atque etiam sequitur quod his quoad maximam partem læsis vel abolitis, intellectus inde suas ideas mutuans multum detrimenti sit passurus; inde summa affinitas inter dysæsthesias, & quasdam vesanias, ut dubium sit an ad has, an ad illas pertineat memoriæ imaginationisque imminutio, seu morosis, & obliuio.

Cùm autem suppressâ sensatione & imaginatione supprimatur appetitus; seu nativa bonorum cupiditas, & malorum aversio saltem sensitiva, dein etiam rationalis, alterum classis ordinem ingrediuntur illæ appetitus imminutiones, ut anorexia, adipisia, anaphrodisia.

Quò organa sunt magis utilia, magisque cognita, eò accuratius eorum morbi à Medicis investigati sunt, & eò major morborum illis insidentium numerus in medium prolatus, ut patet conferenti numerum morborum visus, cum numero morborum olfactus; genera itaque morborum omnia non sunt ita cognita & definita, quin nova in dies assignari queant, imò debeant, ut individuorum morborum plenior notitia acquiratur.

I. CATARACTA; *Glaucofis* Hippocratis; *Hypochoyfis* Galeni; *Gutta opaca*, & *Aqua Arabum*; *Glaucoma* quorundam; *Suffusio* Jonstoni, Rumphii; *Cataractæ*.

Definitur rectè à *Boerhaave* visus abolitio, quæ sensibili opacitate pone pupillam conspicuâ stipatur.

Lis fuit inter *Ophthalmographos* an in membranulâ, an in crystallino ipso resideret illa opacitas, sed bona definitio ab omni theoriâ & opinione libera esse debet.

Differt cataracta ab *amaurosi* per labem pupillæ conspicuam, seu maculam subrotundam, sæpius albam, in regione & loco pupillæ: à *caligine*, quòd obex visui oppositus in caligine sit citra pupillam, ut in corneâ, palpebris, &c; cùm in cataractâ lens crystallina, quoad nucleum suum, aut quoad alterutram capsulæ laminam, anticam scilicet, posticamve sit, opacata, eaque proinde omnes reflectat, nullos ferè transmittat lucis radios, evidens est nullam objectorum imaginem in retinâ depingi posse, proindeque visum suppressum iri, hujus obicis culpâ, licet optimè se habeant retina, cæteraque visus organa.

Lens crystallina non ita arctè involvitur suâ capsulâ, quin inter nucleum & capsulam guttula una aut altera humoris viscosi intercedat, cujus interuentu illa capsula figuram mutare potest, & convexior planiorve fieri per actionem coronæ ciliaris, quâ actione cessante, fortè capsulæ elasti-

sticitas nititur ad figuram sphaericam lenti crystallinae conciliandam, & reapse in extractis crystallinis cataractosis hæc sphaerica figura sæpius observatur.

Opacitas crystallini rarò accidit subitò à causis saltem internis, sed per gradus crescit; verosimile autem est pari passu laxatâ coronâ ciliari, lentem illam in corpus sphaeroideum, proindeque magis convexum, mutari simul & magis opacum.

Idem itaque accidit in cataractâ recenti, quod oculis trans lentem magis convexam objecta respicientibus; illi scilicet non nisi propiora, & ad determinatam non ultra citrave distantiam posita, distinctè cernunt, seu visus in dies decurtatur; præterea quoniam crescit sensim opacitas illa maculæ, quæ initio nebulam repræsentabat in fundo oculi posita, sensim magis albescens, cornæ propior, seu minus profunda, videbitur ophthalmiatro illam inspicienti; objectum enim idem propius positum videtur quod majorem lucem reflectit; quâ ratione quò majorem lucem reflectit illa macula, eò minorem transmittit ad retinam; ergo successu temporis obscurior evadit in cataractâ visus, & cum non amplius crescit obscuritas, *cataracta matura* dicitur, quo quidem tempore lucem solarem à tenebris ægri distinguunt, sed corporum colores & figuras distinguere nequeunt. Sunt cataractosi, qui initio suffusione, seu muscarum, filorum in aëre suspensorum, visione apparenti defatigantur ob vitium retinæ conjunctum; sed hæc suffusio quandoque cataractam minimè comitatur, nec inter ejus indicia reponi debet, errantque illi qui ex suppositis in crystallino striis, vel punctis opacis similes apparentias deducendas esse supponunt, quos meritò deridet *Deschales in Opticâ*; cataractosi illibatâ retinâ gaudentes vident objecta quasi uniformi nebulâ involuta, nulla verò vident objecta distincta, seu certis limitibus circumscripta in aëre volitantia.

Auxilia cataractosis afferenda sunt vel physica vel mechanica, eaque Chirurgica & dioptrica.

Auxilia physica sunt medicamina intus sumenda quæ lymphæ crassitiem, spissitudinemque dissolvant, tum externa quæ fluxilitatem ipsi concilient; sic juscula & serum lactis, asellorum succo mixta, balneaque repetita plurimum profunt. Auxilia dioptrica ante operationem Chirurgicam sunt vitra concava, ut plurimum parvi usûs propter opacitatem crescentem, licet indicentur à myopia seu brevitate visûs conjunctâ; post cataractosæ lentis detractionem, elapsis tribus mensibus non antea, perspicilla, quæ conveniunt, sunt utrinque convexa, foci brevissimi seu aliquot pollices extensi, ut quatuor vel quinque.

Auxilia verò Chirurgica sunt crystallini 1° depressio, quæ fit ope acûs apice ancipitis juxta canthum temporalem ad unam à corneâ lineam immissæ pone uveam, cujus ope crystallina lens desuper incidatur, & dein & crystallinus & capsula deorsum in imâ vitrei parte recondantur, & longâ quiete per novem dies servatâ, oculis fascia obductis etiam ambobus, detineantur; 2° ejusdem crystallini & capsulæ extractio, quæ fit incisa in orbem corneâ

corneâ ad tres quartas circuli partes, ab imâ parte incipiendo, quod est ope forficum curvorum, præmissâ incisione ex lanceolâ, interea speculo sub palpebris posito fixus detinetur oculus, molliterque facta incisione premitur, atque illico ferè crystallinus sese obviam offert foramini, aut si cataracta maturitatem non adepta sit, ope auriscalpii vulgo *urette* foras educitur; dein lacinix capsulæ & flocci mucosi è capsulâ ruptâ elapsi per vices extrahuntur.

In primâ methodo expectandum donec cataracta perfecta, seu matura sit; timendum ne, ut aiunt, crystallinus depressus resurgat, aut potius ne capsulæ mucus opacus supersit qui cataractam recidivam inducat; in altera methodo metuendum ne fortiori pressione oculi, cum aqueo etiam vitreo foras prorumpat, & quod frequentius accidit, ne choroidea graviter inflammetur, fortè quia dum crystallina lens foramen pupillæ transit, aut auriscalpio educitur, uvea & corona ciliaris distrahuntur; illa autem ophthalmia per quindecim aut viginti dies perseverat, quâ superatâ, mira suffusio, sed fugax accidit, æger scilicet objecta omnia quasi nive respersa & in medio quasi nigram avem videre sibi videtur. Statim ab ultravis operatione collyrium albuminosum, seu ex albumine ovi & aquâ rosarum commixtis, oculo debet apponi, sed præterea in ultimâ methodo, ne tussi, vomitione aut sternutamento oculus sectus omnino vitreo suo evacuetur, oculus vinciri debet, saltem per quatuor dies.

1. *Cataracta vera* Maitre-jan; *Glaucoma* Woolhouffii de cataracta pag. 30. *Cataracte vraye*, S. Yves des maladies des yeux cap. 14. L.

Est species hæctenus descripta & matura. Dividitur in virgatam, luxatam, purulentam, exficcatam, & protuberantem.

a. *Cataracta virgata* S. Yves pag. 288. *Cataracte barrée*.

Est ea in quâ crystallinus opacus est interfectus unâ vel pluribus lineis coloratis quomodocumque dispositis. Rarò hæc varietas crystallinum gerit maturum ut possit acu deprimi; pertusa enim lens crystallinâ fundit mucum albidum, vel flavum, quo turbatur humor aquosus; unde visus obscurus remanet, nisi spontè refideat ille mucus, aut iteratâ operatione deorsum acu dejiciatur.

b. *Cataracta purulenta* Ant. Maitre-jan; *Cataracte purulente, un abcès au cristallin*. L.

Est ea quæ producitur à crystallino intus suppurato; suppurationem illam præcedit dolor in ipso oculo, cum ophthalmiâ quandoque externâ, & hemisphericâ frontali, accedit nebula crystallini, factò pure dolor sedatur, crystallinus albescit, inæqualiter tumet, licet volumine minori gaudens; effuso pure turbatur humor aqueus, iridis color mutatur, pupilla multum angustatur, visus admodum obscuratur. Vide *ophthalmiam ab empyesi*, & *caliginem à myosi*.

c. *Cataracta argyriæ* Woolhouffii & Mauchartii. L.

Est ea in quâ supra crystallinum est tantum exigua macula resplendens instar argenti, quæ creditur à S. Yves fieri à partiali & exiguo abscessu in *Sauvages Nosologia Methodica*, Tom. I. Y y y y super-

superficie crystallini; interea illud punctum album quandoque per totam vitam perseverat & tantum paululum visum obscurat; æger quocumque versat oculum, umbram seu nubeculam objectis affusam videt, ait *Maitre-jan.*

d. *Cataracta clavata* Woolhoufii de cataracta pag. 21. *albula* & *tophus* Verterum. *Perosia*, *calli* & *clavi* oculorum; an *Grando* Mauchartii? L.

Est species soli Woolhoufio cognita, quam canibus ad ignem diu assidentibus evenire observavit, & ea fit à fibris albis, quæ veluti clavi è conjunctiva proficiscentes, ubi nodum efformant, in oculum penetrant, & crystallinum veluti perforant, ac colligant.

e. *Cataracta luxata*, *Cataracte déplacée* Maitre-jan & S. Yves.

Est ea quæ pendet à crystallino opaco, sed à nativâ sede dimoto.

Cognoscitur 1° à causa, ictu scilicet in oculum, cum cruoris effusione, seu hæmalope: 2° à pupillæ immobilitate, & magnâ mydriasi: 3° crystallino albescente, & uveam quam premit extrorsum trudente. 4° Exsiccatum dein illa lens & decrescit; tunc verò æger corporum luci & oculo interpositorum umbram cernit.

Hos crystallinos attingere inutile censet *Maitre-jan.*

f. *Cataracta à synchyfi*, Mauchart; *Cataracta viva* Woolhoufii: *Glaucoma* Heisteri; *Cataracte branlante* d'Ant. Maitre-jan; *fonte & dissolution du vitré*. L.

Est visus abolitio cum maculâ albâ, vel luteâ, à crystallino opaco & simul mobili ad quemvis capitis motum; crystallinum illud mole minuitur, induraturque.

Procedit hoc malum à vitrei dissolutione in serum subluteum, putre; præcessit ophthalmia interna quæ in suppuratum abiit, cum diris doloribus, & tunc albescit initio pupilla; quandoque dissolutio fit putredinosa sine pure; initio dolet oculi fundus, & pars anterior capitis, dein visus obscuratur, vel omninò aufertur; crystallinus turbatur, albescit, & flavescit, pupilla dilatatur, iris suum colorem nativum amittit, corrugatur, & cum crystallino adhærens introrsum vel extrorsum flectitur uvea. Hæc autem dissolutio putredinosa, malum est insanabile visum tollens, sed nullum aliud damnum oculo inferens.

Woolhoufius hanc speciem tribuit globulis hydrargyri in crystallinum deductis pag. 62, vel spumæ humoris aquei.

2. *Cataracta antiglaucoma* Anton. Maitre-jan; *l'Antiglaucome*. L.

Differt à glaucomate quòd 1° crystallini moles major videatur, quæ minor etiam in glaucomate; 2° quòd pupilla dilatetur; 3° quòd crystallinus protuberet, & colorem cornu polito, splendentis, referat, licet inæqualis sit ejus superficies; 4° quòd pupillæ ambitus inæqualitatem crystallini referat; 5° nulla demùm est visio, nulla pupillæ contractilitas; 6° nullus dolor præcessit, vel comitatur, ut præcedit glaucomatis exortum.

Differt à cataractâ verâ; 1° quia in cataractâ pars antica capsulæ crystallini dissolvitur, in antiglaucomate induratur & incrassatur; 2° unde crystallinus major apparet; in glaucomate verò minor est; 3° crystallinus in glaucomate

comate variegatus, profundus, in antiglaucomate coloris puri, ut cornu al-
bidi, & protuberans.

Morbus est insanabilis.

3. *Cataracta glaucoma* Antoni Maitre-jan & S. Yves. *Le Glaucome de Maitre-jan*, non de Woolhouse.

Differt juxta S. Yves à verâ, quòd glaucoma sit stipatum amaurosi seu guttà serenâ.

Est cataracta exsiccata seu cõgnoscitur 1° colore subcæruleo seu glauco, vulgò *Verd de mer*; 2° volumine minori, amissâ diaphaneitate, auctâ duri-
tie, visu penitus ablato, juxta S. Yves; 3° rarò præcedant dolores nisi ab
ophthalmiâ internâ vel ab ictu cataracta oriatur, quod frequentissimè fieri
putat S. Yves; 4° pupilla rotunda est & diametri nativæ: at juxta S. Yves
adeest mydriasis; 5° visus initio nebulosus est ut in cataractâ, à cantho ta-
men majori clariùs videt; 6° colorem mutat, initio glaucus est, sed dein
griseus, perlatus, vel viridescens, flavus, imò luteo-nigricans crySTALLINUS.
Malum est insanabile, si combinetur cum amaurosi, seu cœcitate à retinæ
paralyfi, ut putat S. Yves.

4. *Cataracta membranacea* Woolhoufii de cataractâ 1719, Freitagii thesif
Tiguri 1721; à tela Hist. de l'Acad. des Sc. 1718 pag. 18; *Cataracta vera*
Veterum; *Cataracta membraneo-floccosa* Mauchart. diff. L.

Mucus ex margine pupillæ seu uvæ exudans apud equos observante Lo-
wero concrefcit quandoque in membranam quæ pupillam obturat. Num in
homine talis cataracta membranosa detur, dubium est, licet eximii Ophthal-
miatri hanc se aliquoties invenisse aut acu depressisse putent.

Signa ejus diagnostica nondum sunt distinctè comperta.

5. *Cataracta secundaria* Hoin Mem. de l'Acad. R. de Chir. tom. 2. pag.
425. L.

Depresso crySTALLINO cataractoso, nec deterfa capsula crySTALLINI, non rarò
accidit, maximè si æger, incuriâ suâ, vel Chirurgi, ophthalmiam inter-
nam patiat, ut pars capsulæ illius quæ adhæret vitreo opacetur & albes-
cat, tum propter ophthalmiam quæ pariter corneam opacare consuevit,
cùm externa est inflammatio; tum propter mucum ipsi capsulæ adhæren-
tem, & exsiccatum vel collectum; quippe ea cataracta secundaria non ac-
cidit cùm crySTALLINUS fuit methodo Davielis extractus, & capsula muco
suo deterfa, licet ophthalmia interna sæpiùs huic operationi superveniat.
Similem cataractam secundariam *Hilmero* examinandam præbui, sed ope-
rationem minimè successuram recusavit; color hujus cataractæ est merè ne-
bulosus, situs videtur profundus, sola operatio Davielis, quâ auriscalpio de-
tergeretur hæc capsula, succedere posse videtur, sed nondum tentata est,
quantum scio.

Si operationis Davielis usum respiciamus, cataracta in duas tantum varie-
tates est dividenda, scilicet in *simplices* quæ extractione crySTALLINI sanari
possunt, hæctenus autem vix quarta pars ab operatione visum distinctum

recuperat; & in *complicatas* cum amaurosi, atrophîâ, ophthalmiâ, &c; quæ operationem frustra aut minimè, patiuntur.

Ufus extracti hyoscyami albi quotidianus, à triente grani incipiendo, & sensim augendo, quandiu nulla est œsophagi nariumve ficitas, est egregium & fermè unicum remedium quod cataractam resolvat, ut pluribus observationibus compertum habeo. Presbyter eâ affectus in oculo dextro, post octo dies quibus hoc medicamine usus est, quo intervallo, ad tria grana pervenit, jam minutos librorum characteres legere valet, qui prius non nisi maximos perspiciebat; crystallinus, prius albus, jam subcæruleus evasit & subpellucidus, suffusio myodes qua laborabat evanuit, fames autem & fomnus, prius languentes, vigent maximè. Ab hoc medicamine alium vidimus à *D. Coulas* etiam curatum, cujus crystallinus omnino diaphanus evasit.

II. CALIGO, *Obscurissement de la vûë.*

Est morbus cujus præcipuum symptoma est visûs imminutio partialis vel totalis propter repagulum opacum citra pupillam oculo inhærens.

In Amblyopia & Amaurosi nulla est opacitas.

In Cataractâ opacitas est ultra pupillam.

Repagula lucem intercipientia in caligine sunt vel vitia contentorum in camerâ anticâ, vel vitia continentium, ut cornæ, palpebrarum.

Plura ad visionem distinctam requiruntur, 1° ut radii ab objecto videndo emissi oculos ad retinam usque pervadant, quòd repagula impediunt; 2° ut coeant apices penicillorum lucis ab eodem puncto objecti proficiscentes in eodem retinæ puncto, non in diversis, nec ultra citrave retinam, ut accidit sæpius in amblyopiâ; 3° ut ambo oculi conspirent & axes suos opticos ad idem punctum objecti, quod cernitur, dirigant, quod in strabismo fieri nequit, & in pluribus caliginis speciebus difficile est; caligo itaque nocet visioni, & intuitui objectorum; *intuitus* enim est directio amborum axium opticorum versus objectum videndum.

Opacitas est corporum ea dispositio, quâ fit ut vel radios omnes reflectant, unde albissima corpora opaca sunt; vel ut radios absorbeant, & non transmittant, unde corpora, ex lamellis ferisim pellucidis conflata, si crassiora sint, vix pelluciditatem suam servant.

Opacitas pendet ab iteratis refractionibus radiorum in diversas plagas, & illæ iteratæ refractiones accidunt, quoties moleculæ, vel laminæ quibus conflantur corpora sunt heterogenæ seu diversæ gravitatis specificæ, ut ostendit *Newtonus*.

Cornea eò plures in lamellas dividitur, quòd industria anatomici major est; verosimile est fluidum lymphaticum, quo imbuta est, esse ejusdem cum ejus lamellis gravitatis specificæ; si verò actione caloris adaucti paulò rarior evadat illa lympa, pari passu non rarefcente parte solidâ, opacabitur; & eò major erit opacitas quòd albidior erit macula, & quòd crassities membranæ major.

Qui caligine laborant, illi obscurius vident in minori luce quàm in majori; nam quò major est claritas lucis, eò major est radiorum lucis numerus; adeoque cum è majori radiorum corneam ferientium numero major pars subit interiora oculi, quàm cum minor est numerus, fieri potest ut qui minimè videbat in luce minori, sufficienter videat in majori; adeoque ut caliginosus sit hemeralops seu indigeat luce meridiana ad videndum, & in crepusculo cœcus fiat.

Si macula vel repagulum luci oppositum sit è directo pupillæ, tunc æger tantum objecta lateraliter versus alterutrum canthum oculi posita visurus est; in utroque scilicet cantho magis recedunt limbi palpebrarum quàm supernè & infernè à pupillâ: ergo per hanc rimam radii ad oculum possunt accedere, cum vix ullus desuper aut inferius illabi potest in oculum; si pariter ex alterutro cantho fuerit macula opaca, eò versus dirigi non poterit axis utriusque oculi, ut ad intuitum decentem opus est, unde strabismus oritur.

1. *Caligo à symblepharosi* Mauchart. dissert. inter Halleri disputat. Chirurgicas. *Prophyfis* Mzuchartii. L.

Symblepharosis est palpebræ, potissimum superioris, coalitus cum oculi globo; nocet autem vel visui, vel intuitui; intuitui verò quatenus oculi mobilitatem tollit hæc adhæsiō, unde oculus huc & illuc converti non potest; potissimum nocet symblepharosis visui objectorum distitorum, quibus cernendis maximè confert palpebræ superioris elevatio, ut docet experientia; cum è contra ad objecta proxima cernenda palpebræ conniveant, ut scilicet majorem lucem à proximis objectis reflexam arceant.

Symblepharosis procedit à Græcis verbis *syn* cum, & *blepharon* palpebra; ea est vel congenita seu ab ortu, vel acquisita, ut ophthalmiæ, ulceri gravi succedens ob oculum diutius clausum.

Curatur operatione Chirurgicâ ut Ancyloblepharon.

2. *Caligo ab ancyloblepharo* Heister Chirurgia. L.

Ancyloblepharon est coalitus palpebræ superioris cum inferiori, unde connivent palpebræ, & vel omnino vel partim interceptuntur lucis radii. Coalitus est vel à lemis glutinosis, ut accidit in ophthalmiis humidis, potissimum palpebris ulcerosis, & tollitur lacte tepido, pulvere absorbente; potissimum tutiæ. Vel coalitus est intima concretio palpebrarum inter se, & sæpè cum oculo, qui tollitur ope scalpri peritâ manu ducti, qui parcat potius palpebris quàm scleroticæ; dein lamella plumbea tenuissima interponitur, cavendo ne rursus succedat coalitio.

3. *Caligo à blepharoptosi*. Vide S. Yves ch. 9. L.

Ptofis est lapsus palpebræ superioris, ita ut corneam obumbret; tribuendus est ille lapsus vel resolutioni musculi palpebram attollentis, & illa ptofis est vel continua, vel intermittens; ista sanata fuit Monspelii irrigatione aquarum Balerucanarum. Vide *Philosophic. Transact.* n°. 449 anni 1735. In continuâ frustranea sunt medicamina exsiccantia, resolventia; ad excisionem cutis deveniendum est ut docet *Heister. Chirurg.* cap. 45. Methodus *Bar-*

ifchii crudelior videtur. Lapsus palpebræ superioris, ab atonia oriundus, fanatus fuit ope electrificationis: *J. G. Baumer Act. Acad. Moguntinæ Tom. I. pag. 286.*

Intermittens nocte qualibet per duodecim horas durabat cum lippitudine; vel lapsus pendet à *pacheablepharosi*.

4. *Caligo à pacheablepharosi. Pacheablephara* Gottæi. *Pachytes* Zelleri. *Ptilosis* Græcis.

Pacheablepharosis est incrassatio palpebræ à tuberculis, verrucis, & excrecentiis, grandinibus, hordeolis, vel atheromatis limbo palpebræ adnatis.

Si excrecentia interiori, ut mos est, palpebræ superficiei, aut verruca major ejus limbo adnascatur, modò lancinatio & durities nulla sit, quæ cancri suspicionem moveat, ea si petiolata sit, filo vincienda; si exigua, cathæretico absumenda; si sessilis, forficibus resecanda.

Si verò grando, si hordeolum leviter rubens & dolens adfit, illud resolventibus aut suppurantibus est diu fovendum, aut scalpello è suâ cystide avellendus ejus nucleus. Si majusculum sit atheroma, illud est aperendum, dein capsula levibus corrosivis absumenda cum cautelâ, ne oculus lædatur. *Vide Heisteri Chirurg. cap. 43. & 44.*

Alii tumores palpebrarum pertinent ad ophthalmiam, ad anafarcam, erysipelas, variolam, carcinoma, &c.

5. *Caligo à nephelio. Nuage de la cornée. L.*

Macula corneæ subpellucida vocatur Latinis nebula, Græcis *Nephelium*, *achlys*, & *egis*, quarum discrimina videtis apud *Mauchartium de maculis corneæ dissert.*

Si nebula pendeat à guttulâ aquæ inter corneæ lamellas congesta, ea ope optimi perspicilli distingui potest, & ope acûs inflicte aqua effundi, ea nebula vocatur *Aquula*.

Si à lymphâ opacatâ ut accidit post variolam, ophthalmiam, macula illa resolvitur sponte successu temporis, vel ope sacchari pulverati, tutiæ in polinem redactæ, addito dein vitrioli pauxillo, vel aquâ foeniculi, succo expresso ex anagallide, vino emetico, &c; vel remediis leucomatis.

6. *Caligo à leucomate; Tache de la cornée, taye. L.*

Leucoma à *leucos* albus, est macula sæpiùs albescens & minimè pellucida in cornea, unde differt à *Nephelio*.

Vocatur *Paralampsis* seu *Margarita* macula albo-cærulea, crassa, opacissima & resplendens.

Albugo est propriè *leucoma* si alba, prominens, coloris cretacei, ad margines sæpiùs inflammata & dolens.

Gerontoxon Mauchartii, seu *arcus senilis*, est macula alba vel fusca arcuata in limbo corneæ, senibus familiaris, sed visui vix officiens.

Oule, seu cicatrix, est macula corneæ ab ejus cicatrice.

Albugo D. S. Yves est species ophthalmiæ.

Glaucosis Aëvii est macula alba opaca totius corneæ sine phlogosi.

Differt.

DYSÆSTHESIÆ. CALIGŌ. 727

Differt ab exulceratione defectu excavationis, puris, doloris acris, &c. *Curatio*; si fit dolor, calor, siccitas, præmittenda phlebotomia; fomenta emollientia, anodyna, ex croco, albumine ovi, &c.

In leucomate multâ humiditate stipato laudantur suffurnigia ex aloë, myrrhâ, baccis juniperi, prunis injectis, fumo è longinquo ad oculum adducto, dein applicetur unguentum de tutiâ, cum pauxillo gummi arabici.

Laudat *Bidloo* lambitionem oculi ope linguæ, feminibus anisi, fœniculi, saccharoque prius masticatis, addito vitrioli pauxillo.

Mauchartius suadet vapores ex herbis hyssopi, chærophylli, chelidonii majoris, serpilli, origani, rosis marini, baccis juniperi, coffeæ, radice valerianæ, mastiche, camphorâ in aqua, vino, aquâ calcis coctis, aut lavacro ophthalmico; ex horum decocto oculus immergatur.

Collyria sicca fiunt ex saccharo, testâ ovi calcinatâ, osse sepix, iride florentinâ, agarico albo, tartaro matularum in pollinem redactis.

Acriora sunt camphora, fel piscium, tauri, axungia viperæ, crocus metallorum, succus chelidonii, oleum buxi, chartæ, linteive cum melle mixta; cavendum à vitriolo puro, ærugine, alumine.

Boerhaave præscribit repetitam catharsim ex aquilæ albæ & diagrydii anagranis sex, cum pulve vorandis ab infante.

7. *Caligo à lupiâ* Saint Yves pag. 119. *pladarotes* Mauchartii. L.

Atheroma, steatoma, meliceris, &c, sunt lupiæ succo pultaceo, sebaceo, vel melleo factæ, quæ non rarò palpebris adnascuntur, sine dolore, rubore, periculo, avellanæ aut nucis magnitudine; ast visui aut intuitui nocent, faciemque dedecorant.

Resolventia nil profunt, sola exstirpatio sanat; præparetur itaque æger phlebotomiâ & catharsi; dimidia pars cystidis juxta rugarum palpebræ directionem forfice denudetur, dein hamulo perfoctum atheroma ope cultri curvi à viciniis eximatur, radix forficibus refecetur; curatur deinde vulnus ope digestivi, superimponatur emplastrum diapalma.

Si suppuratio capsulam non omnino auferat, lapide infernali tangatur pars & capsula sensim absumatur.

Lipoma seu excrescentia adiposa cantho temporali juxta glandulam lachrymalem enasci solet, id à pressione recedit, mox revertitur. Curatur excisione; dein vulnus recipit collyrium ex aloë, tutiâ & saccharo saturni in aquâ rosarum.

8. *Caligo à sarcomate*, S. Yves cap. 18. *Mures*. L.

Excrescentia carnea inter palpebram & oculum nascens, lævigata, *sarcoma* est; si sit granulosa & fungosa ac rubra vocatur *morus*, Gallicè *mûre*; si sit coloris plumbei, *encanthis*.

Utraque maturè tractata periculo vacat; duplici verò methodo tollitur sarcoma, excisione & causticis; 1º tangitur lapide infernali, cavendo ab oculis; 2º tumor filo trajicitur sericeo, interventu acûs, ut exstirpatio cultro vel forfice fieri possit; 3º levia corrosiva vulneri dein admoventur, talis

talis est pulvis ex unâ aluminis usti parte, & octo sacchari partibus; pulveris hujus semigranum serò & manè radici sarcomatis applicatur.

9. *Caligo à cancro*, S. Yves. Vide ophthalmiam cancrösam. L.

10. *Caligo ceratocele*, *staphyloma* Gunzii differt.

Ceratocele seu hernia corneæ, est tumor exiguus corneæ, ut caput aciculæ, qui rectâ inspectus, in medio pellucidus, sed subobscurus videtur ac subrotundus; obliquè inspectus, opacus est, & anulum opacum suâ peripheriâ refert. Fit ab exesione seu exulceratione puncti in tunica interiori corneæ, unde lamina externa paululum prominere ab aqueo pressa. Curari vel tonicis adstringentibus vel laminâ plumbeâ appressâ.

11. *Caligo ab staphylomate* Mauchartii. L.

Melon quasi parva bacca, *Myocephalum* quasi caput muscæ, *Elos* quasi clavus, vocatur *staphyloma* pro diversa mole, tumor in corneâ enatus, à prolapsu uveæ intra fistulam vel foramen ipsius corneæ, qui tumor est subrotundus, rubro-lividus. Hujus verò existentia negatur à *Gunzio*, qui contendit uveam prolabi non posse, eatenus ut foramen illud subire queat.

Illius verò tumoris basis filo vel crine vincitur, usquequo excidat tumor.

Sclerocele admittit S. Yves, seu tumorem conjunctivæ prominentis ab humore aqueo, per rupturam scleroticæ subtus effuso, in parte albâ oculi, unde tumor ejus sphericus, qui pressione recedit.

12. *Caligo à pterygio*. *L'Onglet des yeux*, *le Drapeau*. L.

Pterygium quasi ala, quibusdam *onyx*, sed malè, necnon *unguis* & *ungula*, est membrana sæpius ex oculi cantho nasali, vel aliunde enascens, & supra corneam sensim se extendens, in quâ vasa sanguifera nec eminent nec distincta sunt.

Pannus verò dicitur congeries vasorum sanguineorum supra album oculi, ipsamque corneam expansorum, non membranam uniformem, ut in pterygio efformantium, qui pannus sæpius pterygio observatur & ophthalmiâ initio stipatur.

Utrumque pterygium, scilicet unguis & pannus, sanatâ prius, si sit; ophthalmiâ, absuntur, vel refecatur: huic absumendo confert pulvis ex sacchari drachmâ & vitrioli vel aluminis granis sex, insperge semel in die; vel adhibeantur collyria acria de leucomate indicata, fel squali, anguillæ, oleum chartæ, os sepix, lapis divinus D. S. Yves, succus chelidonii, &c: His incassum tentatis, cautè forficibus refecatur pterygium, dein per quadriduum foveatur oculus aquâ vitæ & fontanâ mixtis, deinde verò collyria ex aquæ rosarum & plantaginis unciâ unâ, matris perlarum scrupulo; sacchari saturni granis sex, & vitrioli albi granis tribus fiant.

13. *Caligo hyposphagma* Jonstoni Id. Medic.; *Hæmalops* Hippocratis; *Hypopyon* Galeni; *Ecchymoma* aliis; *Sugillatio* Latinis; *Tarsen* Arabum; *Ecchymose*, *œil poché*, *meurtrissure de l'œil*.

Differt ab ophthalmiâ defectu doloris, caloris, inflammationis, cum eâ complicatur initio, si ab ictu procedit, sed quandoque hyposphagma fit à causis internis ut ab scorbutico viru: in quo casu sola antiscorbutica profunt.

Curatur hyposphagma ab ictu, seu contusione 1° phlebotomiâ repetitâ, dolori, inflammationi, ictus gravitati, symptomatum numero, respondenti, nec non hirudinibus palpebræ admotis. 2. Oculo affundatur initio sanguis calens columbæ, pulli; lac croco tinctum calidum, collyrium ex ovi albumine cum aquâ rosarum conquassato. 3° Deinde sedato dolore vinum calidum, aqua vitæ, foeniculi, decoctum foliorum hyssopi, folia parietariæ trita in vino, aqua vulneraria, ter in die renovato cataplasmate vel linteo.

14. *Caligo venerea*, Quelmate Panegyris 1750. L.

Est cœcitas infantium recens natorum quorum mater gonorrhœa virulentâ laborabat: ea caligo est cum atrophîâ oculi atque cornæ obliteratione. Plurimas verò hujus speciei caligines vidit Auctor celebri *Tayloro* oblatas & prorsus insanabiles.

Albugo, pannus, cornæ opacitas, cataracta venerea, per spiritum antivenericum subinde disparent: in his applico aquam ophthalmicam cum sapone, vel immitto parum mellis rosacei; vel ubi opacitas major mercurius dulcis cum saccharo bis in die inspergitur. *Locher*.

15. *Caligo hypoœma* Mauchartii de hypopyo. *Hypochyfis hematodes* Græcorum. *Hypophthalmia* Galeni. B.

Est ea species quæ pendet à cruore effuso intra cameras oculi. Hanc sanavit *Mauchartius* appositis sacculis ex herbis resolventibus in vino coctis, dein cauterio brachio inusto; sed phlebotomia debet antecedere.

Utrum objecta rubro colore tincta videantur valdè dubium est.

16. *Caligo lactea* observ. D. Haguenot Ill. Medic. Profess. Monspel. B.

Hypogala est lactis collectio in camerâ oculi anticâ vel mediâ; observata est in puerpera cujus lac repressum fuerat.

Huic affinis est illa caligo quæ succedit operationi cataractæ lactææ, vel purulentæ, quâ materie residente visus restituitur.

In hypopyo & empyesi est pus in alterutrâ vel utraque camerâ, sed ob gravissimos dolores, qui superveniunt, morbus ad ophthalmias referendus videtur.

17. *Caligo à rhytidosi* Mauchartii; à defectu humoris aquei Sennerti prax. L.

Rhytidosis est subsidentia & corrugatio cornæ. Humor aqueus facto cornæ vulnere statim effluit, sed intra diem reparatur; spontè in fistula continuo effluit, unde flaccescit cornea & undulosa evadit, hinc minùs pellucida. Quandoque non generatur, ut in senectute, & tunc vitium est immedicabile; quandoque exhauritur, ut in tritæophya, causo, aliisque acutis febribus, & tunc sanatâ febre, caligo evanescit.

Si à ficcitate & calore pendeat, curatur fomentis emollientibus, balneo oculi feu lavacro ophthalmico.

Sutor Agathensis subulâ sibi corneam tutudit, unde elapso humore aqueo visus obscuratus est; is votum vovit in templo, cujus parochus Beati, ut aiunt, Parisii pulverem oculo obscurato adpersit, & reparato humore aqueo visus rediit, quam medelam miraculi instar celebravit *D. Montgeron*.

18. *Caligo ab ectasi* Mauchartii, *Hyperauxesis iridis*. L.

Ectasis feu chalasis *Mauchartio* est obturatio pupillæ à fungosis appendicibus ad oras ejus enatis. Hoc vitium equis familiare, observante *Lowero*, illis amblyopiam meridianam feu nyctalopiam causatur, fortè & cataractam membranofam quandoque induxit. Curatur appendicum excisione ope acûs intra corneam adactæ.

19. *Caligo à synifesi* Mauchartii, *Woolhouffii* &c. L.

Synifesis est plenaria obturatio pupillæ à coalitis uveæ labris; hæc pupillæ imperforatio vel est nativa vel acquisita ut ab hypopyo, empyesi, cataractâ purulentâ, cephalæâ, ophthalmiâ choroidææ.

Curatur operatione chirurgicâ à *Chefeldenio* institutâ; foramen scilicet uveæ cuditur ope acûs trans corneam immiffæ.

20. *Caligo à myosi*. Vide *Amblyopiam* & *Suffusionem*. L.

III. **AMBLYOPIA**, ab opis visus & amblus hebes, obscurus; *visus debilis*. Aëtii; *visûs hebetudo* Boerhaave de morbis oculorum; *Amblyopie*, *vue confuse*, *foiblesse de la vue*.

Amblyopia est genus morbi cujus præcipuum symptoma est debilitas visus vel absoluta, vel respectiva, sine ulla opacitate corneæ, vel interioris oculi.

Visûs obscuritas & confusio dicitur relativa, cum non in omnibus consuetis distantis objecti, ejusque posituris & in luce vulgari, sed tantum in quibusdam videri potest objectum; sic myopes confusè vident objecta diffita, proxima verò distinctè, ergo sunt amblyopes respectu distitorum.

Visio clara est quæ ad objectum totum agnoscendum, & ab aliis distinguendum sufficit; *obscura*, quæ non sufficit.

Visio *distincta* est ea quæ ad objecti partes, & partium particulas agnoscendas & distinguendas sufficit; è contra est *confusa*; sic incipiente cataracta hanc chartam si quis ita videat ut ab aliâ, aut à tabulâ distinguat, & chartam esse agnoscat, is eam clarè videt; sed si lineamenta nigra huic inscripta non distinguat, aut characteres qui sunt linearum partes & particulas cujusque characteris non agnoscat, nec litteram unam, non nisi ratione loci quem occupat, distinguere ab aliâ valeat, is habet visionem claram sed confusam; qui verò & plures & minores tum linearum, tum litterarum partes & particulas cognoscit & distinguit, is visu distincto gaudet,

det, eoque tanto magis distincto, quo minores sunt particulæ & major distantia ab oculis particularum quas distinguit, sub minori etiam lumine.

Limites visionis distinctæ sunt quatuor vel quinque pollicum pro objectis vicinis, quatuordecim pedum scilicet pro objectis remotis ejus magnitudinis quam litteræ majusculæ ut plurimum obtinent; quò majora sunt objecta & magis luce collustrata, eò major est distantia ad quam distinctè videri possunt.

Objecta nigra supra fundum album posita, ejus magnitudinis & distantie ab oculis nostris, ut axes optici versus illa directi includant angulum majorem triginta quatuor secundis minutis, cerni possunt, sub minori angulo evanescent.

Viginti quinque candelæ in tenebris accensæ, & uno pede distantes ab oculo fundunt lucem æque fortem ac lux diurna reflexa seu ad umbram. Pro diversitate verò lucis visus acies est magis vel minus extensa.

Claritates lucis sunt in ratione duplicatâ inversâ distantiarum, docet experientia. Terminus verò visionis in mediocri luce sequitur rationem subtriplicatam distantiarum lucis v. g. candelæ. Ergo terminus visionis pro objectis solitariis erit in ratione subsexuplicatâ claritatis objecti. Sic si terminus visionis sit triginta secundorum ad lucem diurnam, ille erit pro quarta parte hujus lucis, 38° secundorum, pro nonâ parte hujus lucis 43^m secundorum & sic deinceps: *Mayer Actor. Gottingen. 1754.*

Si verò objecta sint aleata, striata, cancellata, similia, sibi invicem proxima, duplò major debet esse numerus secundorum anguli sub quo videtur objectum ut distinguatur, quàm si objecta sint solitaria, uti punctum æigrum in chartâ albâ, vel album in nigrâ.

Lux mediocris ut diurna ad umbram est aptissima ad videndum; lux enim maxima, ut directâ solis, non minùs offuscat visum quàm lux debilior, ut crepuscularis eum infirmit, vel obscurat.

Hinc patet cur, cæteris paribus, distinctiùs videamus objecta mediocriter vicina, ut litteras vulgares ad septem pollices; cum quò majora sunt objecta, eò ad majorem distantiam posita illa distinctè videamus, confusè verò minora, imò non videamus; sic punctum nigrum unam quartam linæ partem in diametro obtinens evanescit ad distantiam pedum duodecim; ast punctum idem, sed cujus diameter sit æqualis duabus tertiis partibus linæ, non evanescit nisi ad distantiam viginti sex pedum.

Quantitas lucis quæ oculum subit, cæteris paribus, est ut amplitudo pupillæ; sed pupilla in magna luce coarctatur, ita ut quandoque diametrum duplò minorem obtineat; seu amplitudinem subquadruplam; ergo non mirum si in magnâ luce quâ pupilla coarctatur, minùs clarè videamus, quàm intensitas lucis exigere videtur.

Amblyopia differt ab amaurosi ex eo quòd in amaurosi omnino amit-

titur visus & pupilla immobilis evadit; si tamen unus oculus sit sanus pupilla cœci movetur cum pupillâ sani; ast sano clauso, pupilla cœci omni motu destituitur. Præterea in amblyopiâ relativâ oculus clarè & distinctè videt objecta sub certis circumstantiis, ut myops proxima, nulla verò in amaurosi.

Amblyopiæ causa est confusio imaginis in retinâ depictæ; confusio verò adest in imagine quoties fasciculi radiorum ex uno puncto objecti venientium non adunantur in retinæ uno, eodemque puncto, sed in diversis; aut plures fasciculi ex diversis objecti punctis radiant simul in unum imaginis punctum, talis est confusio quæ locum habet in myopiâ & presbytiâ.

Confusio etiam oritur ex obscuritate, ut in amblyopiâ, nam cum nulla imago distincta sit nisi sit clara, omnis imago obscura necessariò confusa est: obscura est quoties non sufficiens est claritas seu radiorum quantitas propter turbam oculorum, aut non sufficiens eorum vis in retinam propter retinæ sensibilitatem imminutam.

1. *Amblyopia crepuscularis*; Græcis *hemeralopia*; Neotêricis *Nyctalopia*; *Visus diurnus* Boerhaave; Collect. Acad. Tom. I. pag. 507. L.

Ea est in qua visio ad crepuscularem lucem vel matutinam vel vespertinam hebes est & confusa, in eodem loco, ubi ætopes distinctè vident.

Ætopes (vel ætopas) voco ab *aetos* aquila, & *optomai* video, eos qui aquilarum instar distinctè vident proxima; remota, meridie & in crepusculo, &c: uno verbo, visus perfectos vel omnium minimè imperfectos.

Gallinæ amblyopiâ crepusculari laborant, unde non nisi magnâ luce, minuta quibus vescuntur grana conspiciunt, & sic ad crepusculum otiosæ dormiunt.

Hoc vitium est planè oppositum amblyopiæ meridianæ, quâ noctuæ omnes laborant; quæ scilicet in mediâ luce cœcutiunt, noctu verò distinctè vident.

Hic morbus duobus ab hinc annis fuit in viciniâ Monspeli epidemicus, maximè in oppidis flumini cuidam vicinis, ut juxta flumen quod Sauve, Samedrias, Sanctum Hyppolitum alluit, ubi, potissimum milites, noctu sub dio excubias agentes in aère humido, & nebuloso, hemeralopes evadebant.

Cum autem multiplex experientia docuerit eos sanari, quibus per cathartica, emetica, diuretica, vesicatoria, & similia, superfluum serum è massâ sanguineâ evacuabatur, præmissâ unâ aut alterâ phlebotomiâ; verosimillimum est hanc speciem processisse ex fero superfluo in massâ sanguineâ, quod organa visus specialiter relaxabat; non certè difficile est conceptu quod ab aère humido & nebuloso, autumnali tempore, perspirabile serum in massâ sanguinis retineatur, sicque exundet; nec cur per evacuantia superius recensita foras eliminetur, adeoque morbus sic sanetur;

netur; verùm cur illud serum quædam organa visûs afficiat, potiùs quàm organa auditûs, tactûs, aliave quæcumque, hoc intellectu arduum est.

Interea ex principiis à me traditis in *dissertatione de medicamentorum specificorum actione*, cum quælibet corporis humani pars habeat crasim sibi propriam, ut quælibet vervecis pars saporem suum delicatis palatis dignoscendum, ita dantur humores milleni à se invicem quoad crasim diversi, ob combinationes quas in diversis partibus patiuntur: cum iterum non omnibus indiscriminatim partibus adhæreant fortiter humores quilibet, sed ille tantum agat humor in illam partem cui fortiùs adhæret, seu quocum ratione gravitatis specificæ & figuræ molecularum majorem habet affinitatem, facile conceptu est, cur humor serosus determinatæ crasis ex oculorum ambitu perspirandus, si retentus sit, fortiùs adhæreat retinæ quàm aliis partibus.

Si in vase simul agitentur & misceantur frustula panni, carnis, ligni, falsis, cum aquâ, oleo, hydrargyro, non singula fluida agent quælibet in ea corpora, sed oleum panno adhærebit fortiùs, aqua sal dissolvit, aurum ab hydrargyro emollietur, minimè attactum à sale, &c: jam verò cum actiones ejusdem fluidi in diversas partes sint valde diversæ, quippe hydrargyro vix lignum mutatur, nec aurum ab oleo; sic fieri potest ut retinæ filamenta, quæ à propriis humoribus non relaxantur, ab hoc alieno fluido seroso emolliantur; unde fiet ut minus sensibilis sit impressioni objectorum.

Quod autem in retinam potiùs quàm in alias oculi partes agat hæc causa relaxans, suadere videtur obscuritas visûs, quæ hanc relaxationem sequitur; quippe cum visûs obscuritas sit ex prædictis in ratione compositâ, ex inversâ sensibilitatis, & inversâ intensitatis lucis conjunctim, evidens est positâ sensibilitate minori retinæ, fore ut obscuritas sit in magnâ luce exigua, & in mediocri, ut crepusculari luce, magna; ita ut æger meridie fat distinctè videat, accedente vespere confusissima & obscurissima fiet visio; quippe debilitas lucis vespertinæ tunc temporis concurrat cum minori retinæ sensibilitate ad obscuritatem visûs augendam. In hoc affectu pupilla est magis dilatata quàm in ætaptis; quippe si omnimoda foret insensibilitas retinæ, dilatatio ejus foret maxima, cum verò tantum sit imminuta retinæ sensibilitas, adaucta est pupillæ dilatatio sub meridiem; vespere autem cum lux minuatur, iterum magis dilatatur pupilla, siquidem natura eâ proportionem pupillam dilatât, quâ majori lucis quantitate indiget ut videat; cum autem indigeat in ratione insensibilitatis retinæ, & imminutionis lucis, dilatatio pupillæ utriusque rationem sequitur.

Alias species hujus vel potius varietates commemorant Auctores, in quibus alia phænomena, imò diversa possunt esse, ut pupillæ angustia, retinæ rigiditas, & similia; verùm an accuratè observatæ fuerint dubium est, & factius est eas omittere quàm assignare.

Curatio ex dictis patet; omni ope enitendum est, ut tensio pristina retinæ restituatur, atque in hunc finem, ut serum in eâ exsuperans per venas

bibulas reducat, & derivetur ad colatoria renum, intestinorum, cutis; ad ulcera veficatoris pone aures inusta, concurrente victu exsiccante, diaphoretico; drastica, emetica, in certis casibus plus detrimenti possunt afferre quàm emolumenti, cùm nullum vitæ periculum ex hoc morbo immineat, ex emeticis verò, nisi robusta & inertia subjecta, pituitosa curentur, non rarò metuendum fit.

Hujus morbi varietatem annumerat *Boerhaave*, quæ pendet à pupillæ stric- turâ immobili, interea dum retina sensibilitate consuetâ gaudet; in statu sano pupillæ apertura respondet reciprocè sensibilitati retinæ, adeoque repugnat pupillam non dilatari eadem proportione quâ luminis intensitas de- crescit; verumtamen fieri potest ut pupillæ apertura, propter singularem uveæ insensibilitatem, non eam legem sequatur, & tunc temporis vitium cui mederi opus est, seu principium proëgumenum morbi est rigiditas uveæ, non verò hujus insensibilitas: quare verò hoc afferam ratio est, quia, testante *illu- strissimo Hallero*, si acu pungatur uvea, ut vidi in operatione cataractæ, & ut ipse instituit in animalibus, ea minimè movetur, unde facile inferre li- ceret hanc nullis aut rarissimis filis nerveis ornatam esse. Huic autem spe- cie nullum remedium novit *Boerhaave*, maximè si, ut fieri solet, ea uveæ rigiditas senibus accidat.

Quod autem addit summus ille Professor de juvene Britanno, qui opti- mè interdiu videbat quandiu sol erat supra horisontem, ast ad ejus oc- casum nebulas præ oculis videbat, post occasum nihil omninò videbat, ne quidem in cubiculo candelis copiosis illuminato, nec ad lumen lunæ utcumque splendidæ, ad quod pupilla erat immobilis: hujus phænomeni ratio non est nexus aliquis inter lumen solis, ut *Boerhaave* censet, & oculi illius partes, nec vapor noctu ascendens, ut *Briggfius* judicat; sed est immanis differentia inter splendorem & activitatem luminis sola- ris, & vim luminis candelæ & lunæ: luminis solaris vis est ad vim lu- minis candelæ 16 pedes distantis, observante *D. Bouguer*, ut 11664 ad 1: & ad lumen lunæ in plenilunio, ut 374000 ad 1, demonstrante *D. Euler Mem. de l'Acad. de Berlin ann. 1750. pag. 299.* non mirum itaque si vis toties major sufficeret ad succutiendam retinam quam tantò minor non afficiebat.

2. *Amblyopia meridiana; Nyctalopia Hippocratis Prædiction. L. 2. Vesperti- na acies Fel. Plateri; Visus nocturnus Boerhaave de morbis oculor. pag. 161. Gallicè Nyctalopie, Vuë de hibou, de chat, &c.*

Qui de die nihil cernunt, sed vesperi & noctu satis acutè vident, ait *Hippocrates*, illi *Nyctalopes* sunt: duas hujus varietates recenset *Boerhaave*: 1^a a nucleo crySTALLINI opaco, pupillâ tamen remanente mobili; hæc verò spe- cies fictitia mihi videtur; verum quidem est quòd si interdiu pupilla coar- cetur, nucleusque crySTALLINI sit opacus, visus erit obscurissimus; & si ves- pere pupilla dilatetur, & juxta observationem *Boerhaave*, ejus diameter tripla diurnæ evadat, adeoque apertura noncupla prioris, tunc sufficiens lux limbum crySTALLINI penetrabit ad visum clarum efficiendam; verum repugnat

pugnat pupillam ita coarctari, etiam in luce meridianâ, cum datur cataracta; quippè quò minus luminis accipiunt cataractosi, eò plus pupillam suam dilatant, docente quodidianâ experientiâ, ergo hæc varietas ficticia videtur. 2ª Varietas est quæ pendet à retinæ summâ sensibilitate, qualis in ophthalmiâ internâ datur, dum uvea solitam retinet mobilitatem, qualis est in pueris; quippe non secus ac in gravi ophthalmia natura claudit ita accuratè palpebras, ut ipse æger, manûs interventu, vix à se possit impetrare ut eas diducat, metu doloris quem lumen infert; non mirum si dum retina valde sensibilis est, ut in ophthalmiâ internâ, nihil possit determinare naturam ad pupillam aperiendam; verum quidem est quod accurata pupillæ clausura impossibilis sit, etiam in ophthalmicis, & si vel parùm illa pateat, minimus lucis radius in oculo sensibili sufficiet ad visum; unde si hæc species datur, certè rarissima est, nisi accedat altera conditio quam multi equifones, monente eos *Rich. Lowero*, in equis observarunt; scilicet docent *Act. Londinensis Societatis*, equos huic esse obnoxios, & ad marginem uveæ enasci excrescentias fungosas, quæ omninò obturant pupillam, dum sole lucente pupilla coarctatur, nequaquam verò impediunt ne noctu lux sufficiens admittatur; quippe pupilla apud equos, ut apud feles, ita est dilatabilis, ut noctu diametrum corneæ obtineat; hujus verò curatio manum Chirurgi dexterrimi exigit: si verò *phlogosis* sit in oculo, curatur ut ophthalmia.

3. *Amblyopia diffitorum*; *Myopia* vulgò; *Visus juvenum* Plateri; Gallicè *Vuë courte*, *Myopie*. L.

Myopes sunt qui objecta paululum distita confusè vident, sed proxima distinctè; dicitur *myopia* quasi *visus muris*.

Myopiæ valdè obnoxii sunt qui minuta tractant, ut Aurifabri, Horologarii, Cælatores, Pictores in compendio, quibus cornea est valde convexa, seu respectu globi oculi est pars multò minoris spheræ.

Causa verò hujus est adunatio radiorum lucis, antequam ad retinam pervenerint, seu radiorum coitus pone crystallinum.

Ideò autem pone crystallinum coeunt antequam ad retinam pervenerint; 1° vel quia vis refractiva aquei & crystallini major est; 2° vel quia cornea & externa facies crystallini nimis convexa est; vel 3° quia retina à crystallino remotior; vel 4° quia objectum est nimis distitum; vel 5° quia pupilla est nimis patula; & ut rectiùs loquar, myopia est in ratione compositâ ex his conditionibus, scilicet vis refractivæ aquei & crystallini, distantie crystallini & corneæ à retinâ, distantie objectorum, & demùm aperturæ pupillæ.

1°. Cæteris paribus eò citiùs adunantur radii, quò vis refractiva corporum pellucidorum oculi major est; sed vis refractiva est in ratione differentie densitatis & oleositatis mediorum: ergo in eadem ratione crescit promptior radiorum adunatio, seu myopia; positâ eadem mediorum oleositate, vis refractiva est ut densitas aquei, dum sit visus in aëre; supponamus v. g. crystallinum & aqueum adipisci densitatem vitri, quoniam ratio

refractionis ex aëre in vitrum, est ut 3 ad 2 : dùm ex aëre in aquam, est ut 4 ad 3 : demonstrant Dioptrici focus in primo casu distare duplo minus à superficie refringente quàm in altero : ergo si densitas crystallini, aquei, aut etiam vitrei crescat, vis refractiva major erit, proindeque myops evadet homo intra aërem degens, qui intra aquam diffusa distinctè videret.

2°. Radii paralleli inter se, & omnes qui ex objectis remotissimis procedunt, si incidant in corneam magis convexam, obliquius incidunt : angulus itaque incidentiæ radorum cum perpendiculari è centro corneæ ad corneam ductâ major est, sed angulus refractionis est semper in ratione constanti ad angulum incidentiæ ; ergo angulus refractionis erit major : sed quò major est sinus anguli refractionis, eò citius cum axi optico adunantur radii, ergo quò magis convexa fuerit cornea, eò radii ab objectis diffitis promanantes citius pone crystallinum unientur, unde myopia ; quod de corneæ convexitate dico, de convexitate crystallini dictum sit, & myopia crescet in ratione convexitatis tum corneæ, tum crystallini, ita ut licet cornea non sit solito convexior, sufficit ut alterutra, vel utraque crystallini superficies sit magis solito convexa, ut myopia detur.

3° Quò retina est à crystallino & à corneâ remotior, eò longius à retinâ, & proximius crystallino sit radorum adunatio, licet vis refractiva, & convexitas partium oculi sint eadem ; in statu verò perfecto tam affabre sunt proportionata, & accuratè ad leges sublimioris Geometriæ composita hæc organa, ut ne millesimâ lineæ parte retina sit remotior à crystallino, in uno quam in altero homine ; verùm si quâvis de causâ mutetur illa proportio, aut distantia relativa crescat, tunc fiet myopia.

Hoc autem multiplici modo fieri potest ; 1° quidem si ligamentum ciliare contrahatur, adeoque corneæ ligamentum coarctet ; inde enim oculus ovalis fiet, qui prius sphaericus, & cornea magis convexa ; verùm hoc fieri vix concipitur, cum ligamentum ciliare minimè musculosum sit.

2° Si muscoli obliqui simul agant, & veluti fascia globum oculi compriment ; inde enim oculi figuram ovalem evasuram existimant multi, quæ sphaerica est exceptâ prominentiâ corneæ.

3° Observare est etiam ab exostofi laterum orbitæ, aut alio tumore laterali pressionem illam fieri posse.

4° Quò objecta sunt magis distantia, eò radii ab illis promanantes, & in oculum incidentes magis ad parallelismum accedunt ; sed radii paralleli cum axi optico citius uniantur, quàm divergentes, quod experimento facillimo quisque probare potest ; si enim candulam nunc admoveat ad lentem vitream, nunc ab eâ removeat, is videbit focus radorum pone lentem recedere quâ proportionem candela accedit, & accedere quâ recedit. Inde autem facilè intelligitur cur myopes confusè videant objecta diffusa, distinctè verò proxima, seu cur ea amblyopia sit relativa ad distantiam objectorum. Cum etenim focus incidat ante retinam, tunc punctum *A* objecti non depingetur solum in puncto correspondenti *A* retinæ, sed simul per radios

dios focios divaricatos in singulis punctis maculæ, & sic unum in pluribus locis videtur; & pariter puncta ejusdem maculæ recipiunt radios ab aliis objecti punctis procedentes; ergo & diversa objecti puncta in eodem imaginis puncto repræsentantur, unde confusio; aut objecti ad oculum accedentis focus incidit tandem in retinam, & tunc omnes radii ab uno objecti puncto promanantes in unum imaginis punctum incidunt, quodlibet objecti punctum diversum in diversis retinæ punctis pingitur, unde visus distinctus.

5° Denique multis experimentis compertum habeo, quod in lente convexâ, prout apertura pupillæ, vel, ut loqui amant Astronomi, diaphragmatis vitrum tegentis, major est, eò focus lenti proximior est, & decrescente pupillæ aperturâ, focus remotior est, ita ut decrescente illâ aperturâ secundum progressionem duplam, foci distantia crescat in singulis terminis unâ circiter vigesimâ sui parte; itaque si pupilla fuerit subdupla prioris distantia foci, sit unâ vigesimâ parte minor; si subquadrupla, unâ decimâ; si suboctupla, unâ septimâ circiter; si subsexdecupla, unâ quintâ parte, &c: Ergo cum pupillæ diameter, juxta assertum *Boerhaave*, triplo quandoque major se ipsâ evadat, potest focus unâ decimâ parte removeri, adeoque efficere ut visus sit distinctus, quæ proprietates mirabilis ante *La Hire* omnium hominum ingenia incassum torserat: quare verò focus recedat coarctatâ pupillâ, & dilatatâ accedat ad corneam, illud pendet ex eo quòd radii in limbum crystallini incidentes, dum pupilla dilatatur, citius cœunt in axe optico, utpote magis obliqui, quàm radii paralleli qui soli admittuntur, dum pupilla coarctata est, ut docent Dioptrici.

Indicatio curatoria, alia *palliativa*, alia *radicalis*; palliativa causam morbi respicit, radicalis principium. Quodcumque sit principium sæpius ignotum, causa est radiorum, antequam retinam attingant, adunatio. Remedium itaque est retardare illam adunationem, usquequò radii retinam attingant. Docet autem experientia, & dioptrica demonstrat, admoto oculis perspicillo plano concavo, vel utrinque concavo, radios ab objectis distitis procedentes, proindeque sibi mutuò parallelos, incidere in oculum à se mutuò divergentes; atqui tunc temporis incidunt eodem modo ac si ab objecto proximo promanarent, in quo casu, docente experientiâ, focus recedit à lente; ergo si proportionatæ concavitate perspicilla ad debitam ab oculo distantiam adhibeantur, objecti remoti radii in oculum illapsi unientur in ipsâ retinâ, seu objectum distitum distinctè videbitur.

Principium myopiæ præcægumenum est, 1° vel convexitas corneæ, vel convexitas alterutrius, vel utriusque superficiei crystallini, quæ postrema vitia nulla sui signa distincta præbent; convexitas verò corneæ, præterquam quod sæpè confunditur cum oculi prominentiâ, non est signum certum, quando ignoratur situs respectivus retinæ; ignoratur verò omnimode: ergo ex illis principiis nulla certa indicatio desumi potest, nec proinde certum adhiberi remedium; ut enim possibile tantum est morbum ex his principiis dependere, possibile pariter est ut pendeat ab aliis, quæ diversa, imò quan-

doque opposita, remedia exigunt; ergò in hisce tenebris, cum sit periculosa nocendi æquale spei juvandi, fatius est nullum remedium adhibere ab hoc principio indicatum.

Alterum principium proëgumenum myopiæ est contractio spasmodica, vel etiam contractura musculorum obliquorum oculi, imò juxta quosdam ipsorum rectorum, quos alii obliquorum antagonistas supponunt; verum meritò dubitatur an myopia constans à tali principio, & an ab altero ex hisce pendeat: focus verò emollientis, anodynus vix quidquam præstant; ergo unica spes est in remedio prophylactico: idem dictum esto de opinione *illustr. De Chales, Pembertonii, Porterfieldii*, & aliorum. Si principia ab his assignata exigant emollientia, laxantia, aliunde metus est ne hisce medicamentis, si quid præstent, ipsa retina relaxetur, adeoque visus inde hebetior evadat; ergò fatius est ab his abstinere.

Curatio individualis exigat, 1° ut gradus morbi accuratè cognitus sit; 2° ut perspicillum debitæ concavitate inveniatur huic congruum: solvenda itaque sunt hæc duo problemata, antequam myopi prodesse possimus, nec unquam profuisset ipsi ars medica, nisi opem tulisset dioptrica.

Determinare gradum myopiæ in dato homine.

Quoniam distantia visionis distinctæ apud homines, qui minuta objecta, ut characteres respiciunt, est circiter octo pollicum; eò major est myopia, quò pauciores sunt pollices, ad quos myops legere consuevit; ita ut si legat ad unum pollicem, alter ad duos, prior myops habeat visum breviorum septem pollicibus, & sic deinceps.

Sed ut distantia visus distincti accuratius in myope determinetur, præternat alterutri oculo chartam duobus foraminibus, ex aciculâ factis, pertusam, quæ foraminula non distent invicem diametro suæ pupillæ, & trans illa foramina punctum nigrum parieti albo inscriptum respiciat, chartam, oculumque ipsi conjunctum admovendo, vel removendo usquequo unicum punctum nigrum videat, non geminum; hæc distantia in pollicibus lineisque sumatur; hæc est mensura visus distincti in dato myope, v. g. trium pollicum, si fides sit *La Hire*.

Determinare diametrum concavitate perspicilli plano-concavi, vel utrinque æqualiter concavi pro myope dato.

Resolutio. Quærat per experientiam dati myopis quanto intervallo debeat distare objectum, v. g. liber, ab oculo, ut sine incommodo distinctè liber legi possit ab ipso. Hæc ipsa distantia erit diameter perspicilli plano-concavi, vel semidiameter utrinque concavi oculo myopis applicandi.

Quoniam enim objecta remota radiant per radios parallelos, si perspicillum fuerit plano-concavum, focus virtualis radiorum refractorum distat ab eo, intervallo diametri concavitate. Si verò fuerit utrinque concavum, idem focus semidiametri concavitate intervallo distat à perspicillo. Enimverò in priori casu distantia objecti à myope distinctè videndi, diametro ejusdem æqualis est; ergo objectum remotum in casu priore distinctè videtur per perspicillum plano-concavum, in posteriore autem per utrinque concavum.

Objecta remota per radios ad sensum parallelos, vicina per divergentes in oculum radiant; Myopes vicina distinctè, remota non nisi confusè vident; iidem non vident distinctè nisi per radios divergentes, confusè per parallelos. Quare cum lentes tam plano-concavæ quàm utrinque concavæ radios parallelos per refractionem efficiant divergentes, ut perinde sit ac si ab objecto vicino venirent, myopes per cava perspicilla objecta remota distinctè videre possunt; medetur itaque perspicillum hujusmodi morbo; ergo myopibus conveniunt perspicilla concava, vulgò bicava.

Magis myopi, seu illis qui non distinctè vident, nisi ad minorem distantiam, conveniunt perspicilla minoris diametri, & minùs myopi perspicilla majoris diametri; perspicilla enim minoris diametri radios parallelos, adeoque ab objecto remoto advenientes efficiunt magis divergentes, quàm quæ sunt majoris diametri. Quamobrem cum magis myops ad minorem distantiam objecta distinctè videat, adeoque per radios magis divergentes cernat, perspicilla diametri minoris conveniunt magis myopi; per vitra concava objecta minora videntur, quàm oculo nudo, cum radii in oculum incidentes minorem angulum efficiant, quàm qui è vitro refringuntur ad latera; ergo myops ope perspicilli concavi objectum minus videbit, & quò magis perspicillum removebitur ab oculo, vel oculus à perspicillo, eò minora videbit objecta. *Wolf. Dioptric. 293.*

Ut autem inveniatur semidiameter perspicilli dati, seu ut eligatur perspicillum concavo-concavum dato myopi conveniens, illud luci solari in loco aliunde obscuro obvertatur, & per reflexionem foci distantia inveniatur. Specillum utrinque æqualiter concavum majoris spheræ, v. g. semidiametri quinque pollicum, æquivalet specillo plano-concavo spheræ duplo minoris, nempe diametri quinque pollicum.

Symptomata myopiæ, licet morbus simplicissimus videatur, sunt multa; ita ut ex gestu, vultu, scripturâ, myops ferè cognoscatur; sic myopes non solum quod legunt veluti naso admovent, sed etiam limis oculis spectant, & unico oculo, si proximior sit charta; sic characteribus minutis gaudent tum scribendo, tum legendo, ne caput ad prosequendas lineas continuo moveant; sic exiguâ luce indigent, pupilla enim apud eos est patula: visio illorum est tenebrosa, seu confusa in perspiciendis objectis ultra pedem distictis, quæ cum sint multò numerosiora quàm vicina, ideò affuescit pupilla huic dilatationi à quâ non potest desuescere. Si myopes per foraminulum chartæ respiciant, illi distinctiùs vident objecta remota; idem ferè commodum præstat palpebrarum conniventia, unde ut objecta distita cernant, palpebris connivent, non sine notabili faciei distortionem. Præterea myopes secum alloquentes non respiciunt, & frustra respicerent, cum non possint ex alloquentis oculis, facie, nutu ejus dicta meliùs capere, ut æoptæ solent; at quod ex hoc deest intellectui, vindicatur majori attentione, oculis demissis; quia circumstantia non vident, in obvia non visâ incurrentes se lædunt; sæpiùs etiam objecta multiplicata vident, ut videbimus dum de suffusione; noctu dum candelas remotas respiciunt, magnam flammam circum-

larem, non conicam, videre sibi videntur, & alia quàm multa à myope erudito *De Chales* recensita.

Verùm inter illa symptomata unum est optimum signum ad judicandum de myopiâ; cùm etenim per geminum chartæ foramen candelæ flammam geminam respicit homo, si digitus dextro oculo admoveatur, & dextra imago flammæ evanescat, homo myops est; si verò sinistra, presbyta est.

4. *Amblyopia proximorum*; *Presbytia* aut *Presbyopia* vulgò, à Græco *Presbys* senex, seu *visus senilis* Latinorum; Gallicè, *Vuë longue*; L.

Est illa species visûs quâ proxima confusè, remota verò distinctiùs vident.

Sic mulieres presbytæ ut filum per acum trajiciant, acum & filum ab oculis longè removeant; senes etiam libros removeant ab oculis ultra octo pollices ut distinctiùs legant.

Hujus theoria ex præcedenti facilis est; causa est serior radiorum ab objectis proximis advenientium adunatio quæ fit ultra retinam.

Principia sunt; 1° corneæ & utriusque crySTALLINI faciæ, vel alterutrius minor convexitas, ita ut illarum curvatura sit portio majoris sphæræ; 2°. nimia distantia corneæ, vel crySTALLINI, vel utriusque à retinâ; 3° vis refractiva corporum pellucidorum oculi solito minor; 4° objectorum nimia proximitas; 5° pupillæ angustia quam Græci *phthifim* vocant.

Singulorum enim & à fortiori omnium conjunctim horum principiorum concursu fit, ut radii ex objectis emanantes proximis tardiùs adveniant, & focum ultra retinam exerant, unde visus distinctus esse non potest; quippe pyramis luminosa refecatur à retinâ, radiis nondum in apicem coni coarctatis; ergo quodlibet objecti punctum depingit maculam in retinâ non secus ac apud myopes, eo solo discriminè quod macula fit à radiis nondum coalitis; & apud myopes jam coalitis & iterum expansis.

Magis presbytæ ad trium pedum distantiam minuta objecta distinctè vident, dum proximiora confusè: minùs presbytæ ad pedis distantiam libros legendos removeant, aut saltem ultra octo pollices. Si ultra distantiam sui visûs distincti sint posita objecta, ea presbytæ non distinguunt, quia non sufficit ad objecta distinctè videnda, ut radii ex illis emissi exactè uniantur in retinâ, quod apud presbytas accidit objectis etiam valdè remotis, sed requiritur ut quantitas radiorum ex objecto promanantium sit tantò major quò retinæ sensibilitas minor est; verùm apud senes retinæ sensibilitas paulò minor est quàm apud juvenes, & si objecta sint ulteriùs distita, minorem radiorum numerum dimittunt in oculum, ergo non sufficientem ad visionem claram. Radii qui ex objectis in datam superficiem irradiant, eò pauciores sunt, quò distantix objecti quadratum majus est. Sic à duobus tribusve pedibus, quater, novies pauciores emittuntur quàm ab uno pede. Sic à quatuor pedibus idem objectum mittit ferè dimidio minorem radiorum numerum, quàm à tribus pedibus distantix.

Si presbyopiæ principium fuerit pupillæ angustia, quod frequens est, eò minorem radiorum copiam ab objectis accipiunt, quò quadratum diametri pupillæ

pupillæ minus est; ita ut si diameter pupillæ sit duplò minor & simul distantia objecti duplò major, numerus radiorum ingredientium pupillam sit sexdecies minor. Coguntur ideò objecta ad certam distantiam, non ultra, remove, ne visio obscurior evadat; non citra, ne radii magis ultra retinam coeant, adeòque confusiùs videant. Presbytæ siquidem vident tantùm per radios parallelos aut convergentes in corneam immisos, minimè per divergentes; verùm quò objectum proximius est oculo, eò magis fiunt divergentes radii simul ac copiosi, ex eo quod radii ab objectis proximis copiosiùs intreat oculum, quàm à remotis: non ideo, saltem in eadem proportione, crescit claritas imaginis, quippe qua proportione objectum proximius est, eà imago per retinæ fornicem diffusa amplior evadit; ergo eò sunt plures partes illuminandæ; verùm non exinde singula puncta magis illuminantur; intereà ex eo quod objectum sit proximius, magis ultra retinam removetur focus, ergo magis confusa evadit visio.

Presbytæ itaque ut distinctè videant objecta indigent magnâ luce, è contra myopes exiguâ luce indigent ut legant; presbytæ siquidem habent retinam magis rigidam ab ætate, pupillam angustioram, objecta remotiora, quæ omnia visionis claritatem minuunt; ergo illi defectus, majori objecti splendore, aut illuminatione, debent compensari.

Si presbytæ aliquod objectum valdè lucidum, v. g. flammam candelæ, trans foramen chartæ inspiciant, illud ipsis videbitur adauctum, vel uti capillitio radians & subrotundum: etenim illud objectum repræsentatur in retinâ per maculam ampliorem quàm foret imago, si focus caderet præcisè in retinam; ergo debet objectum ampliatur videri; præterea ut objecta splendentia, v. g. alba, in fundo obscuro ampliora videntur quam nigra in fundo albo, ut docet experientia; cùm objectum supponatur splendendum, & oculus sit camera obscura, eà iterùm ratione ampliatur videbitur.

Jam verò ex radiis objectum illud delineantibus, illi qui ad limbum crySTALLINI incidunt, paulò minùs remotum habent focum, quàm qui axi optico sunt paralleli; ergo paulo vividiùs objectum in medio maculæ delineant; cæteri proinde confusiùs videntur, adeoque veluti coronam dilu-tiorem referunt, quâ objectum circumdatur.

Curatio. Presbytis conveniunt perspicilla concava; presbytæ enim remota distinctè, vicina confuse vident; quamobrem cùm lentes convexæ radios à puncto vicino advenientes ita refringant, ac si è puncto longinquo emanarent, presbytis specilla convexa conveniunt. Pari verò ratione magis presbytas juvant perspicilla magis convexa, seu quorum convexitas est portio minoris sphaeræ.

Presbyta individuo invenire perspicillum conveniens, seu diametrum convexitatis perspicilli ipsi convenientis. Inquiratur distantia ad quam presbyta individuus objectum, v. g. characteres libri, absque defatigatione legere aut distinctè videre consuevit; sit ea, v. g. viginti quatuor pollicum, distantia verò vulgaris ad quam ætop-tæ distinctè vident, sed presbytæ confuse, sit octo pollicum; differentia harum distantiarum est sexdecim polli-

cum; instituatür proportio ut 16 ad 8 ita eadem distantia octo ad quartum terminum, qui erit quatuor pollicum, & ille quartus terminus additus distantie visionis distincte ætopiarum, seu 8 facit 12, quod significat perspicillum presbyte conveniens illud esse eligendum utrinque æqualiter convexum, cuius semidiameter sit duodecim pollicum, vel plano-concavum, cuius diameter sit 12 pollicum.

Etenim si presbyta distinctè videre potest objectum octo pollices distans, ita inflectendus est radius vi refractionis in perspicillo, ac si è viginti quatuor pollicum distantia procederet, qui terminus est sue visionis distincte; ergo (ex *Dioptr. Wolf. 493*) convenit huic presbyte perspicillum utrinque convexum, cuius semidiameter sit duodecim pollicum, quo ut par est inflectentur radii; si quis fuerit magis presbyta, seu non videat distinctè, nisi ad majorem distantiam, v. g. tres pedes, illi conveniunt perspicilla minoris diametri, v. g. decem pollicum & trium linearum, si plano-convexum, aut semidiametri si biconvexum.

Si verò, ut quandoque accidit, presbyopia à vitio conspicuo oculi, eoque recenti ortum ducat, tunc auxilia etiam ad curationem radicalem, ex præcedenti theoriâ possunt indicari.

§. *Amblyopia luscorum. Lusciositas, vel Luscitas Boerhaave*, Gallicè *Vûe louche*.

Lusci dicuntur qui objecta è directo oculis obversa confuse, oblique verò oculis oblata distinctè vident.

In praxi confunditur vulgò *luscitas* cum *strabismo*; ast strabones uno oculo vident distinctè objectum è directo oculis oblatum; lusci verò ad alterutrum latus inclinant faciem & oculum ipsum, quo respiciunt, ut objectum distinctius videant; *visus* dicitur *rectus*, cum linea, ab objecto in faciem respicientis protensa, est perpendicularis plano ambas pupillas conjungenti, secus *visus* est *obliquus*; objectum visuri semper faciem ita versus illud convertimus, ut visus sit rectus, simulque oculos ambos ita dirigimus, ut incidant axes optici in medium objecti. Luscus verò dum objectum respicit quod est v. g. ad dextram, oculum & faciem convertit ad sinistram. Strabo oculum quidem unum & faciem convertit ad objectum quod intuetur, sed non alterum oculum, qui huc vel illuc vagatur.

Visus rectus est clarior lusco, quia in visu recto major ingreditur pupillam radiorum numerus quam in visu obliquo, ut patet ex Geometriâ. Nec non est distinctior visus rectus, quia facilius per radios uvæ perpendiculares judicabitur de objecti distantia & magnitudine, quam per obliquos ut *P. de Chales* geometricè demonstrat *Optic. prop. 27.* adde quod in statu sano polus opticus, seu locus retinæ directe pupillæ oppositus, gaudet pluribus filis nerveis, & sensu exquisitiori quam ejus latera; & demum radii oblique in pupillam illapsi focum habent magis diffusum in lateribus retinæ, quam qui in polum opticum rectè perveniunt.

Inde fit ut librum legendo, oculis quæque vocabula percurramus; distinctius

inctiùs enim videmus quæ sunt è directo oculis oblata, confusiùs verò quæ obliquè posita.

Luscitas ergò accidit vel 1° quia obliquè posita est pupilla, ita ut radios obliquos plures accipiat quàm directos; 2° vel quia alterata est convexitas cornæ, aut ejus pelluciditas, ita ut radii plures è latere alterutro admittantur, quam si directè accederent; 3° vel quia obliquè locatus est crystallinus, ejusque axis non idem est cum axi oculi; 4° vel demum quia polus sensibilitate nativâ destitutus est, unde cogimur aliorsum dirigere visum, ut acutiùs cernamus.

Hiscè principiis luscitatis originem præbent quandoque anchyloblepharum, seu palpebrarum partialis adhæsió, synechia ac transversa pupillæ positio, quibus sola Chirurgia mederi potest; strabismi variæ species sæpè cum luscitate combinantur; si à leucomate, pupillæ partem tegente, à panno vel pterygio, corneam hinc vel inde opacante, fiat, auxilia his affectibus propria sunt adhibenda.

Si luscitas à strabismo pendeat utendum est vel 1° perspicillis quorum vitra inæqualem habeant latitudinem; vitrum angustius oculo straboni est offerendum. 2° Si strabismus pendeat ex eo quod alteruter oculus sit debilior, vitrum fortius refringens oculo debili respondeat. 3° Si à musculorum vitio conspicilla vulgò dicta *Beficles*, *masques à louchette*, sunt usurpanda.

6. *Amblyopia absoluta*; *Amblyosmos* Hippocratis; *Amblytes* Aretæi; *Visus obtusus* Boerhaave pag. 171: *visus confusus* ejusdem pag. 179. Gallicè *Vuë basse*, *foiblese de vuë*, *mauvaise vuë*.

Myopes, Presbytæ, cæterique Amblyopes supra memorati, in quadam objecti distantia vel positurâ distinctè vident, & eorum visus non est nisi relativè ad alias distantias, horas, posituras confusus; ista verò species absolutam, in quovis loco, tempore, situ, visûs hebetudinem importat. Myopes, presbytæ, &c. cum acutè cernant perspicillis tutò carere possunt, sed amblyopes absoluti non possunt.

Pendere videtur à retinæ minori sensibilitate, qualis ferè omnibus hominibus post quinquagesimum annum accidit ac senescendo increfcit, maximè illis qui minuta opera tractant, noctu scribunt, oculis suis abutuntur. Illis horopter seu terminus visionis distinctæ in dies decurtatur, duobus, tribusve pollicibus intra quodlibet decennium, illis objecta attentè considerata confusa apparent, characteres librorum duplicari, moveri, decuffari videntur; oculi defatigati identidem fricantur, clauduntur; objecta ab oculis removentur ut in presbytia, maximè si operationem cataractæ passî fuerint ægri. Pupilla, seu ut rectiùs loquar, uvea vix mobilis est, factò à tenebris ad lucem transitu subitaneo; quod signum est imminuti retinæ sensûs.

In hoc morbo, quem plebs repetitis phlebotomiis, mulieres frequenti puerperio, pauci verò ætati ingravescenti tribuunt, vana à variis proponuntur remedia, sibi invicem contraria; alii enim ocularii Medici spirituosa resolu-

resolventia laudant, alii meram aquam frigidulam extollunt, & ab spirituosis retinam ulterius exsiccare contendunt. Usus verò perspicillorum, nemine contradicente, necessarius est. Perspicilla verò utrinque convexa seu biconvexa conveniunt, cum enim horum ope collecti radii fortius retinam afficiant, inde claritas visui restituitur, & cum ea distinctio, quæ sola commoda à perspicillis sunt expectanda.

Potissimæ regulæ in eligendis perspicillis sunt. 1° Ut vitra sunt ad uniformem curvaturam elaborata, pura, perpolita. 2° Ut focum amblyopi convenientem habeant. Quæ focum habent breviorum *seniora*, quæ longiorum *juniora* dicuntur, quæ longissimum ut 4^r, 5^c, 6^x pedum, *conservæ*: quæ verò brevissimum ut 4^{or}, 3 pollicum, *cataractæ*, Gallicè *loupes*, *biloupes* nominantur.

Focus seu distantia ad quam radii post duplicem refractionem uniuntur in biconvexis est semidiameter convexitatis. Detegitur autem si vitrum foramini pollicari cameræ obscuræ applicetur, & chartâ excipiatur imago objectorum externorum; ubi imago fuerit distinctissima, ibi focus est. Inde ad vitrum distantia pedibus, pollicibus, lineis expressa, vulgò dicitur *focus*, rectius *distantia foci*.

Horopter, seu terminus visionis distinctæ, est minima distantia ab oculo ad objectum ubi distinctè videtur: ea distantia eò major est, quò objectum majus & lumen intensius. Vulgò horopter sumitur pro distantia assueta inter oculum & characteres quos scribere solemus, & ea apud ætopas est circiter octo pollicum; sed horopter pro majoribus objectis, ut hominum facie distinguenda, est aliquot pedum.

Qui assuescunt perspicillis senioribus, seu brevioris foci, illi quolibet decennio coguntur sensim seniora adhibere, quod valdè incommodum est, quippe visus tantò magis decurtatur; scilicet qui conservis utuntur v. g. sex pedum, illi optimè legunt in distantius inter octo pollices, & sex pedes mediis; qui verò utuntur perspicillis sex pollicum, illi ultra sex pollices positos characteres distinguere nequeunt, nisi multò majores.

Hinc emanat summi momenti regula, ut scilicet perspicilla juniora primum adhibeamus, seu conservas, & non nisi coacti ac sensim ad seniora transeamus. Perspicillis nondum assueti debent plura experiri, & illis uti; 1° quæ objecta clara & distincta exhibent, non verò quæ ea sensibilibiter adaugent, si biconvexa, vel minuant, si bicava, myopibus necessaria; 2° quæ visum minimè defatigant.

Præter perspicilla, vel *nasalia*, quæ commodiora, vel *manualia* (*monocles dicta*) amblyopes utiliter adhibent *tubos Hollandicos*, vulgò *Lunettes d'Opera*, ex objectivo biconvexo, & oculari bicavo minoris diametri confecta; sed tubus sit brevior pro myope, longior pro presbyta; omnes æqualiter oculi ab hisce tubis juvantur, cum objecta clariora, distinctiora exhibeant.

7. *Amblyopia hydrophthalmica*; *Hydrophthalmia*; *Mydriasis* quibusdam; *Hydropisie de l'œil*; L.

Est ea quæ cum oculi solito majori protuberantiâ conjungitur. Initio visus est myops, seu objecta proxima satis benè videntur, confusè verò remota; in progressu verò morbi omnia obscurè cernuntur.

Volumen oculi inajus, turgida tensio, cornæ prominentia, iris profundius latet, pupilla est immobilis, aliquando amplior, aliquando verò angustior; visus initio bonus aut myops, deinde obscurior, ut in amblyopiâ absolutâ; sæpè cornea obnubilatur, aqueus humor turbatur; accedit quibusdam dolor perpetuus, tensivus circa frontem cum hemicraniâ ejusdem lateris, stupore dimidiæ partis faciei, ejusque emphysemate; concurrunt etiam odontalgia, agrypnia, exophthalmia, epiphora, ectropium.

Si moles vitrei tantum increverit, vitreum in limbo crystallini extuberrat, & strabismus errantem facit; visus imminuitur, bulbus induratur, obtusè dolet, accidit sæpè synchysis, seu confusio omnium contentorum in oculo; sed pupilla minus est profunda, quam si aqueus humor exsulperet.

Principium est major affluxus humoris aquei, vel vitrei, quàm est resorptio; & cornæ, ac scleroticæ contractilitas.

Indicationes curativæ sunt, 1° ut fluidi congestio avertatur vesicatoriis, setaceis, catharticis, diureticis; humor maturè foras educatur paracentesi oculi, acu in corneam, vel albugineam immisâ. 2° Bulbi contractilitas augenda tonicis, sacculis aromaticis.

Accidit hic morbus melancholicis, à suppressâ quâdam evacuatione, gravidis etiam, & aliquot menses durat, dein sæpè spontè sanatur.

Distinguitur ab exophthalmiâ, de quâ vide *ophthalmiam*.

IV. AMAUROSIS; *Gutta serena* Arabum; *Cataracta nigra* Germanorum; *Offuscatio* Cornarii in Aëtium; *Cæcitas* Moroni Director. *Amblyopia* Rumphii, *Compend. Medic.*; *Goutte serène*.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est visus suppressio, & pupillæ immobilitas sine sensibili oculorum opacitate.

Dicitur ab *Amauros*, obscurus; *Gutta*, quia à destillatione lymphæ oriri putabant; *serena*, quia non obnubilat oculum, ut cataracta, & sæpe caligo.

Ab amblyopiâ absolutâ differt per integram visus suppressionem; si visus nullatenus revocari possit, *abolitus* meritò dicitur; secus, *suppressus*.

In amblyopiâ absolutâ & caligine æger saltem lucem à tenebris discernit, non in amaurosi inveteratâ.

Amaurosis principium est in cerebro ad thalamos nervorum opticomum, in horum nervorum tractu, vel in totâ retinâ; deest itaque sensibilitas in oculo; in cataractâ præpeditur lucis ingressus in oculum.

Amaurosis est accidens syncopes, & comatum, ex eo quòd anima, periculo cordis, aut cerebri graviter commota, non percipit lucis impressiones: in aliis casibus principium amauroseos est nervorum opticomum im-

meabilitas, five in thalamis, five in totâ retinâ, five in tractu nervus fit obstructus, compressus, resectus, &c.

Si oculus sanus claudatur, & cœcus luci objiciatur, pupilla istius nedum constringatur, quandoque dilatatur, & hæc est sola mobilitas, quæ superest, atque amaurosim perfectam indicat.

Quò minor est mobilitas pupillæ in amaurosi, eò major est visûs imminutio, ita ut si ad lucem superfit quarta tertiave pars motûs pupillæ, quarta vel tertia pars visûs superfit.

1. *Amaurosis traumatica*, vide Ant. Maitre-jan; *L A vulnere oculi* Hildani, obs. 17, 18 centur. 5; *A commotione capitis* Hildan. centur. 5 obs. 8, Schenckii, obs. pag. 168; *Ex bombardæ explosione* Schenckii pag. 168; *Ex vulnere capitis* Marcell. Donat. Hist. Mirab. l. 2 pag. 76.

Vel subitò accidit amaurosis post vulnus, ictumve, & tunc ab inflammatione, compressione à sanguine factâ oritur, aut distracto introrsum globo, vel nervi sectione. *Vide Heisterum de vulneribus oculi.*

Si verò deinceps sensim accedat amaurosis, pertinet ad paralyticam, quæ diversam medelam exoptulat.

A sternutatione ortam vidit *Hildanus centur. 1.*

2. *Amaurosis pituitosa*; *Amaurosis à catarrho* S. Yves; *Ab aquâ in cerebri cortice, sinibus*, Boneti Sepulchret. de oculorum affectibus, obs. 9, 12, 15, 7. L.

Ea apoplexiam, paralytim, hemiplegiam pituitosam comitatur, sequiturve.

Indicat cathartica, emetica, vesicatoria, setacea, cauteria nuchæ inurenda; excipiatur oculis vapor spiritûs vini, electrificatio vehemens ad lachrymas fundendas.

3. *Amaurosis scrophulosa* Philosoph. transact. tom. 9 pag. 257. *Ex stœtomate in cerebro* Bonet. obs. 10; *Ob vesicam nervis opticis incumbentem*. Id. obs. 2; *A tumore globoso nervis opticis insidente*. Id. obs. 1; *A calculo juxta nervum opticum*, Id. obs. 2. L.

Ipse vidi bis in puerulis scrophulosis amaurosim etiam subitò ingruentem; secto cadavere inveni glandulam strumosam nervis opticis incumbentem.

4. *Amaurosis plethorica* Nenteri Tabul. L. *Gutta serena à menostosiâ* S. Yves pag. 343; *Amaurosis gravidarum* S. Yves ibid. *A suppresso hæmorrhoidum fluxu* ibid. *menstruo, &c.* *A febribus acutis* ibid. pag. 338.

Ea est stipata signis plethoræ; quandoque incipit à gravi dolore capitis, eoque profundo, vel gravitas dolorifica in oculi fundo residet.

Sanatur quandoque hæc species. Judæus Medicus Burdigalæ plures sanabat sectâ venâ frontis, & effluxum sanguinis permittendo usquequo sponte sifteretur; profuit non rarò venam jugularem aperire post febres acutas sanatas.

Phlebotomiam è pede, & medicamina menses moventia à S. Yves laudantur; deinde juscula viperina, millepedes, aquæ ophthalmicæ adhiben-

tur. Huc referenda est species amauroseos, quæ apoplexiam fanguineam, febresque acutas subsequitur.

5. *Amaurosis congenita* S. Yves ch. 27 pag. 345.

Nascuntur etiam infantes cæci, quod procedente ætate tantum cognoscitur; singulare est in hac specie pupillam, licet immobilem, non esse magis patulam quam in hac ætate est apud æoptas; est itaque velut torpor organorum.

Sanati sunt etiam bimi usu aquæ ophthalmicæ, quæ partibus spirituosissimum tonum oculis restituit.

6. *Amaurosis à synchyfi*. Ab *uveæ phlogosi* Maitre-jean. Ab *oculi internâ suppuratione* ejusdem. L.

Synchyfis est confusio, seu dissoluti vitrei mixtio cum aqueo.

Ea est quæ incipit à doloribus internis oculi vividis, pertinacissimis, cum cephalalgia, vel hemicrania, perviligio, febre, quandoque etiam exophthalmia; visus obtenebratur, vitreum dissolvitur: ille dolor quandoque plures menses perseverat, imò annos integros, nec visus restituitur, imò omnino aboletur. Ea amaurosis insanabilis est.

Verum sæpe accidit ut sic unius oculi visu amisso, post alterum annum alter oculus doleat, rubeat, lachrymetur dolente capite, & sic idem infortunium alteri imminet oculo; quod vitari posse præsumit S. Yves, exstirpato oculo cæco.

Hæc oculi exstirpatio, seu excisio cornæ cum effluxu vitrei & crystallini, periculo minimè caret, & vidi bis inde ortam hemicraniam insanabilem, semel verò maniam.

7. *Amaurosis à myosi* S. Yves, pag. 346. L.

In omnibus aliis speciebus amauroseos pupilla est patens, imò dilatata & immobilis, excepto quod clauso oculo sano, pupilla cæci luci exposita dilatetur; ast in istâ amaurosi, quæ myosim habet comitem, pupilla est arctior solito, & simul immobilis, nec ad lucem arctatur, ut sanis, nec dilatatur altero oculo clauso, ut in aliis cæcis, sed eadem ad solem & ad unibræm permanet.

Myosis enim est pupillæ constrictio permanens; vocatur etiam *metosis*, necnon *phthisis pupillæ*. De myosi & mydriasi vide *suffusionem inter ve-sanias*.

8. *Amaurosis à spasmo*. L.

Ea est quam excitat spasmodica aut dolorifica constrictio annuli moderatoris Valsalvæ.

Notum est ex Anatomicis quatuor musculos rectos, & obliquum majorem nasci ex apice orbitæ circa nervum opticum, quem amplectuntur; illi verò spasmo constricti ita arctant nervum opticum, ut fluido nerveo immeabilis evadat, & hæc est species amauroseos, quæ 1° subito accidit: 2° à dolore violento incipit; 3° quæ spasmodicos, hystericos affectus comitatur; 4° quæ à læso nervo alterutro orbitari, & inde convulso annulo moderatore oritur, ut observavit Valsalva, *differt. 2 n. 11.*

Gravis cephalalgia induxit hanc speciem, *Schenckii de cæcitate obs. 5.* Calculosa sympathica nephralgia hanc excitavit, *Adolph. in Ephemerid. Nat. Curios. Dolorifici morbi etiam diversi concurrunt, Morgagni, Epistol. anatom. 18 n 4, 5.*

A morbis convulsivis Vieussens Neurograph. lib. 3 cap. 2.

Ab epilepsiâ Collect. Academ. tom. 3 pag. 261. Hildan. cent. 5 obs. 5.

Amaurosim quam unguibus suis in nervum ophthalmicum impactis excitaverat gallus gallinaceus sanavit *Valsalva* pressione nervi ipsius, unde resolutus est, seu laxatus annulus moderator, qui suâ constrictione nervum opticum stringens cœcitatem inducebat.

9. *Amaurosis fornicariorum* Ramazzini de morbis artificum, cap. 13. L.

Qui latrinis expurgandis incumbunt, cum per horas quatuor in cloacis remanere, nisi domum suam repetant, ac oculis à luce omnino averfis, & clausis per viginti quatuor horas domi se recondant, & aquâ tepidâ oculos abluant, cœci illicò evadunt; & cum hac cautelâ nihil est frequentius apud Patavinos quàm foricarii sic excoecati; oculi quidem ipsis in cloacâ dolent, rubent, & paululum obnubilantur; sed nec odor ille teter nares ferit, nec nauseam movet, nec ullam aliam partem lædit præter oculos.

Ut hoc infortunium vitetur, perspicilla concava oculis arte applicata præterendi debent, qualia adhibentur ad luscitatem & strabismum, sed vitris accuratè clausa.

10. *Amaurosis venerea* Zacuti praxis Cent. V obs. 49. *Ballonii Paradigmate 7* vel *Bonet. Sepulchr. obs. 4*, item *Boerhaave de morb. oculor. L.*

Illâ speciem vel inducit hydatides in retinâ, quibus visus tollitur, & eam litu mercuriali sanatam fuisse censet *Boerhaave*; vel exostoses nervum opticum prementes excitat, quæ insanabilis; vel steatoma in cerebro procreat, ut *Ballonii* observatio fidem facit. Vidit *Zacutus* hanc speciem paucis post concubitus impurum horis supervenire cum ulcusculis & varis faciei. Anglus ope salivationis mercurialis ab amaurosi sanatus per aliquod tempus omnia objecta geminata vidit. *Smith. optic. Dolore & pervigilio stipatur hæc species.*

11. *Amaurosis exanthematica*; *A scabie suppressâ* *Baglivi* pag. 215; *Ephem. Nat. C.*; *Ab Achoribus repressis* *Hoffmanni* tom. 3 p. 229; *Aplicâ resectâ, vel retentâ* *Stabel. hist. 6, 5. L.*

Est ea species quæ à morbis exanthematicis, vel repulsis, vel retentis exoritur.

In hoc censu reponi potest amaurosis, quæ pendet ab humorum falsedine, & acrimoniâ, in quâ proinde balnea, aquæ acidulæ, juscula diuretica & diluentia laudantur, ut serum lactis, millepedes, &c.

Ab herpete faciei suppresso ortam amaurosim discussit *S. Yves*, restituto herpete per juscula aperientia & sudorifica, pitifanas, &c.

12. *Amaurosis à narcoticis* *Raii synopsis. plantar. de stramonio. D.*

Succus, foliaque stramonii oculis applicata mydriasis & amaurosim creant.

In Moluccis infulis amaurosis est familiaris advenis, quod tribuitur esui hordei calidi, quod in hisce regionibus vaporem narcoticum gerere creditur: Vide *Bontium de Medicinâ Indorum*, qui in hac specie pro eximio medicamine topico laudat jecur squali, lamix dicti.

Notum est acida, ut acetum intus sumptum, esse eximia horum venenorum antidota.

13. *Amaurosis intermittens* Storch. annus medicus pag. 75. P. L.

A quotidianâ febre quotidie revertebatur amaurosis, & recedebat post aliquot horas. Curatur ope kinkinæ.

A febre intermittenti ardenti ortam vidit *Felix Platerus*.

Quæ verò pendet à synocho, ad plethoricam pertinet, cum phlebotomia curetur, rarò tamen sanetur, teste *Saint Yves*.

14. *Amaurosis rachialgica* Spangerbergii de colicâ saturninâ; Cl. Bonté Journ. de Med. Nov. 1761 pag. 407; Avril 1764 p. 346 ex colica, D. Fabre.

Est ea species quæ rachialgiæ vegetali & saturninæ supervenit, quæque pendet ab eodem principio ac paralyfis ejusdem originis. In hac topica inutilia sunt; emetica verò profunt, etiam teste *Saint Yves*, post præmissas phlebotomias, in pluribus speciebus, ut in ferosâ, seu hydrocephalicâ, in intermittenti: hæc species ferè semper somnolentia vel stupore stipatur: prodest hæmorrhagia superveniens.

15. *Amaurosis hysterica* S. Yves p. 347 ch. 28.

Fugax est accidens in hysteriâ, quod vaporibus in caput ascendentibus tribuit vulgus, quia præ oculis nubem vel fimum videre sibi videntur hystericæ, atque non semel vidi quòd accedente illo phænomeno, subito convulsiones aliarum partium cessant; hæc species paucas horas, rarò dies perseverat.

16. *Amaurosis exhaustorum*, Lommii Obs. de tabe dorsali.

17. *Amaurosis arthritica*, Journ. de Med. Tom. XXI pag. 227.

Rachialgiæ affinis est; verùm ab ea potest distingui per prægressos arthritidis paroxysmos; curatur phlebotomiis, epispasticis ad pedes, doloris podagrici reditu.

Nota. Ut judicemus de quantitate visûs oculi, sanus claudatur, & invalidus luci oppositus inspiciatur; si manu tunc prætensâ, nunc ablatâ, aut si nunc demissâ palpebrâ, eaque digito leviter confricatâ, nunc verò subito aperto oculo, uvea ita constringatur ad lucem, ut dimidio minor evadat pupilla, dimidia superest visûs quantitas; si tertiâ parte minor evadat pupilla, superest triens facultatis visivæ; si omnino immobilis sit, ut plurimum nullus superest visus, nisi in casibus rarissimis.

V. ANOSMIA; *Chasemie* Haly - Abbatis; *Olfactûs amiffio* Sennerti; *Perte d'odorat.*

Est imminuta, vel fuppreffa facultas percipiendi odores, hujus morbi fymptoma præcipuum: Ab *ofme* odor, & a privativo.

Effluvia falino-sulphurea è corporibus exhalantia, fi ope inspirationis in nares deducantur, illa humiditate membranæ pituitariæ foluta, agunt in nervum olfactorium, & inde nafcitur perceptio odorum; multiplici itaque modo amittitur odoratus, ut ficcitate membranæ pituitariæ, ejus mucofitate nimiâ, ut in coryzâ; ejus infarctu, ut in ozænâ; obftructione narium, ut in polypo, aliisque circumftantiis.

1. *Anofmia catarrhalis.* B.

Est ea quæ coryzam vulgarem comitatur, quæ tamen, fi coryza contumax fuerit, illâ fanatâ perfeverat.

2. *Anofmia ab ozænâ.* L.

Qui foetent naribus, five ab ulcere membranam pituitariam exedente, five ob putrefactionem mucî & aëris, ob fimitatem diutiùs in antris Highmori, finibusque aliis retenti, necnon qui cadaveribus foetidis difsecandis incumbunt, qui latrinas, cloacas, macella, officinas alias foetidiffimas incolunt, tam tetrîs, validisque odoribus percelluntur, & iis affuefcunt, ut alios odores non percipiant.

3. *Anofmia à polypo,* Morgagni Epift. XIV, 17. L.

Quorum naribus accrefcit polypus, cùm ea excrefcencia eò devenit, ut rimam utriusque naris, vel vomere depresso, vel utramque narem fubeundo obturet, aër nequaquam fubire potest, nec proinde odorifera effluvia adducere, unde anosmia.

Polypi *vulgatiffimi* funt ex fubftantiâ inter glandulofam & carnofam mediâ; dantur *vesiculares* ex veficulis oblongis fero plenis, quibus feftis extillat humor; funt quos facit membranæ pituitariæ *proptoma* feu prolapfus, ex *Mauchartio*; alii *cystici*, feu ex membrana unica feu capsula humore limofo & viscofo turgida, *Ruyfchii*; dantur ex *pituita* concreta vel infpiffata *Palfini*; nec defunt *cartilaginei* à *Meeckrenio* memorati: horum verò curatio diverfa est, ut cuique apparet.

Vide curationem polypi narium apud Heifterum.

4. *Anofmia fymphilitica* Ballonii Paradigma n. 7. L.

Est ea quæ in tertio fymphilidis gradu exefis & ulcerofis naribus interioribus fupervenit; exeduntur autem non folùm membranæ; fed etiam ipfæ cartilaginee narium, destruiturque organum olfactûs.

5. *Anofmia verminofa* Fernelii. B.

A vermibus rhinariis nares obfidentibus & obturantibus, fternutationem, hemicraniam, quandoque furorem, fimulque anosmiam excitari docent obfervationes plurimæ. *Vide Hemicraniam finuum.*

6. *Anofmia à ficcitate.* B.

Notum est in febris morbisque inflammatoriis exsicari ut plurimum membranam pituitariam, non secus ac ipsa lingua, maximè si summus calor addit: non mirum si anosmia, simulque agheustia sint horum morborum accidentia.

Si quis adverso vento iter faciat, maximè æstivo tempore, tenuissimumque & aridum viarum pulverem inspiret, ille odoratum amittit, ita & qui pulvere tabaci potissimum Hispanici abutuntur; ea enim omnia fibrillas nerveas exsicant, & percipiendis impressionibus impares reddunt.

Huc referatur anosmia à calculis rhinariis *Bonet. Sepulch. obs. 4 pag. 443 tom. 1.*

7. *Anosmia paralytica.* L.

Ea est quæ morbos soporosos, paralyticosque comitatur, quæque ab contumaci nervorum olfactoriorum obstructione, compressione procedit.

VI. AGHEUSTIA; *Dégout.*

Est suppressio facultatis, quâ diversos sapores percipimus.

Diversa quidem est ob anorexiâ, cujus sæpe comes est; in agheustia lingua afficitur, aut in anorexiâ ventriculus; discrepat etiam ab cacofitiâ, seu cibi fastidio; nam aliud est non percipere saporem alimentorum, aliud perceptos sapores fastidire & averfari.

Principium agheusticæ vel est in cerebro, vel in linguâ ipsa, vel in tractu nervorum lingualium, qui quatuor sunt, utrinque scilicet *magnus*, qui inferior & internus ex pari nono, & *parvus*, qui superior vel externus & lateralis ex quinto pari procedit; hisce quatuor funiculis nervosis linguæ accedit etiam utrinque ramulus ex nervo sympathico medio, seu octavo pari.

An nervus noni paris solus sit gustatorius adhuc sub iudice lis est.

Organum immediatum gustûs est in papillis villosis vel pyramidalibus; de semilenticularibus & capitatis non conveniunt Physiologi.

1. *Agheustia febrilis.* B.

Suppressio gustûs vel comitatur febres ardentes & malignas, duplici de causâ; vel scilicet ob summam linguæ siccitatem, & ariditatem, cum lingua scilicet arefcit, nigrescit & instar ligni aspera est; vel ob delirium & soporem quo ægri quandoque obruuntur. L.

2. *Agheustia paralytica.* L.

Est illa quæ vel linguæ paralyfim, vel morbum quemcumque soporosum comitatur.

VII. DYSECŒA; Græcis *Dyscoia*, & *Hypocophosis*; *auditus difficilis* Frid. Hoffmann. Diff.; *Durété d'oreille*; Latinis ægri *surdastri*, Gall. *Durs d'oreille*.

Dysecœa à Græco *Dys* difficulter, & *Acouo* audio, est audiendi difficultas ob obscuritatem sonorum.

Differt

Differt à cophosi incipienti ratione sedis ; in dysecœâ scilicet undæ sonoræ non possunt liberè transmitti ad labyrinthum alias benè constitutum : in cophosi nervus acousticus immeabilis est fluido nerveo. Desunt characteres distincti utriusque generis à longiori observatione & doctiori teoriâ expectandi. Differt à paracusi quòd soni sint obscuri, debiles & propter obscuritatem confusi, in paracusi verò non complicatâ soni clari sint, sed confusi.

Dysecœa respondet caligini, cophosis amaurosi, paracusi amblyopiæ, srygimus suffusioni.

Ea organi vitiosa structura, quâ delibitatur, aut impeditur undarum soni transmissio ad labyrinthum est principium dysecœæ, quod ex specierum censu patebit; experimento *Schelhameri* etiam distinguitur dysecœa à cophosi. Vide experimentum in 8ª dysecœâ.

1. *Dysecœa Monóton* seu *Malcorum*. L.

Monotes, Gallicè *Monauts* dicuntur illi quibus alterutra, vel utraque auricula deficit, sive quia præcisæ suat ut *Malco*, sive quia ab ortu deficient.

Auricula colligendis radiis sonoris ita utilis est, ut monoti feliciter succurreret *Boerhaave* effictâ ad auriculæ modulum cerâ expressum tubâ acousticâ, & ut monotes manu auri appressâ & in tubum inflexâ sibi consulant; acoustica organa parabolica vel hyperbolica ex argento vel aurichalco fabricata, infra cæsariam recondenda, videtis delineata inter machinas Acad. Parisiensis. Aliæ fedili, aliæ baculo inferuntur; tubus acoustici organî foco parabolæ respondens meatui auditorio inferitur, pars antica laminâ tenui cribrosâ obvelatur.

Cornua acoustica quæ manu tenentur auri inserta ex cornu nativo, argento, cuprove parantur, pelle exterius obducta, orificio patulo versus loquentem directo; eadem verò organa cæteris dysecœæ speciebus utilia sunt.

2. *Dysecœa à meatu obstructo*, *Duverney*, part. 3. *Morgagni* Epist. XIV n. 11. L.

Meatus auditorius obstruitur multiplici de causa. 1° Intumefactis glandulis alvearii. 2° Collecto & indurato cerumine. 3° Peregrinis corporibus in eum illapsis.

1°. A glandulis alvearii intumefactis observavit *F. Hoffmannus*, aliàs à parotidibus compressum meatum refert: aliàs à crustulâ excrementitiâ intus obductum *Veslingius*: quandoque ex crescentiis fungolis post exulcerationem exortis obturatum. De eorum vitiorum curâ consulatur *Heisteri Chirurgia*; is duplicem myringam observavit seu excrescentiam membranaceam in meatûs fundo.

2° Cerumen incrassatum, induratumque in propriâ uxore cum lapillis & arenulis observavit *Bartholinus*. Lapideam duritiem ceruminis vidit *Cassorius*. Ego gypseam & albescentem, partim auriscalpio extraxi, & residuum aquis thermalibus per aliquot dies injectis dissolvi: tales sunt sorditates vulgò dictæ,

Œtæ, quæ sæpiùs sanantur; huc conferunt injectiones oleosæ, saponosæ, ex aquâ fraxini, &c.

3° Meatum subeunt lapilli, pisa, nuclei; in ipso generantur vermes seu larvæ infectorum, ingrediuntur insecta, quæ vel otalgiam, vel syrimum creant, aut à pifis, globulis vitreis, nucleis inducitur dysecœa, quæ Chirurgicis artificiis curatur.

Harum varietatum singulares curationes vide apud *Duverney Traité de l'organe de l'ouïe, in-12.*

In casu vermium laudantur olea & spiritus vini in meatum infusa.

3. *Dysecœa à myringæ atoniâ.* Duverney p. 175. L.

Myringa dicitur *Sennerto* tympani membrana. Ea verò peccat laxitate & atoniâ.

Atonia cognoscitur ex prægressis, ut ab excepto vento humido, prægresso catarrho, otirhœa ferosâ, observatâ à *Platero*, *Langeloto*, *Stalpartio*, ad plures libras; cognoscitur etiam ex eo quòd flante borea minuatur; eam atoniam præcessit quandoque catarrhus glandulas ceruminosas infarciens. Pendet etiam ab eroso musculo tubæ; *Valsalva* p. 112.

Curatur resolventibus exsiccantibus, formâ suffitus, injectionis adhibitis; nec non vesicatoriis pone aures excitatis; tempestate austrinâ, aures gossipio moschato, vel ambrato obturentur. Spirituosi liquores, aqua Reginae Hungariæ ritè injiciuntur, necnon fumus succini, olibani, si otirhœa adfit; vide *obs. Plater. 735.*

Puella ab aliquot mensibus dysecœa laborabat, pallida, parùm menstruata, mente hebeti; sumpsit per tres menses extractum hyoscyami albi, incipiens à triente grani, & auctâ quotidie dosi, usquequo septem grana quotidie voraret; ea intra mensem & semissem clarè audivit, colorem & adipem recuperavit.

4. *Dysecœa à myringæ duritie* Duverney p. 176. Bartholin. centur. 6. L.

Illa induratio fit vel ob senectutem, & insanabilis est; vel ob glandulas myringæ tumidas, quod asciticis accidere notat *Bartholinus*; vel ob virus syphiliticum quod ex squamulis & rubedine auriculæ aliisque signis habetur: vel à volatiliis & calidiorum injectionum abusu, ut notat *Hoffmannus*. Illæ varietates lacte tepido, decocto althææ imminui possunt. Si syphilis adfit, remedia huic morbo propria advocanda.

5. *Dysecœa à myringâ perforatâ* Duverney pag. 176. Morgagni Epist. XIV. 10. L.

Rumpitur myringa ab auriscalpio fortius adactio, ab aère fortiter expirato clausis ore & naribus, observante *Duverneyo*; à sternutatione, *Tulpio obs. 35.* Eroditur à pure intra tympanum collecto observante *Fabricio Hildano, Schenckio.*

Cognoscitur hæc species ex facili emissionem aëris inspirati per aurem, ita ut candelas extinguat flatus. Auditus non nisi gradariè decrescit ob exsiccationem membranæ fenestellæ utriusque & musculorum ac ligamentorum catenulæ ossæ. Si verò adactio stylo rumpatur myringa, ut tentavit *Valsalva,*

sæpè auditus recuperatur sanato vulnere. Bombardarum explosores huic morbo sunt obnoxii, ut qui ad cataractas Nili habitant.

6. *Dyssecœa à tympani fistulâ*, Duverney p. 183. L.

A carie ossium tympani. Vide *Historiam & curam loco citato*. Cognoscitur fistula auris, foetore, pure exeunte; ab otirhœâ purulenta in infante spontè sanatâ. Vide *Brassavolum & Stalpartium: Morgagni Epist. XIV. 7.*

Si officula elabantur, sequetur necessariò paracusis; apophysim mastoideam in his casibus stylo aperiri suadet *Riolanus*, ast non consentit *Morgagni*.

7. *Dyssecœa ab hydrotympano* Morgagni Epist. anat. VI. n. 6. L.

Surditatem, gravem auditum in acutis morbis supervenientes, sæpè conjunctas, invenit *Valsalva*, cum aquâ utrinque in tympano redundante. Auditus hebetudo cephalalgix superveniens sæpè solvitur aqueis guttis, capite inclinato, per os, naresque destillantibus. Surdum ab ortu sanatum refert *Fontenelle* (*hist. de l'Ac. R. des Sc. Ann. 1703*) aquam ex aure emisisse. *Steno & Morgagni* existimant quandoque congeri in tympano sanguinem, cujus effluxu liberatur cerebrum ab infarctu; congeri etiam serum, quod per tubam Eustachianam sibi viam parat.

Curatio specialis hujus morbi, ex quo & tinnitus & dyssecœa inducitur; repetenda est ab instrumento tubæ Eustachianæ injiciendæ apto, quod describit *Histoire de l'Acad. R. des Sc. ann. 1724. obs. anat. 6*: Fit ex fistulâ plumbeâ solerter inflexâ per nares immittendâ; hujus interventu medicamina resolventia in tubam & aurem immittuntur, & hydrops referatur. In eodem morbo si sternutatoria, apophlegmatismi, cathartica, fonticuli ad occiput, similiaque non profint, aperiendam stylo apophysim mastoideam suadet *Rolfincius*.

8. *Dyssecœa à tubâ obstructâ* Morgagni Epistol. anat. 7. n. 19.

Cheseldenus observavit aquâ per tubam in aures injectâ surditatem, id est dyssecœam, per aliquod tempus procreari, unde firmatur theoria dyssecœæ prioris. Polypo narium tubam premente audiendi magnam difficultatem afferri testatur autopta *Morgagni* cum *Valsalvâ* & pluribus Chirurgis. *Tulpus* vidit gravius audire eos quibus tuba quovis modo in ore obturabatur sive à palati tumore, sive ab anginâ & tumore narium, & illa dyssecœa tinnitu stipatur.

Diemberbroeckius idem accidere testatur, cum à coryzâ, mucò, obturantur tubæ, in quo casu, si utraque aure accuratè obturatâ, baculo dentibus apprehenso, chordas fidium impellas, nec sonum percipias, signum est tubas obturari; ibi præter tinnitum, & difficilem auditum, datur dolor ab ore ad aures extensus.

1º Si à polypo aut excrecentiâ in naribus pendeat hæc species, remedia adversus polypum ex Chirurgiâ repetantur.

2º Si à coryzâ, sive gravedine, quod ipse expertus sum, usu aquæ calidæ, potûs sudorifici, dietæ tenuis, vaporis lactis calidi inspirati & tempore solvitur: si leve sit malum, sternutatoriis mucus auferitur, & dyssecœa tollitur; huc pulvis asari seu pulvis capitalis dictus. Catheterem tubæ Eustachianæ

chianæ delineatum habes in *transact. Philosoph. Abridged. anno 1741. à Chirurgo Cleland.*

3° Si ab ulcere syphilitico, curatur hydrargyrosi.

Dysecœa syphilitica. Vide *Cophosim syphiliticam.*

Dysecœa à kinkina Morton Pyretolog. de cortice peruviano. Fugax est ; & sanatur sponte.

Dysecœa febrilis.

Surditas critica aut accidentalis febribus acutis superveniens. Vide *Cophosim criticam.*

VIII. PARACUSIS ; Hippocratis *paracoe*, à Græco adverbio *para* vitiosè ; depravatè , & *acouo* audio ; *obauditio* Latinis ; Græcis *paracousis* ; *paracysma* Gottæi ; *Fausse ouïe.*

Est auditus confusus , vel difficultas distinctè audiendi sonos , & voces articulatas , licet vocum perceptio clara sit , ita ut paracufis sit relativa ad sonos externos , qui licèt distinctè proferantur , confusè in labyrinthum transmittuntur. Hoc genus se habet ad dysecœam , ut myopia & presbytia ad caliginem & cataractam. In paracufi quidam soni audiuntur distinctè , alii verò confusè , ut in myopiâ objecta proxima distinctè , remota confusè videntur.

In paracufi clarè percipiuntur soni verborum , syllabæ verò seu partes soni in certis circumstantiis non distinguuntur , ut myops à luce afficitur vidè , sed objectorum distantium partes non discernit.

Ideo distinctè audimus voces articulatas & contentus , quia aptamus myringam tympani , catenam & membranam fenestellæ ovalis , ad harmonicum tonum notæ tonicæ quæ prædominatur in cantu , in loquelâ , adeoque paracufos causa est difficultas aptandi hæc organa ad tonum præcipuum alloquentis vel canentis.

Quatuor hujus species mihi sunt cognitæ , scilicet *Barycoia* , *Oxycoia* , *Paracufis duplicata* , & *Willisiana.*

In barycoiâ soni vehementes confusè audiuntur , debiles distinctè , maximè si interpolati : in oxycoiâ est intolerantia sonorum acutorum , maximè verò dissonantium , ita ut non solum confusè audiantur , sed etiam cum dolore & cephalalgia ; in duplicatâ una auris audit sonum distinctè qualis est , altera alium percipit à priori dissonum aut diversum , à quo auditus confunditur ; in Willisiana soni pacati & mediocres non distinguuntur , sed loquela magno strepitu comitata distinguitur.

Differt à fyrigmo , in quo auditus est confusus propter sonos tantum internos , in paracufi est confusus propter sonos externos , aut à causis externis excitatos.

I. *Paracufis barycoia* , *gravitas auditus* Auctorum. L.

Est ille affectus in quo quæ paulò vehementiùs seu altiori voce proferuntur aures confusè & vehementer percillant , at non intelliguntur , quia syllabæ non possunt distingui : ratio est , quia ex sono externo excitatur

alter internus; sed cum internus dissonet, seu non consonet cum externo; inde exurgit strepitus merus in aure, seu confusa auditio.

Non consonat sonus internus cum externo altiori, quia muscoli mallei & stapedis ob rigiditatem, crassitiem, infarctum rheumaticum nequeunt myringam & fenestellam ovalem aptare, tendere ad eum gradum, qui responderet tono chordarum vocalem loquentis, nec cuiquam ex illius harmonicis altioribus tono loquentis.

Audiuntur tamen distinctè verba submissa & graviori voce pronunciata; quia ad harmonicos graves sonos aptari potest myringa sine labore & dolore musculorum.

In hoc morbo crediderim thermas sulphureas, leniterque resolventia medicamina convenire; salitas verò thermas, quibus siccitas & rigiditas musculorum auferetur, nocere; sed desunt observationes practicæ.

2. *Paracusis oxycoia, l'Ouïe tendre. L.*

Est ea confusio auditûs, quæ stipatur intolerantiâ soni, ita ut vel minimus strepitus aurem lædat; sed illud symptoma est accidens otalgix, phrenitidis, ut aërophobia est accidens rabiei.

Datur altera oxycoia quæ cephalalgiam comitatur, quamque nuper observavi in Marchionissâ Parisinâ, quæ cum cephalalgia & tussi hysterica laboraret, à voce & loquelâ adstantium dolebat illico capite & pectore, ita ut tussis à sono illo mirè exacerbaretur.

3. *Paracusis duplicata; La double ouïe. L.*

Ex duplici observatione hanc singularem speciem eruo; prima hæc est. Quidam eximius musicus cum tibiam germanicam inflaret, percipiebat quidem sonum proprium & ordinarium suæ tibix, at simul alterum sonum ejusdem rhythmî seu mensuræ, sed diversi toni audiebat, qui proinde auditum duplicabat; non tamen erat echo, quia eodem ipso tempore ambo soni audiebantur, nec erant toni consonantes & harmonici, nam inde suavitas percepta fuisset; ille verò iterato per aliquot dies tentamine, semper ægrè tulit hunc sonum, & tibiam abiecit; is verò vespere sub cœlo frigido & humido aliquandiu ambulaverat pridie hujus affectûs, & catarrho lateris dextri afficiebatur, unde verosimile est tonum nativum myringæ ejusdem auris graviolem & dissonum cum sinistra evasisse; soluto catarrho auditus distinctus restitutus est.

Nuperrimè peregrinus accessit ad collegam illustrissimum, consilium petens circa similem morbum; conquerebatur scilicet se à pluribus retro mensibus molestari ex eo quòd cum alloquentem auscultaret, sonum huic proprium, & simul, quod tolerare vix poterat, alterum octavâ altiolem perciperet; verùm si posterior fuisset exactè ad octavam prioris & ejus synchrona, auris eam vocem pro unicâ habuisset, & suavitatem concentûs percepisset; verosimile est itaque vocem postremam cum alterâ non fuisse consonam: huic verò præscriptæ sunt solitæ adversus morbos chronicos formulæ; videtur

tamen

tamen topica tantum uni auri, admovenda esse, ut, quæ toni gravioris erat, laxaretur; interna verò in utramque aurem agentia non indicari.

4. *Paracusis Willifiana, l'Ouïe engourdie.* L.

Est ea species in quâ verba prolata non intelliguntur, utcumque altâ voce proferantur; verum si strepitu vehementi stipata sint, tunc distinctè audiuntur.

Hujus morbi quatuor prostant exempla, primum à *Willifio*, alia ab *Anglicis Transactionibus* petita. Mulier loquelam non intelligebat nisi circum crepante tympano; tympanistam domesticum conducere coacta est, ut cum marito colloqueretur. Idem accidit nobili ab ortu surdastro; is à tergo submissius loquentes capiebat, sonante tympano, secus verò ne quidem clamantes intelligebat. Tertius prope campanile degens tacentibus campanis nil distinctè audiebat. Quartus nisi rhedâ velatâ veheretur cum adstantibus colloqui non poterat, eorum verba non capiens.

Sic somnolenti oculos non aperiunt, nec proinde aptant ad visum, nisi magna lux oculos commoveat; sic organa genitalia ganeonum à torpore excitantur quandoque per flagra, de quorum usu in re venereâ scripsit *Meibomius*; in hac denique specie licet organa auditus benè se habeant, organa auscultationis torpida erant, & magnâ commotione indigebant, ut agerent.

IX. COPHOSIS; *Surditas* Latinis; *deafness* Anglis; *Sourdité ou surdité, dureté d'oreille.*

Cophosis est obscura sonorum omnium perceptio, seu impotentia sonos debiliores percipiendi, quibus cæteri homines afficiuntur.

Absoluta surditas est, si fortissimi quos homines proferunt soni ab ægris non percipiuntur: minor erit surditas, si nonnisi altâ voce & proximè loquentes audiant.

Ut visus obscurus etiam confusus est, ita & obscuritas auditus confusionem simul auditus involvit. Intereâ cophosis à paracusi distinguitur ut amaurosis ab amblyopiâ respectivâ. Surdastri distinctè & dato tono loquentes distinctè audiunt, surdi verò quocumque tono utentes eò minùs audiunt, quò submissiori voce loquuntur.

Aër internus, qui intra labyrinthum est, constat ex moleculis infinitè diversis, uti lux ex radiis omnigenos colores continentibus; quæque molecula dati ordinis subsilit, & resonat, cum dati ordinis fibræ, vel fides sonoræ extus vel in aure mediâ vibrantur; sic si clavicymbali chordæ quæ tonum datum resonat, vibretur, alterius organi musici chorda huic harmonica consonat, & eò fortius vibratur, quò magis est harmonica; unisona v. g. fortius vibrat quæ ad ejus octavam est aptata, & sic deinceps. Transmittuntur itaque eo modo soni externi ad aurem mediam & à mediâ in internam seu labyrinthum.

Si itaque officulorum catenula, quæ inter tympanum & ovalem fenestram

protensa est, abrupta aut iners sit, & si aër qui in cavo tympani debet adesse, vel deficiat, vel elasticitate careat, impossibile est vibrationes externas ad labyrinthum pervenire, nisi per officium vibrationes, adeoque nisi magnâ vi polleant externi soni.

In quocumque sono duo sunt spectanda, tonus scilicet seu vibrationum numerus, & vis soni seu vibrationum extensio; tonus determinatur à fibrarum vibratiliū exilitate, brevitate, & tensione, tonusque est eò acutior quò diameter, quò longitudo minores sunt, & quò radix virium tendentium major est; crassities & longitudo in organis solidis vix mutantur intra aures: sola ergo vis tendens ferè mutabilis est, & residet in musculis auris internæ & externæ.

Vis major vel minor soni externi impetit plus minusve tympanum, cujus impetus, mediante aëre tympani & catenulâ officulorum, fenestræ ovali, inde vero organis labyrinthi, communicatur; inter organa acoustica labyrinthi sunt canales semicirculares ossi duri, & in cochleâ radii flexiles, laminæ spirales, alii aliis breviores, crassiores, magis tensi. Duo itaque sunt in labyrintho organa acoustica, quorum unum tubis affine est, scilicet canales semicirculares; alterum clavicymbalis seu fidibus respondet: Galli vocant *instrument à vent*, & *instrument à corde*.

Duplex est pariter in organis loquelæ, seu vocis instrumentum; nam tubus tracheæ, rima glottidis, cavum narium & oris, respondent instrumentis flatum transmissuris; & chordæ vocales, velum palatinum, labra tremula, *chordatum* instrumentum referunt.

Duplex est vox hominis, altera quæ potissimum ab instrumentis secundi ordinis dependet, & vox infantilis est, seu stridula impuberum, eunuchorum, *voix luthée*, *citharæa*; altera debetur instrumentis primi ordinis, & vox *organifata* dicitur, quæ vox adultorum. Vox *citharæa* unâ octavâ acutior est & altiùs affurgit quàm *organifata*; sed intervalla habent communia citharæa & organifata; hæc ultima priorem vi superat, ad plures octavas descendit, & ubi invicem conjuncta est & excurrit utraque, citharæam obscurat, quia validior; vox autem ex utriusque concursu exurgens *plena* vocatur.

Lamina spiralis citharæam potissimum repræsentare apta est; & organifatam repræsentant canales semicirculares; amborum instrumentorum concentus vocem plenam animæ exhibet.

Ut organum canalium semicircularium resonet non secus ac tubæ, tibiæ, debet aër intra illius tubos adigi, quod præstat alterna intropressio membranæ fenestræ ovalis intra vestibulum; quo impetu undæ sonoræ canales perstringunt; canalium trium longitudo, diameterque sunt continuo diversæ, ita ut zonæ circulares sint numero plurimæ, quarum quælibet suum tonum obtinet, quælibet itaque cum suis harmonicis ad sonum extus impressum fortiùs resonat & datum sonum animæ repræsentat.

Fibræ sonoræ laminæ spiralis variant ab apice cochleæ ad basim, & continuo longiores, crassioresque evadunt, ut chordæ clavicymbali; nullus est ita-

itaque tonus quem suâ vibratione referre nequeant : hæc duo instrumenta vocem citharæam, organisatam seorsim, & plenam simul exhibent, unde auditus perfectus, qui eo fine nobis potissimum concessus est, ut vocem humanam potissimum clarè & distinctè caperemus.

Ex dictis intelligimus debitam structuram cochleæ ad vocem citharæam, & canalium sanam dispositionem ad vocem organisatam, distinctè audiendas inservire : imperfectus itaque erit auditus, si alterutrum ex hisce organis deficiat; sed non ideò aderit cophosis; atque ut surda sit auris, necessum est, vel 1° ut impressiones externæ vel debillimè transmittantur ad aurem internam, quod fit vel obstructo canali auriculæ, vel obstructâ tubâ Eustachianâ; & si ambæ illæ viæ omninò obturentur, aderit perfecta surditas, ut obturatâ omninò pupillâ datur cœcitas. 2° Vel ut impressiones illæ ad fenestram ovalem non deferantur, aut delatæ ad labyrinthum non perducantur, impressionesque ad tympanum deferuntur, illæ interventu catenulæ ossiculorum transmittuntur ad fenestram ovalem : ergo ruptâ catenulâ aderit cophosis, sed tantum imperfecta, quia radii sonori, sine catenæ interventu, utut debilitati, tamen possunt hanc fenestram percutere, necnon fenestram rotundam, siue canalis auriculæ sit obstructus, modò tuba Eustachiana pateat; verùm si utraque fenestra, ovalis scilicet & rotunda, sit obturata, ut cum exostosi cavitas repletur, aut mucro infarcitur, tunc necessariò cophosis absoluta sequetur. 3° Denique si labyrinthi structura omninò sit eversa, destructa ulcere, exostosi, carie, omnium absolutissima erit surditas; necnon si nervus acousticus, tum in origine, tum in tractu suo, fuerit obturatus, compressus, erofus, quæ quidem vitia in vivis dignoscere & distinguere sæpius est impossibile, unde patet prognosis cophoseos.

1. *Cophosis à meatu* Philosoph. Transact. 1741. pag. 124. L.

Est ea quæ à meatûs auditorii externi obturatione dependet, siue corpora illapsa illum obturaverint, siue quod frequentius accidit, cerumen aurium copiosius & inspissatum obturaculi vices præstet, siue quod etiam in febribus malignis evenit, à glandulâ parotide intumefactâ meatus partim compressus sit, quod tamen non sufficeret, nisi simul inflammatio quædam auris mediæ, quæ deinceps suppuratione terminari solet, concurreret.

In illâ surditate æger ut loquentes audiat, ore patulo eorum verba excipit, per tubam Eustachianam transferenda, & simul non rectâ loquentem aspicit, quod solemne est sanis, ut utrâque aure sonos excipiant, & ex laborum motu, oculis, gestuque sensa loquentis interpretentur, sed aurem sanam loquenti obvertunt; & quoniam vis soni sequitur rationem proximitatum duplicatam, propius accedunt ad os loquentis qui surdi sunt, ut clariùs audiant; nec enim in hoc casu, licet aures ambæ obturatæ forent, datur perfecta surditas.

Quomodo quæ in aurem illapsa sunt, extrahantur, docet *Heisterus in Chirurgiâ.*

Si cerumen viscosius & induratum obturet canalem, nihil est aptius quam ope syringæ aquam Bellilucanam, vel Bagnoliensem, vel saponem, melle, felle, similive dissolvente foetam calidam injicere, & deinde ope auriscalpii sordem detergere.

Surditas quæ in statu febrium acutarum supervenit, boni ominis est; excitatur enim à metastasi materiæ morbificæ, quæ antea delirium aut soporem excitabat, atque vicem gerit parotidis criticæ, & est

2. *Cophosis critica*; *Cophosis febrisequa* de Meyferey T. 2. n. 244. L.

Surditas in acutis post septimum diem, cum aliis bonis signis reconvalescentiæ indicia præbet: *Baglivi*.

Quibus in febribus ardentibus aures obsurdescunt, iis non solutâ febre necessum est delirare; solvit autem inter alia vel hæmorrhagia narium, vel diarrhoea biliosa: *Hippocrates*.

Surditatem criticam vidi aliquando, deinceps terminatam oborto sudore.

3. *Cophosis à tuba*, Haller Physiol. I. 15. p. 286; L. à *polypo tubæ*; Valsalva pag. 112; à *mucò tubam replente*, Guiot Hist. de l'Acad. des Sc. 1714; ab *anginâ tubis obstructis* Boerhaave; à *tumore palati tubas obstructante*, Tulpii Obs. 35; à *catarrho*, Haller Physiol. ibid.; ab *aphthis*, Boerhaave.

Si tuba Eustachiana obturetur, illud vel accidit ob tumores in ejus exitu versus nares posticas, quod accidit non rarò in anginâ nasali; sed fugax est, & cum syringo bombo conjunctum; vel accidit in antiquâ syphilide ob exulcerationem, & deinceps coalitionem, aut solummodò incrassationem parietum hujusce tubæ; necnon à fordibus mucosis, viscidis eam infarciuntibus; hic verò affectus sensu quodam confuso lægotantis, & aliis signis cognosci potest.

Chirurgus Londinensis *Cleland* in *Philosophicis Transactionibus* anno 1741. pag. 124. proponit syringam catheteris instar fabricatam, flexibilem, quæ per nares deducta ad usque tubam Eustachianam pertingit, factò prius in cadaveribus tentamine ad catheteris directionem, & flexuram determinandam; hujus verò interventu injectiones deterisivæ in hanc tubam insitui possunt; hunc catheterem adhibent Chirurgi Montpelienenses.

Idem *Cleland* proposuit ibidem speculum concavum, ante quod est candela accensa, cujus interventu in fundum canalus auditivi externi indagari possit, & inquiri principium surditatis. *Vide Philos. Transf. & icones adjectas.*

Ista verò cophosis est imperfecta, nisi obturatio tubæ Eustachianæ procedat à mucò, pure, aliove fluido crasso tympani cavitatem obturante, in quo casu injectiones per syringam Clelandianam utiles esse possunt.

4. *Cophosis à tympano.*

Tympanum, seu membrana tympani multiplici modo peccare potest; & surditatem imperfectam inducere. 1º Si surditas à magno fragore, ut bom-

bombardæ explosione, originem duxerit, verosimile est eam membranam introrsum depressam fuisse, atque ideò pristino situi restituendam esse, quod ut assequatur *Clelandius* duplici modo se gerit; vel enim ope catheteris in tubam Eustachianam flatum injicit, seu jubet ut æger narius & ore obturatis aërem fortissimè exspiret, & in tubam transire cogat; vel ope tubi, qui auri externæ accuratè applicatur, & epistomio instruitur, aërem è canali auditorio fortissimè exfugit, unde subitò, ut ait, auditus restituitur.

2° Si verò membrana tympani rigescat propter siccitatem, ut à suscepto aëre frigido, & surditas incresecat, dum ventus septentrionalis fiat, tunc temporis conveniunt laxantia, emollientia, oleosa, in aurem injecta, lac, oleum, laridi insulsi frustulum.

3° Ast si à laxitate ejus membranæ pendeat surditas, quod ex prægressis & concomitantibus dignosci potest, maximè verò ex eo quod austro flante soni obscurius percipiuntur, evidens est, injectiones ex tonicis, spirituosis; aromaticis, aquis Bellilucanis, fumo tabaci, vapore spiritûs vini, aquâ ipsâ vitæ, cum ambarâ & moscho, utiliter adhibeantur.

5. *Cophosis syphilitica* Astruc de morbis venereis, libr. 4. cap. 2. n. 8. L.

Non rarò virus syphiliticum inveteratum inficit auriculam & ductum auditorium, ibique herpes excitat siccos; cerumine inspissato tympani membranam obducente auditum hebetat: sed quod pejus est, tubam Eustachianam exulcerat, obturat, obliterat, exostoses in aure mediâ & internâ inducit, quæ vitia difficillimè distinguuntur, unde fortuitò & rarò sanantur; convenit autem hydrargyrosis: ast sæpè accidit, ut qui in hydrargyrosi constituti aëri frigido, humidove se exponunt, potissimum auribus non benè tectis, in surditatem incidant, quæ minimè syphilitica est.

6. *Cophosis serosa; Surditas ab atoniâ* Frid. Hoffmann. L.

Ea non rarò sequitur affectus soporosos à sero exundante ortos, in subjectis pituitosis, catarrhosis, atque tempestate austrinâ humidâ ingravescit, maximè afficit eos qui calentes se exponunt, nudo capite, ventis frigidis; suppressa enim perspiratio retrocedit, & aurium membranas internas relaxat.

In hoc casu caput probè derasum, his in septimanâ, scopulâ deterum, laneo tegmine, *bonnet de Sigovie*, cautè cooperiatur; gossypium ambarâ, vel moscho foetum in aure detineatur, maximè hyemali tempore; vesicatoria mitia, *volantia* dicta, pone aures identidem applicentur, quæ feri exundantis exitum proritent; liquores spirituosi, aromatici in aures infundantur, aut vapor auribus excipiatur; irrigationes ex aquis thermalibus, priùs expurgato corpore, & præmissis jusculis diureticis, aut pituitosis sudorificis, adhibeantur; aqua ex ovis formicarum destillata in aurem injiciatur.

762 CLASSIS VI. DEBILITATES.

Nota. Species accuratè determinare difficillimum est, quia non satis cognitæ; unde tam rarò infauſta est hujus morbi, licet frequentissimi, curatio.

Si cophosis à repressis herpetibus, tineâ, alâſque exanthematis exoritur, indicantur juscula ex cancris, millepedibus, herbis diureticis; ptisanæ sudorificæ, aquæ sulphuræ.

Si cophosis sympathica sit, atque hypochondriacis flatulentis superveniat, vitio stomachi obviam eundum est.

Si cophosis plethorica sit, seu procedat ab infarctu vasorum sanguiferorum, auris internæ, ut plurimum præcessit menstruorum, hæmorrhoidumve suppressio, victus lautus, voracitas, vita otiosa; hanc speciem vertigo, lyrismus, cephalalgia præcedunt; si verò cognoscatur principium, indicationes sponte patebunt: De his consulatur *Frider. Hoffmann.*

7. *Cophosis à comate.* D.

Est ea quæ apoplexiæ, epilepsiæ, cari, hemiplegiæ, similibusque morborum comes est, & quæ his etiam sanatis sæpe succedit; ea ut plurimum est perfecta, & vitium in labyrintho, vel in cerebro ad nervi acoustici originem supponit, non satis cognitum, ac proinde ut plurimum insanabile.

Idem judicium esto de cophosi, quæ sit à suppuratâ aure internâ, ut accidit in gravi otalgia, in variolâ, in cephalitide, in tritæophyâ, maximè ob metastasim materiæ morbificæ in aurem, præmissis delirio, sopore, convulsione, subsequente fistulâ, suppuratione, ossiculorum elapsu.

8. *Cophosis congenita; Surditas congenita.* L.

Ægri surdi & muti ab ortu sunt.

Ea est quæ ab ortu advenit, aut quæ ab infantia ferè adultos divexat, ut ab abcessu varioloso in aure, &c.

Malum certè miserabile, cum ægri, quæ ad salutem scitu ferè necessaria sunt, vix addiscere valeant, & nisi ex difficillimâ informatione brutorum ferè conditionem exuere possint. Interea illi & acutiori ut plurimum visu, gustu, tactu gaudent, inde acumen ingenii augetur; unde fit ut si peritum magistrum fortiantur, loquelæ usum possint sibi conciliare. *Vide mutitatem.* Qui dudum surdi sunt, pronunciationem sensim dediscunt, quam olim didicere; cum illis, si visus perſtet, digitis colloqui facile est, si alphabeti litteras digitis expressas addiscant. Qui verò surdi, muti, & cæci sunt, ut Presbyter de quo *Mangerus*, illi litteris extremo digito supra brachium exaratis aliorum sensa possunt intelligere.

Alphabetum digitale sic se habet. Quinque vocales exprimunt totidem digiti; *A* designatur pollice; *E* indice; *I* medio; *O* annulari; *U* auriculari manûs sinistrae; *B* buccâ; *C* molle & *S* sinu; *C* durum, *K* & *Q* collo; *D* digito indice manûs dextrae; *F* fronte; *G* durum gutture, vel pomo Adami; *G* molle & *J* consonans genâ; *H* halitu oris exploso; *L* linguâ; *M* mammâ; *N* naso; *P* pede; *R* aure; *T* allisis invicem pollice & indice; *V* indice & medio digito divaricatis; *X* digitis decussatis exprimuntur; imò *Pereira* alphabetum suum manuale unicâ manu absolvit.

Cophosis quidem hac arte non curatur, sed quod verba loquentium non possunt efficere, id signa præstant, scilicet ut à furdis intelligantur; mutitas verò hujus comes assidua quomodo curetur, vide in genere mutitatis.

9. *Cophosis à steatomate*, Bonet. Sepulchret. Tom. I, pag. 123 Obs. 53.

A steatomate pugni magnitudine in basi cerebri enato surditatem & demum mortem apoplecticam observavit *Drelincurtius*. Signa desiderantur.

Cophosis differt à dysecœa in eo quod organum immediatum auditûs, seu labyrinthus, vel ipse nervus acousticus, afficitur in cophosi, sive primariò, sive consequenter ad obstructionem tubæ, tympanive infarctum; in dysecœa verò alterutra ex viis ad tympanum ducentibus tantummodo est infarcta, non verò labyrinthus omnino vitiat.

X. ANÆSTHESIA; ab *a* privatio & *aisthesis* sensus.

Est sensûs omnis privatio, superstitibus motu musculari, & rerum necessariorum appetitu, sed imminutis; ægri minimè dormire videntur, unde differt hic morbus à comatosis affectibus; sensu hebetè convenit cum caro, at differt ex motibus necessariis ad manducandum, bibendum, alvum deponendam, quibus gaudent anæstheti, non comatosi.

1. *Anæsthesia ab spinâ bifidâ* Ruyschii observat. Vide Hydrorachitidem. D.

Morbus hic sexies intra decem annos Monspelii observatus est, quem adeò rarum putant Auctores, ut ante *Ruyschium* vix nomine tenus fuerit cognitus; sic verò se res habet: infantes hoc affecti recens nati nullo sensu gaudere videntur, nec videre, nec audire, quod non mirum, sed nec tactu quidpiam sentire ullo signo produnt, nec tamen solitò magis somno indulgent; pigri sunt ad omnes motus, tamen lac fugunt, motusque ad hoc opus utiles exerunt, alvum & feces deponunt; si verò dorsum investigetur, apparet circa ejus medium, aut paulò inferius tumor mollis castaneæ magnitudinem, imò figuram cordiformem & colorem, satis referens, si aperiatur ut aliquoties accidit, & ipse *Huxhamius* expertus est, citò moriuntur, secus quandoque ultra annum vivunt; cadaver bis expiscatus sum; in his cerebrum est intus sero turgidum, eodem quod ex tumore dorsi aperto effluit, illudque serum ex cerebro ad dorsum, ex dorso ad cerebrum libere refluit pro diversâ corporis positurâ; datur via intra ipsam medullam spinalem à calamo scriptorio incipiens, quam hoc serum sequitur; elapso sero hic tubulus evanescit; in tumore hiant vertebræ lumbares, & ibi datur saccus è vaginâ medullæ spinalis dilatata factus sero turgidus; hujus feri fons est hydrocephalus, unde erecto corpore, tumor ab hac feri altitudine pressus extenditur.

2. *Anæsthesia plethorica* D. Ludovici, Collect. Academ. tom. 3. pag. 184. A.

Adolescens macer & stomacho debili, subitò mane loquelâ orbatus, si-

ne prævio affectu, ex quo mutitas oriri potuisset, vel prævideri; punctus in quibusvis corporis partibus nullum tactus sensum præbuit, licet acus aliter infigeretur capiti, collo, humeris, dorso, pectori, brachiis, abdomini, &c: ridebat æger, tum admiratione hujus phænomeni, tum quod nullum incommodum præter mutitatem experiretur, quippè cæteras suas functiones per biduum facile obibat; sectis ranulis, & inde misso cruore, loquela restituta fuit, & sensus tactus rediit, excepto levi stupore, quæ cinnabaris semiscrupulo assumpto, & potu sudorifico, omnino recessit.

3. *Anæsthesia nascentium* Junckeri tabul. 137 n. 2 de affectibus infantum. A.

Occurrit interdum ut infans recens natus, immobilis, adeoque nulla sensus signa præbens, & tanquam mortuus jaceat.

Excitatur (a) inspiratione in os & intestinum rectum, mediante fistulâ clysteris; (b) fumo croci naribus immisso; (c) adspersione aquæ frigidæ, vel vini; (d) suctione mammillarum; (e) cæpis dissectis, & naribus admotis; (f) vapore cinnamomi masticati in ejus os & nares insufflato.

Hic morbus ab asphyxiâ differt colore rubro infantis, ejus calore, imò pulsu vasorum; procedit autem à labore partus difficilioris, pabuli interea defectu; & sæpiùs asphyxiæ speciem refert; attamen ab *Illustr. Junckero* ad anæsthesiam refertur.

4. *Anæsthesia melancholica, stupor* Ulrici Toggenburber Dissert. Argentor. 1760.

Sutor adolescens ex gravi mœrore incidit sensum in insensibilitatem fatuitati analogam, ita ut nullo planè objecto commoveretur, pali ad instar lecto insideret, oculos solo affigeret, & interrogatus ne verbulo quidem responderet: pulsus simul tardus, languidus, debilis; non, nisi invitatus, potum & cibum assumebat; minis tentatus, virgis cæsus, ambugus, punctus, vix levem doloris sensum indicabat: à biennio ita erat affectus anno 1756 in Nosocomio Berolinensi: *D. Mutzell* frustra tentaverat phlebotomiam, salia media, tartarum tartarifatam, salia volatilia, camphoram, olea destillata, emetica, vesicatoria, balnea frigida, glaciem capitum raso admotam, ea momentaneam tantum sensationem excitabant. Demum viru scabiosum facto vulnuscule brachio ejus inoculavit *D. Mutzell*, quod vix sensit æger, sed post biduum febris accessit, quæ quartâ diè fuit omnium intensissima, cum pulsu celerrimo, anxietate, dyspnœâ, suspiriis; septimâ diè paululum remisit febris, sudor accessit, minimæ in cute pustulæ rubræ apparuerunt; nono diè æger loqui ac respondere cepit, antea actorum immemor; febris evanuit, pustulæ exsiccatæ sunt, & post tres ab inoculatione septimanas omnino sanus nosocomio valedixit. Hæc Berolini in Nosocomio Charitatis præstitit *Excell. Medicinæ Professor Mutzell*.

ORDO SECUNDUS.

ANEPITHYMIÆ.

EPITHYMIA est appetitus sensitivus, seu cupiditas. Anepithymia est debilitas, vel abolitio illius cupiditatis, ut famis, fitis, libidinis, &c, citra soporem.

Quæ sunt ad vitam & sanitatem vel necessaria, vel utilia, vel dudum assueta, eò vehementius cupimus, quò ipsorum necessitatem urgentiorem percipimus; eò major eorum est necessitas, quò longiori tempore his caremus, & quò magis his assueti sumus, atque de eorum utilitate magis persuasi, sive id ratio & experientia docuerint, sive præjudicium & mos, aut morositas nos deludant; de quibus consulantur historiæ boulimi, polydipsiæ, picæ, nymphomanix, aliarumque vesaniarum.

Percipimus autem horum sanitatis præsidiorum, ut alimentorum, veneris, tabaci, necessitatem ac utilitatem, vel directè per sensum partium his appetitibus famulantium, vel per memoriam voluptatum, quas horum præsidiorum usu percipimus, adeoque si sensu careant organa famis, fitis, libidinis, debilior, vel nullus exsurgit appetitus esculentorum, potententorum, veneris, &c: Si verò, licet hi sensus vigeant, anima aliis vehementibus pathematis detenta hæc præsidia respuat, deneget, omittat, eadem sequetur anepithymia, ac si sensu carerent hæc organa.

Præsidia sanitatis generalissima sunt esculenta & potentia, quorum usu scilicet vita debet conservari: particularia verò, quibus etiam ad vitam individui minùs utilibus, plurimi vel mirè delectantur, vel ob consuetudinem & præjudicium carere vix possunt, sunt benè multa, ut usus veneris, certorum alimentorum, ut vini, coffeæ, cocolatæ, tabaci, laudani.

Harum cupiditatum minoris momenti imminutio, aut mutatio, qualis observatur in graviditate, in morbis non solùm soporosis, sed etiam febrilibus, inflammatoriis, vesanis, &c, summam Medicorum attentionem meretur; verumtamen inter morbos non debent recenseri, sed tantùm inter morborum accidentia. Sint itaque sequentia anepithymiarum genera.

XI. ANOREXIA, *Inappétence, Perte d'appetit.*

Est morbus, cujus præcipuum symptoma est notabilis imminutio, vel cessatio famis in jejunis.

Si verò morbi alterius comes sit, vel accidens minùs præcipuum famis cessatio, rectiùs *inappétentia* dicenda est, ne morbus cum accidente confundatur.

Accidentia anorexiam comitantia sunt *ciborum averſio*, ſeu cacofitia, quæ tamen ab anorexiâ diſtinguenda eſt; aliud enim eſt cibos non appetere, aliud eos faſtidire & averſari; ſenſus plenitudinis, aut gravitatis in ventriculo, vitioſus ſapor oris, inedia, ſeu abſtinentia pertinax; unde aſthenia, languor animi & corporis.

Nomen derivatur ab *oregoma* appeto, & a privativo.

Dyſforexia eſt imminutio famis; *aſtia* verò, vel *apofitia* eſt abſtinentia à cibis.

Fames eſt appetitus ſenſitivus, ſeu cupiditas eſculentorum; ea certis intervallis jejunos afficit, quia cibos identidem ſumendos eſſe ſentimus ad vires reparandas, & voluptatem percipiendam, ſimulque conſuetudini ſatiſfaciendum; tria enim illa motiva nos ad edendum impellere ſolent. Si perceptio diſtincta horum motivorum nos excitet, tunc fames verè non eſt, ſed voluntas edendi, ſeu appetitus ciborum rationalis, qui sæpè ſupereſt in anorexiâ, cum, non fame, ſed ratione, ut aiunt, ad manducandum invitamur.

Perceptio confuſa vacuitatis in ſtomacho & primis viis, voluptatis ex cibis exſpectatio, conſuetudinis etiam energia, famem determinant; adeoque ſi anima, tum ob cauſas mechanicas, ut ſaburram, laxitatem, phlogoſim in ventriculo, tum ob cauſas morales, ut mœrorem, ærumnam, erotomaniam, dolorem, hiſce motivis non afficiatur, exſurgit inappetentia, quæ perperam apud Scholaſticos ſolis cauſis mechanicis, phyſicive tribuitur.

I. *Anorexia paralytica* Boneti Sepulchret. tom. 2. obſ. unica. *Ob reſolutionem nervorum ſtomachi* Sennerti. C.

Si ea reſolutio ſit ſymptoma apoplexiæ, catalepſeos, cari, alteriufve morbi ſoporofi, hoc accidens ad hos morbos pertinet. Si verò ſola ſit nervorum ventriculi paralytica laxitas, vel perfectæ, vel imperfectæ, inde exſurgit inappetentia pertinax, conſtans, iſdem principiis tribuenda, quibus artuum paralyſis tribuitur; emeticis, catharticis, aquis Bellilucanis potu aſſumendis, impugnanda.

Huc referenda anorexia, quæ à narcoticorum abuſu procedit, circa quod narrant ex uſu atropæ belladonæ leviter deguſtatæ illicò tolli famem, imò deglutiendi facultatem; verùm experientia aliud docet: *Vide dæmonomaniam*. Vini quidem & liquorum fermentatorum abuſus, necnon fumus Nicotianæ, famem imminuunt; ſed vel quia inebriant, aut quia ſpiritus vini sæpiùs hauſtus nervos indurat, adeoque ſenſationi impares reddit. Sic vidi ſpiritus vini potatores demùm incidiffe in anorexiam pertinaciſſimam; idem obſervat *Ettmullerus*.

2. *Anorexia pituitofa; Eſtomac glaireux*. C.

Eſt ea quæ à viſcoſis, adipofiſis, lentis humoribus in ſtomacho contentis excitatur, quod cognoscitur ex ſenſu gravitatis in ventriculo, ruſtibus inſipidis, vomitione pituitæ inſipidæ, glutinoſæ, ex aſſumptis oleoſis, pinguibus, ſenſu repletionis, abſentia ſignorum alia principia indicantium.

In hac ſpecie indicantur eadem auxilia, ac in paralyticâ, & potiſſimùm emetica, ut ipecacuanha, quæ gluten incidit, reſolvit, tonumque ſtomacho reſti-

restituit: plus valet, air merisò *Etmullerus*, in morbo vinum emeticum, quàm decem cathartes; aquæ thermales Bellilucanis affines etiam rectè usurpantur; dein ad pilulas aloeticas, vinum absinthii, elixirium proprietatis, familiaque stomachica amara deveniendum est.

Vide Boerhaave de morbis à spontaneo glutinoso.

3. *Anorexia plethorica* Plateri prax. lib. 1. cap. 22. *Anorexia catamenialis* Halleri. B.

Ea est quæ à copiosiori cruore, seu à plethorâ ortum ducit; eâ scilicet gravatur stomachus, & vasa distensa impediunt ejus corrugationem, cui fortè annectitur sensatio, famem determinans. Huc referenda anorexia à catameniiis suppressis, quæ certè sæpè phlebotomiâ tollitur: Anorexia à desidiâ & defectu exercitii, aut quod eodem recidit, à suppressâ perspiratione; cum enim nihil magis famem excitet, quàm vacuitas ab uberi perspiratione excitata, nihilque magis perspirationem excitet, quàm exercitium & labor moderatus, ita famem extinguit plethora à perspiratione suppressa, seu à vitâ otiosâ & inerti pendens. Ex observatis *Sanctorii* patet eos cibos qui famem minuunt, ut viscosa, frigida, boleti, caro suilla, fructus cucurbitacei, eos ipsos perspirationem inhibere; ergo huc referenda anorexia ab his cibis oriunda.

4. *Anorexia febrilis* Boerhaave aphor. 644. B.

Est potius accidens quàm morbus, & eo nomine venit illa species, quæ omnes morbos inflammatorios & febriles comitatur, tum ob plethoram comotam, quæ his adjungitur, tum quia natura, negotio morbofo detenta, minus percipit ciborum necessitatem, & potulenta tantùm frigida, subacida appetit; unde in his casibus ægri videntur, cremoribus panis, oryzae, avenæ potius cibandi, quàm esculentis, quæ fastidiuntur ab ægro, quæque deglutita difficulter digeruntur, ventriculumque gravant; sæpius etiam in febribus impuris adest faburra biliosa, putris, aut alia similis, quæ ventriculum & os obducit, adeoque & famem, & gustum tollit; & ut in febribus puris phlebotomia, potus diluens, refrigerans optinè convenit, ita in impuris cathartica primas partes tenent ad famem restituendam.

5. *Anorexia melancholica* Ramazzini de princip. valetud. pag. 757: Baglivi Pr. Med. lib. 1 cap. 14 §. 3. L.

Ambitiosi, aulici, mercatores, aliique qui fortunæ, aut honoribus inhiant; qui litibus implicantur, qui jacturas bonorum aut honorum metuunt, vel experiuntur, necnon qui studio acri litterarum, scientiarum incumbunt, huic anorexiæ sunt maximè obnoxii, quæ melancholica ideò dicitur, quia omnes vesanias mœrore stipatas, ut erotomaniam, nymphomaniam, ipsam melancholiam, maniam, aliosque morbos ejus ordinis comitari consuevit.

In hujus speciei curâ plures falluntur Medici, qui languorem ventriculi, oris amarorem, sitim circa horas matutinas, flatu & hypochondriorum tensionem videntes, malum vitiosæ digestionis, tanquam principio morbi tribuunt, cum ipsa dyspepsia, ut anorexia, animi pathematis sit tribuenda; errant itaque illi, si infontem stomachum catharticis & emeticis, calidisque medica-

medicaminibus divexent, ac remedia moralia negligant. Optima *Baglivi* hac de re monita loco citato videantur, & inde discant Scholastici non in omnibus anorexiis esse putredinem incusandam, nec species hujus morbi confundendas, ut theoriæ præconceptæ velificemur.

Huc spectat anorexia ex desuetudine veneris *Galenii lib. 6. de locis.*

6. *Anorexia biliosa* Foresti obf. 7 lib. 18 : Etmulleri cap. 2 : *Inappetentia à bile* Riverii, &c ; Bonet. Sepulchr. obf. 13. B.

Cognoscitur ex sapore amaro, nausæâ, & vomitione bilis, calore, siti, ægrique temperamento.

Præmissio leni emetico, catharsis lenis est usurpanda in sero lactis, vel superbibendo aliquot libras aquæ mineralis acidulæ; dein ad acida, ut syrumpum granatorum, ribesiorum, limonatam deveniendum est.

Huc videtur referenda anorexia canicularis, seu quæ æstate sæpius adolescentibus, virosque afficit, cum totius corporis calore vires frangente, agrypniâ, urinæ rubore, siti, &c; in quâ præmissâ catharsi refrigerante, ut ex aquis Alesiensibus, ad balnea, aut ad limonatam, emulsiones, potum nive frige factum, acidus fructus, recurrendum.

7. *Anorexia cachectarum.* C.

Est ea quæ scirrhus & obstructions viscerum abdominis, ut splenis, hepatis, ventriculi comitatur. Vide *Salmuth. centur. 2*, & *Bonet. Sepulchret.* In omnibus quidem morbis, sed potissimum in cachecticis, inappetentia semper mala, semper suspecta, semper timenda; post curatos morbos superventes recidivam prænuñciat: nulla alia bona signa me exhilarant, ait *Baglivi*, si desit fames.

8. *Anorexia exhaustorum* Sanctorii Medic. Static. sect. 6. *Frigiditas stomachi* Prosp. Alpin. de *Ægyptiorum morbis.* C.

Venus immodica nocet stomacho, unde ructus, apepsia, flatus, hypochondriaca pathemata, moeror, languor, macies, asthenia, perspiratio imminuta; inde lippitudo, palpitatio, hippus.

Maximè nocet venus ante digestionem peractam æstivo tempore, non satis cupita, frequens, stante corpore, apud senes, ab imaginatione, non à naturâ excitata, &c.

Curatur alimentis liquidis facilis coctionis, usu lactis, abstinentiâ à venere, usu ambaræ, cocolatæ, ginseng, &c: *Ægyptiis* hæc species familiaris est, & ad hypochondriasim duxit.

9. *Anorexia à saburrâ.* B.

Ea est quæ à reliquiis alimentorum indigestis, in stomacho hærentibus, crudis, provenit, sive quia copia major est assumpta, quàm quæ viribus costrictibus digeri potest, tum quia qualitas dyspepta alimentorum cum ventriculi debilitate ad apepsiam concurrat.

Curatur abstinentiâ à cibo, usu potûs calidi, coffeæ, infuso absinthii, centaurei minoris, chamædryos, quæ si non revocent famem, ad cathartica, aut etiam emetica deveniendum, indicata à capitis gravitate vertiginosâ, ructibus, nausæâ, stomachi pondere.

Pinguia, oleosa, viscosa, tenacia alimenta anorexiam præ aliis excitant. Idem efficiunt potus frequentiores emulsionum, limonatæ, hordeati, esus fructuum refrigerantium, si ætas calidior, temperamentum biliosum, ætas juvenilis permiserint.

10. *Anorexia mirabilis; Longue abstinence.*

Est ea abstinencia à cibo & potu, quæ, vitâ superstitè, per menses & annos perseverare dicitur.

Sæpius est inedia simulata; verùm pituitosi, maniaci, nymphomaniacæ, soporosi, paralytici, &c, diutissimè inediam tolerant.

Mira est inedia totius classis amphibiorum, & maximæ partis insectorum; colubrum per duos annos in vase vitreo sine cibo servavi vivum; totam hiemem fomno indulgent gires, & per novem menses dormiunt omnes viperæ, serpentes, muscæ plures, &c.

Necessitas cibi urget in ratione, 1° jacturæ prægressæ; 2° acrimonix sanguinis; 3° sensibilitatis subjecti.

Perspiratio nulla erat, nulla sordities indusiorum per annum in virgine Vivariensi, quam nihil toto hoc tempore comedisse afferunt. Ovum oleo illitum per plures annos servatur edule & incubatui aptum. Mures Alpini pinguedine suâ, & triplici omento hieme sustentantur. Apoplectica viginti dies nihil deglutire potuit: ex *Beccari*. Pater Leauté totam quadragesimam pluries transegit sine alio cibo potuve, quàm quæ ad sacrificium adhibentur. Melancholicus se Messiam esse putans, quadraginta sex dies cibo & potu abstinuit: *Act. Bononiens. tom. 2.*

11. *Anorexia Neophytorum. A.*

Neophyti, seu nuper nati, postquam abstinerunt à lacte per diem, mammis admoti omni ferè bitorio fugunt; qui verò parcius, rariùsve papillam apprehendunt, & non appetunt, illi ut plurimum sunt qui ante novimestre spatium ex utero sunt exclusi; illi scilicet segnes ad lactendum, dormitabundi, papillam oblatam statim dimittunt, & sæpius sine ullâ causâ, eâdem ferè die quâ nasci debuissent, obeunt. Si verò papillam avidè quidem labiis apprehendant, & exfugere conentur, mox gemebundi dimittant, illi non anorexiâ laborant, sed vel fræno linguæ impediuntur, vel torminibus ob meconium retentum vexantur. In hoc ultimo casu ope mellis, syrapi rosacei, vel mannæ, necnon olei amygdalini, meconium evacuandum est.

12. *Anorexia arthritica; Debilitas & languor ventriculi Sydenhami de podagrâ, pag. 484. L.*

Est præcipuum ex symptomatis quæ podagricos divexant cum jamdudum paroxysinis debilitati sunt, aut cum liquoribus spirituosis olim indulserunt, necnon cum emplastris repellentibus usi sunt, & topicis refrigerantibus ad dolorem mitigandum: multa auxilia expertus *Sydenham*, ut vinum Gallicum, theriacam, nullum potentius invenit quàm haustus quosdam vini Canariensis, non neglecto tamen exercitio, sine quo æger vix diù servari potest.

13. *Anorexia Stewartiana, Philos. Transf. N. 414.*

Sauvages Nosologia Methodica. Tom. I.

Eeeee

Ex

Ex vulnere cystidis felleæ, bile per vulnus in cavum abdominis effluente, oritur anorexia, sine febre, cum alvi constipatione, agrypniâ, borborygmis, doloribus abdominis à flatulentia oriundis; nulla chylicatio, nulla dejectio; hæc in homine observaverat *Stewartius*: hoc de arte in canibus excitavit tusâ styli ope vesiculâ felleâ.

XII. ADIPSIA, *Manquement de soif.*

Est suppressio cupiditatis potulentorum, seu fitis imminutio, aut abolitio morbosa.

Quoniam magna pars esculentorum constat aquâ, seu succo aquoso, quo fitis compescitur; hinc fit ut plurimæ sint mulieres, quæ sine potu valent & vigent; ast si victu sicco omnino utantur, ut quandoque hydropibus præscribitur, potûs necessitas se prodet; sunt tamen qui per menses etiam æstivos, totumque quadragesimale jejunium cibus eo tempore licitis tantum utentes à potu abstinent.

1. *Adipsia primaria.*

Pendet à temperamento pituitoso, frigido: Meritissimus *Academix Tolosanæ* socius *D. M.*, vir morum suavitate, ingenii cultura, eruditione eximius, nunquam fitit, & menses integros à potu abstinet, etiam æstate fervente. Novi olim mulierem quæ quadragesimalis temporis intervallo omninò à potu abstinebat fitis defectu: ea tamen erat temperamento vivido, ad iram prono, prædita.

2. *Adipsia symptomatice.*

Ea est quæ morbos soporosos, deliros, tussim, pleuritidem, similesque comitatur.

Adipsia in morbis acutis, ut tritæophyâ ardente, ubi fervor & siccitas potum imperare videntur, delirium significat.

Adipsia in pleuritide, peripneumoniâ, tribuitur vulgò tussi, cujus ratione lingua continuo sero humectatur.

XIII. ANAPHRODISIA, *Atechnia* Pathol. methodic.; *Impuissance virile.*

Est abolitio libidinis, seu appetitûs actûsque venerei ad prolem generandam necessarij; unde virorum impotentia, sterilitasque.

Impotentia virorum datur, eaque absoluta, cum nullo tempore, etiam si adulti sint, & aliunde sani, nequeunt coitum celebrare, 1° defectu erectionis; 2° defectu ejaculationis; 3° defectu feminis fertilis.

1. *Anaphrodisia à paralyfi*, *Etmuller* de læsâ penis erectione, pag. 460. L.

Ea est quæ pendet à paralyfi musculorum erectorum, qui ischio-cavernosi dicti nervos ab ultimis paribus ossis sacri accipiunt, & contracti penem ossi pubis apprimunt, unde transfusus sanguinis per venam ibi compressam impeditur, dum influxus in arterias penis per libidinem adaugetur, inde

inde cellularum corporum cavernosorum, balani, textusque urethræ distensio, penisque rigiditas, & erectio ad coitum necessaria.

Resolutio nervorum penis accidit in paraplegiâ, hemiplegiâ, morbis omnibus soporosis, sed specialiter ex casu in dorsum, os sacrum & vicinas partes, ut vidit *Hildanus centur. 6 obs. 59.*

Adolescens Rhætus, falax antea, hoc morbo ab aliquot annis laborans, sensûs venerei & motûs erectionis omninò incapax; immerso aliquoties pene intra decoctum seminis sinapis eum sanavit *D. Chaptal.*

2. *Anaphrodisia gonorrhœica*; L.

Est impotentia virilis oriunda ex spontaneo feminis effluxu inter alvum deponendam, aut ad initium erectionis; accidit verò masturbatoribus, frequentes gonorrhœas passis, imò qui nimio perè veneri etiam paræ indulserunt. De his vide *Bradyspermatisum* & *Gonorrhœam.*

3. *Anaphrodisia magica* Kempfer. amœnitat. fascic. 3 pag. 658. L.

Apud Indos, & in specie Macassaros, non solum verbis & actionibus vanis, sed præterea mediis naturalibus, vel saltem effectum intentum sæpe fortientibus utuntur, qui procum vel adulterum ligare volunt & enervare: alibi hoc præstant per feram clausam, ligulam constrictam, cultrum parieti infixum, vel ligaturam tollunt mingendo per anulum sponsonis, vel per ansam lapidis sepulchralis, similibusque ineptissimis phylacteriis; ast apud Macassaros vir conjugem aut amasiam ligaturus linteum ejus menstruo cruore pollutum comburit, ex cineribus & pauxillâ terrâ Priapi figuram fingit urinâ additâ, iconem cautè servat siccam; quandiù sicca fuerit, nil ipsi ab amasîâ aut conjugis fide timendum: si verò humectatur icon, & marito & aliis tandiù patebit aditus. Hæc fabulatur *Kempferus*, qui addit in Oriente nullas nuptias celebrari, quin adsit saga, quæ singulari modo ligaturam & fascinum avertat. Illarum ligaturarum formulam dudum tradidit *Virgilius* Eclogâ octavâ.

Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores;

Necte, Amarylli, modo; &, Veneris, dic, vincula necto.

4. *Anaphrodisia à mariscis* G. Cockburn Essais d'Edimbourg. tom. 2. artic. 27. L.

Impotentia coeundi ab hæmorrhoidibus internis in muliere, quæ conjugis amplexus tolerare non poterat, ob dolorem vaginæ à mariscis internis oriundum, & in coitu tantum incommodum. Sanatis mariscis convaluit.

5. *Anaphrodisia ab urethræ vitio*. L.

D. La Peyronie refert exempla sterilitatis ob ejaculationis defectum, femine ob pravam directionem orificiorum in vesiculis feminalibus juxta verumontanum ad vesicam urinariam retrogredi solito. Vide *Dyspermatisum.*

D. Petit similem sterilitatem sanavit per incisionem similem illi quæ instituitur in lithotomiâ per magnum apparatus institutâ.

André Chirurgus observatione octavâ de morbis urethræ, ostendit erectio-

nem impeditam esse, proindeque ejaculationem à duritie scirrhosâ latente ubi concurrunt corpora cavernosa.

Curatio ut plurimum per candelas cereas vel plumbeas sæpius in urethram immiffas, & aliquot horis quotidie retentas obtinetur; inde subsequitur uber proventus mucii, vel ut alii putant, puris viscosi, quo liberatus ille canalis patentior evadit, resolvuntur obstructions, lapillulis, grumis exitus paratur; & si concurrat litus mercurialis, quippe ea vitia gonorrhœæ syphiliticæ sæpius ortum debent, virilium organorum robur & libertas restituitur; perperam in his casibus paralyseos remedia adhibentur.

ORDO TERTIUS.

DYSCINESIÆ.

SUNT morbi quorum præcipuum symptoma est debilitas, imminutio aut suppressio motus muscularis in organis libertati subditis, ut in artubus, linguâ, aliisque, quæ immobilitas nec dolori nec sopori tribuenda sit.

A *dys* difficulter, & *kineo* moveo, unde *kinesis* motio.

Ad motum muscularem requiritur, 1° motivum quod vel voluntatem vel cupiditatem excitet ad agendum; sic defectu motivi quiescimus, etiamfi motrice facultate polleamus: 2° sufficiens impetus fluidi nervi à cerebro ad partes immiffi, unde deficiente hoc fluido, ut in metu, leipothymiâ, cessat, aut imminuitur motus: 3° permeabilitas nervorum, quos hoc fluidum pervadere debet extra vel intra musculos, unde ligatis, pressis nervis cessat motus: 4° muscularium fibrarum flexilitas debita cum elasticitate, unde si rigescant, aut si flaccescant, omninò nullus motus muscularis.

Multum erravere Galenici, qui ferè omnes hos morbos laxitati fibrarum, & humiditati tribuerunt; facultas etenim movendi pendet partim ab animæ, partim à corporis statu; anima scilicet à pravo nuncio, à metu, terrore, deliquio, licet corpus benè se habeat, hanc facultatem vel amittit, vel exeret non potest per aliquod tempus.

Quoad statum machinæ, vel vitium est in cerebro, inde verò sæpè oriuntur comata, seu motuum omnium liberorum, sensuumque feratio; vel deficit actio sanguinis arteriosi in ipsis cerebri vasis, unde silent omnes cerebri functiones, & tunc præter sensuum & motuum liberorum ferationem, languent etiam, vel ferè evanescent motus vitales cordis & pectoris, ut in syncope.

Ast si in nervis, musculisque hæreat vitium, excitat dyscinesiam, quæ partialis est morbus, in quo plurimi sensus in aliis partibus, plurimique motus, ut cordis, perseverant, unde differt hic ordo à subsequentibus.

Qui confundunt potestatem agendi, seu vires potentiales, cum intensitate

tate & quantitate actionis, seu cum viribus actualibus, illi celebrem distinctionem ebuccinant inter vires oppressas, seu *debilitatem falsam*, & vires exhaustas, seu *debilitatem veram*, quæ reapse distinctio summi est in Medicina momenti; cum enim vires sunt exhaustæ à phlebotomia, emeticis, catharticis, cavendum est maxime ne omnino vitales vires deficient; & è contra cum sunt oppressæ, gravis morbus tolli nequit sine eorum auxiliorum interventu.

Natura, quæ est vera facultas motûs & principium virium motricium, potissimum vitalium, in statu sano pacato, cum vires potentiales maximas possidet, vires actuales exiguas exerit & impendit, hinc pulsus mollis, tardus, parvus, si conferatur cum pulsu hominis synocho vel tritæophyâ à pluribus diebus oppressi, & cujus facultas quotidie minor & minor evadit.

Cognoscitur debilitas naturæ, 1° ex eo quod vires solito majores impen-derit æger, nec debitâ digestionem assumptorum, ac interpolatâ corporis & animi quiete refarciverit; ut qui febre acuta, vel phlegmasia, vel convulsione, multum de fluidi nervei copiâ amisit; ea enim copia deperdita proportionalis est intensitati & durationi motuum, numero & magnitudinî musculorum moventium, ac durationi morbi; illi reapse debilitati sunt in ipsa facultate, etiam cum vires majores exerunt, quod patet ex lassitudine paroxysmos febris, phlegmasiæ, convulsione subsequeute.

2° Facultas debilitatur ab inedia, aut, quod eodem recidit, à vitiosa assumptorum digestionem; quippe vires quotidie reparari debent per novam fluidi nervei sanguinisque productionem; verum deficiente bonâ chylosi, deficit sanguinis & fluidi nervei reparatio, ergo vires naturæ pari passu fatiscunt; & quoniam in febribus & phlegmasiis digestionem parum fiunt, nec cibi ita nutrientes adhibentur ac in statu sano, in illis ratione detrimenti virium, & defectu reparationis earum naturam reapse debilitari necessum est.

In morbis evacuatoriis, tum ob motus violentos quibus plerique stipan-tur, maxime si febre pyrexiâve comitentur, magna copia fluidi nervei cum aliis humoribus evacuatur, nec pari passu reparatur; cruoris enim ea bona qualitas, quæ fluido nerveo reparando requiritur, minime pari passu restau-ratur quo novus chylus accedit, unde licet eadem fluidorum massa in ca-checticis supersit, non tamen eadem sanguinis qualitas &, ut aiunt, spiri-tuascientia vel activitas remanet, unde à fluxibus quibusvis, maxime verò sanguifluxibus, natura debilitatur & vires exhauriuntur.

In doloribus, tum propter repetitos nifus fibrarum, tum propter mærorem animæ, tum propter vitiosam ciborum digestionem, tum propter ube-riorem perspirationem, vires naturæ absumi certum est; multo verò citius si febre aut pyrexiâ stipentur, ut in pleuritide; si animi dejectionem secum adducant, ut gastrodynia, cardialgia; & si sanguifluxum comitem habeat, ut dysenteria.

Magna est in viribus æstimandis habenda sexûs, constitutionis, & ætatis

ratio; sunt homines torosi, quadrati, qui sub eadem ætate triplo, quadruplo sunt robustiores alii, adeoque morbum ejusdem gradus sustinent diutius cum multo minori lassitudine & debilitate; acuti tamen morbi febri-les & inflammatorii sunt in illis pro gradu roboris nativi intensiores quàm in aliis, & in hoc casu æquè citò debilitantur ægri. Pueri & senes multò mi-nùs robusti sunt quàm adolescentes & in ætate consistenti positi; & cùm ultra sexagesimum annum deventum est, à phlebotomiis & catharticis mul-tum infirmantur, qui trigesimo ætatis anno ea medicamina sine sensibili vi-rium detrimento sustinuerant. Mulieres demum, potissimum delicatius edu-catæ, & molli animo donatæ, ab evacuantibus & commoventibus medica-mentis turbantur & enervantur, multò magis quàm viri; quantò verò hoc in arte Medica metiri non datum est; longus usus, sagacitas & judicium Medici hanc æstimationem approximando tantum instituunt.

Quantacunque sit actualis debilitas, auxilia medica, ut phlebotomia, emetica, cathartica, necessariò in usum sunt vocanda quæ à morbo indi-cantur, modò sufficiens sit habituale robur; nec repugnat robur habituale cum debilitate actuali consistere, seu ut vulgo dicitur vires esse oppressas & non exhaustas.

Quò malus est recentior & levior, eò robur superstes majus est seu à ro-bore nativo minus recedit, adeoque fortiora & pluries repetita evacuanti-a & commoventia auxilia æger sine periculo tolerare potest. Sit carus, sit cardialgia cum actuali debilitate summa, quæ adolescentem priùs robustum nuperimè invaserit, phlebotomiæ repetitæ, si plethora carum inducat, non solum non exhaurient vires ægri, imò illas refarcient, tollendo obicem cir-culationi & virium exercitio oppositum. Emetica & cathartica, si cardialgia à faburra stomachi pendeat, vires reparabunt, & stomachum hanc farcinâ prægravatum sublevabunt.

Magna itaque ratio habenda est temporis à quomorus cepit, & robo-ris nativi quo pollebat homo antequam ægrotaret; nam quò morbus est re-centior & robur nativum majus, eò fortiora medicamina tolerare potest, eòque fortiora indicantur quò morbus actualis est gravior.

In morbis chronicis, ut cachexiis, fluxibus inveteratis, serò advocatus Medicus nequaquam potest valida evacuanti-a & commoventia adhibere, quæ in acutorum initio necessaria sunt; quia quò diutius morbus duravit, eò magis ac magis naturæ robur nativum imminutum est; circa quod ta-men observare est, non tam vim ipsorum medicaminum absolutam quàm eorum actionem in dato subjecto respiciendam esse; quippe idem medicamen quod hystericam exhauriret, ut pote valde sensibilem, & ipsi hypercatharsim excitaret, ascitico, apoplectico, phlegmatico præscriptum nullam evacuatio-nem aut commotionem excitaret, nec proinde robur ipsius pessumdaret; ac-tiones enim medicaminum irritantium sunt subjecti sensibilitati proportionales.

XIV. MUTITAS; Græcis *Anaudia*; Quibusdam *Aphonia*, *Anaude*, *Alalia*, imò *Cophosis*; *la Mutité*.

Est impotentia voces articulatæ edendi, seu sermonem proferendi.

Vox est sonus ab ore & larynge editus animæ sensus respondens, iisque significandis destinatus: Græcis *phonos* dicitur, unde *aphonia*, seu vocis privatio, quæ à mutitate multum discrepat; datur enim mutitas sine aphoniâ, non tamen aphonia sine mutitate, nisi confundamus miffitationem cum loquelâ.

Miffitare est motibus oris & linguæ exprimere verba cum sono ita debili, ut vix audiri possit; sic miffitant quibus vox extincta dicitur, & ferme sine voce loquentes audiuntur, quia dum quis idiomate nobis familiari loquitur, nos ejus sensa partim ex loquelâ sonorâ, partim ex gestu, nutu, motibusque oris & linguæ ejus mentem assequimur.

Aphonia vera est accidens morbos soporosos, & syncopales concomitans, unde pro comate apud *Hippocratem* passim usurpatur; pendetque tum 1° ex debiliore impetu aëris in chordas vocales expirati, ut in summâ tum totius, tum pectoris debilitate, necnon ex amplo vulnere pulmonis; 2° ex inertia, immobilitate, erosione chordarum vocalium.

Chordæ vocales sonum edere nequeunt, nisi tendantur; tenduntur autem actione muscutorum thyroideam cartilaginem ab arytænoideis abducentium, maximè vi cricothyroideorum, unde immisso digiti apice intra fossulam quâ distinguitur cricoides à thyroideâ, ex pressione digiti furdus etiam vim vocis editæ potest æstimare; hinc paralyticis illis musculis aphonia accidit, ut refectis nervis recurrentibus, qui ad hos musculos tendunt, ut experiebatur *Galenus*. Idem accidit, si ulcere exedantur chordæ, si tumore adnato premantur, distrahantur, crassescant, adeoque immobiles evadant; his positis necessariò sequetur mutitas aphona.

Loquela est vox articulata, seu ope cavi narium & oris, uvulæ, linguæ, labiorum & dentium modificata, ita ut non solum ideis confusis referendis par sit, cui scopo sufficit clamor, suspirium, risus, fletus, aliæque voces bruto & homini communes; sed ut ad ideas distinctas & syllabarum seriem his ideis respondentem significandas sufficiat. Muti itaque illi sunt, qui licet sonos pathematis respondentes, & brutis communes edant, mentis suæ sensa verbis distinctè efferre nequeunt; differunt autem muti à balbis in eo quòd nullam syllabarum seriem pronuncient muti; balbi verò tantum quasdam syllabas, vel minimè, vel imperfectè pronunciant: hinc differentia inter mutitatem, seu anaudiam, & pſellismum, seu balbutiem.

Mutitas est impotentia vel sincera, vel simulata sermonem edendi, pſellismus rectè syllabas omnes pronunciandi.

Tyrocinio indigemus non ad vocem, sed ad loquelam; opus enim est ut infans, imitator nutricis sedulus, pronunciandis diversis, quas audit, syllabis affuescat, illaque syllabas laboriosè combinando, quæ sibi neces-

faria sunt, jam puer petere addiscat. Hinc muti sunt, & qui audiendi facultate carent seu surdi ab ortu, & qui stupidi & hebetes, imitandi vel quærendi utilia, nullo appetitu gaudent, vel qui nullâ sensatione, aut imaginatione ad loquendum incitantur, ut somno detenti, quique demùm loqui omnino recusant, ut in melancholia silente & ecstasi, similibusque morbis.

1. *Mutitas à Glossolysi. Paralyse de la langue. L.*

Lingua est certè primarium loquelæ instrumentum, eâ siquidem non solum litteras linguales dictas propriè effingit, ut L, R, sed cum dentibus dentales, ut D, T, S, Z efformat, dorso suo sursum flexo gutturales producit aërem retrorsum repellendo, ut G, K, M. Interea visi sunt quidam elingues loquendi facultate præditi; illis siquidem vel ex oris basi, vel è lateribus oriebatur, aut inter loquendum exsurgebat quædam caruncula linguæ vices supplens. Si verò resoluta sit lingua, motu careat, nil ejus vices supplere valet; cognoscitur verò ejus resolutio ex eo quod ipsam ægri movere, nec exerere valeant, licet mentis compotes; inde etiam difficilis deglutitio, & ciborum in ore volutatio.

Hæc species sæpius apoplexiam sequitur, & hemiplegiam plenariam comitatur.

Curatur difficillimè per drastringa, emetica; sæpius ab eodem principio revertitur apoplexia; sialagoga optima sunt pyrethrum, radix hellebori foetidi masticata, fumus Nicotianæ, hujus masticatio, usus internus castorei; mari, pulegii, salviæ flores, semina, sub formâ theæ; duciæ ex aquis Bellilucanis.

Huic speciei affinis est ratione principii mutitas partialis à *P. Romelio* observata in quinquagenaria hemiplegica, quæ preces suas, easque ordine assuetò rectè proferebat; sed alia verba, ne syllabam unam, unquam pronunciare poterat. *Collect. Acad. Tom. 3 pag. 308.*

2. *Mutitas traumatica* Fabric. Hildani. B.

Qui torturam patiuntur non solum muti ob atrocem dolorem fiunt; quandiu torqueri pergunt, sed etiam in epilepticum soporem labuntur ut ipse vidi, & *Fabricius Hildanus* rectè monet. Judices quandoque falluntur, qui reos illos voluntarie filere putant, hinc miseros crudelius torquent; at à tractione sympathicâ nervorum recurrentium pendet illa mutitas: vidi miserum ex duriori torturâ non solum obmutuisse, sed etiam omnem sensum amisisse, cum rigiditate & vibratione spasmodicâ totius corporis, maxillæ constrictione, & dein febre acutâ, quæ omnia diem integrum perseverarunt, metuente iudice, ne mors supplicium ultimum præverteret.

Observavit *Thiermairius* mutitatem biennem ortam ex contusione colli, quæ præscripto cathartico demùm sanata fuit.

Mutitas à nervis recurrentibus excisis non solum observata est à *Galeno*, sed ab aliis Auctoribus in brutis excitata, imò in scrophuloso homine ex resectis glandulis colli producta fuit.

Mutitatem seu aphoniam à vulnere thoracis ortam observavit *Munnicks*.

3. *Mutitas à narcoticis* Mangeti Bibliotheca Pract. de Paralyfi, pag. 757. & 758. Vide Scholia Thiermaierii. B.

Quibuscumque vinum feminibus daturæ infectum præbuere latrones circa Monspelium, superveniebat mutitas, ita ut æger per unam alteramve diem, licet vigil, interrogatis respondere minimè posset.

Ab opio in aurem immisso contra otalgiam, secutam esse mutitatem observavit *Galenus*. Vidi ipse mutitatem similiter fugacem à baccis atropæ belladonæ, à radicibus hyoscyami ingestis; idem accidit cum temulentia, imò à vini abusu balbuties orta quotidie observatur.

4. *Mutitas elinguium* Manget. Bibliothec. de paralyfi, pag. 748, de Jussieu Mem. de l'Acad. R. des Sc. L.

Lingua exeditur ab ulcere in cynanche sphaelosa & pædanchlone Aëtii, in variola maligna, in ejus cancroso ulcere, aliisque casibus.

Præditur non rarò ejus apex in epilepsiæ insultu, unde mutitas, sed fugax; nam sanato vulnere, loquela restituitur, licet balbuties quædam supersit. Imò resciscere linguam docent *Horflius*, *Thiermaieriusque*.

In linguæ locum intumescit quandoque basis oris, & sic elingues loquela gaudentes visi sunt.

De hoc morbo vide *Rollandi Aglossostomographiam in Mangeti Bibliothecâ Med. Pr.*

5. *Mutitas à siccitate*. B.

In febribus malignis ita arefcit, & exficatur quandoque lingua ut ligni duritiem æmuletur cum nigredine; inde loquendi impotentia, sed fugax.

Visa est lactans mulier à longiori lactatione hunc morbum traxisse, & ab lactato alumno loquelam recuperasse.

6. *Mutitas spasmodica* Sennert. de scorbuti signis, cap. 4; *Mutitas hysterica* Patholog. methodicæ. B.

Vidi alium, ait *Eugalenus*, loquendi potentiâ orbatum, nonnullis apoplecticum quid esse existimantibus, cum potius organorum vocis esset contractio, vel quædam convulsio; cum æger ipse postea referret se eo loci dolorem & contractionem quamdam sensisse.

Hac specie laborant non rarò hysterica, quæ sibi fauces quasi vinculo contractas sentiunt, & aphonæ aliquandiu remanent.

7. *Mutitas proæretica* Menjotii de Mutitate Dissert. *Silentium* Plinii.

Ea est vel simulata quæ non infrequens apud mendicos, puellas, &c, vel à melancholiâ, aut ecstasi ortum ducit: nec rarum est videre melancholicos, attonitos, per annum & ultra filere omnino.

8. *Mutitas surdorum*. *Mutité des sourds de naissance*. Philosoph. Trans. Wallis. L.

Qui ab ortu surdi sunt, muti etiam sunt necessariò, quia loquelæ tyrocinio destituti, non verò quia aphonici; etenim voce gaudent & sua cogitata non solum solerti gestu, sed etiam voce simplici exprimunt; quippe ingenii acumine, necnon cæteris sensibus, ut visu, tactu, gustu, olfactu

exquisitoribus gaudent. Illi A exclamant cum gaudent, I cum indignantur & irascantur, O cum commiserantur, &c: deficit verò loquela seu vocis articulatae distinctis ideis respondentis pronuntiatio.

Artem loquendi primus surdos docuit *Ammanus* Amstelodami, & *Wallius* celebris Londinensis Mathematicus; hodiè Parisiis hanc exercet *Pereira*, his autem principiis innititur.

1° Digito inter scutiformem & annularem laryngis cartilaginem sui præceptoris motum tyrones explorent, ut sentiant discrimen simplicis hiatûs à voce sonorâ, & soni acuti à sono gravi, nam digitus eò fortiùs premitur, quò vocis tonus est altior & acutior. 2° Attentè observet discipulus præceptoris labia, dentes, linguam, palatum, & coram speculo hos motus imitari discat. 3° Digito ante os vel ante nares præceptoris datas litteras pronuntiantis admoto, sentiat num ab ore, num à naribus aër emitatur, ut distinguat & imitari discat litteras orales & nasales. 4° Quamcumque litteram etiam errando proferat, præceptor applaudit, & pluries huic pronuntiandæ assuescat discipulus antequam ad alias litteras transeat. 5° A simplicissimis & facillimis litteris initium sumatur, ut à vocalibus, dein à labialibus antequam ad diphthongos, ad litteras explosivas, ad syllabas, &c, deveniat. 6° Singulas litteras quas rectè pronuntiare didicit, delineet, & delineari ab ipso jubeat præceptor, ut ideam delineatæ litteræ, cum ideâ motûs organorum ipsam comitantis connectere discat; imò objectum delineatum coloribus expressum, vel præsens ipsi ostendatur, cum fieri potest.

Vocales sunt, *a, e, i, o, u*: diphthongi sunt vocales combinatæ, & ferè successivè pronuntiatæ, ut *ai, au, ei, eu, ou, oi, uy*, &c.

A gutturalis est, depressâ maxillâ inferiori, linguâ exporrectâ, ore patulo fit.

E & I sunt dentales, glottide dentali angustatâ, labiali patulâ: ad I proferendum glottis dentalis angustior, lingua dentibus imis propior.

O, U, W sunt labiales, glottis labialis oblonga, angusta in U minor, angustior quàm in O.

Consonantes pronuntientur sine ulla vocali antecedenti vel subsequenti, more novæ methodi alphabeticæ, secus progressus discipuli multum retardantur. Sic M, F pronuntientur non *emme, effe*.

Consonantes labiales omnium facillimè proferuntur, aëre à glottide labiali ferè clausâ ad nares repercusso, cum levi explosione diductâ hac glottide sic pronuntiantur M, B, P.

Consonantes *mutæ* non explosivæ sunt *j* vel *g* molle, *ch* Gallorum, S, F, V: *explosiva* seu quæ paululum retentum aërem cum impetu explodunt sunt kappa seu C durum necnon G gamma, & dentales D, T: atque labiales B, M, P. Ad V & F seu ϕ requiritur glottis ex dentibus superioribus & labio infimo facta angustissima: diductis digito utrinque labiis si P pronuntiare velis, oriatur F.

Nasales sunt M, N, Gn, quas naribus digito compressis nunquam pro-

nunciabis, cùm ad eas proferendas aër è naribus potissimum erumpere debeat.

Linguales sunt L & R: pronuntiatiu difficillima est R, hujusce loco Arverni sæpe L proferunt, & Gallo-provinciales; quique linguâ crassiori sunt donati, sonum raucum hujus R loco edant.

Gutturales sunt H, Gamma, Kappa.

Nasales sunt partim quæ naribus obstructis difficulter pronunciantur, ut B, P, M, D, T, F, G, H, K, N, Q, R, X. Cæteræ sunt A, E, I, O, U, C, L, S, Z, quæ maximè orales.

Maximè affinis est D & T; B & P; S & Z; F & V; Gamma & Kappa; eæ gradu asperitatis & explosionis ab invicem discrepant.

Gutturales asperrimæ & stertorosæ redduntur cùm uvulæ tremulus motus concurrat, necnon si cum litterâ R junguntur, ut in voce *Gracâ*; magis asperæ & raucæ si inspirando pronuncientur.

9. *Mutitas verminosa*, Du Saulfai D. Med. Cadomenfis Epist. Mss.

Puer ex amphimerina verminosa mutus evaserat; sublatâ febre mutitas perstitit; ast post aliquod tempus sumptis anthelminticis triginti sex lumbricos intra viginti dies dejecit, quibus rejectis loquela rediit, ita tamen ut littera B difficiliter pronuncicaretur. De hac specie vide *Alex. Benedictum Lib. V, cap. 15.*

XV. APHONIA; *Perte de voix.*

Est plenariâ vocis suppressio, citra stuporem & syncopem: differt à *mutitate* quòd muti vocem articulatam edere tantum non valeant, aphoni verò nullam: dicitur ab a privativo, & *phonos* vox.

Quoniam sonus ab ore editus, seu vox, pendet à vibratione chordarum vocalium, & ad hanc edendam concurrant 1° aëris expirati vis sufficiens, 2° contractio musculorum laryngis chordas illas tangentium, evidens est aphoniam adventuram esse, vel si ita debilis sit respiratio ut aër non possit sufficienti impetu chordas vibrare; unde videmus in gravibus pectoris morbis vocem vel valde imminui, vel supprimi, ut in rheumate, raucedine, agone, syncope, &c: vel si fluidum nerveum ad organa prædicta laryngis non immitatur, ut in temulentis, attonitis, sectis, ligatis, compressis nervis recurrentibus, ut in experimento *Galeni*, magnis aneurysmatibus aortæ vel carotidis; vel si ipsi muscoli laryngis moveri nequeant, nec proinde chordæ vocales tendi, ut in cynanche, angina, bronchocele.

1. *Aphonia melancholica*, *Ephemer. Nat. Cur. passim.*

Est ea quæ melancholiam attonitam, anæsthesiam etiam melancholicam comitatur, quas vide *suo loco*: Ex amore occulto, *Ephemer. Nat. Cur. Dec. 1, Ann. 6 & 7*: ex terrore occulto, *Dec. 1, Ann. 3, Obs. 121.*

2. *Aphonia ab antipathia*, *Ephemer. Nat. Cur. Obs. 145, 185.*

Visa est orta à cancris coctis & à crudis sanata: *Collect. Acad. Tom. 3, pag. 163.*

3. *Aphonia temulentorum*, Hippocrat. Aphor. 5, Sect. V: Morgagni Epist. XIV, 34, 35.

Hanc vidi excitatam ab offa, in qua folia hyoscyami cocta fuerant; maritus & uxor velut fatui hanc offam assumptam ne verbum proferre poterant. Qui etiam assumerant vinum seminibus stramonii venenatum, simili modo stupidi & mente capti, per plures horas, sine ullo sopore, omni voce orbiati erant, ut Monspelii vidimus: Post emetica nihil utilius est in hoc casu acidis, ut aceto, oxycrato, &c.

4. *Aphonia catarrhalis*, Boneti Sepulchretum, Obs. 2: *Anginosa* Morgagni Epist. XIV, 37. *Extinction de voix*.

Homborgius catarrhalem aphoniam infuso theiformi vulnerariarum herbarum sanavit: in angina, phlebotomia & emetica, si indicata fuerint, vocem restituit.

5. *Aphonia aneurysmatica*, Morgagni Epist. XVII, 21.

In observatione *Morgagni* Aphonia pendebat à pressione tracheæ arteriæ illata à corde, bubuli magnitudinem adeptæ, & ab aorta similiter aneurysmatica bubulæ æquali.

6. *Aphonia traumatica*.

Ea est quam inferunt sectio vel erosio nervorum recurrentium, sive artificialis à *Galeno* instituta, sive in extirpatione glandularum colli in strumis, bronchocele, cancro, &c: idem tortura præstat & amplum pulmonis vulnus.

7. *Aphonia hysterica*, Ephem. Nat. Cur. Dec. II, Ann. VII, Obs. 133.

Ea pendet à contractione spasmodica laryngis, & à respirationis interceptione aut summa tarditate.

8. *Aphonia paralytica*.

Ex hemiplegia ea vulgatissima est, & apoplexiæ recidivam portendit. Curatur remediis hemiplegiæ, nec non fumo tabaci ore attracto, masticatione seminum aromaticorum, ut carvi, ammi, thymi, radices pyrethri; electrificatione, oleo caryophyllorum.

9. *Aphonia pulmonica*, Boneti Sepulchret. de Voc. vitis Lib. VII, Sect. 22.

Ab abscessu pulmonum, eorum vomica, steatomate, phthisi scirrhusa; thymo intumefacto tracheam premente, abscessu pericardii.

Cæteræ vocis interceptiones, vel fugaces sunt ut in Epilepsia, vel apoplexiæ, cari, syncopes symptomata, aut paraplexiam comitantur, & ad eam attinent.

XVI. PSELLISMUS; *Bégayement*.

Est difficultas vel impotentia quasdam syllabas litterasve rectè pronuntiandi. *Ægri Bradyglossi, ætipoi* Græcis.

Illud verò vitium vel ex vitio mentis, vel ex vitio organorum loquelæ, vel ex vitio organorum vocis procedit. Ex vitio mentis dependet, cum vitiosa educatio huic ortum dedit, & à pravâ consuetudine dependet. Sic

ut placeant, litteras sibilantes duras ut S, pronunciant leniùs ut Z, aut cùm vi consuetudinis Vascones pronunciant *vivere* pro *bibere*, & *angelus* quasi *anselus*; cùm etiam per præcipitantiã inter loquendum hæsitant & offendunt adversùs K, D, T, ita ut illas litteras vel omittant vel cum labore tantùm proferant, quæ fusiùs in speciebus apparebunt. Natio, patria, affectatio, morbus, mala conformatio his ansam præbent.

1. *Psellismus Ischnophonia. Hæstitatio Latinis. Bégayement. Ægri bambaliones. L.*

Est vitium eorum qui in certis litteris pronuciandis illicò sistuntur & hærent quasi offensaculo quodam vox inhiberetur.

Hoc vitio *Demosthenes* se liberavit lapillis in ore retentis dum declamaret. Illud verò vitium pluries locum habet dum litteræ gutturales ut K, G occurrunt, quas ut pronunciant, veluti singultiunt: videtur aërem in illis litteris proferendis explodi, & ad os mitti, cùm à velo palatino, uvulâ, & basi linguæ paululùm fuit cohibitus; difficultas ideò horum organorum movendorum est psellismi illius principium, quæ difficultas repetitis conatibus & præceptoris periti auxilio potest vinci; rectiùs dicitur Ischnophonia, ab *ischo*, reprimo, inhibeo, & *phone*, vox, licet vox minimè lædatur, sed solum loquela ægri; v. g. loco *Cæsar* dicunt *Cæcæsar*, & pro *fama* dicunt *famama*, ac cum impetu pronunciant, additis faciei distorsionibus conatum loquendi designantibus.

2. *Psellismus Rottacismus. Gallis Grasséyement, parler gras.*

Est species quâ littera R vel repetitur vel cum stridore & asperitate præfertur.

Hoc vitio apud Græcos Eretrienfes, apud nos Gallo-provinciales endemicè laborant, & hæreditaria labe ab Atavâ Gallo-provinciali ad nepotès transfire visa est. Sic affecto linguæ apex deorsum versus basim dentium maxillæ inferioris affigitur in hac litterâ pronuciandâ, qui deberet sursum ad palatum tendere & leviter tremere, basi verò linguæ sursum versâ aër versus nares reprimatur: hinc rauca & aspera pronuciatio. Vulgò tamen tribuitur linguæ crassitudini & tarditati. Hoc vitium puellis non indecorum videtur, quippe plures hoc affectant. Arverni rustici pro voce *malia*, pronunciant *maria*, seu R loco L: à palato malè efformato litteram R vitiosè pronuciari docet *Amman*; Chineses, quibus dentes superiores prominent, litteram R non habent, nec etiam Mexicani.

3. *Psellismus lamdacismus. Lallatio Latinis. L.*

Illi lallare dicuntur qui litteram L vel inopportunè geminant & emolliunt instar LL Hispanorum, vel lh Vascorum, vel loco litteræ R litteram L, ut *maliam* pro *mariam* pronunciant. Vidi sic affectos linguam habere tenuem, & os salivofum; sed hujus vitii principium est accuratiùs investigandum.

Sunt qui litteram ll Hispanorum, vel gli Italorum non proferunt, ast in ejus locum vocalem I substituunt, ut *moyé* pro *moglié*, quod vitium *jocacismi* nomine videtur Græcis designatum, An difficultas pronuciandæ litteræ

R adeòque lamdacismus oriatur quandoque ab anchiloglossò, ut *Pater Fabri* iudicat, inquirant alii.

Qui ob linguæ laxitatem litteram L malè pronunciant, linguam antrorsum & sursum producere affuescant, ut id vitium emendent. Cùm ob frænuli stricturam litteræ L & R malè pronunciantur, hoc vitium resècto fræno sanatur; idem vitium exurgit à lingua nimis ponderosa aut flaccida, littera scilicet L læditur & R non liquidè exprimitur: Styloglossi debilitas etiam concurrit.

4. *Pfelligimus traulotes*. Latinis *Blæfitas*. *Syrigmus* Græcis. Occitanis *parler blés*. Ægri *Traulifantes*. L.

Hæc est species quâ certæ consonantes ex duris in molles flectuntur, & sic pronunciantur, *anselus* pro angelus, *capitolium* pro capitolum, *zeta* pro seta, *gamma* pro camma, & sic de aliis litteris affinibus, cujus vitii affectatione quidam sibi venustatem loquendi conciliare putant. Hoc autem à debilitate pronunciationis apud pueros delicatulos ortum ducit sine affectatione, adeòque ætate crescente & conatu repetito tollitur: dentium defectus etiam facit ut litteræ dentales, ut D, T, omittantur aut leniantur.

Qui D & T pro K pronunciant, depressâ digito linguâ, ne ad dentes allideret, rectam pronunciationem restituunt, quod animæ imperium in adultis potest. Nimis lata lingua blæfos etiam facit, quod medicabile non est; in hoc casu T pro K pronunciat, & R destruitur, quia linguæ apex non potest celeriter attolli & tremere. A lingua longiori TH Anglorum rectè exprimi non potest, & mutatur in S; nimis verò brevis mutat ipsum TH in D, ex *Holdero*.

5. *Pfelligimus balbuties*. Græcis *mutacismus*; & propriè *pfelligma*. Quintiliano *platejasma*. L.

Est difficultas rectè pronuciandi verba litteris labialibus conflata, ut B, M, P; ita ut illæ litteræ sæpiùs repetantur, aliarum loco in sermone ingerantur, geminentur.

Hoc vitium vel infantibus familiare est, quia dentium defectu, labra ferè sola consonantes omnes effingunt, unde balbutire necessum est: ast decorat eos qui temulentix indulgent; ob tremorem enim labiorum & linguæ sæpiùs litteræ labiales occurrunt quàm par est: negligentia etiam in ore sufficienter diducendo apud Labeones huic ansam præbet: quò autem regio quam inhabitant homines frigidior est, eò strictiori ore loqui solent.

6. *Pfelligimus mogitalia*. Ægri *mogitali* Aëtio. L.

Est impotentia pronuciandi litteras labiales quæ vitiosè à balbis, minimè à mogilalis proferuntur, vel harum loco alix substituuntur. Sic cui labium alterutrum deficit, ut in labro leporino, vix pronuciare potest B, P, M, maximè si dentes simul anteriores desint; littera etiam V loco F, vel F loco P proferitur, maximè si labrum inferius moveri nequeat.

Ad paraphoniam videtur referenda difficultas pronuciandi litteras nasales ut M, N, Gn, necnon gutturales ut G, Gr, R, K, X, quam quisque

experiri potest, si naëibus obstructis eas proferre velit, quocirca ob vitium soni magis evidens *nasitatem* inter paraphonias dimittimus.

7. *Psellismus metallicus*. L.

Est psellismus deauratorum, pictorum, &c. Hanc speciem multiplici observatione curari constat ex *Ill. de Haen, part. 3. cap. 1.* per electrificationem.

8. *Psellismus jotacismus*. L.

Est difficultas pronunciandi litteras gutturales, quæ sunt *jota*, *j* consonans & *g* molle Gallorum. Illud vitium familiare est apud eos quibus palatum est perforatum, quod in duobus ab ortu factum vidi, in aliis ab ulcere syphilitico ortum; in quo casu si quis incautè bibat, potus per nares rejicitur; vox illa ingrattissima est, & apud recens natos hoc foramen impedit lactis deglutionem, nisi prælonga sit papilla, quæ ultra foramen extendatur. Lamina argentea solerter applicata & firmata potest hoc foramen exactè claudere & huic vitio mederi. Illud vitium quilibet potest simulare.

9. *Psellismus nasitas*. *Le parler du nés*.

Est illud vitium in tono vocis, quod accidit ex narium obstructione, ita ut qui naso loqui vulgò dicuntur, illi sint præcisè qui naso non loquuntur, seu apud quos deficit voci ille resonitus qui ab aëre nares subeunte dependet, & qui harmoniam voci conciliat; illa verò narium obstructio pendet à diversis principiis; v. g. à *calculo* intra nares genito, unde coryza multum pituitæ suppeditans cum sensu corporis peregrini avellanæ magnitudine. *Gabr. Clauderi Collect. Acad. pag. 609. Tom. III.*

10. *Psellismus lagostomatium*.

Lagostoma est labium leporinum, ex qua vitiari pronunciationem aliquot litterarum labialium credibile est, ut B, F, M, P.

11. *Psellismus à ranulâ*: Vide Ranulam Authorum, Gallis *Grenouillette*.

XVII. PARAPHONIA, à *para*, vitiosè, & *phonos*, vox; *Vice de la Voix*.

Cognoscitur hic affectus ex vocis vitio, seu insuavitate, adeoque est impotentia vocem suavem edendi tum in cantu, tum in loquelâ, ita ut vox sono suo aures lædat aut defatiget.

Rectius diceretur *cacophonia*; à *Menjotio* de vocis vitiiis *trachophoniæ* nomen inditum est, quæ in potissimis speciebus vox est aspera. Differt admodum paraphonia à psellismo quocum sæpè combinatur; in isto affectu sola pronuntiatio, in illo vocis tonus viciatur.

Egri Galeno dicuntur *Trachyphoni*; hoc verò genus Auctores nullo nomine proprio inter vitia vocis & loquelæ, vel ad bronchum aut raucedinem referunt, sed raucedo hujus species est.

Loquela, si perfecta & concinna sit, est species cantus submissioris, lenioris, nec ab eo differt nisi quod cum minori labore, minorique laryngis conatu exeratur quàm cantus; ut verò cantus jucundus sit, debent tria concurrere, scilicet *melodia*, seu sonorum jucundorum series; soni autem successivi illi tantum placent, quorum ea est inter vibrationum numeros ratio quæ

quæ minimis primisque numeris exprimitur, adeoque facillimè à mente percipitur, ut demonstrat *Illustr. Eulerus in suis Musices Elementis*; secundò *symphonia*, seu concursus sonorum simultaneorum, non successivorum; soni autem simul auditi illi jucundi sunt, ut in melodiâ successivi, qui varii sunt & harmonici, seu consonantes; consensus enim in varietate semper placet, & ad perfectionem requiritur: in loquelâ humanâ adest semper quædam consonantia inter sonum ab ore editum & sonum à cavo narium repetitum, vel reflexum; illi soni cum tono chordarum vocalium debent aliqualem harmoniam servare, licet remotam.

Denique ut in poësi, si pedum variorum series & ordo conveniens, seu si breves & longæ syllabæ rirè combinentur, modulamen jucundius evadit; ita si notarum brevium & longiorum recta sit series & combinatio, cantus suavior est.

Ratione itaque contrariorum paraphonia exsurget ex defectu melodiæ, symphoniæ, & rhythmî; adeoque si vox sit dissonans, tenuis, aspera, homotona; & quòd plura simul vitia concurrent, eò vitiosior futura est, & ingrator.

Larynx est potissimum vocis organum, saltem primarium; ex vitioso motu ejus musculorum, & dissonantiâ chordarum vocalium primariò pendet paraphonia; verumtamen & nares, ut in nasitate, & os & uvula, aliæque oris partes vocis tonum mutare, adeoque vitare valent, ut in speciebus patebit.

1. *Paraphonia puberum*; *Muë de la voix*.

Subjecti vocantur *Hirquitalli* Latinis; *Tragifontes* Aristoteli.

Vox puerorum, antequam pubertatem attigerint, est acutior, & magis dulcifona quàm vox virorum; unde castrantur apud Italos pueri cantationi destinati, ne scilicet vocem puerilem amittant, & *un castrato* idem significat vulgò ac cantor; mutatio autem vocis accidit circa decimum quartum ætatis annum; rariùs circa decimum octavum incipit, atque non nisi intra aliquot annos, ut tres, quatuorve perficitur: durante verò vocis mutatione, vox evadit rauca, inæqualis, ingrata, scabra & discors; ita rauca est sæpiùs, ut nequidem cantare valeant; minimè suavis est, sed scabra, auribus injucunda, sibi metipsum non consonans, sed inæqualis; mirum autem est quòd ea mutatio eodem tempore accedat, quo semen fertile in testiculis producit, quo lanugo menti in barbam mutatur; & tanta est connexio inter genesim feminis & vocis mutationem, ut si evirentur infantes, elisis, vincis, vel resectis testiculis ante pubertatem, vox eadem in viris remaneat, quæ fuit ante castrationem; imò si jam adulti testiculis orbentur, vocem virilem amittant, imberbes evadant, & succulenti, adiposi, debiles, seu verè effœminati fiant, quod in gallis gallinaceis castratis etiam observatur, ita ut capones vocem galli cum fertilitate deperdant.

Peractâ mutatione, vox virilis sensim accedit, quæ est gravior puerili, simulque ex raucâ evadit suavis, ex discordi concors, & quatuor vel quinque tonis musicis gravior, simulque fortior.

Ex dictis intelligitur ab eodem principio pendere virilitatem, barbam & vocem virilem; nec enim ulla fit vocis mutatio in fœminis, cum vocem femineam semper retineant, qualem sortitæ sunt à pueritiâ, validiorem certè, sed tono minimè à priori diversam; si vox humana ad tres octavas extendatur, & prima octava cum semisse pertineat ad pueritiam, intra illos limites excurrere poterit vox puerilis & fœminea, diversoque illius intervalli tonos edere; ast graviore octavas viris destinatas nunquam attinget.

Tonus vocis haud dubiè pendet à tono chordarum vocalium Ill. Ferrenii; atque tonus omnium chordarum ab earum diametro, longitudine & tensionis gradu est determinatus; cum itaque chordæ vocales in pueris acutiùs sonent, certum est quotum ex vi tendente divisâ per chordæ diametrum & longitudinem esse majus quàm in viris, cum acuties toni, seu vibrationum intra datum tempus numerus sit in ratione compositâ ex directâ radicum virium tendentium, & inversâ tum diametrorum, tum longitudinum chordæ.

Chordas vocales accedente pubertate magis crescere quoad crassitiem & longitudinem, quàm quoad tensionem, ex dictis necessarium est; crescunt autem verosimillimè ab eodem principio, quo barba & quantitas seminis fertilis, cum barba, fertilitas & vox virilis eodem passu procedant & recedant; verosimile est itaque auræ seminali tunc temporis genitæ, & per corpus diffusæ tribui posse, & vocis virilitatem, & barbam, ac feminis fertilitatem; datur itaque affinitas inter solida chordarum vocalium, bulbos pilorum, barbæ, & testiculos, ratione cujus adhæret liquor ille hisce organis, eaque expandit, nutrit, increffat.

Suavitas toni in chordis supponit uniformem in earum toto tractu tensionem, æqualem crassitiem; & si de duabus chordis agatur, illæ chordæ debent esse ejusdem crassitiei, tensionis & longitudinis, ut unisonæ sint, nisi crassities & longitudo à radice virium tendentium vindicetur; in chordis vocalibus erit itaque dissonantia, tum si alterutrius crassities in toto tractu non sit eadem, tum si crassities unius differat ab alterius crassitie, cæteris paribus; tum si sub pari crassitie & tensione longitudines sint inæquales, vel demùm sub pari crassitie & tensione longitudines differant; horum verò alterutrum, vel plura simul reperiri in mutatione certum facit sonorum doctrina physico-mathematica, & experientia, quæ docet in hoc morbo vocem raucam, scabram, discordem esse per aliquot annos.

Curatio. Tanti momenti censetur apud quosdam vocis infantilis conservatio, ut ipsi parentes eam filiorum suorum integritati & virilitati anteponant; non parum itaque de genere humano meretur egregium monitum, quod factò pluries experimento constat, salvâ virilitate & integritate, pueros vocem suam servare posse, & nullam pati mutationem: artificium itaque in eo versatur, ut impediatur ne vox quatuor vel quinque tonis gravior fiat; id verò obtinetur pueros impuberes statim atque mutationem incurrunt cantare jubendo, seu eos sæpiùs in die ad cantandum excitando; quippe hoc exercitio magis ac magis tenduntur chordæ vocales in majori ratione quàm si

quiescerent, adeoque ratione tensionis plus servant de tono suo; quam ratione crassitiei, aut longitudinis amittunt; si cantor exerceatur, cum ad tonum *la* vox delapsa est, in hujus toni extensione eam detineto; si jam ad tonum *sol* descenderit vox, non quidem potest effici ut acutior evadat, sed impediri ne gravior fiat; adeoque maturè exercitatus in repetito cantu juvenis per paucos annos, nullam unquam allatoniam patitur, nisi quæ senili ætati annexa & immedicabilis est; quæ verò à morbo convalescentibus accidit, ea restitutis viribus evanescit.

2. *Paraphonia nasalis*; *Nasitas* Latinis, vulgò *parler du nez*; subjecti *Nazillards*. L.

Vox nasalis dicitur illa vox invenusta, ad quam non satis, vel minimè concurrat nasus, seu quæ ex gutture & ore, non verò ex naribus editur, qualis efformatur si nares anticæ digitis, vel posticæ velo palatino obturentur, ut penes nos est, & ut quidam Religiosi humilitatis gratiâ affectant.

Ideò vox est jucunda, quia pars aëris nares posticas subiens in cryptis sinuum frontalem, & antris Hygimori reperiens sonum harmonicum edit cum glottide, & vocem pleniorè magis sonoram facit, ut fides sonum jucundiorè edunt, si supra capsam ligneam elasticam resonent, quàm si in aëre solùm vibrentur; narium itaque resonitua vox est minus plena, magis rudis & ingrata.

Si nares mucò nimio obducantur, ut in coryzâ, minùs clarè resonant ratione textûs mollioris vomer & laminæ turbinatæ, angustiorque est aëris meatus, unde repercutitur versus fauces, unde etiam sonus nasalis ingratior; sic in organis ecclesiasticis ad sonum nasalem (*jeu de nazard*) adhibentur tubuli ex plumbo fabricati, supernè obturati, ad duodecimam ludi antici, aptati. Qui uvulam nullam vel divisam habent, illi vocem clangosam, inconditam & nasalem edunt, ut literas K, T, P malè reddant. Sunt qui L, S, R & CH ex hac causa malè pronunciant; à naribus nimis patulis etiam hanc paraphoniam deducit *Ammanus*.

3. *Paraphonia catarrhalis*; *Bronchos* Græcis; *Raucedo* Latinis; Gallis *Enrouement*; Ægri *Rauci*, *Raucedinosi*; Græcè *Branchaloi*. L.

Vox rauca est gravis simul & dissonans, unde differt à clangosâ, quæ est dissonans, sed acuta.

Veteres uno ore asserunt raucedinem pendere ab exasperatâ superficie internâ trachæ arteriæ, & Neoterici hanc aspritudinem tribuunt glandulis miliaribus hujusce partis, quæ frigore intumuerunt, ut accidit cuti, cum frigore anserina evadit; an res ita se habeat, dubito: si enim fistulam Germanicam priùs madefactam, injectâ & volutatâ arenâ intus exasperem, sonus dein editus minimè gravis, nec raucus evadit, ut illi Physiologi contendunt. Verosimilius est vocem in broncho gravem evadere, ex eo quòd textus cellularis musculos laryngis cingens lymphâ inspissatâ & cumulatâ est turgidus, idemque vitium in chordis vocalibus adest; hinc muscoli chordas vocales tendere non possunt; hinc & chordæ crassiores graviorem sonum edunt,

edunt, atque cum non æqualiter ubique, ambæque sic turgeant, impossibile est alteram cum alterâ unifonam esse, unde dissonantia, maximè cum deficiat mobilitas plurium muscutorum, qui in loquelâ debent nunc chordas vocales laxare, nunc tendere, prout in eodem verbo pronunciando quâdam syllabas altiùs vel remissiùs proferendas habemus, aut accentu gravi, vel acuto notandas.

Si eòusque difficilis evadat muscutorum laryngis motus, ut minimè tendantur chordæ, vox extinguitur, & non nisi valido & sæpè dolorifico laryngis conatu editur; quod cum accidit, acutos, stridulosque sonos producit; inde, ni fallor, inferri potest non esse remollitas, ut putant alii, chordas vocales, sed tantùm non satis tensas, defectu mobilitatis in musculis, cum raucedine laboramus, adeoque majori conatu tendi posse, & acutum resonare, quod non fieret, si œdematosæ & flaccidæ forent.

Simili raucedine afficiuntur anginosi, & qui cancrum, vel ulcus, vel vulnus in hisce organis patiuntur; sed inde exurgit altera species, quæ non ita sponte perspirando sanatur.

Ex vociferatione etiam oritur raucedo, sed fugax.

4. *Paraphonia ulcerosa; Ulcus gutturis, laryngis, tracheæ. L.*

Est vox acuta, clangosa, quandoque exilis & extincta, quæ pendet ab ulcere pulmonum, tracheæ, laryngis, imò pharyngis; nec enim signa distincta sunt quoad vocem in his diversis affectibus. Nuper vidi mulierem ulcere laryngis & faucium laborantem cum febre lentâ, & sputo purulento, cui vox ferè deficiebat, non aliâ, ni fallor, de causâ, quàm quòd inflammatio ulcerosa ad laryngem serpserrat, unde tensio chordarum cum earum immobilitate; hinc vox debilissima, & quandoque clangosa, seu acuta & rauca; ea vox est phthiseos comes assidua. An chordæ vocales emaciatæ exiliores tonum acutiorem reddunt? Ita se res haberet, si nullæ aliæ conditiones impedirent: si ulcere exedantur chordæ vocales, inde aphonia & mutitas insanabilis.

5. *Paraphonia gutturalis, le parler du gosier. L.*

Pluries vidi hanc speciem procedere à foramine palati, vel adventitio, vel connato, aut à velo palatino deficiente, eroso, quod syphilidi sæpè supervenit. Cognoscitur hæc species faucium inspectione, potùs & cibi in nares regurgitatione; recens nati hoc vitio affecti vix possunt lac deglutire, nisi papilla nutricis prælonga lac ultra foramen deducat; vox autem illa est rauca, gutturalis, & perficitur cum distorsionibus faciei, quales ad nares obturandas requiruntur: vitium illud insanabile est, nisi possit, laminâ argenteâ solerter appositâ, foramen illud obturari.

6. *Paraphonia stertens, vulgò Stertor; Græcis Ronchos; Ronflement, Râlement; Occitanis le Râle. L.*

Est strepitus raucus & asperrimus, qui inter inspirandum & etiam expirandum editur à dormientibus, apoplectis, & agonem ducentibus, necnon à quibusdam asthmaticis; in moribundis vocatur *Râlement*; in apo-

plectâ quem nuper examinabam, cùm os valdè hiaret, observavi hunc strepitum fieri è tremulo motu veli palatini penduli; an in aliis casibus idem vigeat mechanismus, ignoro. Si chordæ vocales ultra modum flaccefferent, docent experimenta Ferreniana tunc nullum sonum editum iri; fieri potest ut viscosa phlegmata gutturis aërem expiratum partim intercipient, & similem sonum edant, ut gargarifando quisque imitari valet; horum omnium theoria hæctenus in obscuro latet; vocatur Græcè, & ferè vernaculè apud nos *Ronchos*, quasi *narium echo*.

7. *Paraphonia sibilans*; *Sibilus* vulgò; Græcis *Syrigma*; Gallis *Siflement*.

Est accidens rheumatis, asthmatisque, ac anginæ; crediderim effingi à rimâ quâdam inter uvulam, vel velum & linguam effictâ, ut à rimâ labiorum fit glottis brevis, quæ acutè resonat, & sibilum labialem effingit; sibilus enim est vox acuta, qualis à chordis brevissimis, aut à calamis pollicem longis editur.

Vocem tenuem fieri, imò ferè extingui in vomitu bilioso, colicâ biliosâ, similibusque morbis aliquoties observavi.

8. *Paraphonia à polypo*.

Præcipuum polypi narium symptoma, & ex quo primariò à Medicis cognosci potest, est singularis paraphonia quæ ad nasalem accedit successu temporis; cùm exrescentia è naribus anticis, posticisve propendet, aut ossa narium luxat, & extollit, polypus sensibilius se prodit; is non rarè à viru syphilitico fovetur, ut nuper observavi. Curam vide apud *Heisterum*, aliosque Chirurgos. Si polypus sit mucosus, is illinendus est sebo candelarum, quo solo medicamine, intra duos menses, sanatam paraphoniam & resolutum polypum vidit *Cl. Dumont Journ. de Med. Nov. 1763*: alii succum heliotropii Europæi adhibent.

XVIII. PARALYSIS, *Paralyse*.

Est unius tantùm artûs, aut articuli, ut manûs, pedis, &c, immobilitas, sæpius sine sensu tactûs, absque dolore.

Differt à paraplegiâ & hemiplegiâ ratione extensionis; à dysaisthesiâ, quòd organum motûs, ut musculos artuum, tantùm afficiat.

Sedem ut plurimum habet causâ morbifica extra cerebrum & medullam spinalem, nervosque, & eorum ganglia extra has thecas osseas afficit; prout verò nervi musculis solis, vel etiam cuti prospicientes resolvuntur, vel sola contractio muscularis, vel simul tactus aboletur, aut stupet, seu obtusus evadit.

Resolutio retinæ ad Amaurosim, nervi acoustici ad Cophosim, linguæ ad Mutitatem, palpebræ superioris ad Caliginem, penis ad Anaphrodisiam referatur.

Ad sensationem omnino requiritur, ut fluidum nerveum quod intra nervos continuò à cerebro ad partes movetur, vibrationem refluam à parte
ad

ad cerebrum patiat : illud autem fluidum est vapor electricus, subtilissimus & elasticus ; non potest itaque vel leviter premi nervus, quin vibrationem patiat columna fluidi illius, non fecus ac videmus fieri in filo ferreo electrificato, in cuius altero extremo prostat pappus lucidus, qui illico retrahitur, dum alterum fili extremum tangitur : si verò scintilla ex filo illo procul à globo vireo educatur, quod levis attactus citat, illico in vitro ipso scintillæ igneæ micant ; si filamenta nervea vapore electrico turgida supponamus, quod verosimillimum est, facillè intelligemus quare ex levi attactu impressio ad cerebrum usque velocissimè transferatur.

Ad contractionem muscularem influxus fluidi nervei in musculos movendos requiritur ; verùm si attendamus ad demonstrata *Borelli*, quæ evincunt vires maximas requiri ad muscularem motum, intelligemus non exiguas vires requiri in fluido nerveo, ut motum muscularem exsequatur, quæ ad sensum tamen sufficiunt ; adeoque non mirum esse, si in artubus paralyticis sæpè sensus tactus supersit, cum contractio muscularis nulla viget, ob auctam musculi resistentiam, aut nervorum ejus majorem imæabilitatem. In Hemiplegiâ rheumaticâ, seu quam fovet acrimonia rheumatismalis, sæpius vidi brachium, licet omninò immobile, muscæ reptatum factis exquisitè sentire.

Ex 310 paralyticis vel hemiplegicis, qui intra decem annos Nosocomio excepti Bathonienses aquas diversa sub forma usurparunt, 57 fanati, 151 sublevati, 45 nec melius nec pejus habuere, 42 pro incurabilibus derelicti & 12 mortui ; ex illis 310 ægris 42 erant hemiplegici, quorum 4 fanati, 13 optimè sublevati, 14 parùm sublevati, 2 minimè, 4 incurabiles, 3 inepti suscipiendo auxilio, & 3 obierunt : Hæc *Joann. Summers* observavit.

1. *Paralysis plethorica. L.*

Ea est quæ inducitur à pressione nervorum factâ per vasa sanguifera cruore turgida ; in artubus anevrysmate affectis non rarò hæc paralysis obtinet ; aliàs verò cognoscitur ex plethoræ signis, ex suppressis catamenis, hæmorrhagiis assuetis ; usu vini, crapulâ fovetur : cura verò phlebotomiis, sobrietate, exercitio obtinetur.

2. *Paralysis rachialgica ; Paresis Willisi : Bonté Journ. de Med. Mars 1764 p. 205. C.*

Ea afficit potissimùm manus & brachia ; incipit à stupore & formicationis sensu, subsequuntur rachialgici dolores atroces in abdomine, alvi siccitas, aliaque. Hic morbus est familiaris artificibus, qui fumos arsenicales diversorum mineralium excipiunt, qui pigmenta tractant, qui vino per lithargyrum edulcorato utuntur ; de quibus vide *Rachialgiam*, quæ sanatur, vel demulcentibus, vel drastis cathartis ; sed paresis illa curatur emollientibus & leniter resolventibus, sudorificis diluentibus ; potus aquarum acidularum ab omnibus laudatur, balnea maris (frigida, sudorem dein moventia ; thermæ sulphuræ profunt ; nocent verò sudorifica calidiora, omnia

nia nervina & exsiccantia, quippe siccitas nervorum cum superstite eorum sensibilitate est morbi hujus principium; siccae sunt articulationes, ita ut, cum ægri motum recuperant, crepitum in genibus experiantur.

a *Paræsis metallariorum*, Spangenbergii & Suchlandii. C.

Ea est species quæ rachialgiam & arthritidem rachialgicam subsequitur, vel cum eâ alternat; solus interdum motus partis aufertur sensu remanente, sæpè & sensus & motus evanescunt; redit verò plerumque periodicè sensus, circa tempestatis mutationes acutissimis doloribus se manifestans, quandoque paralyticâ manu dolet acriter cubitus; ast paralyfi demùm confirmatâ, ægri à doloribus immunes sunt; ex dolore acutissimo artuum paralyfis præ foribus adeste indicatur; cum hac paralyfi sæpè jungitur contractura. In rachialgia *vegetali* perit motus, sed sensus tactûs remanet exquisitus; in *metallica* soli artus superiores paralyfi tentantur; in *scorbutica* artus etiam inferiores sæpè afficiuntur; in *arthritica* paralyfis minus tenax est quàm in aliis speciebus & electrificatione curatur.

3. *Paralyfis rheumatica; scorbutica* Etmulleri. L.

Ea est quæ doloribus arthriticis, rheumaticisve succedit; in hac superest sensus partis, simulque ejus rigiditas; exacerbatur aquis thermalibus salinis, scilicet Bellilucanis; juvatur aquis sulphureis de *Lamalou*, *Bagnols*, &c; maximè verò lactiniis & electrificatione, ut sæpiùs expertus sum.

4. *Paralyfis traumatica*. L.

Ea est quæ fit à vulnere, ulcere, ictu nervum partis solvente; sic vidi à phlebotomiâ brachii, secto nervulo, pollicem & indicem sensu orbari, quia nervus ille cutaneus sectus erat; si resercentur nervi musculis prospicientes, horum musculorum perit motus; in illis verò casibus evidens est electrificationem, & cætera auxilia incassum adhiberi.

5. *Paralyfis scrophulosa*, De Haen. tom. 3 cap. 6 obs. 16. L.

Ea est quæ pendet à viru scrophuloso, aut à glandulis nervos vicinos prementibus; rarò observata. Curatur electrificatione, attenuantibus, martialibus, antimonio tenuissimè trito, &c.

6. *Paralyfis scorbutica*, De Haen, Ratio medendi, tom. 3 obs. 17. C.

Ea est quæ fovetur à viru scorbutico, non verò quæ sic dicta fuit *Etmullero*. Illa verò electrificatione minimè juvatur.

7. *Paralyfis Polonica*, Stabel. de Plicâ Polonicâ, histor. 6. C.

Ea est quæ resectis imprudenter capillis trichomate affectis supervenit. *Vide curam trichomatis.*

8. *Paralyfis febrilis*, Boneti Sepulchret.

Ea est quæ morbis febrilibus acutis, necnon quæ plegmasiis potissimum eruptivis, ut petechiis, supervenit; non rara est in morbis pectoris, imò empyematis sæpè comes est, quæ brachium lateris morbofo afficit.

Indicantur remedia morbo primario convenientia: in miliari frequens stupor, vel crampus accidit; ast paralyfis nondum observata.

9. *Paralyfis biliosa*, Fernellii, an rachialgica? *Paralyfis à colicâ biliari*
Bianchi

Bianchi Histor. Hepatica, part. 3. pag. 575 & 594. *Paræsis* Wepferi, Willifii. Clar. Bonté Journ. de Med. Nov. 1761 pag. 407.

Ea est quæ colicæ biliofæ succedit; à *Drelincurtio*, imò olim ab *Æginetâ* recensita est, & pro sanabiliori quàm alæ species judicatur: in hac refrigerantia *Simon Paulli* suadet, & adhibuit feliciter *Forestus* in adolescente extenuato, qui vesicantium medicaminum usu in pejus ruebat. Vide *Fernel. de Febr. lib. 4 cap. 10*, cujus observatio paralyfim febrilem respicere videtur. Ea species paralyfeos rachialgiæ vegetabili sæpe succedit, & brachia afficit: in hac motus solus deficit, tactus exquisitus adest, pars citò emaciatur, articuli crepitant, eaque doloribus mitescens succedit.

10. *Paralyfis à vomica*, de Haen Rat. Med. part. 3 L.

Est paralyfis alterutrius brachii ob vomicam, vel similem pulmonis tumorem, quo ganglia thoracica, præsertim superius nervos brachiales ingrediens, comprimuntur; ruptâ & expurgatâ hâc vomicâ sponte sanatur hæc paralyfis; à simili pressione pendet stupor brachii in hydrothorace observandus.

11. *Paralyfis nervea*, Clariff. Lorry de Melancholia pag. 188. L.

Ea, non in hemiplegiæ modum invadit, sed in ipsa sui origine aliquid convulsivi habet, & pristina mobilium nervorum indoles, vel in ipsa sua impotentia sese spectandam præbet. Rarò absoluta atque perfecta, cum merè nervea est, occurrit, hinc peraguntur sæpius actiones ab hominibus illa paralyfi affectis, sed convulsivè & quasi per saltum; virum novi pluribus ab annis hoc malo affectum, post convulsivos habitus laborefque assiduos eò redactum, exactâ in laborioso Magistratu ætate: hic, antequam cujusvis muscoli possit motum in fines propositos determinare, tremore universali corripitur, qui in parte mota ad usque convulsionem progreditur, nec abest aut oris deformis tortura, aut maxillæ motitatio, unde blæsus balbusque incautus & ridiculus pueris videatur. *Hæc Author.*

12. *Paralyfis serosa*. L.

Ea est quæ à sero stagnante, & nervos emolliente, sive spisso & pituitoso, sive fluido pendere creditur; ab hoc quidem principio omnes paralyfes oriri putavit antiquitas; nos verò eam verè serosam dicimus, quæ à sero exundante, morâ in locis humidis, recenter exstructis, potu aquarum mineralium intempestivo, lotricibus, piscatoribus, similibusque artificibus supervenit.

Ejus cura pro curâ Paralyfeos generatim traditur, istic non repetenda; aut ex aliis generibus mutuanda, ut ex hemiplegiâ serosâ.

XIX. HEMIPLEGIA; *Apoplexia* Hippocratis Prorrhetic. l. 50; *Hemiplexia* Castelli Lexic., *Epiplegia* Doveri; *Hemiplegie*.

Cognoscitur ex summâ debilitate aut suppressione motûs muscularis ac tactûs, in dimidia laterali corporis parte, citra dolorem, ac soporem. Distinguitur ab apoplexiâ, aliisque morbis soporosis per integritatem mentis,

tis, aut saltem aliqualem libertatem functionum animæ. A paraplegiâ quòd alterutrum tantum latus, ut finistrum vel dextrum, sensu tactûs motuque libero careat. A paralyfi per extensionem; in hemiplegiâ scilicet sæpius à capite ad calcem dimidia pars corporis motu, sensuque orbat, adeoque visu, auditu; imò adest diastrophe seu oris in partem sanam distortio, loquela impedita, linguæ distortio ad latus sanum, &c.

Principium proximum est resolutio nervorum in latere opposito, vel medullæ oblongatæ, vel medullæ spinalis circa cervicem, prout partes faciei & capitis læsæ sunt vel intactæ.

Perfecta est si immobilitas dimidii corporis, ejusque anæsthesia sit omnimoda: imperfecta si difficulter tantum moveatur aut sentiat.

Discrepat ab immobilitate quæ in rheumatismo, arthritide, luxatione, fracturâ, &c, per dolorem; ab eâ quæ in morbis febrilibus acutis, malignis, syncopiticis accidit, per signa his propria ut acutiem, universalitatem, &c: Hemiplegia scilicet est chronicus morbus, alterutrum latus tantum debilitans; successu temporis artus inferior roboratur, parum claudicat, superior diutius, magisque laborat.

Frequentissima species est ea quæ apoplexiam sequitur, & in eâ veluti salutarâ, atque sanguinea ut plurimum est, ut morbus cui succedit: Apoplexia enim pituitosa ut plurimum mortem infert.

Immeabilitas nervorum, utpote fluido nerveo imperviorum, est hujus causa, si sedeat in origine nervorum dimidiæ corporis parti prospicientium.

In hoc genere cum dimidia pars capitis corporisque simul afficitur, adest è latere affecto cophosis, amaurosis, claudicatio, vel asthenia omnimoda; lingua verò dum exeritur, & commissuræ labiorum versus latus sanum trahuntur, inde balbuties vel mutitas: si verò caput immune sit, tunc resolvitur residui tantum corporis pars dextra vel sinistra, ita tamen ut brachium gravius afficiatur quàm artus inferior.

Immeabilitas fluidi nervei est semper relativa ad vim quâ propellitur, & resistantiam quam in tractu nervi vel musculi experitur; eadem positâ nervorum resistantiâ, si fluidum nerveum debitâ vi non immittatur, nec immitti possit, partes sensu vel saltem motu carent. Verùm in hemiplegia verosimile est majorem esse in origine nervorum resistantiam sive ob compressa obstructave fila nervea, sive quia lymphâ viscida ipsos infarciens ejus est crasseos quæ vim electricam extinguit, absorbet, & non transmittit.

Sic videmus filum ferreum vi electricæ transmittendæ fere impar evadere, si aquâ humectetur; sic vapor foetidus lithantracis, sulphurisve fumus electricitatem infringit; quàm multa certè nos latent circa illa vitia fluidorum, quæ sine obstructione mechanicâ valent fluidum nerveum intercipere: repetita me docuit experientia sensum & motum restitutum fuisse artubus electricatis, qui à multis retrò annis nullum sensûs vel motûs indicium præbuerant.

Hemiplegia morbus est chronicus, rarò sanabilis, ætati ingravescenti familiaria-

miliaris, sæpe à caro, vel apoplexiâ aut epilepsiâ ortum sumens, & in hisce morbis veluti criticus ac salutaris, quocum plures annos vivitur; sed si lingua afficiatur, adeoque cerebrum vitio laboret, periculum est apoplexiæ recidivæ.

Curatio generica videatur apud *Riverium*, *Sennertum*, ut theoria apud *Wepferum*, *Libr. de Apoplexia*.

Inausulta est theoria quæ serum luxurians semper & in omni specie diffundendum, & calidis ac exsiccantibus medicamentis expellendum proponit; nam dantur species in quibus è contra ficitas, & nervorum & fluidorum acrimonia corrigendæ sunt; initio quidem eadem generalia auxilia indicantur ac in apoplexiâ, verum elapso periculo ne cerebrum inferciatur specifica auxilia sunt adhibenda.

Praxis *Doveri in Hemiplegiâ spontaneâ*, ut serosâ, est sequens. 1° Applicentur vesicatoria brachio, cruri, tibix affectis. 2° Sumat æger per quinque dies mercurii dulcis, & cinnabaris, ana, gr. octo. 3° Sumat quotidie drachmas duas electuarii ex conserva absinthii. 4° Superbibat cochlearia aliquot tincturæ ex angelicâ, enulâ, foliis marrubii, absinthii, chamædryos, centaurii minoris, &c.

Praxis *D. Janon de la Chene Journ. de Med. Sept. 1763*: sumat æger quartâ quâvis horâ salis alcalini volatilis, ut cornu cervi, gutt. vj: sudor superveniens promoveatur per aliquot dies.

1. *Hemiplegia transversa. L.*

Paralyfis brachii unius & pedis alterius lateris, dysentericis familiaris. *Conradi Fabricii Professoris Helmstadiensis Dissertatio 1750.*

Post dysenteriam malignam epidemicam adstringentibus & opiatis præmaturè suppressam, hæc species hemiplegiæ frequenter accidit; jam convalescentes & orthostadii immobilitate brachii unius & pedis oppositi simul laborant, adjunctis tamen ut plurimum doloribus arthriticis; secus integram tactûs facultatem amittunt; priores autem facilius sanantur posterioribus. Hujus phænomeni ratio latet in obscuro.

Curatio exigit 1° ut vires labefactatæ restaurentur per analeptica & cardiaca, cum ex dysenteriâ multum fluidi nervei deperditum sit: hæc verò corroboratio multum temporis exigit, & hoc singulare explicat, cur aliæ paralyfes quò recentiores sunt eò facilius sanentur, ista verò quò vetustior. Laudantur essentia succini, liquor anodynus Hoffmanni, spiritus & salia volatilia ex sale ammoniaco, & cornu cervi parata, animi tranquillitas & hilaritas commendanda. Paralyfim lætitiâ sanatam notat *Gassendus in Vita Peirescii*; ira aliam & terror (notante *Valeriola, lib. 2. cap. 4*) eam sanare. 2° Si plethoricus adultusque sit æger, phlebotomia è pede sarcinam sanguinis feliciter imminuit. 3° Tonus natus fibrarum restituitur spiritu vini camphorato & crocato cum oleo lumbricorum terrestrium, & spiritu salis ammoniaci: unguentum nervinum *Sydenham Processu de Paralyfi*, dorso & artubus affectis applicatum prodest. 4° Spasmi concurrentes leniuntur pulveribus nitrosis, lumbricalibus, bezoardicis, cinnabarinis, liquore

cornu cervi succinato cum regimine diapnoico ; levis enim sudor in parte affecta fanitatis redeuntis signum est. Huc fumi ex gummatis aromaticis pannis excepti, motus & frictus partium repetiti, embrochationes ex aquis thermalibus, & vestimenta hyeme calida & sicca omninò necessaria, referenda sunt.

2. *Hemiplegia spasmodica* D. Pomme, Essai sur les vapeurs, obs. 3. An contractura? L.

Ea supervenit magnæ cephalalgæ in hypochondriaco ; prælusit affectus soporosus, & illico dimidia pars corporis, eaque dextra, riguit (ait observator) & paralytica fuit, seu sensu, motuque orbata, quod oculo & auri etiam ex eodem latere accidit.

Suasit Medicus magni nominis juscula pulli, dein testudinis, serum lactis, aquas acidulas, nec non aperientia, cathartica & antispasmodica ; sed ab opiata cephalicâ ex millepedibus, cascarillâ, pulvere de gutteta, valerianâ, enulâ campanâ, æger pessimè habuit, unde confugit ad centum sexaginta balnea tepida, totidem juscula pulli, aut testudinis, ad clysmata ex aquâ frigidulâ, rhedam & equitationem, quibus convaluit.

3. *Hemiplegia syphilitica* Astruc de Morbis venereis, lib. 4 cap. 11 § 9. Journ. de Med. Oct. 1758. L.

Est hemiplegia flaccida cum paucò tactûs sensu superstitè, aut paraplexia, cujus vide historiam. Video actu ægrum ea specie laborantem, omninò insanabilem meo saltem judicio, & alterum qui hemiplegicus à Medicis habetur, sed immeritò, cum laboret contracturâ artuum totius lateris sinistri cum rigiditate, genu anguloso, sensu exquisito, & crampis frequentibus : juvatur diætâ lacteâ, oleosis & citò electrificationes experietur.

4. *Hemiplegia scrophulosa* Ill. de Haen tom. 3 cap. 6 obs. 16. L.

Ea est quæ à scrophulis nervos prementibus ortum ducit. Ea verò electrificatione diù repetitâ sanatur.

5. *Hemiplegia arthritica* Musgrave de Arthritide. Cap. 16. C.

Ea est quæ arthriticis, rheumatismo antea affectis supervenit, quæque à lymphâ acri & viscosa produci censetur ; in ea sensus tactûs sæpe superest, artusque extremi paralytici rigent, difficilè flectuntur, arescunt ; est omnium frequentissima. Ingravescit à sudorificis, calidis, thermis salinis ; mitescit à sero lactis, lacte asinino, maximè verò dolore arthritico revertente, ut accidit Præfidi Fonbon Monspelienfi, qui dum insanabilis putabatur, dolore in pedibus oborto, subito sanus evasit ; sedatur etiam morbus sulphureis balneis, & non rarò perbellè sanatur repetitis electrificationibus. Vide meam de hoc argumento *Dissertationem Actis Upsaliensibus*, & *Diario Oeconomico insertam*. Primæ electrificationes sudorem viscosum ex digitis affectis deducunt, febrem si adsint mitigant, somnum conciliant, & sensum cuiilibet digito, manui flexibilitatem & sensibilitatem restitunt. Bimestri spatio ad machinam electricam sanitati integræ restitutus est æger, quem memorat Ill. de Haën P. I cap. 8 Obs. 1 & 7.

In hac specie contractura manuum noctu sponte remittit.

6. *Hemiplegia exanthematica.* Vide de Haen, Part. 1 cap. 8. L.
Ea est quam scabiei, achorum, seu tineæ, fimiliumque cutis exanthematum repressio, aut suppressio excitat.

Electrifatio non solum hemiplegiam sanavit, sed etiam achores restituit.

a. *Hemiplegia purpurea* Junckeri Tab. 115 de Hemiplexia.

Ea est quæ miliari morbo supervenit, quamque fugacem existimo; sed nec vidi, nec hujus historiam ullibi invenio.

7. *Hemiplegia ex apoplexia* De Haen, part. 4 pag. 245 obs. 6, 7. C.
In illâ specie plus profunt aquæ Bellilucanæ quàm electrifatio; utrumque sæpè votis nostris deest: ast tentandum. Electrifatio aliquoties teste *D. de Haen*, hic successit. Vide *Dissert. meam de Hemiplegiâ inter disput. Medicas Ill. Halleri*, tom. 1.

8. *Hemiplegia intermittens.* D. Cl. Chaptal, Doct. Med. Monsp.; Illustr. Torti de Febr. cap. 4 pag. 227. P. A.

Est species quæ singulis diebus accedit, & post aliquot horas recedit cum accessu quotidianæ febris.

Historia. Quinquagenarius, per mensem cephalalgiam levem expertus, vespere mensè Julio 1760 calore urenti circa frontem afficitur, quo cessante simili dolore corripitur occiput, cum pulsu paulò frequentiore & pleniore; somnus nocturnus insomniis terrificis & vertigine turbatur; post octo horas accessus ille omninò definit; verùm horâ quartâ pomeridianâ eadem symptomata revertuntur cum magnâ virium prostratione, & post quatuordecim horas desinunt, & sic deinceps per novem dies, eo discrimine quòd post quartam diem non solum calor sincipitis & dolor subsequens occipitis intenduntur, sed quod debilitas paralytica latus corporis finistrum in quovis accessu occupat, cum oris distorsione ad partem oppositam, loquendi difficultate, labiorum tremore, & cruris sinistri ferè immobilitate, quæ omnia accedente apyrexia evanescent, revertente pyrexia revertuntur.

Cura. Post phlebotomiam & catharsim primam non meliùs habuit æger, & à catharsi iteratâ pejus; verùm ter in die hausto decocto ex kinakinâ, radice angelicæ cum pulvere de gutteta, & nitro, nono die convaluit æger.

Accessus singulis diebus horâ quartâ vespertinâ accedebat, sextâ matutinâ sequenti recedebat, cum pulsu non frequentiori quàm in cæteris hominibus sanis, sed frequentiori quàm in illius ægri apyrexia. Huic pyrexie additur pulsus tensio, extensio, ardor solius frontis per semihoram, sed ardor subitò recedit, huicque illicò succedit dolor lancinans solius occipitis; in accessu æger vix caput movere potest, & si moveat, experitur strepitum in collo cum stridore dentium. Arteria temporalis cum radiali minimè consonabat; æqualis erat pulsus in radiali, verùm in temporali inæqualis erat, per intervalla tremulus & leviter reduplicatus. Hic morbus à catharticus exasperabatur, licet materies biliosæ multæ evacuarentur.

9. *Hemiplegia traumatica* Tulp̄ii, obs. 1 libr. 9. A.

Ea est quæ à casu, ictu, vulnere, fracturâ capitis ortum ducit. Si vulnus ipsam medullam spinalem in cervice lædat, mors subitanea supervenit, ut experimenta lanionum quotidie docent: si inferior sit læsio medullæ spinalis, inde paraplexia oritur, non hemiplegia.

Curatur ut apoplexia, ab eodem principio oriunda; vetus frustra impugnatur electrificatione.

10. *Hemiplegia serosa*. Boneti Sepulchret. C.

Ea est quæ à sero luxuriante in cerebro produci putatur, qualis est quæ cachecticos, pallidos, œdematosos, frigidos, senes, vel sponte, vel post aqueorum potuum, balneorum abusum, ex suppressis effluxibus serosis, ortum ducit. Nec in hoc censu reponendæ sunt illæ, quæ apertis post longum morbum cadaveribus, serum quoddam in sinibus cerebri relinquunt; illud enim serum circa mortem effundi solet in quacumque hemiplegiæ specie, & uberius est, quò tardiùs à morte cadavera aperiuntur.

Hæc species exigit iterata initio morbi emetica & cathartica, quibus succedant ptisanæ diureticæ, sudorificæ, vesicatoria, setacea, duciæ, balnea ex thermis salinis, diæta exsiccans, opiatæ cephalicæ, nervinæ, capillitii frequens rasura, capitis frictio ex pannis ficcis, scopulis setaceis, &c: tandem ad electrificationes repetitas confugiendum, quæ in recenti morbo nihil, in inveterato aliquid boni, præstant. Videtis curam apud *Baglivi*, pag. 214.

11. *Hemiplegia apostematodes* Schenckii. C.

Quæ ab abscessu cerebri dependet, insanabilis, & lethalis: tres tamen paralyfes puris anacatharsi solutas vidit *de Haen*.

12. *Hemiplegia ex epilepsiâ*. C. Vide Dissertationem nostram de Hemiplegiâ per electricitatem curandâ.

Insanabilis est omninò, sed non tollit ægros è medio, sæpeque cum stoliditate conjungitur; artus in ea specie nunquam rigescunt, sed flaccidi manent. Vidi hemiplegias quibus superveniebant paroxysmi epileptici, in quibus nunc latus sanum, nunc verò ipsum latus hemiplegicum per intervalla tremore convulsivo agitabantur; illa verò species periculosior est, & mortem portendit non ita remotam. Ex hac observatione liquet auctâ vi fluidi nervei convelli partem jamdudum resolutam, quæ elapso paroxysmo epileptico rursus resoluta manet: ergo obstructio nervorum non ea est quam fingunt Scholastici. *Vide Schenckii Observat.*

Illâ species balnea Balerucana & electrificationem eludit.

13. *Hemiplegia simulata* Boretii in Disputationib. Chirurg. Halleri, Tom. I pag. 37.

Nobilis quædam mulier, quæ fortunam priùs faustam, dein adversam experta, voluit tentare num sibi veræ amicæ superessent, finxit se subito hemiplegicam, & ita finxit ut phlebotomias, emetica, cathartica, ducias Bellilucanas, cæteraque remedia consueta adhibere non recusaret, ac ferè ipsum Medicum in errorem duxisset, nisi perspicax fuisset.

14. *Hemiplegia Saturnina* Brendelii M. S. C.

Ea est quæ mineræ fossoribus, potissimum plumbum tractantibus, accidere dicitur. Vidi certè aliquoties paralyfes tremulas manuum & brachiorum in hisce artificibus, verùm hemiplegias ab hoc principio me vidisse non memini. Verùm à rachialgiâ in hemiplegiam perfectam cum mutitate & astheniâ lapsam vidi Ill. D. de Mandajors, Parisinæ Numismatum Academiæ Socium; sed an rachialgiâ saturninâ laborasset, non rescivi.

In thermis Bathoniensibus ex 310 ægris paralyfi vel hemiplegia affectis fuere 57 sanati, 151 sublevati, 45 qui nullatenus mutati, 42 insanabiles pejus habiti, & 12 mortui. Ex illis 310 erant 42 hemiplegici, ex quibus 4 sanati, 27 sublevati, 9 vel insanabiles vel non mutati, & 3 obierunt.

XX. PARAPLEXIA; *Paralyfis universalis* Auctorum; *Paraplexie*.

Est summa debilitas sensûs & motûs vel alterutrius in dimidio corporis transversim sumpti, vulgò extremorum inferiorum, cum enuresi continuâ, anaphrodisiâ, &c.

Causa est immeabilitas fluidi nervei per imam spinalem medullam circa imum dorsum vel lumbos obstructam, aut quovis modo læsam; inde fit ut homo lecto semper affixus maneat, unde quantum differat ab hemiplegiâ quisque videt; si tamen imperfecta sit paraplegia, æger pedibus paulisper insistit & claudicando progreditur, nec urinam involuntariò mittit.

1. *Paraplexia rheumatica. Paralyfis scorbutica* Etmuller. pag. 440. C.

Nauta quadragenarius, ex tertianâ ante annum habitâ paralyticus omnibus artubus paulatim factus est; cruribus, genubusque molesta formicatio inest, brachia & dolent & marcescunt; perpetuò sudores nocturnos patitur, veluti plumbeam molem circa umbilicum perferent, ubi tamen nullus tumor; digiti manuum pedumque dolent, vires omnes collapsæ, facies plumbea.

In hoc mense Septembri optimè successit electricatio, quæ æstate nihil profuerat, *D. de Haen, obs. 12.*

2. *Paraplexia sanguinea* Junckeri, tab. 115. *Parapoplexia & Apoplexia partialis* quibusdam; *paralyfis corporis inferioris* Fel. Plateri. A.

Est ea species quæ plethoræ vel impetui sanguinis ejusque anarthropiæ tribuitur, quod judicatur ex calore, rubore faciei, pulsûs plenitudine & velocitate, prægressis sanguinem moventibus vel augmentibus. Tribui solet distensionis retis vasculosi quo circumdatur medulla spinalis; cerebrum illæsum est, unde differt à caro, apoplexiâ: morbus est multò periculiosior & minus diuturnus quàm hemiplegia. Curatur initio ut apoplexia sanguinea, deinceps ut hemiplegia.

Paraplexia etiam dicitur hic morbus licet quædam capitis functiones lædantur, ut memoria, auditus, vel visus, vel loquela, modò partes infimæ sint resolutæ, si morbus ab apoplexiæ insultu inceperit; in quo casu ipsum cerebrum affici haud dubium est. Sic *Forestus*, *Fernelius* vocant paraplexiam

eam paralyfim universalem quæ apoplexiam sequitur. Vir robustus & eūsar-cos catharism expertus eādē die, eāque frigidā & pluviosā è domo exierat, frigus passus incidit subito in paraplexiam imperfectam quacum per multos annos vixit: hinc & inde claudicans & ægrè pedes trahens, nec ulla profuere remedia.

3. *Paraplexia à spina bifida* Huxham Philosoph. Transact. n° 413 March. 1730; Tulpius, cap. 29, 30; *Hydrorachitis* Morgagni. A.

In casu *Huxhamii* infans recens natus imperforatum gerebat os sacrum, adeoque supra illud os vagina medullæ spinalis intumuerat ad pugni puerilis magnitudinem, & extrema inferiora motu erant orbata ac decussata. Verùm in casibus à me observatis, non solum partes infra tumorem spinæ positæ, verùm & superiores sensu & ferè motu erant destitutæ. *Vide Anæsthesiam*. Notum autem est hunc morbum esse citò lethalem, citiùs verò si tumor aperiat. Huc paraplegia ex gibbere *Biblioth. Med. Manget.* pag. 760.

4. *Paraplexia traumatica*. Fel. Plater. cap. 3. Morgagni Epist. LIV, ubi plurima exempla, & Boneti Sepulchr. Sect. 3. D.

Nihil est frequentius hoc morbo in eis qui ex alto delabuntur, sive incidant in spinam dorsi, sive eam vehementi trunci inflexione distrahant; quotannis Nosocomium Alesense ingrediebatur paraplegicus unus vel alter, qui ex moro, cujus folia ad bombyces colliguntur, lapsus fuerat. Extrema sensu, motuque subito orbantur, urina spontè effluit, rarò alvus, successu temporis nates gangrænae nascunt: hæc species ut plurimum lethalis est.

5. *Paraplegia rachialgica* Riverii, obs. 98 cent. 2 nomine *paralyseos spurie*. C.

Rectè notat post *Trallianum*, lib. 1 cap. 16, & *Forest.* lib. 10 obs. 97 dari paralyfes quæ exsiccantibus & calefacientibus exasperantur, humectantibus verò & laxantibus curantur, quæque non à pituitâ & fero nervos laxante, sed à bile, ut aiunt, eos exsiccante & premente producuntur. Illa mulier cujus historiam refert *Riverius* patiebatur motûs omnimodam impotentiam in artubus infimis, sed non omnimodam sensûs privationem; hoc autem singulare fuit, quod cum tibix à ministris extendebantur, statim vel rigescebant, vel convellebantur cum quodam in ipsis hypochondriis motu; præterea ægra doloribus vagis, fugacibus potissimum, in thorace erat obnoxia, quæ omnia rachialgiam satis manifestant. *Vide Rachialgiam*.

Huc videtur attinere paraplegia ex terrore & irâ oriunda, & altera ex doloribus rheumaticis. *Vide de Haen*, obs. 11 & 20 Tom. III. ubi cum modico successu electrificationem adhibuit. Eximios verò effectus quondam vidi apud militem simili morbo prostratum.

6. *Paraplexia intermittens*. Obs. D. Cl. Chaptal, D. Med. Monsp. percelebris. Torti de Febr. c. 4. P. A.

Est species paraplexiæ artus tantum inferiores motu muscolari & sensu omnimodè orbantis, cum harum partium phlegmatia & frigiditate ac pyrexia, quæ omnia symptomata post aliquot horas omninò evanescunt, sequenti die reversura, & sic deinceps.

Historia. Mense Julio 1756 infans quatuor annos natus corripitur dolore utriusque tali ita vivido, ut nullis auxiliis levare posset; ast post semihoram pedibus, tibisque intumescens sedatur dolor, & tunc illi artus ac crura omni motu musculari, sensuque orbantur, œdematosè intumescunt, frigent ad tactum Medici, dum cæteræ corporis partes calecebant solito magis; post septem horas ea omnia symptomata evanescent, & infans omnino sanus est; verùm sequenti die eadem horâ revertitur dolor in talis, tumor pedum huic succedit cum paralyfi perfectâ horum extremorum, eorum frigore, œdematiâ, febre, quæ intra septem horas recedunt, & sic deinceps; sed sensim minora usque ad octavam diem, quâ medicamentis cessit morbus.

Curatio. In intervallo secundæ diei purgatus est ex mannâ & syrupo Glauberiano, & vomuit; iterum purgatus est sequenti intervallo, atque deinde usus est ter vel bis in die opiata ex kinkinâ & radice pæoniæ, accessus tum retardati, tum breviores sensim fuere, & sic æger omninò convaluit.

7. *Paraplexia syphilitica. C.*

Vir quadragenarius à multis retro annis syphilitica pudendorum ulcera passus erat; repressâ imprudenter gonorrhœâ virulentâ, & hydrargyrosi perperam adhibitâ, successit aliquot abhinc annis paraplegia imperfecta, ita ut vix pedibus insistere posset. Suasit Chirurgus femicupium ex aquâ liquore saturni dealbatâ, inde paraplexia perfecta evasit. Tentavi usum sublimati corrosivi per duos menses more *Ill. van Swieten*; sed frustra: frustra etiam in hac specie aliàs vidi hydrargyrosim adhibitam.

8. *Paraplexia equina.*

A comesto phellandrio & simul deglutito curculione ejus hospite, equi multi apud Suecos incidunt in paraplexiam, insecto illo per spinam medullarem, ut vulgò creditur, exitum quærente: vide *Iter Scanicum D. Linnæi pag. 184.*

ORDO QUARTUS.

LEIPOPSYCHIÆ. Défaillances.

A Leipo, linquo, & *Psyche*, animus, quasi animi deliquia.

Sunt morbi quorum præcipuum symptoma est virium vitalium notabilis imminutio, adeoque pulsûs & respirationis debilitas.

Vires vitales sunt vires cordis, arteriarum & pectoris; ex horum organorum motu mensurantur, ita ut quò pulsus simul plenior, velocior & firmior, eò fortior sit; quò respiratio similiter amplior, velociorque est, eò fortior. Sed vis actualis pulsûs & respirationis maximè discrepat ab eorum viribus potentialibus, seu à robore facultatis vitalis; quò enim robur facultatis majus est, eò parcius vires suas impendit, nisi urgeat necessitas. Sic homini.

homini sano & pacato pulsus est minor, mollior, tardior, rariorque multò quàm eidem labore violento, pathemate vivido, febre, exercitiis jam debilitato.

Omnis origo virium est in cerebro, inde etenim fluit liquidum nerveum ad cor & ad omnes musculos corporis, adeoque ad omnia organa motus naturalis tum liberi; in cerebro residet motor illius fluidi, qui licet vitalibus motibus assiduò invigilet, eosque nunc intendat, nunc remittat, vix unquam eos intermittit, quasi eorum necessitatis ad vitam conscius; ast ille motor in quibusdam circumstantiis, in quibus ipsa vita est aliis bonis ut salutis, honori, pro diversis judiciis aut præjudiciis, postponenda, opus vitale ita negligit, ut visi sint qui à gravi pathemate affecti vitam cum morte commutaverint: Vide *Dissertationem illustr. Nicholls de Animâ medicâ*. Quotidianum est in gravi mœrore homines, potissimum sequioris sexûs, animo linqui omnino, & ægros, qui soli sibi relictis omni spe abjectâ mortui forent, adstantis hortatu, præsentia sublevatos, monitu ut bono animo essent, refocillatos esse; quotidie Medicus, cui æger confidit, ex prognosi gravi metum ipsi incutit, ex quo pulsus summè debilitatur; ex aspectu læto, animum ægro addit, ex quo pulsus antea debilis, illicò resurgit & roboratur. Circa imperium animæ in organa vitalia legi meretur *Illustr. Kloekhof de Morbis animi, pag. 35 & sequentib.* item *Baglivi, de Morbis animi*; & *Fienus de Imaginatione*. Illi Materialistis nimis favent, qui omnes actiones animæ ex præviâ fibrarum cerebri dispositione determinari putant; nonne corporis & animi differentia hinc fit evidens; quòd animus, ægrè quidem, at possit tamen actiones edere contrarias illis in quas corporis conditione fertur, norunt qui virtutem voluptati anteponunt; vix ignorant Epicuri de grege porci.

Virium cordis imminutio, quæ à corporis mutatione dependet, est vis fluidis vel organis tribuenda; si deficiat fluidum nerveum vel vapore lethifero destructum, ut in mephiticis locis, vel longâ inediâ, gravi labore morbofo, evacuatione immodicâ exhaustum, vires defecturas quisque videt. Organa fluido nerveo possunt transitum denegare, sive prematur cortex cerebri, ut in comatosi morbis, sive in ipsò nervorum tractu fit læsio, sive in cordis ipsius textu sit obex. Mors cordis est æquilibrium ejus organi cum resistentiis ab eo superandis, inde & motuum vitalium languor, debilitas, quòd vires ejus motrices non satis superent cordis, vasorum, sanguinisque promovendi resistentias. Hinc duplex origo debilitatis in motibus cordis; hinc multiplex leipoppsychiæ principium, totuplexque curandi modus.

Retardato maximopere cruoris motu minuitur calor, & frigus artus occupat: quod uno alterove gradu auctum subitò sensus acerrimè percellit. Si cordis impetus, qui pulsationem ejus facit, cesset, licet perftet ejus ventriculorum systole & diastole, sine motu conversivo ad costas, circularis motus perseverat quidem, ast nulla in arteriis pulsatio percipitur, nec proinde excitantur in cerebro illæ pulsationes quæ ideas vigilantibus proprias deter-

determinant; inde somnus vel somni imago syncopem, asphyxiamque concomitans: cruor debilius adactus in arterias cutaneas earum affricatus non superat, nec proinde eas subire valet, sed per majusculos ramos in venas procedit infalutatis capillaribus, hinc cutis pallor, frigus atque anæsthesis.

Notatu dignum est primos musculos qui à frigore rigescunt, esse musculos mandibulam attolentes; frigore hiberno mandibula contracta retinetur, ut vix verba proferre possimus; frigore syncoptico idem sæpius accidit sine influxu spasmodico fluidi nervei ad hos musculos; inde toties cernimus in syncope mandibulas sibi ita appressas, ut ægerrimè diduci possint ad potus cardiacos hauriendos: nec ad morbos convulsivos morbus hic recensendus est, cum cætera omnia symptomata contrarium suadent.

XXI. ASTHENIA; à Græco *astheneia*; *debilitas*; Latinis *Languor virium*; *Debilitas habitualis*; *Epuisement*, *Foiblesse des membres*, *des nerfs*.

Est debilitas omnium artuum, superflite actionum vitalium tenore, seu major est debilitas musculorum libertati subditorum quàm ex debilitate pulsus foret expectandum; sicque differt asthenia à syncope & asphyxiâ, in quibus muscoli artuum quidem debilitantur maximè, ast pari passu debiles sunt motus vitales.

Cognoscitur asthenia ex pigritiâ ad actiones etiam consuetas & necessarias, earum raritate, tarditate, cum morulis interjectis, tremulisque conatibus; ex sensu gravitatis artuum, ex prostratione corporis, maximè verò ex supinâ ejus positurâ, nam illum situm affectant ægri debiles, in quo minima virium impensa requiritur; major autem requiritur ut in latius alterutrum decumbamus, quàm ut resupini jaceamus; major etiam ut trunco erecto vel inclinato, quàm ut toto corpore horizontali decumbamus; hinc signum maximæ debilitatis, si ægri versus ima lecti rejecto pulvini delabantur contra assuetudinem, si sponte situm non mutant, si voce summissâ tantùm & tardâ loquantur; vox est potissimùm debilitatis indicium, unde qui se debiles simulant, voce tenui, invalidâ utuntur; major est debilitas, si è lecto surgere nequeant ad alvum deponendam, urinamve mittendam, qui sani munditiei litabant; de hoc morbo ferè silent Auctores, tum quia illum pro mero accidente morbos omnes ferè concomitante reputant, tum quia theoriam virium pauci norunt, aut à veris principiis repetunt, licet ea omnium in praxi sit utilissima.

Summi momenti est in praxi astheniam à virium vitalium debilitate distinguere; prior enim à morte multò magis distat quàm posterior, adeoque minùs multò ominosa est.

Differt hic morbus à typho & à paraplexiâ signis horum generum propriis, nondum tamen satis distinctè propositis; differt à lassitudine, quòd lassitudo sit sensatio molesta complicata cum astheniâ.

Qui astheniâ laborant, dolores vagos sed lenes in artubus experiuntur à quovis motu, quia sensûs exquisitioris sunt ob debilitatem.

1. *Asthenia Pannonica*; *Languor Pannonicus* Tob. Coberi & Thomæ Jordani de phænomenis pestis; *Morbus Hungaricus* Mangeti Biblioth. Med. Pr.

Est debilitas spontanea castrensis, seu epidemica, militibus potissimum familiaris, quæ, paulatim ineptitudinem ad functiones inducens, non prius malitiam suam prodit quàm homine jam prostrato diuturno decubitu, aliunde quasi mutuatis præfidiis, victor evadens ad mortem deducat. An à typho differat?

Hic morbus, qui perniciosissimus dicitur, ita metaphoricè describitur ab Auctoribus, ut eum à consimilibus generibus dignoscere difficillimum sit; plures autem varietates hujus tradit *Coberus*; scilicet 1° A carnibus bubulis, duris, sole potius quàm igne coctis, quibus utuntur milites, unde cardialgiæ, colicæ, nausææ; 2° Ab aquis paludosis, limosis, potu assumptis; 3° A vinis & cerevisiis turbidis ac feculentis; 4° Ab animi commotione, indignatione, &c. 5° Ab aëre calidiori & ficciori per æstatem.

2. *Asthenia Virginica* Coldenii de plantis Codringtonensibus.

An à calore regionis pendet hic morbus? Actææ racemosæ radices in hoc specificæ indicantur.

Calore assiduo ejus etiam gradus qui apud nos æstate est familiaris, ut 25e circiter graduum, vires exsolvi notissimum est; inde pervigilium, sudor, anorexia, macies, quod advenæ in Americæ diversis regionibus experiuntur, maximè quia calor ille noctu, diuque ferè idem perseverat, nec hieme remittitur; hiems etenim apud eos nihil aliud est quàm tempestas pluvia, vel humida.

Apud nostrates similis asthenia balneis frigidulis, potu glaciato, fructibus acidulis, limonatâ, similibusque sublevatur.

3. *Asthenia ab hydrocephalo*. Vide anæsthesiam à spinâ bifidâ. C.

Vidimus infantem hydrocephalo portentoso affectum, capite pellucido, in quo sinus meningum majores rubore quodam se prodebant, quique per Galliam circumferebatur; is erat asthenos, & paululùm somnolentus, de cætero bene se habens, sensu, motuque gaudens licet debilibus.

Duo pueruli Nosocomii generalis febriculâ & gastrodyniâ affecti jacent; purgati resurgunt, stant per paucos dies languidi, febriculâ recedente; iterum decumbunt; accedit vomitio jusculorum, gastrodynia, febris; purgantur alternis diebus, sextâ die subitò astheniâ correpti sunt, caput proprio pondere inclinat, brachiis & manibus uti non possunt ad poculum ori admovendum, pedibus insistere nequeunt, sensu superstite; noctu delirium, febris, & octavâ die mors. Secto cadavere ubique macro, nil videtur mutatum in abdomine, pectore; nulli lumbrici, flatus in intestinis vacuis, nullum œdema; secto cranio aquæ diffluunt limpidx, & in ventriculis cerebri rubellæ, nil ultra. Hæc Augusto 1759.

Differt ab apoplexiâ & caro ex eo quòd nullo sopore stipetur hic morbus;

bus; à paralyfi, hemiplegiâ, paraplegiâ, quòd fit universalis debilitas, fen-
fu fuperfite.

Illi pueruli nunquam porrigebant manum, nifi brachio ad costas appreffo
hinc & inde, quia fecus porrectum brachium difficiliter fufentari potuiffet
ex legibus mechanicis; unde brachia fecundùm totum humerum ad la-
tus appreffa hunc morbum fignificant.

Cùm hæc fcribo, tertius puerulus Nofocomii fubitò incidit in eundem
morbum convalefcens à dyfenteriâ, in quâ aliquoties purgatus erat, po-
lydipfiâ infatiabili fimul affectus, mihi videbatur poft ridiè moriturus; præ-
fcriptâ iteratâ dofi pulveris de gutteta intra paucos dies convaluit, vino
fimul ufus & cardiacis.

4. *Asthenia fcorbutica* Lind de fcorbuto; *Languor fcorbuticus* Bartholi-
ni. C.

In prima fcorbuti periodo, facies eft pallida, fubtumida, exercitii aver-
fatio, labia ac carunculae lachrymales virefcunt, cæteroquin ægri cibum,
potumque appetunt, & fani videntur; aft crefcit mœror & dejeftio ani-
mi, color evadit obfcurus, ex flavefcente fublividus, pigritia abit in laff-
tudinem cum genuum ftupore & debilitate à levi exercitio; inde dyfpnœa
à motu, quæ cum laffitudine conftanter fcorbutum comitantur.

In tertiâ periodo aftheniam comitantur fyncopef. *Vide Syncopef fcor-
buticam.*

5. *Asthenia cachectica*. C.

Infantes à parentibus fenibus, infirmisve orti, potiffimùm puellæ ab or-
tu ad decimum circiter ætatis annum non rarò pallidulæ funt, carnibus
mollibus præditæ, ventre tumido, artubus tenues, macilentæ, debiles, vo-
races, tamen torpidulæ, fomnolentæ, fegnes ad loquelam, & omnia ex-
ercitia, tardæ, ingenio hebetes, unde à rachiticis valdè difcrepant; sæpe
glandulas colli tumidas gerunt, quæ tamen fponfe refolvuntur multò citiùs
quàm fropfulæ, nec ita indurefcunt: in illis vidi sæpe ortas verrucas faci-
eie, quæ intra paucos menfes fine rubore & calore albefcunt omnino &
remollefcunt, ac in cruftam exficcatæ labuntur, nullâ relictâ cicatrice.

Præftat in hoc morbo per hiemem cum offâ deglutire quotidie aliquot
grana radicis Chinæ pulverifatæ, vino uti aquato, abftinere à cremoribus,
& farinaceis non fermentatis, exercitium fuadere, frigus arcere.

6. *Asthenia chlorotica*. Vide Chlorofim, cujus eft accidens. C.

7. *Asthenia à pathematis*; *Virium debilitas ab animi affectu* Frid. Hoff-
mann. de virium lapfu, cap. 9 cautela 1. B.

Nihil magis fubitò vires frangit, & quandoque difficiliter cognofcitur;
quàm mœror, diu celata iracundia, gravis ærumna, contumelia, bono-
rum, honorum immerita jactura, amicorum, parentum mors, &c, in-
de profunda triftitia, animi dejeftio, fomni jactura, anorexia, ftupidum
filentium, immobilitas, folitudinis amor, coetuum fuga.

Alimenta boni fucci, fed liquida, coctu facilia, vinum, liquores fer-
mentati, narcotica, & auxilia moralia indicantur.

8. *Asthenia febrilis*; *Debilitas febrilis* Boerhaave; *Lassitudines spontaneæ* Hippocratis. B.

Alia est debilitas, vel lassitudo spontanea; quæ graves morbos anteit, eosque prænunciat; ea est sine febre, cum fastidio omnium rerum, inclinatione ad iracundiam; ægri dicunt crura sibi, & brachia fracta esse; nondum tamen se lecto addicunt, donec accedat horripilatio, dein calor.

Alia verò est debilitas febrem potissimum continuam ac remittentem comitans, quæ in vigore omnium est maxima; ast inter varia genera febrium nullum est quod vires magis prosternat ab initio quàm typhus, hemitritæusque, vulgò *maligna febres* dictæ, in quibus parcior est fluidi nervei secretio è cortice cerebri, & ferè quidquid est, impenditur in obicibus superandis, qui circulationi sanguinis opponuntur, inde artuum summa debilitas.

9. *Asthenia ossifraga* Simon. Paulli de gramine ossifrago Linnæi flore Lapponico 236. C.

Mirum est quod de viribus Antherici ossifragi *Simon Paulli* promulgavit, scilicet si pecoribus pabulo intermixta detur hæc herba, ipsa eorum ossa inde emolliantur, ita ut pedibus insistere nequeant.

III. *Linnaeus* eam copiosam vidit in Smolandia, ubi dicitur ejus esu pecora statim impinguari, sed anno sequente in ipsorum hepate nasci vermem *Ilar* dictum, unde herba *Ilagras vocatur*, & citò perire animal. Verùm hæc omnia inter errores plebis reponit Auctor.

10. *Asthenia ab osteosarcosi* Mem. de l'Acad. des Sc.

Osteosarcosis est ossium remollitio; hic morbus primùm Tolosæ, dein aliis locis observatus est; imò sub diversis schematibus fusè describitur in *Act. Soc. Londinensis*, n. 459 à *Chirurgo Pott*. Ossibus viru scorbutico, aut alio remollitis, statura corporis decrescit, æger stare non potest, artus contorquentur, totum corpus in glomerem flaccidum humi stratum abit.

Sylvanus Bevan Act. Soc. Londin. n. 470 hujus morbi speciem diabeti supervenientem describit; huic diabeti comites erant hectica, polydipsia, anorexia, ostocopus; urinæ erant calcareæ, turbidæ; pars scilicet calcarea ossium acido quodam corrosa huic colori, hisce symptomatis ansam præbebat; parenchyma scilicet fibrosum ossium feu calce destitutorum flexibile & elasticum remanebat, unde decrevit moles totius corporis ita remolliti ut lecto se movere æger non posset; longitudo, quæ fuerat 5e pedum, fuit tantùm post mortem, extensis etiam artubus, 3^m pedum & 5^e pollicum; ossa artuum & pericranii erant membranæ, peritonæo non firmiores, exceptis articulationibus seu geniculis, & plenæ fluido melleo quoad consistentiam ac rubello. *Vide Rachialgiam ab osteosarcosi.*

11. *Asthenia ab inanitione*. C.

Est debilitas quæ supervenit cuicumque morbo evacuatorio, maximè hæmorrhagicis, alvi fluxibus, dysentericis: curatur analepticis, succulentis, spirituosis, aromaticis, curato potissimum morbo à quo pendet.

12. *Asthenia hysterica.* L.

Mulier quadragenaria, plethorica, florida, ubertim & regulariter à duobus annis menstruata, constipata, mœroribus, anxietatibus, crampis, musculorum distractionibus, hystericisque aliis symptomatis à duobus annis divexata est, inter quæ potissimum conqueritur de lassitudine, aut debilitate totius corporis, ita ut brachium supra caput attollere nequeat præ debilitate; illa verò noctes insomnes, crampis & extremorum inferiorum sudoribus afflictâ tranfigit; in furis & in imis femoribus sunt tumores colore œdematosi, sed digitorum impressionem minimè retinentes, qui interdium tantùm observantur, vera œdemata hystERICA Raulini; juvatur, & appetitus paululum restituitur à pulvere purgante quem decies sumpsit; ea mensè Julio tres Medicos Monspelienses consuluit. Consilium verò sequens fuit, 1° ut præmissâ exiguâ phlebotomiâ, si pulsus plenus sit, juscula ex colli vervecini unciis quatuor, & cichorii manipulo per triduum sumat; dein purgetur ex duobus cyathis decocti polypodii, infusis duobus vel tribus sennæ drachmis, additis primo cyatho mannæ unciis duabus, alteri verò unciâ unâ & semissè. His præmissis decem juscula sumat ex pullo, radicis præoniæ drachmis duabus, cichorii manipulo; deinde decem balnea domestica adhibeat, & ad cujusque exitum feri lactis libram bibat, infuso priùs florum hyperici pugillo; deinde juscula, iterumque balnea, & serum lactis repetat; demum cum ad mensè Septembrem deventum fuerit, lac asinum per duos menses usurpet, alternisque diebus bolum devoret ex pulveris de gutteta, coralliorum, & cretæ, ana granis quindècim, syrupo quodam exceptis, somnumque sibi conciliet singulis noctibus ope syrapi de karabe, vel laudani liquidi.

13. *Asthenia syphilitica.* L.

Hannoveranus quinquagenarius à sex annis & ultra debilis erat toto corpore, & macilentus, de cætero bene se habens: eum curavere *Stahlius* & *Hoffmannus* per quatuor annos, Medici Parisini per duos annos, Monspelienses per octo menses præscriptis edulcorantibus, incrassantibus, lacticiis, &c, sed in cassum. *D. Fizes* post tot vana tum sua, tum aliorum tentamina, quæsitum num æger, ejusve parens aut nutrix syphilitico quodam morbo laborassent; responsum ei fuit minimè gentium. Interea diætâ lacteâ institutâ sine balneis, hydrargyrosis fuit cautè celebrata, atque post mensè vires ægri, atque carnes paulatim rediere, & sanitas restituta est. An asthenia ea syphilitica fuit, quia per hydrargyrosim sanata? An hydrargyrosis in morbis minimè syphiliticis valet? Ante hydrargyrosim intumuerat unus testiculus sine dolore, fluctuationem in eo dein adesse putantes Medici, tumore inciso nihil viderunt; testis bifariam divisus quotidie fungosas excrescentias præferebat, illis sine dolore resectis succrescebant aliæ, adhibito in emplastris millepedum pulvere vulnus coaluit.

14. *Asthenia abstinentium* Journ. de Med. May 1756: Hist. de l'Acad. des Sc. 1712, 1713, 1719, 1739. L.

Potest homo ultra 7 dies nullo assumpto alimento vivere. Religiosa Monspel. maniaca per 14 dies sine potu & cibo vixit. Nymphomaniaca per 25

dies; tunc verò cutis arida, flava, rugosa, os arescebat, lingua & dentes nigrescebant, vox raucescebat, macies magna, nulla perspiratio, dejectio, mictio; ea abstinentia his vel ter in anno revertebatur cum delirio vividiori, frequentiori, pervigilio, vere potissimum & autumno. *Vide Anorexiam* 10am & *dysphagiam*.

15. *Asthenia infantum*; C. le *Scorbut* Parisiensium Chirurgorum; Puzos; *Malad. des enfans*, pag. 300. qui sic loquitur.

Scorbutus infantum non eadem signa præbet quæ scorbutus adultorum; posterior maculis cutaneis & gingivarum vitio stipatur; prior verò his signis destituitur, nisi cum ad ultimum gradum pervenit; existit multo ante ea signa, & in primo, secundoque gradu cognoscendus est, ut sanari queat. Cognoscitur scorbutus infantum, cum de doloribus musculorum conqueritur, & progredi ac pedibus insistere potis non est; antea sanus videbatur, jam subito usum tibiæ amittit; sedere, cubare, vel quiescere nunquam desinit, motum localem averfatur, ejulat si stare cogatur, aut si suræ ipsi comprimantur; aliàs cum sine adminiculo progredi solitus foret, quavis datâ occasione, & ob solam crurum debilitatem labitur & cadit; non maculæ cutanæ, ut adultis, sed tubercula dura ganglionum instar hinc vel illic apud eos observantur: hæc sunt infallibilia hujus scorbuti signa. *Hædenus Puzos*.

Asthenia infantum in primo gradu non difficulter sanatur; si verò neglecta fuerit, aut cum aliis speciebus affinibus confusa, funestos eventus inducit; ossa scilicet inficit, & carie corrumpit, maxillas ita devastat & exedit, ut alveorum ordines omnino absumat; videntur non raro qui languore & marasmo conficiuntur, quorum morbum seriùs aggressa est ars medica, optimis licet medicamentis armata.

Ad curam infantis adhudcum lactentis, lactis nutricis indolem probè examinare necessum est, illudque si vitiosum fuerit, altero mutare; secus ad antiscorbutica confugere, quæ sanguinis ipsius ægri vitia corrigant; adeoque utatur infuso cichoriæ, cochleariæ, taraxaci, beccabungæ, nasturtii aquatici, scolopendrii in aquâ pulli, necnon levi decocto radicis chinæ; identidem purgetur ex syrupo de cichorio composito; è locis humidis, paludosis migret in salubriora.

Si infans nondum progredi assueverit, ac proinde loqui nesciat, hic morbus in primo gradu, necdum maxillas afficiens, difficillimè cognoscitur; verum ex parentum, nutritivæ scorbuticâ dispositione, tempestate & regione aliquid luminis affulgere potest; si verò ab lactatus sit infans, eò faciliùs cognoscitur hic morbus, quò ætate provectior infans, qui faciliùs sensationes suas exponit, & in quo mutationes in viribus tibiæ clariùs percipiuntur; imò medicamina faciliùs admittunt, adeoque major sanitatis recuperandæ spes est; præstat quovis mane per aliquod tempus infusi rhei cyathum bis in die propinare, & adhibere gargarisma ex decocto agrimonie, salviæ, bistortæ, rorismarini, nasturtii aquatici, additis post colaturam spiritûs cochleariæ aliquot guttis, vel succo limonum, vel optimi vini

vini pauillo; confert præ cæteris vinum antiscorbuticum: hæcenus Auctor citatus.

Hæc asthenia non rarò cachexiam, & phlegmasiam insanabilem inducit, diarrhœâ, hecticâ & marasmo terminandam; vel quod sæpè etiam vidi sine febre acutâ, sine ullâ inflammatione prægressâ, vel vulvam in puellis, vel genas & gingivas in utroque sexu subito livore, subitâque mollitiæ, gangrænâ & sphacelo ita corrumpit, sine ullo dolore, ut non rarum sit intra paucos dies labia exedi ad aures usque, & infantem quinquennem circiter placidè exspirare, hoc tetro sphacelo exesum in ore, vel in vulvâ; maximè verò hoc vitium eis accidit, cum à rubeolâ convalescunt.

16. *Asthenia Americana; Obstructiones viscerum naturalium* Guill. Pison. cap. 6. C.

Hic morbus sine ullo ferè doloris sensu invadens, ob perspirationis suppressionem, cruditateque multas, ob ventriculi à calore ortam debilitatem, maximè apud juvenes & advenas observatur: adde viru scorbuticum ab advenis in itinere contractum, & usum *arach*, seu vini ex fecibus sacchari & aquâ confecti; hinc ebrii humi decumbunt, & totas noctes malignos humores poris patulis combibunt. Hinc *debilitas* cum tanto labore & *lassitudine* spontaneâ, atque nausêâ oritur, ut ferendis cibis & medicamentis impares existant; hinc magna respirandi difficultas, perpetuæ querelæ; accedunt sudores frigidi in partibus superioribus, summus virium languor, canina appetentia, durities, atque murmur utriusque hypochondrii, denique febris, sitis & inflammatio. Hic morbus rarò curatur, nisi accedente diarrhœâ biliosâ.

Cura. Strictam & diù servatam diætâ exigit ex cibo & potu recentibus, eupeptis, accedente mane & vesperi motu corporis liberali, quem ob dyspnœam ægri refugiunt: phlebotomiam, si non præsens febris, saltem futura sæpè postulat; sæpè enim hepatitis supervenit: apozemata leviter incidentia & antiscorbutica præmittantur; huc radices limonum, liquiritiæ, brassica marina, portulaca aceto condita conferunt; nux cocos, mala aurantia, citria, citrulli, ananas, granadilla conveniunt.

Dein cathartica mitia usurpanda; vel ipecacuanhæ drachmas duas infunde in aquâ, ut vomitio excitetur; denique ad eximium hujus morbi antidotum per mensem recurrendum est, scilicet:

℞. *Corticis guayaci & scorix ferri, ana, uncias ij. maydis unc. 1. fabarum minorum, & foliorum sennæ, ana, unc. 1. pulvis exhibeatur ad drachmas duas vel quatuor mane & vesperi in liquore convenienti.*

Huic succedat cursus aliquot passuum, in dies major, à quo redeuntes cibis eupeptis refocillentur, ut pulte è farinâ manihoc cum saccharo.

Inter topica emplastrum ex gummi elemi & balsamo copaivæ cum melle, ventriculi & hepatis regioni applicetur, demùm decoctum salis parillæ addendum.

17. *Asthenia nativa*; *Foiblesse naturelle*, Diction. de Santé: L. cum signis & curatione quam vide.

XXII. LEIPOTHYMIÆ *Apopfychia* Dioscoridis; *Animi deliquium* Mercati lib. 3; *Lipothimie*.

Est subitanea & brevis virium dejectio, superflite pulsûs vigore, & cognoscendi facultate.

Differt à syncope, 1° quia in syncope pulsus valdè minuitur, vel evanescit cum sensuum obscuratione, imò, in graviore casu, feriatione: in leipothymiâ verò pulsus plerumque manet illæsus, nisi affectio adeò gravis sit, ut syncopem adducat. 2°. Quòd in leipothymiâ ægri vel aurium tinnitum cum subito earum calore, vel vertiginosam capitis turbam simul percipiant cum virium artuum defectione, atque sentiant & sæpiùs dicant se animi deliquium pati: in syncope verò subito & citra præludium coincidunt. Differt à cardialgiâ quod non ab epigastrio malè habeat æger, seu affectus ad stomachum non referatur initio, nec sint signa saburræ.

Meritò *Mercatus* & *Mercurialis* refragantur illis qui leipothymiam à syncope tantùm gradu differre putant, atque idè ejusdem generis esse varietates, cum verosimile sit ex allatis symptomatis magnam esse differentiam, atque diversam originem. Sic *Mercatus* syncopem fieri putat à fluidi nervei moturi defectu, dispendio; leipothymiam verò ab ejus fluidi in cerebrum motu retrogrado, ex quo motu, dum de sanguine agitur, fieri tinnitum & vertiginem alibi docuimus; sed quæcumque sit theoria, non minus differunt symptomata essentialia, quorum explicatio deinceps venit inquirenda.

1. *Leipothymia à pathemate*. L.

Memini me leipothymiam esse passum, dum cujusdam nefarii crurifragium spectarem; sensi scilicet in corde molestiam cum subitanè crurum & brachiorum debilitate, simulque calore, ac veluti vapore sursum ascendente aures corripì, atque tinnire; pulsus interea exploratus erat vegetus; iis symptomatis ingravescentibus vix pedibus insistere potuissem, & pallor faciei successisset, fortè etiam supervenisset syncope; verùm etiamsi, ut ait *Mercatus*, in omni syncope sit animi deliquium, seu leipothymia, in omni leipothymia non est syncope, & ea genera non solum gradu, sed etiam symptomatum diversorum serie discrepant.

2. *Leipothymia stomachica* Mercati de syncope lib. 3. B.

Malè *cardiaca* ab aliis vocatur, quæ ab stomachi molestiâ & cardialgiâ ortum ducit, omnium frequentissima. Vide *Cardialgiam*.

Inquirant Medici limites syncopes, leipothymix, cardialgiæ; certè syncope est morbus brevissimus & periculosissimus; cum leipothymiâ multò diutius vivitur quàm cum syncope, cui ipsa præludit; in leipothymiâ nullus est dolor; sed tantùm sensatio quædam, quam *mortem stomachi* vocant ægri, dum aiunt, *l'estomac me meurt*.

Mirum est quòd aër frigidus, frigidæ potus leipothymiam avertat non verò mirum quòd vinum, spiritus, aromata, cardiaca vires resocillant.

XXIII. SYNCOPÆ, à *synopto* cœcido; *Leipopsychia* Hippocrati, *Apsychia* Galeni; Italis *Svanimento*; Hispanis *Desmayo*; *Syncope*, *Evanouissement*, *Pamoison*. *Ægri Syncoptici*; Gallis *Evanouis*, *Pamés*.

Cognoscitur subitanè virium omnium vitalium, animaliumque imminutione; pulsu scilicet, respiratione, omni musculorum motu, necnon sensu quovis, & calore admodum imminutis, ita ut æger per aliquod tempus sui conscius non sit, & vita eclipsim patiatur.

Differt à leipothymia quòd affectus primò in præcordiis sentiatur, leipothymia verò à capite incipiat. A cardialgiâ quod nullo stomachi dolore stipetur, nisi ipsi cardialgiæ se adjungat: in syncope sensus omnis ferè aut penitus evanescit, & æger resurgens non meminit semper hoc tempus existisse, aut dicit se adstantes quasi in somno percepisse, trans nebulam vidisse, & sonos quasi debilissimos audivisse; quæ omnia in cardialgiâ simplici non observantur. In asphyxiâ ægri tamdiu frigidi, sine ullo signo vitæ remanent, ut pro mortuis sæpè habeantur; ast syncoptici sudore, pulsu obscuro, aliquali interiorum calore, leni saltem respiratione, ab asphyctis distinguuntur, & intra minutum unum aut alterum ad se redeunt.

Omnes morbi terminari possunt debilitate lethali, quæ cum successivè accidat, non dicitur syncope, sed asphyxia finalis, si sit cum frigore, pallore, sine stertore: apoplexia finalis, si cum stertore, & somno; orthopnœa finalis, si cum stertore, sine somno.

Hi quippe sunt diversi modi, quibus vita terminatur, de quibus mirum est nullum Auctorem expressè disseruisse. Nemo tamen dixerit morbos lethales non differre, nisi gradu, à syncope. Quorsum itaque plures continent leipothymiam, syncopem & asphyxiam esse morbos ejusdem generis; & non nisi secundum majus & minus discrepare, quæ confusio si admittatur, pari jure ad singula cujusque classis genera posset extendi, ut ad pleuritidem, peripneumoniam, paraphrenesim, phrenitidem, hepatitidem, &c.]

Principium syncopes proximum videtur esse motus cordis systalticus adeò debilis, ut nullo subsultu stipetur. Duplex etenim est motus cordis; alius *systalticus*, seu systoles & diastoles, quo axis cordis loco non mutatur, nec ullus pulsus in arteriâ producitur; alter est *subsultorius*, seu alternus cordis accessus ad costas, & recessus versùs mediastinum, quo tanquam mallei percussu pulsus cordis & arteriarum sensibilis evadit; adeoque in cerebro pulsantibus arteriolis excitantur ideæ ad vigiliam necessariæ, in toto corpore calor generatur, atque vis electrica sustinetur. In syncope prior motus permanet, unde vitæ pabulum; ast posterior deficit, unde sensuum, pulsus, caloris feratio, & asthenia artuum; æger subitò proprio pondere, laxatis

810 CLASSIS VI. DEBILITATES.

omnibus artubus, deorsum labitur, pallet, friget, pulsus & respiratio evanescent, aut maximè minuuntur.

1. *Syncope ab inanitione Sennerti.*

Est illa quæ subitò in morbis evacuatoriis, cachecticis, post longas anorexias, viribus jam exhaustis, subitò supervenit, & à debilitate habituali diversissima est; natura, quæ vires suas infumit, in cordis motu perennando, à conatibus suis subitò cessat, cùm debilitatis extremæ conscia est, aut nova confusè perferunt obstacula; magnam itaque partem virium quæ in subfultu cordis producendo requiritur, ea supprimit, ut motum tantummodò systolicum diutiùs protrahat, qui secus multò citiùs sufflaminaretur.

Patet ex *Halesii Experimentis hæmæstaticis* frequentiam pulsus & respirationum crescere in summâ debilitate quam hæmorrhagiæ profusæ excitant, pari passu quo pulsuum & respirationum amplitudo decrescit; eo fine, ait *Halesius*, ut vis quæ ratione amplitudinis deficit, frequentia seu velocitate motûs resarciatur, & lethum procrastinetur.

Idem observat vires cordis superstites non esse residuo in vasis sanguini proportionales, nam in tubo verticaliter carotidi aptato, cruor quandoque altius ascendebat, cùm plus sanguinis effluxisset. Habet ergo natura imperium in cor, non verò mechanicè movetur juxta vires sanguinis ad illud accedentis, sed à fluido nerveo quod vitale principium pro diversis motivis in id immittit. Cùm jugulantur vires, multo prius effuso cruore, cùm vires exhaustæ videntur, validos non rarò illos conatus edunt, quò vires cordis fatiscentes exsuscitantur, & ad ipsum sanguinem ex artubus expressum mittitur.

Cùm è quadraginta libris sanguinis quas equa primi experimenti habebat, effluxissent triginta, sudor frigidus toto corpore permanere cepit, laxatis fibris cutis, quæ durante vitâ ipsam constringunt, hincque apertis vasculorum sudoriferorum osculis, eodem mechanismo ac mortuis alvus sæpiùs effunditur.

Ad vires in inanitione refocillandas juscula consummata, gelatinæ aromatis conditæ, ovi vitella, vino & cinnamomi pulvere commixta, vinum merum, liquores spirituosi, fumus nucis myristicæ accensæ naribus exceptus, sunt præsentissima auxilia.

Quæ à paracentesi oritur, præcavetur vincturâ abdominis.

2. *Syncope à dolore Jonstoni Idea med. ; Ill. Senac. pag. 553. A.*

Ea est quæ atrocibus doloribus, potissimùm colicis, supervenit.

Curabam puellam quæ per diem & ultra dolores colicos ita atroces patiebatur, ut pulsus phlebotomiam non admitteret, & ut laudani dosis maxima morbum non sedaret; adhibui pilularum de cynoglossa grana duodecim; quippe non rarò accidit, ut diversa narcotica aliis meliùs succedant, licet non majori dosi adhibita; sed frustra; tandem subitò accedit syncope, & non solum doloris accessus illicò evanescit, verùm sibi restituta ægra deinceps omnino ab hoc dolore vixit immunis, non secus ac optimâ crisi solutus fuisset; nonne ea colica à fluidi nervei appulsu validiori & quasi ab ipsa spasmò

[pende-

pendebat? anne, ut putat *Sanctorius*; in syncope copiosa fit perspiratio quæ materiem morbificam eliminat.

3. *Syncope febrilis* Ill. Senac. de Corde, lib. 4 cap. 12 pag. 548. A.

Ea est quæ morbis acutis febrilibus, vel inflammatoriis tum initio, tum in vigore accidit.

Initio pleuritidis syncope superveniens lethalem sæpè morbum prænunciat; qui ob humorum crudorum copiam febricitantes in syncopem incidunt, si ventriculus vel hepar in his inflammatum fuerit, desperata salus est: *Galen. Methodo med. c. 3.*

Syncope quæ in æstu tritæophyæ aut alterius febris ardentis accidit; est periculi multò minoris, & phlebotomiâ ac refrigerantibus prævertitur. *Vide* ulterius *Asphyxiam febricosam.*

4. *Syncope à phlebotomiâ.* B.

Sunt qui à metu phlebotomiæ, à sanguinis aspectu, animo linquuntur, quod qui mechanicè & sine imperio animæ in cor explicare contendunt, absurda proferre mihi videntur. Illa syncope prævertitur situ horizontali, aquâ in ore detentâ, interpolatione phlebotomiæ, digito venæ appresso, aversione oculorum à patellâ, &c. Parcius & rarius est mittendus sanguis apud eos meticulosos, maximè si febris vel pyrexia desint.

Si in amphimerinis aut hæmitritæis jam protractis, à phlebotomiâ aliunde indicatâ superveniat leipothymia, cum pulsu statim exiliori, intermittente, frequentissimo, aut syncope, signum est morbum à materiâ putri, verminosâ, vel mali moris feveri, monente *Barbeyracio*, & confirmante experientiâ; licet itaque in hoc casu delirium, paroxyfmi vigor, pulsûs robor phlebotomiam suadeant, ab eâ abstinentum est.

Syncope à phlebotomiâ largiori ob laxatam ligaturam apud robustos non est ita periculosa, ac quæ pendet à principio interno; ast apud debiles, ut phthificos, scorbuticos, cachecticos intra paucas horas ad mortem ducit, pulsu exili, molli, frequenti, intermittenti.

5. *Syncope plethorica* Riolani Anthrop.; Ill. Senac. lib. 4 cap. 12 pag. 540. D.

Ea est quæ à nimiâ sanguinis copiâ excitatur corde velut obruto, cujus signum est pulsus successivè varius, nunc obscurus, depressus, nunc plenus & elatus, nunc frequens, intermittens, nunc rarus & regularis, si cum facie rubrâ sublividâ ante syncopen; signum certius est, si à phlebotomiâ parvâ, iteratâ, sensim pulsus plenior, velocior, fortior evadat, & æger sublevetur; judicatur ulterius ex voracitate prægressâ, suppressis evacuationibus; si plethora sit commota, ea species coincidit cum febrili.

6. *Syncope hysterica* Ill. Senac. lib. 4. cap. 12 p. 544. *Syncope epileptica* Helmontii de Asthmate. D.

Ea est quam hysteriæ, hypochondriaci que patiuntur, à levi animi affectu, ab odore suavi moschi, ambri, rosæ, ab iteratis catharticis, ab imaginatione læsâ, &c, cum fugacibus spasmodicis, doloribus diversarum partium, aliisque heteroclitis symptomatis, multum terroris ægræ incutientibus.

Curatur antihysteriis foetidis, castoreo, fumo pennarum, corii, spiritu salis ammoniaci naribus admoto, &c.

† Epilepticam & ecstaticam syncopem admittit *Ill. Archiater*. In paroxysmo epilepsiæ sensus quidem feriantur, ut in syncope, & maxilla est rigida; verum pulsus plenus, vehemens est, color faciei cruentus, lividus, &c.

7. *Syncope à cardiogmo*. A. P.

Cardiognomi nomine intelligo cordis anevrysmaticam dilatationem, tum in ventriculis, tum in auriculis, tum in aortæ initio; concurrunt pectoris oppressio, pondus in regione cordis, animi deliquia, palpitationes vehementiores, quandoque pulsus inæqualis, parvus, aliàs verò plenus, vehemens, palpans: *Vide Ill. Senac de Corde, lib. 4. cap. 8. Morgagni Epist. XXV. 2.*

8. *Syncope à polypo* *Ill. Senac. de Corde, lib. 4. cap. 10 n. 13. Morgagni Epist. XXIV. 13.* An à vermibus cordis detur? *De Meyserey T. 2 n. 190. A. P.*

Ea est quam concreciones polyposæ cordis excitant. Suspicamur ex *sensu ponderis* & oppressionis in regione cordis, unde anxietates cordis; *palpitatione* habituali, quæ in tremorem cordis & in succussus frequentes degenerat: pulsus *inæqualitate variabili*, quæ signum est optimum.

9. *Syncope ab antipathia* *Ill. Senac ibid. p. 544.*

Ea est quam excitant felis, muris, casei, &c. præsentia & horror præconceptus. Certum est multiplici experientiâ, vel à latente in artecreate anguillâ aut simili objecto, quod exhorrescunt, plures ita nasutos esse & mobiles, ut in syncopem constantem incidant, nec sublevantur nisi objecti molesti remotione. Qui ex sede morbos determinant, hunc morbum à cerebro primariò pendere, & ad cerebrum referendum esse, judicare debent. Removenda quantociùs objecta, & si deglutita sint ea vomitione rejicienda.

10. *Syncope à veneno* *Ill. Senac ibid. pag. 545, 546. A.*

Vapores putridi ex Nosocomiis, ex cancris, ulceribus, ex cadaveribus: Vapores mephitici ex tabernis, cellis, tumulis arctiùs clausis, ex puteo & fossâ peraltianâ juxta Monspelium, exhalationes minerarum: Arsenicum etiam ulceribus, cariebus admotum, ut observavit *Saviard*: Venena acria genita in corpore ipso, in peste, tritæophyâ, sphacelo, hunc morbum excitant.

11. *Syncope ab apostematis* *Ill. Senac ibid. p. 554. Morgagni Epist. XXV. 17 de ulcere cordis. A.*

Non solùm rupto intus apostemate superveniunt syncopes, ut secto abdomine in ascite, aut pectore in hydrothorace, verum etiam ab alia causâ non satis cognitâ; abscessum in hepate, pancreate, pulmone, à fortiori in stomacho latentes, declarant syncopes frequentes; à pulmonum & hepatis putredine ortas vidit *Ballonius*, ex ovariis & utero suppuratis *Ill. Senacus*. An à cerebro suppurato oriantur, inquirendum restat.

12. *Syncope ab hydrocardiâ* *Vieuffenii Obs. A.*

Hydrocardia seu collectio aquæ in pericardio cognoscitur 1º pondere in regione cordis: 2º pectoris oppressione quæ crescit à decubitu supino, sublevatur inclinato pectore ad anteriora: 3º leipothymiâ, syncope, palpitatione

tione frequentibus: 4° subitâ à somno excitatione cum suffocationis periculo: 5° signis genericis hydrothoracis: 6° pulsu debili, molli, inæquali, ex *Ill. Schreiber*.

Curatur ut hydrothorax diureticis, borace, paliuri fructibus.

13. *Syncope stomachica*. Vid. *Ill. Senac* *ibid.* pag. 545. *Verminosa*, De *Meyferey* T. 2 n. 190. A.

Ea est quam cardialgia sæpius excitat, attamen sine dolore stomachi ex solâ illius anxietate sæpe oritur, ut 1° ab *inaniitione*, seu longâ fame, unde calor, & sensus tractionis, quæ syncopen subitò inducunt: 2° oritur etiam à stomachi *repletione*, infarctû, cum nausæâ: 3° ab irritatione à materiis emeticis, nauseosis, venenatis: 4° à lumbricis, tæniis: 5° à dyspeptis, ut lacte coagulato, adipe, fungis: 6° à saburrâ acri, putri, malignâ. 7° Frequentes etiam sunt syncopes in gastritide, & diversis speciebus gastrodynes, cardialgiæ, &c.

In syncope stomachica 1° naribus admovenda aromatica, spiritiuosa, ut aquæ cinnamomi, Luciæ; 2° aqua tepida, infusum chamæmeli, cardui benedicti, affâtim bibenda, ut vomitio cieatur. Vide *Cardialgiam*.

14. *Syncope ab sphacelo* D. *Senac*. pag. 553. A.

Cùm pars quædam, potissimùm interna, sphacelo correpta est, cùm foetus in utero mortuus latet, cùm ichor putris alicubi hæret, syncopes sæpiùs sobolescunt, natura sensu quodam intimo id percipit, exhorrescit, & non secus afficitur, ac cùm quid foetidum aut cadaverosum nares afficit.

15. *Syncope scorbutica* Lind de Scorbuto. P. D.

In tertiâ periodo à minimo motu scorbutici leipothymias, imò syncopes patiuntur, in quibus pulsus, licet sit exilis & intermittens, tamen per intervalla evadit plenior & duplicatus, ut in pectorali, observante *Eugaleno*, iterum exilis evafurus.

16. *Syncope arthritica* Musgrave de Arthritide anomalâ. P. D.

Ea est quæ in veteri podagrâ supervenit, remittente aut cessante dolore pedum, frequentior post indigestiones, crapulas.

Cathartica, dein stomachica & anthelmintica in hac conveniunt.

17. *Syncope febricosa*; *Febris syncopalis*; vulgò *la fièvre syncopale*. Vide *Torti*. A. P.

Est tertiana vel hemitritæus syncopalis Castellanis & Madritensibus familiaris, ut refert *Dr. Burnet*, in *Thesi Parisinâ*. Rigor in initio, typus tertianæ, profusus sudor in declinatione; cardialgia, horrenda vomitio, summa debilitas, pulsus contractus, frigus extremorum, mors secundâ aut tertiâ accessione, ni succurratur.

Præmissis præmittendis kinkinam profuturam puto, ut in hemitritæo soporosâ, scilicet ad unciam ante tertium paroxysmum. Vide *Morton Pyretholog.* pag. 74. & rectiùs *Torti de Febribus*.

Huc spectat febris syncopalis tertiana *Torti de Febr.* pag. 126, 192;

Amphimerina syncopalis Raim. Fortis : *Tritæophya syncopalis Pathol. method.*

Est syncope quæ funestos reddit paroxysmos febris tertianæ simplicis, duplicisve, quos comitatur; sive sit cardialgiæ succedanea, sive primaria & solitaria, sed febris comes, vi nempe cujus æger nullo scilicet dolore percussus, frequenter, graviter, & absque causâ manifestâ languet, exsolvitur, & anima deficit; sive de latere in latus se velit convertere, aut manum tentet loco movere; concurrunt pulsus depressio, & vicissim ejus defectio cum parvitate & frequentia; sudores minuti circa collum & frontem, oculorum cavitas, caligatio & languor, ac denique universalis virium languor, ut continuis odoribus & irrationibus æger recreari indigeat, ne deliquium crebrius patiatur.

Si hæc in febris augmento vel statu accidant, licet tranquilla subsequatur intermissio, res ægri malè agitur, nisi provida Medici cautela futuros accessus maturè præcaveat. Si enim Medicus transactæ procellæ immemor sit, brevi pereunte ægro incidet in illud turpe, *non putaram*.

Ejusdem census est algor qui in *tertianâ perniciosâ* seu *algidâ Mortoni*, incipienti paroxysmo jungitur, quod non, ut assolet in benignis, paulatim evanescit, sed protrahitur & protrahitur, ita ut nec pulsus resurgat, nec calor erumpat, ita ut post multas horas ægrum in paroxysmi initio diceret; siticulosus est, gemebundus, anxius, cadaverosus; si evadat, nec moriatur, pulsus tamen depressus remanet; cum calor mitis accedit, vox est clangosa, lingua scabra, urina vel copiosa & pellucida, vel pauca & lateritia; in hoc statu durat æger per tempus intermissionis cum pulsu exili & frequenti, subsequenti accessu ut plurimum moriturus; si verò calor & pulsus sint meliores, vegetiores, diuturnioris morbi potiusquàm mortis erit præsagium; sed ista discrimina vix aliud quàm usus docere potest.

18. *Syncope Lanzoni*, A. P.

A calculis in corde frequentes & lethales syncopes observavit *Lanzonus Ephem. Nat. Cur. Dec. III Ann. 7 Obs. 73*; calculi erant subvirides; unus uncias duas ponderabat.

19. *Syncope exanthematica*, De Meyserey T. 2 n. 191. A.

Ea est quæ à scabie, herpete, erythemate, variola, rubeola, &c, repulsis supervenit. Curatio exigit diætam tenuem, potum diaphoreticum, phlebotomiam, sudorifica, & remedia quæ hæc miasmata in cutim revocant.

20. *Syncope metastatica* De Meyserey Tom. 2 n. 191. A.

Ea est quæ à suppressis effluxibus ulcerum, fistularum, fontanellarum, carcinomatum, leucorrhœæ, &c, succedit: Curatur ut exanthematica, & potissimum restitutis his effluxibus.

21. *Syncope pathetica*, De Meyserey Tom. 2 n. 194. B.

A terrore, gaudio, aliisve pathematis animæ, Vide *Aphyxiam 7^{am}*. Qui semel animi deliquium passus est ob nimium terrorem, iterum minimâ data occasione animo linquitur; imò vidit foeminam *Ill. Lorry* qui ita huic ley-

leypothymix affueverat, ut pluries in die à spasmo in plenariam corporis solutionem incidere, de qua etiam contradicentes minabatur. Paucis abhinc diebus, ait ille, foemina nobilis & honestis moribus prædita, dum cultu parum modesto in horto publico spatia, procacibus juvenum liberiorum disteriis lacescens, vehementem iram concipit, qua concidit exanimata & mortua.

Spasmodum excipit hujus intensitati respondens atonia, hinc adeo sæpe spasmi resolutio fit per animi deliquium: vidi ego, pergit Illust. Autor, mulierem delicatulam, quæ per tres aut quatuor horas spasmodis ita afficeretur, ut nunc marmoris instar obrigesceret, nunc quasi furis agitata ita convelleretur, ut vix hominum fortissimorum obnoxio viribus contineri posset; nunquam è paroxysmo exire, quin totis artibus relaxata, mortuæ ad instar concideret, unde rursus vel potentissimis cardiacis oporteret excitari.

XXIV. ASPHYXIA ab *a* privativo & *sphygmos* pulsus; *Apoplexia Cerebelli* Willisii; *Mors apparens* vel *subitanea* Lancisii; *Ecstasis* Brendelii; *Apoplexia flatulenta* Morgagni; *Asphyxie*.

Phænomena mortis apparentis, subito ut plurimum supervenientia, valde terrificæ, asphyxiæ characterem præbent. Si æger sensim in pejus abiens, demum fato succubuerit, ejus status asphyxia non est, nec quemquam ex hoc statu revixisse docet observatio. Ast sæpè accidit, ut ægri subito interempti visi sint, imò ex his quidam sepulti, quos vel arte vel sponte inde evasisse certum est. Talis verò status sive à cerebro sive à corde aut pulmone potissimum affectis oriatur, *asphyxia* dicitur, obscurissimum morbi genus, quod ratione atrocitatis & obscuritatis Medicorum diligentissimorum inquisitionem exigit. Videatur autem de hoc *Lancisius* circa mortes subitaneas.

Ex illis qui subito mori visi sunt, nullus pro verè mortuo habendus est, ut fusè docent *Winslow* & *Bruhier*, nisi qui biduo triduo servatus, jam putrescere & foetere incipit, aut saltem qui ferrum candens pedibus inustum non sensit; quæ dicta in genere valent respectu Medicorum qui morbi principium rescire non potuerunt. Si enim signa anevrysmatis rupti, apoplexiæ imminentis, vomitæ antiquæ hanc subitanam mortem præcesserint, Medicus horum gnarus certius judicaturus est an mors sit vera vel tantum asphyxia.

1. *Asphyxia immerforum*, Morgagni Epist. XIX. 40. A.

Qui ex aquis pro mortuis extrahuntur, aliquando reviviscunt, docente experientiâ. Vidi puellam quæ, cum è puteo in quem se projecerat, extracta fuisset, pro mortua habebatur, ut pote omni motu, sensu, pulsu, calore destituta; ea verò suavis *Illustr. Dom. Gibert*, Præceptoris mei in Praxi colendissimi, in lectulo reposita, linteis calidissimis omni minuto renovatis tecta, demum ad se rediit.

D. Moulin, D. Med. Monspel. in simili casu ægram cineribus calidis operiri iussit, quæ vitæ restituta est.

Falsum autem est eos qui per horam unam aut plures aquis immerfi la-tuerint, unquam revixisse: si paucos excipias aquis gelidissimis immerfos, ut notat *Ill. Segner. Profess. Gottingensis*, qui hac de re multa cum ani-malibus experimenta iteravit; ut plurimum ignoratur quamdiu in aquis om-nino demersi latuerint, qui identidem caput extra aquas extulere antequam succumberent. Ego quidem sat recens ex aquis eductos, ut post horam imò semihoram ab immersione, quatuor adolescentes curare suscepi, atque omnia, quæ vulgò laudantur artificia & auxilia adhibui; nec ullum ex hisce in vitam revocatum vidi.

2. *Asphyxia à fumis.* Eff. d'Edimbourg, Tom. VI. art. 35. A.

In minerarum fodinis dantur vapores, in hoc à mephiticis discrepantes, quòd à calore ignis subterranei auram arsenicalem extricantis pendeant; flamma candelæ in vulgaribus extinguitur, in arsenicalibus dilatatur; liquor spumofus è rupium rimis exudans, *guhr* dictus, hujus signum est; erumpens cum impetu hic vapor quandoque fulgurat, arborum folia desiccatur, hominibus asphyxiam excitat; minori vi agens tussim siccam inducit; hæc in recessibus & cœcis fodinarum cuniculis sæpius eveniunt. *Iunckeri Chemia de mineris.*

In fundo mineræ lithantracis, ob conceptum ignem fumo infectæ, Rus-ticus vitam amiserat; post semihoram educitur, frigidus, pulsu, sensuque omni destitutus; nulla vitæ signa supererant, cum Chirurgus *G. Tossach*, tanquam alter salvator, ipsi ore suo, naribus ægri contractis, intra os fortissimè inspiravit, unde pectus ægri paululum dilatatum, & cor pulsare cepit; paulò post pulsaverunt arteriæ: tusa est vena brachii, unde san-guis per quadrantem horæ stillavit, dein effluxit liberè; interea æger fric-tione, concussione agitabatur, facies aqua eluebatur à fumo, nares & la-bia sale volatili inspergebantur, post semi-horam movebatur lenissimè pec-tus sine suspirio oculis & ore apertis, post horam oscitavit, oculos, pe-des, manusque movit, aquam, aliquotque guttas spiritus vitalis hausit, post alteram horam sensus recuperavit, omnium anteaactorum immemor; post quadriduum domum suam reversus est.

3. *Asphyxia à musto* Petr. Borelli obs. 4 cent. 2. A.

Quotannis ferè pereunt in cupâ in quâ mustum recens fermentescit, qui in eam descendunt ad mustum extrahendum, vel uvas ulteriùs calcandas; subito verò sine voce, sine motu concidunt, se suffocari sentientes, & nisi promptè extracti sint, pereunt: qui verò ad se revertuntur, eventus illius immemores sunt. Hic effectus tribuendus est spiritui, qui vocatur *Gas sylvestre*, à musto exhalanti, quo fluidi nervei electricitas, adeoque om-nis activitas extinguitur.

Optimum remedium est, citissimè illos hamis extrahere, extractos aëri frigido exponere, frigidâ aquâ irrorare faciem, dein spirituosus excitare.

4. *Asphyxia suspensorum.* Morgagni Epist. XIX. 30. A.

Est mors apparens eorum qui recens strangulati, vel ut mos est, fune suspensi sunt, similive modo suffocati; illi certè, nisi simul colli quædam vertebra luxata fuerit, quod periti carnifices norunt, faciliè ad vitam revocantur, ut expertus sum aliquoties in brutis, semel in homine qui è patibulo allatus in templum, tribus phlebotomiis intra duas horas institutis; non solum vitæ, sed satis commodo statui restitutus est; ita ut ipse sedens, & aquam ex urceolo quem manu gestabat, affatim bibens benè se habere mihi diceret; vox autem rauca, initioque tenuis erat, nec eam edere potuit, nisi expectorato cruoris pauxillo, & multâ frigidæ copiâ hauistâ; ardebat enim fiti & simul frigido aëre continuo afflato indigebat, utcumque minimè calida foret tempestas; post tertiam horam collo à fune impressum vestigium paulatim evanescens etiam intumuit, & quartam è jugulo suavi phlebotomiam, apprimè percipiens regressum sanguinis è cerebro mox impeditum iri, unde carus; sed Chirurgis præ metu fugientibus non instituta fuit hæc phlebotomia, unde æger sensim obdormivit, pulsus rarior sensim evasit, ita ut vix quadragesies pulsaret in minuto, minorque evasit, quem post primam phlebotomiam videram sensim apparere, & æquè rarò micare, dein paulò frequentiorem & fortiorem gradatim evasisse; sic obiit miser ille quem nullam scelus ad patibulum duxerat.

5. *Asphyxia congelatorum.* A.

Est ea quæ frigore summo detentos occupat, quamque Gallicus exercitus ante aliquot annos è Pragâ rediens miserè expertus est, ut accepi à conjugis meæ fratre D. d'Olimpies, in arce & urbe Monspelii hodie Regis locum tenente, qui frigus & illum affectum passus est. Mirum dictu! illi miseri per nives iter vel pedestre vel equestre facientes, quorum aliis natus, aliis digiti pedum, manuumque sphacelo corrumpebantur, quique proinde atrocibus doloribus erant expositi, dormiendi tantâ cupiditate tenebantur, ut vitæ suæ periculo huic indulgerent; alii itaque sub arbore, illi sub plauftro derelicto, omnes ferè supra nivem prostrati obdormiscebant somno ut plurimum æterno, nisi ab amico quodam excitarentur. Miles quidam sub plauftro jacens nive tectus erat, alter eundem locum dormiturus occupat, & priori inscius incumbebat; calore superincumbentis inferior reviviscens alterum excitat, & sic ambo evadunt, secus somno perpetuo premendi. Quanta medicinæ Scriptorum socordia fuit olim? omnes se fideliter exscribunt, nullus morbum haud dubiè omni ævo familiarem notavit. Hujus nuper *III. Hallerus* meminit.

Qui frigore summo deprehensi possunt deglutire quidpiam, illis exhibenda cardiaca & sudorifica, quæ præsto sunt, ut vinum calidum, aqua vitæ, pulvis viperinus, theriaca, aqua cinnamomi; si præsto sit simetum calidum, eo sunt immergendi. Sunt tamen Septentrionales Medici, in his morbis magis versati, qui suadent lenissimas totius corporis frictions, & lotiones ex aqua frigida, imo nive, nec non balneum frigidum, quo artuum regelascencia sensim fiat, antequam ad tepida deveniatur; non

secus ac agendum diximus dum de *Gangrana à gelu*, quam vide in *Classe X.*

6. *Asphyxia cataleptica*; An *Congelatio* Auctorum? An à *congelato cruore*? Lancisii de mortib. subitaneis. A.

Vidi olim adolescentulam catalepticam, quæ in paroxysmo tam tardum & depressum habebat arteriæ & pectoris motum, ut fermè evanescerent; erat autem frigidula, omni simul sensu, motuque destituta, ita ut si non observassem ceream omnium artuum flexilitatem, & catalepsi eam laborare ignorassem, eam asphycticam judicassem; tuis venâ cruor non effluebat, ast eâ simul in vulnus expressâ, columna vermiformis è cruore coagulato sensim delabebatur; numquid hic morbus imposuit Veteribus pro congelatione sanguinis, quam tribuebant suppressis catameniiis, hæmorrhoidibus, herpetibus repulsis, & circa solstitia & æquinoxia frequentior esse proferebant? In simili casu sanguinem revera frigidum, qualis est in piscibus, tetigit è vena stillantem *Ill. Morgagni*, intereadum corpus calebat fatis, multaque similia refert exempla *Epist. XXIV.*

7. *Asphyxia à pathemate*. A.

Subito gaudio asphyctos evasisse quosdam, alios à terrore, quosdam à gravi contumeliâ, à funesto nuncio, docent historiæ medicæ. *Divus Augustinus* vidit Monachum qui pro lubitu omnem sibi sensum & motum etiam naturalem adimebat. *Illustr. Cheynaus* vidit Chiliarcham *Townshend*, qui pro lubitu se verè asphyctum, & mortuo simillimum, Medicis attentè examinantibus præbebat; sed multò major est efficacia pathematum, quàm voluntatis in cordis & pectoris motu sufflaminando: fortè etiam evenit, ut qui hos motus vitales in seipsis suspendunt, in se priùs excitent vehemens quoddam animi pathema: haud dubium est quin tragœdiarum Actores, cùm iram, metum, amorem exprimere conantur, seque his pathematis percitos simulant, sæpè reapse his ipsis verè afficiantur; atque si fides est *Kloekoffio libr. de morbis animi*, visi sunt qui cùm mortuos se esse fingerent, reapse obierunt; quod si intelligat de *Molerio*, errat.

In his omnibus casibus phlebotomia est primarium auxilium, etiamsi pulsus nullus micet; nec metuendum ne augeatur debilitas, cùm in hoc casu facultas cordis sit oppressa, atque nihil aptius sit ad cor sublevandum ipsâ phlebotomiâ.

8. *Asphyxia hysterica* Lancisii de mortib. subitaneis; Bruhier *Mém. sur les enteremens*; *Suffocatio uterina* Sennerti. Astruc L. II. p. 83, 97. A.

Est subitanea omnium motuum vitalium, sensuumque feratio, quæ hystericis à principio præcategoricalo externo, ut animi pathemate, vel interno, ut catameniorum retentione, supervenit, dentibus invicem appressis, pulsa obscurissimo, extremorum frigore, faciei sæpè pallore, respiratione ferè inconspicuâ, è quâ ægræ vel restitutæ, vel etiam in debiliori paroxysmo, significant sibi fauces veluti laqueo constringi; animusque simul est prostratus, non rarò globus quidem circa regionem uteri provolvi videtur;

tur; præcedunt quandoque oscitationes, pandiculationes. Distinguitur asphyxia hysterica à morte, 1° ex signis hysteriæ habitualis; 2° immisso in vaginam digito motus quidam uteri percipitur; 3° admotis cantharidibus excitantur phlyctænæ in hysteris, nullæ in cadaveribus; 4° ulti-
talo excitantur hysteriæ si aqua Luciæ purissima nihil effecerit.

In paroxysmo cardiacis, spirituosis, nares, tempora, carpi irrorantur; palmæ manuum manu feriuntur, pili avelluntur, ad aures inclamatur, corpus etiam succutitur, axillis hinc & inde sustentatum; fumi sparguntur ex corio accenso; vena tunditur, ut liberior fiat circulatio; frictiones calidæ ad eam promovendam adhibentur; calor linteis & lateribus excalesfactis revocatur; potus cardiaci, antihysterici, si possint deglutiri, propinantur; huc aqua melissæ composita, elixirium garus, sal volatile ammoniacum, viperinum, karabe, tinctura castorei.

Si vires vitales revocari nequeant, in lectulo calido tamen retineantur ægræ, nec ullo modo vinciantur collariis, cingulis, periscelidibus, nec demùm sepeliantur, vel humo committantur, usque dum fœtore cadaveroso mors in dubium revocari nequeat. Docet enim observatio non rarò sponte, pro mortuis habitas, ad vitam rediisse, resoluta sanguine quem causa morbifica coagulaverat, vel laxato spasmo qui circulationem intercipiebat.

9. *Asphyxia à mephitide.* Collect. Acad. T. I. p. 9, 421. Plomb, Mefete, A.

Mephitis est locus è quo vapor oculis inconspicuus, nec nares feriens, sed ita lethifer promanat, ut quodvis animal ipsi immersum intra aliquot secunda temporis, nequidem clamore ullo edito, moriatur. Cognoscitur mephitis ex eo quod candelæ accensæ in hoc vapore subito sine fumo, sine crepitu extinguantur; in illo pulvis pyrius accendi non potest, nulla scintilla electrica filii ferrei optimè electrificati micat; vapor videtur acidus, vitriolicus, spiritus maximè rarefactus, unde chartæ cæruleæ hic loci dentente rubescunt; aves in hoc convulse moriuntur, exenteratæ pulmonem habent posticè lividum, cruore factum; aves desuper volantes sæpè subito concidunt, unde hæ specus *Averni* dicantur: talis est specus canis apud Neapolitanos. Tiberius in duobus servis experimentum cepit, depressis intra vaporem capitibus, servi illicò mortui sunt. Juxta Monspelium in loco *Perauls*, magna pars soli est mephitica, bullitque frigidè dum pluit; in foveâ cui aqua stagni vicini, vel pluvialis servatur, plures ægri doloribus calidis detenti curantur; bullæ illius aquæ à vapore mephitico exeunte fiunt, & sine periculo hauritur ille vapor subito expansus, qui si coerceatur ope dolii utrinque patuli, tunc lethifer est omninò, ut expertus sum; juxta foveam sunt putei, quorum aqua est potulenta & usitata, in quibus ad unum, alterumve pedem supra aquam est vapor mephiticus lethifer. Tribus à Nemauso leucis est locus *Bernis* dictus, ubi lacus dictus *Bouillens* simili modo ebullit continuò & frigidè, eadem, ni fallor, mephitis.

In omnibus templis, ut B. Mariæ, S. Annæ, S. Matthæi, sunt cellæ

subterraneæ, tumuli diæ, quæ vapore mephitico turgent; si quis statim atque operculum ablatum est ingrediatur, is illicò moritur, ut vidi aliquoties: vespillonones pridie sepulturæ tumulum referant, & vapor mephiticus successivè avolat, superficie semper ad libellam composita, & sensim depressa, usquequo vespillo ad genua tantùm illi immergatur; is modò caput inferius non demittat, periculo caret, ac feretrum verticaliter detentum delabi finit, ne caput inclinans vaporem lethalem hauriat.

Meritò damnat *Ill. Professor Haguenot* usum cadavera in templis sepeliendi; tetri enim vapores, inde per rimas exhalantes, possunt morbis epidemicis funestissimis ansam præbere.

Tres rustici, vespillonum munus obeuntes, aut alter alteri opem laturi; illicò simili tumulo extincti sunt; quartus qui fune vinciri se curaverat, illicò extractus mortem vix vitare potuit, in aëre frigido constitutus, frigidâ elotus; cæteri licet intra aliquot minuta educti è tumulo, qui quidem clamorem moriendo ediderant, omninò è vivis intra aliquot secunda excefferant, quasi in nictu oculi.

10. *Asphyxia sideratorum; fulmine icti & enecati Boneti Sepulchret. de Apoplexiâ obs. 59, 60.*

Fulmine icti minimè apoplectici sunt, sed veluti mortui aut syncoptici sine respiratione & pulsu, cùm apoplectici stertant. *Vide observationes in locis citatis.*

11. *Asphyxia Foricariorum, vulgò le Plomb: Hist. de l'Acad. R. des Sc. 1756.*

Parisiis ubi amplæ & stercore refertissimæ sunt foricæ domuum numerosâ plebe scatentium, crusta datur in foricis oceanum illum foetidissimum supernatans, quam si incautè ruperit foricarius, illicò tanquam mortuus & asphycticus concidit.

Remedium est aër purus, & magna aquæ vitæ iagurgitatio. Apud Mutinenses non asphyxiam, sed amaurosim incurrunt hi miseri.

12. *Asphyxia flatulenta, Apoplexia flatulenta Morgagni Epistol. V. 17-30; Willis Anat. Cereb. Cap. IX.*

Est mors subitanea, apparens saltem, quæ vel debetur aëri ventriculos cordis distendenti, vel flatui arteriolas cerebri distendenti: ultimum casum bis vel ter observavit *Morgagni*: primum verò in hominibus, præter *Morgagni* videre *Brunnerus*, *Harderus*, *Albrechtus*, *C. Fabricius*; & in brutis facto experimento vidit *Bergerus*; injectus scilicet aër in venas animalia subito enecat.

13. *Asphyxia Valsalviana Morgagni Epist. XXIV. 12.*

Ea est quæ pendet à ligamentis in morbo genitis, quæ cordis superficiem, mucronem vel auriculas cum vicinis partibus colligant: ægri hæc correpti, quoties in latus alterum se vertunt, toties animi deliquio corripiuntur, pulsus in illis nullus; hæc verò ligamenta sunt fibræ ex gelatina concreta per calorem peripneumonix, & ex cordis textu exsudante; similes fi-

bræ cordis superficiem quandoque quasi villosam reddidere; nulla verò sunt ejus signa.

14. *Asphyxia traumatica.*

Est subitanea mortis imago superveniens ab ictu, casu, vulnere, commotione corporis capitivæ, unde sæpe mors realis accidit. A valido calcis ictu in abdomen ortam vidit *Morgagni*; ab ictu in epigastrium videre pluri- mi, quo scilicet ictu cordis motus intercipitur; à lapsu in caput subsidet cere- brum, ut refert Hist. de l'Acad. R. des Sc.

15. *Asphyxia spinalis.* Duhamel Hist. Acad. Par. pag. 264.

Cùm vir quidam illustris apoplexiâ obiisse crederetur, in cadavere nil in- venit *Duverneyus* pro causa morbi, præter quam effluxum sanguinis in me- dulla spinali extravasati, undè conjecit in hac medulla à sanguine compres- sa nervos cardiacos & intercostales, qui vitalibus muniis inserviunt, reso- lutos fuisse, unde mors ferè subitanea, quæ nova species, notatu digna; nulla est pars cujus læsio promptiorem mortem inferat quàm medulla spinalis juxta primam vertebam.

16. *Asphyxia à carbone,* Hist. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1701 & 1710.

Ea est quæ à fumo carbonis vel suffocati, vel igne aperto accensi, in conclavi angusto & clauso inspirati oritur: *Hoffmann. Obs. Phys. Chym. XIII. van Swieten de Apoplexia* §. 1010. *Journ. de Med. Tom. XIII, pag. 109. Tom. XXII. pag. 514.*

17. *Asphyxia neophytorum.* *Foiblesse des enfans nouveaux nés,* Mauri- ceau Chap. XXVI. Liv. III. A.

Illa debilitas vel pendet ex eo quod præcox & immaturus est partus nec terminum vitalem attigit; illi verò infantes, non asphycti, sed debi- les quandoque sunt, atque ut plurimum sine ægritudine obeunt eo tempore quo nasci debuissent; calore debito, lacte selecto, molli culcitra, cura assidua refocillandi sunt.

Si verò ob partus laborem intensiorem, longiorem, recens natus, qui pridie signa vigoris in utero materno dederat, jam non ejulet nascendo, sed immobilis, sine respiratione, sit, & cum obscurissima cordis & fu- niculi umbilicalis pulsatione, illicò igni est admovendus, in molli lec- tulo jacens, ore & naribus omnino liberis, & à sorde omni exemptis, ut facilis aëri pateat aditus; obstetrix vinum ore detinens leniter supra os infantis calidè insufflabit; splenia vino madida naribus offeret, supra pec- tus & epigastrium apponet; caveat ne cæpâ bifariam sectâ, ut mos est, naribus admotâ respiratio cohibeatur, ne abdomen placenta aggravetur, ne expresso funiculo umbilicali sanguis residuus intra corpus detrudatur.

ORDO QUINTUS.

COMATA, *Aphoniæ Hippocrati; Morbi soporosi vulgò; Assoupi-
semens, Lethargies, Affectiones soporeuses.*

MORBI quorum præcipuum symptoma est sensuum omnium, non rarè etiam imaginationis, feriatio, vocantur vulgò *morbi soporosi*, vel *af-
fectus comatosi*, seu *comata*.

Qui coma pro genere, non verò pro classe reputant, illi duas ejus spe-
cies, coma scilicet vigil, & coma somnolentum statuunt, quâ divisione à
genere suo & vigiliam & soporem excludunt, interea dum coma morbis so-
porosis accensent, adeòque sibi contradicunt; quidquid enim generi tribui-
tur, id omni speciei conveniat, necesse est.

Veterni etiam dicuntur hi morbi; nam *veternus*, „ ignaviam, seigni-
tiem, aut torporem & otium, necnon somnolentiam, aut gravem ali-
quando somnum significat, & commune quiddam caro, comati, cata-
phoræ, torpori, atque etiam fatuitati, necnon lethargo. “ *Gorræi desin-
de lethargo.*

Lethargi nomen Græcum, nomine *Veterni* Latino vertitur, & vulgò Galli
morbum quemvis soporosum *Lethargiam* vocant.

Sunt qui diversos morbos soporosos gradu tantum differre contendunt;
adeoque ad unum reducendos genus, cujus species sint carus, lethargus,
cataphora, apoplexia, &c. verum ipsimet cum admittant diversas cari, le-
thargi, apoplexiæ, &c. species, aperte consententur carum, lethargum, &c.
esse totidem genera, cum genus morbi id sit quod diversas species sub se
comprehendit, adeoque peccant in regulas Logicas, sibi que contradicunt;
plus autem vel minus, seu gradus, cum species minimè mutet, genus à
fortiori mutare non potest.

Diversis horum generum nominibus & Veteres & Neoterici varios signi-
ficatus tribuerunt, ita ut in tantâ loquendi inconstantia, Pathologus neces-
sariò debeat alterutrum significatum seligere, & cæteros repudiare, secus
æquivocationum nullus esset finis, unde perpetua confusio; hanc ut vite-
mus, cujusque vocabuli generici significatum definitione propria circumscri-
bere debuimus.

Feriatio sensuum & motuum liberorum, quæ hujus classis character est;
non semper somni apparentiam repræsentat; si enim æger sensu omni
motuque libero orbatu, situm priorem stantis aut sedentis servat, ut
ecstaticus, catalepticus, vix pro dormiente habendus est; si verò humi
procumbat, artubus flaccidis, nec situm ab adstantibus impressum servet,
sed illicò corruat, is pro dormiente habetur, ut apoplecticus, caroticus,
verum.

verùm si sensu omni destitutus interea imaginationis suæ præbeat indicia, & identidem dormiendo in seipso loquatur, gestu vario suum somnium prodat, is pro *somniante* potius quàm pro dormiente habendus censetur, & tales sunt lethargici, typhomaniaci, aut veternosi: hos omnes ægros comatosos nuncupamus, licet non exiguæ sint inter eos differentiæ.

Discrepant autem à syncopiticis, quòd vires vitales in illis supersint; in syncopiticis verò maximè languescant, calore in extremis sæpiùs deficiente, & colore in pallidum mutato.

Comata itaque in summâ sensuum omnium debilitate, seu impotentiâ percipiendi objecta ambientia consistunt; imò in lethargicis & veternosif, licet imaginationis vires vigeant, memoria saltem debilitatur; ast in caroticis, apoplecticisque & memoria & imaginatio, necnon omnes sensus obscurissimi sunt & suppressi.

Eò itaque redit comatum theoria, ut intelligamus quorsum sensus saltem ferientur, aut obscurentur maximè, cæteræque etiam animæ facultates admodum debilitentur; sed tam parum hætenus est exulta psychologia, tam obscura cerebri anatomia & physiologia, ut nihil certi de his pronunciari queat; ipsa pressio corticis cerebri, quæ pro causâ soporis hætenus habita est, hodiè à *D. Lorry* experimentis rejicitur, ita ut prudentius foret iudicium suum de hac theoriâ reticere, quàm interponere, nisi pro meris conjecturis tradatur. *Vide Commentar. Acad. Paris. Mémoires des Etrangers, tom. 3, à D. Lorry.*

Omnis sensatio tribuenda est mutationi factæ in organis nervosis; nec hoc sufficit, nisi mutatio illa transmittatur ad cerebrum, ut patet ligatis, sectisve nervis; atque ulterius requiritur, ut anima ad hanc mutationem attendat, nec aliorum validè distrahatur ejus attentio; hinc concludere pronum est fluidum nerveum esse medium, cujus interventu transmittitur hæc impressio; fibræ enim nervosæ utpote omni elasticitate destitutæ id non possunt; ergo hujus fluidi nervei, velut vaporis electrici, refluxibus ideas alligavit summus Creator; cùm itaque nullum è cortice cerebri secer nitur fluidum nerveum, nullus in nervis refluxus, nulla sensatio oriri potest, quod accidit etiam si secretum non transmittitur, aut transmissum non refluit, aut si forti animæ pathemate, ut terrore, vel profundâ meditatione in cerebro retineatur, nec nervis suppeditetur; ergo nervi ligatura, excisio, substantiæ medullaris cerebri pressio à vasis vicinis, corticis compressio à tumore, osse fracto, vasis turgidis, meningibus contractis, cruore effuso, ac demùm vehemens animi pathema valent sensationem suppressere; sed nisi supprimatur transfluxus in omnes nervos organis externis famulantes, non dabitur anæsthesia illa generalis, quæ somnum constituit, & quæ cum libero transfluxu per medullares fibras cerebri, partibus internis tantum respondentibus, *somnium* ponit; certè partialis cerebri pressio non sufficit, nisi hujus occasione vehementer detenta anima, ut accidit in terrore & mœrore, simul supprimat influxum in alios nervos. Cur autem nervi cardiaci tandiu recipiant fluidum nerveum, quandiù vita super-

§24 CLASSIS VI. DEBILITATES.

est, licet quælibet pars cæbri vel cerebelli lædatur, modò spinalis medullæ initium intactum sit? Nonne natura vitæ conservationi invigilans necessarium illum in cor & pectus influxum sustinet, organis ad vitam minus necessariis neglectis? Nonne organum ad motus vitales sustinendos maximè necessarium est illud quo nullum animal orbat, scilicet initium medullæ spinalis, quod datur in insectis, quæ cuncta carent cerebro & cerebello? Norunt certè Ianiones superesse vitam bovi, cujus encephalum malleo fuit attritum, & cruor è corde ubertim effusus; ast subitò & in oculi nictu perire, si tenuis cultri lamina inter vertebrae colli supernas adacta fuerit, sicque illico defungi capras, oves in macellis. A suppressione fluidi nervei pendet debilitas & sensationum & contractionum muscularium; verùm principium quod sensationes suspendit in ecstasi, in catalepsi non supprimit in illis muscularem contractionem, unde non corrui homo ecstasi aut catalepsi deprehensus; ubi verò omnium artuum vis muscularis supprimitur, ut in apoplexiâ, caro, vel multum minuitur, ut in lethargo, cataphorâ, corpus procumbit humi, nec se sustinere valet: nam ad orthostadium seu situm stantem necessaria est actio ferè omnium musculorum, qui truncum, crura, tibiae, & pedes movent.

Ex positurâ corporis gradus facultatis motricis æstimari potest, nam orthostadi sunt majori facultate præditi; qui verò decumbunt semi-erecti; illi minori pollent; qui horizontaliter omninò decumbere coguntur debiliores sunt semi-erectis; atque inter illos, qui alterutri lateri pro lubitu incumbere possunt, majori facultate gaudent quàm qui supinum situm continuo affectant; ægri etenim isti suæ debilitatis conscii eam posituram servant, in quâ minima vis omnium requiritur, seu vix ullius musculi contractio desideratur; talis est supinus & horizontalis decubitus, cruribus & brachiis extensis. Talem situm præscribimus syncopis, tum ne vires musculis contrahendis necessarias frustra impendant ægri, tum ne circulatorius motus sanguinis gravitate impediatur.

XXV. CATALEPSIS; *Catalepsie.*

Est sensuum omnium motuumque muscularium suppressio superflite pulsu & respiratione obscurissimis, & mirâ ad quosvis situs retinendos, & suscipiendos, artuum flexilitate.

Ægri subitò corripiuntur paroxysmo per intervalla redeunte; præcessit mentis & corporis torpor vel cephalalgia; subitò sensu omni, motuque orbantur, & posituram primam corporis, artuumque constanter retinent, sive erecti, sive sedentes; & post aliquot minuta ut plurimum, rariùs post horas quasdam, velut è somno exsurgunt, capite sublevato à gravamine & ad munia sua aptiores, sed temporis in paroxysmo transacti omnino immemores; quamdiu sunt in paroxysmo, artus quamvis posituram ex legibus mechanices & structurâ anatomicâ possibilem ab adstantibus impressam conservant, maximè si catalepsis absoluta sit, seu perfecta, ut aiunt; sic ma-

us erecta non delabitur, faciei musculi ad risum, ad fletum compositi, risum, vel fletum constanter exprimunt. Morbus hic chronicus est, & more epilepsiae periodicè recurrit; interdum simplex qualis descriptus est; interdum aliis morbis, ut hysteriae, somnambulismo, rarius spasmo combinatus.

I. *Catalepsis hysterica.* Observat. Medico-practicae, Par. 1743 pag. 248 observ. 108. P. C.

Ea est quae hystericas foeminas aggreditur, cum flexilitate omnium artuum, & mirâ constantiâ in servandis quibusvis posituris à vi externâ impressis, excepto quod ob averfationem medicaminum foetidorum, ut spiritus volatilis salis ammoniaci, vel nares manu stringant, vel aliorum caput deflectant aegrae.

Historia. Helena Renault annos septemdecim, & ejus soror Oliva natu major, hysteriam ab menostasia patiebantur; Oliva post sex accessus emmenagogis & antihysteris sanata est. Helena verò ab iisdem pejus habuit, & post duodecim accessus hysteriae incidit in catalepsim, in qua tamen odorem spiritus salis ammoniaci ad decem pedum distantiam percipiebat, & manu naribus admotâ arcebat; imò audito hujus medicaminis nomine sibi cavebat; si per vim admoveretur naribus pluma hoc spiritu tincta, illa horrendos clamores edebat, irâ & furore percellabatur, & quae antea ne loqui poterat praë debilitate, jam tribus viris se coerceri vix patiebatur. Hi accessus catalepticos plusquam decies in mense recurrebant, saepeque succedebant anginæ hystericae, cujus oppressione decrefcente cataleptica immobilitas subsequebatur, & catalepticos insultu evanescente aegra vertigine tenebricosâ correpta in pulvinar suum procumbebat. Quandoque tamen insultus epilepticus stipabatur anginâ hystericâ, cui violentæ convulsiones succedebant; cum delirio ingeniosiori quàm ab eâ aegra expectaffes. Imò durante insultu epileptico saepe somniabat Helena, (quod Magdalenæ Vincent catalepsi somnambulâ detentæ accedisse vidi); tunc volupe erat observare hanc puellam lecto infidentem, trunco immobili, capite inclinato, oculis pro adstantium lubitu huc vel illuc conversis, brachiis flexis & suspensis, ut in statuâ cereâ, risu sermonem suum pronunciare; finito accessu apyrexia plenâ fruebatur, (id est, sanissima erat,) nec recidivam metuebat; sed vel à levi terrore, ingrato nuncio, quavis pathematis occasione datâ, quovis odore ingrato, ut castorei, rutæ, in cætalepsim incidebat.

Sumpto lacte caprino, adhibitâ rusticatione, & exercitatione per duos menses à catalepsi immunis vixit, sed in urbem reversæ catalepsis accessit; cujus paroxysmos praecedebat summa asthenia, vel syncope; si tunc pungeretur, vel odorem foetidum olfaceret, illico catalepsis oriebatur dimidium corpus occupans; demùm tamen illi tres apoplexiæ catalepticae, vel epilepticae paroxysmi succedere, atque restitutis per multos annos catamenis Helena radicitus sanata est.

826 CLASSIS VI. DEBILITATES.

Cura. 1° Frustrâ omnia emmenagoga per hos annos fuerunt adhibita; catamenia enim sponte demùm redivere. 2° Omnia foetida antihysterica nocuere, minùs tamen fumus chartæ accensæ. 3° Quindecim saltem sanguinis libræ è pede, brachio, jugulo in decursu morbi missæ sunt. 4° Aquosa emollientia feliciter successere. 5° Syrupus de karabe hystericos insultus mirè sedavit: 6° Ægram diarrhœa per duos menses detinuit, catharticus excitata, cui salutem suam ipsa tribuit.

2. *Catalepsis verminosa* Marcelli Donati Hist. Med. mirab. cap. 7: & Schenckii Observat. P. A.

Mense Julio anni 1757 puella octennis Nosocomii generalis plures catalepticos insultus passa erat; cum eam vidi, conquerebatur de cardialgiâ, doloribus vagis in abdomine, & de sensu corporis à ventriculo in œsophagum repentis. Præscripti aquilæ albæ grana decem; hoc assumpto medicamine insultum catalepticos passa est per duodecim horas perseverantem: sequenti mane eam inveni gemebundam, oculis clausis; cum vellem digito palpebram attollere, renitebatur illa cum nictatione frequentissimâ, seu nystagmo; maxilla inferior superiori firmiter erat appressa, brachia & crura quemlibet situm impressum servabant, imò motum paululum perficiebant, seu flexionem à me impressam paululum continuabant; de cætero nullus sensus, nullus motus, responsum nullum.

Repetitâ aquilâ albâ convaluit, nec post hunc gravem paroxysmum ullus alter rediit. An vermibus in abdomine tribuenda sit hæc catalepsis, judicent alii.

3. *Catalepsis à fumo* Plateri lib. 1. obs. 18.

Est species à carbonum fumo hausta.

4. *Catalepsis à menostasiâ* Fonsæcæ lib. 2 Consultat.; *Sanguinea* Ballonii conf. lib. 2 hist. 1.

Illâ singulis hebdomadibus recurrebat, paroxysmo sex horas perseverante, & cum mensium suppressione; in illâ specie faciei color bonus, & tristitia gravis præcessit: *Hippocrates* 2. *Prorrheticorum* malum hoc esse pronunciavit. De catalepsi à menostasiâ prostant observationes *D. Pessaut de la Tour Journ. de Med. Juill. 1756*, & *D. Michel Aoust. 1759*: in utroque casu mensium eruptio morbum abstulit, quæ eruptio in altero casu post duos menses excitata fuit pediluvii calidis, frictionibus pedum, & litu mercuriali pluries iterato, sine syphilidis suspitione.

5. *Catalepsis melancholica* Ballonii Consil. lib. 2. hist. 1. P. L.

Talis erat puella, quæ cum nubere cogeretur, in catalepsim incidit: *Forest. obs. 41. lib. 2*: Talis etiam hypochondriacus ab *Hildesheimio* memoratus, si tamen artus flexibiles remanserint. Mulier, ex mariti sui obitu vehementissimè afflicta, nullam lachrymam effudit, sed fixis oculis, immobilis tota die & sequenti permansit: Medicus accedens eam perfectè catalepticam cognovit, artus enim impositum quemvis statum servabant; tussâ jugulari unicum clamorem edidit; immissa in balneum frigidum etiam signum

gnum sensationis protulit, sed ex hoc citòeducta obiit. In Magdalena Valetta observaveram olim balnea etiam tepida catalepticis nocere.

6. *Catalepsis delirans*. Act. Acad. Upsalienfis, ann. 1742 pag. 41: rectius dicenda *catalepsis somnambulans*. P. L.

Magdalena Valetta, puella multis sollicitudinibus prius vexata, hunc morbum per plures menses passa est in Nosocomio generali anno 1737: primo quidem mense catalepsis erat simplex, sed perfecta, pluries in septimanâ revertens, cum pulsu rarissimo, depresso, respiratione ita placidâ & obscurâ, ut vix perciperetur, calore exiguo, pallore nativo; paroxysmus aliquot minuta tantum perseverabat, quo tempore illam ita infleximus, ut brachiis, tibiisque sursum versis totum corpus summis natibus insisteret, & æquilibrio servato, ibi remanebat ægra statuzæ ceræ instar immobilis, & non minus sensu omni destituta; falsum est catalepticos stantes si impellantur progredi, saltem alio modo quàm progredieretur statua; paroxysmo soluto ægra à capitis gravitate quam prius experiebatur, immunis erat. Altero mense Magdalena in quovis paroxysmo miram scenam ludebat, triplici actu, nam illicò in catalepsim inciderebat, post pauca minuta sui omninò compos videbatur, & ea peragebat, quæ sana, ingeniosa, & faceta agere potuisset, in statu summæ lætitiæ, quo tamen ipso tempore quoad omnes sensus externos dictos non differebat ab statuâ aut ab illis ludicris homuncionibus, quos pueris ostentant histriones, & *marionettes* vocant, quippe cantans, sibilans, facetè narrans, lætitiâ exultans, & currens per cubiculum, visu, tactu, auditu, olfactu, gustu erat omnimodè destituta, ut multis experimentis compertum habeo; post semi-horam alter catalepticos perfectæ paroxysmus scenam clauderebat; hæc fusè recensita vide in *Actis Upsaliensibus & Parisinis*.

Tusâ venâ cruor viscidus, non nisi expressus per vim effluebat; balneum tepidum extra paroxysmum tolerare non potuit, pulveres antiepileptici antea adhibiti paroxysmos frequentiores adduxerant, jusculis temperati nec nocebant nec proderant; sibi relicta convaluit, & rursus famulium exercuit; eam post biennium interrogavi, & retulit se ab hoc morbo non omninò immunem esse, sed paroxysmos esse mitiores, ita ut si corriperebatur, dum domum evertebat, aut pastam manibus versabat, opus suum quidem non intermitteret, sed visu, audituque ferè careret, aut adstantes obscurissimè perciperet, quasi somnio quodam detineretur.

7. *Catalepsis quartanaria; à resolutione*. Ballonii cons. 2. P. C.

Anno 1727 in Nosocomio Alesiensis curabam militem annosum, qui quartanâ laborabat, & secundâ ab accessu die non maniacus, sed stupidus & delirus erat; tertiâ verò catalepticus, ita tamen ut licet omni sensu foret destitutus durante hoc paroxysmo, brachium quod sursum inflexeram, in eo situ constanter non retineret, sed gradatim & sensu labi sneret.

328 CLASSIS VI. DEBILITATES.

Ope emetici duo primi catalepticos paroxysmi sublatis sunt, tertius noctu superveniens ægrum è medio sustulit. Ea *cataleptis serosa* mihi visa est multum discrepans à melancholicâ & à somnambulante, in quibus sanguis viscidus, & veluti coagulatus observatur.

Testis oculatus mihi retulit se olim vidisse Parisiis mulierem perfectè catalepticam per multos dies, quæ singulis diebus horâ secundâ pomeridianâ evigilans, digito suo supra lectum suum Dei Nomen exarabat, quo facto rursus in cataleptim relabebatur.

Cataleptis sæpè intermittentibus longis tertianis & quartanis supervenit, observante *Ballonio*, eamque lethalem censet ob virium resolutionem. Facies est in hac specie pallida, œdematosa, & serum luxurians eam inducit; in hac conferunt cathartica, hydragoga, diuretica.

Quatuor catalepticos species statuit *Ballonius*, sed cum eas à causis seu principiis abditis deducat, nec caractere proprio insigniat, hujus divisionis minus utilis est.

XXVI. ECSTASIS; *Extase.*

Differt à catalepsi ex eo quòd ægri artus non retineant situm quemvis ab adstantibus impressum; æger tamen eam, quam initio insultus habuit, posituram constanter servat, & omni sensu motuque artuum oritur. Differt à catocho ex eo quòd à profundâ contemplatione aut mentis attentione, vel gravissimo pathemate oriatur, nec artus omnes ita rigescant spasmodicè, ut in catochomènis.

1. *Ecstasis catochæ. Cataleptis* Henrici ab Heers & Tulpii.

Convenit cum catocho ratione rigiditatis corporis.

Capucinus inventus est aphonus uno genu terræ insitens, dextrâ manum sursum exporrectâ, & marmoris instar, utrâque frigidâ; oculi patebant, sed palpebris immobilibus, os hiabat cum respiratione liberâ & pulsu fat magno; cæterum statuam Mercurii referebat: *Henricus ab Heers, obs. 3.* Hic post viginti horas ad se rediit ope clysmatis acris, stuphæ calidissimæ, vini aromatici spinæ applicati, conditi cardiaci cum theriacâ sæpè assumpti; cum revertebatur paroxysmus, quòd ex colli rigiditate persentiebatur, statim oleo calido spinæ illito, eum prævertebat.

Juvenis Britannus, impensè amori indulgens, inopinatâ matrimonii repulsâ vehementer percussus, illicò instar stipitis rigit, sedens in sedili suo quasi congelatus, retinens per integrum diem eundem situm; jurasces certè te statuam potius quàm hominem cernere, adeo fuere omnia non modò rigida, sed planè immobilia; Verùm ubi exclamaretur altâ voce, rem ipsius meliori esse loco, & cupitam habiturum amicam, modò ad se reverteretur, profilit confestim è sedili, & quasi excitatus è profundiori somno, rediit actutum ad se. *Nic. Tulpus, obs. 22.*

Ab. 1.

2. *Ecstasis resoluta. A.*

Ea est quæ artuum rigiditate nullâ stipatur, quæque à gravi terrore, aut mentis consternatione procedit.

Miles defertor cum audiret se à Tribuni capitalis satellitibus citò correptum iri, incidit in ecstasim, & sic in Nosocomium delatus, nec interrogatus respondebat, nec punctus membra retrahebat, silens & immotus perstabat, oculis semi-clausis; attamen famem & sitim dato tempore compeſcebat; sectâ saphenâ, emeticum sumpsit, rursus phlebotomia repetita est, & convaluit. Hoc vidi anno 1728. Monspelii.

Affinis est huic morbus relatus *Mem. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1702*, de fabro lignario, qui audiens alterum, quem verberaverat, perisse, incidit in catalepsim, fortè ecstasim, quæ per quatuor menses diversis auxiliis restitit, & demùm balneo frigido cessit.

Tulpianæ observationi similis est casus adolescentis Monspelienſis, qui cum perditè amaret mulierem, & ab eâ repulsam matrimonii litteris acciperet, subitò his perlectis concidit omni sensu, motuque destitutus, superſtite pulsu, sed debili, oculis clausis, respiratione placidissimâ; frustra præmissis cardiaco, emeticum sumpsit, post decem horas obiit. Observabat *Ill. D. Fizes, Med. Prof. Regius.*

Differt ecstasis vulgaris per flexilitatem artuum ab ecstasi catoche.

S. Augustinus refert se vidisse Sacerdotem qui, quando ei placebat, & ad S. Augustini conspectum, „ ad imitatas lamentantis hominis voces, „ ita se auferebat à sensibus, & jacebat simillimus mortuo, ut non fo- „ lùm vellicantes atque pungentes minimè sentiret, sed aliquando igne „ ureretur sine ullo doloris sensu, nisi postmodum ex vulnere. *Lib. XIV, Cap. 24, de Civitate Dei.*

3. Ecstasis cataleptica.

Puella pagi St. Sebastien juxta Alesiam, 13 annos nata, per menses duos bis morbo sequenti afflicta fuit, observata à *D. Privat Med. Doctore Alesienſi*, à quo historiam accepi. Sedebat ea toto illo tempore noctu & interdiu, nulli interrogationi ullo signo, aut verbo respondens, parum cibi sumens, unde macilenta, cum pulsu parvo, raro, frigidula; alternis minutis noctu & interdiu brachia in crucis formam extendebat, prolatis his verbis vernaculâ linguâ: *Joannes, Joannes, Paradisum peto*; mox per minutum ululabat, atque demissis in genua manibus per duo minuta quiescebat, idemque deinceps iterabat; cum autem brachia erant extensa, ea rigida erant; ast digiti cataleptici flexibiles impressum à Medico situm servabant: à primo insultu ejus morbi usus lactis eam liberaverat, in altero obiit; parentes hunc morbum, ut solemne est inter rusticos, fascinationi adscripserunt. Hæc anno 1758. An hæc species differt à catalepsi melancholicâ? Vix credo.

A summo terrore syncopen, imò asphyxiam lethalem subitò oriri probant plures observationes. Sic *D. F. & Fauville*, Doctores Medici juniores, ut rusticum ludibrio haberent, eum deduxere in amphitheatrum; rusticus ad conspectum sceletorum & instrumentorum stupefactus, sine resistantiâ, &

nequidem prolato verbo, supra anatomicam tabulam extensus est; tunc *Fauville* prælectionem anatomicam simulans, cultri anatomici manubrio incisionem cruralem in rustici abdomine delineavit, atque statim miser in synco-pen incidit; territi ipsi Doctores eum summâ cum curâ, ope cardiaco-rum, è syncope excitant, & ad se reversus æger gratias ipsis agens quod vi-tam sibi non abstulissent. *D. Hagenot* in simili casu olim carbonarium metu reapse extinctum esse asserit, & culpa in Chirurgiæ alumnos refundebatur.

XXVII. TYPHOMANIA, Græcis *Agrypnon Coma*; *Coma vigil* Aucto-rum; *Marcor Linacri*; *Veternus* aliis; *Modorra y Modorilla* Hispanis *J. Peredæ*; *Typhomanie*.

Est simulatus aut apparens sopor cum pervigilio reali, vel sopor levis è quo ægri faciliè excitantur, cum deliriò comitante.

Coma insomne, ait *Gorraeus*, lethargicis proprium, est illud in quo ægri vigiles manent, clausis tamen ferè semper oculis, nisi excitentur; tunc enim oculos attollunt, & tangentem respiciunt, liberèque tum sentiunt, tum mo-ventur, atque etiam desipiunt, quòd ipsis variæ imagines obversentur, quæ illorum mentes movent.

Dicitur typhomania à *typhos*, febris maligna, & *mainomai*, insanio.

1. Typhomania febricosa. A. P.

Est ea species quæ tritæophyæ, vel tertianæ accessum tertium, quartum vel quintum comitatur, de quâ fusè *Torti*, *Werthofius*, *Mortonus*que ege-runt, quamque primus observavit *Mercatus*.

Epidemica dicitur apud Hispanos, saltem Castellanos; vixit circa *Nemausum* anno 1761: Unicam observationem referre sufficiat.

D. de la Calmette, Præses Senatûs Metensis, quinquagenarius, per sex dies febre remittente alternis diebus, & cum frigore exacerbante correptus, somnolentus erat, & ad delirium pronus; septimâ die paroxysmus fuit solito major, delirio continuo, obscuro, cum sopore, quem per intervalla stertor comitabatur, extremis frigidis, pulsu debili; accersor *Nemausum* ubi dege-bat æger, paroxysmus desierat, & quartus imminebat, quem tertio pericu-losiorem prædixi, & quem cardiacis, potissimum lilio *Paracelsi* cochleatim exhibito, superare conatus sum; aderat enim per quinque horas frigus ex-tremorum, pulsus exilis, sopor continuus cum stertore quasi apoplectico, facie cadaverosâ; sed faciliè excutiebatur sopor, atque tunc æger in seipso continuo muffedabat; periculum augebat debilitas; paroxysmi sexdecim ho-ras excedebant, sudoreque terminabantur; lingua erat nitida, nulla nausea præcesserat; his ita se habentibus, arripui intervallum à paroxysmo quarto ad quintum, quod in vorandis kinkinæ drachmis duodecim fuit insumptum; hac enim solâ methodo quintus & haud dubiè lethalis paroxysmus præverti potuit; quo facto superfuit quidem pyrexia, sed cum pulsu magis evoluto; undecimâ die accessit aurigo critica; leve catharticum præscriptum est, &

deco-

decimâ quartâ morbi die, æger apyretos fuit, & convaluit, cum summo omnium honorum, pauperumque gaudio.

Is morbus non est reapse diversus à tritæophyâ apoplecticâ, seu tertianâ caroticâ Werlhofii, si curatiouem attendamus; verùm hoc singulare est, quòd æger, cum sopore & stertore detineretur, facilè tamen excitaretur, & tunc ad quæsitâ sæpius responderet, moxque obscurè delirans in somnum & stertorem relaberetur; cum in caro & apoplexiâ æger alto sopore obrutus jaceat, nec quidquam audiat, loquaturve.

Illâ eadem species stipatur quandoque febre verè intermittenti. Sic alter æger Nemaufensis, quem eodem autumno adivi, sopore cum hemiplegiâ, aliisque symptomatis laborans alternis diebus, surgebat è lecto apyretos; quinto tamen accessu agrypno-comatosus obiit: urina in utroque affectu erat intensè rubra; post adhibitum kinkina, stranguria ferè imminebat.

Hic morbus differt à lethargo, quòd sit acutâ febre stipatus, & delirio non obliuiofo.

Tam variis sub formis attentos etiam Medicos deludit hic atrox affectus; quod patet ex historia Cardinalis Barbado apud *Morgagni Epist. XLIX.* 30, 31, ut ad genera diversa eum referre non dubitaverim, quippe periculum in mora, & si Medicus eum in prima invasione non cognoscat de ægro ferè conclamatum est. In casu illius Cardinalis primus paroxysmus intulit stertorem, tendinum subsultus, pulsus perobscurum, nihil digito prementi resistentem & soporem. Signum diagnosticum singulare tradit *Ill. Torti lib. 3. cap. 1*, quòd scilicet interdum æger balbutiens verba mutilet, & unum pro alio proferat, non secus ac si levi apoplexiâ, in paralyfim degenerante, foret detentus.

2. *Typhomania continua*; *Lethargus Hippocratis*; *Coma lethargicum Raimundi Fortis* Consult. tom. 1. cent. 1. A.

Differt à priori, quòd continuò, non per accessus, aut paroxysmos redeant symptomata soporosa.

In comate lethargico, ait *R. Fortis*, non abolentur actiones principes, nec sensus & motus, & interrogatis patientes respondent.

Typhomania continua vulgò habetur pro symptomate febrium continuarum, ut typhi, synochi; necnon remittentium, quarum paroxysmus à frigore non incipit, quæ proinde ope kinkinæ non sanantur.

Hic morbus delirio & somnolentiâ continuâ stipatur; cum febris ad incrementum & statum pervenit, ægri continuò intra se deblaterant, & somniant; ast interrogati respondent sæpius, sæpius sese loco movent, magis tamen somnolenti, & quieti quàm in paraphrosyne febrili, ita ut si malè vertat morbus, æger caroticus evadat, nec expergescere queat.

Has omnes species Medici vulgò febres malignas nuncupant, & distinguere recusant; ast historia typhomanix febricosæ docet ipsos errare quàm periculosissimè, cum in febricosâ kinkina ex orci faucibus ægros eripiat; in continuâ verò vulgaria auxilia, ut phlebotomiæ, hirudinesque sanguinem

è cerebro revellentæ, pitifanæ nitratæ, cathartica pro re natâ solummodò profint.

Parotides supervenientes, & suppuratio aurium in hoc morbo salutaria sunt.

3. *Typhomania agrypnocoma*; *Subeith sahara* Arabum; *Coma vigil* Sennerti de somno præternaturali cap. 2, Riverii lib. 1 cap. 3; *Phrenitis comatosa* Heurnii cap. 17; Journ. de Med. Juill. 1760. A.

Est ea species in quâ ægri, ad dormiendum continuò propensi, dormire videntur, clausis oculis, situ ad somnum composito; attamen vigilant & delirant, ita ut si eos tetigeris, statim oculos aperiant, & torvè aspiciant, aut irascantur, iterumque delabantur in somnum qui variis somniis impeditur, ita ut vigilare cogantur.

Hanc speciem semel observavi, fortè tamen pluries vidi; raram esse intelligo; morbus est acutus, exiguâ febre stipatus, seu pulsû potius frequentî, non valido; juvenis eâ laborans intra paucos dies obiit.

Curatio Riveriana optima videtur; cathartica & emetica nociva sunt, ni fallor, & cerebri phlogosis incusanda est, non verò ejus atonia.

Typhomaniacus *Heurnii*, qui caput Monacho juxta ipsum dormienti abscidit, furibundus erat; alii sunt pacati; quæ diversitas à temperamento & circumstantiis repetenda est, nec exigit divisionem typhomaniæ in veteranosam & phreniticam.

4. *Typhomania verminosa* Brendelii. A.

Est species infantibus verminosis, & febricitantibus non infrequens; somniant, seu delirant, sæpius dormiunt, & multum negotii Medicis faceffunt; morbi acuti infantum sunt periculosi; quippe, ut constat ex Actis necrologice Parœciæ B. Virginis Monspelii, ex centum infantibus eodem die natis vix tertia pars, seu 33, quintum annum attingit; è contra à decimo anno ad quinquagesimum vix dimidio major pars moritur; adeoque mortalitas infantum esset octies major, si intra quinque annos dimidia tantum pars natorum moreretur, & cum moriantur duæ tertiæ partes, mortalitas est duodecies major infantum quàm adultorum; magnam verò infantum partem morbis acutis occumbere certum est, & periculum mortis, in diversis ætatibus, diversisque morbis, est in ratione compositâ ex mortalitate hujus morbi, & mortalitate hujus ætatis; ita v. g. si typhomania verminosa sit duplo periculosior quàm est pleuritis, prior in infante involvet periculum 24^{or} vicibus majus, quàm posterior in adulto: cujus scilicet ætatis mortalitas 12^{ies} minor est.

5. *Typhomania Martinicana*. A.

Ea est quæ à scolopendriæ morfu supervenit, cum sopore, delirio, & tumore partis demoriæ, quo tumore aperto, seu suppurato, morbus sanatur. Scolopendriæ ea species est, quæ Martinicanis *Galere* dicitur.

XXVIII. LETHARGUS, *Léthargie*.

Convenit cum typhomaniâ continuâ, ratione soporis levis ex quo æger facile

facile excutitur, interrogatis respondet, & se loco movet: ab eâ verò discrepat ratione delirii merè obliuosi; lethargicus enim somnolentus est & torpidus, omnium, utut recentium, obliuiscitur, & præ segnitie nihil curat.

Ad idem genus typhomaniam & lethargum reduci posse crediderim, maximè cum lethargus in ore omnium frequens, in praxi sit rarissimus morbus, nisi pro morbo soporoso quouis sumatur. *Ballonius* definit lethargum concursum delirii continui, febris, soporis & obliuionis, *Consil. libr. 2.*

1. *Lethargus à febre* Willisii obs. 1. A.

Est ea species quæ febribus ut plurimum continuis malè iudicatis superuenit, vel eas sequitur, quam videre mihi contigit in vetulâ synochum passâ in lecto continuo jacente, segni, obliuosâ & somnolentâ cum amphimerinâ.

Hic affectus certè diversus est à lethargo Hippocratis, qui intra septem dies ægrum è medio tollit, & qui per empyema, id est, parotidum supurationem, aut similem apostasim terminatur, obseruantibus *Mercuriali* & *Riverio*.

Vesicatoria occipiti admota sunt præstans in hoc morbo remedium.

2. *Lethargus pulmonicus* Ballonii consil. lib. 2: Bagliui de raris pulmonum morbis, pag. 91, 371. *Pulmonia lethargica* Hippocrat. lib. de morbis. A.

Invadit pulmonia cum lethargo statim in ipso morbi initio; oritur à pituitâ putri, & viscidâ pulmones siderante; tussis tenet cum sopore; cum moriturus est æger, alvus liquescit; non est prospiciendum huic lethargo per cephalica, aut per spirituosa, sed per expectorantia, putrem lympham & viscidam educentia; phtisici sæpè in decursu morbi lethargici evadunt, ut vidi post *Baglivum*.

3. *Lethargus à narcoticis* Willisii de Lethargo. A.

Diversi sunt effectus venenorum narcoticorum pro dosi veneni, pro huius specie. 1° Pro dosi. Nuper *Monspeli* plures nefarii capti sunt, qui viatores exspoliaverant propinato vino, in quo semina daturæ stramonii contrita & infusa fuerant; fassus est autem eorum dux plures ab eo veneno interemptos esse, cum veram veneni dosim ignorabat, atque ea dosi nimia lethargum inducebat; dosi verò minor tantummodo paraphrosynem minimè lethalem in benè multis, quorum aliquot ipse interrogavi, creaverat: A majori dosi opii lethargus etiam inducitur, non rarò lethalis, cum pulsu debili, facie lividâ, stupore & sopore summis; minor autem dosi, potissimum assuetos, quandoque exhilarat, reficit, leviter inebriat; quod etiam de vino dictum sit, ut norunt omnes.

2°. Pro diversâ specie veneni, diversa sunt symptomata, alia datura, alia hyoscyamus, alia belladonna, opium, vinum, conium, seu cicuta major, physalis somnifera, odor mandragoræ, narcissi, &c, producant non satis adhucdum observata, aut distinctè descripta. *Forestus* à vino apoplexiam, *Willisus* paraphrosynem, alii alios morbos ab iisdem venenis inductos viderunt.

In his autem casibus venenum emeticis est expellendum è primis viis, *Sauvages Nosologia Methodica, Tom. I.* N n n n n dein

834 CLASSIS VI. DEBILITATES.

dein tincturâ, aut pulvere castorei, cum vino, lilio Paracelsi, aliisque cardiâcis, necnon aceto utendum est.

Lethargus traumaticus Willisii, seu à capitis ictu, vulnere, ad carum videtur attinere, & *lethargus typhodes* Willisii idem est morbus cum typhomaniâ continuâ, seu febrem acutam, aut synochum comitante.

4. *Lethargus cephaliticus*. Vide Foresti obs. 11 libr. 10 de cerebri morbis. *Lethargus apostematodes* Pathol. method. *Lethargus* Hippocr. L. II. de Morbis. A.

Est lethargus acutus à cerebri inflammatione gangrænodeâ dependens, seu cephalitis soporosa.

Puer profundissimo somno detentus, hemiplexiâ lateris dextri videbatur laborare, neque movebatur, neque sentiebat, nec respondebat; ast subinde garrire videbatur. mufitando quæ nemo intelligebat, quarto die obiit; secto cadavere, non vermes inventi sunt, ut putabant, sed cerebri & cerebelli pars dextra saniosa, putrida, corrupta, sphacelosa. Differt hic morbus à cephalitide per altitudinem soporis, & absentiam oblivionis, quæ obliuio supponit aliquam vigiliam, demùm valdè affinis est cum typhomaniâ verminosâ. Vide *Lethargum acutum* Clar. Preysingeri.

5. *Lethargus arthriticus* Willisii. *Lethargus periodicè repetens sive hydrops cerebri*, Carol. Pison. Morbi à serosa colluue, pag. 93. A.

Præsul arthritidis paroxysmis quotannis obnoxius cum febre versus septimum diem patiebatur lethargum, qui unam aut duas hebdomadas perseue-
rabat, doloribus somno locum cedentibus, ex quo non excitabatur, nisi ad potum, cibumve sumendum. Huic sopori se adungebat tremor totius corporis, sed ita latens ut se pulsu tantùm convulsivo proderet; ille verò tremulus motus sopito accedebat, vigilantibus minimè; oculi erant conni-
ventes, immobiles, ac madentes; facies tumida ac decolor, nisi ratione fe-
bris genæ ruberent; corpus erat enerve & elumbe. Præterea ingens men-
tis stupor, perpetua sui negligentia, & necessariarum rerum obliuio; nil agebat aut annuebat æger, nisi perpetuò excitatus aut compellatus, per
tres vel quatuor annos arthritidis recursus hic morbus comitatus est, usque
ad mortem: hic sopor depingitur ab Hippocrate *Coacorum sect. 1. 4. sent. 26.*

Mihi autem evidens apparet principium hujus morbi fuisse materiem arthri-
ticam cortici cerebri impactam, & sensim intra quindecim dies resolutam;
& gratis hydropem cerebri à Carolo Pifone accusatum fuisse.

Differt hic affectus à caro quod erat tantùm magna dormiendi cupiditas, non profundus & insuperabilis sopor; à cataphorâ per febrem comitem.

6. *Lethargus à frigore* Petr. Borelli centur. 1 observ. 52. A.

Arnardus Coquus Castrensis, qui erat vitivorax, seu impunè vitrum vorabat, frigora nivis in itinere perpeffus, incidit in lethargum. (Vide typhomaniam à frigore.) Per plures dies instar mortui & cum metu suffocationis non mediocri fuit. Borellus adhibuit vesicantia, cucurbitulas scarificatas, sternutatoria & tandem castorei scrupulos duos, & scammonii scrupulum

pulum unum, cum oxymelite pro duabus dosibus, & sic sanatus fuit. Utrum verò lethargus sit, an carus, dubium mihi videtur; cum Veteres hæc nomina indiscriminatim usurpaverint.

7. *Lethargus litteratorum* Ill. van Swieten §. 1010.

Qui libris diu impalescunt, vitam agentes sedentariam, mente continuis studiis detentâ, nec exercitiis corporis recreatâ, cerebri sui tonum enervant, hinc debiles corpore, quietis & otii amantiore, vires etiam animi sensim amittunt, ipsis demum mens hebescit, vacillat memoria, stupidi, obliviosi, verbo apoplexiâ corripuntur. Nihil est utilius ad scientias adipiscendas, quàm experimenta lectioni & studio immiscere, & sic Hydraulica, Mechanica, Dioptrica experimentis iteratis ad pauca principia applicatis sine fastidio subeunt mentem, exercitio corporeo vires resarciunt corporis, atque multò majores sine sanitatis damno fiunt in doctrinis progressus.

XXIX. CATAPHORA. *Coma somnolentum* Auctorum. *Subeth* Arabum.

Cognoscitur ex somnolentiâ continuâ, sine febre, sine delirio, ex quâ æger excitatur, respondet, oculos aperit, se movet, rursusque obdormiscit.

Differt à *typhomaniâ* & *lethargo*, quia cataphoricus non delirat; ab *apoplexiâ*, quia non stertit, nisi morti proximus; à *caro*, quia caroticus febricitat, non cataphoricus.

1. *Cataphora somnolentia*; *Somnolentia continua* Willisi cap. 4; *Diathefis soporosa* quibusdam; *La Somnolence*. L.

Hæc species est habitudo dormiendi interdù ultra quàm fert ætas. Infantes siquidem quò juniores sunt, eò plus dormiunt; senes verò vigilem magis degunt vitam; unde adagium *juvenis vigil*, & *vetus soporosus*, uterque *morti proximus*, quod quandoque falsum est. Somnolenti quoad reliqua satis valent, benè edunt ac bibunt, foras obambulant, res domesticas mediocriter curant, attamen inter loquendum aut ambulandum aut edendum etiam nec satures subinde nutant, & ni ab aliis suscitentur, mox somno obruuntur, atque hoc modo non solum dies aliquot aut menses, sed per plures annos, ut de Epimenide fertur, somnum ferè continuum dormiunt.

Humiditas non altè insidens cortici cerebri vulgò incusatur: hic affectus quandoque ad ultimum senium sine ullo periculo comitatur; interea quia dimidia pars vitæ ab hoc frustranea evadit, & inde, ni obviam eamus, pejora subsequi possunt, huic medendum est, selectu præfidiorum sanitatis, ut potu caffè, alimentis siccis, odoratu spirituosorum, ut falis volatilis ammoniaci, potu cerevisiæ diureticis onustæ, infuso theiformi florum salviæ, betonicæ, pileolis aromaticis, tabaco, similibusque; præmissis etiam phlebotomiâ & catharsi.

2. *Cataphora coma*; *Coma somnolentum* Auctorum; *Lethargus* vulgi; *Subeth asarim* Avicennæ; *Le Subeth*. A.

Sopor est gravis, ore hiante, maxillâ inferiori demissâ, oculis clausis,

facie sæpiùs pallidâ, pulsu raro, quandoque depresso, artubus omnibus flaccidis; mortuis similes sunt ægri quàm vivis; à vellicatione fortiori aut punctione suscitati oculos aperiunt, adstantes circumspiciunt, interrogatis respondent; attamen mox iterùm dormientes nihil cùrant, & non nisi acriter excitati oblata deglutiunt. Hinc multum discrepant à somnolentis, nec enim per intervalla obambulant, aut colloquia miscent.

Ex his comatosis, alii, ni succurratur, intra aliquot dies moriuntur, accedente respiratione stertorosa, quæ in reliquo morbi decursu ferè inconspicua est & placidissima: alii verò per menses aut per annos dormiunt, qualem memorat *Hombergius Hist. de l'Acad. R. des Sc. Ann. 1707*, quæ quidem varietas *cataphoræ chronicæ* nomen meretur; verùm quo modo ab initio discerni possit, à priori inquirendum restat.

Huic morbo acuto obnoxii sunt senes, etiamsi nulla causa evidens saltem sufficiens cognoscatur, & nulla crapula, nulla urinæ, fontanellæ suppressio; in hoc magnus est sanguinis lentor, qui per mechanicas corporis succussiones discutitur aliquandiu; hoc plebs ipsa novit, quæ comatosos hinc & inde humeris comprehensos ambulare, & saltare cogit, aut fasciis infra lumbos trajectis mollius exagitant sursum deorsum: huic auxilio par est & utilior vomitio per artem excitata, catharsis acris huic succedens, julapia cephalica & cardiaca interpolata, frictions, vellicationes, sternutatoria, antisoporosa, ut castoreum, karabe, vesicatoria, spiritus cornu cervi, fuliginis, salis ammoniaci, &c: Varietates hujus speciei sunt,

3. *Cataphora scorbutica. Coma somnolentum scorbuticum* Frider. Hoffmanni observat. 2. A.

Cognoscitur ex urinâ rufescente, absque siti, ex prægressa corporis lassitudine, crurum dolore, febribus intermittentibus, pulsu debili, &c: verùm ea signa cachexiam potiùs quàm scorbutum designant.

4. *Cataphora arthritica; Coma somnolentum chronicum à repulsâ podagrâ* Frider. Hoffmanni, obs. 9. A.

5. *Cataphora exanthematica; Coma somnolentum à repulso eryspelate* Frider. Hoffmanni, obs. 3. A.

6. *Cataphora hydrocephalica* Schneider. de Affectibus soporosis pag. 24; Boneti Sepulchret. obs. 9. pag. 157. Tom. I. item 7^a, 8^a, 10^a, 11^a, 12^a, 13^a, &c. Schwencke rari casus explicatio, in quo Boerhaave aquas Spadanæ, sed infeliciter, præscripsit.

Est species quæ à feri exundantia in diversis capitis partibus dependet, sive ille hydrocephalus externus vel internus spontè accefferit, sive à suppressis alvi fluxibus, urinis, fontanellis, &c, ortum duxerit.

7. *Cataphora chronica* Hombergii *Hist. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1707. C.* Vide Suidam de Epimenide, Semestrem Cataphoram sine sensu & motu narrat *Hombergius*.

Somnolentia diurna non rarò procedit à pervigilio nocturno, quod observandum est, ita ut hic affectus sit tantùm somnus inordinatus.

In convalescentia à morbis acutis somnolentia est salutaris, uti initio februm periculosa est.

8. *Cataphora timor* Spigelii de Semitertiana. A.

Timor est morbus in Germaniâ & Pannoniâ frequens, quem sic vocant Austriaci, Moravi, & Styrii; ille inter apoplexiam & epilepsiam quodammodo ambigit. Cadunt enim ægri velut apoplectici sine sensu, non tamen motu privantur, sed non convelluntur, ut epileptici, nec discusso morbo paralyfim alicujus partis incurrunt: hunc morbum ipse bis vidit *Werlhofius* Hanoveræ: cum sopore artus anxie jactantur. Hic affectus se comitem dederat accessibus febris intermittens, eumque ope kinkinæ debellavit ille illustis vir.

XXX. CARUS; *Caros* Græcis dicitur, à *carouftai* gravari; *Marcor* Celsi; *Pressura* Cælii Aureliani de Acutis c. 2; *Percussio* Posidonii apud Aëtium; *Gravis dormitatio* Rhafis; *Gravitas* Theod. Gazæ; *Sopor* Mercurialis; *Torpor* Latinis; *Stupor* quibusdam; *Apoplexia minor* Auctorum; *Assou-pissement carotique*.

Carus cognoscitur ex somno altissimo, vix excitabili & respiratione tacitâ pacatissimâ.

Differt à *cataphorâ* 1° quia carotici vix ac ne vix quidem penitus excitari possunt à somno, nisi sanentur. 2° Quòd excitati per acres vellicationes oculos aperiant, sed nec moveantur, nec interrogatis ferè respondeant, rursusque in soporem delabantur. 3° Quòd carus sit morbus acutus paucorum dierum, sæpiùs cum febre, faciei rubore, oculis semi-apertis.

Ab *apoplexiâ* discrepat in eo, quòd carotici non stertant, sed pacatissimè, rarissimèque respirent; unde definitur à *Mercuriali* somnus longus, profundus, ægrè excitabilis, cum facultatum principum, & præsertim imaginationis læsione, sine respirationis detrimento. Notate verò in typhomaniâ & lethargo imaginationem lædi, cum detur in ipsis delirium; minimè verò in *cataphorâ*, caro & *apoplexiâ*. De cætero ægri omninò prostrati, & flaccidis artubus jacent, ut in *apoplexiâ*. Incipiens tamen Carus excitatur, & æger artus movet, sed non loquitur; oculi non sunt clausi, maxilla difficulter diducitur.

Qui omnes sopores ad unum genus referunt, & carum, *cataphoram*, *apoplexiam*, *lethargum*, &c., pro totidem ejus speciebus habent, illi maxime errare mihi videntur, cum pro genere habeant ordinem, & ipsi admittant cujusque speciei alias species, quod est peccare in regulas logices; quidquid enim sub se species immediatè comprehendit, id pro genere habendum est. Quondam fortè cognoscent Medici diversitatem sedis affectæ in quolibet genere, quondam clariùs innotescunt principia & remedia cuique speciei convenientia, & clarior erit specierum, generumque distinctio; interim cavendum est ne nomina confundantur.

Theoria quorumcumque generum ita hæctenus est addita, ut quæ de
N n n n n 3 hac

§38 CLASSIS VI. DEBILITATES.

hac protulerunt eximii aliunde Auctores, ut *Willifius*, *Bellinus*, *Hoffmannus*, sint merè gratuita & fictitia; ab hac itaque theorià abstinendum fatiùs esse puto, quæ non nisi fortuito in veram praxim manuducere potest: empirica, itaque praxis ex historià morborum & theorià classificà deducenda est.

Cari pyretici.

1. *Carus spontaneus; Apoplexia minor sanguinea Riverii. Carus omnium Auctorum; Aphonia Hippocratis. A.*

Est ea species quæ à cephalalgia & vertigine initium ducit, cum pyrexia acuta, continuâ, faciei rubore, corporis calore, pulsu frequenti & forti; hic morbus plethoricos, crapulosos, seu intemperantes, adultos, gravidas adoriri consuevit, nausea sæpè antecedit, quæ gravi cephalalgiaë tribuenda est, cum lingua aliunde nitida est, nec ullam saburram in ventriculo designet. Observandum est pulsum omnem in morbis soporosis evadere solito rariorem, ita ut pro frequenti habendus sit in caro, si nativam frequentiam obtineat.

Hic morbus vulgò exigit plures è brachio & pede phlebotomias, interpositâ magnâ dosi tartari emetici; febris ad synocham attinet; & morbus hemiplegiâ quandoque solvitur, ut apoplexia, vel remediis apoplexiæ sanguinæ cedit; secus convulsionibus supervenientibus ægrum è medio tollit, aut mors apoplectica scenam claudit.

2. *Carus febrilis Sydenham. pag. 238 & 395. Cari 2^a & 3^a species Frid. Hoffmanni, cap. 2 §. 5. A.*

In tritæophyâ & hemitritæo, quæ autumno ludit per plures dies sub formâ tertianæ, nec non in continuis malignis seu typhis, circa vigorem morbi, quandoque accedit illa species cari quæ videtur pendere à nisu naturæ ad parotidum exclusionem, aut ad sanguinis criticam ex auribus, naribusve ejectionem; quippe in hoc morbo parotides nunc feliciter, nunc infeliciter succedentes vidi. Ea autem species longè discrepat à typhomaniâ febricosâ in eo quòd 1° typhomaniam febricosam comitatur somnus levissimus facile excitabilis cum delirio: 2° quòd typhomania febricosa inducitur à veneno febris intermittens, quod kinkina ante tertium quartumve paroxysmum magnâ dosi assumptum valet abigere; in caro febrili sopor est profundus, lingua, labia, dentes, nigredine siccâ conspurcantur, nec sopor altus tertium, quartumve paroxysmum attingit, sed longè tardiùs accedit; emetica initio & cathartica repetita, præmissis phlebotomiis hunc soporem avertunt aut tollunt. Licet *Torti* & *Werthof* tertianam caroticam memorent, accuratiori factâ indagine existimo non caroticam, sed typhomaniacam esse illam febrem.

Carus febrilis differt à spontaneo, quòd in primo febris oritur cum rigore & horrore, in spontaneo pyrexia sensim accedit sine his præludiis, & sine frigore subitaneo exacerbatur secus ac in febricoso.

Videntur cari febriles cum hemiplegiâ & febre synocho, aut etiam typho; ægri sitim rarò sentiunt; ast lingua successivè exsiccata, arida, dein nigrescens, motus febriles identidem crescentes, calor corporis, ostendunt à mate-

materie biliosâ, acri & veluti febrili infarciri vasa cerebri & medullæ spinæ. Hemiplegia ritè succedens ægri mortem ad annos procrastinat; sed ægri illi emaciantur, & apud eos non ita insistendum est sudorificis, ac si pituitosa foret hemiplegia.

3. *Carus febricosus* Werlhofii Obs. de Febr. f. 1 & 3. Montalti Synops. de Caro. Galen. Comm. in Prorrhetic. 1. Vide quæ de apoplexiâ febrili scripta sunt. A. P.

Carus iste intermittentium accessu primo, aut secundo prænuñciatus, tertio invadit, & funestissimus est.

Cura in paroxysmo non multum soporoso, remedia tantum temperantia & reficientia, cum spiritu volatili acido & infuso theæ, ad expectandum paroxysmi exitum exigunt; cantharides etiam cruribus admovere consultum est; verum finito paroxysmo remedia generalia præsto sunt adhibenda, ut phlebotomia, emeticum, cathartica, modò sint indicata; sæpius phlebotomia è pede necessaria est, emeticum ex uncia unâ vini emetici non ausus est ineunte paroxysmo dare *Werlhofius*; alvum, si opus est, solvit pulpa tamarindorum in sero lactis, si fervor sit, nec non clysmata multum nitrata cum vino emetico, aut infuso colocynthidis & kinkina.

In paroxysmo ipso vesicatoria plura ad carpos, nucham & caput rasum; phlebotomiam, sternutamentum ex helleboro vel turpetho minerali, frictiones, &c. præscribimus. *Radcliff* in soporosis resinæ jalapæ scrupulum præbebat; alii jugularem, alii arteriam temporalem secant; alii plantas pedum adurunt; *Eugalenus* succum nasturtii aquatici potandum præbebat, cui adjungit *Werlhofius* spiritus salinos volatiles.

Si sopor cum paroxysmo non evanescat, aut æger sit typhomaniacus; hemiplecticus, febre inflammatoriâ detentus, de eo conclamatum est, aut saltem kinkina non convenit; secus verò quantocius, & tertiâ quaque horâ pulvis ad drachmam unam est devorandus; ita ut uncia una intra duos paroxysmos sit assumpta, potu theæ superaddito; si interea phlebotomiæ aut catharsis necessitas interveniat, suspensus kinkinæ usus deinceps revocabitur, imminutâ post periculum dosi.

Observatio. Vir triginta annos natus, tertio febris tritæophyæ paroxysmo per octo horas anticipante in profundissimum soporem delabitur, stertens, nil deglutire valens, ore licet hiante; præscribitur phlebotomia præmissis vesicatoriis; Chirurgus venam secare non ausus est; interea deglutire valuit æger, præbetur kinkinæ drachma, dein alvus spontè solvitur, sudor prorumpit; sumpto potu theæ æger oculos aperit stupefactus, quovis bihorio kinam sumit, largiter sudat; finito sudore, venâ pedis aperitur, vesicatoria applicantur, kinkina ex succo nasturtii aquatici cum spiritûs vitrioli volatilis guttis quadraginta, & spiritûs salis ammoniaci guttis viginti mixtum deglutitur; paroxysmus rediit, nec anticipavit, cum somnolentiâ tantum & levi delirio, post sex horas sudore insecuto, febris abiit. *Werlhof ibidem pag. 106.*

4. *Carus ischurius* Boneti Sepulchret. obs. 15; *Coma ex ischuria* Velschii obs.

obs. 1 & 64, Nicolai Tulpîi lib. 2 obs. 45, Beverovicîi de Calculo, cap. 9, Fel. Plater. obs. p. 804. A.

Illa species est secundaria, & supervenit ischuriæ, five veræ, five spurriæ, ob urinæ refluxum; unde sopor cum siti, calore manuum, febre, subfultu, dein tendinum & morte. Hoc morbo charissimus parens obiit 90 annos natus, & cum paracentesim vesicæ debuisset instituere Chirurgus, catheterismum ita imperitè instituit, ut urethram & simul rectum intestinum perforaverit. De paracentesi vesicæ in hoc morbo conveniente videtis recentiores Chirurgo, qui stylo tricuspide, curvo, vaginato perinæum perforant.

5. *Carus traumaticus* Bonet. Sepulchret. obs. 22. ad 28am. A.

Est ea species quæ à principiis mechanicis externis dependet, ut à vulnere, contusione, fracturâ capitis.

Cognoscitur ex adstantium relatu, ex capitis accuratâ inspectione, tegumentorum ejus tumore, ecchymosi, ossium crepitatione, maximè si incisus tegumentis, raso pericranio, rimosum inveniatur cranium; si æger à percussione illic lapsus, in soporem inciderit, vomuerit, sanguinem naribus, auribusve fuderit; accedit febris acuta, calor, rubor; secto cadavere inveniuntur sanguis, pus, sphacelus, depressio laminarum cranii, contrafracturæ, &c.

Curatio exigit repetitas è brachio, pede, collo, phlebotomias, potum diluentem, antiphlogisticum, juscula tenuia, rara, situm capitis acclivem, clysmata refrigerantia, & auxilia potissimum chirurgica, trepanum scilicet, aut operationes ipsi affines, de quibus consulantur *Heisterus*, *Dionis*, alique de fracturâ cranii.

Egregia extat observatio cari in quam mendicus incidebat quoties paulò fortius sibi premi meninges sineret, quas à carie denudatas ostendebat. A trepano imperitè instituto, & inde compresso cerebro carum abortu observavit *Galenus*, dein *Mercurialis*. Carotidibus obstructis five ligatis statim obdormiscimus, cujus quidem periculum fecisse *Realdum Columbum* Pisis anno 1544 ipse vidi in adolescente quodam, non minori adstantium terrore, quàm nostrum risu, qui id incantamenti vi effici ipsis persuadebamus: *Valver-dus*. Verùm id carotidibus ligatis non accidit; in canibus sunt experimenta *Clar. Emeti* Hyberni quibus interfui: sed de his vide *Morgagni Epist. XIX. 30.*

6. *Carus arthriticus* Musgrave de Arthritide, cap. 16. A.

Est ille quem materies arthritica, ut aiunt, repulsa vel ascendens infert, seu qui arthriticis sine causâ aliâ evidenti, præter doloris cessationem, accidit, quippe dolore pedes iterùm repetente, spontè evanescit.

7. *Carus verminosus* Sennerti cap. 31. A.

In orphanotropheis nil est vulgatius quàm infantes caro verminoso correpti cum febriculâ, genarum robore fugaci, sopore profundo, odore acido-dulci, qui sumptis emeticis vel catharticis lumbricos ejiciunt; in cadaveribus sæpiùs inveni serum in cerebri sinibus, & lumbricos in

intestinis ; ante mortem verò convelluntur : Vide *Eclampsiam verminosam*.

8. *Carus variolosus* Sydenham de Variolis, pag. 85, 97, & 395. A.

Est sopor profundus, qui in quolibet variolæ tum discretæ, tum confluentis statu supervenit à nimio sanguinis fervore ; talis est sopor, ut æger fermè nunquam evigilet, nisi continuo pulsu excitatus, in quo casu sanguinis ventilatio per phlebotomiam, & potus refrigerans potissimum indicantur. Pressio corticis cerebri à sanguine fortius vasa ultima distendentem videtur hujus morbi principium.

Cari Apyreti ;

Seu qui sæpius sunt cum pulsu pacato, non concitato.

9. *Carus hystericus ; Apnœa* Heraclidis ; *Suffocatio mulierum* Plinii ; *Fluosa refrigeratio* Sorani ; *Pnix hystericæ* Galeni ; *Strangulatus ex utero* Roderici ; *Suffocatio uterina* Latinorum ; *Vulvæ strangulatus* quibusdam ; *Apoplexia spasmodica* Lorry de Melanch. Part. I. p. 115 ; *Præfocatio uterina* Latinorum ; *Suffocatio hystérique* ; Plebi *Mal de mère*, olim *l'Amarré* Joubert. B. P.

Est subitanea omnis sensûs & motûs feratio, cum respiratione vix sensibili, pulsu depresso, partium refrigeratione, maxillis invicem firmiter coniventibus : paroxysmos verò præcedunt sæpius pathemata vehementia, & metus mortis, necnon sensus strangulationis, dysphagiæ, globi in abdomine volutantis ; post paroxysmum verò sæpius ægrè declarant se loqui, nec movere potuisse, aut prolata obscurè audivisse, quod etiam gestu in insultu significant.

Hic morbus, utut frequens, à nemine fuit fideliter descriptus, quia omnes causam loco phænomenorum tradidere. Sic *Paulus Ægineta*, quem ferè omnes Veteres imitati sunt, hunc definit per recursum uteri ad superiora ; sensus angustix in faucibus, de quo antea, postea conqueruntur ægrotantes, ad figmentum illud Medicos induxit, & ex hoc figmento factum est ut *præfocatio* habita sit tanquam essentialia symptoma, licet non magis videatur præfocari mulier in hoc morbo, quàm in syncope ; respiratio etenim est ita pacata, ut vix percipi possit, totumque corpus immobile est ; unde *Moschio* hunc definit respiracionis impedimentum, cum omnimodâ quiete, & *Heraclides apnœam* nuncupavit : majori quidem jure apoplecticos dices præfocatos, cum in ipsis respiratio sit sublimis & stertorosa ; aut in caro hystericæ tam quietum est totum corpus, ut ægræ mortuis sint similes, observante *Mercuriali*. Fateor plures morbos hystericarum spasmodicos esse ; sed etiamsi in caro dentes strictè invicem cohæreant, illud à refrigerio faciei & maxillarum pendere videtur, atque in syncopis refrigeratis accidit. *Baglivi* refrigerium in occipite pro symptomate essentiali habet ; alii pulsum tensum & constrictum ; multis supervenit urinæ limpidx

copiosa emissio, & paroxysmus à pathemate determinatur: quibusdam oris distortio & lateris unius resolutio supervenit, sed fluentibus catamenii non raro morbus illicò evanescit.

Hic morbus vulgò tam contemnitur ab adstantibus, quàm exhorrescitur ab ipsis ægris, & sæpissimè fumis foetidis, castoreo, rutà, &c. discutitur; verum tamen constat multiplici observatione eum in asphyxiam hysterica abuisse, & pro mortuis habitas illas asphyctas humo mandatas fuisse, aliàs reapse occubuisse.

Viros etiam huic morbo obnoxios, hypochondriacos scilicet, memorant *Mercurialis* & *Montanus*, quos quidem anginae hystericae expositos tantum vidi; aliud est verò angina hysterica, aliud carus hystericus, licet à multis confundantur; in insultu phlebotomia, sed parca minimè est repudianda; licet repetitæ evacuationes hysterics noceant, hac institutà pulsus refurgit; interea linteis calidis, potu cardiaco & antihysterico, fumis foetidis, residuum insultus discutitur.

10. *Carus à plumbagine.* An Varietas Cari à narcoticis? A.

Infectores qui decoctum plumbaginis Europæe *Linnei* parant in magnis lebetibus, ut colorem *paleaceum* flavum obtineant, non nisi per sex horas huic operi incumbere possunt, fecus incidunt in carum cephalalgia gravi designatum; folia hujus plantæ caustica sunt eximia, cimicum venena, cancri remedia, &c.

11. *Carus à pathemate. Catalepsis* 2^a Journ. de Med. May 1764 pag. 411. A.

Adolescens viduam amans perditè, & ejus obtinendæ longâ spe demùm excidens, accepto repulsæ nuncio per epistolam, procubuit humi sine sensu cum lentissimâ respiratione, pulsu sano, sed subdebili, oculis clausis; accersitus Medicus præscripsit cardiacam, & simul emeticam potionem, incassum; eâdem die æger occubuit. An catalepsis à *Tulpio* relata idem erat morbus? Sed artuum laxitas repugnat.

12. *Carus ab insolatione, Coup de soleil.* A.

Est omnium sensuum & motuum cessatio, pulsu & respiratione pacatissimis, imò imminutis, artubus omnibus flaccidis, colore tamen & calore remanentibus, quam aliquoties observavi in puerulis qui ad solem diu steterant aut dormierant, nec poterant ab hoc sopore excitari; lethalis toties fuit hic morbus & brevissimus; phlebotomiæ repetitæ, frigida capiti admota sine successu adhibita sunt; pulsus erat minimè febrilis; secto capite nil læsi inveni.

13. *Carus hypochondriacus; Apoplexia hypochondriaco-spasmodica* Frid. Hoffmann consult. centur. I. cas. 19; *Vapeurs hypochondriaques*, Pomme obs. 9. Essai 1760; *Evanouissement vapoureux.* L.

Nuncupetur carus hystericus, per me licet, etiamsi viros aggrediatur, non repugno. Verum ab apoplexiâ discrepat, quod nullo stertore stipetur: imò est vera angina hysterica latens sub cari phænomenis; etenim eum æger ad se redire incipit, gestu, dein loquelâ pectus, collum, linguam-

quamque laborare innuit, se nihil deglutire posse, pectus, gulam & tracheam arteriam graviter sibi constringi significat, aut scribit; in paroxysmo repente rationis, sensuumque exercitium tollitur, nec respirare, nec deglutire valet, omni movendi & vociferandi potentiâ orbatur, sui tamen est conscius, sed adstantibus nullius sensûs signa valet edere. In casu *Hoffmanni* venæ in manibus & facie solito calidiori & rubicundiori turgebant, pedibus refrigeratis, pulsus tardus, languidus ob plethoram. In casu *D. Pomme* successit hemiplegia spasmodica ipsi dicta.

Cura exigit phlebotomiam, cujus ope emittitur cruor spissus, cui diluendo allaborandum est; vomitus levissimis emeticis concitari potest, modò aquâ pulli simul erethismus leniatur; clysmata etiam in usum vocari possunt; potus ex nitro, & liquor mineralis anodynus *Hoffmanni* indicantur. De cæterò vide *Hemiplegiam hystericam*.

14. *Carus à narcoticis* Sennerti de Caro cap. 31. A.

Venena narcotica hanc speciem inferunt.

Opiata omnia majori dosi, apud inassuetos, ore assumpta, vel in podicem clysteris formâ injecta, imò, ut observavit *D. Bouillet*, opii tinctura toti pectori illita; sic notum est plures impios sibi mortem magnâ laudani dosi ingestâ, conscivisse; ab hyoscyami & daturæ stramonii tum seminibus, tum radicibus minori dosi paraphrosynem cum aphonîâ, majori dosi cataphoram, ac aliis earum accidisse ferunt, sed genera horum morborum non satis distincte autore observatores.

Hans Sloane Transact. Philos. n. 429. curavit quatuor pueros qui hyoscyami semina voraverant: hi laborabant siti, vertigine, suffusione scintillante, paraphrosyne, & sopore cæteris symptomatis constantiore; adhibitis sanguinis missione, cucurbitulis, emeticis, catharticis omnes evasere.

Muliercula Monspeliensis hoc semine hyoscyami albi, tanquam specifico antifebrili adversus intermittentes ad scrupulum unum utitur, nec sine successu, ut audio; in horumce venenorum usu à minima dosi incipiendum est, sensim adaugendo, & miræ curationes fiunt; certè innocuè sumuntur hæc semina in pilulis de cynoglossò, philonio romano; & optimi quos præstat effectus foliorum hyoscyami hujus extractum in cataracta, hysteriâ, cancro &c. suadent ut semina in eodem casu & eundem casum adhibeantur.

A vino, cerevisiâ uberius assumptis certè apoplexia, aliis carus, & aliis paraphrosyne supervenit; à vapore musti fermentantis, quem *Gas sylvestre* vocant Chemicis, subito asphyxiâ lethali ademptos esse plurimos constat.

A tarantulæ puncturâ carum accidisse pluries asserit *Baglivi*; ab aspidis ictu Cleopatram soporata fuisse narrat *Plutarchus*.

A fumo carbonum extinctos, & caro prius affectos ipse vidi; caroticos eos, non verò apoplecticos describit *Marc. Donatus*, lib. 12 cap. 6. Vide *Schenckium lib. 1 cap. de apoplexiâ ex fumo carbonum*.

A foliis conii maculati, ex quibus extractum miros effectus producit, observante III. Störckio, si intus fumantur cruda vel cocta, homines vertigine, dein caro afficiuntur, qui ut plurimum, præmissâ convulsione, eos è medio tollit, observante D. Watson Transf. Philos. n. 473. Cum horum extractum sine periculo ad drachmam intus sumi possit, evidens est vires medicaminum ratione dosis & consuetudinis multum variare.

Curatio. Si ore assumpta sint opiata, illicò vomitorio sunt rejicienda; si pulsus vigeat, aut haustus carbonum fumus, phlebotomia instituenda ac repetenda, & in utroque casu aceti vapor naribus hauriendus, oxycratum propinandum, pulsu languente ad liliu Paracelsi, vinum generosum, & cardiaca sudorifica confugiendum, addito castoreo.

15. *Carus à frigore* Montalti Synopsis. Vide asphyxiam congelatorum. *Letargus ingens* Petri Borelli observ. 52 centur. 1. A.

Qui in septentrionalibus per campos nive obductos iter faciunt, ut accidit exercitui Gallico dum Pragâ excederet, Imperialibus retro insequentibus, non solum extremorum sphacelum patiuntur, verum etiam tantâ dormiendi cupiditate tenentur, ut præsentis vitæ periculo non absterreantur à somno; hinc alto somno in mediâ nive correpti dormiendo moriuntur, nisi amica manus eos excitet, & calor aliunde excitatus eos vitæ restituat; quod testantur se multoties vidisse qui hos milites ducebant amici non pauci: quis credidisset in tantâ frigoris & doloris eum vulgò comitantis violentiâ quemquam à somno sese expedire non posse.

Erraverunt Veteres, ut *Duretus*, *Crato*, aliique qui afferebant à ligatis carotidibus arteriis carum induci; factò pluries in canibus experimento, vidi ipse apud D. Emmet, Medicinæ studiosum, canem cujus ambæ carotides arctissimè ligatæ fuerant, & omnino obliteratedæ, per quinque dies sine ullo sopore insolito vixisse.

16. *Carus ab hydrocephalo* Lamotte des Tumeurs obs. 107 tom. I pag. 485. A.

In illo casu præter soporem profundum aderat respiratio brevis & frequens, quæ in aliis speciebus est rarior solito; summa erat virium prostratio & alvi constipatio; frustra præscriptis emeticis, phlebotomiâ, cucurbitulis, obiit ægra.

Cadavere aperto multum serum in cerebri sinibus effusum, hydrothorax etiam; & origo mali erant duæ tresve lupiæ sebo vel pure turgidæ infra aortæ curvaturam locatæ, ovi gallinacei magnitudinem adæquantes.

17. *Carus Nyctagmus* B. P.

Est carus subitò superveniens, omnem sensum & motum artuum intercipiens, pulsu & respiratione pacatissimis, cum nictatione veloci & continuâ ciliarum.

Hunc morbum bis observavi, nullibique descriptum vidi. Mulier pinguis, delicatula subitò incidebat in eum statum, & tranquillè sedens per horæ quadrantem hanc eclipsim omnium sensuum patiebatur, pulsu, colore & calore.

calore, totiusque corporis flexilitate integris; sed utriusque oculi, non palpebræ, cilia tantum, motu velocissimo agitabantur; respiratio erat vix conspicua; discusso accessu, velut è somno ad se redibat, de gravitate capitis conquesta pristinae sanitati restituebatur; remedia antihysterica nullum effectum fortiebantur: an ad hystericum carum referenda hæc species?

18. *Carus exanthematicus, Catalepsis* 1^a Observat. Journ. de Med. Mai. 1764 pag. 410. A.

A scabie repulsâ invasio subita, sensûs motûsque liberi seriatio, pulsus vix febrilis: morbus acutus morte apoplectica terminandus: phlebotomiæ plures, vesicatoria, scabiei revocatio, &c, indicantur.

XXXI. *Apoplexia*, ab *apoplettein*, desuper percutere; *Aphonia* Hippocratis aphor. 51. S. 7. &c. *Fluxio frigida*, seu *Nylsbred Ægyptiorum Hasselquist Iter Palæstinum*; *Apilepsis* Heurnii de morbis capitis, pag. 143; *Apoplexie. Ægri Apoplectici, Siderati, Attoniti* vocantur.

Cognoscitur ex somno profundissimo, vix excitabili, cum stertorosa respiratione, & artuum omnium laxitate: confunditur sæpe cum asphyxia, cephalitide, epilepsia &c.

Sive subito, sive gradatim fiat morbus, non inde generis est diversi. Apoplexia agonistica, seu quæ plures moribundos affligit, gradatim accedit; quæ subito fit, est apoplexia sanguinea, aut pituitosa, quam solum Auctores innuunt, & ab hoc genere secundarias immeritò excludunt.

Ratione stertoris apoplexia discrepat à cataphorâ, caro, syncope, asphyxiâ, &c: Ratione profundissimi somni differt à lethargo, typhomaniâ; per artuum omnium laxitatem distinguitur ab epilepsiâ, catoco, catalepsi, ecstasi, &c.

Quæ de inæquali corticis cerebri compressione docent Scholastici ad explicandam apoplexiam, non satis coherent cum legibus Physices; in apoplexiâ traumaticâ, v. g. à fracturâ cranii, certum est partem cerebri immediatè à laminis ossis depressis comprimi fortius quàm partes ab eo loco remotas; ergo inæqualis est compressio, & tamen subito sensus & motus omnes seriantur; mallem dicere cum *Willisio*, & Antiquis statim ob gravissimam labem inductam, ab animâ perterritâ retrahi, aut cohiberi fluidum nerveum, ut in simili casu accidit illicò à gravi metu omnes artus stupere & flaccescere; crescente verò infarctu cerebri intercipitur mechanicè illius fluidi influxus; sed usquequò theoria satis exulta fit, fidæ & accuratiori morbi historiæ incumbamus.

1. *Apoplexia sanguinea* Sennerti, *Apoplexie de sang. Coup de sang. A.*

Ea est quæ sanguineos homines, sæpiùs sexagenarios, adoritur cum signis plethoræ, sive ægri sint corpulenti, collo brevi, sive macilenti, sive plethorâ fit vera ab ingestis copiosis & suppressis evacuationibus sanguineis;

five plethora sit commota, ut à febris, iræ impetu, exercitio immodico: hanc comitatur initio color faciei floridus, aut atroruber, calor, pulsus plenus, licet progrediente morbo color & calor recedant; eo nomine intelligitur apoplexia à principio interno procedens, non verò traumatica.

Ille morbus vix unquam pueros corripit, non rarò hæreditarius est, & tunc etiam levibus insultibus, vertiginosis, cephalalgicis præludit, unde habitualis dicitur *Willisio*; sæpiùs tamen primus insultus est lethalis, & qui plurimos insultus numerant, non rarò epilepsiam pro apoplexiâ habent; fatendum tamen apoplexiæ dari insultus instantaneos ex quibus ægri convalescunt hemiplegiâ succedente, qui insultus inter symptomata hemiplegiæ possunt numerari. Præcedunt sæpissimè crapulæ, indigestiones, vini abusus, pathemata gravia, insolatio, & quæcumque sanguinis molem augere, & in cerebro stasim procreare valent. Omnis apoplexia sanguinea est fortis; quam levem vocat *Hippocrates* pro caro habemus. Apoplexiam autem fortem tollere ut plurimum est impossibile, carum verò non facile: si post primas uberesque phlebotomias apoplecticus hujus speciei ad se non redeat primâ die, de eo conclamatum est.

Apoplectici in positurâ incommodâ majoris angoris signa præbent, saltem respirant cum majori stertore & conatu; ut quidpiam deglutiant, nares constringere opus est, & tunc etiam cum periculo suffocationis deglutiant; sumptâ magnâ dosi emetici quandoque oculos aperiunt; gestu, imò loquelâ dolorem ventriculi, vel intestinorum significant; si verò nil omninò sentiant, nulla spes est.

Insultus apoplectici qui sunt hemiplegiæ prodromi, cum oris distorsione, balbutie, linguæ declinatione ad latus sanum, sanantur sæpissimè; ast apoplexia sanguinea, determinata, vix unquam; licet minus lethalis sit quàm pituitosa. Cadavera ostendunt vasa piæ meningis & plexûs choroidei turgida, sæpius rupta, & sanguinem in finibus cerebri effusum; quandoque verò, ut vidit *Willisus*, nullum est vitium conspicuum in cerebro, nec in cerebello.

Curatio à phlebotomiis largis ordiri debet, dein auxilia eadem conveniunt ac apoplexiæ pituitosæ; situs capitis sit paululum acclivis, corpore supino; quò respiratio magis sublimis, & pulsus magis depressus, minus æqualis, eò mors proximior: pulsus vulgò est mollis, plenus, non frequens.

2. *Apoplexia traumatica; Apoplexia phlegmonosa* Foresti obs. 73. A.

Ea est quæ à capitis ictu, vulnere, contusione, validâ commotione, cranii fracturâ, lapsu ex alto, &c., dependet.

In eâ post ictum subitò æger concidit, velut exanimis; interea ad se reversus ingesta vomitu rejicit, sanguinem ex naribus, auribusve fundit; dein pulsus resurgit, frequens, vehemens evadit, calor accenditur, apoplexia *inflammatoria* est dicta *Boerhaave*, quæ utcumque periculi plena, minùs tamen periculosa est quàm sanguinea, seu à principio interno oriunda,

unda, si de cætero stertor idem sit; nam stertor est cæteris paribus mensura periculi.

Curatur largis phlebotomiis, & chirurgicis auxiliis.

3. *Apoplexia temulenta* Henr. ab Heers obs. 19; Forest. obs. 34 lib. 14; *Coma soporiferum* Foresti, Etmuller. de Temulentia, pag. 68; *Y-ressé apoplectique*. D.

Ea est quæ ab ebrietate dependet, & sanguineam ferè mentitur, ita ut Medicos incautos decipiat, ut patet ex *observatione 34 Foresti*, & multis aliis; etenim qui mero, vel spiritu vini, aut cerevisiâ uberiùs epotis ebrii sunt ad hunc gradum, ita difficulter evigilant, ita graviter stertunt per plures horas, ut nisi per adstantium relatum, vel per vinum vomitione rejectum, aut odorem vinosum anhelitus species morbi pateat, illa pro sanguineâ reputetur magno artis scandalo; illa verò sæpiùs sponte solvitur, nec confundenda cum apoplexiâ sanguineâ, quæ vino deditos, utcumque actu sobrios, & abstemios detinet, quæque immedicabilis est.

Laudani liquidi drachmam & semissem puer quinquennis hauserat; intra semihoram somnolentus & stupidus fuit; horâ 10ª respiratio sublimis & stertorosa, pulsus plenus, æqualis, sed tardus, somnus non poterat excuti; ast æger vellicatus respexit, dolorem sensit; horâ 11^a facies pallebat, oculi fixi & vitrei, respiratio gradatim minor, dein substitit per minutum; postea reversa est cum profunda inspiratione suspiriosa; respirationum intervalla sensim majora evaserunt ad mortem usque; decrescente respiratione pulsus decrescerat; eâ interruptâ, vel feriente, pulsus debilis & tardus admodum erat, sed æqualis, sine intermissione; redeunte respiratione pulsus minus debilis, minusque tardus evadebat. *Ill. Rob. Whytt of vital motions pag. 194.*

4. *Apoplexia hysterica* Sydenhami de passione hysterica, pag. 400 dissert. epistolaris; *Apoplexia puerperarum* Barbeyracii MS. *Apoplexia vaporosa* Th. Burneti. D.

Ea est quæ à principio hysteriæ dependet, de quâ sic loquitur *Sydenham*; „ quandoque capitis arcem occupans, apoplexiam facit, quæ simili-
„ liter hemiplegiâ solvitur, eam omninò referens apoplexiam quâ tum æta-
„ te, tum mole corporis grandiores siderantur, & quæ ex eo nascitur
„ quod, cerebri cortice pituitæ copiâ referto, & scatente, spirituum ani-
„ malium meatus ac semitæ intercludantur; à quâ quidem causâ, quæ foemini-
„ nis hysterici accidit apoplexia, oriri nullatenus videtur, cum eandem
„ haud infrequens adoriatur confestim à partu, magnâ sanguinis vi simul
„ ejectâ, & vel partui laboriosiori, vel vehementiori alicui animi commo-
„ tioni debeat.

Anne huic speciei conveniunt tantum antihysterica ex karabe, lilio Paracelsi, castoreo, cum cardiacis & cephalicis? Quis eam observavit & descripsit præter *Sydenham*? *Apoplexia vaporosa & hypochondriaca, quam*

quam memorat *D. d'Apples Lausannensis Medicus apud Burnetum*, videtur potius arthritica.

Vide Apoplexiam melancholicam P. Foresti obs.

5. *Apoplexia arthritica Musgravii cap. 15 pag. 129. A.*

Ea est quæ arthriticis aggreditur dolore pedum subito evanescente, & accedentibus vertigine, cephalalgia, similibusque symptomatis.

Ea exigit remedia sanguinæ, deinde verò sinapismos pedibus admotos ad revocandam arthritidem. *Vide hujus historias plures loco citato, cum curâ.*

6. *Apoplexia metastatica. An scorbutica Mangeti Biblioth. & Eugaleni apud Sennertum de Scorbuto? à scabie F. Hoffmanni II. 242, Ephem. Nat. Cur. Dec. I Ann. IV. Obs. 58. A.*

Ea est quæ morbis exanthematicis repulsis, ut erysipelati, trichomati, &c, supervenit.

Videatur *Stabel. de Plicâ Polonicâ histor. 12*, qui vidit à resectâ plicâ non rarò supervenisse cephalicam, febrem, delirium phreniticum, deinde verò soporem altum cum stertore. Consulatur etiam *Schenckius de plicâ.*

Vidi apoplecticos, olim herpetibus obnoxios, temperamenti calidi & sicci, sensibilis textûs, alvo constipatos, dum sani erant, in quibus curandis dyscrasie ratio habenda erat, saltem in prophylaxi, & errant illi qui omnia laxa, inertia, frigidaque incusant in hoc morbo. Fateor illas principiorum diversitates in apoplexiâ actuali curandâ parvi esse momenti, ob lethalitatem hujus morbi; verum, iterum dico, ad prævertendam apoplexiam causarum proëgumenarum varietas est attendenda.

Apoplexia scorbutica à *Mangeto* descripta ad asphyxiam magis accedit; quàm ad apoplexiam:

7. *Apoplexia pituitosa Sennerti de Apopl. Boneti Sepulchret. ab obs. 28. ad 52; Serosa Preyfingeri. A.*

Ea est quæ ab ipso initio stipatur pulsu debili, faciei pallore, calore imminuto, quæque ut plurimum senes, cacochymos, debiles, pituitosos, aggreditur.

Ex eo quod in cadavere sinus cerebri aquâ turgidi reperiantur, non sequitur apoplexiam ab illo sero fuisse inductam, cum ubi infarctus est vasorum sanguiferorum, ibi lymphâ faciliè è vasis suis elabatur; & quò longiori post obitum tempore fit extispicium cadaveris, eò uberior est ut plurimum seri effusi copia: vidi hydrocephalos ingentes sine apoplexiâ, viderunt & alii; verumtamen hæc species omnium est funestissima, quia labem inveteratam in cerebro, ac sæpius ætatem senilem supponit, in quibus casibus facultas motrix, quæ sola morbis medetur efficaciter, est effeta & languida; si tamen à potu aquæ copiosiori, ut in usu aquarum acidularum evenit, ortum ducat; si structura corporis sit robusta, & natura vegeta, tunc accedente hemiplegiâ, vel linguæ paralyfi quidam evadunt.

In curandâ hac specie vix phlebotomia potest adhiberi, aliunde præstantissimum remedium; ab emeticis magnâ dosi adhibitis ordiendum est; po-

tionēs catharticæ acres, & efficaces citò post propinentur; vesicatoria, cucurbitulæ, clysteres ex vino emetico, nicotianæ fumo succedant; interea falia volatilia, elixiria cephalica, cardiaca præscribantur. *Vide curationes Illustr. Professoris Lazzerme.*

Si superveniat hemiplegia, tunc ptisanis aperientibus, sudorificis & catharticis per plures dies continuandis utendum, usquequò æger rhedam ingredi queat, & ad thermas Bellilucanas, aut similes deferri, ubi aquas per triduum bibat, addito sale cathartico; dein per aliquot dies ducias in fonte, vel in cupâ excipiat, capite potissimum & spina dorsi; utatur pro potu deinde decocto chinæ, falsæparillæ, & similibus.

8. *Apoplexia epileptica* Lancisii de mortib. subit. cap. 8. Morgagni Epist. III. 12. A. P.

Ea est species quæ, observante *Hippocrate libr. de glandulis*, initium ducit ab insultu epileptico brevissimo, & quæ quâdam convulsione, ut non conspicuâ, stipatur; illa verò sponte non rarò solvitur, sed si attendat Medicus, is prospiciet vel mandibulam, vel digitum, vel abdominis musculos spasmo tentatos: dantur tamen in quibus partem convulsam invenire non est obvium; erraret certè qui stertentem epilepticum pro apoplectico haberet, cum valida quæ mox præcessit concussio pectoris, & antea totius corporis fatis clarè epilepsiam declarat.

Ramazzeni libro de morbis artificum, cap. 1 asserit metalli fossiles apoplexiæ esse obnoxios; verùm licet plures viderim Alesæ minerarum plumbi fossiles obnoxios hemiplegiæ & tremori, nec vidi, nec audivi illos præ aliis hominibus esse apoplexiæ ab hoc principio oriundæ obnoxios; hoc itaque inquirendum restat: curatio verò per mochlica, quibus utantur Parisini in rachialgiâ, haud dubiè in apoplexiâ rachialgicâ conveniret, ommissis tamen narcoticis.

9. *Apoplexia febricosa.* Vide Werlhof. obs. de febr. pag. 21; *periodica* Preysingeri XVI. A. P.

Ea est quæ paroxysmum febris remittentis, aut intermittentis comitatur, sopore alto, & stertore stipata.

Signa sunt prænuncia; 1° Præcedit in primo vel secundo paroxysmo suavis somnolentia, aut stupiditas capitis, vel leve delirium ægris etiam orthostadis. 2° Urina crassa, subfusca, lixivialis, foetens innatanti pinguedine, cum frequenti micturitione aut dysuriâ. 3° Sanguis extractus floridus interdum coloris variegati, cum crustâ vel pleuriticâ, vel gelatinosâ, quandoque vermiculos acarides fundens; vel cucurbitinos. 4° Sæpè præcedit hepatalgia: 5° vel cardialgia. 6° Præcessit sæpè catharticum medicamentum præmaturè exhibitum, seu ante signa coctionis, aut materiâ non turgente datum. 7° Vel præcessere remedia vel potulenta spirituosa, antifebrilia calidiora, ut liliū, olea destillata, &c: 8° Demùm ex violentiâ insultus febrilis ob hæmorrhoides, scabiosum virus suppressum, errores in victu, &c.

Hæc in tritæophyâ & tertianâ frequentia sunt, & tertius paroxysmus apoplexiam, vel carum inferre solet sæpius lethalem.

Apoplexiam quidem istam, maximè si febris inflammatoria sit, nec typhomaniam sanare facile est; verùm ante tertium paroxysmum hujus febris, ea præverti potest, non remediis generalibus, ut phlebotomiâ, emeticis; catharticis, vesicatoriis, at prompto, largoque usu kinkinæ. Vide curam fusè apud *Werthofium*, eximium meritòque celebrem Præcticum Hannoveranum, & quæ de caro febrili scripsimus.

De hoc morbo legatur *Morton. Pyretologia pag. 33 & 75.* Hic morbus ratione curationis non differt à typhomaniâ febricosâ, & caro febrili. 10. *Apoplexia suspiriosa D. Cuffon. A.*

Morbum apud puerulos *Salviæ* aliquot abhinc annis familiarem observavit *D. Cuffon*; illi post fugacem eclampsiam incidebant in soporem altum & perseverantem, in quo nulla sensûs indicia, nullam artuum rigiditatem, aut motionem exerebant; respiratio erat rarissima, & quâlibet expiratione suspiriosa, facies simul pallidula, corpus frigidulum, turgidulum.

Phlebotomia non indicabatur, emeticum vinum ad semiunciam assumptum vomitum & diarrhœam felicem excitabat; dein cathartica & vesicatoria pone aures curationem intra paucos dies absolvebant, ita ut nullus fato eederet.

An cari suspiriosi nomine rectius insigniretur hic morbus?

11. *Apoplexia polyposa Oosterdyk Schacht. Instit. Med. pract. Morgagni. Epist. IV. 23. A.*

Ea est quam præcedunt frequens cordis palpitatio, vasorum colli vibratio, pulsus maximè irregularis, vertigo tenebrosa, respiratio difficilis, præsertim ad motum corporis, aërisve calorem increfcens, quæque inde censetur oriri à polyposâ concretionem.

Curatio ad prophylaxim tantùm valet, eaque repetenda videtur à phlebotomiâ, usu nitri, camphoræ, feri lactis; verùm desunt observationes quæ diagnosim illustrent, & curam dirigant.

Apoplexiam polyposam *Boerhaave* gratis ab ipso excogitatum puto; nec ex polyposis grumis carotides ingressis sequeretur apoplexia, cum ligatis strictissimè duobus truncis carotidum viderim canem septimanam sine ullo sopore superesse, quem tunc temporis occiderunt, ut viderent num ligatura satis arcta fuisset; vidimus alteram ex carotidibus esse ita arctatam ut à ligatura secta foret.

12. *Apoplexia atrabilaria Ill. Morgagni. Epist. Preysinger Spec. VI.*

Ea est quæ ultimo melancholiæ gradui frequens supervenit signis atræ bilis prægressis: In cerebro substantia medullaris omninò fusca reperta est.

13. *Apoplexia inflammatoria Ill. van Swieten Comm. §. 1010.*

Ea est quæ incipit ab ingenti cephalalgia, cum pyrexia, acuta, continua, delirio phrenitico, tunc furoribus summis & aucto infarctu medullæ cerebri sopor profundus, ipsaque apoplexia brevi lethalis succedit, cum facie atro-rubra, oculis inflammatis, lachrymis involuntariis, pulsu duriori, prægressis. Sanguis extractus est phlogisticus; curatur ut cephalitis.

14. *Apoplexia mephitica*, à fumo carbonum De Mezeray Malad. des arm. n. 24 cum apertura cadaveris. A.

Hâc historiâ constat à fumo carbonis veram apoplexiam cum stertore produci, sanguinem in cadaveribus esse dissolutum, illo vasa cerebri turgida reperiri, non secus ac vasa pulmonis, & demum cadavera diutissimè calorem nativum servare: in hoc morbo aëri frigido puro æger quantocius exponendus, aceti vapor inspirandus, oxycratum potandum & phlebotomia statim instituenda.

15. *Apoplexia verminosa* D. Marteau de Grandvilliers Journ. de Med. Juill. 1762 à tænia.

Signa; diarrhœa identidem, boulimia alternans cum anorexia, tumores & tensiones fugaces abdominis exque dolorificæ, cucurbitinorum dejectio: pluries præcedunt vertigines, motus convulsivi, &c: curatur anthelminticis simul cum remediis generalibus.

Finis Tomi primi.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Second block of faint, illegible text, appearing to be a continuation of the document's content.

